LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1932
1 JUIN 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1894 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Երեք օրուան արդիւնաւոր աշխատանքներէն յետոյ, անցած Կիրակի, Մայիս 29ին խանդավառ մթնոլորտի մէջ փակուեցաւ Ֆրանսայի շրջանի Հայ Կ. Խաչի պատգամաւորական ժողովը:

Տարիներ առաջ ծնունդ առած էր Հայ Կ. Խաչը, որ հետզհետէ մասնաճիւղեր կազմակերպեց Ֆրանսա հաստատուած զանազան գաղութներուն մէջ, ու անկէ չորս տարի առաջ միացաւ Ամերիկահայ Կ. Խաչին, ինչպէս բրած էին չորս մը գաղութներու ինքնավար Կ. Խաչերը:

Համախմբուելով Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին շուրջ, անոնք կ'ընդգրկէին համահայկական գործունէութիւն մը, որ կը տարածուի կրթական գործէն մինչեւ վերաշինութիւնը եւ տեղաւորումը, հիւանդներուն օգնելէն մինչեւ մանկապարտէզի բացումը:

Այդ գործունէութեան համապատկերը ամէն տարի ընդարձակ տեղեկագիրներով ներկայացուած է հայ ժողովուրդին: Հայ Կ. Խաչը բազմաթիւ գոհողութիւններ յանձն առնելով, սփոփարար ու շինարար իր աշխատանքը տարածած է գաղութէ գաղութ, եւ հասարակութեան լայն խաւերու անվերապահ գնահատանքին արժանացած է: Այսօր Կ. Խաչի կեդրոնը եւ իր մասնաճիւղերը մեր ցրուած բազմութիւններն իրար շաղկապող եւ իրարու զօրաւիգ հանդիսացող անհրաժեշտ կազմակերպութիւններ դարձած են, որոնք ոչ միայն իրենց պատկանած գաղութներու կեանքը շարժման մէջ կը դնեն, այլ օգնութեան ձեռք կը կարկառեն հեռաւոր հայկական համախմբումներուն, զարկ տալու շատ անգամ ամէնէն անհրաժեշտ այն ձեռնարկներուն, որոնք կ'անտեսուին ուրիշներէն:

Խօսքը մասնաւորապէս Ֆրանսայի շրջանի գործունէութեան վրայ կեդրոնացնենք: Չորրորդ պատգամաւորական ժողովն է, որ տեղի կ'ունենայ, ու կազմակերպութիւնը չորս անգամ աւելի գոհունակութեամբ արձանագրեց Կ. Խաչի կանոնաւորութիւնն ու յարաճուն զարգացումը այս շրջանին մէջ, ուր օգնութեան պահանջը օրը օրին կը շատնայ, ուր Կ. Խաչը շատ մը պարագաներուն մէջ փրկարար ձեռք մը կը դառնայ:

Հանրային այս հաստատութիւնը, որ արդէն իր որոշ տեղն ունի ֆրանսահայ գաղութին մէջ, երկու խիստ կարեւոր հանգամանքներով ուշադրութիւնը իր վրայ կը հրաւիրէ:

Նախ, Հայ Կարմիր Խաչը գերազանցապէս Հայ Կանանց եւ Օրիորդներու միութիւն մըն է, հայ ընտանիքներն իրարու օգտակարելու, հայ կինը գործունէութեան մղելու, եւ հայ իգական սեռը կազմակերպուած ձեւով հասարակական աշխատանքներուն մասնակից դարձնելու: Այսպիսով, ինչպէս Հայ Կ. Խաչը կեանքի կը կոչէ հայ ժողովուրդի մէկ մասը, որ այլ կերպ իր քաղաքացիական պարտականութիւնը չպիտի կատարէր: Հասարակական աշխատանքի լծելով իր անդամուհիները, Կ. Խաչը կը ձգտի եւ պէտք է ձգտի իր շարքերուն մէջ առնելու կիներու եւ օրիորդներու այն բազմութիւնը, որ անտարբեր է դէպի հայկական հաւաքական կեանքը, ոմանք անգիտակցօրէն, ոմանք ալ անցողական հաճոյքներէն տարուած:

Այդ հաւաքական եւ կազմակերպուած միութեան մէջ միայն կարելի է հայ կնոջ ներշնչել ազգային եւ ընկերային բարձր գաղափարներ, ուրիշներուն օգտակար ըլլալու այլասիրութիւնը եւ գոհողութեան զգացումը:

Այդ բարոյական մթնոլորտէն հայ կինը շատ բան կրնայ առնել, ու դառնալ աւելի օգտակար նաեւ իր ընտանեկան յարկին:

Այդ կազմակերպուած կեանքին մէջ միայն հայ կինը կրնայ դառնալ հայ քաղաքացի, հաւասարիլ այր մարդուն եւ իր օժանդակութիւնը բերել հայ ժողովուրդի համազգային մտահոգութիւններուն:

Ուրեմն, ներքին կուռ կազմակերպութիւն մը պէտք է դառնայ Հայ Կ. Խաչը, եւ ընդգրկէ կանանց բազմութիւնը, որ այնքան սիրտ ու եռանդ ունի իր օջախէն դուրս սպառելու: Հայ կինը Կ. Խաչի միութեամբ, պէտք է ստեղծէ աւելի լայն եւ աւելի արժէքաւոր ընտանիք մը, համահայկական ընտանիք մը եւ հոն բերէ նոյնքան անձնուրացութիւն ու գուրգուրանք, որքան տան ունի իր սեփական ընտանիքէն ներս:

Երկրորդ, այս կուռ կազմակերպութիւնը ամէն օր, ամէնէն յետին գաղութէն սկսած մինչեւ այս համաշխարհային երջանիկ մայրաքաղաքը ստիպուած է օգնութեան հասնելու ուրիշներուն: Իր նպատակը օգնելն է: Անմիջապէս հասնիլ հիւանդի մը, վիրաւորի մը, անօգ այրիի մը կամ լքուած որբի մը: Անմիջապէս, այո՛, Կ. Խաչի գործը անմիջական օգնութիւնն է, այնպիսի պարագաներուն, երբ ուրիշները պիտի դեդեւէին, անտարբեր պիտի անցնէին. կամ ուրիշներէ պիտի ակնկալէին այդ օգնութիւնը, հոդ, Կ. Խաչն է որ պիտի վազէ, ճիշդ ժամանակին փրկէ աղէտեալը, ինչպէս պիտի ընէր պատերազմի դաշտին վրայ՝ վէրքի առաջին կապողը հանդիսանալով:

Ու վէրքերն, ամէն տեսակի, ո՜րքան շատ են մեր իրականութեան մէջ, հիւծախտէ տառապողները շուարուն՝ ո՜րքան շարուած են հրացուած դռներուն առջեւ, հիւծած ու անսնունդ մանուկները ո՜րքան շատ են տունին ու անդին. գրքի եւ ուսումի կարօտ տղաք, ինչքան որ ուզէք: Եւ դեռ կարելի է թուել բազմապիսի կարիքներ, որոնք օժանդակ ձեռքի մը կը կարօտին:

Հայ Կ. Խաչը այդ անմիջական օգնութեան ձեռքն է: —

Ուժեղացնենք անոր կազմը, բարեկամներով շրջապատենք այդ Միութիւնը, հայկական բազմաթիւ վէրքերէն մէկն աւելի բուժելու համար:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՆԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ *թացի* եւ *չորի* կատաղի պայքարը վերսկսած է: Նախագահի ընտրութեան առթիւ կենսունակ բոլոր ուժերը հրապարակի վրայ են:

Այս պայքարին մէջ գործածուած ամէնէն թունաւոր նետը չորի կողմնակիցներու արձակած նետն է: Չորերը դէմ են ըմպելիներու գործածութեան, յանուն ամերիկեան ժողովուրդի բարոյական ու ֆիզիքական առողջութեան: Եկեղեցին եւ կիները կեցած են այս «բարոյական» ճակատին վրայ:

Իսկ գիտէ՞ք թէ որո՛նք են ամէնէն շատ բարոյականի մասին խօսողները, որո՛նք են ամէնէն շատ դրամ ծախսողները, որպէս զի ըմպելիներու գործածութեան արգելքը մնայ իր ուժին մէջ:

— Մաքսանենգները···

Այո՛, մի զարմանաք, այսօր Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը գաղտնի ըմպելի ծախողները հրապարակի վրայ են· տասնեակ միլիոն տոլարներ կը ծախսեն՝ ջատագովելու *չորի* օրէնքը: Անոնք արցունք կը թափեն իրենց ճառերուն մէջ՝ ընտանիքներու խաղաղութիւնն ու բարոյականը պաշտպանելով:

Որպէս զի··· օրէնքը դռները փակէ ըմպելիներուն առջեւ, ու իրենք, մաքսանենգները, հազար ու մէկ ոճիրներով Ամերիկան հեղեղեն կեղծ ըմպելիներով եւ շահին հարիւրաւոր միլիոններ:

Բարոյական ճակատ, ինչո՛ւ չէ:

×

Աչքիս առջեւն է թռուցիկ մը, որ ուղղուած է Ռումանահայ գաղութին, աւետելու որ «Պահակ» անունով թերթուկ մը լոյս պիտի տեսնէ, որուն նպատակն է յարձակիլ Դաշնակցութեան եւ Ռումանիոյ Թեմակալին վրայ:

Կարդացէք քանի մը տող այդ թռուցիկէն·

«Պահակ»ը պիտի ըլլայ անխախ, ուղղամիտ եւ համարձակ· ու պիտի ներկայացնէ ռումանահայութեան անկեղծ զգացումները: Ան պիտի ըլլայ «Ռումանիոյ ազգային պլոք»ի բերանը:

Այս «անկեղծութենէն» ետք առած կը շարունակէ·

«Եւ ոչ մէկ էքսքրոք ու շանթաժիստ պիտի ազատի եւ ոչ մէկ կեղծ գաղափար ծախողի պիտի ներուի եւ ոչ մէկ զեղծում ու կեղծարար պիտի փախի մեր անողոք ու արդար քննադատութենէն»:

Կարդացիք: Ճանչցա՞ք մարդիկը:

Եթէ չճանչցաք, յիշեցէք Ամերիկայի մաքսանենգները:

ԲԻՎԱՐԷՑ

Մանչուրիոյ կացութիւնը

—)(o)(—

Չինացի աւազակներու գործունէութեան հետեւանքով, Մանչուրիոյ մէջ՝ կացութիւնը կարծուածէն աւելի վատ է:

Ճափոնցիները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են իրենց թշնամի խումբերու վրայ, որոնք լեռնային եւ անտառային շրջաններու մէջ կը գործեն իրենց դէմ: Ճափոնցիները կը յուսան թէ անգամ մը որ յաջողին այս խումբերը ցրուել, պիտի կրնան գիւրաւ հանդարտեցնել երկիրը:

«Թայմզ»ի թղթակիցը Մուքտէնէն կը գրէ թէ ռուսեւճափոնական բախումի մը սպառնալիքը մեղմացած ըլլալ կը թուի, թէեւ սահմանագլուխին մօտերը, ճափոնական ուժերու ներկայութիւնը կրնայ բարդութիւններ ստեղծել:

Ճափոնական զօրագունդ մը նախորդ օր մուտք գործեց Խարպինի արեւմուտքը՝ Շաօ–Թունկ վայրը, ցրուելէ յետոյ աւազակներու զօրաւոր խումբ մը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Յունաստանի մէջ՝ „Մայիս 28”ը կ'արգիլուի Խորհրդային դեսպանին պահանջով

Աթէնքէն այս առտու ստացուած հեռագիր մը մեզ կը հաղորդէ թէ Հայաստանի Անկախութեան 14րդ տարեդարձը որ Աթէնքի մէջ պիտի տօնուէր, Կիրակի, Մայիս 29ին, արգիլուած է խորհրդային դեսպանին պահանջով:

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք նախարարները կը զբօսնուն...

Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի առաջնորդութեամբ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան գլխաւոր պաշտօնատարներէն մէկուն, այցելեցին ֆաշական մարտիկներու զօրանոցը, որ կը կրէ Մուսոլինիի անունը:

Զօրանոցին բակին մէջ, Թուրք նախարարները աչքէ անցուցին խումբերը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր Թուրք ազգային երգը: Յետոյ ներկայ եղան մենամարտի փորձերու:

Նոյն օրը, այցելեցին նաեւ մարմնակրթանքի ֆաշական ակադեմիան, ուր ընդունուեցան աշակերտներուն կողմէ՝ զինուորական պատիւներով:

Հոմի յառաջապահ գնդացիրներու լեգէոնը ռազմական մարզանքներ կատարեց անոնց ներկայութեան:

Ըսմէթ փաշա որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր բոլոր փորձերուն, իր համակրութիւնն ու հիացումը յայտնեց երիտասարդ ֆաշիստներու կարգապահութեան:

Թուրք նախարարները յետոյ ներկայ եղան իրենց ի պատիւ տրուած ճաշկերոյթներու եւ թէյասեղաններու, ու կիրակի իրիկուն մեկնեցան Պրինտիզի:

Հրաժարում Պրիւնինկի դահլիճին

Հիթլեր կը ներկայանայ Հինտենպուրկի

Պրիւնինկի դահլիճը հաւաքարար հրաժարեցաւ, վերջին նիստէ մը վերջ, ուր գերման վարչապետը՝ նախարարներուն հաղորդեց Հինտէնպուրկի հետ իր տեսակցութեան արդիւնքը:

Նախարարաց խորհուրդը որոշեր էր գործի վրայ մնալ այն պայմանաւ որ հանրապետութեան նախագահը կատարեալ լիազօրութիւն տայ դահլիճին՝ մարելու գործերը:

Այս որոշումը Հինտէնպուրկի հաղորդուեցաւ Պրիւնինկի կողմէ: Հինտէնպուրկ վճռապէս մերժեց տալ ուզուած լիազօրութիւնը եւ անմիջապէս խօլ ընդունեց դահլիճին հրաժարականը որ նոյն պահուն իսկ ներկայացուեցաւ գերման վարչապետին կողմէ եւ հրաժարեալ դահլիճին յանձնեց ընթացիկ գործերու յղումը, մինչեւ որ նորը կազմուի:

Հինտէնպուրկ նոյն օրն իսկ ձեռնարկեց խորհրդակցութեանց՝ կուսակցութեանց պետերուն հետ, առանց կարգին ընկերվարական երեսփոխաններու երկու ղեկավարները Պրաուն եւ Օթթօ Վէլս:

Կ'ըսուի թէ ընկերվարութեան ներկայացուցիչները շատ խիստ լեզու մը գործածած են Հինտէնպուրկի առջեւ, դիտել տալով թէ որ եւ է պատճառ չկայ հրաժարեցնելու Պրիւնինկը, որ խորհրդարանին մէջ ապահոված է զինքը՝ Հինտէնպուրկը նախագահ ընտրող մեծամասնութիւն մը:

Հինտէնպուրկ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ նաեւ Հիթլերի հետ: Հիթլեր Հինտէնպուրկի քովէն մեկնելէ յետոյ, յայտնած է թէ չափազանց գոհ մնացած է խօսակցութենէն:

Ի՞նչ պիտի ընէ Պրիւնինկ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ գրոյց կը շրջի թէ Հինտէնպուրկ կ'ուզէ յաջորդ դահլիճին մէջ Պրիւնինկը տեսնել արտաքին նախարարութեան գլուխը: Հինտէնպուրկի մտադրութիւնն է կազմել ծայրայեղ աջ դահլիճ մը: Բայց չի կարծուիր որ Պրիւնինկ յօժարի Հիթլերի բանակցողը ըլլալ Լօզանի եւ Ժընեւի ժողովներուն մէջ:

Յաջորդ կառավարութիւնը սակայն, եթէ կազմուած պիտի ըլլայ հիթլերեան տարրերէ, չպիտի կրնայ երկար տեւել, եթէ ուզէ խորհրդարանին ներկայանալ, ուր արդի մեծամասնութիւնը ձախակողմեան է: Այդ պարագային պիտի ստիպուի յետաձգել խորհրդարանի բացումը եւ երկիրը վարել տիրակալօրէն:

⁂ Ֆրանսական մամուլը որ Փրուսիոյ ընտրութեանց մէջ՝ հիթլերեաններու յաղթանակէն յետոյ, աւելի եւս կասկածով կը դիտէր Գերմանիան, հանդարտօրէն կը մեկնէ ներքին անցուդարձերը:

Լոնտոնի մէջ Պրիւնինկի հրաժարումը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքական շրջանակներուն:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ խռովութիւններէն յետոյ, գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, աշխատանքը վերսկսաւ տեղ տեղ պատճառ տալով նոր միջադէպերու: Ծայրայեղները փորձեցին խափանել աշխատանքը եւ արգիլել աշխատանքի գացող գործաւորները:

Կիրակի օրուան կռիւներուն ընթացքին, ըմբոստներէն սպաննուած են 4 հոգի, վիրաւորուած 40 հոգի: Ոստիկաններէն 4 մեռեալ, 10 վիրաւոր:

Նոր կռիւներ Պոմպէյի մէջ

Պոմպէյի մէջ նախորդ օր, անգլիական զօրախումբերը ստիպուեցան շարժիլ՝ կարգը վերահաստատելու համար: Ջոկատ մը կը փորձէր ցրուել հնդիկներու խումբ մը, որ կրակի կուտար մէկ քանի խանութներ: Ջոկատը հնդիկներուն կողմէ յարձակման ենթարկուեցաւ, որուն վրայ զինուորները դիմեցին փոխադարձ յարձակման, հրազէնի կոթերը գործածելով: Հինգ հոգի վիրաւորուեցան: 20ի չափ անձեր ձերբակալուեցան:

Մայիս 14էն ի վեր, Հնդիկներու եւ մահմետականներու կռուին հետեւանքով, սպաննուած են 200, վիրաւորուած 2000 հոգի:

Ռումբ կը պայթի Պելկրատի մէջ

Պելկրատի մէջ, նոր խորհրդարանի շէնքին փողոցը ռումբ մը պայթեցաւ, պատճառելով նիւթական վնասներ: Ուրիշ մէկ քանի վայրերու մէջ ալ ռումբեր պայթեցան: Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ, երեւան հանելու համար պայթումներու հեղինակները:

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻԻ ՃԱՌԸ

Մուսոլինի հետեւեալ բաժակաճառը արտասանեց Ըսմէթ փաշայի ի պատիւ տրուած հացկերոյթի առեն. —

«Ձեր ներկայութիւնը Հռոմ, թոյլ կուտայ մեզ արտայայտել ո՛չ միայն անկեղծ բարեկամութեան եւ համաձայնութեան զգացումները, որոնցմով ոգեւորուած է մեր երկիրը հանդէպ ձերինին, այլ նաեւ վստահութիւնը, որով ֆաշիստ կառավարութիւնս հետեւեցաւ ծնունդին եւ հետզհետէ ամրապնդումին թուրք երիտասարդ պետութեան, որ նոր եւ բարգաւան կեանքի մը մէջ մտած է լուսամիտ առաջնորդութեանը ներքեւ Կազի Մուսթաֆա Քէմալի:

Առարկայական պայմանները եւ բզգացումներու հանգիտութիւնը դիւրացուցին մեր կառավարութիւններուն գործը աւելի եւս մերձեցնելու երկու ժողովուրդները զարգացնելու համար անոնց տնտեսական յարաբերութիւնները եւ համաձայնութեան ու խաղաղութեան ապահով երաշխիք ընծայելով մասնաւորապէս արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Մեր քաղաքական բարեկամական գործակցութիւնը զարգացաւ շնորհիւ իրերահասկացողութեան, բարեյաջող արդիւնքներ ստացանք, որով կը յարատեւենք այս նամբուն մէջ եւ այս է պատճառը որ երէկ մեր ստորագրութիւնները դրինք փրոթոքոլին ներքեւ, մէկ քանի փոփոխումներ մտցնելով թուրքեւիտալական բարեկամական եւ իրաւարարական դաշնագրին մէջ եւ զայն երկարաձգելով հինգ տարի եւս: Այս դաշնագիրը կարելի է նկատել իբր գլխաւոր մէկ հիմը արեւելեան Միջերկրականի մէջ քաղաքական կացութեան ամրութեան: Յաջողելով մեր միջեւ ստեղծել սիրալիր մթնոլորտ մը, կը յաջողինք կարգադրել խնդիրները մեր միջեւ, եւ ասոր օրինակ է ցամաքամերձ ջուրերու սահմանագծումը եւ Կասթելլորիցոյի մերձակայ կղզիներուն խնդրոյն կարգադրումը: Բայց անիկա կը նպաստէ նաեւ Եւրոպայի խաղաղեցումի եւ բալուօքման մեծ գործին:»

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

«Էլ Ահրար» կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ մարզպանն ու հանրապետութեան նախագահը լրացուցած են Լիբանանի Սահմանադրութեան վրայ տեղի ունենալիք փոփոխութեանց աշխատանքները:

Պ. Փօնսօ, իր հետ Փարիզ պիտի տանի այս Սահմանադրութիւնը եւ պիտի ներկայացնէ արտաքին Նախարարութեան: Եթէ այս վերջինին հետ ալ համաձայնութիւն մը գոյանայ, այդ սրբագրուած Սահմանադրութիւնը կը դրկուի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Բարեփոխուած կէտերն են հետեւեալները. —

Նախարարաց խորհուրդը բոլորովին կը վերցուի եւ միայն մէկ Նախարարով կը կառավարուի երկիրը: Այս նախարարը հանրապետութեան նախագահի եւ տնօրէններու միջեւ կապ մը կ'ըլլայ: Նախարարը պատասխանատու պիտի չըլլայ խորհրդարանին առջեւ այլ միայն հանրապետութեան նախագահին: Կառավարութեան կողմէ նշանակուած 15 երեսփոխանները յետ այսու գոյութիւն պիտի չունենան: Երեսփոխաններու թիւը պիտի ըլլայ 32, որոնցմէ երկուքը հայ: Երեսփոխանական ժողովի իրաւասութիւնները կը սահմանափակուին եւ լոկ խորհրդատու մարմին մը կ'ըլլայ ան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԽՍՀՄ կառավարութիւնը եւ բոլշեւիկեան Կեդրոնական Կոմիտէն, Մայիս 9ին հրատարակեցին նոր հրամանագիր մը 1932ի հացամթերման ծրագրի եւ հաւաքական տնտեսութիւններու հացահատիկային առեւտրի ծաւալման մասին:

Հրամանագիրը սովորական ուռուցիկ խօսքերով, անգամ մը եւս կը ջատագովէ «Լենինեան կուսակցութեան քաղաքականութիւնը», որ կարողացաւ «հիմնովին լուծել հացահատիկային պրոբլեմը»?? Ըսել է թէ համաձայն Ստալինի եւ Մոլոտովի գնահատութեան, խորհրդային դրախտին մէջ այլեւս գոյութիւն չունի «հացահատիկային տնտեսութեան ճգնաժամ»:

Ուրիշ խօսքով «անհատական տնտեսութեան սիստեմի նկատմամբ կոլտնտեսական եւ խորհտնտեսական սիստեմի տարած յաղթանակը» կ'ապահովէ պահանջուած հացահատիկը, թէ երկրի ներքին պահանջի եւ թէ արտաքին առեւտուրի համար:

Ճշմարիտ եւ քիչ մըն ալ ներքին տրամադրութեան խնդիր է հաւատալ համայնավար երկու օրուան մարդոց հաւաստիացումներուն:

Արձանագրելով փաստը իր բացատրուած բովանդակութեամբ, որպէս կարեւորութիւն ներկայացնող նորութիւն մեզի կը հանդիսանայ սակէ աւելին այն պարագան որ համայնավար իշխանութիւնները գոհ իրենց ձեռք բերած յաղթանակէն, ժամանակը եկած կը նկատեն որոշ փոփոխութիւններ մտցնել մթերման եւ վաճառման ցարդ գոյութիւն ունեցող կարգի մէջ:

Երկիրը մինչեւ վերջերս կը դժուարանար բարձրացնել հացահատիկային արտադրութիւնը, որուն պահանջը բաւարարելու սահման: Այս դժուարութիւնը իր կարգին, բնականաբար պիտի նուազեցնէր գիւղական տարրի գնման կարողութիւնը, ճարտարարուեստական արտադրութեան հրապարակին վրայ:

Այդ միեւնոյն հիմնական դժուարութիւններէն մեկնելով, խնդրին կը բացատրուի նաեւ քաղաքային բնակչութեան տագնապը հացի տեսակէտէն: Չէ որ արտադրուած հացահատիկի քանակի խոշորագոյն մասերը տրամադրուած էր մթերման ճանապարհով արտաքին առեւտրին, իսկ սակէ աւելին գիւղացիութիւնը չունէր ուրիշ պաշար քաղաքի բնակչութեան վաճառելու:

Այսօր ըստ պաշտօնական վկայութիւններուն, երբ թէ կացութիւնը հիմնովին փոխուած է այս ուղղութեամբ: Ցանքերու տարածութիւնն ու մթերումները հասեր են առաւելագոյն չափերու: Գիւղատնտեսական արդի կառուցուածքը «պետութիւնը ապահովուած են տարէց տարի աւելցող հացահատիկային ֆոնտ»:

Ասկէ դատ «Ընդամենակի յաջող իրականացման շնորհիւ «Խորհրդային Միութիւնը» միշտ համաձայն պաշտօնական վկայութիւններուն, մեծ յառաջդիմութեան մէջ է ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան մէջ: Այս պատճառով ալ երկիրը այսօր.

— Աւելի ու աւելի մեծ հնարաւորութիւններ է ձեռք բերում արդիւնաբերական ապրանքներ արտադրելու ասպարիզում թէ կոլտնտեսութիւնների արտադրական կարիքների եւ թէ գիւղի աշխատաւորների անձնական պահանջների բաւարարելու համար»:

Ուրեմն երկիրը ապահով է հացէն, նոյնպէս եւ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութենէն:

Գիւղական եւ քաղաքային բնակչութիւնները ապահովելու համար վերոյիշեալ արտադրութիւններով.

— «Իշխանութիւնը հնարաւորութիւն է ստացել, պետական հացամթերումների մեթոտի հետ միասին, կիրառել նաեւ այլ մեթոտ՝ հացի վաճառումն իրենց կոլտնտեսականների միջոցով: Խնդիրն այն է, որ քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութիւնն էլ աւելի ընդարձակելու եւ քաղաքի ազգաբնակութիւնը մթերքներ հայթայթելու գործն էլ աւելի բարելաւելու նպատակով, զուգակցեն այդ երկու մեթոտները եւ կոլտնտեսական հացահատիկային առեւտուրը ծաւալի ի հաշիւ պետական հացամթերումների որոշ կրճատման գիւղացիական հատուածում, աւելացնելով միաժամանակ հացամթերումները խորհտնտեսական հատուածում»:

Այս քաշքշուած նախադասութիւններէն դուրս կարելի է բերել հետեւեալ իրողութիւնները:

ա) «Քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութեան» զարգացման համար, ցարդ գոյութիւն ունեցող մթերումի մեթոտը կը նկատուի անբաւարար: Որ ըսել է թէ պետութեան միջոցով գիւղէն եկած բոնի մթերումները, փոխանակուած տարբեր նիւթերով, չեն կարողացած զոհացուցիչ արդիւնքի հասցնել: Գիւղացին իր յանձնած հացի փոխարէն ստացած նիւթերով մնացեր է նորէն անբաւարար ճարտարարուեստական նիւթերու կողմէն, իսկ քաղաքացին չէ կարողացած լիովին օգտուիլ մթերուած բացէն, ձեռք բերուած անբաւարար քանակէն:

Այս անյաջողութիւնը, որ միակ գնահատութիւնն է մթերման մեթոտին, ի հարկէ պատճառ մը չէ համայնավարներու համար, հակառակը պնդելու եւ հակառակ գնահատութիւն ընելու:

Ամէն պարագայի, այս «մեթոտ»ը պէտք կը զգար օժանդակ նոր «մեթոտի մը եւս, բաւարարելու եղած պահանջը:

բ) Պահելով «մթերման մեթոտը» այսօր արդէն կ'արտօնուի հացահատիկային առեւտրի զարգացումը: Ուրիշ խօսքով կոլտնտեսութիւններն ու կոլտնտեսականները, յետ այսու հնարաւորութիւն պիտի ունենան ծախելու իրենց ունեցած հացահատիկը քաղաքին: Այս հնարաւորութիւնը կ'առաջանայ այն արտօնութենէն, որ կառավարութիւնը իր մթերման քանակը կը նուազեցնէ կոլտնտեսութիւններու համար ընդհանրապէս: Որով վերջինները մթերման հաշւոյն իրենց մնացած քանակը ի վիճակի պիտի ըլլան ազատօրէն քաղաքի հրապարակ իջեցնել:

Այս արտօնութիւնը նոյնպէս կը փաստէ այն իրական անյաջողութիւնը, որ ունեցաւ համայնավար կուսակցութիւնը հաւաքական տնտեսութիւններու քաղաքականութեան մէջ, գիւղային անհատական թէ հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մերժեց ըլլալ վարձու աշխատաւոր պետութեան համար: Ան իր յամառ եւ եւ տեւական շարժումներով պահանջեց իր արդար իրաւունքը, օգտուելու համար իր աշխատանքի արդիւնքէն: Արտօնութիւնը, անգամ այս սահմաններուն մէջ, գիւղացիի յաղթանակն է, պետական կաշկանդող եւ հարստահարող քաղաքականութեան դէմ:

գ) Կառավարութիւնը. այսուհանդերձ պէտք ունի շարունակելու հացահատիկային մթերումները, որպէս կարեւոր աղբիւր պետական հարստութեան՝

Կառավարութիւնը մօտաւորապէս քան առ հարիւր համեմատութեամբ նուազեցնելով հացամթերման 932ի քանակը, անհամեմատաբար թեթեւցուցեր է նաեւ հաւաքական տնտեսութիւններու բաժինը: Իսկ ընդհանրական խորհտնտեսութիւններն են, որ պարտաւոր են խոշոր չափով ապահովել երկրի հացահատիկային մթերման տարեկան ծրագիրը:

«Քաղաքի եւ գիւղի ապրանքաշրջանառութեան» դիւրութեան ձրգտումով միայն բացատրել այս լուրջ փոփոխութիւնը, անշուշտ պիտի ըլլար միամտութիւն, չըսելու համար յիմարութիւն.

Իրական բացատրութիւնը այս նոր քայլին պէտք է փնտռել տարիներու անյաջող փորձերու մէջ:

Համայնավար իշխանութեան հաւակնութիւնները, հաւաքական տնտեսութիւններու ճամբով պետութեան բացարձակ մատակարարմանը ենթարկել գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնը, կը մնայ որպէս չիրականացած ձգտում:

Բռնութեամբ եւ զօրութեամբ բանհատական տնտեսութիւններու վրայ կառուցուած հաւաքական տնտեսութիւնները, մնացին տեւականօրէն խարխուլ մեծածախս, եւ համեմատաբար նուազ արդիւնաւորող: Եւ դեռ աւելին: Կառավարութիւն ու կուսակցութիւնը հոս ալ իրենց դէմ գտան նոյն դժուարութիւններն ու խոչնդոտները գիւղական ծրագրերու լրիւ կատարման համար (վարուցանքի, մշակութեան եղանակներու, ինչպէս նաեւ արտադրութեան մատակարարումի) ինչ որ սովորական էր առաջ, անհատական տնտեսութիւններու շրջանին: 931ին ամէն տեղ այս ուղղութեամբ ծրագրերու թերակատարման փաստեր արձանագրուեցան. մասնաւորաբար մթերման մէջ:

Նոր քայլը, պիտի նպաստէ հացահատիկային «պրոբլեմի» իրական լուծմանը: Գիւղային թեթեւցած պետական հարկադրական մթերման պարտադրութիւնէն արտօնուած իր աւելցուկը վաճառելու շնորհիւ, վստահութիւն պիտի ունենա՞յ բարձրացնելու իր մշակութիւնը քանակապէս եւ որակապէս:

Ստալինեան նոր ուղղութեան տեւողութիւնը կը թուի թէ կրնայ միակ պատասխանը տալ այս հարցումներուն, որոնք կը ծնին, որպէս արդիւնք նոր նահանջին:

Ս. ԽԱԹՈՒԿ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԽՈՒՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՏՕՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Շաբաթ երեկոյ, Փըլէի ժուռնալի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Անկախութեան յայտարարութեան 14րդ տարեդարձին հանդէսը:

Խուռն բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր արդէն սրահը, յորդելով քովնտի սրահներուն մէջ: Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր: Ներկայ էին Ֆրանսացի հիւրեր, Անդրկովկասեան նախկին կառավարութեանց ներկայացուցիչները: Գաւառներէն իսկ երիտասարդներ էին եկած յատկապէս հանդէսին համար:

Եւ բոլոր հանդիսականներուն լամբակին վրայ կը շողային հայկական դրօշին գոյները:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգուեցաւ Միհրան Երգչախումբին կողմէ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկէին կարգապահութեան եւ բեմին վրայ եռագոյն դրօշին պահակ կանգնած էին:

Նախագահ Ա. Ահարոնեան բեմ եկաւ որոտընդոստ եւ երկարատեւ ծափերու մէջ եւ բացուած յայտարարեց Հայաստանի Անկախութեան 14րդ տարեդարձին հանդէսը:

Նախ Ֆրանսերէն կարճ ճառով մը օտարներուն բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ ցաւ յայտնեց, որ ասպնջական Ֆրանսայի Նախագահին, Փօլ Տումէրի անձին դէմ մահափորձ մը կատարուեցաւ վերջերս:

Յետոյ հայերէնով խօսեցաւ իր բացման ճառը, որուն ամփոփումը կուտանք ստորեւ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

«Հայրենիքի գաղափարը խտացած է Հայաստանի անկախութեան տօնին մէջ: Ազգերը հզօր են իրենց հայրենիքի գաղափարով: Շատ անգամ գրուած հայութիւնն ապրած է իր գաւառի եւ ծննդավայրի սիրովն ու զգացումներով, ամէն մէկ լեռնամաս ինքն իր բախտին: Բայց դարերու ընթացքին, գերագոյն վայրկեաններուն, հայ ժողովուրդն ունեցած է իր Աւարայրը: Ու դարեր յետոյ, Հայոց հեռաւոր լեռներէն, Վասպուրականէն, Մուշէն ու Սասունէն, Ղարաբաղէն ու Լոռիի ձորերէն, Տաճկահայն ու Ռուսահայը համախմբուեցան Արարատեան աշխարհի կուրծքին վրայ, կերտեցին առասպելական Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն, զօրեմարտեցան անհաւասար ուժերու դէմ՝ փրկելու համար հաւաքական հայրենիքը:

1918ի Մայիս ամսուն տեղի ունեցաւ հայկական ուժերու հրաշք համախմբումը եւ Հայոց սպարապետ Նազարբէգեանի անվեհեր ու իմաստուն ղեկավարութեան տակ կուրծք տուաւ թշնամիին գրոհին:

Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն ժամանակակից Հայոց Աւարայրը դարձան: Ինչպէս հին Աւարայրի նահատակները սուրբերու կարգն անցան, այնպէս ալ 1918ի Մայիս 28ի հիմնադիր նահատակները սուրբ են եւ անոնց գործը՝ սրբազան:

Անկախութեան շրջաններէն յետոյ հայութիւնը նոր դժբախտութեան ենթակայ եղաւ, Սեւրի դաշնագրէն յետոյ Լօզանը եկաւ: Շատեր կը մտածեն որ Սեւրը աննշան իրողութիւն մըն է, քանի որ իրականութիւն չդարձաւ ու չհաստատուեցաւ: Բայց միթէ Լօզանի դաշնագիրը անխախտ է եւ յաւիտեանս պիտի տեւէ: Պատմութեան ընթացքին առջեւ այդ դաշնագիրն ալ պիտի տեղի տայ: Շատեր կը կարծեն, որ հայկական դատը մեռած է, բայց ամէնէն աւելի Թուրքն է, որ, տակաւին այսօր, կը վախնայ հայկական դատէն, որովհետեւ գիտէ թէ Լօզանի իր յաղթանակը վերջնական չէ:

Հայրենիքի չքնաղ գաղափարը ամուր պահեցէք ձեր սրտին մէջ, անոր անկախութիւնը դրոշմեցէք ձեր հոգիին մէջ, ու վստահ եղէք հայութեան վերածնունդին:»

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՃԱՌԸ

«Հ. Հանրապետութեան անկախութեան յայտարարութիւնը տեղի ունեցաւ պատմական այնպիսի դժնդակ շրջանի մը, երբ հայ ժողովուրդը կեանքի եւ մահուան պայքար մը կը մղէր: Պատմութեան ընթացքին շատ խոշոր դժբախտութիւններու ենթակայ եղած է հայ ժողովուրդը, բայց 1915էն մինչեւ 1918 Մայիս 28ը հայութեան վրայէն անցած փոթորիկը անօրինակ է: Արեւմտեան եւ արեւելեան հայութիւնը, տեղ մը ապրիլեան եղեռնին զոհ, տեղ մը պատերազմի արիւնոտ դէպքերէն վիրաւոր: Նահանջ ու տեղահանութիւն: Շրջապատուած անհամար թշնամիներով, հայութիւնը գերագոյն ճիգեր կ'ընէր իր գոյութիւնը պահպանելու համար: Ու այդ թշնամի օղակներէն սեղմուած, Տաճկահայաստանի եւ Ռուսահայաստանի բոլոր կողմերէն հայութիւնը առուակներու եւ գետակներու պէս հոսեցաւ ու ծով կազմեց Արարատեան աշխարհին մէջ, դարձաւ համահայկական զանգուած մը, համախմբեց իր բոլոր ուժերը, բզկտուած ու արիւնլուայ, բայց գերագոյն վայրկեանին շտկեց իր մէջքը, պատուար կանգնեցաւ թրքական հեղեղին դէմ, իր ընտիր զաւակները թաղեց Սարդարապատի անապատին եւ Ղարաքիլիսէի ձորին մէջ, ու անոնց մարմնին վրայ հիմնեց իր անկախութեան շէնքը, ու գետերով արիւն քամեց ներկելով իր դրօշակը, որ ազգային դարձաւ:

Յիսուն տարուան ազատագրական պայքարներու մէջ հետզհետէ ազատութեան անթեղուած կրակը արծարծեցաւ, սերունդէ սերունդ բոցավառուեցաւ եւ Մայիս 28ին, գոնէ մէկ անգամ պատմութեան արձանագրել տրուաւ որ Հայը ազգ դառնալու եւ ազատ ապրելու իրաւունք ունի: Ստրկական երկար դարերէն յետոյ 14 տարի առաջ հիմը դրուեցաւ Հայոց նոր պատմութեան քալելու դէպ ի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը: Այսօր, հայ ժողովուրդը բաց ի փոքրիկ Հայաստանի խարխուլէն, զրկուած է իր հայրենի հողերէն եւ իր ազատութենէն, բայց ունի ձգտումը անկախութեան, ազգային պետութիւն մը ունենալու, անկախ եւ միացեալ հայրենիք մը ստեղծելու եւ հայութիւնը ի մի հաւաքելու: Անկախութեան գաղափարը, միտքէ միտք, հոգիէ հոգի մեր կամքերը իրարու կը շաղկապէ, կը ստեղծէ հաւաքական հայկական կամքը, հզօր ուժ մը հայկական ազատութեան ու վերածնունդը նորէն արձանագրելու գալիք պատմութեան մէջ»:

ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

«Ողջո՜յն Հայաստանի անկախութեան որ մեզ բոլորս հաւաքած է հոս: Այս խանդավառ բազմութիւնը կը գնահատէ պատմական այս մեծ օրը երբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 3

ՄԱՅԻՍԻ ԿԱՐՄԻՐ - ԿԱՊՈՅՏ - ՆԱՐԻՆՋ ԵՐԿՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԿԱՄԱՒՈՐԻ ՅՈՒՇԵՐ

Հետիոտն զինուորներ, խումբով կամ առանձին կը դիմէին ճակատ: Գաղթական կազմակերպութիւններ, աջիս ու ձախիս, փռուած էին արտերու, տափաստաններու վրայ: Շուարած ամէնքն ալ. մէկը միւսէն ճար մը, տեղեկութիւն մը կը սպասէր, կը հարցնէր ու ոչ ոք կար պատասխան տուող, փոսերուն մէջ անասուններու սատակներ կը նեխէին. Ջարդուփշուր սայլի մը կմախքը կը տնկուէր թումբի մը վրայ. պատառոտուն քուրջի ծուէններ կը թափահարէին մացառներու ճիւղերէն...: Ահա այնտեղ, բլուրի մը սարոտը ծուխի գալարներ կը բարձրանան. խումբ մը ստուերներ կկզած են կրակին շուրջ. անդին, փլած պատի մը ներքեւ հիւանդ, զառամ էակներ, լայն աչքերով, բան մը կը հայցեն:

Ամէն քայլափոխին, ձիս կը խրտչի. դժուարութեամբ կրնամ ճամբուն վրայ պահել զինքը. Երիկունը կը մօտենայ. միջոցը կը լեցուի մանիշակի գոյն մշուշով. Մարդկային բազմութիւնը կը խտանայ երբեմն, երբեմն կ'անօսրանայ. անսուաղ աչքեր, անճար ակնարկներ ինծ կը նային. ո՞ւր կ'երթամ, ո՞ւր կը դիմեմ այսպէս...:

Ու յանկարծ, ինծ կը թուի թէ անսովոր յուզում մը ծայր տուած է տեղէ մը. այս անանուն ամբոխը մէկէն կը կարծէք վարակուի թաքուն սարսուռով մը: Բառ մը, լուր մը կը թռի շրթունքէ շրթունք: Հեռուէ հեռու, խումբեր իրարու ձայն կուտան: Ես ալ կ'իմանամ բառ մը, զոր նախ չեմ ըմբռներ...: Կարծէք մէկը կը մրմնջէ.

«Անկախութի՜ւն...»:

Ծերուկ մը կը նայի շեշտակի ինծ եւ ուրիշներու եւ կրկնէ. «Այո՛, Անկախութիւն...»:

Մարդիկ կ'անցնին քովէս ու կը կրկնեն, կը կանչեն բարձրաձայն. «Անկախութիւն... Անկախութիւնը՝ հռչակուած... Անկախութիւն՝ Հայաստանի հողին վրայ...»:

Ես տակաւին, կ'անցնիմ անտարբեր, ուղեղս ցաւը, ուժաթափ սիրտս թոյլ չեն տար ըմբռնելու ոչ մէկ բան... միշտ կ'անցնիմ, անզգայ, օդէն ոստրացող մեծ սարսուռին. ձիս կը թափահարէ բաշը, ոտնատակ կուտայ մարդոց ուրախութիւնը, կը ճեղքէ կարծէք Անկախութիւնը, որ մրմունջի, երգի, աղաղակի նման կ'ուռի ու կը պայթի շուրջս...

Յետոյ, անսպասելի անկիւնէ մը մէկէն զնդակներ կը պայթին. ձիս, յեղակարծօրէն վրդովուած, ճամբայէն դուրս կու գայ, ու գլուխը առած կը բացուի դաշտերու ուղղութեամբ... ճիգերս կը մնան անզօր, զայն զսպելու, սանձերս պրկելու համար. խենթ քամիի մը նման ան կը սուրայ ու գիս ալ կը թռցնէ միասին...,

Ետեւէս տակաւին կ'իմանամ մարդկային ճիչը. «Անկախութի՛ւն... հայ... հողերուն վրայ...»:

Ճիչը թեւեր կ'առնէ, մրրկի նման կը հասնի ետեւէս. Անկախութիւնը կը փակի ձիուս պայտերուն, իր քառասմբակ արշաւին... Անկախութիւնը կը սկսիմ շնչել, ծծել ու մէկէն կը զգամ զայն, կ'ըմբռնեմ զայն...:

Այդ խելակորոյս արշաւը կը շարունակուի դեռ երկար, մինչ մեր շուրջը դաշտը կ'ամայանայ ու իրիկուան աղջամուղջը կը լայնցնէ ու կը խորացնէ մթին միջոցը. բայց բառը կը հնչէ զանկիս տակ, զանգակի նման ու իր արձագանգները կը տարածուին խոր, հոգիիս կամարներուն տակ...

Խաւարը կ'ըլլայ այլ եւս թանձր, գրեթէ անանցանելի, երբ ձիս հեւացաւ, ալ կանգ կ'առնէ. — Ո՞ւր ենք, Աստուած իմ. անհնար է որոշել...:

Վար կը սողոսկիմ ձիէս. աչքերս երբ աւելի կը վարժուին մութին, կ'ընդնշմարեմ փլատակ պատ մը... կխաւեր գոմ մը հաւանաբար... ամայի տարածութեան մը կեդրոնը կորած փարախ մը մի գուցէ... ձայն կուտամ. լռութի՛ւն...:

Ներսը, ոտքերս կը հանդիպին չորցած խոտի դէզի մը. անդիմադրելի պապակը կը զգամ մարմինս լքելու, այլ եւս ընկողմանելու...:

Ու ես ու ձիս միասին, կուշտ կուշտի կը փռուինք խոտին վրայ: Կը տարածենք յոգնաբեկ, ցաւատանջ մեր անդամները...»:

Թահմազեան, լուռ, պահ մը մըտիկ կ'ընէ գիշերուան փաղաքուշ մրմունջին ու կը շարունակէ.

«Ու այդ՛, հոգ, անյայտ ամայքին կեդրոնը, այդ գիշեր, միակ անգամը ըլլալով թերեւս, մարմինս ու հոգիս, ճանչցան, գրեթէ ապրեցան Անկախութիւնը, Հայաստանի նորահռչակ Անկախութիւնը...:

Հազիւ թէ պառկած, անիկա յաղթական գրոհով մը, պարուրեց զիս, սողոսկեցաւ մարմինիս ծակտիկներէն ներս ու նուաճեց էութիւնս. անիկա եկաւ իբրեւ անհուն սփոփում մը, սփոփանքը, հանգիստը, իբրեւ անդիմադրելի խաղաղութիւնը...: Ալ դադրած էի զգալէ ցաւերս, խիթս, անդամներուս խոնջէնքը. ոչ մէկ հոգ, ոչ մէկ կասկած չմնաց ներսիդիս. — վաղուանս, ապագայիս վրայ կ'իջնէր կարծէք մայրական պաշտպանութիւն մը...:

Հողը, որուն վրայ պառկած էի, զիս շրջապատող միջոցը, փլատակ սա տանիքը, ամէնը միասին, կը գրկէին զիս, ու շուրջս ու վրաս կը տարածէին Ապահովութեան երկինքը...: Ո՞վ կրնար այլ եւս անցնիլ այս վիթխարի պատնէշը. ո՞վ պիտի կրնար իմ կեանքիս վրայէն բառնալ Անկախութեան հովանին...:

Օդին պէս սկսայ շնչել զայն. ազատ դաշտերու այդ հովը, խոտերուն ու հողի բոյրով յորդ այդ հեշտանքը... սկսայ շնչել խոր, անդիմադրելի մոլուցքով...:

Ու կամաց կամաց, գինով, զգայազիրկ, Անկախութիւնը խառնուեցաւ արիւնիս, վերածուեցաւ ծանր ու խորունկ քունի մը, Մոռացումի, որմէ մարդ դուրս չպիտի ուզէր գալ...

Երբ յաջորդ առտուն, աչքերս բացի, մթնշաղը սկսած էր քակուիլ...:

Ի՞նչ կը տեսնեմ սակայն...:

Գոմիս փլած պատէն անդին, ճիշտ դիմացը, անեզր դաշտին ծայրը կը կանգնէր վիթխարի գագաթ մը. իր սարալանջերու ետեւէն կարմիր - կապոյտ - նարինջ երկինք մը կը բարձրանար, յստակ ու հոյակապ. ու վերը, գոյներու այդ բոցերուն վերեւ տժգոյն, բայց պլպլուն աստղը, Արուսեակը, դեռ կը թալթէր, կը սարսռար...:

Ես ու ձիս, մեր ակնարկը յառած կը դիտէինք այդ անհնարին տեսարանը:

Բոպէ մը տենչանքը ունեցայ բանալու թեւերս, գրկելու այդ անծայրածիր դաշտը, համբուրելու վերասլաց այդ գագաթը, ու շնչելու երկինքը, իր լոյսերու ալիքները... ու արցունքներս պարզեցի, ու կուրծքիս վրայ սեղմեցի ձիուս գլուխը. այնքան յափշտակուած էի...:

Եւ սակայն կ'արթնար մարմինս ալ. իր ցաւերը կը վերադառնային իրեն. ծունկիս տակէն խիթը, կրծող ժանիքի մը նման, կը փեռեկտէր հոգիս...:

Անկախութեան, մոռացումի գիշերէն յետոյ անագորոյն զարթօնքն էր. բոլոր խեղճութիւններս կը յայտնուէին: Թշուառութիւններուս վրայ ակնարկս կը բացուէր անճար ու վհատ...:

«Ո՛վ իմ Չղակոր, արիւնաքամ երկիրս» կ'ըսէի մտովի. «ո՛վ իմ անտերունջ եւ բիւրիցս նահատակուած ժողովուրդ. ես հոս, այս փլփլկած տանիքին տակ, խոտերուն վրայ ձեր պատկերը չե՞մ միթէ. հայրենի՛ք, դուն ալ լքուած գոմ մը չե՞ս որդեօք, ճիշտ ասոր նման. ու դո՛ւն ազգ, ինծի նման տարաբաղդ, ողբասպառ վիրաւոր մը չե՞ս արդէն խշտեակիդ վրայ...»:

«Բայց ի՞նչ փոյթ:

«Ահա Անկախութիւնը որ մեր թշուառութեան վերեւ իր թեւերը կը տարածէ սա կարմիր - կապոյտ - նարինջ արշալոյսին նման...:

«Ո՛վ հորիզոնին ետեւէն ծագող վաղորդայն. ահա ե՛ս, ահա մենք. թէեւ արիւնլուայ ու ցաւագար, բայց ոտքի պիտի բարձրանանք անգամ մըն ալ ու մեր նժոյգին թեւերը պիտի բանանք քու հեռաւոր բայց յարաճուն լոյսիդ...»:

Ու ոտքի ելայ, չգիտեմ ինչպէս, ցատկեցի ձիուս քամակին ու իր գլուխը դարձուցի պայծառացող հորիզոնին ուղղութեամբ:

Առջիս, դէպի վեր, դէպի հիւսիս, կը տարածուէր գիւղերու տարտամ ուրուապատկերը. օճախներէն ծուխը կը բարձրանար քուլայ քուլայ. երկիրը կ'արթննար»:

Թահմազեան վերջացուց իր պատմութիւնը, միակը, զոր իրմէ իմացայ:

Ալ սկսած էինք մրսիլ. փակեցինք այլ եւս պատուհանը. իւրաքանչիւրս քաշուեցանք մեր վերմակին տակ ու թուխսի հաւի մը նման սկսանք տաքցնել մեր առօրեայ խորհուրդները...:

Քիչ վերջ լսելի եղաւ Թահմազեանի խուլ հծծիւնը. ժամը, լռուն, սկսաւ ալ սողալ, ուրեմն կը ջանայինք քնանալ...:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Վ Ե Ր Ջ)

...ուած է յանուն այդ զգացումին ու
...գաղափարին:

...տարագիր հայութիւնը առանց յու-
...թեան պէտք է համերաշխու-
...թեամբ հաւաքուի Հայաստանի անկա-
...խութեան գաղափարին շուրջ եւ հե-
...տեւողութեամբ իրականացնելու այդ նպա-
...տակը:

...Հայաստան այժմ անկախ չէ եւ կը
...ի օտար իշխանութեան մը ձեռ-
...բայց կայ Հայաստանը եւ հայ ժո-
...ղովուրդը: Ողջո՜յն Հայաստանին եւ
...ժողովուրդին, որուն ուժեղաց-
...եւ վերաշինութեան պիտի սա-
...մեր հաւաքական աշխատան-
...պիտի ջանանք հայութիւնը հայ
...պատմութեան մէջ եւ հետա-
...հայկական դատը ամէն տեղ:
...ները կը փոխուին եւ պիտի
...ին:

...ժողովուրդն է որ վերջ ի վեր-
...մեր պիտի դառնայ մեր Հայրե-
...նիքին:»

...նախ էր գեղարուեստական բա-
..., որուն կը մասնակցէր Սիփան
...խումբը, ղեկավարութեամբ
...Յակոբեանի:

...Ս. Նաւասարդեան երգեց Հա-
...եւ Վարդը: Ընկ. Շահան
...արտասանեց քերթուած մը
...Վարուժանէն: Օր. Պիւլպիւլ-
...երգեց եւրոպական եւ հայկական
...: Տիկին Խաչէնբոյի աշա-
...հիները տուին փլասթիք պա-
..., որոնք նորութիւններ էին:

...ժողովուրդին բուռն փափաքին վր-
..., բեմ եկաւ Ա. Շահմուրատեան
...երգեց Մոկաց Միրզէն, Ալագեազը
...Արիք Հայեր:

...ժողովուրդը կը ծափահարէր խե-
...:

...նահեւ, կէս գիշերին, սկսան
...պարերը: Քովնոի սրահներուն մէջ
...մաններ սարքուած էին եւ բաժակա-
...կ'արտասանուէին, հայկական
...կը թրթռացնէին, եւ այսպէս
...լոյս:

Ա. Մ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ ՌԵԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ, (Սեփ. Թղթ.).— Հայկազ-
...եան ազգ. երկսեռ վարժարաններու
...տնօրէն Պ. Խորէն Գաբիկեանի եւ
...ուսուցչաց նախաձեռնութեամբ
...ուած էր ուսուցչապետ Ռ. Պէր-
պէրեանի մահուան 25 ամեակին առ-
թիւ յարգանքի արտայայտութիւն
մը զուտ ուսուցչական միջավայրի
մէջ, նկատելով, որ հանգուցեալը ե-
ղած էր վաստակաւոր ուսուցիչ մը,
հիմնած էր համանուն վարժարանը
Սկիւտարի բարձունքին վրայ եւ ազ-
գին նուիրած տաղանդաւոր դաստիա-
րակներ, որոնք ապագային ե-
ղած են մէկ մէկ լուսաւոր փարոս-
ներ հայ հորիզոնին վրայ: Այս իսկ
պատճառով դպրոցին տնօրէնութիւ-
նը քաղաքին մէջ գտնուող թէ ազգ.
վարժարաններու տնօրէնութեանց եւ
ուսուցչութեան, եւ թէ օտար հաս-
տատութեանց մէջ պաշտօնավարող
... հայ ուսուցչաց, ինչպէս նաեւ
... հրատարակական դպրոցներու երկ-
... պաշտօնէութեանց մասնաւոր
հրաւիրատոմսեր ուղարկեց, որպէսզի
այդ օրը բոլոր ուսուցիչ եւ ուսուց-
չուհիները ներկայ գտնուէին իրենց
յարգանքի բաժինը բերեն հանգուց-
եալ ուսուցչապետին:

Եւ իրաւ ալ Մայիս 15ին, կիրա-
կի օր ժամը 10ին, տեղի ունեցաւ
Ազգ. Հայկազեան վարժարանի ման-
կապարտէզի սրահին մէջ սգահան-
դէս մը, ուր եկած լեցուած էին քա-
ղաքիս դպրոցներուն մէջ պաշտօ-
նավարող հայ երկսեռ ուսուցչու-
թիւնը, մեծ մասամբ:

Մեծ Դաստիարակին կենդանա-
գիրը առնուած էր կանաչ ճիւղերէ
կազմուած պսակի մը մէջ:

Տնօրէն Պ. Խորէն Գաբիկեան հա-
կիրճ խօսքերով հանդէսը բացուած
յայտարարեց: Առաջին անգամ դաշ-
նակի վրայ նուագուեցաւ Շոփէնի
մահերգը, յետոյ երգուեցաւ «Ո՛վ
մեծասքանչ դու լեզու»ն երաժիշտ
Պ. Խաչիկ Յակոբեանի 60 հոգինոց
երկսեռ խումբին կողմէ: Փոքրիկն
Օրիորդ Տէր Յովհաննէսեան արտա-
սանեց Վարպետին «Աստուած»ը: Դպ-
րոցի աշակերտներուն կողմէ երգէ
մը յետոյ, կրկին վարժարանի սա-
նուհիներէն մէկը արտասանեց վար-
պետին «Վարժապետը» եւ այսպէս
փոխն ի փոխ մանկական երգերէ
յետոյ, վարժարանին ուսուցիչներէն
Պ. Արամ Երէցեան ներկայացուց
Պէրպէրեանը:

Պ. բանախօսը թուեց այն բոլոր
գրկանքները, զոր մեծ դաստիարակը
կրած էր կանգուն պահելու համար
իր հիմնած դպրոցը: Վերջացնելէ
առաջ ոգեկոչեց Պէրպէրեանի ան-
մահ հոգին, իր ձեռքերովը գրելու
մեր սրտերու վրայ իր պաշտած ե-
րեք ճշմարտութիւնները՝ վսեմը, բա-
րին եւ գեղեցիկը:

Պ. Երէցեանի բանախօսութենէն
վերջ, դարձեալ Պ. Խաչիկ Յակոբ-
եանի երգչախումբը երգեց «Տէ՛ր
կեցո դու զՀայս»ը քառաձայն, յետոյ
վերջին խօսքը ըսելու համար բեմ
բարձրացաւ տնօրէն Պ. Խորէն Գա-
բիկեան: Խօսեցաւ իրեն յատուկ սա-
հուն եւ հմայիչ լեզուով.—

«Հելլէնները, ըսաւ գեղեցիկ խաղ
մը ունէին, իւրաքանչիւր խաղացող
վառած ջահ մը միւսին պիտի յանձ-
նէր արագարար, առանց մարելու:
Մարող խումբը պարտուած էր: Պէր-
պէրեան վառած ջահը յանձնեց յա-
ջորդին. մեզի կը մնայ զայն վառած
փոխանցել ապագայ սերունդին, ըլ-
լալ արժանաւոր յաջորդ մը, օրինա-
կելի ջահակիր մը:

«Պատուելի Զօրայեանի աշա-
կերտը անիրաւ ծեծի մը տակ սոր-
վեցաւ թէ «ամենամեծ յարգանքն ու-
նենալու է մանուկին հանդէպ»: Յոր-
նաղին գեղեցիկ տողը, զոր կը զար-
դարէր Պէրպէրեան վարժարանի
դասարաններէն մէկը:

«Հիմնեց Պէրպէրեան վարժարանը
որուն ուսուցիչն ու վարիչն եղաւ,
մանաւանդ իր դպրոցը, հոն սոր-
վեցաւ տեսականօրէն եւ սորվեցուց:

«Ինք եղաւ ոգին վարժարանին,
միանգամայն գլխաւոր սիւնը: Ան-
հատական վարժարաններ բացուե-
ցան շուտով փակուելու համար: Մեզ-
պուրեանն օրինակի համար: Պէր-
պէրեան մնաց կանգուն: Պէրպէր-
եանի անյողդողդ կամքին շնորհիւ:
Ուրիշ վարժարաններ տեւեցին, թէեւ
միջակ մնացին, սակայն, Պէրպէր-
եան հետզհետէ բարձրացաւ եւ դար-
ձաւ տիպար երկրորդական վարժա-
րան մը:

«... Թարգմանեց Աբեղայ Լամբ-
նէի «Հաւատացողի մը խօսքերը»
կաթոլիկ ազատական շարժումին
հաւատաւոր խօսքերը, գերման ան-
մահ քերթողէն Հերմանն ու Տորո-
թէան: Վերլուծեց ժամանակակից
դէպքերը, քննեց իրերը, ուսումնա-
սիրեց դէմքերը, որոնք կազմեցին
«Մարդիկ եւ իրք»:

«Իր արծաթահնչիւն ձայնը լս-
ուեցաւ լսարաններու եւ հանդէսնե-
րու մէջ, օրուան հռետորն էր, որ
շեշտին ու հմայքին տակ պահեց
այնքան ունկնդիրներ: Իւրաքան-
չիւր տարի ամավերջի հանդէսին՝
վերջին խօսքերով խտացուց բարո-
յագիտութեան դասերը, որոնք ճշ-
մարիտ «Դաստիարակի մը խօսքե-
րը» են:

«Հետեւեցաւ ժամանակակից կր-
թական շարժումներուն: Ռուսոյի
քաղաքին մէջ մօտէն հետեւեցաւ
դաստիարակութեան յեղաշրջումին,
հրատարակեց իր դիտողութիւնները
եւ դասումները:

«Պէրպէրեանի նկարագրին ցայ-
տուն գիծն էր ուժեղ անհատակա-
նութիւնը: Անով ապրեցուց իր դպ-
րոցը, անով բարձրացաւ մաքուր
գաղափարականութեան մը բարձր
ոլորտները, իր կեանքն իսկ եղաւ
վերելք մը: Աղքատիկ եւ անօգնա-
կան իր միջոցներով, իր ընդոծին
քարոզութիւններով դարձաւ տիրա-
պետող դէմք մը Ժթ. դարու վերջին
քառորդին: Լաւագոյն պայմաննե-
րով օժտուած որքա՜ն դէմքեր ան-
ծանօթին տակ թաղուած են,
որովհետեւ զուրկ եղած են կամքի
ուժէն: Պէրպէրեան գաղափարի մը
մարդն էր: Հացին մարդը պատրաս-
տելէ աւելի, գաղափարի մարդը սի-
րեց տեսնել իր աշակերտներուն
մէջ:

«... Ինք կազմեց Դպրոցներուն
«Կազմական Կանոնագիրը», որ տա-
րիներով ղեկավարեց հայ վարժա-
րանները ֆրանսական դրութեամբ,
տարրական, միջին, բարձրագոյն
շրջաններու բաժնելով նախակրթու-
թեան ծրագիրը:

Իր յաջորդներուն կը մնայ սա-
կայն ջահը փոխանցել ապագային»:

Պ. Խ. Գաբիկեանի բանախօսու-
թենէն յետոյ դպրոցի սաներուն
վերջին մէկ երգովը հանդէսը լրա-
ցաւ արդէն, ամէն մէկը իր հետ
տանելով անո՛ւշ եւ քաղցր յիշա-
տակ մը օրուան հանդիսութենէն:

ՄՇԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Րուհձիններ»

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 28 մայիս.— Ազգային
կեանքը այստեղ, գրեթէ անկերպա-
րան վիճակ մը ունի, եթէ չհաշուենք,
տարուան մէջ մէկ – երկու անգամ
կազմակերպուած ցերեկոյթներն ու
հանդէսները:

Մեր ազգային կեանքի կորիզը կը
կազմէր Մանկապարտէզը, որ ի գին
մեծ դժուարութեանց գլուխ եկաւ: Ա-
տոր վրայ պէտք էր որ զուրգուրա-
յինք: Դժբախտաբար կը լրանայ գրե-
թէ երկրորդ տարեշրջանը որ փակ-
ուած է, առանց վերաբացուելու յոյ-
սեր ներշնչելու:

Ազգային վերին մարմինը, որ 36
քիլոմեթր հեռու է մեզմէ, գրեթէ
մասնիրու արանքով է որ կը նայի Լա
Սիոթայի ազգային կեանքին վրայ:

Իբրեւ թարմ օրինակ, քանի մը ա-
միսներ առաջ, մամուլի մէջ լոյս տե-
սաւ Մարսէյլի Կեդրոնական Վար-
չութեան ընդհանուր տեղեկագիրը, որ
Լա Սիոթայի վրայէն լուռ անցնելով,
կը ներկայացնէ ընդհանուր մխիթա-
րական պատկեր մը:

Դժբախտաբար Լա Սիոթան ձգուած
է ինքն իր բախտին, թէ ազգային եւ
թէ կրօնական դաստիարակութեամբ:

Դպրոց – Մանկապարտէզը, իբրեւ
յենարան մեր ազգային կեանքի, բուն
անունով գոյութիւն չունի, ինչպէս
գրեցինք վերեւը, բայց կան երկու
տեսակի մի ժամեայ դպրոցներ:

Առաջինը՝ դոյութիւն գլխուն փոր-
ձանք դարձած անխուսափելին է —
նախկին վարժուհին, հովանաւորուած
մութ ուժերու կողմէ, կը դասաւան-
դէ գրեթէ երեք տասնեակ երեխանե-
րու մէկ ժամուան համար ստանալով
12—15 ֆրանք, առանց որ եւ է հա-
կակշռի, եւ կամ պատասխանատուու-
թեան:

Իսկ երկրորդը՝ «Րուհձիններ»ու շա-
բաթական երեք ժամուան դասաւան-
դութիւնն է, որու մասին կ'արժէ
քիչ մը աւելի արտայայտուիլ: Հոդ
կը յաճախեն աւելի քան 30 մանուկ-
ներ, գրեթէ վերեւի գիներով, այս-
ինքն 12—15 ֆրանք մէկ ժամուան հա-
մար. մինչդեռ նախկին Մանկապար-
տէզին, ութ ժամուան համար միմի-
այն 8 ֆր. կը վճարէին, այլ սակայն
հազար դժուարութեամբ: Եւ այդ
պատճառաւ չէ՞ որ փակուեցաւ:

Իսկ այն դժուարահաճները, այսօր
մէկ ժամուան համար կը վճարեն քա-
ռապատիկը, ահա թէ ո՞ւր են հասեր
բարքերը մեր մէջ:

Րուհձիններու երեւումը մերմէջ եր-
կու – երեք ամիս է: Րուհձինութիւնը
այստեղ մուտք գործեց՝ առաջին ան-
թիւ, համեստութեան ծիրանին հա-
գած. ու անցնելով գործի, [illegible]
յատուկ խորամանկութեամբ, շատ
գգուշաւոր կերպով սկսաւ ցանցերը
լարել, մասնաւորաբար փոքր մանուկ-
ներու եւ մայրերու վրայ:

Րուհձինները մանուկներուն ցրուած
են փոքրիկ գրքոյկներ, որոնց վրայ
նկարուած է մարդու սիրտը, եւ սր-
տի վրայ չոքած է սատանան շղթա-
յած ամբողջ սիրտը, եւ այդ իրենց
փարախը չմտնողներու սիրտն է եղեր:

Թուղթին միւս երեսը նկարուած է
դարձեալ մարդու սիրտը, վրան Նա-
զովրեցին շրջապատուած հրեշտակնե-
րով, եւ յաղթութիւն առած: Իսկ միւ-
միւս կիները կը սարսափեցնեն դժոխ-
քի նկարագրութիւններով:

Եւ այսօր, կը տեսնենք որ երկու –
երեք ամսուան ընթացքին, այս աղ-
դարուս եւ անպարոյական շարժումը
մեծ համեմատութիւններ է առած:
Լեզէոնի կը հասնի «փրկուած»ներու
(իրենց կոչումով) թիւը: Ու Լա Սիո-
թա մինակ չէ այս վտանգին առջեւ:
Իսկ մեր ազգային մարմինը, կրօնա-
պետն ու երկփեղկեալ քահանայական
դասը, դուցէ չեն ալ գիտեր, այս կամ
այն քաղաքը իրենց հովուութեան
յանձնուած քան հոգի ունինք, իսկ
այս հայանուն չուրթները անկոչ
հիւրի նման, ամէն դուռ ափ կ'առնեն,
անհրեւութիւնն արհեստ բրած, ամէն
տեղ մուտք կը գործեն, կոկորդիլոսի
արցունքը աչքերնին, ըսելով. — «Ա-
պաշխարեցէք, պատրաստ եղէք, Տէ-
րը կուգայ»: Ազգի եւ հայրենիքի գա-
ղափարը կը ժխտեն, ըսելով, ձեր հայ-
րենիքը երկինքն է:

Եւ այսպէս կ'աշխատին ընդհանուր
կերպով. եթէ վտանգ իրենց համար
դարձեալ վարձատրութիւն կը համա-
րեն, որովհետեւ իրենց համոզումով
Տիրոջ համար է որ կ'անարգուին: Ու-
րեմն երկու պարագային ալ իրենք զի-
րենք երջանիկ կը համարեն ու կ'աշ-
խատին առանց ընկրկելու. ի հարկէ,
ի վնաս միմիայն մեզի, շնորհիւ ազ-
գային անկազմակերպ վիճակին կամ
գոյութիւն ունեցող ազգային մարմին-
ներու անփութութեան ու ապիկարու-
թեան:

Վերջին պահուն լսեցի որ տեղս կազ-
մուած է Պրուսայի նահանգի Պէյնիկ
գիւղի Հայր. Միութիւնը: Յաջողու-
թիւն կը մաղթենք:

Իրազեկ

ՄԱՄՈՒԼ

Մայիս 28

Ռամկավարներու օրկան «Ազատա-
յ»ի խմբագրականը նուիրուած է Հա-
յաստանի անկախութեան տօնին, (28
մայիս):

Կուտանք գլխաւոր հատուածները.

— «1918 մայիս 28ը պատմական
խոշորագոյն թուականն է մեր ժամա-
նակակից տարեգրութեան: Հայաս-
տանի անկախութեան հռչակման օրը
կը համարուի մայիս 28ը:

Անօրինակ, ըսենք անտրամաբանա-
կան պայմաններու մէջ իր ծնունդը
կ'առնէր Հայաստանի անկախութեան
հռչակումը: Ժողովուրդները ամէն
ժամանակ եւ ամէն տեղ պահանջնե-
րով, պայքարներով եւ արիւնով կը
շահին իրենց ազգային անկախութիւ-
նը: Հայ ժողովուրդը Անդրկովկասի
մէջ անկախ Հայաստան ունենալու նը-
պատակ չէր ունեցած, եւ ո՛չ ալ խոր-
հած էր այդ մասին: Թրքական Հա-
յաստանի բարենորոգման հարցէն ծը-
նունդ առած տենչանքներն էին որ կը
հասնէին մինչեւ անկախութեան երա-
զանքը, իսկ Անդրկովկասի մէջ պա-
տերազմի նախօրէին դաշնակցային
ինքնավարութեան տենչանքը կը ներ-
կայանար իբր առաւելագոյն պահան-
ջը այդ շրջանին համար: Բայց պատե-
րազմը եւ ռուսական յեղափոխութիւ-
նը տարբեր իրողութիւններու առջեւ
դրին հայ ժողովուրդը: — Թրքական
Հայաստանն ամայացաւ... իսկ Ան-
դրկովկասի մէջ դահավէժ դէպքերը
մղեցին մեզ հետեւիլ իրենց հարկա-
դրական թելադրանքներուն: 1917ի
հոկտեմբերին Մոսկուայի մէջ տիրա-
կան դարձած խորհուրդներու իշխա-
նութիւնը 24 ժամուան մէջ ռուս–թր-
քական թշնամական ճակատը փշրեց
եւ հոն հաստատեց թուրքեւխորհրդա-
յին բարեկամութիւնը: Պրեսթ – Լի-
թովսքի դաշնագիրը Թուրքերուն վե-
րադարձուց ոչ միայն 1914ի սահման-
ները — ցարական բանակներու գրա-
ւած թրքա–հայկական հողերը, այլ
նաեւ 1877ի սահմանները — Պաթում,
Կարս եւ Արտահանը: Այս դաշնագրին
ուժով Թուրքերը Անդրկովկասի սահ-
մաններէն ներս խուժեցին:

Այս պարտադրանքն էր որ մղեց Հա-
յերը Անդրկովկասեան հանրապետու-
թեան լուծումէն — Վրաստան եւ Ա-
տրպէճան անկախ երկիրներ հռչակ-
ուելէ — ետք խորհիլ իրենց ճակա-
տագրի մասին, հայկական հայրենի-
քի պաշտպանութեան համար թրքա-
կան գրոհներու դէմ ցցուիլ Սարդա-
րապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ եւ
յունիս 4ին Պաթումի մէջ ստորագրել
Թուրքերու պարտադրած դաշնագի-
րը, որով Երեւանի նախկին նահանգը
կը դառնար հայկական անկախ հան-
րապետութիւն:

Այս թէ այն կերպ իրողապէս Հա-
յաստան դարձաւ հայկական հանրա-
պետական պետութիւն, բարձրացուց
իր անկախ պետութեան դրօշը մայրա-
քաղաք հռչակուած Երեւանի մէջ,
կազմեց իր Խորհրդարանը, ունեցաւ
անկէ բխող իր կառավարութիւնը, իր
սեփական բանակը եւ ձեռնարկեց
կազմելու իր պետականութեան
փոնքսիոններ ճշդող Սահմանադրու-
թիւնը:

Իր անկախութեան օրերուն Հայաս-
տանի հանրապետութիւնը ապրեցաւ
ճակատագրական դառն օրեր. իսկ
հարցական մը միշտ կախուած մնաց
Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Վրաստա-
նի եւ Ատրպէճանի գլխուն վրայ:

Եղաւ անխուսափելին: Եւ մայիս
28 դրուեց պատմական էջ մը այս օ-
րերու մեր ազգային տարեգրութեան
մէջ:»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի Պրոլետար թերթը կը
հրատարակէ հետեւեալ հեռագիր-
ները.—

ԴԻԼԻՋԱՆ, 20 Մայիս.— Մայիս
19ի լոյս գիշերը յորդ անձրեւէ յե-
տոյ առատ ձիւն տեղաց: Ամբողջ
շրջանը ծածկուած է ձիւնով: Ձիւնին
խաւը Դիլիջանի մէջ կը հասնի 5
սանթիմեթրի, միւս գիւղերուն մէջ՝
դեռ աւելի:

Ձիւնը վերստին տեղաց Մայիս
20ի առտուն, ժամը 8ին: Անասուն-
ները չկրցան դաշտ ելլել: Կը վախ-
ցուի ձիւնհալքի հեղեղէն:

ԵՐԵՒԱՆ. 20 Մայիս.— Այս գի-
շեր յանկարծ ցրտեց ամբողջ Հա-
յաստանի մէջ: Ելենովկայի, Թալինի
եւ Ջաջուռի մէջ ձիւն տեղաց: Բազ-
մաթիւ ուրիշ շրջաններէն կ'իմացնեն
թէ անընդհատ անձրեւ կը տեղայ:
Արարատեան դաշտին մէջ ջերմա-
չափը ցոյց կուտար 4 աստիճան, Ե-
րեւանի մէջ՝ 2, Ելենովկայի մէջ՝ 2,
Լէնինականի մէջ՝ 1: Դաշտային աշ-
խատանքները կանգ առին:

Մակտոնալտի ճառը

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնալտ
վերջերս ճառի մը մէջ ըսաւ.—

«Պէտք է պատրաստ ըլլանք ի
հարկին փոփոխելու մեր միջկայսե-
րական սահմանադրական կազմը:
Բայց երբեք պէտք չէ քաջալերենք
զանոնք որ կ'ուզեն բանի հարկա-
դրել իրենց կամքը: Եթէ կ'ըսենք
թէ դաշնագիրները նուիրական են,
պատճառը այն չէ որ այն հաւատ-
քը ունինք թէ անոնց պարունակու-
թիւնը նուիրական է ինքնին, այլ
որովհետեւ այն համոզումը ունինք
թէ դաշնագիրները կրնան քննու-
թեան դուռ բանալ: Դաշնագիրները
թուղթի կտոր նկատող եղանակը
պառակտում յառաջ բերող, վստա-
հութիւնը քանդող եղանակ մըն է,
որ ոյժի քան պատիւի վրայ կը
հաստատէ համաձայնութիւններ եւ
հիմէն կը քանդէ բարոյական համե-
րաշխութիւնը»:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

= Հա՛, հա՛, Գաբրիէլ քեռի, քեզի
...մաց եղաւ,— պատասխանեց Թագուհի
..., հեկեկալով, կէս մըն ալ քունը կը սեղ-
մէ, գիրկը ծնկած է...

— Իրա՛ւ, հէ՛յ կիտի օրեր,— գլու-
խը շարժեց քեռին,— մատ մըն էիր,
...մա՞ս, եղին կ'էթայինք...

= Անհո՛ւշտ, — վրայ բերաւ Սու-
րէն ... ու անցեալի վերյիշումէն
...,— մի՛շտ կը յիշէի...
Բայց, դուն բնա՛ւ չես փոխուեր Գաբրիէ՛լ
քեռի... առողջ, առոյգ, երիտասարդի
...

— Հա՛, մի՛շտ ծեքսեղն է եւ ամէն
..., ձայնեց ծայրիկը:

= Է՛, — կատակեց քեռին,— զուլ
փարան ... կ'ըլլա՞յ... ամա, դո՛ւն,
Սուրէ՛ն, պէլլուսիթիւն փոխուեր ես...
պօյ, պօս, վրադ ծանրութիւն եկեր է:

— Անոր շուքը պղտիկցող ծանր էր
— ձայնեց Տէր Մեսրոպ հայրը, որ ներս
կը մտնէր ու եկաւ ողջագուրեց Սուրէնը:

Գաբրիէլ քեռի նստած էր Սուրէնի
քով, իւրտ փէսը գլխուն: Ծալապատի՛կ:
Տարինները կնճիռ տուեր էին ճակտին,
ու երեսնի հալմւ մօրուքն կարծես
աստուեր մը մը մնացեր էր հիմա: Կը հա-
զար աւե՛լի յաճախակի, ու ձայնը, հետ-
զհետէ նուաղեր, մարեր, խեղդուեր էր
կարծես: Քիչ յետոյ ներս մտաւ ե՛ւ մօր-
քուրը մէջքը ծռած, գլուխը հակած գե-
տին եւ թեւը ... կռնակին:

Սուրէն ոտքի ելաւ եւ մօտեցաւ, ու
մինչ ձեռքը կը համբուրէր.

— Աստուած աս օրին ալ հասուց...
երազս ելաւ, Թագուհի — ձայնեց մօր-
քուրը — կարմիր շալ մը առած էիր
վրադ... կարմիրը թեղ է կ'ըսեն...

— Հա՛, իմս ալ... երէկ ալ կրակ ա-
ռած տանս մաղմաղ կրակէն կած չի
ցատկե՞... մաղըս ըսեր՝ պօյնա կը քակ-
ուի կը կախուի...

Սուրէն նստեցուց մօրքուրը եւս:
Բայց, շարունակեց մտածել: Մտացի՛ր
էր, աւելի շատ.

— Նայէ կը խօսի՞,— գիտել տուաւ
ծայրը — առածուն օրը շորըդ վլացած
է. տղա՛ս, ի՞նչ գլուխ է կախեր կը մա-
ծուս...

= Է՛հ — ծէջ ինկաւ քեռին — ծա-
ռը քանի բերք ունենայ, անտաւ գլուխը
կը կախէ...

— Անանկ է, քեռի՛, — հպարտա-
ցաւ ծայրը, — խելքը բնովի, չէ թէ
գնովի...

II

Անպիտա՛ն կատուն: Անպատճառ ա-
ծուն պիտի փորփրէ: կարծես ոսկի՛ ըլ-
թաղեր էր...: Հայրիկը ըսեր, Նորէն ծուն-
կի եկեր ափովը կը շոյէ պարտէզին
հողը:

«Ըհը՛»...: Ուրագը իջաւ: «Ո՛ւֆ»...:
Տեսա՞ր. իրաւունք ունէր ծայրիկը: Որե-
նցա՞ւ: Վազքէն ծառը բերնին տարաւ:
Մեծ: Աչքերը արցունքոտեցան: Մայրի-
կիկը չտեսնէ՜. ականջը Նորէ՛ն վրայ
կուտայ — «Մէ, շո՛ւն, քեզի չըսի՞ քի
ուրագով չխաղաս»: Բայց, ի՞նչ ընէ, ու-
րեմն, ըսէ՛ք: Սա ծառն ու ժանգոտ գամը
պէտք է ելլէ փայտին կոճէն: «Պիտի
հանեմ, պիտի հանեմ իշտէ»... Եւ Սու-
րէն ծունկը Նորէն տեղաւորեց փայտի
կոճին վրայ: Կռնակը տուաւ հորին
եղնակին. ու, փա՛թ... գամը Նորէն ծռե-
ցաւ... կը ծռի, հարկա՛ւ կը ծռի... որով-
հետեւ...

— Փի՛սա...

Սուրէն, Սիրանին ձայնին վրայ, վեր-
ցուց գլուխը: Ու ինք եւս տեսաւ կատուն
որ պատուհանին է ելեր ու որթատուն-
կին վրայէն վանդակին կ'ուզէ ցատկել...
«Հա՛ տե... կը տեսնե՞ս կոր սա ուրագը,
... Սա ուրագը, ո...»: Նորէն ծառը
տարաւ բերնին... ծարիկը սեւցեր էր.
արունը ծեջը ծեւեր էր»...:

— Հայրի՛կ...

= Հը՛...

— Ան գիծացի պաճային արագի՞ն
ա գնաց:

= Այո՛:

— Ո՞ւր:

= Հէ՛յ, հեւո՛ւ, տաք երկիր...

— Հո՞ս...

Հոս աշունը, որ կը յառաջանայ,հա,
հանդարտ ու տժգոյն քայլերով, դաշտե-
րուն ու լողաններով արտերուն վրայէն,
դեղնորակ ու տմոյն գոյն մը քսելով
չորս դին:

Բնութիւնը, մեծ ու ծանր խոնջէնքէ
մը վերջ, պիտի հանգչի այլեւս, ինչպէս
ծոցւոր կիները արգասաբեր երկունքէ մը
վերջ: Ու ծառերը, իրիկնային հովերէն
սրսփուն կը թափթփեն, երբեմն, իրենց
սաղարթները:

Դուրսը,փողոցին մէջ, աղմուկ, ճիչ,
խնդուք: Վառվառը, այգեկութքը ըրեր
«էփոն» կ'ընէ: Դրացի աղջիկներ թա-
փեր են հոն, թութին ծառին տակ, ծե՛ծ
կաթսայի մը առջեւ: Զա՛րկ, հա՛ զարկ
երեփը, — ճըլը՛փ, ճըլը՛փ, ճըլը՛փ,
ճըլը՛փ...: Պայծառը երիկ ծարդու պէս,
ոթթեր է թեւերն ու ձեռքերը մէջքին,
քայլերը բացած, կանգներ է սպիտակ
ակռաները ցոյց տալէն:

— Փա՛տ զրի՞ք ք'աղջիկ — Վառ-
վառին ձայնն է:

= Սա բարակը աս, Նայէ՛, աղուոր է:

— Տալապետը՛, Տալապետը՛,— բարձ-
րացուց ձայնը ուրիշ աղջիկ մը:

Տալապետը եկաւ: Ներս եկաւ ձեռ-
քերը շալվարին գրպանը, ժպիտը շր-
թունքին ու իր միամիտ աչքերը շփելէն:
Նայեցաւ կաթսային ու կարմ ու գիրուկ
աղջնակին: Պուլամային (1) ու յետոյ
սպիտակ դէմքի մը...

— Պուլամա՛, կակազեց աչքերը բա-
ցած — ըլլա՛յ նէ տ'ըլլայ...

= Տալապէ՛տ, — մօտեցաւ աղջիկ-
ներէն մին,— թրա՛շ եղեր ես...

— Ըլլա՛յ նէ տ'ըլլայ — կատակեց
ուրիշ մը, ու դէմքը մօտեցուց Տալապե-
տի դէմքին...

Տալապետ յուզուեցաւ: Բան մը փա-
փաքեցաւ: Ի՞նչ, ի՞նչ գիտնամ: Ներսէն
հզօր ցանկութիւն մը եկաւ... խռովեցաւ,
ձեռքերը հանեց գրպաններէն, թեւերը
բացաւ, ու ցնցուեցա՛ւ Վառվառին
ձայնէն.

— Սեւո՛ր նայէ՛... Աննայի՛դ գնա
դուն...

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(1) Ռուփէ շինուած ներմակ ա-
նուշ մը:

Փարիզ եւ շրջականներ

Յ. Հ. Դ.

ՀՐԱՋԴԱՆ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. Gobelinsի վերնայարկը։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ-Սուրսին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԸ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Պուճուկեանի տունը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Ջեկոյց Կ. Կոմիտէի։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Ջեկոյց Կեդր. Կոմիտէի։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Պուա Քոլոնպ։ Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսա գտնուող բոլոր Տարօնցիներու թիւը գտնելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէ յայտնել իրենց հասցէն՝ Union Compatriotique Daron - Dourouperan, Quartier Oddo, 3 Rue Brissac, Marseille.

(Կնիք)

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութիւնը Մայիս 22ին ընտրած է իր նոր վարչութիւնը.— Պ. Պ. Դ. Պալեան՝ ատենապետ, Գ. Սինապեան՝ ատենադպիր, Գ. Հայրապետեան՝ գանձապահ, Յ. Պաղտասարեան՝ խորհրդական, Գ. Ալլանեան՝ խորհրդական։

Պ. Արսէն Խտըշեանէ ստիպողաբար կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍՏԵՓԱՆ Ստեփանեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ քօշէ գիտցող գործաւորուհիներ պէրէի համար։

Դիմել՝ Ա. Արթինեանի, ժամը 4էն մինչեւ 8, 11 rue Sénégal, Paris (20).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. ֆիւանդութիւն եւ վարփոխ։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, *Métro: Maubert-Mutualité*

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

«ՍԻՓԱՆ» ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

120 ՀՈԳԻԷ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ Օրիորդներ՝ Հ. Թոռնեան, Մ. Պոստեան, Պ. Պ. Ս. Նաւասարդեան, Մ. Իւզպաշեան, Ա. Սեմերճեան

Երգչախումբի մեներգողներ՝ Տիկ. Սուրապեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան

Դաշնակով կ'ընկերանայ՝ Օր. Խտրոյեան

ՏՈՄՍԻ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Ծանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, հայ ուսանողներուն, արհեստաւորներուն եւ արհեստներուն համար յատուկ տեղեր 5 ֆր.ի, մինչեւ Մայիս 30։ Դիմել Հ. Սամուէլ Գրատունը։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ հայ կրօնական յարանուանութեանց։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիեն

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիքի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Լիոնէն երգելու համար հրաւիրուած է ՕՐ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ամերիկայէն նոր հասած **ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ**

Մասնակցութեամբ **ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ**

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

(Մոլիէրի գլուխ գործոց ծիծաղաշարժ քոմէտին)

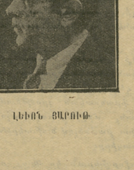

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.45ԻՆ

Théâtre Montmartre l'ATELIER

Place Dancourt Métro: Blanche et Anvers

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ժողովրդային մեծ հանդէս

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ՝ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ ցեխինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկս. երգչախումբին

ՕՐ. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆԻ (Փարիզէն)

2 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ նկատի առնել սոյն թուականը եւ չի խաչաձեւել։

Երաժշտական երեկոյթ

կազմակերպուած ՖՐԱՆ-ՄԱՍՕՆԵԱՆ Փարիզի

France-Arménie օթեակին կողմէ

11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

16 Rue Cadet, Grand Orientի սրահին մէջ

ի նպաստ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

Մուտք 10 ֆրանք

ԵՐԱԺՇՏԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երաժներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց։

դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, *13 Rue des Dominicaines, Marseille*

կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, *299 Rue de Lyon, Marseille.*

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Ուշադրութիւն մեր նոր հասցէին

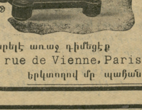

ԿԱՐԻ ՅԱՏՈՒԿ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄՕԹԷՕՐՆԵՐ ԵՒ Rheostatsներ

1/15	ձիու ուժ մօթէօր եւ ռէօսթաթ	300 ֆրանք
1/8	» » »	350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութիւն, վճարման դիւրութիւններ։ Ձեր բոլոր ելեկտրական գետեղումները եւ գնումները կատարելէ առաջ դիմեցէք

HOVHANESSIANի

15 rue de Vienne, Paris (8) Tél. Laborde 04-12

երկտողով մը պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը

20 ԺԱՄԷՆ

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը հանդիպելով երթուդարձի

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

Կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանք, կարասի, եւլն., եւլն.

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԳԱՄԻՕՆՆԵՐՈՎ

Շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք համաձայնութեամբ)

դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE (B.duR.)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը՝ խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ։ Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մեթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

«ՖՕԹՕ ԵՆՕ»

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

Հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114։ Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Արէ՛ք, ինչ որ ցանկանում էք,— արտասանեց նա ծանր։ — Իսկ թէ անգլիական դեսպանը թոյլ կուտայ, որ դուք այսպէս վարուէք մի անգլիացու հետ, առանց նրա որ եւ է կերպ յանցաւոր լինելը ապացուցանելու, դա ի հարկէ իր գործն է։

Վերջապէս Արթուրին տարան իր յատուկ խուցը, ուր նա իսկոյն նետուեց անկողնին ու քնեց խոր մինչեւ յաջորդ առաւօտը։ Շղթայի չզարկին նրան, ու մռայլ արգելարանի երեսը այլ եւս չտեսաւ։ Բայց նրա ու գնդապետի մէջ եղած կռիւը ամէն մի հարցաքննութեան էլ աւելի սրացաւ։ Արթուր ի զուր էր աղօթում իր խցումը, որ երկինքը օգնէր նրան իր վատ հակումները զսպելու. ի զուր ամբողջ գիշերներով Քրիստոսի խոնարհութեան ու համբերութեան մասին էր մտածում։ Հէնց որ նրան կրկին տանում էին այն երկար ու դատարկ սենեակը, մահուդով ծածկած սեղանի առաջ, եւ հէնց որ տեսնում էր նորից գնդապետի փայլեցրած պեխերը, իսկոյն ոգին իսկոյն տիրում էր նրան ու ներշնչում զայրացկոտ առարկութիւններ ու արհամարհոտ պատասխաններ։ Ձերբակալումից դեռ մի ամիս չէր անցել, երբ երկուսի փոխադարձ գրգռումը այն աստիճանի հասաւ, որ ո՛չ նա, ո՛չ գնդապետը չէին կարող իրար նայել, առանց իրենց անձնիշխանութիւնը կորցնելու։

Այս երկարատեւ մանր կռիւը թուլացրել էր նրա ջիղերը։ Գիտենալով՝ թէ ինչ խստութեամբ հետեւում էին նրան, եւ լսած լինելով՝ թէ բանտարկեալներին բռլլատոն են խմցնում ու գրի են առնում նրանց զառանցանքը, Արթուր քիչ – քիչ սկսեց վախենալ ուտելուց ու խմելուց։ Երբ գիշերը կողքից մուկն էր վազ տալիս, նա վեր էր թռչում ամբողջովին քրտնաթոր եւ դողում էր այն մտքից, որ սենեակում մարդ կը լինի թաքնուած իր երազներին ականջ դնելու համար։ Վարչութիւնը անշուշտ թակարդ էր ուզում սարքել Բոլլային մեղադրող մի ցուցում ստանալու համար նրա բերնից։ Եւ որչափ մեծ էր իր երկիւղը, թէ մի գուցէ անխոհեմութեամբ ընկնի այդ թակարդը, որը ճշմարիտ դիւրաւ կարող էր պատահել չնորհիւ իր ջղայնութեան։ Բոլլայի անունն էր հնչում ականջին գիշեր ու ցերեկ, խառնւում էր աղօթքներին եւ դուրս թռչում իր շրթունքներից փոխանակ Տիրամօր անուան, երբ համրիչ էր շրջում։ Ամէնից զարհուրելին այն էր, որ օրից օր հաւատքն էլ էր խոյս տալիս։ Նա տենդօրէն գալարել էր այդ վերջին կռւանին, ամէն օր մի քանի ժամ աղօթքի տալով իրեն ու խորհրդածութիւնների։ Բայց իր մտքերը միշտ աւելի ու աւելի յաճախ էին վերադառնում Բոլլային, եւ աղօթքը դառնում էր բոլորովին մեքենական։

Նրա միակ մխիթարութիւնը բանտի գլխաւոր պահապանն էր, մի կարճ, հաստ ու փոքրիկ ծերուկ, որ սկզբում մի չատ խիստ դէմք էր ուզում չինել։ Բայց հետզհետէ իր բնական բարեսրտութիւնը, որ փայլում էր նրա լիքը դէմքի մի փոսիկից, գերակշռեց իր պաշտօնական ջերմեռանդութեանը եւ նա սկսեց խուցէ խուց բանտարկեալների յանձնարարութիւնները տանիլ ու բերել։

Մի անգամ, մայիսի կէսերին, պահապանը մտաւ խուցը մի այնպիսի մռայլ ու բարկացոտ դէմքով, որ Արթուր զարմանքով նայեց նրան։

— Ի՞նչ կայ, Հէնրիկօ։

— Ոչի՛նչ. պատասխանեց ծերը չոր, ու մօտենալով անկողնին քաշ ուեց սաւանը։

— Ի՞նչ էք ուզում իրերից։ Չլինի թէ ինձ մի ուրիշ սենեակ են փոխադրում։

— Ո՛չ, ձեզ բաց են թողնում։

— Բա՞ց են թողնում, այսօ՞ր, բոլորովի՞ն. Հէ՛նրիկօ։

Արթուր ոգեւորուած խլեց պահապանի ձեռքը, բայց վերջինս իսկոյն ետ քաշեց։

— Հէնրիկօ, ի՞նչ ունիք։ Ինչո՞ւ չէք պատասխանում։ Բաց են թողնում մեզ բոլորի՞ս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1932
2 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1893 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ԱԼ Կ'ԱՆՑՆԻ, ԵՂԲԱ՛ՅՐ...

Հեռագիր մը հաղորդեց թէ խորհրդային դեսպանին պահանջով, յունական կառավարութիւնը արգիլեր է Մայիս 28ի տօնակատարումը՝ Աթէնքի մէջ:

Ո՛չ զարմացանք, ո՛չ ալ յուզուեցանք: Ու յունական կառավարութեան այդ արգելքին դէմ, ո՛չ իսկ բողոքի մրմունջ մը կը փորձենք:

Եւ այսօր, երբ կը տեսնենք թէ ան, պէտքը կը զգայ իր պետական կամքին ու կարգադրութեանց ենթարկելու անմեղ ժողովուրդի մը անկախութեան արդար բաղձանքներն ու ազատութեան կապոյտ անմնաս արտայայտութիւնները, տակաւին, երախտապարտ ըլլալու ենք որ խուճապի օրերուն, իր դռները բացեր է հալածական բեկորներու առջեւ, տեղ է տուեր անոնց, աշխատանք է հայթայթեր ու մինչ՝ ինքն իսկ կը գալարուի տնտեսական ու երկրային սուր տագնապի մը գլանները տակ, մօտէն չանցներ զանոնք վռնտել հոն՝ ուրկէ եկած էին...

Աւրացումներու եւ մոռացումներու այս դարուն մէջ, այո՛, ո՛չ կը զարմանանք, ո՛չ ալ կը յուզուինք:

Այնքա՜ն փոխուած է ուղեկորոյս մարդկութիւնը Պօղոսի օրերէն ի վեր:

Այնքա՜ն փոխուած են բարքերն ու ըմբռնումները՝ նոյն իսկ կրետացի Վենիզելոսի օրերէն ասդին...

Ժընեւի ոսկեբերան առաքեալները թող մարդկային անճար բազմութեանց յոյսերը կերակրեն միջազգային նոր ու ամուր բարոյականի մը խոստումներով: Փողոցի լակոտն իսկ գիտէ թէ պետութենէ պետութիւն անմիջականը, շօշափելին ու հաշուելին են որ տուն կուտան ամէն բարոյականի, — մէկ վայրկեանի բարոյականին:

Ու չենք զարմանար որ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի ռահվիրան՝ խորհրդային կառավարութիւնը՝ իր դեսպանին միջոցով, բրտօրէն բռնաբարել կուտայ որ եւ է ժողովուրդի համար տարրական ու բնական իրաւունք մը — հաւաքոյթի իրաւունքը:

«Մայիս 28»ը արգիլուեր է Յունաստանի մէջ: Թող ուրախանան անոնք որ երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք՝ հայ անունի մը տակ կը պատցնեն հակահայ հոգի մը եւ իրենց ապազգային ու հակամարդկային բնազդներուն ու ըմբռնումներուն յաջողութիւնը կ'ապահովեն դաւով, մատնութեամբ ու բռնութեամբ:

Մենք ո՛չ իսկ կը տխրինք: Այլ կը խորհրդածենք պաղ ու հանդարտ:

Խորհրդային Ռուսիա եւ Հայաստան ոչինչ շահեցան «Մայիս 28»ի հանդէսի մը խափանումով: Պարզապէս անգամ մը եւս փաստը տուին չեքայական զարշելի ընդունակութեան մը եւ հալածանքի իրենց բնական օրէնքին մէջ՝ եղանակի նորութիւն մը մտցուցած եղան:

Աթէնքի Հայը կորսնցուց միայն երեք – չորս ժամուան կազդուրիչ մթնոլորտի մը վայելքը:

Փոխարէն, ապահովաբար, իր մէջ աւելի եւս սաստկացան ուրոյն եւ ազատ կեանքի սէրն ու անկայուն գոյութեան մը հանդէպ նողկանքը: Իր մէջ կրկնապէս շատցան անկախութեան կարօտն ու բոլոր տեսակի բռնութիւններուն դէմ ատելութիւնը: Հարուածը՝ Մոսկուայէն մեկնելով հասնի Աթէնք, թէ Էնկիւրիէն մեկնելով՝ զարնէ ամէն ուր որ կորիզ մըն է նստած, անակնկալի չի բերեր Հայը: Անհատաբար թէ հաւաքաբար, վարժութիւնն ունի բոլոր տեսակի հալածանքներուն, ու բոլորին դէմ, գիտցած է ու դարձեալ կը գիտնայ արհամարհանքի, հեգնանքի թէ ըմբոստութեան իր պատնէշը կանգնել՝ համաձայն տեղին ու պարագային:

Եթէ երկար դարերու ընթացքին, Սուլթաններու եւ Ցարերու Թուրքերն ու Ռուսերը չկրցան քակել հայ հոգիին ազնուագոյն հանգոյցը, վերելքի, ազատ կեանքի իր պողպատ կամքը, Քէմալականներու եւ Ստալիններու Թուրքերն ու Ռուսերը չեն որ պիտի շեփորեն գծուծ ստորանքներու յաղթանակը:

Աթէնքի այս միջադէպը, պարզապէս, Հայութիւնը կը հրաւիրէ վերաքաղի ենթարկելու իր հին դասերը, իր հնամենի փորձառութիւնը ու բոլոր գրգռութիւններուն ու փորձութիւններուն դէմ կանգնելու իր ողջմտութեան թումբը, ու մանաւանդ, երբեք չմոռնալու թէ օտարին բարիքն իսկ՝ իր մէջ կը բովանդակէ բռնութեան նախատարրերը:

Վերջին տասնամեակը բարեւցակամ, բայց խորթ հողերու վրայ, ազգային պատրանքները որոնք յաջորդաբար, անգամ մը եւս Հայը մղեցին ինքնամփոփման, առօրեայ դաւութիւնները՝ որոնք կը շարունակեն կծկել հայ սրտերը, աւազի վրայ արձանագրութիւններ չեն: Կը մխրճուին հայ հոգիներու խորը, ուրկէ կը ժայթքեն կորովի ու կենդանութեան նոր աղբիւրներ:

Ու հետզհետէ, կը սկսին սթափիլ նոյն իսկ անոնք, որոնք ազատութեան ամէն բաղձանքի մէջ՝ մտքի ու սրտի վարժութիւն ըրեր էին նշմարելու հալածանքի ու բռնութեան հրաւէրի տարրեր: Ու մինչեւ իսկ, կուգան մեր քովը նստելու, մեզ հետ քալելու, եթէ երբ՝ Հայու սիրտն է որ կը զարնէ իրենց կուրծքին տակ:

Որովհետեւ, ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ: Ով որ հայ է, պիտի քալէ ճամբէն որ ժառանգական տառապանքով բացուեցաւ:

Թող հալածեն որքան որ կ'ուզեն, ինչպէս որ կ'ուզեն, ինչով որ կրնան:

Հայը կուգայ դարերէն ու կ'երթայ դարերուն, իր ճակատագրական անշեղ վերելքով, արթուն համակերպութեան, յամառութեան ու կորովի յանկերգը շրթներուն՝

— Այս ալ կ'անցնի, եղբա՛յր...

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՑԷ՛Ք, ԳԱՒԱՌ ԳԱՑԷՔ

Հինգ երիտասարդներ, ոմանք Դաշնակցական, ոմանք ռամկական, առտուան մթնշաղին ինքնաշարժ կը նստին Պորտոյէն, ու Փարիզ կը հասնին կէս – գիշերին:

Այցելութեան են եկած ՅԱՌԱՋի, ուր կը հանդիպիմ իրենց, կէսօրէ մը վերջ:

Հրավառ, ինչպէս գինին Պորտոյի, Հայաստանցի երիտասարդներ են անոնք՝ ջէյրանի պէս, գարունով ողողուած, խայտակն ու արեւաբորբ:

— Եկեր ենք տեսնելու ՅԱՌԱՋը...

— Եկեր ենք տեսնելու Ահարոնեանը...

— ... Վարանդեանը, Խատիսեանը...

— ... Երիտասարդ գրողները...

Գարուն է: Ինքնաշարժ մը ունի իրենցմէ մին: Շրջուն վաճառորդ, ինքնաշարժով պտուղ կը փոխադրէ գիւղէ գիւղ: Բայց ՅԱՌԱՋի մէջ Մայիս 28ի հանդէսին պատրաստութեան յայտարարութիւնը բա՛ն մը կը թելադրէ: Օ՜, Փարիզի հանդէսնե՛րը, իրենց մեծափառ յայտարարութիւններով, ի՛նչպիսի ցանկութիւններ կը ստեղծեն գաւառի մեր երիտասարդներուն հոգիին մէջ:

— Եկեր ենք տեսնելու Մայիս 28ի հանդէսը...

Հրաշալի երկիր է Ֆրանսան: Ճամբաները կը նմանին մեր կիներուն մէջքին, գօտիով մը ամրացուած: Ու ինքնաշարժները կը սուրան քաղաքէ քաղաք: Ինչքա՜ն դիւրութիւն կայ Ֆրանսայի մէջ հաղորդակցութեան համար: Գիշերը Փարիզ, առտուն Մարսէյլ:

— Եկեր ենք տեսնելու մեր երէց մտաւորականները:

— Եղբա՛յր, Փարիզի բոլոր մտաւորականները մաքոքի պէս կ'երթան կուգան Փարիզ – Մարսէյլ գծին վրայ: Իսկ մենք, Միջերկրականի գծէն հեռու ինկած, կարօտը կը քաշենք տեսնելու մեր մտաւորականները:

Անշուշտ ուրիշ հմայքներ ու խայծեր ալ ունի Փարիզը:

Ու կը յիշեմ...

Պատերազմէն քանի մը ամիս առաջ էր: Ատափազարի Կեդր. Վարժարանի ուսանողներէն խումբ մը Պոլիս մեկնեցաւ կիրակի օր մը, տեսնելու Պոլսոյ մեր մեծ մտաւորականները: Մեր ընկերները կարգով կ'այցելեն հայ գրողներուն ու քաղաքական դէմքերուն տուները:

Պահ մըն ալ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏի խմբագրատունը: Ուսանողները կը ներկայացուին Ց. Շահրիկեանի, կարճ բացատրութիւնով մը այցելութեան նպատակին մասին: Ցանկարծ կ'որոտայ Շահրիկեան:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, տեսնելու՞ եկաք այս բազմաքաղաքը: Հեռացէ՛ք, հեռացէ՛ք, եւ գացէք տեսնելու գաւառները: Այցելեցէք հայկական գաւառները: Գացէք տեսնել հայկական գիւղերը, մօտիկ գիւղերը, հայ անշուք հիւղակները, ծանօթացէք ձեր ժողովուրդին կեանքին: Գացէք, եւ յետոյ պիտի հասկնաք թէ ինչո՞ւ կը յանդիմանեմ ձեզ, եւ գաւա՞ռ կը ղրկեմ ձեզ նորէն:

Մեր ընկերները, թրջած հաւի պէս, վերադարձան եւ մեզի նկարագրեցին Շահրիկեանի բարկութիւնը, կրկնեցին անոր խորիմաստ խրատը:

Ըսե՞մ, ես ալ կրկնեմ նոյն ճառը այս մեր ընկերներուն: Հաղորդե՞մ հրաշալի Շահրիկեանին իմաստուն խրատը:

Քանի մը տարի առաջ, հրահանգ կուտայի Զ. Ո. Միութեան Ֆրանսայի Մասնաճիւղերուն՝ այցելութեան ելլել քոյր Մասնաճիւղերուն քաղաքները: Ետքէն իմացայ թէ ի՛նչ հրաշալի ազդեցութիւն գործեր էին այդ փոխայցելութիւնները, մասնաւորաբար Արտէշի նահանգին մէջ:

Ու երբ գտնուէ՛ր միջոցը գաւառ ղրկելու, կարճ շրջագայութեան մը ղրկելու Փարիզի մեր երիտասարդ գրողները: Ագարակներու եւ գիւղերու մէջ ցրուած մեր գաղթականները որքա՛ն պիտի տաքնային այդ այցելութեամբ եւ ինչե՛ր պիտի շահէր մեր գրականութիւնը: Հայաստանի մէջ, ներկայիս, կառավարութիւնը պարտադրաբար գաւառ կը ղրկէ պրոլետ գրողները:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը փորձուիմ ըսել մեր ընկերներուն, որ եկած են գաւառէն.

— Դարձէ՛ք գաւառ, ընկերնե՛ր, եւ շրջագայեցէք ամէն կիրակի, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, ուր որ Հայեր կան, գացէ՛ք իրար տեսնելու եւ իրար խանդավառելու:

Մե՜ծ է արժէքն այդ պտոյտին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Կարտանի մէջ, ծանր արկած մը որուն հետեւանքով սպաննուեցան 7 գործաւորներ եւ վիրաւորուեցան 7 ուրիշներ, սուգի մատնած է աշխատաւոր բնակչութիւնը:

Արկածը պատահեցաւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին: Քիմիական արտադրութեանց յատուկ գործարանէ մը պայթիւն մը լսուեցաւ: Քիչ յետոյ, բոցերը կը բարձրանային աշխատանոցներէն եւ ամբողջ գործարանը կը թաղուէր թանձր մուխի ամպերու տակ:

Պայթած էր շոգեփուռ մը, որուն հետեւանքով ծագած էր հրդեհը:

Արկածին զոհուած բանուորներուն մէջ կը գտնուի հայրենակից մը Կարապետ Տալեան:

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

Հիւսիսի դէպքերը վերսկսած են: Մայիս 6էն յետոյ քանի մը օրուան համար կռուող կողմերը զինադադար կնքած էին. բանակցութիւնները կարծեմ Շէյխ Պարզանի յանձնումին շուրջ կը դառնէին: Այս օրերուն Իրաքի ներքին գործոց նախարարը պտոյտի ելած էր հիւսիսային շրջաններուն մէջ: Իրեն եղած հարցումին պատասխաներ է թէ Շէյխ Պարզան առաջարկած է՝ իրեն եւ իրեններու կեանքը երաշխաւորել, որմէ վերջ միայն պիտի յօժարի անձնատուր ըլլալ: Նախարարը աւելցուցեր է թէ կառավարութիւնը կը քննէ այս առաջարկը: Այս լուրերը տակաւին իրենց վերջնական հաստատումը չգտած, տեղեկութիւն առինք, որ զինադադարը խզուած է եւ կռիւները վերսկսած են Շէյխ Պարզանի եւ իրաքեան զօրքերու միջեւ:

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ՀՈՒՎԸՐԻ ԵԼՈՅԹԸ

Միացեալ – Նահանգներու նախագահ Հուվըր նախորդ օր անձամբ ներկայացաւ Ծերակոյտի նիստին, պարտք դնելու անոր վրայ որ առանց յապաղման հաւասարակշռէ ամերիկեան ելեւմուտքը: Իր ընտրութենէն ի վեր, առաջին անգամն է որ Հուվըր՝ նման քայլ մը կ'առնէ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն գործած է թէ հասարակութեան եւ թէ քաղաքական շրջանակներուն վրայ: Հուվըր Ծերակոյտին մէջ ըսաւ.

— Քանի մը օրէ ի վեր, կացութիւնը չափազանց ծանրացած է. իմ պարտականութիւնս է զայն բացատրել Ծերակոյտին: Ծախքերը կրճատող եւ նոր հասոյթներ ստեղծող ելմտական օրէնքին քուէարկումը շատ ուշացաւ, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան:

Հուվըր յայտնեց թէ ամերիկեան ոսկիի միթերքները նուազած են եւ թէ տոլարը կ'իյնայ օտար երկիրներու մէջ. — Պէտք է դադրի այդ եւ կամ Ամերիկա մեծապէս պիտի վնասուի անկէց» ըսաւ. ու յայտնելով արտասահմանի մէջ տոլարի դէմ ուղղուած հարուածները, յանձնարարեց արագօրէն գործել եւ ժամ առաջ ապահովել ծախքերու կարեւոր կրճատում մը, նոր տուրքերու քուէարկումը եւ անգործներու օժանդակութեան միջոցները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ֆոն Փափէն կը կազմէ դահլիճը

Պրիւնինկի հրաժարումով ծագած նախարարական տագնապը՝ արագօրէն լուծուելու վրայ է:

Նախորդ օր, Հինտէնպուրկի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Հիթլեր պահանջեր էր որ իշխանութիւնը ամբողջովին յանձնուի իր կուսակցութեան, ու նաեւ, գերման խորհրդարանը լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին սեպտեմբերին:

Նախագահ Հինտէնպուրկ, դահլիճի կազմութիւնը յանձնեց ֆոն Փափէնի, փրուսիական խորհրդարանին Կաթոլիկ երեսփոխաններէն եւ տնօրէն «Գերմանիա» թերթին:

Կ'ըսուի թէ ֆոն Փափէն արդէն կազմած է նախարարական ցանկը, որ ինչպէս կ'ենթադրուի, ամբողջովին բաղկացած է աջակողմեան տարրերէ:

Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը, կը կարծուի թէ փոխանցման կառավարութիւն մը պիտի ըլլայ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ կառավարութեան ամբողջ ղեկը յանձնել հիթլերեաններուն:

Հրաժարում ռումէն կառավարութեան

Նախարարաց վերջին խորհուրդէն յետոյ, Ռումանիոյ վարչապետ Պ. Եորկա դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Թագաւորին:

Այս նիստին, Թագաւորը ճառի մը մէջ ակնարկութիւններ ըրեր էր երկրին տնտեսական վիճակին, եւ իր իսկ սահմանադրական դերին վրայ:

Խորհրդակցութեան մը ընթացքին որ տեւեց երեք ժամ, նախարարները քննեցին տագնապը լուծելու զանազան առաջարկներ: Նիստէն յետոյ՝ Եորկա հրաժարականը ներկայացուց դահլիճին:

Պ. Եորկա այս մասին յայտարարեց. — Կառավարութիւնը չկրցաւ անհրաժեշտ գումարը գտնել վճարելու համար թոշակները եւ յետնեալ պարտքերը որոնք մեծ գումար մը կը կազմեն եւ նկատելով որ ներկայ պայմաններու մէջ՝ կարելի չէ արտաքին փոխառութիւն մը կնքել եւ միւս կողմէ, թոշակներու եւ վարձքերու վրայ 50 % զեղչ մը միայն զօրաւոր կուսակցութիւն մը կրնայ յաջողցնել, հրաժարականս ներկայացուցի»:

Դահլիճին հրաժարականը ընդունելէ վերջ, Թագաւորը հեռագրած է Ժընեւ Պ. Թիթուլեսքոյի որ փութով վերադառնայ Ռումանիա: Կը կարծուի թէ իրեն պիտի յանձնուի դահլիճին կազմութիւնը:

Կարմիր բանակն ու նաւատորմը կը գործեն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 31 Մայիս.— Թերթերը կը գրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր, Սեւ ծովու խորհրդային նաւատորմիղին պատկանող մարտանաւերը կը մասնակցին մեծ ռազմափորձերու:

Ատկէց զատ, Օտեսայի շրջակայքը կը նշմարուի զօրախումբերու կարեւոր շարժում մը՝ Կովկասի ուղղութեամբ:

Ռուսիա զէնք եւ ռազմանիւթ կը հայթայթէ

ՊՈԼԻՍ, 31 Մայիս.— Թրքական մամուլը կը գրէ թէ Նեղուցներէն անցած է ռուսական բեռնաբարձ նաւ մը, որ զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրէր դէպ ի Հոտէյտա: Այս նիւթերը յատկացուած են Եմէնի բանակին, որուն արդէն, բոլշեւիկները բազմաթիւ օդանաւեր հայթայթած են:

Կը շարունակեն սպաննել

ՊՈՒՔՐԷՇ, 31 Մայիս.— Հինգ հոգի որոնք կը փորձէին Տնիեսդեր գետին վրայէն՝ Ռումանիա անցնիլ, սպաննուեցան խորհրդային սահմանապահ զինուորներուն կողմէ:

Ռուսեւճափոնական յարաբերութիւնները

ԼՈՆՏՈՆ, 31 Մայիս.— Ժընեւէն եկած լուրերը, որոնց համաձայն, իբր թէ ճափոնական զօրագունդերը յարձակած են Սիպերիոյ վրայ, չեն հաստատուիր Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ: Այդ շրջանակները զարմանք կը յայտնեն նման զրոյցներու վրայ, որոնք ներկայիս կը շրջին, ցոյց տալով ռուսեւճափոնական ձգտուած յարաբերութիւններ:

⁂ Իսկ ռուսական թերթերը խստօրէն կը քննադատեն Ճափոնի ընթացքը՝ Մանջուրիոյ մէջ:

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը գրէ.— Ճափոնի զինուորական շրջանակները պէտք չէ մոռնան թէ Սիպերիան անպաշտպան երկիր մը չէ եւ թէ Ճափոն իր ակռաները պիտի կոտրէ Սիպերիոյ վրայ՝ եթէ Խորհրդային Միութեան դէմ, զինուորական արկածախնդրութիւններու մէջ նետուէր»:

«Փրավտա» նոյնպէս, շատ կծու յօդուած մը կը գրէ ընդդէմ Ճափոնի զոր կը մեղադրէ թէ պատերազմ կը պատրաստէ, մինչեւ Պայքալ լիճը գրաւելու համար Սիպերիան:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ Է ԻՐ ԱՐԱՐՔԻՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, հարցաքննիչ դատաւորը մասնագէտ բժիշկներու յանձներ էր քննել Կորկուլովի մտային վիճակը:

Նախորդ օր, մասնագէտները իրենց տեղեկագիրը յանձնեցին հարցաքննիչ դատաւորին:

Մասնագէտներու եզրակացութիւնը հետեւեալն է:

1. Ոճիրը որով կը մեղադրուի Կորկուլով, չէ գործած խենթութեան վիճակի ազդեցութեան տակ, ինչպէս նախատեսուած է պատժական օրէնքի 64րդ յօդուածով:

2. Կորկուլով՝ ոչ մտային խանգարումներ կը ներկայացնէ, ոչ ալ հոգեկան անկանոնութիւններ, որոնք թոյլ տան մեղմացնելու իր պատժական պատասխանատուութիւնը:

3. Պէտք է որ ան լիապէս պատասխանատու նկատուի իր արարքին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԻ ԵՏԵՒԷՆ

Հայաստանի անկախութեան տօնակատարութեան ընթացքին հայրենասէր բազմութիւնները կը հաւաքուին իրենց զգացումներու տուրքը տալու Հայոց ազատութեան արշալոյսին, որ անկախութեան թուական մը արձանագրեց Հայոց պատմութեան մէջ:

Այդ բազմութիւնները տարին անգամ մը կը հաւաքուին, վերյիշումով տալու յաղթական օր մը, որ Հայոց վերածնունդի խոստումը կը բերէր ազատութեան կարօտ հայ ժողովուրդին:

Տարադիր զանգուածները ոչ միայն իրենց համակրանքն ու համամտութիւնը կը բերեն Հայոց անկախութեան պատմական փաստին եւ այդ ազատութիւնը խորհրդանշող դրօշին, այլ իրենց խանդավառութեամբ կը յայտնեն նաեւ իրենց բաղձանքը, — տեսնել Հայաստանը անկախ ու միացեալ, ուր իրենք ալ պիտի երթային մաս կազմելու հայ հաւաքականութեան:

Զգացումի եւ բաղձանքի այս մթնոլորտին մէջ Դաշնակցական շարքերն ալ կը խանդավառուին, կը շնչեն այդ մթնոլորտը, կրկնակի կը զօրեղնանան պայքարի համար, որովհետեւ այդ խանդավառ մթնոլորտը հայ ժողովուրդի հոծ զանգուածները քայլ առ քայլ կը մօտեցնէ նպատակին, որ դաւանանք մը, կրօնական հաւատամք մը դարձած է մեր կազմակերպուած շարքերուն համար:

Եթէ տօնակատարութեան օրերուն մեր ընկերներն իրենց հաւատամքը կը խառնեն հայրենասէր ժողովուրդի զգացումներուն եւ բաղձանքներուն, կը նոյնանան անոնց հետ, այդ օրին անկախութեան օրն ապրելու, մեր անկախութիւնը կերտող հսկաներու անցեալը վերապրելու եւ յոյսեր սնուցանելու գալիք ազատ օրերու համար, տօնակատարութիւններէն յետոյ պիտի քաշուին իրենց խումբերուն եւ կոմիտէներուն մէջ, առանձնանան յեղափոխական փոքրիկ ժողովատեղիներէն ներս, պիտի մնան քիչ թիւով ու միհնակ, ուր ներկայ կրնան դառնալ միայն անոնք որ օր մը ուխտ ըրին եւ այդ ուխտի ինքնութեան տետրակը կը պահեն իրենց գրպանին մէջ: Անոնք, ահա, այդ առանձնութեան մէջ պիտի խորհին Հայոց անկախութեան մասին, ու հազարերորդ անգամն ըլլալով, նորէն պիտի խօսին իրենց քաղաքական նպատակի մասին եւ կրկին ու կրկին պիտի ճշդեն այն պարտաւորութիւնները, որ իրենք ուխտով առանձնած են:

Եթէ բազմութիւնը կուգայ մէկ օր խանդավառելու եւ խանդավառուելու, Դաշնակցական շարքերը ամէն օր կը մնան լարուած, միշտ դէպ ի հեռաւոր նպատակը. եւ նոյն իսկ խանդավառութեան քաղցրութիւնը չեն կրնար վայելել, որովհետեւ անոնք, եթէ պահ մը կը ոգեւորուին, տասը պահերուն մէջ՝ ծանրաբեռնուած են մտահոգութիւններով: Ժողովուրդը կը բոնկի իր զգացումներով եւ մէկ մարդու պէս կը յայտնէ իր բաղձանքները: Ու յաջորդ օրը կ'երթայ իր գործին, գոհունակ որ այդպէս զգաց, ու այդպէս արտայայտեց իր բաղձանքը: Մինչդեռ Դաշնակցականը այդ զգացումներէն եւ բաղձանքներէն վեր՝ անընդմէջ կերտած է իր նպատակը, ազգային անկախութեան նպատակը եւ զայն անցուցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնական ծրագրին մէջ: Իսկ դաշնակցական անհատը, առաջին օրէն երբ անդամ գրուած է մեր կուսակցութեան՝ ուխտ ըրած է իր կեանքի գնով հասնիլ այդ նպատակին, իրագործել կուսակցութեան ծրագրի հիմնական կէտերը:

Այս ծանրագոյն եւ միեւնոյն ատեն քաղցր պարտաւորութեան տակ մտած Դաշնակցական շարքերը ժողովուրդէն հարիւր անգամ աւելի պէտք է խորհրդածեն Հայոց անկախութեան տօնին, անոր հետ կապուած ապագայ յոյսերու մասին, աւելի գիտակցօրէն դատաւորելու իրենց ուժերը ժողովրդական միօրեայ ուժերու կողքին եւ գտնելու կապը համագործակցութեան կազմակերպուած ուժի եւ անկազմակերպ զանգուածի միջեւ:

Դաշնակցական շարքերը հանրային եղելութիւններու ընթացքին քալելով խուռներամ բազմութեան հետ, ոգեւորելով բազմութիւնները եւ փոխադարձաբար՝ ոգեւորուելով ժողովրդական յուսատու խանդավառութիւններէն, պէտք չէ աչքաթող ընեն այն պարագան, որ բազմութիւնները երբ կազմակերպուած չեն, երբ կուսակցական շարքերուն մէջ խիստ կարգապահութեան մը ենթարկուած չեն, երբ գիտակցօրէն եւ անխախտ հաւատքով մեր հիմնական նպատակի վրայ ուխտ ըրած չեն, կը մնան լոկ զգացումներու եւ բաղձանքներու սահմանին վրայ: Այսինքն մեզի պէս կը զգան ազատութեան կարիքը, մեզի պէս կը բաղձան Հայաստանի անկախութիւնը: Բայց կազմակերպուած Դաշնակցականը երդում ըրած է հասնելու այդ բաղձանքին, որ որոշ նպատակ մըն է: Դաշնակցականը վճռական վայրկեանին, չի կրնար բաւականանալ միայն հայրենասիրական զգացումներ արտայայտելով կամ լոկ բաղձանքներ ձեւակերպելով, ան ըստիպուած է պայքարի մտնել, առաջին շարքերը գրաւել, ֆիզիքական եւ բարոյական զոհողութեան ընդառաջել հիմնական նպատակին մօտենալու համար: Բազմութիւնը այդպիսի պարագաներուն երբեմն կ'օժանդակէ, երբեմն ալ հեռուն կեցած՝ կը ծափահարէ, ու շատ յաճախ՝ կը մնայ անտարբեր: Եթէ յաղթանակ մը տեղի ունենայ, ան կ'ըլլայ պայքարողներուն հետ իր խանդավառ զգացումներով, իսկ եթէ պարտուեցաւ, երես կը դարձնէ պայքարի ճակատէն, եւ կը սահմանափակէ իր գեղեցիկ բաղձանքները:

Դաշնակցական շարքերը մեծապէս պիտի գիտակցին, որ վճռական դերը վերապահուած է յեղափոխականութեան որ իր ներքին կարգապահութեամբ եւ խստագոյն բարոյականով աւելի կուռ միութիւն մըն է, քան սովորական բանակը: Ու այս պատճառով, Դաշնակցական շարքերը տարին մէկ օր պիտի միանան բազմութիւններուն, ապրին այդ հաւաքական մթնոլորտը, բայց տարուան մնացած երեք հարիւր վաթսուն եւ չորս օրերը պիտի աշխատին խտացնել մեր շարքերը հաւատաւոր երիտասարդներով, պիտի աշխատին ժողովուրդի զգացումներն ու բաղձանքները վճռական կամքի վերածել, գիտակցօրէն քաղաքական նպատակին կապել, որպէսզի զանգուածները պարզ բաղձանքի սահմանին վրայ չմնան, այլ տարուէ տարի ուխտեալներու շարքերուն մէջ մտնեն, սեփական ճիգերով իրացնելու Հայոց քաղաքական բաղձանքները:

Հայկական ազատագրութեան մեծ գործը կը պահանջէ հաւատաւորներու մեծ բանակ մը: Դաշնակցական իրաքանչիւր ընկերը ոչ միայն այդ բանակի հաւատարիմ զինուորներէն մէկն է, այլ պարտաւոր է նոր զինուորներ, բարոյականի տէր ու արի զինուորներ միացնելու Դաշնակցութեան, որ քաղաքական վճռական վայրկեաններուն յառաջապահը եղած է եւ պիտի ըլլայ հայկական բաղձանքներուն:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Պատգամ. ժողովը բացուեցաւ Մայիս 27ին Փարիզի մէջ: Տեւեց երեք օր: Ներկայ էին 16 լիազօր անդամ-անդամուհիներ եւ խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով հրաւիրուած հիւրեր: Պատգամաւորներ ղրկած էին Կ. Խաչի զանազան մասնաճիւղերը, Մարսիլիա, Կրընօպլը, Փարիզ, Վիէն, Ալֆորվիլ, Ռոման, Իսի լէ Մուլինօ, Շրջանային Վարչութիւնը: Ներկայ էր նաեւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի ներկայացուցիչուհին եւ Վալանս չկարենալով ղրկել իրենց պատգամաւորները, նշանակած էին զանոնք Փարիզէն:

Ժողովը լսեց մասնաճիւղերուն տարեկան տեղեկագիրը եւ քննեց անոնց հաշուեցոյցը:

Յետ զեկոյցներու ընթերցման, ժողովը տեսնելով որ Կարմիր Խաչը իբրեւ բարեգործական Միութիւն ստիպուած է իրեն դիմող ամէն կարգի կարօտեալներու օժանդակել եւ այսպէսով ցրուել իր նիւթական թէ բարոյական միջոցները, որոշեց որ յառաջիկայ տարի կեդրոնացնէ իր աշխատանքները մանուկներու պաշտպանութեան շուրջ ֆիզիքական, բարոյական թէ մտաւորական, եւ օժանդակէ մասնաւորաբար թոքախտաւոր հիւանդներու: Այս նպատակին համար պիտի աշխատի ուժ տալ իր մանկապարտէզներուն, հայերէնի դասընթացքներուն, իր հնարաւորութեան սահմաններուն չափ պիտի աշխատի չքաւոր եւ անպաշտպան մանուկները ամառանոց ղրկելու գործին: Պիտի օժանդակէ թոքախտաւոր հիւանդներուն նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս, զանոնք տեղաւորելով հիւանդանոցներու եւ սանաթորիոմներու մէջ:

Պատգամաւորական ժողովը նկատի ունենալով իր նպատակներուն այն մասը, որ կը թելադրէ սանսանուհիներու Միութիւններ կազմել՝ որոշեց իր հովանաւորութեամբ կազմակերպել նաեւ այն Միութիւնները, որոնց ծրագիրը կը պատշաճի իրենին, ինչպէս արհեստներ եւ նման օրիորդներու պատանեկան կազմակերպութիւններ:

Պատգամաւորական ժողովը քննելով Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Շրջ. Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը եւ նկատի ունենալով տնտեսական ներկայ ծանր կացութիւնը, ուր ան առաջ է տարած իր աշխատանքները, կը գտնէ անոր բարոյական գործունէութիւնը բաւարար եւ դրամական հաշուեկշիռը կանոնաւոր:

Ժողովը մեծապէս գնահատեց Վարչութեան թափած ճիգը վերակազմելու համար շրջանները:

Պատգամ. ժողովը կը յայտնէ իր գոհունակութիւնը բոլոր մասնաճիւղերուն, որոնք ջանք չեն խնայած իրականացնելու Կարմիր Խաչի նպատակները:

Որոշուեցաւ յետ այսու Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչ անունը փոխել եւ կոչել զայն Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչ:

Կարմիր Խաչի Ֆրանսայի մէջ այս տարուան ընթացքին ունեցած նիւթական աջակցութեան մասին գաղափար մը տալու համար՝ հոս կարելի է աւելցնել որ իր Շրջանային Վարչութիւնը եւ տասը մասնաճիւղերը ունեցած են մօտ 95 հազար ֆրանքի ելեւմուտք մը: Այդ գումարին հազիւ մէկ հինգերորդը ծախսուած է կազմակերպչական պէտքերու ու մնացած 75 հազար ֆրանքը բաժնուած է դասընթացքներու, թոքախտաւորներու. մանուկներու սնունդի բաշխման, անգործներու, հիւանդներու, ուսանողութեան եւ Մարսիլիոյ Conception հիւանդանոցին:

(Շուտով կը հրատարակուի նաեւ մանրամասն հաշուեկշիռը):

Իր վերջին մէկ տարուան գործունէութիւնը գինքը շատ աւելի ժողովրդական դարձուցած է եւ Պատգամաւորական ժողովը այն հաւատքը եւ վստահութիւնը ունեցաւ իր փակման առթիւ, որ յառաջիկային ժողովրդեան լայն խաւերը աւելի մեծ չափով եւ համակրանքով պիտի վերաբերին այսքան օգտաշատ կազմակերպութեան մը հանդէպ:

Պատգ. ժողովը իր աշխատանքներու ընթացքին Շրջանային վարչութենէն եւ մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն տեղեկացաւ այն աջակցութեան, որ ստացած է Կարմիր Խաչը իրեն մօտիկ կազմակերպութիւններէն, թերթէն ու մէկ քանի միութիւններէն, որոշեց շնորհակալութիւն յայտնել անոնց՝ փափաքելով միշտ ունենալ այդ համակրանքը իր շուրջ:

Ժողովը ընտրելէ յետոյ Շրջանային վարչութեան 5 անդամները եւ Ամերիկայի յառաջիկայ Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող իր երկու ներկայացուցիչները, նիստերը փակուած յայտարարեց Մայիս 29ին ժամը 4ին:

***

Պատգամաւորական ժողովի փակման առթիւ Փարիզի մասնաճիւղը պատգամաւորներուն ի պատիւ սարքած էր թէյասեղան մը: Ներկայ էին հիւրեր բարեկամներ: Մօտ 50 հոգի ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ՝ Կ. Խաչի բարեկամները եւ պատգամաւորները քաջալերական խօսքեր ուղղեցին Կարմիր Խաչի կեդրոնին եւ մասնաճիւղերուն եւ ըրին մաղթանքներ աւելի գործունեայ տարի մը բոլորելու:

Ընդհանրապէս արտայայտուողները ջերմ փափաք յայտնեցին տեսնելու Կարմիր Խաչի շուրջը բոլորուած հայ տիկիններու եւ օրիորդներու մեծ բազմութիւն մը, դարձնելու համար Ֆրանսայի Կ. Խաչն ալ նման Ամերիկայի մայր կազմին, որ 1910էն ի վեր կազմակերպական եւ բարեգործական հսկայական աշխատանք է կատարած, մանաւանդ 1922ի դժբախտութիւններէն յետոյ: Եւ այսօր մայր կազմակերպութիւնը եւ հեռաւոր գաղութները ցրուած մասնաճիւղերը միասին առած 6000 կազմակերպուած անդամներ կը հաշուեն իրենց շարքերուն մէջ, դարձնելով Հայ Կ. Խաչը հասարակական ամէնէն կարեւոր կազմակերպութիւններէն մէկը, որ կոչուած է մեծ դեր մը ստանձնելու տարագիր բազմութիւններուն մէջ:

Ֆրանսա այժմ 450 անդամ-անդամուհիներ կը հաշուէ եւ յառաջիկայ տարի այդ թիւը կրկնապատկելու յոյսն ունի:

Մ.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

Զ. 1

Էջ 234-5. (Ցվտին. Փշր. 24) Արօր – Տարակի երգը. —

Արոր՝ թռչունը geai թարգմանել է: Ի՛նչքան սխալ: Geai, հայերէն կեռո – կեռօ, փոքրիկ ծառագի մը, կարելի՞ է չփոթել ջրային խոշոր լուղադակաւորի մը հետ՝ ինչպէս է Արորը = Grand Harle (Mergus merganser):

Առձեռն Բառն. ունի արդէն Արօր, Ճընարօր, Հողամաղ: Տեսնել նաեւ Բանասէր 1901 էջ 112, եւ բազմաթիւ աղբիւրներ:

Երգին մէջ Արորը կը մղկտայ որ աշունի հետ իր մանրիկ ձագերն անօթութ կրնան մնալ: Տարակը կ'ըսէ՝ մի՛ վախնար, ես քեզ կ'առնեմ թեւերուս վրայ՝ կը թռինք բարձրիկ սարերու գագաթը, հոն բոյն կը շինենք ձագերու մէջ, կ'ապրինք, ձագերդ ալ հետ:

«Արօրը կամ ճընարօր, ըստ աւանդութեան, այնքան կը սիրէ իր բնատանիքն ու ձագերը, որ անոնց փորձանք մը պատահելուն՝ ինքը նախ սուգ կը պահէ եւ վերջապէս անձնասպան կ'ըլլայ» (Մնջ. Անանեան, Բառն. ձեռագիր):

Նոյն երգին մէջ զազ բուսաբանին ronce է ըսեր: Գազը astragaleն է: Երգին մէջ մացառի իմաստով է քիչ մը = buisson:

***

Էջ 247. (Փշրնք. 21 Ե.) Դաւիթ Մարգարէի եւ Սողոմոնի երգը.

— Կտրեց գփէտ, շինեց նվշուն տամբուրէն, եւն. եւն.

Ինձ ձեռ կըտէր՝ հազա՛ր ձէն կ'ըլէր մըջէն:

Այս հիանալի տողը մեռեր է թարգմանութեան մէջ. —

Quand il la touchait (harpe-ը), **elle chantait.**

Ո՛ւր elle chantait = կ'երգէր..., ո՛ւր հազա՛ր ձայն կ'ելնէր մէջէն...: Մե՛ղք մեր բազմալար գնարաւոր քաղցրիկ երգերուն, որ «աւելի բարձր նպատակով մը եւ հայրենասիրական ծրագրի մը ծառայելու համար» — ըստ բանի իւրում — այնքան «պաղ, ճզմուած, բացարձակապէս անյաջող, թոյլ» թարգմանութիւններով՝ դարձած են միալար ու ճաթած սազեր..., Chants Populaires Arméniensի մէջ:

— Տանար շինե՛ց լուսեղէն (Սողոմոն). էրաց երեք–հարիւր–վե՛ց փանջարէն.

Թարգմաներ է, —

Où il ouvrit **trois cent soixante** fenêtres.

Եթէ ուզեր է տարուան օրերուն յարմարցնել՝ պէտք էր ըսէր 365, ոչ թէ 360: Ինչո՞ւ այս քմահաճ փոփոխութիւնը: Մինչդեռ ժողովուրդը շինեց ու վե՛ց պատերովը՝ յանց է կարմեր՝ նոյն իսկ տողամէջերը:

***

Էջ 249. Le Naufragé (Նաւակոծեալի Ծովուն Վանայ) —

— Հանէս կուր եղաւ ծովին,

Hanès fut **dévoré** par la mer.

Եթէ մէկ տուն վերի ծով – գազանի խօսքին յարմարցնել է եղեր իր միտքը, englouti թարգմանելը նոյնչափ տեղին կ'ըլլար:

***

Էջ 229. (Le Chant de la perdrix, կաքաւի Երգ Վանեցոց). —

— Կաքաւ կուգայ կըրկըրալով,

Դարին վերէն չորորալով.

Թարգմաներ է, պա՛ղ, չո՛ր պաղ..., եւ սխա՛լ. —

La perdrix vient **en chantant,**

En se dandinant, **par la montagne.**

Նախ կըրկըրալ կամ կըբկըբալ (հնչեցէք b, b)՝ համազօրն ու նմանաձայնն է cacaber բային, ոչ թէ հասարակ chanterին: Ապա դարը montagne չէ, այլ colline, pente:

— Քո բոյն հիւսած ծաղկըներով,

Դու կը մայլիս անմահ հոտով,

Ton nid est **emaillé de toutes** sortes de fleurs,

Tu **te délèctes d'inéffables** parfums.

Հիւսած՝ tissé, être tissé կամ tressé ըսել աւելի ճիշդ է բոյնի համար: Emaillé կը յարմարի դաշտի մէջ փռուա՛ծ ծաղկաւորումի, բայց քարերու կամ ցախուտներու մէջ պահուած թռչնաբոյնի մը բոլորտիքի պատկերին համար՝ չա՛տ խորթ կը թուի:

Դու կը մայլիս՝ tu t'enivre կը թարգմանէի ես: Եւ անմահ հոտ՝ odeur suave et immortelle, քանի որ խօսքը՝ ծաղկազարդ բոյնի մասին է, պարուրուած՝ անմահական հոտերով: Inéffable կը նշանակէ անբացատրելի, ոչ թէ անմահական: Զեյթունք նորէն օդնութեան կանչենք Լաֆոնթէն:

— Իր քաղցր ձէնով երգվըլ կ'անի (կաքաւը),

Elle chante de sa douce voix.

Ինչո՞ւ չըսել gazouiller, glouglouter (ճլվլալ), ինչպէս ըսեր է 6րդ տունին մէջ:

***

Առաջին յօդուածաշարքիս խմբագրումի ընթացքին — որ երկու օրուան, ո՛չ թէ ըստ Զօպանեանի «2 ամսուան» աշխատանք արժած է ինծի — մէրոց բառը Աճառեանի եւ Ամատունիի Գաւառական Բառարաններուն մէջ չտեսնելով, զարմանք մը յայտներ էի: Զօպանեան պատէն մը գտած էր հոդ ու իր պատասխանին մէջ ըսած էր՝ «թերեւս ալ անոնք համաձայն չեն եղած Բիւրակնի յօդուածին երկրորդ մեկնութեան եւ ատոր համար ալ չեն նշանակած այդ իմաստը» (= մայրութիւն, մայրական ծոց):

Իր ուրախութիւնը փոքր կը մնայ, երբ նոր պրպտումներուս երբ արգիլինք՝ յայտնեմ թէ Աճառեան գրած է այդ բառը՝ գրական ուղղագրութեան շարքերուն. — էջ 750 ա, — Մայրկոց, վն. Մայրութիւն. Մաքէ քո մայրոցիդ մեռնիմ: Ամատունին Բիւրակն չէ տեսած որ դնէր բառը:

Ուրիշ խնդիր է թէ՝ մայրոց ձեւէն նախընտրելի է մէրոց, ըստ իս: Թէ կարճ է թէ՛ ճիշդ: Ինչպէս հէրանք, մէրանք, փոխանակ հայրանք, մայրանք ձեւերուն: Գրական այ երկրա-

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հեղինակը երիտասարդ հայ կոմունիստ մըն է, որ ամիսներ առաջ փախելով խորհրդային Միութեան սահմաններէն, վերջերս հասեր էր, Եւրոպա: Երեք տարի առաջ Ամերիկայէն անցնելով խորհրդային Միութիւն՝ այցելեց Հայաստան, Վրաստան, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս, Խրիմ, Օտեսա, Թուրքեստան, մօտէն ծանօթացաւ խորհրդային կարգերուն, երկար ապրեցաւ բանտերուն մէջ եւ ինչ որ տեսած է՝ նկարագրած է հարազատօրէն: Մտացածին վէպ չէ այս, այլ իրական փաստեր: Եւ ատոր մէջ է գրուածքին արժէքը: Կ'արտատպենք «Հայրենիք» օրաթերթէն:

1929 Մայիս 26ին, ֆրանսական Caramanie նաւը մեղմօրօր դուրս եկաւ Մարսէյլի նաւահանգստից: Նա առաջին անգամն էր մեկնում Խորհրդ. Միութեան նաւահանգիստները:

Նաւի առաջին եւ երկրորդ կարգերը համարեա պարապ էին, բայց երրորդ կարգում եւ տախտակամածի վրայ կեանքը եռում էր ամէն կողմ: Մեծ ու փոքր, ծեր ու երախայ ուրախ ոգեւորութեան մէջ էին: Եւ քանի նաւը առաջ էր գնում. այնքան նրանց տրամադրութիւնը բարձրանում էր:

Բոլոր ճամբորդները Հայեր էին — 46 ընտանիք՝ Ամերիկայից ու Ֆրանսայից: Տարագիր ու հայրենաբաղձ Հայեր, որոնք հայրենիք էին վերադառնում: Ո՛չ Ֆրանսան իր հըրապոյրներով, ոչ Ամերիկան իր կանաչ տոլարներով ու հանգիստ կեանքով չէին կարողացել սպաննել նրանց մէջ հայրենիքի կարօտը: 10—15 տարի առաջ նրանք ճողոպրել էին Թուրքերի գիշատիչ մագիլներից եւ մերկ ու բոպիկ՝ ցրուել աշխարհի չորս կողմերը: Այժմ գնում էին հանգիստ սրտով, լաւ հագնուած, կեանքի փորձով ուժեղացած, վերջնականապէս հաստատուելու նոր եւ ազատ հայրենիքում: Իրենց հետ տանում էին տրակտորներ, մոտոցիկլէտներ, ամէն տեսակ գործիքներ, հագուստեղէն ու տնային իրեր: Օ՛, ինչպէս պիտի տեղաւորուէին Մայր Հայրենիքում, ի՛նչ բուռն թափով պիտի փարէին արդար ու ստեղծագործական աշխատանքի: Բաւական է որքան իրենց աղի քրտինքով ոռոգեցին օտար հողը, արի բազուկներով շէնացրին օտար հայրենիքներ. վե՛րջ ամէն նեղութեան ու տառապանքի: Հայրենիքի հիւրընկալ գիրկը բացւում է ամէնքի առջեւ՝ պատրաստ մայրական գուրգուրանքով ողջունելու նրանց գալուստը:

Երեխաները ճնճղուկների երամի պէս լցուել էին տախտակամածի վրայ: Տիրողը նրանց մէջ օտար լեզուն էր. խօսում էին անգլերէն, ֆրանսերէն, ոմանք էլ՝ կոտրտուած հայերէնով: Ծնողները հրճւում էին, որ շուտով իրենց զաւակները պիտի խօսէին միայն մայրենի լեզուով, պիտի կրթուէին հայկական դպրոցներում:

Ճամբորդների մէջ կային մի քանի կոմունիստներ, որոնցից մէկն էլ ես էի:

Մէկը կոմունիստներից, Լեւոն Անունով, բարձրագոյն կրթութիւն ունէր. աւարտել էր երկրագործական վարժարանը Ամերիկայում: Վեց տարուան կուսակցական կեանք ունէր եւ Ամերիկայի Բանուորական կուսակցութեան հաւատարիմ անդամներից մէկն էր: Միշտ լուռ ու մտախոհ՝ նա շատ քիչ էր խօսում եւ ամփոփուած ինքն իր մէջ, ինչ որ մտքերով էր զբաղուած: Ի՞նչ էր մտածում — ոչ ոքի չէր ասում, բայց պարզ էր, որ տանջւում էր ներքնապէս:

Միւս կոմունիստը 30 տարեկան մի Ալեքսանդրապոլցի էր, կնոջ եւ երկու զաւակների հետ: 1921ին փախել էր բոլշեւիկների ձեռքից եւ այժմ վերադառնում էր արդէն որպէս կոմունիստ: Լեցուած էր վառ յոյսերով: Կարծում էր թէ հայրենիքում իր առջեւ կը բացուին յաջողութեան մեծ հնարաւորութիւններ:

Երրորդը 21 տարեկան մի տղայ էր, մոլեռանդ բոլշեւիկ, որ իր յեղափոխական արարքների համար եղել էր Ֆրանսական բանտերից շատերում: Միշտ յեղափոխական երգեր էր երգում, եւ նրա ուրախութիւնը սահման չունէր: Նա գնում էր որպէս յաղթական, այն գիտակցութեամբ, որ իր գործերի համար այնտեղ իրեն սպասում է ամէն տեսակ վարձատրութիւն:

Մէկն էլ կար, 24 տարեկան մի երիտասարդ, որ աչքի էր ընկնում իր երազկոտ տրամադրութեամբ: Խօսում էր միշտ գեղեցիկ պատկերներով եւ հրապուրիչ հեռանկարներ ցոյց տալիս:

... Եօթներորդ օրը հասանք Պոլիս, ուր նաւը մնաց երեք օր: Ապրանք էին պարպում եւ նոր բեռներ առնում:

Այդ երեք օրը մեզ համար մի տեսակ մղձաւանջ էր: Մեզանից ոչ ոքի թոյլ չտուին ափ իջնելու: Նաւը առնեց ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ:

Ճամբորդների մէջ կային մարդիկ, որոնք Պոլսում ունէին հարազատներ — ծնողներ, եղբայրներ, քոյրեր, եւ տասը տարի է չէին տեսել միմեանց: Եւ ահա նրանք նաւակներով շտապել էին գալ նաւը, բայց Թուրք ոստիկանները կոպիտ կերպով քշում-հեռացնում էին, եւ թոյլ չէին տալիս տեսնուելու, մէկերկու խօսք փոխանակելու:

Երկու կողմից լաց-արցունք: Մարդիկ ժամերով նստում էին նաւակներում եւ հեռուից նայում նաւի վրայ գտնուող հարազատներին եւ միայն թաշկինակի շարժումներով արտայայտում իրենց կարօտն ու սէրը...:

Վերջին օրը նաւ եկան մի քանի ոստիկաններ եւ բերին մեծ քանակութեամբ խորհրդային դրամներ: Ճամբորդներից ոմանք եւ Ալեքսանդրապոլցի կոմունիստը սկսեցին գնել: Ես վրդովումով աշխատում էի համոզել, որ չառնեն, բայց անօգուտ:

Ի՞նչ էք անում, բղաւում էի ես, չէ՞ որ դուք դրանով վնաս էք հասցնում խորհրդային իշխանութեան: Չէ՞ որ դրսից չէրնովեց ներմուծելը արգիլուած է: Մանաւանդ դուք, կոմունի՛ստ, ամօթ չէ՞...

Ալեքսանդրապոլցին վրաս նայեց այնպիսի մի ժպիտով, որ կարծես ուզում էր ասել. «Ա՛, դու դեռ երախայ ես, բան չես հասկանում»...

(Շար.) Մ. Ա. Վ.

բարբառը՝ քերականօրէն՝ կ'ըլլայ է, գաւառականին մէջ:

***

Իր պատասխանին մէջ (Զօղ. Ցղծ. բ.) նորէն մոլորեր է «մեծանուն» թարգմանիչը, երբ կը կարծէ թէ՝ «Թէ՛ Թըղէ՛ք Թողէք, Թօղր հանէք, Թշնամուն կեօղը հանէք» տողամեր Թշնամուն կ'ուզուի «վազեցէ՛ք, մեր վէ՛ ըսել կ'ուզուի ... Թշնամիին աչքը հանեցէք»:

Այդ երգով ու պարով Թուող — ցատկոտողները՝ չէ թէ կը վազեն Թշնամիին վրայ՝ անոր աչքերը կը փորեն կը հանեն, այլ՝ իրենց ուրախ կայֆիմովը Թշնամին կը ճաքեցնեն:

«Այգ մը որ կ'երգէ՝ կը վհատեցնէ Թշնամին» ըսած էր իմաստուն մը:

ՉԻԹՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

«ՕՇԻՆ ՊԱՅԼ»Ի ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ.— Ինչպէս հեռագրած էի արդէն, Լ. Շանթի «Օշին Պայլ»ը, որ ներկայացուեցաւ այստեղ Մայիս 15ին, աներեւակայելի յաջողութիւն ունեցաւ:

Հսկայ սրահը լիք-լեցուն էր, իր ամբողջութեան կրկինը պարփակելով իր մէջ: Ժողովրդական գոհունակութեանը չափ ու սահման չկար: Ամբողջ քաղաքը կը խօսի այս գեղեցիկ Թատերգութեան գտած մեծ յաջողութեան մասին:

Գոհ է հեղինակը, գոհ են բեմադրողները եւ գոհ են «Համազգային»ի բարեկամները:

Քաղաքի լաւագոյն դերակատարները, գլխաւորութեամբ Տէր եւ Տիկին Իփէքեաններու, ոչինչ խնայած էին այս դժուարին գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար:

Ժողովուրդի ջերմ պահանջին վրայ՝ ներկայացումը պիտի կրկնուի, աւելի ժողովրդական գիներով:

Մայիս 16ին, Թէյասեղան տրուեցաւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին այս գործին, — հեղինակ, դերակատարներ, բեմադրող, յուշարար, կարուհիներ, ատաղձագործ, կօշկակար եւլն., բոլորն ալ անձնուիրաբար աշխատողներ:

Կը շտապեմ այս քանի մը տողը հաղորդել ձեզ, որովհետեւ գիտեմ թէ ուրիշներ հանգամանօրէն պիտի գրեն ձեզ այս մասին:

Կ'ուզեմ որ «Համազգային»ի բարեկամները խնդակցին մեզ մշակութային այս յաղթանակին համար:

ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Տանիմարքացի միսիոնարուհի մը որ 12 տարիէ ի վեր Լիբանան կը գտնուէր եւ նուիրուած էր հայապաստ աշխատանքներու, քանի մը շաբաթ առաջ դժբաղդութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու իր դատողութիւնն ու տրամաբանութիւնը եւ կը դրուի հիւանդանոց, անկէ ալ կը դրկուի Աափրիկէ:

Այս դժբաղդ տանուհին վերջերս սկսած էր նշաններ ցոյց տալ անբնական կեանքի մը: Գիշեր ցերեկ իր բոլոր ժամերն ու վայրկեանները յատկացուցած էր աղօթքի եւ փողոցներէն մարդիկ կը ժողվէր «դարձի բերելու» համար եւ կը տանէր իր սենեակը: Դուռ դրացի ձանձրացած էին անոր աղօթքի հըրաւէրներէն, որոնք երբեմն բռնութեամբ տեղի կ'ունենային: Հիւանդին ու տկարին, արկածեալին ու դժբաղդին իբրեւ դարման միսիոնարուհին կը յայտարարէր որ ինք կ'աղօթէ եւ Աստուած դարման կը շնորհէ:

Աւելի հետաքրքիր դէպք մը տեղի կ'ունենայ: Քանի մը համալսարանական տղաք առնէ մը ի վեր, քանի մը օրը անգամ մը կը քարկոծեն անոնց աղօթատեղին: Տանուհին սակայն շարունակ կ'աղօթէ անոնց համար եւ կը խնդրէ Աստուծմէ որ «դարձի բերէ» զանոնք: Եւ կը յաջողի...:

Քանի մը համալսարանական տղաք, կ'երեւի խաղի համար, կուգան անոր մօտ եւ կը յայտարարեն որ քաւութիւն կը խնդրեն իրենց մեղքերուն համար եւ կը սկսին աղօթելու:

Աւա՜ղ սակայն, տանուհին անկէ վերջ կը սկսի նոպաներ ունենալ եւ կը կորսնցնէ իր գիտակցութիւնը:

Հայ ժողովուրդին նուիրուած կեանք մը, որ այս դժբաղդ վախճանը կ'ունենայ...:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պ. Լ. ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՒԷՐԸ

Թեմական Խորհուրդի անդամներէն Պ. Լեւոն Գ. Զօհրապ՝ ի յիշատակ իր հօրը ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապի, 50,000 լէյի նուիրատուութիւն մը բրած է Ռումանիոյ Հայ Ուսանողական Միութեան՝ Ուսանողական Տուն մը կառուցման ի նըպաստ:

Սոյն գումարով պիտի գնուին պետական բոնթեր եւ պիտի գետեղուին Պասա տէ Տէփոզիտ՝ Թեմական Խորհուրդի անուան՝ Ուսանողական Միութիւնը ինքը բարոյական անձ չըլլալով:

Եթէ մինչեւ երեք տարի Ուսանողական Միութիւնը յաջողի գոյացնել 200 հազար լէյ եւս եւ նաեւ գետին մը՝ ձեռնարկելու համար Ուսանողական Տան կառուցման, այդ պարագային սոյն 50 հազար լէյի բոնթերը պիտի վերածուին դրամի, եւ Պ. Լ. Զօհրապ այդ գումարին վրայ պիտի աւելցնէ 50 հազար լէյի երկրորդ նուիրատուութիւն մը եւս:

Եթէ մինչեւ երեք տարի Ուսանողական Միութիւնը ի վիճակի չըլլայ այդ գումարը հայթայթելու եւ այսպէսով անկարելի դառնայ Ուսանողական Տուն մը կառուցումը՝ նուիրուած գումարը պիտի մնայ Թեմական Խորհուրդին տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար ուրիշ համալսարանի կարօտ հայ ուսանողներուն պատսպարման:

Ա. ԹՈՔԱԹԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Հայ անուանի երգիչ Պ. Արմէն Թոքաթեան Վիեննա հրաւիրուած է երգահանդէսներ տալու նշանաւոր երգիչ Մարիցայի հետ: Երգահանդէսները պիտի տեւեն Մայիս 15էն Յունիս 15:

Տեղական մամուլը խանդավառ տողերով ողջունած է հայ արուեստագէտը, որ ամէն առաջ փայլուն յաջողութիւններ ունեցած էր:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28 Կարսանի մէջ

—)(o)(—

ԿԱՐՍԱՆ, 29 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. Կարսանի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ժամանակէն առաջ երիտասարդ ու տարեց բազմութիւն մը եկած էր խանդավառ տրամադրութիւնով համակուած:

Շէնքին դրան առջեւ, շինուած էր յաղթական կամար մը՝ Պ. Հայկ Սեւոբեանի կողմէ, եռագոյնով, որոնց վրայ եռագոյն դրօշներ: Կը կարդացուէր՝ «Կեցցէ՛ Հ. Հանրապետութիւնը» մակագրութիւնը:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Լ. Գայաճանեան, որ բացուած յայտարարեց հանդէսը «Մեր Հայրենիք»ով, զոր երգեց դպրոցի սան — սանուհիներու կողմէ կազմուած երգչախումբը:

Նախագահը քանի մը համառօտակի ընդգծումներով բացատրեց Մայիս 28ի պատմական նշանակութիւնը նախ քան անկախութեան շրջանը ու եզրակացուց.— «Որքան ատեն որ տարիները հեռանան ու օտար երկինքներու տակ տառապանքն ու օրուան հոգերը ընկճեն տարագիր զանգուածները, հապա այնքան եւս անկախութեան ու ազատութեան գաղափարը կ'ամրանայ մեր սրտերուն մէջ ու տառել եւս կ'ընդլայնի մեր քաղաքական մտածողութեան հորիզոնը»:

Կար գեղարուեստական ճոխ բաժին մը երգ ու պարով, կը մասնակցէին պատանիներ՝ Կ. Նաւօեան՝ զոյգ արտասանութիւն մը «Կովկաս»ն «Ցանդիմանութիւն», Զ. Սեւորեան «Դաշնակ»ը: Օր. Անահիտ Տէր Նազարէթեան գեղեցիկ կերպով արտասանեց օրուան պատշաճ կտոր մը՝ «Մայիս 28»: Նոյնպէս գնահատելի էր իր մեներգը՝ «Հանրապետութեան երգը»: Օր. Մ. Գայայճեան արտասանեց Ա. Գառօեանի «Հայրենի երկիր»ը, Մ. Գինոսեան Հայդուկը, Յ. Տօնապետեան՝ Հ. Յ. Դ. քառասնամեակին նուիրուած կտոր մը, փոքրիկն Տ. Մաթօեան՝ «Հովիկ Հայրենի», Տիկ. Ա. Թումասեան՝ «Վրէժխնդիր լեգէոն»:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Մարութեան, որ սահուն ու յստակ ոճով մը պատմականն բրաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական անցեալին՝ Վարդանանցէն մինչեւ Հանրապետութեան ստեղծման օրը, փաստացի տուեալներով բացատրեց մեր ժողովուրդի տառապանքն ու սարկական վիճակը, անոր իրաւունքի յափշտակման տխուր պայմանները ու եզրակացուց.— «Ինչքան ատեն որ պայմանները չփոխուին, մեր տարագիր կեանքն ու Թափառական ժողովուրդը ենթարկուի զանազան դժբախտութիւններու, անոր միտքն ու մտածողութիւնը պիտի ըլլան զգաստ ու պատրաստ, աւելի քան երբեք արդարապահանջ: Մեր ցեղին բազուկը երբեք չի յոգնիր, երբ այս ախոյեան վրայ իր ճանկերուն ու քրտինքով արտաշխները վրայ խրճիթներ կը բարձրացնէ: Աս կը նշանակէ թէ՝ տակաւին ազատութեան գաղափարը մարած չէ, ու, աւելի քան երբեք ոգեւոր ու պահանջկոտ է:»

Վ. Տէր Վարդանեան (Մարսէյլէն) գեղեցիկ կերպով արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը: Ընկ. Կ. Պետրոսեան՝ «Բազկին փառաբանու- թիւնը», իսկ դպրոցի ուսուցչուհի Օր. Ա. Գրիգորեան՝ Զարենցի «Հայաստանին»ը: Հանդէսի ընթացքին երգչախումբը երգեց «Մենք պէտք է կռուինք», «Դարձեալ փայլեց», «Ով որ քաջ է», «Որն է աշխարհ» երգերը:

Յետոյ սանուհիներու կողմէ եղան պարեր՝ հայկական տարազով՝ «Ագռաւը գացի», «Այսօր երկուշաբթի է», «Նորից նոր» եւ «Եարօ ջան» պարերգները՝ ղեկավարութեամբ Օր. Այնոի եւ առաջնորդութեամբ Օր. Անահիտ Տ. Նազարէթեանի: Հանդէսին փակումն բրաւ ընկ. նախագահը, շեշտելով որ այս օրը մեր ծնդատօնն է, ամէն տարի պարտաւոր ենք տօնել զայն:

Հանդէսը փակուեցաւ երգչախումբի «Յառաջ Նահատակ» երգով:

Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, իրենց հետ տանելով անկախութեան գաղափարը:

***Կ'իմանանք որ դերասան ընկ. Մ. Մարութեան պիտի ներկայացնէ «Օթէլլօ»ն, կը յուսանք թէ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ տաղանդաւոր արուեստագէտը:

Լ. Գեղունի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈ՛ՒՄ, ՊՈ՛ՒՄ...

«Պրոլետար» կը հրատարակէ Ա. Խանջեանի ճառը, որ արտասանուած է Կոմունիզմի Ակադեմիայի տասնօրեակին առթիւ: «Հիւրեր» են եկեր «վերէն»: Անհրաժեշտ էր ճառել: Եւ ի՛նչպէս:

— Հայաստանի ներկայ հողամասին վրայ, նախկին Երեւանեան նահանգին մէջ, ցարական միապետութեան այդ յետամնաց ու ճահճային գաւառին մէջ, նախ քան յեղափոխութիւնը, աւելորդ է փնտռել գիտական աշխատանքի որ եւ է նշոյլ: Ժողովուրդը գրել-կարդալ չէր գիտեր, ամբողջ նահանգին մէջ քանի մը նախակրթարան, 1-2 երկրորդական վարժարան, կղերական սեւամիտ ջրմեխ մը:

12 տարի է անցեր, բայց ի՛նչքան գործ է կատարուած է, ի՛նչ հսկայ աշխատանք է տարուած: Հիմա ամէն մարդ գրել-կարդալ կը սորվի, Պետական Հրատարակչական Ընկերութիւնը հազարներով գիրքեր կը տպէ, տասնէ աւելի Թատրոններ ունինք, գրականութիւն, երաժշտութիւն, բազմաթիւ Թանգարաններ, 450 գիտնական բարձր աշխատաւորներ:

Մարքսիզմի-Լէնինիզմի Կաճառ հիմնելով, մենք կ'ուզենք պատրաստել կոմունիստ գիտնականներ. գիտական անկուսակցական ուժերը քաշել դէպի կոմունիզմ: Հայ կղերական պատմագրութիւնը կեղծեր է մեր պատմութիւնը, մթագներ է ժողովուրդին գիտակցութիւնը, զանազան առասպելներով ու հէքեաթներով աշխատեր է ցոյց տալ «հայ ազգին» անցեալ «փառքը», անոր «առաքելութիւնը քրիստոնէութիւն եւ լուսաւորութիւն տարածելու արեւելքի մէջ»: Հայ կղերական պատմագրութիւնը մշուշով պատեր է հայ աշխատաւորին գիտակցութիւնը Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին անցեալ շրջաններու «ոսկեդարերու» առասպելներով, այդ «ոսկեդարերուն» իբրեւ չափանիշ ցոյց տալով քանի մը վանականներու, մեծ մասամբ այս կամ այն հայ աւատապետական հարստահարիչ պըհակալեց զովերգողներու «լուսաւորչական «աշխատանքը»:

Նոյն այդ պատմագրութիւնը կանգ չէ առեր ոչ մէկ բանի առջեւ՝ կեղծելու համար պատմական փաստերը, ծածկելու համար ժողովուրդին սոսկալի շահագործումը հայ իշխանաւորներու եւ ազնուականներու կողմէ:

Երկրին մէջ ջախջախուած եւ սահմաններէն ընդմիշտ դուրս նետուած Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ այդ, հրատարակութեան տալով գիրքեր, սեւ մշուշ սփռելով Հայաստանի պատմութեան խնդիրներուն վրայ: Ի հարկէ ծիծաղելի ու գիտական ամենափոքր արժէքէ բոլորովին զուրկ են բոլոր այդ Ազոնցներու վերջին պալատական «պատմագրութիւնները» հայ Թագաւորներու փառքին մասին, Տատտեանցի տնտեսագիտական մարգանքները, Ահարոնեանի «Սասրայր»ները:

Անցեալ տարի Դաշնակցական Թերթերը, արտասահմանի մէջ, վայնասուն բարձրացուցին, թէ գիտութեան եւ գիտնականներու «հալածանք» տեղի կ'ունենայ Հայաստանի մէջ: Մենք անտարբեր անցանք: Բայց մենք չենք ծածկեր, որ վճռած ենք քարը քարի վրայ չթողուլ կղերական, ազգայնական, տիրացուական քաղքենիական «գիտութիւնը»:

— Պո՛ւմ...:

Գնդակահարութիւն

Չորս օր առաջ գտաւ Տիկ. Բնարիկ Սաղաթէլեանի սպանութեան: Տիկին Բնարիկ կարեւոր պաշտօններ կը վարէր: Ամուսինը, նախանձէ մղեալ, Ապրիլ 28ին կը սպաննէ կինը աշխատած տեղւոյն մէջ:

Դատարանը այն եզրակացութեան հասած է թէ սպանիչը դասակարգային Թշնամիի գործ է կատարած, կնոջ ապատագրութեան դէմ գործած, եւ իբրեւ մէկը, որ կինը սեփականացնելու աշխատելով սպաննած է զայն, դատապարտուեցաւ գնդակահարութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

Հօկի մասին

—)(o)(—

Հարաւային Ամերիկա հրատարակուող «Արմենիա» իր Ապրիլ 9ի խմբագրականով (Հօկը եւ Ներգաղթը) կը քննէ ներգաղթի հարցը եւ Հօկի դերը: Հօկի մասին ի միջի այլոց կը գրէ.

— «Հօկ, մեսրոպեան հայերէնով կը նշանակէ, Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէ: Միրուն եւ գրաւիչ անո՛ւն արդարեւ: Ո՛վ պիտի չուզէր անդամ արձանագրուիլ եւ օգնել Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին, եթէ իսկապէս այդ ըլլար նպատակը եւ ոչ թէ միջոց մը միամիտներ որսալու, խեղճ բանուորը շահագործելու եւ Մոսկուայի հաշւոյն ձրի մունետիկութիւններ ընելու:

Իր ութը տարուան պատմութեան մէջ գէթ բարենիշ մը չէ արձանագրուած, իսկ զեղծո՛ւմ, մախո՛ւմ, անունի շահագործում եւ խոովութիւն որքան կ'ուզէք: Կրնաք աչքէ անցընել ութը տարուան Թերթերը: Թարմ օրինակը մէջտեղն է — Յունաստան, ուր վեց ամիսէ ի վեր ձի կը վազեցնեն, կատարելապէս կազմալուծելով եւ Արշակաւան մը դարձնելով զայն: Հապա Սուրիա՞ն: Ահա եւ Գորտոպան. մեր աչքերուն առջեւ: Եւ արդէն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ: Իբրեւ Երեւանի ծնունդ, Երեւանին ալ պէտք էր նմանէր կամ կապկէր, դէթ աչք մտնելու, «ապրիս» մը փրցնելու համար:

Իր կազմութենէն ի վեր, այս միութիւնը երբեք չխորհեցաւ իր ծրագրին եւ նպատակին շուրջ ամփոփուիլ, ընդհակառակը, ամբողջ հասակով նետուեցաւ քաղաքականութեան մէջ, — կարդա՛ Մոսկուայի ծառայութեան մէջ: Ձեռքի տակ ունինք Պուէնոս Այրէսի մասնաճիւղին հրատարակած Թռուցիկները, որոնք մեր ըսածները կ'ապացուցանեն:

Ահա թէ ինչո՞ւ Հօկը չկրցաւ համարում եւ ժողովրդականութիւն շահիլ, այնպէս որ, ի սփիւռս ցրուած իր բոլոր մասնաճիւղերը, այսօր, հազիւ թէ պզտիկ սրահ իր լեցնեն, — եւ այնպէս ալ ամբողջ մանրուք: Այսքան ալ իր մեծութեան եւ փառքի մասին:

Հօկը բարենպատա՞կ միութիւն է թէ քաղաքական հոսանք: Հայ ժողովուրդին, հայ ազգին եւ «Հայերու Հայաստանի՞ն» ծառայելու կոչուած է թէ Մոսկուային. Գ. Միջազգայինին եւ «աշխարհագրական Հայաստանին»:»

Հօկը Հայաստանի անունը շահագործող եւ ներգաղթը համայնավարական պայքարի ճակատ դարձնող մարմին մըն է, ուր միամիտներ ու բարեմիտներ ալ կան, որոնք իրենց այդ հանգամանքով աւելի քան վնասակար դեր մը կը կատարեն: Մենք առիթը կ'ունենանք անդրադառնալու այդ խեղճին:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

—)(o)(—

Ուրախ ենք ծանուցանելու թէ Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովը բարեգործական ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղէն ստացած է 5000 ֆր.ի նուիրատուութիւն մը, ի նպաստ Փարիզահայ գործազուրկներուն: Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաճիւղը կը խոստանայ շարունակել իր օժանդակութիւնը նոյն նպատակաւ:

Այս առթիւ հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղին:

Փափաքելի պիտի ըլլար որ տեղական ուրիշ ազգ. կազմակերպութիւններ հետեւէին Բարեգործականի օրինակին, օգնելու համար Յանձնաժողովին իր գործին մէջ:

Դիւան

Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովին

Կ'Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ...անով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

— Հը՞,— կատակեց ուրիշ մը,—ի՞նչ գործ ունէիր նորէն տիւպէկին քով.. Ես աղուոր եմ թէ Աննան...

— Կաճայ ըսէ, քա՛ — ճշտեց Թխորակ աղջիկ մը քովէն — պատուհանն է...

Ու չերեփը դարձաւ,— ճըլը՛փ, ճըլը՛փ:

Երկու գլուխ ու երկու կուրծքեր,լը՛փ, լը՛փ, լը՛փ լըփ:

Տալակեան սիրտը,— Թը՛փ Թը՛փ, Թը՛փ Թը՛փ...

Ակնարկներ: Թուխիս ծառին տակէն խուսափո՛ւն ու ըղձուն ակնարկներ գիտցի պատուհանին: Թեւ մը, կուշտ մը, «աղուոր կոտր է». «կը նայի կոր...», «Աստղիկին աչքը լուս...»: Հը՛, Աստղիկի՞ն... Անոր աչքը դո՛ւռն է»:

... Արեւը քաշուեցա՞ւ, աչք աչքի չերեւար սա խոհանոցն ալ: Եկեղեցիէն ի՞նք ալ վերադարձաւ արդեօք: Խմորը չշաղուուած պիտի մնայ: «Ա՜խ, սա աղջիկն ա, փեշերը չի ժողվեր փողոցէն.. ճար եղիր տէ...»:

Սօֆան, բազմոցին անկիւնը, ակնոց մը, քովը սաղմոսը, վրան «Ազգային Պատմութիւն» գրուած: Ո՞վ է գրեր: Կը գիտցուի՞: Հա՛, տէր Մեսրոպ հայրը ըրած չըլլա՞: ճառիտով, անցեալները, տանը ճասին Վարպետ Ռուբէնի հետ խօսած ատեն:

Սուրէն բացաւ: Ու ի՞նչ տեսնէ, իր նկա՛րը. ինքզինքը «ազգային պատմութեան» ճէջ: Մայրիկն է գրեր ճէջը, հին սաղմոսէն առնելով: Սիրանին գրել տուած էր, չէ՞, — «... առատուն, սաղմոս քաղած ատեն, ճէյ ճը սիրաթիվ կը նայիմ»: Աստղիկը եւս գրած չէ՞ր,— «... երբ ձեզի կ'երթամ, սաղմոս կը կարդամ... լուսանկար մը չուղարկեցիր դեռ: Միթէ կրնա՞մ առնել անոր ճէջէն»,

Միթէ կարելի՞ է առնել գինքը այդ գրքոյկին ճէջէն.. ի՞նք եւս ինքզինքը չկրցաւ վերցնել ճէջէն, ու սաղմոսը կըկին դրաւ ակնոցին քովը, իրենց տանը բազմոցին վրայ...

Ու գնաց պարտէզ: Յունայլին խեղօքիկ մը կեցեր է՝ ականջներուն կարմիր օղեր: Սուրէն Թեւը երկարեց: Բռնէ՛ր սանկ ճէյ մը անոր օձիքէն. քի՞չ վրէժ ունի: Հը՛, անգամ մը, է՛յ, տարիներ առաջ, այնպէս պատռեր էր իր ճառնելը, երբ, դպրոցէն դարձին, ճագլցեր էր վեր, «ճեպը-ճողը» լեցնելու համար, ու ցատկել ուզեր էր վար, առնելով ճայրիկին ձայնը.

— Տունէն չըլլենք կէնէ, Սուրէ՛ն...

Մօտեցաւ եւ Վազգէն: Ու նայելով ծառին:

— Նա՛, վե՛րը, աճէնէն վերը... կաս կարմիր..

Ու ճառը ճնաց օդին ճէջ:

Լուսաճուտ ճը բացուեցաւ օդին ճէջ:

Ու Սուրէնին ակնարկը ճնաց լուսաճուտին ճէջ:

Նա՛, վե՛րը, աճէնէն վերը... կասկարմիր...

Իսկ գեղուղէշ, սեւահեր, Թխորա՛կ Աստղիկին ակնարկը Սուրէնի աչքերուն ճէջ...: Ճառագա՛յթի ճը նման, որ կը ջերմացնէ յանկարծ, իջնալով ցօղէն սրսփացող ծաղիկի ճը վրայ: կաճ սահանկող երաճի ճը ճէջքին: Բարակ ու կապոյտ ջուրի ճը: Պտուղի ճը, որ խակ է ճնացեր. կաճ ցորեանի ճը, որ կը կոհակուի՛ ծովու ճը նման...

Սուրէն դեռ կը նայէր արբշռանքով տալցուն: Գլուխները խոնարհեցան: Մեծ ու ցնցող խռովք ճը տարօրէն արագութեամբ ցնցեց երկուքը, ու Աստղիկ գըջաց, անշուշտ, որ անզգալաբար քաշուեր էր ներս...

Լիառատ ու գեղուն ջերճութիւն ճը լեցուց Սուրէնի հոգին ու երակները, եւ իրեն այնպէս Թուեցաւ թէ երջանկութենէն կը դողայ, պզտիկ տղու ճը նման, որ ճութին ճէջ ճտերիճ ու ճօտակայ ձայն ճը կ'առնէ...

— Ղայխին չի՛ բռներ,հէ՞... ինտո՛ր չի բռներ... Թող գայ տէ տեսնէ Ռուբէնը, — ճայրիկն էր, քթին տակէն, ածուի ճը առջեւ — աճէն արճատ ի՛ր հոգը կ'ուզէ...

Ու ճինչ Սուրէնը կանչելով տարաւ ներս, Սիրանը եկաւ փողոցէն, եւ

— Մայրի՛կ — ըսաւ — Տիկ. Քէպապճեանը եւ Աստղիկը ճեզի պիտի գան:

— Թող հրաճճեն:

Ու դառնալով Սուրէնին.

— Դուն ալ հոս կ'ըլլաս, հարկաւ:

— Տեսնե՛նք:

Տեսնե՛նք. ի հարկէ՛: Որքա՛ն կ'ուզէր տեսնել: Այսուհանդերձ, չըսաւ ճայրիկին: «Այս»ներ կան, որոնք չափազանց դժուար կ'արտասանուին: կ'արտասանուին ժխտուճով: կաճ լուռ: Երբեճն այնպէս, ինչպէս ճարդ ճե՛ծ բեռան ճը տակ կը կքի: Ու կը պատասխի, յաճախ, որ անակնկալ տեղատուութեաճբ ճը ըսած կ'ըլլանք, արդէն,ժխտուճի ձեւին տակ...: Իսկ ատիկա կը պատասխի այն ատեն,երբ հին ու անթեղուած յիշատակներ քեզ կը տանին, ճէկէ՛ն, խռովայոյզ անցեալի ճը: Ու աճբարուած յոյզը կը հոսի: կը գեղո՛ւ անդիճադրելի Թափով ճը, յետո՛յ ճիայն անդրադառնալ տալով թէ ճըշուած ենք արդէն...

***

Ակնարկներու առաջին հանդիպուճէն վերջ, իր սպասուճը անոր, նոյն յեղակարծ Թափը եղաւ: Աստղիկ ներս ճտաւ իր ճապուկ ճարճնին հետ հով բերելէն: Նիհար ու նուրբ տունկի ճը նճան, ու իր ճեծ Թարթիչները խոնարհեցնելէն: Այցելութեան աճբողջ տեւողութեան, ինք ու ան, դուցէ շա՛տ պատահաբար, նստեր էին քով քովի, սեղանին առջեւ, ճի՛շդ այնտեղ, ուր, ձճրան այն անվերադարձ ու հեռաւոր գիշերը նստած էին երկուքը ճի՛շդ այնպէս, քով քովի, չունչ բռնող յուզուճով ճը, ակնարկնին | գրքի ճը վրայ, ուր ընթեռնելիք տողը կեսճնացած էր..

Սուրէնի այնպէս Թուեցաւ թէ իրենք նո՛յն պատանիներն են, այն Թարճատի ու անխօս յուզուճով տղաքը, եւ նո՛յն սարսուռն է որ կը սրսփացնէ զիրենք, փակելով շրթները...

Աստղիկը արճուկը դրած էր սեղանին եւ շատ հազուադէպօրէն կը խօսէր, թէեւ, Սուրէնի ժաճանուճին հազիւ տեղեկացած, հզօրապէ՛ս ցանկացեր էր գալ: Բայց, չէր կրցեր...:

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ՀՐԱՅՐ ԴԱՄ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. Gobelinsի վերնայարկը:

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ-Սուրսին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԸ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Պուճուկեանի տունը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ջեկոյց Կ. Կոմիտէի:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ջեկոյց Կեդր. Կոմիտէի:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Պուա Քոլոնպ: Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Պ. Մելքոնեան եւ Գ. Ազապեկեան (Լիոնէն): Կ'երգէ՝ Օր. Տովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն):

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան:

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ժողովրդական մեծ համերգ

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի

Տէսինի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ եմգչախումբ եւ Օր. Ի. ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ (երգ), Տիկ. Ն. ՊՕԼԵԱՆ (դաշնակ), Mlle RODANI (դաշնակ)

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն Emile ZOla սրահին մէջ Rue Boileau 127—129

ՏԷՍԻՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ S.L.S.A. սրահին մէջ

Յայտագրին մէջ.— Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Դ. Ղազարեան եւ Ա. Մելքոնեան:

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՁՈՒԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երգերու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱ. ԳՏՆՈՒՈՂ ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսա գտնուող բոլոր Տարօնցիներու թիւը գտնելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէ յայտնել իրենց հասցէն՝ Union Compatriotique Daron - Dourouperan, Quartiér Oddo, 3 Rue Brissac, Marseille.

(կնիք)

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Պօմօն Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Պ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութիւնի Թէյի սրահը: Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն, Տ. Զ.— 100:

Պ. Արսէն Խտըշեանէ ստիպողաբար կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՍՏԵՓԱՆ Ստեփանեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՂԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISÇONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

ԱՒԻԹԸ ՄԻ ՓԱԽՑՆԷՔ

Վաճառուն են աժան յարկաբաժիններ

Օդասուն եւ կոկիկ սենեակներ, գեղեցիկ տեսարան, մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ, մուտք եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ջերմութիւն:

Խանութ մը առանձին կամ բնակարանով: Porte d'Orléansէն հանրակառքով 6 վայրկան: Առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել La Grange Ory: Պայմաններու համար դիմել՝ Պ. Վարդանեանի. 50 Rue Isidore—Neujahr, Bagneux, Seine.

SOCIÉTÉ INTERNATIONALE DES ENVOIS EN RUSSIE

51, RUE DE TURBIGO, PARIS (3) Métro: ARTS et MÉTIERS

Հեռաձայն ARCHIVES 84—95, 84—96, 84—97

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

գրասենեակները բաց են ամէն օր 9—19 առանց դադարի

կիրակի օրերը ժամը 15—17

Գ ի ն ե ր ո ւ   ա ն կ ո ւ մ

Հնարաւորութիւն տալու համար մեր յաճախորդներուն, որպէսզի օգտուին մնդեղէնի զեղչուած գիներէն, պատրաստած ենք կապոցներ ամենազեղչեալ գիներով:

Ջնչին գումարի մը փոխարէն պիտի կրնաք լաւ կապոց մը ղրկել Ռուսիա:

ՕՐԻՆԱԿ՝

ԿԱՊՈՑ 1.— ԳԻՆ 12 ՖՐԱՆՔ	3 քիլօ ալիւր	(մաքսատուրքը մէջը)
» 2.— ԳԻՆ 25 »	2 քիլօ »	
	1 քիլօ շաքար	
	1 քիլօ ձաւար	
ԿԱՊՈՑ 3.— ԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ	1 քիլօ կարագ	
	1 քիլօ ալիւր	
	1 քիլօ ձաւար	
	1/2 քիլօ բրինձ	
ԿԱՊՈՑ 4.— ԳԻՆ 100 ՖՐ.	10 քիլօ ալիւր	
	3 քիլօ շաքար	
	3 քիլօ ձաւար	

ԿԱՊՈՑՆԵՐՈՒ ԾՐԱՐՄԱՆ ԵՒ ԱՌԱՔՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

25 ՖՐԱՆՔ մինչեւ 4 1/2 քիլօ   45 ՖՐԱՆՔ մինչեւ 9 քիլօ:

Մնդեղէնի մեծաքանակ մթերք Ռուսիա ղրկուելու համար

Հ ա գ ո ւ ս տ ի   կ ա պ ո ց ն ե ր

Դրամական փոխադրութիւն երաշխաւորուած:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

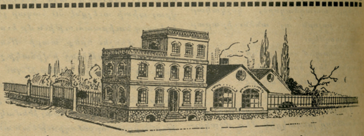

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ համաձայնութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար՝ երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վաճառու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado, (մէթրօ Սէն-Տընի)

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

Բ Օ Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ   Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի արհամարհական մռլտոց եղաւ միակ պատասխանը:

— Ձեզ ի՞նչ է պատահել: — Ու նորից վերցրեց ծերուկի ձեռքը ծխախոտը։ — Ի զուր էք վրաս բարկանում, միեւնոյն է ես չեմ խեղանայ: Ուզում եմ իմանալ, ի՞նչ եղան միւսները:

— Միւսնե՞րը. — քրթմնջեց Հէնրիկօ ցած դնելով չափիկը, որ ծալելու վրայ էր: — Ցամենայն դէպս ո՛չ Բօլլան, կարծում եմ:

— Եւ Բօլլան եւ միւսները. ի հարկէ: Ի՞նչ էք ուզում անէք:

— Նա՛, նրան այնպէս շուտով բաց չեն թողնի, խե՛ղճը, քանի որ ընկերը մատնեց: Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ:

Եւ ծերուկը գլխանքով նորից սկսեց իրերը հաւաքելու:

— Մատնե՞ց ընկերը: Սարսափելի՛ է:

Արթուրի աչքերը լայն բաց եղան զարհուրանքից: Հէնրիկօ արագ շուռ եկաւ դէպ ի նա:

— Մի՞թէ դուք չէի՞ք նրան մատնողը:

— Ե՞ս: Ցնդե՞լ էք:

— Հա՞, ամենայն դէպս նրան այդպէս ասացին երէկ երեկոյեան հարցաքննութեանը: Շատ ուրախ եմ որ դուք չէք, որովհետեւ ես ձեզ ազնիւ մարդ եմ համարել: Եկէք առեւիցս:

Հէնրիկօ եկաւ միջանցքը եւ Արթուր գնաց առեւիցը հետզհետէ գլխի ընկնելով թէ բանը ինչումն է:

— Հաւանօրէն Բօլլային ասել են, որ ես նրան մատնեցի: Անպատճառ, այդպէս ասաց կը լինեն: Ձե՞ր որ ինձ էլ ասում էին, որ նա է ինձ մատնել: Երեւի Բօլլան այնքան յիմար չլինի որ հաւատայ:

— Հա՞: Ուրեմն, ճիշդ որ, սո՞ւտ է:

Հէնրիկօ կանգ առաւ սանդուղի մօտ ու հայեացքը յառեց Արթուրին: Վերջինս միայն ուսերը թափ տուեց:

— Լա՛ւ, ուրախ եմ, որ ասացիք ինձ, ես կը յայտնեմ իրեն: Գիտէ՞ք, նրան ասել են, որ դուք մատնել էք նախանձից, որովհետեւ դուք ու նա միեւնոյն աղջիկն էք սիրում:

— Սո՛ւտ է: — Ու կրկնեց մի քանի անգամ այդ բառը բուռն շնչելով: Ցանկարծական մի սարսափ կաշկանդեց նրա անդամները: — Միեւնոյն աղջիկը... նախանձ... նրանք ի՞նչպէս են իմացել... ո՞րտեղից են նրանք իմացել:

— Սպասեցէ՛ք: — Եւ Հէնրիկօ նորից կանգ առաւ հարցաքննութեան սենեակը տանող միջանցքում ու ասաց մեղմ ձայնով: — Ես հաւատում եմ ձեզ, միայն մի բան ասացէք ինձ. գիտեմ, որ կաթոլիկ էք, խոստովանելու ժամանակ ոչինչ չէ՞ք ասած:

— Սո՛ւտ է: — Եւ այս անգամ Արթուրի ձայնը հազիւ զսպուած մի աղաղակ էր արդէն:

Հէնրիկօ ցնցեց ուսերը ու առաջ անցաւ:

— Դուք գիտէք ,ի հարկէ: Բայց տաաջին պարզամիտը չէք դուք, որ այդ կերպով ծուղակն էք ընկնում: Հիմա մասնաւորապէս սարսափելի բաներ են պատմում Պիզայի մի քահանայի մասին, որին այստեղ երեւեցին ձեր բարեկամներից մի երկուսի հետ: Մինչեւ անգամ ձեռոնք տպել են արդէն որ նա լրտես է:

Բացաւ սենեակի դուռը, եւ տեսնելով որ Արթուր անշարժ կանգնած է՝ անկենդան հայեացքը գետնին գամած, նրան առաջ հրեց թեթեւ:

— Բարեւ ձեզ, պարոն Բերդէն. — ասաց գնդապետը ժպտելով ու մտերմօրէն ցոյց տալով ատամները:

— Շատ ուրախ եմ, որ կարող եմ ձեզ շնորհաւորել: Ֆլորենցայից եկաւ ձեզ ազատելու հրամանը: Բարի եղէք ու ստորագրեցէք այս թուղթը:

Արթուր մօտեցաւ սեղանին:

— Կը ցանկայի իմանալ՝ ով էր ինձ մատնողը. — ասաց նա մի խուլ ձայնով:

Գնդապետը բարձրացրեց ունքերը ժպտելով:

— Չե՞ք կարող ենթադրել: Մտածեցէք մի վայրկեան:

Արթուր շարժեց գլուխը բացասաբար: Իսկ գնդապետը պարզեց թեւերը մի քաղաքավարի զարմացքով:

— Չէ՞ք ենթադրում. իրա՞ւ: Դուք ինքնիրենդ, պարոն Բերդէն: Ուրիշ ո՞վ կարող է ձեր անձնական սրտի-գործերը գիտնալ:

Արթուր շուռ եկաւ լուռ: Պատից քաշ էր արած մի փայտէ խաչելութիւն: Դէպ ի նրան բարձրացան տղի աչքերը դանդաղ աղօթք չկար այդ հայեացքին մէջ, այլ միայն զարմանք այդ համբերող Աստծու առաջ: Մի՞թէ չունէ՞ր նա չանթեր խոստովանութեան գաղտնիքը քանդող իր պաշտօնեայի գլխին թափելու:

— Ստորագրեցէ՛ք, խնդրեմ, որ ձեր թղթերը ետ էք ստացել, — ասաց գնդապետը մեղմ, — եւ էլ պէտք չունիմ ձեզ պահելու: Գիտեմ, որ դուք հիմա տուն էք շտապում, իսկ ես չափազանց զբաղուած եմ այդ անմիտ պատանու՝ Բօլլայի գործով, որ ձեր քրիստոնէական հեզութիւնը այս առաւօտեան մի խիստ փորձութեան ենթարկեց: Վախենում եմ, որ Բօլլան սուժելու է լրջօրէն: Երթաք-բարով:

Արթուր խորին լռութեամբ ստորագրեց ընկալագիրը, վերցրեց իր թղթերը ու դուրս ելաւ: Հետեւեց Հէնրիկօյին մինչեւ բակի ծանր դուները եւ առանց մնաք բարով ասելու իջաւ ցած դէպ ի գետը, ուր նաւավարը սպասում էր նրան խրամը անցկացնելու: Եւ հազիւ էր դեռ ոտքը դրել դէպ ի փողոց հանող քարէ սանդուղին, որ վրայ վազեց չիթէ հագուստով ու յարդէ գլխարկով մի աղջիկ ու երկու ձեռքերը պարզեց դէպ ի նա.

— Արթո՛ւր. ինչպէս ուրա՛խ եմ, ինչպէս ուրա՛խ եմ:

Տղան ետ քաշեց ձեռքը ամբողջ մարմնով դողահար:

— Ջի՛մ. — արտասանեց նա մի բոլորովին օտար ձայնով: — Ջի՛մ:

— Ամբողջ կէս ժամ է այստեղ քեզ եմ սպասում: Ինձ ասել էին, որ բաց են թողնելու ժամը չորսին: Ինչո՞ւ ես այդպէս ինձ նայում, Արթուր: Ի՞նչ է պատահել քեզ: Սպասի՛ր:

Արթուր շուռ եկաւ նրանից ու դանդաղ քայլերով գնում էր փողոցով կարծես աղջկան բոլորովին մոռացած: Նրա տեսքից վախեցած՝ աղջիկը վրայ վազեց ու բռնեց ձեռքը:

— Արթո՛ւր:

Վերջինս կանգ առաւ ու նայեց մի վայրի հայեացքով: Ջիմ մտաւ այդ թեւը ու մի քանի վայրկեան լուռ այդպէս առաջ գնացին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1932
3 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1896 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Խորհրդային Միութեան դեսպանի պահանջով, Աթէնքի մէջ, Մայիս 28ի տօնակատարութեան արգելքը այլապէս խորհրդածութեան կը մղէ մեզ, խորհրդածութիւններ, որոնց կ'ուզէինք որ միանակից ըլլային ոչ միայն մեր ընկերներն ու համակիրները, այլ նաեւ չէզոք խաւերը, մանաւանդ մեր հակառակորդները:

Երէկուան թիւով արդէն ընորոշեցինք այդ միջամտութեան քաղաքական նկարագիրը: Բոլշեւիկեան եւ թրքական «եղբայրական» գործակցութիւնը ամէն անգամ հզօր ու ահրական կ'արտայայտուի, երբ խնդիրը «օրէնքէ դուրս» հռչակուած հայ դաւանանքներուն շուրջը կը դառնայ: Նախամտածուած ու սիստեմաթիք կերպով Թուրքիան եւ Խորհրդային Միութիւնը (այս վերջինը իր հաշուոյն Թուրքիոյ) իրենց սահմաններէն դուրս՝ ջլատիչ ձեռքը կ'երկարեն ամէն տեղ, ուր հայկական բեկոր մը իր խաղաղութիւնը գտած է, քանդելու, ցրուելու մեր ժողովուրդի համախմբութիւնը, զայն պահելու փուշին վրայ, միշտ երերուն:

Արիւնոտ այս ձեռքերը չեն բաւականանար այն անիրաւ ու նողկալի արարքներով, որոնց զոհ գնաց մեր ժողովուրդը եւ արտաքսուեցաւ մեր հայրենիքը, անոնք այդ արիւնոտ ձեռքը կ'երկարեն բռնութեան սահմաններէն դուրս, աւելի արիւնոտելու վէրքերով ժողովուրդ մը, գերութեան ատրճանին իջեցնելու տարագիր հայութիւնը, որ իրր թէ «ազատ» հորիզոններու տակ կը գտնուի:

Երեւոյթին եւեւը կանգնած են երկու սանձարձակ պետութիւններ, ու այս պարագային՝ նաեւ Յունաստանը, որ իր վեհապետական իրաւունքները վիրաւորուած չի զգար, ո՞վ գիտէ ի՛նչ հաշիւներով, մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկան անոնք բազմութիւն մըն է՝ պատսպարուած ծեծկուուքներով, եւազոյն դրօշի հաշուին:

Հայ ժողովուրդի ուժերէն վեր է այս պայմաններուն մէջ պաշտպանել նոյն իսկ իր մարդկային տարրական իրաւունքները:

Բայց հայ ժողովուրդը կրնայ մտածել իր ներքին կեանքի մասին: Դուրսէն սպառնացած հարուածները շատ ծանր են, գոնէ ներքին հարուածներէն զգուշանայ:

Վերյուշեցէք գաղութահայ մամուլը, որ տարին որ կ'ուզէք, անոր էջերը լեցուն պիտի գտնէք «Եռագոյն»ի եւ «Մեր Հայրենիք»ի պատմութիւններով, ժողովներու եւ հանդէսներու պարզած կռուի տեսարաններով: Ու անվերջ խմբագրականներ՝ պատասխանատուները գտնելու, Դաշնակցութիւնը խաչը հանելու, խռովարար ոգին անմեղ զառ ներկայացնելու ակնյայտնի ճիգով:

Անկախութեան Տօնը, Սգատօնը, Մշակոյթի Օրը, դպրոցական կամ այլ հանդէսները տարիներով վիճաբանութեան եւ կրքոտ հակամարտութեան դուռ բացին եւ տակաւին կը շարունակեն սրբանուղ հայթայթել խռովիչ ու կազմալուծող հոգիներուն, որոնք անմտութեամբ կամ չար դիտաւորութեամբ «Եռագոյն»ը եւ «Մեր Հայրենիք»ը պատճառ բռնեցին եւ չոր գլխութեամբ այսօր տակաւին կը շարունակեն պնդել թէ մեր ներքին ոլերգութեան հիմնական պատճառը երգ մը կամ խորհրդանշան մըն է:

Ըսած ենք ու բազմաթիւ անգամներ կրկնած, որ պայքարի այս արտաքին ատտաղին տակ թաքնուած է աւելի էական ու աւելի կենսական ըմբռնումներ, որոնք հայ ժողովուրդի լինելութեան հետ կապուած են: Եթէ մեր խօսքը բաւական չէ թմրած ուղեղներն արթնութեան մղելու, եւ սանձ դնելու պատասխանատու եւ անպատասխանատու խռովարարներուն, որոնք հայ կեանքը կ'անդամալուծեն եւ աւելի կը ծանրացնեն անպաշտպան հայ բազմութիւններու վիճակը, արտաքին ճակատէն հասած հարուածները շատ բացայայտ են, երեւոյթին ծանրութիւնն ըմբռնելու համար:

Երբ անցած տարիներուն նոյն խորհրդային դեսպանը կը միջամտէր, սախելու պարսկական կառավարութիւնը որ արգելէ հանդիսանայ Հայաստանի անկախութեան տօնին, երբ թրքական կառավարութիւնը կը պահանջէր Սուրիոյ հոգատարութենէն հիւսիսային Սուրիայէն հեռացնել Հայերը, երբ այսօր Աթէնքի մէջ Թուրքերն ու բոլշեւիկները համախորհուրդ՝ հայութեան կ'արգիլեն իր ազատութեան ճիչը բարձրացնելու, պէտք է գիտակցինք, վերջապէս, որ հարուածը ուղղուած է ամբողջ հայութեան կուրծքին, անոր գոյութեան եւ ոչ թէ «Եռագոյն»ին կամ «Մեր Հայրենիք»ին:

Արտաքին ձեռքը մեզմէ կը պահանջէ հրաժարիլ մեր ազգային գաղափարէն, հրաժարիլ հաւաքական կամք մը ունենալէն, հրաժարիլ ապրելէ ու ուռճանալէ, դառնալ փոշի ու ցրուիլ, երբեք քով քովի չգալու պայմանով: Որպէս զի, ազգային մեր ժառանգութեան խնդիրը մեռնի, որպէս զի, հայութիւնը նոյն իսկ ամբողջ մանուկի մը ուժը չներկայացնէ, եւ մեր թշնամիները կարողանան անխռով մարսել ե՛ւ արիւնը ե՛ւ հողը:

Մինչդեռ մեր երանելի հակառակորդները, թեթեւ սրտով, հայութեան թուլցած ջիղերուն վրայ կը բանին՝ կաթիլ մը ջուրին մէջ փոթորիկն անպակաս պահելու, առանց անդրադառնալու որ մեր ներքին կազմալուծումը կ'օժանդակէ արտաքին բռունցքին՝ որ անխնայ պիտի իջնէ մեր գլխուն, աւելի ուժեղ ու աւելի յաճախ, որքան մենք տկար ըլլանք, ու հաւաքական կամք մը չունենանք մեր գոյութիւնն արդարացնող:

Գոյութեան պայքար մը պարտադրուած է հայութեան, դաժան ու անողո՛ք պայքար, որ ամէն օր կը տարուի անհաւասար ճակատներով: Եթէ մենք մեր ներքին կեանքին մէջ՝ անմտութեամբ ու անպատիժ՝ կրնանք մեր վէճերը երկար տարիներ շարունակել, գոնէ սթափինք երբ թշնամին բացայայտօրէն անխնայ կը դառնայ եւ երբ հարուածն ուղղուած է հայ ազգի գոյութեան:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Ու դերասան Փափազեան բեմին վրայ:

Երբ բեմէն վար կ'իջնայ՝ գրասեղանին առջեւ անցնելու եւ գրելու փաբիզահայ թերթի մը մէջ՝

— Շատ ցաւելով կարդացի, բոլորովին պատահմամբ, փարիզահայ մամուլի մէջ երեւցած, գրիչ շարժելու յաւակնութիւն ունեցող մարդու անվայել ոճով եղած յերիւրանքներ և վերագրումներ «Հին Աստուածներ»ու բեմադրութեան իմ չմասնակցելուս առթիւ:

Կ'ըսենք՝ կեանքի բեմին վրայ՝ Փափազեանի դերասանութիւնը կեղծ է, «անվայել» եւ՝ չարդարացներ իր «յաւակնութիւն»ը:

Բեմի առիւծը Փափազեան, անկից դուրս մարդ մըն է, որ պարտաւոր է քաղոյականի նախատարերքը գիտնալ:

Եթէ ո՛չ, ամէն վայրկեան զինքը կը կեցնեն, իրեն կը զլանան սանձարձակ ազատութիւնը՝ որ իրն է բեմի վրայ:

Այսքանը պիտի գիտնայ:

Եւ երբ, «գրիչ շարժելու յաւակնութիւն ունեցող մարդու անվայել ոճով» բաներ մը ըսուին, պիտի գիտնայ նաեւ գոնէ լռել — եթէ չի գիտեր շիտակ··· գրել:

Մ. Ե.

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ ՓՈԽ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մուսթաֆա Քէմալ, Իտալիոյ թագաւորին ուղղուած հեռագրով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ըսմէթ փաշայի այցելութեան առթիւ իրեն ուղղուած հեռագրին համար: Նման հեռագիր մըն ալ ուղղեց Մուսոլինիի:

Իտալիոյ հողէն հեռանալու պահուն, շնորհաւորութեան հեռագրեր ուղղեցին Ըսմէթ եւ Թէվֆիք Րիւշտի մէկը Մուսոլինիի, միւսը Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի:

⁂ Ընկլիբրիէն տրուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, իտալական կառավարութիւնը որոշած է երեք միլիոն ոսկիլինի փոխատուութիւն մը ընել Թուրքիոյ:

Թուրքիա այս փոխատուութեան մէկ միլիոնը պիտի ստանայ դրամով, մնացեալ երկու միլիոնը՝ իտալական արտադրութիւններով:

⁂ Ըսմէթ փաշան եւ Թէվֆիք Րիւշտին Թուրքիա տանող շոգենաւը համեցեցաւ Պիրէոն: Թուրք նախարարները այնտեղ ընդունուեցան Պ. Փափանաստասիուի, Վենիզելոսի եւ Միխալաքոփուլոսի կողմէ: Յունական կառավարութիւնը ճաշ մը տուաւ ի պատիւ անոնց: Մամուլի ներկայացուցիչներուն՝ Ըսմէթ փաշա յայտարարեց թէ արեւելեան Միջերկրականի երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները խաղաղութեան երաշխիք մը կը կազմեն, առանց ուղղուած ըլլալու որ եւ է երկրի դէմ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ԽՌՈՎԻ

Ընդհանրապէս համայնավար կուսակցութեան պատկանող անգործները, Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ՝ խռովութեանց տեղի կուտան:

Համպուրկի մէջ, անգործները փորձեցին կողոպտել տալ նպարատուն մը: Սակայն ոստիկանութիւնը նախատեսած ըլլալով այդ պարագան, համապատասխան միջոցներու դիմած էր: Ամբոխը սակայն, անգործներուն կողմը բռնեց եւ սպառնաց ոստիկաններուն, որոնք հրազէնի դիմեցին: Գործաւոր մը սպաննուեցաւ. բազմաթիւ ուրիշներ ձերբակալուեցան:

Պերլինի մէկ սրահին մէջ խսկական ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ համայնավարներու եւ հիթլերեաններու միջեւ: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան: Իսկ սրահին մէջ չմնաց բան մը որ չկոտրէր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՑՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Չորեքշաբթի օր բացուեցաւ ֆրանսական նորընտիր խորհրդարանը: Ըստ սովորութեան, բացումը կատարեց ամէնէն տարեց երեսփոխանը, որ ներքողականն ըրաւ հանրապետութեան սպանեալ նախագահին Փօլ Տումէրի: Յետոյ նոյնպէս, յարգանքի խօսքեր ուղղեց մեռած երեսփոխաններու յիշատակին եւ երրորդ բանախօսութեամբ մը միայն, կատարեց խորհրդարանի աւանդական բացումը:

Ընտրուեցաւ գիւան մը որ պիտի կատարէ ընտրական տեղեկագրերու քննութիւնը:

Իր յաջորդ օրուան նիստին մէջ, խորհրդարանը զբաղեցաւ ընտրութեանց հաստատումով:

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ֆոն Փափէն որ Հինտէնպուրկի կողմէ պաշտօն ստանձներ էր կազմելու նոր դահլիճը, նախարարներու ցանկը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին:

Նոր նախարարները բոլորն ալ կը պատկանին աջակողմին եւ բուռն ընդդիմադիրներ են ընկերվարականներուն:

Նոր վարչապետը որ կը վայելէ Հինտէնպուրկի վստահութիւնը եւ կը նկատուի անոր մարդը, չի կարծուիր որ պիտի ներկայանայ խորհրդարանին, ուր մեծամասնութիւնը իր դէմ է: Կը կարծուի նաեւ թէ ֆոն Փափէն որ բացառիկ լիազօրութիւններ պիտի ստանայ Հանրապետութեան նախագահէն, առանց խորհրդարանը նիստի հրաւիրելու, զայն պիտի յայտարարէ լուծուած:

Այդ պարագային, յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան օգոստոսի վերջերը:

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Պատասխանելով Ռումանիոյ թագաւորին հրաւէրին Պ. Թիթուլէսքօ ժընեւէն մեկնեցաւ Պուքրէշ:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Թիթուլէսքօ պիտի ընդունի՞ ներկայ պայմաններով՝ մտնել իր երկրին ներքին քաղաքականութեան մէջ: Լոնտոնի ռումանական դեսպանին բարեկամները կը կարծեն թէ ընդունի կամ ոչ վարչապետութիւնը, Թիթուլէսքօ՝ իր խորհրդականներով պիտի մնայ թագաւորին քով՝ երեք գլխաւոր նպատակներով, 1) Զանալ որ քաղաքական կռիւները չվնասեն Ռումանիոյ պետական գոյութեան հիմնական օրէնքներուն: 2) Դիւրացնել նոր կառավարութեան գործը, թոյլ տալու համար նուազագոյն վտանգով՝ ան յաջողի անցնիլ ներկայ դժուարին պայմաններէն, որոնք աւելի կը բարդանան ընդհ. տագնապին հետեւանքով: 3) վերջապէս, թագաւորին օժանդակութեամբ, ապահովել որ երկրին սահմանադրական օրէնքներն ու սովորութիւնները խստօրէն կիրարկուին:

Ամերիկեան ծերակոյտը կը քուէարկէ

Հուվըրի կոչը՝ Ծերակոյտին մէջ՝ տուաւ իր առաջին արդիւնքը: Քուէարկուեցաւ մօտ մէկ միլիառի նոր տուրք մը, որ կոչուած է հաւասարակշռելու ելեւմուտքը:

Անկից զատ, Ծերակոյտը քուէարկեց նաեւ 10 առ 100ի նուազում մը բոլոր պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ:

Այսու հանդերձ, չի կարծուիր որ այս օրէնքները կարենան հաւասարակշռել ելեւմուտքը, քանի որ հասոյթներու գլխուն մէջ նշանակուած է 252 միլիոն տոլարի գումար մը իբր անկեալ՝ պատերազմական պարտքերու հաշուէն:

Տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սըր Ճօն Սայմըն անգլիական խորհրդարանին յայտնեց թէ ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութիւնները, այս օրերս, կարծիքի փոխանակութիւն մը ունեցեր են եւ համաձայներ են հրաւիրելու տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը: Լօզանի ժողովի ընթացքին, այս մասին կարծիքը պիտի առնուի նաեւ ուրիշ պետութեանց:

Սակայն, նման ժողովի մը համար, տակաւին ոչ վայր որոշուած է, ոչ ալ թուական: Այս մասին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը տեսակցութիւններ ունեցաւ Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի դեսպաններուն հետ:

Էմիր Ֆէյզալ Ռուսիոյ մէջ

Էմիր Ֆէյզալ Մոսկուա հասաւ, ուր ընդունուեցաւ գործավարներու խորհուրդի նախագահին՝ Մոլոտովի, եւ արտաքին գործավարին օգնականներուն, Կրեստինսկիի եւ Գարախանի կողմէ:

Էմիր Ֆէյզալի այս այցելութեան առթիւ, *Իզվեստիա* կը մեղադրէ Անգլիան թէ արաբական նոր պետութեան հանդէպ իր յանձնառութիւնները չէ յարգած: Բոլշեւիկեան թերթը կը գրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը առաջինն եղաւ որ առանց որ եւ է վարանումի ճանչցաւ Հիճազի անկախութիւնը եւ անոր հետ հաստատեց դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութիւններ:

Պոմպէյի դէպքերը

Շաբաթ օր, Պոմպէյի մէջ ծագեցան նոր խռովութիւններ, որոնց ընթացքին սպաննուեցան 13 հոգի եւ վիրաւորուեցան 17 հոգի:

Կացութիւնը բարւոքած է: Պոմպէյի կառավարիչը հարցման մը պատասխանելով յայտնեց թէ այս խռովութեանց ետեւը դրամ եւ կազմակերպիչներ կան:

Հնդիկները որոնք կասկածով կը նային կառավարութեան մըտադրութեան վրայ, կը պնդեն որ հրապարակային քաղաքական յայտարարութիւն մը ընէ:

Կը կասկածին թէ կառավարութիւնը որ իր տրամադրութեան տակ ունի անսահման միջոցներ, կրնայ 24 ժամուան մէջ վերջ տալ խռովութեանց, բայց Լոնտոնի կառավարութիւնն է որ զինքը կը կեցնէ, յուսալով թուլացնել կանտիական շարժումը, եւ ատոր համար ալ կ'օգտագործէ համայնքներու փոխադարձ թշնամութիւնը:

ԽԶՈՒՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

—)(o)(—

Ֆրանսայի ընկերվարական ընդհ. ժողովը, որ օրակարգի դրած էր արմատականներու հետ գործակցութեան ու կառավարական մասնակցութեան հարցը, վերջացուց իր աշխատանքները, քուէարկելով հետեւեալ բանաձեւը.

— Կուսակցութիւնը կը նկատէ թէ ներքին եւ արտաքին ծանր կացութիւնը թոյլ չտար իրեն մերժումով պատասխանելու կառավարական գործակցութեան հրաւէրին, որ կրնայ իրեն ուղղուիլ արմատական կուսակցութեան կողմէ:

Տարբեր կուսակցութեանց միջեւ կառավարական գործակցութիւնը կը նախատեսէ հասարակաց ծրագրի մը գոյութիւնը:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը հետեւեալ կերպով կը ճշդէ ծրագիրը, որ կը նկատէ թէ հրամայական կը դառնայ գործունէութեան անմիջական անհրաժեշտութիւններով.

1) Կազմակերպում խաղաղութեան՝ Ազգերու համաձայնութեամբ եւ պարտադիր իրաւարարութիւն:

Զինուորական ծախքերու զանգուածային կրճատում. այդ ծախքերը իջեցնել 1928ի վարկերու մակարդակին՝ առ առաւելն երկու ելմտացոյցով եւ աւելի արագօրէն, եթէ թոյլ տան ձեռնարկները, զորս Ֆրանսա պէտք է կատարէ ժընեւի մէջ, զինաթափի խաղաղութեան համար:

2) Արգիլել պատերազմական զէնքերու առեւտուրը: Անմիջական հսկողութեան տակ առնել եւ ազգայնացնել այն հաստատութիւնները որոնք զէնք կ'արտադրեն:

3) Ելեւմուտքը հաւասարակշռել աւելի տարբեր միջոցներով՝ քան թէ ընկերային ծախքերու կամ դպրոցական եւ երկրագործական վարկերու սեղմումով, օրավարձերու եւ թոշակներու կրճատումով եւ նախկին մարտիկներու եւ պատերազմի զոհերու իրաւունքներու նուազումով:

4) Պաշտպանութեան, խնայողութեան եւ հսկողութեան հակակշիռ դրամատուններու վրայ:

5) Պաշտպանել երկրագործական արտադրութիւնը:

6) Հաւասարակշռել երկաթուղային ցանցերու շահագործումը, ո՛չ թէ տեղափոխութեան գիներու յաւելումով, կամ պաշտօնեաներու վարձքերու նուազումով:

7) Ստեղծել ապահովագրութեանց եղանակ մը որ գործաւորը պաշտպանէ անգործութենէ բխած թշուառութեան դէմ, եւ երկրագործը բնութեան աղէտներուն դէմ:

8) Շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքի կիրարկում, առանց վարձքերը նուազեցնելու:

9) Քաղաքական ընդհ. ներում:

Այս բանաձեւը ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ ղրկուեցաւ արմատականներու պետին, Էրիոյի: Արմատականները ինչպէս կ'ենթադրուէր անընդունելի գտան այս պայմանները: Որով ընկերվարական – արմատական գործակցութեան ամէն հաւանականութիւն արդէն վերջ կը գտնէ:

ՍՈՒՐԻԱ՞Ն ԱԼ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՊԷՍ

—)(o)(—

«Էլիֆ Պա»ի թղթակիցը կը գրէ.—

«Այսօր տեղեկացայ որ մարզպանը Լիբանանի մէջ իր կատարած բարեկարգութիւնները պիտի կրկնէ նաեւ Սուրիոյ մէջ: Որովհետեւ ազգայնականները կը պահանջեն որ երեք նախագահութիւններն ալ՝ Հանրապետութեան նախագահութիւնը, Երեսփոխանական ժողովի նախագահութիւնը եւ վարչապետութիւնը, իրենցմէ ըլլայ: Մարզպանը չընդունիր այդ պահանջքը եւ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ անոնց մէջ, Պ. Փօնսօ Փարիզ կ'երթայ առանց գումարելու ժողովը: Այդ պարագային Դամասկոսն ալ Պէյրութի պէս կ'ըլլայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՆՔՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան կենտրոնագործկոմի, Ժողկոմխորհի ու բոլշեւիկեան կենտկոմի մայիս ամսին հրատարակած նոր օրէնքները մէկ աւելորդ անգամ ապացուցանում են խորհրդային տնտեսական քաղաքականութեան սնանկութիւնը:

Մայիս 6ից մինչեւ 20ը հրատարակուեցին երեք օրէնքներ, որոնք միանգամայն կերպարանափոխում են խորհրդային գիւղի դէմքը ու նոր փոփոխութիւններ առեղծում գիւղացիութեան եւ իշխանութեան միջեւ: Վերջին տարիների գիւղացիական յամառ պայքարը պսակուեց լիակատար յաղթանակով: Եթէ անգամ այդ նոր օրէնքները կարճատեւ կեանք ունենան, դարձեալ փաստը մնում է փաստ — այն՝ որ խորհրդային իշխանութիւնը զիջումների գնաց գիւղացիութեան ճնշման տակ:

Երեք տարի առաջ, ձեռնարկելով հաւաքական տնտեսութիւնների (կոլխոզ) քաղաքականութեան, խորհրդային իշխանութիւնը յոյս ունէր, թէ իրեն կը յաջողուի գիւղատնտեսական ողջ արտադրանքն ու բաշխումը կենտրոնացնել իր ձեռքը ու, այդպիսով, վերջ տալ անհատ տնտեսականների գոյութեան: Նոր օրէնքների հրատարակութիւնը հիմնովին խախտում է բոլշեւիկեան նման առաջադրումները ու մղում իշխանութեան դէպ ի լենինեան նէպի քաղաքականութեանը:

Այսպէս, մայիս 6ի օրէնքով, թոյլատրւում է կոլխոզներին, առանձին կոլխոզականներին ու անհատ տնտեսականներին հացի ազատ առեւտուրը: Մայիս 10ի օրէնքով նոյն ազատութիւնը տրւում է նաեւ մսի առեւտուրի նկատմամբ: Իսկ մայիս 20ի օրէնքով սահմանւում է ազատ շուկայ բոլոր մթերքների համար եւ աննշան հարկեր են որոշւում վաճառող ապրանքների վրայ: Բաց ի այդ, այս տարուայ հացամթերումը կրճատւում է 264 միլիոն փութով եւ անասունների մատակարարումը պետութեանը իջեցւում կէս առ կէս:

Ի հարկէ, ըստ խորհրդային մամուլի, նոր օրէնքները վկայում են «պրոլետարական դիկտատուրայի պետութեան աննախընթաց ամրացման մասին, որ հետեւանք է մեր ինդուստրացման քաղաքականութեան յաջող կիրառման եւ ինդուստրացման հիման վրայ մեր վարած գիւղի կոլեկտիւացման ու կուլակութեան, որպէս դասակարգի վերացման քաղաքականութեան յաղթանակի»: Երեք սիւնակնոց առաջնորդողով «Խ. Հ.»ի խմբագրութիւնը գերմարդկային ճիգեր է գործադրում ապացուցանելու, որ իրօք այս նոր օրէնքները բոլշեւիկեան յաղթանակի նշաններ են (մայիս 14): Սակայն, խորհրդային պարոն խմբագիրները մէկ կարեւոր բան են մոռանում՝ որ միայն իրենք չեն, որ կարդալ ու ըմբռնել գիտեն այդ նոր օրէնքների իմաստը:

Բայց եւ այնպէս, ի՞նչը հարկադրեց այդ նոր օրէնքների հրատարակութեան:

Նախ եւ առաջ հաւաքական տնտեսութիւնների քաղաքականութեան կործանիչ հետեւանքները: Այդ քաղաքականութեան պատճառով, Խորհրդային Միութեան սահմանների մէջ, միայն 1930 թ. ընթացքին, ոչնչացան 4 միլիոն ձի, 16 միլիոն խոշոր եղջիւրաւոր անասուն, 12 միլիոն խոզ եւ 30 միլիոն ոչխար. իսկ դաշտերում չհաւաքուած մնաց մէկ միլիառ փութ հացահատիկ: 1931 թ. դաշտերում փճացած հացահատիկի քանակը մէկ միլիառից էլ աւելի է: Ուրիշ խօսքով, մէկ տարում երկիրը զրկուեց իր ունեցած անասունների 25 տոկոսից եւ երկու տարում էլ՝ երկու միլիառ փութ հացից: Շուկայից անհետացան բոլոր տեսակի մթերքները, հացի գինը 80 կոպէկից բարձրացաւ՝ պետական գներով 8 ռուբլի 55 կոպէկի եւ շուկայում՝ 65 ռուբլի: Երկրի որոշ շրջաններում տիրեց սովը, իսկ ազգաբնակութեան 90 տոկոսը մատնուեց կիսաքաղց գոյութեան: Եթէ նման կացութիւն «Խ. Հ.»ի խմբագիրները համարում են յաղթանակ, ապա ճիշդ է որ իրօք մարդկային լրբութիւնը սահման չունի:

Գուցէ խորհրդային հրապարակախօսները փորձեն մեր տուեալները հերքել իրենց թուերով: Չէ՞ որ 1930 թ. համեմատութեամբ 1931 թ. ցանքերի տարածութիւնը աւելացել է, 1931 թ. հետ բաղդատած 1931 թ. ցանուել է երկու եւ կէս անգամ աւել ճակնդեղ, երեք եւ կէս անգամ աւել բամբակ եւայլն: Միանգամայն ճիշդ են այդ բոլորը: Իսկ արդի՞ւնքը: Եթէ աւելացել է ցանքերի տարածութիւնը, ապա 1931 թ. նախորդ տարուանից կէս միլիառ փութ պակաս բերք է ստացուել. եթէ ճակնդեղ ցանուել է 250 տոկոս աւել, ապա 1913 թ. համեմատութեամբ 1931 թ. բերք ստացուել է միայն 10 տոկոս աւել եւ բամբակ՝ 350 % ցանքի յաւելումի դիմաց բերքի միայն 65 տոկոսի յաւելում: Թերեւս ա՞յս յաղթանակի մասին են ակնարկում «Խ. Հ.»ի թոթովախօսները:

Ի՞նչ են ասում այս տխուր թուերը: Այն, որ բոլշեւիկեան տնտեսական սխալ եւ անհեռատես քաղաքականութիւնն ու հակագիւղացիական պայքարը ժողովրդին մղում են դէպ ի վատ տեսակի դիմադրութեան, որի հետեւանքով ոչնչացւում են ցանքերն ու անասունները, հողի տակ են փտում մթերքներն ու հացահատիկները ու փճացւում են գիւղատնտեսական գոյքերը: Այն փաստը, որ վերջին երկու տարուայ ընթացքում բանտարկել ու աքսորել են երկու միլիոն գիւղացիներ, ցոյց է տալիս, որ գիւղացիութեան դիմադրութիւնն իրօք որ կատաղի է եղած:

Սակայն, Ստալինի նոր նահանջը պայմանաւորուած չէ միայն երկրի ներքին կացութեամբ: Այս խնդրում ոչ պակաս դեր ունին նաեւ արտաքին ազդակները:

Տիրող տնտեսական ճգնաժամը եւ քաղաքական վտանգաւոր կացութիւնը իրենց անդրադարձումներն ունին խորհրդային տնտեսական ու քաղաքական կեանքի վրայ: Տնտեսական ճգնաժամի պատճառով, բոլշեւիկները զրկւում են նոր վարկեր ու երկարատեւ վճարումներով մեքենաներ ստանալու հնարաւորութիւնից: Յետոյ, տնտեսական ճգնաժամը ուժեղ կերպով ճզմեց գիւղացիական երկիրները՝ իջեցնելով մթերքների ու հումքի գները: Եւ նոր մեքենաներ ձեռք բերելու համար, խորհրդային իշխանութիւնը պարտաւոր է աւելի մեծ քանակութեամբ հացահատիկ ու նախանիւթ արտահանել, որի համար ստիպուած է կողոպտել ժողովրդին: Այս վերջինն էլ ուժեղ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս:

Քաղաքական տեսակէտից, Խորհրդային Միութեան համար, խոշոր նշանակութիւն ունին Հեռաւոր Արեւելքի դէպքերը: Խորհրդային իշխանութիւնը միշտ աչքի առաջ ունի Ճափոնիայի հետ պատերազմելու հեռանկարը: Դրա համար պէտք է պատրաստուել: Եւ այն գործարաններն ու նախանիւթերը, որոնք օգտագործւելու էին ժողովրդի կարիքների համար, այժմ ստիպուած են ծառայեցնել պատերազմի պահանջներին: Հետեւաբար՝ նոր զրկանքներ ժողովրդի կողմից:

Բնական է, որ բոլոր յիշատակուած դրութիւններն անելի պիտի մատնէին խորհրդ. իշխանութեանը: Եւ նրան ինչ էր մնում անել, եթէ ոչ նոր զիջումների գնալ ու ծունկի գալ գիւղացիութեան առաջ:

Չէ՞ որ թէ հաց տուողն ու բանւորին մթերքով ապահովողը, նախանիւթ արտադրողն ու Ճափոնի դէմ պատերազմի ելնողը նոյն գիւղացին է:

ԱՇՈՏ-ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ‘‘ՍԻՓԱՆ,, ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

—)(o)(—

Իր ութ տարուան գործունէութեան առթիւ ի պատիւ իր հիմնադիր-վարիչ Պ. Սաքօ Յակոբեանի, Սիփան երգչախումբը կուտայ երգահանդէս մը «Մութիւալիթէ»ի սրահին մէջ: Նկատի ունենալով այն մեծ ժողովրդականութիւնը որ կը վայելէ այդ երգչախումբը Փարիզի մեր գաղութին մէջ, մանաւանդ սա վերջին մէկ քանի տարիներուն եւ անոր հիմնուած օրերուն շատ մօտ տեղեակ ըլլալով՝ իր հիմնադիր – վարիչին գործունէութեան, պարտք սեպեցի ծանօթացնել այդ անխոնջ եւ համեստ հայ գեղարուեստի մշակին աշխատանքը իր խումբին կազմութեան սկզբնական օրերէն մինչեւ այսօր:

Սիփան երգչախումբի պատմութիւնը կը սկսի Ֆրանսայի, մանաւանդ ալ Փարիզի հայ նոր գաղութի պատմութեան հետ եւ թող զարմանալի չթուի, եթէ ըսեմ որ անոր հիմը դրուած Իսի-լէ-Մուլինոյի փամփուշտի գործարանին աշխատաւորներու ճաշարանին մէջ, կէս օրուան դադարի ժամանակ: 1923–24ի շրջանին Փարիզ մտնող Հայերուն խոշոր մէկ մասը անշուշտ շատ լաւ կը յիշէ «Ֆիշէնկին Փապրիքան» որ մեր հայրենակիցներէն շատերուն գործաւորական կեանքին մանկապարտէզը եղաւ...

Որպէս զի կարելի ըլլայ գաղափար կազմել թէ ի՞նչպիսի դժուարին գործ էր զոր ստանձնած էր գլուխ հանել Պ. Սաքօն, պէտք է տեղեակ ըլլալ այն ատենի այն մեր ժողովրդի ապրուստի դժխեմ պայմաններուն եւ անոր հոգեկան սարսափելի վիճակին: Թրքական գեհենէն հազիւ փախած, հազիւ ոտք դրած այս հսկայ քաղաքին մէջ, օրուան հացի կարօտ, մեծով պզտիկով, այր, կին ու մանուկ, ստիպուած էին աշխատիլ գործարաններու մէջ, դեռ անվարժ, մթնշաղին ելլելու, թաղէն կանուխ փնտռուած հաւերու պէս շուարուն, ճամբաներուն անտեղեակ, լեզուին բոլորովին անծանօթ, Փարիզի մայլ սենեակներու մէջ իրարու վրայ խճողուած, ճամբայ կորսնցնելու վախէն մէթրօներու մէջ առաւօտուն թէ երեկոյեան իրարու ետեւէ հեւ ի հեւ վազք, անստոյգ վիճակ, եւ հոգեկան ամենավատթար տրամադրութեան մէջ գտնուող այս ժողովրդին մէջ հայ երգի, հայ գեղարուեստի մասին մտածել եւ մանաւանդ երգչախումբ կազմելու մըտածումը ունենալ եւ իրականացման աշխատիլ մեծ գործ էր...

Ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ մեր ժողովուրդը իր բնականոն վիճակը գտած է, երբ մեր հայրենակիցներէն մեծ մասը մանաւանդ մեր աղջիկները գործարանի մաշեցնող կեանքէն ազատած են, երբ գրեթէ ամէնքն անխտիր մեր գլուխը հանգչեցնելու տեղ մը ունինք, երբ օրուան հացի խնդիրը որ եւ է կերպով լուծած, ժամանցներու եւ հաճոյքներու մասին մտածելու ժամանակ կը գտնենք, ներկայ պայմաններու մէջ, կ՚ըսեմ չափազանց դիւրին է որ եւ է ձեւի խումբ, միութիւն կազմել շատ փոքրիկ աշխատանքով, իսկ այն ժամանակ գերմարդկային աշխատանք պէտք էր այդ տեսակ գործ մը գլուխ հանելու համար եւ ատիկա ըրաւ Պ. Սաքօ Յակոբեանը իրեն նեցուկ ունենալով միայն իր յամառ աշխատանքը եւ կամքն ու իր մտերիմներու եւ ընկերներու բարոյական քաջալերանքը:

Շատ փոքրիկ էր նոր կազմուած խումբը, հազիւ 15 հոգի. 4—5 օրիորդներ եւ քանի մը տղաք, ամէնքն ալ գրեթէ աշխատաւոր որ եւ է գործարանին մէջ իրենց վարիչին նման: Ամենամեծ դժուարութիւնը որ կար, խումբին երգչուհիներ գտնելն էր եւ կը կարծեմ որ Սաքօն շատ մտատանջ պահեր ունեցած է այդ խնդրին համար: Մեր հայ ծնողքները այն ժամանակ չէին թոյլատրեր որ իրենց աղջիկները գիշեր ու ցերեկ փողոցները մնան: Ինչո՞ւ մեղադրել. դժոխքէն նոր փախած էր ժողովուրդը եւ չէր կրնար երեւակայել որ գիշերները կարելի է դուրսերը մնալ առանց վըտանգի, հազար նեղութիւն, հազար աղաչանք պաղատանք պէտք էր համոզելու համար որ եւ է ծնողք որպէս զի թոյլ տար իր աղջկան շաբաթը գոնէ երկու անգամ Փարիզի որ եւ է սրճարանի մը անկիւնը երգի դասի երթալ: Այն ալ խօսք տալով որ վերադարձին Պ. Սաքօն մինչեւ տուն պիտի առաջնորդէր: Եւ հիմա դուք երեւակայեցէք այն սարսափելի աշխատանքը որ բաժին ինկած էր հայ գեղարուեստի այդ համեստ մշակին. առաւօտուն ժամը 5ին կանուխ վազել գործարան 10—12 ժամ ֆիզիքական չարաչար աշխատանք, երեկոյեան հազիւ բերանը պատառ մը բան դրած երգերու փորձի եւ հազիւ կէս գիշերէն յետոյ քիչ մը ժամանակ գտնել հանգիստ քուն մը քաշելու. առտուն ժամը 5ին դարձեալ ելլելու մղձաւանջը մտքին եւ այս ամէնը յանուն ինչի՞, նիւթական որ եւ է շա՞հ: Շատ լաւ գիտեմ որ Պ. Սաքօ Յակոբեանը շատ յաճախ երգչախումբի անդամներուն ճամբորդութեան ծախքերը իր ճղճիմ քսակէն կուտար: Ուրեմն դարձեալ կը հարցնեմ այսքան տառապալից աշխատանք յանուն ինչի՞. — Միայն եւ միայն հայ ժողովուրդի դարաւոր մշակոյթի անբաժան մէկ մասը, մեր ազգային, ժողովրդական թէ կրօնական երգերուն ծառայած ըլլալու հոգեկան բաւարարութիւն:

Եւ հիմա ութ տարուան աշխատանքէ յետոյ Սիփան երգչախումբը մեր առջեւ կանգնած է արդէն, կատարելագործուած, իր նախկին թիւէն գրեթէ տասնապատկուած եւ մեր ժողովուրդին համակրանքին առարկայ: Աշխատանքը իր արդիւնքը տուած է եւ լաւ տեսակէն, անթերի՞ է. անշուշտ ոչ, աշխատանքը դեռ չէ դադրած, անխոնջ վարիչին մէկ ոտքը Փարիզի արուարձաններն է խումբին մասնաճիւղեր կազմելու, ինչպէս Շավիլ, Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Սէն – Կրատիէն ու արդէն մինակ չէ, իր հաւաքած օգնականներն ունի եւ այս մանաւանդ վերջին երկու տարուան մէջ տուած համերգները կ՚ապացուցանեն որ իր յառաջդիմութեան վերջակէտը դեռ չէ դրած: Քննադատողներ, ո՛հ, քի՞չ ունինք մենք տաղանդաւոր երգիչներ, տաղանդաւոր երաժիշտներ, [illegible] շրջանաւորներ որոնք մատը մատին չեն զարներ եւ առանց նկատի առնելու թափուած աշխատանքը, եզան տակը հորթ փնտռելու ձեւեր կ՚առնեն: Չէ՞ որ անպայման պէտք է բան մը ըսելու, իրենց հմտութիւնը երեւան հանելու:

Եւ երբ ճիշդ ութ տարի յետոյ «Սիփան» երգչախումբը վերջապէս իր յարգանքի պարտքը կը մատուցանէ իր վարպետին, մենք անոր մտերիմ ընկերները եւ բարեկամները կ՚ըսենք սրտանց, «արժա՜նի է»:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՐՊԻՆԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

ԽԱՐՊԻՆ, 17 մայիս.— Խարպինի կեանքը կը շարունակէ մնալ անկայուն եւ անորոշ դրութեան մէջ, ճափոնական արշաւանքէն սկսած Ճափոնցիները իրենց ներկայացուցիչներն ունին կառավարական բոլոր հիմնարկութիւններու մէջ «խորհրդական» անուան տակ, բայց իրականին մէջ բուն ղեկավարներն են:

Չինական տիրող կարգերը վերին աստիճանի հակաժողովրդական եւ քմահաճ են. բաւական է յիշատակել որ պաշտօնէութիւնները կը ծախուին կեդրոնի կողմէ. բնական է կապալառու պաշտօնեան ըստ կարելւոյն պիտի աշխատի շուտ վերադարձնել իր վճարածը շահով միասին. այս դրութենէն անխուսափելիօրէն կը ծագի կաշառակերութիւնը, որ խայտառակ ու բացարձակ կերպով տարածուած է, այդ ասպարէզին վրայ ոստիկանութիւնը առաջին տեղը կը գրաւէ:

Ճափոնի նախաձեռնութեամբ կազմուած անջատ պետութիւնը Մանչու-Գօ կը խոստանայ նոր իրաւակարգ՝ ազատութեան եւ հաւասարութեան վրայ հիմնուած, թէ ի՛նչ աստիճան կ՚իրականանայ, այդ ցոյց կուտայ մօտիկ ապագան:

Տեղւոյս ազգաբնակութեան ամէնէն արհամարհուած տարրը տարագրութիւնն է կազմում, որ բացի պարտականութիւններէն ոչ մէկ իրաւունք չունի եւ անվերջ կշտամբանքի ու հալածանքի է ենթակայ:

Ճափոն, առ այժմ զբաղած է զէնքի ուժով Մանչուրիան գրաւելու գործով, որ այնքան ալ հեշտ չէ, քանի որ ժողովրդեան մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ հին կառավարութեան հաւատարիմ զօրքերը յամառ ընդդիմութիւն ցոյց կուտան: Դեռ մինչեւ Արեւմտ. Չինաստանի արեւելեան մասի երթեւեկութիւնը ընդհատուած է գրեթէ, չինական պարտիզաններու յարձակումներու հետեւանքով:

Չինացիներուն յոյսը, մասամբ Ազգ. Դաշնակցութեան վրայ է. կը հաւատան, որ քննիչ Յանձնաժողովը, որ քանի մը օրէ ի վեր քաղաքս կը գտնուի, իր հեղինակաւոր խօսքը կ՚ըսէ Ճափոնին, չինական հողերը պարպելու մասին եւ Ճափոն անպայման կը հպատակի:

Ճափոնական յառաջխաղացման հակառակ եղող ազգաբնակութեան համոզմամբ, բոլշեւիկները անպատճառ կռուի պիտի բռնուին Ճափոնի հետ եւ իրենց երկիրը ազատելով պիտի յանձնեն իրենց, ուստի եւ իրենց համար այդ պատերազմը ցանկալի է:

Ռուս տարագրութեան մեծամասնութիւնը նոյնպէս համոզուած է որ պատերազմը անխուսափելի է, որու հետեւանքը բոլշեւիկներու պարտութիւնը եւ Ռուսաստանի ազատումը կոմունիզմի ճանկերէն: Կայ եւ երրորդ կարծիքը, որ չի հաւատար ներկայ պարագային ոչ մի պատերազմի, մանաւանդ որ պետութեանց վճռական վերաբերումէն կախում ունի պատերազմի վախճանը:

Հեռագիրը հաղորդեց Թոքիոյի մէջ կատարուած մեծ մահափորձը վարչապետ Ինուքայի դէմ: Սոյն դէպքը ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի գործէ ճափոնական քաղաքականութեան վրայ. ահա՛ թէ ինչպէս կ՚արտայայտուին ճափոնական քաղաքական կեանքին մօտէն ծանօթ դէմքեր:

Մինչեւ այժմ, երկու մեծ կուսակցութիւններ կը մրցէին իրարու դէմ, փոխ առ փոխ կառավարութեան ղեկը ձեռքէ ձեռք անցընելով, այդ կուսակցութիւններն են Սէյուկայ եւ Մէնսէյտօ, իրենց կռնակը ունենալով մի մի մեծ առեւտրական-[illegible] կազմակերպութիւններ, Միցուայ եւ Միցուբիշի, որոնք իրականին մէջ տէր ու տիրական են ամբողջ Ճափոնիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան, շնորհիւ իրենց դրամագլուխին: Այդ կուսակցութիւններու վարած քաղաքականութիւնը բնականաբար բուն աշխատաւոր ժողովրդեան շահերուն հակոտնեայ ըլլալով, պարզ է որ ժողովրդական մասսան գիւղացիութիւնն ու բանուորութիւնը կառավարութենէն հակառակ շարժ: Այժմ ինչպէս կը կարծուի, հանդէս կուգայ նոր քաղաքական կազմակերպութիւն մըն.— ճափոնական ֆաշիզմ գլուխ ունենալով երիտասարդ զինուորականութեան խօսքը,— «Դրամագլուխը պէտք է հպատակի տէրութեանը եւ ոչ թէ հակառակը»: Այդ կազմակերպութիւնն է որ կը պահանջէ արմատական փոփոխութիւններ կառավարչական կազմածքի եւ վարչական սիստեմի մէջ:

ԿԱՍՊ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս շարժուեցինք: Ամէնքը հիանում էին գեղեցիկ Վոսփորով: Մարդկանց տրամադրութիւնը նորից բարձրացաւ:

Դուրս եկանք Սեւ ծով: Զով հովը զարկեց մեր երեսին: Հայրենիքի քամին էր: Ի՜նչ լաւ է:

Մէկի առաջարկով կանայք սկսեցին պատրաստել խորհրդային կարմիր դրօշակ՝ մուրճով ու մանգաղով: Երգն ու պարը նորից գրաւեցին ամէնքին: Կոմունիստներից մէկը պահանջեց ժողով գումարել: Ամէնքը հաւաքուեցին:

Մի ամբողջ ժամ խօսեց միջազգային քաղաքական կացութեան մասին, բանուորական շարժման յաղթանակների, Խորհրդային Միութեան նուաճումների, բանուորա-գիւղացիական հայրենիքում մեզ սպասող հրաշալիքների մասին: Ամէնքը լուռ ու երկիւղածութեամբ լսում էին:

Նաւապետն ու առաջին կարգի ճամբորդները նոյնպէս լսում էին վերեւից՝ ոմանք հետաքրքրութեամբ ու ժպտերես, ուրիշներ՝ հեգնական ու քմծիծաղ: Կարմիր դրօշը ծածանւում էր ժողովականների գլխին...

... Երեկոյեան դէմ նաւապետը յայտարարեց. «Վաղը կէսօրին կը լինենք Բաթումում»:

Հանդարտ ու տաք երեկոյ էր: Նաւը հանգիստ շարժւում էր ծովի ողորկ երեսին: Ոչ մի պատճառ չկար տխրելու, բայց իմ սիրտը հանգիստ չէր: Նստած նաւի մէկ անկիւնը՝ տանջւում էի հոգով: Անցեալի յուշե՞րն էին ճնշում միտքս: Անորոշ ապագա՞ն:

Ինչպէս որ իմ դրութիւնը սովորական չէր: Դեռ միայն 5 տարի առաջ, 1924ին, փախել էի Խորհրդ. Միութեան սահմաններից: Այն ժամանակ աշխատում էի Թիֆլիսի Չեկայում եւ համարւում էի գաղտնի բաժանմունքի լաւագոյն աշխատակիցներից մէկը:

Ի միջի այլ գործերի, ինձ էր յանձնուած Ճէմալ փաշային լրտեսելու գործը: Ահաբեկումից մի քանի ժամ առաջ ես իմ գործակալներով հետեւում էի նրա բոլոր շարժումներին:

Հակառակ երիտասարդ տարիքիս, ես արագ բարձրանում էի չեկիստական նուիրապետութեան սանդուղներով:

Մի օր էլ հրահանգ ստացայ մեկնելու Հեռաւոր Արեւելք: Պաշտօն ստացայ Խարբինում, Չին - Արեւելեան երկաթուղու վրայ, ուր բոլշեւիկները հող էին պատրաստում իրենց չինական ծրագիրները գլուխ բերելու համար:

Այստեղ իմ առջեւ բացուեց մի լայն աշխարհ: Ես յափշտակուեցի նոր ու ինձ համար գրաւիչ հեռանկարներով: Թողի պաշտօնս: Անցայ Շանհայ, ապա՝ Ճապոնիա: Այնտեղից էլ փախայ Ամերիկա:

Քսան տարեկան պատանի էի, խելագարի պէս սիրում էի սինէման, եւ ահա, յանկարծ, իմ առջեւ բացւում էին դռները այն երկրին, ուր Հոլիվուտն էր գտնւում: Ո՞վ չգիտի հասկանար ու չգիտի ներէր իմ արարքը:

Ես ապրում էի յոյզերի ու զգացմունքների աշխարհում: Հեռացայ ոչ թէ որովհետեւ հիասթափուել էի Չեկայից, ո՛չ, այլ որովհետեւ իմ բնազդին աւելի համապատասխան միջավայր գտայ:

Այնուհետեւ տարիներ երկար ապրեցի Ամերիկայում: Գործեցի իբրեւ բանուոր, եղայ նկարչական վարժարանում, փորձեցի բախտս եւ Հոլիվուտում — ո՞ւր չեղայ, ինչե՛ր չտեսայ, բայց ամէն տեղ էլ մնացի անզաւաճան կոմունիստ: Ես ամերիկեան կոմունիստական շարքերի գործօն անդամներից մէկն էի. պայքարում էի «հակայեղափոխականների» դէմ բոլոր միջոցներով: Ինչ որ ունէի՝ տուել էի խորհրդային իշխանութեան:

Ես մտքով ու հոգով նրա հետ էի, նրանն էի եւ այժմ նորից վերադառնում նրա գիրկը: Կը հասկանա՞ն, կը ներե՞ն...

Նիւ Եորքից հանգամանօրէն գրել էի Մոսկուա եւ ամենայն անկեղծութեամբ, առանց մի կէտ ծածկելու, պատմել էի ամբողջ կեանքս, բոլոր քայլերս: Պատասխանել էին թէ ներում են եւ թոյլ են տալիս վերադառնալ:

Բայց չէ՞ որ ես նախկին Չեկիստ էի. գիտէի ու Չեկան այնպէս հեշտ չի ներում: Գիտէի թէ ինչ աննշան յանցանքների համար մարդիկ, յանկարծ, անհետանում էին, իսկ իմ արածը չէ՞ որ, վերջին հաշուով, ծանր յանցանք էր:

Միւս կողմից էլ մտածում էի, անցեալում ես խոշոր ծառայութիւններ եմ մատուցել Չեկային: Ամերիկայում եղած ժամանակս էլ ամբողջ ուժերս եւ աշխատանքս նուիրել եմ Խորհրդային իշխանութեան: Կարող էի մնալ Ամերիկայում, ուր գործ էլ ունէի, դոլար էլ, յաջողութիւն էլ, բայց ահա վերադառնում եմ. մի բան արժէ՞ այս քայլս: Ո՛չ, անկարելի է, ինձ կը հասկնան, կը ներեն...

Ամբողջ գիշերը չքնեցի: Մինչեւ լուսաբաց նստած մնացի նաւի առջեւի մասում: Սպասում էի արեւի ծագումին...

Ահա Բաթումը:

Ամէնքը արդէն տախտակամածի վրայ էին, կին երեխայ: Աղմուկ, ժխոր, հրճուանք: Մարդիկ [illegible] էին ուրախութիւնից:

Նաւը դանդաղ մօտենում է քարափին: Տախտակամածի վրայ հնչում է «Ինտերնասիոնալ»ը, մերթ ընդ մերթ թնդում են «կեցցէ»ները: Կարմի՛ր դրօշը փողփողում է բարձր: Մուրճ ու մանգաղ — Խորհրդային Հայրենիք:

Ինչպէ՞ս նկարագրել, ի՛նչ խօսքերով հաղորդել զգացմունքների ամբողջութիւնը, որ համակել էր ամէնքին: Երգ, արցունք, ծիծաղ՝ խառնուել էին իրար...

Վերջապէս, նաւը կպաւ քարափին: Ամրացրին պարանը: Դրուած սանդուխքով իջան առաջին կարգի ուղեւորները, որոնք, առանց սպասելու, նստում էին պատրաստ ինքնաշարժները եւ արագութեամբ հեռանում:

Մենք սպասում էինք մեր հերթին եւ դիտում քարափի շէնքերը, մարդկանց երթ ու դարձը:

Քաղաքի տեսքը ճամբորդների վրայ այն հմայիչ տպաւորութիւնը չգործեց, ինչ որ Բաթումի բնութիւնը հեռուից:

(Շար.) Մ. Ա. Վ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՍԿԻ

—)(o)(—

Արուեստական եղանակով ոսկի պատրաստելու հարցը շատ հին ժամանակներէ ի վեր զբաղեցուցած է մարդկութիւնը։

Լեհ ճարտարագէտ Տունիքոֆքիի խնդիրը վերջերս այժմէութիւն տուաւ այս հարցին։

Ինչպէս ծանօթ է, յիշեալը հակառակ իր տուած խոստումներուն, եւ այլ նպատակաւ զանազաններէ առնուած մեծ գումարներուն, չյաջողեցաւ ապացուցանել թէ իր մեթոտով կարելի է արուեստականօրէն ոսկի պատրաստել, եւ իբր խաբեբայ ամբաստանուելով, դատապարտուեցաւ բանտարկութեան։

Գիտուններուն եւ դատաւորներուն ձգելով վերոյիշեալ խնդրին քննութիւնն ու լուսաբանութիւնը, բաւականանանք ըսելով թէ նմանօրինակ ձեռնարկ մը առայժմ անիրագործելի է։ Յաջողութեան պարագային իսկ, ա՛ն կոչուած է ա՛լ աւելի մեծ ու անդարմանելի յեղաշրջում մը առաջ բերելու ներկայիս գոյութիւն ունեցող համաշխարհային տնտեսական տագնապին մէջ։

Արուեստականօրէն ոսկի պատրաստելու փորձերուն նպատակն է ոսկի հանել այնպիսի նիւթերէ, որոնք իրենց մէջ ամենափոքր համեմատութեամբ ոսկի կը պարունակեն։

Օրինակի համար, մէկ խորանարդ մեթր ծովին ջուրը իր մէջ կը պարունակէ 50 հազարերորդակրամ ոսկի, արդ, եթէ ամբողջ երկրագունդի մակերեսին վրայ գտնուած ջուրերուն ծաւալը՝ ենթադրօրէն 1330 միլիոն խորանարդ քիլոմեթր հաշուենք, անկէ կարելի պիտի ըլլար հանել ոսկիի ա՛յնպիսի խոշոր կտոր մը, որ բաժնելով երկրին 1500 միլիոն բնակչութեան միջեւ, իւրաքանչիւրին իբր բաժին պիտի իյնար 40 հազար քիլօկրամ ոսկիի ձոյլ մը, մէկ կրամ ոսկին արժելով 15 ֆրանք, ոսկիին այդ ձոյլը պիտի ներկայացնէր 600 միլիոն ֆրանքի պատկառելի հարստութիւն մը։

Սակայն պէտք է ընդունիլ թէ՝ ոսկիի արտահանումը ամենադժուարին գործողութիւն մըն է։ Երկաթի, կապարի, անագի, պղնձի եւ մասնաւորապէս սնդիկին ոսկիի փոխարկումը կարեւոր մտազբաղումը եղած է ամէն ժամանակի քիմիագործներուն (alchimistes)։ Անոնք կը կարծէին թէ վերոյիշեալ մետաղները, որոնք իրենց մէջ որոշ քանակութեամբ սնդիկ եւ ծծումբ կը պարունակեն, կրնան ոսկիի փոխակերպուիլ, չփման մէջ մտնելով ոսկիի մանր կտոր մը հետ։

Ուրիշ քիմիագործներ փորձած են այդ մետաղներուն տալ ոսկիի երեւոյթ մը, զանոնք ներկելով զուտ մասնաւոր տարրով մը, որուն ոսկեշրջիկ քար (pierre philosophale) անունը տուած էին։

Աւելորդ է ըսել թէ անոնց բոլոր փորձերն ալ ապարդիւն մնացած են։

1924ին, Միթէ եւ Սթարմայեր գերմանացի բնագէտները երեւան հանեցին ոսկիին ներկայութիւնը սնդիկի շոգիէ լամբարներուն ներքին պատին վրայ կազմուած սեւ մրուրներուն մէջ։

1925ին, Նակօաքա եւ Սիւկիօրա ճափոնցի գիտնականներուն աշխատութեանց արդիւնքը ցո՛յց տուաւ թէ բազում միլիոն վոլթ զօրութիւն ունեցող ելեկտրական լոյսի աղեղի մը ազդեցութեան տակ, որ կը ցայտի տոնկստէն ելեկտրաբերի եւ սնդիկ ելեկտրաբերի միջեւ, այս վերջինը կը ստանայ վերջապէս պզտիկ քանակութեամբ ոսկի եւ արծաթ։

Ամէն պարագայի տակ, արուեստական եղանակով ոսկի պատրաստելու խնդրին լուծումը տակաւին շատ ջուր կը վերցնէ, եւ երկարատեւ ու տքնաջան աշխատութեանց կը կարօտի։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՍԿԻ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 29 Մայիս.— Խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Երրորդ Թաղապետարանի սրահը տօնելու համար Անկախութեան 14րդ տարեդարձը։

Օրուան նախագահ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, զոր նուագեց Տէսինէն յատկապէս հրաւիրուած «Արծիւ» նուագախումբը։

Գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր խնամքով։ Կը մասնակցէին «Արծիւ» նուագախումբը եւ «Գողթան» երգչախումբը։ Մեներգներ ու օրուան պատշաճ արտասանութիւններ։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս՝ ընկեր Գիլխանդանեան։ «Աւելի 1600 տարի առաջ, ըսաւ, հայ ժողովուրդը ոչ մշակոյթ ունէր, ոչ ալ գիր, գրականութիւն, շնորհիւ Սահակի ու Մեսրոպի տքնաջան աշխատութիւններու հայ ժողովուրդը տիրացաւ իր մշակութային անկախութեան. այլ եւս մենք ուրիշ ազգերու պէտք չունէինք։ Պարագան նոյնն է նաեւ Մայիսի 28ին, դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդը կորսնցուցած էր իր անկախութիւնը, սակայն այդ դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը կուրծք տուաւ ամէն խոչընդոտի, չյուսահատեցաւ ամենադառն օրերուն իսկ, եւ օրին մէկը ստեղծելով Մայիսի 28ը, տիրացաւ իր անկախութեան։ Ներկայիս պայմանները փոխուած են։ Սակայն կարելի բան է որ այսքան տարի աշխատիլ եւ անկախութիւն ձեռք բերելէ վերջ զայն ուրանալ, ով որ իր անկախութիւնը կ'ուրանայ նա դաւաճան է, այլասերած է, պարագան նոյն է երբ մայր մը իր ծնած զաւակը կ'ուրանայ։ Հայաստանի ներկայ վարչաձեւը մեզ չպիտի յուսահատեցնէ, որովհետեւ մենք համոզուած ենք որ վարչաձեւերը երբ եւ իցէ պիտի փոխուին։ Մենք շատ ենք տեսեր այդ տեսակ աղետաբեր օրեր, բոլորն ալ եկեր ու գացեր են։ Իսկ հայ ժողովուրդը միշտ մնացեր է ու պիտի մնայ»։

Նախագահ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան հանդէսը փակեց, հրաւիրելով ժողովուրդը որ աւելի հաստատ ու ամուր կառչած մնայ իր գաղափարին։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 30 Մայիս.— Անկախութեան 14րդ տարեդարձը տօնուեցաւ այստեղ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին, Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Բեմը շքեղօրէն զարդարուած էր կանաչազարդ ճիւղերով եւ ծաղիկներով, բեմին ճակատը Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը եւ մեր անմահ հերոսներու նկարները մեր նուիրական եռագոյններով։ Բեմին յարդարման մեծ խնամք բերեր էին Օր.ներ Գայեանէ Խաչատուրեան եւ Թագուհի Սինանեան։

Սրահը ամբողջովին լեցուած էր։ Կը նախագահէր ընկեր Միհրան Գաբրիէլեան որ բացման հակիրճ ճառով մը, թուեց Հայոց պատմութեան գլխաւոր դրուագները։ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Տէր Կոմսեանի երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւններ ըրին Օր.ներ Ս. Տէրկոմսեան, Տ. Սալավանեան եւ Թագուհի Սինանեան, բոլորն ալ յաջողութեամբ արտասանեցին խլելով երկար ծափահարութիւններ։ Օր. Գայեանէ Խաչատուրեան մեծ յաջողութեամբ մեներգեց «Լռեց ամպեր»ը ընկերակցութեամբ ջութակի։ Երգչախումբի «Հիմի էլ լռենք»էն վերջ Օր. Ն. Մուրատեան արտասանեց «Եռագոյն դրօշը», շատ յաջողութեամբ։

Յետոյ բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Ա. Գիլխանդեան, ջոր պատմական կարեւոր դրուագներու յիշատակումէն յետոյ հայ ազգը նմանցուց փիւնիկի։ Որքան ալ կոտորուի, հալածուի կրկին յարութիւն կ'առնէ եւ կը պահէ իր գոյութիւնը։ Եւ տաք ու եռանդուն ոճով մը, բացատրեց Հայաստանի ազատագրման պարագաները, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Բանախօսութենէն յետոյ երգչախումբը երգեց «Դարդս լացէք»։ Երգեցին նաեւ երկու մանկապարտէզի փոքրիկներու կողմէ Օր. Թիւֆէնճեան եւ Օր. Ա. Սալավանեան։ Օր. Գայեանէ Խաչատուրեան մեներգեց «Հայրենիք»ը։ Ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան արտասանեց «Սասնոյ հակաները»։ Օրիորդներ Գայեանէ Խաչատուրեան եւ Թագուհի Սինանեան իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ մանկապարտէզի փոքրիկներու հսկելով. բեմը վարեցին յաջողութեամբ։ Հանդէսը փակուեցաւ ընկ. նախագահի փակման խօսքով եւ երգչախումբի խմբերգով ժողովուրդը մեկնեցաւ ուրախ տպաւորութեամբ։

Փարաւոն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Մայիս 21ին տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Օրուան ներկայացուցչական ժողովի Բ. նիստը։

Ներկայ էին Պ. Պ. Դարբինեան՝ Ապագայի խմբագրութեան կողմէ, Ա. Չօպանեան՝ Անահիտ, Կ. Սասունի՝ Յառաջ, Հ. Խանճեանեան՝ երկունք եւ Զ. Ռ. Մ., Տոքթ. Եազմաճեան՝ Առողջ կեանք, Օհան Կարօ՝ Ն. Գ. Բարեկամներ, Ռ. Շիշմանեան՝ Ազատ Ար. Միութիւն, Ս. Յովհաննէսեան՝ կոմիտաս երգ., Հր. Ալեանաք՝ Դպր. Տիկ. Միութիւն, Վահան վրդ. Յովհաննէսեան՝ Մուրատ-Ռափայէլեան վրժ., Ս. Բաբեան՝ Հայ կարմիր խաչ, Վարդանեան՝ Տարօն Տուրուբերան Հ. Մ., Օր. Բօշեան՝ Արեւմտ. եւ կարմիր խաչ, Պաղտասարեան՝ կէյվէի Հ. Մ., Կ. Բասմաջեան՝ Հայ բժշկ. Մ., Տէմիրճիպաշեան՝ Սիփան երգչախումբ եւ Գրական Ակումբի կողմէ Ռ. Բերբերեան եւ Լ. Մեսրոպ։

Վաւերացուեցաւ նախորդ նիստի ատենագրութիւնը։

Ներկայացուեցան առաջարկներ, «Մշակոյթի Օրուան Տօնակատարութիւն» բացատրութեան կցել «Տօն Թարգմանչաց» բառերը։ Տօնակատարութիւնը կոչել «Տօն Սրբոց Թարգմանչաց»։ Ժողովը որոշեց անփոփոխ պահել «Հայկական Մշակոյթի Օր» ձեւը։

Որոշուեցաւ Գործադիր Մարմինը կազմել 7 հոգիէ, որոնց հետ պէտք է գործակցին Գրական Ակումբի երկու անդամները՝ Ռ. Բերբերեան եւ Լ. Մեսրոպ։

Գործադիր Մարմինը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.—

Պ. Պ. Դարբինեան, Շիշմանեան, Ալեանաք, Տոքթ. Եազմաճեան, Բաբեան, Յովհաննէսեան, Խանճեանեան, Բերբերեան, Լ. Մեսրոպ։

Գործադիր Յանձնախումբի առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Garnier, Մէն-Լազարի կայարանին դիմաց։

Թ.

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի Գործադիր Մարմինը բանաձեւ մը ընդունեց, որ ցոյց կուտայ թէ Ճափոն կարգ մը պետութեանց բարեհաճութեամբ կրցած է խուսափիլ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Քելլոկի դաշինքին պարտաւորութիւններէն։ Կը հետեւի թէ Բ. Միջազգայինի յարող բոլոր կուսակցութիւնները ստիպուած են ճնշում գործադրել իրենց կառավարութեան վրայ, անոնց յիշեցնելով թէ պարտաւոր են յարձակողական ազգերը զսպելու եւ խաղաղութիւնը պահելու։

Որոշելէ ետք թէ Ռուսիոյ հետ պատերազմ մը կրնայ հակայեղափոխութիւն մը առաջ բերել ոչ միայն Ռուսիոյ, այլ եւ ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ նաեւ ընդհ. նոր պատերազմ մը, Ընկերվարական Միջազգայինը կը պահանջէ.—

1. Շանկհայի եւ Մանչուրիոյ անմիջական պարպումը։
2. Թոքիոյէն յետս կոչումը բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, եթէ Ճափոն մերժէ վերոյիշեալ հողերու պարպումը։
3. Ելեւմտական եւ տնտեսական պատժամիջոցներու գործադրութիւնը, եթէ Ճափոն վարանի խաղաղութեան պահպանման համար եղած միջոցները ձեռք առնել։

Բանաձեւը կ'աւելցնէ թէ եթէ Ճափոն շարունակէ իր սպառնական ընթացքը եւ յարձակողական պատրաստութիւնները, Միջազգ. Ընկերվարական Գործադիրը Թրէյտ Եունիըններու միջազգ. համագումարի մը գումարման կոչ պիտի ընէ, զինամթերքի չշինելու եւ առաքման դէմ միջոցներ ձեռք առնելու, ինչպէս նաեւ պայքար յայտարարելու համար Ճափոնէն եկող կամ հոն գացող շոգենաւերուն դէմ։

Բանաձեւը կ'եզրակացնէ թէ եթէ սովետները հարկադրուին իրենք զիրենք պաշտպանել յարձակման մը դէմ, այն ատեն Բ. Միջազգայինը կոչ պիտի ընէ բոլոր գործաւոր դասակարգերուն իրենց համակրանքն յայտնել Սովետներուն եւ ամէն միջոցներով դիմադրել ինքնապաշտպանութիւնը անդամալուծող արարքներուն։

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—)(o)(—

Ամերիկա հրատարակուող «Բանուոր» շաբաթաթերթը (հայ համայնավարներու օրկանը) Պ. Ա. Զօպանեանի Ռումանիա բրած այցելութեան մասին կը գրէ հետեւեալ վերնագրերով.

«ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ, ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸ ԿԸ ՍԱԿԱՐԿԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԵՈՐԿԱՅԻ ՀԵՏ»։

Այս զգայացունց վերնագրին տակ կը շարունակուի լուրը.

— «Միաժամանակ Ռումանիա գացած է Արշակ Զօպանեան, յայտնի Ռամկավար լիդր եւ Գալուստ Կիւլպէնկեանի գործակալ, հայ դաշնակցականներու արիւնը սակարկելու «հայրենիք» վարչապետ Եորկայի հետ եւ սիրալիր տեսակցութիւններ կ'ունենայ պատերազմական նախարարի, նախկին պատերազմական նախարարի եւ «հայ ազգի» ռումանական պետական անձնաւորութիւններու հետ։»

Բայց այսքանով չի բաւականանար «Բանուոր»ը։ Նոյն թիւին մէջ (Ապրիլ 16) կը շարադրէ խմբագրական մը, որ կ'ուզենք յանձնել Ռամկավարներու ուշադրութեան.

— «Ոչ ալ սովորական երեւոյթ է Տիար Արշակ Զօպանեանի Ռումանիա այցելութիւնը եւ վարչապետ Եորկային կողմէ անոր ցոյց տրուած արտակարգ սիրալիր ընդունելութիւնը եւ այն պարագան, որ Եորկան եւ Ռումանիոյ նախկին պատերազմական նախարարը ներկայ եղած են Զօպանեանի դասախօսութեան։

Ինչ կասկած, որ պատերազմական նախարարը ոչ մէկ կերպով հետաքրքրուած է միջնադարեան Հայոց գրականութեամբ եւ պարզապէս դասախօսութեան ներկայ եղած է, որովհետեւ [illegible] հոն է առած։

Հայ աշխատաւորութեան համար Զօպանեանի այցելութեան նպատակը չափազանց պարզ կ'ըլլայ, եթէ ան նկատի ունենայ, որ Ռումանիան, ինչպէս Լեհաստանը, հակախորհրդային պատերազմի պայթումի առաջին կէտն է Եւրոպայի մէջ։

Դաշնակցական մամուլը այս այցելութեան առթիւ Զօպանեանի մասին կը խօսի այնպիսի գովեստով, որպիսին ան [illegible] Արշակի յոբելեանին առթիւ։ Անիկա ուրիշ մէկ ապացոյց է Ռամկավարներու եւ Դաշնակցականներու միջեւ ամբողջ միացեալ հակախորհրդային ճակատի, որ թելադրուած է միջազգային իմպերիալիստներու եւ հայ դրամատէրներու շահերէն։

Ազգայնականներու պատերազմական դաւադրութիւններու մասը կը կազմեն՝ [illegible] դէմ անոնց տարած բացայայտ եւ քօղարկուած պայքարը, Սուրիոյ մէջ հայկական օջախ մը կազմելու արտակարգ ջանքերն ու հսկայական միջոցներու յատկացումը — մանաւանդ Բարեգործականի խողովակով։»

Ինչպէս կը տեսնէք հայ համայնավարներու համար Զօպանեանի բրած դասախօսութիւնը՝ հայ միջնադարեան գրականութեան մասին, ուրիշ նպատակ չունի, բաց ի «սիրալիր» տեսակցութիւն մը ունենալ Եորկայի եւ Ռումանիոյ պատերազմական նախարարին հետ, որպէս զի ... ուժ տայ Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի հակախորհրդային պատերազմի պատրաստութեան։

Յիմարանոցի մէջ արգելափակուած մարդիկ չեն որ այս բոլորը կը գրեն։ Բայց մեր աչքին [illegible] տխմարներ են։ Սակայն այս տխմարութիւնները երբ կ'ուղղեն Դաշնակցութեան դէմ, Ռամկավար մամուլի մեծ մասը իրողութեան պէս կ'իւրացնէ եւ տեղ տեղ՝ վրադիրով՝ արձագանգը կուտայ ամէն տեսակ արտառոցութիւններուն։

Զօպանեանին վերագրուած անհեթեթ պատմութիւնը, արդեօք խրատ մը կրնա՞յ ըլլալ Ռամկավար խմբագիրներուն համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԲԱԳՈՒ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ատրպէյճանի կրթական գործավարութեան հրաւէրով, Հայաստանի պետական առաջին թատրոնին գեղարուեստական խումբը այս ամիս պիտի մեկնի Բագու, յետոյ պիտի շրջի Ատրպէյճանի զանազան շրջաններուն մէջ (Գանձակ, Ստեփանակերտ), ասկէ ետքը պիտի երթայ Վրաստան։

Ներկայացումները տեղի պիտի ունենան Բագուի բանուորական թատրոնին եւ շրջանային աշխատանքի պալատներուն մէջ։

Այցելու խումբին մէջ կը գտնուին դերասանուհիներ՝ Արուս Ոսկանեան, Յասմիկ, Օլգա Գուլազեան, դերասաններ՝ Ա. Գուլակեան, Ա. Աւետիսեան, Հ. Ներսիսեան, Մ. Ջանան, Վ. Վաղարշեան, դերուսոյց Լ. Քալանթար։

Խումբը հետը կը տանի թատերական բեմազարդեր եւ զգեստներ։

Հայաստանի պետական առաջին թատրոնը, որ Մոսկուայի արուեստներու ողիմպիականին մէջ մեծ գնահատութեան արժանացած էր այն դիտողութեամբ միայն, որ զրկուած է հայ հեղինակներու թատերական գործերէն, ներկայիս կ'աշխատի գոցել այդ բացը։ Վ. Վաղարշեան տուած է Օղակումը, Նաւրը, Ա. Հախումեան՝ Թշնամին։

Այցելու խումբը իր շրջագայութեան ընթացքին պիտի խաղայ այդ գործերէն զատ, Սունդուկեանցի Պէպօն, Խաթաբալան, Ց. Պարոնեանի Պաղտասար Աղբարը, թարգմանական գործերէն՝ Աֆինոգենովի Աիրը, Միկիտենկոյի Պատնի գործը։

Հայաստանի պետական մարմիններուն կողմէ դիմում կատարուած է Մոսկուա, որպէս զի «Մեյերխոլդեան կոչումը» տրուի Հայաստանի պետական թատրոնին, որ այնքան գնահատուած է ինչպէս Անդրկովկասի, նոյնպէս Մոսկուայի մէջ։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Ինք, որ անոր բացակայութեան, տարինե՛ր շարունակ, երբեք չէր վարանած անոնց սեմէն ներս մտնելու, ու եկած էր, գրեթէ ամէն օր, անոր ստուերին ու յիշատակներուն կարօտովը...

Իրենց մեկնումէն վերջ, Սիրանը ընկերացած ըլլալով անոնց, մայրիկը [illegible] շրթունքին, մօտեցաւ Սուրէնին ու

— Տեսա՞ր — ըսաւ — ի՛շ ղըյմայը պատակ է... գլմէթ ըլլար տէ...

— Է՞է, ի՞նչ ըլլար — ընդմիջեց Սուրէնը խնդալով ու կատակի տալով։

— Խնդա՛ գոն, խնդա՛... դէշ կ'ըլլայ չունքի... Քիպա՛ր, քիպա՛ր օղլիկ... ամմա, հիմակուաններդ քիթերնուդ չէք գներ... խօսող կ'ուզէք, ճիլվէլի, սանկ ցատկէ կենայ... Ատանկները, տղա՛ս — ձայնը բարձրացուց — տուն չէին շիներ, տուն կը քանդեն, հասկցա՞ր...

III

— ... Բայց, աւելորդ էր այս բանը, ծօրեղբա՛յր։

— Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես, Սուրէ՛ն։ Տարօրինակ է այս ժողովուրդը։ Լսել կ'ուզեն բոլորը։ Խուռներ են իրար վրայ. աչքերնին դուռն է, դուրը... ձայնի կը սպասեն... ոտնաձայն մը առի՞ն,— «կուգայ կոր»... Անոնք քեզի կը սպասեն, դուն ըսես մեզի եկեր ես։ Չըմէիր, իրիկուն,— դարձաւ երիցուհին։

— Տարօրինակ բա՛ն,— վրայ բերաւ Սուրէն,— մինչ մենք գաւառին կը նայինք ու ես եկեր եմ խօսելէ աւելի մտիկ ընելու համար։

— Չըլլար, բան մը կ'ըսես, ճա՛նըմ,— միջամտեց տարէց ու պեխաւոր ընկեր մը — խօ՞սք կը պակսի քեզի... նայինք ի՞նչ է սօնեռնիս...

Սուրէն չկրցաւ ընդդիմանալ։ Գնաց ընկերոջը հետ։

Խուռներամ բազմութիւն մը։ Խօսուրտուք։ Հազ։ Խեղդող ծուխ մը։ Անկիւնը քանի մը կիներ։ «Էկաւ, էկաւ»։ «Թէաթրօճիի կ'ըլլանի կօր»։ «Անա՛նկ կը խօսի եղեր որ...»։ «Տեսա՞ր, դպրոցը ի՞շ կ'անէ մարդը...»։ «Դպրոցը, հը՛, իրմէ ըլլալու է...»։ «Հօրեղբօրը տղանն ա գնաց ամմա, խօսքս անօթ, քուռակ գնաց, էշ էկաւ»։ «Հարկա՛ւ, հօրթն ա եկեղեցիին բակը կը մնէ, բայց կ'ելլէ նորէն կը բառաչէ...»։

Մէկը մօտեցաւ։ Սուրէնին ձեռքը սեղմեց։ «Բարի էս էկ...»։ Կէս մնաց բառը։ Ուրիշներ իրեն հետեւեցան։ Սկսինք... սը՛սս...»։

Միւս կողմը շարժող ֆէսեր։ Կոճկուած բաճկոններ։ Ծալլուած թեւեր։ Եւ փակուող աչքեր... ո՛չ, դեռ քնացող չկայ...։

Սուրէն սկսաւ։

Դժուա՛ր, տաժանակիր սկիզբով մը, որմէ յետոյ ժամերը սահեր էին անզգալիօրէն։ Բոլորը կ'ունկնդրէին բացառիկ ուշադրութեամբ կախարդուած։

Վերջաւորութեան, բոլորը իրարու նայեցան։ Մէկը աչք ըրաւ ծափահարելու համար։

— Իշ կայ, չկայ, Պ. Սուրէն... դուն... հարկաւ... գիտես... աս մեծերը բան մը պէտ չանե՞ն, կ'ըսես...

— Քաղաքականութիւնը, գիտէ՞ք, յայտնի չըլլար...

— Ինկլիզը նօթա տուեր է, կ'ըսեն, իրա՞ւ է... հէմ ալ ըսեր է քի էկեր Հայերը...

— Աստանկ չէ, ճանըմ,— ընդմիջեց չորրորդ մը — գեսպանատան խաւաղը Թուրք բեռնակիր մը ապտակեր է...

— Հօս ի՞նչ կայ, չկայ, նայինք,— հարցուց Սուրէն,— բաւական փոխուած կը տեսնեմ քաղաքը։ Հիմա լա՛ւ է, չէ՞, ալ հանգիստ էք...

— Հանգիստս-ո՞րն է, Պ. Սուրէն, հիմա այս զինուորութիւնը ելաւ, մենք կրնա՞նք զօրանոցները երթալ, ատոնց հետ նստիլ, ելլել... վարժուա՞ծ ենք...

— Է՛, կամաց կամաց, ինչո՞ւ չկարենանք։ Վարժուի՛նք, մե՛նք ալ վարժուինք, ամէն բանի տակէն կ'ելլենք, ասո՛ր տակէն պիտի չելլենք... Զէնք գործածել գիտնալը լաւ բան է...

— Աս զէնքով ի՞շ պը ա՛ռնինք մէ՞, տղա՛ս,— ծերունի մըն էր որ հարց տուաւ։

— Պիտի կռուինք, եթէ հարկ ըլլայ։

— Մե՞նք...

— Անշո՛ւշտ,— մէջ ինկաւ ուրիշ երիտասարդ մը։

— Հի՛չ խելքս չի կըյրիր...

— Կը կտրէ՛, կը կտրէ՛... ի՞նչ կ'ըսես, Էմմի,— Սուրէն դարձաւ Բարթող Էմմիին, որ ուշ էր եկած ու կեցած էր քիչ մը հեռուն,— խելքդ կը կտրէ՞ որ մենք կրնանք կռուիլ Թուրքին դէմ...

— Եւ կռուելո՛ւ պէս կը կռուինք... միայն թէ մեր աս գլուխները պէտք է փոխենք էւէլ... էւէլ մեզի պէտք է յաղթենք, որ կարենանք յաղթել Թուրքին...

IV

Տարագնաց ու երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ, վերադարձ մը ծանրատար բեռնատարութեան մը պէս է։ Ակնարկդ յարատեւօրէն ճամբու եզքին, կը քալես կարօտի ու անասելի յոյզերու մեծ բեռ մը կռնակիդ, կը տագնապիս, արտօրալ կ'ուզես, կ'ուզես կարել անկիւնադարձը ու հասնիլ յետոյ, երբ բեռդ կը թափես գետին, առեն մը, յոգնա՛ծ, բոլոր ձեւի զգայնութիւններդ կը դադրին մէջդ, մինչեւ որ կրկին գայ պահը, եւ ետեւ կամ ուշ մնացած ուղեկցի մը պէս, սրտիդ դունակը բախէ...

Ցածախանքն է ան։ Փաթթրկումը հոգիին։ Անոր մեծ ու խռովող յիշատակներուն։ Հեռո՛ւն թողուած խօսուն կամ լուռ պահերուն։ Մեծ ու թաց աչքերու։ Շէկ կամ սեւահեր գլուխ մը։ Վերջին բառերու եւ շարժող թաշկինակի մը։ Բանի մը կաթիլ ու արագօրէն սրբուած արցունքներուն։ Երազի մը, վերջապէս, որ իրականութիւն էր երէկ ու երազ մը եղած է այսօր...

Երբ ճամբայ կ'իյնաս, կը թողուս զայն, կարծելով հետդ առած ըլլալ իրմէ յիշատակներու բեռ մը։ Բայց, յետո՛յ միայն կ'անդրադառնաս թէ, մեծ պարապութիւն մը կայ կուրծքիդ տակ...

Եւ կը փնտռես։ Կը տագնապիս կ'ուզես վերադառնալ։ Այն ատեն, շրջապատդ քեզի կ'ըսէ թէ արեւը բարձրանալ գիտէ ու ճառագայթներ ունի, որոնք կ'իջնեն մինչեւ խորը ձորերուն, ջուրերու սահանքին, կամ մթաստուեր սենեակէ մը ներս խուժած ու մենաւոր աղջկան մը վրայ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ-Սուրսին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Օհան Կարօ:

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շըրջանի ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԸ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Պուճուկեանի տունը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ջեկոյց Կ. Կոմիտէի:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ջեկոյց Կեդր. Կոմիտէի:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Պուա Քոլոնպ: Կը հրաւիրուին Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարդյեանի բնակարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի դիւանը ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Ազբիւր Սերոբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան քաղաքի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Պօմօն Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Պ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը: Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Երաժշտական միութեան բոլոր անդամ եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին ընտանեօք ներկայ գտնուիլ Միութեան ընտանեկան երեկոյթին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Brasserie du Chapitre, Salle des Banquets, Cours Joseph Thierry.

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3.30ին: Օրակարգ.— Ջեկոյց պատգմ. ժողովի մասին: Ընտրութիւն նոր վարչութեան, անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է այս կարեւոր ժողովին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա.Ե.Հ.Կ. Խաչի պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

..625, 1044, 875, 1431, 981, 934, 307, 1459, 331, 1246, 49, 929, 830, 1347, 163, 506, 648, 1777, 1157, 80, 1006, 988, 23, 1920, 933, 317, 1331, 330, 306, 1046, 1955, 352, 1065, 1063, 2, 1555, 436, 367, 1005, 1688, 1449, 1440, 1871, 1193, 1332, 503, 1651, 107, 1237, 303, 773, 827, 1198, 1549, 290, 661, 64, 1200, 67, 1227, 1318, 930, 1173, 1929, 1206, 1082, 156, 1636, 1586, 1208, 1874, 1915, 1609, 883, 820, 238, 941, 1968, 1674, 1832, 307 ,1957, 1785, 1753, 1882, 1310, 1215, 551, 416, 900, 1060, 86, 1320, 965, 526, 1959, 1469, 1802, 1306, 662, 815, 1507, 1338, 1155, 1074, 1793, 872, 1840, 1803, 1016, 1826, 1104, 295, 173, 42, 377, 317, 14, 503, 107, 926, 950, 319, 172, 151:

Նուէրները առնել 26 րիւ տէ Միլլէն:

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ. Métro: Maubert-Mutualité

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

„ՍԻՓԱՆ„ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

120 ՀՈԳԻԷ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ Օրիորդներ՝ Հ. Թորոսեան, Մ. Պոտուրեան, Փ. Պ. Ս. Նաւասարդեան, Մ. Իզզպաշեան, Ա. Սեմերճեան

Երգչախումբի մեներգողներ՝ Տիկ. Սուրաքեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան

Դաշնակով կ'ընկերանայ՝ Օր. Խուրոյեան

ՏՈՄՍԻ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Ծանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, հայ ուսանողներուն, արւեստներուն եւ արւեստասէրներուն համար յատուկ տեղեր 5 ֆր.ի, մինչեւ Մայիս 30: Դիմել Հ. Սամուէլ Գրատունը:

Ամերիկայէն նոր հասած ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

(Մոլիէրի գլուխ գործոց ծիծաղաշարժ քոմէտին)

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.45ԻՆ

Théâtre Montmartre l'ATELIER

Place Dancourt Métro: Blanche et Anvers

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կիշէն ժամը 12էն սկսեալ:

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «Կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց:

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիեն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Պ. Մելքոնեան եւ Գ. Ադապէկեան (Լիոնէն): Կ'երգէ՝ Օր. Ծովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն):

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան:

Մուտքը ազատ է

Ռոման

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Յունիս 11ին: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մ. Թէրզեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Փօն տ'Օպնայի ազգային միութեան, ընկերներու եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր Սիրեցեալ ամուսնոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ:

փօն տ'Օպնա

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Վ. Հիւսեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Վարդան Խրիմեանի (Սէնթ Էթիէն) եւ իր պարագաներուն, իր սիրեցեալ զաւակին՝ ԳՐԻԳՈՐի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պասրա, Գործ.— 250:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վէներ. ճիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. Ջեկոյց Բժ. Նորայրէ՝ «Ֆրէօտականութիւն»ը (Freudisme). Մուտքը ազատ է:

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի ամրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրացնէ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— Կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երգերու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Լսի՛ր, սիրելիս. — ասաց վերջապէս մեղմով: — Է՛, արդէն շատ ես սրտիդ առնում: Գիտեմ, որ սարսափելի է, բայց ամէն մարդ կը հասկանայ բանն ինչումն է:

— Ինչի՞ մասին ես խօսում. —հարցրեց տղան նոյն խուլ ձայնով:

— Բօլլայի նամակին մասին:

Այդ անունը լսելիս վշտի մի ամպ անցաւ տղի դէմքովը:

— Ես կարծում էի, որ դու ոչինչ չես իմանայ այդ մասին, բայց երեւի ասել են քեզ. — շարունակեց Ջեմման: — Բօլլան ուղղակի խելքը կորցրած է լինելու, որ այդ տեսակ բան է գրել:

— Ի՞նչ բան:

— Ուրեմն ոչինչ չգիտե՞ս: Գրել է, որ դու ես պատմել խոստովանահօրդ մասին ու նրան ձերբակալման պատճառն էլ դու ես: Դէ՛, ի հարկէ, ապուշ բան է, ով հասկանում է. միայն դիմեցին միայն նրանք, որոնք քեզ չեն ճանաչում: Եւ ես եկել եմ քեզ ասելու, որ մեր խումբից ոչ ոք հաւատ չի ընծայում:

— Բայց դա ճշմարիտ է, Ջեմմա:

Աղջիկը կամաց ետ քաշուեց նրանից ու կանգ առաւ. լայն բացած աչքերը լի էին սարսափով. դէմքը թւում էր սպիտակ, վզին կապած թաշկինակին նման: Լռութեան մի ահեղ սառն ալիք ընկաւ Արթուրի եւ Ջեմմայի վրայ, ու առանձնացրեց նրանց շուրջի կեանքից ու շարժումից:

— Այո՛. — շշնջեց նա վերջապէս: — Այո՛, ես եմ այդ բոլորը պատմել, նրա անունն էլ ես եմ տուել: Ա՛, Աստուած իմ, Աստուած իմ, ես ի՞նչ անեմ հիմա: — Բայց յանկարծ ուշքի եկաւ, երբ տեսաւ աղջկայ դէմքի մահացու սարսափը: Ա՛, նա հիմա մտածէ պիտի...

— Ջեմմա՛, դու ինձ չես հասկանում. — վրայ տուեց խեղճն՝ մօտ գալով:

Բայց աղջիկը ետ քաշուեց ու հառաչեց.

— Մի՛ դպչիր ինձ:

Իսկ Արթուր յանկարծակի բռնեց նրա ձեռքը փայլրագարար.

— Լսի՛ր, ի սէր Աստծու: Ես...

— Գնա՛. Թող իմ ձեռքս... գնա՛:

Աղջիկը ետ խլեց ձեռքը ու խփեց ամուր նրա այտին: Մի տեսակ մառախուղ իջաւ տղի շուրջը: Մի քանի վայրկեան ոչինչ չէր տեսնում բաց ի Ջեմմայի գունաթափ ու յուսահատ դէմքից ու նրա աջ ձեռքից, որ սրբում էր իր չիթէ հագուստին: Յետոյ նորից ողողեց նրան արեւի լոյսը, նայեց շուրջը ու տեսաւ, որ մենակ էր:

VII

Արդէն բոլորովին մութ էր, երբ Արթուր քաշեց իրենց ահագին տան դուռը: Ցերեկ էր, որ երկար թափառել էր փողոցներում, բայց ո՞ւր, ինչո՞ւ եւ ո՞րչափ ժամանակ՝ գաղափար անգամ չունէր: Ցուլիայի սենեակի ծառան բացաւ դուռը յօրանջելով եւ նշանակիչ կերպով ժպտաց նայելով նրա ցրուած — քարացած դէմքին: Խիստ ծիծաղաշարժ էր թւում նրան, որ բանտից վերադարձող իր երիտասարդ պարոնը մի հարբած ու կեղտոտ մուրացկանի էր նմանում: Արթուր բարձրացաւ սանդուղներից: Վերը հանդիպեց Ջիբբոնսին, որ ցած էր գալիս պարսաւանքի մի լիրբ ու հանդիսաւոր արտայայտութիւն դէմքին: Արթուր ջանաց արագ անց կենալ նրա մօտով՝ մի «բարի երեկոյ» քրթմնջելով: Բայց իր կամքի հակառակ այդպէս հեշտ չէր նրա ձեռքից օձիք ազատելը:

— Տանը մարդ չկայ. — ասաց նա մի քննական հայեացք ձգելով Արթուրի թափթփած հագուստին ու խճճուած մազերին: — Տեղ են գնացել ու կէս գիշերից առաջ չեն վերադառնայ:

Արթուր նայեց իր ժամացոյցին: Իննն էր: Ա՛, դեռ ժամանակ ունի, եւ շատ ժամանակ:

— Տիկինը յանձնարարեց ինձ, պարոն, որ ձեզ հարցնեմ, արդեօք ընթրել չէ՞ք ցանկայ: Նա յոյս ունի, որ դուք կը սպասէք իր վերադարձին, որովհետեւ շատ է ցանկանում խօսել ձեզ հետ հէնց այսօր իսկ:

— Ոչի՛նչ չեմ ուզում. շնորհակալ եմ: Տիկնոջ կարող էք յայտնել, որ ես պառկած չեմ լինի:

Ու բարձրացաւ իր սենեակը, ուր իր ձերբակալման օրից յետոյ ոչինչ չէր փոխուած: Մօնտանէլլիի նկարը դրուած էր սեղանին, նոյն տեղը, ուր ինքը դրել էր, ու խաչելութիւնն էլ կանգնած էր իր խորշում, ինչպէս առաջ: Մի վայրկեան կանգ առաւ սեմին ու ականջ դրաւ: Տունը լուռ էր բոլորովին: Պարզ էր, որ նրան ոչ ոք չէր խանգարում: Կամաց մտաւ ու դուռը փակեց:

Այսպէս ուրեմն, հասել էր վերջը: Էլ տեղիք չկար մտածելու ու վրդովուելու: Պէտք էր միայն ազատուել այդ անպէտք ու անախորժ գիտակցութիւնից ու վերջացաւ գնաց: Բայց դա էլ, ինչ որ շատ էր անմիտ ու աննպատակ:

Անձնասպանութեան մի պարզ որոշում նա չէր կայացրել: Այդ մասին նոյն իսկ մանաւորապէս չէր էլ մըտածում, այնքան անխուսափելի ու ակնյայտնի էր թւում նրան մահը: Բայց ի՞նչ տեսակի մահ, բացարձակապէս ոչ մի գաղափար չունէր: Միայն թէ վերջ տար շուտով, վերջ տար ու ամէն ինչ մոռանար: Սենեակում ոչ մի զէնք չկար, ոչ իսկ հասարակ մի դանակ: Է՛, բոլորը մէկ է. մի շորի կտորն էլ հերիք է, օրինակ, կըտոր — կտոր արած սաւանը:

Հէնց պատուհանի ճիշդ վերին էլ զամուած էր մի մեծ մեխ: Պրծանք գնաց: Պէտք էր միայն մի լաւ ամրացնել, որ իր մարմնի ծանրութիւնը տանել կարողանար: Բարձրացաւ աթոռին ու ձիգ տուեց մեխը. գուցէ եկաւ որ այնքան էլ ամուր չէր: Իջաւ նորից ու պահարանից հանեց մուրճը: Մեխը պնդացրեց եւ ուզում էր արդէն սաւանը քաշել անկողնից, երբ յանկարծ յիշեց, որ չէր աղօթել: Ի հարկէ, մահից առաջ պէտք էր աղօթել, ինչպէս քրիստոնեայի պարտաւորութիւնն է: Հրաժեշտի յատուկ աղօթքներ կային մինչեւ անգամ:

Մտեցաւ խորշին ու ծունր իջաւ խաչելութեան առաջ:

— Ամենակարող, ամենողորմ Աստուած. — սկսեց նա բարձրաձայն ու յանկարծ կանգ առաւ ու էլ ոչինչ չաւելացրեց: Կեանքը այժմ նրա համար այնպէս մռայլ էր դառել, որ պէտք չէր զգում ոչինչ խնդրելու, ոչ էլ ոչ մի բանից ազատուելու:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ 1932

4 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1897

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՆԱՀԱՆՋ

Հնգամեայ ծրագրի խելայեղ վազքէն յետոյ, Ստալինի վարչութիւնը, շատերուն համար անսպասելի, պահ մը կը սանձէ բոլշեւիկեան սանձակոտոր ձին։

Մայիս 6էն մինչեւ 20 լոյս տեսան երեք օրէնքներ, որոնք նոր նեպի մը շրջանը կը բանան Խորհրդային Միութեան գիւղացիութեան համար, թէեւ սահմանափակ չափով։

«Յառաջ»ի մէջ, այդ առթիւ հրատարակուած յօդուածները թիւերով եւ փաստերով դրութիւնը պարզեցին։ Մենք կ'ուզենք քանի մը խօսք ըսել այդ երեւոյթի նշանակութեան եւ առ հասարակ բոլշեւիկեան անտեսական քաղաքականութեան մասին։

Բոլշեւիկեան մամուլը Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, միաբերան՝ մեծ յաղթանակ մը կը նկատէ հրատարակուած օրէնքները, ու եղածը փաստ մը աւելի՝ իրենց անտեսական ուղեգծման եւ [illegible]։

Ընդդիմադիր տարրերը գիւղացիութեան յաղթանակը կ'ընդգծեն։

Ուրիշները պատերազմի վտանգը կը միացնեն Խորհրդային անտեսութեան տկարութեան, ու հարկադրանքի նահանջ մը կը տեսնեն ստալինեան երեւոյթին մէջ։

Այս կարծիքները, իւրաքանչիւրն իր հաշուին մէջ շիտակ է, եւ հիմնուած բազմաթիւ փաստերու վրայ, համոզիչ ու շօշափելի։

Նախ բոլշեւիկեան ընդհանուր կանոն մըն է յաղթութիւն հռչակել ամէն մէկ ձեռնարկ, այդ ըլլայ նահանջ թէ գահավէժ անկում, համայնացում թէ սովահարում։ Իսկ այս պարագային, բոլշեւիկեան վարչութիւնը հաշուի կը նստի իր 4—5 տարիներու գլխապտոյտ գործունէութեան հետ, գիւղացիութիւնը ճզմուած, անտեսութիւնները քայքայուած, գլխատումներով նոսրացած եւ երկուքուկէս միլիոն գիւղացի աքսորական։ Ու մանաւանդ՝ գիւղը ամբողջովին կողոպտուած Նեպի շրջանին իր դիզած հարստութիւններէն։

Երկիրը ազգային ընդհանուր հարստութեան եւ ապագայ յառաջդիմութեան տեսակէտներէն վնասուա՞ծ է. ի՛նչ փոյթ։ Բոլշեւիկեան վարչութիւնը անցած չորս տարիներու ընթացքին, այդ համատարած կողոպուտի շնորհիւ կրցաւ լարուած կեանք մը ունենալ, վարչապէս ուժեղանալ ի հաշիւ սարկացած բազմամիլիոն աշխատաւորութեան։

Հիմա կողոպտելիք բան մնացած չէ. միւս կողմէ, գիւղացիութիւնը ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս վերջին աստիճանի ծիւրած է, այնքան որ անոր վրայ մնացած է մորթը եւ ոսկորը։ (Ի հարկէ խօսքը անոնց մասին չէ, որ շունչը փչած են եւ պիտի փչեն աքսորին մէջ)։ Աւատապետներն իսկ կը հասկնան թէ հիմա ճիշդ ատենն է քիչ մը շունչ քաշել տալ ճորտերուն, որպէսզի կարող մը մնայ բանեն, նոր կողոպուտի դուռ բանալու համար։

Բոլշեւիկեան առումով, ի հարկէ, եղածը յաղթանակ մըն է, ստրատեգական յաղթանակ։

Բայց պատմական խոշոր երեւոյթ մըն է գիւղացիութեան կրաւորական դիմադրութիւնը, որ ահա չորս տարիներէ ի վեր կը սարսէ Խորհրդային Միութեան հիմքերը։ Մենք այդ դիմադրութիւնը կրաւորական կ'անուանենք, որովհետեւ շարժման էութիւնը եւ տեւականութիւնը կրաւորական բնոյթ ունին։ Սակայն անցած չորս տարիներու ընթացքին մասնակի ապստամբութիւնները, զինեալ դիմադրութիւններն ու արիւնհեղութիւնն անպակաս եղած են։ Այսպիսով, գիւղացիութիւնը, առանց յանդելու ընդհանուր ապստամբութեան, առաջին շրջանին՝ սպառած ֆիզիքապէս՝ ենթարկուած է համայնական անտեսութեան, եւ բռնած է կրաւորական դիմադրութեան ճամբան, որ աւելի քայքայիչ էր հնգամեայ ծրագրին համար։ Այս դիմադրութիւնը իրերու բնոյթէն կը բխէր. քիչ մը նախամտածում, մնացածը բնազդական անտարբերութիւնն ու թշնամանքը կը լրացնէին։

Գիւղացիութիւնը ֆիզիքապէս եւ անտեսապէս քայքայուած է. սովի սպառնալիքը շատ մը շրջաններուն վրայ կը սաւառնի. ան զրկուած է իր բոլոր միջոցներէն եւ կորովէն. ճակատագրապաշտ ու կրաւորական, ան հասած է անդունդի եզրին եւ կ'ուզէ անդունդը իյնալ՝ իր հետ խորտակելու համար նաեւ բոլշեւիկեան բռնատիրութիւնը։ Աչալուրջ բռնապետը հող կը կեցնէ բազմութիւններու եւ ժամանակաւոր կեանք կուտայ անոր։

Այս է ստալինեան նահանջը։ Ու այս ծանր գնովն է որ գիւղացիութիւնը կը յաղթէ։ Աւելի շիտակ՝ ժամանակ մը շունչ կ'առնէ, նախ՝ համատարած աշխատանքի ընդունակութիւնը վերագտնելու, եւ երկրորդ՝ սեփական ճիգերով քիչ մը աւելի եկամուտ դիզելու, որուն հաշիւը խնամքով կը պահեն օրուան տիրապետողները, մինչեւ ժամանակը հասնի նոր յառաջխաղացման մը, կողոպուտի յաղթանակ մը եւս արձանագրելու բոլշեւիկեան պատմութեան մէջ։

Ռազմական կոմունիզմէն մինչեւ այսօր, Նեպէն ու նեպմանման նահանջներէն եւ յաղթանակներէն մինչեւ այս նոր օրէնքները պատահական երեւոյթներ չեն։ Անոնք հիմքը կը կազմեն բոլշեւիկեան անտեսական քաղաքականութեան, որ թէեւ ծրագրուած կ'ընթանայ, բայց գործնական բնոյթ ունի։ Եւ հետեւողական եւ վերջնական հանգրուան մը չունի։ Վերջնական հանգրուանը ընկերվարութիւնն է, բայց մինչեւ հոն հասնիլը խիստ երկար տարիներ անհրաժեշտ են։ Մինչեւ վերջին կայանը բոլշեւիզմը պիտի անցնի միջանկեալ շրջանէ մը, որ դժբախտաբար բոլշեւիկեան անհաշիւ ու խելառ փորձերու դուռ կը բանայ։

Եւ առաջ եղած եւ ըլլալիք շարժումները կոչուած են կարճ ժամանակով փրկելու բոլշեւիզմը անկէն, եւ մոլորեցնելու թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի հանրային կարծիքը։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՑԷՔ, ԼՍԵՑԷՔ ԵՒ ՀՐՃՈՒԵՑԷՔ

Վաղը՝ «Սիփան»ի համերգը ի պատիւ իր հիմնադրին Սաքոյի։

Կասկած չկայ թէ հայ երգի բարեկամ ժողովուրդը՝ պիտի փութայ արժանի գնահատանքը շռայլելու գործի մը՝ որ ամբողջ սրտմաշուք եղած է, տառապանք հոգիի, զոհողութեան՝ առողջութեան, հանգստի ու նիւթականի, եղած է վաստակը տքնանքի ու հեւ ի հեւ վազքի, յամառութեան ու յարատեւ կորովի։

Վաղը՝ հայկական մելանոյշ երգերու շեշտէն վերացած՝ բազմութիւնը չպիտի իսկ անդրադառնայ թէ ի՛նչ սպառում արժած է խումբին կազմութիւնը, հիմնադրին մանաւանդ ու նաեւ իր օժանդակներուն ու երգիչներուն։

Եւ այս՝ մէկ վայրկեանի գերագոյն հաճոյքին համար. հայ երգի փառքին համար, հայ մշակոյթի պահպանման դժուարին ու նուիրական գործին համար, իւրացնող ու կաշկանդող այս հզօր միջավայրերուն մէջ։

Երաժշտութիւնը ազատ օտարին համար հաճոյք մըն է, ազգային երգը հպարտութեան, ազգային ներշնչումի աղբիւր մը անոր համար։

Բայց մեզ, հայրենազուրկ Հայուս համար, ամէնէն անհիւթական հաճոյքն իսկ, նպատակ մը պէտք է հետապնդէ։ Դժբախտութիւն մըն ալ այս է։ Դժբախտութիւն՝ որ իր զուգակշիռը կը գտնէ հազուագիւտ ու անձնուէր հոգիներու անխոնջ գործունէութեամբը։

Սաքօ Յակոբեան ատոնցմէ է։ Կը ծառայէ հայ համեստ գեղարուեստին, մշակոյթին ու ատով՝ ազգային սայթաքումի այս օրերուն, ուժեղ կապ մը կը նետէ հայ անցեալէն դէպ ի գալիքը։

Գացէ՛ք, լսեցէ՛ք եւ հրճուեցէ՛ք հայ երգի մրմունջներովը։ Եւ երբ յափշտակուիք սիրոյ, թախիծի, ուրախութեան, հայրենական կարօտի ներշնչումներէն, մի մոռնաք թէ ով որ այսօր, հայ երգը կ'երգէ, կը ծառայէ անշէջ պահելու աւանդական խարոյկը։

Ու մի մոռնաք յարգանքի եւ քաջալերանքի տուրքը հանդէպ անոնց, որոնք ջահը բռնած՝ բազմութիւններու հոգին կ'առաջնորդեն այսօրուան անդունդէն՝ դէպ ի վաղուան բարձունքները։

Մ. Ե.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Համաձայն Ճափոնի վարչապետին յայտարարութեան ռուսեւճափոնական յարաբերութիւնները բարւոքելու վրայ են։ Ճափոնի վարչապետը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ Ռուսիոյ եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները թշնամական են, եւ վստահեցուց թէ արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին կապուած ռուսական շահերը հակառակ չեն Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական շահերուն։

ԳԵՐՄԱՆԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայէն ստացուած լուրերը կը յայտնեն թէ ֆոն Փափէնի կողմէ դահլիճին կազմութիւնը սուր վրդովում պատճառած են խորհրդային քաղաքական շրջանակներուն, որոնք կը վախնան որ Գերմանիա հեռանայ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան քաղաքականութենէ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գրեր էինք թէ Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայնած են հրաւիրելու անտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը։ Այս հարցը ներկայիս ուսումնասիրուելու վրայ է անգլիական կառավարութեան կողմէ։ Արտաքին նախարարը այս մասին շարունակեց իր խօսակցութիւնները Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն հետ։ Խօսակցութիւնները գլխաւորաբար տեղի կ'ունենան խորհրդաժողովի գումարման պայմաններուն, եւ վայրի ու թուականի նշանակման մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Նախորդ օր հաղորդեր էինք Աթէնքէն տրուած հեռագիրը որ կը յայտնէր թէ յունական կառավարութիւնը արգիլած է «Մայիս 28»ը՝ խորհրդային դեսպանին պահանջով։

Վերջին պահուն ստացանք թղթակցութիւն մը, որ կը յայտնէ բուն իրողութիւնը։

Հանդէսը իրօք արգիլուած է խորհրդային դեսպանին պահանջով, եւ ինչպէս գիտէին էր ենթադրել՝ հայանուն մարդուկներու թելադրութեան վրայ։

Տաշնակցական մեր ներգաղթի պաշտօնեայ չէ, այլ ի հարկին, գիտէ նաեւ զգուելի չեկիստի իր ընդունակութիւնները արժեցնել՝ որ երկնքին տակ ալ գտնուի։

Թղթակցութիւնը կը հրատարակենք վաղուան «Յառաջ»ի մէջ։

Հողատարութեան հարցը իտալական խորհրդարանին մէջ

Ծերակուտական Կալիսա, Ծերակոյտի չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, երկարօրէն անդրադարձաւ հողատարութեանց հարցին եւ այդ առթիւ, Իտալիոյ պահանջներուն։ Յիշեց թէ հողատարութեանց բաշխման պահուն, ոչ մէկ բաժին ինկաւ Իտալիոյ, որ սակայն, իրեն յանձնուած հողատարութենէ մը զուրկ պիտի մնար։

Ծերակուտականը յիշեց նաեւ Լոնտոնի 1915ի դաշինքին 9րդ եւ 13րդ յօդուածները եւ հաստատեց թէ հարաւային Անատոլուի շրջանը որ Իտալիոյ տրուած էր, դեռ այսօր մաս կը կազմէ Թուրքիոյ։

— Եթէ բսաւ, Իտալիա չի դժգոհիր ատոր համար, կը դժգոհի սակայն թէ իր շահերը միշտ անտեսուած են Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ։ Պէտք չէ թոյլ տալ որ Իտալիոյ շահերը ժամանցումի ենթարկուին, պէտք է ընդհակառակն զանոնք աւելցնել այն իրաւունքներուն վրայ, զոր ստացած է Լոնտոնի դաշինքին 13րդ յօդուածով։

Գերման դահլիճը կազմուեցաւ Բայց խորհրդարանը պիտի լուծուի

Ֆոն Փափէն իր կազմած դահլիճին անդամները ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկի, որ Սահմանադրութեան հանդէպ՝ հաւատարմութեան երդում ընել տուաւ անոնց։

Երդման արարողութենէն անմիջապէս յետոյ, նոր վարչապետը ժողովի հրաւիրեց նախարարները՝ խորհրդակցելու համար կառավարութեան ծրագրին վրայ։

Ֆոն Փափէն Հինտէնպուրգի հետ խորհրդակցեցաւ՝ խորհրդարանի վերաբացման մասին։ Խորհրդարանի աւագները պիտի հաւաքուին շաբաթ օր. կը կարծուի թէ մինչեւ այդ պահը, որ եւ է որոշում չպիտի տրուի խորհրդարանի մասին։ Տիրող կարծիքն այն է թէ ֆոն Փափէն պիտի հրաժարի խորհրդարանը նիստի հրաւիրելէ. որովհետեւ կեդրոնի կուսակցութիւնը որմէ սպասուեցաւ հրաժարիլ, պայքար յայտարարած է իր դէմ. ընկերվարականները նոյնպէս։ Որով պարզ է թէ առաջին առթիւ իսկ փոքրամասնութեան մէջ պիտի մնայ. որմէ խուսափելու համար, առանց նիստի հրաւիրելու, պիտի լուծէ խորհրդարանը։

Կ'ենթադրուի նաեւ որ ֆոն Փափէն կրնայ հրաւիրել խորհրդարանը, որուն կառավարական յայտարարութիւնը կարդալով մէկտեղ, յայտնէ լուծման հրամանագիրը։

Ֆոն Փափէն լրագրողներուն յայտնեց թէ պիտի շարունակէ նախորդ դահլիճին արտաքին քաղաքականութիւնը.

— Մարաջախտ Հինտէնպուրկ, բսաւ, այն կարծիքն ունի թէ երկրին վրայ ճնշող նիւթական եւ հսկայ բեռները ժողովուրդէն կը պահանջեն զոհողութիւններ, որոնց կարելի չէ հանդուրժել, եթէ ազգին բոլոր բարոյական ուժերը չմիանան։

«Պիտի շարունակենք նախկին կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։ Օտար պետութիւնները իրաւունք ունին գիտնալու թէ ի՞նչ կ'ուզէ գերման կառավարութիւնը։ Նոր կառավարութիւնն ուրեմն պիտի շարունակէ նախորդին արտաքին քաղաքականութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի ձգտի իրականացնել գերման ժողովուրդին ազգային անհրաժեշտութիւնները եւ վերականգնել անոր տնտեսական կենսական իրաւունքները։

«Այս քաղաքականութիւնը պիտի հիմնուի բոլոր ժողովուրդներու գործակցութեան վրայ։ Կացութիւնը այնքա՛ն ծանր ամբողջ աշխարհի մէջ, որ ծանր հարցեր կը դնէ պետական մարդոց խղճին առջեւ»։

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարը, իր վերջին մէկ յայտարարութեան մէջ, յիշած էր բոլոր գաղթավայրութիւնները՝ որոնք պիտի մասնակցին Օթթաւայի կայսերական խորհրդաժողովին։ Յիշած չէր միայն Իրլանտան։ Այս առթիւ պատասխանելով երեսփոխաններու հարցման, նախարարը բսաւ.

— Ներկայիս, Իրլանտայի ազատ կառավարութիւնը խզած է համաձայնութիւն մը, զոր կնքած էին իր եւ մեր ներկայացուցիչները։ Կը կարծենք թէ բանի չի ծառայեր բանակցութեան մտնել մարդոց հետ, որոնք չեն կրնար փաստել թէ պատրաստ են յարգելու համաձայնութեան մը տրամադրութիւնները։

«Իրլանտայի կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ Օթթաւայի ժողովին մասնակցութիւնը, Գանատայի կառավարութեան հրաւէրին վրայ։ Հարցին սահմանադրական կամ իրաւական երեւոյթովը զբաղելու պէտք չունինք. բայց իրաւունք ունինք զբաղելու երկու պայմանադիր կողմերու վրայ ծանրացող բարոյական պարտադրութեամբը՝ յարգելու համար իրենց կնքած պայմանադրութիւնը»։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին, ՄՆԱՑՈՐԴԱՑին նոր թիւերը, էջ 193—224։

Բաժանորդներուն կը դրկուի հետզհետէ։ Ջեռքէ առնողները դիմեն խմբագրատուն։

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը

—)(o)(—

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը պէտք է վերջացած նկատել այլ եւս եւ սպասել որ դատավարութիւնը սկսի։ Իրօք, հարցաքննիչ դատաւորը, նախագահին սպանիչին հաղորդեց մասնագէտներու տեղեկագիրը իր մտային վիճակին մասին։ Այս վերջին հարցաքննութեան ընթացքին, Կորկուլով դարձեալ, երկարօրէն բացատրեց իր արարքին պատճառները։

Պաշտպան փաստաբանները չորս կէտերու մասին՝ յաւելուածական քննութեան մը համար խնդրագիր ներկայացուցին։ Հարցաքննիչը վերապահեց իր պատասխանը, բայց կը կարծուի թէ պիտի մերժէ։

Կորկուլով երբ տեղեկացաւ բժիշկներու եզրակացութեան՝ որով ինքը պատասխանատու կը նկատուի իր արարքներուն, բսաւ.

— Մասնագէտ բժիշկները անիրաւութիւն կ'ընեն ինծի։ Ձիս հարցաքննեցին իմ երիտասարդութեանս, կրթութեանս վրայ։ Ուրիշ ոչինչ։ Բայց չհետաքրքրուեցան իմ գաղափարովս։ Իրենց ըսեր էի սակայն թէ իմ գաղափարս շատ աւելի սիրելի է ինծի, քան թէ կեանքս, թէ ամէն ինչ տուեր էի, սիրտս եւ դրամս։ Ինծի պատասխանեցին թէ ատոնք սուտեր են։ Մեռնիլ կ'ուզեմ, թող զիս մահապատժեն անմիջապէս։

Պահ մը դադարէ յետոյ, Կորկուլով գոչեց.

— Կ'ուզեմ նաեւ որ Ֆրանսա հասկնայ թէ իմ միտքս էր համայնավարութենէ փրկել ո՛չ միայն Ռուսիան, այլ ամբողջ աշխարհը եւ Ֆրանսան։ Համայնավարութիւնը կ'առաջանայ։ Համաշխարհային աղէտ մըն է որ պիտի պայթի եւ պիտի խորտակէ ամէն ինչ. իմ կեանքս կարեւորութիւն չունի. վերջացած է։

Հարցաքննիչ դատաւորը կրկնհարցուց թէ ինչ էր պատճառը որ զինքը մղեր էր սպաննելու նախագահը, Կորկուլով պատասխանեց.

— Անձնական ոխ չունէի անոր հանդէպ. կը հիանայի անոր վրայ՝ իբր շատ պարկեշտ մարդ մը, որ իր չորս զաւակները կորսնցուցած է պատերազմին։ Արդէն սինեմայի մէջ՝ զէնքը ծափահարած էի։ Բայց եթէ անոր տեղ ուրիշ մը նախագահ եղած ըլլար, զայն սպաննած պիտի ըլլայի։ Արդէն կռուեր էի մարդասպանութեան գաղափարին դէմ։ Բայց իմ կամքս զիս կը մղէր սպաննելու։ Քանիցս մտադրեցի անձնասպան ըլլալ։

Պահ մը կրկին լռութիւն, եւ յանկարծ, Կորկուլով կը գոչէ.

— Անասուն չեմ ես. խոտ եմ։

Հարցաքննիչը, այն ատեն Կորկուլովի ներկայացուց բոլշեւիկեան «Փրաւտա» թերթին մէկ թիւը, որ կը բովանդակէ Լավինոքայայի տեղական խորհուրդին մէկ յայտարարութիւնը որ կը հաստատէ թէ նախագահին սպանիչը Կորկուլովն է։

«Փրաւտա»ի այդ թիւին մէջ կայ նաեւ Կորկուլովի մօրը լուսանկարը։

Այս լուսանկարը տեսնելով՝ Կորկուլով յուզուեցաւ, փղձկեցաւ ու բռնկաւ լալ։ Սակայն, վճռապէս չըսաւ թէ լուսանկարը իրօք իր մայրը կը ներկայացնէ.

—Թերեւս ան է բսաւ։ Շատ ծերացած է։

Բայց ճանչցաւ իր մօրը ստորագրութիւնը որ դրուած էր նոյն թերթին միւս երեսին վրայ՝ իր իսկ լուսանկարին վրայ։

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉՈՒԹԻՒՆԸ»

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

4.

Նախակրթարանէն վերջ կուգան միջնակարգ կրթութեան դպրոցները, եօթնամեայ, իննամեայ, տասնամեայ։

Համաձայն Անդրկովկասեան կրթական համաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1928 նոյեմբերին, ռուսական հանրապետութիւններուն մէջ միջնակարգ կրթութեան նորման է 1,25 առ հարիւր, այսինքն նախակրթարանի 100 շրջանաւարտները 12,5չափով կը ստանան միջնակարգ կրթութիւն։ Իրականին մէջ, սակայն, 1927—1928 ուսումնական տարեշրջանին, Հայաստանի միջնակարգ կրթութեան նորման էր 14,5 առ հարիւր, (Վրաստանի մէջ 24,9 առ հարիւր, Ատրպէջանի մէջ 8,0 առ հարիւր)։ 1932—1933 տարեշրջանին Հայաստանի միջնակարգ կրթութեան նորման ցոյց կը տրուի 14 առ հարիւր, (Ատրպէջանի մէջ 11,3 առ հարիւր, Վրաստանի մէջ 18,5 առ հարիւր)։

Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ թիւը Հայաստանի միջնակարգ վարժարաններու ոչ միայն ուսուցիչներուն, այլ եւ աշակերտներուն։

1927 — 1928

Վարժարան	Ուսուցիչ	Աշակերտ
27 եօթնամեայ	308	6330
97 գիւղ․ երիտ․	183	3203
9 իննամեայ	61	975

1932 — 1933

Վարժարան	Ուսուցիչ	Աշակերտ
27 եօթնամեայ	362	6874
58 գիւղ․ երիտ․	406	6081
10 իննամեայ	66	875

Եօթնամեայ վարժարաններէն իննամեայ վարժարան անցած են 1927—1928ին հազարէն 102, յաջորդ տարի՝ 110, իսկ 1932—1933ին՝ 68 աշակերտ։ Եօթնամեայ վարժարաններէն արհեստանոց անցած են 1927—1928ին՝ հազարէն 190, յաջորդ տարի՝ 207, իսկ 1932—1933ին՝ 273 աշակերտ։ Ինչպէս կը տեսնուի, յառաջիկայ տարեշրջանին իննամեայ վարժարաններու աշակերտներուն թիւը կը նուազի, ընդհակառակն արհեստանոցներունը կ'աճի։ Հասկնալի է, որ արհեստանոցները եւս իրենց կարգին կը պատրաստեն արհեստագէտներ միջնակարգ կրթութեամբ։

Իննամեայ վարժարանները ոչ միայն ուսուցիչ կը պատրաստեն նախակրթարաններու, այլ եւ ուսանող՝ համալսարաններու համար։

Ահա ցուցակ մը եւս, որ կը ներկայացնէ այդ չափը․

	Հայաստան	Ատրպէջան
1927 — 1928	41	42
1932 — 1933	34	23

Ինչպէս կը տեսնուի, 1927—1928ին աւելի շատ ուսանող կ'երթար միջնակարգ դպրոցներէն բարձրագոյն վարժարան, քան յառաջիկայ տարեշրջանին։ Երեւոյթը նոյնն է թէ Հայաստանի եւ թէ Ատրպէջանի մէջ։ Պատճառը այն է, որ համալսարանները խճողուած էին նախապէս։

5.

Ժողովրդային տնտեսութեան աճուած կարեւորութիւնը պատճառ մըն է, որ տարուէ տարի աւելի պահանջունին բանուորական ուժի կադրին մէջ քանակական եւ որակական մեծ փոփոխութիւններ։

Կրթական այս հնգամեակը այդ նպատակով ցոյց կու տայ երկու միջոց․

ա) Աշխատանքի լծուած բանուորներուն համար բանալ դասընթացքներ։

բ) Արհեստագիտական դպրոցներու մէջ պատրաստել պահանջուած ուժերը։

Այս ծրագրին համար, նախ անհրաժեշտ էր աչքի առջեւ ունենալ ժողովրդային տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն պահանջը թիւերով եւ տարիներով, պահանջուած բանուորներուն մասնագիտութեան ճշդումով։ Դժբախտաբար չէ կատարուած այդ աշխատանքը։ Եւ, ինչպէս Ց․ Ցովհաննիսեան կը խոստովանի, բանուորական ուժի պատրաստութեան խնդիրը կը ծփայ անստուգութեան մէջ։

Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ թէ ինչ համեմատութեամբ կը պատրաստուին արհեստագէտ ուժերը։

	1927–1928	1932–1933
Գործարան–դպրոց	196	681
Արհեստ․ դպրոց	1450	2515
Արհեստանոց	1909	3868
Կարճ դսնթցք․ներ	869	12000
Երկար դսնթցք․ներ	420	5183

Արդիւնաբերութեան նուիրուած մասնագէտներուն թիւը, ըստ ճիւղերու․

	1928–1929	1932–1933
Հանքագործ	1986	2366
Մետաղագործ	257	272
Շինարար	416	845
Կաշեգործ	121	170
Քիմիագէտ	91	294
Բամպակամշակ	2260	6979
Փայտամշակ	174	326

Հաղորդակցութեան եւ փոխադրական գործին նուիրուած աշխատաւորները կը պահանջեն վերադնահատութիւն մը միայն։

Գիւղատնտեսութեան ճակատին վրայ, 1928—1929ին Հայաստան ունէր 497 մասնագէտ։ 1932—1933ին կը պահանջուի 4843 մասնագէտ եւ 4299 «հասկցող» բանուոր։ Արդ, գիւղատնտեսական դպրոցները կու տան 1633, գիւղ․ երիտ․ դպրոցները՝ 1026, մասնաւոր դասընթացքները՝ 1640 մասնագէտներ։ Անհրաժեշտ է մարդ պատրաստել նաեւ պետական առեւտուրին ու անոյին արհեստներու համար։

6.

Ժողովրդային տնտեսութեան վարիչներու (դասախօսներու) պատրաստութեան գործը եւս ձգուած է բախտին։ Ծրագիր չկայ, եւ աշխատանք ալ չի թափուիր այդ մասին։

Ահա ցուցակ մը եւս, որ կը ներկայացնէ այդ վարիչ մասնագէտներուն թիւն ու պահանջը․

	1928–1929	1932–1933
Քիմիկոս	11	55
Մեքենագէտ	5	18
Ելեքտրագէտ	6	19
Շինարար	27	49
Երկրաբան	18	23
Հողագէտ	—	4

Ասոնք ենթակայ են ժողկոմխորհին։ Իսկ ժողկոմխորհէն անկախ․

Քիմիկոս	26	60
Մեքենագէտ	2	7
Ելեքտրագէտ	8	41
Շինարար	26	48
Երկրաբան	14	38
Հողագէտ	10	10

Ճարտարարուեստական մասնագիտութեան պատրաստութեան ծրագիրը ցոյց կու տայ, որ 5 տարուան ընթացքին, արհեստագիտական դասընթացքները պիտի տան 382, համալսարանը 96 մասնագէտ։ Պահանջը, սակայն, աւելի է։ Անհրաժեշտ է ունենալ նաեւ 276 ճարտարագէտ եւ 65 օգնական ճարտարագէտ։ Այս բացը կարելի չպիտի ըլլայ ծածկել նոյն իսկ մասնագէտ հրաւիրելով Մոսկուայէն, ոչ ալ քիմիագիտութեան նորաբաց բաժնին շրջանաւարտներով։ Ահա թէ ինչո՛ւ «լուսաւորութեան» ծրագրին այս էջը վտանգ մը կ'ենթադրէ։

7.

Գիւղատնտեսներու թիւին մասին․

1928—1929ին Հայաստան ունէր 312 գիւղատնտես, 1932—1933ին պատրաստուած գիւղատնտեսներէն զատ պիտի պահանջուի նաեւ 693 գիւղատնտես։ Այս պահանջին դէմ համալսարանի գիւղատնտեսական բաժինը պիտի տայ 354, մասնաւոր դասընթացքները 88 գիւղատնտես։ Դեռ կը պահանջուի 251 գիւղատնտես։ «Դժուար է մտածել, կը գրէ Ց․ Ցովհաննիսեան, որ 251 գիւղատնտես հնարաւոր կը լինի բերել դրսից։ Աւելի ճիշտ կը լինի ասել, որ դրսից հրաւիրելու յոյսն ըստ ամենայնի անհիմն է։ Անհրաժեշտ է այդ բացի մասին հոգալ երկրի ներսում»։

Օգնական գիւղատնտեսներու թիւն էր, 1928—1929ին, 49։ Մինչեւ 1932—1933, պիտի պատրաստուին 1085 օգնական գիւղատնտես։ Եւ դեռ պիտի մնայ պահանջը 1036 գիւղատնտեսներու։ Այս պահանջին դէմ, գիւղատնտեսական վարժարանները պիտի տան 321 շրջանաւարտ, մասնաւոր դասընթացքները՝ 515, գիւղ․ երիտ․ դպրոցները՝ 166, արտասահմանէն՝ 34։

8.

Անասնաբոյժներու թիւն էր, 1928—1929ին, 59։ Հնգամեակին վերջը կը պատրաստուի 163 անասնաբոյժ, առաւել 104 անասնաբոյժի պահանջով։ Այս պահանջը գոցելու համար, դուրսէն պիտի հրաւիրուի 35 անասնաբոյժ եւ մասնաւոր դասընթացքներով պիտի պատրաստուի 69 անասնաբոյժ։ Անդրկովկասեան անասնաբուժական համալսարանը (Երեւան) իր առաջին շրջանաւարտները կու տայ երկրորդ հնգամեակին սկիզբը, այնպէս որ կարելի չէ առ այժմ յոյս դնել համալսարանին վրայ։

Կը պահանջուի նաեւ օգնական անասնաբոյժներ, 141 հոգի, որոնք պիտի պատրաստուին մասնաւոր դասընթացքներով։

Բժիշկներու եւ օգնական բժիշկներու թիւը ըստ հնգամեակի տարիներուն,

51, 64, 66, 74, 78 = 335

57, 86, 81, 92, 100 = 426

Բժշկական համալսարանի ուսանողութիւնը․

1927—1928	1932—1933
241	275

Այս թիւէն վերջին դասարանին մէջ կ'ուսանին 33 հոգի։ Հինգ տարուան մէջ վերջին դասարանի ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 158։ «Ինչպէս տեսնում էք, այս բնագաւառում մենք ունենք խոշոր պակաս» (Ց․ Ցովհաննիսեան)։

9.

Վերջին բաժին մը եւս, ներկայացնելու համար մանկավարժական, տնտեսագիտական, արուեստագիտական մասնագիտութեանց պահանջը․

	1927–1928	1932–1933
Երկար․ դասթցք․	420	3653
Մասնւր․ վրժն․	1372	2041
Բանւրկն․ Հմլսր․	902	974

Մանկավարժներու պահանջը հնգամեակի ընթացքին․

	Ուսուցիչ
Ուսուցչանոցէն	1459
Համալսարանէն	354
Ձնզն․ վրժրն․ներէ	446
Ուրեմն	2259

Այս պահանջին դէմ

	1927–1928	1932–1933
Ուսանողներուն թիւն է	277	514

Վերջին դասարանին մէջ 1927—1928ին 40 ուսանող, 1932—1933ին 97 ուսանող։ Հինգ տարուան ընթացքին վերջին դասարաններու ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 351։ Այսպէս պահանջը կը լրացուի։ Օգնական մանկավարժներ պատրաստելու համար հնգամեակի վերջին տարին՝ 1216 հոգի։ Հինգ տարուան ընթացքին վերջին դասարաններու ուսանողներուն թիւը պիտի ըլլայ 1059։

Այս թիւը չի բաւեր պահանջին։ Անհրաժեշտ է տակաւին 400 ուսուցիչ։ Այդ պահանջին դէմ պիտի աշխատին տալ իննամեայ եւ տասնամեայ վարժարանները։

Ինչպէս կը տեսնուի, ընկերային ու գեղարուեստական կրթութեան պահանջը ամբողջովին չէ լրացած։

Եւ սակայն այս ծրագիրները ունին իրենց ծախքերն ալ։ Յաջորդ անգամ այդ մասին։

ՇԱՀԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

Ինչ որ գորշութիւն կար ամէն բանի վրայ։ Մարդկանց դէմքերը մռայլ էին ու թախծոտ։ Նաւի մօտ կանգնած զինուած պահակները ոչ ոքի թոյլ չէին տալիս մօտենալու։ Ամբոխը հեռուից դիտում էր արտասահմանից եկած ճամբորդներին։

Ես նայեցի շուրջս։ Առաջին զուարթութիւնը անհետացել էր ուղեւորների դէմքին։ Առաջուայ երգող ու պարող մարդիկը չլինէին կարծես։

Անհանգիստ աչքերով նայում էին քարափին եւ, կարծես ինչ որ բան էին որոնում։ Կոմունիստ ճամբորդները աշխատում էին իրենց ցոյց տալ լուրջ ու խելօք։

Մէկ էլ ամէնքի ուշադրութիւնը դարձաւ դէպի փայտով բեռնաւորուած մի սայլ որ անցնում էր փողոցով։ Լծուած էին մանր ու նիհար, կմախք դարձած ձիեր, որոնք դժուարութեամբ էին քաշում ծանր բեռը։ Սայլապաններն անխնայ ծեծում էին ձիերին, մտրակով զարնում դնչին, աչքերին. խեղճ կենդանիները անզօր մղում էին առաջ եւ ուժաթափ գետին ընկնում առջեւի ոտքի վրայ։

Ի՞նչ են անում այդ մարդիկ։ Ինչո՞ւ են ծեծում այդպէս անխիղճ։ Չէ՞ որ ձիերը ուժ չունին։ Ինչո՞ւ չեն կերակրում այդ խե՛ղճ կենդանիներին։ Ինչո՞ւ չի միջամտում ոստիկանութիւնը…

Ամէն կողմից բացագանչութիւններ ու վրդովում։ Իսկ սայլապանների մտրակը շարունակում էր շաչել ծանր բեռի տակ թշուառացող կենդանիների գլխին։ Ամբոխը նայում էր պաղարիւնութեամբ։ Զինուած պահակները բոլորովին անտարբեր էին։

Խորհրդային քաղաքացիների եւ իշխանութիւնների այդպիսի վերաբերումը չափազանց ազդեց մեր ճամբորդների վրայ։ Դէմքերն աւելի մռայլուեցին։

Իսկ մինչ այդ առաջին և երկրորդ կարգի ճամբորդներն արդէն մեկնել էին։ Հերթը եկաւ եւ մեզ, «պրոլետարներիս»։

Այն ինչ ամէնքը համոզուած էին, որ խորհրդային իշխանութեան համար առաջին, երկրորդ ու երրորդ կարգերի տարբերութիւն գոյութիւն չունի։

Բեռնաւորուած պայուսակներով, կապոցներով ու զանազան իրերով բազմութիւնը խռնուեց քարափի վրայ, նաւի առջեւ։

Պահակ զինուորները շատ քաղաքավարի էին. եւ այդ հանգամանքը որոշ չափով մեղմացրեց առաջին աննպաստ տպաւորութիւնը։ Մանաւանդ հաճելի էր տեսնել կարմիր բանակայինների սիրալիր վարուեցողութիւնը քէմալական ասքիարների կոպիտ ու վայրենի արարքներից յետոյ։

Իմ տրամադրութիւնն էլ յաճախ տարուբերւում էր, բայց ոչ այն միամիտ պատճառով, որ փոփոխւում էին միւս ճամբորդների հոգեվիճակը։

Ո՛չ, ես շատ լաւ գիտէի խորհրդային իշխանութիւնը եւ չէի ազդւում ձիերի ծեծուելուց կամ նման երեւոյթներից։ Բայց իմ վրայ ճնշող տպաւորութիւն գործեց Բաթումի արտաքին տեսքը. քաղաքը թւում էր ամայացած։ Չէր տեսնւում առաջուայ եռուզեռը։ Կարծես, տներն ու փողոցները յօրանջում էին ձանձրոյթից։

Ճամբորդների ծանր բեռները դրին սայլերի վրայ, ու շարժուեցինք։ Ամէնքիս ներս տարին մաքսատան մի յարկանի շէնքը։ Սկսեց իրերի ստուգումը։ Սոսկեցուցիչ պատկեր, որ ճամբորդներից ոչ մէկը չէր սպասում։

Հերթով ամէնամանրազնին քննութեան ենթարկեցին բոլորի պայուսակներն ու կապոցները։ Ինչ որ թւում էր «աւելորդ», առին։ Հագուստ, սպիտակեղէն, կօշիկ, գուլպայ, գործիքներ, ծխախոտ, ուտելիք — մի խօսքով, պաշտօնեաները ինչ որ ուզեց՝ յայտարարուեց «աւելորդ», «օրէնքով արգիլուած», «նշանակուած չափից վեր» եւ գրաւուեց։

Կանայք անասելի աղաղակ բարձրացրին։ Շէնքը լցուեց լացով։ Տղամարդիկ աշխատում էին հանգստացնել, բողոքում էին «պրոլետարների» դէմ — ո՞վ էր մտիկ անողը։

Ընկեր Լեւոնը, որ հեռուից դիտում էր տեսարանը, մօտեցաւ մաքսային պաշտօնեաներից մէկին եւ ի զարմանս ամէնքի հանեց գրպանից բրաունինգ ատրճանակն ու յանձնեց իշխանութեան։ Նրան տուին մի ստացական՝ ասելով, թէ Երեւանում յետ կը ստանայ ատրճանակը։ Նման ստացականներ տալիս էին եւ միւսներին։

Ատրճանակը յանձնելուց յետոյ Լեւոնն աւելի մռայլուեց ու քաշուեց իր մէջ։ Աչքերը կարծես լցուեցին արիւնով, եւ խղճալի տեսք առաւ։ Անընդհատ շուրջն էր նայում, կարծես, վախենում էր յարձակման վտանգից։ Նրա պայուսակն էլ թեթեւացրին, առին հագուստը եւ սպիտակեղէնի մի մասը։ Նա չափազանց յուզուեց, բայց ճիգ էր թափում զսպելու իր յուզմունքը։

Չորս ժամից աւելի տեւեց նահատակութիւնը մաքսատան մէջ։ Մարդիկ ուղղակի ուժաթափ եղան։ Ամէնքը սաստիկ ջղայնացած էին, ինչպէս ասում են, «շուն էին կտրել»։ Ոչ ոքի հետ խօսել չէր լինում։

Եւ տարօրինակ բան. ճամբորդների վրան գլուխը, գրպանները չը նայեցին։ Ես շատ գոհ չէի այս բանի համար։ Ուզում էի, որ Ալեքսանդրապոլցի կոմունիստի պէս կեղծ կոմունիստների գրպաններից հանէին Պոլսում աժան գնով գնուած չերվոնեցները։

Վերջապէս, ամէնքս դուրս եկանք մաքսատնից։ 46 ընտանիք պայուսակներն ու կապոցները շալկած՝ դիմեցինք դէպի մեզ յատկացուած ապրանքատար վագոնները։ Ալեքսանդրապոլցին շատ լաւ էր զգում իրեն, ուրախ-ուրախ խօսում էր պահակների հետ եւ իր կոտրատուած ռուսերէնով ինչ որ պատմութիւններ էր անում նրանց։

Հաւաքուեցինք վագոնների դիմաց։ Օրդէն մութ էր։ Սայլով մեզ համար ուտելիք բերին — հաց ու շաքար։ Հերթի կանգնեցինք եւ ամէն մէկիս բաժանեցին 800 ական կրամ հաց եւ 400 ական կրամ շաքար։ Եւ ուրիշ ոչինչ։ Ամբողջ օրը ոչինչ չէինք կերել։ Այժմ միայն հացով ու շաքարով պիտի բաւականանայինք։ Ոմանք հայհոյանքով, ոմանք ծիծաղով՝ սկսեցինք «ընթրիք»։

(Շար․) Մ․ Ա․ Վ․

(5)

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԱՐԻՒՆ ՏՈՒՈՂՆԵՐԸ

Արեան փոխարկումը, ինչպէս տեսանք, դարմանական ազդու միջոց մըն է, մանաւանդ երբ պէտք կ'ըլլայ արեան քանակութիւնը ամբողջացնել՝ կանխելու համար սաստիկ արիւնահոսութեան հետեւանքով վերահաս մահը, ինչ որ յաճախադէպ է ամէն օր եւ ամէն տեղ։

Արդ, եթէ արեան փոխարկումը դիւրին գործողութիւն մը դարձաւ շնորհիւ արեան դոնդողումը արգիլող մասնաւոր դեղերուն կամ թեքնիքին, բայց ուրիշ կարգի դժուարութիւններ արգելք կ'ըլլային եւ տակաւին կ'ըլլան այդ դարմանական միջոցը կիրարկելու ամէն ժամանակ եւ որ եւ է տեղ։

Այսպէս, ծանր արիւնահոսութիւններու պարագային յաճախ պէտք է արագօրէն եւ մեծաքանակ արիւն ներարկել, միջին հաշուով 4–500, երբեմն ալ 7–800 կրամ եւ աւելի։ Արդ, դիւրին չէ անմիջապէս գտնել մէկը որ տրամադիր ըլլայ աներկիւղ այդքան թարմ արիւն հայթայթելու։ Որովհետեւ, եթէ ժողովուրդը մասնաւոր համակում մը ունի տեղի կամ անտեղի արիւն առնել տալու, դարմանելու համար այս կամ այն հիւանդութիւնը, բայց միեւնոյն ատեն կը դժկամակի կամ սաստիկ կը վախնայ արիւն տալու, մանաւանդ երբ այդ ուղղակի իր օգուտին համար չէ։ Պատճառը այն թիւր համոզումն է թէ որքան ալ քիչ ըլլայ տրուած արիւնին քանակութիւնը, կը տկարացնէ եւ անարիւնութիւն յառաջ կը բերէ։

Ահա թէ ինչու, երբ բժիշկները 15–20 կրամ արիւն կ'առնեն անհրաժեշտ քննութիւն մը ընել տալու համար, հիւանդները յաճախ կը վախնան կարծելով թէ մեծ կորուստ մը կ'ընեն, որուն փոխարինումը երկար ժամանակի եւ սնունդի կը կարօտի։ Իսկ երբ քանի մը հարիւր կրամ արիւն տալու խօսքը կ'ըլլայ, իրենց վերջին օրը հասած ըլլալ կը կարծեն ու կը սարսափին։ Հասկնալի է ուրեմն թէ ինչու պէտք եղած պարագային դժուար է գտնել մէկը, նոյն իսկ հիւանդին ընտանեկան պարագաներուն կամ բարեկամներուն մէջ, որ յանձն առնէ քանի մը հարիւր կրամ արիւն զոհել արեան փոխարկումը ընելու համար։

Իրականին մէջ, փոքր քանակութեամբ արիւնառութիւնը, օրինակ՝ քննութեան համար, բոլորովին անվտանգ ու անվնաս է․ մարմինը անմիջապէս կը նորոգէ պակասը։ Իսկ սովորաբար առողջ մէկէ մը մեծաքանակ արիւնառութիւնը, օրինակ՝ 4–500 կրամ՝ արեան փոխարկումի համար, առ առաւելն մէկ – երկու օր հանգիստ կը պարտադրէ, այդ ժամանակամիջոցին մարմինը կ'ամբողջացնէ արեան քանակութիւնը, որ ընդհանրապէս հինգ լիտր է։ Ուրեմն, սովորական պարագաներու, երբ բժիշկ մը արեան փոխարկումի պէտք տեսնէ եւ անմիջապէս կամաւոր մը ուզէ, հիւանդին ազգականները կամ բարեկամները առանց վախի թող տան իրենց արիւնը։

Բայց չի բաւեր մեծ քանակութեամբ արիւն գտնել արեան փոխարկում ընելու համար․ այլ պէտք է որ տուողին արիւնը «յարմարի» ընդունողին արիւնին հետ։

Արդարեւ, արեան փոխարկումին առթիւ երեւան եկաւ որ, ոչ միայն կենդանիներու արիւնը կարգ մը կենսաբանական յատկութիւններով բոլորովին տարբեր է մարդկային արիւնէն, այլ մարդոց արիւնն ալ կը տարբերի մէկ անհատէն միւսը, այնպէս ինչպէս բնաւորութիւնները, որոնց հիմը յայտնապէս բնախօսական է։ Եւ երբ երկու տարբեր արիւններ մարմնին մէջ կը խառնուին, իրարու չեն յարմարիր, մէկը կը փճացնէ միւսը, պատճառ կ'ըլլայ ծանր արկածներու, նոյն իսկ փոխարկեալի մահուան։ Այնպէս որ արեան փոխարկումի հետեւանքով նախապէս յառաջ եկած արկածները եւ մահերը արդիւնք էին ոչ միայն արեան դոնդողումին, այլ եւ արիւններու անհամաձայնութեան։

Երբ ամանի մը մէջ կը հաւաքենք քիչ մը արիւն, կարճ ժամանակի մէջ (3–5 վայրկեան) կը դոնդողի եւ երկու մասի կը բաժնուի։ Յատակը հաստատուն մաս մը՝ որ դոնդողն է եւ կը պարունակէ արեան կարմիր գնդիկները եւ ուրիշ տարրեր․ իսկ վրան՝ դեղնորակ հեղուկ մը՝ որ արեան շիճուկն է։

Առնենք երկու անձերու (Ա․ եւ Բ․) արիւնը։ Վերոյիշեալ ձեւով զատենք շիճուկը եւ կարմիր գնդիկները։ Խառնենք մէկուն շիճուկը միւսին կարմիր գնդիկներուն հետ եւ փոխադարձաբար։ Կարմիր գնդիկները կամ անվթար պիտի մնան կամ պիտի կուտակուին ու հալին մէկ կամ միւս շիճուկի լուծող ազդեցութեամբ։

Մարդկային արեան այս յատկութիւններուն, այսինքն կարմիր գնդիկներու լուծուելու ընդունակութեան եւ շիճուկի վերածելու կարողութեան ուսումնասիրութիւնը երեւան բերած է չորս տեսակ արիւններու կամ արեան չորս խմբակներու (groupes sanguins) գոյութիւնը։

Այսպէս կան արիւններ (Ա․ խմբակ) որոնք ամէն տեսակ արիւն անվտանգ կ'ընդունին, բայց վտանգաւոր կը դառնան երբ ուրիշին կը ներարկուին։ Ուրիշներ (Դ․ խմբակ) կ'ընդունին միայն իրենց խմբակին պատկանող արիւնները, բայց կարելի է ներարկել զանոնք որ եւ է մէկուն։ Կան նաեւ արիւններ (Բ․ եւ Գ․ խմբակ) որոնք միայն իրենց խմբակի արիւններուն հետ կը յարմարին թէ ընդունելու եւ թէ զրուելու պարագային, բայց անվնաս կ'ընդունին նաեւ Դ․ խմբակի արիւնները։

Ուրեմն, արեան փոխարկում կատարելու համար, անհրաժեշտ է նախապէս հաստատելու արիւններու համաձայնութիւնը։ Սովորական պարագաներու մէջ բժիշկը ընդունողին շիճուկը կը խառնէ պատահական տուողին կարմիր գնդիկներուն հետ, առանց երբ չլուծուին, տուողին արիւնը յարմար կը նկատուի փոխարկումի համար։ Բայց այս գործողութիւնը մեծապէս կը դիւրանայ, երբ բժիշկը իր տրամադրութեան տակ ունենայ մէկը որուն արեան խմբակի տեսակին ծանօթ է, եւ միեւնոյն ատեն վստահ է անոր առողջական վիճակին մասին։ Արիւն տուողը պէտք է ըլլայ կայտառ ու բոլորովին առողջ, զերծ սիֆիլիսէ, թոքախտէ եւ կարգ մը վարակիչ հիւանդութիւններէ որոնք կրնան ընդունողին փոխանցուիլ արիւնին միջոցով։

Ահա այս դժուարութիւնները բառնալով արեան փոխարկումը դիւրին, անմիջապէս կիրարկելի, ընթացիկ, անվտանգ եւ ամէն տեղ մատչելի գործողութիւն մը դարձնելու համար թափուած ջանքերը ծնունդ տուած են նոր արհեստի մը — արիւն տալու արհեստին։ Այժմ քիչ – շատ կարեւոր քաղաքներու մէջ հիւանդանոցները ինչպէս նաեւ մասնաւոր բժիշկներ պատրաստ ունին արիւն տուողներ ու (donneurs de sang) խումբեր, որոնք բժիշկներու տրամադրութեան տակ են եւ հեռաձայնի մը կը սպասեն անմիջապէս հիւանդին քով փոխադրուելու համար։ Ընդհանրապէս կայտառ անձեր են, որոնք նախապէս բժշկական խիստ քննութեան մը կ'ենթարկուին եւ իրբեւ տուող ընդունուելէ յետոյ առողջական տեսակէտով միշտ բժշկական լուրջ հսկողութեան տակ կը մնան։ Անշուշտ կ'ընտրուին անոնք որոնք բոլորովին առողջ են, առատ արիւն կրնան հայթայթել եւ միեւնոյն ատեն Դ․ խմբակի արիւն ունին, զոր կարելի է անվտանգ որ եւ է մէկուն ներարկել, առանց քննելու ընդունողին արիւնը։

Ներկայիս արիւն տուողները կը հայթայթեն ոչ միայն բնական արիւն, այլ եւ պատրաստուած արիւն։ Նախապէս կը պատուաստեն զանոնք կարգ մը հիւանդութիւններու դէմ, ներարկելով այդ հիւանդութիւններուն մանրէները, եւ անոնց պատրաստուած արիւնը փոխարկելով կը դարմանեն նման հիւանդութիւններով վարակուած անձերը։

Արիւն տուողներուն շնորհիւ արեան փոխարկումը հեղհեղէ մատչելի կը դառնայ ամէն ատեն եւ ամէն տեղ եւ բժիշկները իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան թանկագին միջոց մը որ շատ մը պարագաներու մէջ կը փրկէ հիւանդներուն կեանքը։

ՏՈՔԹ․ Լ․ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

—)(o)(—

Իրաք Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր մուտքին առթիւ, պիտի տորագրէ յայտարարութիւն մը, որ կը նախատեսէ հաւասարութիւնը ազգութեանց, լեզուներու, ցեղերու եւ կրօնքներու համար. կը նաև խոստանայ 1924 օգոստոս 6ին երկրին հաստատուած օսմ. հպատակներէ հասատատուած քաղաքացիութիւնը, խորհրդարանական արդար ներկայացուցչութիւն մը եւ բոլոր փոքրամասնութեանց պատկանողներու պաշտօնի կոչումը։

Թէեւ արաբերէնը պաշտօնական լեզու է, բայց դիւրութիւններ նախատեսուած են քրտերէնի եւ թուրքերէնի համար։

Փոքրամասնութիւնները կրնան համանալէս իրենց ծախքովը ունենալ կրօնական կամ ընկերային հաստատութիւններ։

Փոքրամասնութեանց սովորական իրաւունքները պիտի շարունակեն գործադրուիլ։

Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամները պիտի կրնան Խորհուրդին մատնանշել փոքրամասնութեանց վերաբերեալ թերացումները։

Անհամաձայնութեան պարագային, վէճը պիտի դրուի Լահէյի Ատեանին առջեւ։

Տնտեսական սահմանին մէջ՝ Իրաք յանձն կ'առնէ, փոխադարձութեան պայմանով, տասը տարի նըպաստաւորել ազգի մը վերաբերմունք ցոյց տալ Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն։

Սակայն, հաւասարութեան խախտման պարագային, Իրաք կրնայ նոր բանակցութիւններ պահանջել եւ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առջեւ հանել։

Սահմանային առեւտուրի եւ Օսմ. կայսրութենէն բաժնուած նախկին անդամ պետութեանց կարգադրութիւնները նախընթաց պայմանին տակ չեն իյնար։

Դատական կալուածին մէջ, յայտարարութիւնը կը նախատեսէ միավերպ դատական դրութիւն մը Իրաքի հպատակներուն համար, իսկ օտարականներուն համար ըստ Լոնտոնի եւ Պաղտատի միջեւ գոյացած համաձայնութեան։

Օտար դատաւորները, որոնց գործակցութիւնը նախատեսուած է յիշեալ համաձայնութեամբ, պիտի ընդունուին Իրաքի կառավարութեան կողմէ, առանց ազգութեան խտրութեան։

Միջազգային պայմանագրութեանց վերաբերումով, Իրաքը կապուած է կամ իր կողմէ եւ կամ հոգատար պետութեան կողմէ իր անունով եղած յանձնառութիւններով։ Նոյնն է պարագան ելմտական յանձնառութեանց համար։

Հաստատելէ ետք կատարեալ ազատութիւնը օտար կրօնական առաքելութեանց, կրօնական, դպրոցական եւ բժշկական օժանդակութեան ամէն կարգի թոյլտուութեանց վերաբերմամբ, յայտարարութիւնը կ'եզրակացնէ թէ վերոյիշեալ կանոններու կիրարկութեան մէջ եղած ամէն կարգի տարակարծութիւն Լահէյի Ատեանին պիտի յանձնուի Ազգ. Դաշնակցութեան մէկ անդամին պահանջով։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԱՄՕԹ ԵՒ ՄԵՂՔ «ԹԱՆ»ԻՆ

Կը յիշուի թէ Անգլիոյ դեսպանին միջոցաւ Մուսթաֆա Քէմալի նուիրուած էր գիրք մը՝ անգլիական կառավարութեան ձեռնով եւ այդ առթիւ, ֆրանսական «Թան» թերթը կարգ մը սուր դիտողութիւններ էր ըրեր։

Այս առթիւ թրքական թերթերը կը գրեն.—

Ազգերու կեանքին մէջ տարօրինակ յայտնաբերումներ կան։ Ազգ. պայքարի տարիներուն՝ Թուրք ազգը՝ ետեւը Անգլիա ունեցող հելլէն բանակին հետ կռուած եւ ամբողջ աշխարհ ալ իրեն թշնամի ունեցած ատեն այն ժամանակի Անգլիոյ վարչապետը Լոյտ Ճորճ Թուրքերը որակած էր յելուզակ։ Բայց հանգուցեալ Պրիան Ֆրանսա. խորհրդարանին մէջ բսաւ.

= Մեր մէջ, այդպիսիներուն յելուզակութիւն չեն ըսեր, այլ հայրենասիրութիւն։

Այսօր Անգլիոյ վեհ. Թագաւորին կառավարութիւնը Կազիին համար ազնուական թշնամի մը բացատրութիւնը գործածած ատեն Ֆրանս. արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնական օրկանը եղող «Թան» լրագիրը այդ ազնուական ընթացքը ամօթ որակեց։ Տարօրինակ յայտնաբերում մը չէ՞ ասիկա։

Ուրիշ աւելի տարօրինակը սա է որ Զօր. Կուրօ ալ Թուրքիա այցելած ատեն անգլ. կառավարութեան գործածած լեզուով տեսակցած էր։ Այն օրուան Պրիանի Ֆրանսային եւ այսօրուան «Թան»ի Ֆրանսային միջեւ եղած տարբերութիւնը ուշադրութենէ չի կրնար վրիպիլ նոյնիսկ անոնց որ պատմութեան տասնամեակ մեծ դէպքերը կը յիշեն։

× Էնկիւրիի «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ թերթը՝ «Մե՛ղք Թանի» վերնագրին տակ իր գրած մէկ խմբագրականին մէջ ալ կ'ըսէ ի մէջ այլոց.

— «Ասիկա, վեհանձն հակառակորդի մը, ճէնթըլմէնի (ակնարկութիւն Անգլիոյ) ընթացքն է՝ հանդէպ իր վեհանձն մէկ հակառակորդին։ Արդէն ազգերը ամէնէն շատ պատերազմի դաշտերու վրայ կը ճանչնան իրարու վեհանձն ու ազնուական յատկութիւնները։ Թուրքերուն համաշխարհային պատմութեան մէջ իբր վեհանձն, յանդուգն, հերոս ճանչցուիլը՝ պատերազմի դաշտերուն վրայ շահուած իր նշանաբաններէն մէկն է եւ պատմութեան վերջին դէպքերով ալ ապացուցուած է թէ Թուրքերը երթալով աւելցուցած են իրենց այս բնաւորութիւնը։ Ընդհանուր պատերազմի ամէնէն սաստիկ մէկ ընթացքին Ֆրանսացի զօրավար Կուրոյի թեւէն վիրաւորուած միջոցին, Կարմիր Խաչի նշանը տեսնելնուն պէս կրակը դադրեցնողները Թուրք զինուորներն էին։ Զօրավարը հաճոյք կը զգայ միշտ կրկնելով այս պարագան. իսկ Թուրքերը չեն ախորժիր իրենց համար բնական երեւցող բանի մը կրկնութենէն։

«Զօր. Կուրոյի թեւը կորսնցուցած պատերազմներուն մէջ Անգլիացւոց դէմ պատերազմի բոլոր պարտադրութիւնները եւ իր զօրաւոր հանճարին արդիւնքը գործադրելով, այն օրուան համար իր ազգին թշնամիներուն կարգին մէջ գտնուող Անգլիացիները Տարտանէլի մէջ անյաջողութեան մատնող հրամանատարը Կազին էր։

«Թուրքին բնութիւնը, իր ազգին ամբողջ կատարելութիւնը իր անձին վրայ մարմնացող այս Մեծ Մարդը, Թուրքիոյ կատարեալ խորհրդանիշը եւ այսօր ալ անոր ներկայացուցիչն է։ Մենք գնահատելով հանդերձ որ ասիկա անգլիական կառավարութեան համար փափկավար ընթացք մըն է, խիստ բնական գտանք եւ զգածուեցանք։ Այս գիրքին նուիրումը մեծ քաղաքավարութեան մը նշանը եւ ճէնթըլմէնութեան վայել ընթացք մըն է։ Ի՞նչ կ'ուզէր «Թան»։ Իր ռազմաճակատներուն վրայ եղածին պէս, Անգլիա ալ բոլոր ճակատներուն վրայ թշնամութեա՞մբ պաշարուելու էր։

«Անգլիա եթէ այսօր իրեն բարեկամ կը ճանչնայ եւ կրնայ իրեն բարեկամ ընել իր հին թշնամիները, ասիկա միմիայն Անգլիոյ ի շահ եղող ուղիղ քաղաքականութեան մը արդիւնքն է։ Մենք Լօզանի Խորհրդաժողովէն վերջ՝ հակառակ բոլոր զրպարտութեանց եւ էնթրիկներու, իբր հիմ ընդունեցինք խաղաղութեան մէջ եւ իբր բարեկամ ապրիլ մեր բոլոր դրացիներուն եւ հեռաւոր ու մօտաւոր պետութեանց հետ։ Մեր այս նպատակը ապահովել տուինք ու կը գործադրենք դաշնագիրներով եւ գործնապէս։ «Թան»ի ընթացքը պզտիկութիւն է եւ նախանձութիւն։ Խաղաղութիւնը կ'ապահովուի ուղիղ, անկեղծ եւ բաց քաղաքականութեամբ, որու կը հետեւի Թուրքիա։ «Թան» գիտէ ասիկա, բայց անգիտանալ կը ձեւացնէ։ Ցաւալի է իր ընթացքը։ Իր բռնած ճամբան չէ որ մարդկութիւնը խաղաղութեան պիտի առաջնորդէ։ Մե՛ղք Թանի»։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—)(o)(—

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 մայիս.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ հանդիսաւորապէս տօնեց Հայաստանի անկախութեան — Մայիս 28ի տասնըչորրորդ տարեդարձը այս կիրակի կէսօրէ ետք Սալ Վէնսանի շքեղ թատերասրահին մէջ, ժամանակցութեամբ Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան եւ «Երիտասարդաց»ի։

Որոշեալ ժամէն առաջ, երկսեռ խուռն բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը եւ շատեր նստելու տեղ չգտնելով, ոտքի կեցան մուտքի դրան եւ պատուհաններուն առաջ։

Տեղւոյս բժիշկականները, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ձախողեցնելու համար այս սիրափարար երեկոյթը, սարքած էին հանդէս-խնջոյք մը մեր սրահէն երկու հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ ուրիշ սրահի մը մէջ։ Բայց գաղութիս գիտակից հասարակութիւնը անոնց արժանի պատասխանը տուաւ խուռներամ փութալով մեր սրահը։

Բեմը երկու եղերքներէն եւ ճակատէն զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ Պուլվար Օտտոյի ազգային վարժարանին երկսեռ աշակերտներուն «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Յետոյ նախագահ ընկեր Պ. Մինասեան, համառօտակի բացատրեց օրուան տօնին վեհութիւնը եւ շեշտեց թէ ամէն տարի, ամէն տեղ հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի Մայիս 28ը. բացի այն երկրէն որուն անկախացման օրն է ան։ Եւ որ նոյն երկիրն է որ «Հայմաթլըս» կ'անուանէ բոլոր անոնք որ իրենց կեանքը ի սպաս դրին անոր ազատութեան համար։ Օրուան բանախօս յայտարարուած էր ընկեր Ա. Աբոյեան, սակայն նիւէն եկած հեռագիր մը կը հաղորդէր ընկերոջ բացակայութիւնը իր հիւանդութեան պատճառաւ։ Ընկեր Աբոյեանի տեղ բանախօսեց ընկեր Ա. Մարաթիսեան որ խօսեցաւ հայ յեղափոխական գործունէութեան անցեալէն եւ ներկայէն, ներկայացնելով պատմական հոյակապ դրուագներ եւ Մայիս 28ի մեծ արժէքը։

Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Թ. Աստուրեան՝ Ա. Պառօնէի «Փա՛ռք եմ սաում»ը, Պր. Մակարեան «Հայաստան»ը, Ն. Մանուկեան՝ Ե. Չարենցի «Հայաստան»ը, Խ. Յովհաննիսեան «Տարօն»ը եւ Օր. Զ. Քէշիշեան՝ Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը։ Պ. Ե. Գալաճաշի կողմէ եգան կոմիտասեան պարեր։ Մեներգեցին Օրիորդ Մ. Մարաթիսեան, Զ. Քէշիշեան եւ Աւլալեան։ Ընկեր Ա. Քաշեան բրաւ զուարճալի մենախօսութիւն մը։

Պ. Օտտոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան անդամները շատ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին Ա. Ահարոնեանի «Էլ մի՛ աղօթիր»ը, հայ յեղափոխական կեանքէ առնուած դրուագ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. Գալաճաշի։

Պ. Վազգէն Տէր Աբրահամեան ջութակի վրայ նուագեց հայկական գեղեցիկ կտորներ հասարակութենէն խլելով ջերմ ծափեր։ Ազգային վարժարանի աշակերտները մէջ ընդ մէջ խմբերգեցին ազգային յեղափոխական երգեր։

Գեղարուեստական բաժինէն յետոյ քաշուեցան Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վիճակահանութեան տոմսերը։ Շահող թիւերն էին հետեւեալները.—

510 մէկ տարուան «Դրօշակ» ամսագիր, 270 Քրիստափոր Միքայէլեանի «Յեղափոխականի մտքեր»ը, 402 Ա. Ահարոնեանի «Իմ գիրք»ը, 308 Կավռոշի տարեգիրքը, 466 Հայաստանի մեծադիր քարտէսը, 522 Գոյամարտ օրացոյց եւ 225 գանազան առարկաներ։

Հանդէսը փակուեցաւ աշակերտներուն «Մասիս» քայլերգով եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ։

Մոգի

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԿԱԲՍՈՐՈՒԻ

Աթէնքէն կը գրեն թէ յունական կառավարութիւնը որոշեց Քորֆու աքսորել զօրավար Փանկալոսը, որուն վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ պետական հարուած մը կը պատրաստէ։ Նախկին դիկտատորին զաւակը եւ ուրիշ ութ անձեր պիտի աքսորուին ուրիշ վայրեր։

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԵՐԿՈՒՆՔ

—)(o)(—

(Հայեւարաբ յարաբերութեանց առթիւ)

«Յուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

—«Հայեւարաբ յարաբերութեանց հարցին մէջ աղետալի դեր կատարեց Թուրքը։ Պատճառները չափազանց խոր են, ու մինչեւ իսկ այսօր հազիւ մատչելի մեր իմացականութեան։

Դարեր առաջ Ասիոյ կուրծքէն մարդկային հեղեղ մը յորդեցաւ դէպի Մերձաւոր Արեւելք։ Ցեղերէն ամէնէն վայրագը եկաւ ու փռուեցաւ այն հողերուն վրայ, ուր ժամանակի երկու մեծ վարդապետութիւնները— Քրիստոնէութիւն եւ Իսլամութիւն— բուռն պայքարի մէջ էին տակաւին։ Ու եղաւ այնպէս, որ մարդկային այս նոր հեղեղը փարեցաւ Իսլամութեան։ Թուրքը տէր կանգնեցաւ արաբ մարգարէի հաւատքին։ Անկրօն էր, ունեցաւ կրօնք ու դարձաւ իսլամ։ Սակայն իսլամէն առաւ բառը, բայց ոչ ոգին։ Այս վերջինը ի՛նք դրաւ անոր մէջ, Թրքացուց Ղուրանը, որ արաբական էր ծագումով։ Այն համբերատար ոգին, որ ունէր արաբ մարգարէի իմաստութեան գիրքը, փոխարինեց վայրագ ու մոլեռանդ շունչով, որ ի՛նք բերած էր անապատներէն։

Արաբ մեծ ցեղը իր հոգեկան մեծագոյն ստեղծագործութիւնը տուաւ Թուրքին, առանց անոր փոխանցել կարենալու նաեւ իր հոգեկան պատկերը։

Մինչ Թուրքը, արաբ ժողովուրդէն յափշտակելով անոր հոգեկան գանձը, կարողացաւ շրջապատի աչքին անոր փոխանցել նաեւ իր հոգեկան պատկերը։

Եւ որովհետեւ Թուրքը Արաբէն առաւ այն ամէնը, ինչ որ Արաբի ազգային ինքնութիւնը կը կազմէր, ուստի շրջապատի աչքին ալ Արաբը նոյնացաւ Թուրքին։

Առնելով Թուրքը՝ շրջապատը առնելով առեց նաեւ այն ամէնը, ինչ որ թրքութիւնը ունէր։

Ու առնելով թրքութիւնը՝ շրջապատը յաճախ իր զգացումները տարածեց նաեւ արաբ մեծ ցեղին վրայ, որ իր հոգեկան գանձերով նոյնացած էր Թուրքին։

Ուշագրաւ երկունք մը կ'ապրի Թուրք ցեղը. ըստ երեւոյթին՝ ան որոշած է տակաւ առ տակաւ լքել արաբական գանձերը։ Այնատեննաւելի պիտի պայծառանայ հայեւարաբ բարեկամութիւնը ջերմացնող արեւը»։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

24 ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐՕՎԻՏԷՆՍԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Հայրենիքի կը գրեն փրովիտէնսէն.—

Վերջին հինգ շաբաթներու ընթացքին կոմիտէին միացան 24 ընկերներ, առաւելապէս նոր եւ երիտասարդ ուժեր։

Առաջին տասը ընկերներու մուտքի մասին գրած եմ արդէն։ Քանի մը օրեր առաջ ալ՝ Մայիս 7ին, տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով, որուն ներկայ եղան մեր կազմակերպութեան թեկնածու ընկերները։ Ժողովին ներկայ էր գործիչ - ընկեր Թափառական եւս։

Տեղի ունեցան մտերմիկ զրոյցներ անցեալէն ու ներկայէն, խօսուեցաւ Դաշնակցութեան եւ անոր գործունէութեան մասին։ Նորեկ ընկերները, որոնք ասկէ առաջ մի՛շտ ալ մեզ հետ եղած էին իրենց գործնական համակրութիւնով, այս անգամ բոլորովին միացան մեր շարքերուն։

Հակառակ տնտեսական ծանր տագնապին եւ մեր կուսակցութեան դէմ մղուած պայքարին, նորէն երիտասարդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ խումբերով կուգայ անոր գրօշին միանալ։

ՑԱԽԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

Փօն տ'Օղնայէն կը գուժեն մահը երիտասարդ, խանդավառ ու սիրուած ընկերոջ մը, Մկրտիչ Թէրզեանի, որ Մարտի սկիզբները ծանր հիւանդութեան մը մատնուելով, երեք ամիս տառապելէ յետոյ, կը փակէ իր աչքերը։ Տարաբախտ ընկերը կը թողու այրի մը եւ մանկիկ մը։

Ընկերոջ թաղումը կատարուած է մեծ շուքով, յուղարկաւորներու հոծ բազմութեամբ մը։

Տէր ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց անդրանիկ զաւկին ԼԵՒՈՆԻ։

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Ձիւնախառն անձրեւ

Անցեալ օր, Թիֆլիզի հայ թերթերէն քաղելով, գրեր էինք թէ առատ ձիւն տեղացած է Հայաստանի գաւառներուն մէջ։ Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ նոյն օրը մայիս 19—20ի գիշերը, Երեւանի մէջ եւ շրջակայքը յորդ անձրեւ տեղաց։ Անձրեւը շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, կէս գիշերէն ետքը փոխուելով ձիւնախառն անձրեւի։

Հեղեղ

Մայիս 11ին, բարձրանալով գետերուն ջուրը եւ հեղեղելու շրջակայքը, քանդուեցան Նորագաւթի եւ Զայթախի ոռոգման գլխաւոր ջրանցքները։

Երբեք հազար հեկտար բամպակ եւ բանջարեղէն մնացին առանց ոռոգման։ Միայն Զայթախի ենթաշրջանին մէջ կայ եօթը հարիւր հեկտար բանջարանոց։

Թէեւ անցեալ տարուընէ նկատուած էր, որ ջրանցքներուն ափերը քանդուած են, սակայն այս տարի ուշադրութիւն չդարձուցին այդ մասին։ Եւ ահա, աղէտէն յետոյ, գիւղացիները ստիպուած են դոյլերով ջրել ածիլները։

Կ'Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

Ե Ր Դ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Թէ Թռչունը թռչիլ գիտէ կատարեալ...։ Եւ թէ ծիլեր կան, որոնք կ'աճին, հակառակ բուռն ձմեռուան...

Ասիկա՞ է յիշատակը։ Կա՛պը հոգիին։ Խորանկալ ու ըղձալի փառքը։ Զա՛ր զարիկը, որ կը գոցէ աչքերդ ու կ'ըսէ քեզի — «դրկէ՛ գլխ», ու երբ արբշռանքով մը, կը բանաս, թեւերդ պարապութեան մը շուրջ պարուրած կ'ըլլաս գանոնք...

Տարագնաց ու երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ, վերադարձը Սուրէնի համար, խոշոր ու ծանրատար բեռնաւորութեան մը պէս եղաւ, այո՛։ Եկաւ տագնապելէն, ակնարկը տուած այս հեռաւոր հորիզոններուն, ու կլանուած իր անձիջական ու դեռ թարմ յուշերու թողած քա՛ղցր յիշատակներովը։ Եւ յաճախանքը չուշացաւ։ Յիշատակը, եռեւ թողուած եւ յապաղած ճամբորդի մը նման, եկաւ իր սրտին դռնակը բախելու...

Սուրէն վերադարձած էր ակամայ ու կամաւոր ճիանդամայն։ Յրարած, տխուր ու աղքատ սենեակի մը մէջ, տետրեր ու ծրագիրներ։ կամ խոստումներ իրեն տրուած իր թողած միջավայրէն ու իր կարօտութիւններէն։ Ու հիմա, երբ վերադարձի առաջին օրերու հրճուանքը փարատեր էր, պարիկը սկսած էր խօսիլ իրեն։ Իր ծննուոր պաշերուն եկած էր ան, գրեթէ մի՛շտ, ու յամառ, ժպտուն կամ տրտում, հանդիպումներու եւ զգացումներու հծայող յիշատակներով, ուղած էր վերատին տանի՛լ զինքը...

Եւ սակայն, տարբեր ու աւելի խոր զգացում մը սկսեր էր վերընձուղիլ իր մէջ։ Այսուհանդերձ, Սուրէն չէր կրնար վանել իր երեւակայութենէն, եւ այն խենթ ու տաք աղջկան նայուածքը, մեծ ու խռովիչ աչքերը, ճկուն ու պարանոց հասակը, եւ գգլխիչ պարոյրը թեւերուն իր մէջքին շուրջ կամ ուսերին ի վեր...

Այդ պատճառաւ ալ գրեր էր։ Այսինքն պատասխաներ էր կարճ կամ երկար նամակներով Ֆրանսուհիին ամէն օրեայ գրութիւններուն։

Աշնան այդ առտուն սկսող անձրեւը դեռ կը նմար դուրսը, երբ Սուրէն վերջացնելու վրայ էր իր նամակը։ Սենեակ եկաւ մայրը։ Գործ մը ընել ձեւացուց, բայց ոչինչ ունէր ընելիք։ Աչքին տակէն զննեց Սուրէնը։ Անոր մօտեցիր ու անտրամադիր վիճակը, ինչպէս նաեւ յաճախակի գրելը մտահոգեր էին զինքը։ Իրականին մէջ, Սուրէն, իր ժամանակին մեծ մասը կը յատկացնէր թերթին ղեկավար իր «Ճամբորդի Նօթեր»ուն։ Բայց, քանի մը պաշարան մօրը ուշադրութիւն էին գրաւեր։

Մօտեցաւ։ Սուրէն դեռ կը գրէր։ Աւելի՛ մօտեցաւ։ Յետոյ, կռթնելով սեղանին,

— Բերանդ պատառ մը բան չդրիր— ըսաւ,— նորէն թուղթերուն տուիր խելքդ...

= Չեմ ուզեր, մայրիկ։

Ու շարունակեց գրել։

— Տղա՛ս, Սուրէն,— ձայնը կրկին բարձրացուց Թագուհի հանըմ —Աստուծուն օրը որի՞ կը գրես։

= Բարեկամներո՛ւ, մայրիկ...

— Ամէ՞ն օր։

= Այո՛, ինչո՞ւ կը հարցնես։

— Մեղա՛յ,— խոստացաւ մէկէն,— մա՛ր իմ, չգիտնա՞մ...

= Բայց, եթէ ամէն բանի մասին պիտի հարցնես, այժմէն գիտցիր, որ կրնան ըլլալ բաներ, զորս պէտք չէ որ գուն...

— Ի՞նչ ըսիր, — աւելի մօտեցաւ— ես բան չիյտե՞մ...

= Ո՛չ, կրնայ ըլլալ որ գաղտնիքներ ալ ունենամ։

— Դո՛ւն... իմէ գաղտնիք,— բացաւ աչքերը — ի՞նչ գաղտնիք մէ, տղա՛ս...

= Երիտասարդ եմ, չէ՞, գործեր ունիմ, բարեկամներ...

— Բարեկամներդ գրո՛ղը տանի, — Աշոտին էր ակնարկութիւնը, — իսկ գործերդ մէջտեղն են։ Սա «երիտասարդ եմ»դ չեմ հասկնար։

= Ի՛նչ երկար բարակ հոր կը փորես, մայրիկ,— յժգոհեցաւ Սուրէն — ճաշել եղած չէ՞ս դուն..

— Է՞ հա... հը՛...գիտնա՛ս իշ պի՛ չի մ ճաշել էինք մենք... էս հիմակուաններուն պէս ըլլայի նէ, հայրիկիդ պէս անճարակ մարդու չէի իյնար...

— Ուրեմն, վաղը իմ ամուսնութեանս ալ պիտի խառնուիս։

= Չխառնուի՞մ... չխառնուի՞մ ըսել է, չէ՞... ինծի՛ նայէ, չըլլա՛ս դուն ա...

— Այո՛, ե՛ս ալ, անշուշտ — կէս մը կատակի տուաւ Սուրէն,— կրնայի ե՛ս ալ ամուսնացած հոս գալ...։

= Վա՛յ, ձունը գլխիս — պոռաց երկու ձեռքերովը այտերը ծածկելէն — աս ի՛նչ փորձանք էկաւ գլխուս... Բարի էկարի, աչք լուսի էկան, հէ՞...Զայիր տանիկ գլուղէ մը առնես գաս տեղի քեզ Ստամպոլ ղրկեցինք... Առոր համար «Աշոտը, Աշոտը» կ'ըսես, կը կեռաս... իշ պէտ ըլլայ, ապըրնիկը ճըպըրնիկին աղբարն է..

Ցանկարծ, Սիրանին գլուխը եղաւ խոհանոցէն ու ականջը երկարեցաւ վեր։

— Մայրի՛կ,-- ձայնը բարձրացուց Սուրէն, — չեմ ուզեր որ անգամ մըն ալ խօսիս այդ մասին։ Սիրանին եւս ո՛չ մէկ խօսք, գտեր էք կը խաղաք Աշոտի նման տղու մը հետ..

= Աշոտը՛...շունե՛րը ուտեն գլուխը.. Տանուտէրին վկան գիրն է... խօսքը չանենք եղեր... ինծի նայէ, ինծի՛, դուն եկեր համով հոտով զաւակ ըլլայիր նէ եկած օրէդ ի վեր հօրդ եարան կ'ըլլայիր։ Հո՛ս պտտէ, հո՛ն պտտէ... ի՞նչ է ան, ծաշալէ մը ինստն գլխուդ ժողվեր ես ան իրիկունը... Աշխարքին բանը դո՞ւն պըտ շտկես... հօրդ հալը նայէ...

Ոտնաձայն մը լսուեցաւ։

Մայրիկը լռեց։ Իջան վար, մինչ Սիրանը վազեր էր դուռ։

— Հրամմէ նայինք, Բարթող էֆէնի — իրար անցաւ Թագուհի հանըմ։

= Թագուհի հանըմ, կը տեսնե՞ս, մանչդ մօտցաւ գլխ, մէյ մը չեկաւ քովս... ե՞ս պիտի գայի նորէն իր ոտքը...

— կը ներես, — մէջ ինկաւ Սուրէն — միջոց չեղաւ, հաւատա՛ մտադիր էի, բայց գործը անպակաս եղաւ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ գաւառներ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շըր- ջանի ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. ընկ. Կարոյի բնակարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի:

Գաւառ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Ընկ. Յովհ. Վարդանեանի բնակարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի դիւանը ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան քաղաքի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Նախաձեռնութեամբ «կայծ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Ե. Ե. Միութեան, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Հայ կրօնական յարանուանութեանց:

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ

Կը նախագահէ՝ Տիկին ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Խմբերգ «Բիւրակն» երգչախումբին կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Վալանս

Վաղը Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Վաղը Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքլը Քաթոլիք սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը նուագեն ջութակի վրայ ընկերներ Պ. Մելքոնեան եւ Գ. Աղապեկեան (Լիոնէն): Կ'երգէ՝ Օր. Տովինար Տէր-Պետրոսեան (Լիոնէն):

Հայկական պարեր եւ խմբերգ փոքրիկներու կողմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը հսկեն կարգապահութեան:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ռոման

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Յունիս 11ին: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զեկոյց Բժ. Նուպարէ՝ «Ֆրէօտականութիւն»ը (Freudisme). Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. միութեան Փօմօն Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Պ. Նազար Իշխանեանի տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Կարեւոր օրակարգ:

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին: Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամ. ժողովի մասին: Ընտրութիւն նոր վարչութեան, անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է այս կարեւոր ժողովին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարեն. Հայրենկց. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 41 րիւ Բիւպանօ: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

ՍԱԼՆՈՋՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Ave. d'Italie, Métro Port d'Italie). Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրակինեան, Ս. Գ.— 24 ֆր.:

Մարսէյլ, Գործ.— 1148: Կարգադրեցինք:

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Métro: Maubert-Mutualité

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Ն Ա Խ Ա Ձ Ե Ռ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ

„ՍԻՓԱՆ„ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

120 ՀՈԳԻԷ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ Օրիորդներ՝ Հ. Թորոսեան, Մ. Պոտուրեան, Պ. Պ. Ս. Նաւասարդեան, Մ. Իւզպաշեան, Ա. Սիմէոնեան

Երգչախումբի մեներգողներ՝ Տիկ. Սուրաբեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան

Դաշնակով կ'ընկերանայ՝ Օր. Խոսրովեան

ՏՈՄՍԻ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Ծանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, Հայ ուսանողներուն, արուեստագէտներուն եւ արուեստասէրներուն համար յատուկ տեղեր 5 ֆր.ի: Դիմել Հ. Սամուէլ Գրատունը:

Ամերիկայէն նոր հասած ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.45ԻՆ

Théâtre Montmartre l'ATELIER Place Dancourt Métro: Blanche et Anvers

Ժողովրդական մեծ համերգ

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Տէսինի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբ եւ Օր. Ի. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), Տիկ. Ն. ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Mlle RODANI (դաշնակ)

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն Emile ZOla սրահին մէջ Rue Boileau 127—129

ՏԷՍԻՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ S.L.S.A. սրահին մէջ

Յայտագրին մէջ.— Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Գ. Ղազարեան եւ Ա. Մելքոնեան:

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 31ին: Կը խնդրուի բոլոր ազգ. կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

Կարի յատուկ մոթէորներ

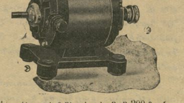

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ բէօսթաժ 300 ֆրանք

1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

Ուշադրութիւն

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ՏՕԼԱՊՃԵԱՆ

5a, րիւ տը լա Սալ եւ րիւ տը լա Միւ, Մարսէյլ

Մաքուր, համեղ եւ աժան կերակուրներ: Ապուր 60 սանթիմ, բանջարեղէն պարզ 1 ֆր., բանջարեղէն միսով 1.50, մսեղէն գետնախնձորով եւայլն 2 ֆրանք: Ընտիր ըմպելիներ: Ալօնըրմանի մասնաւոր գին:

Սրահը տրամադրելի է ժամը 2.30էն մինչեւ 6.30 ժողովներու համար: Համոզուելու համար մէկ անգամ այցելել բաւական է:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան' վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Դիմեցէ՛ք

ՎԱՐԴԱՆ Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

76 Rue Bernard du Bois, 76 MARSEILLE

ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԵՒ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

Կուտայ ձրի խորհրդակցութիւն:

Շնորհիւ իր տասը տարուան փորձառութեան, կը կատարէ արագ եւ խղճամիտ՝

Ամուսնական, ամուսնալուծման, դատական, անուններու սրբագրութեան, ժառանգական, հպատակութեան գործեր:

Ընկերութիւններու եւ միութիւններու վաւերացում:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 11—12, երեկոյ 5—7:

Բ Ո Ւ Ր Դ Ե Ր

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:

Միշտ պատրաստ ունինք 50000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40 եւ հաստ մանած բուրդ (grosse laine): Ամէն տեղէ աժան գին:

դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

ճաշարան ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

„ՖՕԹՕ ԵՆՕ„

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

20 ԺԱՄԷՆ

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը հանդիպելով երթուդարձի

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

Կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանք, կարասի, եւլն., եւլն.:

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԳԱՄԻՕՆՆԵՐՈՎ

Շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք համաձայնութեամբ)

դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE (B.duR.)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(23)**

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց ի դրանից, մինթէ ճանաչում էր Գրիստոս այս չարչարանքները, նա, որ այդ տեսակի բան երբեք իր վրայ չէր փորձած: Նրան մատնել էին միայն, ինչպէս Բոլլային, բայց ոչ թէ խարդախութեամբ մատնութեան վարել:

Արթուր ոտքի ելաւ երեսը խաչակնքելով րստ հին սովորութեան: Սեղանին մօտենալով՝ տեսաւ մի նամակ. հասցէի գիրը Մօնտանէլլիին ձեռքն էր, նամակն էլ գրուած մատիտով.

«Սիրելի որդիս, ինձ մեծ ցաւ է պատճառում, որ քեզ տեսնել չեմ կարողանալու քո բանտից ելած օրը. կանչուած եմ հոգեվարքի ու կը դառնամ ուշ գիշերին: Առաւօտեան վաղ եկ ինձ:»

Ստորագրութիւնը՝ Լ. Մ.

Հառաչանքով ցած դրաւ նամակը: Խե՜ղճ պադրէ:

Իսկ փողոցում խօսում էին մարդիկ զւարթ ու ծիծաղում: Ամէն ինչ ճիշդ այնպէս էր, ինչպէս այն հին օրերը, երբ ինքը կենդանի էր դեռ: Չէր փոխուել մարդկային ամենաչնչին պիտոյքներից մէկն անգամ, թէ ի՜նչ է՝ բաւականին մի մարդկային կենդանի հեղի: Առաջւայ նման էր ամէն ինչ: Ջուրը բխում էր աղբիւրից, աղաւնիները քչփչում էին կտուրների տակ, ինչպէս նախորդ օրը: Միայն ինքն էր դիակնացել:

Նստեց մահճակալի եզերքին, դրաւ ձեռքը երկաթին ու գլուխն էլ յենեց ձեռքին: Դեռ շատ ժամանակ ունէր. ցաւում էր գլուխը, ուղեղի ճիշդ մէջտեղում: Ինչպէ՜ս անմիտ էր ամէն ինչ, ի՜նչ ապուշ ու անիմաստ...

×

Լսեց փողոցի դրան ուժեղ զանգը: Արթուր վեր թռաւ սարսափահար ու երկու ձեռքով բռնեց կոկորդը: Վերադարձել էին: Մինչ ինքը այստեղ նստել էր կիսաքուն ու ձեռքից բաց էր թողել թանկագին ժամանակը: Այժմ նորից պէտք էր տեսնէր նրանց դէմքերը ու լսէր նրանց կոշտ խօսքերը, ծաղրն ու դատողութիւնը: Եթէ միայն մի դանակ լինէր ձեռքի տակ:

Եւ յուսահատ նայեց չուրջը սենեակում: Փոքրիկ դարանի վրայ դրուած էր մօրը աշխատութեան զամբիւղը: Այնտեղ երեւի մկրատ էլ կը լինէր, որ զարկերակը բանար գոնէ: Չէ՛, մեխն ու սաւանը աւելի ապահով էր, միայն թէ ժամանակը բաւէր: Քաշեց սաւանը անկողնից ու կատաղի հապճեպով պատռեց մի շերտ: Սանդուղի վրայ քայլեր լսեցին: Պատռած կտորը շատ էր լայն, հանգոյց չինել չէր կարելի: Ու աւելի արագ սկսեց աշխատելու քայլերի մօտենալը լսելով: Քունքերը զարկում էին ուժգին, ու մի անտանելի աղմուկ հնչում էր ականջներին մէջ: Շո՜ւտ, շո՜ւտ, գոնէ դեռ մի հինգ րոպէ էլ...

Բաղխեցին դուռը: Պատռած կտորը ընկաւ ձեռքից, ու նստեց նա հանգիստ՝ շունչը բռնած: Դրան կանթը շարժեցին ու լսեց Յուլիայի ձայնը.

— Արթո՛ւր:

Ելաւ ոտքի, հազիւ շնչելով:

— Արթո՛ւր, բաց, խնդրեմ. սպասում ենք:

Հաւաքեց սաւանի կտորները, նետեց արկղը, ու արագ կարգի բերաւ անկողինը:

— Արթո՛ւր:

Այս անգամ կանչողը Ջեմսն էր, որ միաժամանակ անհամբեր ծեծում էր դուռը:

— Քնե՞լ ես:

Արթուր աչք գցեց սենեակին, տեսաւ ամէն բան ծածկած է ու բացաւ դուռը:

— Ես յոյս ունէի, որ դու գոնէ կը կատարես խնդիրքս ու կը սպասես մեզ. — ասաց Յուլիան ներս սահելով կատաղած: — Դու բոլորովին բնական ես համարում, որ դրանը կէս ժամ սպասենք:

— Չորս վայրկեան, անգի՛նս. — հեզութեամբ սրբագրեց նրան Ջեմս, սենեակ մտնելով իր կնոջ վարդագոյն մետաքսէ տուտի ետեւից: — Ի հարկէ, Արթուր, աւելի վայելուչ կը լինէր, եթէ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : **Sch. Missakian**

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ **Métro : TOLBIAC**)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1932

5 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1898

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃՆԵՐԸ

Երկու նշանակելի դէպքեր, քառասունեւութ ժամ տարբերութեամբ: Պրիւնինկ գնաց. Էրիօ եկաւ:

Փրուսիոյ ընտրութիւններէն յետոյ, որոնք վերջացան ծայրայեղներու յաղթանակով, Պրիւնինկի նահանջը կասկած չէր վերցներ: Հիթլերեան ճնշումին տակ, հակառակ կառչած մնալու ճիգերուն:

Պրիւնինկէն յետոյ Ֆոն Փափէն — Հինտէնպուրկի մարդը — որ ձեռք կ'առնէ ուժեղ զինուորականի մը Շլայխէրի օժանդակութեամբ, երկրին գործերը քշելու իրենց ճակատագրին:

Այժմ թէ ձախին դէմ հաստատուած, զինուորական ծպտուն կառավարութիւն մը չէ՞ որ կը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ՝ մեծամասնութեան նախագահութեամբ: Նոր դահլիճին առաջին քայլն իսկ կ'ըլլայ խորհրդարանը՝ առանց նոյն իսկ զայն արժանացնելու ... մը գոնէ հրաւիրուելու պատիւը...

Պարզ է թէ Ֆոն Փափէն կոչուած չէ որ և է փոփոխութիւն մտցնելու երկրին արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Իր առաջին յայտարարութիւնով իսկ արդէն, կ'առաջադրէ շարունակել Պրիւնինկի գործը: Գերման քաղաքականութիւնը չառնեց ճշգրտած ... աշխարհի յուզող գլխաւոր հարցերուն հանդէպ: Ոչ մէկ ... պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու գլխաւոր: Ազգային պաշտպանութեան միջոցներուն մէջ՝ հաւասար իրաւունք: Ու բոլորը կ'երթան դէպ ի դաշնագրերու վերաքննութիւն: Կը մնայ ուրեմն, պահանջներու հետապնդման մէջ մոցնել ... կորով ու յանդգնութիւն:

Հո՞դ է Փափէն — Շլայխեր կառավարութեան գործը, հովանաւորութեամբ Հինտէնպուրկի, որուն համար, չիտակ է ըսել թէ՝ ... ձախերու քուէով, ամէնէն մեծ հարուածը կուտայ ... :

Նշանակելի զուգադիպութեամբ մը, գրեթէ միեւնոյն աւեն ... մէջ, գործի գլուխ կ'անցնի արմատական տարրը՝ ... թեամբ Էրիոյի: Անդրին տիրակալութիւն: Այստեղ աւելի ... ժողովրդավարութիւն:

Պրիւնինկ երկիրը վարեր էր կէս — խորհրդարանով, պակասը ... համար հրամանագիր — օրէնքներով: Ֆոն Փափէն զայն ... վարէ առանց խորհրդարանի:

Իսկ Էրիօ, երբ ասանդապահ՝ ֆրանսական ժողովրդավար ... աւանդութիւններուն, չի կրնար անշուշտ անտեսել դրացիին ... ներն ու ձգտումները:

Նոր վարչապետը որ ընտրական պայքարի օրերուն դաշնակցեր էր բոլոր ձախերուն եւ ընկերվարականներուն հետ, գործակցութեան ամէն կամուրջ քանդեց ընկերվարականներուն եւ աջերուն հետ: Ու երբ խորհրդարանին կը ներկայանայ առանձնապէս ... արմատական տարրերէ բաղկացած կառավարութեամբ մը, թէեւ ... եւ արդէն փորձուած, պիտի կրնա՞յ իր մեծամասնութեան ... պահպանել «հանրապետական կարգապահութիւնը» որ կարգադրած էր ընտրական պայքարին:

Մանաւանդ որ ներքին եւ արտաքին հարցերու լուծման եզակի շուրջ, տարակարծութիւնները մեծ են խորհրդարանի բաղկացուցիչ տարրերուն մէջ: Ելեւմուտքի հաւասարակշռումը, տնտեսական տագնապ եւ անգործութիւն, ընկերային ապահովութիւններ որոնք մեծապէս կը մտահոգեն աջերն ու ձախերը՝ ... քանչիւրը՝ համաձայն յատուկ ըմբռնումներու, կրնան նոյն ... թորկալի մթնոլորտ ստեղծել խորհրդարանին մէջ, ինչ որ էր ... արիէօի օրով:

Իսկ արտաքին քաղաքական հարցերը՝ փոխն ի փոխ՝ Էրիոյի ... կառավարութիւնը պիտի դնեն մերթ աջ ու մերթ ձախ մեծամասնութիւն մը ապահովելու պարտադրանքին առջեւ, կը թուի:

Որովհետեւ, մեծամասնութիւնը զոր ընտրած է իր դահլիճին ... թեամբ իսկ, ըստ ի արմատականներու հոծ ու միատարր ... ցուածէն, խորհրդարանին մէջ կը ներկայացնէ խմբակցութիւններու ամբողջութիւն մը, որ կրնայ քակուիլ՝ համաձայն օրուան հարցերուն:

Աջերը անընդհատ կը շեշտեն վտանգը՝ որ Գերմանիայէն կուգայ: Էրիօ առաջին փորձաքարի մը պիտի զարնուի Լօզանի մէջ, ... օրէն, ուր պիտի վճռուին հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու փշոտ հարցերը: Այդտեղ արդէն առաջին պարտութիւն մը՝ պարտութիւնը կրնայ ըլլալ ձախակողմեան դահլիճին, որ իր դէմ պիտի գտնէ զօրեղ հակառակորդներ՝ Գերմանիոյ ... :

Իսկ ընկերվարականները որոնք կրնան ի հարկին իրենց 130ի ... թիւնը դնել նժարին մէկ կողմը, ծանօթ են իրենց ձգտումներով եւ պահանջներով, որոնք ծառայելով մէկտեղ աւելի լայն, ... համամարդկային խաղաղութեան մը տեսլականներուն, ... կողմի տեսարաններուն, կը նպաստեն Ֆրանսայի հակառակորդներու շահերուն:

Ճնշում ուրեմն աջէն ու ճնշում ձախէն:

Պէտք է ընդունիլ թէ դժուարին պայմաններու մէջ է որ գործի գլուխ կ'անցնի Էրիօ: Եւրոպա, տնտեսականին հետ, կ'անցնէ ... հոգեկան տագնապ մը եւ դրացի երկիրներ, մանաւանդ Գերմանիան, ասպիճանաբար կը սահին դէպ ի ծայրայեղութիւն: Միջազգային քաղաքական ամէն հարց, սերտօրէն կապուած է իւրաքանչիւր երկրի ու աշխարհի տնտեսութեան ու Ֆրանսա, որ իր արտաքին եւ ներքին հաւասարակշռութիւնը պէտք է պահպանէ, ... պայքար մը չէ որ պիտի մղէ մանաւանդ երկրէն դուրս՝ միջազգային հրապարակի վրայ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Չարչարուած ու մաշած բառ մը, որ սակայն ամէն օր գործածելու հարկադրանքի տակ ենք:

Ամէնուն կողմէ ընդունուած ու կարծես վաւերացուած բառ մըն է «իրաւունք»ը, որ սրբազան բան մը, մարդոց ու ժողովուրդներու գոյութեան էութիւնը կը յատկանշէ ու առերեւոյթ կը զրահապատէ իրաւատէրը ամէն յարձակողականի դէմ:

Բայց իրականին մէջ ամէնէն յարաբերական բառն է, որ լեզուներու մէջ գործածուած ըլլայ: Յարաբերական՝ եթէ ոչ իր իմաստով, գոնէ իր տարողութեամբ:

Ամէն կանգուն է իրաւունքի սահմանները նեղցնելու կամ լայնցնելու: Ու իրաւունքը ռէտինի պէս կրնայ կծկիլ ու մեկնիլ:

Ու, ամէնէն շատ, «իրաւունք»ի մասին խօսողը՝ անիրաւողն է դարձեալ:

Սակայն ընկճուածն ու տրորուածը նոյնպէս ուրիշ ճար չունի. երբ իր յուսահատ ճիչը կը բարձրացնէ, առաջին խօսքը որ բերնէն դուրս պիտի գայ, իրաւունքի պաշտպանութիւնն է:

Իրաւունքի իսկական իմաստը անիրաւուածի սահմաններուն մէջ միայն կարելի է փնտռել: Հազար անգամէն, թերեւս մէկ անգամ միայն իրաւունք բառը իր սրբազան իմաստը ծածկէ, եթէ անիրաւուածը, իր կեանքի գնով կորովի գիծ մը գծէ անոր շուրջը:

Անիրաւուածը ուրիշ ելք չունի եւ չի կրնար ազատիլ իրաւունքի ըմբռնումէն, որովհետեւ կը հաւատայ թէ այդ բառը որ առաջին անգամ գործածուած է, անիրաւութիւն մը դարմանելու համար ծնած է մարդկային ուղեղին մէջ:

Ու մարդկային է, որ իրաւազրկուածը կառչած մնայ իր իրաւունքին, մինչեւ մահը:

Հայն ալ կառչած կը մնայ իր իրաւունքին (տրորուած ու անտեսուած) այն գիտակցութեամբ, որ քնած առիւծի մը վրայ մարդիկ կը կոխեն, բայց կենդ մրջիւնէ մը կը զգուշանան:

ԲԻՎԱՐԷՑ

Զինաթափութիւն

Զինաթափութեան ժողովին օդանաւային յանձնախումբը շարունակեց իր աշխատանքները եւ վերջացուց ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ ներկայացուած նախագծին քննութիւնը:

Այս նախագիծը կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ, նկատի առնելով ուրիշ պատուիրակութեանց առաջարկները:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը սակայն յայտարարեց թէ այն սկզբունքներն իսկ՝ որոնց վրայ կը հիմնուի ֆրանսական ծրագիրը, կը ձգտին պահպանել մեծ տարողութեամբ օդանաւերը, ինչ որ վտանգ մը կը ներկայացնէ քաղաքային բնակչութեան համար: Այդ պայմաններու մէջ, ըսաւ, իտալական պատուիրակութիւնը ձեռնպահ կը մնայ եւ չի մասնակցիր վիճաբանութեանց:

Գերմանիոյ ներկայացուցիչն ալ իր կարգին առարկութիւններ ըրաւ, յայտնելով թէ ընդունուած նախագիծը չէ մշակուած՝ նկատի առնելով այն երկիրները՝ որոնք զինուորական օդանաւային կազմակերպութիւն չունին, ոչ ալ օդային պաշտպանութեան յատուկ ելեւմուտք: Հունգարիա եւս մասնակցեցաւ այս առարկութիւններուն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Սուրիոյ մարզպանը հրամանագրով մը սուրիական խորհրդարանին բացումը կը յայտարարէ յունիս 7ին, նշանակելու համար հանրապետութեան նախագահը, խորհրդարանի նախագահը եւ վաւերացնելու համար ընտրութիւնները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ ԷՏՈՒԱՌ ԷՐԻՈՅԻ

Ֆրանսական խորհրդարանը ընտրեց իր նախագահները եւ դիւանները: Երեսփ. ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Պուշ-տիւ-Ռոնի երեսփոխանը եւ նախկին Երեսփ. ժողովի նախագահը՝ ընկերվարական Ֆէրնան Պուիսոն: Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ժաննէ: Երկու նախագահներուն դէմ ալ, ուրիշ որ եւ է թեկնածու չէր ներկայացեր:

Հանրապետութեան նախագահը Պ. Էտուառ Էրիոյի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Ինչպէս կը յիշուի, ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, նախկին վարչապետը Պ. Թարտիէօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցեր էր հանրապետութեան նախագահին, առանձնելով մինչեւ ... Պ. Էրիօ որ հազիւ յայտնուած ընտրութեանց արդիւնքը, պատրաստուեր էր արդէն առանձնելու դահլիճին կազմութիւնը եւ տակից տակին բանակցութիւններ կը կատարէր, արդէն կազմած է կառավարութիւնը՝ որ խորհրդարանին պիտի ներկայանայ հինգշաբթի օր:

Նոր դահլիճը կազմուած է պետական ծանօթ եւ փորձառու անձնաւորութիւններէ:

Վարչապետութեան հետ, արտաքին նախարարութիւնն առանձնած է Պ. Էրիօ ինքը: Ներքին նախարար՝ Շօթան: Ցարդ փոխ — վարչապետութիւնը կը յանձնուէր դատական նախարարին: Պ. Էրիօ այս անգամ, քաղաքական նկատումներով՝ փոխ — վարչապետութիւնը կցած է ներքին նախարարութեան: Դատական՝ Ռ. Ռընու, պատերազմական՝ Փօլ Պոնքուր՝ նախկին ընկերվարական եւ ժընեւի ֆրանսական մնայուն պատուիրակը: Ծովային՝ Պ. Լէյկ, օդային՝ Փօլ Փէնլըվէ, ելմտական՝ Ժէրմէն — Մարթէն, Գաղթային Ալպէր Սարօ, Աշխատանքի՝ Տալիմիէ, Հանրօգուտ շինութիւններ՝ Տալատիէ, Հանրային առողջապահութեան՝ Ժիւսթէն Կօտառ, Կրթական՝ տը Մօնզի եւայլն:

Նախարարական կազմը, ընդհանրապէս գոհունակութեամբ կը դիտուի կեդրոնին եւ աջերուն կողմէ:

Թուրքիա-Իտալական յարաբերութիւնները

Թուրք նախարարներու Հռոմէն մեկնելէն ի վեր, իտալական մամուլը կը շարունակէ զանազան մեկնութիւններ տալ անոնց այցելութեան: *Ճիօրնալէ տ'Իտալիա* կը գրէ թէ ժամանակէ մը ի վեր, իսլամական աշխարհը մեծ խմորումներու շրջան մը կը բոլորէ: Թրքական վերազարթնումը՝ հերքելով «Հիւանդ մարդու» առասպելը, ազդեցութիւն կը գործէ արեւելքի մահմետական աշխարհին վրայ: Այդ շրջանին մէջ՝ հոգատարութեան ներքեւ գտնուող երկիրները անկախութեան կը ձգտին, ինչպէս նաեւ արագ զարգացման, համաձայն իրենց ազգային ոգիին: Իրաք մօտ ատենէն կը ստանայ իր ազատութիւնը, եւ ինչ ալ ըլլայ հոգատար պետութեան քաղաքականութիւնը, Սուրիան ալ պիտի հետեւի նոյն նամբուն: Անդրյորդանան, Պաղեստին նոյն բախտին պիտի արժանանան:

Այս բոլոր ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ մահմետական բոլոր տարազի ազգերուն հետ՝ ինչպէս Պարսկաստանն ու Աֆղանիստանը, Իտալիա կապուած է բարեկամութեան ամուր կապերով եւ տնտեսական ու առեւտրական խոստմնալից շահերով: Հետեւաբար ուշադրութեամբ եւ համակրանքով կը հետեւի այս բոլոր երկիրներուն ազգային ոգիի վերազարթնումին եւ այս բոլոր ազգերուն հանդէպ տոգորուած է գործակցութեան փափաքով:

Այս բոլոր հարցերուն հանդէպ, Իտալիա եւ Թուրքիա համաձայն են եւ պիտի աշխատակցին համերաշխաբար:

Թան իտալական թերթին այս գրութեան անդրադառնալով կը գրէ, թէ Իտալիա՝ զօրացած Թուրքիոյ հետ իր նոր կապով, կ'ուզէ ներկայ ըլլալ Կովկասէն Հայաստան, Անատոլուէն Աֆղանիստան, այսինքն մինչեւ Հնդկաստանի սահմանները: Կանգնելով Թուրքիոյ կողքին, Իտալիա բացէ ի բաց կը քաջալերէ վերանորոգչական ուժերն ու շարժումը որ կը յայտնուին իսլամական աշխարհին մէջ:

«Մեծ պետութեանց մէջ, առաջինն է որ այդպէս կը գործէ: Առաջինն է որ նկուն կերպով կը յարմարի Ասիոյ վերազարթնումով ստեղծուած բարոյական նոր պայմաններուն»:

Գերման խորհրդարանը կը լուծուի

Գերմանիոյ կառավարութիւնը որոշեց Հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի առաջարկել լուծել խորհրդարանը, առանց նախապէս զայն նիստի հրաւիրելու: Հրամանագիրն արդէն ստորագրուեցաւ:

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը մշակեց կառավարական յայտարարութեան ծրագիր մը, որ մամուլին պիտի յանձնուի, խորհրդարանի լուծման հրամանագրին հետ:

Հաւանական կը նկատուի որ նոր ընտրութիւնները կատարուին յուլիսի վերջերը:

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը «Ֆորվէրց» յատուկ թիւ մը հրապարակ հանեց եւ ժողովուրդին ցրուեց ձրիօրէն, ընդդէմ «պարոններու կառավարութեան»:

Տիրող կարծիքն այն է թէ Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը ինքզինքը չի նկատեր փոխանցման կառավարութիւն մը՝ որմէ վերջ իշխանութիւնը յանձնուի հիթլերեաններուն: Այլ պիտի ջանայ տեւել եւ յառաջիկայ ընտրութիւնները կատարել ի նպաստ իրեն: Դահլիճին մէջ պատերազմական նախարար Շլայխէրի ներկայութիւնը ենթադրել կուտայ թէ կառավարութիւնը հաւասարապէս աջին թէ ձախին դէմ՝ ամէն խստութեան պիտի դիմէ, իր դիրքը պաշտպանելու համար:

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին շաբաթական վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէ 262,184 անգործ:

Նախանցեալ շաբթուան անգործներու թիւն էր 276,321: Ուրեմն 8137ի նուազում մը:

Լոյտ Ճօրճ՝ պատասխանատու Ցարին սպանութեան

—)(o)(—

անգլիական դեսպանը [illegible] աղջիկը, գրքի մը մէջ Ցարին եւ իր ընտանիքին սպանութեան պատասխանատու ցոյց կուտայ Լոյտ Ճօրճը:

Հեղինակուհին կը պնդէ թէ Լոյտ Ճօրճն է որ խորհուրդ տուած է Անգլիոյ թագաւորին, թոյլ չտալ որ, գահէն հրաժարումէն յետոյ, Ռուսիոյ կայսրը ապաստանի Անգլիա: Ցարը, չէզոք երկրի մը միջնորդութեամբ, հաւանութիւնը առած էր Գերմանիայէն որ զինքը փոխադրող յածանաւը կարենայ ապատօրէն անցնիլ գերմանական ջուրերէն: Վերջին պահուն, սակայն, Լոնտոնէն եկած հեռագիր մը կ'արգիլէր Ցարին՝ անգլիական հողը ոտք կոխել: Մոսկուայի այն ատենուան անգլիական դեսպանը որ կը մեղադրուէր թէ Ցարին չէ յանձնած Ճօրճ թագաւորին մէկ հեռագիրը եւ ատով պատճառ եղած է որ Ցարը անցնի բոլշեւիկներուն ձեռքը, ուզեր էր իր կենդանութեան, ինքն իսկ երեւան հանել ճշմարտութիւնը: Սակայն Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը արգելք դրեր էր, սպառնալով ջնջել հանգստեան թոշակը որ կը ստանար: Դեսպանը ազքատ էր եւ ստիպուած՝ համակերպեցաւ:

Այսօր, իր աղջիկն է որ Ցարին սպանութեան վերաբերեալ պարագայ մը երեւան կը հանէ եւ կը պատմէ թէ, անմիջապէս որ իր հայրը իմացաւ թէ ցարական ընտանիքը վտանգի տակ է, հեռագիր ղրկեց Լոնտոն, խնդրելով որ փութով կազմակերպէն Ցարին եւ իր ընտանիքին մեկնումը դէպ ի Անգլիա: Անգլիոյ թագաւորը անմիջապէս նպաստաւոր պատասխան էր տուեր: Դեսպանը անմիջապէս գացեր էր տեսնելու Պ. Միլիուքովը անհրաժեշտ կարգադրութիւնները տեսնելու համար: Սակայն Ցարին մեկնումը ուշացաւ մեծ — դքսուհի Մարիայի հիւանդութեան պատճառով: Այն օրը որ ճամբորդութիւնը պիտի կատարուէր, Լոնտոնէն հասած հեռագիր մը կը յայտնէր թէ Ցարին տրուած արտօնութիւնը Անգլիա ապաստանելու ետ առնուած է:

Աւելի յետոյ, դեսպանը իր աղջկան յայտնեց թէ Լոյտ Ճօրճն էր որ թագաւորին յորդոր տուեր էր ետ առնել տրուած արտօնութիւնը, դժգոհ չձգելու համար Աշխատաւորականները եւ վստահեցուցեր էր զայն թէ Ցարին անապահով վիճակին մասին տրուած լուրերը չափազանցուած են:

Լոյտ Ճօրճ ընդունած է թէ ինքն էր որ խորհուրդ տուեր էր թագաւորին թոյլ չտալ որ Ցարը մեկնի Ռուսիայէն: Անգլիա կը փորձէր համոզել Կերէնսկին որ շարունակէ պայքարիլ Դաշնակիցներու կողքին եւ զայն դժգոհ ձգելու ատենը չէր, թոյլ տալով որ Ցարը Անգլիա ապաստանի:

Կորկուլովի դատը

Կորկուլովի պաշտպան փաստաբանները խնդրանք ներկայացուցեր էին հարցաքննիչ դատաւորին, մէկ քանի կէտերու շուրջ յաւելուածական քննութիւն մը կատարելու:

Հարցաքննիչը մերժեց փաստաբաններուն խնդրանքը եւ Կորկուլովի մասին նախնական քննութիւնները փակուած նկատելով, ամբողջ թղթածրարը յանձնեց ամբաստանիչ ատեանին:

Կորկուլովի դատավարութիւնը պիտի սկսի յուլիս 7ին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԸ

Հայաստանի անկախութեան տասներչորրորդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած հանդէսը եւ անոր տօնակատարութիւնը խափանելու համար կատարուած անհերքելի եւ պաշտօնական մանրամասնութիւնը, եկու վերջնական կերպով հաստատելու, որ մեր հակառակորդները շատ վարժ են լրտեսութեան, մատնութեան եւ ամէն կարգի ստորնութեանց:

Պատմենք դէպքը այնպէս ինչպէս տեղի ունեցաւ, այնպէս՝ ինչպէս իրականութիւնն է չոր եւ ընդվզեցուցիչ:

Մայիս 29ի կիրակի օրուան համար, կանխօրօք ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր, տօնելու համար անկախութեան տասներչորրորդ տարեդարձը: Այս տօնը, Աթէնքի մէջ կը տօնուի տասը տարիէ ի վեր եւ առանց նոյն իսկ ոստիկանական արտօնութեան: Այս տարի, երկրին օրէնքներէն թելադրուած հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը՝ շաբաթ մը առաջ պաշտօնական դիմում կատարած եւ Աթէնքի ընդհանուր ոստիկանապետութենէն անհրաժեշտ արտօնագիրը ստացած էր:

Հանդէսին պատուական նախագահութիւնը սիրայօժար կերպով ընդունած էր Երեսփ. Ժողովի փոխ-նա[illegible] պէտ գիտուն Պ. Ֆիլատէլֆիոս, ընկ. Շաւարշ Միսաքեան որ շաբաթէ մը ի վեր է (Մայիս 25ին հասաւ) կը գտնուի Աթէնք, եւ զօր. Թորգոմ: Հանդէսին գեղարուեստական մասն ալ խնամուած էր ամէն կերպով:

Մասնաւոր խանդավառութեամբ մը Աթէնքի հայութիւնը կը սպասէր կիրակիին, լսելու համար բանախօսները եւ տալու համար իր արժանաւոր տուրքը Հայաստանի անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութեան:

Այս բոլորը քունն ու խելքը փախցուցած էր մեր փանջունիներուն, որոնք ամբողջ շաբաթ մը թուղթ ու մելան սպառեցին, թերթ ու կոչ խմբագրելով եւ ժողովուրդը պայքօթի հրաւիրելով:

Ի վերջոյ շաբաթ գիշեր (1932 Մայիս 28) փանջունիները համոզուած որ իրենց բոլոր հաչոցները ո՛չ մէկ արդիւնք ունեցած են ժողովուրդին վրայ, եւ ընդհակառակն ժողովուրդը արհամարհանքով եւ զարշանքով կը լսէ իրենց վայրերանութիւնները, կը դիմեն՝ ծանօթ սմսըրւկ նշանաւոր Շահվերտօֆին, որպէս զի միջոցներ մտածէ հանդէսը խափանել տալու համար:

Շահվերտօֆ այնքան ալ շատ մտածելու պէտք չունէր: Արհեստով մատնիչները երկար ու բարակ չեն մտածեր: Անմիջապէս կը դիմէ սովետ դեսպան Բօթեմքինին, պաղատելով որ անպայման միջոց մը մտածէ: Ու միջոցը կը գտնուի: Բօթեմքին նոյն գիշերն իսկ (շաբաթ գիշեր) կը ներկայանայ նախարարաց խորհուրդին, վարչապետ եւ արտաքին գործոց նախարար՝ Պ. Փափանաստասիուի, բողոքելով որ վեց ամիս առաջ կարմիր Հայերու հաւաքոյթին դէմ դրուած արգելքը, սպիտակ Հայերու հանդէսին դէմ չէ դրուած: Աւելցնելով նաեւ, որ իրեն՝ Բօթեմքինի այս հանդէսը (Մայիս 28ը) կը նկատէ ներգաղթի դէմ ցոյց եւ վստահ է որ դէպքեր կը պատահին, կարմիր եւ սպիտակ Հայերու միջեւ:

Նախարարաց խորհուրդը հարցը խորապէս քննելու համար նիստի կը հրաւիրէ ընդհանուր ոստիկանապետ Պ. Նաաքոս, որ պէտք եղած լուսաբանութիւնները կուտայ կիրակիի հանդէսին մասին. աւելցնելով որ ինքը շաբաթ մը առաջ արտօնած էր ծանօթ հանդէսը որ եւ է անպատեհութիւն չտեսնելով: Ի վերջոյ, նախարարաց խորհուրդը ձեւով մը, մերժած չըլլալու համար կ'երեւի, արտօնութիւնը հաստատած է, պայման դնելով որ հանդէսը կատարուի քաղաքէն դուրս եւ գոց տեղ մը:

Այս որոշումը կը տրուի կէս գիշերին: Մամուլը կը տեղեկանայ բոլորովին տարբեր ձեւով:

Կիրակի առաւօտ է: Մայիս 29: Աթէնքի բոլոր արուարձաններուն մէջ աննախընթաց եռուզեռ կայ: Տեղական պատրաստութիւն ամէն կողմ, ժամ առաջ երթալ տեղ գտնելու համար:

Յանկարծ լուրը: Ձեռքէ ձեռք կը պտտին յոյն թերթերը: Հանդէսը պիտի չըլլայ: Մայիս 28ը տօնողները համայնավարներ են եղեր, որոնք — լա՛ւ լսեցէք — կարմիր դրօշով փաթ[illegible] հանդէսէն վերջ: Ասի՞ք:

Այսպէս գրողները յոյն թերթեր են, իրենց երկրին մէջ, նախարարաց խորհուրդին քթին տակ: Գոնէ մէկը ճշդ գրած ըլլար: Բոլորը մէկ բերան եւ միեւնոյն ձեւով:

Կարգադիր յանձնախումբը գործի կ'անցնի: Թէեւ ժամանակ չկայ: Ժամը իննն է: Տասնըմէկին ժամ մը կայ հանդէսին: Սրահին մէջն ու դուրսը լեցուած են ոստիկանները: Ժողովուրդը առանց կարեւորութիւն տալու օրուան լուրին գունդագունդ եկած է հանդիսավայր եւ ոստիկանութեան խնդրանքին վրայ լեցուած է ամբողջ սինեմայի սրահը: Աննախընթաց է խանդավառութիւնը: Բերնէ բերան փսփսուքներ, խօսակցութիւններ: — Սրիկաները, չեն ալ ամչնար: Պաշտօնապէս մատնութիւն կ'ընեն: Մէյ մըն ալ կ'ելլեն հոս ու հոն մատնիչ կը փնտռեն, աս ու ան մատնիչ կ'որակեն: Թրքավարինները:

— Ընկեր... յետաձգենք, հոգ չէ: Յառաջիկայ կիրակի ըլլայ: Այս ժողովուրդը միշտ ալ պիտի գիտնայ յարգել իր ազգային մեծ տօնը: Ուր որ ալ գտնուի: Սա կամ նա ձեւով: Բօթեմքինները եւ անոնց սիրակցորդ պէյերու զաւերը աւելի պիտի խորացնեն մեր յարգանքը, աւելի պիտի արծարծեն մեր կրակը:

— Հա, իմացէք, այս գործին մէջ Թուրքերուն ալ մատը կայ: Կ'ըսեն թէ Թուրք դեսպանը գրաւոր դիմում կատարած է նախարարութեան:

— Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը, կեցցե՛ն բոլոր Մայիս 28եանները: (Կ'ըսէ բոլորովին չէզոք մարդ մը):

— Ձինակցութիւն է եւ սրբազան գործակցութիւն մեզի դէմ, Թուրքեւսովետ ճակատէն: Խեղճ Յոյներն ալ կամայ թէ ակամայ զոհը կ'ըլլան այս սրիկաներուն:

Կը խօսին այսպէս: Տաք արեւ կայ եւ քրտինքը ողողած է բոլորին դէմքերը: Որոշուած է յառաջիկայ կիրակին (5 Յունիս) յետաձգել: Ժողովուրդը չի մեկնիր սակայն:

— Հոս, հոս հրապարակին վրայ, բացօդեայ տօնենք կ'առաջարկէ հայուհի մը:

Վերջապէս դժուարութեամբ կը ցրուին, յառաջիկայ կիրակի աւելի ուժեղ եւ չեչտուած թափով գալու համար:

Կարգադիրը կը գործէ: Անմիջապէս ժողով կը գումարէ եւ ընդարձակ լուսաբանութիւններ կը ղրկէ հելլէն թերթերուն: Միւս կողմէ կ'որոշէ զանազան ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարել: Կը գործէ նաեւ Պ. Ֆիլատէլֆիոս, որ իր գայրոյթը կը յայտնէ եղածին համար:

Ու արդիւնքը: Իրիկուան բոլոր թերթերը ուժգնօրէն կը քննադատեն եղածը: Մասնաւորապէս նախարարութիւնը, որ Բօթեմքիններու ցուցմունքով կը շարժի, կամ անոնց ընթացք կուտայ մոռնալով իր իրաւասութիւնն ու արժանապատուութիւնը: «Աթէնաիքի Նէա», «Էսթիա», «Անթրօփօս», «Էթնօս», «Ակրոպոլիս» բոլորը մէկ բերան կը յարձակին համայնավարներուն եւ Բօթեմքինին վրայ, այս վերջինին թելադրելով որ «իր գործերուն խառնուի միայն»:

Զմռնամ ըսելու, որ տասուան թերթերն ալ արդէն մեզի դէմ (սպիտակ Հայեր) ո՛չ մէկ արտայայտութիւն ունեցած էին: Ընդհակառակն բայ հիմնուելով կը յարձակէին համայնավարներուն վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը պարզ է արդէն: Հանդէսը պիտի կատարուի Յունիս 5ին: Ամբողջ ժողովուրդը, հելլէն մամուլ եւ կառավարական շրջանակներ հիմա աւելի յստակ կերպով գիտեն ու կը ճանչնան բուն խառնակիչները, իսկական մատնիչները, էապէս ինկածները, սկսած սովետ դեսպան Բօթեմքինէն, որուն հասցէին «Աթէնաիքի Նէա» թերթը շատ թափանցիկ տողեր գրած էր «յանձնարարելով բարի Պ. Բօթեմքինին, որ այս բոլոր սանձգութիւնները իրենց երկրին (Ռուսիոյ) մէջ փորձէ»:

Տասնեկու ժամուան ընթացքին պատահած անցուդարձերն են որ [illegible]: Կը գրեմ իր ժամանակին, եթէ բացառիկ նորութիւններ ըլլան:

Պէտք է ըսեմ, որ ընկ. Շաւարշի ներկայութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է ամբողջ գաղութին մէջ եւ բոլորը անհամբեր կը սպասեն Յունիս 5ի կիրակիին լսելու համար զինքը անկախութեան տօնին առթիւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ.— Մոռցայ արձանագրել որ Ա. զօրաբանակի նուագախումբը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, կատարուած խնդրանքին ընթացք տուած էր եւ իր ամբողջական կազմով կը մասնակցի հանդէսին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՆՈՐ ԱՂԱՋԱՆՔ

—)(o)(—

Ու սիրտս այսօր, վերադարձին,
Իրիկուան զով ստուերին,
Սիրականիս ճամբուն վրայ
Ծունկի եկած կը մրմռայ:
— Աղուոր աղջի՛կ,
Մի՛ մերժեր զիս,
Դէմքիդ վրայ
Նախնիքներէս
Շունչ մը ճզօր կը խտանայ,
Աչքերուդ մէջ
Ծիծաղ գիւղիս
Սուրբ լճակը կը խորանայ,
Արիւնիդ մէջ
Ո՜ն, իմ քաղցր
ցեղիս ամբիծ ճոսանքը կայ:
Ճէյրան աղջիկ,
Մի՛ մերժեր զիս,
Հասկցած եմ,
Կեցուածքիդ մէջ
Պարիկներու
Պերճ ճասակի աշխարհ մը կայ.
Քայլուածքիդ մէջ
Նոճիներու
Հեզութիւն մը կը թուլռայ,
Նայուածքիդ մէջ
Կախարդանքի
Յաղթութիւն մը պար կը խաղայ:
Պայծառ աղջիկ,
Մի՛ մեր մերժեր զիս,
Ես սերտած եմ,—
Ճակատէդ վար
Բիւրեղացած
Ծով յոյսերու [illegible] կը բոր,
Այտերուդ ճետ
Շրթունքներէդ
Հրաճրումի շող կը ճոսի,
Պարանոցէդ
Աւաջնորդող
Աշտարակի լոյս կը վառի:
Ծնծղուն աղջիկ,
Մի՛ մերժեր զիս,
Խոճի, խօսքի
Ջայներուդ մէջ
Գեղաճնչիւն
Ջեփիւռ մը կայ,
Որ կ'օրօրուի,
Կը նրբանայ
Յաւերժութեան երգ կը դառնայ.
Կուրծքիդ վրայ,
Անտառացած
Խիտ վարդերու
Հմայք մը կայ,
Որ [illegible]
Մեղմ ճոսանքով
Ամբոյր սրտիս բոյր կը տեղայ:
Անուշ աղջիկ, սիրտս, այսօր,
Նորէն դարձած քնքուշ տղայ,
Պարտուած կեանքըս ոգեւորող
Շնորհքներուդ ծունկի կուգայ:
— Իմ լոյս աղջիկ,
Մի՛ մերժեր զիս,
Սէրդ գինի
Ներշնչումի,
Տուր որ խմեմ
Ու նորոգուիմ,
Տուր որ ծծեմ
Լուսաւորուիմ:
Իմ լոյս աղջիկ,
Սէրդ գինի
Ներշնչումի
Մի՛ խնայեր,
Տուր որ շնչեմ
Ու զօրանամ,
Արփասիրտ
Ես սլանամ,
Հին օրերու,
Նոր կարօտի
Յաղթանակով,
Ոսկի փառքով
Արեւ ծագին
Քեզի դառնամ:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Կը յիշէ՞ք գլխայացանց վերջին յայտնութիւնը Նիշապուրցի բանաստեղծին քառեակներու վաւերականութեան մասին:

Մեր «մենծ»ը, որուն անունը Ա.-ով կը սկսի ինչպէս Աղեքսանդրինը, կորդեան հանդոյցը կտրեր էր չէզրի, ներեցէք՝ բանաստեղծական չեչտի մէկ հարուածով.

— Իմ կարծիքովս Խայեամի այնինչ քառեակները վաւերական են, այնինչները վաւերական չեն:

Պրծա՞ւ, այո՛: Եւ մենք այս վճիռլ կուլ տալէ ետք քնացեր էինք արդարներու քունով:

Յանկա՜րծ...

Սատանի բան չունի, գրեթէ օրը օրին —Ապրիլ 6— Լոնտոնի Թայմզին կը խփէ հեռագիր մը կալկաթայէն: «Իմ կարծիքովս» սատանան այս տեղ խաղը սարքեց մեր քթին խնդալու եւ մեր «Աղեքսանդր»ը խաղք ընելու դիւային մտածումով:

«Պէնկալի Ասիական Ընկերութեան մէկ նիստին, կ'ըսէ այդ հեռագիրը, Կալկաթայի Փրէզիտէնսի Գոլէճին Մահֆուզ ուլ Հաք ծանոյց Խայեամի քառեակներուն ամենահին մէկ գրչագրին գիւտը: Այդ գրչագիրը ընդօրինակուած է 1423ին, որով, ծանօթ ամենահին օրինակէն — Պօտլեր[illegible] րունակէ 206 քառեակներ, որոնց 45ը գոյութիւն չունին ոչ մէկ հին տպագրութեան մէջ: Փրոֆ.ին կարծիքով յաւելուածական այդ 45ին ամէնն ալ չեն կրնար վաւերական ըլլալ, բայց կը կարծենք թէ գոնէ մէկ քանին Օմարի հեղինակութիւնը պէտք է ըլլայ:

Ցեստյ կ'աւելցնէ Փրոֆ. Մահֆուզի կարծիքը թէ գտնուած նոր գրչագիրը պիտի կրնայ օգտակար ըլլալ արեւելագէտներու, Խայեամի քառեակներուն վաւերականութեան պրպտումին համար:

Արդեօք չէ՞ր կարելի, հեռագրէիք — այնքան մօտ էք Հնդկաստանին — հանդստացնելու համար Պէնկալի փրոֆէսօրները որ ի զուր չչարչրկեն ինքզինքնին հնդկական մուսոնի եւ անտեսական տագնապի այս ճնչող օրերուն:

Անոնք, ինչպէս կ'երեւայ հեռագրէն, տարակարծիք են նոյն իսկ 1423ին ընդօրինակուածներուն շուրջ: Գիտուններ կան որոնք հազիւ 10 քառեակ կը վերագրեն «հանգուցեալ» Օմարին, ուրիշներ երկու զերօ աւելցուցած են այդ թիւին վրայ, ալ կողմ մը անշուշտ: Որը ընդունիլ, տա՞ս քառեակ թէ հազար, իբրեւ վաւերական:

Հեռագրեցէ՛ք յանուն մարդկութեան, եւ յայտնեցէք որ իրենց նորագիւտ գրչագրին հետ մեր Ա.–ղեքսանդրը զատած է ձեռագիրը իր Մանչեսթրցի բարեկամին եւ վճռած, վերջացուցած այդ գլխացաւ բանավէճը:

Խայեամի վաւերական քառեակները Մանչեսթրի ձեռագրին մէջ — յետոյ տպուած «Անահիտ»ի մէջ — փնտռեցէք, ո՛վ Պէնկալի սեւուլիկ փրոֆէսօրներ: Այդպէ՛ս կ'ըսէ մեր Ա.–ղեքսանդրը, ամէ՛ն:

Բայց հեռագրեցէք...:

×

Եւ սակայն, չկարծէք որ մակերեսային արժէքները եւ ծիծաղելի սնամտութիւնը մինակ մեր արուին մէջ կը բուսնին:

Անցեալ օր հրաւիրուած էի օտար շրջանակի դասախօսութեան մը, քաղաքին ամէնէն յայտնի մէկ հաստատութեան մէջ:

Եթէ միայն տեսնէիք հրաւիրուածները...

Խօսողը — նոր մը — յայտարարած էր որ պիտի ապացուցանէ թէ Արեւելքի հնագարեան արուեստը ծնունդ առած է... Աֆղանիստանէն եւ հիւսիսի միւս երկիրներէն: Նոյն իսկ Եգիպտականը, նոյն իսկ Չինականը, նոյն իսկ Պարսկականը, նոյն իսկ... բայց բոլոր հին ազգերու արուեստները:

Ապշեցուցիչ, սահմռկեցնող խորութիւն, յեղաշրջող թէզ:

Պիտի հաւատա՞ք երբ ըսեմ թէ արուեստի լուսաբանութեան եւ մթութեան մէջ մոգական լապտերի հարիւրի մօտ պատկերներ ցոյց տալէ ետք, մարդը վերջակէտը դրաւ եւ բեմէն վար իջաւ եւ սրահը լուսաւորուեցաւ եւ դասախօսութիւնը վերջացաւ, առանց թէզին մօտենալու, առանց գոնէ անգամ մը անոր թեղանիքէն քաշելու:

Ունկնդիրները, որոնց մէջ [illegible] մը եւ բազմաթիւ արեւելքցի ուսանողներ, զարմանքով նայեցան իրարու, ժպտեցան եւ հեռացան [illegible] րէն այն տպաւորութեան տակ որով մարդ գլխացանց դասի մը կը վարէ եւ կը լսէ ընդհանուր դատախազը որ սարսափելի ոճրագործի մը հագուստ-կապուստը մանրամասն նկարագրելէ ետք... տեղը կը նստի:

Բարոյական: Կրնանք մխիթարուիլ, մինակ մենք չենք:

×

Փոխենք նիւթը:

Քանի մը օրէն նկարիչ Խաչատուրեան կը մեկնի դէպ ի ձեր արեւոտ երկիրը: Դեռ չէ խոստովանած ինծի թէ կարօտցած է ձեր «[illegible]»ը եւ հայկական արուեստին հրաշալիքները քանդող միւս վանդալները:

Կը գուշակեմ սակայն թէ Սաֆաւի արուեստը նորէն բան մը պարտական պիտի մնայ այս նոր Հայ նազաշին:

Արդ՝ Սաֆաւի արուեստը, այնքան ինքնատիպ, այնքան առանձնացած պարսկական արուեստի միւս շրջաններէն, (եւ որուն շուրջը այնքան հետաքրքրութիւն ստեղծուած է հիմա), ունի հայկական անկիւն մը: Մոռցուած, չյեղուած եւ, ինչ որ սարսափելի է, կորսուելու դատապարտուած հայկական արուեստի անկիւն մը:

Հայ նկարիչը չտեսաւ կուգայ նաեւ Իսփահան: Պէտք է, ձեր վզին պարտքն է, օգտուիլ իր ներկայութենէն եւ փրկել հայ մշակոյթի այդ թանկագին անկիւնը:

Անհոգութեան եւ տգիտութեան պարհուրելի դէպքեր պատմեր է ինծի: Ըսէ՛ք, ինչպէ՞ս թողուցիք որ Ջուղայի Երեւանեան եկեղեցիին այն հրաշակերտները, այն ալ մեր օրերուն, բարբարոսներու սուրէն ու հուրէն ազատելէ դարեր ետքը:

Ազգային մշակոյթի տեսակէտով վստահ եմ բոլորովին նոր յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ Սաֆաւի արուեստին մէջ հայկական ածուի մը գոյութիւնը: Զատուած, անջատ եւ ինքնուրոյն դրոշմ կրող ածու մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչ տեղի էր ունենում հացի ու շաքարի բաշխումը, յանկարծ ամէն կողմ իրարանցում ինկաւ, մէկի պայուսակն էին գողացել, ուրիշի վերարկուն, իսկ ինձանից գողացան միակ պահեստի տաբատս ու հին կօշիկներս։ Կանանց աղմուկն ու անէծքը, տղամարդկանց հայհոյանքը, ... զանգատները ոչ մի արդիւնք չտուին։ «Լաւ հսկեցէք», եղաւ պահակների պատասխանը, «լաւ հսկեցէք, թէ չէ ձեզ էլ կը գողանան...

Խոստացել էին մէկ ժամից ուղեւորել, բայց գնացքը շարժուեց միայն վեց ժամ յետոյ։ Ճամբորդները խումբ-խումբ ցրուեցին քաղաքի զանազան կողմերը։ Մի մեծ խմբի հետ ես էլ գնացի քաղաք։ Ես Բաթումին ծանօթ էի, գիտէի տեղական լեզուն, յոյս ունէինք մի բան գտնել ուտելու։ Այդ ժամանակ դեռ մասնաւոր ճաշարանները բոլորովին փակուած չէին։ Մտանք մի ճաշարան, բայց ոչինչ չգտանք ուտելիք։ Մտանք երկրորդը, երրորդը նոյնպէս անհետեւանք։ Ոմանք նեղութիւն էին խնդրում, թէ ուշ է եւ բան չեն կարող տալ. ուրիշ տեղ ասում էին, թէ կերակուրը սպառած է։ Վերջապէս, մի տեղ գտանք կաղամբով ապուր, լոբիա եւ խմիչք, ճաշը՝ 80 կոպէկ...

Ա՛յ քեզ օյին։ Ա՞յս է խորհրդային երկիրը, զարմանում էին ամէնքը։ Եւ հարցական նայում էին երեսիս։ Սրանք այն մարդիկն էին, որոնց Ամերիկայում նկարագրել էին խորհրդային կարգերի հրապոյրները եւ համոզել էին մեկնել հայրենիք։ Ի՞նչ կարող էի պատասխանել։ Աշխատում էի հասկացնել, որ նման երեւոյթներով չպէտք է դատել խորհրդային կարգերի մասին։ Դրանք պատահական եւ անցողակի բաներ են։ Կարեւորը այն է, որ իշխանութիւնը գտնւում է բանուորների եւ գիւղացիների ձեռքը եւ առաջուայ շահագործումը չկայ։ Ամերիկայում մենք գերի էինք դրամատէրների ձեռքին, այստեղ կը լինենք ազատ, մեր անձի տէրը։

Ժամը մէկին ամէնքս հաւաքուեցինք կայարանում, սպասելով գնացքին։ Այստեղ պարզուեց, որ մի քանիսի իրերն էլ գողացել են։ «Է՛, այսպէս որ գնայ, մինչեւ Հայաստան մեր ձեռքը ոչինչ չի մնայ», տրտնջում էին մի քանիսը։ Ուրիշները մխիթարում էին, թէ սա Վրաստանում է այսպէս, Հայաստանում աւելի լաւ կը լինի։ Չէ՞ որ իրենք Հայեր են եւ հայկական կառավարութիւնը կը պաշտպանէ իրենց։

Խե՛ղճ մարդիկ, ինչ յոյսերով էին օրօրւում։ Հայկական կառավարութի՛ւն... Ի՞նչ հայկական կառավարութեան մասին է խօսքը։ Ո՞վ ասաց թէ Հայաստանում ազգային կառավարութիւն գոյութիւն ունի։

Ես մտքումս մեղադրում էի մեզ, կոմունիստներս, որ այս մարդկանց չէինք հասկացրել պէտքին պէս թէ ինչ բան է խորհրդային իշխանութիւնը։ Աւելորդ հիասթափութիւնից ազատելու համար, պէտք է բացատրէինք Հայաստան մեկնիլ ուզողներին, որ խորհրդային իշխանութիւնը ազգային իշխանութիւն չէ եւ խորհրդային հայրենիքում ազգային տարբերութիւններ գոյութիւն չունեն։ Ներգաղթողներին պէտք է տրուէր քաղաքական դաստիարակութիւն, մարդիկ պէտք է ծանօթ լինէին այն երկրին ու պայմաններին, ուր գնում էին ապրելու։

Այս մտածումների մէջ էի, մէկ էլ ինձ մօտեցաւ Լեւոնը եւ սկսեց տաք տաք խօսել. «Հը՛, դու կարծում ես թէ ես վախենո՞ւմ եմ, ո՛չ, սխալւում ես։ Ուզո՞ւմ ես, առանց քեզ, մենակ գնամ ահա այնտեղ (ցոյց տալով փողոցին անկիւնը), գնամ ու վերադառնամ...»

Ես զարմացած նայում էի վրան ու չէի հասկանում՝ ինչ է ասում։ Բայց Լեւոնը շարունակեց աւելի յուզուած.

— Չես հաւատո՞ւմ։ Ա՛յ տես, ես կ'երթամ... բոլորովին մենակ կ'երթամ ու յետ կը գամ...

Ու տեղից պոկուեց։ Եւ ամուր քայլերով շարժուեց դէպի փողոցի դիմացի անկիւնը։ Կարծես, մեծ հերոսութիւն էր արածը։

Հասաւ անկիւնն ու նոյնպիսի հպարտ քայլերով դարձաւ նախկին տեղը։

— Տեսա՞ր, բացագանչեց նա հիացած։

Եւ յանկարծ, կատաղութեամբ յարձակուեց վրաս։ Խլեց ձեռքից ծոցատետրս, կտոր-կտոր արաւ ու դրեց իր գրպանը։

—Ի՛նչ ես գրում այդ տետրակի մէջ։ Կարծում ես վախենո՞ւմ եմ չեկայից...

Ճամբորդները շրջապատեցին մեզ։ Անօգուտ է, տետրակը յետ ուզելը։ Աշխատեցին հանգստացնել։

Մտքի խանգարման նշաններ էին։ Խե՛ղճ Լեւոն։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Բերին ապրանքատար վագոններ։ Ամէն վագոնում, կողք կողքի, խիտ շարքերով, տեղաւորուեցին 26ական գաղթականներ։ Մարդկանց տրամադրութիւնը նորից բարձրացաւ։

Օ՛, շուտով կը լինենք Հայաստանում։ Վե՛րջ այս նեղութիւններին։ Հայաստանում մեզ կ'ընդունեն աւելի լաւ։

Վագոնում, ուր տեղաւորուեցի ես Լեւոնի հետ, ամէնքը սկսեցին մեզ մեղադրել, թէ խաբել ենք իրենց, ճիշդ չենք պատկերացրել կացութիւնը։ Մանաւանդ, շատ էին հայհոյում Հօկի մարդկանց ու կոմունիստներին, խաբեբաներ, սրախօսներ, սրիկաներ... Ես լուռ էի։ Սիրտս չկար խօսելու։ Եւ ինչ կարող էի պատասխանել, կեանքի լեզուն աւելի պերճախօս էր։

Կծկուած վագոնի անկիւնը, զբաղած էի իմ մտքերով, որոնք մեղուների պարի պէս խժխժում էին գանկիս տակ։

Առաջին կարգի կուշտ ճամբորդները խորհրդային ինքնաշարժների մէջ, մաքսատան անսիրտ պաշտօնեաները մի կողմից, եւ միւս կողմից այն վատառ ձին, որ սատկում էր մտրակի տակ, քարափի բութ ու գորշ ամբոխը, ճամբորդների գողացուած իրերը, պարապ ու կեղտոտ ճաշարանները, սեւ հացով ու շաքարով բեռնուած սայլը եւ ...Լեւոնի պղտոր, հիւանդագին հայեացքը։ Ինչպէ՞ս հաշտեցնել այս ամէնը, ինչո՞վ արդարացնել...

Ա՛, ես գիտեմ, հեշտ չէ մարդկային բնաւորութեան յեղաշրջումը։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՏՕՆԸ

(«ՍԻՓԱՆ»Ի ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ)

Այսօր, կիրակի, Միւթիւալիթէի մեծ սրահը անգամ մը եւս պիտի թնդայ հայ երգի երաժշտութեան շեշտերուն տակ։ Անթանգմայ շեշտերուն տակ։ Անխանգարա մը եւս այս օտար երկինքին տակ պանդխտած տարագիր Հայը իր պապենական յուզումի անուշ պահերը պիտի ապրի։ Ու պիտի հպարտանայ իր գեղեցիկ արուեստով, իր ազգային արուեստագէտներով։ Պիտի մոռնայ այս տեսակ օրերու ցաւատանջ հոգերը։ Հոգեկան կազդուրում մը պիտի ստանայ։ Ու քիչ մը պիտի իր ամանալու հակամէտ սրտին համար։ Հայ երգէն պիտի առնէ հայրենասիրութեան, որ կայծը հայրենասիրութեան, որ եւ մարելու վտանգին է ենթակայ։ Հայ երաժշտութեան քարկուած։ Հայ երաժշտութեան վանկերուն պիտի կառչի՝ ձուլումի, լուծումի, օտարացումի եւ կորուստի ներկայ վիշապին դէմ մաքառելու համար անոր անձնական նեկտարով։ Ու սրահէն պիտի մեկնի՝ ոգեւորուած եւ սրտապնդուած, իր ցեղի կենսունակութեան մասին յուսադրուած ու զօրացած, անոր հոգեկան թռիչքին ու ստեղծագործական ոյժին մասին հաւատացած ու զինուած։

Այսպէ՛ս է հայ երգը։ Այսպէ՛ս է հայկական արուեստը։ Անիկա ծնած է մեր ժողովուրդին հետ։ Անբաժան ընկերն է եղած մշակին ու հովիւին, գիւղացիին ու քաղաքացիին, մանուկին ու մամիկին, ջահել հարսին, ալեւոր ազատամարտիկներուն։

Երգն է արտայայտած մեր կեանքի բոլոր բարի ու չար երեւոյթները։ Մայրը հայկական օրօրով է մեծցուցած իր բալիկը։ Հայ երգն է հնչած շինականին շրթներէն՝ իր քրտնաջան աշխատանքի բոլոր արտայայտութեանց մէջ։ Հայրենի սարերն ու ձորերը հայ երաժշտութեան արձագանգներովն են լեցուած։ Մեր հոգին ամբողջ հայ երգով է պարուրուած։

Ու ինչպէս ինքը՝ հայ երգն ալ տարագիր է այսօր։ Կը պտտի հորիզոնէ հորիզոն, ծովերէ ու ովկիաններէ անդին։ Կը հետեւի անոր ամբաժան։ Ու նեղքնչումի, յոյսի, խաւարի անսպառ աղբիւրը կ'ըլլայ անոր։ Վհատութեան եւ բարոյալքումի դէմ՝ անխորտակելի վահան։ Լուսաբեր ջահ, որ կ'առաջնորդէ անոր քայլերուն։ Աննիւթական փարոս՝ որուն կ'ուղղուին իր հայրենատենչ աչքերը։

Ու նաեւ հայ երաժշտութիւնն է որ իր զմայլելի գեղեցկութեամբ օտարին աչքին կը ցոլացնէ մեր քաղաքակրթական անժխտելի արժէքները։ Հայ երգը իր դաշնալար խաղերով հիացում ու սքանչացում կը պարտադրէ արուեստի հեղինակութեանց։ Հայ երգով կը կերտենք մեր հպարտութիւնն ու պարծանքը՝ օտարամերժ ու գժուարահաճ այս աշխարհին վրայ։ Ու մեր ինքնատիպ ու հիանալի արուեստով նախանձելի ու պատուաւոր տեղ կը գրաւենք միջազգային գեղարուեստի պատմութեան մէջ։

⁂

Հայ երգի տօնն է այսօր գերազանցապէս։ «Սիփան»ի Երգահանդէսը յատկացուած է զուտ ճայկական երաժշտութեան։ Հեղինակները հայ, երգերը հայ, արուեստագէտները հայ։ Միայն հանդիսականները զուտ հայ չպիտի ըլլան, քանի որ հայկական երաժշտութեան պանծացումին նուիրուած այս բացառիկ հանդիսութեան ներկայ պիտի ըլլան բազմաթիւ օտար դէմքեր, գեղարուեստի եւ մամուլի աշխարհէն։

Ութ տարուան յամառ ու աննկուն աշխատանքի պսակումն է այսօրուան հանդէսը։

Սաքօ Յակոբեան, համեստ ու ազնիւ երիտասարդ մը, որու հոգիին մէջ երաժշտասիրութեան բոցը արծարծած է նոյնինքն մեծ վարպետը — Վարդապետը, որուն աշակերտած է Կովկասի մէջ — ութ տարիէ ի վեր նուիրուած է ապերախտ ու դժնդակ աշխատանքի մը։ Շատ քիչերմիայն կրնան ըմբռնել այն անսահման ու բոլորովին անշահախնդիր զոհողութիւնը, որուն յանձնառու եղած է մեր այս անձնազոհ հայրենակիցը այդ երկար ժամանակամիջոցին։

Ամէն մահկանացուի տրուած չէ օրն ի բուն գործարանի բթացնող ու մաշեցնող տաժանելի աշխատանքները տանելէ վերջ, իրաւամբ շահուած արդար հանգիստէն զրկուիլ, գիշերային տքնաջան աշխատութեամբ, եւ նիւթական ու բարոյական անրացատրելի զոհողութիւններով արուեստին նուիրուիլ։ Առողջութիւնը խանգարել՝ որպէսզի չկորսուի հայ երգը։ Ահա՛ երկու տարով մարդը, որուն երախտագէտ երգիչները կազմակերպած են այս օրուան մեծ Երգահանդէսը՝ ի պատիւ իրենց սիրելի եւ յարգուած Վարիչին։

Հարիւր քսան հոգի բեմի վրայ։ Աննախընթաց երեւոյթ է այս Փարիզի մէջ։ Հարիւր քսան շրթներէ միաժամանակ պիտի հնչէ այսօր հայ երգը՝ իր զանազան արտայայտութիւններով։

Անցած տարի այս թուականին, երբ Վարդապետին 60 ամեակը կը տօնուէր (նոյնպէս «Սիփան»ի լայն աջակցութեամբ), միայն 80 հոգի կարելի եղած էր քով քովի բերել։ Յառաջդիմութիւնը զգալի է այսօր։ Սաքօ Յակոբեանի մարզած զանազան խումբերը — Սիփան, Ալֆորվիլի, Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի եւ Սէն-Կրասիէնի հայ որբուհիներու երգչախումբերը — յարգանքի միացեալ ցոյց մը կը կատարեն։ Իրենց կը միանան յայտնի արուեստագիտուհիներ եւ երաժիշտներ, Հայ Երգի Տօնը յիշատակելի հանդէս մը դարձնելու համար։

Իր արուեստին ու մշակութային արժէքներուն վրայ գուրգուրացող հայ ժողովուրդը հազարներով պիտի լեցնէ այսօր հանդիսասրահը, օտարներու կողքին ծափահարելու համար Հայ Երգն ու անոր անխոնջ ու անձնազոհ մշակները։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Միայն թէ ձեր լուրջ աշխատանքը պէտք է մաքրելու համար անոր շրջաքերը։

Նիւթերը որ Խաչատուրեան բերաւ ինքը, ցնցող են, բայց ոչ բաւարար։

Այս անգամ խոշոր ակնկալութիւններու յոյսը ունինք իրմէ։

Բայց մանաւանդ ձեզմէ՝ պարսկահայ մտաւորականութենէն։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԽՕՍՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«ՓԱՅՏԷ ԽԱՉԵՐ»

(Շարժանկար՝ ճետեւողութեամբ Ռ. Տօրժըլէսի վէպին):

■■■

Կը փափաքի՞ք դուք ալ ինձ պէս երբեմն խոր ցնցումէ տապալիլ, փլիլ դուք ձեր վրայ, ինչպէս երկրաշարժի մատնուած քաղաք մը։

Կը սիրէ՞ք երբեմն որ փոթորիկ մը գայ ձեզ խլէ ձեր ափերէն, ձեր հոգէն, ուրշտկէ ձեր ներքին հանգիստը, իրարու զարնէ ու փշրէ մտածում, գաղափար, յուզում, համոզում, որպէսզի դուք մնաք այնուհետեւ զգայազիրկ, շշմած, անակնկալ յայտնութեան մը սպասումով սարսռուն...։ Այո՛, կ'ուզէ՞ք վերջապէս երբեմն — ո՛հ, կարճ պահ մը — ճանչնալ ձեր մէջ թաղնուած մարդը, այդ բարի, եղբայրական բայց միշտ խոշտանգուած էակը, այն ատեն գացէք տեսնել այն մղձաւանջը, «Փայտէ Խաչեր»ու շարժանկարը, որ դաշոյնի մը նման կը պատռէ ձեզ մինչեւ ձեր չճանչցած այքերը։

Ահա արուեստի ճշմարիտ եւ կենդանի գործ մը, այնքան հազուադէպ ու հազուագիւտ, որ կոչումը ունի կարծէք արթնցնելու մեր մէջ մարդկային բնազդը, այսինքն ճանչցնելու մեզ՝ մեզի։ Այդ չէ՞ արդէն արուեստի գերագոյն սահմանը...։

⁂

Այս հնչուն, խօսուն կարելի է ըսել որոտուն շարժանկարը ներշնչուած է Ռոլան Տօրժըլէսի վէպէն, — Les Croix de Bois — որ լոյս կը տեսնէր պատերազմի վաղորդայնին, պատերազմական տխմար, գրգռիչ գրեթէ շնական գրականութեան կեղծիքին դիմաց այդ գործը, Հ. Պարպիւսի «Կրակը» գրքին հետ կը բերէր ճշմարիտ ու արդար վկայութիւն մը։ Բան մը փաստել, նպատակի մը ծառայել չէր ուզեր այս գիրքը, այլ ցոյց տալ պատերազմը այնպէս ինչպէս որ է. պատերազմը՝ ապրուած՝ մարդոց, պարզ զինուորներուն կողմէ։ Այդ խելագարութեան հակազդեցութիւնը՝ անոնց զգայնութեան, խղճմտանքին վրայ...։ Այդ գործը այլ եւս հասունցած ժամանակի մը աղդանշանն էր. տաժանքի տակ զսպուած բառերը այնուհետեւ սկսան պոռթկալ. նոր գրականութիւն մը սկսաւ գահավիժիլ տեղատարափի մը, հեղեղի մը նման։ Հոգիները պէտք ունէին թեթեւնալու։ Դուք կը ճանչնաք անունները, գործերը։ Մեր ժամանակի արուեստը, խօսանկարը, հնչուն ու լուսեղ շեշտ մը տուաւ այդ նորագարթ գաղափարներուն։

Տեսանք «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ», «Հետեւակազօրքի Չորսերը». գործեր՝ որոնք հողմացոյցի մը նման կը ցուցնէին մեր ժամանակի քամիներուն ուղղութիւնը, սաստկութիւնը։

Բայց ներկայ ապրող, չափահաս սերունդը ինքզինքը թեթեւցած չզգար տակաւին. ինքզինքը ուտող մէկուն նման վերջին բառը չէ բաւած կարծէք։ Անոնք որ պատերազմը իրենց ջիղերուն, ոսկորներուն մէջ ունին, չպիտի կրնան ձերբազատուիլ անոր յաճախանքէն, մղձաւանջէն։

Ահա թէ ինչո՛ւ «Փայտէ Խաչեր»ու ուխտի պիտի երթան դեռ մարդիկ, երկար ատեն, — ամէն ոք՝ իր սգազգեստներով — այնպէս ինչպէս կ'երթան անոնք այցի իրենց յիշատակներուն։

⁂

«Փայտէ Խաչեր»ը կը ներկայացնէ ֆրանսացի տասնեակի մը կեանքը պատերազմի օրերուն. զօրաշարժը, մեկնումի խանդավառութիւնները ու այնուհետեւ գեհէնը՝ ճակատի երկայնքին։

Անձկալի սպասումներ՝ գետնափոր խրամներու մէջ, կործանուող երկինքին տակ, պայթիլ սպառնացող դժոխքի մը զուրին վրայ։ Ու յարձակումի բանդագուշական ցնորապատկերները։ Եռացող, պայթող հողերուն վրայ, որոտումներու, փայլատակումներու, ծուխերու, ընդմէջէն ուրուակերպ մարդերու արշաւանքը։

Ու անկումներ, մարդկային ալիքներու փշրումը տարբերային զրոհներով ու յանկարծ վիրաւորներու, մահամերձներու վշտագալար աղօթքները, կարօտաբաղձ ոգեկոչումները ու հոգեվարքային տեսիլքները...։

Ու տառապանքի այդ վիթխարի խառնաշփոթութեան վրայ կը տիրապետէ որոտումներուն, սուր, յաջորդական պայթիւններուն համերգը, որ կ'ուռի, կը շարունակուի ու կը ըլլէ քեզ անխնայ։ Կարծէք թէ թառ մըն է, երկրին տիտանեան մէկ գայրոյթը, որ իրար է խառներ մարդիկ ու իրերը, անոնց հոգին ու ճակատագիրը, ու կը փշրէ չես գիտեր ո՛ր նպատակին համար...։

Բայց ահա դէմ դիմաց կուգանք մարդոց։ Կը ճանչնանք իրենց։ Անոնց թաքուն մտահոգութիւնները կը վարակեն մեզ ալ։ Իրենց համազգեստին տակէն իրենց հոգին կը մերկանայ յանկարծ։ Ի՛նչ պարզ, ստոյիկեան մարդկայնութեամբ լեցուն են իրենց խօսքերը, շարժումները, մտածումները։

Պատերազմը կը տանին ոչ թէ համոզումով, այլ անճար իմաստութեամբ։ Կ'ըմբռնեն որ անիկա պատուհասն է մարդոց տխմարութեան։ Ճակատագրական փորձանքի մը դիմաց գտնուողներու նման չեն բողոքեր, կը հանդուրժեն. ընկերականութեամբ, թեթեւ ու բարեհամբոյր զուարթամտութեամբ կը ջանան անտեսել գիրենք զգետնող իրականութիւնը։

Ու այնուհետեւ ի՛նչ սրտառուչ զրուագներու, անմոռանալի տեսարաններու գահավէժ. ամբողջ զգայարանքներդ ցնցուելէ յետոյ յանկարծ բառ մը, ժեստ մը, ակնարկ մը կուգայ քեզ լացնելու կամ քրքջալ տալ. մինչ մարմինդ կը սառի, կը քարանայ, սիրտդ կը յորդի ու կ'ողողէ քեզ...։ Ահա հոգակցային առջեւ Տըմաշին, երիտասարդ զինուորը, որ կը պատռէ անոր եկած նամակը...։ Ահա թշնամիին փոշիներուն դիմաց, իր ընկերներուն ջուր փնտռելու գացող Պոէլլաը, իր գերեզմանատան մէջ...։

Ահա թշնամիին խրամներուն մօտ մոլորած երկու Ֆրանսացիներ, որոնք կ'իմանան գերման զինուորին տխրանուշ երգը ու կը մնան երազուն, փակած՝ գետին...։ Ահա վերջապէս Տըմաշի մահը, կռուադաշտին վրայ վիրաւոր ու լքուած, գլուխը՝ ծառի մը բունին, ուր իր հոգին կը հատնի երգի մը մրմնջումով, մինչ խաչակիր ուրուականներու տեսիլք մը կ'անցնի իր վերջալոյսային ակնարկին առջեւէն...։

Անկարելի է վերջապէս հարեւանցի գաղափար մը տալ այդ հոյակապ ֆիլմին բոլոր մանրամասնութիւններուն մասին։ Պէտք է տեսնել, լսել ու զգալ։ Կեանքի մը պատմութիւնը, տասի մը յաջորդական փուլերը չի տար անիկա։ Սերունդի մը, պատմական ճգնաժամի մը համայնապատկերն է, կարելի է ըսել։

Ու սրահը լքելէն վերջն ալ, երկար ժամանակ, այդ ֆիլմին հնչականութիւնը կը մնայ, կը շարունակուի ձեր մէջ. ու մանաւանդ չէք կրնար մոռնալ վայրավատին մխոցին մէջէն զատուող, վեր բարձրացող քանի մը լուռ տեսլերեւոյթներ, որոնք կուգան ալ աւելի ընդլայնելու հոգեկան ձեր սարսուռը։

Ահա ճակատամարտի վաղորդայնին, չարչարուած դաշտին տեսարանը, որուն վրայ կը բարձրանայ յամրօրէն արշալոյսը...։

Ու ահա մանաւանդ այն անհամար, ճերմակ փայտեայ խաչերու շարանը, որ կը ձգուի դաշտի մը լայնքին, երկայնքին, մինչեւ հորիզոնը, լռութեան երգով օրօրուն, մինչ անոնց ամէնուն տեղ կանգնած էին, կ'ապրէին մարդիկ, հոգիներ...։

Այդ փայտեայ խաչերուն անտառին առջեւ ինչպէ՛ս չյիշել բանաստեղծին, Մարք Պէռնարի Կարապի երգը — De Profundis, խրամներու այդ պաղատանքը։

«Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ»

■■■

Մեր խրամներու խորունկէն մոլոր,
Քեզ կը կարկառենք մեր ձեռքերն աղա,
Ամենակալ Տէր, գթա մեզ, գթա
Մեր հոգիներուն ազազուն ու չոր:

Քանզի աւելի քան մեր միս մարմին,
Մեր հոգին յոգնած է, Տէր, ու անկար.
Կը ճարուածէ մեզ մրրիկն հրրավառ
Ջուրերսուն, բոցին, ճալած երկաթին:

Բայց մեռելներուն, որոնց ամէնքն ալ
Պառկած են կաւին, աւազնսրուն տակ.
Տուր խաղաղութիւնդ անհուն, անապակ,
Տէր, արժանի են այդ քունին ունենալ:

. . . .

...Բայց անծանօթ զինուորներու յիշատակին առջեւ արտասուող մեր աղօթքը որո՞նց համար է Աստուած իմ, որո՞նց համար: Ո՞ր աճիւններուն վրայ է, որ կը փզձկի մեր մտածումը, մեր կսկիծը...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, faites en Hollande, suivies d'une note sur la Hollande et les Arméniens, par FRÉDÉRIC MACLER, édit. par Adrien-Maisonneuve, 5 Rue de Tournon. 35 fr.

ՇԱՐԺՈՒՄ, ազգային, գրական- գիտական կիսամսեայ Թերթ, Ա. տարի Թիւ 1։ Հասցէ՝ 34 Rue Villeroy, Lyon։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գաղթականներ տեղաւորուեցան

Հայաստան հասած գաղթականներու երրորդ կարաւանն ալ, որ կը բաղկանայ մանաւորապէս ծխախոտի մշակներէ եւ չերամապահներէ, թիւով 1,473 հոգի, տեղաւորուած են հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Անի Ջէչիքարի հանքերուն մէջ 138 ընտանիք (481 հոգի), Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ՝ 24 ընտանիք (94 հոգի), Շաղախի գործարանին մէջ՝ 21 ընտանիք (69 հոգի), Նուպարաշէնի մէջ՝ 52 ընտանիք (172 հոգի), Քիմիական գործարանին մէջ՝ 42 ընտանիք (129 հոգի), Ղարաքիլիսայի ազիւսի գործարանին մէջ՝ 16 ընտանիք (72 հոգի), Ղափանի մէջ՝ 206 հոգի, Նոր Սեբաստիոյ մէջ՝ 13 ընտանիք (57 հոգի), զանազան հաստատութիւններու մէջ՝ 6 ընտանիք (23 հոգի), իրենց ազգականներուն մօտ՝ 24 ընտանիք (75 հոգի)։ Բոլոր գաղթականներն ալ ունին իրենց բնակարանները եւ գտած՝ իրեն աշխատանքը։

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ գաղթականներու յաջորդ կարաւանը, 1500 հոգի, կը հասնի յունիսի սկիզբը։

ՍՊԱՆԴԱՆՈՑԸ...

Ոչ մէկ պետութիւն «օրինական» ճանապարհով այնքան մարդ կը սպաննէր, որքան Ռուսաստանը։

Մոսկուայի պաշտօնական վիճակագրութեամբ, 1924ին գնդակահարուած են 1804 հոգի (նոյն թուականին, միայն Վրաստանի մէջ, ապստամբութեան շրջանին, գնդակահարուած են աւելի քան 4000 հոգի)։

1925ի առաջին երեք ամիսներուն գնդակահարուածներուն թիւը եղած է 275։

1926ին այս թիւը բարձրացած է 2000ի։

1927ին եւ 1928ի թիւերը պետութեան կողմէ հրատարակուած չեն։

1929ին, միայն 1 հոկտ. մինչեւ 15 նոյ. (1929), այսինքն մէկուկէս ամսուան ընթացքին, գնդակահարուածներու թիւը, պաշտօնական տեղեկագրութեամբ, բարձրացած է 500ի։

1930ին, ներքին խռովութեանց հետեւանքով, այս թիւը հասած է հազարներու։

Աքսորականներու թիւը Ռուսիոյ մէջ կը հասնի 1,100,000ի։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ հետզհետէ կ'աճին խռովութիւնները, զորս կը յարուցանեն համայնավար կազմակերպութեանց ջանդած գործադուլները։

Համպուրկի մէջ այս գործադուլները յարձակեցան նպարեղէնի վաճառատան մը վրայ։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց, ժողովուրդը յարեցաւ գործադուլներուն, եւ կացութիւնը այնքան սպառնական դարձաւ, որ ոստիկանները կրակ բացին։ Սպաննուեցաւ բանուոր մը։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Պերլինի մէջ եւս Հիթլերեաններու եւ համայնավարներու միջեւ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ, երբ վերջինները ժողովի նստած էին։ Սրահին մէջ ոչ աթոռ մնաց, ոչ ալ սեղան, կոտրեցին թափեցին։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Հա՛, Սուրէնս գործ շա՛տ ունի, Էֆֆի — վրայ բերաւ Թագուհի հանըմ, ծուռ մը նայելով Սուրէնին։

Ցետոյ բազմոցին ծածկոցը շտկելով, աւելցուց։

— Հախ չունիս, Բարթող էֆֆի, տղաս շատ կը յարգէ մեծերը...

— Է՛, անշուշտ, պզակ ծերոց, որդեգ որդւոց, պարծանք որդւոց, հարք իւրեանց... Սուրէնը պզտիկուց այդպէս էր արդէն։ Է՛, Սուրէն — դարձաւ անոր, — պատմէ տեսնենք... Ալ հետդ կ'ի խօսուի, Թագուհի հանըմ, հը՞ — կրկին խօսքը ուղղեց Սուրէնի մօրը — ծանր պաւակ, ուսումնական, տեսա՞ր, հետու ցանէ քի գլօխ բանէ, կ'ըսեն...

— Տեսա՛յ. տեսա՛յ — երերցուց գլուխը Թագուհի հանըմ — աղւո՛ր գլօխ բանեց, փա՛ռք տիրոջը... ո՞ւր է, տէր աղբարս չտեսա՞ր, անոր ալ աչքը ուս է...

— Հրամմեր եսս, — առջը նեղս նետեց տէր Մեսրոպ — ի՞նչ է եղեր տէրտէրը, նայինք...

— Ա՛, աղան յիշէ, խալլին փուէ։

— Հը՞, ի՞նչ է, պսա՞կ ունի՞ք, թէ կնունք — կրկնեց տէր Մեսրոպ նստելով Էֆֆիին քով։

— Քրոջդ թաղն ու պսակը տղա՛ն է — յարեց Բարթող Էֆֆին, — հիմա սանկ եախըշըխը հարս մը կ'ուզես, Թագուհի հանըմ... Էսէջ Աստուած, ա՛ն ալ կ'ըլլայ...

— Աղբարը ծարդ կայ Էֆֆի, — առարկեց տէրհայրը, նայելով Սիրանին, որ անմիջապէս շառագունեցաւ եւ փորձեց ներս երթալ, բայց դուրսէն Վառվառին ձայնը լսուած ըլլալով, տէր հայրը պնդեց ու կանչել տուաւ։

Վառվառ եկաւ, նստաւ սօֆային ծայրը, բակլաները քանի մը անգամ նետեց գետին ու սկսաւ.

— Երկար ճամբայ մը կըլլած է. մեծ հոգ մը կայ ներսիդին... Նամակ ունի..

— Որմէ՞ — ձայնեց մէկէն Թագուհի հանըմ։

Վառվառ գլուխը վերցուց, նայեցաւ Սուրէնին ու մնաց անխօս։

— Ըսէ՛, նայի՛նք, ճանը՛մ, — վրայ բերաւ տէրհայրը — ցօհաֆ պէ...

— Է՛, տէրտէ՛ր — առարկեց Էֆֆին, — չամչցնենք Սուրէնը...

Սիրանը իր բովանդակ ուշադրութիւնը լարեր էր ու մինչ տէր հայրն ու Էֆֆին կը շարունակէին կատակել, ծայրիկը մէկ Վառվառին ու մէկ Սուրէնին կը նայէր...

— Աղւո՞ր է, — սկսաւ կատակել նաեւ Սուրէն — սեւաչուի՞ թէ խարտեաշ...

— Մաւի աչքերով, պօյ պօս... փիտանի պէս աղջիկ...

— Է՛, ըլսծէթ է նէ կ'ըլլայ — վրայ բերաւ Էֆֆին։

— Ղըսմէթ բաժդ ծարդուն ճիվը կուգայ — յարեց ծայրիկը։

— Գալու ալ ըլլայ նէ, չի՛ն թողեր, Թագո՛ւկ — գիտել տուաւ տէրհայրը։

— Թողե՛լս ո՛րն է... մեր տուները տաանկ, իծիլի պիծիլի աղջիկ չի կրնար մտնել, հասկցա՞ր — ընդվզեցաւ ծայրիկը ու նայեցաւ Սուրէնին, — մօրպապայէ ինտո՛ր տեսած ենք նէ սանկ պէտ'թանք... ատկէ զատ բանի չի հասնիր խեւքս...

Ցետոյ, դառնալով Վառվառին.

— Աֆ կ'անես ամմա — ըսաւ — սա շախս շէնլիք խօսքերը հշեկէն ներս կը մնան հելպէթ...

Տանկ, տանկ տանկ... երեկոյեան զողանջը լսուեցաւ։

Ծանր, հատու, տխրական զողանջը, անորոշ ու անթեղուած յիշատակներ արթնցնելով Սուրէնի ծոցքին մէջ։

— Երթա՛մ, — ոտքի ելաւ տէր հայրը — հը՞, Սուրէ՛ն, ժամ բանել կուգա՞ս — կատակեց փակեղը գնելով։

— Երանելի՛ օրեր — հառաչեց Սուրէն, — մանկութիւնը անգին բան է, անվերադարձ, անփոխարինելի բան մը...

— Մեծցա՞ւ, ցա՛ւն ալ մեծցաւ, — մէջ ինկաւ ծայրը...

— Ինչո՞ւ — հարցուց տէրհայրը։

— Ի՞շ գիտնամ, նա՛ — ակնարկեց տղուն — երեկուան ժամ բանողը սա օր Աստծու անունը չի տար...

Ու մինչ երեքը դուրս կ'ելլէին, Թագուհի հանըմ դարձաւ Սիրանին եւ յօնքերը պռստելէն.

— Խնկամանը խունկ դիր ու ծխէ, — ըսաւ, — ամէն շաբաթ պըտ'սիմ քեզի քի միտքդ գայ...

Ցետոյ, քայլ մը առնելով սեմէն դուրս, ծօտեցաւ եղբօրը, ծռեցաւ եւ ականջն ի վար փսփսաց.

— Քուզո՛ւմ տէր աղբար, քիչ մըն սա ծերինին գլխուն կարդա...

Քանի մը փողոց անդին, Սուրէն բաժնուեցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի խմբագրատուն։

Իր ժամանումէն ի վեր, Աշոտն ու ինք սկսեր էին ձեւաւորել հանրային կեանքն ու իրենց աշխատանքը։ Կարծրացած, միս ու ոսկոր կապած ծոտյնութիւններ կային, որոնց դէմ պէտք էր պայքարիլ ուժգնօրէն։ Սուրէն, տունէն ներս, իր ծօրթին վրայ կը զգար այդ բանը։ կային նաե՛ւ հանրայինայլ հոգեր, — դպրոց, համայնքի գործեր, կուսակցական աշխատանք։

Արդէն, պայքարը, իրենց ու հակառակորդներու միջեւ բուռն թափ մը առեր էր, ու ինք, քանի մը անգամներ, խօսեր էր հանրութեան։

Եւ սակայն, քանի աճեր էր հետաքրքրութիւնը իր շուրջ, այնքա՛ն յաճախադէպ եղեր էին մեղադրանքները իր հասցէին։ Մանաւանդ Դաւիթ էֆէնտի եւ իր շուրջինները ծասնաւոր կիրքով կը խօսէին իր մասին։ Սուրէնի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին էր, նաեւ Դաւիթ էֆէնտիի եւ Օսման էֆէնտիի սերտ գործակցութիւնը, իրենց տունը վերակառուցանելու մասին։ Դատական խնդիրը դեռ կը կաղար, դրամի պահանջ կար։ Կար նաեւ, շշուկ մը թէ Դաւիթ էֆէնտի համաձայնած է Օսման էֆէնտիի ապառիկ վաճառել ազգապատկան ջաղացքը, համայնքը զրկելով մեծ եկամուտէ մը։ Այս բոլորը Դաւիթ էֆէնտի պատճառ էր Քէպապճեանի, վերջինիս տունը մէջ, ու Աստղիկ, մտահոգուած մասնաւորաբար տունը խնդրով, Սուրէնի տեղեկացուցեր էր ցերեկ մը, անոնց տունը սենեակը, մօրը ներկայութեան։

Կ. ՄՆՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

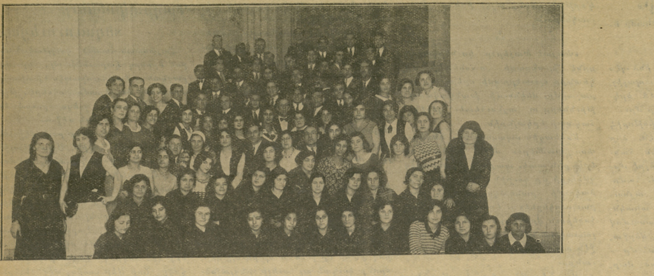

"ՍԻՓԱՆ," ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ. *Métro: Maubert-Mutualité*

Այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՆԱԽԱԳԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

„ՍԻՓԱՆ„ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

120 ՀՈԳԻԷ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ *Օրիորդներ՝ Հ. Թորոսեան, Մ. Պոտուրեան, Փ. Փ. Ս. Նաւասարդեան, Մ. Իւզպաշեան, Ա. Սեմերճեան*

երգչախումբի մեներգողներ՝ *Տիկ. Սուրաքեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան*

Դաշնակով կ'ընկերանայ՝ Օր. Խուրոլեան

ՏՈՄՍԻ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 15, 10, 7·50 եւ 5 փրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նահատակ Գրագէտներու Բանկանները

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadel, Paris (18)

Ժողովրդական մեծ համերգ

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ *Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ*

Տէսինի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ եմգչախումբ եւ Օր. Ի. ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ (երգ), Տիկ. Ն. ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Mlle RODANI *(դաշնակ)*

ՏԵՍԻՆ.— Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ S.L.S.A *սրահին մէջ*

յայտագրին մէջ.— Կ. վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Գ. Ղազարեան եւ Ա. Մելքոնեան:

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince, Paris (6). Tél. Danton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ — *ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ*

ԵՐԱԺՇՏԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱՆ ՁՈՒ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ *10* հազար երգիչներու ծրգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, *13 Rue des Dominicaines, Marseille* կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, *299 Rue de Lyon, Marseille.*

Գին 15 փրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւաբանական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններուն մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր գիւղութիւններ պատրաստելի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր պատրաստութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն դիւրութիւն: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

Dr. VIDAL Ի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, մէթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, մէթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

ընդունելութիւն՝ Գշ., Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը *1—7*

Ամէն հիւանդութեանց համար՝ ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ.— Երաշխաւորուած աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շադել: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարխոխ: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue oissonnière. մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է մեկնումի պատճառաւ Վիլլէ-լէ-Պէլի մէջ, կայարանէն 3 վայրկեան հեռու, փավիյոն մը. 5 սենեակ, խոհանոց եւ 258 մէթր հող: Գին՝ 50,000 ֆր., 20,000 ֆր. կանխիկ, մնացեալին համար դիւրութիւն կը տրուի: Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 rue Lafayette, Paris, Métro Jaurès *կամ* Louis-Blanc. Tel. Nord 89-06, 95-79.

ԾԱԽՈՒ ԵՆ Mongeront, *Կար ար Լիոնի գծին վրայ, Ալֆորվիլէն երկու կայարան հեռու, երկու փոքր տուներ, առաջինը երկու սենեակ եւ խոհանոց, երկրորդը՝ երեք սենեակ եւ խոհանոց, 350 մէթր հող, գին 25000 ֆր.: Դիմել Հ. Աբէլեանի,* 226 rue Lafayette, Paris, Métro Louis Blanc *կամ* Jaurès: Tél. Nord *89-06, 95-79:*

ԱՈՒԹԸ ՄԻ ՓԱԽՑՆԷՔ

Վաճառուելի աժան յարկաբաժիններ

Օդասուն եւ կոկիկ սենեակներ, գեղեցիկ տեսարան, մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ, մուտք եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ջերմութիւն:

Խանութ մը առանձին կամ բնակարանով: Porte d'Orléansէն հանրակառքով 6 վայրկեան: Առնել *88* Թիւ հանրակառքը եւ իջնել La Grange Ory: Պայմաններու համար դիմել՝ Պ. Վարդանեանի. *50 Rue* Isidore—Neujahr, Bagneux, Seine.

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ համաձայնութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

դրուած դրամագլուխին վրայ *100*ին *70* եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն *6.30*:

Նշանեան *20, Passage Prado,* (մէթրօ Սէն-Տընի)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 *Rue* d'Angoulème

S. TOROSSIAN

մէթրօ Ccuronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ *1* քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

Ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

*ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ*ի

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն *8*, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD WAHÉ **(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)**

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISÇONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, մանաւանդ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Հայերու ժամադրավայրը

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար: Միշտ պատրաստ ունինք *50000* քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40* եւ հաստ մանած բուրդ (*grosse laine*): Ամէն տեղէ աժան գին:

դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու *մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ*

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation *կամ* Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: *Օթօպիւս* BA, AZ *եւ* BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. **ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ**

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ_կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշիճաժախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ բնէածական, Թելադրական եւ Ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիքիէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ: Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, բացի մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուս.

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1932

7 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1899

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿԸ

Հայկական հանրային կեանքի բեմին վրայ դերակատարները բազմաթիւ են եւ մանաւանդ բազմապիսի։ Ազգային կեանքը հա[սարակաց] կ'ամբողջանայ տեղ մը, երբ անդին կը փլի հաւաքական շէնքը, որ [ամբող]ջն է կեդրոնաձիգ ուժերու ձիգերու։ Տեղ մը հազիւ կը [տեսն]էք անպատասխանատուներուն արմուկը, ուրիշ տեղ մը բեմին վրայ կը ցատկէ նոր սատանայ մը կամ նոյն իսկ եպիսկոպոս մը [իր]են ալ իր տեսուր դերով փայլելու։

Այս յոգնեցուցիչ ու յուսալքող տեսարաններուն մէջ ամէնէն [ցաւ]ալի երեւոյթը անտարբերութիւնն է, ինքնագլուխ գործունէութիւնը, որ կը բխի ազգային հիմնական կազմակերպութեան պակասէն։ Գաղութներու կազմակերպութիւնը, ազգային հաւաքական կամքի ստեղծումը հրատապ խնդիր եղաւ ու մնաց օրակարգի սեղանին վրայ, առանց իր լուծումը գտնելու։ Ու ամէն մարդ, որ ղեկավարական գաւազան մը ձեռքն անցուց, — բացառութիւնները սակաւ են, — չուշացաւ չուանի վրայ խաղալու եւ իր մանածը ներկելու իր սիրած գոյնով։

Հիմա Ամերիկայի հայ գաղութէն կը լսուի գաւազանակիրի մը ձայնը, եպիսկոպոսի դիւանագիտական ձայնը։ Եւ ո՞րքան շատցած է թիւը այս եպիսկոպոսներուն, որոնք մէկ մէկ փորձանք դարձած են, կամ վերջ ի վերջոյ պիտի դառնան տարագիր գանձատուներու գլխուն։

Ղեւոնդ եպիսկոպոս, առաջնորդ ամերիկահայ թեմին, ուրիշ պէտքաւոր գործ չէ գտած ըլլալու՝ իր անունը յաճախ լսելի դարձնելու համար, մերժած է նախագահել Ապրիլեան Սգատօնին եւ արգիլած է ուրիշ եկեղեցականներուն ալ մասնակցելու ամբողջ ժողովուրդի մը Սուգին։ Անկէ առաջ, նոյն եպիսկոպոսը մերժած էր մասնակցիլ Ամերիկայի մէջ սարքուած հայանպաստ փրոփականտին։

Հիմա, յիշեալ եպիսկոպոսը կրնայ ապահով ըլլալ որ ոչ միայն ամերիկահայ բեմին վրայ, այլ հեռաւոր գաղութներուն մէջ իր անունը արձագանգ պիտի գտնէ, մանաւանդ որ քաղաքական մեծ «իմաստութեամբ» մը օծած է իր ելոյթը։ Մարդը թրքասիրական քաղաքականութիւն կը վարէ... յանուն հայ ազգի փրկութեան։

Կրնայինք անտեսել առաջնորդներէն շատերը եւ իրենց տեղական գործերը։ Բայց երբ անոնք դուրս կուգան իրենց սահմաններէն եւ անպատասխանատու կերպով՝ համահայկական քաղաքականութիւն մը կը վարեն, մինչեւ ի հաշիւ այս ժողովուրդին, երբ ամէն սարէն ձայն մը կը բարձրացնեն՝ իրենց խօսքը հասցնելու մինչեւ Էնկիւրի եւ Երեւան, «ազգին շահերը» հասկնալու յաւակնութեամբ, ստիպուած ենք անոնց ըսելու որ իրենց տեղն ու սահմանը գիտնան։

Հրատարակուած տեսակցութեան մը մէջ Ղեւոնդ եպիսկոպոսը կ'ըսէ.

— «Այս պայմաններուն մէջ ինչպէս կ'ուզէիք որ Ամերիկայի առաջնորդը հակաթուրք փրոփականտի մը գլուխն անցնի։ Եթէ այս ընթացքս թրքասիրութիւն կը նկատուի, կը նախընտրեմ իբր այն ամբաստանուիլ, քան աժան ազգասիրութիւն ծախելու եւ ժողովրդականութիւն վայելելու համար՝ անխորհուրդ քայլեր առնել»։

Թուրքիոյ մէջ մնացած բուռ մը հայութեան խաղաղութիւնը անոր սրտի մօտիկ է։ Այդ հայութիւնը իր կեանքի պայմաններէն ստիպուած կարող է որդեգրել քաղաքական ուղղութիւն մը, եւ մենք ալ որ ազատ հորիզոններուն տակ նստած՝ պիտի անօրինէինք անոնց բախտը կամ նշաւակէինք անոնց թրքասիրական արտայայտութիւնները։

Խելահաս ամէն հայ դրութիւնը կ'ըմբռնէ եւ կը նախընտրէ լռել։

Սակայն, երբ յիշեալ առաջնորդին պէս մարդիկ Ամերիկայէն կամ այլ հեռաւոր վայրերէն թրքասիրական դիմակ կ'առնեն, (իրական կամ կեղծ), եւ «իմաստութեան» հովերով կը սնքան՝ գէշ ծառայութիւն մը կը մատուցանեն ոչ միայն արտասահմանի հայութեան, այլ նաեւ այն բեկորին՝ որ Թուրքիոյ մէջ կը մնայ։

Ամերիկայի առաջնորդը պէտք է գիտակցէր տակաւին Ամերիկա չհասած, որ իր թեմի հայութիւնը շեշտուած կերպով թրքական բռնակալութեան դէմ արտայայտուած եւ իր ազգային դատի ջերմ պաշտպան գաղութ մը եղած է։ Ու ամերիկահայութիւնը գիտակցօրէն եւ հետեւողական, հետապնդած է Հայկական հարցի լուծումը ընդդէմ Թուրքիոյ։

Արդ, Ղեւոնդ եպիսկոպոսը փոխանակ առաջնորդական պաշտօնը ընդունելու եւ անկէ յետոյ մերժելու իր մասնակցութիւնը Հայկական Սգատօնին եւ հակաթուրք փրոփականտին, պարկեշտութիւնը կը պահանջէր որ առաջուց մերժէր ընդունիլ առաջնորդական պաշտօնը։

Ստանձնել առաջնորդութիւնը գաղութի մը, առանց իսկական արտայայտիչը ըլլալու նոյն գաղութի հայութեան բարոյական, քաղաքական եւ մշակութային մտայնութեան, կը նշանակէ առաջին օրէն քար գայթակղութեան դառնալ։ Հայ առաջնորդներէն շատերը, այսպիսով, իրենց թեմի քայքայման պատճառ դարձած են։

Թրքասիրութեան եւ խոհեմութեան քարոզի տեղը Ամերիկան չէ, եւ ոչ ալ հայկական միւս գաղութները։ Այս եպիսկոպոսին եւ իր նմաններուն տեղ չի պակսիր օգտակար հանդիսանալու այն բեկորներուն, որոնց համար իբր թէ թրքասիրութիւն կը ծախեն։

Ղեւոնդ եպիսկոպոսին կ'առաջարկենք Սեբաստիոյ Ս. Կարապետի թեմը, ու վստահ ենք որ եթէ հրաժարի Ամերիկայի կակուղ աթոռէն եւ նոյնքան թրքասիրութիւն վաճառէ Էնկիւրիի եւ Սեբաստիոյ մէջ, պիտի կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ հայ մնացորդներուն, քան իր ներկայ «աժան ազգասիրութեամբ»։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ"

Շատեր չեն ճանչնար «Հայկական Փարիզը»։ Մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ուր այնպէս կ'երեւակայեն թէ լուսաշողող Փարիզի մէջ ի՛նչքան նախանձելի է հայ գաղթականներուն կեանքը։ Լոյսո՛վ օծուած է Հայոց դէմքը, ճառագայթո՛վ լուացուած են Հայոց բնակարանները։ Ծաղկաձեւ քանդակներ դուռներուն վրայ, եւ պակերէն ներս՝ ջուրի սահանքի մը պէս ադուոր սանդուղներ։ Անկողիններ փրփուրի նման։ Վարագոյրներ կարապի թեւերու պէս։ Բաժակներ շուշանաձեւ։ Գինի՛, գինի՛, որ կը փրփրի գաւաթին մէջ՝ ողկոյզներ կազմելով։ Ի՛նչ երջանիկ են Հայերը, որ կը բնակին Փարիզի մէջ։

Բժշկութեան ամենամեծ փրօֆէսէօրները Փարիզի մէջ են, — հիւանդացա՞ր, անմիջապէս կ'աղէկցնեն, մեռնիլ չկայ։ Աշխարհի ամենամեծ քաղաքագէտները այս Լոյս – Քաղաքին մէջ են։ Հայ գաղթականը պատուհանը բացա՞ւ, կը տեսնէ Էոֆռն եւ կը լսէ, առաջին անգամ հայ գաղթակա՛նը կը լսէ թէ ի՛նչ պիտի պատահի աշխարհի մէկ ծայրը։

Երբ դուրսէն շատեր այսպէս կ'երեւակայեն Հայկական Փարիզը, քիչ չեն անոնք, որ կը պարծին իրենց փարիզցիութեամբ։ Ի՛նչ երջանկութիւն, որ Փարիզ կ'ապրին։ Ու ի՛նչ նամակներ կը դրկեն արտասահման։

Հիմա նկարագրենք Փարիզը ,ճշմարտապէս «հայկական»ը։

Այո՛, կայ Հայկական Փարիզ մը, հայ ցոջերու եւ իմաստուններու Փարիզը, որուն կ'ակնարկէ յանախ հայ մամուլը։ Այդ Փարիզը երեւակայական է քիչ մը։

Բուն Հայկական Փարիզը, իրական ու տեսանելի, հայ գաղթականներու Փարիզն է միայն։

Գիտէ՞ք, Փարիզի Հայեր կամ արտասահմանի հայրենակիցներ, լուր ունի՞ք թէ ի՛նչ ահաւոր թշուառութիւն մը կը տիրէ Փարիզի քղանցքին տակ, հայ գաղթականներու կայանին մէջ։ Չեմ ուզեր ձեզի նկարագրել կեանքը այն գաղթականներուն, որոնք կ'ապրին Փարիզի մութ պանդոկներուն մէջ, մեր գիւղի ախոռներէն ալ գէշ։ Լսա՞ծ էր Ռիւ Պլանքին։ Փողոց մըն է այս, Փարիզի հարաւային դուռներուն առջեւ։ Հոս տեղաւորուած է հայ գաղթականներու բազմութիւն մը։ Այցելած եմ քանի մը անգամ, Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչին յանձնարարութեամբ։ Ամէն անգամ ինծի տրուած է թիւ 13ը, իբրեւ հասցէն հիւանդին, որ, սրտանմլիկ նամակով մը, դարմա՛ն կ'աղերսէ։ Կ'երթաս թիւ 13, եւ չես գտներ հիւանդը։ Լաբիւրինթո՛ս։ Տախտակներով, թիթեղներով, մումլաթերով ծածկուած հիւղակներ, իրարու վրայ դիզուած, ծռիկմռիկ ճամբաներով, որոնք ջուրի ակօսի կը նմանին։ Աղբի հոտը, մէզով թրջուած հողին հոտը, դոնէն դուրս նետուած բանջարեղէնի աւելցուքին նեխումը, — զզուէ՛ քիթդ։ Գորշ ծուխ մը, սարդի ոստայնի մը պէս, կը յամենայ խրճիթներու վրայ, ուր բանջարեղէն կը տապկեն։ Երկաթի կտորներ, ծախու փայտ, պահածոյ ձուկի տուփեր, ու երախաներ առանց վարտիքի, քիթը – բերանը մուրով ու ցեխով ներկուած, աղաղակներ հայերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն։ Մտէք խրճիթներէն ներս։

Անկիւն մը փոքրիկ մահճակալ մը, — վրան երկու երախաներ, քով քովի պառկած։ Կապոյտ հազ ունին։ Միւս անկիւնը հայրը, — հիւծախտ ունի։ Պատին է դարձեր ու, կը մտմտայ թէ կը քնանայ, չեմ գիտեր։ Ետեւէս կրկին կը բացուի դուռը։ Երկու մանուկներու գլուխներ ներս կը խօթին դռնէն, հետաքրքրութեամբ լայն բացած իրենց աչքերը։ Վերջը կը հասկնամ, որ «դպրոցական» պատանի մըն ալ ունի այս թշուառ մայրը։ Կրակարանին վրայ ջուրի աման մը։ Մգլոտած բանի մը հոտ կուգայ։ Թմբիի ծաղիկ է, կ'ըսէ մայրը ինծի։ Հազի համար, կ'աւելցնէ։ Կը խորհիմ։ Որո՞ւ դէմ կռուի մայրը.

— Անօթութեա՞ն թէ հիւանդութեան։

Այսպէ՛ս է «Հայկական Փարիզ»ը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ուաշինկթընի վրայ կը քալեն

Անգործութիւնը խռովութեան լուրջ վախեր կը պատճառէ ամերիկեան իշխանութեանց եւ իրաւունքով։ 25–30 հազար նախկին պատերազմիկներ կը քալեն Ուաշինկթընի վրայ իրենց անօթութիւնը պոռալու նախագահ Հուվըրի։ Տեղական կառավարութիւնները՝ որոնց հողերէն կ'անցնին մարտիկներն ու անոնց ընկերացող անգործները, կը ջանան խափանել անոնց արշաւը եւ այդ պատճառով ալ զանազան վայրերու մէջ կռիւներ պատահեցան։ Ուաշինկթընի շրջակայ նահանգներու կառավարութիւններէն խնդրուած է որ ամէն կերպով արգիլեն անոնց սահմանէն անցքը։ Այսու հանդերձ մարտիկները բռնի մըտած են բեռնատար կառախումբերու մէջ, բռնագրաւուած են մեծ ինքնաշարժներ եւ բազմաթիւ կայարաններու մէջ արգիլեցին կառախումբերու երթեւեկը։

Ուաշինկթընի մէջ, ոստիկանութիւնը հրաման ստացած է խստօրէն յարգել տալու կարգն ու կանոնը։

Արդէն 5—6000 անգործներ կը գտնուին քաղաքին մէջ եւ կը սնանին հացով, սուրճով եւ ապուրով՝ զոր կը հայթայթեն բարեգործական կազմակերպութիւններ։ Անոնցմէ շատերը բացը կը պառկին եւ իբր վերմակ՝ թերթեր կը գործածեն։

Մէկ քանի օրէն, անգործներու տրուած սնունդը պիտի դադրի։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ այդ պարագային խռովութիւններ ծագին։ Մարտիկներու այս արշաւին նպատակն է պահանջել որ խորհրդարանը արագօրէն իրենց համար քուէարկէ անմիջապէս վճարելի գումար մը, որ համեմատի իրենց առնելիքին։

Այս մարտիկները համաձայն իրենց տրուած վկայագիրներուն, 1945ին պէտք է ստացած ըլլան 5 միլիառ ֆրանք։

Ռումանիոյ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լոնտոնի ռումէն դեսպանը Պ. Թիթուլէսքօ, որ Պուքրէշ մեկներ եւ ըստանձներ էր դահլիճին կազմութիւնը, հրաժարեցաւ իրեն յանձնուած գործէն, ձախողած ըլլալով։

Ռումանիոյ թագաւորը դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց ազգային ու գիւղացիական կուսակցութեան պետին Վայտայի։

Յունաստանի դահլիճը

Պ. Փափանասդազիու, որ խորհրդարանին մէջ, ընկերային ապահովագրութեանց շուրջ վիճաբանութեան մը հետեւանքով, փոքրամասնութեան մէջ մնացեր էր, հրաժարականը տըրուած ըլլալով, դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ դարձեալ Պ. Վենիզելոսի։

Պ. Վենիզելոս դահլիճը կազմած է արդէն։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Կորկուլովի ամբողջ թղթածրարը՝ այսօր իսկ պիտի քննուի ամբաստանիչ ատեանին կողմէ։

Իր խցիկին մէջ, սպասելով դատավարութեան, նախագահին սպանիչը կը գրէ իր յիշատակները, օրական 15–20 մեծ էջ։ Կորկուլով ֆրանսերէն կը գրէ, թէեւ հաստատուած է թէ երկու տարի առաջ, երբ Ֆրանսա կը հասնէր, բառ մը ֆրանսերէն չէր գիտեր։

Կորկուլովի ամբողջ գրական գործերը երդուեալ թարգմաններու կողմէ, թարգմանուած են ֆրանսերէնի եւ մաս կը կազմեն սպանիչին թղթածրարին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

"ՄԱՅԻՍ 28"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Բողոքներ խորհրդային միջամտութեան դէմ

Գրեր էինք թէ յոյն կառավարութիւնը որ խորհրդային դեսպանին պահանջով, արգիլեր էր «Մայիս 28»ը Աթէնքի մէջ, կրկին արտօնուած է անցեալ կիրակի։

Այս առթիւ Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.—

Մայիս 28ի հանդէսին դէմ դրուած արգելքը մեծապէս կը գրգռեցնէ հելլէն մամուլն ու շրջանակները, որոնք իրենց վրդովումը կը յայտնեն խորհրդային դեսպանին միջամտութեան դէմ, որ կը նկատուի նախընթաց մը դիւանագիտական կեանքին մէջ։ Թերթերը աւելի քան խիստ արտայայտութիւններ ունեցան Պ. Փօթեմքինի դէմ, գիտել տալով որ իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս ելած է Յունաստանի ներքին գործերուն խառնուելով։ Կը հաւաստուի որ կառավարութիւնը հանդէսը քաղաքին մէջ չընելու արգելքը դրած է ոչ թէ դեսպանին գոհացում տալու այլ որ եւ է անախորժ դէպք կանխելու մտահոգութեամբ։ Կը հաստատուի նաեւ թերթերու այն տեղեկութիւնը թէ Պ. Փօթեմքինին թոյլ տրուած է հասկնալու որ հանդէսը արտօնելու կամ արգիլելու իրաւունքը ընդհանուր ոստիկանապետութեան կը վերաբերի։

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, խորհրդային դեսպանը իր բողոքը կատարած է Պ. Ծանվերաեանի հետ խորհրդակցելէ յետոյ։ Պ. Ծանվերաեան արժանապատուութեան խնդիր նկատած է հանդէսը արգիլելու պարագան, տրուած ըլլալով որ Նոյ. 29ի հանդէսը տեղի ունեցած չէր, հակառակ իր դիմումներուն եւ միջամտութիւններուն։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով օտարականներուն կը մերժուի որեւէ գործով զբաղիլ Թուրքիոյ մէջ։ Օտարականներուն 6 ամիս պայմանաժամ տրուած է հաշուեյարդարի ենթարկելու իրենց գործերը։

ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՓԱԿԵՆ

Պոլսոյ տեղական իշխանութիւնները 15 օրուան համար փակեցին Պէպէքի Փրանսական կաթոլիկ քոյրերու դպրոցը։ Այս որոշման պատճառ ցոյց կը տրուի այն պարագան որ քոյրերը թրքուհի մը կրօնափոխ ըրած են։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պայքար՝ ընկերվարականներուն դէմ

Ֆոն Փափէնի կառավարութեան կողմէ, գերման խորհրդարանի լուծումը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է հիթլերեաններուն կողմէ, որոնք, իրենց մէկ նոր յաղթանակը կը նկատեն այդ որոշումը։

Նոր կառավարութիւնը իր յայտարարութիւն – ծրագիրը մշակեց վերջնապէս։ Այդ յայտարարութիւնը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ նոր կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը.

— Արտաքին քաղաքական մարզին մէջ, կառավարութեան ամէնէն մօտաւոր եւ ամէնէն կարեւոր գործերը կը բխին միջազգային ներկայ կամ գալիք բանակցութիւններէն՝ որոնք կը կատարուին կամ պիտի կատարուին՝ զինաթափութեան, պարտքերու եւ հատուցումներու եւ տնտեսական տագնապի մասին։

«Այս հարցերուն մէջ, Գերմանիոյ կենսական շահերը կրնան վտանգուիլ։ Մեր նպատակն է, ուրիշ ազգերու հետ խաղաղ գործակցութեամբ, մեր հայրենիքին ապահովել իրաւունքներու կատարեալ հաւասարութիւն, քաղաքական ազատութիւն եւ տնտեսական վերականգնումի միջոցներ։ Միայն, իրաւունքներու մէջ հաւասար, ազատ եւ տնտեսապէս առողջ Գերմանիա մը կրնայ նպաստել աշխարհի վերականգնումին։

«Բայց, որպէս զի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարենանք ուժգնօրէն ներկայացնել մեր ազգային շահերը՝ որոնց մասին կարծիքի որ եւ է տարբերութիւն չկայ Գերմաններու միջեւ, անհրաժեշտ է պայծառացնել մեր ներքին քաղաքականութիւնը։ Այս բոլոր նկատումներով, հանրապետութեան նախագահը ընդունեց խորհրդարանը լուծելու առաջարկը։ Ազգը պէտք է յստակօրէն գիտնայ եւ առանց վարանումի լուծէ այն հարցը թէ ո՞ր ուժերուն հետ է որ պիտի մտնէ ապագայի ճամբուն մէջ»։

Ֆոն Փափէնի կառավարութեան յայտարարութիւնը, բացօրէն ամէն կապ կը խզէ ներքին քաղաքականութեան հետ, զոր տարիներէ ի վեր կը վարէին հանրապետական կառավարութիւնները եւ կը դատապարտէ խորհրդարանական ժողովրդավարութեան եղանակները եւ որովհետեւ խօսքն իսկ չըներ Վայմարի սահմանադրութեան, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի փորձէ փոփոխութիւններ մտցնել սահմանադրական օրէնքին մէջ։

Կառավարական յայտարարութիւնը կը բովանդակէ պայքարի յայտարարութիւն մը ընկերվարականներուն դէմ։

Յայտարարութիւնը խմբագրուած է շատ կծու լեզուով, եւ Գերմանիոյ ներկայ կացութեան պատասխանատուութեան մէջ, մեծ բաժին մը կը հանէ ընկերային օրէնքներու գործադրութեան։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Գերմանիոյ ներքին նախարարը՝ լրագրողի մը՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Հանրային անդորրութեան պահպանման մասին, վերջին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Աշխարհը իր պատմութեան վճռական րոպէները կ՚ապրի. քաղաքական, տնտեսական եւ ելեւմտական խոշոր խնդիրները իրար խառնուած են, ռուսական սալաթի ձեւով, մասնակի կարգադրութիւններով իրարմէ զատելը գրեթէ անկարելիութիւն կը համարուի: Ամէն ազգ առանց բացառութեան ծանր հոգերու մէջ է, ո՛չ մէկը անանցմէ, ինչ մեծութիւն եւ զօրութիւն ալ ունենայ, առանձին իր ցաւերու դարմանը չի կրնար խորհիլ, ահա թէ ինչ վիճակի մատնուեցան ազգերը համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով:

Այսօր ո՛չ Անգլիան իր ազգային դաշինքով, ո՛չ Գերմանիան իր ազգայնական շարժումով, ո՛չ Իտալիան իր դիկտատորութիւնով ոչ Ռուսիան իր ընչազուրկային մակագրութիւնով եւ ո՛չ ալ Ֆրանսան իր լայն ժողովրդապետութիւնով չեն կրնար որոշ ու վճռական դարմանումի մը խօսքը ընել. փրկութիւնը ուրեմն կարգերու մէջ չէ, այլ՝ միջազգային լուրջ համակցութեան մը: Ամէնուն ջանքը պիտի ըլլայ, դնել մատը բուն վէրքին վրայ առանց կանխակալ կարծիքներու, եւ փնտռել փրկութեան ալեգանին:

Պէտք է բուժել ազգերու դրամական վէրքը, որուն համար այս ամսուան 16ին ամէնքը պիտի հաւաքուին Լօզան, դարմանելու համար իրենցմէ իւրաքանչիւրի սրտին վրայ բացուած վէրքը, որ երկարաձգելով կրնայ վաղ թէ ուշ մահացու դառնալ:

Եւրոպան մինակ իր հաշւոյն 25 միլիառի բաց մը ունի, իսկ երկու ցամաքամասերը՝ 100 միլիառի բաց մը. այս բացը եւ միլիոնաւոր անգործներու հարցը կը կազմեն բոլոր ազգերու մղձաւանջը:

Յաղթականները, իրենց աւերակները վերաշինելու, պատերազմի ընկերներուն օժանդակելու եւ պարտք վճարելու համար, նախ եւ առաջ Գերմանիոյ պարտադրեցին վերաշինութեան հսկայ տուգանք մը: Նախատեսեցին 20 միլիառ ոսկի – քուրոնի – տարեկան վճարում մը 1921ի համար. նոյնքան նաեւ 1926ի համար. ուրիշ 92միլիառի պարտադրութիւն մը՝ զալիք ժամանակներու համար: 132 միլիառի գումարը, իր 5 առ 100ով եւ կորուստներու 2 առ 100ով, ինքնին անհատնում պարտք մը վճարելի անյուսալի պայմանաժամերով, դարձաւ միջազգային անվերջ բարդութեանց գլխաւոր հիմերէն մին:

Վերսայլի ներկայացուցիչները մեծ պարտքի մը պարտադրութեան տակ դրին Գերմանիան, նաւաղ համեմատութիւններով նաեւ միւս պարտեալները: Ապահովաբար անոնց նպատակը դրամ առնել չէր, այլ դրուել հակառակորդի բոլոր շունչերը:

Յաղթական երկիրներու մեծ ճարտարարուեստի մարզը այս առթիւ կատարուած արշաւանքը մեծ եղաւ. «l'hymne de la production» երգելով ցրուեցան աշխարհի ամէն կողմը, ուր որ բաց շուկայ մը կար, տեսան անոնք վերաշինութեան կարօտ հսկայ հողամասեր, քայքայուած երկիրներու գործիքի եւ ապրուստի կարօտութիւններ. ամէնը ունէին մէկ ընդհանուր հոգեբանութիւն, որ ապսպրանքներու տակէն պիտի չկարողանան դուրս գալ:

Դրամատէրներու համար հաւանական եղաւ որ պարտուող երկիրները պիտի չկրնային պարտքերը վճարել. նոյնքան հաւանական եղաւ որ անոնց պէտք էր փարկեր բանալ: Միացեալ Նահանգները հսկայ քանակութիւնով սը խունդի եւ ճարտարարուեստի նիւթեր ունէին. աւելի քիչ շահով, բայց կարելի քանակութիւնով, ունէին նաեւ միւսները: Զետեղել պէտք էր զանոնք եւ զետեղեցին, ու իւրաքանչիւր երկիր օտար դրամներով ողողուեցաւ:

Դիզուած դրամներով աշխարհը ուզեցին գնել, մտցան երկխօսի մեծ ապանդի գործը եւ ապանդատուներու վրայէն, ի տես տատասող միլիոնաւոր մարդկութեան, աշխարհի թշուառութիւնը շահագործումի նիւթ դարձուցին:

Ամերիկեան տոլարով շատ բան կարելի էր գնել. ոսկեբիլը իր բարձրութեան վրայ էր, արժէքաւոր էր նաեւ ֆրանքը. ահա թէ ինչպէս մէկ մէկ ձեռք անցուեցան Սարի ժողովրդի բաժնետոմսերու 60 %ը, Լիքուէնպուրկի ձուլարանները, Պոհեմիոյ Աքոտայ գործարանները, աւստրիական շատ մը ձեռնարկներ, Սիլեզեան ածուխի բաժնետոմսեր, լեհական հիւսուածքի գործարաններ, ռումանական նաւթահորեր, հունգարական դրամատուներ: Ամէնուն նպատակը եղաւ այս երկիրներու մէջ տէր դառնալ ելեւմտական, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական բոլոր գլխաւոր ձեռնարկներուն:

Տնտեսական գետնի վրայ նման աշխարհակալական շարժում մը ինքնին եղաւ մեծագոյն ազէտ մը բոլորին համար: Ազէտին առաջին ազդանշանը տուաւ Fédéral Reserve Boardը: Ամերիկայի մէջ որքան որ դրամի քանակը կը բարձրանար, նոյն չափով կը պակսէր ապրանքի քանակը, որուն իբր հետեւանք յառաջ եկաւ գիներու անհամեմատ բարձրացումը:

Այցէտի ազդանշանը կը վերաբերէր հաւասարապէս բոլորին: Նթէ մէկ կողմէն փարկերը սեղմուեցան եւ տոկոսները բարձրացան, միւս կողմէ չահագէտներու մօտ մթերուած ապրանքները հրապարակ ողողեցին: Սանձուած տագնապը երկրաշարժի մը երեւոյթով ցնցեց հաւասարապէս բոլոր յաղթական երկիրները:

Փոքր ազգերը քաշուած իրենց մարմնորու եւեւր, նախապէս բաւականացան իրենց արտադրութիւններով. ընդհանուր շարժումին խառնուելու համար անհրաժեշտ դրամագլուխ չունէին. ի տես սանձուած դրութեան իրենց անհրաժեշտ գնումներուն համար դիմեցին Գերմանիոյ, որու դրամը մեծ արժէք մը չունէր, հետեւաբար գնած ապրանքները աժան գնով ձեռք բերին:

Մէկդի նետուած Գերմանիան էր որ սաքի կը կանգնէր իր 70 միլիոն աշխատունակ ժողովուրդով, որպէս կարելի եւ վստահալի միջակից. անգլիական եւ ամերիկեան ապսպրանքները կանգ կ՚առնէին, քիչ մը ամէն կողմ գործարաններու ծխնելոյզները կը մարէին. նաւահանգիստները կ՚ամայանային, անգործներու թիւը յառաջուն կերպով կը բազմապատկուէր:

Իրողութիւններու տարօրինակ վերադարձ. տակնուվրայ եղած աշխարհի մը մէջ, տնտեսական աննախընթաց տագնապի հետեւանքով, վայրկեան մը Գերմանիան դարձաւ աշխարհի մեծ մասի հայթայթիչը: Բոլոր յաղթականները նոյն օրեր կ՚ապրէին, ամէնքն ալ նոյնանման եղան ամենահարուստները:

Առաջին անգամը ըլլալով մտքի եւ խղճի տէր մարդիկը զգացին որ պատերազմը հաւասարապէս աղքատացուցած էր յաղթականը եւ պարտեալը:

Ո՛չ ամերիկեան Fordney Actը, ո՛չ անգլիական dumpingը, ո՛չ ֆրանսական եւ պելճիքական մաքսապաշտպան դրութիւնները կրցան չարիքը խափանել. ընդհակառակն, յառաջ եկաւ աւելի աճուոր, միջազգային առեւտրական կապի խզումը, բան մը որ պատերազմը անգամ չէր կրցած ընել:

Առեւտրական կապերու խզումը յառաջ բերաւ նաեւ համաձայնութեանց խախտումը: Ֆրանսան իր հաշւոյն, կապելով իրեն Լեհաստանը, Չեխոսլովաքիան եւ Սերպիան, ուզեց իր առեւտրական հրապարակը ապահովել. Իտալիան աչքերը դարձուց դէպ ի Պալքանները. Անգլիան մէկ կողմէն քաջալերելով Գերմանիան ի վնաս Ֆրանսայի, միւս կողմէն Պաղեստինէն մինչեւ Պաղտատ անգլեւարաբ կայսրութեան գաղափարը յղացաւ, որուն իբր փոխադարձ շարժում յառաջ եկաւ ֆրանքօ-թրքական բարեկամութիւնը: Հնդկաստանի ճանապարհը Անգլիոյ առջեւ փակելու համար քէմալական նորածագ իշխանութեան ուժ տուին մէկ կողմէն Ֆրանսան եւ միւս կողմէն Ռուսաստանը:

Պարպուեցան եւրոպական գանձերը, քաղաքական, տնտեսական եւ ելեւմտական գետիններու վրայ ցնցուեցան հաւասարապէս ամէնքը, մեծերէն մինչեւ փոքրերը. տուրքերը շատցան, գործարանները մասնակիօրէն կանգ առին, Գերմանիոյ հետ մրցակցութիւնը զօրացաւ, խաղաղութեան գաշնադրերը կորսնցուց իր արժէքը:

Համաշխարհային պատերազմը տնտեսապէս աշխարհը բաժնած էր երկու մասերու. յետ պատերազմեան յառաջացած դրսայնմնակը ազգերը բաժնեց այսօր քան մասերու. աշխարհը մատնուեցաւ կրկին դառնալի գլխանպտխութեան վտանգաւոր մրցումի մը:

Բոլոր պետութիւնները առանց բացառութեան համաշխարհային գործերը գիտցին իրենց նեղ ազգայնական ակնոցներով, աշխարհի տնտեսութիւնը կորսնցուցին իրենց ազգային շահերու հայեցակէտով. այն ատենէն որ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան, ճնշուածներու ազատագրութեան, ազգերու եւ մարդկանց հաւասարութեան անուններով սանձուած հիմնարկութիւններն ու դաշնագրերը դարձան անարժէք:

Ի տես այս բոլորին ուինչի ծառայեցին բոլոր ընդհանուր եւ մասնակի դաշնագրերը, Վերսայլ, Սփա, Սեւր, Լոքառնօ անունները միայն մնացին ժամանակակից թուականութիւններով. բոլոր կողմնակի միջոցները եւ գինաթափութեան եւ պարտքերու վճարման, կրճատման եւ երկարաձգման առաջարկները ցարդ ուրիշ բանի չծառայեցին, այլ բլրակ խառնել մոխիրի տակ ծածկուած կրակի բոցերքման, որու արծարծումը պիտի նկատուի այլեւս հրէշային ու հակամարդկային:

Դժուար թէ Ամերիկան հնարաւորութիւն ունենայ, սարքուած իր ընտրական պայքարներէն, գործօն մասնակցութիւն մը բերել Լօզանի ժողովին, Մաքտօնըլտ, Էրիօ, Հիթլեր եւ Մուսոլինի, Եւրոպայի օրուան գլխաւոր գործավարները, պիտի կարողանա՞ն արդեօք համակցութեան մը գալով, մէկդի չորդել անցեալը յիշեցնող ու զարթեցնող բոլոր տխուր երեւոյթները եւ անոնցմէ յառաջացած տնտեսական ու ընկերային բոլոր պայքարները, ազգերը դնելու իրենց յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճումի արդար ճանապարհին վրայ:

Մարդոց սխալներով իրողութիւնները չեն ծածկուիր, տնտեսական գետնի վրան ամէն սխալ վախճան մը ունի, այն է կործանում: Աշխարհի պատմութեանը մէջ ոչ մէկ ատեն աւելի դժնդակ փաստերով ժողովուրդները տեսած չէին իրենց համաշխարհային սխալը քան այսօր, Լօզանի ժողովի նախօրեակին:

Հ. ՍԻՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

Է.

Ջուր ինքնարդարացում՝ նաեւ Լոդոռի Երգին համար: «Իմ սրբոսիկը քեզի կուտամ»ին չնորհքը՝ չերեւիր «Լուսնակ գիշեր պաղ մի տուրի» տողին մէջ: Պաղ մը տալ եւ սիրոր տալ՝ նոյն բաները չեն: Մէկը՝ գողունի, փողոցային, ախմախ է: Միւսը, սիրտ տալ, համբուռուր, սրբազան, բոլորովանուէր է, տառասուութիւն մըն է:

***

«Պատի ճեղքի տէրն է մուկը, եւ ճեղքին վրայ է կ՚ըլխէ», կը ջանայ հաւատացնել Զօպանեան: Պարզապէս «եղկելի»: Վաննեցին կ՚ըսէ մենք պատը վարեր են, մուկ պատը վարեր է, ո՛չ թէ՝ մուկ ճեղքը վարեր է...: Հէքեաթին մէջ՝ մուկը յիշուած է իբր քանձր պատեր վարող, ծակող, ո՛չ թէ ճեղքերէն անցնող, որ խմաստ չունի ինքնին եւ առ այդ տեղ չէր գտներ գրքոյին մէջ:

***

«Բա սեւ–սեւ–սեւուոր» երգին մէջ իր յիշած եւ թարգմանած Շէրենցի տողերէն շատերը անհարազատ են, եւ որոնց ինքը հասու չէ եղած բնականաբար:

«Դառնամ պազնեմ գրկանոցին» չի բառեր, այլ՝ երգուած հարազատ ձեւին համաձայն՝

Մարէ՛, մեռնեմ ես մէրոցին,
Դառնամ մեռնեմ զրրկանոցին:

Մնացած բոլոր երկարապատում Զօպանեանութիւնները՝ իր հեղինակին անճրկած «միտքին նիհարութիւնն ու սրտին պղծիկութիւնը» կը ցուցնեն, — բառ իր ագնիւ ոճին, — չէ՞ որ՝ ոճը մարդուն հայելին է, le style c'est l'homme:

«Բա՛»՝ ասմիկ կոչականը՝ կիներու հատուկին, (ինչպէս «Մօ՛» արականին), ֆրանսերէնի մէջ համարժէք չունի» կ՚ըսէ: Ինչո՞ւ կը մոռնայ hé! (hé! la-bas...), եթէ օ!ն դասական կը նկատէ եւ անյարմար ժողովրդական ձեւին...: — «Եղկելի՛» ազնուապետական մտայնութիւն...:

***

Թէ Զօպանեան «ծայրագոյն ազնուութեան մէջ խելայեղ ինքնահաւանութիւն» կը ցուցադրէ Chants Populaires Arméniensը թարգմանելու օրերէն մինչեւ «Ալպաքայ»ի մէջ պատխպատ ցրուած իր անզօր պատասխանը, — նորէն ինքն է որ կը հայթայթէ հոն քանի մը նոր ապացոյցներ: —

1. Դեղձիր = teghtir, իրր թէ տեղտ =teght, տարբերական սխալ է ըսելով՝ կը յիշէ Շէրենցի փոփոխակէն երկտող մը (պատասխան՝ յօդուած Գ.). —

— Գըլուխս լըւէր տեղտի ջըրերով,
Ծամերս խարկէր ոսկի քաղերով:

Թարգմանիր է 29 տարի առաջ, ու նոյն ազնուութեան մէջ վերարտադրիր է 29 տարի վերջ, առանց անդրադառնալու իր բրած «ծիծաղելի» gaffeին. —

Il aurait peigné mes cheveux avec des peignes d'or.

Խարկել՝ ուրիշ տեղ սանտրել = peigner կը նշանակէ թէեւ, բայց այստեղ կը նշանակէ երեք, չորս կամ քանի մը ճիւղերու բաժնել, յուսցուած ու սանտրուած ծամերը՝ ոսկեգոյն կապիչներու (ոսկի քաղերու) մէջ հանգուցելու համար: Քաղ՝ թրքական ծանօթ բառն է = կայտ (պօյունս պաղը՝ փողկապ եւլն.): Երգին մէջ՝ ծամերու հիւսքերուն ծայրերը բանող գոյնզգոյն կերպասը, պուչիկ, ոչ թէ peigne d'or:

Իսկ teghtir եթէ տարբերական սխրալ է փատուելով՝ կը կարծէ թէ կ՚արդարանայ կամ կրնայ Chants Populaires Arméniensին 28րդ էջէն իր Nom d'une plante d'Arménie ծանօթութեան հետ ջնջել — համել..., իրաւ որ մե՞ծ «մտքի նիհարութիւն» է, իր բառերով:

2. Բա սեւ–սեւ–սեւուոր երգին մէջ վերյիշիր է (Շէրենցէն) —

— Մուսյի զոմշուն, մարալ եզան, եւայլն:

Ու թարգմանած՝ de grands bœufs, գի մարալ բառին իմաստը չէ հասկցած: Մարալ կը նշանակէ՝ յոյժ գեղեցիկ, առոյգ ու կտրին, անման, ինչպէս մարալ եզ, մարալ աղջիկ, «իմ մարալս իմ ջանս», մարալօ՛ ջան, ջէյրան – մարալ հարս, եէ՛լի մարալ, եէ՛լի խուրիկ», եւն. եւն.:

3. Նոյն երգին մէջ.—

—Սալսօն դաշտեր պտտեր շրջէր՝

Թարգմանիր է՝ պտտեր՝ champs plantés, փոխանակ ըսելու champs cultivés կամ պարզապէս champs: Ֆրանսերէն planté՝ ծառեր տնկուած կը նշանակէ, իմ գիտցածս:

4. Միեւնոյն «Համբաւաւոր ու հոյակապ» (իր բառերով) Բա սեւ–սեւ–սեւուոր երգին մէջ՝ բաղսէ լօպը թարգմանիր է manteau de feutre épais:

Հովիւր կի՞ն է որ իր վերնոցը manteau կոչէր: «Մարդ Զօպանեան ըլլալու է» որ՝ ոչ հայերէն եդինակ (եաֆունիչա) բառին ծանօթ ըլլայ, ոչ ֆրանսերէն caban համազօրին, որուն՝ եւ սպաներէն gaban նախաձեւին՝ նմանամայն ու ննջնիմաստ հայերէն համանիշն ալ Պարաւնակ կ՚ըսուի:

ՉԻԹՈՒՆԻ

Ցուռակայն գործադուլ

Փաթրասի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին: Գործադուլը կը սպառնայ տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ:

Փաթրասի մէջ անգործներու խումբեր բախում ունեցան ոստիկանութեան հետ: Կռուի ընթացքին վիրաւորուեցան 12 հոգի: Վօլոսի մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի:

ԹԱՏՐՈՆ

«ՆԱԽԱՆՁԸ» - ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ
"ՄԱՔՈՒՔԸ,, - ՀԱՆՐԻ ՊԷՔ
Comédie Française

—)(o)(—

Երկու սիրուած անուններու անսպասելի կցորդութիւնը – Ս. Կիթրի՝ թատերագիր-դերասան, եւ Ալեքսանդր — Բոմէտի Ֆրանսէզին սիւներէն մէկը — «ընդհանուր փորձ»երու մասնաւոր հասարակութեան մէջ արթնցուցած էր մեծ օրերու հետաքրքրութիւնը:

Ս. Կիթրիի հեղինակութիւնը «Նախանձը» — 1915ին ընծայուած եւ խաղացուած հեղինակին եւ իր կնոջ՝ Իւօն Փրէնթանի կողմէ,— կ՚անցնէր Բոմէտի Ֆրանսէզին խաղացանկին մէջ, այս անգամ երեք գլխաւոր դերակատարներ ունենալով Ալեքսանդր եւ իր կինը, Ռօպին:

Առաջին անգամը չէ որ այս գաւառական բեմը կը հիւրընկալէ աչխարհիկ կեանքէ առնուած թատերախաղեր, որոնց վրայ ակնյայտ կը դնէ իր դասական խմացականութեան, հոգեկանութեան եւ արտայայտութեան կնիքը:

Կիթրիի խաղը կը դառնայ նախանձի զգացումին ճիրաններուն մէջ տառապող հոգիի մը շուրջը: Կիթրի՝ իբրեւ boulevardier դրող՝ իր հերոսին զգացումները կը բարեխառնէ հեղինակային քմծիծաղով մը, զաւեշտական քանի մը տեսարաններու մէջ:

Եւ սակայն նախանձոտը նոյնքան կը տառապի, որքան կը տառապէր Օթէլլօ, Եակօի բերնէն լսելով իր կարծեցեալ դժբախտութեան պատմութիւնը:

Ալեքսանդրի խաղը — նուրբ ողբերգական նկարագիրը շեշտելու ապրեցնելու դասական մասնայատկութեամբ — անշուշտ տարբեր եւ դաւ Կիթրիի ըմբռնածէն եւ խաղացածէն:

Երկու տարբեր խառնուածքներ եւ կարողութիւններ:

Նիւթը՝ երկու բառով:

Ալպէռ Պլօնդէլ (Ալեքսանդրիա) տխուր ամուսին մը եղած է մինչեւ այդ երեկոյ, երբ սիրային անակնկալ պատասխանը մը գինքը կը ստիպէ քիչ մը ուշ վերադառնալ տունը: Ան սրահին մէջ անհանգիստ, սաստ հոգութեամբ կը դիտէ դուռը, ուրկէ իր կինը պիտի յայտնուի, զինքը կշտամբելու համար: Ան պատասխանները եւ պատճառաբանութիւններ կը պատրաստէ բացատրելու համար իր ուշանալը: Կինը չիյայտնուիր սակայն: Կնոջ մայրը (S. Devoyod) կը յայտնէ որ թէյ առնելու գացած է բարեկամուհիի մը տունը: Եւ երբ Տիկ. Պլօնդէլ (Mme G. Robinne) կը վերադառնայ վերջապէս, իր դէմք կը գտնէ ինքզինքը արդարացնելու ճգնող ամուսինի փոխարէն հաշիւ պահանջող, եւ արդէն կասկածներու առաջին սլրացքներուն տակ տառապող մարդ մը որ անճանաչելի դարձած է:

Պլօնդէլի կասկածները աւելի կը ձեւաւորուին՝ երբ իր հարցումներուն կինը կը պատասխանէ այն չարք մը արդարացումներով, որոնք պատրաստած էր, ինքը, քիչ առաջ, իր կնոջը յանդիմանութիւնները դիմագրաւելու համար:

Ընտանիքին բարեկամ երիտա- [continues]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը չէր կարող մէկ հարուածով փոխել մարդկանց նկարագիրը, չէր կարող վերացնել բոլոր անարդարութիւնները բայց... այն ճարպոտ ճամբորդները առաջին կարգից այժմ հանգիստ քընած են վակոն — ննջարանի կակուղ անկողիններում, իսկ մենք տասարի պէս լեցուած ենք ապրանքատար վակոններում մէջ ու ահա չենք կարողանում քնել լուսի եւ ամէն կողմից փչող ցրտի պատճառով:

Եւ յետոյ, հինգ տարի առաջ էլ ես անցել եմ այս ճանապարհով, ապրել եմ Բաթումում: Ժխոր կար այն ժամանակ, յոյս կար: Ուտելիք կար, վերջապէս: Ճաշարաններ, խանութներ, կուշտ դէմքեր...: Ո՞ւր է հիմա այդ ամէնը: Առա՞ջ է գնում խորհրդային իշխանութիւնը, թէ յետ...

Ու, յանկարծ, նորից հնչեց ականջիս մի կնոջ սուր հեգնական բացագանչութիւնը.

— Ա՞յս էր ձեր գովական խորհրդային իշխանութիւնը:

Բայց նորից իմ մէջ յաղթում էր լաւատեսութիւնը: Կրակի ու փորձութիւնների միջով է անցնելու կոմունիզմի վերջնական յաղթանակը: Այս ամէնը զոհեր են փայլուն ապագայի համար: Եսապաշտ չլինենք եւ օրուայ նեղութիւնների հիման վրայ չդատենք մեծ գաղափարները: Մեծ գործերը մեծ զոհեր են պահանջում: Արդարութեան եւ հաւասարութեան թագաւորութեան հեռանկարի առաջ ի՞նչ արժէք ունին զոհուած այն պայուսակները, կամ նոյն իսկ Լեւոնների կեանքը:

Ճանապարհին առանձին բան չպատահեց: Միայն Լեւոնը վերջնականապէս կորցրեց բանականութիւնը: Փորձեր էր անում գնացքից դուրս նետուելու, յարձակւում էր մարդկանց վրայ: Ստիպուած եղանք ամուր կապել պարանով:

Բոլագերան կայարանում, Սանահնի մօտ, ես պիտի թողնէի գնացքը. մօտեցել էի մեր գիւղին: Պատրաստւում էի հրաժեշտ տալ ուղեկիցներիս, բայց գնացքի պետը խնդրեց որ օգնեմ Լեւոնին մինչեւ Լէնինական հասցնելու: Լեւոնը ոչ ոքին չէր մօտեցնում իրեն, բացի ինձանից: Ես մնացի:

Ճամբորդութիւնը վերին աստիճանի յոգնեցուցիչ էր: Մանաւանդ, բոլորին ուղղակի կախարդել էր Լոռիի սքանչելի բնութիւնը, այդ բարձրաբերձ կանաչ լեռները, այդ անդնդախոր ձորերը, Դեբեդի խօլական թափով քարափը կրծող ալիքները, ջինջ երկինքն ու անապական օդը:

Իմ հայրենի լեռներն էին սրանք, իմ ծննդավայրը, ուր անցել էր իմ մանկութիւնը.

Է՜յ, հին ծանօթներ, է՜յ կանաչ սարեր,
Աչքս ձեզ տեսայ ու միտս ընկան,
Առաջըս եկան երջանիկ օրեր,
Սիրելի դէմքեր, որ հիմի չկան:

Հիմի չկա՞ն...: Ով կայ, ով չկայ չգիտեմ: Մի անհուն կարօտ մղեց ինձ դէպի այդ լեռները:

Ու՝ Թեւերն աչքս փռած տիրաբար՝
Թռչում է հոգիս, Թռչում դէպի տուն,
Ուր որ հայրենի օջախի առաջ
Վաղուց կարօտով սպասում են ինձ...:

Իմ ուղեկիցները հոգեզմայլութեան մէջ էին: Մոռացուել էին եւ Բաթումը, եւ ճանապարհի դժուարութիւնները, եւ վակոնի նեղութիւնները:

— Ահա՛, ա՛յս է Հայաստանը...

— Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր...

Գնացքը սուրում էր աղմկով: Լոռիի բնութիւնը հետզհետէ մեղմացաւ: Անցանք Շահալիի վիթխարի կամուրջն իր կախարդական տեսարանով: Լեռները սկսան փոքրանալ, տափակնալ: Ձորը լայնացաւ, եւ մեր առջեւ բացուեց Ղարաքիլիսայի տափարակը: Ապա բնութիւնը բոլորովին փոխուեց, անծառ լեռներ ու դաշտեր, Ջաջուռի լերկ բարձունքը եւ ահա զուրշ ու անհրապոյր Շիրակը:

Ճամբորդները լարուած հետաքրքրութեամբ հետեւում էին բնապատկերների փոփոխութեան: Անվերջ բացագանչութիւններով իրենց տպաւորութիւններն էին յայտնում: Ամէն երեւոյթ գրաւում էր նրանց ուշադրութիւնը: Նման երկար բացակայութիւնից յետոյ իր հայրենի տունը վերադարձող մարդու՝ նրանք ուրախանում էին անսահման հրճուանքով, եւ կարօտ կար նրանցաչքերում, եւ սէր. եւ ոգեւորութիւն:

Ամենահասարակ բանը պոկում էր նրանց բերանից զարմացական կամ հիացական բացագանչութիւններ:

— Նայէ՛, նայէ՛, կայարանի հայերէն մակագրութիւնը...

— Լսէ՛, լսէ՛, կայարանիպաշտօնեան հայերէն կը խօսի...

— Այս կո՛ղմ դարձիր, ի՛նչ գեղեցիկ է...

— Այս կո՛ղմ նայէ, ի՛նչ սքանչելի է...

Եւ այսպէս՝ անվերջ: Մանուկների անաղարտ հրճուանք ու ոգեւորութիւն...

Գնացքը շառաչով մտաւ Լէնինականի կայարանը: Ալեքսանդրապոլցի կոմունիստն արդէն տանն էր...

Լեւոնին տեղաւորեցինք հիւանդանոցում: Գնացքի պետը տուեց ինձ վերադարձի ճանապարհածախսը — 2 ռուբլի 7 կոպէկ: Երեկոյեան գնացքով պիտի մեկնէի յետ:

Ժամանակ դեռ կար, գնացի պտըտել քաղաքում: Սիրտս հրճւում էր անցնելով այն լայն փողոցներով, մեծ ու յարմար շէնքերի մօտով: Շուրջը նկատւում էր բաւական կենդանութիւն: Շարժւում էին մարդիկ, ինքնաշարժներ: Անցորդների արտաքինը, ցնցոտիապատ հագուստը, սակայն, շատ հեռու էր մխիթարական լինելուց: Ինձ մեծ վիշտ էր պատճառում եւ, այսպէս կոչուած, անապաստան երախաների բազմութիւնը: Ամէն կողմ տեսնում էի կիսամերկ, ցեխի եւ կոյտերի մէջ թաթախուած երախաներ, որոնք լկտի հրհռոցով եւ աղմուկով լցնում էին փողոցները: Կպչում էին ճամբորդներին. մէկից ողորմութիւն էին խնդրում. միւսի յետեւից հայհոյական խօսք նետում...

Չէ՛, դեռ շատ «հեռու ենք Ամերիկայից»: Արտասահմանում շատ էինք կարդում բոլշեւիկեան թերթերում, թէ կը հասնինք ու կ՚անցնինք Ամերիկայից: Այս անապաստաններո՞վ...:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...արդ գրագէտ մը, Մարսըլէն Լէ-ժիլհէն (J. Guilhene) իր վրայ կը յեցընեցնէ Պլօնտէլի կասկածները ...ժք մը զուգադիպութիւններով։ Պլօնտէլ կը տառապի անտանելի-օրէն, իր կինը կոպտօրէն վիրաւո-րելու սառիճան։ Այս վերջինը կը ...ւածէ նոյն իսկ հեռանալ։

Լէգինեանի տունը այցելութեան ...մը պահուն — միջամտութիւն մը ...ընելու համար, իր ամուսինին ա-...կալած Պատուոյ Լէգէոնին խաչը ...ճողոպելու — Տիկին Պլօնտէլ եւ Լէգինեան, որոնք ո՛չ մէկ մեղա-...որ յարաբերութիւն եւ զգացում ...չունէին, գանգատներու եւ մխի-թարանքներու տեսարանի մը մի-...ցին իրարու գիրկ կ՚իյնան անա-...կալօրէն մզուած Պլօնտէլի իր ...ճը սանձուած աղետաբեր մը-...ութիւններու հոսանքներէն։

...ն փաստ մը չունի իր կնոջ ան-հաւատարմութեան մասին, բայց եւ ...նպէս ան կը պահանջէ որ իր կի-...ը իր հաւատարմութեան մասին ...փաստ մը տայ։

Եւ նոր ընդհարումի մը տեսարա-...ն, Լէգինեանի անունին յիշատա-...մի պահուն, կինը կը գոչէ — ...լեզքէն առաջ ապրուած ժամու մը ...մնարկելով։

— Բիչ մնաց որ գիրկը նետուէի…

Պլօնտէլ երջանկութեամբ խելա-...ց, կը փակէ իր կնոջ բերանը. կը ...ք այդքանը. այդ բառը, քիչ ...մայը, իր փնտռած արդարացումն ...վերջապէս, այժմ վստահ է իր ...կնոջ հաւատարմութեան վրայ, վըս-...ահ եւ խաղաղած։

Երջանկութիւնը կ՚ամբողջանայ նախարարութեան կողմէն հեռախօ-...ն բերած մէկ լուրովը։ Պլօնտէլ ...նկալի խաչը ստացած է։

Ցերեկոյթը սկսաւ Հ. Պէքի մէկ ...արարուածովը, «La Navette»։

Առաջին անգամ բեմադրուած 1878ին, Ժիմնազի մէջ, երկար ընդ-...ատումներով երեւցած է ան քանի ...մը տարբեր բեմերու վրայ։

Զուարճալի եւ թեթեւ այդ մէկ արարուածը ցոյց կուտայ «Ագռաւ»-ներու հեղինակին խստամբեր տա-...անդին մէկ ուրիշ երեսը, ուր ծի-...ծաղը կ՚ապտակէ։

Ուժտունական թուականներու ...ազով Փարիզուհի մը — կիսաշ-...խարհիկ մը— ապշեցուցիչ դիւրու-թեամբ մը, ձեռնածուի մը վարպե-տութեամբ կը խաղայ իր երեք սի-...րահարներուն սրտին եւ քսակին հետ։

Հոգեբանական խորունկ ուսում-նասիրութիւն մը, մարդկային տկա-րութիւններու անողորմ ցուցադրու-թիւն մըն է այդ միակ արարուածը, գրուած եւ գրուած խորունկ փիլի-սոփայի մը կողմէ, որ իբրեւ թարգ-...մանիչ ունեցաւ Mlle B. Bovy, M. M. P. Bertin եւ J. Weber.

Հր. ԱԼԵՄԱՆ

Թուրքիոյ նաւարանները

Թրքական թերթերը՝ Աթէնքէն տը-...ուած հեռագրերու համաձայն կը գրեն թէ Թրքական նաւարաններու փարչու-թիւնը պիտի յանձնուի իտալական կարեւոր ընկերութեան մը։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

■■■

Paris-Midi, Ուրբաթ օրուան թիւով կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Վահրամ Փափազեանի հետ, որուն մէկ լուսանկարն ալ…ա լա ռուս։

«Փափազեան, մէկը սովետ Ռուսիոյ մեծագոյն արուեստագէտներէն, Փարիզի մէջ շուտով կը խաղայ Օթէլլօ, ֆրանսերէն լեզուով և Օտէոնի ֆրանսացի արուեստագէտներուն հետ», այս է խորագիրը տեսակցութեան։ Յետոյ կը շարունակէ.

«Բարձրահասակ, թուխ գոյնով, դեռ երիտասարդ արուեստագէտ մըն է Փափազեան։ Իր դիմագիծը կը յիշեցնէ Միջերկրականը եւ Մերձաւոր Արեւելքը (Le Levant), աւելի քան Ռուսիան։

— Պոլիս ծնած եմ, հայրս Հայ է, մայրս Իտալացի։ Ահա թէ ինչո՛ւ լատինական նկարագիրը եւ Միջերկրականեան սրեւը կը մտնեն բնագիծերուս կազմութեան մէջ։

— Բայց դուք ռուսերէ՞ն կը խաղաք։

— Այո՛, ատոր պատմութիւնը ողիսական մը կը կազմէ սակայն, որովհետեւ բեմական կազմութիւնս ալ բոլորովին լատինական է, մասնաւորապէս իտալական։ 15 տարեկան էի դեռ, երբ սկսայ հետեւիլ Նովէլլի — Իտալիոյ Թալմային — հետքերուն։ Նովէլլին էր, որ նպաստեց բեմական իմ առաջին կազմութեանս, երբ ներկայացումներու շարք մը սկսաւ Եւրոպայի մէջ։ Այդատեն էր, որ սկսայ սիրել ֆրանսացի մեծ ողբերգակները, Մունէ-Սիւլլի, Ռէժան, Նշանաւոր Սարան։ Աշխատեցայ նաեւ Էլէոնորա Տուզի եւ նախապատերազմեան շրջանի իտալացի ամենամեծ դերասաններուն հետ։

— Բայց ի՞նչպէս Ռուսիա գացիք։

— Շարունակելով այս ներկայացումները, հասայ ծննդավայրս, Պոլիս։ Սակայն այս ազնուական քաղաքը երբեք ծանօթութիւն չունէր եւրոպական թատրոնին մասին։ Ոչ ալ որ եւ է թատերական աւանդութիւն։ Հաղորդակցութեան մտնելով հայկական միջավայրին հետ, որոշեցի ցոյց տալ ողբերգութեան իրական արուեստը։ Ստեղծեցի ռեփական թատրոն, ուր, հայերէն լեզուով, սկսայ խաղալ դասականները, օրինակ Շէյքսփիրը, նոյն իսկ Պէրնշթայն, Պաթայլ, Ռոսթան։ Այս վերջինները ես՛ս կը թարգմանէի հայերէնի։

— Ի՞նչ եղաւ ձեր սեփական թատրոնը։

— Ինչ որ եղան բոլոր հայկական բաները Թուրքիոյ մէջ։ Պատերազմին սկիզբը, Կովկասէն Ռուսահայերը կանչեցին զիս, — այդ ատեն է, որ առաջին անգամ ըլլալով շփման մէջ մտայ Ռուսիոյ հետ։

— Ռուսերէն գիտէի՞ք։

— Բնաւ։ Ռուսերէնը սորվեցայ յեղափոխութենէն շատ վերջ։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի լեզուն, խաղն է կարեւորը։ Ռուսիոյ ժողովուրդը, ինչ ցեղի եւ լեզուի ալ պատկանի, շատ լաւ կը հասկնան զիս։ Այսպէս, յեղափոխութենէն յետոյ, Ռուսիոյ շրջանն ըրի թատերախումբի մը հետ, որուն դերասանները բոլորն ալ կը խաղային ռուսերէն, իսկ ես… ֆրանսերէն։ Եւ այսպէս վեց տարի։

Ո՛չ իմ խաղս տուժեց, ոչ ալ հանդիսատեսին ուշադրութիւնը։ Պէտք է ըսել, որ Խ. Ս. Հ. Միութեան ժողովուրդները չափազանց օժտուած են արուեստի հասկացողութեամբ։ Միւս կողմէ պետութիւնն ալ կ՚աշխատի զարգացնել այդ ընդունակութիւնները։ Քրոնշթատի մէջ, ես խաղացի «անգրագէտ» նաւազներու բազմութեան մը առջեւ։ Ուրալի մէջ, քացօթեայ, երեք հազար բանուորներու առջեւ, որոնք երբեք կարդացած չէին Շէյքսփիրը։ Արուեստի Պետական Վարչութիւնը սովորութիւն ունի, ամէն ներկայացումէ առաջ, կազմակերպել դասախօսութիւններ, ժողովուրդին ծանօթացնելու համար խաղն ու դերասանը։ Այդ նախապատրաստութեամբ, Ռուսիոյ ամէնէն անմշակ ժողովուրդը կը փոխակերպուի զգայուն ու խելացի հանդիսատեսի մը։

— Ե՞րբ կը վերադառնաք Ռուսիա։

— Յունիսի վերջը։

— Հարցում մըն ալ։ Ինչպէս կրցաք համաձայնեցնել ձեր խաղը որ այնքան տարբեր է ֆրանսական աւանդութիւններէն, Օտէոնի ֆրանսացի դերասաններու խաղին հետ։

— Օտէոնի արուեստակիցներս, ատոր համար, մեծ աշխատանք թափեցին։ Ուշիմութեան հրաշալի աշխատանք մը։ Դուք պիտի տեսնէք, որ Շէյքսփիրի գործին խորքն իսկ արտայայտուած է բոլորովին տարբեր այն ձեւէն, որուն վարժուած էք դուք։ Օրինակի համար Օթէլլոյի կացութիւնը, — Մաւրիտանացի մը, որուն ողբերգութեան միակ պատճառը Մաւրիտանացի ըլլալն է ճերմակներու մէջ։ Այդ է leit-motiv-ը։ Որովհետեւ մթնոլորտը, շրջանակը, ցեղը, այս ամէնը կ՚ազդեն նիւթին վրայ։ Ես ալ կենդանի օրինակ մը չե՞մ այդ երեւոյթին»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ, 30 Մայիս.— Անկախութեան տօնը նախաձեռնած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» ենթակոմիտէն։ Հանդէսը կատարուեցաւ անցեալ կիրակի տեղւոյս մատուռ-մանկապարտէզին մէջ։

Մատուռին դուռին վրայ կը ծածանէր մեր տարազիր եռագոյնը ֆրանսական եռագոյնի կողքին։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեցին խումբ մը երիտասարդներ։ Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Բ. Դավէլեան։ Կարգապահութեան կը հսկէին Սէն Լուի հայ աբեղները։

Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը փութացած էր ներկայ ըլլալու, այնպէս որ նստելու տեղ չէր մնացած, շատերը ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ս. Նազաշեան, Ա. Կոստանեան, Օրիորդներ Մառի Պինկոյեան, Մ. Բօջոլեան եւ Ագաւնէհի Տերունեան։ Մեներգեց Պ. Կարապետ Գասէհճեան, արժանանալով հանդիսականներու ծափերուն։ Հանդէսին փակեց ընկեր Բեռին իր գեղջկական երգերով։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով ընկ. Նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Բենիկ Միլտոնեանը, որ եզրակացուց թէ ազատ ապրելու իրաւունքը չպիտի մոռնայ հայ ժողովուրդը՝ որ անկախութեան գաղափարին փարած է աւելի ուժգին ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր։ Եթէ Հըլլար Մայիս 28ը այսօրուան այդ փոքրիկ Խ. Հայաստանն անգամ չպիտի ունենայինք»։ Նախագահին փակման քանի մը խօսքէն վերջ, յոտնկայս երգուեցաւ «Բամ Փորոտան»ը եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական խնջոյք մը, որ տեւեց մինչեւ ուշ ատեն, երգուեցան ազգային եւ յեղափոխական երգեր։ Բաժակաճառեր խօսեցան ընկեր Բարգէն Դավէլեան եւ ուրիշ ընկերներ։ Մայիս 28ի առթիւ մեր շարքերը մտաւ երիտասարդ ընկեր մը։ Ունինք նաեւ ուրիշ համակիրներ որոնք դիմած կատարած են։

Մ. Ասատուրեան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՓՈԼ ՏՈՒՄԷՐԻ

ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ, 1 յունիս.— Մայիս 29ին, կիրակի օր Ս. Էթիէնի հայկական գաղութի կողմէ կատարուեցաւ Փոլ Տումէրի համար հոգեհանգստեան արարողութիւն, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ։ Հրաւիրեալներէն եկած էին փոխ-կուսակալը Պ. Ժէրէն, 38րդ զօրաբանակի հետեւակազօրքի փոխ-հրամանատար Պ. Մանիյէ, «Մէմորիալ» թերթի խմբագիր տնօրէն Պ. Ռուեայէ, տեղւոյս պաշտօնագրութեան ընդհ. տեսուչը եւ ուրիշ շարք մը անձնաւորութիւններ։ Մահաբեմին վրայ նախագահին մեծադիր նկարը տուած էր երկու եռագոյն դրօշներու մէջտեղ, կէս պարզուած եւ սեւ շղարշներով կապուած։ Վարի կողմը հայկական զոյգ եռագոյններուն մէջտեղ մեծ ծաղկեպսակ մը, որուն վրայ գրուած էր «հայկական գաղութը Փոլ Տումէրին»։

Հոգեհանգստեան արարողութենէն յետոյ պատարագիչ հայրը, ժողովուրդին ցաւն ու յուզումը յայտնեց նախագահին սպանութեան առթիւ։ Պ. Ս. Շամլեան կոկիկ ֆրանսերէնով մը քարոզի ամփոփումը ըրաւ յետոյ, իր կողմէն աւելցնելով ըսաւ. «Մենք Հայերս խոր յուզումով կը խոնարհինք այս գագաղին առջեւ, որովհետեւ մենք Ֆրանսայի եւ ֆրանսական եռագոյնին երկրորդ զաւակներն ենք»։

Պ. Ս. Փիլիկեան ֆրանսերէն իր յարգանքի խօսքը ընելէ վերջ եզրակացուց՝ «Փոլ Տումէր Հայերու բարեկամներուն առաջինը եղաւ, որ ֆրանսական հողին վրայ հիւրասիրեց հայ գաղթականութիւնը»։

Մնիկ Քուրուեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պետական Օփերա

Հոկտեմբեր 15ին Երեւանի մէջ պիտի կատարուի բացումը առաջին պետական օփերային։ Հանդիսաւոր բացման առթիւ պիտի ներկայացուի Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան։

Պետական օփերայի կազմակերպութեան գործին համար ընտրուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որուն կը նախագահէ կրթական փոխ-գործավար Դգնունի։

× «Ալմաստ»ը թարգմանուած է նաեւ վրացերէնի, եւ կը բեմադրուի ներկայիս նոյն լեզուով, Թիֆլիզի պետական օփերային մէջ։

Ջինը

Վրաստանի օդերեւութաբանական կայարանը կը հաղորդէ թէ Հայաստանի ու Վրաստանի զանազան շրջաններուն մէջ առատ ձիւն եկաւ մայիսի կէսէն առաջ։

Ղարաքիլիսայի մէջ Մայիս 18ին եւ 19ին թանձրօրէն տեղաց ձիւնը, որ մեծ վնաս հասցուց պարտէզներուն։ Ջիւնին թանձրութիւնը հինգ սանթիմեթր է։ Նոյն օրը ձիւն կուգար Սանահինէն մինչեւ Լէնինականի ամբողջ տարածութեան վրայ։ Ջաջուռի մէջ ձիւնին թանձրութիւնը հասած է 5-10 սանթիմեթրի։ Մայիս 19-20ին առատ ձիւն իջաւ նաեւ Ելենովկայի մէջ, ուր ձիւնին թանձրութիւնը հասաւ մինչեւ 15 սանթիմեթրի։

Հայաստանի ճամբաները

Կը քաղենք Հայկ Զարզարեանի մէկ փոքրիկ ուսումնասիրութենէն.—

Հայաստանի ճամբաներու ներկայ ցանցը, թէ իր տարածութեամբ, թէ իր որակով, չի համապատասխաներ արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական վերելքին։

Հայաստանի հողամասին՝ 30 հազար քառ. քիլոմեթրին վրայ, 100 քիլոմեթրին կ՚իյնայ 1,37 քիլոմեթր երկաթուղային ճամբայ, 2,83 քիլոմեթր խճուղային, 10, 6 քիլոմեթր լեռնային ու միջգիւղական ճամբայ։ Այս տարի, ըստ Ա. Խանջեանի ճառին, 2,528 քիլոմեթր տեղական ճամբաներէն 19 քիլոմեթրը խճային 442ը խայծղանաւոր ճամբու պիտի վերածուի։ Յաջողած են ճամբաները խայծղանով պատելու փորձերը, որոնք կատարուած են ծանր փոխադրութեան ճամբաներուն վրայ, Երեւան-Դիլիջան, Երեւան-Վաղարշապատ, Երեւան-Ղամարլու։

Հայաստանի ճամբաներէն, որոնք կը բաժնուէին գլխաւոր երեք ձեւի, — համամիութենական, հանրապետական, արդիւնաբերական — խայծղանով պիտի պատուին համամիութենական ճամբաներուն տարածութիւնը հասցնելու պայմանով 216 քիլոմեթրի։ Այդ ճամբաները պիտի ըլլան Երեւան-Ելենովկա-Դիլիջան, Երեւան-Ղամարլու-Նախիջեւան։

Անկից զատ միութենական ճամբաներէն 116 քիլոմեթրը պիտի վերածուի խճային ճամբու։

Ու պիտի շինուին նաեւ նոր ճամբաներ,— Երեւան-Բաշգեառնի, Ղարախաչ-Այնազոր-Ղոյթուր, Երեւան-Աշտարակ-Թալին-Լէնինական, եւ ուրիշ նոր գիծեր, որ պիտի կապուին Բագու-Եվլախ գծին, ինչպէս նաեւ Բասարգեչար-Սատանախաչ, Մեղրի-Լիճք-Մարտանաւան։

ՄԱՄՈՒԼ

ՋԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

—)(o)(—

«Հայրենիք» վերոյիշեալ վերնագրով խմբագրականի մը մէջ խօսելով Ծայրագոյն Արեւելքի դէպքերու մասին, կը գրէ (Մայիս 22).

— «Հարկաւ, Մոսկուայի մէջ շատ լաւ կ՚ըմբռնեն, թէ Թոքիոյի վերջին անցուդարձերը, ինչպէս նաեւ անոնց հետեւող քաղաքական ծանր տագնապը կրնան վերջանալ զինուորական փաշիզմով մը։ Բան մը, որուն հետեւանքը ի վերջոյ ուրիշ բան պիտի չըլլայ, բայց եթէ պատերազմ Խորհրդային Միութեան հետ։

Զարագուշակ պարագայ մըն է անկասկած, որ բանակն ու նաւատորմը այս պահուս Ճափոնի մէջ ամէն ճիգ կ՚ընեն իրենց կատարեալ հակակշռին ենթարկելու իշխանութիւնը, որպէսզի կարենան անարգել կերպով առաջ քշել իրենց աշխարհակալական ծրագիրները։

Զարագուշակ պարագայ մըն է նաեւ այն, որ Ճափոն զարմանալիօրէն կը յիշեցնէ կայսերական Գերմանիան։ Գերմանիոյ նման է ոչ միայն Ճափոնի քաղաքական կառուցուածքը, քաղաքացիական եւ զինուորական իշխանութեան երկուութիւնը, այլ եւ ամբողջ երկիրը տոգորող ռազմապաշտ ոգին ու աշխարհակալական ձգտումները։ Եւ ինչպէս որ Գերմանիա մեծ պատերազմի նախօրեակին չունեցաւ քաղաքական կարող դէմք մը, թէեւ ունէր գմայլելի ռազմական առաջնորդներ, այնպէս ալ այժմ Ճափոն զուրկ է քաղաքական հմուտ ու զօրաւոր առաջնորդներէ, բայց ոքանչելի զինուորական ղեկավարներ ունի։

Թոքիոյէն եկած վերջին լուրերը ցոյց կուտան, որ զինուորականները յաջողած են իրենց կամքը պարտադրել խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն ներկայացնող կուսակցութեան եւ պիտի կարենան կազմել տալ դահլիճ մը, որ պիտի հարկադրուի վարել իրենց ուզած ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Աւելորդ է ըսել, թէ այդ քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ աւելի վճռական ու անտեղիտալի, քան եղած է ցարդ։

Մարգարէ պէտք չէ ըլլալ ըսելու համար, որ իրերու այս ընթացքը չի կրնար վերջ ի վերջոյ առաջ չբերել բախում Մանչուրիոյ մէջ այժմ կուտող «տեղական» հակամարտ բանակներու եւեւ կանգնած երկու հզօր ուժերու՝ Ճափոնի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։»

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն, երեւութապէս փոխելով գրականութեան իր քաղաքականութիւնը, 23 Ապրիլին որոշեց լուծել բոլոր պրոլետ գրողներու Միութիւնները։ Մայիս 9ին Հայաստանի կեդր. կոմիտէն ես, միանալով այդ որոշման, կը հրամայէր լուծել Երեւանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը։

Մայիս 14ին Գրողներու Տան մէջ, Երեւան, տեղի ունեցաւ գրողներու, քննադատողներու, ճարտարապետներու եւ երաժիշտներու հաւաքոյթը։ Զուարթ յայտարարութիւնէն յետոյ, խօսեցան Շիրվանզադէ, Զարեանց, Փ. Թերլէմէզեան, Մ. Սարեան, Վ. Թոթովենց, Դ. Դէմիրճեան, Ս. Զօրեան, Ալազան, Նորենց, Արազեան, Մազմանեան, Մկրտչեան, Գիւլիքեօխվեան, Ն. Մակինց։

Բոլորն ալ գնահատեցին որոշումը (ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել), եւ աւելցուցին թէ Պրոլետ Գրողներու Միութեան լուծումը չի նշանակեր ժխտել այդ Միութեան կատարած գործը։ Այս առթիւ արծարծուեցան հին վէճերը, յիշեցին «ձախ» ու «աջ» յարձակումները եւ ստեղծուեցաւ տաք վիճաբանութիւն մը։

Բայց եւ այնպէս ժողովը աւարտեցաւ սովորական — սովետական — ձեւով, — ողջոյնի բանաձեւով մը։

× Շուտով պիտի գումարուի խորհրդային գրողներու արտակարգ համագումարը։ Համագումարի նախօրեակին, լուծեալ գրական բոլոր Միութիւններու գործերը առժամապէս վարելու կոչուած է յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցին Գորկի, Գրոնսկի, Բեդլմենսկի եւ ուրիշներ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Է՞Պ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

Այսպէս, ուրեմն, Սուրէն կ՚ապրէր պայքարի անօրինակ շրջան մը։ Պայքար տունէն ներս՝ ծնողացը եւ իր միջեւ, պայքար հանրային կեանքին մէջ տիրող խտաննոց կարգերուն ու բարքերուն դէմ, պայքար կուրծքէն ներս երկու զգացումներու միջեւ, ու պայքար քաղաքական դետնի վրայ…

Այս բոլորին մէջ, Աշոտը միջակ ուժ մըն էր իրեն համար։ Տէրհայրը՝ վերապահ։ Ու միայն Դիմաքսեանն ու Աւագն էին,— վերջերս եկած — որ իրենց աջակցութիւնը կը բերէին։

Աւագ յարատեւօրէն կը շարունակէր զբաղիլ զէնքերու փոխադրութեամբ՝ խումբերու պատրաստութեամբ եւ զինավարժութիւններով։ Այս բոլորը տեղի կ՚ունենային, անշուշտ, շա՛տ գաղտնօրէն։ Դիմաքսեանը ամբողջ շրջանին յատուկ կարգադրութիւններ կ՚ընէր. իսկ Սուրէն որոշ ատենէ մը ի վեր սկսած էր խմբագրել եռօրեայ թերթ մը։ Ինք մտահոգուած էր, միանգամայն, վազզէնով ու կը խորհէր թէ ան ես պէտք ունէր անհրաժեշտ պատրաստութեան, վաղը զէնքը փոխարինելու համար։

Սիրանը նուազ հոգ մը չէր իր ուսերուն վրայ։ Սուրէ՛ն շատ լաւ կ՚ըմբռնէր անոր երիտասարդ աղջկան հոգին ու գիտէր որ իր գալէն առջին հետզհետէ լայնցող անդունդ մը կար անոր ու մօրը միջեւ։ Քանի քանի անգամներ, ըմբռնելով զայն տագնապեցնող պատճառը, աւելի պատրաստ էր Աշոտին ընկերակցութեամբ։

Մայրը չափազանց փափուկ էր, անշուշտ։ Կը զանգատէր, կը մռլտար, կռատու երիկուն Սուրէնին առջին կ՚առնէր, ձեւով մը խօսք բանալու համար։ Օր մը, ուզեց օգտուիլ Սուրէնի լաւ տրամադրութենէն։ Նստեր էր բազմոցին վրայ սազ մը կը քաղէր։

— Սուրէ՛ն, տղա՛ս — մօտեցաւ,— հօրդ սիրոյն, անուշիկ խաթէրս համար, վա՛ղ էկօ ատ բաներէն… ատ ազգին գործը ո՞ւն պէտ՝ չըլլես… գործի մը էգիր, սա տունին խնդիրը նայէ, հօրդ թեւընկեր եղիր…

= Դուն հոգ մի ըներ, — պատասխանեց Սուրէն,—ես անօթի չեմ մնար… Ես ուրիշին, ուրիշն ալ ինծի համար… հիմա աւելի մեծ գործերու պէտք է նայինք…

— Ուրիշը քեզի՞ համար մի… վա՛յ խելքիդ… ուրիշին աչքը քեզի վրայ չի տար, տղա՛ս… «մեծ գործ», «մեծ գործ»… քեզի ո՞վ ըսաւ որ կեցած տեղդ այդ գործերը գլխուդ բանաս… Դուն քու տանդ տէրը նայէ…։ Մե՛ծ, մեծ լեռը մեծ ալ շուք ունի…

= Հերիք է, մայրի՛կ, քու խելքդ չի հասնիր…

— Ի՞նչ — զայրացաւ — քու խելքդ շա՛տ կը հասնի… գրէ՛ աստուծմէ մինչեւ իրիկուն, գլուխդ ծռէ գրէ նայինք բան դուրս կուգա՞յ… Վազն ա գնա խօսէ՛ … հոռովել տալով սիրտը չի վառուիր տղա՛ս…

Բայց, տեսնելով անոր անտարբեր վերաբերումը, — պզտիկուց զազէթածի պէտ՛ըլլամ կ՚ըսէիր,— գոչեց ու մտաւ խոհանոց։

Սուրէնի խմբագրած թերթը լոյս կը տեսնէր մեծ դժուարութիւններով։ Աշոտենց տանը եւեւ մութ ու ցած սենեակի մը մէջ զետեղեր էին գիրերը, զորս իրենց ուղարկած էր կեդրոնը։ Կատաղի ու յամառ ընդդիմութիւն մը, սակայն, իրենց ու իրենց ամէն մէկ ձեռնարկին հանդէպ, արգելք կ՚ըլլար թերթին սպառման։ Ցաճախ, տպագրութեան ու թուղթին ծախքն իսկ իրենց գրպանէն կը վճարէին։

Այսուհանդերձ, մեղադրանքը պակաս չէր։ Առտու մը, այսպէս, թուղթ մը նետուած էր խմբագրական սենեակէն ներս։ «Խաչագողնե՛ր, հերիք է որքան ծծեցիք. ամօ՛թ է, ձեր քրտինքովը շահեցէք ձեր հացը»…

Դիմաքսեան ժպտեցաւ, հառաչեց ու ըսաւ.

— Հո՛ս է թաքնուած ոչ թէ մեր, այլ մեր ժողովուրդի դժբախտութիւնը։ Փոյթ չէ, ա՛յս ալ վարձատրութիւն մըն է…

Միւս կողմէ, սակայն, իրենց գաղափարներուն ունեցած զանգաղ ու յարատեւ յաջողութիւնը կը քաջալերէր զիրենք։ Երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը խմբուէր իրենց շուրջ։ Ու քիչ ատենուան մէջ, սկսեր էր խանդի, ոգեւորութեան, ծանրածանր ու սեւ աշխատանքներու ու զրկանքի, բայց խրախուսիչ յաջողութիւններու շրջան մը…

V

— … Հրամմէ նայինք, Աստղիկ, ատ ի՞նչ հով փչեց… ո՞ւր էս, չես երեւար շատոնց է…

Զա՛ր, չա՛ր հով մը։ Նախընթաց երեկոյ Սուրէն կանգներ էր իրենց պարտէզին դրանը առջեւ։ Խորէն մտաւ ներս ու մօտենալով իրեն։

— Նամակ մը ունիս — ըսաւ — առտուն եկաւ, վարպետը մոռցեր էր խանութէն առնելը։

Եւ հակառակ Սուրէնի պնդումներուն մեկնեցաւ։ Հեռուէն, պարտէզին հանդիպակաց կողմէն, երգի մը ոլորտները լսուեցան.

կարկաչահոս աղբիւրն այնտեղ
թաւալում էր մարգարիտ…

Սուրէն քանի մը քայլ նետեց, մինչ մայրիկը, նամակին ձայնն առած, ոտքի մատներուն վրայ եկեր կեցեր էր իր ետին, մէկ հոտ առած կատուի պէս, ու գլուխը վերցուցեր կը նայէր նամակին, որ կը բացուէր Սուրէնի ձեռքին մէջ, մինչ այն պահուն, երբ ոլորտը կը շարունակէր զգուել ականջը.

փայլեց նշոյլ ուրախութեան,
բայց, ափսո՛ս որ երազ էր…

Աստղիկի ակնարկը, իրենց պատուհանէն, ինկաւ ու մնաց նամակին վրայ, ինչպէս եւ մօրը նայուածքը։ Ու երկու էգ նայուածքներ ուրիշ էգ մը կարծեցին գտնել պահարանի մը մէջ, որ կը հաղորդէր ընկերոջ մը մահը…։

Ահա այդ պահարանէն ծնող չար հովն էր որ հիմա բերեր էր Աստղիկը հոս։ կասկած մը որ ամբողջ գիշեր տագնապեցուցեր էր զինքը։ Սեղմեր էր հոգին։ Մթագներ էր իր պայծառ տեսողութիւնը ու մղեր էր զինքը… Թէեւ, մի՛շտ վարաներ էր ինք…

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ամիսներու ընթացքին գործադրութեան դրուած հրամանագրերը մօտ ատենէն պիտի վերաքննուին, եւ ազգային շարժման հանդէպ գործադրուած բոլոր անարդարութիւնները պիտի դարմանուին:

Անկէ կը հասկցուի թէ Հիթլէրի մարտական խումբերը պիտի վերակազմուին:

Կ'ուզէր Մուսոլինին սպաննել

Կիրակի կէս օրէն վերջ, Հռոմի մէջ, ոստիկանները ձերբակալեցին կասկածելի մէկը, որ զուիցերիական կեղծ անցագիր մը ունէր Կոլվինի անունով: Յայտնուեցաւ սակայն թէ բուն անունն է Սպարտէրոթթօ որ իբր շատ վտանգաւոր մէկը ծանօթ է ոստիկանութեան:

Ձերբակալուած պահուն, իր վրայէն գտնուեցաւ երկու ձեռնառումբ, շատ ուժեղ պայթուցիկներով լեցուած, ինչպէս նաեւ ատրճանակ մը: Ձերբակալեալը խոստովանեցաւ թէ մտադրած էր սպաննել Մուսոլինին ու նաեւ Իտալիոյ Թագաւորն ու Թագուհին:

Յեղափոխութիւն Չիլիի մէջ

Պուէնոս Այրէսէն տրուած լուրերու համաձայն, Չիլիի մէջ յեղափոխութիւն ծագած է: Յեղափոխութեան կեդրոնը կը գտնուի զինուորական օդանաւային վարժարանին մէջ: Յեղափոխականները շուտով տիրապետած են կացութեան եւ առանց արիւնահեղութեան, ստիպած են կառավարութիւնը որ հրաժարի: Կազմուած է արդէն յեղափոխական կառավարութիւն մը, որ իր յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ. — Ազգը հիմա պէտք է լուծէ երկընտրանքը. կամ պէտք է դիմէ դէպ ի վերջնական քայքայում եւ կամ վարչաձեւը փոխէ»:

Լուրի մը համաձայն, կ'ըսուի թէ յեղափոխականները հաստատած են ընկերվարական կառավարութիւն եւ վարչաձեւ:

Տնտեսական համաշխարհային ժողովը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն Պելճիքայի, Գերմանիոյ եւ Ճափոնի դեսպաններուն հաղորդեց համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին ծրագիրը:

Այս խորհրդաժողովը կապ չպիտի ունենայ Լօզանի ժողովին հետ, որ պիտի քննէ միայն հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հարցերը: Իսկ այս առաջադրուած ժողովը կը կարծուի թէ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ եւ պիտի քննէ տնտեսական համաշխարհային հարցերը: Ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ուզէ որ այս համաժողովին մասնակցին՝ որքա՛ն կարելի է բազմաթիւ պետութիւններ եւ մանաւորաբար Ռուսիան եւ Հարաւային Ամերիկան: Բայց հրաւէրներու պատասխանատուութիւնը կը ձգէ Անգլիոյ:

Տակաւին ճշդուած չէ թէ ի՞նչ հարցեր են որ պիտի ենթարկուին այս ժողովին քննութեան: Բայց համաձայն Ամերիկայի արտաքին նախարարին յայտարարութեանց, պէտք է քննուին 1) եւմտական նախարարութեանց եւ պետական դրամատուններու գործակցութեան հարցը, ընդլայնելու համար միջազգային վարկերը, 2) դրամի, փոխանակութեանց, ներածումներու վրայ դրուած չափացոյցներու եւ մաքսային պահանջներու հարցերը:

Կ'ըսուի թէ պիտի քննուի միայն մաքսային քաղաքականութեան հարցը եւ ոչ թէ մաքսատուրքերը:

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը

Լօզանի ժողովը որ կը գումարուի այս ամսու 16ին եւ համաշխարհային տնտեսական ժողովի մը անգլօ-ամերիկեան ծրագիրը, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայեն Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական յանձնախումբի տեղեկագրին:

Յանձնախումբին այս տեղեկագրէն կը յայտնուի որ 1929էն 1931 աշխարհի արտածումները ինկած են 31 միլիառ տոլարէն 18 միլիառ տոլարի: Համաձայն զանազան երկիրներու ներկայացուցած տեղեկագրին, կը յայտնուի թէ մինչեւ այս տարուան վերջը պիտի իջնայ 16 միլիառի: Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ մարդկութիւնը կը գտնուի դրամական եւ ելմտական տագնապէ բխած խռովութեան եւ անհանդարտութեան վիճակի մը մէջ: Առաջին գործը պիտի ըլլայ ուրեմն պետութեանց, կարելի արագութեամբ կարգադրել ելմտական հարցը եւ հաստատել դրամական միջազգային գործակցութեան դրութիւն մը:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Յունաստանէն տրուած լուրերու համաձայն, զինուորական շարժում մը վերջացած է ձախողութեամբ:

Արդարեւ, բոլորովին անհիմն չէին զրոյցները: Պատերազմական նախարարութիւնը եւ ոստիկանական ընդհ. տեսչութիւնը տեղեկութիւններ առած էին թէ անցեալ կիրակի, կէս գիշերին, բազմաթիւ նախկին սպաներ կասկածելի շարժումներու մէջ գտնուած էին Ամպէլօքիփոսի կողմը, ուր կը գտնուի

Ազգ. Դեմոկրատ կուսակցութեան պետ զօր. Գօնտիլիս:

Նոյն գիշերը ձերբակալութիւններ կատարուած են ու հասկցուած է որ շարժման ղեկավարները Բանկալոսեան նախկին սպաներ են, որոնք նպատակ ունէին պաշտպանման տակ առնել զօր. Գօնտիլիսի բնակարանը եւ յետոյ շարժումը տարածել զօրանոցներուն մէջ: Ձերբակալուածներուն մէջ կան Բանկալոսեան նախկին սպաներ եւ նախկին դիկտատորին մէկ քանի ազգականները:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վարչութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻԷՐ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սառսէլ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս: 81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՕՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռազմիկ խումբին կողմէ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ միութեան սրահին մէջ:

Նիւթ՝ պետութիւն եւ անկախութիւն

Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երազներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

Դիմել գրավաճառ Գ. ՏԷՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Սենֆօնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Սալ Կաւօի մեծ սրահին մէջ, 25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, մասնակցութեամբ 40 հոգինոց նուագախումբի եւ հայ արուեստագէտներու:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveauի մէջ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ Է մեկնումի պատճառաւ Վիլիէ-լը-Պէլի մէջ, կայարանէն 3 վայրկեան հեռու, փավիյոն մը. 5 սենեակ, խոհանոց եւ 258 մէթր հող: Գին՝ 50,000 ֆր., 20,000 ֆր. կանխիկ, մնացեալին համար դիւրութիւն կը տրուի: Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 rue Lafayette, Paris, Métro Jaurès կամ Louis-Blanc. Tel. Nord 89-06, 95-79.

ԾԱԽՈՒ ԵՆ Mongeront, Կար ար Լիոնի գծին վրայ, Ալֆորվիլէն երկու կայարան հեռու, երկու փոքր տուներ, առաջինը երկու սենեակ եւ խոհանոց, երկրորդը՝ երեք սենեակ եւ խոհանոց, 350 մէթր հող, գին 25000 ֆր.: Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 rue Lafayette, Paris, Métro Louis Blanc կամ Jaurès: Tél. Nord 89-06, 95-79.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք . . .

ՄԱՐԴ ՄԸ ՇԻՆԵՆՔ կամ Ի՞նչ պէտք է գիտնալ մարդկային մարմնի կազմախօսութեան, բնախօսութեան, ախտաբանութեան եւ առողջապահութեան մասին. պատկերազարդ, հեղ.՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: Գին 20 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 25 ֆր. (ուրիշ երկիրներ):

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ կամ Մարմնական եւ հոգեկան առողջութեան գաղտնիքը. հեղ. ՏՕՔԹ. Վ. ՓՈՇԷ, ամփոփեց՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: Անհրաժեշտ ուղեցոյց մը բոլորին համար: Գին՝ 10 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 12 ֆրանք (ուրիշ երկիրներ):

ԹԷ Ի՛ՆՉ ՊԱՏՄԵՑ ԹՐԷՊՕՆԷՄԸ կամ Ի՞նչ է սիֆիլիսը, ի՞նչպէս զգուշանալ, ի՞նչպէս դարմանել՝ պատկերազարդ, հեղ.՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: Գին 6 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 7 ֆր. 50 (ուրիշ երկիրներ):

Երեք գրքերը միասին 25 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 30 ֆր. (ուրիշ երկիրներ), առաքման ծախքով: Դիմել՝ Dr. L. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (10).

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, Թելադրական եւ Ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ԳԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կինը պէտք է խնամէ իր դէմքը, ինչպէս կը խնամէ մարմինը:

Այդ խնամքները աւելի առողջապահութենէ կը ծնին քան պչրանքէ, եթէ կիրարկուին մեթոտով, շնորհիւ յառաջապէս ուսումնասիրուած արտադրութեանց: Այդ առաւելութիւնները կ'ընծայէ Տոքթ. N. G. Payot, դէմքի բարեփոխման մասնագէտը:

Իր մեթոտը ծանօթացնելու համար, Տոքթ. N. G. Payot ձրի փորձեր կը կատարէ Բշ. եւ Շբ. օրերը, ժամը 9.30 — 12 եւ 14 — 18, 12 Rue Richepanse, Թել. Central 04 — 54:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ Նոր Թոռ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան մեններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ի՞նչ էք կամենում. — ընդհատեց Արթուր: Կանգնել էր նա, բռնած գրան կանգը ու նայելով նրա մանդիներին այնպէս, ինչպէս կը նայեն Թակարդը ընկած գազաններին վրայ: Բայց Ջեմս խիստ էր բութ, իսկ Յուլիան չափազանց կառագած նրա տեսքին ուշ դարձնել կարողանալու համար:

Պարոն Բերդէն աթոռ ուեց իր կնոջը եւ նստեց ինքն էլ՝ հոգածութեամբ վեր քաշելով իր նոր տաբատի ծունկը:

— Յուլիան եւ ես մեր պարտքն ենք համարում քեզ հետ լրջօրէն խօսելու. — սկսեց նա:

— Ես այսօր ձեզ լսելու ընդունակ չեմ: Տկար եմ. ցաւում է գլուխս: Սպասեցէք մինչեւ վաղը:

Արթուր խօսում էր մի տարօրինակ ազօտ ձայնով, մի տեսակ ճնշուած ու ցրուած: Ջեմս զարմանքով նայեց նրան:

— Քեզ ի՞նչ է պատահել. — հարցրեց նա անհանգիստ, յանկարծ յիշելով, որ Արթուր գալիս էր վարակիչ հիւանդութիւնների խնկական բոյնից: — Յոյս ունիմ, որ չես հիւանդացել: Ջերմ ունեցողի տեսք ունիս:

— Պարապ խօսքեր. — ընդհատեց Յուլիան կտրուկ: — Այդ նրա սովորական դերասանութիւնն է: Ամաչում է մեր աչքին երեւալ: Մօտ եկ, Արթուր, ու նստիր:

Արթուր դանդաղ անցաւ սենեակը ու նստեց մահճակալին:

— Ի՞նչ է. — հարցրեց նա յոգնած ձայնով:

Պարոն Բերդէնը հազաց, մաքրեց կոկորդը, յարդարեց իր առանց այն էլ անթերի սանտրուած մօրուքը, եւ սկսեց արդէն վաղօրօք պատրաստած ճառը:

— Ես իմ պարտքս եմ համարում... իմ ծանր պարտքս քեզ հետ լրջօրէն խօսելու քո անսովոր վարմունքից մասին. այսինքն, որ դու կապուել ես... օրինազանցների ու հրձիգների... այլ եւ ամենազարշելի մարդոց հետ: Ես ի հարկէ, ենթադրում եմ, որ դու աւելի թեթեւամիտ ես եղել, քան յանցաւոր... եւ...

Կանգ առաւ:

— Է՞. — հարցրեց Արթուր:

— Զափազանց խիստ լինել չեմ ուզում դէպ ի քեզ. — շարունակեց Ջեմս ակամայ մեղմանալով, երբ նկատեց Արթուրի դէմքի յոգնած ու յուսահատ արտայայտութիւնը:

— Ես ուրախութեամբ հաւատում եմ, որ դու միայն վատ խորհրդատուների ազդեցութեանն ես ենթարկուել: Պատրաստ եմ հաշուի առնելու քո երիտասարդութիւնը, անփորձութիւնը, անխոհեմութիւնը... եւ... կրքոտ բնաւորութիւնդ, որ մօրիցդ ես ժառանգել:

Արթուրի աչքերը ծանր բարձրացան մօրը նկարին, եւ ոչինչ չասաց:

— Բայց պէտք է հասկանաս, եւ վստահ եմ որ հասկանում ես, — շարունակեց Ջեմս, — որ ես բոլորովին անկարող եմ տանս պահելու մի մարդ. որ նախատինք է բերել մերի նման մի մեծայարգ անուան:

— Է՞. — կրկնեց Արթուր նորից:

— Սա՞ ինչ բան է. — հարցրեց Յուլիան խիստ, փակելով հովահարը ու նետելով ծունկին: — «Է»-ից ուրիշ մի բան պիտի պատասխանե՞ս մեզ թէ ոչ, Արթո՛ւր:

— Վարուեցէ՛ք, ինչպէս հարկ էք համարում. — պատասխանեց նա դանդաղ եւ առանց շարժուելու: — Կարեւոր բան չէ:

— Կարեւոր չէ՞. — կրկնեց Ջեմս սարսափած եւ կինը ծիծաղով բարձրացաւ աթոռից:

— Ա՛յ, թէ ինչ. կարեւոր չէ՛: Է՞, ի՞նչ ես ասում, Ջեմս: Յոյս ունիմ, որ հիմա հասկանում ես, թէ ի՛նչ երախտագիտութեան կարելի է այստեղ սպասել: Ես ասում էի քեզ, թէ ի՛նչ է լինում հետեւանքը, երբ մարդ բարերարութիւն է ուզում անի արկածախնդիր կաթոլիկուհիներին ու իրենց...

— Լռի՛ր. ի սէր Աստծու լռիր, սիրելիս...

— Է, յիմարութիւն է այդ բոլորը, Ջեմս: Հերիք է այսչափ սանդիմէնտալութիւնը: Ապօրինի երեխան դարձել է ընտանիքի անդամ: Ժամանակ է, թող հասկանայ, թէ ի՞նչ է եղել իր մայրը: Ինչի համար ենք սիրտ հատցնելու մի կաթոլիկ տէրտէրի տղի համար: Ա՛յ, ա՛յ, առ տես:

Ու հանելով գրպանից մի ճմռուած թղթի կտոր, սեղանի վրայից մեկնեց Արթուրին: Վերջինս բացաւ թուղթը: Նամակը գրուած էր նրա ծնունդից չորս ամիս առաջ ու մօրը ձեռքովը: Դա մի խոստովանութիւն էր իր ամուսնուն ուղղուած ու տակը երկու ստորագրութիւն:

Արթուրի աչքերը դանդաղ սահեցան ներքեւ թղթի վրայ, իր մօր անուան անհաստատ գրուած տառերի կողքով, եւ տեսաւ նա իրեն ծանօթ ամուր ստորագրութիւնը՝ «Լօրենցօ Մոնտանէլլի»: Մի վայրկեան անշարժ նայում էր թղթին, յետոյ առանց մի բառ ասելու ծալլեց նորից ու դրաւ տեղը:

Ջեմս ոտքի ելաւ ու բռնեց կնոջ ձեռքից:

— Թո՛ղ, Յուլիա: Գնա սենեակդ, արդէն ուշ է: Իսկ ես դեռ խօսելիք ունեմ Արթուրի հետ գործի մասին: Հետաքրքիր չէ քեզ համար:

Կինը նայեց ամուսնուն, յետոյ նորից Արթուրին, որ նստել էր անխօս հայեացքը գետնին:

— Խելագարի դէմք ունի. — շշնջաց ինքնին:

Երբ կինը հագուստի տուտը բարձրացրած, ելաւ սենեակից, Ջեմս ուշադրութեամբ փակեց դուռը ու եկաւ նստեց նորից սեղանի առաջ: Արթուր լուռ էր ու անշարժ, առաջուայ պէս:

— Արթուր. — սկսեց Ջեմս աւելի մեղմ ձայնով, երբ Յուլիան այլեւս հեռու էր բոլորովին: — Շատ եմ ցաւում, որ այսպէս եղաւ. կարող էիր եւ երբեք չիմանալ: Վերջապէս, էլ հիմա ոչինչ փոխել կարելի չէ: Հիմա բաց է ամէն բան. եւ ես ուրախ եմ, որ այդպէս հանգիստ վերաբերուեցիր: Յուլիան գրգռուած է քիչ: Կանանց գործ յաճախ է պատահում: Իսկ ես չեմ ուզում հետդ խիստ լինեմ:

Կանգ առաւ, տեսնելու համար, թէ ինչպէս է վերաբերուելու Արթուր իր բարի խօսքերին: Բայց նա առաջուայ նման ոչ մի շարժում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ 1932

8 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1900

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԴԻՄԱԳԻԾ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ)

Ռամկավարներու կեդրոնական օրկանը խմբագրականով մը վերջին հրապարակ եկած է իր վերաբերմունքը ճշդելու Հայաստանի անկախութեան պատմական իրողութեան մասին։

Մայիս 28ին, «Ազդակ»ի չորրորդ օրուան թիւը խմբագրական մը նուիրած էր Հայաստանի անկախութեան տօնին եւ իմաստին։ Մենք այդ խմբագրականի կարեւոր մասերը մեր մամուլի տեսութեան մէջ առինք եւ յանձնեցինք ընթերցողներու ուշադրութեան (Յունիս 1)։

Ընդամէնը մէկ չորրորդ յետոյ, Ռամկավարներու օրկանը նոյնպէս «լրջութեամբ» խմբագրականի մը նիւթ կը դարձնէ Հայաստանի անկախութեան օրը եւ զայն կ'անուանէ «Մայիս 28ի ազատոնը»։

Այսպիսի հակասութիւն, միայն մէկ չաբթուան ընթացքին անըմբռնելի է, մանաւանդ որ այդ հոգեվիճակը ներկայացնողը քաղաքական կուսակցութիւն մը կոչուելու յաւակնութիւնն ունի։

Ախտորոշումն այս երեւոյթին, մեզ կը դնէ երկու հաւանականութեան առջեւ։

Առաջին, կը թուի թէ Ռամկավարներէն իւրաքանչիւրն իր առանձին քաղաքական դաւանանքն ունի եւ իր հերթին՝ խմբագրական նոյն սիւնակին մէջ՝ իր սեփական տեսակէտն առաջ կը քշէ, նկատի առնելով որ հաւաքական տեսակէտ գոյութիւն չունի։

«Ազդակ»ի առաջին խմբագրականին մէջ գրուած էր. — «1918ի Մայիս 28ը պատմական խոշորագոյն թուականն է մեր ժամանակակից տարեգրութեան։ Հայաստանի անկախութեան հռչակման օրը կը համարուի Մայիս 28ը»։

Երկրորդ խմբագրականին մէջ կը կարդանք. — «Ազդակի վերջընթեր թիւին խմբագրականը այս տողերով կը սկսէր։ Որմէ յետոյ հարեւանցի ակնարկով մը պատմուած էր նոյն սիւնակին վրայ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ծնունդ առաւ, ապրեցաւ եւ պատմութեան անցաւ Մայիս 28ով եկած անկախութիւնը»։

Քաղաքական ամէնէն կարեւոր խնդրի մասին, ինչպէս կը տեսնէք, առաջին խմբագրականի հեղինակը «հարեւանցի ակնարկով» մը անցած է եւ չէ կրցած պէտք եղած դատողութիւնը խառնել արտայայտուած մտքերուն։ Երկրորդ խմբագրականի հեղինակը, այս անգամ, թոյնը յատակէն կը խառնէ, ապահով ըլլալու համար որ «հարեւանցի» չանցնին իր ճիգերը։

Կարդանք այդ դատողութիւնները. — «Վերջացող այդ անկախութեան հետ անոր տարեդարձի տօնակատարութիւնն ալ պատմութեան անցաւ։ Բայց հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տարեդարձին փոխարէն պիտի կրնար տօնել Մայիս 28ը իբր Հայաստանի կազմութեան, անոր պետականութեան սկզբնաւորութեան թուական, եթէ չուրացուէր Նոյեմբեր 29ով ապահովուած Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը։

«Բայց տարբեր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերաբերումը դէպ ի Մայիս 28ը եւ Նոյ. 29ը»։

Եւ եթէ տարբեր է Դաշնակցութեան վերաբերմունքը դէպ ի այս երկու թուականները, ու մանաւանդ անկախութիւնը ջնջուած է, ուրեմն...

— «Ուրեմն տրամաբանական է որ Դաշնակցութիւնը այսօր տարեդարձային ազատօնով մօտենայ Մայիս 28ին»։

Աւելի յետոյ ռամկավար օրկանը անդրադառնալով Փարիզի մէջ տեղի ունեցած հանդէսին, «լրջախոհութեամբ» կը յարէ.

— «Մայիս 28ի ազատօնը խրախճանքի հանդէսի մը վերածելու այս բռնազբօսիկ ճիգերուն յարմարցուած էին նաեւ օրուան բանախօսութիւնները»։

Քով քովի բերէք այս մտածումները, եւ բաղդատեցէք «Ազդակ»ի առաջին խմբագրականին հետ, ուր Մայիս 28ը պատմական խոշորագոյն թուական մը կը նկատուի, ուր կ'ըսուի դոնէ, «Հայերը հայկական հայրենիքի պաշտպանութեան համար թրքական զօրքերուն դէմ ցցուեցան Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ», ուր կը խոստովանին թէ՝ «իրողապէս Հայաստան դարձաւ հայկական հանրապետական պետութիւն, բարձրացուց իր անկախութեան դրօշը մայրաքաղաք հռչակուած Երեւանի մէջ, կազմեց իր խորհրդարանը, ունեցաւ անկէ բխող իր կառավարութիւնը, իր սեփական բանակը եւ ձեռնարկեց կազմելու իր պետականութեան փոնքսիոնները ճշդող Սահմանադրութիւնը»։

Այս բաղդատութիւններէն յետոյ, մարդ կը ստիպուի ախտաճանաչման երկրորդ հաւանականութեան անդրադառնալ։ Այդ այն է, որ այս վերջին մտածումները քիչ մը հայկական եւ քիչ մը առողջամիտ ընոյթ կրելով՝ անմարսելի կերակուրի մը պէս նեղեցին Ռամկավարներու քաղաքական ստամոքսը։ Մէկ խօսքով, ռամկավար օրկանիզմը հա տալու այդ անմարսելի մաքերը։ Մայիս 28ի անկախութեան տօնը կոչուեցաւ ազատօն։

Ի՞նչ պատմական խոշորագոյն թուական, ի՞նչ անկախութիւն, պետականութիւն, կամ Խորհրդարան. ի՞նչ դրօշ եւ դիմադրութիւն։ Այդ բոլորի փոխարէն, Մայիս 28ը ազատօն. դրօշի փոխարէն՝ սեւ քօղ մը պատմութեան վրայ. Նոյեմբեր 29ը՝ կարմիր հոբելեան։ Ահա այն պզտոր մտածումները, որոնք մարսելի են ռամկավար մաքին։

Եւ դուք կը կարծէ՞ք թէ այս անդիմագիծ քաղաքականութիւնը եւ անորակելի ուրացումները նոր երեւոյթ են Ռամկավարներուն մօտ։ Թերեւս անոնք ինքզինքնին խաբելով, կը մտածեն մոռցնել հանրային կարծիքը՝ իրենց ապազգային ընթացքին հակադրելով Նոյեմբեր 29ը, անշուշտ միշտ կեղծ եւ անյարիր՝ ռամկավար մտայնութեան, եթէ իրօք, որ եւ է մտայնութիւն ներկայացնելու կոչուած են անոնք։

Զկարծէք թէ պատահական երեւոյթ է՝ ազատօն նկատել Հայաստանի վերածնունդի տօնը։ Ռամկավարներու հոգեբանութիւնը սեւ երիզներու մէջ առնուած է նոյն իսկ Հայաստանի անկախութեան առաջին օրերուն, երբ բոլշեւիկեան Նոյեմբեր 29ը գոյութիւն չունէր, երբ Հայաստանի ժողովուրդը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի առջեւ ցցուած էր թրքական զօրքերուն դէմ։

Յիշեցնենք Ռամկավարներուն պատմական գրութիւն մը իրենց կուսակցական կեանքէն, գրութիւն մը, որ յատուկ լոյս կը սփռէ անոնց մաքի խաւարին վրայ։

1918 Մայիս 28ի անկախութեան հռչակումէն մէկ չորրորդ յետոյ, երբ Պաղտատէն հեռագիրը կը հաղորդէր թէ հայկական պետութիւն մը կազմուած է Արարատի շրջանին մէջ, եւ անոր կառավարութիւնը կը գտնուի Դաշնակցականներուն ձեռքը, Ռամկավար կուսակցութեան Պոլսոյ օրկանը, այդ լուրի հիման վրայ, լոյս կը տեսնէր սեւ շրջանակով, որպէս սուգի նշան։

Մենք պատմական իրողութիւնները չուտ չենք մոռնար։ Դուք, պարոն Ռամկավարներ, սուգով դիմաւորեցիք հայկական վերածնունդը. ու հիմա նոյն հոգիով, Հայաստանի անկախութեան տօնը ազատօն մը կը նկատէք։

Այդ, ձեր հին սուգն է, որ ազատք։

Իսկ ձեր Նոյեմբեր 29ի մասին դեռ կը խօսինք։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ՄԷՋ

Ճիշդ այսպէս։ Անտէր ժառանգութեան մը, կամ աւարի մը պէս, իրենք իրենց մէջ բաժնելու ելած են Դաշնակցութիւնը։

Գէթ, այս տպաւորութիւնը կը կրենք Եգիպտոսի Արեւին մէջ կարդալով Լիոնէն գրուած թղթակցութիւն մը.

— Տէսինի եւ Լիոնի Մշեցիները տեսնելով դաշնակներու տմարդի ընթացքը, իրենք ալ քաշուեցան այդ կուսակցութենէն։ Հրաժարող դաշնակցականները Տէսինի մէջ կազմած են Հօկի մասնաճիւղ մը։ Ուրիշ խումբ մըն ալ Ռամկ. Ազատական ակումբ կը հիմնեն։ Ուրեմն, Տէսինի Դաշնակցականները իրենց բուն ճամբան գտած են, ապազգայնականները մեզի հետ, ընկերվարականները իրենց գաղափարակիցներուն հետ»։

Պարզ է թէ Լիոնի ռամկավար թղթակիցը երազ տեսեր է եւ առտուն, աչքերը բանալուն, իբր իրականութիւն է ընդուներ։ Մարդ մը որ իր սուտին ինքը կը հաւատայ, խելք չունի։

Հապա՞ Արեւի խմբագիրը։

Շիտակ է թէ անոր խելքին՝ ամէն խելք չի հասնիր...

Ո՞Ր ՄԷԿՈՒՆ ԵՐԹԱՄ

Փարիզի հայ արուեստագէտները խօսք մէկ բրած են ժողովուրդը ձանձրացնելու հանդէսներէն ալ, գեղարուեստէն ալ։ Մէկ ամսուան մէջ՝ հինգ վեց ներկայացում։

Բարեկամ մը որ ազգասիրական պարտականութիւն կը նկատէ առիթը չփախցնել հայ երգ ու ձայն լսելու բեմերէն, հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր դեռ երէկ թէ, լաւագոյն միջոցը գտած է, չերթալով ոչ մէկուն։

— Ո՞ր մէկուն երթամ, կը տրտնջար. նախ դրամի խնդիր. յետոյ յոգնութեան խնդիր. եւ յետոյ մանաւանդ չզզուելու խնդիր. մեզ ըլլայ, ամէն օր չուտուիր իրարու վրայ, նոյն իսկ յանուն հայ մշակոյթի փրկութեան ու քաջալերութեան»։

«ԱՅՆ ԱՏԵՆ ՀԱՅ ԷԻ»

Փափազեան մէկ քանի օրէ տեսակցութիւններ կուտայ ֆրանսական թերթերու։ Սկսաւ կէս օրուան թերթով մը, շարունակեց երեկոյեան թերթի մը մէջ, բայց մինչեւ առտուան թերթերուն հասնիլը կը վախնամ որ մուրը կոխէ։

Այդ տեսակցութիւններէն Փափազեանի կենսագրութեան անորոշ մէկ անկիւնը կը լուսաւորուի։ Կը յայտնուի թէ խառն ծնողքի զաւակ է. կէսը Իտալացի՝ մայրը, կէսը Հայ՝ հայրը։

Մխիթարեաններու նախկին սանը, իր տեսակցութեան ընթացքին, ակնարկելով այն օրերուն երբ հանդիպած բեմին վրայ ու սրահին մէջ՝ վաւժանի ջարդը կը գոռար, կ'ըսէ.

«Այն ատեն Հայ էի»։

Իր ապագայ կենսագրին համար, լաւ է որ յայտնէ նաեւ թէ իրօք ի՞նչ է հիմա եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային։

ԽԱՐՏՈՑ

Մանր լուրեր

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութիւնը գգալի յաւելում մը կ'արձանագրէ անգործներու թիւին վրայ։

Մայիս 23ին, անգործներու թիւն էր 2,741,306։ Մէկ ամսուան մէջ 89,000ի յաւելում մը։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՏԱՀԼԻՃԸ.— Պ. Վենիզելոս որ Փափանաստասիոսի տապալումէն յետոյ, կրկին ստանձնեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը, վստահութեան քուէ ստացաւ խորհրդարանին մէջ։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ. — Իտալական թերթերը խստօրէն կը յարձակին Սպարտէլոթթոյի վրայ, որ ինչպէս կը յիշուի ձերբակալուեր էր, առանց յաջողցնելու իր մտադրութիւնը՝ սպաննել Մուսոլինին։

Ամբաստանեալին խոստովանութիւններէն հասկցուած է թէ մահափորձը կազմակերպուած է խմբակի մը կողմէ, որուն անդամները ծանօթ են իտալական ոստիկանութեան։

Սպարտէլոթթօ վերջերս յաճախ տեսակցեր էր Պելճիքա եւ Ֆրանսա ապաստանած իտալացի գաղթականներու հետ, որոնք իրեն հայթայթեր էին իր վրայ գտնուած ումբերը եւ տարրերը։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ. — Մոսկուայի բոլշեւիկեան կեդրոնը որոշած է յունիս 28ին կազմակերպել հակաֆաշիստական ցոյցի օր մը Գերմանիոյ մէջ։

Համապատասխան հրահանգներ ղրկուած են գերման համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին, որպէս զի այս շարժման գլուխն անցնի եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ցոյցեր կազմակերպէ։

ՉԵԿԱՅԻ ՆՈՐ ՄԵԾԱՒՈՐԸ.— Չեկայի ղեկավարութեան մէջ, մօտ ատենէն փոփոխութիւններ պիտի կատարուին։ Չեկայի արդի մեծաւորը Մենժինսկի պիտի հրաժարի եւ իր տեղ պիտի անցնի Պուպնով։

ԼԵՀԵՒՌՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ. — Վիլնայէն կ'իմացնեն թէ լեհական սահմանագլուխին վրայ, կարմիր պահնորդները հանդիպած են 60 հոգինոց զինեալ խումբի մը, որուն հետ կռուի բռնուած են։ Կռուի ընթացքին սպաննուած են 13 հոգի. բազմաթիւ ալ վիրաւորներ կան։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ.—Ժընեւի զինաթափութեան ժողովը կ'ենթադրուի թէ, մէկ քանի օր, տեղապին աշխատանքի պիտի լծուի։ Յանձնախումբերը վերջացուցած են իրենց ուսումնասիրութիւնները եւ պատրաստած տեղեկագրերը, թէեւ առանց որ եւ է հարցի մասին համաձայնութեան եկած ըլլալու, ինչպէս, դժուար չէր ենթադրել։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ԷՐԻՕ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսական նոր կառավարութիւնը երէկ ներկայացաւ խորհրդարան, ուր կարդացուեցաւ յայտարարութիւնը, որ մշակուած Պ. Էրիոյի կողմէ, ընդունուած էր նախարարաց խորհուրդին կողմէ։

Յայտարարութիւնը կը բովանդակէ կառավարութեան տեսակէտը ներքին եւ արտաքին հարցերու մասին։

Արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, Ֆրանսա Լօզանի ժողովին մէջ պիտի պաշտպանէ աշխարհի տնտեսական հաւասարակշռութիւնը հաստատելու յատուկ միջոցները՝ յարգելով կնքուած դաշնագրերը։

Ժընեւի մէջ, ֆրանսական պատուիրակները պիտի պաշտպանեն յառաջատուական զինաթափութեան տեսակէտը։

Գալով ելմտական ու տնտեսական քաղաքականութեան, կառավարութիւնը պիտի ջանայ ամէնէն առաջ ապահովել ելեւմուտքի հաւասարակշռումը։

Յայտարարութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ տնտեսական տագնապին եւ անգործներուն օժանդակելու անհրաժեշտութեան։

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Կայսրութիւնը պիտի վերահաստատուի?

Գերման կառավարութիւնը, լուծելէ յետոյ խորհրդարանը, նոր ընտրութեանց համար թուական նշանակեց Յուլիս 31ը։ Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները փութով ձեռնարկած են ընտրական պատրաստութեանց։ Հիթլերեանները հպարտացած իրենց վերջին յաղթանակներով, կը յայտարարեն թէ իրենց քարոզչական մեքենան շարժման մէջ պիտի դնեն ամենամեծ արագութեամբ։

Մնացեալ կուսակցութեանց կեդրոնները այս չաբթուան ընթացքին իսկ, ժողովներ պիտի ունենան Պերլինի մէջ, մշակելու համար իրենց ընտրական պայքարի ընդհանուր գիծերը։ Այս ժողովներուն ամէնէն կարեւորը պիտի ըլլայ կեդրոնի կուսակցութեան փարիչ մարմնի ժողովը, ուր նախկին վարչապետ Պրիւնինկ պիտի բացատրէ իր անկման պատճառները եւ պիտի պատասխանէ կառավարական յայտարարութեան։ Կասկած չկայ թէ՝ Պրիւնինկի բերնով՝ կեդրոնի կուսակցութիւնը պիտի ընդունի մարտահրաւէրը՝ զոր իրեն ուղղեր էր կառավարութիւնը՝ իր յայտարարութեամբ։

⁂ Օտար շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջէր թէ կայսրութիւնը պիտի վերահաստատուի Գերմանիոյ մէջ։

Նախագահ Հինտէնպուրկ հերքել տուաւ այս զրոյցը որ բխած է անգլեւամերիկեան մամուլէն։ Ըսուած էր որ մարաջախտը որոշած է նախագահութենէ քաշուիլ Հոկտեմբեր 2ին, երբ կը լրանայ իր ծննդեան 85րդ տարեդարձը եւ երկրին վերակացու նշանակել նախկին դահաժառանգը։

Ֆրանսական շրջանակները դիտել կուտան թէ նախագահ Հինտէնպուրկ ինքն իսկ պէտք տեսած է հերքելու այս զրոյցները. իսկ նոր կառավարութիւնը նման քայլ մը առնելու անհրաժեշտութիւնը չէ տեսած, գիտնալով մէկտեղ որ Գերմանիոյ մէջ ամէնէն աւելի կը խօսուի՝ կայսրութեան վերահաստատման մասին եւ պաշտօնական մամուլը արձագանգ կուտայ այդ զրոյցներուն։ Կառավարութիւնը այդ հերքումը չտուաւ իր կողմէն, ինչպէս որ եւ է ակնարկութիւն չէր ըրած Վայմարի սահմանադրութեան՝ իր յայտարարութեան մէջ։ Ասկից կը հետեւցնեն թէ ներկայ կառավարական շրջանակները միապետական են, բայց դեռ յստակօրէն չեն գիտեր թէ ի՞նչ կերպով պիտի վերահաստատեն նախկին կայսրութիւնը։

Հինտէնպուրկի հերքումը ցոյց կուտայ թէ հարցը պաշտօնապէս չպիտի դրուի հրապարակ, գոնէ, քանի մարաջախտը կը գրաւէ նախագահական աթոռը։

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարը եւ պատերազմական նախարարը նախորդ իրիկուն մեկնեցան Իրլանտայի մայրաքաղաքը, Տէ Վալերայի հետ խորհրդակցելու համար վէճին մասին, որ երկու երկիրներու միջեւ ծագած է։

Մեկնելէ առաջ, գաղթային նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Երեսփ. ժողովին մէջ.

— Իրլանտական կառավարութեան ներկայացուցչին միջոցաւ, անգլիական կառավարութիւնն ստացաւ հրաւէր մը, որով Պ. Տէ Վալերա մեզ կը հրաւիրէր նախնական վինաբանութեան մը՝ երկու երկիրներու միջեւ ծագած դժուարութեանց շուրջ եւ որոնք կրնան վնասել Օթթավայի խորհրդաժողովին։ Որոշեցի այս իրիկուն իսկ մեկնիլ Իրլանտա, պատերազմական նախարարին հետ։ Պ. Տէ Վալերա ինքն իսկ, ուրբաթ օր Լոնտոն պիտի գայ, բանակցութիւնները շարունակելու։

Հաւատարմութեան երդումը ջնջող օրէնքին քուէարկութենէն յետոյ, Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարեր էր խորհրդարանին մէջ թէ, անգլիական կառավարութիւնը չի կրնար բանակցութեան մտնել երկրի մը հետ որ իր յանձնառութիւնները չի յարգեր։ Ատով արդէն, Անգլիա Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովէն դուրս կը ձգէր Իրլանտան։ Բայց Գանատայի կառավարութիւնը, որուն հողին վրայ տեղի կ'ունենայ խորհրդաժողովը, Իրլանտայի ուղղած է հրաւէր մը, ինչպէս միւս գաղթապետ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԽԱԿԱՑՈՒՄԸ

ԴԷՊԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ.— ՔԱՐԻՒՂԻ ԳՈՐԾԸ.— ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Դեռ տասնեւհինգ օր միայն անցած Սուրիոյ մարզպանին վճռական քայլէն յետոյ, արդէն իսկ սկսած է նոր քաղաքականութեան մը հետապնդումը, որ նպատակ ունի Լիբանանի տնտեսական կեանքի հաւասարակշռութիւնը: Օրը օրին երեւան եկած կարգադրութիւնները աւելի քան ցայտուն կը դարձնեն այս իրողութիւնը, նախկին մեծամասնական դրութիւնը երկիրը կ'առաջնորդէր դէպ ի սնանկութիւն եւ քայքայում:

Վերջացող երկու շաբաթուան ընթացքին, պետութիւնը ազատեցաւ ոչ միայն միլիոնաւոր ոսկիի զուր վատնումէն, տրուած երեսփոխաններուն եւ նախարարներուն, այլ եւ՝ հարիւրաւոր պաշտօնեաներէ, որոնք կատարուած արագ քննութեամբ մը միայն աւելորդ նկատուած են, եւ առնուած գործի չքախումբի հանդամանքով միայն: Մի միայն հանրային շինութեան նախարարութեան մէջէն դուրս հանուած են եօթանասուն աւելորդ պաշտօնեաներ: Եւ զուր չէ որ բարեկարգումը եւ խնայողութիւնը սկսած է հանրային շինութեան նախարարութենէն, որովհետեւ այդ մթնոլորտը շատոնց արդէն կասկածելի անուն տուած էր եւ մէկ քանի անգամ ալ գայթակղութիւններ ունեցած: Բնութիւնները անկասկած պիտի ցուցնեն ուրիշ ծանր պարագաներ: Նոր վարչութիւնը կ'երեւի անողոք պիտի վարուի այդ բոլորին մէջ:

Վերջին մէկ քանի օրերուն շնորհաւորելի պետական կողմը կը ցուցնէ գործունէութեան նշաններ, խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան եւ բաղաքի բանաձեւեր կը մշակուին, որոնց բարերախտաբար ժողովուրդը լաւ հանդիսատես է. անխլայանի կերպով զոհ մնացած եղած կարգադրութիւններէն: Այս շարժումներուն դէմ նոր վարչութիւնը եւ հովանաւոր իշխանութիւնը նուիրուած են պետաճէքի կրճատման եւ խնայողութեան աշխատանքին, որու ընթացքին երեւան պիտի գան նաեւ նախորդ կողմի թերիները եւ միսումները, եթէ ոչ դեղծումներու շարան մը: Այս ուղղութեամբ անհաւանական չէ նաեւ, որ օր մը պատասխանատուութեան խնդիր ալ յարուցուի, քանի որ կատարուածները աննշան երեւոյթներ չեն եւ արդէն կարեւոր մասով մը դարձած են ժողովուրդի սեփականութիւն:

Վերջին նորութիւն մըն է նաեւ նոր լիբանանեան կուսակցութեան մը կազմութիւնը եւ գործունէութիւնը: Բաւական ժամանակ է որ այդ կուսակցութիւնը գոյութիւն ունէր եւ ընդդիմութիւն մը կը կազմակերպէր նախկին կողմին դէմ, բայց կարեւոր գործ մը չէր տեսած հող չունենալուն համար: Այս վերիվայրումներուն, այդ կուսակցութիւնը յարմար ժամանակը նկատեց ինքզինքը զգալի ընել տալու, եւ այդ ուղղութեամբ լաւագոյն համարեց ջատագովողհանդիսանալհովանաւոր պետութեան առած քայլերուն, նկատելով զանոնք երկրին տնտեսական վերականգնումին համար անհրաժեշտ:

Այդ կուսակցութիւնը իր առաջին նպատակը կը նկատէր իշխանութեան գլուխ գտնուողներու տապալումը, ինչ որ եղաւ առանց իրեն: Այժմ ի հարկէ պիտի աշխատի ձեւակերպել իր քաղաքական գիծը: Այդ ուղղութեամբ դեռ որոշ քայլեր չկան. միայն կուսակցութեան պետը թերթերուն բրած յայտարարութիւններով ուզեց հերքել իրենց վերագրուած համարարական կամ համասուրիական ուղղութիւնը եւ մտածողութիւնը:

Լիբանանի այժմեան վարչութիւնը կարելի է նմանցնել լայն իրաւասութիւններով օժտուած կուսակալութեան մը եւ իր ստորաբաժանումներուն: Շրջանային վարչութիւններու մէջ ալ կը կատարուին խնայողական աշխատանքներ: Անկասկած այս բոլորը տնտեսական մեծ նշանակութիւն պիտի ունենան եւ թեթեւցնեն ժողովուրդին տուրքի քանակը բայց եւ ոչ որոշ է թէ առնք բաւական չեն Լիբանանի եւ իր ժողովուրդին ցաւը փարատելու: Երկիրը եւ ժողովուրդը այժմ այնպիսի քայքայուած տնտեսութեան մը մէջ կը գտնուին, որ այս բոլորին հետ անհրաժեշտ է եւ անմիջական նաեւ գործի հայթայթումը:

Տրիպոլիի քարիւղի գործը վերջին ամիսներուն քիչ շատ յոյս տուաւ ժողովուրդին, բայց այժմ բոլորն ալ հիասթափ են, որովհետեւ ոչ մէկ նշան կայ սկսելուն: Գործը կը մնայ տակաւին այժմ ուսումնասիրութեան եւ հողերու գնման շրջանին մէջ: Հազարաւորներ իրենց յոյսը կապած են այդ գործին եւ կը սպասեն: Եթէ այդ գործը բարիք մը պիտի ըլլայ այս շրջանի ժողովուրդին համար, ապա անոր յետաձգումը ծանր հիասթափութիւն մը պիտի պատճառէ եւ աւելի անտանելի պիտի դարձնէ մթնոլորտը:

Վերջացող շաբթուան ընթացքին, ծխախոտի տուրքի յաւելման շուրջ, բողոքի համար ծխախոտավաճառները գոցեցին իրենց խանութները: Այս պարագան անմիջապէս օգտագործուեցաւ շնորհազուրկ նախարարներէ եւ երեսփոխաններու մէկ մասէն, որոնք փորձեցին մեծցնել խնդիրը եւ կառավարութիւնը դժուարութեան մատնել: Իշխանութիւնը տեղեակ այս իրողութեան շուտով լուծեց խնդիրը եւ հիասթափութեան մատնեց այդ մարդիկը: Այս որոշ ապացոյց է, թէ առկէ յետոյ առ հասարակ ամէն դէպք ու պատահար պիտի օգտագործուի նախկին կառավարական կողմի կողմէ, իրենց գոյութիւնը եւ դերը զգալի ընել տալու համար:

Լիբանանի հայ կեանքն ալ պետականի հետ նոյն մտահոգութիւններով տարուած է: Նիւթական դժուարութիւնները եւ անգործութիւնը հետզհետէ սուր ձեւ կ'առնեն: Ամէն տարուան նման շինութեան գործեր ալ չկան բանուորներու համար, այնպէս որ աշխատող ձեռքերու ճնշող մեծամասնութիւնը պարապ է: Այս պարապութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ հայ առեւտրական հրապարակին վրայ, որովհետեւ Հայերը մեծ մասամբ իրարմով է որ կը գործեն:

Այս դժուարութիւններէն զատ կայ նաեւ տեղաւորման ցաւոտ խնդիրը: Պէյրութի հիւղաւաններէն, մէկ քանի ամիս յետոյ պիտի քանդեն դարձեալ 400—450 տուն:

Տեղաւորումը եթէ մէկ քանի տարի առաջ բարիք մըն էր գաղթական ընտանիքներու համար, այժմ սարսափ կ'ազդէ բոլորին:

Ընտանիք մը, որ պատսպարուած էր հիւղաւանին մէջ եւ իր փոքր դրամագլուխով գործ կ'ընէր ու կ'ապրէր, այժմ ստիպուած է իր ձեռքի դրամը տալ հողի մասնաւճարի մը եւ ապա Ազգիս Դաշնակցութեան օգնութեան վրայ բան մըն ալ ինք աւելցնել, որ հողին վրայ սենեակ մը շինէ եւ ներս մտնէ: Այս աշխատանքի արդիւնքը կ'ըլլայ այն որ թէեւ մէկ սենեակ կը շինուի եւ ընտանիքը ներս կը մտնէ, բայց կը մնայ թշուառ, որովհետեւ գործելու եւ շահելու դրամ չի մնար, եւ դեռ պարտքի տակ ալ կ'իյնայ: Այժմ հարիւրաւորներ կան, որ կ'ապրին այդ թշուառութեամբ:

Այս եւ նման հիմնական խնդիրներ հետապնդելու համար անհրաժեշտ են Ազգ. Մարմիններ, որոնք դեռ չկան Լիբանանի մէջ: Մեր հոգեւոր իշխանութիւնը թեթեւ վերաբերումով լուծեց ու քանդեց նախորդ կազմը, ու այժմ տարիէն աւելի է կ'աշխատի եւ չի կրնար քար քարի վրայ դնել: Ընտրութիւնները ուժ ամիս է բանակցութիւններու նիւթ են. նախ կազմուեցաւ համեմատական մարմին մը, որ միացած ցանկ մը պիտի պատրաստէր: Ցանկի պատրաստութիւնը յանձն առին կուսակցութիւնները, որոնք առիթէն օգտուած, ուզեցին մարդ տեղաւորել, առանց նկատի ունենալու յարմարութիւնն ու որակը: Եւ երբ հրապարակ եկաւ այդ ցանկը ժողովուրդը զայն ենթարկեց պոյքոթի: 900 ձայն ունեցող շրջան մը 55 ձայնով միայն մասնակցեցաւ ընտրութեան, որ եւ նկատուեցաւ չեղեալ:

Այժմ առաջնորդարանը յայտարարած է ազատ ընտրութիւն: Ցառաջիկայ շաբաթներուն ամէն կերպ կ'ուզեն ընտրութիւնը յաջողցնել: Ժողովուրդը թէ հոգեւոր իշխանութիւն այլ եւս ըմբռնած ըլլալ կը թուին ներկայ քայքայուած վիճակի հետեւանքները եւ անկեղծ կերպով կ'աշխատին ժողովրդական վստահութեան արժանի մարմին մը մէջտեղ բերել: Սպասենք արդիւնքին:

ԶԱՐԵՀ

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹ

(ԻՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ)

Այս տարի Փարիզը ունեցաւ հայկան երգահանդէսների ու ներկայացումների շքեղ եղանակ, որ պիտի փակէր դերասան Լեւոն Յարութի ներկայացումներով:

Մեր դերասանների մէջ Լեւոն Յարութը այն սակաւաթիւններից է, որոնք հակադրում են երկու կարեւոր յատկանիշ - թատրոնական սխեմայթիկ կրթութիւն եւ շնորհք:

Մանուկ հասակից Փարիզ գալով, հազար ու մի նեղութիւններով, իր ճակատագրին անդաւաճան, հայկական յամառութեամբ մտնում է Փարիզի Դեղարուեստից Ազգային Դրամատիկական Ակադեմիան, կանոնաւոր հետեւելով դասընթացքին եւ աւարտում է նոյն 1920 թւին, արժանանալով առաջին մրցանակին:

Նրա աւարտական մրցումի առիթով փարիզեան ծանրախոհ թերթեր, իրենց դժուարահաճ թատրոնական քննադատների բերնով, մեծագովք հիւսեցին երիտասարդ արուեստագէտի անուան, նրան գուշակելով փայլուն ապագայ:

Հակիրճ տողերով վերյիշենք մի քանի կարծիքներ:

«Կոնկուրին նկարագեղ դէմքն էր Գ. Յարութը (Օռէսթ դերով) որ խաղաց արեւելեան անկեղծութեամբ եւ ափինով» (Թան):

«Մրցման մասնակցող արեւատագէտների մէջէն պէտք է զատել Գ. Յարութը, որու խաղացած Օռէսթն ինքնատիպ է, զգացիչ լուռ եւ իր կատաղութիւնները կշռող: Տեսակ, իբրեւ Շէյքսպիրեան տոնաժի մէջ, ապագայ կը խոստանայ» (Ֆիկառօ):

«Հայ մը որ, օրին մէկը լսելով մեր տրամատիկ արեւատին զովեստը, կուգայ քաջաբար բաղդը փորձել: Մոլեգին աշխատութեամբ կը յաջողի սորվիլ ու խօսիլ մեր լեզուն առանց շեշտի: Այն արտայայտութիւնը զոր կուտայ Օռէսթի դերին մէջ, զուրկ չէ շահագրգռութենէ, եւ կը շեշտէ շատ իրական տրամատիկ խառնուածք մը:

«Գ. Լ. Յարութը իր ձայնին տոնում կամ խանչելին չի տար, ինչպէս պարոն ողբերգակներ սովոր են ընել: Կը խաղայ բնական ուժգնութեամբ մը, որ երջանիկ անակնկալ մը պիտի ատէ իր քննիչներուն» (Լա Փոլս):

«Լէ գ'Աճայ»ի մէջ Փիէռ Պրիսոն կը գրէ.— «Ողբերգութեան մասնակցողներ ընդհանուր առմամբ աղօտ մնացին: Միակ խոստացողութիւնը Գ. Յարութի մէջ երեւցաւ: Այս օտարականը Օռէսթի խելայեղութիւնները խաղաց արտասովոր եռանդով եւ անկեղծութեամբ: Կիրքը՝ որ ներսիդին ամէնէն խորը կը թրթռայ եւ կ'արտացոլայ իր տենդոտ ու վտիտ դէմքին վրայ, իրմէ կը խլէ երբեմն աւելորդ բայց միշտ յուզիչ ճիչեր: Բիչ են այն աշակերտները, որոնց մէջ կ'այրի այսքան բորբոքուն հաւատք»:

«Ալլեւս անժխտելի է Գ. Յարութի ինքնատպութիւնը: Նա Օռէսթը կ'արտայայտէ անձնական եւ հաւանութեան արժանացող գրոշմով մը:

Տէր է քնարերգական եռանդի, ինչ որ կը պակսի իր ընկերներուն քով: Ուշիմութիւնն ունի կամածելու ճամարտակութենէն» (Բամէրիա):

Ցէպայի մէջ Հանրի Պիտու կը գրէ.— «Այս տարի խոստացեալ յիշատակութեան արժանի օտարական տղայ մը կայ Գ. Յարութ անուն: Իր ընկերքը չեմ գիտեր, բայց իր մրցումին մէջ յայտնի յատկանիշ մը կը տեսնեմ: Դիտէք թէ Օռէսթը իր կատաղութեանց պահուն աչքերու մթագնութիւն մը կ'ունենայ որ քանի մը վայրկեան կը տեւէ: Արդ, Գ. Յարութը այդ վայրկեանին իսկապէս կուրցաւ, լոյսի զգացումը կորսնցուց, դէմքը այլայլեցաւ, գոցուեցաւ, սանկ բանիկ՝ ոչնչացաւ, ու տակաւ կեանքը վերադարձաւ հոն, ձեւերու եւ գոյներու զգայնութեամբ: Գոնէ օգտակար ցուցմունք մը կայ հոդ, իր ընկերներուն համար, որոնք ընագիրը կը գրուցեն, առանց հասկնալու զայն»:

Այս մեծ յաջողութիւնից յետոյ, մեր երիտասարդ հայրենակիցը կը հրաւիրուի Փարիզի Ազգային Օդէոն թատրոն իբր արժանի դերասան եւ աչքառու դերակատար յատկապէս դասական թատերգութեանց մէջ:

Օդէոնից յետոյ, մէկ տարուայ թատերաշրջանի համար, նա կ'անցնի Զուիցերիա, Եգիպտոս, միշտ, պատասխանատու դերերով եւ միշտ մեծ գովասանքով, տեղական մամուլի կողմից:

Տարեշրջանը բոլորելով կը դիմաւորէ նոր եւ անակնկալ յաջողութիւն:

Աշխարհահռչակ դերասանուհի Մատամ Սորէլ, որ այդ ժամանակներ կը պատրաստուէր իր խումբով մեկնել Հիւս. Ամերիկա, եօթը շաբթուայ շրջանի համար, իր խումբի մէջ կ'առնէ Լեւոն Յարութը: Ամակայն մեր հայրենակիցը այլեւս չի վերադառնար Ամերիկայից ու կը մտնէ Հոլիվուտ, խաղալով չորս ֆիլմերի, դժուարին դերերով: Ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ եւս ամերիկեան մամուլը իր ջերմ գնահատութիւնը չի զլանար նրան:

Հիւս. Ամերիկայում սակայն, Լեւոն Յարութի մէջ նոր բնկած առաջ կուգայ: Հայկական սիրտը կը խլրտի, կը կարօտի մայրենի խօսքին, հայ բեմին, ու նա, հաւատարիմ իր ներքին ձայնին, կ'որոշէ ընդմիշտ թողնել համաշխարհային բեմերը, նախընտրելով «հայկական մութ ու խարխլուած փարախը» օտար պալատներից: Այստեղ է, որ մենք սրտի անհուն բերկրանքով բացագանչում ենք,— ազնիւ ու շնորհալի երիտասարդ, հայածական բայց ազնուագոյն ժողովրդի:

Այսպիսով, Լեւոն Յարութի թատերական փայլուն գործունէութեան առաջին տասնեակը մեծ մասամբ պատկանում է ֆրանսական թատրոնի պատմութեան:

Տասը տարուայ ընթացքում շրջելով Զուիցերիա, Եգիպտոս, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներ ու նորից վերադառնալով իր երկրորդ հայրենիքը՝ Ֆրանսան, Լեւոն Յարութը այս անգամ եւ անդառնալի կերպով միում է հայ ժողովրդիծոցը, երբ նրա թատրոնի երիտասարդ եւ կարող ուժերից մէկը:

Իր շնորհքը ցուցադրելու համար՝ Լեւոն Յարութը ընտրել է շատ պատասխանատու դեր «Հին Աստուածներ»ի մէջ, «Արեգակ»ի դերում:

Ինչպէս համաշխարհային բեմերի վրայ Շէյքսպիրեան ողբերգութիւնները մեծ փորձաքարեր են մեծագոյն տաղանդների, այնպէս էլ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»ը փորձաքար է հայ երիտասարդ դերասանների համար իրենց հայկականութիւնը ցուցադրելու:

Մենք բնաւ կասկած չունենք, որ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը, որ այնքան յաջողութեամբ եւ պատւով դուրս եկաւ միջազգային մրցապարից, նոյն յաջողութեամբ սուսեր պիտի գործէ մեր բեմի վրայ, միշտ մնալով մեզ հետ ու աշխատելով մեր մէջ:

Մնում է, որ մեր հասարակութիւնը գնահատէ նրան, ներկայ լինելով նրա ներկայացումներին:

ՌԻՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]աւով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԼԻՈՆԻ ՀՈՂԱՅԻՆ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՒ ՋՈՒՐԻՆ ԱՒԵՐԻՉ ԴԵՐԸ

—)(o)(—

Վերջերս թերթերը արձանագրեցին Լիոնի հողային փլուզումին, որուն զոհ գացին երեսուն մօտ մարդկային կեանքեր:

Նախ քննենք աղէտին պատճառը, յետոյ տեսնենք թէ ինչ կրնայ ըլլալ ջուրին աւերիչ դերը բնութեան մէջ:

Նմանօրինակ հողային փլուզումներուն միակ պատճառը ջուրն է: Արդարեւ, ջուրը հողին ծծուելով, դանդաղօրէն կը թափանցէ անոր մէջ. հոն, իր ճակատագիրը կ'որոշուի հողին բաղադրութեան տեսակին համաձայն, ըլլայ թափանցական, ըլլայ անթափանց: Ծծուած ջուրը կը շարունակէ իր դանդաղ ընթացքը հողին մէջ, որքան ատեն որ հողին խաւերը թափանցելի ըլլան անոր անցքին, մինչեւ որ կաւէ կամ թերթաքարէ անթափանց խաւ մը արգելք հանդիսանայ անոր: Այս ձեւով ջուրերը կը հաւաքուին այդ անթափանց խաւին մէջ, ու հոն կը կազմեն ստորերկրեայ ջուրի ընդարձակ ընդունարաններ:

Երբ անթափանց խաւը, որուն մէջ հաւաքուած է ջուրը, կաւային բաղադրութիւն ունի եւ չէզ մակարդակ, մինչեւ այն ատեն երբ անոր ստորին մասը կը գտնուի ձորի մը կողքին, կաւը աւելի կամ նուազ շատով կը թրջուի եւ ճարպի պէս սահուն հանդամանք մը կ'առնէ: Այն ատեն վերադիր բոլոր խաւերը կրնան ձորին մէջ սահիլ զանգուածային երկայնութեամբ եւ իրենց հետ քշել հողին յարակից բոլոր մասերը, որոնց վրայ կառուցուած են շէնքերը: Ասկէ առաջ կուրան իսկական աղէտներ, ինչպէս վերջերս երկու անգամ պատահեցաւ Լիոնի մէջ: Պատմութեան մէջ նմանօրինակ երկու մեծ աղէտներ կը յիշուին, առաջինը՝ Բոսսվէրկի մէջ 1806ին, եւ երկրորդը՝ Այրէլոյի մէջ 1898ին:

Բոտ այնմ, անձրեւներու եւ գետերու ջուրերը թափանցելով հողին մէջ, հոն կը կատարեն քայքայումի ու կործանումի դանդաղ ու յարատեւ աշխատանք մը:

Միւս կողմէ, գետերը իրենց քնացքին հետ դէպ ի ովկիանոս կը տանին զանազան կարծր նիւթեր, ինչպէս նաեւ մեծ քանակութեամբ հող ու աւազ, որոնց ծաւալը տարին 10 միլիոն խորանարդ մեթրի կը հասնի: Այդ միեւնոյն հոսուն ջուրերը ցամաքէն առնելով իրենց հետ կը փոխադրեն լուծուած վիճակի մէջ հանքային տարրեր, որոնց քանակութիւնը տարին հինգ խորանարդ քիլոմեթրի կը հասնի: Այս եղանակով, գետերու միջոցաւ փոխադրուած վերոյիշեալ նիւթերը ժամանակի ընթացքին մէջ կը բարձրացնեն ծովերուն յատակը:

Հաշուի եղած է որ, եթէ երկրի մակերեսին վրայ գտնուած հոսուն ջուրերուն այս աշխատանքը միեւնոյն ձեւով անընդհատ շարունակուի, հինգ միլիոն տարուան երկար ժամանակամիջոցի մը մէջ բոլորովին պիտի անհետանան երկրագունդին ցամաքամասերը, որոնց միջին լայնութիւնը ծովի մակերեսէն վեր՝ 700 մեթր է:

Այսպէս, ջուրին ու ցամաքին միջեւ մղուած այս անդուլ անդադար պայքարին մէջ, ջուրը յաղթող պիտի հանդիսանայ, ողողելով ամբողջ երկրա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տարբեր զգացմունքներ պաշարել էին ինձ: Մի կողմից որոշ շինարարութիւն, երկրաշարժից յետոյ քաղաքը զգալի կերպով ոտքի էր կանգնել, միւս կողմից՝ աղքատութիւն ու թշուառութիւն: Եւ զարհուրելի ցնցոտիներ: Որտեղի՞ց էլ գտնում էին մարդիկ այդքան կարկատաններ...

Երեկոյեան մեկնեցի Լենինականից:

Նստած երրորդ կարգի վակոնի պատուհանի մօտ՝ նայում էի դէպ ի դուրս: Մտքերս անհաշիւ պտտում էին անսահմանութեան մէջ: Առաւօտեան պիտի տեսնէի հայրենի տունս, հարազատներիս, բարեկամներիս: Նորից պիտի լծուէի աշխատանքի իմ ազատ հայրենիքում սոցիալիզմի շինարարութեան: Իրագործւում էին երազներս, որոնցմով ապրել էի տարիներով Ամերիկայում, անքուն գիշերներ էի լուսացրել, որոնց համար ուժ ու եռանդ էի վատնել, պայքարել, տոնել...

Դժուար է պատկերացնել հոգեկան ապրումներս: Մտքս սաւառնում էր ոգեւորութեան թեւերով: Ոսկի ամրոցներ էի կառուցանում: Չէ՞ որ ես երիտասարդ էի եւ այնպէս հաւատով նուիրուած կոմունիստական գաղափարին:

Ինչքան գնացքը առաջ էր գնում, այնքան բազմութիւնը շատանում էր վակոնում: Կայարաններից նստում էին նորանոր ճամբորդներ, գրեթէ բացառաբար գիւղացի ու բանուոր, կամ կուսակցական գործիչներ: Վերջիններից մէկը ճանաչեց ինձ եւ հարցրեց.

— Ա՛, դուք, կարծեմ, արտասահմանից եկած այն խմբից էք, ես ձեզ տեսայ Լենինականում: Ի՞նչ պատահեց այն տղին:

Լեւոնի մասին էր հարցնում: Պատասխանեցի, թէ պատճառը չգիտեմ, խելագարուել է: Ու լռեցի: Բայց ամէն կողմից սկսեցին հարցեր տեղալ ինձ՝ արտասահմանի եւ այնտեղի կեանքի մասին:

Մի քանի խօսքով հայհոյեցի արտասահմանի բոլոր դրամատէրերին ու դրամատիրական կարգերին: Ու նորից լռեցի: Բայց ինձ հանգիստ չթողին: Հարցերը շարունակուեցին նոր թափով. ինչպէ՞ս են ապրում Ամերիկայի բանուորները, ի՞նչ վիճակի մէջ է ամերիկեան ճարտարարուեստը, ինչպէ՞ս է ամերիկահայ գաղութը:

Անկարելի էր չգոհացնել մարդկանց հետաքրքրութիւնը: Ես ամփոփ տեղեկութիւններ տուի Ամերիկայի մասին, վեր հանեցի ամերիկեան ճարտարարուեստի կատարելագործումները, հսկայ գործարանները, երկնաքերձ տները եւ ցաւ յայտնեցի, որ կոմունիստական շարժումը Ամերիկայում շատ թոյլ է: Եւ ցոյց տուի պատճառը — որովհետեւ բանուորութիւնն ապրում է լաւ կեանքով եւ տրամադիր չէ յարելու կոմունիստական վարդապետութեան: Օրինակներ բերի թէ, առ հասարակ, ինչպէս են ապրում ամերիկեան բանուորները. 3—4 սենեականոց բնակարան, տաք ու պաղ ջուր, բաղնիք, ամէն օր կուշտ կերակուր, սինէմա, թատրոն, ինքնաշարժ, երեխաները ձրի դպրոց են գնում եւն., այսինքն՝ պատմեցի այն ինչ տեսել էի:

Մարդիկ արտակարգ հետաքրքրութեամբ լսում էին ինձ: Երբեմն զարմացական բացագանչութիւններ էին անում: Նոր հարցեր տալիս:

— Տա՞ք ջուր... ինքնաշա՞րժ... ձրի դպրո՞ց: Հապա մեր թերթերում գրում են թէ Ամերիկայի բանուորները սովից կոտորւում են...

— Հապա ասում են, որ դրամատիրական աշխարհը փտել է եւ արդէն կործանւո՞ւմ է...

Ես, ի հարկէ, դրամատիրական կարգերի պաշտպան չէի եւ որքան կարող էի ցոյց տուի նրանց իրական վիճակը: Բայց եւ չծածկեցի, որ բանուորներն արտասահմանում վատ չեն ապրում, եւ կոմունիստական շարժումը թոյլ է:

Ճամբորդները դեռ երկար խօսում էին իմ պատմած բաների մասին, իսկ ես բարձրացայ վերի նստարանի վրայ ու պառկեցի քնելու:

...Կէս գիշեր կը լինէր: Մէկ էլ, յանկարծ, ինձ զարթեցրին: Բնաթաթախ բարձրացրի գլուխս ու տեսայ մի քանի զինուած մարդիկ, զինուորական հագուստներով:

— Ձեր թուղթե՞րը, պահանջեց մէկը:

Ես իջայ ցած: Երեք հոգի շրջապատեցին ինձ: Երկաթուղային չէկիստներ էին:

Ես հանդարտ ու ժպտերես՝ հանեցի գրպանիցս թղթերն ու մեկնեցի ընկերներին: Պարզ է որ մարդիկ սխալուել են. երեւի ուրիշ մէկի տեղ են դրել: Թիւրիմացութիւնը կը յայտնուի ու կը հեռանան:

Թղթերս միանգամայն կանոնաւոր էին եւ շատ զօրաւոր. անգլիերէն լեզուով գրուած կուսակցական տոմս, Մոսկուայի արտաքին գործոց ժողկոմխորհին տրուած արտօնագիր Խորհրդային Միութիւն մտնելու համար, ամերիկեան էֆիտէվիթ աւ այտէնթիթի, լուսանկարով, Ամերիկայից Խորհրդային Միութիւն մեկնելու համար, Մօպրի անդամատոմսը եւայլն: Բոլոր այդ վկայականները լիովին պարզում էին իմ ով եւ ինչ մարդ լինելս:

Ընկերները դժկամակութեամբ նայեցին այդ թղթերին եւ խնդրեցին ինձ հետեւել իրենց:

— Ինչքա՞ն ժամանակ պիտի կենայ գնացքը, հարցրի ես՝ վախենալով որ ճանապարհից ետ կը մնամ:

— Գնա՛նք, գնա՛նք, կը հասնես, պատասխանեցին նրանք ու շարժուեցինք:

Նրանց խօսելու ձեւն ու ձայնի եղանակը ինձ դուր չեկան. կարծես չարացած էին ինձ դէմ:

Ղարաքիլիսայի երկաթուղային գրասենեակում, հարցաքննութեան ժամանակ, ես հանդստացայ եւ նոյն իսկ արդարացնում էի ընկեր չեկիստներին: Չէ՞ որ նրանց պարտականութիւնն էր աչալուրջ հսկել ամէն տեղ ու ամէնքի վրայ, հակայեղափոխական տարրերի առաջն առնել: Որտեղի՞ց պիտի իմանան նրանք, մտածում էի ես, թէ ինչ մարդ եմ ես եւ ինչքան հաւատարիմ եմ խորհրդային իշխանութեան: Կը հարցաքննեն, կը համոզուին ու ազատ կ'արձակեն: Բայց ցաւ էր պատճառում, որ այս գնացքը փախցրի եւ ստիպուած պիտի լինեմ յաջորդին սպասելու:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

Հնդկաստանցի Հայու մը միլիոնները խնդիրը

—)(o)(—

ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

«Արեւելք» (Պոլիս) 17 Մայիս.— Հնդկաստան մեռնող Ամիրխանեանի ժառանգութեան խնդիրը երկար տարիներ զբաղեցուցած է ազգ. կալուածները եւ մամուլը։ Քանի մը տարին անգամ մը կը յուզուի եւ հրատապ բնոյթ կը ստանայ այս անլուծելի հարցը։ Հակառակ երկարատեւ պրպտումներու, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած ստուգել թէ միլիոններ հաշուող այդ ժառանգութիւնը ո՞ւր կը գտնուի, ո՞րքան է եւ նոյնիսկ գոյութիւն ունի՞։ Այս հարցումները փոխանակուած են Պատրիարքարանի եւ Հնդկաստանի հոգեւոր հովիւներուն միջեւ, ժառանգորդներու դիմումներն ալ գան, եւ սակայն որոշ հիմ չկայ մէջտեղը։

Այն պնդումին վրայ թէ Ամիրխանեան թալասէն է, ուր այդ մականունը կրող ընտանիքի մը շառաւիղները կան, բաւական թիւով կեսարացիներ, հոս թէ արտասահման, ժառանգորդ ներկայացած են եւ մասնակի կամ Պատրիարքարանի միջոցաւ հետապնդած են գործը։ Այս ժառանգորդներուն մաս կը կազմեն Կիւլպէնկեան հարազատները եւ ուրիշներ։ Զմշկածագցի Ամիրխանեաններ եւս Ամերիկայէն դիմումներ կատարած են։ Եւ Պատրիարքարանի մօտ խոշոր թղթածրար մը կազմուած է։

Մասնաւորաբար Կեսարացի ժառանգորդներու ճիւղահամարին համաձայն, Ամիրխանեան անզաւակ մեռած ըլլալով եղբօր զաւակներ ու զարազաններ են անոր թողօնին տէր կանգնողները։

Սակէ անջատաբար, Խուլթիկ (Թիֆլիս) գիւղացի Ամիրխանեաններ կը պնդեն թէ իրենք են ժառանգորդները։ Ասոնց համաձայն Եղիա Ամիրխանեան 5 զաւակ ունեցած է, որոնցմէ մէկուն զաւակները այժմ օրինական ձեռնարկներ կը կատարեն Եգիպտոսէն։

Ոչ մէկ կողմը սակայն որոշ խօսեր ունի ի ձեռին այս անհամբերական թողօնին քանակը, տեղը ճշդող։ Հնդկաստանի մէջ ալ արձանագրութիւն մը չէ գտնուած, որ յայտնէր հանգուցեալին ինչ պարագաներու մէջ եւ ուր ժառանգութիւն ձգած ըլլալը։ Եթէ այս արձանագրութիւնը գտնուի, երեւան պիտի ելլէ նաեւ անոր ուրտեղացի ըլլալը։

Խնդիրը այս վիճակին մէջն է։ Եւ կողմերու վէճը կը կայանայ ինքնութեան եւ իրաւասութեան շուրջ։

Քանի մը օր առաջ այս խնդիրը մեծ համեմատութեամբ արծարծուեցաւ գաւառ․ թորք մամուլին մէջ եւ կարգ մը անհեթութիւններ եւս հրատարակուեցան։

Պատրիարքարանի մօտ մեր կատարած քննութեամբ ստուգեցինք որ,

1.— Տ. Սմբատ եպսկ. Գազազեան, պատր. փոխանորդութեան պաշտօնէն դեռ չհրաժարած, Խուլթիկցիներու վերաբերեալ ոչ թէ ժառանգական, այլ ինքնութեան գիր մը ստորագրած է, նկատի չունենալով Հնդկաստանի այս ժառանգութեան խնդիրը, յենլով Բերայի Թաղ. Խորհուրդի վկայութեան վրայ։ Այդ ինքնութեան գրին մէջ սակայն մականունի փոփոխութիւն մը միայն եղած է, որուն մասին քննութեան ձեռնարկած է Թաղ. ժողովը։ Ցեղոյ Կեսարացիներու դիմումին վրայ ուրիշ վկայագիր մըն ալ տրուած է Փոխանորդարանէն՝ հաստատող թէ անոնցմէ զատ ուրիշներ ալ կան ժառանգորդ ներկայացող։ Այնպէս որ Պատրիարքարանը երկու կողմերուն ալ գոհացում տուած է։

2. Սխալ է «Հայկէր»ի այն հրատարակութիւնը թէ Սմբատ եպսկ.ի Եգիպտոս հանդիպիլը ու Երուսաղէմ մեկնումը կապ ունին Ամիրխանեանի ժառանգութեան հետ։ Տնօրէն Խորհուրդի անդամակցութեան կոչուած ըլլալով՝ Սմբատ եպ. կը պատրաստուի Երուսաղէմ մեկնիլ։ Թորգոմ արքեպսկ.ի այս խնդրով Հնդկաստան երթալը եւ Պ. Ճանիկեանի Եգիպտոս երթալ գալը նոյնպէս խրդութեան հակառակ են։

3. Ճիշդ չէ նոյնպէս որ Պատրիարքարանի վարչական գործերը Փոխանորդարանը կը վարէ։ Փոխանորդը բստ օրէնի բացառիկ իրաւասութիւններ չունի եւ մինչ ենթակայ է իր պետին եւ Կեդր. Վարչութեան։

4. Կուսակց Հոգաբարձութիւնը առկէ 6—7 տարի առաջ գրաւած է այս խնդրով, միայն Կեսարացիներու կողմէ եղած դիմումին վրայ։ Այս մասին արձանագրութիւններ ունի։ Բայց յետոյ նկատելով որ Ամիրխանեանի ժառանգութիւնը կուսակային բնոյթ չունի, յանձնած է Փոխանորդարանին, որպէս զի դիմում ըլլալու պարագային ինք պատասխանէ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

…ցանկին մակերեսը եւ վերջակէտը դնելով մարդկային գոյութեան։

Ամէն պարագայի տակ, գիտուններու այս կանխատեսութիւնը չունի որ եւ է մտահոգիչ հանգամանք եւ չա՞ս հեռու է իրականանալէ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ներքին գործավարը, ապրուստը աժանցնելու համար կառավարական եւ քաղաքապետական պաշտօնեաներու շրջաբերական մը ղրկած է, որուն մէջ ցոյց կուտայ ձեռք առնուելիք կարգ մը միջոցներ։

Գործավարը իր շրջաբերականին մէջ բաղդատութեան դնելով Թուրքիոյ եւ զանազան եւրոպական երկիրներու կեանքի սղութիւնը եւ ապրուստի վիճակագրութիւնները, կ՚ըսէ որ հակառակ նախանիւթերու եւ սննդեղէնի առատութեան աժանութիւն չկայ։

Այս անհամեմատութիւնը արդիւնքն է արտադրողին եւ սպառողին յարաբերութեան անկազմակերպ վիճակին եւ հետեւաբար վարչական եւ թաղապետական պաշտօնեաներու ձեռք առնելիք միջոցները կը հաղորդէ ընդարձակ սահմանի մէջ։ Օրինական միջոցներն են՝ ծախուելիքներուն առաւելագոյն գին դնել, ի հարկին չահագիտութեան արգելք ըլլալու համար՝ անհրաժեշտ պէտքերու առուծախը, սթոք ապրանքի հայթայթում եւ կեանքը աժանցնելու ուրիշ միջոցներ։

Վարչական միջոցներու կարգին խորհուած է նաեւ բազար կոչուած բացօթեայ վաճառատեղիներու կազմութիւնը, բազարներու ճամբաներու նորոգութիւնը, եթէ այդ կարգի վաճառատեղիներ բաւական չեն, նոր բազարներու կազմութիւնը եւ տեղական պէտքերու համաձայն՝ բազարի համար սահմանուած օրերու յաւելումը, առնող եւ ծախողներու միջեւ միջնորդ չգործածուիլը։

ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌԺԱՄԵԱՑ ՏՈՒՐՔԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ ընդունուած, պաշտօնաթերթով ծանուցուած եւ նախապէս մեր հրատարակած Հաւասարակշռութեան Առժամեայ Տուրքը հաղորդուած է բոլոր կուսակալութեանց, որպէս զի Յունիս 1էն սկսեալ ապահովէն նոր օրէնքին գործադրութիւնը։ Ահաւասիկ այդ բացատրագրին գլխաւոր մասերը։

Օրէնքին Ա. Բ. Գ. Դ. հատուածներով բացառութիւն համարուածներէն զատ, այս տուրքին ենթակայ են բոլոր օրականները, մէջն ըլլալով նաեւ բնակութեան եւ ճամբորդութեան օրավարձքերը, փաստաբանները, փոխանորդութեան իրաւունք ստացողները, մասնաւոր տուներու մէջ գտնուող ուսուցչուհիները, ուսուցիչները եւն.։ Մէկ ամսուան մէջ 20 ոսկիէ աւելի չստացողները տուրքէ զերծ են։ Օրականով աշխատողներու համար տուրքի հիմ կը բռնուի անոնց աշխատած օրերուն համաձայն ստացած գումարը, 20 ոսկին անցնելու պայմանով։ Տուրքը կը վերաբերի 1932 Յունիս 1էն սկսեալ ըլլալիք վճարումներու, որով այդ թուականէն սկսեալ անոր արտամադրութեան ենթակայ են ամսաթոշակ, վարձք կամ օրական ստացողները։

Այս գումարը եթէ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ ճշդուած, բայց անոր գործադրութեան գրուելէն վերջ վճարուած ըլլան, տուրքէ զերծ են, իսկ տուրքի ենթակայ են դրամական պարգեւ, հատուցում, չահաբաժին անունով տրուած գումարները, եթէ նոյն իսկ այս օրէնքին հրատարակութենէն առաջ իրականացած ըլլան անոնց հաշիւները։

Հաւասարակշռութեան տուրքը որոշեալ ժամանակներու մէջ չկատարող եւ կամ ժամանակին եկամտական մնացորդներուն չյանձնող հաստատութեանց պետերէ եւ հաշուակալներէ 100էն 10 յաւելումով կը գանձուի տուրքը, բայց այս յաւելումը հարկատուներու չի պատկանիր։ Տուրքին պօտրօն կը պարտաւորէ աշխատողներու անունը, ստացած գումարը եւ բնակավայրը եւ ամսուն 15ին կը տրուի, իսկ դրամը կը վճարուի մինչեւ 25ի իրիկունը։ Պօտրօն եւ դրամը ժամանակին չյանձնող վարչութիւնները 100էն 10 յաւելում կը վճարեն։ Գաղտնի պահուած վճարումներու գնահատութիւնը եկամտական մնուկին կողմէ կը կատարուի եւ տուրքը եռապատիկ յաւելումով կը գանձուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կարսանի աղէտը

ԿԱՐՍԱՆ, 31 Մայիս.— Անցեալ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին, մահացու պայթում մը առաջ եկաւ ալիւմինիօմի գործարանին մէջ։ Այս աղէտին հետեւանքով մեռան 7 հոգի եւ 12 հատ ալ վիրաւոր, որոնց երկուքը ծանրապէս վիրաւորուած են զանազան տեղերէ։

Պայթեցաւ խոշոր կաթսան, որուն մէջ կար զանազան հում նիւթերու խառնուրդ մը։ Պայթումը այնքան ուժգին եղաւ որ կաթսային կէսը թռեր էր 500 մեթր հեռուն։ Կաթսային անջատուած կտորին ծանրութիւնը 4 թօն է։

Մեռեալներուն մէջ կայ երիտասարդ Հայ մը՝ Կարապետ Տալօեան՝ Դատեձցի, 2 Ֆրանսացի, 3 Իտալացի ու մէկ Սպանիացի, իսկ վիրաւորներուն մէջ կայ Հայ մը եւս՝ Պ. Ոսկան Յովակիմեան՝ Արօղտցի, որուն աջ սրունքը կոտրած է, ձախ ձեռքը եւ աչքերն ու դէմքը acide-ով այրած։ Կան եւ ուրիշ վիրաւորեալներ ալ ոմանք թեթեւ, ոմանք ալ ծանր։

Մեռելներու պաշտօնական թաղումը կատարուեցաւ Յունիս 1ին, երեկոյեան ժամը 5ին։

Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած էին երեք քահանաներ, որոնք կատարեցին եկեղեցական արարողութիւնը։ Ապա յուղարկաւորներու թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գործարանին ետեւը, յատկապէս պատրաստուած վայրը, ուր աւելի քան եօթը հազար բազմութեան ներկայութեամբ դամբանականներ խօսուեցան Կարսանի քաղաքապետին, գործարանի տնօրէնութեան, հանքի վարպետներու եւ այլ հաստատութիւններու կողմէ։

Կարսանի հայ գաղութին կողմէ դամբանական մը կարդաց Պ. Ենովք Արմէն, ֆրանսերէն լեզուով։

Պուշ-տիւ-Րօն նահանգի կողմէ խօսեցաւ գործավար Պ. Սուզեր յարգանքի ջերմ բառերով։ Յետոյ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի գերեզմանատուն։ Երիտասարդ Տալօեանի շիրմին վրայ դրուած էր աւելի քան 16 ծաղկեպսակներ՝ հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, միութիւններու եւ բարեկամներու կողմէ։ Կը թողու ծերունի մայր մը, եղբայրներ, քոյր մը եւ բազմաթիւ ազգականներ ու սիրելիներ Ամերիկայի ու Ֆրանսայի մէջ։

Լ. Գեղունի

Հօկ եւ ռամկավար դէմ առ դէմ

ԼԻՈՆ, 5 Յունիս.— Ռամկավար Ազատ. Կուս. Լիոնի մասնաճիւղը սարքած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ եւ խանգարուեցաւ Հօկճիներու կողմէ։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Հրաչ Երուանդ։

Հանդէսը չսկսած, տեղւոյս Հօկճիներէն խումբ մը իրենց հետ ունենալով ֆրանսերէն համայնավար Travail թերթին խմբագիրը, սրահի միջանցքին մէջ վէճի բռնուեցան հաւաքոյթի յանձնախումբի անդամներուն հետ, պահանջելով որ Պ. Հրաչ Երուանդի բանախօսութենէն յետոյ իրենց կէս ժամի չափ ազատութիւն տրուի հարցումներ ուղղելու բանախօսին։ Մինչ այդ արդէն ներսը հանդէսը սկսած էր, բայց միջանցքի վիճաբանութիւնը կ՚երկարէր եւ այնքան բարձր ձայնով որ ժողովուրդը իր ուշադրութիւնը հոն է դարձուցած կարծելով որ կռիւ կայ։

Ի վերջոյ Պ. բանախօսը յուսալով որ եթէ ինքը սկսի խօսիլ դուրսի ձայները պիտի լռեն, բեմ կ՚ելլէ, բոլոր դուրսինները ներս կանչելով դուռները փակել կուտայ, ու կը սկսի բանախօսութեան հետեւեալ բնաբանով.— Ուրիշներուն պէս — Ուրիշներէն տարբեր։

Խօսեցաւ պատերազմի եւ զինաթափութեան մասին, յետոյ արեւելքի եւ արեւմուտքի ժողովուրդներու փոխ-յարաբերութեանց ու ներկայ համաշխարհային տնտեսականտագնապի մասին, ինչպէս նաեւ պարտքերու եւ հատուցումներու մասին երկարօրէն։

Յետոյ անցաւ հայ իրականութեան, ու խօսեցաւ «Մայիս 28»ի մասին, ինչ որ տարիներէ ի վեր Դաշնակցութիւնը կը պօռայ մամուլով ու բեմով։

Այդ րոպէին Հօկճիներու խումբէն սկսան ձայներ բարձրանալ, Պ. բանախօսը իր խօսքը՝ անոնց ուղղելով պահանջեց որ լռեն եւ կամ թելադրեց որ մեկնին եւ յաջորդ չարաթ հանդէս մը սարքելով իրենց բռնելիքները այնտեղ բսեն։

Այս խօսքերուն վրայ քիչ մը լռեցին եւ Պ. բանախօսը շարունակեց խօսիլ եռագոյնի մասին։ Հօկճիները, թոյլ չտուին որ Պ. Հրաչ Երուանդ խօսքը վերջացնէ։ Ռամկավար մը բեմ ելլելով խնդրեց բանախօսէն որ փակէ իր խօսքը, քանի որ ժամանակը ուշ է եւ տակաւին դաւեշտ մըն ալ ունին ներկայացնելիք։

Այդ րոպէին Հօկճին մէկը աթոռի մը վրայ ելլելով կը պոռայ եւ կը պահանջէ որ նախքան դաւեշտին անցնիլը իրեն ձայն տրուի գոնէ քառորդ ժամ մը։

Բայց փոխանակ ձայնի, բազուկներ սկսան շարժիլ, եւ ահա կռիւ։ Հօկճի ու ռամկավար դէմ դէմի, լսելիք ու տեսնելիք բան չէր, բայց եղաւ, բաւական իրար կակուղցուցին, կիներ կը պոռան, երախաներ կը ճչան. մինչեւ որ երկվեցեակ մը ոստիկաններ հասան, որոնք լոյսերը մարել տալով ժողովուրդը դուրս թափեցին։ Ու այսպիսով վերջացաւ բանախօսութիւնը ու կռիւը։

Կը յուսանք որ Ռամկավարները այս դէպքէն յետոյ խելքի կուգան ու կը հասկնան վերջապէս թէ «բանն ինչումն է»։

Զօհրապ

ՄԱՄՈՒԼ

Հայոց „Արեան"

—)(o)(—

«Յուսաբեր» հայ հայրենասիրութեան մասին վերոյիշեալ խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (27 մայիս)․

— «Զուր է խորհիլ, թէ արքայ չունի հայ ժողովուրդը։ Գահ մը կայ՝ որ չի սասանիր երբեք, ու պսակայ մը կայ՝ որ երբեք գահընկէց չըլլար, — եւ այդ՝ ոսկի հորթն է ու անոր վրայ բազմած հայ հարուստը։

Չկայ առաքինութիւն՝ որ դրամը չունենայ, ու չկայ բարեմասնութիւն՝ որմէ դրամատէրը զուրկ ըլլայ, — ահա այն անտառուր մտավիճակը, որ բոյն դրած է մեր մէջ։

Ուշով դիտեցէք, թէ ի՛նչ գահէրիկ անպատկառութեամբ եւ որքան զաժան ու տմարդի ձեւով հայ կեանքի մէջ յաճախ թուք կը նետուի այն ընտիր, անտարակուսելիօրէն անձնուրաց, ճշմարտապէս հայրենասէր եւ խոր բազմատաղանդ դէմքերու հասցէին, որոնք ամէն բարեմասնութիւն ունին, բայց դրամ չունին։

Ու ճիշդ հակառակը. ո՞րքան ներողամիտ ոգի, ի՛նչ անսահման քծնանք, ի՛նչ խնկարկում ու փառաբանութիւն այն մարդոց առջեւ, որոնք մարդկային ու ցեղային բարեմասնութեանց տեսակէտով ոչինչ են, բայց դրամ ունին։

Տարօրինապէս ներող է Հայը իր արծաթասէր զաւկին հանդէպ, երբ ան մինչեւ իսկ զարհուրելիօրէն կծծի է եւ լկտիօրէն ուծացած։ Չկայ աթոռ՝ որ Հայը սիրով չընծայաբերէ իր միլիոնատէր զաւկին. չկայ պատիւ՝ որ անսահման շռայլանքով չմատուցանէ անոր. ու չկայ մեծարումի բառ մը՝ որ հպարտանքով անոր հասցէին չխօսանէ։

Հայը իր մեծարանքի չափը ճշդելու համար գանձեր կ՚որոնէ իր զաւկի ոչ թէ սրտին կամ գլուխին մէջ, այլ անոր գրպանին։ Առաքինութիւնները հոսկէ կը ծագին ու հոն ալ... կը մարին։

Ո՛վ ստեղծեց այս տրտմաւոր բարքերը մեր մէջ եւ ո՛վ բերաւ այս ճշմարիտ աղէտը մեր ցեղին։ Ժողովուրդ մը, որուն փառքերուն ու ցեղային անվատնելի գանձերուն կուտակումին մէջ ամէնէն նուազ դերը հայ մեծատունը ունեցաւ։ Աւելին. Հայը նշաւակ դարձաւ այն տեսլութեանց, որ օտարը կը տածէր դէպ ի հայ միլիոնատէրը, տանից, սակայն, այդ միլիոններու դէթ մէկ համեստ մասին բաժնեկից ըլլալու։

Գրպանում մը կատարեցէք հաստատութենէ հաստատութիւն գիտնալու համար, թէ «ազգ»ին առաջին աթոռները որո՛նք կը գրաւեն։

Այդ աթոռներուն անխտիր ոսկի — որքան կ՚ուզէք սակայն պղտորելու սիրտ ու գլուխ — երբեք։

Այո՛, զուր է խորհիլ, թէ արքայ չունի այս ժողովուրդը։

Ինքնամոլ, տխմարօրէն մեծամիտ, անյագօրէն կծծի եւ Ցեղին հանդէպ ուրացող։»

Ձեկոյց

Հ. Բ. Ը. Միութեան

Հ. Բ. Ը. Մ.ի զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Լոնտոնաբնակ Հնդկահայ մը Միութեան նուիրեց արժեթուղթեր, որոնց տարեկան եկամուտը (շուրջ 100 անգլիական ոսկի) պիտի գործածուի Երեւանի կամ Հայաստանի ուրիշ մէկ քաղաքին մէջ գոյութիւն ունեցող մանուկներու հիւանդանոցի մը, որոշ թիւով անկողիններու համար, եթէ գտնուին ուրիշ եօթը Հնդկահայեր եւս որոնց իւրաքանչիւրը առ նուազն 100 անգլ. ոսկիի եկամուտ մը ապահովող նուիրատուութիւն մը ընեն նոյնպէս։

Նուիրատուին փափաքն է որ Հնդկահայութիւնը եւս իրեն մասնայատուկ ձեռնարկ մը ունենայ Հայաստանի մէջ, եւ կը յուսայ թէ երեւս պիտի գտնուի բարերար մը որ մանուկներու մասնաւոր հիւանդանոց մը կառուցանէ։

Առողջապահական մարզին մէջ, այս ձեռնարկը պիտի ըլլայ չորրորդը, քանի որ մեր Միութիւնը Հայաստանի մէջ արդէն ունի երեք հիմնարկութիւններ, Մարի Նուպար Ակնաբուժարան, Դարուհի Ցակոբեան Մայրանոց եւ Աւետ Սարգիս Կատագարուժարան։

⁂ Միութեան կեդր. գրասենեակի հաշուապետին երկարատեւ հիւանդութեան պատճառաւ՝ կարելի եղած չըլլալով ժամանակին պատրաստել 1931 տարեշրջանի հաշուեկշիռը, Կեդր. Ժողովը որոշեց Միութեան տարեկան Ընդհ. Ժողովը գումարել յառաջիկայ 23 սեպտեմբերին, Փարիզի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

Բայց, եկա՛ւ, վերջապէս։ Ինչո՞ւ եկ.. կերակի իրիկունով։ Հա՛, Սիրանին [illegible] բսէր որ... Ու, շուրջը նայեցաւ։ [illegible] փնտռեց։ Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ...։

— Վե՛րն է, Աստղի՛կ, ելիր...

Ո՞վ, ո՞վ վերն է։ Ո՞րի ակնարկեց [illegible] հանըմ։

Ա՛հ, ի՛շտ վերն էր, այո։ Բարձրա[illegible]։ Աստղիկ սխալած չէր իր ենթա[illegible]թեանը մէջ. «Պիտի բարձրանաս, [illegible] բարձրանաս»։ Ի՛նչ գեղեցիկ էր [illegible] իր պղտոր ու լայն ճակա[illegible], իր կորնթարդ ու թուշեայ մազե[illegible], եւ իր յարաշարժ ու սեւ բիբերովը, [illegible] խորունկ բան մը կար միշտ, սե՛ւ [illegible] մը։ Ցետոյ հասակը, երկա՛ր, առնա[illegible] ու գեղուղէշ։ Ինչո՞ւ վերապահ էր, [illegible]։ Զգո՛յշ։ Եւ ե՞րբ պիտի կարե[illegible] նայելն առանձին ըլլալ։ Գոնէ, երրորդի մը... օրինակ՝ Սիրանին հետ...։ Ըսէ՞ր արդեօք։ Երանի՛ թէ վարանած չըլլար տեսնել օր...

— Ելիր, աղջի՛կս, — կրկին խօսեցաւ Թագուհի հանըմ, — ինչո՞ւ կը սպասես հոդ...

Ինչո՞ւ կը սպասէր։ Իրա՛ւ։ Նո՞ր էր որ կը սպասէր, սակայն... Բարձրանա՞ր։ Բայց, ինչո՞ւ ան չէր իջներ։ Չէ՞ որ...

Ու սանդխամատներուն վրայ ոտքի մը ձայն առաւ։ Սրտին զարկը շատցաւ։ Ճառագունեցաւ։ Սրտփաց...

— Եկո՛ւր, Աստղի՛կ...

Սիրանին ձայնը եկաւ վերէն։

Աստղիկ շունչ մը առաւ։ Բարձրացաւ։ Մտան սենեակ։ Սիրան գիրք մը կը կարդար։ Հետաքրքրուեցաւ։ «Ոստան» պարբերագիրքն էր։ Նի տը Մոփասանի «Ճարպագունտ»։

— Եղբայրս տուաւ. — ըսաւ։

Ցետոյ, եկաւ սեղանին քով։ Ուրիշ գիրք մըն ալ կար, — «Նաւասարդ»։ Աստղիկ հետաքրքրութեամբ բացաւ, կարդաց պատմուածքի մը առաջին տողը.

«...Պատմէ՛ր քո՛յր, ճէքեաթը սիրոյ, ճէքեաթը կեանքի»։

Նայեցաւ Սիրանին, մինչ ան իր ուսին վրայէն կարդացեր էր, արդէն, ու ակնարկը ուղղեր էր իրեն...։ Աստղիկ կրկին շառագունեցաւ։ Ուզեց էջը դարձնել։ Սիրան ձեռքը դրաւ ու արգիլեց։ Կրկին իրարու նայեցան։ Ու Աստղիկ Սիրանի աչքերուն մէջ կարդաց բարի ու գորովագին բան մը։ Բան մը, որ կ՚ըսէր. — «Ինչո՞ւ կը վարանիս»։

Ցետոյ, թեւը դնելով Աստղիկի ուսին.

— Ըսե՞մ իրեն, որ միասին պտոյտ մը ընենք — հարցուց։

Աստղիկ չպատասխանեց։ «Այտերը կան, որոնք...».

Ու գիրք մը առաւ։ Կարդաց վերնագիրը.— Պրոլետարական մասսան եւ ինտէլիգէնցիայի փոզիցիան՝ սոցիալական ֆրոնտում...

Բացաւ։ Եւ սակայն, սառած մնաց...

Քրօքի մը կար...

Իրարու նայեցան։

— Սիրա՛ն, — լսեցաւ, յանկարծ, վարէն։

Սուրէնն էր։ Փակուեցաւ գիրքը։ Արագօրէն գրաւեցաւ իր տեղը։ Բայց, Աստղիկի գանկէն ներս մտաւ մեծ հարցական մը...։ Ուզեց մտաբերել գրքին խորագիրը։ Զիչեց։ Հաճելի ու հաշտ չեկան իրեն՝ այդ բառերը...։ Ու մինչ Սիրանն ու ինք վար կ՚իջնէին, պարտէզի դրանը մէջ տեսաւ Սուրէնը ու յիշեց պատռուող պահարանը, որուն մէջ...

«Սեւկա՞ էր արդեօք, այդ պահարանին մէջ»...

Սեւկա չէ՞ր Սուրէնին տեսնել ուզածը՝ պատուհանին մէջ։ Եւ ին ինկած «Էլմաս»ը։ Ժպտեցաւ։ Մօտեցաւ։ Սեղմեց Սուրէնին ձեռքը։ Ի՛նչքան խոր իմաստ մը կար այդ սեղմումին մէջ...

Երեքը դուրս ելան ու անցան ծովեզր իջնող զառիթափէն։ Դիմաւորեցին Աշոտը, որ միացաւ իրենց։ Աստղիկ ու Սիրան կրկին իրարու նայեցան. «Կ՚ուզե՞ս որ միասին պտոյտ մը ընենք»...

Զմեռնամուտի գոլ հով մը կը փչէր ու ծովը մութ կապոյտը վերադարձեր էր։ Վերէն նաւակ մը կը յառաջանար, շաւիղ մը թողած ետին։ Ամէն բան այսպէս հետք մը պիտի թողու կեանքի մէջ։ Ո՛ւր էր թէ ամէն մարդ ունենար այս խաղաղած ու ջինջօրէն սպիտակ շաւիղը՝ իր յոյզերու ծովուն վրայ, մտածեց Սուրէն։ Մինչ ինք նաւաբեկուածներ ու փոթորիկներ ունէր էր միշտ...

Հեռուն՝ ամպի ծուէններ՝ ծանիշակագոյն լերան մը վերեւ։

Իրենք կը քալէին ունկնդրելէն Սուրէնին, որ կը խօսէր հայ կեանքի տխուր երեւոյթներէն, տարօրինութիւններէն, ընտանեկան կաշկանդումներէն ու նոր ըմբռնումներէն։ Հասեր էին ելեքտրական պօրիւքին առջեւ երբ Սուրէն սկսաւ բացատրել թէ՝ ինչպէս, Պոլսոյ մէջ, հայ աղջիկը, բոլորովին ձերբազատուած յետամնաց ըմբռնումներէ, իրեն համար կրցած է ստեղծել նոր կեանք մը, եւ իր աշխատանքի բաժինը կը բերէ հանրային կեանքին մէջ։

— «կինը, վերջ ի վերջոյ, տէրը պէտք է ըլլայ — աւելցուց իր ճակատագրին։

Ցետոյ, խօսեցաւ աշխատաւոր զանգուածին։ Ընկերվարութենէն։ Միշեց ժամ ժառէսի խօսքը,— «Յեղափոխութիւնը հո՛ն է, ամէն տեղ. ան մէ՛ջն է կազմակերպութեանը անոնց, որոնք կը տառապին, եւ փսեմ բողոքին մէջ անոնց, որոնք կը մտածեն»։ Իսկ ամէնէն վերջ յիշեց Բէկզադեանի գիրքը ու եզրակացուց.— «Անոր մէջ յաջող կերպով ուրուագծուած է հրաշալի ու գրաւիչ գեղեցկութիւնը ձգտումի մը, որուն նուիրուած մըն եմ եւ ինքս»...

Եկած նստած էին կաթոլիկ գերեզմանատան աղբիւրին գաւիթին քով։ Ջուրը կը կարկաչէր ու կով մը կը մօտենար՝ պոչը, ծիծերն ու լեզուն երերցնելէն։ Աստղիկ նստած էր Սուրէնի քով, գրեթէ հըպա՛ծ, ու մազերը, հովին ուժեղ խաղերէն, կուգային՝ կը լիզէին Սուրէնի մազերը...

Աստղիկ մտիկ կ՚ընէր բոլորովին յափշտակուած, անյագ տենչով մը՝ դէպի անոր ձայնն ու շարժումները։ Բայց, անոր վերջին բառերը խռովեցին զինքը, մինչ հովը կը փչէր ու ալիքները կուգային փշրուիլ թաց ու սորկ աւազին վրայ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

տութեանց եւ Իրլանտա յայտնած է թէ կ'ընդունի հրաւէրը: Որով Անգլիոյ համար ստեղծուած է փափուկ կացութիւն մը:

Տէ Վալերա ինքն իսկ առաջին քայլն առած է բանակցելու Անգլիոյ հետ: Իսկ Անգլիոյ գաղթային նախարարը մեկնելով մէկտեղ Իրլանտա, կը յայտարարէ թէ անգլիական կառավարութիւնը իր դիրքը չէ փոխած Իրլանտայի քաղաքականութեան հանդէպ:

Օդանաւային մեծ աղէտ մը

Հակառակ փոթորկոտ օդին, որ կը տեւէ քանի մը օրէ ի վեր, այս միջոցիս տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի օդային շրջանի մրցումը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ օդանաւեր: Մրցման երեք հոկիչները, վերջին հանդրուանէն օդանաւով մեկներ էին դէպ ի Ավինեօն, ուր օդանաւային կայանը հաւաքուած էր հսկայ բազմութիւն մը՝ դիտելու մրցորդ օդանաւերուն ժամանումը:

Սակայն, փոթորիկին սաստկութեան հետեւանքով, յայտարարուեցաւ թէ այդ օրուան մրցումը յետաձգուած է: Ժողովուրդը սկսեր էր ցրուիլ, երբ նշմարուեցաւ օդանաւ մը որ կայանին կը մօտենար: Օդանաւը սկսեր էր իջնել եւ կը փորձէր հողին վրայ կանգ առնել, երբ հովի ուժգին հոսանքի մը հետեւանքով՝ օդանաւը կրկին սկսաւ բարձրանալ եւ հեռանալ մէկ քիլոմեթրի չափ: Ու յանկարծ օդանաւը սկսաւ արագօրէն իջնել:

Ամէն կողմէ օգնութեան փութացին: Օդանաւը ջարդուփշուր եղեր էր եւ անոր բեկորներուն տակ սպաննուեր էին չորս օդանաւորդները:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վարչութեան անդամները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի Չէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 345 Ave. d'Argenteuil, Café Ararat, Նաազոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2-3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Երգահանդէս

Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

11 ՅՈՒՆԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ին

Salle de la Société de Géographie

184 Bld. St. Germain, Métro: St. Germain

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ (սոփրանօ) եւ Պ. ԺԱՆ ՄԱՍՕՆ (դաշնակ):

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հր. Սամուէլ գրատուն 51 rue Mr. le Prince, Գարաեան դերձակ 5 rue Mignon, Ֆլօրէա ճաշարան 61 rue Mr. le Prince, Արշակ սափրիչ 34 rue St. Lazare, ճաշարան Մարմարա 10 rue Rampal եւ ծանօթ տեղերը:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սառսել

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս:

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ   Մուտք 5 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռազմիկ խումբին կողմէ Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ միութեան սրահին մէջ:

Նիւթ՝ պետութիւն եւ ժանկախութիւն

Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի   Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Հրապարակային խանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ:

Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾԻՒ փանֆառ խումբը:

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները:

Տախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

---

20 ԺԱՄԷՆ

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը ճանդիպելով երթուդարձի

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանք, կարասի, եւլն., եւլն.:

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԳԱՄԻՈՆՆԵՐՈՎ

շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք ճամաձայնութեամբ)

դիմել կամ գրել ճետեւեալ ճասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE (B.duR.)

ԱՌԻԹԸ ՄԻ ՓԱԽՑՆԷՔ

Վարձու են աժան յարկաբաժիններ

Օդասուն եւ կոկիկ սենեակներ, գեղեցիկ տեսարան, մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ, մուտք եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ջերմութիւն:

Խանութ մը առանձին կամ բնակարանով: Porte d'Orléansէն ճանրակառքով 6 վայրկեան: Առնել 88 թիւ ճանրակառքը եւ իջնել La Grange Ory: Պայմաններու ճամար դիմել՝ Պ. Վարդանեանի. 50 Rue Isidore-Neujahr, Bagneux, Seine.

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 ճազար երազներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազաճան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի ճրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ   Salle Gaveauի ՄԷՋ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք ճայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ՝ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐՖԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, ՏԱԻԻՂ ԵՒՈԿԵԱՆ, Գ. Կաւափարեան 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռստոմեկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր:

ՄԻԼԱՆԷՆ Տիկին Ա. Պայպուրթլեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան (Ռէնսի): Ստանալ Յառաջի վարչութենէն համապատասխան ընկալագրով:

ՏԱՐՕՆ - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 121՝ ինքնահոս գրիչ, 131՝ սեղանի ժամացոյց, 217՝ Րաֆֆիի «Խենթը», 357՝ կնոջ պայուսակ մը, 438՝ պատի գորգ, 474՝ Հայաստանի քարտէս: Ստանալու համար ներկայանալ տոմսակով գանձապահ Տիգրան Տիրոյեանի, 9 rue Madame Curie, Bagneux, Seine.

Կարի յատուկ մօթէօրներ

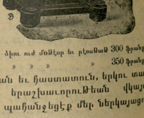

$^1/_{15}$ ձիու ուժ մօթէօր եւ բէօսթամ 300 ֆրանք

$^1/_8$ » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ ճաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պաճանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժններ. ճիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԲՕՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ   Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ի հարկէ, այս բոլորը շատ ցաւալի է. — շարունակեց Ճեմս մի քոպէ յետոյ: — Եւ լաւն այն է չխօսենք այդ մասին: Հայրս վեհանձն մարդ էր, ու չբաժնեց կնոջից նրա խոստովանելուցը յետոյ: Միայն պահանջեց որ գայթակղեցնողը իսկոյն հեռանայ, եւ ինչպէս գիտես, վերջինս ուղեւորուեց Զինաստան իբրեւ միսիոնէր: Ես, իմ կողմից ցանկանում էի, որ դու նրա հետ ոչ մի կապ չունենայիր նրա վերադարձից յետոյ: Բայց հայրս համաձայնեց նրան յանձնի քո կրթութիւնը, այն պայմանով, որ նա երբեք չփորձի մօրդ հետ տեսնուելու: Եւ արդար լինելու համար պէտք է ասեմ, որ նրանք մինչեւ վերջը պահեցին այդ պայմանը: Շատ տխուր պատմութիւն է սա, բայց...

Արթուր բարձրացրեց աչքերը: Դէմքըն անկենդանք էր ու զուրկ ամէն արտայայտութիւնից, նման մոմէ դիմակի:

— Քեզ – քեզ չի թւում, — ասաց նա հանդիստ ու տարօրինակ կերպով կակազելով: — Քեզ – քեզ չի թւում, որ ա–այս բո–լորը շատ ծի–ծի–ծիծաղաշարժ է:

— Ծիծաղաշա՞րժ: — Ճեմս ետ հրեց աթոռը սեղանից ու ելաւ ոտքի՝ ապշած նրան նայելով: — Արթուր, խելքի՞դ եկաւ:

Արթուր յանկարծ ետ նետեց գլուխը ու սկսեց մի բուռն յիմար ծիծաղ:

— Արթո՛ւր — բացագանչեց նաւատէրը իր արժանիքը պահող մի շեշտով: — Քո թեթեւամտութիւնը ինձ ապշեցնում է:

Ծիծաղի մի նոր պոռթկում եղաւ նրա պատասխանը, եւ այնպէս ուժեղ, այնպէս անզուսպ, որ վերջապէս Ճեմս գլխի ընկաւ, թէ միայն թեթեւամտութիւն չէր դա:

— Իսկը հիստերիկ կին — քրթմնջեց արհամարհանքով, ուսերը թափ տուեց ու սկսեց անհամբեր գնալ ու գալ սենեակում: — Ճշմարիտ, Արթո՛ւր, դու Ցուլիայից էլ վատ ես: Դէ՛, հերիք է ծիծաղես. ես չեմ կարող ամբողջ գիշերը այստեղ մնալ:

Նա նոյն յաջողութեամբ կարող էր պահանջել, որ խաչելութիւնը իր տեղից ցած իջնի: Արթուր անմատչելի էր ամէն խնդիրքի, ամէն յորդորանքի: Նա ծիծաղում էր միայն, ծիծաղում ու ծիծաղում անվերջ:

— Է՞, անմիտ բան է սա. — ասաց Ճեմս վերջապէս կանգ առնելով իր երկար ու զայրացկոտ երթեւեկից: — Դու, երեւի, շատ ես գրգռուած ու անընդունակ մարդավարի խօսակցութեան: Ես չեմ կարող հետդ գործի մասին խօսել, երբ դու յիմարութիւններ ես անելու: Վաղը առաւօտ եկ ինձ մօտ, նախաճաշից յետոյ, իսկ այժմ աւելի լաւ է պառկես քնես: Գիշեր բարի:

Ու դուրս ելաւ, դուռը ետեւից խփելով:

— Դէ՛, հիմա էլ ցածը կը սկսի հիստերիան. — քրթմնջեց նա ծանրաքայլ ցած իջնելով սանդուղից: — Եւ այնտեղ արդէն անշուշտ արցունքով:

X

Արթուրի խենթ ծիծաղը կտրուեց իսկոյն: Խլեց սեղանի վրայ ընկած մուրճը ու խփեց խաչելութեանը:

Յաջորդող ճարճատիւնը խելքի բերաւ նրան: Ու տեսաւ որ կանգնած է պարապ պատուանդանի առաջ, մուրճը ձեռքին, խաչի ջարդուփշուր կտորները չուրջը:

Մուրճը շպրտեց գետին:

— Սա ի՜նչ հեշտ է եղել. — ասաց գլուխը շուռ տալով: — Եւ ի՜նչ տխմարն եմ եղել ես:

Ծանր շնչելով նստեց սեղանի առաջ ու թեքեց գլուխը ձեռքին: Յետոյ ելաւ ոտքի, մօտեցաւ լուացարանին, բոլոր գլուխը սառն ջրի տակ եւ բոլորովին հանդարտուած նստեց նորից սեղանի առաջ:

Ու այդ տեսակ դարդակ բաների համար կրել էր ամօթի, տառապանքի ու յուսահատութեան չարչարանքը, այս տեսակ համր ու անկենդան կուռքերի համար, այս տեսակ կեղծ ու ստրուկ մարդոց համար: Ի՜նչ, կա՛խ տալ իրեն, որ աէրտէրին մէկը խաբեբայ է դուրս եկել: Կարծես նրանք հէնց բոլորն էլ խաբեբայ չեն: Էլ պրծանք, էլ հիմա ինքը խելօք է դարձել: Պէտք է միայն դէն շպրտէ վրայից այդ բոլոր անմաքրութիւնը ու սկսի նոր կեանք:

Նաւահանգստում նաւեր շատ կան: Կը նստի մէկը, հեշտ է, ու կ'երթայ Գանատա, Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէ, ուր որ լինի: Միեւնոյն չէ՞ թէ ուր, միայն թէ՝ հեռու: Այնտեղ մի կերպ կը սարքուի: Եթէ մի տեղ գուր չեկաւ, կ'երթայ միւսը:

Հանեց քսակը. մէջը միայն 35 պաօլի կար: Բայց ժամացոյցը խիստ ընտիրն է. մի առժամանակ հերիք կ'անի: Է՛, բան չունիս, տակից դուրս կը գայ: Բայց նրա՞նք, բոլոր այս մարդիկը պէտք է սկսեն որոնելու, անպատճառ հարցուփորձ են անելու նաւարաններում: Չէ՛, նրանց ծուռ հետքի վրայ պէտք է դնել, պէտք է հաւատացնել, որ ինքը մեռած է: Այն ժամանակ ինքը կը դառնայ ազատ, բոլորովին ազատ...: Ու ժպտաց՝ մտածելով՝ թէ ինչպէս են Բերդէնները իր դիակը որոնելու: Ի՜նչ կոմեդիա:

Վերցրեց մի թղթի կտոր ու գրեց ինչ որ եկաւ:

«Ես հաւատում էի ձեզ, ինչպէս Աստուծոյ: Աստուած մի իր է ցեխից շինուած, որ ես մուրճիս տակ կարող եմ ջարդել. իսկ դուք ծաղրի առիք ինձ մի ստով»: Ծալլեց տոմսակը, գրեց Մոնտանէլլիի հասցէն: Ու վերցնելով մի ուրիշ թուղթ՝ գրեց. «Որոնեցէք մի դիակս Դարսէնում»: Յետոյ դրաւ գլխարկը ու ելաւ սենեակից: Մօր կենդանագրի առջեւից անցնելիս, խայեց նրան ծիծաղով ու թափ տուեց ուսերը: Նա էլ էր ստել:

Զգուշ անցկացաւ միջանցքով եւ դռան նիգը ետ անելով ելաւ մութ, մեծ ու խուլ ձայն տուող սանդուղը: Կարծես մի մռայլ հոր էր իջնում:

Զգուշ քայլերով անցկացաւ բակը, որ չղարթեցնի ցածումը քնած Ջիանի Բատտիսին: Փայտանոցում մի փոքրիկ նավանդակաւոր պատուհան կար, նայում էր ջրանցքին եւ գետնից հազիւ չորս ոտնաչափ էր բարձր: Յիշեց որ ժանգոտած վանդակի մի երկաթը կոտրած էր: Կարելի էր մի քիչ էլ խախտել տեղից ու կը բացէր բաւականաչափ մի անցք փողոց ելնելու:

Վանդակը ամուր էր եւ Արթուր աշխատելիս սկրտեց ձեռքերը ու պատռեց հագուստի թեւը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1932

9 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1901

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԷՐԻՈՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էրիոյի կառավարութեան դիրքը կարելի է այժմէն իսկ սահմանուած նկատել, մեկնելով իր յայտարարութենէն — գլխաւոր առաւմ՝ կենսական հարցերու մասին — եւ վստահութեան քուէի արտայայտութենէն:

Կառավարութիւնը եւ իր յայտարարութիւնը պահ մը մոռցուեցան Երեսփ. Ժողովին մէջ, երբ դէմ առ դէմ կանգնեցան երկու հակառակորդներ՝ Պլում եւ Թարտիէօ, մէկը իր նրբամիտ դեկավարի ոլաքներով, միւսը՝ պարտուած բայց յամառ մաքառողի նետերով:

Խորհրդարանի երկու ուժեղ թեւերուն, աջերուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ ուրեմն, Էրիոյի վարչապետութեան տակ՝ պայքարը պիտի շարունակուի աւելի քան ուժգնօրէն եւ ամէն անգամ, կառավարութիւնն է որ սախպուելով քալել մէջտեղէն՝ պիտի ենթարկուի բախումներու անդրադարձման:

Իրօք, Ֆրանսայի ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, չկայ հարց մը որուն շուրջ կարելի ըլլայ համաձայնութեան մը եզրը գտնել խորհրդարանի աջերուն ու ձախերուն միջեւ: Սկսեալ ընկերային ապահովագրութիւններէն մինչեւ ելեւմուտքի հաւասարակշռումն ու զինաթափութեան ու հատուցումներու հարցերը՝ իւրաքանչիւրը յստակօրէն գծած է իր ուղեգիծը, որմէ մազաչափ չի շեղիր ու զիջում չընդունիր:

Պարզ տարբեր է արմատականներուն համար: Ընտրական պայքարը օգտագործեցին ճկուն վարպետութեամբ մը, որ կրնայ իրենց դէմ դառնալ առաջին իսկ ձախողութեամբ՝ ներքին թէ արտաքին մարզի վրայ: Միջին տարրի դժգոհութիւնը ընդդէմ կառավարութեան, սաստկացած տնտեսական ու ելմտական ընդհանուր տագնապի հարուածներովը, տարա սնունդ մատակարարեց արմատական ռազմախաղին: Ընտրողներուն չներկայացան յստակ ու վճռական ծրագրի մը գործադրութեան հաւաստիքով: Այլ նախկին մեծամասնութեան ու կառավարութեան հանդէպ կծու քննադատութիւններու եւ ընդհանուր խոստումներու ուժով, ինչ որ կը համապատասխանէր օրուան մտայնութեան:

Եւ այսօր, երբ կ՚անցնին կառավարութեան գլուխը, կը ներկայացնեն շատ խոհեմ ծրագիր մը, որ փոխն ի փոխ, յայտարարած կէտին համաձայն, ծափեր կը խլէ աջէն թէ ձախէն, ծափեր սակայն, որոնք երբեք իրարու չեն խառնուիր, եւ օր մը, դէպքերու եւ դիրքերու փոփոխութեամբ, կրնան վճռել Էրիոյի մեծամասնութեան ու կառավարութեան բախտը:

Էրիօ իր առաջին քայլին մէջ՝ երբ տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ գործունէութեամբ պիտի արդարացնէ յոյսերը զոր տուաւ ընտրողներուն, իր հետ ունի ընկերվարականները: Բայց թէ կառավարութիւնը իր յայտարարութեան մէջ կամաւոր կերպով տարտամ է: Կենսական հարցերու լուծման եղանակին մասին՝ առանց որ եւ է յստակ բացատրութիւն կամ ուղղութիւն կցելու, լոկ կը ներկայացնէ միայն իր նախընթաց յայտարարութիւններն ու դաշլիճի բաղկացուցիչ տարրերու ըմբռնումներն ու հրապարակային արտայայտութիւնները: Ասկից վստահութիւնը զոր կը քաղէ ձախերէն: Ասկից նաեւ՝ կասկածը որ Թարտիէօի բերնով կը յայտնուի՝ աջերուն կողմէ:

Կառավարութիւնը իր յայտարարութեան անորոշութենէն կը քաղէ գործի ազատութիւն մը՝ համաձայն հարցին որ պիտի ներկայանայ հետզհետէ, գործունէութեան ընթացքին:

Բայց պիտի կրնա՞յ վայելել ազատութիւնը՝ զոր կը ջանայ ապահովել գործի ճամբուն վրայ: Ուժեղ ճնշումներ չպիտի՞ պարտադրեն զինքը որոշ զիջումներու, աջակողմեան կամ ձախակողմեան պահանջներու առջեւ:

Ֆրանսա, իրօք, ներկայիս բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ միջազգային մարզի վրայ: Ուժեղ ներքնապէս, բայց արտաքին մրցորդ շահերը կը սպառնան զինքը մեկուսացնել: Հակայ զոհողութեամբ ու մշտարթուն հսկողութեամբ ապահովուած իր շահերը՝ բնականօրէն իր դէմ հանած են հակառակորդ պետութիւններու փաղանգ մը, որուն կը միանան նախկին դաշնակիցներ: Ֆրանսական ազդեցութիւնը կոտրելու փորձերը՝ կեդր. Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ կը շարունակուին նոյն յարատեւ կանոնաւորութեամբ:

Իսկ ներսը, թէեւ ուժեղ բազդատմամբ դրացի պետութեանց, բայց ոչ-նուազ դժուարութիւններ կը պարտակուին փայլուն շպարի տակ:

Տնտեսական տագնապը կը շարունակուի դանդաղ բարուոքումով, — եղանակի հետեւանք, որ կրնայ աւելի եւս ծանրանալ միջազգային տագնապի կապակցութեամբ: Ելեւմուտքի հաւասարակշռումը որ կ՚երեւի, զոհողութիւններ պիտի պարտադրէ ժողովուրդին, կրնայ նոր թափ տալ դժգոհութիւններու:

Այս պայմաններու տակ, հզօր կառավարութիւն մը միայն պիտի կրնայ վարել երկիրը՝ կռթնելով հոծ ու կայուն մեծամասնութեան մը: Վստահութիւնը որ յայտնուեցաւ 542ի վրայ 390 ձայնով, անշուշտ մեծ ուժ կը ներկայացնէ: Ուժ մը սակայն, որ համախմբուած՝ սպասման յոյսերովը, քայքայման տարրեր կը բովանդակէ իր մէջ: Թարտիէօ, առաջին առթիւ իսկ, կապերը խզեց արմատական կառավարութեան հետ: Էրիօ պիտի կրնա՞յ միշտ իրեն կապած պահել ձախերը՝ առանց ենթարկուելու պարտադրանքի, ինչպէս կը յաւակնէր: Իսկ ընկերվարականները որ այսօր կը գոհանան կառավարութեան տարտամ հաւաստիքներով, վաղը չպիտի՞ դնեն կտրուկ պահանջներու առջեւ, իրենց կարգին՝ կռթնած արմատականներուն, որոնք Էրիոյի տեղ նախագահ ընտրեցին Ֆրանսուա Ալպէրը — ձախ արմատականներու թեկնածուն:

Նշանակելի պարագայ մը այս վերջին կէտը, որ կրնայ որոշ պարտադրանքի տակ դնել Էրիոն հանդէպ ընկերվարականներու եւ անոնց պահանջներուն:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ Եհովան ստեղծեր էր անասունները, ծառերը եւ մարդիկը, բայց չէր բսած դեռ վերջին խօսքը: Գլխուն հաւաքեց նախ մարդիկը եւ բսաւ.

— Աճեցէք եւ բազմացէք:

Բաց ի Հայերէն, ոչ ոք հասկցաւ եահվէական խօսքին իմաստը, որովհետեւ Աստուած հայերէն խօսեցաւ նախ, կ՚ըսէ աւանդութիւնը: Ետքէն անշուշտ միւս ազգերն ալ հասկցան, բայց Հայերո՛ւն տրուած էր այլ եւս աճելու եւ բազմանալու գաղտնիքը:

Անկից ի վեր, Հայերը մրցանիշ կը կոտրեն բազմանալու: Ոչ ոք գիտէ, սակայն, գաղտնիքը Հայոց բազմածնութեան:

Հայերն են արդարեւ, որ երկուորեակ կը ծնին, երբեմն եռորեակ, երբեմն ալ քառորեակ: Այս սովորութիւնը կը տեսնուի նաեւ Հայոց գործերուն մէջ, — երբ պետութիւն հիմնեն, երկուք կը հիմնեն: Կը յիշէք անշուշտ Սասանեան Հայաստանը եւ Բիւզանդական Հայաստանը, ինչպէս ժամանակակից Ռուսահայաստանը եւ Թրքահայաստանը:

Աւանդութիւն դարձած է հիմա երկուք ստեղծել ամէն հայկական կազմակերպութիւն: Այսպէս, ունէինք Ազգային Պատուիրակութիւն եւ Հանրապետական Պատուիրակութիւն: Ունինք ներկայիս երկու մարզական Միութիւն, — Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Հայ Արիներու Միութիւն: Ունինք երկու երգչախումբ, Սիփան, Կոմիտաս, — ուրիշ նորածին երգչախումբեր ալ ունինք, բայց անոնք դեռ կար կ՚ուտեն, անած չեն: Ունինք երկու նուագախումբ, — Պարթեւեան եւ Ալէմշահ: Ունինք եւ ունինք, միշտ երկուք ունինք: Զարմանալի է, որ հայ ժողովուրդը դժուար կը ծնի մասնագէտները, բայց ի՛նչպէս կ՚ըլլայ, որ շուտով կը շատնան եւ երկու կամ երեք միութիւն կը ստեղծեն, մինչ որբերը, որ երբեք չեն պակսիր հայ ժողովուրդին ծոցին մէջ, ամէն օր կ՚աւելնան, կազմած են միայն մէկ Միութիւն:

Արդարեւ, երկուք են բոլոր Միութիւնները Հայոց ազգին մէջ, բաց ի Ձ. Ո. Մ.էն:

Ինծի կը թուի թէ պէտք է աղօթք մը բարձրացնել դէպ ի երկինք.

— Հա՛յր Եհովա, բազմածնութիւնը կը յոգնեցնէ՜ այս տկար ժողովուրդը, թո՛յլ մի՛ տար Հայոց մէջ, որ, ամէն ոք արժանի համարի ինքզինք... հայրանալու:

ՀԱՐԹՈՅ

Մուսոլինիի դէմ դաւը

ՖՐԱՆՍԱ ՅԱՆՑԱՒՈՐ

Մուսոլինիի դէմ երեւան ելած դաւին առթիւ, հրատարակութեան տրուեցաւ նախաքննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը, որ կը յայտնէ թէ, դաւը սարքուած է 24 հակաֆաշիստներու կողմէ, որոնց կեդրոնը կը գտնուի եղեր Փարիզ:

Այս տեղեկագրին վրայ հիմնուած, իտալական մամուլը կը յարձակի ֆրանսական կառավարութեան վրայ, զոր պատասխանատու կը նկատէ ֆաշական կառավարութեան դէմ ուղղուած դաւերուն համար:

Ճիորնալէ տ՚Իտալիա կը հաստատէ թէ Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի հակաֆաշիստ կեդրոն մը, որ «կը շարունակէ ապրիլ առանց նեղութեան ենթարկուելու, մինչ տասնեակ հազարաւոր, օտարական խաղաղ աշխատաւորներ, որոնք այնքան տարի իրենց յուռ ու քեղուն աշխատանքը տրամադրեցին՝ Ֆրանսան հարստացնելու համար, այսօր սահմանագլուխ կը նամբուին, ընդհանուր անգործութեան հետեւանքով:

Թրքական նաւաստոյը

Իտալիոյ նաւարաններու մէջ շինուած երկու թրքական թորփիլահալածներ, Փոլիս Հասանի, եւ Հոն՝ Հանդիսաւոր կերպով պարզեցին թրքական դրօշը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ԷՐԻՕ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական խորհրդարանի նախորդ օրուան նիստին մէջ, կարդացուեցաւ հանրապետութեան նորընտիր նախագահին ուղերձը, որմէ վերջ, Պ. Էրիօ Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց կառավարութեան յայտարարութիւնը:

Կառավարութեան յայտարարութիւնը, ինչպէս գրեր էինք երէկ, կ՚ընդգրկանայ ներքին եւ արտաքին հարցերու: Ստորեւ գլխաւոր հատուածները:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Անխուսափելի զոհողութիւններ պիտի առաջարկուին համաձայն ժողովրդավարութեան օրէնքներու վրայ հիմնուած՝ արդարութեան եւ հաւասարութեան ծրագրի մը: Նոյն մտահոգութեամբ, կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ վերակազմելու փոխադրութիւնները դանոնք օժտելու արդիական միջոցներով:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Երկրին ներսը, ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը կիրարկուեցաւ արդէն երկու տարի: Թոյլ չպիտի տանք որ օրէնքին հիմնական սկզբունքները վնասուին: Հիմնուելով փորձառութեան դասերուն վրայ, պիտի ջանանք զայն բարեփոխել եւ աւելի պարզ ձեւի մը բերել»: Աւելի բարոյական, քան թէ քաղաքական պատճառներով, պիտի օգնենք իր կենսական օրավարձքէն զրկուած աշխատաւորին: Հիմակուց իսկ, որոշած ենք ջնջել 180 օրուան սահմանը, որմէ անդին անգործութեան նպաստ չէր տրուեր կանոնաւոր կերպով: Մենք մեզ ստիպուած կը զգանք անհրաժեշտ օժանդակութիւնը ապահովելու իրական անգործներուն, եւ մասնաւոր անգործներուն որոնք չարաթական երեք օրէն աւելի չեն աշխատիր»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մեր կառավարութիւնը որ կը պահէ մեզ տրամադրուած ծառայութեանց եւ բարեկամութիւններու յիշատակը, պիտի ներշնչուի աշխարհի եւ Եւրոպայի ընդհանուր կազմակերպութեան մը վրայ խաղաղութիւն հաստատելու տնտեսական անհրաժեշտութենէն: Իր կարելին պիտի ընէ ի նպաստ քաղաքական ձգտեալ վիճակի բարուոքման, տնտեսական համաձայնութեան եւ բարոյական զինաթափութեան:

«Զինաթափ հատուցումներուն, Ֆրանսա չի կրնար թոյլ տալ որ մերժուին իրաւունքներ, որոնք կը բխին ո՛չ միայն դաշնագրերէ, այլ նաեւ փոխադարձ համաձայնութիւններէ: Իրաւունքի ազդեցութենէն ձերբազատուած աշխարհը, ուշ կանուխ՝ կրնայ իյնալ ուժի ազդեցութեան տակ: Այս սկզբունքները հաստատելով, Հանրապետութեան կառավարութիւնը գիտակցութիւնն ունի պաշտպանելու ո՛չ թէ եսասիրական մենաշնորհներ, այլ տիեզերական շահեր: Ան պատրաստ է վիճարանութեան ենթարկելու ամէն տեսակ ծրագիր, կամ նախաձեռնարկ ըլլալու որ եւ է քայլի, որ կրնայ նպաստել աշխարհի աւելի կայունացման կամ աւելի բարեացակամ հաշտութիւններու:

«Ընդհանուր կերպով, Հանրապետութեան կառավարութիւնը տրամադիր է նպաստաւոր կերպով ընդունելու ամէն լուծում, նոյն իսկ մասնակի, որ ժընեւի վիճարանութեանց ընթացքին յառաջանալով, առանց ազգային պաշտպանութիւնը վտանգելու, թոյլ պիտի տայ թեթեւցնելու զինուորական ծախքերու բեռը եւ հանդրուան մը պիտի ներկայացնէ դէպ ի աստիճանական միաժամանակ եւ հսկողուած զինաթափութեան: Հիմակուց իսկ եւ մասնակցելու համար այս ճիգին, կառավարութիւնը՝ առանց անխոհեմութեան, կարելի խնայողութիւնները պիտի իրականացնէ:

«Բազմաթիւ ժողովուրդներ կը տառապին եւ մենք անտարբեր չենք անոնց թշուառութեան հանդէպ: Աշխարհը խռովքի մէջ է: Կորովի կամքեր գործակցելով՝ կրնան դանէ դարմանել անոր բարոյական անդոհանքը, եւ այսպէս՝ նուազեցնել անվստահութիւնն ու վախը»:

Կառավարութեան այս յայտարարութիւնը, համաձայն նիւթին, փոխն ի փոխ աջերուն ու ձախերուն կողմէ ընդունուեցաւ ծափահարութեամբ:

Յայտարարութենէն յետոյ, տեղի ունեցաւ կարճ վիճաբանութիւն մը, որուն մասնակցեցան ընկերվարականներու կողմէ Լէոն Պլում եւ աջերու կողմէ նախկին վարչապետը Թարտիէօ:

Պլում յայտնեց թէ ընկերվարականները վստահութիւն պիտի յայտնեն կառավարութեան անոր համար որ ան ծնած է վերջին ընտրութիւններէն՝ իբր ժողովրդավարութեան յաղթանակը: Դիտել տուաւ թէ նախկին մեծամասնութիւնը կը ջանայ վտանգել նոր կառավարութիւնը՝ կեղծ վեհանձնութեամբ մը անոր տալով՝ իր քուէները: «Կրնաք, բսաւ Լէոն Պլում, ձեր քուէները խառնել մերիններուն, բայց գիտցէք որ մեր քուէները միշտ ալ ձեզի դէմ ուղղուած պիտի ըլլան»...

Պլումի դէմ խօսեցաւ Պ. Թարտիէօ եւ պահանջ դրաւ որ Պ. Էրիօ յստակօրէն պատասխանէ թէ զինուորական ծախքերու հարցին առթիւ ի՞նչ պիտի ըլլայ կառավարութեան դիրքը Ժընեւի մէջ:

Պ. Էրիոյի պատասխանէն յետոյ, կառավարութիւնը ստացաւ 390 վստահութեան քուէ ընդդէմ 152ի:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերման վարչապետ ֆոն Փափէն, Փրուսիոյ Երեսփ. Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակով մը, հրաւիրեց զայն չուտով գումարել Երեսփ. Ժողովը եւ ոչ թէ յունիս 22ին ինչպէս որոշուած էր:

Գերման կառավարութիւնը մտադրած է փրուսիական կառավարութեան կցել իր ներկայացուցիչը՝ յատուկ լիազօրութիւններով:

Կառավարութեան այս մտադրութիւնը մեծապէս դժգոհ ձգած է ձախերը եւ հարաւային Գերմանիոյ պետութիւնները՝ որոնք իրենք զիրենք վտանգուած կը զգան:

Ֆոն Փափէն կը ջանայ Փրուսիոյ կառավարութեան գլուխը դնել աջակողմեան վարչապետ մը: Իսկ հիթլերեանները կը պահանջեն որ վարչապետը իրենցմէ ըլլայ:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԱԽՈՒՄԲԵՐԸ

Հիթլերեան մարտախումբերը կը պատրաստուին մեծ շուքով տօնելու իրենց վերակազմութիւնը:

Շաբաթ օր, մեծ զօրանդէս մը պիտի կատարեն Պերլինի մէջ, մասնակցութեամբ 20,000 հիթլերեան մարտիկներու:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտայի մայրաքաղաքին Տըպլինի մէջ, Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարները առաջին խորհրդակցութիւն մը ունեցան Տէ Վալերայի հետ, երկու երկիրներու միջեւ ծագած վէճին առթիւ:

Բանակցութեանց արդիւնքին մասին ոչինչ յայտնի է. սակայն պաշտօնական ցեկոյց մը կը յայտնէ թէ Իրլանտայի վարչապետը ուրբաթ օր, Լոնտոնի մէջ պիտի շարունակէ տեսակցութիւնները:

Համայնավարները ընդդէմ Ճափոնի

Պրիւքսէլի Թերթերէն մէկը լուսատեղեակ աղբիւրէ կ՚իմանայ թէ Ճափոնի եւ Ռուսիոյ միջեւ պատերազմ նախատեսելով, Պ. Միջազգայինը հրահանգ տուած է իր արտասահմանեան մասնաճիւղերուն, պատրաստ գտնուելու: Այս մասնաճիւղերը, համաձայն իրենց ստացած հրահանգներուն, պէտք է միջոցներ ձեռք առնեն ի հարկին, հրդեհով կամ պայթումներով խափանելու Ճափոնի յատկացուած ռազմանիւթերու առաքումը:

Ռումէն Խորհրդարանը կը լուծուի

Ռումանիոյ նոր կառավարութիւնը որոշած է լուծել խորհրդարանը: Լուծման հրովարտակը պաշտօնաթերթին մէջ՝ լոյս կը տեսնէ այսօր:

Նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան երկու ամիսէն: Ընտրական պայքարը արդէն բացուած է եւ կուսակցութիւնները տենդագին լծուած են փրոփականտի՝ ամբողջ երկրին մէջ:

⁂ Ֆրանսայի ծանօթ եւ հեղինակաւոր ելմտագէտ Պ. Շարլ Ռիսթ ամէն կառավարութեան հրաւէրով մեկներ էր Ռումանիա, քննելու երկրին ելմտական կացութիւնը: Պ. Ռիսթի տեղեկագիրը նկատի առնելով, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէս զի իր մասնագէտները ղրկէ, հիմնապէս վերակազմելու երկրին ելմտական վարչութիւնը:

Յունաստանի նոր կառավարութիւնը

Վենիզելոս հրաժարած ըլլալով, Յունաստանի Երեսփ. Ժողովին մէջ, կառավարական յայտարարութիւնը կարդաց Պ. Միխալաքօփուլոս: Իր այս յայտարարութեան մէջ՝ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ փոփոխութեան պիտի ենթարկէ յոյն սահմանադրական օրէնքը, Վայմարի գերմանական սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին հիման վրայ, ինչ որ թոյլ կուտայ երկիրը վարելու հրամանագիր — օրէնքներով: Բայց այս փոփոխութիւնները տեղի պիտի ունենան միմիայն նոր ընտրութիւններէն յետոյ:

Սուրիոյ Խորհրդարանը

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 7 Յունիս.— 68 քուէարկուներու վրայ 39 ձայնով, երկրորդ քուէարկութեամբ Երեսփ. ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ:

Երեսփ. ժողովը իր դիւանը ընտրելէ յետոյ, յաջորդ նիստը յետաձգեց շաբաթ օրուան, ընտրելու համար հանրապետութեան նախագահը:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կորկուլովի փաստաբանները ամբաստանեալին յանձնած են խնդրագիր մը, որով պէտքը կը չեշտեն յաւելուածական քննութիւն մը կատարելու երեք կէտերու վրայ եւ մասնագիտական նոր քննութեան մը ենթարկելու Կորկուլովի մտային վիճակը:

Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 7ին:

Կը կարծուէր թէ Կորկուլով Նիսի մէջ դարմանի բժշկութիւն բրած է: Քննութիւնը երեւան հանեց թէ այդ պարագան հիմնուած է սխալ տեղեկութիւններու եւ ենթադրութիւններու վրայ:

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Բացայայտ իրողութիւն մըն է այն երեւոյթը որ վերջին տասնամեակի մէջ հայկական կեանքը գունաւորուած է Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու գաղափարական հակամարտութեամբ։ Այս երկու հակամարտ ճակատները ընկերային, ազգային–քաղաքական եւ առ հասարակ քաղաքական խնդիրներուն մէջ խիստ տարբեր ուղեգիծեր ունեցած են եւ ունին, եւ հայկական հաւաքական կեանքը վարելու գործնական աշխատանքներու ընթացքին՝ իրարու կը բախին սուր թշնամանքով։

Գործնական կեանքի այս բախումները ունին իրենց հիմնական պատճառաբանութիւնը եւ հիմնուած են յստակ ու որոշ ըմբռնումներու եւ ծրագիրներու վրայ։ Եթէ առօրեայ պայքարը կ'ընթանայ աղմուկին մէջ, հանդէսներն ու ժողովները խառն կերպարանք մը կը ստանան, լրագրական առօրեայ յարձակողականները հայ կեանքի դրսեւորուած փրփուրը կը ցուցադրեն, միւս կողմէ, ըմբռնելի է անշուշտ, որ տեղի ունենան տեսական վերլուծումներ, ուսումնասիրութիւններ, գաղափարական հիմնաւորում ու խոր վիճաբանութիւններ, որոնք աւելի առարկայական ձեւով հիմնաւորէին ու պատճառաբանէին այդ երկու հակամարտ ճակատներու էութիւնը։

Դաշնակիզմի եւ բոլշեւիզմի հակամարտութիւնը գաղափարական գետնի վրայ՝ եթէ որոշ չափով լուսաբանուած է արտասահմանի մէջ՝ շնորհիւ ազատ մամուլին եւ հրատարակուած գրքերուն, նոյն բանը չենք կարող ըսել մեր հայրենիքի մասին, ուր հայութեան հոծ զանգուածը ստիպուած է միայն սնանիլ բոլշեւիկեան ամէնօրեայ ցափառութիւններով, եւ սուտ ու չինծու գրականութեամբ։

Աւելին. Հայ ժողովուրդը կտրուած ըլլալով արտասահմանի հայութենէն եւ գրականութենէն, միայն բոլշեւիկեան խողովակով բաներ մը կը լսէ ու կը կարդայ Դաշնակցութեան գաղափարական հակաճառութիւններէն, որոնք գլխիվայր շրջուած կը ներկայանան Հայաստանի ընթերցողներուն։ Այս քեղծարարութիւնն այն աստիճանին ընդհանրացած է, որ Հայաստանի ընթերցողները ստիպուած են ուժ տալ իրենց երեւակայութեան՝ միշտ հակառակն ըմբռնելու, ինչ որ կը ցուցադրեն բոլշեւիկ հրատարակութիւնները։

Այս ողբերգութեան պատկերը փոքրիկ օրինակով մը կ'ուզեմ պարզել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, որպէս զի գաղափար մը կազմեն թէ հայ բոլշեւիկները ինչպիսի ձեւերով կը մօտենան տեսական վիճաբանութիւններուն։

«Խորհրդային Հայաստան» թերթին մէջ Ե. Զուրար, որ յաճախ իշխանաւորներու աչքին անվստահելի նկատուած, այպանուած եւ սրբկացած է, շարք մը յօդուածներով հրապարակ եկած է կրկին ու կրկին տուրք մը տալու Խանջեանին եւ իր խմբակին, բարեյուսութեան վկայական մը ձեռք բերելու համար։ Ով որ շատ եւ մանաւանդ անձամբ գիտցաւ հայհոյել Դաշնակցութեան՝ ժամանակաւորապէս բարեյոյս կը դառնայ։ Ե. Զուրար այսպիսի տուրք մըն է որ կուտայ, երբ կը փորձէ խեղաթիւրել Դաշնակցութեան գաղափարական հիմնաւորումները։

Առաջին երկու յօդուածներով (Ապրիլ 17 եւ 18), յօդուածագիրը հազար ու մէկ տեղ զարկած է իր գլուխը բան մը ըսելու համար։ «Դրօշակ»էն եւ դաշնակցական ուրիշ թերթերէն մէջբերումներ ըրած է, հատուածներ առած է Ս. Վրացեանէն, Ա. Ջամալեանէն եւ ուրիշներէն, սակայն հակառակ իմ բոլոր ճիգերուս չկրցայ շիտակ տող մը իսկ գտնել վերլուծուած ընկերներու գրութիւններէն։ Ընդամէնը կեղծուած խառնակոյտ մը, Հայաստանի ընթերցողներուն ապացուցանելու որ Դաշնակցութիւնը միջազգային իմպերիալիզմը կը մղէ յարձակելու Խորհ. Միութեան վրայ։

Նոյն յօդուածագիրը շարունակելով իր յարձակողականը Դաշնակցութեան գաղափարական եւոյթներուն դէմ, կանգ առած է իմ մէկ յօդուածաշարքին վրայ որ լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրի ներկայ տարուան Յունուարի եւ Փետրուարի թիւերուն մէջ, Գաղափարական թշուառութիւն վերնագրով։ Առաջին ակնարկով երբ տեսայ չակերտաւոր հատուածները, յոյս ունեցայ հանդիպիլ Ե. Զուրարի յօդուածին մէջ լուրջ հակաճառութիւններու եւ պարզելու ինձ համար այն անհասկացողութիւնը որ կրած էի նախորդ գրուածներէն։ Հակառակ այս ուշադիր ընթերցման, հակառակ անոր, որ խօսքը իմ իսկ ձեռքով գրուած յօդուածներուն մասին էր, ու մէջբերումները, որպէս թէ իմ խօսքերը, չկրցայ որ եւ է շիտակ տող կամ իմաստ գտնել հայ բոլշեւիկի յօդուածին մէջ։ Ու ամէնէն շատ, այդ վայրկեանին, մտածեցի Հայաստանի ընթերցողներուն վրայ։ Անոնք ինչպէս պիտի կրնային գաղափար կազմել մեր ներկայ ըմբռնումներու մասին, երբ անոնց կարդացածը Ե. Զուրարի խառնակոյտէն անդին չանցնիր։

«Հայրենիք» ամսագրի մէջ գետեղուած յօդուածս քննութեան կ'առնէ Դաշնակիզմի եւ Բոլշեւիզմի հակամարտութեան գաղափարական հիմունքները եւ կը ձգտի պարզաբանել ընկերային – քաղաքական ներքին տարողը՝ դրսեւորուած գործնական կեանքին մէջ։

Անշուշտ դուք կը սպասէք որ հայ բոլշեւիկ ընդդիմախօսը այս խնդիրներուն անդրադառնայ, հերքէ մեր ըսածները եւ հիմնաւորէ իր ըսածը։ Ի զուր ակնկալութիւն։ «Խորհ. Հայաստան»ի բանասիրական ամբողջ թերթօնը կը սկսի հայհոյանքներով եւ կարմիր գոյն կը ստանայ փողոց նետուելիք լուրերով։ Փոխանակ իմ դրած խնդիրները քննելու, մարդը 70 հազար զօրքերու արշաւանքի ծանօթ ու ծիծաղելի պատմութիւնը որպէս փաստ առաջ կը քշէ. ըսելու համար թէ՝ «Կ. Սասունին փորձում է երկարապատում յօդուածներով «ապացուցել» հայ բոլշեւիկների «գաղափարական սնանկացումը»։ Պատահական երեւոյթ չէ, որ ինտէրվէնցիոնիստ դաշնակը ձեռնամուխ է լինում այդ խնդրին։ Դաշնակներին հարկաւոր է ինտէրվէնցիայի կապիտալ... ցոյց տալու որ կարելի է բոլշեւիկեան Հայաստանը «մի քանի օրում» գրաւել ինտէրվէնցիոնիստների օգնութեամբ»։

Ինչպէս կը տեսնէք արջու միտքը միշտ տանձի վրայ է։ Այս ծիծաղելի պատմութիւններուն չ'արժէր անդրադառնալ։ Բայց ո՛ր տեղէն ուր, այդ ֆանդաստիկ պատմութիւնները կապել իմ յօդուածաշարքին։

Այս «ջախջախիչ» հարուածներէն յետոյ, բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը պաշտպանող յօդուածագիրը կ'անցնի ուրիշ «ջախջախիչ» փաստերուն, իմ ըսածները ջրելու համար։ Մտիկ ըրէք, բայց մի զարմանաք. «Կ. Սասունին կաղ է, եւ այժմ կաղեկաղ փորձում է բարձրանալ տեսութեան գագաթները»։ Կամ քիչ անդին. — «որ իրեն նոր Լէնկթիմուր է երեւակայում միայն այն պատճառով, որ իր ոտն էլ կաղ է»։

Ահա բոլշեւիկեան փայլուն պաշտպանողական մը իրենց գաղափարական ճակատին։ Տասը տարուան մէջ, առ նուազն հարիւր եւ տասն անգամ հայհոյանքներ կարդացած եմ իմ հասցէիս, կաղ ոտքը որպէս նախատինք մը ընկերացուցած անոնց։ Բայց չէի կարծեր, որ բոլշեւիկեան հրապարակագիրները իրենց գաղափարական թշուառութիւնը (այս է վերնագիրը «Հայրենիք»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին) հերքելու համար պէտք պիտի ունենան իմ կաղ ոտքիս։

Այստեղ, երկու խօսք փակագծի մէջ։ Տասը տարուան ընթացքին գոնէ մէկ անգամ խօսքս կ'ուղղեմ Ե. Զուրարին եւ բոլոր այն բոլշեւիկներուն որ կաղ ոտքովս զբաղուած են։ Ես հաշտ եմ այդ ոտքին հետ, ու բնաւ վիրաւորանք չեմ նկատեր ոչ անձիս եւ ոչ ալ մանաւանդ մտքերուս։ Որպէս յաւելուած՝ յայտնեմ նաեւ թէ այդ կաղ ոտքը չեմ փոխեր ձեր բոլորի գլուխներուն հետ... Հիմա օգտուեցէք անկէ, որքան կ'ուզէք։

Փակագծէն յետոյ, կը սկսի մէջբերումները, որպէս թէ իմ յօդուածաշարքէն։ Պէտք կը զգամ ընթերցողներուն յայտնելու, որ այս մասերուն մէջ բոլշեւիկ յօդուածագիրը խակապէլէնկթիմուրեան բարբարոսութիւն ըրած է, անճանաչելի դարձնելով ամէն ինչ որ ըսուած է իմ կողմէ։ Կատարեալ ու գիտակից խարդախութիւն որ աւելի փաստ մըն է բոլշեւիկներու գաղափարական թշուառութեան։

Միայն նմոյշի համար մէկ օրինակ։

«Դարձեալ արժանին հատուցանելով Կ. Սասունու ճշմարտախօսութեան շատ անցողիկ վայրկեանին, պիտի հաստատենք, որ ճիշդ է նրա յայտարարութիւնը, թէ — «Հայաստանի բոլշեւիկների կենդրոնական Կոմիտէն յանձինս Ա. Խանջեանի՝ Ստալինի կամքի կենսագործողն է Հայաստանում, արտայայտիչ լինելով իսկական բոլշեւիկեան մտայնութեան, շեշտակի ձեւով մերկացնելով անտագոնիզմը Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկների միջեւ»։

Կարդացին Հայաստանի ընթերցողները վերի տողերը, որպէս թէ իմ յօդուածէն առնուած։ Երեւի հաւատացին, մանաւանդ բոլշեւիկեան յօդուածագիրը, ինչպէս տեսաք, բարեհամբոյր ձեւով կը գովէ իմ ճշմարտախօսութիւնը։ Ցուդայի համբոյր։ Ահա աչքիս առջեւն է «Հայրենիք»ի համարը։

Կարդանք միասին.

«Վերջին չորս տարիներում ստալինեան եւ հակաստալինեան պայքարները յայտնի են։ Ու անոնք որ ստրկօրէն շէֆին կ'երկրպագէին, հետզհետէ ջուրին երեսն ելան։ Ա. Խանջեան Ստալինի գործակատարն է Հայաստանի մէջ։ Խանջեանի թեւը, զուրկ գիտական պատրաստութենէ, ռազմական կոմունիզմի կոպիտ քայլերով՝ կը դիմէ դէպ ի զառիվարը, իր իսկական կերպարանքով եւ ներքին դրդապատճառներով. որով Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու հակամարտ ճակատները աւելի որոշակի կը դառնան»։

Բաղդատեցէք այս երկու հատուածները եւ մխիթարուեցէք։

Այսպիսի գրական զեղծարարութեամբ հայ բոլշեւիկները իրենց գաղափարական թշուառութեան եւ սնանկութեան պատկերը կը փռեն արտասահմանի ընթերցողներուն առջեւ, եւ անհնարին կը դարձնեն գաղափարական կապը երկրի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

Ֆրանսան, յաղթականի հպարտութեամբ, տուն դարձաւ եւ սակայն շքանշաններով ինքզինքը հայելիին մէջ տեսնելու հաճոյքը վայելեց։ Խիստ ծանր հարուածներու տակ, Գերմանիոյ մէջքը կոտրեց, անոր նուաճողական յաւակնութիւններն ի դերեւ հանեց, ու զայն հատուցումներու բեռին տակ կքելու պարտաւորեց։ Բայց, շատ սուղի նստաւ, ընդհանուր պատերազմը իր վրայ։

Երկրին ամէնէն կարեւոր տարրը, մատղաշ երիտասարդութիւնը, զարնուելով ծովափի կորդ ու կարծր ժայռերուն, մեծ մասով եղաւ ջարդ ու փշուր։ Ու երբ հաշիւ տեսնելու օրն եկաւ, հովիւը սկսաւ լեռներու վրայէն ժողվել, գայլերու կատաղութենէն ազատ մնացած ու վախէն այլանդակուած հատ ու կտոր ոչխարները, եւ ինքն ալ սկսաւ սարսափ զգալ, այնքան որ նօսրացեր է իր հօտը։ Երբ հարկ եղաւ ժողվել՝ ջարդուած գլուխները ժայռերու եւ փլած տուներու, կքած հողերու տակէն, անոնց թիւը մէկ միլիոն անցեր էր։

Ասիկա մեծ թիւ է, հոգ չէ թէ ետեւը երեսուն ութը միլիոն եւս կար։ Այս բացը ամէնէն առաջ եւ ամէն մարդու աչքին կը զարնէ։

Համաշխարհային պատերազմն ահաւոր եղաւ։ Երկար ատենէ ի վեր մութ ամպերը կը վազվզէին երկնքի մէկ ծայրէն միւսը։ Մօտաւոր մրրիկի մը գալուստն ու անոր աւերներու հեռանկարը միայն, կը բաւէր մեզ ահու դողի մէջ պահելու։ Երկինքը պայթեցաւ սարսափելի ճարճատիւնով։ Կատղած գազաններու մռունչը, մինչեւ երկրի խորերը մխրճեց։ Կայծակներու ահարկու տարափով սկսաւ մարտը։ Շուտով սաստիկ հով, քարէ կարկուտ։ Լեռներ փլան, ծառերը վազեցին ու մեր տուները հողին հաւասար եղան։ Ահա՛ այս ահռելի փոթորիկին մէջ Ֆրանսայի մէկ մասը աւերակ դարձաւ։ Ուստի մեծ պահանջ կար աւերակները վերականգնելու, եւ մանաւանդ նոր դարուն պահանջներուն համաձայն, աւելի ընդարձակ շինութիւններու պէտքը ստիպողական էր։

Արդ, ամէն պատերազմ կը պահանջէ իրմէ վերջ՝ «պակասը լրացնել, եւ կոտրածը նորոգել, ծերացածը փոխարինել»։ Ուստի, համաշխարհային ընդհանուր պատերազմն ալ՝ յարանման միւսներուն, փամփուշտ պարպեց, զէնքեր կոտրեց եւ մաշեցուց։ Եւ ինչ որ կէս դարու մէջ ահագին ճիգով պատրաստեր էին «երկիրը պաշտպանելու համար» սպառեցաւ, ցնդեցաւ օդին մէջ։ Հարկ էր նորէն սկսիլ եւ ատիկա անսպառ գործ բացաւ երկրին համար, մանաւանդ որ, ըլլալով յաղթական, ուստի եւ անկախ իր ուզածն ընելու, անշուշտ պիտի ուզէր ամէն մէկ զէնքին տեղ թնդանօթ շինել, եւ ամէն մէկ զինուորի համար օդանաւ... Իրաւ է որ այս էր դարուն երազը, պահանջը։ Ահա թէ ինչու Ֆրանսան զգաց թէ իր անձնական ուժերը չէին բաւեր, հարկ էր դուրսէն «միայն աշխատիլ» ուզող ժողովուրդ՝ բանուոր բերել, որ իր բոլոր յաճախորդներուն գոհացում տար։ Ուստի դռները լայն բացին, հրաւէր ուղղեցին ամէն կողմ, եւ որովհետեւ կարօտեալներ չէին պակսիր, մէկի տեղ երկումիլիոնի հասաւ եկողներու թիւը։

Այս չէ բոլորը։ Գիւղացին լքեց իր եզն ու արօրը, երեսի վրայ թողուց հողն ու կալը, անտեսեց իր կապուտակ երկինքը որ այնքան խորհրդաւոր է։ Յարգը չգիտցաւ նաեւ կենսատու արեւին եւ իր աչքերը դարձուց դէպի քաղաք։ Ինչո՞ւ։ Պարզ է։ «Գիւղի աշխատանքը ծանր է, ժամերը կրկնապատիկ, եւ վճարումը ոչինչ»։ Ան չէր կրնար երկար բարակ հաշուել ու բարոյական առաւելութիւններ գտնել։ Ուստի հեռուէն եկող թմբուկի ձայնէն իր ոտքը առաւ։ Մարմնի մէջէն ցնցումներ կը զգար, այնպէս որ, պատրաստ էր պարելու։ Թմբուկին ձայնը որքան անուշ, նոյնքան հեռու էր, ուստի վազեց եւ քաղաքի դռնէն ներս խուժեց։

Քաղաքը գործ ունէր, այս բոլորին համար եւ շատ գործ ունէր այն ատեն։ Բայց պաշտօնական շրջանակներն իսկոյն հասկցան երկու կենսական հարցեր.— ա) գիւղը մարդ չէր մնար, հողագործութիւնը կը մնար երեսի վրայ, պէտք էր միջոցներ ձեռք առնել, որ անոնց պարապը լեցուէր եւ գիւղը չքնանար, բ) քաղաքը կը խճողուէր. վրդովիչ պարագայ նաեւ այսօր։

Մինչեւ ընդհ. պատերազմը ընդունուած էր ամէն գործի մէջ այր մարդուն նախապատուութիւն տալ, իսկ կինը ընդհանրապէս տան գործերով պիտի զբաղէր։ Պատերազմը յեղաշրջեց ընկերային կարգը սարքը։ Կինը հեղինակութիւն պահանջեց, ստացաւ։ Միայն էրիկ մարդուն շահածը չէր բաւեր եւ կինն ալ գործարանի դուռը ձեռք առաւ։

Գործատէրերը նախ այրերու նուազումով ստիպուեցան կիներուն տեղ տալ։ Յետոյ, տեսան, թէ կինն ալ նոյն արտադրութիւն ունի շատ մը գործերու մէջ, ինչ որ էր այրը, իսկ վճարումը՝ բնականաբար պակաս... Ասիկա, գործարանատիրոջ գործին կուգար, ուստի ուժ տուաւ որ կինը մնայ գործարան։ Եւ մնաց մինչեւ այսօր։

Ասկից՝ դժուար չէ հասկնալ, թէ գործաւորներու թիւը անհամեմատ աւելցաւ։

Այր գործաւորին համար անկումն անխուսափելի էր, կինը գործարան երթալէն ի վեր։ Սակայն ինչ որ ամէնէն մեծ չարիքը հասցուց, մեքենան է։ Ճարտարարուեստի գիտութիւնն այնքան յառաջ գնաց, որ մարդը մեքենային քով ծիծաղելիօրէն փոքր, տկար, անարժէք ու խորթ երեւոյթ մը առաւ։ Մէկ կողմով, կիներով եւ նոր հասնող սերունդով. մինչ միւս կողմէ մեքենան հարիւրի տեղ միայն տասը մարդու պէտք ունեցաւ։ Խնդիրը միայն աշխատող ձեռքերու կրճատումով չի վերջանար։ Մեքենան արագ կը գործէր, տաս տարուան գործը մէկ տարիէն։ Եւ աշխարհը լեցուց իր արտադրութիւններով։

Եւ արդէն Երեսփ. ժողովը քուէարկած է օրէնք մը որուն համաձայն միայն հարիւրին տասը օտար պիտի գործածուի։

Արդար է, ըսենք, եւ գոհ ըլլանք, ատով ընդհանրապէս, օտարականներն ալ այնքան ապուշ չեն որ անկարելին պահանջեն։ Սակայն հասարակ՝ բուն ժողովուրդի զայրոյթն ընդդէմ օտարներուն ոչ չափ ունի, ոչ սահման։ Ակամայ կը յիշենք Թուրքերու «կեավուր»ը, երբ կը լսենք etranger (օտարական) բառը։

Ամէն տեղ մարդուս երեսն ի վեր կը պոռան, նախատանքի, ծաղրանքի, անարգանքի տեղ կը գործածեն։ Օրինակ, գործի ատեն սխալ բան մը պատահեցաւ, — «Ո՞վ ըրաւ — օտարականը, եւ նախատանքի տարափէ մը վերջ, իբրեւ վերջաբան կ'ըսեն —եթէ գոհ չես, քու երկիրդ գնա՛... երկու ընկեր կը ճամբորդենք մեր լեզուն խօսելով. մէկը անդիէն՝ ակնոցներուն վրայէն պէշ-պէշ նայելէ վերջ, քթին տակէն բաներ մը կը մռլտայ, «հոս Ֆրանսա է եւ ֆրանսերէն կը խօսին... եթէ գոհ չէք, ձեր երկիրը գացէք»։

Ո՛չ միայն նման հարիւրաւոր օրինակներ կրնանք շարել, այլեւ աւելին ըսել։ Լուռ պոյքոթի նման ներքին շարժում մըն ալ կը նշմարուի։ Օտար առեւտրականին թէեւ կը մօտին տակաւին. քանի որ հին ծանօթ է, բայց ապրանքը գնել չեն ուզեր։ Իմաստը՝ քու երկիրդ գնա՛...

Այս է օտարականներու խնդիրը Ֆրանսայի մէջ, կարճ տողերով։ Ամէն մարդ կ'երթայ, բայց մենք...

Ֆրանսացի մը կը հարցնէր թէ Արմէնին Չինաստանի ո՞ր կողմն է...

Ս. ՌԱՋՄՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

ԽԱՐՊԻՆ, 20 Մայիս.— Խարպինի առեւտրա-ճարտարարուեստական Սենեակի նախագահ Պ. Կատօ, երկու օր առաջ տեղիս ճափոնական լրագրի մէջ հետեւեալ միտքը կը յայտնէր. «վերջին ժամանակները Ճափոնի ժողովուրդը, ինչպէս եւ եւրոպական մի շարք պետութեանց մէջ, կորցրել է իր հաւատը դէպի պարլամէնտական վարչաձեւը, գտնելով պատճառ՝ կառավարութեան թուլութեանը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ասպարիզում։ Որ այդ դրութիւնը միայն միջոց է տալիս կուսակցութիւններուն կառավարական ղեկը գործածել իրենց օգտին, ի վնաս տէրութեան եւ ժողովրդին։ Այդ շարժումը հանդէս է բերել մի նոր հա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ղարաքիլիսայի Կէփէուի պետը, մի երիտասարդ, բայց քիչ կրթութիւն ունեցող տղայ, իմ բոլոր թղթերը գրտաւ... կեղծ ու սկսեց բծախնդիր հարցեր ուղղել։ Գրպանիցս հանեցին յուշատետրս, որի մէջ զանազան նկատողութիւններ էի արձանագրած։ Մի թերթի վրայ գտան նկարուած օձը վրան փաթթուած մի գանկ։ Չեմ յիշում երբ եւ ինչ առթիւ էի նկարել, դեռ Ամերիկայում։ «Ա՛, տեսնում էք», բացագանչեց պետը եւ մօտ կանչելով միւս չեկիստներին՝ ասաց.«Այս նկարը տեսնո՞ւմ էք.Փաշիստական նշան է... Շատ կասկածելի է, չէ՞»։

Ես չգիտէի՝ ի՞նչ պատասխանեմ եւ ակամայ խնդացի։ Նրանք առանձին խստութեամբ խուզարկեցին վրաս – գլուխս ու նետեցին բանտը՝ երկու կարմիր բանակայինի հսկողութեան ներքոյ։ Ես չափից աւելի քաղցած էի եւ ուժից ընկած, իսկոյն պառկեցի մերկ տախտակների վրայ ու քնեցի։

Առաւօտեան ժամը տասն էր, երբ ինձ արթնացրին եւ առանց ուտելիք տալու, մի պահակի հսկողութեան տակ նորից նստեցրին եւ ետ ուղարկեցին Լենինական։

Ես յոյս ունէի, որ այնտեղ աւելի գիտակից իշխանութեան կը հանդիպիմ եւ ազատ կ'արձակուիմ։ Չէ՞ որ, վերջապէս, մի տեղ պիտի պարզուէր, որ ես հակայեղափոխական չեմ, ընդհակառակը խորհրդային իշխանութեան մոլեռանդ հաւատացեալն եմ։ Ու սակայն, յոյսերս այս անգամ էլ ի դերեւ ելան։ Լենինականում նոր մեղադրանքներ հանեցին եւ նորից բանտը դրին։

Ցաջորդ առաւօտ հաց խնդրեցի։ Երկրորդ օրն էր բերանս բան չէի դրել։ «Դեռ հաց չի ստացուած, սպասիր», եղաւ պատասխանը։ Եւ դարձեալ առանց ուտելիք տալու, ժամը տասին նորից պահակի հսկողութեան տակ վակոն տարին եւ ճամբու դրին դէպ ի ետ։ Չլինի՞ կրկին ուղարկում են Ղարաքիլիսայի Չեկայի տգէտ պետի ճանկը, մտածում էի ես։ Բայց շուտով պարզուեց, որ Թիֆլիս են տանում, Անդրկովկասի կենտրոնական Կէպէուին յանձնելու համար։

Այդ լուրը մասամբ ինձ ուրախացրեց։ Մի – երկու օր էլ կը տանջուեմ, բայց վերջապէս, խելքը գլխին մարդկանց կը հանդիպեմ, որոնք կը հասկանան ով եւ ինչ լինելս ու վերջ կը տան այս խայտառակ դրութեան։

Մտածում էի. ի՞նչ են ուզում այս մարդիկ ինձանից. ի՞նչ մեղք եմ գործել։ Ամենամանրակրկիտ քննութեան էի ենթարկում բոլոր քայլերս եւ չէի կարողանում ըմբռնել եղածի իմաստը։ Համոզումով կոմունիստ եմ, անդամ կոմունիստական կուսակցութեան, ունիմ կանոնաւոր եւ իմ օգտին խօսող թղթեր, ուր եւ եղել եմ՝ ամէն տեղ խօսել եմ ի նպաստ խորհրդային իշխանութեան և սաստիկ պայքարել հակառակորդների դէմ — ինչու են տանջում ինձ։ Այն Ալեքսանդրապոլի բանտապետը արդէն տանն է, ո՞վ գիտէ ինչ որ փտաւոր ընդունելութիւն գտաւ տեղական իշխանութիւնների եւ կուսակցականների կողմից, իսկ ես թափառում եմ բանտից բանտ՝ սոված, արհամարհուած, մարմնով ու հոգով ջարդըւած։ Ո՞ւր է արդարութիւնը։

Եւ, կրկին ու կրկին, պատասխանում էի ինքս ինձ. համբերի՛ր, այսպիսի դատարկ պատահարներով մի՛ դատիր խորհրդային իշխանութեան մասին։ Շուտով ամէն բան յայտնի կը լինի, եւ դու բարոյապէս կը վարձատրուիս քաշած նեղութիւններիդ համար...

ՉԵԿԱՅԻ ԶՆՏԱՆՈՒՄ

Թիֆլիսի երկաթուղային չեկայում պահանջուած ձեւականութիւնները կատարելուց յետոյ, պահակների հսկողութեան տակ, ինձ ուղարկեցին քաղաքային չեկա, ուր տարիներ առաջ ծառայել էի իբրեւ գաղտնի գործակալների խմբի մը պետ։

Փողոց դուրս գալիս, յանկարծ, առջիս ելաւ իմ նախկին խմբի գործակալներից մէկը, իմ մտերիմ ընկեր Փիլոսը։ Ուրախացած՝ սկսեց հարց ու փորձել, որտեղի՞ց եմ գալիս, ինչո՞ւ այս վիճակում եւայլն։ Երկու խօսքով բացատրեցի դրութիւնս։ Պահակները չարգիլեցին խօսիլ, որովհետեւ Փիլոսը չեկիստի համազգեստ ունէր եւ, ըստ երեւոյթին, արդէն պատասխանատու պաշտօնեայ էր։

Ինձ լսելուց յետոյ, Փիլոսը ասաց. «Լա՛ւ, քէֆդ քէռք պահիր, գնա՛, աղաքը կ'ազատեն քեզ»։

Ես վստահ քայլերով առաջ անցայ, ինձ լաւ ծանօթ փողոցներով։ Չեկայում ինձ քաղաքավարութեամբ խնդրեցին սպասել։ Ո՛չ մի հարցաքննութիւն չկատարեցին, միայն ուշադրութեամբ քննեցին Ղարաքիլիսայի տեղեկագիրը եւ իմ թղթերը։

Մօտաւորապէս մի ժամ սպասեցի։ Ոչ մի ծանօթ դէմք չերեւաց։ Վերջապէս, առաջարկեցին դուրս գնալ մի չեկիստի հետ։ Ես ա՛յնքան համոզուած էի թէ ազատ են թողնելու, որ արդէն պատրաստւում էի խնդրել վկայականներս։ Բայց աւա՜ղ այս անգամ էլ սխալուած էի։ Առաջնորդեցին ինչ որ մութ միջանցքներով, մի քանի դուռ մտանք ու ելանք եւ իջանք ուղիղ ներքնայարկը։ Միթէ՞ գնդակահարելու են, մտածում էի շշմած։

Բայց երկար մտածելու պէտք չեղաւ։ Շուտով հասանք մի միջանցք, դէպ ի որը դուրս էին գալիս զոյգ պատուհաններով ու զոյգ դռներով մի շարք խուցեր, ուր տիրում էր սուր խոնաւութիւն եւ անտանելի հոտ։ Ու դեռ խելքս գլուխս չհաւաքած, չաչուն աղմուկով բացուեց դռներից մէկը, եւ ինձ ներս մղեցին։ Նոյնպիսի չառաչով դուռը փակուեց իմ ետեւից։

Մի պահ մնացի անշարժ, քարէ արձանի պէս։ Ահաւոր պատկեր պարզուեց առջեւս, վեց մետր լայնք սենեակում, թախտերի եւ գետնի վրայ, կողք կողքի, ընկած էին երեք տասնեակից աւելի մարդիկ, որոնց վրայ միայն աչքերը կենդանութեան նշան էին ցոյց տալիս։ Սենեակի տաք ու թանձր օդը ուղղակի անշնչելի էր։ Երեւի դժոխքում էլ այդպէս է...

Ես կանգնած էի ու չէի շարժւում։ Արդէն շարժուելու տեղ էլ չկար։ Մէկ էլ թախտի վրայ պառկածներից մէկը, մի աժդահա, գէր մարդ խօսեց, ու ես մէկէն սթափուեցի։ Ուրեմն, դիակներ չեն սրանք, եւ ես էլ պիտի դառնամ սրանց նման...

— Հը՞, ի՞նչ կայ, ընկեր, ի՞նչ ես մտածում, մօտեցէք. մի՛ վախենաք, մենք էլ մարդ ենք, ասաց հաստ մարդը, որի անունը, ինչպէս յետոյ իմացայ, Շահթախտինսկի բէգ էր։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...նոր քաղաքական կուսակցու-թիւն, որը կը ձգտի տէրութեան ... իր ձեռքն առնել, իսկ այդ ... իրենց հասնելու համար, դըժ-բախտաբար դիմած է այնպիսի կո-... եւ անթոյլատրելի միջոցի, ... է Թոքիոյի տէրոջը։ Յամենայն դէպս եթէ այդ նոր ... կազմակերպութիւնը յաջողի կառա-վարութեան գլուխ անցնել, շատ ... ապագայում մենք հանդիսա-... կը լինենք, աւելի ուժեղ, աւելի ... ու կտրուկ վարչաձեւ ու-... կառավարութեան մը, իր ... եւ արտաքին քաղաքակա-... մէջ։ Մանչուրիոյ եւ Չի-... հանդէպ Ճափոնի քաղա-... թիւնը եւս շուտով առաջ ... տարուի աւելի համարձակ ... եւ առանց երերումի։

Այս երկու կարծիքները, որոնք ... նոյն են, երկրորդը ... պարզ կը շեշտէ սպասուելիք ... «կտրուկ, վճռական ար-... եւ ներքին քաղաքականու-... մէջ» կ'ըսէ Պ. Կաթօ, «եթէ ... կառավարութեան ղեկը ձեռք ան-... նոր հոսանքի մարդիկներ։

... մեծապէս ազդած է Խար-... եւ առհասարակ Մանջուրիոյ ... այն էլ ոչ այնքան մխիթա-... տնտեսական - առեւտրական ... վրան առեւտուրը բոլո-... կանգ է առած, շինարարու-... մեռած, բոլոր հիմնարկու-... անխնայօրէն ծառայողնե-... կրճատեն, սատարացնելով գոր-... բանակը։

... ենթարկուած ... անողոք թալանի, պարտի-... խմբերի եւ աւազակների ... ոչ մի յոյս, որով-... անասուններ եւ սերմնցու չու-... եւ նոյն իսկ ինքը գիւղացին կի-... վիճակի է մատնուած։

Քանի մը խօսք ալ Ազգերու Դաշ-նակցութեան Յանձնաժողովին ըն-... եւ գործունէութեան մասին։

... պարագայ մըն է ... Յանձնաժողովի ընդունելու-... Կայարանէն մինչեւ յատ-... հիւրանոցը ոստիկանական ... հսկողութեան տակ առնուած ... վրայ երթեւեկութիւ-... արգիլուած էր գրեթէ երկու ժամ, մինչեւ որ կայարանում ընդունե-... շնորհաւորանք եւ ապա ... ոստիկաններով բեռնաւոր-... ինքնաշարժերով շրջապատ-... յանձնախումբը յատուկ ինք-... ուղեւորուեցան որոշ-... հիւրանոցը. կարծես թշնամու ... ճեղքելով կ'անցնի յանձ-նաժողովը։

Հիւրանոցը՝ որ իջեւանած են հիւ-... քաղաքի ամենայլխաւոր փո-... վրայ կը գտնուի. այդ մասը ... ոստիկանական խիստ շղթայով մը ... պաշտպանուած է եւ նոյն իսկ այդ ... մայթի վրայով անցու դարձը ... արգիլուած է։ Մի խօսքով ենթա-... կը տրուի, որ Յանձնաժողովի ... կեանքը վտանգի տակ է։

... լեզուով ճափոնական ... նոյն իսկ լոյս տեսաւ մի ... թիւն, որ իբր թէ ոստիկա-... թիւնը հետամուտ է դաւադրու-թեան մը, որ կը պատրաստուի մեծ ... կենաց դէմ։ Ամէն միջոցով ... յուզուած մթնոլորտ մը ... ստեղծել։

Յիշեալ Քննիչ Յանձնաժողովին արդիւնքը յայտնի չէ. միայն պարզ է այն որ օտար պետութեանց հիւ-պատոսներու եւ կառավարական պաշտօնէութեանց մօտ այցելու-թիւններ կը կատարուին։ Տեղական մամուլը այսօր յայտնեց որ վաղը մեկնելու են Ցիցիկար, ուրկէ 1-2 օր յետոյ Սիպինգայի վրայով վե-րադառնալու Մուկտէն. թէ ի՛նչ եզ-րակացութեան է գալու Ազգերու Դաշնակցութիւնը հիմնուած Քննիչ Յանձնաժողովի զեկուցման դժուար է գուշակել, յամենայն դէպս տիրող կարծիքն այն է, որ Ճափոնը Ման-ջուրիայէն դուրս եկողը չէ։

Ներկայիս երեք զօրագունտ ունի եւ նորեր կուգան։ Երէկ եւ առջի օր քաղաքի արուարձաններում թն-դանօթի ձայներ կը լսուէին. հին կառավարութեանզօրքերը փորձեցին մօտենալ քաղաքին, բայց ջախ ջախուած յետ շպրտուեցին։

ԿԱՍՊ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 5 Մայիս.— Երէկ ի-րիկուն Հայ Ակումբին մէջ տեղի ու-նեցաւ Մայիս 28ի տօնակատարու-թիւնը խուռներամ բազմութեամբ։ Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ըս-տանձնած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Կայծ» խումբը, հովանաւորութեամբ Սարգիս Մինասեաններթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միու-թեան, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղե-րուն, Երիտասարդաց Միութեան, Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբար-ձութեան եւ Հայ Աւետարանական համայքին։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեց-ուած էր եւ հանդիսականներէն շա-տերը տեղ չգտնելով ոտքի վրայ մնացեր էին։

Բեմը զարդարուած էր հայկ.ազա-տութեան խորհրդանշանով եւ հայ-կական ու ֆրանսական եռագոյննե-րով։ Սրահին կարգապահութեան կը հսկէին «Կայծ» խումբի անդամներն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

Նախագահուհի Տիկին Էլլէն Բիւ-զանդ հանդէսը բացաւ հակիրճ բա-նախօսութեամբ մը, որմէ յետոյ «Բիւրակն» երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Առաջին բանախօսն էր պատուե-լի Մ. Տէր Սահակեան, որ խօսեցաւ Բարեգործականի եւ Հայ Աւետարա-կաններու կողմէ։ Պատուելին՝ Մ. Նալպանտեանի «Ազատն Աստուած այն օրից» երգը մէջ բերելով շեշ-տեց Հայոց ազատութեան բաղձան-քը եւ եզրակացուց.

—«Այսօր թէեւ մեր հայրենիքը կաշկանդուած է, բայց մենք կը հա-ւատանք որ օր մը պիտի ազատի այդ կաշկանդումէն։ Բայց պէտք է ատոր համար կազմակերպուիլ եւ սպասել պատեհ առիթին, քանի որ աշխարհի վրայ իրաւունքն ու ար-դարութիւնը չեն կորսուիր»։

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Ս. Վրացեան, որ յստակօրէն բացատ-րելով անկախութեան նշանակու-թիւնը, խրախուսեց ժողովուրդը, հաւատքով նայիլ ապագային եւ յեղափոխական գործ նկատել մա-նուկներու հայեցի դաստիարակու-թիւնը։

Գեղարուեստական բաժնին մաս-նաւոր փայլ տուին «Բիւրակն» երգ-չախումբի անդամներէն Օր. Մելինէ Աշճեան, որ արտասանեց Միքայէլ Վարանդեանի «Հայ Հերոսները», շատ յաջող կերպով։ Տիկին Կիւ-միւշեան իր երկու մեներգներով եւ Պ. Պ. Սիմոն իր մեներգով։ Պ. Տա-տրեան եւս արտասանեց «Սիամանթոյի «Կոտորած»ը, եւ Պ. Թէրզեան մեներգեց։ Ուղերձ մը կարդացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ կենդա-նի պատկեր մը ներկայացուցին գայլուկները։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով եւ նախագա-հուհիին փակման խօսքով։

Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ջինչին գիւղը

Ջինչին գիւղը, 160 տնուոր, կը գտ-նուի Շամշադինի շրջանին մէջ։ Տե-ղաւորուած է բարձր բլուրներու վը-րայ, կորսուած՝ անտառներու մէջ։ Գիւղացիները, կտրելով անտառները, բացեր են հողի շերտեր, ուր վար ու ցանք կ'ընեն, եւ մասնաւորաբար կը զբաղին անասնապահութեամբ։

Կը բուծանեն խոշոր եղջիւրով անա-սուններ, ինչպէս ոչխար, ձի եւ խոզ։

Դժբախտաբար գիւղը զրկուած է ալօրարանէ եւ ջաղացքէ։ Այս պատ-ճառով, չեն կրնար փայտ կտրել, տախտակ շինել, տուն ու ախոռ կանգ-նելու համար։ Ցետոյ, գիւղացիները մէկ կամ երկու փութ ցորեն աղալու համար, ստիպուած են ամբողջ օրեր կորսնցնել՝ երթալու համար շրջակայ գիւղերու ջաղացքները։

Մանր լուրեր

Բառագեւշարէն կը հեռագրեն խոր-հրդային Հայաստանի, 21 Մայիս Թուականով.—

Երկու օր է, ձիւն կը տեղայ։ Դաշ-տային աշխատանքները դադրած են։ Եթէ ձիւնը դադրի ու հալի, ուշ օր յետոյ կարելի պիտի ըլլայ աւարտել գարնան ցանքը։

⁂ Մայիս 23ի լոյս գիշերը, Երե-ւան, Ալլահվերդեան փողոցին մէջ, հրդեհ ծագեցաւ բնակարանային շի-նարարութեան մարմնին մթերանո-ցէն։ Կրակը տեւեց աւելի քան 3 ժամ։ Պատճառն ու վնասները ճշդուած չեն։

⁂ Անդրկովկասեան կառավարու-թիւնը մասնաւոր մարմին մը ստեղծե-լով պաշտօն տուած է քննելու թէ գե-ղարուեստական ի՛նչ գործեր կը հրա-տարակեն Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի պետական հրատարակ-չականները։

Օդանաւորդներու համագումարը

Հետաքրքրական հարցերու ու-սումնասիրութեան առիթ մը դար-ձած էր օդանաւորդներու համագու-մարը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս ամ-սուան վերջերը, Հռոմի մէջ։

Օրակարգի նիւթերէն յիշենք հարաւային ու հիւսիսային Ատ-լանտեաններու անցքը օդանաւով։ Այսպէս հարց դրուած էր թէ՝

Ա. Կարելի՞ է կանոնաւոր գիծ մը հաստատել հիւսիսային Ատլանտեա-նի վրայ։

Բ. Ո՞ր ուղղութեամբ։

Գ. Ո՞ր եղանակն է յարմարը այդ անցքին համար.

14ի դէմ 10 ձայն հաստատական պատասխան տուին առաջին հար-ցումին։ Թերուդէմ վիճաբանութիւն-ներէ յետոյ, բոլորը համաձայն գտ-նուեցան որ Պերմուտի վրայէն անցնող գիծը, առեւտրական տեսա-կէտով, որեւէ արժէք չի ներկա-յացներ։ Լաւագոյն գիծը կը համար-ուի այն, որ կ'անցնի Իրլանտայի ու Թէռ-Նէօվի վրայով։

Կարեւոր հարցերէն մէկն ալ օդա-յին ճամբաներու ազատութիւնն էր։ Գերմանական տեսակէտով, պէտք էր ազատ յայտարարել օդը օդանաւերուն առջեւ։ Ֆրանսացիները դիտել տուին թէ հարցը պարզ այն նշանակութիւնը չունի թէ պէտք է թոյլ տալ որ օդա-նաւը ակօսէ երկինքը ամէն ուղղու-թեամբ, այլ եւ քաղաքական կարեւո-րութիւն մը, որ կը շահագրգռէ մի-ջազգային քաղաքական տեսակէտնե-րը։ Հետեւաբար յայտարարեցին թէ իրաւասութիւն չունին խօսելու այդ հարցին մասին։ Ֆրանսացիներուն միացան նաեւ Սպանիացիները։ Փոր-թուկալցիները բացարձակապէս յայ-տարարեցին թէ կողմնակից են օդի ազատութեան տեսակէտին։ Անգլիա-ցիները, աւելի քաղաքագէտ, ըսին թէ այդ առաջարկը կարելի է ընդունիլ միայն իբրեւ իտէալական բաղձանք մը։

Համագումարը փակուեցաւ ընդհ. քարտուղարին մէկ ճառով, զոր ար-տասանեց յաջորդաբար երեք անգամ, թարգմանելով երեք լեզուներու։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Կ. Խաչին Դ. Պատգ. Ժողովը, որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, 26 մա-յիսին, իր որոշումներու կարգին՝ ու-նի հետեւեալը.

Նկատելով որ «Արեւմտեան Եւրո-պայի Հայ Կ. Խաչ անունը» այժմ չի բնորոշեր իր գործունէութեան շըր-ջանակը, կ'որոշէ այսուհետեւ գայն անուանել ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉ։

Պիտի խնդրենք որ ինչպէս իր բոլոր մասնաճիւղերը, նոյնպէս եւ հանրային հաստատութիւնները նը-կատի ունենան անունի այս փոփո-խութիւնը.

Կնիք Շրջ. Վարչութեան
Ֆրանսահայ Կ. Խաչի

Յ. Գ.— Կը խնդրուի միւս թեր-թերէն արտատպել այս որոշումը։

⁂

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ջալկարայի Վերաշին. Հայրե-նակցական Միութիւնը, որ կազմուած էր 1926 Ապրիլ 11ին, վերջերս 1932 մայիս 22ի ընդհ. անդամական ժողովին մէջ կարգ մը նկատումնե-րով, որոշեց լուծել Միութիւնը եւ իր գանձը գտնուած 1800 (հազար ութը հարիւր) ֆր.ը Հայաստանի մէջ շի-նարարական գործին յատկացնելու պայմանաւ գրկել Հ. Բ. Ը. Միու-թեան։

(Կնիք)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ Զ. ԸՆՔԱՊԱՊԵԱՆ

Փարիզի Արեւելեան Արուայձան-ներու կոմիտէին կողմէ վերջերս տրուած հանդէսի մը ընթացքին, ո-րուն ներկայ էին զօր. Վէյկան, զօր. Կուրօ, Հանրի Պորտօ եւ ուրիշ պե-տական դէմքեր, գնահատութեան արժանացաւ դաշնակահար տիկ. Զա-պէլ Ընքապապեան, որ նուագեց Լիցի Rhapsodie, Տէպիւսիի Le Jardin sous la pluie կտոր-ները։

ՄԱՄՈՒԼ

"Մեր մասին,,

—)(o)(—

«Երկունք» (Զ. Ո. Մ.ի պաշտօնա-թերթը) վերի խորագրով խմբագրա-կանին մէջ կը գրէ (Գ. Տարի, թիւ 27).

— «Մենք կ'անցնինք շուտով, մեզմէ վերջ մեր որբերը կը մնան։ Գուրգուրացէք անոնց վրայ, որով-հետեւ անոնք են, որ պիտի կազմեն վաղուան հայութիւնը, գիտակից, ուժեղ, ՎՐԻԺԱՌՈՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒ-ՆԸ, որ հաշիւ պիտի պահանջէ իր ամէն կարգի թշնամիներէն»։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

— «Սովորութիւն ըրինք հաւաքելու մեր թերթին մէջ ինչ որ կ'ըսուի մեր մասին, լաւ ու գէշ։ Գրելու տեղն մեր պատմութիւնը, անհրաժեշտ է արձանագրել նաեւ բոլոր արտայայ-տութիւնները, որ եղած են հրապարա-կաւ՝ հայ որբերու մասին։ Մենք, որ ճիգ կը թափենք «միւսներէն» բաժնե-լու մեր որբ ընկերները իրենց հոգի-ով, իրենց սիրտով, կազմելու համար անկախ ընտանիք մը, — չըսելու հա-մար դասակարգ մը, — որ, առանց կեղծաւորութեան, առանց մութ հա-շիւներու, ճանչնայ եւ պաշտպանէ հայ որբերու դատը, վերջապէս մենք, այդ ճիգին մէջ, չենք ուզեր որ մոռ-ցուին մեր կազմակերպութեան շար-ժումներուն պատմութեան ... հետ, խօս-քըն ու գործը մեր խնլացիներուն։

Մենք հաւատքն ունինք թէ մեր ըն-կերները, իրենց միացած ուժով, ի վերջոյ պիտի կազմեն պատմական սե-րունդ մը։ Թէեւ ոչ ոք ուզած ըլլայ, որ յաջողին մեր ձեռնարկները, ոչ ոք օգնած ըլլայ, որ զօրանան մեր մաս-նաճիւղերը։ Բոլորին չկամութեան դէմ, անկախ նիւթապէս ու բարոյա-պէս, մենք կը քալենք ահա աւելի քան 6 տարիէ ի վեր։ Շատեր, եւ մեր «բա-րեկամ»ները, ծիծաղ կը շարժեն ի-րենց «գութ»ով, զոր ցոյց կուտան մեզի փոխան համակրանքի։ Այս մեր Միութիւնը, որ մամուլ ստեղծեց, ջոկ ջոկ մասնաճիւղեր հիմնեց, արտաքին օժանդակութիւն չի սպասեր այլ եւս։ Կարգ մը թերթեր, որոնք բարեկամա-կան տողեր նուիրեցին մեզի, շուտով մոռցան մեզ, եւ մեր թերթին կարճ դադարէն չեն գիտեր ի՛նչ հետեւցնե-լով, գաղրեցուցին թերթերու փոխա-նակութիւնը։ Բարի՛, չա՛տ բարի։ Սակայն կը յիշեցնենք խօսքը Զօր. Անդրանիկի.— «Մենք կ'անցնինք շու-տով, մեզմէ վերջ մեր որբերը կը մը-նան»։ Այո՛, պիտի մնանք ոչ միայն «հաշիւ պահանջելու», այլ եւ ցոյց տալու համար, որ գիմանալ գիտեն որբերը։ Վասն զի «անելիք» ունին ա-նոնք։»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Արկածներ մը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ. ԴԵՍՊԱՆԻ ՄԸ

Պերլինի ֆրանսական դեսպանատան դռնապանը խոր յուզման վայրկեան-ներ անցուց նախորդ օր։ Կէս օրուան մօտ էր, երբ մաքուր ու վայելուչ հագուած անծանօթ մը ներկայացաւ դռնապանին եւ յայտնեց թէ կ'ուզէ տեսակցիլ դեսպանին հետ։ Մերժուե-ցաւ որ եւ է պատրուակով մը։ Այն ա-տեն մարդը մատիտ մը հանեց գրպա-նէն, թուղթի կտորի մը վրայ խնդ-րագիր մը գրեց դեսպանին ուղղուած, որպէս զի Ֆրանսայի համար իրեն ան-ցագիր մը տայ. ու ծրարի մը հետ յանձնեց դռնապանին, խնդրելով որ իր կարգին յանձնէ դեսպանին։ Ու մեկնեցաւ։

Դռնապանը վարանեցաւ եւ բացաւ ծրարը ու սարսափէն՝ գայն նետեց խցիկին միւս անկիւնը։ Ծրարին մէջ՝ կնոջական երկու ձեռքեր կային, տա-կաւին արիւնոտ, կտրուած ճիշդ բա-զուկէն՝ մասգործի վարպետու-թեամբ։

Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստի-կանութեան որ արագ քննութեամբ մը երեւան հանեց թէ անծանօթը ոճրա-գործ մըն էր որ կը փնտռուէր մէկ քանի օրէ ի վեր։ Կացինով սպաննած էր իր մայրը՝ իրենց տան մէջ. յետոյ դիակը մինչեւ տան նկուղը իջեցնե-լով, վայրագօրէն կտրած էր գլուխը, ոտքերն ու ձեռքերը։

Ոճրագործը դեռ նոր ազատ արձակ-ուած էր յիմարանոցէն։

ՍԱԿԱՅՆ ՉԿՐՑԱՒ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՓՐԿԵԼ

Մարզարէն իր գաւառին մէջ պա-տիւ չունի, մանաւանդ երբ մրցորդ պաշտօնակիցները շատ են ու հակայ Հնդկաստանը ուր ամէն մարդ քիչ մը մոգական կարողութիւններ ունի, գոր-ծելու ասպարէզ չէր ձգեր Վարմայի։ Իսկ Վարմա որ կ'երեւի, իր հայրե-նակիցներէն քիչ մը աւելի խելք ու-նէր, փոխանակ տապլտկելու կանոն-ական ու հակականոնական յորձանք-ներու միջեւ, նախընտրեր էր չուել Եւրոպա։ Եւ որովհետեւ բոլոր Ասիա-ցիներուն համար, Եւրոպան մայրա-քաղաքն է Ֆրանսայի, Վարմա եկեր հաստատուեր էր Փարիզ, ուր իր մո-գական ընդունակութիւնները արամա-դրեր էր հանրային առողջապահու-թեան։ Առանց դեղի բժշկութիւն կ'ը-նէր եւ եթէ պէտք է իրեն հաւատալ, բժշկած է նոյն իսկ բժիշկներ...

Բայց օր մըն ալ, երկու կիներ ներ-կայացան իրեն եւ այդ օրէն սկսեալ Վարմայի բախտին անիւը սկսաւ հա-կառակ դառնալ։ Ո՞ր տեղ կնոջ ոտքին տակ փորձ է բռներ արդէն։

Երկու օրիորդներ էին, 60նոց ամէն մէկը, կախ դէմքով ու ծթռած մօր-թով, բայց կարօտակէզ սրտով ու ե-կեր էին Հնդիկէն երիտասարդութիւն ուզելու։

Ու Հնդիկը խոստացեր էր եւ պէտք է խոստովանիլ թէ լրջօրէն ու խղճ-մտութեամբ կը ջանար իր խոստումը կատարել։ Կը պառկեցնէր կիները կո-նակի վրայ եւ ձեռքերը թեթեւօրէն կը պտտցնէր անոնցմարմնին երկայն-քը՝ գլխէն մինչեւ ոտքերը։ Այդ կեր-պով կը բացատրէր տանը մէկ մը՝ երբ օրիորդներուն սիրտը նեղանար, թէ«տիեզերական հոսանուտ»ը կը շրջէր երակներուն մէջ, կը թարմացնէ ա-րիւնը եւ օրիորդները կը հասցնէ երի-տասարդ դառնալու իրենց նպատա-կին։

Այս պարզ ձեռնախաղին համար սա-կայն, մեր վաթսուննոց օրիորդները նշմարեցին թէ 20 հազարական ֆրանք են ցնծացեր, օր մըն ալ խելք ըրին եւ հայելին նայեցան։ Իրենց գլխուն ճեր-մակէն՝ թել մը անգամ չէր սեւցեր եւ ընդհակառակն, կարծես, դէմքի խոր-շոմները մատ մը աւելի կախուեր էին։

Ու դիմեցին դատարան։

Խեղճ մոգը հիմա բանտին մէջ կ'ո-րոճայ իր դժբախտութեան վրայ եւ կ'անիծէ անշուշտ այն օրը, ուր Աս-տուած չգոհանալով կինը ստեղծելէն, իր դէմն է հաներ։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Ստուերները կը կորսուէին ու քաղաքը կը ծածկուէր գորշ թանձ-րութեան մը ներքեւ։ Եկեղեցական զօրքերին միօրինակ աղմուկը կը հեղնէր փոշոտ ճամբան, ու իրենք կը վերադառնային Աշոտն ու Սի-րանը թողած իրենց առջեւ։ Հեռուն, ... ծովը ցցուած ժայռի մը վրայ փարոս մը կը փայլփլար, իսկ լերան ... լուսինը կը բարձրանար։ Լու-... մը պէտք կ'ըլլար, փարոսը ... թագնելու համար։ Տիեզերքի հեզ. ... էր մարդուն դէմ... Բնութիւ-նը մարդկային մտքին դէմ...։

Ու այդ լուսաշող ճամբուն վրայ, ... կը շտապէին հիմա, թէեւ ... կը բաղձային որ երկա-... այդ ճամբան։ Լուռ էին, ու թեւի ... ու պատահական հպումներ բոց մը կը պատցնէին երկուքին մարմիններէն ներս։ Ու երկուքին մէջ ալ մեծ հարցականը կար ու կը ճնշէր իրենց հոգին եւ որ քիչ յե-տոյ բաժնեց զիրենք՝ տագնա-պեցնող, հրդեհող, խեղդող անա-տալութեամբ մը.

— Արդեօ՞ք...։

Առտնիկ երբ տուն մտաւ, հոգին լեցուած էր երջանկութեամբ մը, որ տրամութիւնը միասին կը բերէ, սա-կայն։ Իր ականջին դեռ կը հնչէին Սուրէնին բառերը ու տեսողութենէն չէր հեռանար անոր ալացիկ հասա-կը։ Բայց, չար ու դժնէ գիծերը կուգային, նաեւ, պատկերի մը, ո-րուն նայուածքը գրաւչական բան մը ունէր, մազերու խուրձով մը՝ կախուած ճակատէն ի վար, եւ որ հիմա, հոն, անոր սենեակը՝ սեղա-նին վրայ էր, անտարակոյս...

VI

Պզտիկին գիւղը՝ դիտապաստ անկ-ման մը ձեւին տակ ու արեան ճա-պաղիքներու մէջ, ժամերով մնաց խանութին առջեւ, որուն փեղկերը դեռ կիսով միայն վերցուած էին։

Սպանութեան լուրը տարածուե-ցաւ կայծակի արագութեամբ։

— Եկուր՝ պատմէ, նայինք, Ար-թին աղբար, — ձայնեց Կիւրեղեան եպիսկոպոս՝ իր սենեակին պատու-հանէն, — աղէկ իմացա՞ր, տեղն գտե-ղօ՞ք...։

— Այո՛, — ըսաւ Արթին աղբար՝ երթալով սրբազանին առջեւ — խա-նութը բացած ատեն, թուրք մը կուգայ պանիր կ'ուզէ։ Պզտին կը կշռէ, կուտայ։ Թուրքը դրամ չտուած դուրս կ'ելլէ։ Պզտին դրամը կ'ուզէ. չի պատասխաներ. Պզտին կը կեցնէ։ «Ձանը՛մ, վերջը կուտամ», կը պնդէ թուրքը։ Ու կ'առնեն կուտան։ Պզտին շատ կ'ընդդիմանայ, ըսելով թէ ա-մէն անգամ այդպէս կ'ընէ ու դրամ չի տար եւ, կը փորձէ պանիրը ետ առնել...։

— Է՞... յետո՞յ..

Ատոր վրայ թուրքը կը հրէ. ան ալ անոր կը զարնէ։ Վա՛յ, դո՛ւն ես զարնողը, թուրքը խանութին քէ-փէնքներուն երկար երկաթը կը քա-շէ ու կ'իջեցնէ Պզտիին գլխուն... մէ՛յ մը, մէ՛յ մըն ալ...։ Պզտին կը պառայ...։ Խելքը կը դառնայ... կը գլորի գետին... դիմացի տուներէն կը տեսնեն... մինչեւ դուրս ելլելնին, Պզտին կ'իյնայ արունլուայ...։

— Զարմանալի՛, զարմանալի՛... գոչեց Կիւրեղեան սրբազան՝ աչքերը խոշոր խոշոր բացած, — ո՞ւրկէ է-կաւ այս փորձանքը...։ Մեղքն ալ, Արթին աղբար...։

Ու ելաւ աթոռէն, գզակը դրաւ գլուխը, համրիչը հանեց ու սկսաւ պտտիլ գլխահակ։ Կիւրեղեան ե-պիսկոպոս քանի մը ամիս էր որ ա-ռաջնորդական պաշտօնի կոչուեր էր հոս, ու եկած էր Թօքաթէն։

Քիչ յետոյ, բակին մէջ խօսակ-ցութիւն մը լսուեցաւ։ Քանի մը ե-րիտասարդներ Օննէս աղան կը փնտռէին։ «Թաղման կարգադրու-թիւններու համար ըլլալու է», մտա-ծեց սրբազանը։

Ու յանկարծ, արագ ու տիրական վերելք մը սանդուխներէն։ Դուռը բախեցին։ Ներս մտաւ Սուրէն, Տէր Մեսրոպ հօրը հետ։

Բարեւեց, նստաւ ու՝

— Սրբազա՛ն, — սկսաւ, — տեղ-եակ էք, անշուշտ, դէպքին։

— Այո՛, հիմա առինք այդ դժ-բախտ լուրը...

— Ի՞նչ կը խորհիք ընել։

— Ի՞նչ կրնանք ընել, Պ. Սուրէն։

— Ի՛նչպէս թէ՝ «ի՛նչ կրնանք ը-նել»։ Պէտք է երթալ, բացատրել, բողոքել...։ Օր ցերեկով քաղաքին մէջ մարդ կը սպաննուի՝ օխա մը պանիրի համար, ու «ի՛նչ կրնանք ընել»...

Սրբազանը չպատասխանեց։ Սու-րէնին հետ ծանօթացեր էր գալէն քանի մը օր վերջ։ Հազիւ մէկ երկու հանդիպում ունեցեր էին. բայց, յա-ճախ կարդացեր էր անոր գրութիւն-ները եւ տեղեկութիւններ ունէր ա-նոր մասին։ Գիտէր, նաեւ, որ հան-րային կեանքին մէջ որոշ դեր ու ազդեցութիւն ունեցող, ինչպէս նաեւ նկատելի գրիչ մըն էր։ Եւ սակայն, կը խորհէր սրբազանը «իր բոլոր ա-ռաւելութիւններով հանդերձ, շատ առաջ քշուելիք բան չէ, ոչ ալ աւ-րուելու կուգայ հետը...»։

— Չէ՛ք պատասխաներ, սրբա-զան։

— Կը մտածեմ...

— Մտածելիք բան կա՞յ։ Մտա-ծեցէք մեր այս հոգեբանութեան վրայ։ Մտածեցէք որ եթէ օխա մը պանիրի համար արեւին լոյսին տակ մարդ սպաննուի Հայոց թաղին մէջ, ինչե՞ր կրնան ըլլալ վաղը...

— Աղէկ, բայց տեսնենք մեր է-ֆէնտիներուն կարծիքը ի՞նչ է։

— Սրբազա՛ն, ձեզի որոշապէս կը յայտարարեմ որ եթէ անմիջապէս չմեկնիք վալիին մօտ, ձեզ պատասա-խանատու պիտի բռնեմ...

— Այսինքն... գէ՛... գիտէք ինչ, Պ. Սուրէն... ձեր խորհուրդները ան-շուշտ... Նստէ, տէ՛ր հայրս, նստէ... միասին մտածենք...

— Մտածելիք ոչինչ կայ, սրբա-զան, — միջամտեց Տէր Մեսրոպ — դիւակ մը կայ մէջտեղը ու յանցա-ւոր մը...

— Է հա՛, ճիշդ է... բայց, սանք փափուկ խնդիրներ են... խոհեմու-թեամբ, հաշիւով պէտք է շարժիլ... Արթին աղբար, — բարձրացուց ձայ-նը սրբազանը։

Կ. ՄՆՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ գաւառներ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրերով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սարսել

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս:
81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճազ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Պէլֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
Կէմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԶԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր — Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը
Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲՈՅԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մուտքը ազատ է

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հ. Յ. Դ. Ռազմիկ խումբին կողմէ
Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Արարատ միութեան սրահին մէջ:
Նիւթ՝ պետութիւն եւ յանկախութիւն
Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ
Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ
Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Հրապարակային խանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ
եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը
Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ:
Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾԻԻ փանֆառ խումբը:
Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արծիները:
Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ դառնագէտ մահուան առթիւ իր տիկնոջ, հօրեղբօր (Ամերիկա), հօրաքրոջ եւ բոլոր պարագաներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով.—Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան տեղեկատուութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբի ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը.

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն. բոլոր անդամ. ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Երաժշ. Միութեան պարգեւաբաշխութեանց շահած են հետեւեալ թիւերը.—
745 3974, 8262, 2353, 9385, 756, 6877, 8608, 322, 8407, 4818, 61, 9447, 5925, 6460, 7105, 2713, 114, 3956, 338, 7766, 4883, 605, 8067, 604, 3052, 384, 4937, 2393, 4635, 3556, 2732, 5066, 1642, 3300, 8736, 203, 1331, 5686, 9702, 2917, 8760, 6175, 3914, 777, 7019, 7424, 4461, 1647, 7271, 1268, 4647, 7958, 4172, 457, 5472, 7202, 4578, 1242, 4473, 7777, 4359, 3646, 7529, 5760, 1643, 6607, 7849, 6223, 8630, 2769, 5741, 9626, 872, 4147, 5922, 9661, 2046, 7083, 671, 8107, 7098, 8675, 30, 1649, 5136, 3244, 5091, 5403, 6032, 4053, 5068, 9892, 2017, 841, 8802:

Դիմել (շահող տոմսերով) պարգեւները ստանալու համար Պ. Կ. Բիրենցի, 4, Rue de l'Etoile Բ. յարկ, ամէն օր ժամը 9էն 12 մինչեւ Յունիս 31 չդիմողներու պարգեւները կը մնան Միութեան:

Անհրիկայէն նոր ժամանած

ԼԷՕՆ ՅԱՐՈՒԹ

Պիտի Ներկայացնէ

ԼԷՕՆ ՅԱՐՈՒԹ Աբեղայի դերին մէջ

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին

Théâtre MONTMARTRE L'ATELIER

Place Dancourt, Métro: Pigalle et Anvers

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Իսկ իրիկունը ժամը 8.45ին նոյն թատրոնին մէջ

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ֆրանսերէն լեզուով եւ Օտէոնի յայտնի դերասաններու հետ կը ներկայացնէ

OTHELLO

ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 եւ 10

Տոմսերը կը ծախուին ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը եւ ծանօթ տեղերը

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի[illegible] տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, Ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիր. առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême Ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

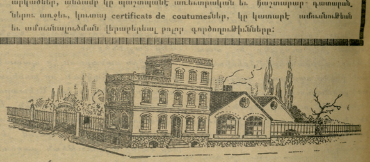

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ յանձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:
Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար՝ երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:
Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:
Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանակ 20, Passage Prado, (մէթրօ Սէն-Տընի)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱ[illegible]
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Տնտեսական տագնապ չկայ

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒԻ Է արեւելեան նպարեղէններու կարեւոր վաճառատուն մը: Գեղեցիկ խանութ, երկար պայլ, վարձքը՝ չնչին: Շահը երաշխաւորուած:
Դիմել՝ Société Martayan-Azizian, 52-54 rue Piat, Փարիզ, մէթրօ Պէլվիլ:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց առանց ուշ դարձնելու՝ կասցաւ ու նայեց փողոց: Մարդ չկար. եւ ջրանցքը մի մռայլ ու անճոռնի չերտի նման բաժանում էր իրարից իր երկու բորբոսած պատերը: Այն անծանօթ աշխարհը կարելի է խիստ մըռայլ էր լինելու, բայց անշուշտ չէր կարող լինի աւելի գձուձ ու աւելի ձանձրալի, քան ինչ նա թողնում էր: Ափսոսալու ոչինչ չունէր, ոչինչ չունէր տխրելու: Թողնում էր ետեւը մի մանր գարշելի աշխարհ, լիքը սոսր սուտ, անճարակ խաբեբաներով ու գարշահոտ ճահիճներով, որոնք նոյն իսկ այնքան խոր չէին, որ այդ բոլորը խեղդէին ու ծածկէին:

Ջրանցքի եզերքով իջաւ մինչեւ Մեդիչիների պալատի առաջ մի փոքրիկ հրապարակ: Այստեղ էր նրա դէմը եկել Ջեմման դէմքը յուզուած, ձեռքեր պարզած: Մի փոքր սանդուղ քարէ խոնաւ աստիճաններով տանում էր ցած դէպ ի բերդի խրամը: Այնտեղ ցեխոտ ջրանցքի միւս կողմում բարձրանում էր բերդը: Առաջ նա չէր էլ նշմարած, ինչ ողորմելի ու կքած տեսք ունէր այդ շէնքը:

Նեղ փողոցներով գնաց մինչեւ նաւահանգիստը, այնտեղ հանեց գլխարկը ու ջուրը նետեց. Թող գտնեն երբ իր գլխակը խնտռելու կը լինեն: Յետոյ շարունակեց ճամբան ափն ի վեր մըտածելով՝ թէ հիմա ի՞նչ էր անելու: Պէտք էր թաքնուիլ մի որ եւ է նաւի մէջ, որը դժուար գործ էր սակայն: Վճռեց գնալ ահագին թումբի վրայով, մինչեւ ծայրը, ուր մի գինետուն կար. այնտեղ գուցէ ճարուէր մի նաւաստի որին կաշառելը կարելի լինէր:

Սակայն փակ էր նաւարանները տանող դուռը: Ինչպէ՞ս անց կենար մաքսատան պահակի մօտից: Բաւականաչափ փող չունէր մօտը վճարով անցնելու համար, այն էլ դեռ առանց անցագրի: Բաց ի դրանից՝ կարող էին եւ ճանաչել:

Երբ «Չորս Մաւրերի» բրոնզէ արձանին էր հասել, տեսաւ մի մարդ, որ դուրս գալով նաւահանգստի դէմի հին տանից մօտենում էր կամուրջին: Իսկոյն սլացաւ աձանի ետեւը թանձր ստուերի մէջ, թաք կացաւ եւ բըղուշ զլտել սկսեց պատուանդանի անկիւնից:

Մի աստղազարդ փափուկ ու տաք գարնան գիշեր էր: Ջուրը խփում էր ատաղանի քարէ պատերին, եւ սանդուղների մօտ թեթեւ կոհակների ծիծիւմը մի մեղմ ծիծաղի էր նմանում: Մօտիկում ճռնչեց մի շղթայ եւ սկսեց հանգիստ օրօրուել կէս մութի մէջ: Մի ահագին երկաթէ ծխնելույզ բարձրանում էր վեր բարձր ու տխուր: Աստղալից երկնքի եւ մարգարտէ ամպերի ֆոնի վրայ որոշ աչքի էր ընկնում մութ արձանը իր շղթայուած ու մաքառող գերիների կերպարանքով, որոնք ի զուր վերջին ուժերով դիմադրել էին ուզում անգութ բախտին:

Մարդը գալիս էր ջրի ափով ու անհաստատ քայլերով՝ մի անգլիերէն փողոցային երգ շրթունքին: Անշուշտ մի նաւաստի էր լինելու որ եւ էր դառնում խմելուց: Չէր երեւում ուրիշ ոչ ոք: Երբ մարդը աւելի մօտեցաւ, Արթուր դուրս եկաւ իր թաքստոցից ու կանգնեց ճամբի մէջտեղում: Նաւաստին կորեց երգը հայհոյանքով ու կանգ առաւ:

— Կամենում եմ խօսել ձեզ հետ. — ասաց Արթուր իտալերէն: — Հասկանո՞ւմ էք ինձ:

Մարդը շարժեց գլուխը:

— Ի զուր խօսել ինձ հետ ծտի լեզուով. — ասաց նա. յետոյ անցնելով մի վատ ֆրանսերէնի՝ հարցրեց բարկացած. — ի՞նչ էք ուզում. ինչո՞ւ կանգնեցրիք ինձ:

— Եկէք ինձ հետ մի վայրկեան այստեղ, ուր այնքան լոյս չէ: Ուզում եմ խօսել ձեզ հետ:

— Ա՜յ, քեզ բան. ուր այնքան լոյս չէ: Մօտերնիդ դանա՞կ կայ:

— Ո՛չ, չէ: Միթէ չէ՞ք տեսնում, որ ես յոյս եմ դրել ձեր օգնութեան վրայ: Եւ կը վճարեմ դրա փոխարէն:

— Այո՛, սիրուն էլ հագուած էք:

Նաւաստին նորից անցաւ անգլիերէնի: Գնաց Արթուրի ետեւից եւ յենուեց արձանի վանդակին:

— Հապա՛. — ասաց նա: — Ի՞նչ էք ուզում:

— Պէտք է որ ես այստեղից հեռանամ:

— Հը՛, փախչել: Ուրեմն ի՞նչ, ուզում էք ձեզ թանցնե՞մ: Ի՞նչ օյին էք արել. դանակով մէկի փո՞րը, հա՞: Այստեղ բոլորդ էլ նոյն տեսակի էք: Հիմա ի՞նչ էք ուզում ինձնից: Ձեզ ոստիկանութեան պահականոցը տանե՞մ, թէ՞ ինչ:

Գինդ ծիծաղեց մի հարբած ծիծաղով ու աչք անելով Արթուրին:

— Դուք ո՞ր նաւից էք:

— «Քարլօտա»ից: Նաւում է Լիվորնոյի ու Բուէնոս Այրէսի մէջ: Բերում է իւղ ու տանում կաշի: Ա՛յ, այնտեղ է: — Ու ցոյց տուեց նաւահանգստի ուղղութեամբ: — Մի զզուելի հին տակառ:

— Բուէնոս Այրէ՞ս. լաւ: Թաքցրէք ինձ «Քարլօտա»ի վրայ մի անկիւնում:

— Ի՞նչքան էք տալու:

— Շատ չեմ կարող: Ընդամէնը մի քանի պաօլի ունիմ:

— Յիսունից պակաս չեմ կարող: Դա դեռ աժան է ձեզ պէս սիրուն հագնուած մի մարդու համար:

— Ի՞նչն էք անուանում դուք սիրուն: Թէ ձեզ շատ է դուր գալիս շորերս, փոխենք: Բայց փող ունեցածիցս աւելի չեմ կարող տալ:

— Բայց ունիք ժամացոյց:

Արթուր հանեց նուրբ փորագրուած ու էմալյով զարդարուած, կանացի ոսկի ժամացոյցը, որի կափարիչին փորուած էր Գ. Թ. տառերը: Ժամացոյցը մօրն էր. բայց հիմա բոլորը մէկ էր նրա համար:

— Ա՜, — բացագանչեց նաւաստին արագ մի հայեացք ձգելով ժամացոյցին: — Ի հարկէ, գողցուած. տեսնե՛մ:

Արթուր ղէն հրեց նրա ձեռքը:

— Ոչ՛. ժամացոյցը կը ստանաք, երբ արդէն նաւի վրայ կը լինենք, ոչ առաջ:

— Նա՛, վերջ ի վերջոյ այնքան էլ յիմար չէք եղել: Ախր, սա ձեր առաջին օյինն է չէ՞, դրաց կը զգամ:

— Դա արդէն իմ գործն է: Ոստիկան է գալիս:

Նրանք մտան արձանի ետեւը եւ ըսպասեցին մինչեւ անցկացաւ ոստիկանը: Յետոյ նաւաստին ելաւ ու պատուիրելով Արթուրին, որ հետեւի, բերքը առաջ անցաւ մի յիմար ծիծաղ շրթունքին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1932

10 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1902

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29Ը

Ռամկավարները Մայիս 28ի պատմական նշանակութիւնն ու իմաստը հաստատելէ եւ մէկ շաբաթ անցած՝ ուրանալէն յետոյ, կ'ապաւինին Նոյեմբեր 29ին: Տարտամ, անգիտակից ու անուղեղի ապաւինում:

Այս երկու թուականները պարզ թուականներ չեն. անոնք քաղաքական իմաստ ու բովանդակութիւն ունին, ամէն մէկը հետեւողական ու հիմնական ծրագիր մը կ'ընդգրկէ եւ կը բնորոշէ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ ազգային շարժման երկու հոսանքները: Երբ Ռամկավարներու օրկանը բերան կը բանայ այդ թուականներու մասին, ստիպուած է նաեւ որոշ քաղաքական դաւանանք ցուցադրել, դաւանորիլ ու ճշդել իրքերը: «Հարեւանցի» բռնուած ու քաշքշուած նախադասութիւնները չեն կրնար փրկել կացութիւն մը, որ հայ իրականութեան մէջ կ'ուզէ դեր մը ստանձնել:

Մայիս 28ը «պատմական խոշորագոյն թուականն է մեր ժամանակակից տարեգրութեան», որովհետեւ, դարերու ստրկութիւններէն յետոյ, հայ ժողովուրդը բազմաթիւ դժբախտութիւններու գնով՝ հիմքը կը դնէր իր ազգային անկախ պետութեան. ու այդ հիմնարկումին հայ ժողովուրդն ազգովին իր մասնակցութիւնը կը բերէր: Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը Հայոց ազգային իտէալի իրականացումն էր, անոր քաղաքական ոգու արտացոլացումը, որ դարերէն կուգար, ու դարեր շարունակ պիտի ապրի մեր ժողովուրդին մէջ:

Անոնք որ կը հաւատան հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ վերածնունդին, անոնք որ ազգ ու պետութիւն դառնալու ձգտումն ունին, վերջապէս, անոնք որ քաղաքական դեր մը կը ստանձնեն՝ թէկուզ նուազագոյն չափով սատարելու հայկական ազատագրութեան, անոնք Մայիս 28ի տօնին եւ անոր իմաստին հետ պիտի քալեն: Այդ, ինքնին ազգային – քաղաքական ծրագիր մըն է:

Իսկ ի՞նչ կը ներկայացնէ Նոյեմբեր 29ը մեր պատմութեան մէջ:

1920ի Նոյեմբեր 29ին, երբ Թուրքերը բոլշեւիկեան Ռուսաստանի նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ Կարսն ու Ալեքսանդրապոլը գրաւած՝ յաղթականի պայմաններ կը պարտադրէին հայկական կառավարութեան, անդին՝ Խազախի շրջանին մէջ, հայ բոլշեւիկները քանի մը հարիւր Թաթարներու եւ Ռուսներու հետ միասին՝ կռնակէն կը հարուածէին հայկական կառավարութիւնը, որ իր ամբողջ ուժերը լարած էր թրքական ճակատին դէմ՝ ինքնապաշտպանութեան վերջին ճիգով: Ու այդ օրը, հայ բոլշեւիկները Հայաստանի անկախութիւնը կը ջնջէին, ու երկիրը կը յայտարարէին Խորհրդային, այսինքն բոլշեւիկացած:

Նոյեմբեր 29ը հայ բոլշեւիկներու կուսակցական տօնն է, անոնց ծրագիրներու եւ ըմբռնումներու իրականացման օրը, որ ոչ մէկ առնչութիւն ունի հայ հայրենիքի տարածութեան, պետական հիմնաւորման եւ մնայուն ազատութեան ու անկախութեան հետ:

Դաշնակցութեան եւ հայ բոլշեւիկներու հակամարտութիւնը յայտնի է եւ բազմիցս հիմնաւորուած: Հետեւաբար մեր տեսակէտներու մասին չխօսինք: Եւ տեսնենք թէ Ռամկավարները ի՛նչպիսի պատասխանատուութեան գիտակցութիւն կը յայտնաբերեն այս կարգի խնդիրներու հանդէպ:

Ըստ «Ապագայ»ի «չքնաղ» արտայայտութեան «Հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տարեդարձի փոխարէն պիտի կրնար տօնել Մայիս 28ը իբր Հայաստանի կազմութեան թուական, եթէ չարգացուէր Նոյեմբեր 29ով ապահովուած Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը»:

Եթէ կարող էք, դուրս ելէք այս քաոսէն: Միա՛յն ռամկավարը կրնայ այսքան անպատասխանատու պաշտպանի դեր ստանձնել տեղ մը, ուր խօսելու իրաւունք չունի: Նոյեմբեր 29ի տէրն ու տիրականը հայ բոլշեւիկներն են. անոնք են որ կ'ուրանան Մայիս 28ը. հետեւաբար ի՞նչ խօսք Հայոց պետութեան հիմնադրութեան մասին: Իսկ մենք, Դաշնակցականնե՛րս, հիմնովին հակառակ ենք Նոյեմբեր 29ի ե՛ւ գործնական ե՛ւ տեսական ծրագրին, դաւանանքի եւ գործելակերպի յստակ ու որոշ տարբերութիւններով: Ներկայ Հայաստանի բանակալ վարչութիւնը եւ բոլշեւիկ կուսակցութեան տիրակալութիւնը կը մերժենք, սակայն հայ հայրենիքը եւ հայ ժողովուրդը որ անկախութեան օրերուն հիմքն էին Հայոց պետութեան, հիմքը կը մնան մեր ազգային հաւաքականութեան ու հիմքը պիտի ըլլան վաղուան ազատութեան, կը սիրենք եւ անոր բարգաւաճումին ու վերածնունդին կը նուիրենք մեր ուժերը:

Կը մնան Ռամկավարները, որոնք ոչ Դաշնակցական են եւ ոչ ալ բոլշեւիկ: Վերը յիշատակուած մանուածապատ նախադասութենէն կ'երեւի թէ՝ անոնք Դաշնակցութեան պէս չեն ուրանար Նոյեմբեր 29ը, եւ հետեւաբար՝ որպէս յիշատակի օր՝ կրնան յիշել նաեւ Մայիս 28ը: Այսինքն «հարեւանցի» բռնած՝ աս ալ կ'ընդունիմ, ան ալ կ'ընդունիմ: «Իմաստուն» դիրք, առանց քաղաքական ըմբռնումի:

Եթէ Նոյեմբեր 29ը կ'ընդունիք, պարտաւոր էք ընդունիլ բոլշեւիկեան ամբողջ վարդապետութիւնը եւ անկէ բխած գործելակերպը. ու այդ պարագային՝ ձեզի համար Մայիս 28ը կը դառնայ սգատօն մը: Իսկ եթէ հետաւոր յիշատակութիւնը պիտի ընէք Մայիս 28ին, որպէս խոշորագոյն թուականի մը, դուք կը հաշտուիք թշնամի Նոյեմբեր 29ին: Քաղաքական դաւանանքի այս յստակ դաւանորութեան մէջ՝ «սանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ կ'ըլլայ» չկայ:

Դուք որ Նոյեմբեր 29ը չէք ուրանար, ինչո՞ւ համար, այդ կապակցութեամբ, մինչեւ հիմա չկրցաք տօնել Մայիս 28ը, կամ ընդունիլ տալ հայ բոլշեւիկներուն, որոնք եկան հիմնուած ու ձեւաւորուած հայրենիքը բռնագրաւեցին եւ ուրացան անոր ծնունդի օրը:

Այս երկընտրանքին մէջ, դուք հանդիստ խղճով Մայիս 28ը սգատօն մը կը նկատէք, եւ կը թեքուիք դէպ ի Նոյեմբեր 29ը, այսօրուան Հայաստանի վարիչները չվշտացնելու համար:

Արդ, դուք կը յիշէք անցած տարուան Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութիւնը, որ բոլշեւիկեան կուսակցութեան ցոյց մը եղաւ, (համաձայն ձեր թերթի տեղեկատուութեան), ու ի պատասխան ձեր դիտողութիւններուն, հրապարակով՝ ձեզի պատասխանեցին թէ Հայաստանի տօն գոյութիւն չունի, իրենք Հայաստանի բոլշեւիկացումը կը տօնեն:

Դուք գիտէք նաեւ, որ ամէն օր Խորհ. Հայաստանի թերթերը ձեզ թշնամի կը հռչակեն ներկայ Հայաստանին: Եթէ դուք, այս բոլոր նախատինքներէն յետոյ, «յանուն հայ ժողովուրդի շահերուն» ամէն զոհողութեան կ'երթաք Նոյեմբեր 29ին բարեկամ մնալու համար, եթէ դուք այնքան դիւրութեամբ կրնաք հրաժարիլ Հայոց անկախութեան գաղափարէն եւ Մայիս 28էն, պէտք է քիչ մը աւելի ազնիւ դառնաք հանդէպ Նոյեմբեր 29ին եւ հրաժարիք նաեւ ձեր կուսակցութենէն, հրաժարիք ձեր սեփականութեան իրաւունքներէն, հրաժարիք ձեր բոլոր հաստատութիւններէն, այսպիսով դոնէ ներկայ Հայաստանի թշնամիներէն մէկը կը պակսի:

Դուք չէք հրաժարիր այս բոլորէն, բայց դիւրութեամբ կը հրաժարիք ազգային հարստութիւններէն եւ իտէալէն, իբր թէ հայ բոլշեւիկները չվշտացնելու համար:

Այս բոլորէն յետոյ, թոյլ տուէք ըսելու, որ դուք ոչ Մայիս 28ին կը հաւատաք, ոչ ալ Նոյեմբեր 29ին:

Դուք ազգային հիմնական դաւանանքէ զուրկ էք:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՏՕ՛, ԼԱՃ ՏՆԱՒԵՐ,,

Շահ-Մուրատեանի երգն է, որ ահա երեսուն տարիներէ ի վեր, թովիչ ու զինովցնող, կ'անձրեւէ հայ ժողովուրդի հոգուն վրայ, բնաշխարհիկ գոյներով ու երանգներով ա՛յնքան յստակ ու կարկաչուն, ա՛յնքան զգայուն ու բբբռուն:

Մեր ժողովուրդի հոգիի խորքերէն փրթած մրմունջներն են, որ հեռու հեռու ակունքներէն բխած, արուեստի կատարելութեամբ ճոխացած, վարպետի շեշտերովն ու երանգներովն ընդելուզուած՝ ինքնայատուկ զգայնութիւն մը կ'առնեն, երբ Շահմուրատեանը կ'երգէ:

Ու ատոր համար՝ կ'ըսենք, — Շահ-Մուրատեանի երգը...

Ամբողջ նկարագիր մըն է այդ երգը, արուեստագէտի եւ բնորոշող նկարագիր մը, որ իրենը մնաց՝ հայկական ամբողջ հորիզոնին վրայ:

Երգիչն անցաւ հայկական բոլոր հորիզոններէն, իր ձայնը լսուեցաւ բընաշխարհին մէջ ու բնաշխարհէն դուրս, ուր բեկոր մը ափ ինկած էր՝ կարօտ հայրենի լեռներուն:

Ու Շահ-Մուրատեան, ամէն անգամ, կարծես կանգնած Ծովասարի կամ Սիփանի վրայ, իր զմայլելի ձայնը տարածեց՝ լեցնելով հայրենի հովիտներն ու պուրակները, ընդգրկելով զինք լըսողներու հոգին՝ վերացած երգիչի տաք շունչին տակ:

Ե՛րբ կը սկսի եւ երբ կը վերջանայ անոր երգը, մենք այլ եւս չենք գիտեր, վասն զի անոր ձայնին ալիքները մեզ հետ կը տանին տեւականօրէն:

Լսա՞ծ էք Անտունիի փլած սրտի մղկտանքը՝

— «Տօ՛, Լաճ տնաւեր...»

կամ՝ լեռնական ժողովուրդի մը ափսոսանքը,

— «Հազա՛ր ափսոս, Մոկաց Միրզէն...»

Եթէ լսած էք, երբե՛ք չէք մոռնար:

Այո՛, Շահ-Մուրատեանի երգելէն յետոյ, անոր ձայնին ղօղանջը կը մնայ հոգիներուն մէջ, երկա՛ր, շա՛տ երկար:

Վաղը, շաբաթ երեկոյ, մենք դարձեալ բախտը կ'ունենանք լսելու Տարօնի Պլպուլը:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ֆրանսայի վարչապետն ու ելմտական նախարարը քննութեան ենթարկեցին Փարիզ գումարուած յատուկ յանձնախումբին եզրակացութիւններն ու թելադրութիւնները կեդր. Եւրոպայի ելմտական ու տնտեսական կացութեան մասին եւ յանգեցան այն եզրակացութեան թէ, որ եւ է լուծման վրայ կանգ առնել, առանց ծանօթանալու Անգլիոյ կարծիքին անկարելի է: Յայտնի է թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը չուզեր մասնակցիլ որոշ գումարի մը հայթայթման, որով կարելի պիտի ըլլայ օժանդակել պալքանեան երկիրներուն: Իսկ Ֆրանսական կառավարութեան համար կարեւոր է այն տեսակ քայլեր առնել, որոնք ապահովեն տեւական բարւոքում մը Պալքաններու տնտեսական կացութեան համար:

Կը կարծուի թէ, Փարիզի մէջ կիրակի օրուան տեսակցութեան ընթացքին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները նկատի պիտի առնեն կեդր. Եւրոպայի նիւթական օժանդակութեան հարցն ալ:

ՍՏԱԼԻՆ ՀԻՒԱՆԴ

Լեհական թերթ մը Մոսկուայէն կ'իմանայ թէ Գերմանիայէն Մոսկուա կանչուած 19 գերման մասնագէտներէն 12ը հրաւիրուած են Ստալինի քով, բժշկական խորհրդակցութեան մը համար:

ԶԱՐՕ ԱՂԱՅԻ ՄՐՑԱԿԻՑԸ

Լենկիւրիէն տրուած լուր մը կարուածահար պիտի ընէ համբաւաւոր Զարօ աղան որ իր 156 գարունները կը պտտցնէ այս միջոցիս Անգլիոյ մէջ: Կը յիշուի թէ այս Քիւրտը իբր Թուրք, Ամերիկացիի մը կողմէ վարձուեցաւ, Ամերիկայի մէջ ներկայացնելու իր 156 տարիները:

Արդ, տրուած լուրի մը համաձայն Թիֆլիսի մէջ երեւան ելած է ուրիշ Քիւրտ մը որ 9 տարի մեծ է Զարօ աղայէն: Թիմուր աղա, այս է անունը Զարօի մրցորդին — անցեալները իր ծննդեան տարեդարձը տօներ էր: Ամողջ է, միայն կը գանգատի թէ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր տեսողութիւնը սկսած է տկարանալ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՄԱՌԸ

Ֆրանսա գարնան վերջաւորութեան ամրան եղանակ մը անցուց, փոթորիկով, անձրեւով ու ցուրտով եւ երկու օրէ միայն կը գարնան օդ կը շնչէ: Իսկ Յունաստան կը մրկի:

Աթէնքէն տրուած լուր մը, իրօք կը հաղորդէ թէ մէկ քանի օրէ ի վեր, սաստիկ տաք կ'ընէ: Շուքի մէջ 37 աստիճան:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կորկուլով իր խցիկին մէջ կը շարունակէ գրել, եւ երբ ձեռքը յոգնի, կը սկսի խօսիլ ինքնիրեն, մինչ ամբաստանիչ ատեանը կը քննէ իր անհատնում թղթածրարը: Դեռ յայտնի չէ թէ նախագահին սպանիչը ի՛նչ կը գրէ, բայց իր թուղթերը լեցուն են զարմացականներով, հարցականներով եւ կախման կէտերով...

Փաստաբանները ինչպէս գրեր էինք կը պահանջեն յաւելուածական քննութիւն մը Կորկուլովի մասին: Ամբաստանիչ ատեանը պէտք տեսած է նախ քան որոշում մը տալը այդ մասին, հարցը քննելու մանրամասնօրէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալիայէն Թուրքիա վերադարձի ճամբուն վրայ, հանդիպելով Յունաստան, Թուրք նախարարները յայտարարեցին թէ Յունաստանի հանդէպ տոգորուած են բարեկամական նոյն տրամադրութիւններով: Ըստէթ փաշա ընդունեց վարչապետ Պ. Փափանաստասիուի (այժմ հրաժարած) մէկ առաջարկը՝ մասնագիտական յանձնախումբի մը ուսումնասիրութեան յանձնելու՝ երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութեանց զարգացման հարցը: Ընդունեց նաեւ որ Պալքանեան վերջին խորհրդաժողովին մէջ մշակուած Թուրքեւյոյն թղթատարական միութեան ծրագիրը գործադրուի կարճ ատենուան մէջ:

Մամուլի ներկայացուցիչներուն, Ըստէթ փաշա յայտարարեց թէ Թուրքիոյ քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ դրացիներու հետ բարեկամական յարաբերութեանց մշակումը, ահա թէ ինչո՞ւ, ըստ Ըստէթի «ոչինչ պէտք է փնտռել Խորհրդային Միութեան հետ կնքուած ելմտական, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական համաձայնութեանց մէջ»:

Աթէնքի մէջ, ամէն մարդ նշմարած է թէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը մերժեցին ներկայ ըլլալ ճաշկերոյթին, զոր յունական կառավարութիւնը տուեր էր ի պատիւ Թուրք նախարարներուն:

Միջադէպ մը Նեղուցներու յանձնախումբին մէջ

Պոլսոյ թրքական մամուլը արձագանգ կուտայ միջադէպի մը որ պատահած է Նեղուցներու յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ: Յանձնախումբը ռուսական կառավարութենէն տեղեկութիւններ էր ուզեր՝ Սեւ Ծովու նաւատորմին մասին: Ռուսիա որ չի ճանչնար յանձնախումբին հեղինակութիւնը, իր պատասխանը յանձնախումբին հաղորդեր էր Թուրքիոյ արտաքին գործավարութեան միջոցաւ:

Խորհրդային կառավարութեան այս ընթացքը, Նեղուցներու յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ բուռն բողոքներու տեղի տուաւ: Սակայն որ եւ է որոշում չտրուեցաւ այդ մասին: Հարցը պիտի քննուի յառաջիկայ նիստի մը մէջ:

Ֆոն Փափէն սխալ տեղի տալ

Գերման կառավարութիւնը մտադրեր էր փրուսիական կառավարութեան մօտ նշանակել իր մէկ լիազօրը, ինչ որ դժկամակութիւն կը պատճառէր մանաւանդ հիթլերեաններուն:

Արդ, գերման կառավարութիւնը անպաշտօն կերպով կը հերքէ այս լուրը յայտնելով թէ այդ տեսակ մտադրութիւն չէ ունեցած:

Անգլօիրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտական Ծերակոյտը զբաղեցաւ անգլիական գահուն հանդէպ հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագծով:

Ծերակուտական մը առաջարկեց յետաձգել օրէնքի գործադրութիւնը, մինչեւ որ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ սկսած բանակցութիւնները վերջանան, ինչ որ չընդունուեցաւ, Իրլանտայի վարչապետին՝ Տէ Վալերայի միջամտութեան վրայ:

Այն ատեն օրինագիծը կէտ առ կէտ քուէարկութեան դրուեցաւ: Ընդունուեցաւ հաւատարմութեան երդումի ջնջումը: Բայց Ծերակոյտը մերժեց օրինագծին երկու կարեւոր յօդուածները որոնցմէ մէկը կը ձգտի ջնջել Սահմանադրութեան այն յօդուածը որ օրէնքի ուժ կուտայ անգլեւիրլանտական դաշնագրին եւ գերակշռութիւն նոյն իսկ սահմանադրական օրէնքին վրայ, միւսը՝ փոփոխութեան կ'ենթարկէ սահմանադրութեան օրէնքին մէկ տրամադրութիւնը՝ որ գոյն կը կապէր անգլեւիրլանտական դաշնագրին:

Ծերակոյտը ուրեմն, ընդունելով հաւատարմութեան երդումի ջնջումը, կը մերժէ ամէն կապ խզել Անգլիոյ հետ: Կը նշանակէ թէ Իրլանտական Ծերակոյտը դէմ է Տէ Վալերայի քաղաքական անկախացման ձգտումին եւ կը շարունակէ Իրլանտան նկատել անգլիական գաղթավայրութիւն մը:

Ծերակոյտի որոշումը ձախողութիւն մըն է Իրլանտայի վարչապետին համար որ այսօր իսկ, Լոնտոն հասաւ, շարունակելու համար Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարներուն հետ սկսած բանակցութիւնները:

Վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն առաջին հանդիպումը դրական արդիւնք մը չէ տուած եւ Ծերակոյտի որոշումէն յետոյ, կրնայ ըլլալ որ Անգլիա պնդէ իր տեսակէտին վրայ: Իսկ Տէ Վալերայի համար, կ'ըսուի թէ տեղի չպիտի տայ Ծերակոյտին առջեւ:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Էրիօ-Մաքտոնալտ տեսակցութիւն մը

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնալտ ընդունած է Ֆրանսայի վարչապետին Էրիոյի հրաւէրը տեսակցութիւն մը ունենալու Ժընեւի եւ Լօզանի հանդիպումներէն առաջ: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, այս կիրակի: Անգլիոյ վարչապետին պիտի ընկերակցի արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն:

Ուրեմն, կիրակի օրուան տեսակցութիւնը պիտի դառնայ զինաթափութեան եւ պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերուն շուրջ: Յայտնի է թէ անգլիական կառավարութիւնը հատուցումներու հարցին մասին չունի այն տեսակէտը որ Ֆրանսայինն է: Անգլիական կառավարութիւնը երեք տեսակ լուծում նկատի ունեցած է, — հատուցումներու ջնջում, — իբր հաշուեյարդար, Գերմանիոյ կողմէ վճարում միանուագ գումարի մը, — Գերմանիոյ տալ երկար պայմանաժամ մը, որմէ վերջ վճարումները վերսկսին: Ամէն պարագայի մէջ, այս երեք լուծումները կը նշանակեն Եունկի ծրագրին թաղումը:

Կ'ըսուի թէ Անգլիա մտադրած է Լօզանի մէջ առաջարկել պարտքերու եւ հատուցումներու բոլորովին ջնջումը: Թէեւ այս հարցին մէջ՝ վերջին խօսքը պիտի մնայ Ամերիկայի, որ դէմ է պարտքերու ջնջման:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ԴԱՒԸ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԴԷՄ — ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ — ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱՂԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ — ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՀԵԼԼԷՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են արդէն այն դէպքերուն, որոնք պատահեցան Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ, խորհրդային դեսպան Պ. Փօթեմքինի «անհարկի», «այլանդակ», «վարկաբեկիչ» եւ «կօշիկէն վեր» միջամտութեան պատճառաւ վերջին պահուն: Զակերտուած բառերս խորագիրներն են յօդուածներուն, որոնք գրուեցան այս առթիւ բոլոր յունական թերթերուն կողմէ, Փօթեմքինի դէմ եւ առհասարակ բոլոր համայնավարներուն: Կ'արժէ յիշել մանաւորաբար քանի մը շատ կարեւոր եւ հեղինակութիւն ունեցող թերթերու արտայայտութիւնները, ուղղուած խորհրդային դեսպանին:

«Աթէնաիքի Նէա», «Այլանդակ միջամտութիւն մը» խորագրով, իր «խոր զարմանքը» կը յայտնէր դեսպանին միջամտութեան, եւ ցաւր՝ նախարարութեան, որ «ձեւով մը ընթացք տուած էր» այդ «այլանդակ միջամտութեան», արգիլելով կամ ուրիշ տեղ փոխադրելով սպիտակ Հայերու հաւաքոյթը»:

«Փաթրիս» (վենիզելոսական) իր խոր զայրոյթը կը յայտնէր խորհրդային դեսպանին, որ«իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս ելած էր, միջամտելով հելլէն ներքին գործերուն, արգիլել տալու համար սպիտակ Հայերու հաւաքոյթը, իրենց անկախութեան տարեդարձին առթիւ, արտօնուած հելլէն ոստիկանապետութենէն օրեր առաջ» եւ «որոնք պիտի ակնածանքով ծաղկեպսակ դնէին նաեւ մեր Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ»կ'ըսէ «Փաթրիս»:

«Ֆօնիթա Լաու» (Ազատականներու պաշտօնական օրկանը) «Անտրամաբանական» կ'որակէր Փօթեմքինի միջամտութիւնը հելլէն գործերու, եւ «ծանր տեսակէն վարկաբեկուած» կը գտնէր դեսպանին «արժանապատուութիւնը» քանի որ «հելլէն ոստիկանութիւնը գիտակից իր իրաւասութեանց ուզուած ձեւով ընթացք չէ տուած անոր դիմումին»:

«Էսթիա» (օրկան՝ նախկին արտաքին գործոց նախարար Պ. Միխալաքօփուլոսին) կծու հեգնութիւններով լեցուն յօդուածով մը, կը թելադրէ «Պ. նախարարապետին (Փափանասդասիու) որ գիտնայ իր իրաւասութեան սահմանը»․ իսկ գալով Փօթեմքինին, «Էսթիա»ն կը յանձնարարէ, որ «այդ դիւանագիտական անճահ եւ կարմիր մարզանքները խորհրդային Ռուսիոյ մէջ փորձէ»:

«Բաթիմէրինի»ն (արքայական) կ'ուզէ գիտնալ թէ «ո՞վ է երկրին պետը, հելլէն նախարարապե՞տը, թէ Փօթեմքինը» եւ կը պահանջէ, որ «սպիտակ Հայերուն արտօնուի տօնել իրենց անկախութեան տօնը»:

Այս բոլորի կողքին, յունական բոլոր թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ կարգադիր յանձնախումբին լուսաբանութիւնը, բաղկացած 5 կարեւոր կէտերէ:

1) Մայիս 28ին պոլշեւիկեան որ եւ է ցոյցի կամ հանդէսի հետ որ եւ է կապ չունենալը: 2) Ամէն տարի, 8—9 տարիներէ ի վեր, առանց նոյն իսկ մասնաւոր արտօնութեան ցարդ տօնուած ըլլալը: 3) Պաշտօնապէս արտօնութիւն առնուած ըլլալը: 4) Արգիլուած ըլլալով հանդէսը, հելլէն քաջ եւ նահատակ պաւակներուն հանդէպ մեր յարգանքը յայտնելէ զրկուած ըլլալնիս: 5) Իբրեւ հնազանդ տարրը երկրին օրէնքներուն, անպայման տօնելու արտօնութիւն տրուիլը խնդրելով:

Յանձնախումբին այս յայտարարութիւնը ունեցաւ իր գործնական արդիւնքը․ եւ արդէն երեքշաբթի օրը (1932 Մայիս 31) երկու օր յետոյ կիրակիէն, ըլլայ աթենահայութեան եւ ըլլայ մանաւորաբար հելլէն պետական շրջանակներուն եւ մամուլին ու հանրային կարծիքին առջեւ պարզըուած էր խնդրին ամբողջական այլանդակութիւնը: Եւ բոլորը, թէ ժողովուրդ, թէ մամուլ եւ թէ պետական շրջանակ ուժգնօրէն կը դատապարտէին Փօթեմքինէն սկսած մինչեւ ամենայետին բջիջը, իրենց խառնակչական արարքներուն համար:

Հիմա պարզ է այլ եւս, թէ ո՛վքեր էին եւ են տակաւին այս գաղութը եւ բոլոր հայաշատ գաղութները խառնշտկողները եւ եղբայր եղբօր դէմ գլենողները, մատնութեան եւ քսութեան գնով:

Աթէնքի հայաստան քուրջի կարը «Նոր Շարժում» պոլշեւիկներու մասնայատուկ լրբութեամբ եւ ինկածութեամբ սուտ կը խօսի եւ կը պատմէ այնպիսի ձեւով մը, որ կարծես թէ դէպքը Զինաստանի մէջ տեղի ունեցած է: Եւ այս անբարոյական քուրջը այնքան առաջ կ'երթայ որ հերքելու կ'ելլէ նոյն իսկ՝ Փօթեմքինի միջամտութիւնը: Իբրեւ թէ «հանդիսական» չկայ եղեր:

⁂ Նախորդ թղթակցութեամբ խօսած էի Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կազմութեան եւ այդ աշխատանքը դժուարացնող տարրերու մասին: Պէտք է ըսել, որ մեր նախատեսութիւնները գրեթէ կէտ առ կէտ իրականացան: Մազլըմեան կոչուող սե՛ւը կը գործէ Հօկճիներու, պոլշեւիկացած հնչակեաններու եւ բախտախնդիր մո՛ւթ տարրերու ցուցմունքին վրայ եւ անոնց ուզածին պէս: Ցարդ՝ — երեք ամիսէ ի վեր — Աթէնքը կեդր. վարչութիւն չունեցաւ: Երեք կուսակցութիւններն ալ բացարձակապէս համաձայն են, որ նոր վարչութեան մաս չկազմեն նախորդ վարչութենէն որ եւ է մէկը, ընդհակառակն, կազմուի բոլորովին նորերէ: Այս ձեւը Մազլըմեանին հաշիներուն հետ խոտոր կը համեմատի, որովհետեւ, նոր վարչութենէն դուրս պիտի մնայ Կարապետ Աղասեան կոչուող սեւեռուկ խառնակիչը, որ կը գործէ Շահվերտոֆի հրահանգներով եւ անպաշտօն ներկայացուցիչն է համայնավար Հայերուն՝ վարչութեան մէջ:

Ինչպէս կը հասկցուի սակայն երեք կուսակցութիւններն ալ որոշած են տեղի չտալ որ Մազլըմեան կրկին եւ նոր փաթօրիկներու ենթարկէ այս գաղութը, որուն թաղային բոլոր գործերը կը մնան երեսի վրայ եւ կողմալուծուած կերպարանքով:

Քանի որ կը խօսինք ազգային անցուդարձերու մասին, ըսենք նաեւ, որ վարժարանները վերջանալու վրայ են արդէն:

Կը հաւաստեն, որ այս տարի ոչ — արդիւնաւէտ տարի մը բոլորած են Քօքինիոյ եւ Սինկրուի Ազգ. վարժարանները, որոնց տնօրէնները՝ ամբողջ տարին զբաղած են կուսակցական եւ թաղականական ստորին խաղերով: Մանաւանդ Սինկրուի պորտաբոյծը ամբողջ տարին Արսլանօֆին եւ անոր մարդոց խունկ ծխելով անցուց իր ժամանակը:

Փայլուն շրջաններ բոլորած են կ'ըսուի, Լիփազման եւ Ձիքըր, հակառակ նիւթական բազմաթիւ եւ բազմապիսի դժուարութեանց:

Գալով հանրային այլ կազմակերպութեանց աշխատանքներուն, անմիջապէս արձանագրեմ, որ վերջերս գումարուեցաւ Աթէնքի Հ. Կ. Խաչի Պատգամաւորական ժողովը, որ քննելէ յետոյ շրջաններու բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը, ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն մը եօթը հոգինոց, երկուքը այր, հինգը կիներէ եւ օրիորդներէ բաղկացած:

Շրջ. ժողովը այս տարի որոշեց շատ աւելի մեծ թափով լծուիլ կրթական գործին յառաջդիմութեան, զայն նկատելով Հ. Կ. Խաչի էն կարեւոր նպատակներէն մէկը, մանաւանդ Աթէնքի շրջանին համար․ չմոռնալով բնականաբար նաեւ աղքատներն ու հիւանդները: Քուէարկուեցաւ նախորդ տարիներու պիւտճէն եւ առ այդ անհրաժեշտ եւ մանրամասն տեղեկագրուեցաւ Ամերիկայի կեդրոնին, որպէս զի որ եւ է կրճատում չընէ յառաջիկայ տարուան պիւտճէին վրայ:

⁂ Ներգաղթը բոլորովին վերջացած կարելի է նկատել, Դ. կարաւանին մեկնումէն յետոյ, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 15ին: Վեց ամիս է ներգաղթ խաղացին Շահվերտովները, խաղալով նաեւ, այս գաղութին անդորրութեան եւ ճակատագրին հետ: Բարեբախտաբար շատ քիչեր — կամաւորներ, թշուառներ եւ քանի մը այլասերածներ — զոհը եղան Արսլանօվներու գրգռութեանց: Իսկ անոնք որ գացին, մեծ մասամբ խորապէս հիասթափուած են եւ կը գրեն այնպիսի նամակներ, որոնք մեզի իսկ զարմանք կը պատճառեն:

⁂ Զմոռնամ ըսելու, որ հինգ բանաստեղծ եւ մտաւորական ընկերներու գլխաւորութեամբ հրատարակուելիք «Այգեստան» թերթին Ա․ թիւը տպագրութեան յանձնուած է արդէն եւ շուտով լոյս կը տեսնէ ճոխ եւ խնամեալ բովանդակութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

20 համայնավարներ գնդակահարուած Պարսկաստանի մէջ

—)(o)(—

փարիզի պարսկական շրջանակներու մէջ տարածուած լուրի մը համաձայն Թեհրանի մէջ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ գնդակահարուած են քսան հոգի: կ'ըսուի թէ գնդակահարուածներէն երեքը հայեր են:

Այս զրոյցը կը հրատարակենք վերապահութեամբ սպասելով մեր թղթակիցներու տալիք լուրերուն:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ (CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

(Ը. եւ վերջին մաս)

5. Վերջապէս նորէն այդ հոյակապ երգին լղրճուկ թարգմանութեան մէջ, ճախրափէտը (հովիւի մահակ)՝ թարգմաներ է gaule: Նախրափայտը՝ հաստ ցուպն է, ամէնուս գիտցած հովիւի մէկ մեղր երկարութիւնով, մինչ gauleը՝ ծառէն պտուղ վար առնելու յատուկ երկար (2—3 մեդր երկար) ձողին կ'ըսեն, եւ հովիւի բիրին հետ կը համեմատի այնպէս՝ ինչպէս Զօպանեանի ծովածաւա՛լ հմտութիւնը եւ անձառելի՛ խղճմտանքը՝ Chants Populaires Arméniensի թարգմանութեանց հրաշալիքներուն հետ...

Եթէ քննող ըլլայ՝ Roseraieներո՞ւն մէջ որքան հրաշալիքներ պիտի երեւան հանուին:

Զօպանեաններու այս անձերող երեւոյթը՝ ախտաբանական է, որուն դէմ պէտք է մաքառիլ լրջօրէն:

Ի՞նչ կը կարծեն ա՛յդ մեծերը: Անսխալակա՞ն են իրենք: Կրտսերները իրենց երէցներէն աւելի ուշադիր ըլլալու չե՞ն: Իրաւունք չունի՞ն քննելու իրենց մեծերուն գործերը, եւ թերիները գտնելով՝ թէ՛ մատենագրութիւնը վերաճշդել, թէ՛ կատարեալին նմանելու ձգտիլ:

Կ'ուզեն որ կրտսերները թաշկինա՞կ պահեն իրենց աչքին: Կամ թմբեցնե՞ն իրենց արթնութիւնը՝ մեծերէն մէկուն կամ միւսին սխալները տեսած պարագային:

Այն ատեն՝ օրուան սերունդին եւ անցածին մէջ ի՞նչ տարբերութիւն պիտի մնար: Յառաջդիմութիւնն ո՞ւր կը մնար:

Մեր արդի Մամուլին մէջ՝ ազգավնաս ուղղութիւն մը տակաւ ախտի մը բնոյթը կը ստանայ:

Անուն չինած, համբաւի տիրացած գրագէտի մը կամ գործիչի մը վրայ էական թերի մը կը նկատես: Կ'ուզես խօսիլ: Քաղաքավարի երկու բառ ու փաստ կը ղրկես այս թերթին՝ կը մերժէ. կը ղրկես միւսին՝ կը քաշուի հրատարակելու:

Ուրեմն կը նախընտրեն ագիտութեան ու կուրութեան մէ՞ջ պահել ընթերցողները, քան ցուցնել մեծանունը: Կը կարծեն թէ ծառայութի՛ւն կը մատուցանեն հանրութեան, առանց խղճահարելու որ վաղուան սերունդը, պատմութիւնն ու ճշմարտութիւնը կը խաթարեն:

Ո՛չ, Մամուլի՛ աշխատաւորներ, մի՛ թողլ տաք որ ճշմարտութեան գեղեցիկ ու սլացիկ ծառը ծռի:

Վախցէ՛ք ապագայի դատաստանէն:

Ուշ կամ կանուխ՝ կշիռը մէջտեղ կը հանուի․ կը չափուի ու կը գնահատուի, ոսկին իր արժէքովը, երկաթն իրենը: Վա՛յ անոր որ երկաթը ոսկիի տեղ ծախել ուզեր է, կամաւ թէ անգիտօրէն:

Այս քանի մը խօսքերը՝ անոնց որ չգիտցան մնալ իրենց բարձրութեանը վրայ: Թերթին մէկ աշխատակցին թոյլ տուին որ գրէ – մրոտէ միւսը՝ սանձարձակօրէն: Իսկ միւս աշխատակցին առաջ՝ իր ինքնապաշտպանութեան իրաւական էջերը փակեցին: Իրենց կուռքը չէին կրնար փշրել:

Աչառու՝ ուղղամիտ դատաւոր չի կրնար ըլլալ: Իսկ ընթերցողները ոչխար ու ոխմար չեն. եթէ այսօր չտեսնեն՝ վաղը կը տեսնեն անվրէպ, ու այն ատեն վա՛յ զինք խաբողին...:

Բայց ամէնէն զարմանալին ո՞րն է գիտէք, — մեր անմրցելի մե՛ծ գրագէտն իր լեզուն երկարեր է մինչե՛ւ Ամերիկա, պահանջելով որ Զիթունիի գրութիւններն այլ եւս չերեւին «Պայքար»ի սիւնակներուն մէջ...:

— Օձի լեզուն երկու ճըղէն, ալէլո՛ւ,
Մէկն է բարոց, մէկն է չարոց, ալէլո՛ւ.
Բարոցը թալեր՝ վեր՝ տըներուն, ա՛լէլու,
Չարոցը թալեր՝ վեր՝ փըշերուն, ա՛լէլու:

Արգիլել որ Զիթունին այլ եւս չերեւի..., — վախո՛ւ նշան է: Ճակատը բաց մարդը քննադատութենէ չի վախնար:

Եթէ Զիթունին կոյր խնկարկու ըլլար Զօպանեանին, անոր ինքնահաւան ու «մենաշնորհեալ» քննադատի գըչին տակ՝ անկասկած ան «գերազանցած» պիտի ըլլար Սրուանձտեանցն ու Լալայեանը:

Իսկ հիմա որովհետեւ լուռ մնացած չեմ իր ապազական սխալներուն ու խեղումներուն առաջ, զինքը «յուսախաբ ըրած» եմ, կամ «տկար, խեղճ, անհամ» է իմ գրականութիւնը:

Բայց ես գնահատանքի պէտք չունիմ: Ոչ ալ վարկաբեկումի ենթակայ ուած են ազգային մրցանակներով: Իմ աշխատանքներէն հինգը՝ գնահատուած են ազգային մրցանակներով: Իր գրուածքներս 30 տարիէ ի վեր փնտռուած ու վճարուած ու տպուած են գրեթէ բոլոր կարեւոր հայաթերթերէն ու տարեգիրքներէն: Ասոնք իրական են ու անկորնչելի:

Մնացածը՝ ողջմիտ հանրութիւնը կրնայ դատել:

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զուտ հայ երգին յատկացուած այս հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու» բառերուն վրայ, Կոմիտասի դաշնաւորումով: Վարդապետին բարեհաճ յանձնարարականը պատճառ մը չէ սակայն որ «Ով մեծասքանչ»ը ընկալենք որպէս բոլորովին եւրոպական եղանակ մը, այնքան որ՝ «Իմ մայրենի քաղցր լեզու» բառերուն վրայ, Ճօրտանոյի Caro mio benին կը հանդիպինք իսկ եւ իսկ: (Ներելի չպիտի ըլլար կարծել որ վարդապետը անգիտակ էր այդ պարագային):

Յայտագրին առաջին մասը, որ ամբողջովին յատկացուած էր Կոմիտասին, շարունակուեցաւ հետեւեալ երգերով՝ «Սարերի վրով գնաց», «Երի երի երի ջան», «Անձրեւն եկաւ», «Շողեր ջան» եւ «Պինկէօլ»: (Այս մասին մէջ երկու կէտ մատնանշենք: «Երի երի երի ջան»ը անճիշտ ձայներով երգուեցաւ: Չափաակիզբի ֆայերը չկային. միշտ մի կ'երգուէին, իսկ տօտիեզները՝ րէ: Այս մանրամասնութիւնները ուրիշ անգամ մըն ալ դիտած էինք. անոր համար է որ կը շեշտենք: «Անձրեւն եկաւ»ին մէջ չափը 3)3 եւ 4)4 կ'ըլլար փոխն ի փոխ: Ինչո՞ւ կասեցնել. պատճառ չկայ:

Ապա բեմ եկաւ Վենետիկի Երաժշտանոցէն առաջին մրցանակով վկայեալ, եւ այժմէն իսկ մեր լաւագոյն դաշնակահարուհիներէն համարուող Օր. Մարի Պօտուրեան, որ նուագեց Ս. Բարխուդարեանի «Երեւանեան Խաքիզ»ները (Խաքիզ սի մինէօր, Ակվարել, Խաքիզ լամաժէօր) եւ Զոյգվար քաղուած «Անուշ» սինֆոնիք պօէմէն: Կենսունակ, պատկերալից, քիչ մը Բիմսքին յիշեցնող, բայց եւ այնպէս որոշ արժէք ներկայացնող գործեր են ասոնք, բաւական ալ դժուար նուագելի: Յայտագրէն դուրս, Օր. Մ. Պօտուրեան մեզի տուաւ Շօփէնի «Բօլօնէզ լա Պէմօլ»ը: Քանի որ անգամ մը արտասանեցինք 19րդ դարու լեհ մեծ դաշնակահարին անունը, յիշենք որ «Լա Պէմօլ»ը այն «բօլօնէզ»ներէն է, որոնց մասին ըսած է թէ «թնդանօթներ են անոնք, ծաղիկներու տակ թաղուած»:

Պ. Արտաշէս Սէմէրճեան երգեց «Աղջի անտառուած» (Սարգսեանէն) եւ «Սիրուհիս» (Սրուանձտեանցէն): Լաւ երգեց Պ. Սէմէրճեան, բայց կեանքը կը պակսէր քիչ մը, թերեւս անոր համար, մասամբ, որ ինք զգացած է հասարակութեան հետ յաճախակի շփումներ ունենալէ:

Յայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ Կոմիտասի «Գարուն ա» խմբերգով, որուն յաջորդեցին կտորներ Սիւնիէն «Սարերի հովին մեռնիմ, Զինչ ու զինչ, Ալ գիմ վզի» եւ Դ. Ղազարեանէ «Անուշ գարուն»: Այս թիւերուն մէջ յաջորդաբար եւ յաջող կերպով մեներգեցին Օր. Առաքելեան եւ ծանօթ երգչուհի Տիկ. Սարաֆեան:

Սիւնիի հեղինակած երկու տարբեր երգերուն անմիջական յաջորդութիւնը կարծես շատ ներդաշնակ չէր: Դալով Ղազարեանի «Գրիգորեան» շունչով երգին, մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը արթնցնող կէտը փոփոխական միակ ձայնանիշի մը գործածութիւնն էր: Այս երգերու ընթացքին ղեկավարին կողմէ ներմուծած կախման կէտերը աւելի ի դէպ էին քան «Անձրեւ եկաւ»ինմէջ:

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, որուն երեւումը այս անգամ Կոմիտասէն դուրս յայտագրով մը տեղի ունեցաւ... նախ, երգեց —ինչպէս անիկա գիտէ երգել— Ռ. Մելիքեանէ «Մի լար, կ'անցնի», Յ. Ստեփանեանէ «Հնձւորի երգը» եւ Սարգսեանի «Հօյ Նար»ը, զոր հասարակութիւնը կրկնել տուաւ: Յետոյ աւելցուց «Բէլէ քէլէն»: Օր. Թորոսեանը ջերմօրէն ծափահարողներուն միանալով հանդերձ պիտի ուզէինք իմանալ թէ ինչո՞ւ արդեօք երբեմն չի փոխեր իր յաղթական նժոյգը, քանի որ արդիւնքը միշտ նոյնը մնալու սահմանուած է իրեն համար:

Երրորդ մաս.— «Ծաղկոց մտայ» խմբերգ Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանէ, յետոյ վարդապետէն՝ «Էլուոմ եմ», «Սարէն եկաւ», «Գնա, գնա», եւ Սպ. Մելիքեանէ, «Հովն անուշ» եւ «Տանում են Սոնէ ջան»:

Ջութակահար Պ. Եւգալաշեանի կողմէ նուագուած՝ երեք հայ հեղինակներէ կտորներ ունկնդրեցինք («Կիլիկիա» Հայր Չէօրէքճեանէ, «Ճախարակի երգը» Տէր Ղեւոնդեանէ եւ Կանաչեանի «Օրօրը»), որմէ վերջ Պ. Նաւասարդեան երգեց Ա. Մայիլեանի «Ծովու երգը» եւ «Կանչէ կռունկ»ը որ յուզիչ է:

Չորրորդ եւ վերջին մասը խմբերգին վերապահուած էր անշուշտ: «Զիզ տու, քաշի» եւ «Քաղհան» մեզի նախապատրաստեցին աւանդական «Սօնա եար»ին: Այս մէկն ալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես առաջ անցայ երկու քայլ եւ նորից կանգ առի. հնար չկար շարժուելու. ամէն տեղ բռնուած էր մարմիններով:

— Ի՞նչ ես նայ անում, հանիր հագուստներդ, — վրայ բերեց մէկ ուրիշը, մի երիտասարդ ռուս, «որ այստեղ ընկել ես, էլ չտապելու տեղ չունես, համեցէք՝ մեզ հիւր կը լինես»:

Եւ, իրօք, պէտք էր մերկանալ: Ամբողջապէս թրջուել էի: Քրտինքը առուի պէս հոսում էր մարմնովս: Պատուհանները ամուր փակուած էին. օդանցք չկար: Դրսից լոյս չէր հասնում: Գիշեր – ցերեկ սենեակը լուսաւորւում էր ելեքտրականութեամբ, խեղդուել կարելի էր, այնքա՛ն հեղձուցիչ էր մթնոլորտը:

Բանտարկեալները ուշադրութիւն դարձրին իմ մետաքսէ շապիկի ու մահուդէ հագուստիս վրայ: Իսկոյն հասկացան որ սովորական բանտարկեալ չեմ: Ու մէկիկ – մէկիկ շրջապատեցին ինձ ու սկսեցին հարցեր տալ:

Ես հանեցի բաճկոնակս ու տեղաւորուեցի թախտի մի ծայրին: «Հանիր, հանիր, տաբատդ էլ հանիր, այստեղ, ախպէր ջան, պէտք է բոլորովին մերկանալ, թէ չէ չես դիմանալ: Այս դժոխքը ընկնողը մէկ էլ շուտով չի ազատուի», խրատում էր ռուս երիտասարդը, որի անունը Ալեօշա էր:

Նա հասկացել էր ինձ տանջող միտքը, երկա՞ր պիտի մնամ այստեղ, թէ հէնց այսօր կը կանչեն հարցաքննութեան եւ կ'ազատեն: Ալեօշայի խօսքերը համոզեցին, որ անմիջական ազատման յոյս չկայ: Այստեղ պահւում էին երկար ժամանակ պահուելիք բանտարկեալները: Ես հանեցի վրայիցս ինչ որ կար եւ մնացի միայն տակի վարտիքով, միւսների պէս: Ու սկսեցի ծանօթանալ այս մարդկանց հետ ու նրանց նիստ ու կացին:

Ամէնքը լողում էին քրտինքի մէջ: Յատակը թաց էր թաշկինակներից քամուող քրտինքից: Մօտ տասը հոգի հաւաքուեցին մօտս: Իսկ մնացածները կամ քնած էին, կամ պառկած՝ անտարբեր դէպ ի իմ անձը: Առաջին հարցը որ ինձ տուեին մի քանի հոգի մի անգամից, ինձ բաւական չփոթեցրեց. «Ի՞նչ յօդուածով ես»:

— Յօդուա՞ծ, ի՞նչ յօդուած, զարմացայ ես: Նրանք էլ իմ վրայ զարմացան. բանտարկեալը պէտք է գիտենայ, թէ օրէնքի ո՞ր յօդուածով են մեղադրում իրեն: Ես ոչ միայն յօդուածը չգիտէի, այլ եւ, առ հասարակ, չէի իմանում իմ բանտարկութեան պատճառը:

— Ո՞ւր բանտարկեցին ձեզ, եղաւ երկրորդ հարցումը:

— Հայաստանում:

— Ինչի՞ համար:

— Ես գիտե՞մ՝ ինչի համար:

Ամէնքը սկսեցին խնդալ վրաս: Եւ մէկը ասաց.

— Մեզանից էլ ոչ ոք չգիտէ, թէ ինչու է բանտարկուած: Այդպէս է կարգը: Բերում – գցում են այս դժոխքը ու չեն էլ ասում, թէ ո՞ր մեղքի համար:

Ոմանք չուռ եկան ու պառկեցին թախտի վրայ: Ըստ երեւոյթին, հետաքրքրական բան չէի ներկայացնում: Միւսները շարունակեցին հարց ու փորձը:

— Է՞, ի՞նչպէս է դուրսը, լա՞ւ է, հարցրեց Ալեօշան:

— Չգիտեմ, պատասխանեցի ես:

Եւ, իսկապէս, չգիտէի. Ալեօշայից աւելի ծանօթ չէի դրսի կեանքին, բայց Ալեօշան սաստիկ զայրացաւ իմ պատասխանից.

— Քու էն..., հայհոյեց նա փիս խօսքերով, ի՞նչ է Ամերիկայի՞ց ես թռել – եկել, որ չգիտես թէ ինչ կայ դուրսը:

Եւ երբ սկսեցի հաւատացնել, թէ իսկապէս, Ամերիկայից եմ գալիս ու դրսի կեանքից լուր չունիմ, մարդը աւելի կատաղեց ու հայհոյանքով երեսը միւս կողմ դարձրեց: Կարծում էր, թէ ես ձեռք եմ առնում իրեն...

Մօտս մնաց միայն Շահթախտինսկին, որի հետ սկսեցինք զրուցել: Վաթսուն տարեկան մի ծերունի էր, խոշոր գլխով ու բարեհամբոյր դէմքով: Սա էլ սկզբում չէր ուզում հաւատալ, թէ Ամերիկայից եմ եկել, բայց երբ պնդեցի, չափազանց աշխուժացաւ, աչքերը սկսեցին փայլել:

— Ամերիկայի՞ց, ի՞նչ էք ասում... ընկեր Ալեքսանդր, կանչեց նա մեզանից երկու քայլ անդին, թախտի վերի մասում պառկած մէկին, նայեցէք, այս մարդը Ամերիկայից է գալիս...

Ալեքսանդրը, բարեկազմ ու գեղեցկատեսիլ վրացի, անվստահութեամբ բարձրացրեց գլուխը ու նայեց իմ կողմը:

— Այո՛, այո՛, առանց կատակի, Ամերիկայից է գալիս — հաւատացրեց Շահթախտինսկին:

Ալեքսանդրը վեր կացաւ ու մօտեցաւ մեզ: Անօրինակ մի գեղեցիկ ու կարեճ տղամարդ էր: Մի քանի հարցումներ ուղղեց: Նրա մօտենալով՝ ուրիշներն էլ հետաքրքրուեցին: Ալեօշան նորից դարձաւ մեր կողմը: Ես սկսեցի պատմել իմ ողբականի մասին, երբ, յանկարծ, դրան անցքից լսուեց պահապանի գիլ ձայնը ... «ճա՛շ» ու զրնգաց կողքերը:

Բանտարկեալներից մէկը վերցրեց յատակին կեցած դոյլը եւ դուրս եկաւ միջանցք: Մի քանի րոպէ յետոյ վերադարձաւ դոյլը լիքը ապուրով ու հացով: Ամէնքը ունէին սնիական ամաններ ու դգալներ: Հացը կարաուած էր. մարդ գլուխ 400կրամ: Բանտարկեալներից մէկը տուեց ինձ կերակուրի աման, ու սկսեցինք ճաշել:

Ես սոված էի գայլի պէս. երեք օր է ոչինչ չէի կերել: Ագահութեամբ յարձակուեցի ապուրի վրայ, որ տաք ջուր էր՝ մէջը մի քանի հատ խաշած լուբիա, ի հարկէ, առանց իւղի կամ ձէթի: Երբեմն տալիս էին բորշ, այսինքն՝ թթու կաղամբի ջուր, առանց մսի կամ իւղի:

Ուտելու վրայ էինք, երբ խուցի անկիւնից ականջիս հասաւ մի խռպոտ, հիւանդոտ ձայն. «Ի սէր Աստուծոյ մեռնում եմ...»:

Ոչ ոք չշարժուեց տեղից: Ես յուզուած նայեցի ձայնի կողմը եւ մարդկանց երեսին: Կատուի պէս ոտքոյն ու գալկահար դէմքով մի մարդ պառկած էր վերմակի տակ եւ հազիւ շնչում էր, օդը չէր բաւականանում, ջրից դուրս հանուած ձկան պէս բերանը բաց ու խուփ էր անում:

Բանտարկեալներից մէկը սկսեց աղմուկով ծեծել դուռը: Մօտ եկաւ զինուորը:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

կավարին յաղթական նժոյգն է:
ղեկավարին ընկերակցին Պ. Տէմիր-
ճեան «Սիփան» երգչախումբի
ճեան սիրուն անակնկալ մը ը-
նծայել նուէր մը բերելով ղեկավարին:
Մենք ալ նախ կը շնորհաւորենք
բարոյապէս — այն տքնաջան
արտաքնապէս քիչ մը
երեւցող այլ յարատեւ եւ կամ-
ղեկավարը «Սիփան»ին,
Սաքօ Յակոբեան կը կոչուի: Իր
համերգը վերջապէս յա-
անցաւ, տրուած ըլլալով ամէն
պայմանները, որոնց վրայ
աւելորդ կը նկատենք.
մոռնալ Մէն Կրասիէնի
ինչպէս քոյրերու խնամքին յանձ-
աշակերտուհիները, որոնք ի-
շնորհալի ներկայութեամբ
փայլը աւելցուցին:
նանք նաեւ, եւ կ՚ուզենք ա-
վերջացնել, որ Սիփան երգչա-
անդամները ութ տարի
մնացին, փարիզահայու-
մէջ վառ պահելով հայ եր-
երգն ու ճաշակը:

***

Point trop n'en faut

ֆրանսերէն ասացուածք

Այս մէկ ամսուան ընթացքին Փարիզահայ ժողովուրդը հրաւիր-ուած է իր ներկայութեամբ քաջա-լերելու անմուտն վեց զուտ երաժշ-տական հանդէսներ (թող գկանայս զանկատիս): Քաջալերելու: Իմա, ... տէրերը քիչ մը եւս, քիչ մը ... հարստացնելու: Արդ, հաշիւը ... է: Մեր ժողովուրդը չի կր-նար տոկալ այս «անձրեւ»ին, ինչ-պէս մէկը ըսաւ: Անոնց չենք տար: ... չունենալէ զատ, բարե-... ենք բոլորին, առանց խտրու-թեան: Բայց ինչո՞ւ չտեսնել իրա-կանութիւնը, ինչո՞ւ չջանալ առջեւը ... միասին, նիւթական միասին, ... կերպով կը սպառնայ: ... տոմսերին հասած ցրուումը ... քաջալերելի երեւոյթ մը ըլլալէ ... է: Տկարութիւն է, ջլատում է: ... մը: Սեղմում: Սեղմումը ան-... չէ, պայմանաւ որ բարի ... ցոյց տրուի ամէն կողմէ: Պէտք է խորհրդակցիլ, ... համագործակցութիւն մը ստեղծելու ... բայց սեղմում, ահա ան-... ճեշտը:

ՆՈՒՊԱՐ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Հայ անկախութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ Լի-բանանի բոլոր ազգային վարժարան-ները փակ մնացին, նախօրօք տրուած ... հրահանգին համաձայն: ... պահեցին իրենց վարժարանները ... հայ կաթոլիկ հայրերը: Ցիսուս-եան հայրերու Խըրէֆիէի մեծ վարժա-րանը երեկ երկուշաբթի օր փակ մնաց ... հայ անկախութեան տօնին: ... կատարուեցան ... Թրիփոլի, եւ Պէյրութ:

Կիրակի օր, 2000է աւելի հայութիւն ... էր Անդր Նէհրի մայրիի ան-... մէջ: Առտուն կանուխէն ... ընտանիքներ ոչխարներով ... իրենց ամբողջ օրուան պաշարով ... գրաւած էին անտառին մէջ եւ ... ուրախութեան: Երիտասարդ-ներ խումբերով հաւաքուած օրն ի բուն կը թնդացնէին դաշտերը հայ ազ-գային երգերով: Իւրաքանչիւր խում-բին մօտ կը ծածանէին մէկէ աւելի եռագոյններ. խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր:

Կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, ներկայ հազարաւոր բազմութիւնը հաւաքուե-ցաւ դաշտի ընդարձակ մէկ մասին վը-րայ, ուր տեղի ունեցան բանախօսու-թիւններ օրուան տօնին շուրջ, որմէ վերջ 25 պատանիներու կուսակցական շարքերու մէջ մուտքի հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարուեցաւ, ծա-փերու եւ կեցցէներու տեղատարափին տակ:

Ամբողջ օր դաշտին վրայ տիրող ու-րախութիւնն ու անվերջանալի խրախ-ճանութիւնները աւարտեցան առանց անհաճոյ միջադէպի: Օտարները հիացումով դիտեցին: Դաշտադնացնե-րու խումբերը երեկոյեան ուշ ատեն սկսան վերադառնալ երգելով եւ ու-րախութիւններով մինչեւ քաղաք:

ՀԱՅՈՑ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

«Էլ Բասիր», «Էլ Թէեար» թերթե-րը Հայ Անկախութեան տօնին առթիւ կը գրեն.—

Երէկ հայ անկախութեան տարե-դարձն էր: Համաշխարհային պատե-րազմի վերջաւորութեան, Հայերը տիրացան իրենց անկախութեան, հիմ-նելով Երեւանի Հանրապետութիւնը 1918ին: Այս Հանրապետութիւնը մօտ երեք տարի ազատ եւ անկախ շարու-նակուեցաւ, մինչեւ որ պոլշեւիկները եկան եւ բռնութեամբ գրաւեցին:

Անկախութեան տօնին առթիւ, Պէյ-րութի Հայերը, երէկ, Անդր Նէհրի մէջ, մայրիներու անտառին մէջ խը-րախճանութիւններ ըրին. անոնց թի-ւը 4000է աւելի էր. ամբողջ օրուան ընթացքին ուրախութիւններ ըրին եւ անկախութեան դրօշակներէն հեռա-քըքիր պատմութիւններ բացատրեցին իրարու, խանդավառելով եւ խանդա-վառուելով:

Այս հանդիսութիւններուն ներկայ կը գտնուէին ոստիկաններ եւ ժան-տարմաներ, որոնք իրենց տեղեկա-գիրներուն մէջ ոչ մէկ անկանոնու-թեան եւ անկարգութեան պարագայ յիշեցին. ընդհակառակն տեսան որ օ-րինակելի կարգապահութեամբ տեղի կ՚ունենային բոլոր ուրախութիւննե-րը:

*** «Սաուտ էլ Սահիլ» Տրիպոլի օրա-թերթը կը գրէ.—

«Հայերը երէկ, կիրակի օր տօնեցին իրենց անկախութեան տարեդարձը եւ ամէն տեղ մեծ խրախճանութիւններ եւ ուրախութիւններ ըրին:

Մենք այս առթիւ, մեր Հայ եղբայր-ներուն անկեղծ մաղթանքներ եւ զգա-ցումներ կը յայտնենք եւ կը սիրենք յուսալ որ անոնք նորէն անկախու-թեան պիտի տիրանան»:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

Լ. Շանթի «Օշին Պայլ» թատերա-կան նոր երկը որ սկսած է հրատա-րակուիլ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, արդէն կարդացուած է Պէյրութի գը-րական շրջանակի մը առջեւ եւ բեմա-դրուած Գ. Իփէքեանի բեմադրու-թեամբ եւ մասնակցութեամբ:

Առաջին ներկայացման առթիւ այս սիւնակին մէջ տուինք համառօտ տե-ղեկութիւն մը, ուր նկարագրուած էր ներկայացման կատարեալ յաջողու-թիւնը:

Ժողովուրդի բաղձանքին ընդառա-ջելով, Գ. Իփէքեան երկրորդ անգամ ներկայացուցած է «Օշին Պայլ»ը խաղն բազմութեան մը ներկայութեան:

Լ. Շանթի նոր երկը այս օրերուն գրական եւ թատրոնական մշակոյթի խանդավառող երեւոյթ մը կը հանդի-սանայ: Ցայտնի քննադատ Ն. Ազբալ-եան հինգ ընդարձակ յօդուածներով հրապարակ եկաւ «Ցուսաբեր»ին մէջ, ներկայացուց երկի բովանդակութիւ-նը, վերլուծեց Գ. Իփէքեանի բեմա-դրութիւնը եւ ներկայացումը գնահա-տեց թատերական արուեստի տեսակէ-տներով:

Մշակոյթի ճակատին վրայ եղած այս մեծ յաջողութիւնը անշուշտ չէ անցած շրջապատի արաբ մտաւորա-կանութեան կողմէ, որոնք արաբական մամուլին մէջ անդրադարձան թատե-րական այդ շարժման:

Ահա նմոյշ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Այս խորագրով Պէյրութի «Էլ Նի-տաա»,«Օշին Պայլ»ի ներկայացման մա-սին կը գրէ.—

Հայերը որքան ալ հեռու գտնուին իրարմէ, շատ կը սիրեն իրենց բուն հայրենիքը եւ կ՚ուզեն միշտ տիրանալ անոր: Նմանապէս Հայերը իրենց զա-ւակները կը կրթեն հայ հայրենիքի սիրով, անոնց սիրցնելու համար զայն:

Այս շաբաթ, հայ մտաւորականնե-րը եւ երեւելիները «Քրիսթալ» թատ-րոնին մէջ ներկայացուցին հին հայ թագաւորական կեանքէ առնուած թա-տերգութիւն մը (բարեգործական նը-պատակի մը համար), որուն հեղի-նակն է հայ ամենածանօթ թատերա-գիր եւ Պէյրութի Հայ Քոլէճի տնօրէն Պ. Լեւոն Շանթ: Ներկայացման նիւ-թէն կը հասկցուէր, որ Հայերը անց-եալի մէջ ունեցած են անկախութիւն եւ թագաւորներ:

Ներկայացման հերոսն էր հայ իշ-խան մը, որ խաղաց Պ. Իփէքեան շատ յաջողութեամբ եւ ծափահարուեցաւ բոլորէն: Հաստատակութիւնը մաղնի-սացաւ Տիկ. Իփէքեանի, Օր. Խոսրով-եանի եւ Աճէմեանի սքանչելի խաղար-կութենէն եւ միւս դերասաններու ար-տակարգ յաջողութիւններէն. դերա-կատարները բոլորն ալ Պէյրութի հա-յութեան երեւելիներն էին:

Հսկայ բազմութիւն մը ներկայ էր այս հայկական ներկայացման եւ ներ-կաները այնքան գոհ մնացին, որ կրկ-նութիւնը պահանջեցին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐ. ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահան-գաց միջեւ գտնուող առեւտրական յարաբերութիւնները նոր երեւոյթ մը ստանալու վրայ են վերջերս: Ամերիկեան նոր դեսպան Մ. Շառլ Շէրիլ, կը շարունակէ Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգաց առեւտրական յարաբերութեանց մասին ուսում-նասիրութիւններ կատարել, դեսպա-նատան առեւտրական կցորդին հետ: Կը խորհուի ուղղակի յարաբերու-թիւններ հաստատել Թուրք եւ ամե-րիկացի վաճառականներու միջեւ, յարաբերութիւնները աւելի եւս զարգացնելու համար:

Մտածուած միջոցներէն մէկն է նաեւ կապ մը հաստատել Պոլսոյ Թուրք Առեւտրական Սենեակին եւ Ամերիկեան Առեւտրական Սենեա-կին միջեւ եւ օգտուիլ Ամերիկեան Առեւտր. Սենեակին աշխատութիւն-ներէն: Ամերիկեան դեսպանատան շրջանակներուն պատկանող անձնա-ւորութիւն մը հետեւեալ յայտարա-րութիւններն ըրած է այս մասին Թուրք թերթի մը:

— Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի ա-ռեւտրական յարաբերութիւնները աւելցնելու համար ուսումնասիրու-թիւններ կը կատարուին թէեւ, սա-կայն դեռ որոշում մը տրուած եւ գործադրութեան ձեռնարկուած չէ: Թուրքիոյ ու Ամերիկայի միջեւ Գլէ-րինկի դրութեան եւ կամ հաստու-ցումի հիման վրայ հաստատուած համաձայնութիւն մը գոյացնելն ալ խնդրոյ առարկայ չէ, որովհետեւ ասիկա թէ՛ մեր սկզբունքին չհամա-պատասխաներ, եւ թէ Թուրքիոյ շահերուն ալ չյարմարիր: Առոր պատճառն ալ այն է որ՝ Թուրքիոյ կատարած արտածումները դէպի Ա-մերիկա, իր Ամերիկայէն ըրած նե-րածումներէն շատ աւելի են:

«1931ի վիճակագրութեանց հա-մաձայն՝ Թուրքիայէն 8 միլիոն 85 հազար տոլարի ապրանք ներած-ուած է Ամերիկա, իսկ 1 միլիոն 713 հազար տոլարի ապրանք արտած-ուած Թուրքիա: Ինչպէս կ՚երեւի, կացութիւնը մեծապէս նպաստաւոր է Թուրքիոյ: Հետեւաբար, ըլլալիքը ո՛չ թէ Գլէրինկի դրութեան վրայ հիմնուած համաձայնութիւն մը գո-յացնել է, այլ՝ քիչ մըն ալ աւելցնել մեր Թուրքիա կատարած արտա-ծումները:

Առոր փոխարէն, Թուրքիոյ կողմէ Ամերիկա եղած արտածումներն ալ կրնան աւելնալ քիչ մը, սակայն ա-սիկա ո՛ եւ է անպատեհութիւն չու-նի մեզի համար:

Կ՚ուզեմ Թուրքիոյ ներածումնե-րու եւ արտածումներու վիճակագրու-թեանց մասին կէտի մը վրայ ուշա-դրութիւն հրաւիրել.— Թուրքիայէն Թրիէսթէ եւ ուրիշ եւրոպ. կարգ մը հրապարակներ արտածուած կարգ մը ապրանքներ կան որ Թրանսիթի ձե-ւով կ՚արտածուին Ամերիկա: Այս կարգի ապրանքները չեն երեւիր ձեր վիճակագրութեանց մէջ: Օրի-նակի համար, Պոլիսէն Թրիէսթէ ղրկուած ծխախոտներու մէկ մասը Ամերիկա կը ղրկուի: Ասոնք ալ պէտք է ցոյց տալ Թուրքիայէն Ամերիկա կատարուած արտածումներուն մէջ»:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Իտալիա 300 միլիոն լիրի վարկ մը բացած է Թուրքիոյ: Այս մասին ըս-մէթ փաշա յայտարարեց Թուրք մա-մուլի ներկայացուցիչներուն.

— Իտալիոյ եւ մեր միջեւ ճըշ-դուեցան հիմերը 300 միլիոն լիրի վարկի մը որ պիտի վճարուի մեծ մասամբ պարտքերու հաշուակցու-թեամբ եւ մասամբ Իտալիա կա-տարուելիք ապսպրանքներով: Ի-տալիոյ այս քայլը պիտի վերա-ցնէ մեր ջանքերը՝ զօրացնելու մեր ընկերային կառուցուածքը:

Ինչպէս գիտէք երկու երկիրնե-րու միջեւ առկախ խնդիր չկայ այլ-եւս: Սակայն եւ այնպէս մեր հաշ այցելութեան միջոցին մեր արտա-քին գործավարը չէ թերացած օգ-տուելու ներկայացող առիթէն եւ ընթացիկ գործերու մասին համա-ձայնութիւն գոյացնելէ Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարար Մ. Կրանտիի հետ:

Ի վիճակի եմ հաւաստելու թէ մեր լուրջ բարեկամութեան քաղա-քականութիւնը որ ներշնչուած է վստահութենէ եւ անկեղծութենէ, ե-ղած է եւ պիտի ըլլայ խիստ ար-գասաբեր օգտակար արդիւնքներով, իսկ միջազգային խաղաղութեան գաղափարը լայն չափով օգտուած է այս քաղաքականութենէն:

Պոլսական Թերթերը կը գրեն այս մասին.

— Իտալիա 300 միլիոն լիրէի-նոց վարկ մը կը բանայ: Մեր դրա-մով 32 միլոն ոսկի կ՚ընէ այս վար-կը: Վարկին պայմանները դեռ յայտնի չեն: Միայն սա որոշ է թէ՝ պայմանները ընականոն պայ-մաններէ աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլան:

300 միլիոննոց վարկին բոլորը կանխիկ չպիտի տրուի: Ասոր մէկ երրորդը կանխիկ պիտի առնուի: Մէկ երրորդն ալ պիտի յատկացուի մեքենայի եւայլնի: Մնացեալ մէկ երրորդը պիտի յատկացուի Իտալա-կան հաստատութեանց ունեցած մեր պարտքերուն: Այս պարտքերուն դէմ այս նոր վարկը գտնուած ըլ-լալով պիւտճէին մէջ կարելի պիտի ըլլայ այդ գլուխներուն խնայողու-թիւնները: Այս կերպով Ռուսիայէն եւ Իտալիայէն զանազան ձեւերով առնուած վարկին համագումարը 50 միլիոն Թրքական ոսկիի կը յանգի: Կը լսենք թէ կառավարութիւնը եռամեայ ծրագիր մը պիտի պատ-րաստէ աշխատանքի, այդ վարկե-րուն ապահովելիք գործերուն կար-գադրութեան համար: Գլխաւորա-բար ճարտարարուեստի պիտի յատ-կացուին վարկերը: Ամէն պարա-գայի մէջ հաւանականութիւն չկայ որ այս դրամը յատկացուի պիւտ-ճէի բացը գոցելու:

Գործավարներու Խորհուրդը պի-տի ճշդէ թէ վարկերը ինչպէս պիտի գործածուին եւ ծրագիրը ի՛նչ հիմեր պիտի պարունակէ:

ՄԱՄՈՒԼ

Ու՛ր է վտանգը

—)(o)(—

«Նոր Օր»ը վերի խորագրով խմբա-գրականի մը մէջ (Յունիս 4) կը ճնէ Թուրքիոյ ներկայ բնակչութեան խնդիրը եւ թուրք կառավարութեան մը-տահոգութիւնը դատարկ երկիրը լե-ցնելու համար եւ կ՚ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

— «Թուրք ժողովուրդը չաճիր ու-րեմն: Պարապ տարածութիւնները լե-ցնելու ուրիշ միջոց չկար, եթէ ոչ գաղթեցնել արտասահմանեան Թուր-քերը, իսկ ասոր համար նիւթական կարելիութիւններ չկային եւ յետոյ Պալքաններու Թուրքերը տաք վերա-բերում չունէին ներգաղթին հանդէպ: Փաստ է որ ժողովուրդներու փոխա-նակութեամբ Յունաստանէն հարկա-դրաբար գաղթած մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար Թուրքերուն կարեւոր մէկ մասը գոհ չնաց համաճարակ հի-ւանդութիւններու, մէկ մասը տեղա-ւորուեցաւ լքեալ բնակարաններու մէջ, իսկ փոքրաթիւ մաս մըն ալ տա-կաւին կը մնայ չզետեղուած: Այս կա-ցութեան առջեւ, առ նուազն տխմա-րութիւն պիտի ըլլար Սերպիայէն կամ Ռումանիայէն գաղթել Թուրքիա:

Այս փորձերուն ապարդիւն մնալը յուսահատեցուցած չէ Էնկիւրիի կա-ռավարութիւնը: Միշտ եւ ամէն օր կը խորհին այդ մասին, ծրագիրներ կ՚ո-րոճան, կարելիութիւններ կ՚ուսում-նասիրեն, բնակչութեան տեղաշարժի մասին կը մտածեն, խոցելի կողմը պաշտպանելի վիճակի մէջ դնելու հա-մար:

Անատօլուի պարապութիւնը քաղա-քական լուրջ վտանգ է Թուրքիոյ հա-մար: Այսօր, վաղը կամ քանի տարի յետոյ պիտի գտնուին Իտալիաներ, որոնք միշտ պիտի ձգտին այդ ան-մարդաբնակ տարածութիւններուն տիրանալու, ոչ թէ աշխարհակալա-կան, այլ տնտեսական պատճառներու ճնշումին տակ:

Եւրոպայի սահմանները չափազանց նեղ են ներկայ բնակչութեան համար: Տարուէ տարի տարածուելու ցանկու-թիւնը, գաղթավայր ունենալու փա-փաքը պահանջքի չափ կը ճնշուի: Տրամաբանութեան հակառակ է որ մի-լիոնաւոր ժողովուրդ նեղուի, ուս ու-սի ապրի, ճնշուի Եւրոպայի մէջ, երբ իր քթին տակ անծայրածիր եւ հա-րուստ պարապ հողեր կան, որոնց վը-րայ առ նուազն քանի մը տասնեակ միլիոն մարդ կարելի է ապրեցնել:

Այս անբնական վիճակը չի կրնար յաւերժանալ ու Թուրքերը ասիկա գի-տեն: Ահա թէ ինչո՞ւ ծրագիրներ կ՚ո-րոճան, քարէ քար կը զարնեն իրենց գլուխը, ելք մը, ճար մը գտնելու հա-մար: Այդ ելքը Թուրքիան Թուրքերով լեցնելն է: Իսկ ասիկա կը մնայ վեր բոլոր կարելիութիւններէն ու փա-փաքներէն:

Մեր քաղաքական ցանկութիւննե-րուն թեւ տուողն ալ այս երեւոյթն է: Այսպէս թէ այնպէս, մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ, կամաւոր կամ ակամայ, հայ ժողովուրդը պի-տի ըլլայ տէրը իր պատմական հայ-րենիքին»:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Մեր երաժշտական աշխատակիցը, Պ. Արայ Պարթեւեան՝ անդամ ըն-դունուած է Հեղինակներու Միջազ-գային ընկերութեան, խանցընելէ յե-տոյ պահանջուած քննութիւնը եւ իբր հեղինակութիւն ներկայացնելով իր *Նոր Երգերը* եւ ձեռագիր աշխա-տութիւնները:

Պէտք է աւելցնել, որ Հեղինակ-ներու Միջազգային ընկերակցութիւ-նը շատ դժուարահաճ է անդամ ըն-դունելու համար որ եւ է օտար:

Այս առթիւ յիշեցնենք, որ երի-տասարդ երաժիշտը իր առաջին նուագահանդէսը կուտայ 25 Յունի-սին Salle Gaveauի մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

B. HALADJIAN.— De la crise à la prospérité, consultation relative à la crise économique mondiale, Le mal et le remède, Librairie Recueil Sirey, Paris. 15 frs.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱ-ՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողա-շարով կը շարուի *ՅԱՌԱՋ*ը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Գ. ՄԱՍ

— Ինչո՞ւ կը կանչէք, — հարցուց Սուրէն՝ հետզհետէ աւելի նեղուե-լով:

= Տեսնեմ, կանչել տամ հօրեղ-բայրնիդ...

— Օհօ՛օ, մինչեւ ջուրը առուն ... գորտին աչքը դուրսը պիտի ... Անոնք թող զանգակատուն ... տան ու բանկալին մամերը ... հիմա պէտք է երթալ: Զգ-... կրնայ բոլորովին անպատ... ութիւն ընել ու քաջալերել, ... իսկ... Ելէք, խնդրեմ, միասին ... երթանք...

Սրբազանը փախուստի ելք չգը-... գնաց, աքեմը հագաւ՝ քթին ... բաներ մը մրմռալէն, փակեղ ... ու մեկնեցան:

Երբ կառավարատուն մտան, սի-րալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ կուսակալը: Ոտքի ելաւ, սեղանէն քիչ մը առաջ եկաւ, յարգալիր՝ ձեռ-քը սեղմեց սրբազանին, ու, մինչ վերջինս ծանօթացուց Սուրէնը.

— Այո՛, այո՛, շատ ուրախ եմ գինքը տեսնելուս, — վրայ բերաւ, —գիտէի թէ Պոլսէն է եկած էֆէնտին... Մէհմէտ պէյը Պոլսէն մեկնածատենս յանձնարարարեր էր անպայման տես-նել զինքը:

Սուրէն անակնկալի եկաւ այս յայտարարութենէն: Ինք Մէհմէտը տեսեր էր մէկ երկու անգամ միայն, ու պարզ խօսակցութիւն մը ունե-ցեր էին, հեղ մը՝ Շիշլի, ու հեղ մըն ալ Սկիւտարի շոգենաւին մէջ: Կը հետեւէր Իրաւաբանական Համալսա-րանին: Կը յիշէր, որ վիճեր էին ի-րենց օսկանին Թրքերէն բաժնին մէջ երեցած բուռն քննադատականի մը առթիւ, որ գրուած էր գաւառի դէպքերու մասին: Ու ահա՛ երիտա-սարդ կուսակալ մը, որ եկեր էր հոս՝ իր հետ ծանօթանալու յանձնա-րականով: Այսու հանդերձ, պաշտու-թեան եղերական պատկերը, զոր աչքերովը տեսեր էր, կը նեղէր զին-քը: Մինչ սրբազանը դեռ կը յոճէր, Սուրէն նայեցաւ անոր:

— Գիտէ՞ք, — վերսկսաւ կուսա-կալը, — բարեբախտ զուգադիպու-թիւն մը ձեզ ու զիս միասին բերաւ հոս: Ես նո՛ր եմ իմ այս պատաս-խանատու պաշտօնիս մէջ: Մեր եր-կու ժողովուրդները, որոնք պատ-մական երկար ու յաճախ դժբախտ անցեալով մը կապուած են իրա-րու, պէտք է այլ եւս ձեռք ձեռքի վերանորոգեն այս երկիրը...

= Այո՛, բայց — ընդմիջել փոր-ձեց Սուրէն՝ զգալապէս անհամբեր ու սրտնեղ՝ սրբազանին լռութենէն...

— ... Հոս գալէս առաջ, — շարու-նակեց կուսակալը — անկեղծօրէն ը-սելով, որոշ վարանումի մէջ էի. բայց, քանի մը օրուան տպաւորու-թիւնս խրախուսեց զիս: Միւրախ-խաս էֆէնտիին ներկայութիւնը...

— Էֆէնտիմ, — ձայնեց սրբազա-նը՝ աքեմին ծալքերը իրար բերե-լով...

= ... Իբրեւ ողջմիտ անձ, ինչպէս եւ ձերը՝ իբրեւ նոր ըմբռնումներով օժտուած մէկը՝ գրաւական մըն են մեր յաջողութեան համար: Մենք, երկու նոր սերունդներու ներկայա-ցուցիչներս, գործակցաբար պէտք է ձեւափոխենք ամէն բան: Անցեալին մէջ, գիտէք, անշուշտ, թէ շատ լաւ հասկցած են իրար՝ ձեր ու մեր վա-րիչները...

— Ճի՛շդ է, — աճապարեց ձայ-նակցիլ սրբազանը՝ ուրախ երեւոյ-թով մը:

= ... Թերեւս հետզհետէ աճող կրօնական մոլեռանդութիւնն է, որ առիթ է տուած անբաղձալի դէպքե-րու...

— ... Որոնք Երիտասարդ Թուր-քիոյ օրով վերջ պէտք է գտնեն, սակայն, — գիտել տուաւ Սուրէն՝ ձայնին մէջ անզուսպ դժգոհութիւն մը դնելով:

Երերտկաց սրբազանը: Նայեցաւ Սուրէնին: Յետոյ՝ ժպտա՛ն՝ կուսա-կալին:

= Այո՛, անշուշտ, Սուրէն էֆ.:

— Եւ ատիկա կախուած է ձեզմէ, — աւելցուց Սուրէն, — ըմբռնում-ներու նորութիւնը գործնական պէտք է ըլլայ, եւ ոչ թէ տեսական:

Յանկարծ, ներս մտաւ բարապա-նը. ծեր, մատ-մօրուք մարդուկ մը, փաթթոցը գլխին:

= Պէյ էֆէնտի — կմկմաց, թե-մէննա մը ընելով — խնդրարկուներ կան...

— Չեմ կրնար ընդունիլ, կարեւոր հիւրեր ունիմ — կշտամբեց կուսա-կալը, — այսօր յարգելի հիւրերուս տրամադրութեանը տակն եմ — ակ-նարկը կրկին ուղղեց սրբազանին, որ կրկին ժպտեցաւ ու երերտա-կաց...

Ու քաջալերուեցաւ: Իր շագանա-կագոյն աչքերուն մէջ ուրախու-թիւն մը արտացոլաց: Բայց, կրկին չխօսեցաւ: Սուրէն, անհամբեր, սկ-սաւ.

— Պէյ էֆէնտի, այսօրուան տը-խուր դէպքը անշուշտ հաղորդուած է ձեզի...

= Արդէն ընդհանուր հրահանգ ունիմ՝ հետաքրքրուիլ ձեր ցաւե-րով: Կ՚ուզեմ որ բան մը չծածկէք ինձմէ: Պէտք է անկեղծ ըլլանք ու սրտաբաց, այնպէս չէ՞ Միւրախխաս էֆէնտի...

— Այո՛, այո՛, — ձեռքերը շփեց ու պռկները շարժեց սրբազանը:

= ... Եղբայրներ ենք մենք՝ ծնած ու մեծցած միեւնոյն հողին վրայ, միեւնոյն դժբախտ ճակատագրէն հալածուած...

— Մեր ցաւերը պարզ են ու մի-օրինակ — կրկին միջամտեց Սու-րէն, — այսօրուան դէպքը, օրինակ... սպանութիւն՝ օ՛ր ցերեկով, գիւղե-րու մէջ աւարառութիւն, անապահո-վութիւն:

= Այո՛, պզտիկ պատահար մը...

— Պզտի՞կ...

= Ըսել կ՚ուզեմ՝ դժբախտ: Նա-կանը՝ այդ բոլորին դրդապատճառն է, սակայն: Ասկէ զատ, ես խիստ հրահանգ տուի ոստիկան զօրաց հրամանատարին՝ անխտրօրէն պատ-ժելու բոլո՛ր չարագործները...

— Ուրախ ենք, ուրախ — իրար անցաւ Կիւրեղեան եպիսկոպոս...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Կարեւոր շրջաբերականներ, օրակարգի քննութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ՊԱՆԵԼՕԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ընկեր Զօրմիսեանի բնակարանը, (115 Route d'Orléons, Cachan): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hérés, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրերով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼի կոմիտէն սովորական ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիօթայի Խաժակ խումբը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕԻ Վռամեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Նոյն ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը ժամը 5ին: Կը խօսի ընկ. Գավօղեան:

Հրապարակային բանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ

եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ:

Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾԻԻ ֆանֆառ խումբը:

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները:

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

Հրապարակային դասախօսական ժողովներ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին սրահին մէջ Նախագահութեամբ՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեանի Կը խօսի՝ Հրանտ-Սամուէլ

Նիւթ՝ Քէմալական Թուրքիա եւ Հայաստան

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան Բժ. Նորայրի «Ցուէօտիկանութիւ» զեկուցումի առթիւ վիճաբանութիւններ: Մուտքը ազատ է:

Կոչ Անիէռ-Պուա Քոլոնպի հայրենակիցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Ե. Ա. Օգնութեան առժամեայ մարմինը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ծխամաճառին վերնայարկը: Փարիզի կեդրոնէն ներկայ կ'ըլլայ Պ. Առաքել Զաքրեան:

Հայրենակիցներ, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը՝ օգնելով անգործ հայրենակիցներուն:

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆի սրճարանին մէջ

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սառսել

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս:

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճազ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆի

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 5 ֆրանք

Պելֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կէմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԶԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

364 Bld de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲՈՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Լա Սիօթա

Նախաձեռնութեամբ Խաժակ խումբին

Այս կիրակի ժամը 2ին, Bal Idéalի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

կ'արտասանէ ընկ. Մ. Ատանալեան կ'երգէ ընկ. Ս. Ալտօեան

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նահատակ Գրագէտներու Բանկարներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբ. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով.— Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան տեղեկատուութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբերընտրութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը.

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Մաքսիմ, Ժ. Ս.— 35:
Անվէրս, Մաց.— 50:
Քուրթէգոն, Պ. Զ.— 55:
Շամպէրի, Նաւ.— 35:
Շավիլ, Պ. Շ.— 70:
Նիկոսիա, Մ. Հասս.— 80:
Սէն Թ.էթիէն, Գարծ.— 275:
Ռոնի սու Պուա, Ղազ.— 70:

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

510, 270, 402, 300, 461, 522, 225:

ՈՒԿՐԱՆԻԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի երեկոյ ժամը 20ին, Salle des Fêtesի մէջ, 10 Rue des Messagerie, մէթրօ Poissonniere. Ուկրանիական պարեր, երգ, ճազ, եւայլն: Պիւֆէ:

Մուտք՝ այրերու 5 ֆր. կիներու՝ 4 ֆր.

Երգահանդէս

Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ին

Salle de la Société de Géographie

184 Bld. St. Germain, Métro: St. Germain

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ (սոփրանօ) եւ Պ. ԺԱՆ ՄԱՍՍ (դաշնակ):

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հր. Սամուէլ գրատուն 51 rue Mr. le Prince, Գարաեան դերձակ 5 rue Mignon, Ֆլօրիա ճաշարան 61 rue Mr. le Prince, Արշակ սափրիչ 34 rue St. Lazare, ճաշարան Մարմարա 10 rue Rampal եւ ծանօթ տեղերը:

ՀԱՅ ՄԱՐՇԷԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

BONNETERIE

Առեւտրականներ՝ մեծ դրամ կը խնայէք երբ ձեր Թրիքօները կը գնէք՝

S. SHAHINIANէն

41bis Rue de la Valée ARCUÉIL (Seine)

Այցելեցէ՛ք մէկ անգամ եւ հոն պիտի գտնէք տոկուն ու ճաշակաւոր ամէն տեսակ Թրիքօներ:

փափաքողներուն նմոյշները եւ գիները կը ղրկենք ձրի:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte Orléanէն առնել 88 Թիւ հանրակառքը եւ իջնել La Vache Noire

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX, 33, MARSEILLE

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Ccuronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ԵՐԱԺՇՏԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆի

«ԵՐԱԺՇՏԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երաժներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երաժշտութիւն, Լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

Դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆի, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. աղանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուր հետեւում էր լուռ:

Նաւաստին եա տարաւ նրան նորից Մեդիչիների պալատի հրապարակով, կանգ առաւ մի մութ անկիւնում ու ինչ որ մրթմրթաց, որը իրեւ թէ մի զգոյշ փափսուք էր լինելու:

— Սպասեցէք այստեղ, թէ չէ կը նկատեն:

— Իսկ ի՞նչ էք ուզում անէք:

— Ձեզ հագուստ ճարեմ: Ձեզ, հօ՞, չեմ կարող արիւնոտ թեւով տանեմ մեզ մօտ:

Արթուր նայեց թեւին, որ վանդակի երկաթը պատռել էր: Ձեռքի ակրըգեկոյց մի քանի արեան արատ էր ընկել վրան: Մարդը, ինչպէս երեւում էր, նրան մարդասպանի տեղ էր դնում: Է՛, սակայն, միեւնոյն չէր թէ մարդիկ ի՞նչ էին մտածում: Քիչ յետոյ նաւաստին վերադարձաւ յաղթական, մի կապոց թեւի տակ:

— Փոխեցէք շորերդ, շտապեցէք: Պէտք է որ ետ դառնամ շուտով, իսկ այդ ծեր ջհուդը ամբողջ կէս ժամ սակարկեց հետս:

Արթուր հնազանդեց, խեղդելով իր ակամայ զզուանքը, որ զգաց, երբ դըպաւ հին հագուստին: Բարեբախտաբար, շորերը թէեւ կոպիտ ու անճոռնի, բայց կեղտոտ չէին: Երբ իր նոր հագուստով լոյսը ելաւ, նաւաստին նայեց նրան հանդիսաւոր կերպով ու գլխով հաւանութեան նշան արաւ:

— Լա՛ւ, — ասաց նա: — Այժմ եկէք ետեւիցս. միայն կամաց:

Արթուր, հանած շորերը ձեռքին, հետեւեց նրան օձապտոյտ ջրանցքներին ու մութ, նեղ անցքերի մի ամբողջ լաբիրինթով: Գնում էին այն թաղով, որ միջնադարեան մի արուարձան էր եղած եւ որ Լիվորնոյեք «Նոր Վենետիկ» են անւանում: Տեղ – տեղ մըռայլ հին պալատներ, իրենց շրջապատող ողորմելի տների ու կեղտոտ բակերի միջից, միայնակ վեր էին բարձրանում տխուր ու վհատ մի տեսքով այդ աղմկոտ ծակուծուկերի կողքին. կարծես ջանալով, որ պահեն իրենց հին արժանաւորութիւնը, թէեւ լաւ գիտեն որ ի զուր է իրենց ջանքը: Նրանց անցած փողոցներից մի քանիսը գողերի, աւազակների ու կոնդրաբանդիստների յայտնի որջեր էին. միւսների մէջ ապրում էր քաղաքի աղքատ դասակարգը:

Փոքրիկ կամուրջներից մէկի մօտ նաւաստին կանգ առաւ. համոզուելով որ ոչ ոք չի հետեւում նրանց, իջաւ ցած սանդուղի քարէ աստիճաններով դէպ ի նեղ նաւամատոյցը: Կամուրջի տակ կեցած էր մի հին, խարխուլ, կեղտոտ նաւակ: Հրամայելով Արթուրին, որ ցատկէ մէջը ու պառկի յատակին, ինքը նաւաստին նստեց ու սկսեց թիավարելու դէպ ի նաւահանգիստը: Արթուր անշարժ պառկել էր խոնաւ ու լպրծուն տախտակների վրայ, ծածկուած իր շորերի տակ, որ նաւաստին ձգել էր վրան, եւ որոնց տակից նայում էր նա անծանօթ փողոցներին ու շէնքերին:

Շուտով անցան մի ուրիշ կամուրջի տակից ու մտան ջրանցքի այն մասը, որ բերդի խրամն է կազմում: Ամուր պատերը բարձրանում էին ջրերից, հիմքի մօտ լայն, ու քանի վեր այնքան նեղ, կազմելով ժանտադէմ բուրգեր: Ի՞նչ սարսափելի, ու ինչպէ՛ս սպառնալից էին թւում նրանք դեռ մի երկու ժամ առաջ իսկ այժմ...: Նա կամաց ժպտաց, պառկած նաւակի յատակին:

— Սը՛ս. — շշնջեց նաւաստին. — եւ ծածկեցէք գլուխնիդ. մօտենում ենք մաքսատանը:

Արթուր ծածկեց գլուխը շորերի տակ: Նաւակը կանգ առաւ շուտով մի քանի ցիցերի առաջ, որոնք ջրանցքի լայնքով շղթաներով իրար միացած, փակում էին մաքսատան ու բերդի պատի մէջ եղած նեղ անցքը:

Մաքսատան քնկոտ պաշտօնեան դուրս ելաւ յորանջելով ու կռացաւ ջրի վրայ՝ լապտերը ձեռքին:

— Անցագի՛րը:

Նաւաստին տուեց իր թղթերը: Արթուր՝ իր շորերի տակ կիսահեղձ, բռնեց շունչը ու ականջ դրեց:

— Կէս գիշերին ժամանա՞կ գտար նաւ դառնալու. — մրթմրթաց պաշտօնեան: — Քէֆի՞ էիր, ի՞նչ է: Իսկ այդ ի՞նչ է նաւակի տակ:

— Հին շորեր: Աժան գնեցի:

Վերցնելով բաճկոնը ցոյց տուեց: Պաշտօնեան իջեցրեց լապտերը՝ աչք ձգելով:

— Լաւ. անցիր:

Բացաւ անցքը, ու նաւակը դանդաղ առաջ շարժուեց մութ ու աղմկոտ ջրի վրայով: Քիչ յետոյ Արթուր նստեց նաւակի մէջ ու վրայից թափ տուեց շորերը:

— Ա՛յ քեզ «Քարլօզան». — ասաց նաւաստին քիչ յետոյ: — Ձայներդ քաշեցէք ու եկէք ետեւիցս:

Մագլցեց մի ահագին սեւ հրէշի կողքն ի վեր հայհոյելով կամաց իր ընկերոջ անշնորհքութիւնը, թէեւ Արթուրի բնական ճարպիկութիւնը նրան աւելի դիւրաշարժ էր դարձնում, քան մէկ ուրիշը նրա դիրքում: Յաջող հասնելով տախտակամածին, անցկացան զգուշ անիւների ու մեքենաների մութ կոյտերի միջից, մինչեւ որ եկան մի փոքրիկ սանդուղի կափարչի վրայ, որը նաւաստին կամաց բաց արաւ:

— Իջէք ցած. — շշնջեց նա: — Ես իսկոյն կը վերադառնամ:

Տակը, որի առաջ Արթուր կանգնած էր, ոչ միայն խոնաւ էր ու մութ, այլ եւ այնտեղից սասկալի հոտ էր գալիս նեխի: Նախ ակամայ ետ քաշուեց՝ քիթ դնելով թաց կաշու եւ թթուած իւղի հոտից: Բայց յիշեց իսկոյն իր բանտի արգելարանը եւ ուսերը ցնցելով իջաւ սանդուղներից: Նրան թւում էր, թէ կեանքը ամէն տեղ նոյն հրէշն էր, նոյն նեխն ու ցեխը, նոյն խայտառակ դաղտնիքներն ու մութ անկիւնները: Բայց կեանքը կեանք է միշտ, ու մարդ պէտք է յարմարի:

Մի քանի վայրկեանից նաւաստին վերադարձաւ, ձեռքին մի բան բռնած, որ Արթուր որոշել չկարողացաւ մութի մէջ:

— Դէ՛, հիմա տուէք ինձ փողն ու ժամացոյցը: Միայն շուտ:

Մութից օգտուելով՝ Արթուր յաջողեց մի քիչ փող թաքցնելու:

— Ուտելու մի բան տուէք ինձ. — ասաց նա: — Քաղցից մեռնում եմ:

— Ա՛, բերել եմ: — Նաւաստին մի քանի ... տուեց նրան մի կուժ, մի քանի ... հացիկ ու մի կտոր աղած միս:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1932
11 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1903 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Անցած տարի, այս օրերուն, Հրապարակ նետուեցաւ դէպի Խորհ. Հայաստան ներգաղթի ծրագիրը։ Խորհ. Հայաստանի ներկայացուցիչները Երեւանի եւ Փարիզի մէջ, առանց վարանքի յայտարարեցին թէ, մինչեւ 1932ի գարնան՝ Հայաստան պիտի փոխադրէին 30,000 գաղթականներ։ Համաձայն այդ յուսադրումներուն՝ ներգաղթը պիտի շարունակուէր յետագային՝ հասնելով մինչեւ 100,000 հոգիի։

Ինչ խօսք որ ստորագիր հայութիւնը ուրախութեամբ դիմաւորեց այս կարեւոր ձեռնարկը՝ կրկնակի պատճառներով։ Համաշխարհային անտեսական տագնապն ազդած էր, ինչպէս բոլորին, նոյնպէս հայ աշխատաւոր զանգուածներուն։ Անգործ բազմութիւններէն մաս մը ազատել ու կապել հայրենի հողին, կը նշանակէր նաեւ փրկել խոշոր բեկոր մը ձուլման վտանգէն եւ երկիրը ուժեղնել հայ տարրով։

Այս տուեալները բաւական էին, որ արտասահմանի հայկական զանազան հոսանքները եւ գլխաւոր հաստատութիւնները մէկ կողմ դնէին իրենց հիմնական հակումները եւ քաղաքական տարբերութիւնները՝ եւ ուժ տային ներգաղթի խնդրին։

Տարուան մը պատմութիւնը մեջտեղն է։ Եթէ անտեսենք լրագրական արտայայտութիւններու փոքրիկ տարբերութիւնները, եւ ձեռնարկի ազգային նշանակութեան տարբեր գնահատութիւնները, կը մնայ այն ջերմ վերաբերմունքը, որ բոլոր հոսանքներն ունեցան եւ ունին ներգաղթի հանդէպ։

Արտասահմանը, ուրեմն, լայն բացաւ իր դռները հայ բոլշեւիկ գործակալներուն առջեւ։ Դաշնակցութիւնը, Ռամկավարները, Բարեգործականը եւ ուրիշները իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերին գործին։ Այսու հանդերձ հայ բոլշեւիկները, Երեւանէն մինչեւ Փարիզ, պայքարի դրօշով Հրապարակ նետուեցան՝ բացուած դռները ջարդելու եւ երեւակայական ընդդիմութիւնները խորտակելու համար։

Գերազանցապէս տնտեսական ձեռնարկը (բոլշեւիկներուն համար) վերածեցին բոլշեւիկեան փրոփականտի մը, տեղ մը ծիծաղելի, ուրիշ տեղ մը արինալի։

Ու մէկ տարուան չնչալից աղմուկներէն յետոյ, հաշիւը մէջտեղն է, հազիւ կրցան Յունաստանէն փոխադրել մօտ 6000 տարագիրներ, մէջը հաշուելով Դ. կարաւանն ալ, որ պիտի մեկնի Յունիս 17-20ին։

30,000 գաղթականներու փոխադրութեան խնդիրը մնաց կանդավառող խօսք մը անցած տարուան ծրագրէն, եւ պարզ յոյս մը՝ եկող տարուան համար։

Ներգաղթի խնդիրը, հայ ժողովուրդի ընթացիկ կեանքին մէջ, ամէնէն կենսական հարցերէն մէկն է, որ էապէս կապ ունի Հայ հայրենիքի ուժեղացման եւ վերաշինութեան հետ, իսկ միւս կողմէ՝ ճիշդ առնելին կուգայ՝ հայ անգործ ու երերուն բազմութիւնները հայրենի հողին կապելու։ Այս կարեւորութեամբ, տարուան մը գործունէութենէն յետոյ, կ'արժէ լայնօրէն քննել խնդիրը՝ միշտ ձեռնարկի յաջողութիւնը նկատի առնելով։

Արտասահմանի հայութեան տրամադրութիւնները յայտնի են։ Յայտնի է նաեւ թէ՝ ներգաղթի նախաձեռնութիւնը սաանձնած է Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը. որով սկսած գործը պետական ձեռնարկ մըն է։

Հետեւաբար, առաջին հերթին անհրաժեշտ է գիտնալ հայ բոլշեւիկեան կառավարութեան տեսակէտները, որոնցմէ շատ բան կախուած է գործի յաջողութեան համար։

Մեր աչքին առջեւն է բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթ «Խորհ. Հայաստան»ի վերջին համարը (Մայիս 24), ուր ընդարձակ խմբագրականով մը կը քննուի ներգաղթի խնդիրը, Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը, Բարեգործականի, Ռամկավարներու եւ Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը այս խնդրի մասին։ Ու այս բոլորէն յետոյ, նոյն խմբագրականին մէջ կը գտնենք պարզաբանումը հայ բոլշեւիկներու ներգաղթի քաղաքականութեան։

Ըստ հայ բոլշեւիկներուն, Բարեգործականը իր նախագահով, Ռամկավարները՝ հակառակ իրենց գրածներուն, Դաշնակցութեան հետ միասին հակառակ են ներգաղթին եւ գաղտնի մեծ ծրագիր մը ունին Սուրիոյ մէջ «Հայկական Օջախ» մը հիմնելու։ Ու իրենք, բոլշեւիկները իրենց ներգաղթի ծրագրով՝ կրցած են ոչ միայն խանգարել «օջախ»ի ծրագիրը, այլ արտասահմանի հայութիւնը ենթարկել չերտաւորման։

Կարդանք միասին.

«Ի դէպ անհետաքրքիր չէ այս կապակցութեամբ մատնանշել նաեւ ռամկավարների կուսակցութեան դիրքը։ Հայկական բուրժուազիայի այս կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան եւ միւս կուսակցութիւնների հետ միասին հանդիսանում է խորհրդային իշխանութեան եւ աշխատաւորական մասսաների կատաղի թշնամին։ Նրա տարաձայնութիւնները եւ «պայքարը» Դաշնակցութեան դէմ վերաբերում են սոսկ տակտիկական խնդիրների, եւ այդ կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ միասին հանդիսանում է միջազգային իմպերիալիզմի հակախորհրդային ինտէրվէնցիայի ընդհանուր շղթայի մէկ օղակը»։

Հետեւաբար, Ռամկավարները կը դառնեն ներգաղթին դէմ։ Որպէսզի կրնանք կարդալ երկարապատում թուումն այդ դաւերուն, որոնց հաւատալու համար՝ մենք յամենայն դէպս բոլշեւիկեան տխմարութեամբ վարակուած չենք։

Հատուած մը եւս այդ ուշագրաւ խմբագրականէն.

«Խ. Հայաստանի կառավարութեան կազմակերպած ներգաղթը դարձած Դաշնակցութեան կատաղի դիմադրութեան ամենաջերմ հանդէսնելութիւն գտաւ հայ աշխատաւորների շրջանում։ Ներգաղթը դէպի Խ. Հայաստան մասնաւորապէս ջարդուփշուր արեց նաեւ Դաշնակցութեան «սիրիական օջախ»ի ծրագիրը։ Դրա որոշակի արտայայտութիւնն է նաեւ խաբուած տարրերի մասսայօրէն հեռանալը Դաշնակցութիւնից, Դաշնակցութեան դէմ ակտիւ պայքար մղելու դիրքերն անցնիլը»։

Այս ընդարձակ մէջբերումներէն կ'երեւի, որ հայ բոլշեւիկները թէեւ աշխատաւոր ձեռքերու պահանջէն դրդուած ձեռնարկեցին ներգաղթը, բայց այդ ձեռնարկը եւ արտասահմանի հայութեան համակրանքը օգտագործեցին եւ կ'ուզեն օգտագործել քաղաքական պայքար մղելու ընդդէմ բոլոր այն հաստատութիւններուն եւ հոսանքներուն, որոնք ջերմօրէն ընդառաջ գացին ներգաղթի գործին։

Հայ բոլշեւիկները եթէ քաղաքական նպատակներով Հրապարակ նետած են ներգաղթի հարցը՝ Սուրիոյ հայ գաղութը քանդելու համար, կամ, Դաշնակցութեան եւ միւս հոսանքներուն դէմ կուսակցական պայքար մղելու եւ գաղութները խռովելու, առաջին հերթին, ուրեմն, իրենք կը հանդիսանան ներգաղթի «կատաղի թշնամի»ն։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

— :-: —

«Մայիս 28»ի հանդէսները պէտք կը շեշտեն կրկին անդրադառնալու համայնավար վտանգին, եւ ամէն անգամ որ, առիթ ունենանք ըսելու թէ ատեն է որ գաղութները լաջօրէն զբաղին այդ հարցով, կը զգանք թէ արդէն «ատեն»ը կ'անցնի, մինչ գաղթահայ գոյութեան եւ կենսական շահերու հայանուն դաւադիրները, կը գործեն։ Կը գործեն ֆաջալերուած ու շրփացած ազգային կազմակերպութեանց անփութենէն, անըմբռնելի վարանումներէն եւ վտանգաւոր խղճահարութենէն։ Ու կը գործեն խլուրդի պէս, մութին ապաւինած աւազակի պէս որ միայն, կոնակէն զարնելու ֆաջութիւնն ունի։

Այսպէս է որ «Մայիս 28»ի հանդէսներուն առթիւ, Փարիզ տպուած ու գրուած թռուցիկ մը, յիմարութեան անհերքելի վաւերաթուղթ մը — դրկուած է նաեւ գաւառները։

Այսպէս է որ ամէն տեղ ալ, թռուցիկները յանձնուած են ֆրանսացի համայնավարներու —«չօճուլ»ներ — բաժնելու համար Հայերու, որոնք, չեն գիտեր իսկ թէ ի՞նչ է Հայը, ո՞ւրկէ կուգայ եւ ո՞ւր կը պատրաստուի երթալ...։

Թռուցիկներու գոյութիւնը կը բաւէ փաստելու ամէն վարանում եւ գոյութիւնը փաստելու կազմակերպուած համայնավարներու՝ այս գաղութին մէջ։

Թռուցիկները նախապէս լոյս կը տեսնէին... խմորատիպ կամ մեքենագիր։ Այսօր արդէն, մամուլի տակէ վիժած են։

Այս պարագան ալ կուգայ հաստատել թէ մեր փախուկները կը զօրանան, ուժ կ'առնեն, ֆաջալերութիւն կը գտնեն։ Որմէ՞։ Օտարէն։ Ո՞վ է այդ օտարը։ Ամէն պարագայի մէջ. Հայուն եւ բոլոր ազգերուն թշնամի։

Թռուցիկներու բովանդակութիւնը, ինքնին արդէն, յստակօրէն կը մատնանշէ վտանգը՝ որ կը սպառնայ անտէր ու անկայուն գաղութի մը գլխուն։

Ոչ միայն կը հեգնեն ազգային որ եւ է աւանդութիւն, ո՛չ միայն կ'արհամարհեն որ եւ է աւանդական սրբութիւն ու ազգային ամէն ձգտում, այլ եւ հայ անփորձ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրեն ըմբոստացման՝ ընդդէմ տեղական կառավարութեան։

Գիտե՞ն թէ չեն գիտեր, ինչ որ կը կատարեն. քայքայման գործը որուն ձեռնարկած են դաւադրօրէն, զիրենք կը մտահոգէ՞ այլապէս, թէ ատոր լծուած են այլասերած հոգիներու սովորական անտարբերութեամբ կամ գերագրգռութեամբ։

Բայց, պարզ կը տեսնուի թէ որ եւ է վարանում չունին՝ իրենց քայլերուն մէջ։ Հայը օտարին եւ անոր օրէնքին կը յանձնեն իրենց գրգռութիւններով։ Պարզ կը տեսնուի նաեւ թէ խորամանկ են եւ գիտեն ամէնէն առաջ իրենց կաշին փրկել, գործելով մութին մէջ, գործիք դարձնելով մէկ քանի թափթփուք տեղացի օտարներ։

Ու այս ողորմելի գործունէութեան առջեւ, թերեւս կան որ կը հրճուին ու կը խայտան։ Չէ՞ որ «Մայիս 28»ի դէմ է որ կը գրգռեն։

Բայց, ունի՞ն այս մարդիկը որ եւ է սրբութիւն, ու վաղը, երբ աւելի ֆաջալերուած ժողովուրդին անփութութենէն, անոր արմատն իսկ սկսին հարուածել, ո՞վ ինչ դարման կը բերէ։

Լաւ չէ՞ հիմակուց խորհիլ։

Մ. Ե.

ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

ԺԸՆԵՒ, 9 Յունիս.— *Ժընեւի եւ Լօզանի տեսակցութեանց նախօրեակին, զրոյցներ կը շրջին զինաթափութեան ժողովի յետաձգման մասին։*

Այս կողմնակի զրգռութիւնները, կ'երեւի թէ կը ծածկեն հիթլերեան ազդմակալ մը։ Գերման կառավարութիւնը կ'ուզէ յաջողցնել զինաթափութեան ժողովի երկարատեւ յետաձգում մը, առանց սակայն պատասխանատուութիւնն ստանձնելու ուղղակի։ Իտալացիները պատրաստ են ուժ տալու Գերմանիոյ այս խաղին մէջ։ Ժընեւի իտալական պատուիրակները կը ջանան մօտենալ ուրիշ պատուիրակութեանց եւ կը կարծուի թէ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի վերջին ճառը՝ ընդդէմ «անօգուտ խորհրդաժողովներ»ուն, նախապատրաստութիւն մըն էր այս խաղին։

Գերմանիոյ հետապնդած նպատակն է կը կարծուի, ժամանակ շահիլ, մինչեւ որ Պերլինի մէջ կազմուի հիթլերեան կառավարութիւն մը, որ Ժընեւի մէջ յստակօրէն պահանջէ Գերմանիոյ սպառազինման իրաւունքը։

ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ութ հազար վեթերաններ, ցնցոտիներ հագած, բռնի մտան Ուաշինկթըն եւ ականջ չեն կախեր՝ մայրաքաղաքէն հեռանալու համար՝ ոստիկանութեան կողմէ իրենց տրուած հրահանգին։

Վեթերաններու հրամանատարը, յայտնեց թէ այն ատեն միայն պիտի ընդունին իրենց տեղերը վերադառնալ, երբ նախկին մարտիկներու հատուցման օրէնքը քուէարկուի եւ հաւատաց թէ մինչեւ երկու շաբաթ, 50,000 մարտիկներ պիտի հաւաքուին մայրաքաղաքին շուրջ։

Վեթերանները կը սպասեն նախկին մարտիկներու նոր գումարտակի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Տիկին Վեթերա Փերաթա, տագնապին ժան տ'Արքը, ինչպէս կը կոչեն զինքը։

Վեթերանները զարհուրելի թշուառութեան մէջ են։ Բացը կը պառկին, առանց վերմակի եւ անկողնի. կը վախցուի որ համաճարակ ծագի։ Սրճունդ կը ստանան բարեգործական ընկերութիւններու կողմէ, որոնք հազիւ կրնան մէկ շաբաթ միայն կերակրել զանոնք։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Ֆրանսացի օդանաւորդ կին մը Լէնա Պէրնշթայն անձնասպան եղաւ Պիսքրայի մէջ։

Անձնասպանութեան պատճառը կը նկատուի նիւթական միջոցներ հայթայթելու անկարելիութիւնը, որ արգիլք եղած էր իր թռիչքին։ Կ'ուզէր կին օդանաւորդէ մը խլել թռիչքի մրցանիշ մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ անգործներու կարգադրութիւններ

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը Պ. Ժէրմէն — Մարթէն մամուլի ներկայացուցիչներուն կատարած իր յայտարարութիւններով, կը յայտնէր թէ եւեւմուտքի բացը գոցելու համար, անհրաժեշտ է խնայողական խիստ կրճատումներ ընել ծախքերու վրայ։ Այս յայտարարութիւնը ենթադրել տուեր էր թէ կառավարութիւնը մտադրած է պետական պաշտօնեաներու թոշակին վրայ ալ ձեռք կատարել, ինչ որ մտահոգութեան մատնած էր ձախակողմեան երեսփոխանները, մինչ աջակողմեանները սկսեր էին պայքար մղել կառավարութեան դէմ, այդ առաջին պատրուակով արդէն։ Իսկ առաւօտեան թերթերը կը գրէին թէ կառավարութիւնը իր առաջին նիստին մէջ իսկ, որոշում մը պիտի տայ այդ մասին։ Բայց նախարարաց խորհուրդին մէջ, եւեւմուտքի նախարարը ժամանակ ուզեց մանրամասն ծրագիր մը մշակելու համար։ Ծրագիրը նախարարաց խորհուրդին պիտի ներկայացուի գալ շաբթու։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարը Պ. Տալիմիէ խորհուրդին հաւանութեանը ենթարկեց եւ ընդունել տուաւ ի նպաստ անգործներուն կարգ մը հրամանագրեր։ Անգործութեան նպաստի ստացման համար ցարդ նշանակուած 180 օրուան սահմանը կը վերնայ կառավարական կարգադրութեամբ։ Անգործները պիտի կրնան ուր որ ալ գտնուին, օգտուիլ նպաստէն, նոյն իսկ եթէ 180 օրուան սահմանը անցնի։ Կարգադրութիւններ եղած են նաեւ կէս — անգործներուն համար։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիական աղբիւրէ բխած լուրեր կը հաստատեն թէ Ամերիկայի արտաքին նախարարը՝ անգլիական դեսպանին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ հաստատած է թէ ամերիկեան կառավարութիւնը դէմ է անգլիական տեսակէտին, որ կը թելադրէ կատարելապէս ջնջել պատերազմական պարտքերն ու հատուցումները։

Այս մասին ամերիկեան պաշտօնական անձնաւորութիւններ, որոնք սերտ կապ ունին արտաքին նախարարութեան հետ, հետեւեալ ճշդումները ըրած են.

1) Որովհետեւ հատուցումներու գլուխէն Միացեալ — Նահանգները որ եւ է վճարում չեն ստանար, այդ հարցին կարգադրութիւնը գործ մըն է որ պէտք է վճռուի միայն Գերմանիոյ եւ ուղղակի շահագրգռուած պետութեանց միջեւ։

2) Արտաքին նախարարութիւնը միշտ յիշեցուցած է օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ամերիկեան խորհրդարանի դեկտեմբեր 23ի եզրակացութիւնը որ կը յայտնէ թէ պարտքերու ջնջումը կամ անոնց վրայ կատարուած որ եւ է կրճատում, դէմ է ամերիկեան քաղաքականութեան։

3) Ամէն անգամ որ հարց դրուած է հատուցումներու ամբողջական ջնջման, արտաքին նախարարութիւնը յայտնած է թէ Ամերիկա միակ ազգը պիտի ըլլայ, որ ամէն ինչ տուած պիտի ըլլայ, առանց ոչինչ ստանալու եւ թէ նման առաջարկ մը դժկամակութեամբ պիտի ընդունուի Ամերիկայի հանրային կարծիքին կողմէ։

Այս յայտարարութիւնները կը հաստատեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը յստակօրէն դէմ է հատուցումներու ջնջման. ընդհակառակն կը փափաքի որ Գերմանիա ճանչնայ իր պարտքերը. որովհետեւ այդ կերպով, պիտի դիւրանային յետագայ բանակցութիւնները՝ Ամերիկայի եւ իր պարտականներուն միջեւ։

Միապետութիւնը Գերմանիոյ մէջ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ Է

Գերմանիոյ ներքին նախարարը, բանալով կայսերական խորհուրդը, ուր ներկայ էին բոլոր գերման պետութեանց ներկայացուցիչները, հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ «միապետութի՞ւն թէ հանրապետութիւն» հարցին մասին.

— Միապետութիւնը վերահաստատելու իմաստով՝ Սահմանադրական օրէնքին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու մասին տարածուած զրոյցները անհեթեթ եւ վնասակար ըսի – ըսուեր են։

«Ինքզինքս նուաստացած պիտի զգայի՝ իբր նախարար, եթէ ուրանայի անձնական համոզումս թէ միապետութիւնը կառավարական այն ձեւն է որ լաւագոյն կերպով յարմարցուած է Եւրոպայի սրտին վրայ հաստատուած ժողովուրդի մը։

«Նոյնպէս, պատմական տեսակէտով, երախտապարտ գիտակցութիւնն ունիմ այն ծառայութեանց, զոր արքայական եւ կայսերական նախկին տունը մատուցած է գերման ժողովուրդին։

«Բայց նաեւ, համոզուած եմ թէ այս պահուս երբ կը կռուինք «ըլլա՞լ թէ չըլլալ»ու համար, պետական դրութեան հարցը — միապետութի՞ւն թէ հանրապետութիւն— այն հարցերէն չէ որ պիտի լուծէ ներկայ կառավարութիւնը։

«Պետական դրութեան հարցէն աւելի կարեւոր է պետութիւնն ինքն իսկ։ Իբր սահմանադրական նախարար, երբեք մտադրութիւն չունիմ մեր ժողովուրդը ենթարկելու նոր շփոթութեան մը, պետական դրութեանց հարց մը արծարծելով եւ կը խնդրեմ որ կասկածի չենթարկեն հաւատարմութեան երդումը, զոր տուի հանդէպ Սահմանադրութեան»։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը հրաւիրելու անգլեւամերիկեան առաջարկը այժմէական կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ ոսկիի հարցը քննելու համար՝ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած յատուկ յանձնախումբի եզրակացութեան։

Իր տեղեկագրին մէջ, յանձնախումբը կ'եզրակացնէ թէ պէտք է վերահաստատել ոսկի հիմնադրամը, որ կը մնայ կ'ըսէ դրամական լաւագոյն դրութիւնը. բայց ատոր համար պէտքը ցոյց կուտայ քանի մը պայմաններու. 1) Միջազգային փոխանակութեանց մէջ հաստատել՝ ազատութեան բանաւոր աստիճան մը. 2) Պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերը կարգադրել գոհացուցիչ կերպով, 3) Ոսկի հիմնադրամի դրութեան կիրարկման մասին՝ պետական դրամատուններու միջեւ գոյացնել համաձայնութիւն մը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԳԷՏ ՎԱՐԻՉԻ ԵԼՈՅԹԸ

Համամիութ. Կոմունիստական Ակադեմիայի կողմից դէպ ի Միութեան բոլոր շրջանները տասնօրեայ արշաւ է կազմակերպուել։ Արշաւախմբերից մէկը այցելել է Հայաստան, ուր եւ պէտք է շփման մէջ մտնի կուսակցութեան գործօն տարրերի եւ գիտական – իդէոլոգիական ճակատի աշխատաւորների հետ։ Ուրիշ խօսքով, Մոսկուան հսկիչի տակ է առնում Հայաստանի գիտական միտքը։

Հայաստանում տասնօրեակը սկսել է կոմկուսի առաջին քարտուղար՝ Ա. Խանջեանի բացման ճառով, որն իր անհեթեթութեամբ ու հակահայ բընոյթով գերազանցում է մինչ այժմ եղած իր բոլոր յիմարաբանութիւնները։ Ի հարկէ, եթէ Խանջեանը չհանդիսանար Հայաստանի այսօրուայ ղեկավարութեան մտայնութեան արտայայտիչը, չարժէր նրա ճառը քննութեան նիւթ իսկ դարձնել։ Բայց, դժբախտաբար, մեր երկրի բախտը ներկայիս տնօրինւում է այդ չարաղէտ մտայնութեամբ առաջնորդւող մարդկանց կողմից։

Ի՞նչ է ասում Խանջեանը։

Նրա կարծիքով, մինչեւ խորհրդ. իշխանութեան հաստատուելը, հայ ժողովուրդը ոչ աշխարհիկ դպրոց է ունեցած եւ ոչ էլ պատմութիւն։ Որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտել է ժողովրդին խաւարի մէջ պահել, իսկ դպրոցներում սնուցանել է կղերական – յետադիմական – ազգայնական տրամադրութիւններ։ Որ մեր պատմագիրները՝ սկսած Խորենացուց մինչեւ Ալիշանը, կեղծել են եւ կեղծում են պատմութիւնը ու «դանադան հէքեաթներով ու առասպելներով աշխատել են խեղաթիւրել անցեալը, ցոյց տալ «հայ ազգի» անցեալ փառքը»։ Որ հայ պատմագրութիւնը տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը «Հայոց պատմութեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջանների «ոսկեդարերի» առասպելներով, այդ «ոսկեդարերի» չափանիշ վերցնելով հատ ու կենտ վանականների, մեծ մասամբ այս կամ այն հայ ֆէոդալական հարստահարիչ պնակալէզ – գովերգուների «լուսաւորչական աշխատանքը»։ Այսպ, ժխտելով հայ գիտական պատմագրութեան գոյութիւնը, Խանջեանը հետեւեալն է յայտարարում՝ «Մենք չենք թագցրել եւ չենք թագցնում, որ նպատակ ունենք քարը քարի վրայ չթողնելու նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական «գիտութիւնից»։ («Պրոլետար», 21 մայիս)։

Միայն ցնդած ուղեղները կարող են այդքան գռեհկացնել մեր պատմութիւնը. միայն հայ մշակոյթի թշնամին ընդունակ է ժխտելու մեր անցեալը. միայն տգէտ մարդիկ նման բացատրութիւն կուտան պատմական երեւոյթներին։ Ուրեմն, ըստ Խանջեանի, մեր բոլոր պատմագիրները՝ Փաւստոս Բիւզանդ, Խորենացի, Կորիւն, Եղնիկ, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի, Ագաթանգեղոս եւայլն եղած են պնակալէզներ ու գովերգուներ. որ հայ ժողովրդի պատմական անցեալը հէքեաթ ու առասպել է, որ մեր դպրոցները եղած են կղերական ու տիրացուական. որ մենք գիտութիւն ասած բանը չենք ունեցած ու հայ մշակոյթը ոտից գլուխ կեղծիք է։ Եւ բընաւ զարմանալի չէ, որ Խանջեանը հայ ազգ. բառերը չակերտների մէջ է առնում։

Մեզ յայտնի էր, որ հայ բոլշեւիկները «չեն թագցնում» իրենց հակազգային ու հակահայ դէմքը, որ նըրանք «քարը քարի վրայ չեն թողնում» հայ մշակոյթից. որ հայ ազգ. բառերը նրանց համար անիմաստ հնչիւններ են ու հայ լեզուն միայն միջոց է տարածելու լենինեան ու ստալինեան «իմաստութիւնները»։ Սակայն, մենք չգիտէինք, որ հայ ժողովուրդը պատմութիւն չէ ունեցած եւ մեր տարեգրութիւնը սկսում է այն օրից, երբ Աղասի Խանջեանը ստանձնեց կոմկուսի քարտուղարի պաշտօնը...

Այո՛, իրերի կացութիւնը Հայաստանում շատ աւելի ողբերգական է, քան ենթադրում են շատերը։ Այլ եւս բացայայտ ճշմարտութիւն է, որ այնտեղ, երկրում, մեր մշակոյթը ահաւոր վտանգի տակ է։ Այլ եւս կասկածից վեր է, որ խորհրդային կարգերի յարատեւութիւնը համազօր է հայ ժողովրդի ազգային դիմագծերի ու մշակոյթի անհետացման։ Ահա թէ ինչո՛ւ գաղութահայութեան վրայ է ընկնում մեր ազգային մշակոյթի պահպանման ու զարգացման պարտականութիւնը։

Առարկելու ոչինչ չ'ունենայինք Խանջեանին, եթէ նա ձգտում յայտնաբերէր վերլուծելու Հայոց պատմութիւնը մարքսեան կամ լենինեան տեսաբանութեամբ։ Բնական է, որ սոցիալական շրջանի Հայոց պատմութիւնը պէտք է որ լուսաբանուի իր ժամանակի տնտեսական – ընկերային փոխ – յարաբերութիւնների դրութեամբ։ Նոյնը եւ աւատական ու պատմական յետագայ շրջաններին։ Մենք կարող ենք մեր մատենագիրներից սրան կամ նրան քննադատել իր աչառութեան համար՝ այս կամ այն նախապաշարման ընթացքը արդարացնելու կամ պատմական դերը չափազանցնելու մէջ։ Բայց վեր կենալ ու ժխտել նրանց կատարած աշխատանքի արժէքը, աւելի քան յիմարութիւն է։ Ինչ է, Խանջեանը պահանջում է, որ Փաւստոս Բիւզանդը լենինեան մեթոդոլոգիայո՞վ մօտենար պատմութեանը։ Ցնդար երեխայ։

Խանջեանը, որպէս հոգեւոր թեմական դպրոցի սան, պէտք է գիտնայ, որ դեռ անցեալ դարու կէսերից հայ առաջադէմ միտքը ուժեղ պայքար է սկսած կղերականութեան ու հոգեւոր դասի դէմ եւ ձգտել է դպրոցը աշխարհիկ դարձնել։ Այդ պայքարը պըսակուեց յաջողութեամբ եւ մեր դըպրոցները դարձան մէկական դարբնոցներ հայ ազատագրական մտքի ու ազգային գիտակցութեան դաստիարակման։ Եւ այդ պայքարում իր մեծագոյն դերն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Եթէ Խանջեան այդպէս հեգնում ու արհամարհում է նախախորհրդային հայ դպրոցը, ապա ինքը՝ Խանջեանը, Միկոյեաններն ու Միասնիկեանները ի՞նչ դպրոցում են սնուած ու դաստիարակուած։ Մի՞թէ նոյն «կղերական – ազգայնական» դպրոցները չեն տուել իրենց ձեռքը լուսաւոր այն զէնքը, որ այսօր չարաչահօրէն գործածում են նոյն դպրոցների եւ ուսուցիչների դէմ։ Մի՞թէ իրենցից շատ շատերը ընկերվարութեան գաղափարին չե՞ն ծանօթացել հէնց նոյն «հակակուլտուրական» Դաշնակցական ուսուցիչների միջոցով։

Եթէ Խանջեանները չեն ընդունում հայ գիտնականների գոյութիւնը, ապա ո՞վքեր են եղած եւ մնում են Հայաստանի անդրանիկ համալսարանի պրոֆէսորները։ Մի գո՞ւցէ Մանանդեանները, Աբեղեանները, Աճառեանները եւ Աչառ Յովհաննիսեանները Սվերդլովեան համալսարանից են վկայական ստացել... Խանջեանի տըգիտութիւնն ու գռեհկութիւնը լաւագոյն վկայականներն են կոմկուսի ցեկայի սատրապին։

Մեր պատմագրութիւնը պատմութիւնը կեղծում է... Ո՛չ, յարգելի պարոն, պատմութեան ամենամեծ կեղծարարները բոլշեւիկներն են։ Հազար ու մէկ փաստեր կան դրան ապացոյց։ Թէկուզ հէնց բոլշեւիկ Բորեանի պարագան։ Բորեանը Հայոց պատմութեան երկհատոր գիրք է հրատարակել։ Բոլշեւիկ պատմաբանը մեր պատմութիւնը վերլուծման է ենթարկել ճիշդ մարքսեան եւ լենինեան տեսակէտով։ Պատմութեանը մօտեցման այդ եղանակը, սակայն, չի խանգարել, որպէս զի Բորեանը յանգի այն տխուր եզրակացութեան, թէ՝ հոկտեմբերեան յեղաշրջումն աղէտաւոր հետեւանքներ ունեցաւ հայ ժողովրդի համար եւ Հայաստանի շահերը ստորադասուեցան բոլշեւիկների համաշխարհային յեղափոխութեան ձգտումներին։

Նման ճշմարտութիւնը հանդիստ չի տալիս Խանջեանին եւ նա իր ճառին մէջ նիզակներ է ճօճում նաեւ Բորեանի դէմ, թութակի պէս կրկնելով Ստալինի «պատմական» նամակում արտայայտուած միտքը թէ Բորեանը վարակուած է «փթած լիբերալիզմով»։

Եւ Խանջեանը պահանջում է, որ Հայոց նոր պատմութիւն գրուի՝ կեղծուած ու աղաւաղուած պատմութիւն։

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Հայերը Հալէպի մէջ

—)(o)(—

Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոս, Հելիօպոլիս նուպարեան վարժարանի երեկոյթին ճառ մը խօսած ատեն տեղեկացուցած է թէ Հալէպի Հայերուն մէջ տարեկան մօտ հազար հինգ հարիւր ծնունդ, հինգ հարիւր մահ եւ երեք հարիւր յիսուն ամուսնութիւն տեղի կ'ունենան։

Հայ գաղթականներու եւ տեղացի արաբախօս Հայերու միջեւ խնամութեանց հետեւանքով, այս վերջինները եւս սկսած են հետաքրքրուիլ ազգային կեանքով եւ լեզուով ու իրենց զաւակները հայ վարժարանները կը ղրկեն։ Աւելցուցած է թէ Հալէպի առաջնորդական թեմը մօտաւորապէս յիսուն հազար Հայերէ կը բաղկանայ։

ԹԱՏՐՈՆ

ՏՈՆ ԺՈՒԱՆ

(ՄՈԼԻԷՐ)

Դերասան Լեւոն Յարութ ներկայացում մը կազմակերպեր էր, Շաբաթ գիշեր, Théâtre de l'Atelierի մէջ, — Մոլիէրի «Տոն Ժուան»ը։ Եւ այս ներկայացումը մէկն էր եղանակին լաւագոյն ներկայացումներէն։

***

Վերլուծման փոքրիկ ու դժուար փորձ մը «Տոն Ժուան»ի մասին։

Դժուար՝ որովհետեւ շատեր են փորձեր հասկնալ Մոլիէրը եւ... իրար են ծեծեր։ Այդ կռիւները սկսան Մոլիէրի ողջութեան, եւ չեն վերջացած տակաւին։

Եւ, վերջապէս, բոլոր այդ կռիւներէն կազմուեր են կարծիքներ, աւանդութեան մը պէս թանձր տեսակէտներ Մոլիէրի մասին, սրբագրելը դժուար այսօր։

Երբ երեւցաւ L'Ecole des Femmesը, Մոլիէր նշաւակ դարձաւ ծանր յարձակումներու։ Բայց յանկարծ Մոլիէր կը ներկայանայ Le Tartufeով, կարծես աւելի սաստկացնելու համար թշնամութիւնը։ Ու քիչ յետոյ Don Juanը, աւելի եւս բոցավառելու համար կրակը։

Այդ կռիւներուն առթիւ, կատաղի քննադատները կ'ըսէին թէ «գրել չի գիտեր» Մոլիէր, թէ «անբարոյութիւն» կը քարոզէ, թէ «բանագող» մըն է։ Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար, եթէ պաշտպանները ըսէին թէ ճի՛շդ են այդ խօսքերը, որոնք բան մըն ալ չեն պակսեցներ Մոլիէրի աղուոր տաղանդէն։

Ահա թէ ինչո՛ւ, հիմա, շատեր, դասագիրք շինող պարոններ ու դասարաններու մէջ ցից կանգնած վարժապետներ, սովորութիւն ունին ըսելու թէ երգիծանքը, մասնաւորաբար Մոլիէրի երգիծանքը, կը ծառայէ «ազնուացնելու բարքերը»։ Եւ, հէ՛, հէ՛, դեռ ինչե՛ր։ Թէ կը սրբագրէ մարդկային թերութիւնները, կը ձաղկէ մոլութիւնները, եւայլն. եւայլն.։

Այո՛, թերեւս պէտք էր այդպէս ըսել, ազատելու համար մեծ ու մելամաղձոտ կատակերգակը, իր գործին փոխ տրուած նկարագրին վկայութեամբ, այն ամբաստանութենէն թէ Մոլիէր իրեն կին բրած է իր աղջիկը։ Ու թերեւս Մոլիէր ալ, իր կարգին, պայքարի այն տաք շրջանին, երբ իր թշնամիներուն իբրեւ պատասխան՝ կը բեմադրէր նոր ստեղծագործութիւններ, անհրաժեշտ համարեց իր գործողութիւններուն տալ այնպիսի վախճան մը, որ չզայթակղեցնէ հանդիսատեսը, (արդարեւ Մոլիէրի գործերուն հանգոյցին լուծումը «ուզուած» կարկտան մըն է ընդհանրապէս)։

Սակայն ինծի կը թուի թէ խորքին մէջ երբե՛ք չհեղեցաւ Մոլիէր, այնքան յամառ՝ որ մինչեւ վերջը շարունակեց կատղեցնել իր թշնամիները։ Ահա թէ ինչո՛ւ պահ մը կարելի չեղաւ արտօնութիւն ստանալ թաղելու համար Մոլիէրի մարմինը։

Առէք «Տոն Ժուան»ը, որ գրուած է պայքարի ամէնէն վտանգաւոր շրջանին։ Նահանջի ոչ իսկ վայրկեանի մը տրամադրութիւն։ Մոլիէր այդ գործին մէջ յաղթահասակ կը կանգնի իր փիլիսոփայութեամբ եւ իր ծիծաղո՛վ հանդէպ «ազնուաբարոյ» մարդոց։ Ներկայացնենք Մոլիէրեան այդ փիլիսոփայութիւնը։

***

Մոլիէր լեցուած էր տարօրինակ թշնամութեամբ մը հանդէպ քրիստոնէութեան։ Վասնզի քրիստոնէութիւնը կը սպաննէ մարդը, կամ կեղծաւոր կը դարձնէ զայն՝ յիմար պայքարի մը լծելով բնութեան դէմ։

Ըստ Մոլիէրի, մարդը բնախօսական երեւոյթ մըն է միայն, հետեւաբար անբարոյ։ Բացատրե՛նք։

Ամէն փիլիսոփայ կը կրկնէ ճըշմարտութիւն մը, թէ երախան անբարոյ է։ Լա՛ւ, ի՞նչ է որ անբարոյութիւնը կը ծածկէ՝ երբ երախան կը դառնայ չափահաս.

— Բանականութիւնը, այսինքն այն գործիքը, որ կը սորվեցնէ կեղծել, ծածկել ու վարագոյր քաշել մարդկային զգայարանական արտայայտութիւններուն վրայ։ Ու կը ծիծաղի՛ Մոլիէր, որովհետեւ գիտէ թէ մարդը մարդ է միշտ, եւ չպիտի կարենայ դիմադրել բնութեան, եթէ նոյնիսկ քրիստոնեայ գրուի։ Կը ծիծաղի՛ Մոլիէր մարդոց տառապանքին վրայ, — ոչ առաջինն է իր այդ ծիծաղով եւ ոչ ալ վերջինը, — որովհետեւ գիտէ թէ, յիմա՛ր ու անզօր, կը կռուին բնութեան դէմ։

Այդ խորունկ ծիծաղով ծածկուած, ռուսոյականութիւնը տարիներ ետքը ուրիշ մեծ տաղանդ մը գտաւ Ժընեւի մէջ, արտայայտելու համար ինքզինք աւելի ազատ, այս անգամ առանց ծիծաղի, ընդհակառակն մելամաղձոտ եղանակով մը եւ ռոմանթիզմով։

Եզրակացնենք.—

Տոն Ժուանը բնախօսութիւն է, Սկանարէլը՝ բանականութիւն։ Ըսէք, որո՞ւ վրայ ծիծաղեցաք.—

Տոն Ժուանի՞, որ արձակ համարձակ կը խոստովանէր թէ կը հնազանդի իր բնազդին, իր զգայարանքներուն, եւ կեղծաւոր կ'անուանէր բոլոր անոնք, որ տարբեր կը խօսին,

Թէ Սկանարէլի՞ վրայ, որ, մասնաւորաբար վերջին արարուածին, յանուն բարոյականի՝ կ'աշխատէր համոզել իր տէրը, որպէսզի զսպէ իր զգայարանքները, եւ ճա՛ռ մը կ'արտասանէր, բանականութեան ճառը, բառերու իմաստին զուգորդութեամբ՝ անյօդ խօսքերու տեղատարափ մը, (հոգեբանական քննութեան առանձին նիւթ)։

Ոմանք կը քննադատեն Մոլիէրը, եւ անբնական կը գտնեն, որ սկեպտիկ Տոն Ժուանը իրեն ընկեր կ'առնէ աստուածավախ Սկանարէլը։ Ցիմա՛ր քննադատութիւն։ Մոլիէր չէր կրնար ադկէց աւելի գեղեցիկ հակադրութիւն մը ստեղծել՝ Տոն Ժուանի մօտ դնելով Սկանարէլը, ազնուաբարոյ ծառայ, որ տիրոջը զաւազանի հարուածին տակ կը հանդուրժէ ամէն անբարոյութեան, ճիշդ ինչպէս Տոն Ժուան, բնութեան մղիչ ուժին տակ՝ չէր կրնար շարժիլ ուրիշ կերպ։

Ոմանք ալ Մոլիէրի փիլիսոփայութիւնը կը մօտեցնեն Վոլթէրի։ Կարելի է տեսակէտներու նմանութիւն գտնել, ու նոյն անգութ ծիծաղը ընկերային ու բարոյական կարգ մը երեւոյթներու դէմ։ Բայց Մոլիէր առաւելապէս նախառուսոյական մըն է, գէթ Տոն Ժուանի մէջ։

Արդարեւ, Մոլիէրի այս խաղը բացատրութիւնն է այն պայքարին, որ տեղի կ'ունենայ մարդոց ներսը, բանականութեան եւ զգայականութեան միջեւ։ Վախճանը, զոր ստեղծեր է մեծ կատակերգակը, — արձան մը կը կենդանանայ յանկարծ եւ կը զարնէ ու կը սպաննէ Տոն Ժուանը, — տրուած է գոհացնելու համար ժողովուրդը եւ խուսափելու համար գայթակղութենէ։

***

Խաղարկութիւնը։

Վահրամ Փափազեան (Տոն Ժուան) իր տարրին մէջ էր, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը։ Արուեստագէտն էր ան՝ Մոլիէրեան ծիծաղով, աշխարհիկ je-m'en-foutismeով, դերասանի իր արտայայտութիւններուն գեղեցիկ լիութեամբը։

Ա. Դմբէթեան (Սկանարէլ) կը մըցէր Փափազեանի հետ՝ խօսելու իր դիւրութեամբ, շարժման բնականութեամբ, մանաւանդ տառապագին այն շփոթութեանը մէջ թէ երկնքի՞ն ծառայէ, անաւակ տէրո՞ջը, կամ կեղծէ՞ թէ խոստովանի։ Այս խաղը մէկն էր Դմբէթեանի ամէնէն յաջող խաղերէն, իր տաղանդը հաստատող։

Օր. Անդինէ (Տոննա Էլվիրա) գեղեցկօրէն արտայայտեց կնոջ վրէժխնդիր զայրոյթը, ինչպէս մելամաղձոտ հառաչումը։ Արժէքաւոր դերասանուհի։

Օր. Ռուպինա (Մաթիւրին) անթերի էր կնոջ նախանձի արտայայտութեան մէջ։ Ճկուն է, և հոգին իր արտայայտութիւններուն մէջ է։ Նոր ուժ մը եւս այս աղջիկը։

Օր. Անահիտ (Շարլոթ) անսպասօրէն ինքնատիպ է՝ երբ իբր պարմանի աղջիկ կուգայ բեմ։

Պաղտասարեան (Փիէթրօ եւ Տիմանշ) լաւ արուեստագէտ է, որ կրնայ կենդանացնել նոյն իսկ երկրորդական դերերը։

Կ. Սրապեան (արձան) կրցաւ ամբողջ ժամեր կենալ պատուանդանի մը վրայ, ապառաժի մը պէս անշարժ եւ ամուր, կորովի եւ ճիգի կեդրոնացումով մը։

Կրկնե՛նք։

Այս ներկայացումը եղանակին ամէնէն յաջող ներկայացումներէն մէկն էր։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

8.— ԱՂԷՏԻՆ ԾԱՒԱԼԸ

Թոքախտին դէմ ազդուին պաշտպանուելու հրամայական ու կենսական պահանջը ըմբռնելու, ինչպէս նաեւ պայքարի համապատասխան ու արդիւնաւոր ձեւեր ու միջոցներ կազմակերպելու համար, անհրաժեշտ է նախ գիտնալ ընկերային այդ մեծագոյն աղէտին ծաւալը։

Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի միջոցներուն մասին 1929ին պատրաստուած տեղեկագրի մը մէջ հետեւեալ թուանշանները արձանագրած եմ Ֆրանսայի վերաբերմամբ, քաղելով պաշտօնական վիճակագրութիւններէ։

Պատերազմի շրջանին եւ անոր յաջորդող առաջին տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ տարեկան 10,000 հոգի զոհ գացած են հիւծախտին(1)։

(1) Հասկնալի ըլլալու համար հիւծախտ (վէրէմ) բառով կը թարգմանեմ **tuberculose**ը, որ կրնայ ըլլալ ոսկրային, ընդերային, յօդային, թոքային, եւայլն։ Ամէնէն յաճախադէպն է թոքային հիւծախտը կամ թոքախտը։ Գաղափար մը տալու համար ըսենք թէ **6** հիւծախտաւորին **5**ը՝ թոքային, իսկ **1**ը ուրիշ մասի հիւծախտ ունին։

Բնակչութեան ընդհանուր թիւին հետ համեմատելով, այդ շրջանին ամէն ձեւ հիւծախտի հետեւանքով մեռած են՝ 100,000ի վրայ 213 հոգի (2,13 առ հազար), իսկ միայն թոքախտէն՝ 177 հոգի (1,77 առ հազար)։ Այն քաղաքներուն մէջ որոնց բնակչութիւնը 5 հազարը չանցնիր, հիւծախտէ մեռածներուն թիւը եղած է 1,26 առ հազար, 5000 եւ աւելի բնակչութիւն ունեցող քաղաքներուն մէջ՝ 2,58 առ հազար, իսկ Սէն նահանգին մէջ՝ 3,02 առ հազար։

Գալով վարակուողներուն, այսինքն հիւծախտէ տառապողներուն թիւին, ընդհանրապէս ընդունուած է որ 5 կամ 6 թոքախտաւորի մէկը կը մեռնի։ Հետեւաբար 5 կամ 6ով պէտք է բազմապատկել վերոյիշեալ թիւերը գտնելու համար թոքախտաւորներու մօտաւոր թիւը։ Այդ հաշուով Ֆրանսայի մէջ կան 5—600,000 թոքախտաւորներ։

Նորագոյն վիճակագրութիւններ թոքախտին ստուգական նուազումը ցոյց կուտան այն երկիրներուն մէջ որ առողջապահական եւ կանխազգուշական լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են այդ չարիքին դէմ։ Այսպէս, Թոքախտին դէմ պաշտպանութեան Ֆրանսայի Ազգային Մարմնին վերջերս հրատարակած մէկ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ 1927ին, 100,000 հոգիի վրայ, հիւծախտի հետեւանքով մեռած են Ֆրանսայի մէջ՝ 175, Շուէտի մէջ՝ 136, Իտալիոյ մէջ՝ 134, Գերմանիոյ մէջ՝ 98, Անգլիոյ մէջ՝ 97։ Միացեալ – Նահանգներուն մէջ՝ 81 հոգի, եւայլն. ինչ որ զգալի նուազում մըն է, մօտ 20—40 առ հարիւր, 1914ի մահացութեան վրայ։ Այսու հանդերձ, հիւծախտով մահացութիւնը տակաւին շատ բարձր է Ֆրանսայէ մէջ (175 առ 100,000), բայց շատ աւելի բարձր է Պալքանեան երկիրներուն, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ մէջ, երկիրներ՝ ուր կը գտնուին հայկական կարեւոր գաղութներ, եւ որոնց մասին ստոյգ թիւեր չունինք, բաց ի Թուրքիայէն, որուն հիւծախտի հետեւանքով մահացութիւնը 100,000ի վրայ 285 կը հաշուէ Տօքթ. Ա. Մէգպուրեան, այդ մասին վերջերս հրատարակած իր շահեկան գրքին մէջ(1)։

Արդ, հաշուելու համար վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ ապրող հայկական հոծ գաղութներուն, ինչպէս նաեւ դրացի փոքր գաղութներու մօտ 400 հազար հայութեան հիւծախտին տըրուած զոհերը, պէտք է հիմ ընդունինք առ նուազն 100,000ին 200, կամ 1000ին 2 համեմատութիւնը։ Այդ հաշուով, ամբողջ Եւրոպայի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ հայութիւնը ամէն տարի միայն հիւծախտի հետեւանքով կը կորսնցնէ 800 հոգի, թիւ մը զոր առանց չափազանցութեան կարելի է 1000ի բարձրացնել, մօտենալու համար իրականութեան։ Որովհետեւ թոքախտի ծըլումին եւ տարածման նպաստող պատճառները (աղքատ, բնակութեան եւ սընունդի դէշ պայմաններ, ալքոլամոլութիւն, զրկանք, ծայր աստիճան յոգնութիւն, եւայլն), առաւելագոյն ուժգնութեամբ կ'ազդեն մեր ժողովուրդին վրայ, եւ ընդունակ կը դարձնեն զայն հիւծախտին զոհ երթալու։

(1) «Հիւծախտի դէմ պայքար եւ պաշտպանութիւն», Կ. Պոլիս, 1932։

Եւ սակայն, վերոյիշեալ թիւերը տակաւին ճշգիւ չեն պատկերացներ քստմնելի իրականութիւնը, որովհետեւ համեմատութիւնները հիմնուած են իւրաքանչիւր երկրի բնակչութեան ամբողջ թիւին վրայ, ենթադրելով որ հիւծախտով մահացութիւնը հաւասար է ամէն տարիքի եւ երկու սեռերուն մէջ։

Պատկերը բոլորովին կը փոխուի եւ աղէտը երեւան կուգայ իր ամբողջ անհաւասարութեամբ, երբ կը փորձենք ճշդել հիւծախտէն մեռնողներուն տարիքն ու սեռը։

Այդ պարագային երեւան կուգայ որ թոքախտը նախասիրաբար կը վարակէ ու կը մեռցնէ 15—60 եւ մանաւանդ 18—45 տարեկան երիտասարդներն ու չափահասները, այսինքն ժողովուրդի մը ուժն ու հարստութիւնը կազմող ամէնէն կենսունակ մասը։

Արդարեւ հիւծախտը կեանքի առաջին մէկ – երկու տարուան շրջանին երախաներէն բաւական զոհ խլելէ յետոյ, ժամանակ մը կը ծածկուի, կը պահուի եւ վերստին երեւան կուգայ 10—15 տարեկան հասակին։ Այդ տարիքէն յետոյ հիւծախտը կամ թոքախտը կը սկսի անխնայ հարուածել եւ վարակուողներուն եւ մեռնողներուն համեմատութիւնը արագօրէն կ'աւելնայ, մանաւանդ իգական սեռին մէջ։

Այսպէս, ֆրանսական վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, 15—19 տարեկան հասակին, աղջիկներէն հիւծախտի հետեւանքով մեռնողներուն թիւը 100,000ին 232 է (200ը միայն թոքախտէն), իսկ պատանիներէն 140 է (110ը միայն թոքախտէն)։

20—24 տարեկան հասակին, դարձեալ իգական սեռն է որ ամէնէն աւելի զոհ կուտայ հիւծախտին, քանի որ այդ շրջանին, յաճախ մայրութեան շրջանն է կամ պիտի ըլլայ, կիներէն հիւծախտի հետեւանքով կը մեռնին 100,000ի վրայ 300 հոգի (275ը՝ թոքախտէն), իսկ այրերէն 240 հոգի (190ը՝ թոքախտէն)։

25 տարեկանէն յետոյ, հիւծախտը արագօրէն կը նուազի իգական սեռին մէջ, բայց նոյն ուժգնութեամբ կը շարունակէ վարակել ու մեռցնել այրերը մինչեւ 60—70 տարիքը։

Այժմ, եթէ հիւծախտի հետեւանքով մահացութիւնը համեմատենք այլազան պատճառներով ընդհանուր մահացութեան հետ, կը տեսնենք որ 20—24 տարեկան հասակին մեռնող 100 կիներէն 56,3ը, իսկ այրերէն 47,2ը թոքախտին զոհ կ'երթան։

Կը նշանակէ թէ այդ տարիքին մեռնող երկու սեռէ երիտասարդներուն ԿԷՍԸ թոքախտը կը տանի։

Իսկ եթէ նոյն բաղդատութիւնը ընենք 18—45 տարեկաններուն համար, կը տեսնենք որ այդ տարիքին մեռնող երկու սեռի չափահասներէն 40 առ 100ը թոքախտին զոհ կ'երթան։

Միւս կողմէ մեռնող 100 թոքախտաւորներէն 70ը՝ 18—45 տարեկան չափահասներ են։

Ամփոփենք։

Հիւծախտէն կամ, ինչ որ գրեթէ նոյնն է, թոքախտին հետեւանքով, 100,000 հոգիի վրայ ամէն տարի 200—250 հոգի կը մեռնին։ Ուրեմն Եւրոպայի, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ գաղթական հայութիւնը ամէն տարի թոքախտին զոհ կուտայ շուրջ 1000 հոգի, որոնց 70 առ 100ը, այսինքն 700ը 18—45 տարեկան չափահասներ. իսկ անոնց ալ հաւանաբար 500ը ցեղին յոյսն ու ապագան կազմող երիտասարդներ։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

...Ֆրանսայի նոր վարչապետը Էրրիօ, երեքշաբթի օր, Փրանսական խորհրդարանին առջեւ կը յայտարարէր թէ երկրին ելմտական կացութիւնը ծանր է եւ կը հաստատէր ելմտական նախարարը, առանձին, ...տրամաբօրէն պիտի պարզարանէ, ...որ ինքը կը հաստատէ ընդհանուր ...ներով:

Ելմտական նախարարը Ժէրմէն — ...րթէն մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց կացութիւնը եւ դարմաններու միջոցները, որոնց պիտի դիմէ ...կառավարութիւնը:

...ՏՃԱՌՆԵՐԸ

1930էն ի վեր, Փրանսական ելեւմուտքը բաց կը ցուցնէ: Այդ բացը 1930—31ին՝ 2500 միլիոն էր. 1931—32ին 4500:

...ներկայիս՝ այս բացը չառնալու ...ներ ցոյց կուտայ:

...յս կացութեան պատճառները ...ներն են:

1) Տագնապը, որ երեւան կուգայ ...ներու անկումով մը եւ առեւտրական գործառնութեանց նուազումով:

2) Հանրային ծախքերու չարունակական յաւելումը:

...վերջին կէտին մասին, կը բաւէ ...թէ ծախքերը՝ 1928ի 59 միլիարդէն բարձրացած են 53 միլիարդի՝ ...ին: Ասիկա, առաջ կուգայ գլխաւորաբար անկէց, որ գուէարկուած են ...մը օրէնքներ որոնք յաւելումներ՝ ...ներ կը պահանջեն:

...ճշգրիտ ելեւմուտքը խստօրէն ...պետական գանձին կացութեան վրայ: Որովհետեւ, պէտք է ընդունիլ թէ յուլիս 1էն սկսեալ, Գեր... չպիտի կատարէ իր վճարումը: Պէտք է ուրեմն, առկէց առաջ ...1200 միլիոնի բացը ճարել որ եւ ...կերպով:

...ՄԻՋԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆՆԵՐ

...խորհրդարանական նստաշրջանի ...փակմէն առաջ, կառավարութիւնը ...պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ ...պիտի ճգտի ելեւմուտքին բացը գոցել ...ծախքերու սեղմումով կամ այլ ...միջոցներով:

...նով, մէկ կողմէ պետական գանձը պիտի թեթեւնայ. մինչ ...1933ի ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը պիտի ապահովուի:

Ներկայիս, դեռ կանխահաս է յայտնել թէ ինչ գլուխներու վրայ, եւ ...չափով ծախքի կրճատումներ պիտի կատարուին: Ելմտական նախարարութեան գիւանները աշխատանքի ...ած են մշակելու համար ծրագիր ...որով ժողովուրդին բոլոր դասակարգերը մասնակցին ելմտական բարելաւման ձեռնարկին:

—)(o)(—

...ՆՈՒԻՆԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

...օր, Փարիզի մէջ, տեսակցութիւն մը կ՚ունենան Անգլիոյ եւ ...ի վարչապետները: Խօսակցութիւնը պիտի դառնայ նաեւ Դանուբեան եւ Պալքանեան երկիրներու ...ական օժանդակութիւն մը ապահովելու հարցին շուրջ: Լոնտոն եւ ...այս մասին համաձայն չեն: ...կառավարութիւնը համամիտ ...մշակելու օժանդակութեան ամ... ծրագիր մը, որով ...ելի ըլլայ բարուքման ճամբուն վրայ դնել դանուբեան եւ պալքանեան երկիրներու տնտեսական կացութիւնը: Ֆրանսական շրջանակները, նկատի առնելով Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ շատ նեղ կացութիւնը, կը մտածեն մինչեւ իսկ ընդլայնել Թարտիէօյի ծրագրին սահմանները եւ այդ երկու երկիրներուն եւ նիւթական օժանդակութիւն ապահովել:

—)(o)(—

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Թերթերը հաղորդեցին տնտեսական համաշխարհային ժողով մը հրաւիրելու ծրագիրը, որ մշակուած է անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ: Հրաւէրներն ուղղելու նախաձեռնութիւնը յանձնուած է անգլիական կառավարութեան որ արդէն, սկսած է կարծիքները շօշափել զանազան պետութեանց:

Այս մասին հարցման մը պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն ըսեր էր Երեսփ. Ժողովին մէջ. — Պէտք է յիշել թէ, լուծելի հարցերուն մէջ, Լօզանի ժողովի ծրագիրը կը բովանդակէ նաեւ, ո՛չ միայն հատուցումներու կարգադրութիւնը, այլ նաեւ մշակումը անհրաժեշտ միջոցներու, որոնք նպաստեն տնտեսական տագնապի պատճառ նկատուած տնտեսական եւ ելմտական դժուարութեանց լուծման:

Այս մասին «Թան» կը գրէ. — Վիճելի չի կրնար ըլլալ թէ գաղափարը մեծ շահեկանութիւն մը կ՚ընծայէ, որովհետեւ, կարելի չափով տնտեսական տագնապը դարմանելու անհրաժեշտութեան առջեւ կը գտնուին, հաւասարապէս բոլոր երկիրները: Տնտեսական անկարգութիւնը հետզհետէ կրնայ ծանրանալ եւ սպառնալ աշխարհը հրել քաոսի մէջ, եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, հիմ ունենալով բոլոր ազգերու շահերու համերաշխութիւնը: Բայց հարց է գիտնալ թէ, գործնականին մէջ, ի՞նչպէս կրնայ գոյանալ անհրաժեշտ համաձայնութիւնը, թէ՝ առաջադրուած դարմանները կրնա՞ն իրօք ջնջել չարիքին պատճառները, եւ կարելի՞ է արգիլել որ քաղաքական եսասիրութիւնը, անգամ մը եւս չգայ խեղաթիւրելու հարցին տուեալները: Տարիներէ ի վեր, հետաքրքրական երեւոյթի մը ականատես կ՚ըլլանք: Մինչ մէկ կողմէ կ՚աւելնան միջազգային խորհրդաժողովները եւ մինչ, մասնագէտները կը հաւաքուին խորհրդակցելու համար տնտեսական հարցերու մասին, բոլոր ազգերը, ամէն օր, աւելի եւս կը կծկուին իրենք իրենց վրայ, կը կազմակերպեն իրենց տնտեսական ու ելմտական պաշտպանութիւնը եւ կը ջանան ձերբազատուիլ շահերու կապակցութենէն: Ասով կը բացատրուի այն որ, խորհրդաժողովներու քաղաքականութիւնը, որմէ հրաշքներ կը սպասուէր, այնքա՜ն քիչ արդիւնք է տուած:

«Իրօք, ինչ է որ կը հետապնդեն եւ ինչպէս պիտի հասնին նպատակին: Աշխարհի գիները կայունացնել փորձելով, ուսումնասիրել տնտեսական տագնապի դարմանումի միջոցները եւ վերաքննել դրամական դրութիւնները, ընդհանուր բանաձեւ մըն է որ մօտէն պէտք է քննել: Հատուցումները, պարտքերը, մաքսատուրքերու քաղաքականութիւնը, գիներու շարունակական անկումը, ասոնք ամէնէն բարդ հարցին տարրերն են, որոնք չեն բաւեր ամէն ինչ լուծելու, ամէն ինչ բացատրելու: Եթէ նոյն իսկ կարելի ըլլար ձեռնարկել անմիջական միջոցներու՝ այս բոլոր հարցերուն մասին, ապահովաբար, տագնապին սկզբնական պատճառը վերցած չպիտի ըլլար: Այս պատճառը, կը կարծենք, կը կայանայ մանաւանդ այն իրողութեան մէջ որ, շատ ազգեր, ամբողջ տարիներու ընթացքին՝ ապրեցան իրենց միջոցներէն աւելի լայն սահմաններու մէջ, թէ ընդհանուր ձգտում կայ օրը օրին ապրելու վարկով, դիւրին գոյութիւն մը պահպանելու համար՝ չինծու մակարդակի մը վրայ, եղանակ մը որ սնանկութեան կրնայ յանգիլ: Տագնապը երեւան եկաւ այն ատեն, երբ այլ եւս անկարելի եղաւ վարկ հայթայթել անոնց որ վարժութիւն ըրեր էին վստահիլ արտաքին օժանդակութեան վրայ: Այդ տագնապը այն ատեն պիտի մեղմանայ եւ վերջ գտնէ, երբ ազգերը վերադառնան տնտեսական եւ ելմտական առողջ հիմերու, սահմանափակուած իրենց բնական աղբիւրներով եւ իրենց սեփական միջոցներով:

—)(o)(—

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ամերիկայի Աշխատանքի Դաշնակցութեան վերջին վիճակագրութիւնը 10 միլիոն անգործ կ՚արձանագրէ: Կառավարութիւնը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ տագնապը մեղմացնելու եւ ի վերջոյ, Հուվըր յաջողեցաւ Ծերակոյտին քուէարկել տալ իր ուզած ելմտական օրէնքը, սակայն դեռ ամէն ինչ չէ վերջացած:

Հուվըր Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ նաեւ խնայողութեան եւ անգործներու օժանդակութեան ծրագիր մը, հետեւեալ գլխաւոր կէտերով.

1) 1500 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը, որ պէտք է յատկացուի շինութեանց, առիթ գործ հայթայթելու համար անգործներու եւ ընկերութիւններու:

2) Գրաւի տակ ինկած տուներու սեփականատէրերը պաշտպանելու համար, հաստատել յատուկ դրամատուն մը:

3) Խիստ խնայողական կրճատում ծախքերու վրայ:

Անգործները ամէն տեղ սկսած են ցոյցեր ընել. իսկ ամէնէն կարեւորը նախկին մարտիկներունն է, որոնք Ուաշինկթըն հաւաքուած, իրենց վեց զօրաբաժիններով՝ հանդիսաւոր անցք մը կատարեցին Սպիտակ Տան եւ Ծերակոյտի պալատին առջեւէն:

Սակայն դեռ, բոլոր նախկին մարտիկները Ուաշինկթըն չեն հաւաքուած: Շատերը դեռ ճամբան են:

Եւրոպական թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ անգործներու վիճակը. — Այլ եւս գետնախնձորի համբուաւոր վաճառորդները չեն որ իրենք զիրենք անգործ կը յայտարարեն: Կան նաեւ փայլչօրէն հագուած մուրացիկներ՝ որոնք ձեռք կ՚երկարեն: Կան նաեւ անոնք որ փողոցները կը թափառին, կամ հանրային պարտէզներու նստարաններու վրայ կը սպասեն, այս մարդիկը որ գիտեն թէ այլեւս անօգուտ է փնտռել, թէ անկարելի է որ գործ գտնեն: Անոնք որ կը քաշքշուին հանրային պարտէզներու մէջ, վհատած են: Գիտեն թէ այլ եւս կռուելու ուժ չունին: Ցոյցը լքած է զիրենք: Ուրիշներ, տակաւին կ՚ուզեն յուսալ»:

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—)(o)(—

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Յունիս.— Հայաստանի հանրապետութեան 14րդ տարեդարձը այս տարի աւելի բազմութեամբ եւ աւելի խանդավառ տօնուեցաւ Վալանսի մէջ. անցեալ կիրակի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն կարելի եղած միջոցները ձեռք առած էր հանդէսը փայլուն կատարելու, Փարիզէն յատկապէս խօսելու հրաւիրուած էր Հ. Հ. նախկին վարչապետ ընկ. Ա. Խատիսեանը: Ժամանակէն առաջ ընտիր բազմութիւն մը մօտ 700 հոգի անհամբեր կը սպասէին հանդէսին բացման, նախագահ ընկ. Գ. Սարգսեան օրուան տօնին նպատակը պարզելով, երգչախումբը հրաւիրեց երգելու «Մեր հայրենիք»ը, որմէ յետոյ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Պ. Պ. Ե. Ժամկոչեան արտասանեց «Հայ դրօշին», Մ. Պլքեան Նաճատակներուն յիշատակին, Մ. Դաւիթեան Հայրենիքի սօսին, Ս. Չէլէպեան վերջին աղօթքը: Արտասանեց նոյեմի Սարգիսեան եւ մեներգեց Տիկին Ժամկոչեան եւ լսեցի մի անուշ ձայն: Մեծ յաջողութեամբ Պ. Մ. Տէրտէրեան եւ Պ. Յովհանը պարեցին կովկասեան պարեր: Կոմիտէն հրաւիրած էր տեղւոյս ֆրանսացի ընկերվարականները, որոնք իրենց ներկայացուցիչները ղրկած էին: Իրենց մէկը բեմ բարձրանալով շնորհաւորեց Հայոց ազատագրութեան տօնը եւ իր կուսակցութեան կողմէ մաղթանքներ ըրաւ, որ այս տօնը փոխանակ օտար երկիրներու մէջ տօնելու, հայ ժողովուրդը վերստանայ իր ազատութիւնը եւ տօնէ հայրենիքին մէջ, ու յորդորեց ներկայ բազմութիւնը որ չյուսահատին: Յետոյ խանդավառ ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկ. Ա. Խատիսեանը որ նախ ֆրանսերէն լեզուով շնորհակալութիւնը յայտնեց ընկերվարական ներկայացուցիչներուն: Յետոյ ընկեր Խատիսեան, իր բանախօսութիւնը շարունակելով հայերէն, անդրադարձաւ օրուան տօնին, յիշեց մեր սարկական անցեալը, վերածնող հայութեան ջանքերն ու զոհողութիւնը եւ վերջապէս անկախութեան շրջանի գիրմարդկային ճիգերը, որոնք բախեցան թուրքեւ-խորհրդային դաւադրական եղբայրակցութեան սադրանքներուն: Կորսնցուցինք անկախութիւնը, բայց այսօր ունինք Հայաստան մը ուր մէկ միլիոն հայութիւն կ՚ապրի, հոգ չէ թէ խորթ ու բռնակալ վարչաձեւի տակ: Վարչաձեւերը փոփոխական են, կուգան ու կ՚երթան, բայց ժողովուրդը կայ ու կը մնայ, այսօր գաղութներու մէջ ժողովուրդը ունի ազատութիւն, բայց չունի հող. հայրենիք, եւ անկախութեան ամէն տարեդարձ, խոր վէրք մը կը ձգէ իր սրտին մէջ: Հայրենիքի ժողովուրդը այս պատմական օրը հնարաւորութիւն չունի տօնելու: Բայց գիտենք որ նա իր հոգեկան ամուր կապերով կը մնայ իր իղձին ու հաւատքին վրայ եւ կը սպասէ որ օր մը դարձեալ Հայոց արշալոյսը ծագի եւ այն ժամանակ բռնութեան ճանկերու մէջ ճմռուած հայ մարդը ազատ հայրենիքի դրօշակ պարզելով պիտի տօնէ Մայիս 28ը ոչ թէ օտար երկիրներու մէջ, հապա Հայոց աշխարհի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ:

Երկարատեւ ծափերու մէջ ընկ. Ա. Խատիսեան վերջացուց իր խօսքը:

Ն. Թէպօյեան

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Յունիս.— Սէն-Լուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակնունի Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը, այս կիրակի, կէս օրէ ետք, մասնակցութեամբ Սէն-Մարկրիթի Համազասպ քոյր Ենթակոմիտէի եւ տեղւոյս Պատանեկան Միութեան, ինչպէս նաեւ Թաղ. Խորհուրդի: Խուռն բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը:

Հանդէսը բացուեցաւ Սէն-Լուի ազգային վարժարանի երկսեռ աշակերտներուն «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յետոյ նախագահ ընկեր Մ. Մարութեանի հակիրճ բացման խօսքէն վերջ, եղան արտասանութիւններ եւ երգեր դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Ուշագրաւ էր ընկեր Վարդանեանի արտասանութիւնը:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին երգչուհի Տիկին Բադալ, Օր. Մարտիրոսեան: Մէջընդմէջ կը նուագէր վարժարանին ուսուցչուհին Օր. Շաքէ:

Գեղարուեստական բաժնին լրանալէն վերջ, օրուան բանախօս ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան բեմ բարձրացաւ եւ բացատրելով Մայիս 28ի արժէքը, թուեց քանի մը դրուագներ, ազատագրութեան եւ անկախութեան պատմութենէն:

Հանդէսէն վերջ, ընկերահամակրական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ակումբին մէջ:

Գրիգոր Եղիկեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(իր կեանքը եւ գործը)

—)(o)(—

«Հայրենիք» իր Մայիս 27ի թիւը նուիրած է Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանեւհինգամեակին: Յօդուածներ ունին Սեպուհ, Մ. Օզանեան, Սմբատ եւ ուրիշներ: Նոյն թիւին մէջ արտատպուած է Ռուբէնի յուշերէն «Սուլուխի կռիւը եւ Գէորգ Չաւուշի մահը» ընդարձակ գրուածքը: «Հայրենիք» խմբագրականը մը նուիրած է Գէորգ Չաւուշի յիշատակին, ուր կը գրէ.

— «Ճիշդ 25 տարի առաջ, Մայիս 27ին, հայ յեղափոխական Թշնամիին հետ ունեցած անհաւասար կռուի մը մէջ ինկաւ Տարօնի դիւցազնական առիւծներէն մէկը Գէորգ Չաւուշը:

Ծնած է Բաղնաց Մշոյ Մուշ գիւղին մէջ 1872 թւին. ան՝ 14 տարեկան էր, երբ հայրը տարաւ զինքը Առաքելոց Վանքը դէթ տարրական կրթութիւն մը տալու իր փառաւոր տղուն:

Վանքը եղած միջոցին պատանի Գէորգ բախտաւոր պատեհութիւնն ունեցած էր հանդիպելու Արաբոյին, Լեւոնին եւ ընկերներուն, որոնք արթնցուցած էին անոր մէջ դիւցազնական աքանչելի բնազդներ եւ ազատութեան իղձեր: Առաջին անգամ անոնցմէ է որ Գէորգ լսած էր «ընկերութեան» մը խորհրդաւոր գոյութեան մասին»:

Անկէ յետոյ կը սկսի Գէորգի քսան տարուան յեղափոխական փոթորկալի կեանքը, որ համառօտակի պատկերացուած է խմբագրականի մէջ, որ կը վերջանայ հետեւեալ եզրափակող խօսքերով.

— «Հայ ազատագրական շարժումը հրապարակ բերաւ դիւցազնական կորիճներու այնպիսի հոյակապ շարան մը, որուն նման շատ քիչ ազգեր տուած են իրենց պատմութեան ամէնէն հերոսական շրջաններուն մէջ իսկ: Ասիկա ալ աւելի ուշագրաւ է այն պատճառով, որ ոչ մէկ ազգ իր ազատութեան կռիւը մղած է այնքան աննպաստ պայմաններու մէջ, որքան հայ ժողովուրդը, եւ ոչ մէկ ազգի հերոսներու մէջ, որքան հայ յեղափոխական հերոսները:

Գէորգ Չաւուշ ամէնէն զմայլելի եւ առասպելական դէմքերէն մէկն է հայ յեղափոխութեան: Իր կեանքը ամբողջական դիւցազներգութիւն մըն է:

Ճիշդ է, Գէորգ Չաւուշ բաւարար չափով չդնահատուեցաւ, ինչպէս եւ չունեցաւ Անդրանիկի ժողովրդականութիւնը: Բայց տարակոյս չկայ, որ ան Անդրանիկէն ալ աւելի կուռ նկարագրի տէր, կարծես կրանիտէ կերտուած ժողովրդական հերոս մըն է:

Ոչ ոք մեր նորագոյն պատմութեան դիւցազնութիւններու բազմութեան մէջ այնքան զարմանալի հարազատութեամբ կը վերակենդանացնէ Սասունցի Դաւիթի առասպելական տիպարը, որքան Գէորգ Չաւուշը:

Մեծապէս ցաւալի է, որ այս մեծ Հայուն պատկերը շատերուն համար տակաւին աղօտ, նոյն իսկ անյայտ կը մնայ: Աններելի է, որ իր անքան հրահանգիչ կեանքին մասին չափազանց քիչ բան է հրատարակուած ցարդ: Պզտիկ պրօշիւր մը Դրօշակի կողմէն, քանի մը էջեր Հայրենիք ամսագրի եւ ուրիշ պարբերականներու մէջ ցրուած, — ահա գրեթէ այն ամէնը, ինչ որ գրուած է մինչեւ այժմ Գէորգ Չաւուշի մասին:

Ասիկա պէտք է ըսել ոչ միայն Տարօնի մեծ հերոսին յիշատակը վայելուչ կերպով մը յարգած ըլլալու, այլ եւ մեր նորահաս սերունդին ներշնչումի անսպառ աղբիւր մը տալու համար»:

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն, անկէ ամիսներ առաջ «Յառաջ»ի մէջ արծարծուեցաւ Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանեւհինգամեակը տօնելու խնդիրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ՝ Յունիս 18ին, Փարիզի մէջ պիտի տօնուի Գէորգի քսանեւհինգամեակը: Այդ առթիւ «Յառաջ»ի թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ Գէորգի յիշատակին:

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Բայց, հոս ու գիւղերը առաւելապէս ա՛յդ ոստիկաններն են այդ գերը քաջալերողները... այս ա...ոտ օրինակ, սպանեալը օգնութեան է կանչեր, ու հեռուէն տեսնող ...իկանը քայլ մը չէ նետեր...

— Հին մտայնութիւններ, էֆէնտի...

— Կամ՝ տեւական քաղաքականութիւն մը — լրացուց Սուրէն — ...որ Թուրք վարիչներունն է եղեր ...րներէ ի վեր, եւ դեռ կը շարունակուի անփոփոխ...

Սրբազանը ծռեց գլուխը: Հաճոյքով: Նեղուեցաւ մարդը:

— Կը տեսնէ՞ք, Միրախյխաս էֆէնտի, — կուսակալը ժպտերես դարձաւ Կիւրեղեան սրբազանին, — ...ժմու սերունդը որքան խիստ է... պիտի բուժուի, էֆէնտիմ, արմատապէս պիտի բուժուի այդ ցաւոտ հարցը... պէ՛տք է որ բուժուի, արմատապէ՜ս բուժուի... այդ կը պահանջէ երկրին շահը...

Եւ, վճռական ու լուրջ, ոտքի ելաւ՝ աչքերը փայլեցնելով ակնոցին տակէն: Յետոյ, շրթները պրկեց պահ մը, ու, բողէապէս փոխելով դէմքը, սպասարկողը կանչեց ու հակառակ Սուրէնի մերժումներուն ըսաւ.

— Երեք լաւ սուրճ... Ես ալ ձեզի հետ պիտի խմեմ... Կը փափաքիմ որ մենք միշտ ունենանք նման հանդիպումներ...

Սուրճերը խմեցին, խօսակցեցան, ու մնացին իր մօտ դեռ ժամ մը: Կուսակալը խոստացաւ խստօրէն հետապնդել ու ձերբակալել ոճրագործը: Հօվը, բաց պատուհանէն դուրս, կառավարատան աղջեւի բարտին կ՚օրօրէր՝ հեզասահ ու տարտամ ճօճումով մը: Դեղնագոյն արեւ մը կը լիզէր տանիքներն ու փողոցը, եւ պատուհան ամպեր կը յամենային երկնակամարին վրայ:

Ոտքի ելան՝ խոստումներով բեռնաւոր: Կուսակալը ընկերացաւ իրենց՝ մինչեւ դուռ, մտաւ Սուրէնի թեւը՝ պահ մը, մինչ սրբազանը, նկատելով այդ, փորձեց աւելի մօտենալ ու հրճուանքէն խելքը պիտի թռցնէր, երբ կուսակալը, հակառակ Սուրէնի զգալի եղող սրտնեղութեան ու մերժումներուն, պնդեց իր կառքով ուղարկել զիրենք:

Երբ շուկայէն կ՚անցնէին, հայ եւ թուրք, բոլորը, ուշադրութեամբ դիտեցին զիրենք: Օննէս աղա, դրամ մանրած տեղը, ապշահար մնաց. իսկ Դաւիթ էֆէնտի, որ կեցած էր դրասեղանին առջեւ, աչքերը բացաւ, գրեթէ անտեսեց սրբազանին երկչոտ ու յարգալից բարեւը, եւ գայրացած փակեց դրամարկղը:

Անդին, այրիացած կին մը լացաւ՝ իր երկու փոքրիկներուն հետ, քանի մը օր շարունակ դագաղ մը ճնշեց հայ հոգիներուն վրայ ու խանութի մը փեղկերը ընդմիշտ փակուեցան.... Իսկ կուսակալը անոնց մեկնելէն վերջ, «խստօրէն հրահանգեց» ոստիկան զօրաց հրամանատարին «գնչու մը ձերբակալել հեռուոր թաղէ մը ու նետել բանտ՝ քանի մը օրուան համար»...

Յետոյ, ըլլելով սեղանէն՝

— Ասոնք մէկով, երկուքով չեն հասնիր, թահսին պէյ ըսաւ — հեգնոտ ժպիտ մը դէմքին եւ ուսը թօթվելէն հրամանատարին, — ա՛րմատապէս, ա՛րմատապէս պէտք է բուժուի այս հարցը... ա՛յս կը պահանջէ այս երկրի շահը... ու պիտի բուժուի, հը՞... պիտի բուժուի... հա՛, հա՛, հա՛...

Ու իր քահ քահը լեցուց սենեակն ու նրբանցքը, խառնուելով նոյն պահուն հնչող Հայոց գանգակատան մեռելային ընդհատ գանգիւններուն...

***

Տոլպաշը դեռ կանգնած մնաց եկեղեցւոյ հաստ պատին կրթնած: «Ամմա մարդ հա՛, — մտածեց — մեռելնը պիլէ չձգեց քի գարնեմ»: Ու, մտաբերելով Պզտին, — «խա՛ս մարդ էր օղորմած հոգին — շարժեց գլուխը — լաքին մեռաւ... է՛հ, ըլլայ նէ տ՚ըլլայ...»:

Բայց, յանկարծ փակաւ պատին, տեսնելով Դաւիթ էֆէնտին, որ Բէշպապճեանին ու Օննէս աղային հետ բակ մտան:

Կրքոտած՝ բարձրացան սրբազանին սենեակը: Տէր Մեսրոպը դիմացի սենեակն էր, գոց դրանը ետեւ ու Նարեկ կը կարդար, առնը մէկ գիրքը ձգելէն ծունկին վրայ ու անդրադառնալէն օրուան դէպքին:

Ոտնաձայները ուշադրութիւնը գրաւեցին: Քիչ վերջ լսեց Դաւիթ էֆէնտիին ձայնը:

— Է՛, սրբազան, աղէ՛կ փառքի տիրացեր էիր այսօր:

= Այսինքն, Դաւիթ էֆէնտի...

— Մենք հոս իքէն՝ ինտո՞ր կ՚ըլլայ տէ էրէկուան տղուն հետ դուն խօնախ կ՚երթաս ու վալիին կ՚ելլաս, ճանը՛մ...

= Եկաւ, շատ պնդեց. ըսի որ պէտք է ձեզի լուր տամ, բայց չէ՞ք գիտեր ի՞նչ տեսակ ըլլալնին... կարծես եղածը անսովոր բան մը ըլլար... Աւել պակաս ալ խօսքեր ըրաւ հոն... ընողը դուք էք կ՚ըսուի՞ կառավարութեան... ըլլալիք բա՞ն է... անուշ դիւանագէտ լեզուն ունի՛շ է...

— Անսովոր դէպք չէ, հարկաւ անսովոր դէպք չէ, լաքին աս քու էրթալդ հի՞չ խելքէ մտքէ չէր անցներ...

— Խորհեցայ որ օտար մը չէ, վերջապէս ձեր եղբօրը տղան...

— Էրէկուան խլէ՛ղը... խօնա՞խ էրթայ... ազգին անունով... Ինծի նայէ, սրբա՛զան. դուն տաք պաղ տեսած մարդ ես... անանկ ճանթճուռթով, կ՚անեմ կ՚ըլլամով գործ չի լմննար...

= Նէ ալ — մէջ ինկաւ Օննէս աղան — «էլիր էթանք» կռավաթներով... հիւքիւմաթ էթալը ամէնուն բերնին չէ՛ ինկեր... Շուշանը չփոթ շաղուել չիյտէ, վանքին խոհարար արին... ի՞նչ կ՚ըսես, Բէշպապճեան էֆէնտիս...

— Այո՛, սխալ մը եղեր է, չի կրկնուիր, անշուշտ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » ը

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԷՕԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ընկեր Զորմխեանի բնակարանը, (115 Route d'Orléons, Cachan)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café chez Louisի սրճարանին ներքնասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիօթայի Խաժակ խումբը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕԻ Վռամեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Նոյն ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Գավողեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Սարսէլ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պար՝ կէսգիշերէն վերջ, մինչեւ լոյս։

81 Rue de Paris, Salle Jacquemainի մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Արտասանութիւն ընկ. Գարիպեանէ, երգ, նուագ

Ընտիր ճաշ, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Պէլֆոռ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի կողմէ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կէմէրէկի Հայր. Միութեան Caserne d'Offemontի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԶԱՐՈՒԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ պարերգ — Մուտքը ազատ է

Նիս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԲԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Բ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՀԱՆ ՇԷՀՐԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Լա Սիօթա

Նախաձեռնութեամբ Խաժակ խումբին

վաղը կիրակի ժամը 2ին, Bal Idéalի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

կ'արտասանէ ընկ. Մ. Ատանալեան — կ'երգէ ընկ. Ս. Ալտօեան

Մուտքը ազատ է

Հրապարակային խանախօսութիւն Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբի կողմէ

եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի մեծ սրահը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն, երգ, մեներգ։

Կը մասնակցի Տէսինի ԱՐԾԻԻ ֆանֆառ խումբը։

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները։

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան Բժ. Նորայրի «Ֆուէօտիկանութիւն» զեկոյցի առթիւ վիճաբանութիւններ։ Մուտքը ազատ է։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ին

Salle de la Société de Géographie

184 Bld. St. Germain, Métro: St. Germain

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ (սոփրանօ) եւ Պ. ԺԱՆ ՄԱՍՕՆ (դաշնակ)։

ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Կոչ Անիէռ-Պուա Քոլոնպի հայրենակիցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Ե. Ա. Օգնութեան առժամեայ մարմինը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ծխավաճառին վերնայարկը։ Փարիզի կեդրոնէն ներկայ կ'ըլլայ Պ. Առաքել Զաքրեան։

Հայրենակիցներ, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը՝ օգնելով անգործ հայրենակիցներուն։

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբ. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հետեւեալ օրակարգով.— Զեկոյց՝ պատգամաւորական ժողովի մասին, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան տեղեկատուութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին, վերստուգիչ յանձնախումբի ընտրութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Նոյն օրը ժամը 4.30ին գումարուած երկրորդ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը.

ՀՐԱՒԷՐ

Բիւթանիոյ Հայրենակց. միութեան Մարսէյլի եւ շրջանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Cannebière, Café Noailleի սրահին մէջ։

Օրակարգ՝

Ա.— Խ. Հայաստան ներգաղթողներու արձանագրութիւն.

Բ.— Զեկոյց՝ դաշտահանդէսի կարգադիր յանձնախումբի։

Գ.— Ընթացիկ հարցեր։

Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր բիւթանացիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քրէօզէ, Ճառդ.— 10։
Մարսէյլ, Գործ.— 928։
Սարսէլ, Ղ. Ն.— 35։
Փարիզ, Կճայ.— 100։
Ալֆորվիլ, Ս. Կ.— 140։
Ալֆորվիլ, Յ. Ա.— 140։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրիգոր Զուլճեան որ կը բնակէր Rue Jules-Verne, Sevran, (S. et O.). Իմացնել իր եղբօր՝ Տիրան Զուլճեանի, 44 Rue Dounave, Choumen, Bulgarie.

— Հմայեակ Ճոլեան կը փնտռէ իր կինը՝ Մարիամ, աղջիկը՝ Իմաստուհի-Աղաւնի 30 տարեկան, որդիները՝ Հայկ (28 տարեկան), Սւազ 26, Առաքել 22։ 1914ին աքսորուած են Քէմախի կողմերը։ Անկէց ի վեր լուր չկայ իրենց մասին։ Կը խնդրուի իմացնել Հմայեակ Ճոլեանի, 11 rue Gerbevillers, Le Creusot, (S. et L.). France.

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻՒՌ-ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63։ Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երազներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց։

Դիմել գրավաճառ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Ամերիկայէն նոր ժամանած

ԼԷՕՆ ՅԱՐՈՒԹ
Դիտի Ներկայացնէ

ԼԷՕՆ ՅԱՐՈՒԹ Աբեղայի դերին մէջ

վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին

Théâtre MONTMARTRE L'ATELIER

Place Dancourt, Métro: Pigalle et Anvers

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Իսկ իրիկունը ժամը 8.45ին նոյն թատրոնին մէջ

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ֆրանսերէն լեզուով եւ Օտէօնի յայտնի դերասաններու հետ կը ներկայացնէ

OTHELLO

ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 ԵՒ 10

Ուշադրութիւն

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ՏՕԼԱՊՃԵԱՆ

5a, րիւ տը լա Սալ

եւ րիւ տը լա Միւռ, Մարսէյլ

Մաքուր, համեղ եւ աժան կերակուրներ։ Ապուր՝ 60 սանթիմ, բանջարեղէն պարզ՝ 1 ֆր., բանջարեղէն միսով՝ 1.50, մսեղէն գետնախնձորով եւայլն 2 ֆրանք։ Ընտիր ըմպելիներ։ Ապօնըմանի մասնաւոր գին։

Սրահը տրամադրելի է ժամը 2.30էն մինչեւ 6.30 ժողովներու համար։ Համոզուելու համար մէկ անգամ այցելել բաւական է։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ակնաջիհիւանդութ. տարրալուծում։ Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիր. առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulème ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները։

Կարի յատուկ մօթէօրներ

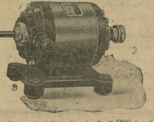

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ բէօթամ 300 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը։

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Տնտեսական տարազ չկայ

ԼԱՒ ՊԱՏԵԶՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒԻ է արեւելեան նպարեղէններու կարեւոր վաճառատուն մը։ Գեղեցիկ խանութ, երկար պայլ, վարձքը՝ չնչին։ Շահը երաշխաւորուած։

Դիմել՝ Société Martayan-Azizian, 52-54 rue Piat, Փարիզ, մէթրօ Պէլվիլ։

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։ Միշտ պատրաստ ունինք 50000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40 եւ հաստ մանած բուրդ (grosse laine)։ Ամէն տեղէ աժան գին։

Դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Հրաւէր բոլոր փափկանճաշակներուն

Ճաշարան ԳԱՈՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐԶԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻԻՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Ռոզմէրի) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԵԻՈԼԵԱՆ, Գ. Կաւփարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռստանիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

20 ԺԱՄԷՆ

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը հանդիպելով երթեւդարձի

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

Կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանք, կարասի, եւլն., եւլն.։

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԳԱՄԻՕՆՆԵՐՈՎ

Շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք համաձայնութեամբ)

Դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE (B.duR.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1932

12 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1904

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՆԱՁԵՒԵՆՔ ՄԵՐ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ (ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ)

«Խորհ. Հայաստան»ի պաշտօնական արտայայտութիւնները, «տեսանք, ամէն տեսակի բարեմիտներն ալ կրնան համոզուիլ», որ ներգաղթի գործը հայ բոլշեւիկներուն համար կուսակցական պայքարի ասպարէզ մըն է։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ հայ ժողովուրդի կենսական խնդիրը կը ստանայ երկրորդական արժէք ու կրնայ ձգձգուիլ այնքան ատեն, որքան ուզեն հայ բոլշեւիկ ղեկավարները եւ կրնայ իրագործուիլ այնչափով, որչափով անհրաժեշտ է իրենց կուսակցական փրոփականտին։

Այս տուեալները հիմք ունենալով կ՚եզրակացնէինք թէ Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնն է գլխաւոր պատճառը ներգաղթի ձախողութեան եւ անկանոնութիւններուն, ու տղայական է «կասկածելի թշնամիներ» փնտռել արտասահմանի մէջ։

Դաշնակցական մամուլը յաճախ արտայայտած է այդ մասին։ Տարուան մը փորձառութենէն յետոյ, նորէն բանաձեւենք մեր տեսակէտները յստակ ու որոշ։

Ջերմ կողմնակից ենք ներգաղթին։ Ներգաղթ դէպ ի հայրենիք, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի ան, ցրուած ազգի մը համար՝ ազգային գոյութեան հիմքը կը կազմէ։

Տարագիր հօտ գանգուածներու մէկ խոշոր մասը տակաւին տեղաւորուած չէ եւ անորոշութեան մատնուած է։ Այդ բազմութիւնները, երբ հնարաւոր է, առաջին հերթին պէտք է փոխադրուին Հայաստան։ Իսկ եթէ ներգաղթի գործը դանդաղի, կամ տարուան մը ընթացքին քիչ թիւով տարագիրներ միայն նախատեսուէ, երերուն բազմութիւնները պիտի տեղաւորուին այնպիսի վայրերու մէջ, ուր կարելի է հող կամ գործ գտնել, ու միեւնոյն ժամանակ՝ ապահովել անոնց ազգային մշակութային գոյութիւնը։

Տարուան մը փորձառութենէն յետոյ, կը կարծենք թէ այլ եւս անտեղի է 100,000 կամ 30,000 տարագիրներու գանգուածային փոխադրութեան մասին խօսիլ։ Այդ երեւակայական մեծախօսութիւնները միտքերը կը բորբոքեն եւ կը նպաստեն աւելի երեւան վիճակի մը։ Փոխադարձ մեղադրանքները մէկ կողմ թողունք։ Խօսինք ամէնէն բաղձալի կարելիութիւններու մասին, ընդունելով որ՝ թէ՛ արտասահմանի եւ թէ ներկայ Հայաստանի հնարաւորութիւնները յայտնի են գոնէ պատասխանատու շրջանակներուն։ Հայաստանը այս պայմաններուն մէջ եթէ սահմանէ տարեկան սալը, առ առաւելն տասնեւհինգ հազար տարագիրներ փոխադրել Հայաստան, ու այդ գործը վերածէ կանոնաւոր «հնգամեայ ծրագիր»ի մը, ներգաղթի խնդիրը պիտի ելնէ իր վիճելի բնոյթէն եւ մտնէ գործնական ճամբու մը մէջ։

Խորհ. Հայաստանի սահմանուած պարտաւորութիւններուն իր համակցութիւնը պէտք է բերէ արտասահմանի հայութիւնն ալ։ Նկատի առնելով ձեռնարկի համազգային բնոյթը, պէտք է նկատի առնել նաեւ օգնութեան գործին յաջողութիւնը։ Օգնութեան գործը կրնայ յաջողիլ, երբ արտասահմանի կուսակցութիւններն ու հանրային հաստատութիւնները կը համախմբեն ազգային միութեան մը մէջ, պատասխանատու եւ հեղինակաւոր, որ կուսակցական տարակարծութիւններէն վեր, համագործակցաբար բոլոր հնարաւոր միջոցներուն պիտի դիմէ, նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնն ապահովելու ներգաղթին։

Ներգաղթող գանգուածները, հնարաւոր չափով, պէտք է ծանօթանան երկրի պայմաններուն, ու երբ իրենց կամքով ճամբայ պիտի ելնեն դէպ ի Հայաստան, պարտաւոր են նաեւ հանդուրժել այն տեղի դժուարին պայմանները, մխիթարուելով այն գոհունակութեամբ, որ Հայաստանի մէջ կ՚ապրին։

Ու, որպէս զի հիասթափութիւններու եւ նոր ողբերգութիւններու տեղի չտրուի, վերջ պիտի գտնեն բոլշեւիկ գործակալներու, հօկերու եւ կարգ մը թերթերու խաբեպատիր գովքերը՝ Խ. Հայաստանը դրախտ ներկայացնելու։ Հայաստանը ոչ դրախտ ներկայացնենք, եւ ոչ ալ դժոխք։ Տնտեսական Հայաստանը ներկայացնենք, այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունի, ու ներգաղթի պարագային, նոյն իսկ անտեսենք բոլշեւիկեան կուսակցութեան եւ վարչութեան անտանելի բռնութիւնները, պահ մը երեւակայելով որ այդ բռնութիւններն ուղղուած են քաղաքական տարրին դէմ։ Ներգաղթող գանգուածները մեզի համար քաղաքական տարր ըլլալէ կը դադրին։ Եթէ Հայ բոլշեւիկները պիտի կրնան անոնցմէ քաղաքական տարր կազմել, այդ իրենց գործն է, ի հարկէ՝ Հայաստան տանելէն յետոյ։

Ու հետեւաբար՝ վերջ պէտք է գտնեն գաղութներու մէջ սարքուած բոլշեւիկեան ցուցահանդէսները, թշուառ գանգուածները քաւարանէ մը անցնելու այս անգութ չարչարանքները, որոնք նախատեսուած են սոփելու դէպ ի Հայաստան մեկնողները որ իրենց մեռելները գերեզմաններէն դուրս հանեն, անարգեն, մարդկային արժանապատուութենէ զրկուին, ու ապա մտնեն գաղթողներու ցուցակին մէջ։

Գաղթողներուն մեր խօսքը բասած է յաճախ, հիմա կը կրկնենք ընդգծելով.—Հայաստանը առեւտրական շուկայ մը չէ, բստ կամս թափառելու եւ իր ուզած գործը նախաձեռնելու տեղը չէ։ Հոն կայ բանուորական եւ գիւղական աշխատանք, գլուխը կախ եւ հնազանդ։

Եթէ Հայ բոլշեւիկները, իրօք կ՚ուզեն որ ներգաղթի գործը յաջող ընթանայ, (մանաւանդ որ աշխատող ձեռքերու պէտք ունին), պէտք է ձեռնարկին մօտենան պետական աշխատանքի բնականոն ձեւերով։ Այդ պարագային, արտասահմանի բոլոր հաստատութիւնները միասին՝ անվերապահօրէն կը լծուին աշխատանքի։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»Ը

— :-: —

«Հին Աստուածներ»ու ներկայացման առթիւ մեր մտածումը կ՚երթայ դէպ ի այն հեղինակը, որ անցեալի մէջ մեզ յուզեց, ու այսօր, նոր թափով մը դարձեալ մեզ կը յուզէ։

Մօտ քսանեւերկու տարի առաջ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»ը հայ գրականութեան հորիզոնին վրայ նոր երեւոյթ եղաւ, եւ թատերական շարժման այլապէս նոր գոյն մը տուաւ։

Սեղան, Վանահայրը եւ Աբեղան քալեցին հայ բազմութեան մէջէն։

Հայ գրականութիւնը եւ թատրոնը աւելի բարդ, աւելի համամարդկային եւ աւելի փիլիսոփայական հորիզոններ ընդգրկելու թռիչքը կ՚առնէին, բայց աւելի հայեցի, աւելի ինքնուրոյն արուեստի մը ձգտումով։

Մտածումի եւ տենչանքներու համամարդկային չափերով՝ հայկական խարիսխի մը վրայ բարձրացնել արուեստի շէնքը, տոհմիկ գոյներով ու նարտարապետութեամբ։

Ահա ներքին մղումը։

Լ. Շանթի երկը ցնցում մը առաջ կը բերէր մեր գրականութեան եւ արուեստի տենդէն բռնուած մտաւորականութեան մէջ, որ պահ մը, նոր Աստուածները մոռցած՝ «հին աստուածներ»ու խնկարկումը կը սկսէր։ Հեթանոսակա՞ն, մեհենակա՞ն, նաւասարդեա՞ն բառերու հեղեղ մը կ՚առնէր կը տանէր բոլորին, երբ իսկական իմաստը՝ սկսուած շարժումին՝ կը կայանար այն վերադարձին մէջ, որ մեզ կը տանէր ազգային գրականութեան արմատին։

Այսօր, դարձեալ Լ. Շանթի մէկ նոր երկը, «Օշին Պայլ»ն է որ կուգայ երեւոյթի մը պէս յուզելու մեր գրական եւ թատերական կեանքը։ Երկի գրական արժէքը եթէ տակաւին բոլորի դատողութեան չէ ներկայացած, անոր թատերական յաջողութիւնը, որ իրականացած է Գ. Խիէքեանի բեմադրութեամբ եւ խաղարկութեամբ, արդէն փաստ է։

Այսօր, Փարիզի մէջ դերասան Լ. Յարութ՝ փարիզահայ խումբ մը դերասաններու հետ՝ կը ներկայացնէ «Հին Աստուածներ»ը։

Հոն, Պէյրութի մէջ Գ. Խիէքեանի ղեկավարութեամբ՝ կրկին կը բեմադրեն «Օշին Պայլ»ը։

Անդին, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ Յ. Զարիֆեանը բեմին վրայ է «Ինկած բերդի իշխանուհին»ով։

Իսկ Պէյրութի Հայկական Ճեմարանին մէջ, հայ գրականութեան եւ թատրոնի մեծ մշակը, յամառ համբերատարութեամբ՝ հայ պատանիները կը կրթէ, վաղուան մտքի մշակները պատրաստելու համար։

Մեր համակրանքը մտքի մշակին եւ արուեստի սերմնացանին։

ՐԻՎԱՐԷՑ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը նոր նուազում մը կ՚արձանագրէ ամբողջ Ֆրանսայի անգործներու թիւին վրայ։

Յունիս 5ին, անգործներու թիւն էր 254,140. նախանցեալ շաբթուան վրայ ուրեմն 8044ի նուազում մը։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Չինական կառավարութեան արտաքին նախարարութեան գլխաւոր պաշտօնատարներէն մէկը յայտնեց Նանքինի մէջ թէ, Չինաստան տրամադիր է բանակցութեան մտնելու զանազան պետութեանց կարգին, նաեւ Ճափոնի եւ Խորհրդային Միութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշնագրերու կնքման համար։

— Ոչ յարձակման դաշինքի մը կնքումը Ռուսիոյ հետ, ըսաւ, ինքնաբերաբար տեղի պիտի տայ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսման, որոնք խզուած էին 1927ին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլեւֆրանսական համաձայնութեան մը վախերը Գերման շրջանակներու մէջ

Էրիօ – Մաքտօնալտ տեսակցութիւնը մտահոգութեան մատնած է գերման շրջանակները, հակառակ Լօզանի ժողովի մասին իրենց լաւատես տրամադրութիւններուն։

Գերման քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ՝ հատուցումներու հարցին շուրջ՝ անգլիական եւ ֆրանսական շրջանակներն սկսած են իրարու մօտենալ եւ կարգ մը գերմանական թերթեր՝ առանց սպասելու Էրիօ – Մաքտօնալտ տեսակցութեան արդիւնքին, արդէն դառնօրէն կը արտնջան թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պատրաստուին Գերմանիան դնելու կատարուած իրողութեան մը առջեւ։

Պերլինի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ Գերմանիա, չպիտի կրնայ ապահովել հատուցումներու ջնջումը զոր կը հետապնդէր եւ թէ, շատ շատ, պարտապահանջ պետութիւնները վճարման նոր յետաձգում մը պիտի յօժարին Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը, որուն մանրամասնութիւնները կրնան ճշդուիլ յետագային, դաշնակիցներու եւ Միացեալ-Նահանգներու համաձայնութեամբ։

Գերմանական կարգ մը թերթեր կը շեշտեն թէ ինչ արդիւնքի ալ հասնի Էրիօ – Մաքտօնալտ տեսակցութիւնը, չի կրնար փոփոխութեան ենթարկել Գերմանիոյ դիրքը որ միշտ ժխտական պիտի մնայ՝ հատուցումներու վճարման մասին։ Այս թերթերը կը հաւաստեն թէ Գերմանիա բացարձակապէս ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, թէ արդէն իր պարտքէն աւելի վճարած է։

Գերման նոր կառավարութիւնը սակայն, տակաւին չյայտնեց թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Լօզանի ժողովին մէջ։ Սակայն կ՚ենթադրուի թէ ֆոն Փափէն եւ իր աշխատակիցները՝ որոնք երեքշաբթի իրիկուն կը մեկնին Պերլինէն, դզալի կերպով պիտի հեռանան Պրիւնինկի ուղեգծէն, առանց սակայն պահանջելու հատուցումներու վերջնական հաշուեյարդարը։

Կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ հատուցումներու սահմանափակ հարցէն դուրս գոյացնել ընդհանուր համաձայնութիւններ՝ կեդր. Եւրոպայի վերակազմումի հարցին շուրջ եւ տալ Գերմանիոյ պիտի տրամադրուին եղմական միջոցներ՝ որոնք թոյլ պիտի տան ուժ տալու տնտեսական կեանքի վերապարթնումին։

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտայի վարչապետին Լոնտոն այցելութիւնը աւելի լաւ արդիւնք չտուաւ քան Անգլիոյ գաղթային եւ պատերազմական նախարարներուն այցելութիւնը Իրլանտայի վարչապետին։ Արտաքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաստատէ թէ երկար ժամեր տեւող տեսակցութիւնը՝ համաձայնութեամբ չէ վերջացած։

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնալտ շատ աշխատեցաւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու։ Բայց Իրլանտայի վարչապետը յամառեցաւ իր տեսակէտին վրայ եւ չուզեց որ եւ է զիջում ընել հաւատարմութեան երդումի ջնջման մէջ։

Թուրք արտաքին նախարարութեան գաղտնի թղթակցութիւնը գողցուած

Վարշաւիոյ Թուրք դեսպանին ծէվատ մարմինը պարունակող դագաղը երբ կը փոխադրուէր Էնկիւրի, կառախումբին մէջ գողութիւն մըն էր պատահեր։ Կառքին մէջ ուր կը գտնուէր դագաղը, անծանօթներ գողցեր էին սնտուկներ, որոնց մէջ թանկարժէք դոհարեղէններ կային։

Յայտնուած է թէ գողցուած սնտուկներէն մէկը կը պարունակէր շատ կարեւոր դիւանագիտական թուղթեր, որոնց կարգին Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի թուագրութեան մէկ ընդօրինակութիւնը։

Յունաստանի խնայողութիւնները

Յունական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը՝ Փարիզի իր դեսպանին Պ. Փոլիթիսի միջոցաւ յայտնած է ֆրանսական կառավարութեան թէ, խնայողութեան պատճառներով՝ ստիպուած է վերջ տալ ֆրանսական զինուորական յանձնախումբին պաշտօնին։ Լոնտոնի յունական դեսպանը նոյնը հաղորդած է նաեւ Անգլիոյ կառավարութեան, անգլիական ծովային յանձնախումբին մասին։

Թերթերը կը գրեն նաեւ թէ այս ամսու 17ին համար ծանուցուած յոյն ձիաւորներու ազմափորձերը տեղի չպիտի ունենան, միշտ նոյն պատճառներով։

Հնդկաստանի կացութիւնը

ԿԱՆՏԻ ԵՒ ԻՐ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ Կ՚ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

Պոմպէյի մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական մարտանաւ մը մօտ ատենէն պիտի մեկնի դէպի Անտաման կղզիները՝ հոն փոխադրելու համար հազարաւոր հնդիկ գործիչներ եւ յեղափոխականներ։ Կանտիական պետերը՝ մէջն ըլլալով նաեւ Կանտի ինքը պիտի աքսորուին, տեղ բանալու համար բանտերուն մէջ, որոնք խճողուած են։

Հնդկաստանի բանտերուն մէջ վար պիտի դրուին միայն կիները ու նուազ վտանգաւոր ազգայնական գործիչները։

⁂ Հնդիկ մահմետական խորհուրդը դէմ արտայայտուեցաւ կիներուն քաղաքացիական իրաւունք տալու առաջարկին, ինչպէս նաեւ գործաւորներուն։ Այս առաջարկը եկած էր անգլիական խորհրդարանի յանձնախումբին կողմէ։ Խորհուրդը իր այս մերժումը կը պատճառաբանէ անով որ կիները պէտք է քօղարկուած մնան, համաձայն մահմետական կրօնքի եւ թէ ճարտարարուեստական աշխատանքը մանաւանդ, կը կատարուի հնդիկ գործաւորներու կողմէ եւ եթէ գործաւորներուն տրուի քուէարկութեան իրաւունք, ի նպաստ Հնդիկներուն, հաւասարակշռութիւնը կը խախտի՝ ընտրութիւններու մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ

Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ տեղի ունեցող բազմաթիւ աւազակային դէպքերու մասին բողոքներ եւ դժգոհութիւններ կը շատնան ամէն կողմէ։ Թուրք կառավարութիւնը կը մեղադրէ սուրիական կառավարութիւնը Թուրքիոյ դէմ գրգռութիւնյառաջ բերելու աշխատանքով եւ կ՚ամբաստանէ զայն որպէս դրդիչ սահմանային դէպքերու։ Իսկ սուրիական կառավարութիւնը փաստերով կը հաստատէ որ թուրք կառավարութիւնն է դրդիչն ու պատասխանատուն այդ դէպքերուն։

Թուրք կառավարութիւնը սակայն, որ կը հետապնդէ յետին նպատակներ եւ դաւադրութիւններ կը կազմակերպէ սահմանի վրայ, հասնելու համար իր թագուն ծրագիրներուն, անցած շաբաթ Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ, որուն պաշտօնն էր սահմանային դէպքերու արգիլումն ու ապահովութիւնը, իր պատուիրակներու բերանով պահանջած է սահմանամերձ շրջաններէն հեռացումը « կասկածելի» տարրերու, թուրք պատուիրակները պնդած են որ աւազակային դէպքերու հեղինակները անրնակ աշիրէթներն ու … Հայերն են։

Նոր չէ անշուշտ թրքական այս ստոր գրգռութիւնը մեր ժողովուրդի հասցէին։ Վստահ ենք որ ան այս անգամ ալ չպիտի հասնի իր նպատակին։

(Ազդակ)

ՖՐԱՆՔՕՀԱՊԷՇ ՄԻՋԱԴԷՊ

Եթովպիոյ մէջ, Տիրէտվաոայի երկաթուղիի Ֆրանսացի պաշտօնեաններէն մէկը յարձակում կրեր էր հապէշ զինուորի մը կողմէ։ Զինուորը Ֆրանսացին տարեր էր հապէշական թաղը, ուր խոշտանգեր էր զայն, կինն ու զաւակը ծանրօրէն վիրաւորելով։

Ֆրանսական հիւպատոսին միջամտութեամբը միայն կարելի եղեր էր փրկել զանոնք։

Այս միջադէպին վրայ, երկաթուղիի պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարեցին։ Գործադուլը տեւեց Մայիս 23էն Յունիս 2։ Ֆրանսական դեսպանը Տիրէտվաոա գնաց քննութիւն կատարելու եւ յաջողեցաւ հետեւեալ համաձայնութիւնը կնքել։ Ֆրանսական երկաթուղին յետ այսու իր յատուկ ոստիկանութիւնը պիտի ունենայ, Տիրէտվաոայի տեղական կառավարիչը պաշտօնանկ պիտի ըլլայ, իսկ վիրաւորը վնասուց հատուցում պիտի ստանայ։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք.—

Թուրքեւպարսիկ համաձայնութիւնը Արարատի հարցին մէջ՝ աղետալի անդրադարձումներ ունեցաւ այդ շրջանի քրտութեան վրայ։

Տաճիկ զօրքերը պարսկական հողերուն վրայ բռնելով բոլոր լեռնային անցքերը ու կտրելով հաղորդակցութեան կէտերը Արարատի հետ՝ ժողովուրդը դատապարտեցին սովի։

Լքուած ամէն կողմէ ու շրջապատուած գերազանց ուժերով, ըմբոստ քրտութիւնը բռնեց համակերպման ուղին։

Սակայն, Թուրք իշխանութիւնը, տեղահանելով հպատակած Քիւրտերը, որոշած է այս ձեւով նաեւ զանոնք բնաջնջել Ջալալի, Բուքլի եւ Սորանցի աշիրէթները, որոնք Արարատի չորս կողմը կը բնակէին, չարաչարօրէն տուժած եւ տարագրուած են իրենց բնակավայրերէն, գլխաւորութեամբ Շամշատինովներու եւ Խալիտ աղաներու։ Իսկ Սիփընկցի Խալիս պէյը, Սէյիտ Ռասուլը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք վստահած եւ անձնատուր եղած էին Թուրք կառավարութեան, գնդակահարուած են։

Այժմ Թուրքիոյ արեւելեան շրջանները գրեթէ ամայի ու աւերակ են, պարսկական սահմաններէն մինչեւ Էրզրում, Իգդիր, Բայազիտ, Ալաշկերտ, Զիլան եւ մերձակայ այլ շրջաններու մէջ կը գործեն քրտական հրոսակախումբերը, որոնք, հրաժարած ամէնքէն եւ ամէն բանէ, կ՚ասպատակեն թրքաբնակ վայրերը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

Հնգամեայ տնտեսական ծրագրի վերջին շրջանը կը փակուի այս տարուան վերջը:

Անոր վերջնական գնահատութիւնը կրնայ ըլլալ բնականաբար այս տարուան վերջերը, կամ աւելի ճիշդ, 1933ին սկիզբները թիւերու եւ իրական հաշիւներու վրայ:

Բայց կարծիքներն ու ենթադրութիւնները —կարմիր գծէն ներս եւ դուրս— չեն սպասեր այս բնաւոր ընթացքին:

Կարմիր գծէն դուրս՝ հնգամեայ ծրագրի ամբողջական վիժման հաւատացողներու հետ, բազմաթիւ են նաեւ անոնք, որ չեն ժխտեր մասնակի յաջողութիւնները:

Կարմիր գծէն ներս՝ համայնավար կուսակցութիւնն ու իշխանութիւնները իրենց կարգին իրականացած կ'ուզեն ցոյց տալ այնքան փայփայուած հնգամեակը:

Երկու ծայրայեղ գնահատութիւններն ալ անշուշտ չեն առաջնորդուած ամուր տուեալներէ: Հնգամեակի ամբողջական վիժման եւ ամբողջական իրականացման շրջանակին մէջ կայ տարածութիւն մը սակայն, տնտեսական եւ շինարարական ձեռնարկներու համագումարով մը:

Ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ընդլայնումը եւ նոր ձեռնարկներու գոյութեան փաստը, որքան ալ արձանագրելու ըլլանք հնգամեակի հաշուին, ուժ տալով մասնակի յաջողութեան ջատագովներուն, ստիպուած կ'ըլլանք նոյնպէս վերապահութեամբ ընդունիլ բոլշեւիկեան խանդավառութիւնը, հնգամեակի յաջողութեան մասին: Խորհրդային Հայաստանի արդիւնաբերութեան հաշուեկշիռը ինքնին ապացոյց է մեր պնդումներուն:

Դեռ անցեալ աշնան Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ Խանջեան շլացուցիչ թիւերով կը ներկայացնէր երկրի ընդհանուր արդիւնաբերութեան վիճակը, բայց կը ստիպուէր նաեւ խոստովանիլ «անյաջողութեան» փաստեր ալ:

«Այս բոլոր յաջողութիւնները սակայն, չպէտք է գլխապտոյտ առաջ բերեն մեր շարքերում: ընդհակառակը, յաջողութիւնները պէտք է հարկադրեն մեզ՝ լինել աւելի պահանջկոտ, ծաւալել բոլշեւիկեան ամենախիստ քննադատութիւն մեր սխալների եւ թերացումների շուրջը»:

Սխալներն եւ թերացումները ճիշդ որ շատ էին եւ լուրջ. իսկ ատոնց արդիւնքը «պլանների թերակատարումը», յիշողութիւններու թարմացման համար յիշենք՝

«1931 թւի արդֆինպլանները պետական արդիւնաբերութիւնը կատարեց 80.6 տոկոսով, ժողովրդային տնտեսութեան խորհուրդի արդիւնաբերութիւնը նոյն իսկ միայն 74.6 տոկոսով, տնայնագործական արդիւնաբերութիւնը՝ 80.8 տոկոսով» («Խ. Հայաստան», 20 յունուար 1932):

Վճռական տարուան այս պատկերը, ինքնին կը հերքացնէ բոլշեւիկեան ամէն կարգի փաստարկութիւնները ի նպաստ հնգամեակի ամբողջական յաջողութեան:

Թողնենք սակայն այս կէտը, սպասելով իր ժամանակին: Այսքանը սակայն անոր համար, որ այսօր ալ հակառակ բոլոր իրականութիւններուն, բոլշեւիկեան ռեկլամաւորութիւնը կը շարունակէ իր նախասիրած ուղղութեամբ խրախուսել, նոր եւ երկրորդ հնգամեակի նախապատրաստական աշխատանքներու առթիւ:

Դեռ առաջինը չաւարտած, դեռ անոր արդիւնքները չհամախմբուած, եւ հակառակ բազմաթիւ աննպաստ նախանշաններուն, յաջողութեան փաստը հրամցնել հանրութեան, բարոյական ղեկծում ըլլալով մէկտեղ, գէշ ալ նախընթաց մըն է նոր ձեռնարկին համար: Բայց կը թուի թէ ճիշդ այս կէտն է որ ամէնէն քիչ նկատի կ'առնուի խորհրդային վարիչներուն կողմէն: Անոնց համար ո՛չ մէկ արժէք ունի բատ երեւոյթին ճշմարտութիւնը, ինչպէս նաեւ իրականութիւնը, իրենց ծրագրերու եւ երազներու իրականացման համար:

Այսպէս, խօսելով հնգամեակի մասին, օրուան կարգախօսք էին դարձուցեր, տնտեսական բոլոր ասպարէզներու մէջ «հասնիլ եւ անցնիլ Արեւմուտքին եւ Ամերիկային»: Ո՞րու հոգ թէ տարիներ շարունակ այդ երազի համար վատնուած նիւթական ու բարոյական հսկայական զոհողութիւնները Խորհրդային Միութեան տնտեսական արդիւնաբերութիւնը չհաւասարեցուցին արեւմտեան երկիրներու:

Ամենալաւատեսներն իսկ տակաւին չեն համաձայնիր համեմատութիւն դնել եւրոպական երկիրներու ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւններուն ընդհանուր պատկերը Խորհրդային Միութեան հետ, տրուած ըլլալով վերջինի տակաւին լինելութեան կասկածելի ընթացքը: Այս պայմաններու մէջ, բնական է թէ աւելորդ է ծանրանալ քիչ մը զաւեշտական մեծխօսիկութեան վրայ, որով Ստալին կը հաւատացնէր թէ իր հնգամեակը պիտի մօտեցնէ տայ եւրոպական եւ ամերիկեան արդիւնաբերութեան բարձր մակարդակը:

Այսօր այս մասին չեն խօսիր այլ եւս. եւ չեն յիշեր իրենց այնքան սիրած «մարտական լօզունգը»: Այլ ատոր փոխարէն, ընդհանուր խօսքերու սահմաններու մէջ, կը պնդեն թէ յաջողեր են առաջին հնգամեակով, եւ աւելի յաջողութեամբ պէտք է պատրաստեն երկրորդը:

Հայաստանի մէջ արդէն իսկ սկսեր են այս ուղղութեամբ նախապատրաստական աշխատանքներուն:

Որչափո՞վ պիտի կարողանան արժեցնել իրենց պահանջները, ընդհանուր միութենական ամբողջական ծրագրի մէջ, կարեւորագոյն խնդիր մըն է, բնականաբար Հայաստանի վարիչներուն համար:

Երկրի հանքային հարստութիւններու լայն հետազօտութիւնը եւ արագ օգտագործումը, ճանապարհներու եւ հաղորդակցութեան միջոցներու կանոնաւորումն ու հաստատումը, Սեւանի լճի օգտագործման ծրագրի կենդանացումը, առաջին առիթով կը ներկայանան անշուշտ իբրեւ անմիջական աշխատանքներ երկրորդ հնգամեակի շրջանին:

Այս պահանջներէն մաս մը, գլխաւորաբար երկաթուղային շինութիւնները՝ Ջուլֆա-Բաքու, եւ Երեւան-Աղստաֆա գծերը, ինչպէս նաեւ երկրորդական մասնակի գծերը, տարիներէ ի վեր իրենց անառարկելի անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն:

Նոյն անհրաժեշտութիւնը նաեւ շինարարական տարբեր ձեռնարկներու մէջ: Բայց այս բոլոր անհրաժեշտութիւնները ոչ մէկ արժէք ներկայացուցին Անդրկովկասեան վարիչներու համար, որոնց բարեհաճութենէն կախուած է Հայաստանը: Որովհետեւ այդ վարիչներու մէջ գերակշռող դիրք ունեցող Վրացին եւ ապա Ատրպէջանցին ամէն գնով ջանացին ամէնէն առաջ հնգամեակի պահանջները պատշաճեցնել իրենց սեփական երկրի շահերուն:

Հայաստանը մնաց միշտ խորթ զաւկի վիճակին մէջ: Եւ ասիկա անտարակոյս որոշ չափով նաեւ իր վարիչներու ապիկարութեան եւ «հլու հնազանդութեան» հետեւանքով:

Այս տեսակէտով կացութիւնը փոխուա՞ծ է, եւ կամ պիտի փոխուի՞ ապագային, խնդիր է: Բայց ուղղութիւնը, որուն կը հետեւին հայ համայնավարները, այնքան ալ յուսադրական չէ: Անոնց համար այսօր ալ երէկուան նման Հայաստանի առանձին շահերու հարց գոյութիւն չունի: Իսկ այս գիտակցութիւնը արդէն բաւական է բոլորովին անկարեւոր շրջանակի մէջ նետելու համար Հայաստանի տնտեսական ձեռնարկները:

Երկրորդ հնգամեակի ծրագրի նախապատրաստական աշխատանքներու առթիւ, երբ կը թելադրուի առաջնորդուիլ «Միութեան ընդհանուր շահերից եւ պահանջներից» բնականաբար այդ պահանջներն ու շահերը չեն կարող բատ հարկին նկատի ունենալ բուն իսկ Հայաստանի շահերն ու պահանջները:

Ու արդարեւ, այս հիւանդագին հոգեբանութիւնէն է որ կը ծագի կոչը յանուն Հայաստանի քաղաքական ճակատագրին...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Գիր կը հնարեն

— :-: —

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ Գիտական Հետազօտութեանց ընկերութիւնը, Ռուսիոյ հիւսիսային ազգերու Սովետական կաճառին կից, նոր այբուբեններ հնարեց 14 ցեղերու համար, որոնք կ'ապրին Ռուսիոյ հիւսիսը: Այս ցեղերը մինչեւ հիմա գիր գրականութիւն չունէին: Այդ ցեղերէն յիշենք Լապոնները, Օստիակները, Վոգուլները. Սամոյեդները, Տունգուզները, Լամուտները, Եսքիմացիները, Գիլիակները եւ ուրիշներ:

Գիտնականները կը կարծեն թէ այբուբենը գտնուած ըլլալով, այլ եւս դժուարութիւն չի մնար Մարքս ու Էնգելս, Լէնին ու Ստալին հոլովելու, եւ ինչո՞ւ չէ, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան մե՜ծ մե՜ծ խօսելու:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՏԱՒԻՂ ԵՒՌԼԵԱՆ»

(Քերթուածներ)

— :-: —

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ

(Աթէնք, Տպարան «Նոր Օր»ի)

...«Աւանդութեանց հայրենի ու մայրենի բարբառին
Ես կը պաշտեմ ճշխարհները ու շքեղանքը խորին...»

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Մինչ գրական մեր արձակը կը փթթի, կը թարմանայ ահաւասիկ, բանաստեղծական սեռը, յանգաւորը մանաւանդ՝ ամբացեր է կարծէք. օձի մը նման կը գալարուի ինքն իր վրայ, իր սեփական անելին մէջ. ոչ մէկ յանդգնութիւն, ոչ մէկ անհնազանդութիւն՝ անցեալին հանդէպ. տակաւին կը սպասենք այն երիտասարդ քերթողին որ, խրտուիլակներու կաղապարները քանդելէ յետոյ դուռ մը պիտի բանար անծանօթին վրայ...

Հետեւաբար խանդաղատանքով կ'ողջունենք Գ. Կառվարենցը, որ անսուաղ ստ միջոցին խորէն կը յայտնուի տիրաբար: «Հողմալից տիկը»՝ իր շրթունքին. քնարը՝ հնչուն՝ հովերէն. ու տասնեակ մը տարիներու իր քերթուածները՝ թալթլուն ծաղիկներու նման ափին վրայ, պարզած մեզի, կարծէք ըսել ուզելով, — ահա հոգիս, ահա ինքզինքս...

Ընդհանրապէս, աւելի քան որ եւ է գրքի, զգոյշ եմ քերթողական հատորներու հանդէպ. ինծի կը թուի թէ կը շօշափեմ կենդանի եւ զգայուն միսեր ապրող էակի մը. կը յիշեմ միշտ օտար բանաստեղծին տողերը.

«Բանաստեղծութիւններս տալով մարդոց,
Ես իմ սիրտս է որ կախեցի
Արիւնլուա եւ մերկ
Մսագործին կեռէն...»

Նոյն փափկանկատութեամբ կը բանամ նմանապէս Կառվարենցի գիրքը, «Տաւիղ Եւլեանը». անճարակութեամբ, մատներուս հպումին տակ, լարերը խօսեցնելու, անոնց դաշնաւորութիւնը ապրեցնելու կասկածը եւ վախը կը զգամ, այնպէս որպէս թէ պիտի մօտենայի դիւրաբեկ անօթներու, նրբակերտ յախճապակիներու ցուցափեղկի մը:

Չէ՞ որ արդարեւ, բոլոր գրական սեռերէն, բանաստեղծութիւնն է մանաւանդ, երաժշտութեան հետ միասին, որ ամէնէն աւելի կը խորացնէ, կը մխրճէ մարդը ինքզինքին մէջ, կը լուծէ հեղինակին հոգին. այդ երկու արուեստներն են միանգամայն ու հաւասարապէս, որ կը կոչեն ու կը լարեն մարդը իր թաքուն ամբողջութեան, իր իսկութեան բոլոր ուժովը. ենթակայական արուեստներ՝ գերազանցապէս, որ կը հետեւին հեղինակին հոգեկան ծփանքին, անոր տրամադրութեան ելեւէջին:

Ինչ որ ուրեմն պիտի ուզէինք փնտռել բանաստեղծական երկի մէջ, ձեւական նրբութիւններէն առաջ, գեղագիտական, թեքնիք կատարելութենէն անկախ, այն հոգեկան տրամադրութիւնն է, որ կը կազմէ բանաստեղծին ներքին մթնոլորտը:

Անկարելի է երեւակայել բանաստեղծ կամ քերթուած, առանց հոգեկան այդ վիճակին, զոր չենք կրնար բացատրել թէեւ, բայց ի վիճակի ենք զգալու եւ յայտնաբերելու. այդ է էականը, այդ ներքնաձնական տարրը, հոգիի մը՝ ինքզինքը յայտնելու այդ պարագը. առանց ատոր՝ ամէնէն չքնաղ կառուցումներն անգամ կը մնան անհաղորդական, ու կը խաբեն հոգին այնքան որքան մոմաձոյլ պտուղները:

* * *

«Տաւիղ Եւլեան»ը կը յայտնէ բանաստեղծ խառնուածք մը որ իր կոչումին հպարտութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը ունի միանգամայն. գիրք մը, զոր հեղինակը ուզած է բարձրացնել իբրեւ բագին կամ տաճար՝ նուիրուած Արուեստին:

Ներշնչումի եւ արտայայտութեան ազնուականութիւն մը, որ չի զիջիր, չի ակարանար. իր կրօնքին բարձրանալու ազնիւ եւ սակայն տառապագին ճիգ մը, որ եթէ միշտ նպատակին չի հասնիր, հեղինակը կը փրկէ հասարակաց պաշտամունքներէ:

Կառվարենց յետպատերազմեան դէմք մըն է. բայց ան նոյնիսկ ըլլալ կը թուի գեղագիտական այն մթնոլորտէն, որ կը տիրէր նախ քան պատերազմ. իր վրայ զգալի է ազդեցութիւնը այն դպրոցներուն, զոր սովորութիւն եղած է անուանել Փառնասեան եւ խորհրդապաշտական. Փառնասեան հայեցողութիւնը բնութեան եւ պատմութեան մէջ կ'որոնէ անդորր, տարտկայական բայց հոյակապ պատկերներ. խորհրդապաշտութիւնը ընդհակառակը մարդուն հոգիին շուքը կը ձգէ արտաքին աշխարհի վրայ, կամ աւելի ճիշդ աշխարհը կը դիտէ իր անգիտակից եսի պղտոր պրիսմակէն. երեւոյթները կը շփոթուին խորհուրդներու հետ, իրականութիւնը կը շփոթուի մարդ էակին ներաշխարհին հետ:

Կառվարենց առանց բացայայտ հետեւորդն ըլլալու այդ դպրոցներուն, կրած է անոնց հմայքը. ահա թէ ինչու իր քերթուածները կ'ոգեկոչեն երբեմն զգայական տեսիլքներ, գոյներու եւ ձեւերու, միջոցի եւ լոյսի տօնակատարութիւններ:

... Լոյսի հարսանիք,
Պերճօրէն առկայծ շրջան հրաշալիք...
Կոթողներ դողուն, մարգրիտի գետեր...
Ու քանի՜ քանի
Շուրթեր որ գինի՝
Կը բուրեն ու դեռ համբոյր չե՜ն գըտեր...

(Ծովահանդէս)

Բայց շատ յաճախ իր ներքին չփոթ ու մթոյն զգայութիւններն են որ կը միախառնուին արտաքին պատկերներուն ու անոնց կուտան խորհրդաւոր, գրեթէ մարդկային սարսուռ մը.

Ծառերն յաճախ, այնքան տերեւ կը թափեն՝
Որ մեռնելու կարօտը քեզ կը տանջէ...
Կարծես անլուր աղերս մ'անյո՜ւն կը կանչէ
Հոգիդ՝ լուսնի լոյսով օծուն ծովափէն:

(Մենութիւն)

Աւելորդ է ըսել այս պիտակները, ենթադրել այս ազդեցութիւնները անբաւական են անշուշտ բոլորովին բնորոշելու Կառվարենցի արուեստը. բանաստեղծական խառնուածք, եթէ իսկապէս բնատուր է, նոյնքան բարդ է եւ անվերծանելի, որքան որ եւ է անհատականութիւն. անհունթական, անկշռելի տարրեր կը մտնեն անոր մէջ. տեսակ մը զգայականութիւն է, որուն հաղորդուիլ, առանց կարենալու զայն բացատրել. անմիջական եւ կենդանի շփումն է միայն որ ընթերցողը կրնայ դնել քերթողական գործի մը թաքուն խմորին մէջ:

Կառվարենց ալ ունի կայուն աշխարհը եւ յարաշարժ կեանքը զգալու եւ ըմբռնելու ինքնայատուկ ձեւ. ան ալ, ինչպէս ամէն բանաստեղծ, կը վարանի ըսելու թէ ուր կը վերջանայ իր հոգին եւ ուր կը սկսի իրականութիւնը, այնքան անոնք ընդելուզուած են իրարու, ցոլացած՝ մէկը միւսին խորը. իր քով ալ զգայարանքները կ'անցնին իրենց պաշտօնի սահմանը, ու կը յորդին, կը ծածկեն զիրար. աչքը՝ որ կը լսէ ու կը շօշափէ, ականջը՝ որ կը տեսնէ ու կը հոտոտէ. ինչպէս մտածումը՝ որ իրերն ու երեւոյթները կը դնէ անզուգութեան բարձունքին վրայ...

Օդին մէջ վարդի տրտմութիւն մը կայ,
Պատուա՛ստ մը՝ նոճին հիւանդ ախշէն...
Պատա՛նք մը՝ հիւսուած հովուն թախիծէն —
Օդին մէջ մահուան օծում մը կայ:

(Իրիկնային)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Վերջը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՖՐԵՕՅՏԻԶՄ

— :-: —

Շաբաթ իրիկուն — 4 Յունիս — Գրական ակումբի մէջ խօսեցաւ Տքթ. Նորայր, նիւթ ունենալով «Ֆրէօյտիզմ»ը:

Ծանօթացնելէ ետք վիեննացի բժիշկին կեանքը, որ 40 տարի առաջ գիտական աշխարհին կը ծանօթացնէր իր գրութիւնը, բանախօսը կանգ առաւ Ֆրէօյտի հոգեբանական վարդապետութեան քննութեան վրայ:

Ֆրէօյտի գործը կ'ընդգրկէ հոգեկան ենթագիտակցութեան քննութիւնը: Իրմէ առաջ, 1880ին, արդէն Ֆրէօյտի տեսութեանց նախնական ծանօթութիւնները տուած էր վիեննացի ուրիշ բժիշկ մը՝ Պրէօյէր: Այս վերջինը հիւանդ մը ունէր, տեսութենէ զուրկ, կէս — անդամալոյծ, եւ մտային ծանր խանգարումներու ենթակայ: Ազդուած ցնցող տեսարանէ մը, կը մերժէր ջուր խմել: Ջղային ցնցումներու եւ նոպաներու միջոցին այդ աղջիկը կ'արտասանէր անկապ խօսքեր:

Պրէօյէր իր զննութեան տակ կ'առնէ հիւանդը եւ երկար աշխատանքէ եւ քննութեան փորձերէ վերջ կը հաստատէ որ իւրաքանչիւր խանգարում ծնունդն է աղէտի մը կամ մոռցուած հին դէպքի մը ազդեցութեան: Պրէօյէր մի առ մի քննելով պատճառները կը յաջողի զանոնք հետզհետէ վանել հիւանդին ենթագիտակցութենէն եւ կը յաջողի բուժել անոր ֆիզիքական եւ հոգեկան հիւանդութիւնները:

Ֆրէօյտ ալ ունէր հոգեկան նոյն տեսակ հիւանդ մը: Աղջիկ մը որ իր քրոջ ամուսինը կը սիրէր: Այդ սէրը իր քոյրէն վանելու եւ մոռնալու մտային յարատեւ ճիգը — ըրֆուլըման — մնաց իր ենթագիտակցութեան մէջ հակառակ անոր որ տարիներ անցնելէ եւ այդ սէրը գրեթէ մոռցուելէ ետքը, աղջիկը կը կարծէր թէ այլ եւս անտարբեր է իր հին սիրոյն հանդէպ: Ֆրէօյտ հետեւելով իր նախորդի օրինակին, կը յաջողի վերակառուցել հիւանդին հոգեկան հին վիճակը եւ բուժելով անոր ենթագիտակցութիւնը, կը բուժէ նաեւ հիւանդը:

Ֆրէօյտ իր հոգեկան զննութեանց կարեւոր մէկ մասը նուիրած է սեռային բնազդին, ոչ իբրեւ բժշկական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (9)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Մարդ է մեռնում, տարէք, — ասաց դուռը ծեծողը:

— «Է՛, ի՞նչ էք գլուխ ցաւացնում. սատկում է՝ սատկի, մի շուն պակաս կը լինի», պատասխանեց հեգնանքով կարմիր զինուորը եւ փակեց դրան ծակը:

Հացը կանգնեց կոկորդումս, էլ չէի կարողանում ուտել: Դգալը ձեռքիս, գլուխս կախ, սպասում էի, թէ ինչ է լինելու վերջը: Հիւանդը շարունակում էր հառաչել ու գալարուել:

Մի քանի բանտարկեալներ էլ տեղից ելան եւ աւելի սաստիկ ծեծեցին դուռը: Զինուորը նորից մօտեցաւ:

— Է՛, ի՞նչ էք զահլա տանում, ի՞նչ կայ:

— «Կանչեցէք կոմենդանտին», պահանջեցին բանտարկեալները:

Հիւանդը մահուան տագնապի մէջ էր: Թոքախտի վերջին աստիճանում էր: Անընդհատ հազում էր: Սեղմում էր կոկորդը, կարծես ուզում էր խեղդել, որ շուտով ազատուի տանջանքներից: Վրայից անտանելի հոտ էր գալիս: Թշուառականի մարմինը արդէն սկսել էր քայքայուել եւ դիակի գարշահոտութիւն էր տարածում խցում:

Ես դեռ վարժ չէի նման տեսարաններին: Թւում էր թէ երազի մէջ եմ, ու զարհուրելի մղձաւանջը չէր անցնում:

Մօտ կէս ժամ անցած՝ բացուեց դուռը եւ ներս մտաւ ինքը կոմենդանտ Պօպովը: Բարձրահասակ, դաժան դէմքով ու ածիլուած, կոշտ դէմքի վրայ երկար բեխերով մի ճիւաղ, որ ահ ու սարսափ էր ազդում ամէնքի վրայ:

— «Ի՞նչ կայ», հարցրեց նա խիստ ձայնով:

— «Ընկեր կոմենդանտ, մէկը մեռնում է, կարգադրեցէք որ դուրս տանին», ասաց քաղաքավարութեամբ բանտարկեալներից մէկը:

— «Դէ՛, տարէք», հրամայեց նա եւ իր զազանային հայհոյանքով նայեց ամէնքի վրայ:

Ոչ մէկը չշարժուեց տեղից: Ոչ ոք չէր ուզում ձեռք տալ դժբախտ հիւանդին:

— Է՛, գոռաց Պօպովը, ինչ էք փէտացած մնացել, հայդէ՛...

Եւ անմիջապէս բանտարկեալներից երկուսը առաջ անցան ու ձեռքի վրայ դուրս տարին հիւանդին: Երկու պարսկական հրէաներ էին, որոնք հազիւ հասկանում էին ռուսերէն: Մեռնողը հայ էր, 29—30 տարեկան մի երիտասարդ, որ բանտարկուել էր մի քանի ամիս առաջ հիպնոտիզմով զբաղուելու ամբաստանութեամբ:

Երբ Պօպովը հեռացաւ, եւ հրէաները վերադարձան, բանտարկեալներն սկսեցին հայհոյել. «Դահիճ, գազան, ինչքա՜ն անմեղ գլուխներ ես կերել, նզովեա՛լ...»:

Պարզուեց, որ ուրիշ երկու թոքախտաւորներ էլ կային խցում, երեք սիֆիլիսաւորներ եւ մի քանի հոգի ուրիշ հիւանդութիւն ունեցողներ: Ամէնքն էլ ապրում էին առողջների հետ միասին, պառկում էին նրանց կողքին...:

Իմ հարցին, թէ ինչո՞ւ նրանց չեն տանում հիւանդանոց, ամէնքը ծիծաղեցին:

— Հիւանդանո՞ց ես ուզում, հա՛, ծաղրեց Ալեոշան: Չէ՛, բարեկամ, մի քիչ էլ ապրիր այստեղ, դեռ ի՛նչ բաներ կը տեսնես... Չլինի՞ ձեր Ամերիկայի բանտերում աւելի լաւ է...

Շահթախտինսկիի պնդումի վրայ՝ ես տեղեկութիւններ տուի ամերիկեան բանտերի մասին, որոնց ներքին կեանքին բաւական ծանօթ էի: Այժմ, այս դժոխքից, ամերիկեան բանտերը, որոնց դէմ այնքան բողոքել էի ժամանակին, ինձ արքայութիւն էին թւում:

Իսկապէս, ի՜նչ տարօրինակ արարած է մարդս...

Շահթախտինսկին մացուի հայթայթիչ էր եւ մեղադրւում էր չարաշահութեան մէջ: Գէորգին, 40 տարեկան մի կոմունիստ, երկաթուղային ծառայող, ձերբակալուել էր մատնութեամբ. իբրեւ թէ մենշեւիկների կառավարութեան օրով մի ինչ որ կոմունիստ էր սպանել: Մի ռուս ինժինէր, միջին տարիքով, ամբաստանւում էր 53 18 յօդուածով, պրովոկացիա. իբրեւ թէ 1914ին, Գերմանիայում եղած ժամանակ, մատնել էր գործարանի բանւորներին: Վեց ամիս է նստած էր բանտում անտեղեակ թէ ի՞նչ է լինելու իր վիճակը: Նոյնպէս մատնութեամբ ձերբակալուել:

Մի ուրիշ ռուս, Սիմէնչուկ, իր վիճակով բաւական նման էր ինձ: Եղել էր Ֆրանսիայում իր կնոջ հետ: Տարօրի կեանքը չէր կարողացել տանել, հայրենիքի կարօտը, երկրի վերաշինութեան մասնակցելու բուռն փափաքը ստիպել էին թողնել Ֆրանսան ու վերադառնալ հայրենիք: Բայց այստեղ հէնց առաջին օրից ընկել է կասկածի տակ: Տեսածն ու լսածը սաստիկ հիասթափեցրել էին, եւ որոշել էր նորից անցնել Ֆրանսա, սակայն թոյլ չէին տուել: Կինը ֆրանսուհի էր, եւ որպէս այդպիսին կարողացել էր մեկնել իսկ ինքը ընկել էր Չեկայի ճանկը:

Պարսկահպատակ երկու հրէաները իրենք էլ չգիտէին, թէ ինչու համար ընկել են բանտ, ձերբակալուել էին մատնութեամբ, ինչ որ կասկածի համար: Ոչ լեզու ունէին հասկացնելու, ոչ էլ նրանց մտիկ անող կար: Ամէն անգամ որ ձայն էին հանում, պատասխանը լինում էր հայհոյանք — ջհուդի ռա՛խ...

Կային մի քանի հայ գիւղացիներ, ձերբակալուած անհաշուն պատրուակներով: Երկու կարմիր բանակայիններ, որոնք քնել էին դիրքապահութեան ժամանակ եւ բանտարկուել: Մնացածները խորհրդային պաշտօնեաներ էին, վատնողներ ու զեղծարարներ կամ կոմսոմոլներ: Մէկը բոլորովին մատղաշ մի պատանի, ամբաստանւում էր, որ իբր թէ, ընկել է կուսակցականների ազդեցութեան տակ եւ այրել հարեւանի խոտի դէզը. հարեւանը նոյնպէս ձերբակալուած էր:

Բանտարկեալներից միայն մի քանիսի մեղադրանքը հաստատուած էր. մնացածների գործը անորոշ վիճակում էր եւ չէր էլ կարող ապացուցուել, քանի որ գրեթէ բոլորը անմեղ մարդիկ էին: Հէնց այնպէս, սրա եւ նրա մատնութեամբ կամ հեռաւոր մի կասկածով հաւաքել ու փակել էին այդ դժոխքում: Մի ուսանող, օրինակ, բանտարկուած էր այն ամբաստանութեամբ, թէ ընկերների հետ խօսել էր ըմբոստացող եւ խորհրդային պաշտօնեաներին սպանող գիւղացիների մասին:

(Շար.)

Մ. Ա. Վ.

այլ հոգեկան երեւոյթ։ Ըստ Ֆրէօյտի, մարդկային բոլոր գործունէութեանց հիմը սեռային բնազդն է։ Գիտութիւնը երկէ տարիներ վերջը հաստատեց իր վարկածը թէ ֆիզիքական եւ մտաւորական ստեղծագործութեան աղբիւրը միեւնոյնն է, այսինքն կայ մը բերը միեւնոյնն է, այսինքն կայ մը կայ առանց սահմանական պարզացման կամ անկումին եւ սեռային գեղձերու գործունէութեան միջեւ։

Սեռային բնազդին դադարման հետ կը դադրի նաեւ ստեղծագործական կարողութիւնը նոյն իսկ մտաւոր ասպարէզներու մէջ։ Գիտութիւնը քննութեան ենթարկած է աշխարհահռչակ մարդոց կեանքը եւ անոնց գործունէութեան տարբեր շրջանները, հաստատելով վերոյիշեալ վարկածը։

Ֆրէօյտի վարդապետութեան գլխաւոր հիմը կը կազմէ հոգեբանական վերլուծումը։ Ենթարկելով այդ վերլուծումին — որ հիմա կը ճանչցուի փսիքօանալիզ բացատրութեամբ — Ֆրէօյտ կը յայտնէ թէ սեռային բնազդը պէտք է գործէ որոշ ուղղութեամբ։ Հոգեբանին գործն է սեռային բնազդին չափաւորութիւնը պահել եւ զայն մղել մարդկային բարձրագոյն եւ ազնուագոյն գործունէութեան ճամբուն վրայ։ Այս գրութիւնը կը կոչուի բարձրացում, սիւպլիմասիոն։

Ջննութեան ատարկայ բրած է նաեւ երազներու հոգեկան վերլուծումը, առիթ տալով երկար բանավէճերու գիտական աշխարհին մէջ։

Գալով մանուկներու սեռային բնազդին քննութեան, Ֆրէօյտեան վարկած մը որ նոյնպէս իր ախոյր ընդդիմադիրները ունեցաւ, ըստ Ֆրէօյտի, մանուկները իրենց ամենափոքր տարիքէն արդէն այդ բնազդը ունին։

Հակառակ Ֆրէօյտիզմի դէմ յարուցուած երկար եւ բուռն քննադատութեանց, նոր գիտութիւնը հիմա աւելի հակամէտ է իր այն տեսութեան որով կեանքի հիմը եւ նպատակը կը դառնայ սեռային բնազդը։ Մարդկային կեանքը, իր գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ — ֆիզիքական, բարոյական կամ մտաւորական — իր ուժի աղբիւրը ունեցած է սեռային բնազդը եւ սեռային գեղձերու գործունէութիւնը։

Իսկ հոգեբանական վերլուծումի Ֆրէօյտեան գրութիւնը ստեղծած է գիտական եւ գրական նոր դպրոցներ։

Դատախօսութիւնը լրանալէ վերջ ներկաներու կողմէ ուղղուեցան կարգ մը հարցումներ որոնց պատասխանեց զեկուցանող բժիշկը։

Ընդհանուր փափաքին վրայ որոշուեցաւ յառաջիկայ շաբաթ օրուան — 11 Յունիս — նիստը յատկացնել նոյն նիւթի շուրջ կարծիքներու փոխանակութեան։

ՎԻՆ – ՀԱՐ

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿՈՒԶԵՆ ՔՈՒԷ ՏԱԼ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ֆրանսական խորհրդարանը ընդունած էր ֆրանսուհիներու քուէարկութեան իրաւունքի առաջարկը, բայց ծերակուտական ժողովը մերժած էր։

Ֆրանսուհիները չեն յուսահատած եւ յամառօրէն կ'աշխատին։ Անցեալ օր Musée Socialի մէջ գումարուեցաւ կիներու համագումարը, յետոյ ընտրուեցաւ կիներու քուէարկութեան պայքարի կեդր. վարչութիւնը, եւ պատուիրակութիւն մը ներկայանալու համար ծերակուտական ժողովի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի Խաչիկ Սամուէլեան լոյս ընծայեց, Երեւանի մէջ, առաջին հատորը իր ուսումնասիրութիւններուն, Հին Հայաստանի կուլտուրան։ Այդ հատորին մէջ՝ հետաքրքրական գլուխ մը քարապաշտութեան նուիրուած։

Առկից քաղուածաբար։

Բնական էր, որ հայ ժողովուրդը, հնագոյն շրջաններուն, մասնաւոր պաշտամունք մը ունենար քարին, բնակելով այն լեռնաշխարհին մէջ, ուր ապառաժն իր ապաւորութիւնը պիտի ձգէր անպայման։ Արդարեւ, Ագաթանգեղոս կը պատմէ թէ քարապաշտներ կային տակաւին Գրիգոր Լուսաւորիչի յեղափոխութեան օրով։ Այդ օրերէն կը մնան աւանդութիւններ լեռներու աստուածային նըկարագրին մասին, որովհետեւ ժողովուրդը կը կարծէր թէ լեռներուն, ապառաժ այդ բարձունքներուն մէջ կը բնակին աստուածները։ Այդ աստուածներն էին, որ կը կռուէին քարերով, եւ քարերու բախումէն կը ցայտէր շանթը։ Ահա թէ ինչո՛ւ կայծակնաբեր աստուածները կը կոչուէին «քար նետող»։

Վասպուրականցիները տակաւին կը հաւատան թէ Արճէշի արեւելեան կողմն ինկած լեռը «Բաջաց կայան» է։ Մոքսի հարաւն ինկած քարաժայռը, Արծուաքար, բնակարանն է «հուրիներու եւ փէրիներու»։ Պարխարեան լեռնաշղթային մէջ, Զուարթնոց լեռները ժողովուրդը կը համարի ոգիներու օթեւան։ Նոր – Բայազիտի գաւառին մէջ, գիւղացիները կը պնդեն թէ քարանձաւներուն մէջ կը բնակին «Թէփէկէօզ»ներ կամ «քէլլէկէօզ»ներ։ Քարապաշտութեան այդ շրջանէն մընացած է անշուշտ սովորութիւնը եկեղեցիներ շինելու ժայռերու մէջ։ Այդպէս են մեր պատմական վանքերն ու եկեղեցիները, — Այրիվանքը կամ Գեղարդավանքը, Քորայրը, Հառամայրը։

Թէ ոգիները կը սիրեն բնակիլ քարերու մէջ, աւանդութիւն մըն է, որ կը շարունակուի տակաւին մեր օրերուն։ Տապանաքար կը դնենք մեռելներուն վրայ, որպէս զի հոգին հանգչի քարին մէջ, (որպէս զի «սար ծանդը ըլի օջախին վրէն», կ'ըսէ Լոռեցի հայ գիւղացին)։ Այս հաւատալիքին կը կապուին «խաչքար»երու, «Թուխ մանուկ»ներու, «Թալալոց»ներու, «ծակքար»երու աւանդութիւնները։ Բայց ինչպէս որ մեռելին հոգին կը մտնէ քարին մէջ, այնպէս ալ ոգիները կրնան դուրս ելլել քարէն ու մարմին առնել։ Քարապաշտ բոլոր ժողովուրդները կը հաւատան թէ այդ ոգիները մարմին կ'առնեն ծնընդեան եղանակով։ Ամէն նորածին երախայ, կ'ըսեն, մարմնացումն է նախահօր մը ոգին։

Ոգին երբ թէ քարին մէջէն կ'անցնի կնոջ արգանդը եւ յղի կը մնայ կինը։ Աւստրալիոյ մէջ ցեղեր կան, որ կը հաւատան թէ կիները յղի կը մնան, երբ անոնք կ'անցնին «մանուկներու հոգեքար»երուն մօտէն։ Այդ «հոգեքար»երը կը կոչուին «էրատնիպա», որ կը նշանակէ երախայ։ Էրատնիպաները կլոր քարեր են, մէջտեղը ծակ։ Աւստրալիացի ցեղերը կը հաւատան թէ մանկական հոգիները դուրս կը նային այդ ծակերէն եւ կ'ընտրեն այն կիները, որոնց արգանդին մէջ մտնել կ'ուզեն։

Նման աւանդութիւն մը կը կազմեն Հայերու «ծակ քար»երը կամ «Թուխ մանուկ» քարերը, որոնք այնքան տարածուած են հայկական գաւառներուն մէջ։ Ամուլ կիները ուխտի կ'երթան այդ քարերուն, կ'աղօթեն եւ 3 անգամ կ'անցնին քարին ծակէն, որպէս զի զաւակ ունենան։ Գանձակի գաւառին մէջ Մուսուբ գիւղին մօտակայ Սուրբ Խաչ վանքին ձորակին եզերքը կայ «Կապխաչ» անունով քար մը, որուն ծակէն 3 անգամ կ'անցնին ամուլ Հայուհիները։ Բորչալուի գաւառին մէջ Շուլավերի մօտ կայ ժայռ մը, որ 3 ծակ ունի։ Ամուլ կիները 3 անգամ կ'անցնին այդ ծակերուն մէջէն, որպէս զի զաւակ ունենան։ Քարապաշտներու յղութեան այս գաղափարը ձեւափոխուելով դարձած է phallusի պաշտամունք՝ ինչպէս օտար ժողովուրդներու մօտ, նոյնպէս մեր մէջ։ Այն քարերը, որ phallusի ձեւ ունին, որբարան կը համարուին եւ չբեր կիները բեղմնաւորութիւն կը ստանան՝ մօտենալով այդ քարերուն։ Այս սովորութիւնը համընդհանուր ձեւ առած էր Հրէաներուն, Հելլէններուն եւ Հնդիկներուն մօտ։ Մեր մասին խօսելով, Տաթեւէն Բոնակոթ տանող ճամբուն վրայ կայ քար մը 2 մեդր բարձրութեամբ, 4 մեդր լայնութեամբ, որ «պորտ քար» կը կոչուի։ Մէջտեղը կը տնկուի 1 մեդր բարձր եւ կէս մեդր տրամագծով վարունգի ձեւ քարէ ցից մը։ Ամուլ կիները, ուխտի գալով այս քարին, նախ կը դառնան բոլորտիքը, յետոյ մերկացնելով իրենց փորը՝ կը քսեն ցիցին։ Ախալքալաքի գաւառ, Մուրճախեթ գիւղին մօտ կանգնած է 4 մեդր բարձրութեամբ քարէ կոթող մը, որուն արեւմտեան երեսին վրայ քանդակուած է phallus մը, ի պէտս չբեր կիներուն։ Նման փաստեր Կարճեւանի, Արտամետի, Շուշանց գիւղին մօտերը։

Այսպէս ուրեմն, ժողովուրդը հաւատալով թէ ոգիներ կը բնակին քարերուն մէջ, անոնցմէ պիտի հայցէր նաեւ բժշկութիւն։ Արդարեւ, լեցո՛ւն են հայկական գաւառներուն մէջ քարեր, որոնք կը բուժեն այս կամ այն հիւանդութիւնը։ Յիշենք Վասպուրականի մէջ «Անգղայ Սուրբ Քարը», որ կը բուժէ ջերմ ունեցողները, «Մաղի Քար»ը, որ կը բուժէ մէջքի ցաւերը, Գանձակի մէջ «Մեծ գամերու քար»ը, որ կը բուժէ աչքի ցաւերը, «Ոսկէ Թել» քարը, որ կը բուժէ փորի ցաւերը, «Սուրբ Նշան» քարը, որ կը բուժէ գլխու ցաւերը, «Գեղաչէնի խաչքարը», որ կը բուժէ «մկնատամ» ունեցողները Բորչալուի մէջ «Դողի խաչքարը», սեւ քար մը, որ կը բուժէ ջերմը, Արմաշի մէջ «Խրժ քարը», որ կը բուժէ խժումը։ Եւ դեռ կան քարեր ալ, որ կը բուժեն անասուններու հիւանդութիւնները։

ՀՈՏԸ ԵՒ ՍԵՌԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Havelock Ellis, որ 12 հատոր գիրք գրած է սեռային կեանքի բնախօսական, հոգեբանական եւ ախտաբանական արտայայտութիւններուն մասին, 4րդ հատորով կը ներկայացնէ հինգ զգայարանքներուն յարաբերութիւնը սեռային կեանքին հետ։ Շատ հետաքրքրական է գլուխը, որ նուիրած է հոտառական զգայարանին, որ հնոցն է երեւակայութեան։

Ինչպէս ցեղերն իրենց յատկանշական հոտն ունին — Չինացիները մուշկ կը հոտին, — ինչպէս բազմաթիւ անհատներ իրենց հոտն ունին, — Մալէրպ մուշկ կը հոտէր, Մեծն Աղեքսանդր՝ անուշ բոյր մը, Ուաթ Ուիթմէն՝ հաճելի բոյր մը, — այնպէս ալ սեռային շրջանը ունի իր հոտը։ Խափշիկները, որ Եւրոպա կ'ապրին, կը փնտռեն այն կինը, որ իրենց սիրած հոտն ունի։ Եւ փրոֆ. Կալսիէն եւս կը գրէ թէ ամէնէն երջանիկ ամուսնութիւնը այն է, որ կը կատարուի երկու անձերու միջեւ՝ իրենց համեբոյր ներդաշնակ։ Բոլոր սիրերգակ բանաստեղծներն ալ, արդարեւ, երգած են անուշահոտութիւնը իրենց սիրականին։

Սեռային կեանքին մէջ անուշահոտութիւնները այնքան կարեւորութիւն ստացած էին հին ատեն, որ երկար արարողութիւններ կը կատարուէին օծուելու համար զանցր իւղերով, նախ քան մտնելը առագաստի սենեակը։ Ահաւասիկ հատուած մը Աստուածաշունչէն.

— Զի մերձ էր ժամանակ աղջկանն մտանել առ Թագաւորն, յորժամ լնուին ամիսք երկոտասան. (զի այսպէս կատարէին աւուրք դարմանոյ նոցա. ամիսս վեց օծանէին իւղովք անուշիւք, եւ ամիսս վեց ի խունկս անուշանս եւ յաճառս եւ ի լուանալ կանանցն)։ Եւ ապա մտանէր առ արքայն (ԵՍԹԵՐ, Գլ. Բ. 12)։

Հազար եւ Մէկ Գիշերներուն մէջ եւս նոյն արուեստը.— «Ազնիւ խունկով պիտի օծեմ սրունքներս, որովայնս եւ ամբողջ մարմինս, որպէս զի մարթս աւելի քաղցր հալի բերնիդ մէջ, ո՛վ իմ աչքիս լոյսը»։

Վերջապէս, Փափու ցեղին կիները իրենցէրկանը անկողինը մտնելէ առաջ, սովորութիւն ունին անուշահոտ ծաղիկներ քսել իրենց մարմնին։

Սեռային կեանքի մէջ, ամէնէն աւելի փնտռուած հոտն է մուշկին հոտը։ Մուշկ բառը ծագումով կը պատկանի սանսկրիտ լեզուին, եւ կը նշանակէ ամորձիք, որովհետեւ մուշկը կ'ելլէ մշկայծեամին սեռային գործարաններէն։ Թերեւս այս է պատճառը, որ մասնաւորապէս գրգռիչ է, եւ սիրերգակները ամէնէն աւելի կը յիշեն մուշկը։ Ֆիրդուսի կնոջ մը մազերը կը նմանցնէ «մուշկէ պսակի» մը։ Եւ արեւելքի բանաստեղծներ գեղուհիներուն պորտը լեցուած կ'երեւակային մուշկով։ Բարկ եւ առնական հոտ մը ըլլալով, բժիշկները մուշկ կը յանձնարարեն գործածել այն կիներուն, որոնք կորսնցուցած են իրենց սեռային արթնութիւնը։ Իսլամները մուշկը կը համարեն անուշահոտութեանց մէջ ամէնէն «ազնիւը» եւ կը կարծեն թէ դրախտին մէջ Ալլահին ընտրեալները կը խմեն մշկաբոյր գինի։ Մուհամմէտ եւս շատ կը սիրէր մուշկը, եւ Այիշէ կը պատմէ թէ, Աստուծոյ մարգարէն ծերութեանը շրջանին իսկ, մուշկ կը փնտռէր, «առնական անուշահոտութիւն»։

ՄԹՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լէոմոն Ժալու կարեւոր հարց մը կը շօշափէ L'Européenի մէջ.

— Երբ, անցեալ դարուն վերջերը, Փարիզի մէջ սկսան թարգմանել ու խաղալ Իպսէնի եւ Պիրանտէլլի գործերը, ժամանակակից քննադատները սովորաբար կ'ըսէին թէ հիւսիսի մշուշն էր որ կը մտնէր, այդ ձեւով, ֆրանսական գրականութեան մէջ։ Դեռ այսօր ալ, երբ յօդուած մը կը կարդամ Իպսէնի մասին, կը հանդիպիմ 1892ի նոյն այդ քլիշէներուն, յաճախակի կրկնուած, որոնց, սակայն, անհեթեթութիւնը կը հաստատուի հետզհետէ։ Երբեք պէտք չունիմ ըսելու թէ մութ են հիւսիսի գրողները, զէթ անոնց համար, որ գիտեն հասկնալ իրենց կարգացածը։ Ինչ որ, ըստ մեր ֆրանսական հիւանդութեան, յստակութիւն (clarté) կը կոչենք՝ ճշգրտութիւնն է (évidence)։ Երբ նկարագիր մը կամ վիճակ մը կը պահանջէ քիչիկ մը խորհրդածութիւն, շատեր կ'աղաղակեն թէ մթութիւն կը տիրէ, այնքան որ չպիտի կարենար շարժիլ որեւէ Ֆրանսացի։ Յաճախ այդպիսիներուն կարդացեր եմ քանի մը էջ Ռասինէն, հարցնելու համար թէ ի՛նչ կը հասկնան։ Ընդհանրապէս, բոլորն ալ ինծի կը բացատրէին ու կուտային այն իմաստը, որ առաջքին է։ Ու ես կ'ըսէի իրենց թէ այդ իմաստը երեւութական է, իրականին մէջ այդ էջերը ունին տարբեր բովանդակութիւն, ակնարկութիւններ, ճիղաւորումներ, ներքին արտայայտութիւններ, որ շատ հեռու են երեւութականէն։

Այս օրինակը տուի, որպէսզի ըսեմ թէ մեծ գրողները, նոյնիսկ ֆրանսական, ունին մթութիւն ու խորհուրդ։ Մոնթէնեէն մինչեւ Ռէնպօ, մեր գրողները կը ներկայացնեն փիլիսոփայական կամ բանաստեղծական այնպիսի դրութիւն մը, որ թէեւ մութ չէ, բայց եւ այնպէս չի հասկցուիր մէկ ընթերցումով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—)(o)(—

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 8 Յունիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան 14 տարեդարձը տօնուեցաւ անցեալ կիրակի, Սէրքըլ-Կաթոլիկի շքեղ սրահին մէջ, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Բեմը զարդարուած էր հայկական գինանշանով եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։

Նախագահելու հրաւիրուած էր ընկեր Վ. Զուլլէրեան Լիոնէն, որ հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով, որմէ վերջ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Արտասանութիւններ ըրին յաջորդաբար, փոքրիկն Գալայճեան, ընկերներ Թադէոսեան, Պ. Մելքոնեան, Յ. Մաթոսեան։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Լիոնէն. Օր. Տէր-Պետրոսեան յուշիկ մեներգներով։ Պ. Մելքոնեան եւ Աղաբեկեան իրենց նուագներով։ Պ. Ա. Տիգրանեան դեղեցիկ կերպով երգեց «Հայ լեզուն» եւ բուռն ծափերու արժանացաւ։ Երգեցիկ խումբը մէջընդմէջ երգեց «Ջուր ա գալիս», «Ծաղիկներ բերէք» իրենց ուսուցչի Ա. Գառօնէի ղեկավարութեամբ։ Մէկ քանի փոքրիկներ պարեցին նաեւ հայկական պարեր։

Դադարէ մը յետոյ օրուան նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկեր Ալ. Խատիսեանը, որ անդրադառնալով օրուան կացութեան, մանրամասնօրէն բացատրեց պայմանները որոնց կը կարօտի հայ ազատագրութեան հետապնդումը։ Բացատրեց նաեւ աշխատանքները որոնք կը կատարուին ներկայիս եւ թելադրեց վերջ տալ ներքին սպառիչ վէճերուն եւ բոլորուիլ ազգային միութեան գաղափարին շուրջ, պայքարիլ սպիտակ Ջարդին դէմ եւ նոր սերունդի փրկութիւնը ապահովել, նաեւ օգնել հայրենիքին, ուժ տալ ներդաշնակութեան եւ հաստատ պահել ապագայի հաւատքը։

Ընկեր Ալ. Խատիսեանի գեղեցիկ բանախօսութենէն վերջ, նախագահը փակեց հանդէսը՝ յոյս յայտնելով որ հայ ժողովուրդը ամէն վայրկեան պատրաստ պիտի գտնուի իր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւնը բերելու իր դատին, ինչպէս միշտ։

Թղթակից

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 8 Յունիս.— Բացի մէկ քանի ապազգայնացածներէ, ամբողջ գաղութը լեցուած էր համեստ սրահը, տօնելու համար անկախ Հանրապետութեան տարեդարձը։

Օրուան նախագահ ընկեր Ս. Փօլաճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով։

Յետոյ, խանդավառ ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ալ. Խատիսեան, որ մանրամասնօրէն բացատրեց «Մայիս 28»ի մեծ նշանակութիւնը։ Յիշեց պատմական կարեւոր դրուագները եւ անդրադառնալով օրուան քաղաքական պայմաններուն ու պահանջներուն, յուսադրեց ժողովուրդը, յորդորեց երբեք չվհատիլ Հայոց ապագայի մասին եւ յամառօրէն փարած մնալ ազատագրութեան գաղափարին։

Ընկեր Ալ. Խատիսեանի կազդուրիչ ճառէն յետոյ, ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Սուրէն Գասապեան

ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնէն ստացուած լուրի մը համաձայն, Եթովպիոյ գահընկէց կայսրը Լիճ Եասու, որ ցարդ հսկողութեան տակ կը մնար, յաջողած է փախուստ տալ՝ երբ կին ծպտուելով եւ ապաստանիլ Կոյեամի անմատչելի շրջանը։ Լիճ Եասու գահէն վար առնուած էր 1917ին։

Եթովպիոյ պատերազմական նախարարը՝ ուժեղ զօրախումբի մը գլուխն անցած, մեկնած է Կոյեամի շրջանը, գերի բռնելու Լիճ Եասուն, որուն համար կ'ըսուի թէ կրցած է իր շուրջը հաւաքել կարեւոր ուժեր եւ թէ կառավարական զօրքն ալ իր կողմը կ'անցնի։

Անձրեւներն ալ սկսած են, ինչ որ կը դիւրացնեն փախստականին գործը։ Նախկին կայսրը յայտարարած է թէ անձրեւաբեր եղանակէն յետոյ, անձամբ պիտի ներկայանայ Ադիս – Աբաբա, հաշիւը կարգադրելու կայսեր հետ։

Կոյեամի Թագաւորին համար, ասկից առաջ կ'ըսուէր թէ ձերբակալուած է։ Հիմա կը յայտնուի թէ այս ձերբակալումը կատարուած է Եթովպիոյ կայսեր հրամանով, Լիճ Եասուի փախուստէն յետոյ, այն պատճառով որ զինք եւ ռազմանիւթ հայթայթած է փախստական կայսեր։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

Ե Ր Դ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

(Կ. Պ.)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Հէլպէ՛թ, էֆէնտիմ — վերսկսաւ Դաւիթ էֆէնտի՝ շարունակելով ոտքի վրայ մնալ ու ֆէսին ծոպը շարժել — վա՛յ կիտի ժողովուրդ... ծէ՛, դուն էլիր մեծցիր տէ՛ վալիին գնա... Դո՛ւն ալ սրբազան, խելքին խելք դրիր՝ էլեր գացեր ես...

— Ասոր հետ մէկտեղ, — փորձեց արդարանալ Կիւրեղեան եպիսկոպոս, — անցեալ օր կուսակալը ի՛նչ փափաքեր էր տեսնել Սուրէնը։ Անոնք անգամ գիտէր կոր..։ շա՛տ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ... Թեւը մտաւ...

— Որի՞... Սուրէ՛նին, — բացաւ աչքերը Դաւիթ էֆէնտի...

= Այո՛... կրկի՛ն հրաւիրեց... ես ալ ձեզի պիտի այցելեմ, ըսաւ. մեզ ո՛ր կառքով ղրկած էր...

— Եա՛ — թեւերը բացաւ Դաւիթ էֆէնտի, Օննէս աղա ու Քէպապճեան՝ դժգոհ ու ապշահար կը նայէին — տանը, հէ՞... բանին մէջ բան կայ, չըսե՞ս... բերդը ներսէն առեր է մարդը... բարեկամ, հէ՞... ծէ՛, տաճկին բարեկամութանը ինամ կ'ըլլայ...

Թը՛ք, Թը՛ք, Թը՛ք...

— Մտէ՛ք։

Վազգէնն էր։ Մտաւ ներս։ Գլխով բարեւեց, Թղթիկ մը յանձնեց սրբազանին ու անմիջապէս մեկնեցաւ։

Սրբազանը կարդաց Թղթիկը ու երկարեց Դաւիթ էֆէնտիին։ Վերջինը հազիւ աչք մը նետած թուղթին, շառագունեցաւ, կրակ կտրեցաւ, ձեռքերը կողկղացին ղայրոյթէն, ու՝ դառնալով սրբազանին.

— Ա՛ռ քեզի իրատէ մը... մեր է փէնտիէն է, — հեգնօրէն շարժեց ձեռքը՝ դառնալով միւսներուն — Թաղման ծախք պըտ՛ չառնենք էդեր... զոհ է էղեր... վրայէն ա՝ «քիչ յետոյ պիտի գամ» (բարակցուց ձայնը)... հրամա՛նք էս, աղա... Տեսա՞ր, սրբազան, ա՛ռ քեզի վալիին տանիլը... հիմա վարդ արէ տէ, ա՛ռ գլօխդ զարկ.. զո՛հ.. զո՞հս ո՛րն է... չի տար, էֆէնտիմ, պանիրին փարան.. Պզտին ա ինչո՞ւ համար կ'ուզէ կոր...

— Շատ սխալ բան, էֆէնտիմ, շատ սխալ — ձայնակցեցաւ սրբազանը...

= Կուտամ պանիրը՝ կը ճամբեմ... հա Թաղ հիմա խողն առնէ տէ պառկի... զո՛հ... ատ խափայով էթանք նէ՝ դեռ շա՛տ զոհեր կուտանք... էլլե՛նք, Քէպապճեանս, էլլե՛նք։ Միսին պըտ՛ գայ էղեր... Օլպապտէ էմր ու ֆէրման հայրըէթ իւլ էմրին տիր էֆէնտիմ... Տէր Մեսրոպին ըսէ՛, սրբազան — ձայնը խստացուց յանկարծ, — Թաղման ծախքը պըտ՛ առնուի... ատանկ եռիշէրիութիւն չուզեր, նէ ալ՝ Թաղ ու Թագաւոր գլօ՛խնուս վրայ... անոր բարեւ արէ՝ Թող մարդ ըլլայ ու պապային դիզած պարտքերը տայ... Չըսե՞մ... ինտո՞ր չըսեմ... էթա՛նք, էթա՛նք, Աստուածնիդ սիրէք... անոր ան էօջի ու էտքի գալը Թո՛ղ ըլլայ ասիկա...։

***

Սրբազանը գործ մը պատրուակած ու դուրս ելած էր, երբ Սուրէն առաջնորդարան եկաւ։ Տէր հայրը իրեն կը սպասէր բակը.

— Բուկինդ, — սկսաւ տէր հայրը, — ընկեր էր ներքն...

= Ո՞վ...

— Դաւիթ էֆէնտին սրբազանը լուա՛լ մը լուաց։

= Լաւ՞ց այդ անճարակն ալ... հասարակ ոչնչութիւն մը, մօրեղբա՛յր, կեղծաւոր ժպիտ մըն ալ դէմքին... մարդ կ'արգահատի, ուղղակի... քանինե՛ր այսպէս, որոնք ժողովուրդին արտայայտիչը պիտի ըլլան... Կուսակալին գացած ատենս, ճամբան ինծի չըսէ՞ թէ «Պզտին ալ զօրով փորձանք փնտռեր է գլխուն»... արինս գլուխս խուժեց։ Իրեն յանձնարարեցի կորովի ըլլալ։ Եկուր տես որ՝ քար կտրեցաւ այնտեղ... Ստո՛ւկ, ստո՛ւկ ժողովուրդ, ստո՛ւկ իր մեծերով, վարիչներով, մանաւանդ իր կարգ մը կղերականներով...

— Ինչո՞ւ կը նոյնացնես բոլորը. Տաճատ վարդապետը այդպէ՞ս էր... ողորմած հոգին...

= Բանի մը բացառութիւններ։ Մինչ շատերը դիրքի ու փառքի տենչէն վարակուած են... ա՛խ, ա՛խ մեր եկեղեցին...

— Ի՞նչ, ա՞ն ալ մեղաւոր է...

= Եւ մեծագո՛յնը..։

— Ինչո՞ւ...

Հասեր էին Թանգարանին անկիւնը։ Դարձան աջ, իջան հայկական փողոց, մինչ Սուրէն կը շարունակէր խօսիլ.

— ... Որովհետեւ, իր էութեամբ՝ ան մեծագոյն հարուածը տուած է հայ հոգիին...

— Այսի՞նքն։

= Գիտե՞ս ինչ, մօրեղբայր, հայ կեանքի մէջ բոլոր անձնական յաջողութիւնները եւ անհատական ձեռնարկները կոչուած են ոչնչանալու, եթէ հաւաքականը չկարենանք ապահովել։ Մեր մէջ, անհատական կարողութիւնները դիրք շինեցին ամէն մէկին ու ժամանակի ընթացքին չէշտուեցաւ այն համոզումը թէ ընդհանրականը կը վնասէ անհատականին։

Ուրիշ պայմաններու մէջ, ընդհակառակն, հանրայինը պիտի պաշտպանէր անհատականը։ Չենք կրնար համոզել մեր պահպանողական ու չէզոք տարրը թէ ընդհանրականը ապահովելով իրենց անհատականը աւելի պիտի ապահովուի։ Իսկ այդ ընդհանրականը կը պահանջէ արտակարգ միջոցներ։

— Այո՛, հիմնովին համաձայն եմ։

= Լա՛ւ. ի՛նչ կ'ըսէ մեր եկեղեցին, — «... Զի աղքատացայ ի բարեաց», մինչ մենք պէտք է հարստանանք չարութեամբ... հոգի՛ն քիչ մը չարանալով, ըսել կ'ուզեմ...

— Աւելի՞ պարզ խօսելով..

= Այն որ՝ մեր ժողովուրդը աւելի շատ հոգեկան յեղաշրջման մը կը կարօտի, քան գաղափարական, պէտք է փրկել զայն իր երկնաշունչ ընդարմացումէն։ Ազատութեան ձգտումը՝ իր մօտ հոգեբանական պահանջ մը պէտք է դառնայ։

Կ. ՄԸՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Եագոյն, Փոթորիկ, Ագատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները Յունիս 14ին Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:

Սենֆոնիք մեծ նուագահանդէս
ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

Կը մասնակցին ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ

Mr. WORMS (Թաւջութակ) Mr. BRUN (սրինգ)

եւ 40 արուեստագէտներէ բաղկացած սէնֆօնիք մեծ նուագախումբ

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԿՏՈՐՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Կոչ Անիէռ-Պուա Քոլոնպի հայրենակիցներուն

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Ն. Ա. Օգնութեան առժամեայ մարմինը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Place de la Comète, Asnières, ծխամաճառին վերնայարկը: Փարիզի կեդրոնէն ներկայ կ'ըլլայ Պ. Առաքել Զաքրեան:

Հայրենակիցներ, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը՝ օգնելով անգործ հայրենակիցներուն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ Salle Gaveauի ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄԱՐՇԷԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

≡ BONNETERIE ≡

Առեւտրականներ՝ մեծ դրամ կը խնայէք երբ ձեր Թրիքօները կը գնէք՝

S. SHAHINIANէ

41bis Rue de la Valée **ARCUEIL (Seine)**

Այցելեցէ՛ք մէկ անգամ եւ հոն պիտի գտնէք տոկուն ու ճաշակաւոր ամէն տեսակ Թրիքօներ:

փափաքողներուն նմոյշները եւ գինները կը ղրկենք ձրի:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte Orléanէն առնել 88 Թիւ հանրակառքը եւ իջնել La Vache Noire

Տնտեսական տագնապ չկայ

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է արեւելեան նպարեղէններու կարեւոր վաճառատուն մը: Գեղեցիկ խանութ, երկար պայլ, վարձքը՝ չնչին: Շահը երաշխաւորուած:

Դիմել՝ Société Martayan-Azizian, 52-54 rue Piat, Փարիզ, մեթրօ Պէլվիլ:

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երգիներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երգարան, լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրացնէ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulème

S. TOROSSIAN

մեթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

Մաուշէի առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քաէփ տը շինէ շըմըզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

ԼՐԱՒԷՐ

Բիւթանիոյ Հայրենակց. միութեան Մարսէյլի եւ շրջանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Cannebière, Café Noailleի սրահին մէջ:

Օրակարգ՝

Ա.— Խ. Հայաստան ներգաղթողներու արձանագրութիւն.

Բ.— Ձեկոյց՝ դաշտահանդէսի կարգադիր յանձնախումբի:

Գ.— Ընթացիկ հարցեր:

Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր բիւթանացիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni

Գործակալութիւն «Opéra»

Տնօր. ՏՕՐՖՄԱՆ

18 Chaussée d'Antin, փարիզ (9)

Հեռ. Provence 82—48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ շահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ.է: 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ ի

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. մեթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:

Միշտ պատրաստ ունինք 50000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40 եւ հաստ մանած բուրդ (grosse laine): Ամէն տեղէ աժան գին:

դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

Ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գինները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անխերի սպասարկութիւն:

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ -ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Ամերիկայէն նոր ժամանած

ԼԷՕՆ ՇԱՆԹ
Դիտի Ներկայացնէ

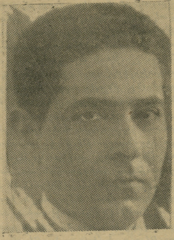

ԼԷՕՆ ՇԱՆԹ որ կը կատարէ Աբեղայի դեր

Այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին

Théâtre MONTMARTRE L'ATELIER

Place Dancourt, Métro: Pigalle et Anvers

ՀԻ՛Ն ԱՍՏՈՒԱԾ՛ՆԵՐ

Իսկ իրիկունը ժամը 8.45ին նոյն թատրոնին մէջ

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ֆրանսերէն լեզուով եւ Օտէոնի յայտնի դերասաններու հետ կը ներկայացնէ

OTHELLO

ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 ԵՒ 10

Հայերու ժամադրավայրը
Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S Ç O N S U L T E

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուժանդակ խորունկ դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշնչախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, Թելադրական եւ Ֆրէօտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբանական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ համաձայնութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար՝ երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանատուն 20, Passage Prado, (մեթրօ Սէն-Տընի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1932

14 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1905

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ներգաղթի առթիւ՝ Դաշնակցութեան, հայ բոլշեւիկներու եւ արտասահմանի հանրային հաստատութիւններու փոխ – յարաբերութիւնները նկատի առնելէ յետոյ, կը մնայ կարեւոր խնդիր մըն ալ, որ պէտք է քննութեան առնել եւ նոյնքան յստակութեամբ ճշդել դիրքերը:

Այդ, կուսակցական պայքարի խնդիրն է, որուն առաջնակարգ նշանակութիւն կուտան բոլշեւիկներն ու իրենց արտասահմանեան գործակալները:

Ուրեմն, թո՛ղ լսեն մեզ: Թո՛ղ լսեն ոչ միայն հայ բոլշեւիկները, այլ նաեւ անոնց ամէն տեսակի բարեկամները:

Կուսակցական պայքարին պիտի դիմաւորենք կուսակցական պայքարով: Մեր պայքարը պիտի ըլլայ ինքնապաշտպանողական, այլ խիստ եւ հետեւողական:

Ինչո՞ւ այս դիրքաւորումը, ինչպէս պիտի ըսէին հայ բոլշեւիկները:

Նախ, անոր համար, որ հայ բոլշեւիկեան պայքարը, անունով ուղղուած է Դաշնակցութեան եւ անոր քաղաքականութեան դէմ, բայց էութեամբ հարուածը ուղղուած է հայ ժողովուրդի հաւաքական ըմբռնումներու, անոր հաստատութիւններու եւ գոյութեան դէմ:

Երկրորդ, անոր համար, որ հայ բոլշեւիկներու պայքարը կուսակցական – գաղափարական բնոյթ չի կրեր, այլ ընդհանրապէս կ'առնէ խռովարարական ձեւ մը, գաղութները քայքայելու, ազգային մարմինները պառակտելու, եւ շատ յաճախ արինալի տեսարաններ պարզելու մեծ ու փոքր գաղութներու մէջ, երբեմն նոյն իսկ օտարներու աջակցութեամբ:

Արդ, մենք կը հանդուրժենք բոլշեւիկեան չարք մը արարքները, ի սէր ներգաղթին: Կը կարդանք ու կ'անցնինք իրենց սուտերն ու զրպարտութիւնները: Չենք հետաքրքրուիր իրենց կազմակերպական աշխատանքներով, եթէ նոյն իսկ յաջողին ամբողջ հայ աշխատաւորութիւնը արձանագրել իրենց շարքերուն մէջ: Հրապարակը բաց է իրենց գրաւոր եւ բերանացի փրոփականտի համար. փառք Աստուծոյ, ուր հայ գաղութ մը կայ, հոն կայ նաեւ կոմունիստական կուսակցութիւն մը, որ իր քարոզը կը տարածէ: Գաղափարական պայքարի եւ համոզման անսահման ասպարէզ մը՝ հայերուն եւ օտարներուն մէջ: Այս ճակատներուն վրայ, Դաշնակցութիւնը կը կենայ իր գաղափարախօսութեամբ, իր համոզուած շարքերով եւ համակիրներով, ընդդէմ բոլշեւիկեան հոսանքին, եւ կը բաւականանայ իր մամուլով եւ բերանացի փրոփականտով:

Բայց, երբ հայ բոլշեւիկներն այս սահմանը կ'անցնին, երբ համազգային նշանակութիւն ունեցող խնդիրներուն հանդէպ եղած բարեացակամութիւնները կը շահագործեն, երբ պղտոր ջուրերուն մէջ ձուկ որսացող տարրերով հրապարակ կուգան՝ ռազմական ճակատներ ստեղծելու հայկական տարագիր կեանքին մէջ, երբ լրբօրէն կ'անտեսեն մեր բոլոր խոհեմութիւնները, որ շրջապատէն մեզ կը թելադրուի, եւ կը բխի նոյն իսկ մեր գաղութներու երերուն վիճակէն, ու անպատասխանատու կերպով՝ տակն ու վրայ կ'ընեն գաղութի կեանքը, կ'ըսենք:

— Հո՛ն կեցէ՛ք, անպատիժ չէք կրնար շարունակել ձեր չահատակութիւնները:

Ու այս ազդարարութիւնը կ'ընենք այն կատարեալ գիտակցութեամբ, որ այսօր Դաշնակցութիւնը իր կուսակցական կոչումէն զատ, կոչուած է ստանձնելու խոշոր դեր մը գաղութներու կազմակերպութեան, ազգային կեանքի կանոնաւորութեան եւ հանրային կեանքի կարգապահութեան մէջ:

Դաշնակցութիւնը տարագիր հայութեան համար կազմակերպութեան, կամքերու կեդրոնացման, եւ համագործակցութեան մեծագոյն ազդակն է:

Մեր կուսակցութիւնը կը գիտակցի իր կոչումին եւ պատրաստ է համագործակցելու բոլոր այն հոսանքներուն հետ, որոնք ցրուած հայութեան ուժերը կ'ուզեն համախմբել, ազգային հաստատութիւնները վերակազմել, հանրային խաղաղութիւնը պահպանել, եւ բոլորի ճիգերը լարել դէպ ի շինարար աշխատանքը:

Այս պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ Դաշնակցութիւնը, ժողովուրդի մեծամասնութեան հաւաքական կամքը մինչ պիտի գերադասէ անպատասխանատու խմբակներէն, իր կարելին պիտի ընէ խօսքով եւ տրամաբանութեամբ կարգը պահպանել:

Բայց, եթէ հայ բոլշեւիկները եւ զանազան գոյնի Հօկերը կուսակցական պայքարի դրօշով հրապարակ գան ռազմական տխմարութիւններով ցնցելու գաղութները, պիտի հանդիպին նոյնքան խիստ հակահարուածի:

Հայ բոլշեւիկներն ու իրենց համախոհները թող պայքարին մեր գաղափարներուն եւ քաղաքական իտէալներուն դէմ, որքան կ'ուզեն: Այս արդէն համոզումի եւ ազատ խօսքի ասպարէզն է: Բայց երբ անոնք խօսքի եւ համոզումի մէջ կ'ընկրկին, ու կը դիմեն դաւի ու դաւադրութեան, կռուի ու խռովարարական ցոյցի, խնդիրը կը մնայ կոպիտ ուժին: Այս պարագային, խոհեմութիւնը երեք անգամ կը համբերէ, չորրորդին՝ յուիցէ թիկամբը *անխուսափելի կը դառնայ:*

Կ'ուզէինք որ գիտնային մեր հակառակորդները թէ գաղութներն անտէր չեն. եւ եթէ միւս հոսանքները համագործակցաբար տէր չհանդիսանան թափառական զանգուածներուն, Դաշնակցութիւնը մինակ մնայ իսկ, պիտի կենայ կարգապահութեան պահակի իր դերին մէջ, վճռական ու կազմակերպուած:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈԽԱՆ ՎՐԻՊԱԿԻ

— :-: —

Սովորութիւն է հայերէն գիրքերու կռնակը դնել էջ մը, ուր կը նշանակուին «ուղիղ»ն ու «սխալ»ը: Այդ էջը կը կոչուի «վրիպակ»:

Սովորութիւն չէ, սակայն, սխալ մըն ալ աւելցնել հայերէն թերթերու կռնակը, ցոյց տալու համար տպագրական սխալները, որ կը վրիպին ենրսի էջերուն վրայ:

Բայց դուք գիտէ՞ք թէ ի՞նչ պատմութիւններ ունին այդ վրիպակները:

Ա՛յ, յիշեցէք *Ցառաջ*ի մէկ վրիպակը, որ «մուկ եւ գինի» կը հրամցնէր ընթերցողներուն: Ետքէն յայտնի եղաւ, որ «մուշկ եւ գինի» պէտք էր կարդալ: Ո՞վ էր յանցաւորը, սակայն: Ձեռագրին վրայ որոշ գրուած էր «մուկ եւ գինի»: Այստեղ բանաստեղծին գրակերութիւնն էր մեղաւորը: Գիտէ՞ք, շատեր սովորութիւն ունին գիր ուտելու՝ երբ կը նստին քանի մը տող գրելու:

Ու վերջապէս, վրիպակներ ալ կան, որոնց մեղքը դարձեալ կ'իյնայ գրողին վրայ: Երեւակայեցէք, գրողներ ունինք, որոնց գիրը այնքան դժուար է կարդալ, որքան արձանագրութիւնները ասորական աղիւսներու վրայ: Անցեալ օր, ոգեկոչեցինք Շանփոլիոնը, որպէս զի գայ եւ կարդայ ձեռագիր մը: Գրաշար, մեթէնձփար, խմբագիր, բոլորս մէկ եղած՝ երկիւղածութեամբ կը սպասէինք... լոյսին:

Այսպիսի պարագաներու տակ է, որ «մէջ կ'երթայ» վրիպակ մը: Կիրակի օր, *Ցառաջ*ի գրախօսականին մէջ «յանգաւոր» բառը «յանցաւոր» գրուեր էր: Դուք եղէք եւ եթէ կրնաք՝ շիտակ կարդացէք կիրակի օրուան մեր գրախօսին գիրը:

Ուրիշ տեսակ վրիպակներ ալ կան, երբեմն գիրն է, որ «աչք»էն դուրս կը ցատկէ, կը մտնէ դրացիին «աչք»ը եւ գրաշարը «այբ» շարելու տեղ «բեն» կը շարէ: Ասոր յանցանքը խմբագրին վրայ կը նետեն... մեծերը: Օրինակի համար, Սիրունին գիտէ թէ ի՛նչ դառն մեղքերկան, որ կը նետուին խմբագրին վրայ: Մինչդեռ երբե՛ք, երբե՛ք մեղք չունին գրաշարները: Ամենեւին, մեղք չունին գրաշարները:

Կրնա՞ք մեղք դնել գրաշարներուն վրայ: Ցողուածին մէջ տառի մը փոփոխութիւն բաւական է՝ վրէժ լուծելու համար քեզմէ:

Ուստի, սիրելի աշխատակիցներ եւ քրտնաջան յօդուածագիրներ, մաքուր գրեցէք, որպէս զի խնդալու առիթ չունենան սա օրհնած գրաշարները:

ՀԱՐԹՈՑ

ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Աղարեկովի առեւանգման հետեւանքով, Կոստանցայի մէջ բացուած դատավարութիւնը վերջանալու վրայ է: Ընդհանուր դատախազը արտասանեց իր մեղադրականը: Դատախազը Կոստանցայի առեւանգումը ներկայացուց իբր դաւադրութիւն մը, որուն կեդրոնը պէտք է փնտռել Մոսկուայի մէջ: — «Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնն, բաւ, իրականութեան մէջ, դաւադրութեանց գործարան մըն է՝ ընդդէմ համայնավար փարչաձեւին հակառակորդ պետութեան»:

Դատախազը յետոյ յաջորդաբար քննեց ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրին կատարած դերը եւ մանաւանդ խիստ դատուեցաւ հանդէպ յոյն նաւապետին եւ պուլկար համայնավար Ցոնչեւին, որոնց համար բաւ թէ չեն կրնար պարծենալ որ գաղափարի մը համար աշխատած են, քանի որ ծախուած են կէյփէուին, ինչպէս պիտի կրնային ծախուիլ որ եւ է աւազակային կազմակերպութեան:

Գալով Ֆրանսացի Լըքըքի, դատախազը բաւ թէ անիկա գործած է դրամի համար, բայց եթէ ոճիրը գործածին մէջ մտած է բարեմտութեամբ, վերջը, գիտակցաբար գործած է:

Վճիռը պիտի տրուի մօտ օրէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Էրիօ-Մաքտոնալտ տեսակցութիւնը

Անգլիոյ վարչապետը՝ ընկերակցութեամբ արտաքին նախարարին Փարիզ հասաւ չարաթ երեկոյ:

Նոյն օրն իսկ տեսակցութիւններն սկսան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն միջեւ եւ շարունակուեցան կիրակի օր: Երկուշաբթի երկու վարչապետները միասին մեկնեցան Ժընեւ:

Քննուած հարցերու մասին, պաշտօնական զեկոյցները ոչինչ կը յայտնեն: Ֆրանսական զեկոյց մը կ'ըսէ. — Այս բարեկամական եւ կէս – պաշտօնական տեսակցութիւնները փաստեցին տեսակէտներու համանմանութիւն մը, որ թոյլ կուտայ նախատեսել արդար եւ ազդու լուծումներ Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, ինչպէս նաեւ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղութեան պահպանումն ու վստահութեան ամրացումը»:

Իսկ Անգլիոյ վարչապետը՝ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց.

— Պէտք է շեշտել թէ խօսակցութիւնները պաշտօնական բնոյթ չեն կրեր: Պ. Էրիոյի եւ ինծի համար հարցը կը կայանար, բարձրաձայն մտածելու, մեր տեսակէտները յայտնելուն մէջ: Այսպէս ալ ըրինք, հասկնալու համար միայն թէ Լօզանի ժողովին հարցերուն մասին մեր տեսակէտները որքա՞ն կրնային իրարու յարմարիլ կամ տարբերիլ, խոր ուսումնասիրութենէն յետոյ, զոր իւրաքանչիւրս ըրեր էինք անկախաբար:

«Սակարկութիւն չեղաւ: Ոչ ալ համաձայնելու փորձ: Պարզապէս մեր տեսակէտները դէմ առ դէմ դրինք: Յայտնուեցաւ թէ նոյն ուղղութեամբ կը մտածենք: Տեսակէտներու փոխանակութիւն պիտի ունենանք նաեւ ուրիշ երկիրներու նախարարներու հետ, բայց այժմէն իսկ, կրնանք հաստատել թէ երկու կառավարութիւնները որոշած են այնպէս ընել որ Լօզանի խորհրդաժողովը դրական արդիւնք տայ»:

Ֆրանսական թերթերը այս տեսակցութեանց արդիւնքին մասին կարգ մը ենթադրութիւններ կ'ընեն եւ նաեւ, կը հաստատեն, թէ Ժընեւի եւ Լօզանի մէջ, երկու երկիրներու ներկայացուցիչները պիտի քալեն ձեռք ձեռքի՝ հարցերու նոյն լուծումը հետապնդելով: Կ'ենթադրուի թէ Անգլիա այլ եւս չի մտածեր պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը առաջարկել Լօզանի մէջ, եւ թէ պիտի առաջարկեն լուծման եղանակ մը, որ նպատակ «թեթեւցնելու այն բեռները՝ որոնց տակ կը ճզմուին հաւասարապէս պարտականներն եւ անոնց պարտատէրները, որոնք իրենց կարգին պարտական են»:

Կ'ենթադրուի նաեւ թէ համաձայնութիւն գոյացած է զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն եւ Աւստրիոյ ու Կեդր. Եւրոպայի ու Պալքաններու նիւթական օժանդակութեան հարցերուն շուրջ:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Հարաւային Գերմանիա Ֆոն Փափէնի դէմ

Գերման հանրապետութեան նախագահը, վարչապետ Ֆոն Փափէն եւ հարաւային Գերմանիոյ երեք պետութեանց վարչապետները տեսակցութիւն մը ունեցան, որ տեւեց մէկուկէս ժամ, առանց սակայն հարթելու յայտնուած տարակարծութիւնները,

Հարաւային Գերմանիոյ երեք վարչապետները յայտնեցին թէ իրենց կառավարութիւնները չեն կրնար ընդունիլ որ հիթլերեան լեգէոնները վերակազմուին, նոյն իսկ անուղղակի եւ իբր թէ ժամանակաւոր կերպով: Պավիերայի վարչապետը յայտնած է թէ կեդրոնի կառավարութիւնը ինչ ալ որոշէ, իր երկրին մէջ՝ հիթլերեան մարտական խումբերը պիտի մնան արգիլուած:

Հիթլերեան խումբերու վերակազմութիւնը կը սպառնայ լուրջ բախումներ ստեղծել ֆոն Փափէնի կառավարութեան եւ հարաւային Գերմանիոյ պետութեանց միջեւ, որոնք՝ հիթլերեաններու խօսքն անգամ լսել չեն ուզեր: Ասոնք հիթլերեաններու գոյութիւնը կը նկատեն ո՛չ միայն վնասակար Գերմանիոյ ներքին խաղաղութեան, այլ նաեւ գերմանական միութեան համար:

Գերման երեք պետութեանց Վուրթէմպէրկի, Պավիերայի եւ Պատէի վարչապետները յայտնեցին նաեւ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին թէ, Փրուսիոյ կառավարութեան գլխուն՝ մարզպանի մը նշանակումը պիտի նկատեն բացայայտ խախտում Վայմարի սահմանադրութեան տրամադրութեանց եւ թէ միւս կողմէ չեն ուզեր որ Գերմանիոյ վարչապետին կողմէ յայտարարուած սահմանադրական փոփոխութիւնները որ եւ է կերպով վնասեն դաշնակից պետութեանց իրաւասութեանց:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ՃԱՌԸ

Գերմանիոյ երկրագործական խորհուրդին առջեւ, վարչապետ Ֆոն Փափէն ճառի մը մէջ, յայտարարեց, անդրադառնալով նոր դահլիճին կազմութեան.

— Այս նոր կառավարութեան կազմութիւնը որ եւ է նմանութիւն չունի խորհրդարանական դահլիճներու սովորական փոփոխութեան հետ: Որովհետեւ այսօր, հարց կը ծագի հիմնական նոր ուղղութիւն մը տալու պետութեան ղեկավարութեան, անշուշտ, մնալով Սահմանադրութեան շրջանակին մէջ:

«Բարոյական եւ նիւթական տեսակէտով՝ գերման ժողովուրդին անլուր կացութիւնը կը պահանջէ որ գերման կառավարութիւնը ազատի կուսակցութեանց բռնակալութեամբ դարբնուած շղթաներէն:

Ֆոն Փափէն իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ յառաջիկայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահուան լուրը Հայր Արսէն Ղազիկեանի, մէկը՝ հայ գրականութեան անխոնջ ու վաստակաւոր մշակներէն: Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ Փարիզ էր, միշտ աշխոյժ երեւոյթով եւ աշխատանքի անվերջ ծրագրերով: Գացեր էր Փատովա, ուր ականջի գործողութեան մը ենթարկուեր էր: Ատկից վերջն է որ համակրելի վարդապետը արեան համախտում ունեցած եւ յանկարծամահ եղած է, Փատովայի Մխիթարեաններու վարժարանին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն եւ Մխիթարեաններուն:

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւիոյ ճամբով՝ Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն, Կէփէուի երկու ծանօթ լրտեսներ, որոնք մօտիկ գործակիցներն եղած են Ճըրճինսկիի, Մոսկուայի մէջ սպաննուած են խորհրդաւոր պարագաներու տակ:

Պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ, Կէփէուն կը յայտնէ թէ, սպանեալները պիտի թաղուին պետութեան ծախքով:

ԹՈՒՐՔ ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԲԱՆԹՈՂԸ

Պոլսէն անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հացագործները մերժած ըլլալով կառավարութեան կողմէ նշանակուած գինով հաց հանել, ժողովուրդը նեղութեան մատնուած է: Հացագործները կ'ըսեն թէ ալիւրին գինը բարձրացած է կառավարութեան յանցանքով, որովհետեւ սովի վախով, ցորեն կը մթերէ: Կառավարութիւնը կը ստիպէ հացագործները հաց հանել եւ բոլոր այն խանութները՝ որոնց առջեւ ժողովուրդը խռնուած է, հսկողութեան տակ առնուած են:

ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը կոչնագիր ուղարկեր էր Լինտպէրկի զոքանչին աղախինին: Աղախինը՝ որուն վրայ կասկածներ կը ծանրանային թէ առեւանգման գործին մէջ՝ կարեւոր դեր է կատարած, անձնասպան եղաւ: Այս անձնասպանութենէն յետոյ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու երիտասարդներ, որոնց հետ՝ առեւանգման գիշերը, աղախինը անցուցեր էր իր ժամանակը:

Ձերբակալուածներէն մէկը ներկայացուեցաւ Փրոֆ. Կոնտոնի, որ ինչպէս կը յիշուի, Լինտպէրկի կողմէ առեւանգիչներուն յանձներ էր 50,000 տոլար: Կոնտոն նախ հաստատեց թէ դրամ ստացողներէն մէկը այդ անձն է: Բայց երկրորդ անգամ, երբ կրկին իրեն ներկայացուեցաւ ամբաստանեալը, վարանումներ ունեցաւ:

Աղախինին անձնասպանութիւնը պատճառ դարձաւ որ անգլիական ոստիկանութիւնը իր կարգին, քննութեան ձեռնարկէ, որովհետեւ աղախինին քոյրը, առեւանգման պահուն, Ամերիկա կը գտնուէր, երկու ամիս առաջ անցեր էր Անգլիա, եւ իր ժամանումէն յետոյ, լուր էր ելեր թէ Լինտպէրկի կողմէ յանձնուած տոլարները կը շրջին անգլիական հրապարակին վրայ:

Սակայն քննութիւնը երեւան հանեց թէ ո՛չ անձնասպան աղախինը, ո՛չ ալ իր քոյրը եւ առեւանգման գիշերը անոնց ընկերակցող երկու երիտասարդները որ եւ է կապ չեն ունեցած առեւանգման մէջ:

Այնպէս որ աղախինին անձնասպանութեան պատճառին հետ, առեղծուած կը մնայ նաեւ փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգումն ու սպանութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՐԼԱՆՏԱ

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ, գաղթային նախարարը նոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս շաբթու ընթացքին, անգլիական խորհրդարանին մէջ՝ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի յարաբերութեանց մասին:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ անգլիական կառավարութիւնը տակաւին որ եւ է որոշում չէ տուած Իրլանտայի հետ կրկին բանակցութիւններ սկսելու մասին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ ներքին անցուդարձերը դարձեալ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն իր վրայ, մանաւանդ Լօզանի ժողովի նախօրեակին:

Վաթսուն երկու միլիոն բնակչութեան վրայ, մօտ 6 միլիոն անգործ համրող այս երկիրը, այն պահուն որ ղեկավար ձեռք կը փոխէ, կը գտնուի բախտորոշ հանդիպումներու եւ որոշումներու թէականութեան առջեւ: Պարտուած ու պարտութենէն յետոյ դեռ, ներթակայ արտաքին հակակրութիւններու եւ կասկածներու, կը փորձէ քալել ճամբէն, որ զինքը պիտի տանի ելմտական ու տնտեսական եւ հետեւաբար նաեւ, քաղաքական անկախացման: Ու այդ ճամբուն վրայ ամէն փորձ, անգամ մը եւս կը թանձրացնէ անվստահութեան ու վերապահութեան մթնոլորտը որ զինքը կը շրջապատէ:

Գերմանիա կ'ապրի խռովայոյզ կլիմայի մը տակ, ուր արտաքին ու ներքին հովերու հանդիպումը կը բացառնայ վտանգաւոր յորձանք մը բանեցնել:

Միջազգային հրապարակը, դէշ-աղէկ վարժուած էր Պրիւնինկի ներկայութեան եւ անոր հնարական ելոյթներուն ու ճառերուն, որոնք կը մատնէին ճզմուած պետութեան մը զուսպ զայրոյթը ու ոչինչ կը փոխէին օրուան իրականութենէն:

Եւ ահա, Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը որ կրկէս կը մտնէ աւելի կորովի ու խիզախութեան հաւաստիքներով, կուգայ աւելի եւս սաստկացնելու չփոթը: Հիթլերեան ճնշումին տակ, Գերմանիա մղուեցաւ դէպ ի հրովարտակ — օրէնքներու դրութիւնը, առաջին հարուածը սահմանադրական իրական ըմբռնումներու, եւ առաջին քայլը՝ դէպ ի տիրակալ վարչաձեւ: Եւ ինչ որ իբր սահմանադրական կարելի եղաւ փրկել Պրիւնինկի օրով, վախ կայ որ վտանգուի Ֆոն Փափէնի ղեկավարութեան տակ: Ֆոն Փափէն առ այժմ մոռցուց Հիթլերը, որովհետեւ քալելով մէկտեղ անոր ճամբէն, չայն եա ձգել կը հաւակնի: Իր ներքին նախարարին յայտարարութիւնները եւ բուռն, կոպտօրէն անկեղծ համակրութիւնը հանդէպ միապետութեան, կուգան նոր ու բամբ շեշտ մը աւելցնելու գերմանական բազմաձայն համերգին վրայ: Ի հարկէ Հինտէնպուրկի հերքումը իրեն վերագրուած միապետական ձգտումներուն մասին, որոշ ծանրութիւն կը ներկայացնէ: Բայց իմաստէ զուրկ չէ ներքին նախարարին յայտարարութիւնը, նախարար մը որ վստահութիւնը կը վայելէ կառավարութեան եւ հանրապետութեան մեծաւորներուն եւ որ, իր պաշտօնին իսկ բերումով, պահապանն է իրեն յանձնուած կարգերուն: Անշուշտ, միապետութեան վերահաստատումը օրակարգի վրայ չէ դեռ: Բայց ներքին նախարարի մը փութկոտ յայտարարութիւնները հակառակ սահմանադրութեան հանդէպ հաւատարմութեան երդումի իր հաւաստիքներուն, — չ՞են հաստատեր թէ կը մնայ մեծ հարցական մը՝ առաջուց տրուած հաստատական պատասխանով՝ կառավարութեան մտադրութիւններուն մէջ:

Ու կառավարութեան այս միապետական ձգտումը անպայման կոչուած է արծարծելու որքան արտաքին, նոյնքան եւ ներքին բարդութիւններ:

Ֆոն Փափէն առանց ապահոված ըլլալու աջերու անվերապահ գործակցութիւնը, իր դէմ դժգոհութիւններ գրգռեց արդէն երկրին ներսը, առաջին առթիւ Փրուսիոյ հետ, պահանջելով որոշեալ ժամանակէն առաջ նիստ հրաւիրել խորհրդարանը: Իսկ ձախակողմեան Րայխսթակը լուծելու իր առաջին քայլը, դեռ դրաւական մը չէր անշուշտ շահելու աջերու համակրանքը: Մինչ իր ելմտական նոր հրամանագրերը բաց ի կառավարական պաշտօնեաներու փաղանգէն, իր դէմ հանած են կաթոլիկ բանուորական սէնտիքաները, ու նաեւ Հուկէնպէրկի ազգայնականները:

Աւելի կարեւոր պարագայ մը: Կայսերական խորհուրդը որուն նախագահն էր միապետական ներքին նախարարը, փափաք յայտնեց խորհրդակցելու ուղղակի հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի հետ:

Այս փափաքն անշուշտ՝ իր նշանակութիւնն ունի եւ կը մատնէ գերման պետութեանց ու կեդրոնի կառավարութեան միջեւ, յարաբերութեանց ձգտում մը, որ կրնայ հետզհետէ սաստկանալ՝ դէպքերու պարտադրութեամբ, ու Վայմարի սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու յայտարարութիւններէն ու միապետական նախկին վարչաձեւի վերահաստատման մասին, արտայայտութիւններէ յետոյ, կը բխի կեդրոնի կառավարութեան հանդէպ վախէ մը:

Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնն ունեցաւ, ոչ միայն չի վայելեր արտաքին համակրութիւն, ինչպէս իր նախորդը որ կրնար գոնէ պարծենալ խարուսիկ վստահութիւն մը ներշնչած ըլլալու ճարտարութեամբ, այլ ներքնապէս՝ չի ներկայացներ իրական ուժ մը: Իսկ իր տկար կողմերէն մէկն ալ այն է որ չկրցաւ դառնալ կեդրոնացման կառավարութիւն մը, ինչպէս ծրագրուած էր: Պրիւնինկ մերժեց մտնել դահլիճին մէջ՝ իբր արտաքին նախարար, իսկ կաթոլիկ կեդրոնը առաջին առթիւ իսկ, թշնամական դիրք բռնեց: Հիթլերեանները կը մնան իրենց վերապահութեան մէջ ու կառավարութիւնը զուրկ որ եւ է մեծամասնութենէ, կը կաթնի միայն հանրապետութեան նախագահին հեղինակութեանը...

Առով սակայն, պէտք չէ կարծել թէ Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը չպիտի կրնայ ուժեղ ճակատ մը ներկայացնել արտաքին աշխարհի առջեւ:

Կարելի է ըսել թէ միջազգային կենսական հարցերու մէջ, որոնք սերտօրէն կապուած են գերման շահերուն, բոլոր հոսանքները կը ներկայացնեն միացած ու նոյնացած մտայնութիւն մը փոքր նրբութիւններով: Չկայ հոսանք մը որ յօժարի պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու բեռան տակ ճզմուած տեսնել Գերմանիան, ու չկայ նաեւ հոսանք մը՝ որ զինաթափութեան հարցին մէջ՝ չճանչնայ հաւասարութեան իրաւունքն:

Ֆոն Փափէն ուրեմն, որքան ալ տկար ներքնապէս, արտաքին ճակատին առջեւ, կրնայ հպարտութեամբ ներկայացնել պաշտօնական ու ժողովրդական շրջանակներէ նուիրագործուած տեսակէտներու միաձոյլ ամբողջութիւն մը:

Գիտէ անշուշտ թէ իր կառավարութեան բախտը պիտի վճռուի յուլիս 31ին, երբ ընտրութիւնները կատարուին:

Մինչ այդ, կրնայ համարձակօրէն խորհիլ կայսրութեան վերահաստատման մասին:

Մ. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻՆ ԶԷՆՔ ԴԱՏԱՐԱՆԷՆ

Համազգային Սզահանդէսը խանգարողները հանուեցան եռանդամ ատեանի մը առջեւ, ու դատապարտուեցան զանազան պատիժներու: Ուսուցիչ Ե. Պաուղեան եւ ուրիշ մը անպարտ արձակուեցան: Չորս օրուան կարճ բանտարկութենէ մը վերջ, արձակուեցաւ նաեւ այն երիտասարդը, որ ուրիշներու հետ դիմադրեր էր դէպքի ընթացքին սզահանդէսին վրայ յարձակող խռովարարներուն:

Պատահած դէպքէն անմիջապէս վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատուիրակները կտրուկ պահանջ ներկայացուցին Թեմականի ատենապետ Պ. Վ. Պարծանքեանի, որպէսզի այդ մարմինը քանի մը օրուան ընթացքին, Թեմականէն դուրս գտնուող չէզոք անձերէ դատական ատեան մը կազմէ, դէպքին պատասխանատուները երեւան հանելու ու պատժելու համար: Պ. Պարծանքեան, առաջին ժողովին իսկ կը տանի առաջարկը, ուր կը հանդիպի բուռն ընդդիմութեան: Թեմականի մէջ, շուրջը գտնուող քանի մը ամբաստանեալներ ամէն գնով կը պայքարին եղած առաջարկին դէմ, ու արգելք կ'ըլլան չէզոք մարմինի մը կազմութեան: Թեմականի ատենապետ Պ. Վ. Պարծանքեան եւ փոխ ատենապետ Պ. Կ. Շամտանճեան, չհանդուրժելով եղած այս վրան-բաց խաղին, ժողովի ընթացքին կը յայտարարեն իրենց անդառնալի հրաժարականը ու կը հեռանան անմիջապէս:

Թեմականը այսպէսով կը կորսնցնէ թէ՛ իր բացարձակ մեծամասնութիւնը եւ թէ՛ բարոյական դիմագիծը: Իրաւ է թէ մէկ-երկու պարկեշտ անձեր դեռ կը յամառին մնալ, պատճառն այն է, որ ստիպուած են այդպէս շարժիլ առայժմ:

Բայքայուած Թեմականի մէջ կծկուած քանի մը բանկալի մուկեր, որ զգուելի քլիք մը կազմած են մանաւանդ այս օրերս, գաղանի նիստ կը գումարեն, ու համոզելով իրենց շուրջիններ, Թեմականի մէջ գտնուող ամբաստանեալներու չրջուած վկայութեանց հիման վրայ առանց ամբաստանող կողմը լսելու, փութկոտ ու ծիծաղելի զեկոյց մը կը խմբագրեն ու հրատարակութեան կուտան, որուն մէջ, ծագած դէպքի մեծագոյն պատասխանատուն կը նկատեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ եռագոյն երիզով ծաղկեպսակ դրաւ մահարձանին վրայ: Որովհետեւ, կ'ըսեն այս խայտառակ ու յիմար զեկոյցին հեղինակները, հակառակ Թեմականի որոշումին, որով եռագոյնի մուտքը եկեղեցիէն ներս բացարձակապէս կ'արգիլուէր, նոյն իսկ Օրէնքի ուժով, դարձեալ Դաշնակցութիւնը խնդիր հանելու համար անտակոխած է դրուած արգելքը, ու պատճառ դարձած՝ ծանօթ դէպքին...:

Հանրութիւնը կարդալով այս ծիծաղելի ու խեղաթիւրուած զեկոյցը, ապշեցաւ ու ամչցաւ այսպիսի խղճալի ու ինկած Վերին Մարմին մը ունեցած ըլլալուն համար, Մարմին մը որ բացէ ի բաց խռովարարներուն պաշտպան կը կանգնէր կուլ տալով ազգային սրբութեանց դէմ եղած անարգանքը:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ Թեմականը եռագոյնը արգիլելու իր տխմար որոշումը տուեր է գաղտնի, քանի որ ոչ մէկ կազմակերպութեան տեղեկացուցած է այդ արգելքը, ոչ գրաւոր եւ ոչ ալ բերանացի, հետեւաբար եռագոյն բերողները բոլորովին կ'անգիտանային այդ տեսակ որոշումի մը գոյութեան:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է նաեւ որ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուղղուած երկու պաշտօնագրերուն մէջ, որոնցմով մասնակցութեան հրաւէր կ'ուղղուէր ու սգահանդէսի բանախօս մը կը խնդրուէր, ոչ մէկ բառ գոյութիւն ունի եռագոյնի մասին: Ուստի, Թեմականի տխրահռչակ զեկոյցին հիմը այս մէկ փաստով իսկ ջուրը կ'իյնայ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի այն ըսի ըսաւին, որով իբր թէ Թեմականի մէկ անդամը բերանացի հաղորդած է տրուած որոշումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ու համաձայնութեան եկած է անոր հետ, այդ եւս զուեհիկ սուտ մըն, դարբնուած՝ դէպքէն յետոյ, ու զանազան ձեւերով հանրութեան հրամցուած: Դաշնակցութիւնը գիտէր թէ ինչպէս պիտի շարժէր, եթէ իմանար որ եռագոյնը արգիլուած է սգարեմին տակ հանդչող նահատակներուն համար:

Այս բոլորէն կը հետեւցուի, որ, զօրաւոր կասկածներ կը ծանրանան Թեմականի կարգ մը անդամներուն վրայ, ու մասնաւորաբար անոր մէջ ծուարած ու բոլորէն արհամարհուած ծանօթ քլիքին շուրջ: Որովհետեւ, ամբաստանեալները գիտնալով հանդերձ Թեմականի ծանօթ արգելքը, երբ սգահանդէսի առաւօտուն կը տեսնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան եռագոյնով եզերուած ծաղկեպսակը, ոչ մէկ խօսք կ'ընեն անոր դէմ տրուած արգելքի մասին, մանաւանդ որ, անոնք արդէն կը սպասեն եղեր պայթելու վրայ եղող փոթորիկին, ու հակառակ անոր որ իրենց կը թելադրուի նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, ծանօթ քլիքին պատկանող Թեմականճիները կը դժկամակին եւ իրենց ստանձնած պարտականութիւնին լքելով կը հեռանան եկեղեցիի շրջափակէն, ու կ'սպասեն ազգային վարժարանը, սպասելով դէպքերու զարգացումին...:

Այս եւ սոր նման բազմաթիւ փաստեր ի ձեռին ունենալով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը, Թեմականէն բացատրութիւն պահանջելու համար, գրաւոր կերպով իմացուց անոր՝ որ իր ժողովին պիտի ներկայանայ պատուիրակութեամբ մը:

Թեմականի յանցաւոր անդամները, սահմռկելով եղած պահանջէն, ընթացք չեն տար (իբր թէ իրենց պիտի հարցուէր) եղած տեղեկութեան, կարծելով թէ այդպէս փախչելով ու խուսափելով պիտի կարենան ազատիլ: Հոս եւս յիմարական առարկութիւն մը դուրս տալով գրութեան պահանջկոտ ոճին մասին եւ այլն:

Այսպէս ուրեմն Թեմականական կոչուող այս մարմինը անարժան գտնուեցաւ Դաշնակցութեան բռնած քաղաքավար ձեւին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այլեւս իրեն կը վերապահէ ուզած ձեւով գործելու ազատութիւնը:

Այլեւս բոլորին պարզ է, որ առանց ընթերցողի, հօսկէ հոնկէ եկած նպաստներով հրատարակուող թերթի մը շուրջ դաշնակցած խառնակիչներ, ձիարձակարանի վերածած են Թեմականը, ու իրենց ուզած ձեւով, փչող հովին կը դարձնեն անոր երերուն ղեկը: Պարզ ու ստոյգ է նաեւ, որ արհեստով այս բանկալականները, որոնք իրենց կեանքի ընթացքին կուպրի պէս կպած են ազգային գործերուն, ու իրենց գոյութիւնը ապահոված են այդ գործերուն խառնակ ու քաոսային վիճակով, առանք շատ մօտ ատենէն ոչ միայն ընդմիշտ փակ պիտի գտնեն ազգային հաստատութեանց դուռները իրենց առջեւ, այլ եւ, հաշիւ տալու պիտի կանչուին ժողովուրդէն ընտրուած դատական խորհուրդին առջեւ:

ՎԱՀԱԳՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՏԱՒԻՂ ԵՒՌԼԵԱՆ»

(Քերթուածներ)

— :-: —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս ամէն բանաստեղծ, Կառվարենց ալ անկարող է այլ եւս բնութիւնը իմանալու այնպէս ինչպէս որ է. իր պատրանքներուն, բանդագուշանքներուն մշուշէն է որ կ'անցնին տպաւորութիւնները մեզի գալու համար. տեսակ մը գերազանց պատանցանք, որ սակայն աշխարհը կը վերածէ ոչ թէ քաոսի մը, այլ անդրիրական ենուրջի մը:

Շռնիններու շուէին — հո՛վ
Ու լըճակներ բտուեր...
Հեռո՛ւն — կածան մը գինով
Որ սարն ի վեր կը ծիւրի...
(Գարնան առաւօտ)

***

Կառվարենցի քերթողական արուեստը գերազանցապէս կը կրթնի լեզուական, պիտի ըսեմ նոյն իսկ բառական տարրերու. այսինքն բառերը, անկախ իրենց իմաստէն, հոն օգտագործուած են նոյնքան եւ թերեւս աւելի իրենց երաժշտական, հնչական արժէքին համար. ահա Կառվարենցի ոճին մէկ յատկանիշը, առաւելութիւն մը անշուշտ, որ յաճախ իրեն դէմ կը դառնայ, կը վերածուի յաճախանքի, մոլորումի:

Անտարակոյս Կառվարենց գիտէ օգտագործել հայ լեզուի բոլոր փարթամութիւնները նոյնքան տիրականօրէն, որքան վարժ դաշնակահար մը՝ երգեհոնի ամբողջ ստեղնաշարը. Թերեւս ներկայիս քիչեր հայ գրողներէն կրնան հայ լեզուէն քանի մը դաշնաւորումի, կշռականութեան եւ պերճանքի այն կարելիութիւնները, որոնց վարենց գիտցած է ի սպառ քանել իր տաղաչափութեան. Իբրաքանչիւր քերթուածի մէջ դժուար չէ գտնել ... ու տուներ որոնք շարուած են ... կիտ մանեակներու, բազմաբծ... բոժոժիկներու նման... նոյն իսկ երբեմն աշուղական զիւտերով. «Ցայս ա՛ւ աչքեր... Դաւի զէ՛ւ աչքեր... Աղի ծո՛վ աչքեր... Թուխծով աչքեր... Անուշ աչքեր... Մահա՛ր աչքեր...» եւայլն:

Անհրաժեշտ է սակայն որ ասիկա լեզուական ճապուկ այդ ... խաղը ճամարտակութեան երեւոյթը չառնէ. բառի եւ ձեւի որոնումը չծառայէ, չխեղդէ ոգին եւ յոյզը ... որ միակն է ապրեցնելու համար քերթուած մը:

Առ հասարակ անկարող եմ ճաշակելու այն քերթուածները, որոնք կանգուն կը մնան իրենց լեզուական ... կառուցուածքով, իրենց կերտուածքով միայն. դրսեւոյթը, պաճուճանքը, հնչական փարթամութիւնը զգայարանքներու պատրանք մը կը ստեղծեն լոկ, բայց չեն վարակեր հոգին. առանք երեւոյթը ունին գեղակերտ ու նրբաւարտ պուպրիկներու, որոնց ներքին ունայնութիւնը, ափսո՛ս, երբեմն այնքան վարպետօրէն թաքնուած կը մնայ:

Բարը, տառը ինքնուրոյն արժէք մը ունենալով հանդերձ վերջապէս ձայնանիշ մըն է, որուն կը պակսի յուզումը, ջերմութիւնը, կեանքի սարսուռը. ներքին զօղն է միայն որ կրնայ իր կուտայ իր կենդանութիւնը, իր զիւթանքը. այն զօղն է միանգամայն որ բառերը կը թեւաւորէ, կ'ալեկոծէ ու նոյն իսկ կուտայ անոնց մարդկային բարախումը:

Կառվարենց ալ յաճախ գերազնահատած է բառը, ձեւը. ահա թէ ինչո՛ւ մասնաւոր տկարութիւն մը ունի հնչաւորիտ, ոսկեղինիկ եւ նոյն իսկ — բարբարախորթ քիչ անգամ — բռածոյ բառերու հանդէպ. եմ մասին ես տարուած եմ մտածելու որ ինչպէս առ հասարակ հնաւանդ լեզուները, հայերէնն ալ մեռած եւ ոսկրոտ բառեր ունի, զորս կենդանացնել փորձելը գրական վրիպանք մըն է. երգենք ու արտայայտենք մեր ներկայ հոգին կենդանի եւ շնչող լեզուի մը բեթեւութեամբը...

Նոյն բառապաշտութիւնն է որ կը տկարացնէ միանգամայն Կառվարենցի քանի մը քերթուածները, որոնք գերբած է ան «Հայրենի պարիսպներուն տակ»: Անոնք կը մատնեն քերթողական հնատրութիւն մը. տեսակ մը գիտախորհ թափօր վերջացական ու թանձրացեալ զոյականներու, թեւաւոր՝ նոյնքան չառաչուն ածականներով.

«Աստուածարար դու նեկտարին խոր սափոր,

Դուն, բուրոէի տեղատարափ փթթաբոյշ,

Կոհակներու դէմ ոսկեղէն ապառաժ

Օ՛ վեհերու վեհ վեթերան, — Քրիստափոր...»

(«Քրիստափոր Միքայէլեան» էջ 173)

Այս հեւքով, նարեկացիական այս հրայրքով տենդավառ շարք մը ունի Կառվարենց, որոնք իր հատորին ... ուստ արժէքաւոր էջերը կը նկատեմ. ինքնատպութենէ աւելի բանի ճիգի մը արդիւնքն են կարծէք երփնագեղ այլ սնամէջ այդ պղպջակները, որոնք

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (10)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ձերբակալել էին որպէս հակայեղափոխականի, թէեւ մարդը խորհրդային իշխանութեան դէմ չէր, այլ խղճում էր գիւղացիներին, որ հարկադրուած են այդպիսի ծայրայեղ յուսահատական քայլերու դիմելու:

Երեւոյեան դէմ էր, որ բերին մի նոր բանտարկեալ — վրացի Սէրգէյ Դաւիթովիչ, ազգանունը մոռացել եմ: Մարդուն Սուխումից էին կանչել, ուր բարձր պաշտօն ունէր անտառային արդիւնաբերութեան մէջ:

Առանց որ եւ է կասկածի, նստում է սաւառնակ եւ շտապում Թիֆլիզ: Այստեղ՝ բարեւ — Աստծու բարին, ուղիղ առաջնորդում են Չեկա ու բերում են մեզ մօտ: Մարդը շշմել էր, ոչինչ չէր գիտեր: Անցեալում եղել էր փաստաբան, իսկ մենշեւիկների իշխանութեան օրով, կարծեմ, նոյն իսկ նախարար: Դատնապէս գանգատում էր իր հանդէպ գործուած անարդարութեան համար:

Այս բոլոր պատմութիւնները սաստիկ ազդում էին վրաս: Ես փորձում էի պաշտպանել իշխանութեան արածը, եւ բացատրում էի քաղաքական անհրաժեշտութեամբ — չէ՞ որ յեղափոխական շրջան ենք ապրում — եւ դրանով չայլացնում էի բանտարկեալներին, բայց սրտումս կասկածն աւելի եւ աւելի մեծանում էր: Հապա եթէ իմ դէմ էլ հնարել են որ եւ է չլսուած ամբաստանութիւն: Հապա եթէ այս գնտանը իմ գերեզմա՞նը լինի: Եղաւ ու եղաւ՝ ի՞նչ կարող եմ անել, ո՞ւմ բողոքել, ո՞ւմ հասկացնել թէ ես անմեղ զոհ եմ, ահաւոր թիւրիմացութեան կամ չարամտութեան զոհ. ո՞վ է ականջ դնողը: Քանի՛ քանի ինձ նման անմեղներ գնդակահարուել են ազէտ եւ անխիղճ մարդկանց ձեռքով. ինչո՞ւ ես բացառութիւն պիտի կազմեմ:

Տրամադրութիւնս երթալով աւելի էր ընկնում. սիրտս ճմլւում էր անասելի ցաւով. մի անորակելի ծանրութիւն իջաւ վրաս. կծկուեցի իմ անկիւնում ու լռեցի:

Երեւի արդէն ուշ էր, որովհետեւ բանտարկեալները սկսեցին տեղի բաժանում անել: Պարզուեց ինձ համար մի անախորժ հանգամանք, նորեկները պէտք է պառկէին յատակի վրայ, դրան մօտ, մինչեւ որ աւելի լաւ տեղ բացուէր: Երբ մէկին ազատում էին կամ աքսորում կամ տանում էին գնդակահարութեան, նրա տեղը յաջորդաբար անցնում էին նորեկները: Հերթը շատ խիստ պահպանւում էր եւ բացառութիւն չէր թոյլատրւում: Դրան մօտից տեղափոխւում են յատակի միւս կողմը, ապա, թախտի վրայ ծայրը եւ ի վերջոյ ամենալաւ մասը ուր այժմ պառկած էր Ալեքսանդրը:

Ալեքսանդր ամենահինն էր խցում եւ, իբրեւ երիցագոյնը, գրաւում էր թախտի պատուաւոր մասը, որ յայտնի էր «առաջին կարգ» անունով: Ամէնքը ունէին սեփական անկողին, որ բերել էին դրսից իրենց հարազատները: Շահթախտինսկին ինձ ու Սէրգէյին էլ բաժին հանեց մի քանի քուրջի կտոր, որ մենք փռեցինք մեր տակը: Եւ ամէնքս «պառկեցինք» քնելու, թէեւ արդէն առանց այդ էլ պառկած կամ կէս պառկած վիճակում էինք:

Ինչպէս ասացի, ամէնքս էլ մերկ էինք: Քրտինքը չարունակում էր նեղել: Անտանելի տանջանք էր: Տեղը կարճ՝ չէի կարողանում պարզել ոտքերս: Ուրիշներն էլ ինձանից աւելի լաւ չէին, բայց նրանք գոնէ կարողանում էին ոտները միմեանց վրայ դնել, յաճախ մէկի ոտքը միւսի կրծքին վրայ էր: Ինձ համար այդ էլ հնարաւոր չէր, որովհետեւ մի կողմը դուռն էր, իսկ միւս կողմը՝ հոտած ամանը, որտեղ բանտարկեալները իրենց բնական կարիքներն էին անում: Կարելի է ասել, ամբողջ գիշերը չքնեցի:

Այսպէս անցաւ առաջին օրը:

Երկրորդ ու երրորդ օրերն էլ նոյն ձեւով անցան: Ինչքան շատ էի լսում եւ իմանում, այնքան աւելի էր սաստկանում վախս: Օրն ի բուն շուրջս աղմուկ էր. գանգատում էին, վիճում, բողոքում: Գիւղացի միւսակը գիւղի կեանքից էր պատմում. մտաւորականները խօսում ու վիճում էին քաղաքականութեան, կրօնի, փիլիսոփայութեան, բժշկութեան, արուեստի եւ գիտական նուաճումների մասին: Սինէմա, մամուլ, գեղարուեստ, գրականութիւն, որսորդութիւն, պատերազմ, խորհր. իշխանութիւն — ինչեր ինչեր չէին քննում բանտարկեալների կողմից:

Ես խօսակցութեան շատ չէի մասնակցում: Առ հասարակ լաւ չէին նայում ինձ, որովհետեւ ես, յաճախ պաշտպանում էի խորհրդային իշխանութեան գործերը եւ կասկածով էի վերաբերւում հակակառավարական պատմութիւններին: Իսկ երբ իմացան որ կոմունիստական կուսակցութեան անդամ եմ, ամէնքը երես դարձրին ինձանից: Միայն անհրաժեշտութեան դէպքում էին խօսում հետս:

Օրական երկու անգամ, 10ական րոպէով մեզ դուրս էին թողնում, միջանցք կամ բակ, մեր բնական կարիքների համար: Միւս ժամանակ եթէ պէտք լինէր, խցում կար մի մեծ աման, որի տարածած գարշահոտութիւնը աւելի եւս ապականում էր առանց այն էլ անշնչելի դարձած օդը: Այդ դուրս գալու րոպէին ամէնքը սպասում էին մեծ անհամբերութեամբ. այսպէս թէ այնպէս, մի քայլ անել, մի քիչ ուրիշ օդ ծծել, «նոր տպաւորութիւններ» ստանալ:

Վրայ հասաւ երրորդ գիշերը: Ամէնքս քնել էինք: Մէկ էլ — կէս գիշերը անց էր արդէն — լսուեց բանալի չխկոցը, դուռը բացուեց եւ մի խումբ կարմիր բանակայիններ երեւացին շէմի վրայ:

— Ալեքսանդր... ձէ», կանչեց հսկիչը, որ աշխատում էր ձայնին հանգիստ եղանակ տալ:

Մարդու ձայն չէր այդ, այլ դժոխքից հնչող սադայելեան ոռնոց: Բոլորս արթնացանք եւ սարսափով ըսպասում էինք թէ ի՞նչ է պատահելու:

Ալեքսանդրը, գեղեցիկ ու ամբողջ, ապակիացած աչքերով, վեր կացաւ տեղից:

— Պատրաստուեցէ՛ք, — հրամայեց հսկիչը:

— Ո՞ւր, հարցրեց Ալեքսանդր կէս հեգնական ձայնով:

— Հարցաքննութեան:

— Հարցաքննութեա՞ն, գիշերուայ ժամը մէկի՞ն, խռպոտ ձայնով ծիծաղեց Ալեքսանդրը, ասացէք գնդակահարութեան եւ ոչ թէ հարցաքննութեան... Ա՛հ, դուք դահիճներ, արիւնախում սրիկաներ... կարծում էք կը վախենա՞մ ձեզանից, ոչ, չեմ վախենում, ես ասում եմ ձեզ, հասկանո՞ւմ էք, ասում եմ...

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...ոչինչ կ'աւելցնեն կտավարենցի իրական շնորհներուն վրայ:

Բառի այդ գերգնահատանքը, ընդունինք որ Թրքահայ բանաստեղծութեան յառականչական մէկ գիծը, թերեւս լաւագոյն գիծը եղած է. Մխիթարեան այդ թիւնը վերագրելի է մասամբ ազգութեան. երբեմն բառական փարթամութիւնը ոճի արժանիք մը նկատուած է. մաքուր մեկնակէտ եւ թիւրիմացութիւն ծառայողը... որովհետեւ լեզուական արտասանքը այնքան հեռու է ոճ մը ըլլալէ, որքան վանկերու հնչականութիւնը՝ ներդաշնակութիւն մը կազմելէ:

Ամենքդական այդ սառւերը խոր կերպով չէ ծանրացեր բարեբախտաբար կտավարենցի վրայ, չէ խեղդեր գինքը. ինքը վեր կը բարձրանայ իր սեփական թերութիւններէն. ինք կը մնայ իրական բանաստեղծը, որ խմոր խառնուածք ունի, ունի ինքնուրոյն իր ոճը. այդ կարեւոր սառւերներ կը բռնուին միշտ լոյսին մէջ:

***

«Ծաւիղ Ետլեան»ը գեղապարդուած է Միլդոն Բէկպաղեանի կողմէ. այս բծախնդիր արուեստագէտը առեղծած է ոճ մը, յառականչական լեզու մը, որ պիտի մնայ իր տեսակին մէջ եզական, անկրկնօրինակելի:

Ինչն է որ կը բնորոշէ այդ ոճը, ոչ միայն նմոյշները տեսանք վերջին տարիներու կարգ մը գրական հրատարակութեանց, «Սիդոնեայ»ի, «Ռապպի»ի, «Բառարանակ» ի եւայլնի վրայ. խորհրդանշաններու սեւեռում մը, խորհրդանիշերու յաճախանքը եւ փախուստը, որ իր գաղդանկարներուն կուտայ տեսակ մը խորութիւն, տեսակ մը խուսափուկ եւ անծիր հորիզոն: Ան փորձած է կապտել միջոցը, տարածութիւնը, անոնց խորհուրդները: Իր նկարներուն մէջ սեւի եւ ճերմակի, լոյսի եւ սառւերի այդ խաղը, ջուգաձեւ գիծերու եւ ալիքներու այդ ալեծփանքը կը յիշեցնեն մեզի երաժշտական leitmotivները, որոնց դերն է որոշ տպաւորութիւններ ներշնչել եւ խոր թափանցել:

Բէկպաղեանի արուեստը դատապարտուած է կարծէք միօրինակ մընալ. ան կաշկանդ է վերացական անեզրի մը. պիտի յաջողի՞ թօթափել իր վրայէն գիծերու եւ խորհուրդներու իր այդ լաբիրինթոսը. ուղի մը հարթել դէպ ի կեանք, դէպ ի բնութիւն, դէպ ի անմիջականութիւն...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

Սօֆիայի հանրային պարտէզներէն մէկուն մէջ, հինգ անծանօթներ առեւանգեցին մէկը, զոր ինքնաշարժի մը մէջ նետելով, հեռացան արագօրէն:

Կը կարծուի թէ առեւանգուածն է Տիմիթրի Միխայլովիչ, պետը Մակեդոնական ազգային կուսակցութեան:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պատմական ծանրածանր թուականներ կան, ազգային տօներ, որոնց ոգեկոչումն ու խնկարկումը, պարտադիր է հաւասարապէս բոլոր ազատատենչ եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու եւ անհատներու համար:

Բոլոր ժողովուրդները ունին իրենց համազգային օրը, Ազատութեան եւ Անկախութեան տօնը՝ ուր կը մանեն ամէն տարի, ծաղիկով ու խունկով, յարգելի, մաքրիմ եւ հպարտ: Ունին նաեւ պաշտամունքը հայրենիքի համար բոլո՛ր, բոլոր մեռածներուն եւ զոհերուն: Կը հաւաքուին, կը վերապրեցնեն նուիրուածներուն յիշատակը, կը փառաբանեն գործն ու ճամբան եւ ոտքի կը կենան պահ մը:

Մենք ալ մերը ունեցանք, բայց չկրցանք ազգովին մեր հոգիներուն մէջ (այսօր այնքան լքուած) քանդակել հարկն ու փառքը մեր մեկնածներուն հանդէպ: Կարծես քար կապած ըլլանք մեր զգացումներուն եւ արիւնին: Անկախութեան եւ Հայրենիքի գաղափարը կ'երեւի մեր երակները չի լեցներ: Ձենք ալեկոծիր երբ կ'ապէս մեծ թըւականի մը տարեդարձին կը մասնակցինք:

Կան՝ որ չեն ճանչնար: Թող քալեն իրենց ճամբաներէն: Կան՝ որ կը խօսին, կը գրեն, կը սիրեն (ըստ յայտարարութեան) ազատութիւնը, Հայրենիքն ու սրբութիւնները, բայց ներկայ չեն ըլլար, կը տատանին, կը խուսափին:

Իսկ կան որ իմաստուն են, հասկցող, անցեալին հետ սերտօրէն շաղկապուած, ըստ երեւոյթին ջղուտ մարդիկ, ուրիշներ՝ ազգային «յարգելի եւ ծանօթ» անձնաւորութիւններ, երեսփոխան, թաղական, դպիր ու դռնապան, որոնք չեն հաճիր ներկայ ըլլալ... կ'ազդուին անձրեւէն եւ կարկուտէն: Եւ եղաւ որ Մայիս 28ի տօնակատարութեան օրը ամբողջ՝ մինչեւ լոյս անձրեւէ: Եւ ազգին «մեծ»երը ներկայ չըլլան իրենց յատուկ պատճառաբանեալ նկատումներով:

Ներելի է չաւերուն փախուստն ու ծիծաղը, բայց ոչ անոնց՝ որոնք կը քալեն նոյն արահետէն նոյն մտահոգութիւններով եւ երկունքով բայց կը փորձեն պահուըտուք խաղալ:

Թուականի մը հանդէպ որ հերոսապատումներու եւ ազատագրական շարժումներու արդասիքն է, որ՝ Ազգ. իշխանութիւն, պետական կեանք եւ ապրելու երաշխիքներ տուաւ մեզի: Աւելին՝ «փոքրամասնութենէ» անցանք ազգութեան մը հիմունքներուն, նոր կարգերով: Ինքնամփոփումի, խանդավառութեան եւ հոգիները նըւաճելու օր է Մայիս 28ը: Պէտք է ներկայ ըլլալ, անպայման անձով բարխել, մասնակցիլ շարժումին, ցնցուիլ: Պէտք է արթննալ, մտածել քիչ մը, եթէ խիղճ մը կայ մեր արիւնին եւ մաքին մէջ տակաւին կը ծաւալի հերոսներու շունչն ու ազատագրութեան արիւնին ձայնը: Մանաւանդ երբ այսօր խելօքներն ու խենթերը շատցած են եւ պատէ պատ կը զարնուին: Ի հարկէ մենք խօսք չունինք ծանծաղամիտներու մասին:

Մէկ կողմ սակայն այս դպիրները:

Միշտ ժողովուրդն է որ ամէն տարի կը լեցուի, կ'ապրեցնէ, կը սիրէ իր հերոսներն ու Հայրենիքի կանչերը: Անկախութեան տօնին՝ Brébant Marseillais/ի մէջ կը նախագահէր Պ. Տիգրան Փիրանեան: Նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»էն եւ Marseillaise/էն վերջ հակիրճ բայց ցայտուն քանի մը գծերով ներկայացուց Մայիս 28ը, որ իր պատմական նշանակութիւնով մեր ազատագրութեան հանգրուաններէն է:

«Որքան ալ հոսանքներ եւ մարդիկ աշխատին քարկոծել այս լուսաւոր մէկ էջը մեր հերոսական պայքարին, զոհողութեան եւ ճիգերուն, ան մեզի վերապրողներուս համար պիտի մնայ միշտ ոգեւորութեան աղբիւր եւ ներշնչարան: Ան բարձր գագաթն է ուրկէ իջած ենք այսօր, սակայն կրկին պիտի աշխատինք, կրկին պիտի քրտինինք բարձրանալու համար, ժրաջան մրջիւններուն պէս որ կը վերանորոգուին, եւ իրենց քանդուած բոյները կը շէնցնեն: Թուական մըն է այս որ բոլորս իր շուրջը պէտք է հաւաքէ, ամէն տարի, ամէն տեղ»:

Ընկեր Ուզունեան արտասանեց «Ակ մը մոխիր» եւ «Զարդը»: Օր. Մ. Մարտիրոսեան երգեց «Ես սարէն կուգայի» եւ «Ուսոի կուգաս դարիպ ալպուլ»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Մարութեան որ իմաստալից ճառի մը մէջ ամփոփեց, հայ նորագոյն պատմութեան գլխաւոր դրուագները, ծանրացաւ դժնդակ պայմաններուն վրայ, որոնք շրջապատեր էին յեղափոխական մարտնչումներն ու ձգտեր էին խափանել ազատագրական վերելքը:

Ընկեր Մարութեան յուզումով յիշեց ժողովրդական խանդավառ ու գիտակից զոհաբերութիւնը՝ ճակատագրական այդ օրերուն:

— Հայ մարդը, ծեր ու երիտասարդ, հայ կինն ու երախան, ըստ, անցան զոհողութենէ զոհողութիւն, տառապանքէ, արիւնէ եւ պաշտպանեցին գերագոյն ընդվզումով եւ թափով հայրենի հողն ու դիրը: Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատներու գրոհը հայ զինուորը տարաւ, մերկ, ոտքը բոպիկ, ուժասպառ ու անօթի: Կորուստ օգնութենէ: Բոլորն ալ բընազդօրէն կը զգային որ մնալու եւ չմնալու խնդիր էր: Ժողովուրդը, մեծով պզտիկով միացած պարտաճանաչ զինուորին, օրհասական մարտնչումներով, յարատեւ կռիւով, ստեղծեցին Մայիս 28ը»:

Օր. Գէորգեան երգեց «Մարկոց մըտայ» եւ «Հայրենի տուն», ջութակ — դաշնակի ընկերակցութեամբ: Պ. Յակոբոս, ֆրանսերէն արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը: Պ. Ս. Չէօրէքճեան Օր. S. Arnaud/ի հետ նուագեց Solo մը: Ընկ. Վ. Տէր Վարդանեան արտասանեց «Կովկաս»ը:

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Բ. Մելտոնեան օրուան բանախօսներէն, որ կանգ առնելով մեր յեղափոխական վերջին շարժումներուն, ազգային զարթօնքին, մշակոյթին, հայ քաղաքական որոնումներուն եւ պահանջներուն վրայ, շեշտեց որ «Ազատութեան հասնելու ձգտումը հինէն կուգայ մեր երակներուն մէջ եւ ցեղային յատկանիշներէն մէկն է: Պատմութիւնը ճոխ է հերոսական ընդվզումներով: Այս ժողովուրդը խիզախութիւններ ունեցաւ տեւելու համար որոնք կը հաստատեն ոգին ու կիմագիծը, ապրելու հաստատուն եւ յարատեւ կամքը: Ան անցած է վտանգէ վտանգ, սուրէն ու հուրէն ամէն անկիւնադարձի, բայց կրցած է վերականգնիլ, ստեղծագործել: Մայիս 28ը մեր պատմութեան լուսաւոր էջերէն է: Աւերակ ու կիսաքանդ, քաղցէն ու սարսափէն ճողոպրած, արտակարգ պայմաններու մէջ, այս ցեղը կրցաւ իր պետականութեան հիմերը դնել: Կառավարութիւն ստեղծել եւ Ազգ. զարմերը: Ո՞վ մոռցաւ կ'ուզենք որ պատերազմի եւ կոտորածի թոհ ու բոհին, հայ ժողովուրդը ապրելու, պաշտպանելու եւ անխախտ տեւելու իրաւունք ձեռք պիտի բերէր նման եղանակով: Ո՞վ կը մտածէր բանակի, ներքին վերակազմութեան, շինարար աշխատանքներու մասին: Ինքնիշխանութեան մասին, երբ թշնամին հազար թեւով զարնուելու էր եւ մեր ժողովուրդը անպաշտպան ու անզէն:

«Այսօր, մեզի համար երկիրն ու հողն է կարեւորը: Իշխանութիւնները կուգան ու կ'երթան: Մեր հաւաքական ներկայ արժէքն է էականը, մեր ոգին եւ ուղեգիծը, ձգտումներն ու պահանջները: Գործը: Բռնութիւններ եւ ներածուած իշխանութիւններ շատ տեսած է այս ցեղը եւ վարժուած: 12 տարիէ ի վեր, ահա, հայ գիրուցախ, բայց կարօտավառ ցեղը կը տօնէ իր անկախութեան օրը, կը ներշնչուի անկէ, եւ փաստօրէն անոր հոգիին մէջ դեռ կենդանի է Երէկը, հայրենիքի եւ Ազատութեան գաղափարը, Ան կը սիրէ իր հողն ու երկինքը, կը տառապի անոր համար, եւ կը յուսայ, որ օր մը կրկին պիտի հաստատուի իր սեփական հողին վրայ անկախ եւ խաղաղ աշխատանքի համար:»

Արտասանութիւն բրաւ ընկ. Մ. Գարրիէլեան «Վրէժ»ը, «Սասնոյ հայերն» եւ «Աւեկայծ ծրագը»: Օր. Գէորգեան կրկին երգեց «Մի լար պլպուլ»ը: Անկախութեան տօնին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ երգչուհի Տիկ. Բաղալ, որ քանիցս բուռն ծափերով կրկնեց: Ժամը 12էն վերջ սկսաւ պարերը: Ընդարձակ սրահին մէջ կը հնչէր նուագախումբի վալսն ու թանկօն, իսկ ներսի սրահին սեղաններու շուրջ հաւաքուած երիտասարդներու զօռ եւ ոգեւորիչ «Երբեւ Արծիւ»ը, «Կուռեցէք տղերք»ը եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր:

Պ. Մ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 Յունիս.— Կիրակի իրիկուն, տեղւոյս Քաղաքապետարանի շքեղ եւ ընդարձակ սրահին մէջ, մեծ շուքով եւ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ անկախութեանօրը: Ազգայինօղիով տոգորուած, խումբերամ բազմութիւնը, անգամ մը եւս տուաւ այն փաստը թէ, 14 տարիներ յետոյ չէ մարած իր ազատութեան ոգին, այլ աւելի պահանջկոտ, փարած է ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարին:

Նախագահ ընկեր Մ. Թաշճեան, սրտի կերպով պատմականը բրաւ օրուան տօնին, որմէ յետոյ հանդէսը բացուած յայտարարեց երգչախումբի «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին ընկերներ եւ համակիրներ, արտասանութիւններով, երգերով, անեկդոտներով եւայլն: Նուագի ընկերակցութեամբ մէջ ընդ մէջ երգուեցան ազգային յեղափոխական երգեր:

Կարճ դադարէ վերջ, բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր. Ա. Ջամալեան որ գեղեցիկ ճառով մը ներկաներու ուշադրութիւնը լարուած պահեց: Նախ անցաւ Հայոց հին պատմական շրջանին, յետոյ կանգ առաւ ժամանակակից դրուագներուն վրայ, ծանրանալով ազատ եւ անկախ սեփական հայրենիքի անհրաժեշտութեան վրայ: Բազմաթիւ օրինակներ յիշեց տապալած բռնապետութիւններէն, եւ յուսադրեց ժողովուրդը, հաւատքով նայիլ վաղուան յաղթանակին:

Մեր յարգելի ընկերը իր խօսքերը վերջացուց թելադրելով ներկաներուն Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը:

Հանդէսը վերջ գտաւ երգչախումբի մէկ երգով ու հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, իրենց հետ տանելով վառ յոյսեր:

X

Կ'իմանամ թէ Նազկատի Հայր. Միութեան Սէն - Շամօնի եւ Սէնթ - Էթիէնի մասնաճիւղը վերակազմուած է, այս առթիւ կը մաղթենք յաջողութիւն եւ յարատեւ աշխատանք:

Մ. Ազատ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 8 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Այս Կիրակի Յունիս 5ին, մեծ շուքով ու խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը: Գաղութիս երկսեռ հասարակութիւնը հոծ բազմութեամբ լեցուած էր Սալ տ'Արմօնի մէջ:

Սրահի սեւին, քանի մը օրիորդներ եռագոյն ժապաւէններ կը տեղաւորէին հանդիսականներու լանջակին վրայ:

Ժամը 2.30ն է, մեծ եռուզեռ, անհամբեր կը սպասուի վարագոյրի բացուելուն: Բեմին վրայ երեք տեղ եռագոյնի պաստառները, որոնց վըրայ գրուած էին հետեւեալ վերտառութիւնները՝ «Կեցցէ՛ միացեալ եւ անկախ Հայաստան», «Փա՛ռք զոհերուդ յիշատակին», «Յարգա՛նք նուիրական խորհրդանիշին»: Ականաւոր յեղափոխականներու մեծադիր նըկարները տեսարանին պերճանքը կը կազմէին: Բեմին աջ ու ձախ կողմերէն կը ծածանէր եռագոյնը:

Օրուան նախագահ ընկ. Տիգրան Չիքիճեան բացման խօսքը ընելու համար բեմ հրաւիրեց երբեմնի հայկական ծերունի ընկեր Մուրատ Մուրատեանը: Ընկերը յիշեց բոլոր այն հայկական կռիւները, որոնք կը մղուէին միայն հայրենիքի ազատագրութեան համար: «Հրայրը, Գէորգ Չաւուշը եւ բոլոր ծանօթ թէ անծանօթ խմբապետները լաւ համոզուած էին թէ իրենք չպիտի կրնան իրականացած տեսնել իրենց հետապնդած նպատակը, բայց քաջ գիտէին թէ յաջորդ սերունդը պիտի ողջունէր Հայոց աշխարհի լուսապայծառ Արեւը, ինչ որ իրականութիւն դարձաւ Մայիս 28ին: Թէ «Մայիս 28ը Դաշնակցութեան կը պատկանի», սխալ է, որովհետեւ Հայաստանի անկախութեան կռիւներուն կուսակցական խտրութիւն չկար, այլ Հայը մէկ մարդու պէս կանգնած էր իրգոյութիւնը պաշտպանելու համար: Հետեւաբար այս օրը կը պատկանի ամբողջ հայութեան»:

Նախագահին առաջարկին վրայ յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը: Պարբերաբար եղան երգ, մեներգ եւ արտասանութիւն: Խումբ մը փոքրիկներ զոյնզգոյն թուղթէ լաթեր հագած նախշուն թիթեռնիկներու պէս թրթռալով բեմ եկան, բեմը պարտէզի տեսք ունէր, իսկ փոքրիկները կանաչութիւններուն մէջ թաղուած մէկ մէկ ծաղիկ, իւրաքանչիւրը մեներգելով իր գովքը կը հիւսէր:

Այս տեսարանէն յետոյ կ'արժէր դիտել հայկական շուրջ-պարը նոյն խումբին կողմէ, թէեւ ճակատնուն վրայինը արուեստական՝ սակայն իրենք իսկական թիթեռնիկներ էին, կը թռչէին պարելով դէս ու դէն, բոլորը հաւասար չափով, յուզման եւ ուրախութեան արցունքներ խլելով ներկաներէն:

Շուրջ-պարէն անմիջապէս վերջ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէն մէկ-մէկ նարինջով վարձատրեց փոքրիկները, որուն ի շնորհակալութիւն մեր սիրուն թիթեռնիկները պար մը եւս աւելցուցին: Կ'արժէ հոս գնահատել ժրաջան աշխատութիւնը Օր. Մարի Տէյիրմէնճեանի, որ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կրցաւ տասնեակ մը փոքրիկներ բեմ հանել:

Քառորդ ժամ դադարէ վերջ Տիկ. Նուարդ Հէքիմեան մեներգեց «Ո՛չ, եղբա՛յր, ո՛չ, օտարէն չկայ յոյս»:

Ընկ. նախագահին հրաւէրին վրայ բեմ եկաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա. Ջամալեան: —Իմաստուն մը ըսեր է թէ «մարդու մը համար 3 ժամուան անկախութիւնը կը բաւէ, որպէսզի այդ կայծը անոր սրտին մէջ շարունակ բոցավառի»: Իսկ մենք ոչ թէ 3 ժամ, այլ ամբողջ երկուքուկէս տարի վայելեցինք այդ անկախութիւնը:

Ու թէեւ կորսնցուցինք անկախութիւնը, սակայն այսօր ունինք փոքրիկ Հայաստան մը 6 երկար դարերէ ի վեր երազուած սրբազան հայրենիքը, որ մեր զուրգուրանքի առարկան է, հոգ չէ թէ կառորակուած ըլլայ: Անոր սիրտը Երեւանը մեր ձեռքն է:

Մայիս 28ի արժէքը յաւերժացընելու համար երեք հիմնական կէտեր կան, որոնք կ'ուղեն ձեր ուշադրութեան յանձնել: Ա.— Առանց վարչաձեւ նկատի առնելու — միշտ ալ փոփոխական — օգնել մեր հայրենիքի վերաշինութեան ու բարգաւաճման բոլոր աշխատանքներուն: Բ.— Ամէն գնով աշխատիլ, քաղաքական թէ դիւանագիտական բոլոր միջոցները ի գործ դնել, ձախողեցնելու համար այն ձեռնարկները, որոնց տեղի կ'ունենան քայքայուած Թուրքիոյ վերաշինութեան ի նըպաստ: Գ.— Գերմարդկային ճիգ թափել արտասահման գտնուող 750 հազար հայութիւնը Հայ պահելու համար: Արտասահմանի մէջ Հայը հայ պահելու է իբրեւ արդար ժառանգորդները ամայացած Թրքահայաստանի»:

Ընկերոջ բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցաւ քրքջալիր զաւեշտ մը, «Երկու անվարժներ»:

Տեղի ունեցաւ աճուրդ որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Հանդէսը վերջացաւ ընկեր նախագահի փակման խօսքով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ Ազատութեան գաղափարի անշէջ կայծը հոգւոյն մէջ:

Հարգանցի

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Այո՛, բայց, սիրելի Սուրէն, չե՞ս կարծեր որ մենք մեծ սխալ մը կը գործենք այդ գործին տալով «նոր գաղափարականութեան» մը ձեւը, ժողովուրդին վրայ թողլով այն տըպաւորութիւնը թէ իրեն համար բոլորովին նոր ու դեռ անծանօթ կատարի մը կ'ուզենք տանիլ զինքը, մինչդեռ մեր ուզածը վերադարձ մըն է, պարզապէս, դէպի հինը, դէպի պատմական ոգին...

— Իրաւունք ունիս: Ամենավարժ ձին անգամ կը խրտչի, երբ սանձը անսովոր աղմուկով կը մօտեցնես բերնին... սխա՛լ մըն է... ժամանակը կը վանէ զայն...

— Եւ սակայն, տակաւին ունեցաւ իր գէշ հետեւանքը,

— ... որ ժողովուրդը, բնազդաբար, մեծ տարբերութիւն մը տեսաւ իր ու մեր միջեւ... մինչ պարզապէս միջոցի վերանուաճում մըն է մեր ըրածը.. Ալ ինչո՞ւ յարձակիլ եկեղեցիին...

— Որովհետեւ անիկա գլխաւոր խոչընդոտը եղաւ այդ ձգտումին...

— Ո՛չ. եկեղեցին պահեց հայ հոգին իր կամարներուն տակ, դարեր շարունակ. ու, մի՛ մոռնար որ, շատ քիչ թիւով թէեւ, կրկին կղերականներ էին, որ զայն զուրս՝ ժողովուրդին բերին...

— Արդվեանէն վերջ, սակայն:

— Այո՛. բայց, մինչեւ այդ՝ եկեղեցիէն դուրս հայ ժողովուրդ չկար արդէն...

— Ու այդ եկեղեցին շարունակ ըսաւ ժողովուրդին. — «Հայցեցէք եւ տացի ձեզ, խնդրեցէք եւ գտջիք»... Ու տուաւ մեզի, ահաւասիկ, միլիոնաւոր ժողովուրդի մը լաչակաւոր կամ փէսակիր մնացորդները, մէկմէկ մոմ ձեռքերնին...

— Բայց տակաւին հետեւանք է մեր ո՛ւշ վերադարձումին:

— Ընդհակառակն. մեր ուշ վերադարձումը արդիւնքն է այդ կրօնամիտ թմրածութեան: Այո՛, այո՛, իր լաւ կողմերուն հետ, իր անհրաժեշտ ու ճակատագրական ազդեցութիւնը ունեցած է մեր կեանքին վրայ:

— Օրինա՞կ:

— Նպաստած է մեր տիրապետուելու հանդուրժողութեան: Քրիստոնեայ դարձուցած է մեզ՝ Քրիստոսի խաչուելու պատրաստակամութեամբը...

— Ի՞նչ կ'ուզէիր, որ ըլլար, սակայն: Անցեալ օր Պալասանեանի Ազգ. Պատմութիւնը կը կարդայի: Անգամ մըն ալ համոզուեցայ որ Հայաստան մի՛շտ ալ պէտք ունեցեր է ապաւինելու իր եկեղեցիին...

— Այո՛, միշտ երկու իշխանութիւն է ունեցեր: Վռամշապուհի քով Սահակ մը, օրինակ: Բայց, այդ «Ամենայն Հայոց» բացատրութիւնը, որուն այնքան մեծ արժէք կուտանք մենք մինչեւ այսօր, մեր ժողովուրդին մէջ ստեղծած է դէպի հին ընդհանրակա՛ն իշխանութիւն մը ունեցած ըլլալու ինքնաբաւ հոգեբանութիւնը...

— Ու իր նպաստաւոր արդիւնքն է ունեցած...

— Ընդհակառա՛կն. այդ իշխանութիւնը իր ոգին պարտադրած է, իր էութիւնը, եւ ժողովուրդին ինքնիշխանութեան բնական տենչը բաւարարուած է: Ատոր համար է որ դարերու ընթացքին մենք ոչ միայն չափէն աւելի քրիստոնեայ ենք եղած, այլ եւ՝ աւելի շատ քրիստոնեայ, քան Հայ կամ՝ «հայ քրիստոնեայ», ինչպէս կ'ըսեն... օրինակ հայրս...

— Կը չափազանցես, Սուրէն:

— Երբեք. իբրեւ հայ ազգ ինչո՞վ պէտք է տարբերինք ուրիշ ազգերէ:

— Պատմութեամբ, լեզուով, ձգտումներով, վերջապէս...

— Աղէ՛կ. ի՞նչ է մեր վեց հարիւր տարուան պատմութիւնը. Ջա՛րդ, Ջա՛րդ, Ջա՛րդ... Ու անշարժ վիճակ մը: «Վախցիր այն Ջրէն, որ ոչ կը խշայ, ոչ ալ կը թշայ», կ'ըսէ մայրս: Լեզուն. երկու հանճարեղ մարդիկ գիր յօրինեցին, ու մեր եկեղեցին «գիւտ» որակեց զայն: Մինչեւ այսօր ալ այդպէս կ'ըսենք դպրոցներէ ներս: Կը յիշեմ, փոքր տղայ էի. մեր դպրոցի պատին վրայ աստուածային ձեռք մը կար մեր գիրերը գրող. մինչ բուն հեղինակը, ձեռքը կրծքին, «խնդրեցէք եւ տացի»ի ձեւն է առած... յանցաւոր չէ՞ եկեղեցին, ըսէ՛: Աւելի լա՞ւ չէր ըլլար, եթէ եկող գացող բոլո՛ր սերունդներուն սորվեցնէին թէ՝ հա՛յ միտքը ստեղծած է զայն, ու, փոխանակ Աստուծոյ ապաստանիլ սորվեցնելու, մեր մանկութեան մէջ ստեղծէին մեր ցեղին արժէքներուն վստահելու հոգեբանութիւն մը...

— Օհօ՛օ, այս որքա՛ն դառնութիւն կայ եղեր մէջդ, նախկին մօմակալ...

— Այո՛, մօրեղբայր... ատոր համար է որ այսօր շատ կը դժուարանանք նախ մեր ժողովուրդին յաղթել...

Մօտեցած էին Ռուբէնենց տանը, ու ներս մտան:

Սուրէն լռեց պահ մը: Երբ նստան,

— Բեգի Թօճաֆ բան մը պատմեց, — վերսկսաւ: Վերջին անգամ երբ Պոլիս էի, բարեկամուհիներէս մին Եսայեան վարժարանի մէկ հանդէսին տարաւ զիս: Սահակ - Մեսրոպի տօն էր: Է՛, գիտես, հայկական հանդէս է, վերջապէս երգ, արտասանութիւն, յետոյ, տնօրէնը ելաւ եւ օրուան մասին խօսեցաւ: Կ'ուզե՞ս որ Սահակն ու Մեսրոպը Սուրբերու կարգը դասէ:

— Այդպէս է, չէ՞...

— Ի սէ՛ր Աստուծոյ, մօրեղբայր, հրաժարինք այս սխալ դատումէն: Ինչի՞ս սուրբը. չըսե՞ս մեծագոյն պայքարողները: Մարդիկը վահան ըրին այդ գիրը: Բանակը պարտուած, ենթակայ երկիր, հզօր դրացիներ, գիրը հնարեցին ու պատնէշ դարձուցին վտանգին դէմ: Ճի՞ք չէ՞ այս քաղաքական մեծ ու անաղմուկ կռիւը մեր աշակերտութեան «հրաշք»ի ձեւով ներկայացնելը...

— Բայց չէ՞ որ եկեղեցին պահեց զայն:

— Թէ գի՛րը՝ եկեղեցին:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ընտրութեանց, յոյս յայտնելով որ նոր խորհրդարանին մէջ պիտի կազմուի բացարձակ մեծամասնութիւն մը, որ պիտի նպաստէ երկրին տնտեսական վերակազմութեան «քրիստոնէական, ազգային եւ ընկերային» հիմերու վրայ:

Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահը

Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ալի Ապէտ: Այս ընտրութիւնը ընդհանրապէս նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է: Ալի Ապէտ որ կը յուսացուի թէ պիտի կրնայ իրարու մօտեցնել ազգայնականներն ու չափաւորները իր կրթութիւնն առած է Պոլսոյ ֆրանսական վարժարանին մէջ եւ իրաւաբանութեան հետեւած է Փարիզի համալսարանին մէջ:

Եղած է՝ Ուաշինկթընի թրքական դեսպան եւ նոյն պաշտօնով կը պատրաստուէր մեկնիլ Հռոմ, երբ ծագեցաւ Սելանիկի յեղափոխութիւնը: Այն ատեն անցաւ Ֆրանսա ուր մնաց մինչեւ Սուրիոյ գրաւումը՝ ֆրանսական զօրախումբերու կողմէ:

Ամերիկեան հանրապետութեան նախագահը

Շիքակոյի մէջ, այսօր կը բացուի ամերիկեան հանրապետական կուսակցութեան համագումարը: Այս ժողովն է որ պիտի նշանակէ կուսակցութեան թեկնածուն՝ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մէջ եւ պիտի որդեգրէ պաշտօնական ծրագիրը, որուն շուրջ պիտի մղուի ընտրական պայքարը:

Կ'ենթադրուի թէ նախագահ Հուվըր կրկին թեկնածու պիտի նշանակուի նախագահութեան: Ծրագրին մէջ մացուելիք երկու տարբեր մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, — ոգելից ըմպելիի արգելքը եւ պարտքերը: Յայտնի է թէ խմելու արգելքին դէմ լայն շարժում մը սկսած է Ամերիկայի մէջ: Կարեւոր դէմքեր կը հաստատեն թէ խմելու արգելքը ձախողած է: Իսկ հանրապետական կուսակցութեան պատկանող բազմաթիւ անձեր կը պահանջեն որ ընտրողները իրենց խօսքն ըսեն արգելքին վերահաստատման կամ վերացման մասին: Զգտում կայ գտնելու միջին եղանակ մը, որ գոհացում տայ խմողներուն եւ չխմողներուն:

Գալով պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին, Ուաշինկթընի մէջ, կը կարծեն թէ եթէ եւրոպական պետութիւնները Լօզանի մէջ հատուցումները կապեն պատերազմական պարտքերուն, դժուար պիտի ըլլայ արգիլել որ ամերիկեան խորհրդարանը նոր որոշումով մը դէմ չարտայայտուի պարտքերու վրայ նոր զեղչի:

Ռուս-ճափոնական միջադէպ մը

Թոքիոյէն արուած լուրի մը համաձայն, ճափոնական շոգենաւ մը, փոթորիկի բռնուելով խրած է Քամչաթքայի եզերքը եւ այն պահուն որ ճափոնցի ձկնորսներ կը փորձէին օգնութեան հասնիլ աղէտեալներուն, բոլշեւիկեան պահակներ կրակ բացին անոնց վրայ: Բազմաթիւ ճափոնցիներ վիրաւորուեցան:

Էմիր Ֆէյզալ Էնկիւրիի մէջ

Մուսթաֆա Քէմալ ընդունելութիւն մը սարքեց Էնկիւրիի մէջ, ի պատիւ Հիճազի Էմիր Ֆայզալին: Ճաշկերոյթ մըն ալ տուաւ Թուրք արտաքին գործավարը:

Յոյն օդանաւորդներու դժգոհութիւնը

ԱԹԷՆՔ, 12 Յունիս.—Օդանաւորդ զօրավար Ստամիտիս ներկայացաւ օդանաւորդութեան նախարար Վասիլիատիսի եւ անոր ներկայացուց խնդրագիր մը, որ ստորագրուած է բարձրաստիճան բազմաթիւ սպաներու, եւ 30ի չափ հարիւրապետներու եւ տեղակալներու կողմէ: Խնդրարկուները կ'առաջարկեն սպասարկութենէ հեռացնել զօրավար մը եւ գնդապետ մը:

Նախարարը անմիջապէս որ ծանօթացաւ խնդրագրին բովանդակութեան, զօրավար Ստամիտիսի արգիլեց աւելի բացատրութիւններ տալ եւ հրամայեց մեկնիլ: Բոլոր ստորագրող սպաները պաշտօնանկ եղան:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԶԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Վ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կաւափեանց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռոստանի 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ *ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ*, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 Յուլիս կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

Երգչախումբ, ճազ-պանտ, արախիոն, պար: ձոխ պիւֆէ մաշկին գիներով

Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԱՆԻԿՈՒ ՊՈՒՍ ՔՈԼՈՆՊԻ Չէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Նաւզոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը յաջորդ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Ակումբի սրահը: Ստիպողական օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Ներկայ պիտի ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՆԻԿՈՒԻ Չէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:

Իսկ Ապառաժ խումբի ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
Գէորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. եւր. կեդր. կոմիտէի

եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութեան անդամ ընտրուած են Պ.Պ. Տ. Տէր Ներսէսեան, Ա. Մօղեան եւ Մալումեան:

Աղքատախնամը ստացած է ձեռամբ Վասմշապուհ եպիս. Բիպարեանի, Տիկ. Մարիամ Ճանիկեանէ (Անվէրս), իր հանգուցեալ զաւկին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՃԱՆԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 1500 ֆր. եւ ձեռամբ Պ. Գ. Բարունակեանէ, մի ոմն, հանգուցեալ ԱՐԱՄ ՏԷՏԷԵԱՆի մահուան առթիւ՝ 200 ֆրանք.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ Ա. Օ. Յանձնաժողովի հանգանակութիւնը.—

Նախորդ գումար 18460 ֆր.: Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղ 5000 ֆր.: Պ. Պ. Քէնճինտեան, Լ. Կիւմիւշկէրտան 300ական, Յ. Սարաճեան 250, Արշակեան, Կուկանօֆ 200ական, Զ. Խանդատեան 120, Պ. Ազապէյեան եղբ., Տիկ. Որբերեան, Թօփալեան, Էքսէրճեան, Սատարճեան, Տէր եւ տիկ. Նանիկ, Պ. Նաֆիլեան, Գույումճեան, Մարտիկեան, Ա. Հարենց, Ոմն, Ա. Ֆրէնկեան, Ոմն Բ. Ճէօհէրեան, 100ական, Յ. Տէյիրմէնճեան (Gilsons), Ոմն, Ժ. Գարաեան, Մ. Աստուրեան, Ս. Տէօքմէճեան, Ա. Նէճաթի, Որբերեան, Գայմագեան, Վ. Մալէզեան, Մանուկեան եղբարք, Բ. Էրիմեան, Տիկ. Ազամեան, Պ. Օ. Դանիէլեան, Օ. Եռամեան, Արսէնեան եղբարք, Պուճուլեան, Գարահանեան, Բ. Տէօվլէթեան, Օ. Նաշալեան, Պ. Զաքըճեան, Մ. Հայրապետեան, Գաբրիէլեան, Ստեփանեան 50ական, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ պնակէն 296.65, գումար 27,426 ֆր. 65 սանթիմ:

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել գանձապահի հասցէին՝ Kh. Kébabdjian, 14 rue Jean Bart, Courbevoie, (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրիգոր Զուլճեան որ կը բնակէր Rue Jules-Verne, Sevran, (S. et O.). Իմացնել իր եղբօր՝ Տիրան Զուլճեանի, 44 Rue Dounave, Choumen, Bulgarie.

— Հմայեակ Ճոլեան կը փնտռէ իր կինը՝ Մարիամ, աղջիկը՝ Իմաստուհի-Ազաւնի 30 տարեկան, որդիները՝ Հայկ (28 տարեկան), Աւագ 26, Առաքել 22: 1914ին աքսորուած են Քէմախի կողմերը: Անկէց ի վեր լուր չկայ իրենց մասին: Կը խնդրուի իմացնել Հմայեակ Ճոլեանի, 11 rue Gerbevillers, Le Creusot, (S. et L.). France.

— Կը փնտռուի Գում - Գափուցի (Պոլիս) Պ. Ժիրայր Գասպարեան (այլ անուամբ Սիրունեան) 29 տարեկան, peintre décorateur, որ 4 ամիս առաջ Նիսէն մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ: Իր ծնողքը կը գտնուի, Պոլիս եւ շատ մտահոգ են իրենց որդւոյն մասին: Վերջերս Ժիրայր կը տառապէր մտային հիւանդութենէ: Զինքը տեսնողներէն եւ իր մասին որեւէ լուր ունեցողներէ կը խնդրուի անմիջապէս լուր տալ՝ Barouyr Hovnanianի, 19 Ave. Petit Fabron, Nice.

— Կը փնտռուի Կիւրլէյի (Պրուսա) Մարիամ Պօյաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՕՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

«ԵՐԱԶԱՀԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ»

որ կը պարունակէ 10 հազար երազներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ երազահան, Լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

դիմել գրավաճառ Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, 13 Rue des Dominicaines, Marseille կամ ուղղակի հրատարակիչ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, 299 Rue de Lyon, Marseille.

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ *սրճարանին մէջ*

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի հիւանդութ. տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիր. առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեռներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *Նոր Պոմօնի օդասուն թաղին մէջ 2 խանութ, 4 սենեակ խոհանոցով, ջուր, ելեքտրականութիւն: Դիմել սեփականատիրոջ՝* Կարապետ Նալպանտեանի, 50 Bld. de Pins La Rosier: Beaumont, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Դէ՛, չմոռանաք, որ պէտք է թաք կենաք, երբ վաղ առաւօտ մաքսատան պաշտօնեաները նայելու գան: Հանգիստ մնացէք, մուկի նման, մինչեւ դուրս գանք ծովը: Ես ձեզ իմաց կը տամ, երբ կարելի է դուրս գալ: Մէկ էլ տեսէք որ նաւապետի աչքովը չընկնէք: Ուրիշ ոչինչ: Առէք ձեր ջուրը: Գիշեր բարի:

Կափարիչը փակեց, եւ Արթուր մի ապահով տեղ դնելով իր խմիչքը, բարձրացաւ խղի մի ղարդակ տակառի վրայ եւ սկսեց իր չոր հացն ու աղած միսը ուտելու: Ցետոյ պառկեց կեղտոտ յատակին եւ իր երեխայութիւնից ի վեր առաջին անգամ քնեց առանց աղօթքի: Մկները վազվզում էին մութի մէջ նրա շուրջը, բայց ոչ նրանց աներես ծլծլոցը, ոչ նաւի ճօճքը, ոչ ճարպի սոսկալի հոտը, ոչ էլ նոյն իսկ առաջիկայ ծովային հիւանդութեան վախը չէին խանգարում նրա քունը: Նա չէր մտածում այդ բոլորի մասին, ինչպէս եւ չէր մտածում այն բոլոր ջարդուած ու խայտառակուած կուռքերի մասին, որոնք դեռ մի օր առաջ նրա երկրպագութեան առարկան էին:

— :-: —

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՏԱՍՆԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

I

1846 թւի մի յուլիսեան երեկոյ պրոֆէսօր Ֆաբրիցիի մի քանի ծանօթները հաւաքուել էին նրա մօտ խօսակցելու համար իրենց ապագայ քաղաքական գործունէութեան ծրագրի մասին:

Ներկայ եղողներից ոմանք պատկանում էին Մացցինիի կուսակցութեանը եւ կտրուկ պաշտպանում էին Իտալիայի միութիւնը ու պահանջում էին ժողովրդական հասարակապետութիւն: Միւսները կողմնակից էին սահմանադրական միապետութեան, կամ զանազան երանգի ազատականներ էին: Մի կէտում միայն համաձայն էին ամէնքը. եւ այդ կէտն էր բոլորի դժգոհութիւնը Թոսկանական գրաքննութիւնից: Եւ ահա ամէնքից սիրուած պրոֆէսօրը կանչել էր իր ընկերակիցներին, յուսալով որ գոնէ այս հարցում կարող էին խօսել միմեանց հետ զանազան ընդդիմադիր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները առանց անհրաժեշտ վէճերի:

Հազիւ երկու շաբաթ էր անցել միայն Պիոս Թ.ի այն նշանաւոր ընդհ. ներումից, որ տուել էր նա գահը բարձրանալիս պապական նահանգի բոլոր քաղաքական յանցաւորներին: Բայց դրա առաջացրած ազատամիտ ոգեւորութեան ալիքը ողողել էր արդէն ամբողջ Իտալիան: Թոսկանայում նոյն իսկ կառավարութիւնը յուզման մէջ էր այդ անսովոր դէպքի պատճառով: Պրոֆէսօր Ֆաբրիցիին ու այդ մի քանի ուրիշ Ֆլօրէնդացիներին շատ յարմար էր թւում վայրկեանը մի յանդուգն փորձ անելու տպագրական օրէնքների փոփոխումը ձեռք բերելու նպատակով:

— Ի հարկէ, — ասել էր Թատերգու Լեգան, երբ առաջին անգամ նրան խօսել էին այդ առթիւ: — Անկարելի է լրագիր հրատարակելու ձեռնարկել, մինչեւ որ չփոխեն տպագրական օրէնքները: Մի թիւ անգամ չի կարելի հրատարակել: Բայց մենք արդի գրաքննական պայմաններումն իսկ կարող ենք տպագրել առանձին առանձին գրքոյկներ, եւ քանի շուտ սկսենք, այնքան շուտ կը հասնենք բարենորոգումների:

Եւ նա բացատրում էր հիմա Ֆաբրիցիի աշխատանոցում, թէ ի՛նչ գիրք էին բռնելու ազատամիտ գրագէտները:

— Կասկած չկայ, — խօսքի մէջ մըտաւ ներկայ եղողներից մէկը, մի ալեւոր փաստաբան իր ձիգ ու ձիգ խօսւածքով. — կասկած չկայ, որ մենք այս կամ այն ձեւով պէտք է օգտւենք վայրկեանից: Մենք դժւար կը ճարենք մի ուրիշ այսպէս յարմար բայէ լուրջ բարենորոգումներ մացնելու համար: Միայն ես չեմ հաւատում պամֆլէտների բերած օգտին. նրանք գրգռում ու վախեցնում են կառավարութիւնը, փոխանակ մեր կողմը հակելու. իսկ մենք, ինկապէս ասած, չէ՞ որ միայն դրան ենք ձգտում: Հէնց որ կառավարութիւնը նկատէ մեզ իբրեւ վտանգաւոր խռովարարներ, մենք այլ եւս չենք կարող յոյս դնել նրա օժանդակութեան վրայ:

— Ուրեմն ի՞նչ պէտք է անենք ձեր կարծիքով:

— Մի ուղերձ տանք:

— Մեծ դուքի՞ն:

— Այո՛. խնդրենք նրանից մամուլի լայն ազատութիւն:

Սուր հայեացքով ու թխահեր մի մարդ, որ նստած էր լուսամուտի մօտ՝ ծիծաղելով դարձաւ խօսողներին:

— Շատ բան կը ստանաք ձեր ուղերձով: Րէնցիի գործի ելքը գոնէ պէտք է բժշկէր մեզ այդ տեսակ երազներից:

— Ես նոյնքան եմ ցաւում, որքան եւ դուք, պարոն, որ չի կարողացանք Րէնցիի յանձնումը արգիլել: Անախորժ բաներ ասել չեմ ուզում, բայց եւ այնպէս անկարող եմ չխորհելու, որ մեր անյաջողութեան պատճառը մեր մի քանի անդամների անհամբեր ու տաքարիւն լինելն էր: Ես ի հարկէ վճռականութիւն չէի ունենալ:

— Բոլոր պիէմոնտցիք երբեք ոչ մի բանի վճռականութիւն չունին. — սուր ընդհատեց նրան թխահերը: — Զգիտեմ ինչն էք դուք տաքարիւն անուանում ու անհամբեր: Մեր ուղարկած խոհեմ ուղերձների չա՞փը: Թոսկանայում ու Պիէմոնտում դա կարելի է անհամբերութիւն է համարւում, սակայն մենք նիապոլցիքս այլ կերպ ենք դատում:

— Բարեբախտաբար, — նկատեց պիէմոնտեցին, — նիապոլցիների գործունէութիւնը նիապոլումն է միայն:

— Թողէք, պարոնն՛եր, թողէք, խնդրեմ. — միջամտեց պրոֆէսօրը: — Նիապոլեան բարքերը ինքնին շատ լաւ են, այնպէս ինչպէս եւ պիէմոնտցինները: Բայց մենք այժմ Թոսկանայումն ենք, իսկ Թոսկանայում սիրում են գործի էութեամբը զբաղւել: Գրասինին ուղերձի կողմնակից է, իսկ Գալլին ընդհակառակը: Իսկ ի՞նչ է ձեր կարծիքը դոկտոր Րիքարդօ:

(Շար.)

■■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1932
15 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1906 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ԱՌՋԵՒ

Գաղութները կը գտնուին համայնավար վտանգին առջեւ: վտանգ մը որ անշուշտ, ճարտար վարուեթեամբ կը խուսափի տակաւին իր դիմակը բանալէ լոյսին, կը վարանի առ այժմ իր ազեղ ու բիրտ ճշմարտութիւնը ցուցադրելու պոռոտ հպարտութեամբ, ինչպէս անդին՝ աշխարհի վեցերորդ մասին մէջ, ուր մարդկութիւն մը կը տառապի, կը հիւծի ու կը քաշէ իր մեղկութիւնը:

Դեռ ահազանգ չենք հնչեցներ: Բայց չենք տատանիր արդէն իսկ՝ իր բուն իմաստով՝ վտանգ կոչելու շարժում մը, որ գիտէ սպրդիլ, սողոսկիլ, ի հարկին՝ կծկուիլ ու տարածուիլ, գոյն ու դէմք փոխել՝ պարագային ու միջավայրին համաձայն. բայց միշտ քալել դէպ ի իր քայքայման նպատակը:

Համայնավարութիւնը գաղթահայութեան չի ներկայանար այնպէս, ինչպէս որ եւ է պետական ազգի: Մեր գոյութեան հիմերը խրած աշխարհի բոլոր մասերուն վրայ, կը տեւենք ազգային հոգիի մնացորդ ուժով մը, բարոյական կապերով՝ որոնք կրնան դիւրաւ մաշիլ՝ օտար հզօր քաղաքակրթութիւններու շփումէն: Գաղթահայ կեանքը նմանցուցէք հիւանդկախ մանուկի մը, որուն գոյութիւնը կը կարօտի անընդհատ գուրգուրանքի եւ հսկողութեան:

Համայնավարը, աւելի քան որ եւ է օտար ազդեցութիւն, աւելի քան որ եւ է աննպաստ պայման, այդ կեանքին դէմ է որ կը գայ իր ձգտումով, ըմբռնումով ու բնազդով ալ:

Ու դժբախտաբար, օժանդակներ կը գտնէ նոյն իսկ անոնց մէջ, որոնք ամէնէն աւելի իրաւունք ունենալ կը յաւակնին երդուըննալու ազգային սրբութիւններով: Պահ մը անդրադարձում, կացութեան վրայ կարճ խորհրդածութիւն մը, պիտի բաւէին սակայն ամէնէն յամառին իսկ աչքը բանալու վտանգին հետեւանքներուն վրայ:

Ըսած ենք եւ կը կրկնենք թէ համայնավարութիւնը, ըստ էութեան՝ իբր ընկերային շարժում, այդքան մեծ վտանգ չպիտի նկատէինք մեզ համար, եթէ կենսական յանեգոյն անդրադարձումներ չունենար գաղթական զանգուածներու գոյութեան վրայ:

Իբր օտար երկիրներու ապաստանեալ բնակիչ, ոչ միայն բռնադատուած ենք յարգելու տեղական օրէնքները, այլ նաեւ, շատ բան զիջելու մեր մարդկային բնական ու տարրական իրաւունքներէն:

Իսկ համայնավարը՝ ո՛չ միայն չի վարանիր Հայը հանելու Հայուն դէմ զինելով մէկը, կամ Հայը գրգռելով օտարին դէմ, որուն հողին վրայ կը քաշկռտէ գաղթականի ցաւատանջ կեանքը, այլ նաեւ, սկսած է իր սադրանքներուն գործիք դարձնել օտար ձեռքեր: Փաստեր շատ կան: Ստորնութիւնը այդտեղ կանգ չառներ անշուշտ, անգամ մը որ ծայր տայ:

Ու հայ համայնավարը կը յարձակի մանաւանդ մատղաշ հոգիներու վրայ: Ազգային հիմնական ու ամուր կրթութենէ զուրկ մեր պատանիները ամէնէն դիւրին որսն են կարմիր ներշնչումներու եւ գրգռութիւններու: Եւ մինչ համայնավարը քայքայման ու պառակտումի իր սերմերը կը ցանէ պատրաստուած, կազմակերպուած ու քաջալերուած որոշ տարրերու մեղկութենէն ու անփութութենէն, գաղութները կը մնան անզէն, զուրկ հակազդեցութեան նախնական միջոցներէ:

Իբր պետական ազգ մեր ազատ սահմաններուն մէջ՝ պիտի կրնայինք դիմել ամէն միջոցի որ կոչուած է խափանելու չարիքը: Բայց իբր գաղթական ժողովուրդ՝ որ իր գոյութեան անդոհանքովը կը տառապի օտար օրէնքներու քմահաճոյքին տակ, մենք մեզի ոչ իսկ իրաւունքը կուտանք օտար արդարութեան մատնանշելու հայ կեանքի դաւադիրները: Մեր հպարտ խղճահարութիւնը կը կազմէ մեր տկարութիւնը եւ տաւելագոյն չափով կը շահագործուի հայ համայնավարին կողմէ, որ առանց յայտնուելու իր ոճով ու դէմքով, կը զգացնէ իր ներկայութիւնը ամէն տեղ, ուր հայ կորիզ մը կը նստի փուշի վրայ:

Բայց խորհելէ առաջ վտանգին դէմ պայքարի եղանակներուն մասին, պէտք է քրքրել ու երեւան հանել դեռ ուրիշ պատճառներ՝ որոնք տաւելապէս կը նպաստեն շարժումին զարգացման:

Կարմիր բջիջները որ կազմուած են ու կը գործեն զանազան գաղութներու մէջ, իրենց օժանդակ կը գտնեն որոշ տարրերու թուլութիւնն ու երկերեսութիւնը: Բայց ի Դաշնակցութենէն, գաղութներու մէջ չենք տեսներ ուրիշ կազմակերպութիւն, որ վտանգը քրքրէ իբր վտանգ նախ, առանց քովնտի նկատումներու եւ վարանումներու:

Հայ համայնավարը՝ յաջողած է գաղութներու մէջ ստեղծել իրեն համար նպաստաւոր շփոթութիւն մը: Հայաստանի գոյութիւնն՝ անկախ իր խորհրդային վարչաձեւէն, եւ անոր օժանդակութեան պէտքը վարպետօրէն կցած է իր գործունէութեան:

Ասկից՝ գիտումնաւոր թէ իրական միամտութիւնը կարգ մը տարրերու, որոնք հայ համայնավարին մէջ՝ նախ կը տեսնեն Հայաստանի գոյութեան պահապանն ու անոր օգնութեան առաքեալը: Հեռու են դեռ զանազանելէ թէ ո՞ւր կը սկսի համայնավարութիւնը՝ գաղութներու համար իբր վտանգ, եւ ո՞ւր Հայաստանի օգնութիւնը՝ իբր գաղութներու փրկութեան ելք:

Մեր դիրքը հանդէպ համայնավար շարժումին ու Հայաստանի կառավարութեան գաղտնիք չէ: Գաղտնիք չէ նաեւ մեր տեսակէտը «Հօկ» կոչուած խայտառակ հասանքին դէմ, որ պաշտօնական ու վաւերացուած մենաշնորհեալն ըլլալ կը թուի Հայաստանի օգնութեան գործին:

Բայց Հայաստանի գոյութեան պահպանումը՝ ու անոր օգնութիւնը որքա՜ն ալ մօտիկ ըլլան մեր սրտին, չենք կրնար կամաւոր կոյր դառնալ ու չհաստատել թէ Հօկ ու համայնավար կը քալեն ձեռք ձեռքի ու կը զօրանան իրարու կռնակ տուած:

Պէտք է, ուրեմն, միանգամ ընդմիշտ, յստակօրէն փարատենք Հօկի ու համայնավարի այս շփոթութիւնը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈԳԵԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

— :-: —

Մայիս 28ը եթէ շատերուն համար քաղաքական հպարտութեան օր մը կամ «պատմական խոշորագոյն թուական» մըն է, ոմանց համար ալ հոգեկան տագնապի նշանակութիւնը ստացած է առնել:

Եգիպտոսի «Արեւ» թերթը, որ ռամկավարներու օրկանն է, կ՚ապրի այդ տագնապը իր Մայիս 28ի խմբագրականով: Տարուան 365 օրերը տօնակատարելով կը յատկացնեն զանազան տօներուն: Սակայն միշտ առձեռն քանի մը տօներ պատրաստ կը պահեն, որպէս զի երբ Մայիս 28ի խմբագրականը գրելու հարկադրուին, այդ օրը առանց տօնական խմբագրականի չմնան:

Մայիս 28ի անկախութեան տօնը մղձաւանջ մըն է այդ մարդոց. չեն կրնար նոյն իսկ լռութեամբ անցնիլ, ու ստիպուած են տօն մը գտնել այդ օրուան համար:

Այս տարուան «Արեւ»ի Մայիս 28ի խմբագրականը կը կրէ հետեւեալ վերնագիրը.

«*Տօն Կաթողիկէ Էջմիածնի*»:

Մարդը ըսել կ՚ուզէ, — դուք Մայիս 28ը կը տօնէք եւ հայկական պետութեան հիմնաւորութիւնը կը պանծացնէք, մենք ալ մեզի համար տօն մը կրնանք ճարել:

Ու կը գրէ.

«*Էջմիածնի տօնը կրկնապէս նշանակելի է մեզի համար: Անիկա, եթէ կ՚ուզէք* պետական *տօն մըն է*»:

Բայց պետական տօնը դրօշի մը պէտք ունի, իսկ եռագոյնը այս մարդոց տանջալի եռք մը կը պատճառէ: Ուրեմն, պէտք է դրօշակ մը գտնել:

«Արեւ»ը այդ ալ գտած է.

«*Այսօր Էջմիածինը կը մնայ զարձեալ Արարատեան Մայր Աթոռ, որով հետեւ այդ Աթոռին վրայ կը ծածանի հայ կառավարութեան մը դրօշակը*»:

Եղաւ: Հոգեկան տագնապները մարդոց կը մղեն չնախատեսնուած գիւտեր ընելու: Շատ չանցած, ռամկավարները պիտի կրնան համոզել հայ բոլշեւիկները այն մասին թէ՝ Լուսաւորիչը դեռ Գ. դարուն Գ. ինտէրնասիոնալի առաջին հիմնադիրն եղած է:

Ես կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ «Արեւ»ը այս տարի, այդքան հեռուները դեգերած է՝ Մայիս 28ի օրը լեցնելու համար, քանի որ Մայիս 28ին, Եգիպտացի Իպրահիմ փաշային հարիւրամեակը կար իր քթին տակ:

ՐԻՎԱՐԷՑ

ԷՐԻՕ-ՄԱՔՏՈՆԱԼՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Փարիզի մէջ ունեցած տեսակցութիւնը՝ Ֆրանսայի վարչապետին հետ, նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ: Ֆրանսական պաշտօնական զեկոյցը իր բովանդակութեամբ, Մաքտօնալտի յայտարարութիւնները մամուլի ներկայացուցիչներուն, երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն մտերմական յարաբերութիւնները նպաստած են լաւատեսութեամբ սպասելու դրուած հարցերու լաւագոյն լուծման:

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պարսկաստանի պալատական նախարար Թէյմուրթաշ եւ արտաքին նախարարը՝ հրաւէր ստացած են Թուրքիա այցելելու յառաջիկայ աշնան: Միայն արտաքին նախարարն է որ ընդունած է այցելութեան հրաւէրը:

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին: Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ, կռիւները անպակաս են: Վերջին երեք օրերու ընթացքին, սպաննուած են 3 հոգի, իսկ բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած:

Ներկայիս, խռովութեանց զոհերու թիւն է 200 սպաննեալ եւ 2000 վիրաւոր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ռուսական նուէրներ Թուրքիոյ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 13 Յունիս. — Խորհրդային բանակին կողմէ Թուրքիոյ նուիրուած 10 երկրագործական մեքենաներ (թրաքթէօր) հինգ հրասայլ, 2 մեծ ինքնաշարժներ մասնաւորաբար շինուած զինուորներու փոխադրութեան համար, եւ զրահապատ ինքնաշարժ մը Պոլիս հասան:

Կը կարծուի թէ մօտ օրէն Թուրքիա պիտի դրկուին, նաեւ, Ռուսիոյ մէջ շինուած հրասայլեր:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Գերմանիա եւ հատուցումները

Լօզանի համաժողովին գերման պատուիրակները մեկնեցան: Անոնց հետ մեկնեցաւ նաեւ գերման վարչապետը Ֆոն Փափէն, որ կ՚ուզէ մասնակցիլ առաջին բանակցութիւններուն:

Գերման կառավարութիւնը որ Լօզանի ժողովին աշխատանքներուն մասին, այնքան լաւատես չէ, որքան ֆրանսական եւ անգլիական շրջանակները, ֆրանսական եւ անգլիական մամուլի եզրակացութեանց հանդէպ սկեպտիկ է:

Գերմանիա կը շարունակէ պնդել թէ երկրին նիւթական կացութիւնը այնքան ծանր է որ, կարելի չէ ընդունիլ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը՝ նոյն իսկ վճարումներու ամբողջական յետաձգումով, ու պէտքը կը շեշտէ վերջնական կարգադրութեան մը՝ որ հիմնուած ըլլայ հատուցումներու ջնջման վրայ:

Ֆոն Փափէն որ քանի մը օր պիտի մնայ Ժընեւ, պիտի պաշտպանէ ուրեմն, տեսակէտը որ իր նախորդինն էր՝ Պրիւնինկինը, եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի վարչապետներու հետ սկզբնական հանդիպումներ ունենալէ յետոյ, բանակցութեանց ղեկավարութիւնը պիտի յանձնէ արտաքին նախարարին:

Կը կարծուի սակայն թէ, համաձայն գերման նախարարաց խորհուրդին մէջ ընդունուած ուղեծի մը, գերման պատուիրակները յամառօրէն չպիտի պնդեն վերջնական կարգադրութեան, այսինքն հատուցումներու ջնջման վրայ եւ կամ աւելի ճիշդը, պիտի հետեւին բանակցութեանց եւ խորհրդակցութեանց ընթացքին, իրենց վերջնական պահանջը բանաձեւելու համար:

ՀԻԹԼԷՐ ԿԸ ՃԱՌԷ

Վորմսի մէջ, ընտրական ճառ մը խօսելով, Հիթլէր ըսաւ. — Կամուրջ մը ստեղծել ընկերվարութեան եւ ազգային ընկերվարութեան միջեւ, ահա իրականացնելիք ամէնէն կարեւոր գործը:

Հիթլէր աւելցուց նաեւ թէ անհրաժեշտ է իրարու կապել գերման բանուորներն ու երկրագործները: Իսկ իր տեղակալներէն մէկը, դարձեալ, ճառի մը մէջ յայտնեց թէ անմիջապէս որ Հիթլէրեանները կառավարութեան ղեկը ձեռք առնեն, պիտի հաստատեն գերագոյն ատեան մը, որուն գործը պիտի ըլլայ լոյս սփռել՝ պատերազմի ընթացքին եւ պատերազմէն յետոյ՝ Գերմանիոյ մէջ պատահած կարգ մը դէպքերու վրայ: Պատերազմի ընթացքին, ըսաւ, գերման կառավարութիւնները չկրցան ժողովուրդին հասկնել կացութեան ծանրութիւնը և պատերազմը կորսնցուցինք ելմտական մեքենայութիւններով, ինչպէս նաեւ շնորհիւ դասալիքներու եւ ըմբոստներու:

ՀԻԹԼԷՐԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Կը յիշուի թէ Ապրիլ 13ի հրամանագրով մը, Պրիւնինկ կազմալուծուած կը յայտարարէր Հիթլէրի մարտական խումբերը: Ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը, նոր հրովարտակով մը, կ՚արտօնէ Հիթլէրեան խումբերու վերակազմութիւնը:

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐԵՐ

Գերման պատուիրակութեան Լօզան մեկնումէն առաջ, Հինտէնպուրկ ստորագրեց նոր հրամանագիր մը, որ կը ձգտի հայթայթել մէկ միլիառ մարք, ելեւմուտքի բացը գոցելու համար:

Հրամանագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները: Ամէնէն առաջ, 520 միլիոն մարքի նուազում մը կը կատարուի անգործներու յատկացուած գումարներուն վրայ: Այս նպատակով՝ անգործութեան ապահովագրութեան սնտուկը իր վճարումները պիտի կրճատէ 23 առ 100, պետական գանձը 10 առ 100 իսկ բարեգործական հաստատութիւնները 15 առ 100:

Հակառակ ասոր, անգործութեան ապահովագրութեան սնտուկը, դարձեալ բաց մը պիտի ունենայ 400 միլիոնի: Այդ բացը պիտի գոցուի յատուկ տուրքով մը որ պիտի կոչուի «անգործութեան տուրք»: Այս տուրքը պիտի մտնէ օրավարձքերու վրայ ընդհանուր տուրքին մէջ:

Ասկից զատ, կառավարութիւնը տուրքի կ՚ենթարկէ նաեւ աղը: Այս տուրքէն կը յուսայ ապահովել՝ տարեկան 40 միլիոնի հասոյթ մը:

Մուսոլինիի դէմ անաքիստական փորձը

Կը յիշուի թէ Հռոմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեր էր Սպարտէրոթթօ անուն մէկը, որուն վրայէն գտնուեր էր ատրճանակ մը եւ մէկ քանի ռումբ: Հարցաքննութեան ընթացքին, Սպարտէրոթթօ խոստովաներ էր թէ կ՚ուզէր սպաննել Մուսոլինին, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ թագաւորն ու թագուհին:

Սպարտէրոթթոյի դատավարութիւնը պիտի կատարուի վաղը: Իտալական թերթ մը կը հրատարակէ անոր խոստովանութիւնները: Խոստովանած է թէ զէնքը յարաբերութեան դրած են Պրիւքսէլ բնակող Իտալացիի մը հետ, որ իր կարգին, զէնքը ներկայացուցած է Լոնտոնի հակաֆաշիստ շրջանակներուն:

Ոստիկանութիւնը կարգ մը լուսանկարներ ներկայացուց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական տնօրէնութիւնները քննութիւններ կը կատարեն օտարականներուն արհեստ եւ առեւտուր արգիլող նոր օրէնքին գործադրութեան շուրջ: Այս երկու տնօրէնութիւնները այժմէն սկսած են պատրաստել գործարաններու եւ հաստատութիւններու մէջ աշխատող օտարահպատակներու ցուցակը: Շատ մը օտարներ, որոնք տարիներէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ կ՚աշխատին, փափաք յայտնած են Թրքահպատակութիւնը ընդունելու:

ՄԱՆՉՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ճափոնական մէկ քանի կուսակցութիւններ միացած, որոշած են խորհրդարանին ներկայացնել բանաձեւ մը, ճնշելով կառավարութեան վրայ՝ որ ճանչնայ մանչուրիական նոր կառավարութիւնը:

Կառավարութիւնը դէմ չէ այդ նպատակին, սակայն կը կարծուի թէ յարմար չի նկատեր նման որոշում մը տալ, Ազգերու Դաշնակցութեան Մանչուրիոյ քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին հրատարակումէն առաջ:

Եթովպիոյ նախկին կայսրը ձերբակալուած

Գրեր էինք թէ Եթովպիոյ նախկին կայսրը որ 1917ին գահէն վար առնուած էր եւ այդ թուականէն ի վեր՝ հսկողութեան տակ կ՚ապրէր, յաջողեր էր փախիլ եւ ապստամբիլ անմատչելի շրջաններ: Եթովպիոյ պատերազմական նախարարը որ կարեւոր ուժերու գլուխն անցած, մեկներ էր զայն հետապնդելու, յաջողած է գերի բռնել:

Ճափոն կը յարձակի

Թոքիոյէն տրուած լուրերու համաձայն, ճափոնական զօրախումբերը ընդհանուր յարձակողականի սկսան չինական ուժերուն դէմ, որոնք կը գրաւեն Ցիցիքար – Բօշան երկաթուղիին հիւսիսային շրջանը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Սուրիոյ մարզպանը տնտեսական տեղեկագիր մը պատրաստած է որմէ կը քաղենք հետեւեալ կարեւոր կէտերը. —

1932 տարուան հովանաւորեալ երկիրներու կառավարութեանց պիւտճէներն են. Սուրիա՝ 9,246,789 ս. ոսկի, Ալեքսանտրէթ Սանճագ՝ 1 միլիոն 380, 789 ս. ոսկի, Ճէպէլ Տրիւզ՝ 372,600 ս. ոսկի, Լաթաքիա՝ 1 միլիոն 291,000 ս. ոսկի Լիբանան՝ 5 միլիոն 109,000 ս. ոսկի:

Այս տարի Լաթաքիոյ մէջ ցանուած է 3000 հեկտար բամպակ, մինչդեռ անցեալ տարի 6000 հեկտար ցանուած էր: 2800 հեկտար ծխախոտ ցանուած է Լիբանանի մէջ. իսկ Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ մեծ ջանքեր կը թափուին ծխախոտի մշակութիւնը տարածելու համար: Լիբանանի մէջ 1200 հեկտար ոսպ ցանուած է այս տարի, 1650 հեկտար սիսեռ, 1850 հեկտար լուբիա:

Սուրիոյ մէջ ցանուած է 13000 հեկտար ոսպ, 7318 հեկտար սիսեռ, 4350 հեկտար լուբիա, 9955 հեկտար պիստակ: Լաթաքիոյ մէջ ցանուած է 1800 հեկտար ոսպ, 1300 հեկտար սիսեռ, 800 հեկտար լուբիա:

1932 տարուան առաջին երեք ամսուան ընթացքին Լիբանանի մէջ արտադրուած է 1878 ծրար բամպակի մանած թիւ 16, դարձեալ թիւ 20էն 12226 ծրար: Ջիմէնթօ արտադրուած է 4610 թոն, մորթեղէն 20,000 օխա, գուլպայ 8500 տիւզինէ, մետաքս 100 պալիա, մաքարօնի 124,747 քիլօ, պիւսքիթ՝ 25,000 տուփ, ալիւր՝ 12 հազար թոն, սիկար՝ 180 միլիոն, օճառ՝ 1500 թոն:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

Լոնտոնի ժողովրդական մէկ թաղին մէջ, խումբ մը անգործներ յարձակում գործեցին ոստիկանի մը վրայ: Ուրիշ ոստիկաններ օգնութեան հասնելով, վեց հոգի ձերբակալեցին:

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հանրային կեանքի հայելին է մամուլը: Անշուշտ: Դժուար է վիճիլ այս ճշմարտութեան դէմ, որովհետեւ եթէ մամուլը ամբողջ կեանքը չի պատկերացներ, այսու հանդերձ կեանքի շատ մը կողմերը աւելի խտացած գոյներով կը ներկայացնէ: Վերջապէս կեանքի հայելին է, մամուլը իր տասնեակ տարիներու արշաւին մէջ այդ իրաւունքը ստացած է: Ու մենք կը վազենք մամուլին, ամէն օր, մեր կեանքի պատկերը հոն տեսնելու համար:

Կը կարդաք հայ մամուլը. գոնէ այս տողերը կարդացողները մամուլին կը հետեւին: Բայց գիտէ՞ք թէ որքան միակողմանի պատկեր մը կը ստանաք հայկական կեանքէն, որ այնքան ցրուած է:

Հայկական գաղութներու հեռաւորութիւնը, տեղական հոգերը եւ հոգերանութիւնը թէեւ առանձին բնոյթ մը կուտան մեր թերթերուն, բայց անոնք, շատ անգամ կորսուելով իրենց միջավայրէն՝ համահայկական դէպքերն ու երեւոյթները քննութեան ու տեղեկատուութեան նիւթ կը դարձնեն: Այնպէս որ հայ թերթերու մեծ մասը թ'ւ տեղական թ'ւ համազգային նկարագիր մը ունին: Ինչ որ անհրաժեշտ է եւ օգտակար: Այս կապակցութեամբ, շնորհիւ թերթերու փոխանակութեան, հայ կեանքի այդ հայելիով, կարելի պիտի ըլլար ընդհանուր մթնոլորտ մը ստեղծել մամուլով, փոխարինելու համար մէկ միջավայրի մթնոլորտը, որմէ տարագիր հայութիւնը զուրկ է:

Այս տուեալներով երբ կը մօտենանք հայ մամուլին, շատ անգամ անելի կը մատնուինք:

Խմբագրատուները, այդ ուղղութեամբ հետաքրքրական պատկեր մը կը ներկայացնեն: Ձէ՞ որ հոն կը հաւաքուին աշխարհի ամէն կողմ հրատարակուած հայ օրաթերթերն ու պարբերականները: Երբ հայ թերթերու դէզը կը բանաք, հայ կեանքի պատկերէն աւելի, հայ մամուլի պատկերը ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Անշուշտ պիտի ըսէք թէ՝ հէնց մամուլի այդ պատկերը, պատկերն է նաեւ հայ ժողովուրդին:

Ահա, հոդ կը սխալիք:

Հայ մամուլին մէջ ամէնէն շատ արձագանգ կը գտնեն բացասական երեւոյթները: Կաք ու կռուի եւ բացասական երեւոյթներու արձանագրումը չի մնար իր տեղեկատուական սահմաններուն մէջ: Ձիւնի գնդակի պէս կը մեծնայ: Թերթերը իրարմէ փոխ կ'առնեն եւ աւելի ճոխացեալ ծաւալով կ'ընդլայնեն խնդիրը, որ շրջան կ'ընէ աշխարհքի մէկ ծայրէն միւսը: Բայց վերջ ի վերջոյ փոխանակուած թերթերու միջոցաւ՝ այդ գունաւորուած պատկերը կուգայ խմբագրատուններու մէջ ցուցադրուելու: Քով քովի կը դնէք բոլոր թերթերը, ու կը գիտէք հայկական կեանքի պատկերը:

Սոսկում մը կ'առնէ ձեզ ու կը յուսալքուիք:

Ամէն տեղ կռիւ, խառնակութիւն. մատնութիւններ. փոքրիկ հաշիւներ, եւ գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ: Ու ամէնէն զզւեցնողը փոթորիկի տարածումն է՝ թուղթի վրայ:

Մի՞թէ այս է ամբողջ հայկական կեանքը: Մի՞թէ ուրիշ երեւոյթներ չկան, որոնք դրական ու սփոփիչ պատկեր մը պարզէին: Կամ խոր վէրքեր մատնանշէին, դարմանումի մատնացումներով:

Անշուշտ այս ժողովուրդը կրթական եւ առ հասարակ մշակութային կեանք մը ունի: Դուք հազիւ աղօտ տեղեկութիւններու կը հանդիպիք այս մասին: Կամ զայն կը գտնէք առողջամիտ թերթի մը անկիւնը, որ բախտ չունենար անցնելու միւս թերթերու էջերուն մէջ:

Այս ժողովուրդը տեղէ տեղ կը շարժի, կը տեղաւորուի, կը վերաշինէ: Տեղ մը անգործ է եւ տնտեսական տագնապին ենթակայ, ուրիշ տեղ մը հողին կապած է եւ իր գլուխը կը պահէ: Տեղ մը ազգային կեանքը քայքայուած է, բայց ուրիշ տեղ մը հանրային հաստատութիւնները համեբաշխ կը գործեն եւ դրական արդիւնքներու կը հասնին:

Այս կեանքի պատկերը մենք լրիւ չենք տեսներ: Ոչ մէկ թուական տալու, ոչ մէկ լրիւ զեկուցում, ոչ մէկ սպառած գնահատական, երբ երեւոյթը դրական է: Բայց երբ խնդիրը բացասական երեւոյթին գայ, թղթակցութիւնները կը դիզուին, արտատպումները հաճոյակատարութեամբ թերթէ թերթ կ'անցնին, նոյն իսկ մոռցուած խնդիրները, ուրիշ հեռաւոր գաղութի մը կը հրամցուի որպէս կռուախնձոր:

Օրինակի համար, վերցուցէք Ամերիկահայ թեմական շրջանը: Տասնեակ տարիներէ ի վեր կազմակերպուած շրջան մը: Այս վերջին 15 տարիներուն իր առաջնորդի եւ ազգային մարմիններու համագործակցութեամբ ազգային կեանքը կ'ընթանայ բնականոն, դպրոցները կը պահեն իրենց գոյութիւնը, պատանիներ կը կրթուին հայօր ու մէկ դժուարութեամբ: Մխիթարական երեւոյթ: Բայց վերցուցէք գաղութահայ թերթերը, բաց ի մէկ քանիներու բացառութեամբ, դուք ոչինչ պիտի գտնէք այս շրջանի ազգային — մշակութային այնքան գեղեցիկ ջանքերու մասին:

Մինչեւ անդին, Պաղտատ, Աթէնք կամ Ամերիկա ինկած բախտախնդիր եպիսկոպոս մը տարիներով նիւթ կը հայթայթէ հայ թերթերուն, սենսակներ կը լեցուին անոնց մասին, մաքեր կը պղտորուին, թուղթ ու մելան կը սպառի, թերեւս աւելի արժէքով, քան խնդրոյ առարկայ եպիսկոպոսը իր ամբողջ էութեամբ կը ներկայացնէ:

Ուրիշ օրինակ մը: Հարիւրաւոր ուսուցիչներ ունինք, որոնք միշտ նիւթական նեղութիւններուն ենթակայ՝ կը շարունակեն դաստիարակութեան գործը Սուրիոյ, Յունաստանի եւ այլն գաղութներուն մէջ: Քանի մը պատահական տողեր հազիւ գտնէք մեր մամուլի մէկ մասին մէջ: Մինչեւ խռովարարի մը կամ սոտահակի մը խնդիրը ամիսներով կը փոթորկէ մեր կեանքը:

Մեր հակառակորդ մամուլը գրեթէ ծայրէ ի ծայր լեցուած է փոքրիկ գրպարտութիւններով, հին ու նոր ծամծմուած պատմութիւններով. իսկ հայ կեանքի իրական պատկերը կը մնայ մշուշին մէջ. դրական երեւոյթները կ'անտեսուին. խոր վէրքերը քննութեան չեն ենթարկուիր, այլող հարցերը անձնական հաշիւներու զոհ կ'երթան, ու այսպիսով մամուլի մեծ մասը (բացառութիւնները միշտ յարգելի էն, պարտաւորիչ բացատրութիւնը գտնենք հոս) ինկալէս զադրած է մեր կեանքի հայելին ըլլալէ:

Այո՛, ան հայելին է մեր խառնվայոյլ վիճակին, անձնական կիրքերուն, եւ եթէ կ'ուզէք չնչին երեւոյթներուն: Հայ կեանքի իսկական պատկերը, ինչպէս նաեւ այդ ժողովուրդը յուզող հիմնական խնդիրները հայ մամուլի մեծ մասի էջերէն դուրս կը մնան:

Ու այս տխուր երեւոյթ մըն է, որուն կ'ուզէինք որ անդրադառնային մամուլի ղեկավարները եւ ամէն տեսակի աշխատակիցները:

Աւելի ուշադրութիւն դէպ ի դրական երեւոյթները, աւելի մտահոգութիւն դէպ ի կենսական խնդիրները:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

— :-: —

«Էքօ տը Փարի»ի ծանօթ աշխատակիցը Ռընէ Վանլանտ, որուն գրութիւնները Թուրքիոյ մասին, յաճախ տուած ենք թարգմանաբար, այս մէջոցիս ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ:

Ստորեւ, մէկ քանի հատուածներ, իր առաջին տպաւորութիւններէն:

— Վոսփորի մէջ, շոգենաւուն վրայ, սպասելով որ Պոլսոյ քարափը ոտք կոխելու ժամը հնչէ, ճամբորդները կը խօսակցին: Տարիներէ ի վեր Թուրքիա բնակող օտարական մըն է որ կը խօսի.

— Քանի՜ իրենց կացութիւնը ճգնաժամային կը դառնայ, այնքան անհանդուրժելի կը դառնան իրենք ալ: Հազարաւոր սխալներու երեսէն, հասած են սնանկութեան, բայց մեծ հովեր կ'առնեն: Իրենց բարեկամը Լիտվինով մերժեց կոչէկ մը աւելի փոխ տալ, եւ ահա, ստիպուած են մեղմէ դրամ ուզել, ինչ որ զիրենք չարդիլեր վատ խաղեր խաղալու մեր գլխուն: Կ'երեւակայեն թէ իրենց գործերը կարգի պիտի դնեն, խրտածումները ենթարկելով չափացոյցի դրութեան: Գէշ հարուած մեր առեւտրական տուներուն համար: Բայց Թուրքիոյ համար՝ քիչ մը աւելի թշուառութիւն: Պիտի տեսնէք կայանքային քարափները, Իզմիրի կը նմանին. բազմաթիւ մաքսային պաշտօնեաներ, բայց հազիւ քանի մը կոոր ապրանք: Կարդացի՞ք իրենց վերջին եւմտացոյցը: 70 միլիոն ոսկի զինուորական ծախքերու համար, 180 միլիոնի ամբողջական գումարի մը վրայ: Երբոր-դէն աւելին»:

Պահ մը խօսակցութիւնը կը դառնայ օտարականներու դէմ դրուած արգելքին՝ արհեստ եւ առեւտուր ի գործ դնելու մասին: Ցեռոյ Պելճիքացի մը հեռեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ.

— Բաւական զարմանալի կը գտնեմ որ գրեթէ միայն Քրուփի եւ նմաններուն կը դիմեն՝ երկաթագծերու եւ երկաթուղային նիւթեղէնի հայթայթման համար: Երեք միլիոն տոլարի ապսպրանք մը՝ վճարելի 1932ի վերջը: Մնացեալը 1939ին: Հիմակուց իսկ, պարզ է, որովհետեւ չպիտի կրնան վճարել, կը գուշակէք թէ Գերմանիա այլապէս հատուցում պիտի գտնէ»:

— Անշուշտ, կ'եզրակացնէ ճամբորդ մը, զոր կը կոչէին նաւուն փիլիսոփան, պատերազմը շահ չի բերեր:

Եւ դառնալով կրօնաւորի մը, Պոլսոյ Ֆրանսական կրթարաններէն մէկուն մեծաւորը,

— Ուրեմն, հայր իմ, հաչուեյարդա՞ր կ'ենթարկեն: Փարիզի պարոնները, անշուշտ ձեզ ըսին թէ կարելի չէ բան մը ընել: Կեցցէ՜ թրքական հանրապետութիւնը, սիրական զաւակը ֆրանսական հանրապետութեան, ինչպէս զայն մկրտեց մեր մեծ մարգարէն մէկը...

***

Ինչո՞ւ յաղթական յեղափոխութիւնը Էնկիւրին ընտրեց իբր մայրաքաղաք:

Այս ընտրութեան վրայ ազդած են քաղաքական, զինուորական եւ զգացական նկատումներ: Հանրապետականներու աչքին, Պոլիսը՝ որ խալիֆա — սուլթաններու եւ ջախջախուած միապետութեան կեդրոնն էր, կը ներկայացնէր նաեւ խալամութեան կրօնական մայրաքաղաքն ըլլալու թերութիւնը: Անցեալի այս անարգիլներուն մէջ, որոնք վախով եւ տեսարանութեամբ հակակրօնական էին, «Իսլամական Հաւատ»ի անկումը կը զօհացնէր նաեւ մութ սխեր: Եւ յետոյ, չէ՞ որ նախկին մայրաքաղաքին շատ մը թաղերն ամբողջ, ձեռքն էին օտարականներուն, լէվանթէններուն, բայարներուն: Անոր բազմատարրութիւնը՝ որքան ալ նուազած ըլլար ժողովրդներու փոխանակութեամբ, աքսորներով կամ կամաւոր մեկնումներով, կը խրտչեցնէր Մուսթաֆա Քէմալի ընկերներու ազատագրական մաքրակրօնութիւնը: Միւս կողմէ, Վոսփորը — երկու ծովերու վրայ բացուած ապառ անցք — իրենց կը թուէր թէ շատ ենթարկուած կը մնայ արտաքին հարուածներու: Նաւային ցոյցերու ուրուականը կը յաճախէր անոնց յիշողութիւնը: Եւ զինուորներու այս ժողովուրդը որ բնազդօրէն, քաղաքական սահմանումները, կ'ենթարկէ ռազմագիտական նկատումներու, վերանորոգ պետութեան կեդրոնին կ'ուզէր ապահովել նուազ վտանգաւոր դիրք մը: Վերջապէս, Թուրանական եւ ասիացի, Թուրքիա կ'ուզէր աշխարհի յայտարարել թէ իր սիրտն այլ եւս չի զարներ Եւրոպայի մէկ հրուանդանին վրայ, այլ նախահայրենական հողի օճախին վրայ, Անատոլուի կոշտ լեռնադաշտերուն վրայ:

***

Տասնըչորս միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկրի մը դեկը փոխադրել 30,000նոց աւանի մը մէջ, կը պահանջէ յարմարցնելու եւ մեծցնելու որոշ աշխատանք:

Քաղաքական եւ զինուորական նկատումները որ տուն տուին անոր ընտրութեան, խանդավառութիւնն ու կամքը որ վճռեցին այդ քաղաքին այլափոխումը, տեղի տուին չափազանցութեանց: Այսօր, կը թուի թէ իրականութիւնը եկած է դէմ կանգնելու: Ինչպէս, կարելի չէ պարտադրել հողին որ տայ իր չուզած պտուղը, նոյնպէս կարելի չէ բնական հոսանքներէն հեռու՝ բարգաւաճ քաղաք մը կանգնել:

Միւս կողմէ, քէմալականութեան դաշնակցութենէն առաջ, Էնկիւրի կը համրէր Յոյներու եւ Հայերու կարեւոր բնակչութիւն մը, որոնք հաւաքուած էին իրենց եպիսկոպոսներուն իշխանութեան տակ: Փոխանակեցին զանոնք կամ վտարեցին: Մէկ քանիները որ կը մնան, «Հպատակ»ներ են եւ սպասելով որ իրենց ալ տրուի քաղաքացիի ամբողջական իրաւունք: Այսպէս, մաքրագործումը կատարեալ է: Պետութեան մէջ պետութիւնը այլ եւս վերջ գտած է: Ճնշումով՝ կարգադրուած է փոքրամասնութեանց հարցը:

Թուրքիոյ մէջ՝ այլ եւս կամ Թուրք պէտք է ըլլալ, կամ օտարական:

Կատարեա՜լ: Բայց այս խառնուրդնէն բխած աքսորներն ու վտարումները ծանրօրէն անդրադարձան ընդհանուր տնտեսութեան վրայ: Իրօք, Յոյներն ու Հայերն էին, որ մեծ մասամբ, կը կենդանացնէին առեւտուրը եւ ճարտարարուեստը: Անշուշտ, քաղաքական տեսակէտով, թրքացումը առաջքը պիտի առնէր կռիւներու, եթէ ո՛չ ողբերգութիւններու: Ամէն մարդ իր տեղը: Բայց այս սկզբունքին բիրտ գործադրութիւնը՝ փաստ չէ ժողովուրդներու եւ ցեղերու միջեւ յարաբերութեանց նորոգած ըմբռնումի մը:

Ինչ որ ալ ըլլայ, մեծագոյն Էնկիւրին, արուեստական շինութիւն, կրնայ զարգանալ միմիայն պետութեան սատարաձեռն միջամտութեամբ: Արդ, զանձը պարապ է: Եւ թշուառութեան ուրուականը կը թափառի Անատոլուի դաշտերուն մէջ:

Հոս մեր մատը կը դնենք, երկաթասարդ — թրքական մայրութեան մէկ պարապ կողմին վրայ: Անիկա իրերը կը դիտէ մեկուսացած վիճակի մէջ, եւ առանց խորհրդածութեան, կը մտնէ անելի մը մէջ: Դէպքը կը հեցնէ զայն: Կը լքէ եւ կը սպասէ, այն տարտամ յոյսով թէ՝ դիպուածը կը կարգադրէ գործը: Պատերազմի մէջ քաջ, բաւական ճարտար դիւանագիտական մարզի մէջ, Թուրքը միշտ ալ կանոնաւորութիւն եւ կազմակերպութիւն չէ ունեցած: Գալով օրուան պետերուն, նիւթապաշտութիւնը կը շփոթեն իրապաշտութեան հետ, եւ իրենք զիրենք կը դաւանին Տէքարթի աշակերտ, այն պատրուակով որ ուղեցին հին սխալները: Քանդելը միշտ դիւրին է: Այդ գործին մէջ ժառանգաբար կը գերազանցեն: Բայց նոր կարգ մը յղանալ եւ հիմնե՜լ: Անկախութեան յաղթական պայքարները եւ Լօզանի դիւրին յաջողութիւնները՝ իրենց արժէքին մասին՝ շատ բարձր գաղափար ներշնչեցին իրենց: Անժխտելի արժէք, բայց սահմանափակուած ռազմագաշտի հերոսութիւններով կամ կանանչ սեղանի բախումներով եւ որ, չխտակը, երեւան եկաւ ռազմապէս տկար հակառակորդի մը եւ քաղաքականապէս բաժնուած կողմերու դէմ:

ՍԻՓԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

— :-: —

Ութ տարի առաջ:

Առաջին լուրջ ու հիմնաւոր կազմակերպութիւնը՝ եթէ նկատի չառնենք Տօքթ. Համբարձումեանի եւլն. կարճատեւ ձեռնարկները:

Լուռ ու մունջ աշխատանք մը՝ աշխատանքի ծանր ժամերէ յետոյ:

Ո՞վ պիտի գիտնայ «Սիփան»ի խրաքանչիւր անդամի կրած յոգնութիւնը, զրկանքը, ժտատանջումը՝ յարատեւելու, գործը կանգուն պահելու, ապրելու՝ եւ սիրուած գործը ապրեցնելու լկող հոգը:

Ութը տարի այդպէս՝ սակայն:

Եւ անցեալ օր «Սիփան»ը իր բազմավաստակ, աննկուն, համեստ — շատ համեստ — ղեկավարին ութամեայ աշխատանքը տօնեց:

Հասարակութեան քանակը «Սիփան»ի ութամեայ աշխատանքին արժէքը չի հաւասարակշռեց:

Անպատուաբեր նիշ մը Փարիզահայ պատմութեան մէջ:

Չպիտի կրնամ սակայն ըսել նշանակե՛նք, եւ անցնի՛նք:

Երեւոյթներ կան՝ ուսումնասիրելիք, տրամադրութիւններ՝ պատռելիք:

Մրցումի հիանդոտ շրջան մը բացուած է հայ բեմական գործին համար:

Հասարակութեան կարողութիւնը նկատի չառնուիր. անոր բարեհաճութիւնը շահագործումի կ'ենթարկուի չորս կողմէն, շուարանքի մատնելով զայն, նոյն իսկ արժանաւորը չզանազանելու, վաստակաւորը եւ շահամոլը իրարմէ չբաժնելու ատեն:

Այդպէ՛ս, «Սիփան»ի երգահանդէսը չտուաւ իր տքնաջան ղեկավարին արժանաւոր նիւթական վարձատրութիւնը՝ որուն ան արժանացած էր երկար տարիներու աշխատանքին, հայ երգին, հայ կեանքին, հայ հոգիին մատուցած ծառայութիւններուն բարոյական պարտադրութեամբ:

Սաքօ Յակոբեան իր կազմած ճոխ, բազմատեսակ եւ գրաւիչ յայտագրով արժանացած էր՝ սակայն աւելի քաջալերական վերաբերմունքի:

Իր ձեռքերը՝ այդ օրը հազիւ նըկատելի շարժումներով, գիտցան վարպետօրէն՝ փոխն ի փոխ, հարիւր քսան կործքերէ. ժայթքեցնել ներդաշնակութիւններու ուժեղ, ցնցող հոսանքներ կամ օրօրող, սարերու հովին նման անուշ, փայփայող ներդաշնակութիւններ:

Քանի հոգի մտածեցին ներկաներէն՝ թէ ի՛նչ աշխատանք, ինչքան յամառութիւն եւ նուիրում հարկ էր եղած՝ ղեկավարին եւ խումբին՝ այդ աստիճան կատարելութեան եւ նրբութեան հասցնելու համար Հայ Երգը, խմբերգը, սիրող երգիչներով-անօգնական:

Ինչպէ՞ս երախտագիտութեան զգացումներով չանդրադառնալ այն ձեռքերը՝ որոնք ղեկավարեցին զմայլելի, վերացնող Ձիգ տու, քաշի՛ն, ծխածանի մը նման գունագեղ՝ ու անոր կամարին պէս հոյակապ, գլուխ-գործոցը մեր հանճարեղ մեծ Վարդապետին, որուն բովանդակ գեղեցկութիւնը բացառիկ ճշգրտութեամբ մը երանգաւորուեցաւ:

Հարկ պիտի ըլլար յիշել գրեթէ բոլոր թիւերը յայտագրին, տրուած ըլլալով որ այսօր «Սիփան»ը հասած է արդէն կատարելութեան որոշ աստիճանի մը վրայ՝ իր վերջին կազմով:

Եւ անոնք որոնք թերացան ներկայ ըլլալու, երախտագիտական հարկի մը մատուցումին պարտազանցութենէն զատ հայ աշխատաւոր արուեստագէտի մը ընդդէմ, զրկեցին նաեւ ինքզինքնին հոգեպարար ու հայրենաբոյր հաճոյքէ մը:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

Կ'Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]անով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (11)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ցիչեցի Լեւոնի խօսքը՝ «Զեմ վախենում», ու մի սառսռիկ սարսուռ բռնեց մարմինս:

Ալեքսանդրը հանգիստ բայց վճռական շարժումներով սկսեց հագնուիլ: Բոլոր բանտարկեալները ջնջերը կոխած, սարսափով հետեւում էին նրա շարժումներին: Այդ րոպէին, ամէն մէկին անշուշտ, իր մասին էր մտածում, իր հերթին էր սպասում: Մի քանի րոպէից Ալեքսանդրն արդէն պատրաստ էր: Վերջին անգամ նայեց հայելուն (մեր մէջ նա միայն մի փոքր Ալեւշային), յարդարեց մազերը, ձեռքի բարդ շարժումներով ուղղեց համազգեստը եւ հպարտ ու համարձակ կեցուածք ընդունելով, նայեց չուրջը: Նրա աչքերը, երկու անշարժ կրակ, հմայիչ էին այդ վայրկեանին: Ես կեանքումս չէի տեսել այդպիսի փառաւոր աչքեր:

Ապա մի քանի խրախուսական խօսքեր ուղղեց ընկերներին եւ սկսեց հերթով համբուրուել ամէնքին հետ, մշակից սկսած մինչեւ նախարարը, տողջների ու հիւանդների հետ անխտիր: Ցետոյ խրոխտ ու աներեր քայլուածքը դիմեց դէպ ի դուռը, ամէնքիս սառելով իր վերջին խօսքը.

— Մնաք բարով իմ ազնիւ ընկերներ, մնաք բարով...

Ու դուռը շառաչով փակուեց յետեւից:

Ամբողջ սենեակը զղջում էր յուզումից: Այդ գիշեր ոչ ոք չի քնեց:

Մի ժամ յետոյ եկաւ մի զինուոր եւ տարաւ Ալեքսանդրի իրերը, անկողինը, վերմակը, ամանը: Ալեքսանդրի տեղը պատառեց, ով պիտի լինէր նրա յաջորդը...

Մի քանի օր անընդհատ ամէնքս ապրում էինք Ալեքսանդրի մահուան ճնշիչ տպաւորութեան տակ: Նրա հեռանալով, կարծես մեր խուցի օդը աւելի եւս խտացաւ, կեանքը անտանելի դարձաւ:

Բայց մարդը՝ մարդ է, ամէն բանի կը վարժուի: Երեք չորս օր յետոյ, մեր խուցը արդէն վերականգնել էր իր «հաւասարակշռութիւնը»:

Այդ մի քանի օրուայ ընթացքում բանտարկուած մի կարմիր բանակային խելագարուեց, նրան կապեցին ու դուրս տարին: Երկու օր յետոյ, բերին մի նոր բանտարկեալ՝ մի գործական պատանի, 18—20 տարեկան, վերին աստիճանի համակրելի դէմքով ու հաղուագիւտ, գեղեցիկ խոշոր երկնագոյն աչքերով: Միջահասակից բարձր հասակ, բարեկազմ, նուրբ: Հայ էր, Ազիզեան անունով, բարեկիրթ ու կենսուրախ պատանի:

Այս զարմանալի պատանին, առաջին իսկ վայրկեանից գրաւեց ամէնքիս ուշադրութիւնն ու ջերմ համակրանքը: Ինքն էլ չգիտէր՝ ինչո՞ւ համար է ձերբակալուած: Ցետոյ միայն յայտնի եղաւ, որ ուրիշ 29 հոգի էլ բանտարկուած են միեւնոյն ամբաստանութեամբ:

Մի քանի օր անցած, Ազիզին կանչեցին հարցաքննութեան: Անհամբեր սպասում էինք նրա վերադարձին: Արդեօք ի՞նչ ամբաստանութիւն պիտի ներկայացնեն, ո՞ր յօդուածով պիտի դատեն:

Ժամ, ժամ ու կէսից յետոյ, վերադարձաւ, պատանքի պէս ճերմակ ու մտամոլոր: Մի քանի բառէ չէր կարողանում խօսել: Բառ չէր գալիս լեզուին: Անընդհատ հեկեկում էր. ապա, մի քիչ հանդստացաւ ու սկսեց պատմել հարցաքննութեան մանրամասնութիւնները:

Երեք հոգի, տարճանակաւորներ, սպառնալիքով ու բռնութեամբ, պահանջել են ասել ամէն ինչ: «Բայց ի՞նչ էք ուզում, ի՞նչ պատմեմ» հարցրել է Ազիզը: «Ես ոչինչ չգիտեմ, ոչ մի յանցանք չեմ գործել»: Այն ժամանակ նրանք ցոյց են տուել կնոջ արիւնոտ մի փարթիք:

— Ահա ա՛յս բանի մասին պատմիր. սաս ի՞նչ գիտես:

Խեղճ տղան շշմում է. ի՞նչ կարող է ասել, երբ իրօք, ոչինչ չի իմացել:

— Հա՛, չէ՞ս խոստովանում, բղաւել են հարցաքննողները: Դու մի խումբ որբիկների հետ հիւնասացրել ես մի կնոջ եւ ինչ որ գործիքով քաշել նրա արիւնը գիտական նպատակների համար. պատմի՛ր մանրամասնութիւնները:

Ազիզը ոչինչ չի կարողացել պատմել: Զինուած մարդիկ պահանջել են պատմել գործակիցների անունը. Ազիզը դրան էլ չի կարողանում գոհացում տալ, երկար եւ անպտուղ չարչարելուց յետոյ, նրան նորից վերադարձրել են գնտանը: Խեղճ տղան չէր իմանում ի՞նչ անի. այնքան էր ազդուած. անվերջ լալիս էր եւ մենք դժուարութեամբ հանգստացրինք նրան:

Հերթը վերջապէս ինձ էլ հասաւ: Մի չարաթ էր, որ նահատակւում էի այդ դժոխքում: Մի օր էլ, ցերեկուայ ժամը կէսին կանչեցին հարցաքննութեան: Ուրախութիւնս սահման չունէր. վերջապէս կը պարզուի թիւրիմացութիւնը եւ կ'ազատեն:

Շուտով հագնուեցի եւ հետեւեցի զինուորին, որ առաջնորդեց ինձ երրորդ յարկը թիւ 6 սենեակը:

— Ա՛հ, համեցէք, նստեցէք, գիմաւորեց ինձ քննիչ Բորրովը — թ. 24 — որին ես ճանաչում էի դպրոցական նստարանից: Փողոցային տղայ էր, պատառոտած հագուստներով, ապուռ, չար եւ անընդունակ: Խաղութիւններից ծխախոտ էր գողանում իր նման փողոցային երեխաների հետ: Այժմ հագուած էր մահուդի կապոյտ համազգեստ, լաւ կօշիկներ եւ խօսում էր քաղաքավարութեամբ:

— Հապա նայենք ընկեր Վ., դիմեց նա ինձ սիրալիր ժպիտով եւ ուշադրութեամբ նայելով աչքերուս, պատմեցէք տեսնենք, ի՞նչ կարող էք ասել:

— Ի՞նչ պատմեմ, պատասխանեցի ես, եւ յանկարծ յիշեցի խեղճ Ազիզին, նա էլ նոյն ձեւով էր պատասխանել:

— Ամէն բան, ինչ որ գիտէք ամէն բան՝ բաց ու անկեղծ ասէք, ի՞նչ է պատահել, յորդորում էր քննիչը, այս անգամ աւելի չեշտուած ձեւով:

— Ի՞նչ է պատահել: Պատահածը այն է, որ ես Ձեկայի գնտանումն եմ. այդքանը միայն գիտեմ, ուրիշ ոչինչ, ասացի ես ժպիտով, մի քիչ յուզուած, մի քիչ վրդովուած:

— Ասացէք, ի՞նչ էիք անում Ամերիկայում:

— Ամերիկայո՞ւմ... Աշխատել եմ գործարաններում, Հոլիվուտում, Աբրիքիական ագարակներում, նկարչական վարժարանում, կոմունիստական կուսակցութեան շարքերում, որի համար մի քանի անգամ բանտ եմ նստել... Բոլոր սամծներիս համար կան վկաներ ու վկայականներ: Ուրիշ ի՞նչ ասեմ:

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— :-: —

Հայ Հանրապետութեան անկախութեան 14րդ տարեդարձի տօնախմբութեան տօնակատարութիւնները տեղի ունեցած են Սօֆիայի եւ Վառնայի մէջ ժողովրդական մեծ խանդավառութեամբ: Մակեդոնական կազմակերպութեան ներկայացուցիչները մասնակցած են տօնախմբութեան հաւաքական ջերմ մաղթանքներով:

Այս երկու վայրերուն մէջ ալ Դաշնակցութեան հակառակորդները ջանացած են զաւազրական բոլոր միջոցներու, տօնակատարութիւնները խանգարելու, եռագոյնի պարզումը արգիլել տալու կառավարութեան, եւ բանախօսներուն վերագրելու աստամբական ու զաւազրական ձեռնարկներ, յառկապէս պուլկար քաղաքական շրջանակները լարելու Դաշնակցութեան դէմ:

Այս ամբաստանքներն աւելի զրգռած են հայ ժողովուրդը որ հոծ զանգուածով եւ մեծ խանդավառութեամբ լեցուած է սրահները:

ՖԻԼԻՊԷԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս ամիսներու ձգձգումէ յետոյ մայիս 22ին տեղի ունեցան Ֆիլիպէի ազգային վարժարաններու հոգաբարձական ընտրութիւնները, որոնք եղան փորձաքարը Դաշնակցութեան վայելած ժողովրդականութեան եւ համակրանքին:

Այս ընտրութիւնը Դաշնակցութեան ապահովեց 2 աթոռ հոգաբարձութեան կազմին մէջ, իսկ ալօքը, իր այնքան ճիգերով եւ խաժամուժային բաղադրութեամբ 3 աթոռ շահեցաւ միայն 14 ձայնի առաւելութեամբ:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի 9ՐԴ ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ շաբթու, Խասքովոյի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 9րդ Շրջ. ժողովը:

Մասնաճիւղերէն ներկայ էին 17 պատգամաւորներ, ինչպէս նաեւ հիւրեր:

Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու տեղեկագրերութիւններէն պարզուեցաւ թէ մասնաճիւղերը ընկերային ու նիւթական ծանր պայմաններու մէջ եռանդով գործած են, ու այդ գործունէութեան գրական արդիւնքը անոնք յայտնեցին Ոլիմպիականի բանակումի ընթացքին:

Երեք օրուան աշխատանքէ յետոյ, ժողովը կատարեալ համերաշխութեամբ աւարտեց իր գործը: Ժողովին մասնակցող պատգամաւորները իրարմէ բաժնուեցան նոր եռանդով եւ յառաջիկայ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը նոր նուաճումներու առջեւ տեսնելու գեղեցիկ բաղձանքներով:

ՇՐՋ. ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Շրջանային սկաուտական 4րդ համագումարը այս տարի տեղի ունեցաւ Խասքովոյի մէջ, բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչ խմբապետներու եւ սկաուտ աստիճանաւորներու ներկայութեամբ:

Խմբապետներու բրած զեկուցումը կը պարզէ թէ սկաուտիզմը Պուլկարիոյ մէջ ամուր գետնի վրայ կանգնած է եւ տարուէ տարի անոր գործունէութիւնը կը տարածուի եւ կը ժողովրդականանայ գաղութին բոլոր խաւերէն ներս:

Հայ սկաուտական կազմակերպութիւնը, որ միակ կազմակերպուած ու մեծ կազմակերպութիւնն է Պուլկարիոյ հայկական միութիւններուն մէջ, այս համագումարով կը թեւակոխէ շրջան մը, ուր իր առջեւ կը բացուին գործելու եւ յառաջդիմելու լայն հեռանկարներ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆԵՂ ՎԻՃԱԿԸ

Մայիս 26ին, տեղի ունեցաւ Թեհրանի հասարակական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներու խորհրդակցական ժողովը, նախագահութեամբ Արսէն խան Մարգարեանի: Այդ ժողովին մէջ քննութեան առնուեցաւ դպրոցի նեղ վիճակը: Փողոցի մը բացման հետեւանքով, մանկապարտէզի շէնքը եւ մի քանի դասարանները քանդուած են: Պէտք է շինել նոր խանութներ, նոր դասարաններ, բայց դպրոցը զուրկ է դրամական միջոցներէն... Ժողովը նկատի ունենալով ստեղծուած ծանր կացութիւնը, եւ այն ստիպողական հանգամանքը, որ պէտք է օր առաջ դպրոցի վերաշինութեան գործին անցնել եւ շէնքերը պատրաստեն մինչեւ յառաջիկայ ուսումն. տարուայ սկիզբը, որոշեց ձեռնարկել ընդհանուր հանգանակութեան, վստահ որ Թեհրանի հայ համայնքը չի զլանար, ինչպէս միշտ, նոյնպէս եւ այս խիստ նեղ օրերուն բերելու իր նիւթական օժանդակութիւնը մատաղ սերնդի կրթական տաճարին:

Վիպասէնի կրօնական մեծ համագումարը

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգ. Խորհուրդը պաշտօնագրով մը հաղորդած է Տ. Յուսիկ Արքեպ. Զօհրապեանի թէ հայկական եկեղեցւոյ կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած է, մասնակցելու համար յառաջիկայ Օգոստոսին Վիպասէնի մէջ գումարուելիք եկեղեցական մեծ համաժողովի մը:

Համագումարին հրաւիրուած են բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները: Դիմում կատարուած ըլլալով նաեւ Էջմիածին, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը Ռումանիոյ Առաջնորդէն զատ պատգամաւոր ընտրած է նաեւ Ամերիկայի Առաջնորդ Տ. Ղեւոնդ Եպիսկ. Դուրեանը եւ Անթիլիասի ընծայարանի տեսուչ Տ. Շահէ Եպիսկ. Գասպարեանը:

Համաժողովէն առաջ Հայ Եկեղեցւոյ լիազօրները պիտի միանան եւ ուսումնասիրելէ ետք օրակարգի հարցերը, խորհրդակցաբար յիշատակագիր մը պիտի պատրաստեն: Համագումարը պիտի ունենայ մէկէ աւելի նիստեր:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

— :-: —

Երէկուան թիւով գրեցինք յանկարծամահ եղած է Հ. Արսէն Ղազիկեան Փատովայի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, 9 յունիսին:

Հ. Արսէն Ղազիկեան ծնած էր 8 հոկտեմբեր 1878ին Պարտիզակի մէջ: Նախակրթութիւնը կը ստանայ գիւղին վարժարանին մէջ, ուսուցիչ ունենալով Եղիշէ եպիսկ. Դուրեան եւ Եր. Տէր Անդրէասեան:

1885ին կ'անցնի Պոլիս եւ թուրքերէն լեզուի գրաշար կը դառնայ ու կ'աշխատի «Գրաշարաց Ընկերութեան» տպարանին մէջ: Յետոյ կը մտնէ Ս. Ղազարի վանքը: Նախ թունդ գրաբարեան, աղմկալի պայքար մըն է մղած Հ. Մէնէվիշեանի, Յ. Գաթրճեանի եւ Մալխասի դէմ, պաշտպանելով ոսկեդարը:

1897էն սկսեալ, թարգմանաբար տուած է Շատոբրիանի քերթուածք Քարմէն Սիլվայէ, Յակոբ Լէոպարտեաց, Լուսթիւն Վ. Ազանուրի, Մաճ Արթիւրոյ Թէննիսոնի, 4 հատորով:

Յետոյ կը յարի աշխարհաբարին ու կուտայ ճաշակ գաղղ. արդի բանաստեղծութեան 2 հատոր (1899), դաստիարակութիւն անձին Ճոն Պիէքի, Ներոն Ա. Փայիթոյի, Աստուածային կատակերգութիւն, Ա.— Դժոխք (1902), Բ.— Քաւարան (1905) Տանթէի, քերթուածներ Օսսիանի (1902), Ճիոգոնտա Թ. Կոսիոյի (1903), Յաւիտենական Ջրոյց Վ. Ազանուրի (1905), երգեր Ճ. Լէոպարտիի, Էնէական Վերգիլիոսի (1910), Նշանածները Մանձոնիի, Երուսաղէմ ազատեալ Թասսոյի:

Աշխարհաբար կատարած թարգմանութիւններուն եւ արդի լեզուին վրայ իր բրած կարեւոր ուսումնասիրութիւններուն համար՝ կոչուած է «Աշխարհաբարի Բագրատունին»: Ունի նաեւ մանկական ոտանաւորներու հատորիկ մը Նուէր մանկանց, եւ Մխիթար աբբահօր կեանքը պատկերացնող չափածոյ հատոր մը եւս Մխիթար (1900):

Ընդհ. Պատերազմէն յետոյ հայերէնի ուսուցիչ էր Պոլսոյ ազգային վարժարաններուն, ետքէն կանչուեցաւ Ս. Ղազար, ուր պահ մը վարեց «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը: Վերջերս կ'աշխատակցէր «Ազգաբար»ի, «Յուսաբեր»ի, «Հայրենիք»ի: Ուղղագրական հարցերու մասին իր յօդուածները վերջերս ամփոփած էր հատորի մը մէջ, Մի՛ գրէք... խորագրին տակ, իր սրամտութեամբ եւ երգիծականչեչտով համեմած:

Անխոնջ աշխատող մըն էր, հեղինակաւոր բանասէր եւ մատենագիր: Երկար տարիներու աշխատութեան պտուղն է Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան հայ կեանքի ստուար գործը, որ կը սկսի 1512էն եւ կուգայ մինչեւ մեր օրերը, տալով հրատարակուած բոլոր հայ գիրքերուն ցուցակագրութիւնը, հեղինակին անունը, տարուան թիւը, քննադատական բաժինով մը: Այս գործին մէկ մասը լոյս տեսած էր, միւս մասը կը մնար ձեռագիր, երբ պայթեցաւ ընդհ. պատերազմը: Պատերազմի ընթացքին կորսնցուց իր ձեռագիրները եւ պատերազմէն ետք դարձեալ սկսած էր պատրաստել եւ շարունակել այս կարեւոր եւ յոգնեցուցիչ գործը:

Ժողովրդական դէմք մըն էր, գաւառին շունչով, հայրենի ջերմութեամբ: Վերջերս, Փարիզ այցելութեան առթիւ, եկաւ նաեւ մեր խմբագրատունը, ժպտուն ու խօսուն, իր ամէն մէկ խօսքին հետ՝ յիշելով ու յիշեցնելով հայրենի երկիրը, Պարտիզակ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հեռագիրը հաղորդեց թէ նոր օրէնքով մը՝ Թուրքիա արգիլեց օտարականներուն արհեստով կամ վաճառականութեամբ զբաղիլ եւ հաշուեյարդարի համար 6 ամիս պայմանաժամ տուած է անոնց:

Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին:

Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ թրքական հպատակներու վերապահուած արհեստներու եւ ծառայութեանց վերաբերող օրէնքին մասին: Այս առթիւ եղած հարցումի մը պատասխանելով ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, ընդգծելէ վերջ թէ երկրին մէջ կարգ մը արհեստներու հայրենակիցներու յատկացումը այնպիսի դրութիւն մըն է որ բոլոր անկախ պետութեանց կողմէ որդեգրուած է, եւ միջազգային կանոններուն մէջ կը գտնուի, յարած է.—

— «Անկէ առաջ «գաբիթիւլասիօն»ները արգելք էին հանրային ծառայութեանց վերաբերեալ այս տեսակ գործերու թուրք հայրենակիցներու յատկացման: Մենք այս իրաւունքին ամէնէն մեծը Լօզանի մէջ շահեցանք: Եւ Լօզանի դաշնագրով մեր հայրենակիցներուն յատկացուցինք կարգ մը ասպարէզներ եւ արհեստներ»:

Շիւքրի Գայա պէյ աւելցուցած է թէ նոր օրէնքով հանրային ծառայութեանց վերաբերեալ ուրիշ կարգ մը գործեր ալ հայրենակիցներու կը յատկացուին եւ թէ այս ընթացքը ոչ ոքի անձին դէմ յարձակում մը չկազմեր:

Ժողովը յետոյ քննած եւ ընդունած է օրինագծին յօդուածները: Այս օրէնքին համաձայն, Թուրքիոյ Հանրապետութեան մէջ մի միայն թուրք հայրենակիցներու կողմէ կը կատարուին հետեւեալ արհեստները եւ ծառայութիւնները որոնք արգիլուած են թրքահպատակ չեղողներուն.—

Շրջուն վաճառորդութիւն, նուագածութիւն, լուսանկարչութիւն, սափրիչութիւն, գրաշարութիւն, հագուստի, քաւքէթի եւ կօշիկի շինութիւն, սակարաններու մէջ «միւպաեաճի»ութիւն, պետական մենաշնորհի ենթակայ նիւթերու վաճառորդութիւն, զբօսաշրջիկներու թարգմանութիւն եւ առաջնորդութիւն, շինութեանց երկաթեղէն եւ փայտեղէն ճարտարարուեստի գործաւորութիւններ, փոխադրական ընդհանուր միջոցներ, Ջուրի, լուսաւորութեան, ջեռուցման եւ հաղորդակցութեան գործերու մէջ մնայուն կամ առժամեայ բանւորութիւն, ցամաքի վրայ բեռնաւորման եւ պարպումի գործեր, շօֆէրութիւն եւ օգնականութիւն, ընդհանուր առմամբ գործաւորութիւն, ամէն տեսակ հաստատութեանց, վաճառատանց, աբարթմաններու, խաներու, պանդոկներու եւ ընկերութեանց մէջ պահապանութիւն, դռնապանութիւն, սենեկապանութիւն, աբարթմաններու, խաներու, պանդոկներու, խաներու, պանդոկներու, բաղնիքներու, սրճարաններու, գազինօներու, տանսինկներու եւ պարերու մէջ այրերու եւ կիներու սպասաւորութիւն, կառօնութիւն եւ սպասուհութիւն, պարերու մէջ պարախաղ եւ երգիչութիւն, անասնաբուժութիւն եւ քիմիական գործերով զբաղիլ:

Օգնական մեքենավարութիւն եւ նաեւ ուղիղութիւն (բիլօթ): Ի հարկին, Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով այս գործերն ալ կրնան արգիլուիլ:

Ի գործ դնելէ պետութեան կամ կուսակալութեանց ենթակայ հաստատութեանց եւ կամ թաղապետութեանց եւ անոնց հետ կապ ունեցող հաստատութեանց ծառայութիւնները եւ այս օրէնքով թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստներն ու ծառայութիւնները:

Հետեւեալ ծառայութեանց մէջ գտնուող օտարականները բացառութիւն կը կազմեն այս օրէնքին տրամադրութիւններէն:

— Թուրք Հանրապետութեան մօտ գտնուող օտար տէրութեանց դեսպանատանց եւ հիւպատոսարաններու դռնապանները, եւ այդ դեսպանատանց եւ հիւպատոսարաններու հրամանին տակ գտնուող փոխադրութեան միջոցները վարող եւ իրենց կամ ուրիշ օտար տէրութեանց հպատակ եղող գործաւորները:

Այս օրէնքին հրատարակութենէն սկսեալ մինչեւ 6 ամիս, այն օտարականները որ թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստներն ու ծառայութիւններն ի գործ կը դնեն, պարտաւոր են թողուլ իրենց գործերը:

Թուրք հայրենակիցներու յատկացուած արհեստները եւ ծառայութիւնները 5րդ յօդուածով որոշուած պայմանաժամէն վերջ կիրարկող օտարականները՝ իրենց գտնուած տեղին քաղաքային ամէնէն մեծ պաշտօնէային հրամանով արգիլուելով հանդերձ զանոնք ի գործ դնելէ, իրենց մասին արձանագրութիւն պատրաստուելով, կը յանձնուին Հաշտարար դատարանի եւ 10էն մինչեւ 500 ոսկի դրամական ծանր տուգանքի կը դատապարտուին:

Թուրք հայրենակիցներու մասին վարչական եւ օրինական տրամադրութիւններ դնող պետութեանց հպատակները՝ գործավարներու խորհուրդին որոշումով, կրնան արգիլուիլ Թուրքիոյ մէջ իրենց ընել կարենալիք արհեստներու եւ ծառայութեանց կատարումէն: Կուսակալութեան եւ գաւառակի կեդրոն չեղող տեղերու մէջ օտարականներուն արգիլուած է խանութ բանալ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՋՐՈՅՑ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԵՏ

— :-: —

«Յուսաբեր» վերի խորագրով ուշագրաւ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Մայիս 30)·

— «Իրաւունք պիտի տայի՞ք՝ «Յուսաբեր»էն երբեմնիպէս արտատպումներ ընել, առանց թերթին անունը յիշատակելու»:

Այս հարցումը կուտար մեզ մեր պաշտօնակիցներէն մէկը, անկէ քանի մը օր առաջ խմբագրութեանս ուղղուած նամակի մը մէջ:

Եւ որովհետեւ առաջին անգամը չէ որ այս հարցումը կ'ուղղուի մեզ, ուստի որոշեցինք պատասխանել հրապարակով՝ մամուլին կապուած մեր կարգ մը տեսակէտները հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար:

Գաղթաշխարհի մէջ աւելի քան հարիւր անուն թերթեր ու պարբերականներ ունինք: Այդ քանակի մէկ պատկառելի մասը կա՛մ ուղղակի կը պատկանի Դաշնակցութեան եւ կամ համակիր է անոր: Եւ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը հաւասարապէս շահագրգռուած է — թէ՛ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով — որ իրեն պատկանող իւրաքանչիւր թերթ առաւելագոյն յաջողութիւնը ունենայ, ուստի եւ պատրաստ է անոնցմէ իւրաքանչիւրին առաւելագոյն դիւրութիւնները ընծայաբերելու: Այսօր, կուսակցական Մամուլի կազմակերպման գործին մէջ, աշխատանքը այնպէս չի տարուիր ոչ անոր համար՝ որ Դաշնակցութիւնը դէմ է այդ ձեւին, այլ անոր համար՝ որ Դաշնակցութիւնը այդ ձեւով տանելու դիւրութիւններ չունի: Եթէ, օրինակ, կուսակցական վերին մարմինը հնարաւորութիւններ ունենար ընդհանուր կեդրոնէ մը լրագրական նիւթեր բաշխելու, ապա հաւասար դուրգուրանքով այդ նիւթերը նոյնութեամբ ու նոյն ժամուն ան կը հասցնէր իր բոլոր թերթերուն: Որովհետեւ անոնց բոլորին յաջողութեան մէջ — անգամ մըն ալ կրկնենք — հաւասարապէս շահագրգռուած ենք:

«Յուսաբեր»ը պաշտօնական օրգանն է Հ. Յ. Դ. -ոյդ Կեդրոնական Կոմիտէներուն, — Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի:

«Յուսաբեր»ը, միաժամանակ, իբրեւ տնտեսական ձեռնարկ, կը պատկանի նոյնպէս Դաշնակցութեան:

Այլ խօսքով՝ իւրաքանչիւր յօդուած, որ լոյս կը տեսնէ «Յուսաբեր»ի մէջ, կը պատկանի Դաշնակցութեան: Եթէ այդ նիւթի վրայ ճիգ սպառուած է, սպառուած է Դաշնակցութեան զանձանակէն: Եւ եթէ այդ նիւթը արդիւր պիտի դառնայ կուսակցող բարիքի պիտի դառնայ Դաշնակցութեան համար: Հետեւաբար, ինչ որ կայ «Յուսաբեր»ի մէջ, իբրեւ լրագրական նիւթ, ան կը պատկանի Դաշնակցութեան, կը պատկանի անոր բոլոր օրգաններուն:

— «Յուսաբեր»էն Դաշնակցութեան բոլոր պաշտօնական օրգանները իրաւունք ունին բոլոր նիւթերը առնելու, առանց «Յուսաբեր»ի անունը երբ եւ է յիշատակելու: «Յուսաբեր»ի հաճոյքը (ու նաեւ շահը) յիշատակութեան մէջ չէ, այլ այդ օրգաններու յաջողութեան, եթէ անոնք յաջողութիւն կարող են ունենալ՝ առանց մեր անունը յիշատակելու, ուրեմն պէտք չէ զայն յիշատակել:

Այս իրաւունքը կը պատկանի, սակայն միմիայն դաշնակցական օրգաններուն: Մեր հակառակորդ թերթերէն որ եւ է մէկը իրաւունք չունի մեզմէ նիւթ առնելու — որ դրամագլուխ է՛ւ բարոյական է՛ւ նիւթական առումով — առանց մեր անունը յիշատակելու: Խօսքը, ի հարկէ, թերթի սեփական նիւթերու մասին է, բայց ոչ ընդհանուրին պատկանող լուրերու, հեռագիրներու եւ թարգմանական գրութիւններու:»

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Մի մոռնար, որ այդ բոլորը եղան կարդալու համար ժողովուրդին:

= Ի՞նչ կարդալու համար, ասէ՝ «Եւ լեզուք մեր պատմեսցին զգործս երկնաւոր Թագաւորին»: Մեր Թագաւորի՞նը. կա՞լ զիս հրաժարեալ...: «Բանամ զբերանս, բարբառիմ Հոգւով, բողոքեմ զանձէս...» այո՛, միշտ զանձէս բողոք. ո՛չ թէ զիս Տէրոջին դէմ...: Լսեցի՞ր, դեռ այսօր, թարմ զիւղին առջեւ, նոյնն է եղտաներու հոգեբանութիւնը. — «Պզտիկն է յանցաւորը»: Իսկ քու սրբազանդ դժգոհութեամբ ինձ նայեցաւ, երբ կուսակալին գիտել տուի թէ իրենք տեւական քաղաքականութիւն մը բրած են հայ սպաննելը...: Նայն քեզի՝ հիմա համեմատէ եղբերը. ու հիմա կրկին ընենք, — «կեցցէ՛ զանձն իմ եւ օրհնեսցէ զքեզ, եւ իրաւունք քո օգնեցին ինձ... կամ՝ ուսո ինձ զարդարութիւնս քո..: ահա քեզի արդարութիւն, սորվեցո՛ւր, մօրեղբա՛յր, մեր եկեղեցին թող շարունակէ սորվեցնել... Ես քեզի ուրիշ խոստովանք մըն ալ ընե՞մ...

— Այո՛:

= Լա՛ւ է, որ «խոստովանանք»ին մէջէն ալ եւս հանենք հետեւեալ մասը. — «... խորամանկութեամբ, անզգամութեամբ եւ երկչոտութեամբ», ժողովուրդը մեծագոյն մեղքեր նկատած է զանոնք, մինչդեռ ներկայիս, միակ միջոցներն են բանի մը տիրանալու համար... Անոնք ալ դասէ մեր եկեղեցիին աննպաստ ազդեցութիւններուն կարգը...

— Այո՛, բայց, մեր յեղափոխութիւնը եւս սկսած է նո՛յն ճամբով ընթանալ:

= Ի՞նչպէս թէ...

— Ի հարկէ... Կուկունեանը չէ՞ր որ, իր արշաւանքի ընթացքին, երկու դրօշակ ունէր, որոնցմէ մին Լուսաւորչի պատկերներով...

= Այո՛ — գլուխը կախեց Սուրէն, — այո՛... դժբախտութի՜ւն, մե՛ծ դժբախտութիւն... Ես եւս մանկութեանս՝ Գրիգոր էի, չէ՞... այդպէս ծնած էի.., ու կը խոստովանիմ որ դեռ կայ արեանս մէջ այդ ձեւի քրիստոնէութենէն բան մը...

Երեկոն կը յառաջանար դուրսը, ու սեւ, մթամած ամպեր եկեր ծածկեր էին հորիզոնը: Հով մը կ'օրօրէր ծառերը, ու հեռուն կը փայլատակէր՝ արագ ու բեկբեկող ցոլացումներով:

Տուն մտաւ վարպետ Ռուբէն: Յոգնաբեկ մարդու երեւոյթ մը ունէր: Վերջին երկու շաբաթը կրկին սկսեր էր աշխատիլ ու շատ մեծ յանձնարարութիւն մը ունէր պատրաստելիք: Տրամադրութիւնը բաւական լաւցած էր ու նիւթական անձկութիւնը հետզհետէ կը փարատէր: Վարպետ Ռուբէն, հազիւ ներս մտած, ֆէսը հանեց գլխէն, եւ, դառնալով Սուրէնին.

— Քուկինդ եկեր է, — ըսաւ՝ աչք խփելէն տէր հօր:

= Ո՛վ է իմինս, հայրի՛կ, — ցնցուեցաւ Սուրէն կարծելով թէ ակնարկութիւնը կը վերաբերի Ֆրանսուհիին, մինչ մայրիկը, նման ենթադրութենէ մը մղուած, խոհանոցէն դուրս նետուեցաւ:

Ու Սուրէն հանդարտեցաւ, երբ մարդիկը, նստելէ վերջ բազմոցին վրայ.

— Մէհմէ՛տը, — աւելցուց. այս իրիկուն եկեր է. շոգենաւէն էլած չէլած՝ եկաւ՝ քեզ հարցուց... Մախսուս բարեւ արաւ...

= Տանը դատին հոտը առած ըլլալու է, — վրայ բերաւ տէր Մեսրոպ:

— Ա՛հ, — ձայնեց վարպետ Ռուբէն՝ զուռն ու հեգնոտ միանգամայն, — հիմա բարեկամին Սուրէնին հետ... Նայէ՛, ասոր քառսուն հոգի վրաս էկաւ՝ «տղադ վալիին էլեր է» ըսելէն...

= Աւելի լաւ այսպէս — ընդհատեց Սուրէն — չէ՞ որ դուն միշտ կը փափաքէիր որ խստութեան չդիմենք, լեզու գտնենք... հիմա ինչո՞ւ կը վրդովուիս... չե՞ս տեսներ, որքան սիրալիր են...

— Հա՛, կը հարցնէր թէ դրամի պէտք ունի՞մ...

= Ո՞վ, Մէհմէ՞տը, — իրար անցաւ Սուրէն:

— Այո՛...

= Հը՛, — ցատկեց, կրկին, թազուհի հանըմ, — զմշատիրոջ կաշի սիրով փոխ կուտան...

— Անոնք անանկ են, — Սուրէնին ձայնակցեցաւ տէր հայրը, այսօր Դաւիթ էֆէնտին ալ կոկորդը պատռեց երբ տեղեկացաւ որ կուսակալը թեւդ մտեր է...

= Անոնք իրենց գիտցածին պէս, մօրեղբա՛յր, մենք մեր գիտցածին պէս... խօսք մը ունինք. մենք ջուրը մտնել չողալ ալ գիտենք, ջուրէն ելլել դողալ ալ... հայրի՛կ, — դարձաւ հօրը, — դուն մեր խնդալ, խօսելուն մի՛ նայիր... երբ անոնց հետ չափուելու օրը գայ...

— Ի՞նչ, ցատկեց Ռուբէն — չափուի՞լ մի... չի՛մ ուզեր, ատանկ բաներ չի՛մ ուզեր... դուք աս դատէս ալ վազ անցէք...

= Տեսա՞ր, իրար անցաւ տէր հայրը, — տեսա՞ր հայրդ. նայէ ինչպէս չուանին երկու ծայրէն կը բռնէ...

— Ճանըմ, — վրդովուեցաւ վարպետ Ռուբէն, — կեցած տեղս ինչ ողջ գլօխս աւետարանին տակը դընեմ... հա՛ կ'ըսեմ կ'ելթամ...

= Ես ձեզի բան մը ըսե՞մ, — կրկին խոհանոցէն երեւցաւ մայրիկը՝ գլուխ մը սոխ եւ դանակ մը ձեռքը — իմ խելքս շատ բանի չի հասնիր ամմա, էս ան գիտեմ քի սոխին անուշը հըլլար կը լացնէ, հասկցա՞ր. սիկա հնուց մնացած խօսք է... Տաճկին բարեկամութիւնը, տղա՛ս, — դարձաւ Սուրէնին, — ծունկին վրայ է... ունի՞ս՝ զո՛ւն էս, չունի՞ս՝ շո՛ւն էս... Դուք երկուքդ ալ նահախ տեղը իրար մեղուոր կը հանէք... մէկը վախէն չուզեր դա՛տ, մէկալը հաւատալով անոր բարեկամութեանը... Երկուքնուդ ալ հասնելիք տեղը մէկ է... առօք փառօք պըտը՛ նստի տունին վրայ, վախցողին բռունցք, հաւատացողին խնդուք ցուցնելէն...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Սպարտէրօթթոյի որ լուսանկարներէն մէկը ցոյց տուաւ իբր Պելճիքա բնակող իտալացին։ Այս անձը յետոյ, զէնքը յարաբերութեան դրած է եղեր Փարիզի հակաֆաշիստ Իտալացիներուն հետ, որոնք իրեն հայթայթեր են՝ ձերբակալման պահուն՝ իր վրայ գտնուած ատրճանակն ու ձեռնառումբերը։ Սպարտէրօթթօ երկու անգամ մտեր է Իտալիա, բայց չէ յաջողեր իր ծրագիրը իրագործել։ Սպարտէրօթթօ յայտնած է թէ Փարիզի մէջ իրեն զէնք եւ դրամ հայթայթող անձը կը կոչուի Թարքիանի։ Արդ Թարքիանի անծանօթ մը չէ իտալական շրջանակներուն։ Ֆաշական վարչաձեւին հաստատումէն առաջ, յիշեալը՝ խմբագրապետն էր «Քորրիէ-ռէ տէլլա Սէռա» կարեւոր օրաթերթին։ Անկից յետոյ, սախուեցաւ իր բնտանիքով ապաստանիլ Փարիզ։ Ասկից առաջ, նման մահափորձի մը առթիւ, դարձեալ Թարքիանին մատնանշուած էր իբր կազմակերպիչ։ Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը այն ատեն հաստատած էր թէ զրպարտութիւն է։ Այս վերջին վերագրումին հանդէպ եւս Թարքիանի կը յայտնէ թէ դիտումնաւոր վերագրում մըն է դարձեալ իր հանդէպ, զինքը կասկածելի ցոյց տալու համար։

Թուրքին խորհրդարանը լուծուած

ՊՈՒՔՐԷՇ, 13 Յունիս.— Խորհրդարանը լուծուեցաւ։ Երեսփոխանական յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիս 17ին, իսկ Ծերակոյտի անդամները պիտի ընտրուին՝ յուլիս 20ին, 24ին եւ 26ին։

Ընդդիմադիր տարրերը սկսած են բուռն պայքար մղել կառավարութեան դէմ։ Կառավարութեան հակառակորդ կարգ մը խմբակցութիւններ կը փորձեն կազմել ընդդիմադիր ուժեղ հոսանք մը։

Պալքաններու իրաւաբանական շաբաթը

Պելկրատի մէջ բացումը կատարուեցաւ «պալքանեան իրաւաբանական շաբաթ»ին, համաձայն Աթէնքի եւ Պոլսոյ մէջ, պալքանեան խորհրդաժողովին կողմէ տրուած որոշումներու։ Բացումը կատարուեցաւ ի ներկայութեան Ալպանիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ, Եուկոսլաւիոյ պատուիրակներուն, որոնք բոլորն ալ՝ ծանօթ իրաւաբաններ են։ Պատուիրակները պիտի ուսումնասիրեն իրաւաբանական այն եղանակները, որոնց հիման վրայ, կարելի պիտի ըլլայ միօրինակութիւն ստեղծել պալքանեան երկիրներու օրէնսդրութեանց միջեւ։ Նշանակուեցան առեւտրական եւ պատժական օրէնքներու յանձնախումբեր։

Օտարականները Անգլիոյ մէջ

Մաքսային դրութեան պաշտպանները այն կարծիքն ունէին թէ մաքսատուրքի պատրաստութիւնը պիտի մղէ օտար ճարտարարուեստական հաստատութիւնները որ գործարաններ հիմնեն Անգլիոյ մէջ։ Վիճակագրութիւններ հրատարակուած են ցոյց տալու համար թէ այդ նախատեսութիւնը իրականանալու վրայ է եւ աշխատանք կը կատարուի մասնաւորաբար մղելու համար Ֆրանսայի ճարտարագործները որ գործարաններ հաստատեն Անգլիոյ զանազան վայրերուն մէջ, մասնաւորաբար այն կեդրոնները, որոնք քայքայուելու վրայ են։ Աշխատաւորականները սկսած են բողոքել այս օտար «արշաւ»ին դէմ։ Կը հաստատեն թէ շատ պարագաներու մէջ, այդ գործարաններուն մէջ աշխատող օտար գործաւորները պատճառ կ՚ըլլան որ տեղացի գործաւորները վնասուին, որովհետեւ օտարները թէ աւելի կ՚աշխատին եւ նուազ վարձքով կը գոհանան։ Արհեստակցական Միութեան թերթերէն մէկը կը գրէ թէ օտար գործարանները չեն ենթարկուիր աշխատանքի օրէնքներուն եւ մտիկ չեն ըներ բողոքներն ու պահանջները, որոնք կը ներկայացուին արհեստակցական սէնտիքաներու քննիչներուն կողմէ։ Լոնտոնի հիւսիսը հաստատուած գերմանական մանարաններ կը մերժեն գործ տալ անգլիացի աշխատաւորներու, երբ իմանան որ անոնք անդամ են Արհեստակցական Միութեան,

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբաստանիչ ատեանը վերջացուցած ըլլալով Կորկուլովի թղթածրարներուն քննութիւնը, որոշեց նախագահին սպանիչին դատավարութիւնը յանձնել Սէնի ոճրադատ ատեանին։

Կորկուլովի փաստաբաններուն բոլոր խնդրագրերը՝ կարգ մը կէտերու վերաքննութեան մասին, մերժուեցան ամբաստանիչ ատեանին կողմէ։

Ոճրադատ ատեանին նախագահը այսօր իսկ ձեւական հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկէ Կորկուլովը եւ իրեն պիտի յանձնէ ամբաստանագիրը, եւ պիտի յայտնէ դատավարութեան թուականները — 7 եւ 8 յուլիս։

Այս առաջին հարցաքննութենէն յետոյ, մինչեւ հինգ օր, Կորկուլով իրաւունք ունի վերաքննութիւն պահանջելու ամբաստանիչ ատեանի որոշման դէմ։ Իր խցիկին մէջ, Կորկուլով կը շարունակէ հանդարտօրէն գրել ու աղօթել։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Չէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փօթօրիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ)։ Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբի սրահը։ Ստիպողական օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌԻ Չէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ապառաժ խումբի ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։ Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

Գէորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէի
եւ Ցարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փլէթի Ժունայի սրահին մէջ
21 rue Cadet, Métro Cadet
Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկ. ներ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ
եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝
Տիկ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳՆԻՈՆԵԱՆ, Պ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ ուրիշներ
Կ'երգէ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Գաւառական Խորհուրդի, եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւններու, Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան, Բարձր Հայքի, Զարօնշատի, Բալուի, Մարաշի, Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակցական, եւ Զափաջուր Որբերու, Համախարբերդցիական Երիտասարդաց, Ջիւսէյնիկի վ.ե. բաշխնաց եւայլն միութիւններու։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի
եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարանուանութեանց պետերու
Կը խօսի՝ Պ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ
եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները
Կենդանի պատկեր Օր. Ա. Տէր Գէորգեանի կողմէ, Ալբ, Բէն, (արտասանութիւն), եւայլն։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ Ջութակահարներու առանձին խումբը։
Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները եւ յանձնախումբը
Մուտք ազատ է

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveauի ՄԷՋ

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆի սրճարանին մէջ

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր
փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ
հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI
Métro Nation կամ Reuilly-Diderot
Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114։ Օթօպիւս BA, AZ եւ BT
Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ։ Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուներէ
Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— Կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիւրլէցի (Պրուսա) Մարիամ Պօյաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի։ Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին։ 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Նուիրուած Ապրիլեան հերոսամարտի 15ամեակին, հրատարակութիւն Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան (Փարիզ)։

415 մեծադիր էջ, երկսիւն

Բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով։ Տպուած Վենետիկ։

Գին 75 ֆրանք։

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
51 rue Monsieur-le'Prince, Paris(6).

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Նոր Պօմօնի օդասուն թաղին մէջ 2 խանութ, 4 սենեակ խողին հանոցով, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել սեփականատիրոջ՝ Կարապետ Նալպանտեանի, 50 Bld. de Pins. La Rosier: Beaumont, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԲՈՌ

(վէպ *1830*ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ես ուղերձ տալու մէջ ոչ մի վնաս չեմ տեսնում եւ կը ստորագրեմ ամէն ուղերձի տակ որ Գրասսինին տալ ուզէ։ Բայց ենթադրում եմ, որ միայն ուղերձներով ոչինչ դուրս չի գայ։ Կարելի չէ՞ միթէ միաժամանակ թէ ուղերձ, թէ պանֆլէտ։

— Ի հարկէ միայն նրա համար, որ պանֆլէտները գրգռեն կառավարութիւնը եւ չթողնեն կատարելու ինչ որ խնդրւում է ուղերձներով. — ասաց Գրասսինին։

— Միեւնոյն է. առանց դրան էլ չեն կատարելու։

Նիսպոլցին ելաւ ու մօտեցաւ սեղանին։

— Պարոննե՛ր, սխալ ճամբով էք գնում։ Կառավարութեան հետ խաղի ելնելով՝ ոչինչի չենք հասնի։ Պէտք է ժողովրդական մասսան հանենք ոտքի։

— Ասելը հեշտ է, քան անելը։ Ինչի՞ց կը սկսէիք, օրինակ։

— Դեռ վաղ է այդ տեսակ հարցեր տալը, Գալլի։ Ի հարկէ, կը սկսի նրանից, որ գրաքննիչի գլխին կը փամփէն։

— Ամենեւի՛ն, — պատասխանեց Գալլի չայրացկոտ։ — Դուք միշտ կարծում էք, որ հարաւայիններս դանակից զատ ոչ մի բանի չենք հաւատում։

— Հապա ի՞նչ էք առաջարկում ուրեմն։ Սը՛ս։ Ականջ դրէք, պարոններ, Գալլին ինչ որ առաջարկել է ուզում։

Ամբողջ բազմութիւնը, որ մի քանի մանր խումբերի բաժնուած վիճում էին առանձին–առանձին, հաւաքուեցին սեղանի շուրջը։ Գալլի բարձրացրեց ձեռքը բողոքող մի շարժումով։

— Ո՛չ, պարոններ, ես ոչինչ չեմ առաջարկում։ Միայն մի ենթադրութիւն եմ ուզում անել։ Ինձ թւում է, որ խիստ վտանգաւոր բան է մեր նոր պապով այսպէս ուրախանալը։ Ամէնքը մտածում են, թէ քանի որ նա մի անգամ նոր ճամբով գնաց ու ընդհանուր ներում շնորհեց, ուստի մենք բոլորս, բոլոր Իտալիան պէտք է նետուի նրա գիրկը, եւ նա մեզ կը տանի աւետեաց երկիրը։ Ես, անշուշտ միւսներից պակաս չեմ ուրախանում պապի վարմունքից։ Ներումը մի գեղեցիկ գործ էր։

— Ի՞նչ պատիւ Նորին Սրբութեան. — նկատեց Գրասինի ծաղրով։

— Հերի՛ք է, Գրասինի, թողէք որ խօսի. — ընդհատեց Րիքարտօ միւս կողմից։ — Զարմանք բան է, դուք երկուսդ չէք կարող մի տեղ պատահէք, առանց շուն ու կատուի պէս իրար գզելու։ Շարունակեցէ՛ք, Գալլի։

— Ա՛յ, ինչ էի ուզում ասել։ Սուրբ Հայրը անշուշտ լաւագոյն դիտաւորութիւններ ունի, բայց արդեօք պիտի յաջողի՞, ինչ որ ուզում է, դա արդէն այլ հարց է։ Առ այժմ ամէն բան հիանալի է գնում, եւ ի հարկէ ընդդիմադիրները մի քանի ամիս կը լռեն, մինչեւ որ ներման առաջացրած բերկրանքը նստի։ Բայց ոչ ոք երբեք չի զիջի իր իշխանութիւնը առանց կռուի։ Համոզուած եմ, դեռ ձմեռուայ կէսին չ՚անցած բոլոր ճիզուիտները, Գրիգորեանները, Սանֆէտիստները ու ամբողջ բանակը ձեռնարկելու են նորից իրենց սովորական դաւերին ու էնդրիկներին, եւ թունաւորելով, ում կաշառել չի կարելի։

— Շատ հաւանական է։

— Ա՛յ, տեսնում էք, ուրեմն էլ ինչու սպասենք ու խաղաղաւէր ուղերձներ ուղարկենք, մինչեւ որ Լամբրուսկինին ու նրա արբանեակները համոզեն Հէրցոգին ու մեզ ճիզուիտների խնամակալութեան տակ դնեն, գուցէ եւ աւստրիական հուսարների։ Աւելի լաւ չէ՞ կանխենք, եւ օգտուելով հակառակորդների ժամանակաւոր պարտութիւնից՝ հասցնենք առաջին հարուածը։

— Ասացէք, ինչումն է կայանում այդ առաջին հարուածը։

— Կ'առաջարկէի կազմակերպուած պրոպագանդա ու յուզում ճիզուիտների դէմ։

— Ուրիշ խօսքով՝ պրչակոիւ։

— Այո՛։ Մերկացնենք նրանց նենգութիւնները, բաց անենք նրանց գաղտնիքները եւ գրգռենք ժողովուրդը նրանց դէմ։

— Բայց այստեղ ճիզուիտ չկայ, որ մերկացնենք։

— Չկա՞յ։ Սպասեցէք մի երեք ամիս ու կը տեսնէք, թէ որքան կը լինի։ Միայն թէ շատ ուշ կը լինի արդէն նրանց ուժը կոտրելու համար։

— Բայց ժողովուրդը գրգռելու համար, պէտք է պարզ խօսք։ Ինչպէս խուսափենք գրաքննիչի ձեռքից։

— Ես չէի խուսափի, կը կանչէի կռուի։

— Մտածում էք պանֆլէտների գաղտնի՞ տպէք։ Հիանալի, բայց մենք բոլորս էլ գաղտնի տպարանների հետ գործ ունեցել ենք եւ գիտենք թէ...

— Իմ ասածը այդ չէ։ Ես կ'առաջարկէի տպենք պանֆլէտները մեր անունով ու հասցէով, եւ թող հալածեն մեզ եթէ կը համարձակուեն։

— Կատարեալ դժութիւն, — բացագանչեց Գալլի։ — Միեւնոյն է թէ դընես գլուխդ առիւծի ակէր զուտ թեթեւամտութիւնից։

— Է՛, մի վախենաք, — ընդհատեց Գալլի կծու, — չենք խնդրում ձեզ որ բանտ գնաք մեր պանֆլէտների սիրուն։

— Թողէք, Գալլի։ — Ասաց Րիքարդօ։ — Երկիւղի մասին խօսք չկայ։ Մենք ամէնքս, ինչպէս եւ դուք, պատրաստ ենք բանտ գնալու, եթէ դրանից մի բան դուրս գայ։ Բայց անմիտ բան է վտանգի ենթարկել առանց որ եւ է օգտի։ Ինչ ինձ է վերաբերում, մի քանի փոփոխութիւն կ'առաջարկէի ձեր յատակագծին։

— Որ է՞։

— Ես կարծում եմ՝ որոշ ատաղձանի խոհեմութիւն բանեցնելով՝ կարող ենք մենք ճիզուիտների հետ կռուենք, առանց գրաքննութեան հետ բաղխում ունենալու։

— Ճշմարիտ, չեմ հասկանում, ինչպէս էք սարքելու։

— Ինձ թւում է, թէ միշտ կարելի է այնպէս արտայայտել առելիքդ, այնպիսի այլաբանական մի ձեւով որ...

— Որ գրաքննիչը չի հասկանայ։ Եւ դուք կարծում էք, որ ամէն գործաւոր ու գիւղացի կը հասկանայ գրաքննիչի չի հասկացածը, շնորհիւ իր տգիտութեան ու պաշտութեան։ Ո՛չ անհիմաստ բան է։

— Մարտինի, ի՞նչ է ձեր կարծիքը։ — Հարցրեց պրոֆէսօրը դառնալով իր մօտը նստած մեծ ու շէկ մօրուքով մարդուն։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1932
16 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1907 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՀԱՐՑԵՐ

(ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ)

Տարագիր Հայութեան ընթացիկ կեանքի ամէնէն կարեւոր գործը կրթականն է: Ազգապահպանման այս շրջանին խնդրի մեծ կարեւորութիւնը անվիճելի է: Սակայն, կարծես թէ անվիճելի ըլլալուն համար, կրթական ճակատին վրայ մեռելային խաղաղութիւն մը կը տիրէ:

Անշուշտ իւրաքանչիւր գաղութ, այդ ուղղութեամբ, իր ցաւերն ու յուզումներն ունի: Բայց ընդհանուր եւ համահայկական ծիրերով խնդիրը սեղանի վրայ չի գար: Կը մնայ մասնակի ճիգերու եւ մտահոգութիւններու սահմանին մէջ:

Ինչպէս կը տեսնէք, կրթական գործի կարեւորութիւնը եւ անոր շուրջ եղած զբաղումները համեմատական չեն: Այդ կարգի խնդիրներով կրնար զբաղիլ համագաղութային ազգային մարմին մը, որ պիտի կեդրոնացնէր իր ուշադրութիւնը բոլոր գաղութներուն վրայ, ծրագիրներ պիտի մշակէր համագաղութային չափերով, եւ մտահոգութիւնը դարձնէր ընդհանուր:

Այժմ այդ մարմինը գոյութիւն չունի: Կը մնայ մէկ հաստատութիւն արտասահմանեան իրականութեան մէջ, որ կրնայ եւ պարտաւոր է զբաղիլ կրթական խնդիրներով, որոնք տեղական բնոյթ պիտի կրեն առաւելաբար, բայց անհրաժեշտօրէն համահայկական նշանակութիւն կը ստանան, երբ գաղութէ գաղութ հետաքրքրութիւնը լարուի կրթական աշխատանքներուն շուրջը: Այդ հաստատութիւնը հայ մամուլն է, որ հակառակ մեր ցրուած վիճակին, հեռաւոր հորիզոններու վրայ կ'արձագանգէ, եւ ղեկավարը կը հանդիսանայ հայ հանրային կարծիքին:

Դժբախտաբար հայ մամուլը, լիովին չըսենք, այլ կիսովին [...] իր վրայ ինկած պարտականութիւնը չի կատարեր: Ընդհանուր թելադրանքներ եւ բաղձանքներ, տարին քանի մը անգամ, այն ալ առանց արձագանգի, բաւարար չեն մղում տալու կրթական ձեռնարկներուն, որոնք շատ անգամ ողբալի պատկեր մը կը ներկայացնեն:

Ու ըսենք անմիջապէս, որ մամուլը կը թերանայ իր այս դերին մէջ, որովհետեւ անոր կը պակսին լիակատար տուեալներ: Մամուլը զուրկ ըլլալով թուական որոշ տուեալներէ, կը բաւականանայ միայն ընդհանուր ակնարկներով, որոնք, սակայն, անբաւական են է՛ւ վէրքեր մատնանշելու է՛ւ դարմանը առաջարկելու:

Այս կացութիւնը կրնայ երկար տեւել: Գաղութահայ կեդրոնական մարմնի մը գոյութիւնը կրնայ ուշանալ: Իսկ հայ մամուլը ամէն տարի, ամառուան այս շրջանին պիտի բաւականանայ քանի մը ընդհանուր ցուցմունքներով, որոնք գլխաւորաբար պիտի մնան տեղական թերթերու մէկ անկիւնը, առանց լայն արձագանգ գտնելու լայն շրջաններու մէջ:

Մեր թուած ամփոփ տուեալներէն ելնելով, անհրաժեշտ կը տեսնենք օրակարգի խնդիր դարձնել հայ կրթական գործի վիճակագրութիւնը: Որովհետեւ, կրթական կեանքի մասին խօսելու համար, հայ մամուլը պէտք ունի ճշգրիտ թիւերու, տնտեսական եւ բարոյական ամբողջ պատկերը գիտնալու, որպէս զի այդ բոլորին վրայ հիմնուած քննէ խնդիրները, ծրագիրներ առաջարկէ, [...]րային միտքը եւ հաստատութիւնները խթանէ եւ գաղութէ գաղութ համագործակցութիւն մը ստեղծէ այս կարեւոր ու կենսական աշխատանքին շուրջ:

Բաւական չէ որ ամէն տարի արձակուրդի այս օրերուն, դպրոցներէն ոմանք ճիչ մը բարձրացնեն, որ կ'երթայ կորսուելու ընդհանուր աղմուկին մէջ, այլ անհրաժեշտ է, որ բոլոր դպրոցներն ալ, ազգային թէ անհատական, ամէն տարի, վիճակագրական ցանկ մը ղրկեն գլխաւոր թերթերուն: Այդ վիճակագրական ցուցակները թերթէ թերթ փոխանցուելով, կարելի պիտի ըլլայ ունենալ նախ տեղական, ապա ընդհանուր թիւը հայ աշակերտութեան, հայ ուսուցչութեան, անոնց շէնքերու յարմարութիւնը, կրթական ելմուտներու քանակը, դպրոցներու եւ ուսուցիչներու կրթական աստիճանը, ինչպէս նաեւ դուրս մնացած մանուկներու հաւանական թիւը:

Այս տուեալները երբ զետեղուին թերթերու վիճակագրական բաժնին մէջ, դիւրին պիտի ըլլայ ընդհանուր յայտարարներու բերել այդ ճշգրիտ պատկերը, ու փաստերով զինուած քննել խնդիրները թէ՛ տեղական կարեւորութեամբ եւ թէ համազգային մտահոգութիւններով:

Հայ մամուլի սիւնակները կը լեցուին թաղական խորհուրդի շուրջ եղած վէճերով կամ ընտրական պայքարներով, մինչդեռ տարիներ կ'անցնին ու մենք չենք տեսներ նոյն շրջանի դպրոցի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն մը, չենք գիտեր քանի՞ աշակերտներ եւ քանի՞ ուսուցիչ: Չենք գիտեր թէ ուսուցիչներն ի՞նչ պատրաստութեան տէր մարդիկ են: Մինչդեռ այս խնդիրներն աւելի [...]ական են:

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, մամուլը եւ կրթական հաստատութիւններն իրարու կարող են կապուիլ փոխադարձ բարոյական կապով մը:

Մենք մեր կարգին կը յայտարարենք թէ «Յառաջ»ի էջերուն մէջ լայն տեղ պիտի տանք կրթական կեանքը պատկերացնող վիճակագրութիւններուն եւ խոստացած զեկուցումներուն: Այս առթիւ [...] կ'ընենք կրթական հաստատութիւններու վարիչներուն, դպրոցի տեսուչներուն նաեւ մեր թղթակիցներուն, որ մեզի հասցնեն [...]նց տեղեկագիրները: Պիտի արտատպենք այն վիճակագրական տեղեկութիւնները, որ լոյս կը տեսնեն տեղական թերթերուն մէջ:

Այս մտահոգութիւններով, պիտի փափաքէինք որ մեր պաշտօնակիցները նոյն խնդիրը արծարծէին իրենց շրջանին մէջ, վերի [...]ատակներուն ծառայելու համար:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Աղջիկներ ու երիտասարդներ կան, որ աչք չեն հեռացներ ցուցափեղկերէն եւ կը հագուին ըստ ցուցադրութեան: Անոնք չունին սեփական ճաշակ եւ ինքնատպութեան զգացում:

Կան նաեւ մարդիկ, որ իրենց ականջը բացած՝ կը սպասեն օրուան ձայներուն, երգելու համար այնպէս ինչպէս տուն կուտան հովերը:

Հովը ուղղութի՞ւն փոխեց, — հրաժարիմ: Անձնական հաշիւները վտանգուեցա՞ն, — հրաժարիմ: Հրաժարելու ախտ մը կայ մեր նշանաւոր անձնաօրերուն մէջ, ներկայիս:

Վերջերս, ուշադրութիւնս, գրաւեց, «Բանուոր»ի մէջ, Գրիգոր Միրզայեանի (Սիւնի) մէկ յայտարարութիւնը: Այս մարդը կը բողոքէ եւ կ'ըսէ թէ յանուն բանուորութեան 1900ին իր յօրինած երգը, *Մշակ, բանւոր, անչքաւոր ախպե՛րք*, զոր կ'երգէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, «միայն եւ միայն կոմունիզմի համար մարտնչող բանուորութեանն է»: Եւ հեղինակի իրաւունքով, կ'արգիլէ Դաշնակցականներուն երգել այդ երգը, կամ կ'առաջարկէ, փոխելով կարգ մը բառեր, երգել. —

... *Աշխատանքի խիզախ պաշտպան կոմունիստներին թեւ թիկունք տանք*:

Մեզ չի քետաքրքրեր այդ արգելքը: Մեր ուշադրութիւնը գրաւած է կարեւոր պարագայ մը: 1900ին երգին հեղինակը երգեր է. —

... *Աշխատանքի դատին պաշտպան Դաշնակցութեան թեւ թիկունք տանք*:

1932ին ալ կ'ուզէ երգել. —

... *Կոմունիստներին թեւ թիկունք տանք*:

Այո՛, թէեւ թիկունք տուէք ասոր անոր, ո՛վ մուրացիկներ, չէ՞ որ ամէն մարդ պիտի ապրի իր արհեստովը:

ՀԱՐԹՈՅ

ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Ուաշինկթըն հաւաքուած նախկին մարտիկներու հրամանատարը պատասխանելով հարցման մը թէ ի՞նչ պիտի ընեն մարտիկները, եթէ խորհրդարանը զոհացում չտայ իրենց պահանջներուն, ըսած է.

— Հո՛ս պիտի մնանք: Մեր տեղերը չպիտի վերադառնանք մինչեւ որ մեզ չվճարեն ինչ որ պարտական են: Զգենք որ արդէն, երբ մեր տեղերը կ'ըսենք, տուն ո՞ւնինք: Ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած, զրկուած ամէն բանէ, մեզմէ շատերը տնակ մըն իսկ չունին: Ամէն պարագայի մէջ, վճռապէս որոշած ենք Ուաշինկթըն մնալ, նոյնիսկ եթէ պէտք ըլլայ որ սպասենք նոր խորհրդարանի ընտրութեան՝ մինչեւ յառաջիկայ տարի: Բայց մինչեւ այն ատեն մեր շարքերը աւելի պիտի շատնան:

«Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ սնունդի հարցը: Մինչեւ հիմա, վեթերաններ ապրեցան բարեգործական ընկերութեանց օժանդակութիւնով: Կառավարութիւնը պիտի ստիպուի ի վերջոյ զբաղիլ մարտիկներու ուտեստովը, երբ բարեգործական ընկերութիւնները որ եւ է միջոց չունենալով, ձեռք քաշեն:

ՍԵԼԱՆԻԿ – ՓԱՐԻԶ 16 ԺԱՄԷՆ

Օդանաւորդական միջազգային ընկերութեան *Ֆլէչ տ'Օրիան* օդանաւը որ բացումը կատարեց Սելանիկ – Պելկրատ – Փրակա – Փարիզ գիծին, երեքշաբթի առտու ժամը 5ին մեկնեցաւ Սելանիկէն եւ նոյն օրը իրիկուան ժամը 9ին հասաւ Փարիզ՝ Պուրժէի օդանաւային կայանը: Օդանաւուն մէջ կը գտնուէին 6 ճամբորդներ:

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ աշխատաւորական երեսփոխան մը Երեսփ. ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ կ'առաջարկէ հանրապետութիւն հաստատել Սկովտիոյ մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան ժողովի յանձնախումբերը, Ժընեւի մէջ կաղն ի կաղ կը շարունակեն, աւելի ճիշդը, շարունակել կը ձեւացնեն իրենց աշխատանքները: Գլխաւորաբար երեք պետութեանց կողմէ — Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա — ձգտում կը տեսնուի անորոշ ժամանակով յետաձգելու ընդհ. յանձնախումբի գումարումը, այն պատրուակով որ մասնագիտական յանձնախումբերը չեն լրացուցած իրենց աշխատանքները եւ կամ այդ յանձնախումբերուն մէջ, այնքան հակառակ տեսակէտներ երեւան եկած են, որ կարելի չէ եղած եզրակացութեան յանգիլ որ եւ է հարցի շուրջ:

Զինաթափութեան ժողովի դիւանին նախորդ օրուան նիստին մէջ, այս հարցը դրուեցաւ եւ Ֆրանսայի պատուիրակը Փօլ Պոնքուր միջամտելով, առաջարկեց՝ փոխանակ սպասելու որ յանձնախումբերը բոլորն ալ լրացուցած ըլլան իրենց աշխատանքները, սկսիլ պատրաստ տեղեկագրի մասին խորհրդակցութեան: Գոնէ, ըսաւ, կայ յանձնախումբ մը որ միաձայնութեամբ ընդունած է իր աշխատանքներուն մասին տեղեկագիրը, այն տեղեկագիրը որ կը դատապարտէ քիմիական եւ միքրոպային պատերազմը:

Այս առաջարկին դէմ խօսեցան Զինաթափութեան ժողովին նախագահը եւ Գերմանիոյ պատուիրակը: Այս վերջինը իր կառավարութեան կողմէ ներկայացուց նոր յուշագիր մը, որուն դէմ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ յայտնեց թէ՝ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պիտի տեղեկանայ այդ յուշագրին բովանդակութեան եւ երբ ժամանակը գայ, պիտի յայտնէ իր կարծիքը. բայց այժմէն իսկ, կը կրկնէ այն վերապահումները զոր յայտնած է քանիցս ասկից առաջ, գերմանական առաջարկներուն մասին:

Պ. Էրիօ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, զանազան պատուիրակութեանց հետ:

Պաշարման վիճակ Կովկասի մէջ

Պոլիս հրատարակուող «Թիւրքիշէ Փօսթ» գերման օրաթերթը յօդուած մը հրատարակելով Կովկասի կացութեան մասին, կ'ըսէ թէ՝ Մոսկուայէն եկած լուրերու համաձայն, պաշարման վիճակ հրատարակուած է ամբողջ Կովկասի մէջ: Այս պաշարման վիճակի շրջանին մէջ կը գտնուին Կովկասի լեռնային շրջանը եւ անոր շրջանակները եւ Սեւ ու Կասպից ծովերու միջեւ գտնուող Անդրկովկասը:

Մինչեւ հիմա Կովկասի բացարձակ տիրապետողն էր «Գափ-պիւօ»ն, այսինքն Կովկասի պիւռօն որ ռուս համայնավար կուսակցութեան Կովկասի յատուկ կոմիտէն է: Սակայն, վերջին ժամանակներս անոր ազդեցութիւնը կոտրած է կամ այնչափ նուազած է որ՝ Մոսկուայի կառավարութիւնը յարմար դատած է զօրավար մը բացառիկ իրաւասութիւններով իբր ընդհանուր հրամանատար ղրկել Կովկասի այն վայրերը ուր դէպքեր ծագած են:

Ասկէ զատ, Կովկասի մէջ արտակարգ նոր դատարան մը կազմուած է՝ իբր պատերազմական ատեան, եւ անոր անդամ կարգուած են հայ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը եւ Վրաստանի ու Անդրկովկասի համայնավար կուսակցութեանց ընդհ. քարտուղարները: Այս արտակարգ կազմակերպութիւնը, Կովկասի մէջ ծագելիք ամէն տեսակ խառնաշփոթութիւնները զինու զօրութեամբ պիտի նուաճէ:

Գերմանական թերթին այս յօդուածին բովանդակութիւնը կուգայ հաստատել տեղեկութիւնները որ ասկից առաջ հաղորդեր էինք, առնելով եւրոպական աղբիւրէ:

Ո՞վ պիտի ըլլայ Ամերիկայի նախագահը

Հուվըրի թեկնածութիւնը կը դնեն

Չիքակոյի մէջ բացուեցաւ հանրապետականներու ընդհ. ժողովը: Իր բացման ճառին մէջ, ժողովին նախագահը առաջարկեց Միացեալ Նահանգներու նախագահական ընտրութեան առթիւ, թեկնածու ներկայացնել արդի նախագահը Հուվըրը:

Իր ճառին մէջ ժողովի նախագահը զգուշացաւ անդրադառնալէ ոգելից ըմպելիներու դէմ դրուած արգելքի օրէնքին, որուն մասին, ժողովականներուն միջեւ համաձայնութիւն չկայ: Նախագահը համամիտ գտնուեցաւ պահելու ոսկի հիմնադրամի դրութիւնը, զոր անհրաժեշտ գտաւ տոլարի արժէքին պահպանման համար:

Ժողովականները որոնց մեծամասնութիւնը համամիտ է Հուվըրի թեկնածութեան՝ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ, կը կարծուի թէ բուռն վիճաբանութեանց պիտի բանուին, երբ սեղանի վրայ գայ ոգելից ըմպելիներու արգելքին հարցը:

Իտալացի անիշխանականներու դատավարութիւնը

Նախորդ օր Հռոմի յատուկ դատարանին առջեւ, դատավարութիւնն սկսաւ Տոմէնիքօ Պովոնէի եւ ուրիշ ութ անիշխանականներու, որոնց համար կ'ըսուի թէ Փարիզի իտալական հակաֆաշիստ կեդրոնին կողմէ ղրկուած էին: Հարցաքննիչ յանձնախումբին ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ ամբաստանեալները կը ներկայացնեն ռմբագործական բազմաթիւ խմբակներ, որոնց գործունէութիւնը կ'ուղղուի միակ նպատակի մը: Այս ամբաստանագիրը կը ձգտի հաստատել թէ գործուած բազմաթիւ մահափորձերը կատարուած են Փարիզի հակաֆաշիստ կեդրոնին ղեկավարութեամբ եւ նիւթական օժանդակութեամբ:

Ամբաստանեալներէն Պովոնի կը մեղադրուի նաեւ թէ կեղծ անցագրեր եւ ինքնութեան թուղթեր կը շինէ: Հարցաքննութեան ընթացքին, Պովոնի ըսած է թէ կը կարծէ որ Փարիզի հակաֆա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ՁԱՒԵՇՏ

— :-: —

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԱԲԵՆ ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Անգլիացի ճարտարապետ մը որ երեք տարի մնացած է Ռուսիա իբր խորհրդային կառավարութեան մասնագէտ խորհրդական, «Տէյլի Էքսփրէս»ի մէջ գրած է երկար յօդուած մը Ռուսիոյ մասին եւ անոր ընդհանուր հեգնանքի կ'ենթարկէ անգլիացի համբաւաւոր գրագէտը Պ. Շօ, որ Ռուսիա այցելելէ յետոյ, անոր ջերմ գովասանքը հիւսեր էր:

Բոլոր օտար այցելուները, կը հաւաստէ ճարտարապետը խաբուած են խորհրդային իշխանութեան կողմէ, որ իսկական կատակերգութեան մը պէս կը պատրաստէր օտարներու ընդունելութիւնը՝ առանց որ եւ է մանրամասնութիւն զանց առնելու: Այսպէս է որ յատկապէս դատած էին խումբ մը մանուկներ, լաւ հագուած եւ մաքրուած եւ զանոնք ցոյց տուեր էին Լէյտի Աստորի որ, յափշտակուեր էր: Բոլոր այն անձերը որոնց պիտի հանդիպէր Պ. Շօ ուշի ուշով սորված էին իրենց դերերը եւ գիտէին թէ չեկայի մարդիկը կը հսկէին իրենց ամէն մէկ քայլին վրայ: Յատուկ թարգմանիչներ նշանակուած էին: Ասոնք իրենց ձայնին ունէին գրաւոր հրահանգներ: Երբ անգլիացի այցելուները հասան, անոնց տրամադրութեան տակ դրուեցան Ռուսիոյ լաւագոյն ինքնաշարժները:

Գալով իսկական Ռուսիոյ, անգլիացի ճարտարապետը կը հաւաստէ թէ թշուառութեան, աղտի, լուռ տառապանքի երկիր մըն է, ուր մարդիկ զանգազօրէն կը մեռնին զրկանքներու երեսէն, առանց տրտունջ համարձակելու: Իբր պաշտօնական մասնագէտ խորհրդական, կ'ըսէ, այցելեցի խորհ. մեծ գործարանները՝ Փեթրոկրատի, Մոսկուայի, Սիպերիոյ եւ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ: Ուրկէ որ անցայ, նոյն ողբալի վիճակն էր, աղքատութիւն, հիւանդութիւն, ապտեղութիւն եւ սով»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լվովի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց այդ քաղաքին մէկ թատերախումբին դերասաններուն բնակարաններուն մէջ: Ասոնց վրայ կասկած կը ծանրանար թէ համայնավարական քարոզչութիւն կը կատարեն: Քանի մը շաբաթ առաջ, խումբին ղեկավարը բեմադրեր էր բոլշեւիկեան թատերախաղ մը: Քանի մը օր առաջ, դասական կտորի մը ներկայացման պահուն, նշմարուեր էր թէ կարգ մը մասեր այնքան չափափոխուած էին, որ, խաղը բոլորովին տարբեր իմաստ մը կը ստանար եւ տեղ տեղ՝ համայնավար ձգտում երեւան կը հանէր: Ոստիկանութիւնը խուզարկութեան ընթացքին, թուղթիկներ գտաւ, որոնցմով, թատերախումբը՝ կը հրաւիրէր ժողովուրդը բողոքելու պատերազմին դէմ, զոր իբր թէ՝ քաղքենի պետութիւնները կը պատրաստեն եղեր Ռուսիոյ դէմ:

ԸՆԴՈՒՈՎԵԱՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իտալական նաւ մը, երկար ատենէ ի վեր կ'աշխատի պատերազմի պահուն ընկղմած *Էժիփթ* նաւուն աղիքներէն խլել հսկայ հարստութիւն մը: Սուզակները յաջողած են շոգենաւուն զրահապատ խցիկները քանդել եւ առ այժմ դուրս հանել 30 միլիոն ֆրանք արժէքով թանկագին առարկաներ:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վիեննայի հիթլերեանները ցոյց մը կատարեցին Հրեաներուն դէմ, հետեւեալ պարագաներու տակ: Անթելի ընկերութիւնը մերժեր էր իր միջոցները տրամադրել՝ տարածելու համար հիթլերեան երեսփոխանի մը ճառը: Ասոր վրայ՝ հիթլերեանները տակն ու վրայ ըրին Վիեննայի ամէնէն առեւտրական թաղը՝ Քերթնէրշթրասէ: Նոյն օրը երեկոյեան դէմ հիթլերեան խումբեր փորձեցին գրաւել անթելի կայանը, որ պաշտպանուած էր ոստիկաններու կողմէ: Չյաջողեցան: Կառուած յարձակեցան անցորդներու վրայ՝ պոռալով.— Անկցի՛ն Հրեաները. Կեցցէ՛ Հիթլեր:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՇՓՈԹԻ ՄԷՋ

Մռայլ ամպերը աւելի եւ աւելի կուտակւում ու թանձրանում են Եւրոպայի գլխին: Եւ միա՞յն Եւրոպայի. Տոկիոյից մինչեւ Բեռլին, ու մինչեւ Նիւ Եորք ամբողջ տարածութեան վրայ, միեւնոյն անառոյգ կացութիւնը տնտեսութեան ու քաղաքական փոխ – յարաբերութիւնների, միեւնոյն շփոթը մտքերում եւ միեւնոյն կասկածն ու վախը ապագայի համար:

Ի՞նչ է այս՝ դրամատիրական համակարգի վերջնական փլուզումի նախօրեա՞կ, ռամկավարութեան անբուժելի հիւանդութի՞ւն, մարդկութեան բարոյական ու գաղափարական ճգնաժա՞մ, թէ՞ մի ուրիշ, բոլորովին նոր ու պատմութեան մէջ դեռ չապրուած երեւոյթ: Բոլշեւիզմ, ֆաշիզմ, հիտլերիզմ ու ահա գերման արդէն մեռած կարծւած ինկերութեան հիւանդագին պոռթկում, տիրող դասակարգերի գիշատիչ բնազդների տարապայման սրում, միջպետական առաջ մրցակցութիւն ու շուկաների որս, տնտեսական գործառնութիւնների խանգարում ու համաշխարհային նմանը չտեսնուած տագնապ, բազմամիլիոն աշխատաւորների գործազրկութիւն ու սովամահութեան սպառնալիք, պատերազմի ուրական ամէնքին գլխին եւ դեռ ուրիշ ահաւոր պատկերներ — իրօ՞ք աշխարհ արագ քայլերով դէպ ի համաշխարհային փլուզում է շարժւում, թէ՞ մարդկութիւնը ականատես է թէեւ ծաւալով ու խորութեամբ աննախընթաց, բայց բատ էութեան սովորական մի ցնցումի, որին յաջորդելու է տնտեսական ու մտաւոր վերելքի, ընկերային բատեղծագործ ուժերի փթթումի մի նոր շրջան:

Թւում է թէ ո՛չ անյոյս յոռետեսութիւնը հիմք ունի, ո՛չ էլ անսահման լաւատեսութիւնը. աշխարհ չի երեւում դեռ հասունցած ընկերային նոր կարգի յաղթանակի համար, թէեւ հինը սկսել է կորցնել կենսունակութեան նախկին զօրութիւնը: Այս հին ու նոր ուժերի, հին ու նոր գաղափարների ու հասարակական ձեւերի բախումի արդիւնք է, նախ եւ առաջ, այն համատարած քաոսը, որով բռնուած է ամբողջ աշխարհ: Եւ եթէ ընկերային կեանքի զարգացումը չի բարձրացել այն աստիճանին, երբ նոր կարգը կարող է յաջորդել հնին, ո՛չ մի բանի ուժ՝ լինի նա պատերազմ կամ բոլշեւիզմ՝ չի կարող ապահովել նրա յաղթանակը: Եւ կամ եթէ հին կարգը պատմութեան կողմից դատապարտուած է կործանման, ո՛չ մի հիտլերիզմ կամ ինկերական բռնաշրջում չի կարող փրկել նրա գոյութիւնը:

Կասկած չկայ, որ հնի ու նորի պայքարը բոլորովին այլ ճանապարհով կ'ընթանար, եթէ չլինէր պատերազմը իր յետվերսայլեան արհաւիրքներով: Ընկերային այն տենդը, որից տառապում է ներկայ մարդկութիւնը, առատ սնունդ է ստանում պատերազմից յետոյ ստեղծուած բռնատիրական եւ ընդվզեցնող պայմաններից: Ազգային ու քաղաքական հաւասարութեան փոխարէն աշխարհի երեսին հաստատւեց քաղաքական անհաւասարութեան եւ ազգային իրաւազրկութեան ու ճնշումների մի աղաղակող դրութիւն. ժողովուրդների բռնի բաժանում, արհեստական սահմաններ, միջպետական քաղաքական ու տնտեսական անանցանելի պատնէշներ, օտարակերութիւն, հատուցումների անունով պարտադրուած պատերազմական անհնելի տուգանք եւ կրքոտ վէճ ու կռիւ աւարի բաժանման շուրջ, պարտուածների ու զրկուածների դժգոհութիւն ու ցասում, յաղթականների անզիջող կեցուածք եւ զինաթափութեան ու խաղաղութեան նշանաբանի տակ սպառազինութեան խելայեղ աճում մի կողմից՝ անարդար գոյավիճակը պաշտպանելու, միւս կողմից նրան խորտակելու համար:

Ահա այն կարգերը, որոնք հաստատւեցին յետվերսայլեան աշխարհում, եւ այդ կարգերի անառողջ հողից են ուժ ստանում անմիջապէս բոլոր այն չարիքները, որոնցմով պայմանաւորուած է մարդկութեան այսօրուայ կեանքը եւ այն հրատապ հարցերը, որոնք դրուած են ազգերի առաջ: Մինչեւ այդ հողը չմաքրւի, ո՛չ Ազգերի Դաշնակցութիւնը իրական արժէք կը ներկայացնէ, ո՛չ զինաթափութիւն տեղի կ'ունենայ, ո՛չ հատուցումների ու պարտքերի կնճիռը կը լուծւի, ո՛չ խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը հաստատւի երկրի վրայ եւ ոչ էլ եկող – գնացող խորհրդաժողովները որ եւ է դարման կը գտնեն աշխարհի ցաւը բուժելու համար:

Այդ հողի անմիջական արդիւնքն են եւ այն յուզումնալից դէպքերը, որոնց ականատես ենք այսօր Գերմանիայում: Գերման առաջաւոր ռամկավարութեան եւ յետաշրջական ուժերի այդ բախումը գերմանական հանրապետութեան ներքին բնականոն զարգացման հետեւանքը չէ, այլ պայմանաւորուած է առաւելապէս արտաքին հանգամանքներով. հատուցումների եւ պարտքերի անհնարին բեռի տակ կորացած ժողովուրդը ա՛յդ ձեւով է մտածում ազատագրուել ճորտային վիճակից: Եւ ինկերների ու բարոնների վտանգը չէզոքացնելու միակ միջոցը, ի հարկէ, վերացումն է կամ գէթ զգալի մեղմացումը այն բեռի, որ դրուած է գերման ժողովրդի վրայ: Անարդար դաշնագրերի վերաքննութիւնը անհրաժեշտ պահանջ չէ Գերմանիայի համար, ինչպէս եւ պատերազմից անիրաւուած ու զրկուած միւս ժողովուրդների, որոնք նոյնպէս հատուցման ժամի են սպասում:

Միեւնոյն այդ թունաւոր հողից սնունդ է ստանում եւ քեմալական Թուրքիան, որի վարչապետը վերջերս կատարեց Մոսկուայից Հռոմ աղմկալից ճամբորդութիւններ: Եւ պէտք է խոստովանել, որ Թուրք դիւանագիտութիւնը բաւական յատակատեսութիւն ու ճարպկութիւն յայտնաբերեց՝ միջազգային պղտորուած ջրերում յաջողութեամբ ձուկ որսալու համար: Մոսկուա, Հռոմ եւ, ինչո՞ւ չէ, վաղը նաեւ Փարիզ՝ Թուրքը կարողանում է օգտագործել աշխարհում տիրող ընդհանուր շփոթը իր գոյութիւնն ու միջազգային կշիռը ամրապնդելու համար:

Անտարակոյս, բոլորովին այլ կը լինէր եւ Թուրքիայի ճակատագիրը, եթէ գոյութիւն չունենար թշնամանքը Խորհրդ. Միութեան եւ Եւրոպայի միջեւ, եթէ Իտալիան ու Ֆրանսան ուժգնօրէն չմրցէին ազդեցութեան համար Մերձաւոր Արեւելքում, եթէ Ֆրանս. – գերմանական հակամարտութիւնը այսպիսի սուր աստիճանների հասած չլինէր, եթէ, վերջապէս, աշխարհ ապրէր աւելի բնականոն պայմաններում: Բայց եւ այնպէս, Ըսմէթ փաշայի Մոսկւայում ու Հռոմում գտած խանդավառ ընդունելութիւնից եւ կնքուած դաշնագրերից ու համաձայնութիւններից, ինչպէս նաեւ նիւթական աջակցութիւնից սխալ է եզրակացնել, թէ Թուրքիան տնտեսական ու քաղաքական վերելքի շրջանում է գտնւում: Թուրքիայի այսօրուայ ուժը Եւրոպայի թուլութեան մէջ է: Իրականում, Թուրքիան հիւծող ներքին հին ախտերը ոչ միայն դարմանուած չեն, այլ եւ շարունակւում են աւելի ու աւելի խորանալ ու տարածուել: Երբեք, գուցէ, քեմալական Թուրքիան այնպիսի վտանգաւոր տնտեսական դժուարութիւնների եզրին կանգնած չէր, որքան այսօր, արտաքին յաջողութիւնների ու փայլի այս օրերին: Հէնց Ըսմէթ փաշայի Մոսկւա այցելելու պարագաները եւ խորհրդային իշխանութեան սեղանից ստացուած ողորմելի փշրանքները, հէնց բոլշեւիկների զինուորական քաղաքականութիւնը կովկասեան ճակատում՝ պերճախօս ապացոյց են Թուրքիայի ներքին թուլութեան:

Այսօրուայ այս հիւանդագին պայմաններում, բազմապիսի տագնապների լոյսի տակ, դժուար է չափել աշխարհի գործերի բովանդակ խորքը, ո՛չ էլ միջազգային շարժիչ ուժերի իսկական արժէքը որոշել: Շատ կաւէ արձաններ, մեծադմուկ ժխորի մէջ, ամուր պողպատի պատրանքն են տալիս: Շատ իրական ուժեր տկարութեան գոյնով են երեւում: Իսկական ուժն ու տկարութիւնը յայտնի կը լինի կեանքի վճռական վայրկեաններին: Մի բան, սակայն, պարզ է եւ անվիճելի. այսքա՛ն լարուած դրութիւնը չի կարող տեւել անվերջ: Աշխարհի գործերը պէ՛տք է փոխուեն եւ փոխուելու ճանապարհին են արդէն: Այս անարդար, անհանդուրժելի կարգերը պէ՛տք է վերացուեն: Եւ որքան սուր ու ցնցող լինի տագնապը, այնքան մօտ կը լինի վճռական վայրկեանը:

«Դրօշակ»

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ

Անդրկասպեան երկիրը իր բերրիութեամբ, վաճառականութեամբ, դէպի իրեն է գրաւել ժամանակին մեծ քանակութեամբ Հայեր:

Անդրկասպեան բոլոր մեծ ու փոքր քաղաքներում, անգամ խուլ անկիւններում Հայեր կը գտնէք: Բոլորն էլ քիչ բացառութեամբ բարեկեցիկ պայմաններում էին գտնւում: Վաճառականութեան մեծ տոկոսը գտնւում էր Հայերի ձեռքին, սկսած մեծ վաճառատներից մինչեւ փոքր խանութպաններ:

Հայութեան մեծ տոկոսը կեդրոնացած էր հետեւեալ քաղաքներում. Ասխաբաթ, սահմանակից Մէշէդ, Ղաչան առեւտրաշատ վայրերին: Մերվ, Թախտաբազար, սահմանակից Աֆղանստանին: Չարջուէ, Ամուտաթիա մեծ գետն ի վեր մինչև Տերմեզքերքի, աֆղանական սահման, Խիվա:

Սամարկանդ իր հարուստ շրջապատով, աւելի եւս հարուստ եւ բերրի Ֆերգանը, Կոկանդ, Անդիժան, Նամանգան, Ասակա, Սկոբելեւ, Տաշքենդ, անգամ խուլ անկիւններում Հայ կը գտնէք:

1918 թւից սկսուած խորհրդային իրաւակարգերը եկան տակն ու վրայ անելու, թալանելու բոլորին: Տասնեակ տարիների անդուլ թափած աշխատանքը, ձեռք բերածը կուլ գնաց մեծամասնականների անկշտում ծովում:

Միմիայն Գէորգովների առեւտրական տնից Անդիժանի բաժանմունքից տարել էին մաքրուած կիպերով կապուած, 3ուկէս միլիոնի բամպակ, բացի մեքենաներէ ուրիշ գոյքեր դեռ չհաշուած, Օսակի, Նամանգանի, Կոկանդի, Մերվի բաժանմունքները:

Հայերը ամենուրեք մաքրուած էին, աղքատացած բայց էլի խծկուած «մուտք գործած» զանազան հիմնարկութիւնների մէջ եւ այս ու այն ձեւով ապրում էին:

1924 թւից Լէնինի կողմից զարտուղի եւ յետին մտքերով բաց թողած Նէպը եկաւ ժամանակաւորապէս կենդանացնելու շուկաները: Ի՞նչ խօսք որ Հայութեան մեծ տոկոսը եղաւ Խիլաւը, որ հաւատաց եւ մեծ թափով նորից հրապարակ իջաւ:

Մէջտեղ հանեց քիչ ու շատ թագցրած պահուած դրամները: Այդպէս դեռ տանելի էր կեանքը, որ շարունակեց մինչեւ 28-29 թիւը. մինչ հսկայ նալօգների ճնշման տակ հարկադրուած հաւաքեցին, մինչ վերջը խսպառ թողին բոլորը քաշուեցին հրապարակից, կորցնելով նորի հետ եւ հին ունեցուածքը. անգամ տան իրերը:

Տանրութիւնը զգալի էր, բայց դեռ այնքան էլ մտահոգիչ չէր: Պատկերը փոխուեց:

Բոլոր Հայերը, շնորհիւ հայ մեծամասնականների եւ ստոր Դաշնակցիկների դուրս քշուեցին բոլոր պաշտօններից, զրկուեցին անգամ խորհրդային քաղաքացի լինելու իրաւունքից:

Դրանով դեռ չբաւականացան: Ժամանակ, ժամանակ երբ մեծամասնականների համար փողի տագնապ է լինում, բռնում էին նրանց դռները: Նրանց ի՞նչ գործն է թէ ունին կամ չունին. Ջանները դուրս ընկած կը գտնեն ու կը բերեն կը տան. այդ նրանք լաւ էին հասկանում:

1930 թւին Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր, Մոսկուայից եկած մօտ երեքհարիւր հարուածայիններ, ցուցակները ձեռքերին, հայ դաւաճանների առաջնորդութեամբ, բաժանուած շրջանների գիշերը գրուգաւիկները կանգնացրին եւ տարան վերջի բոլոր ունեցուածքը, թողնելով տկլոր տունը չորս պատերով, որի իրաւունքից նա վաղուց էր զրկուել:

Տարել են բոլորից հագնելու շորերն անգամ. եղել է դէպքեր որ հիւանդը վեր են գցել մահճակալից գետնին, տարել մահճակալը եւ կողինքը:

Բանտերը, բանւորական լագերները լիքն են, շատերին իբրեւ խարդախ հարկ չվճարողների բանտակում են 1—3 տարի:

Հարուածայինները, այդ վերջի թալանի ժամանակ Տաշքենդում մտնում են ոմն Աղաջանեանի տունը, եւ սկսում ժողովել տան հարուստ կահ կարասիները. տէրը ընդդիմանում է թոյլ չի տալիս.

— Եղբա՛յր, ինչո՞ւ էք տանում. ես պետութեան նալօգ չեմ պարտ. ժամանակին բոլորը վճարել եմ, ահա կվիտանցիաները:

— Ո՛չ դուք պարտ էք 18 հազար ռուբլի:

— Շատ լաւ, ահա վերցրէք 18 հազարի դիմաց 30 հազարանոց չէքը մինչեւ խնդիրը պարզելը: Վերցնում են չէքը, նորից ժողովում տան իրերը ու տանում:

Խեղճը բողոքով բախեց բոլոր խորհրդային դաժան դռները մինչեւ Մոսկուա բայց մի քափիաթ «ճար» օգուտ չտացաւ:

Այսօր այդ երկրամասում ապրող 65 հազար հայ գաղութը ամենուրեք հալածուած թալանուած գտնւում է, քիչ բացառութեամբ, ամենավատ պայմաններում:

Ինչպէս ժողովուրդն է ասում համ ժամից ընկա, եւ խնկնենի պատարագից:

Այսօր տեղ չունի գնալու, զրկուած է ապրելու իբրեւ քաղաքացի թէ քաղաքներում եւ թէ իր հայրենի գիւղում:

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ - ՇՐՋԻԿ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԵԱՆՔԻ ՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

— :-: —

Կեանքի տեւողութեան տեսակէտով բուսական աշխարհը կարելի երեք որոշ խումբերու բաժնել:

Միամեայ բոյսեր, որոնք տարի մը միայն կ'ապրին, ինչպէս՝ վայրի հազարը, շոմինը, եւլն:

Երկամեայ բոյսեր, ինչպէս՝ կաղամբը, շողգամը ճակնդեղը եւլն., որոնց սերմերը երկրորդ տարին կը կազմաւորուին: Կարգ մը տունկեր հողին մէջ սոխեր կամ ուռեր արձակելով, կը մշտնջենաւորեն իրենց գոյութիւնը, ինչպէս՝ սոխը, մորենին, ելակենին եւլն.:

Վերջապէս բազմամեայ տունկերը կամ ծառերը, որոնք երկու տարիէն մինչեւ հարիւր ու աւելի տարիներ կ'ապրին, ինչպէս՝ տանձենին կրնայ 400 տարի ապրիլ, շագանակենին՝ 600 տարի, մայրին՝ 800 տարի, ձիթենին՝ 1000 տարի, կաղնին՝ 1500, գեղձին՝ 2800, կաղամախին՝ 4500, վարագածառը՝ 5200, վիշապածառը՝ 7500 տարի:

Անվիճելի է թէ ապրող էակներուն մէջ ամէնէն երկարակեացները ծառերն են:

Մանրէ կոչուած անհունապէս փոքր էակներուն կեանքին իսկական տեւողութեան մասին կարելի չէ եղած որոշ ու ստոյգ գաղափար մը կազմել:

Ստորին դասակարգի պատկանող կենդանիներու կեանքին տեւողութիւնը ընդհանրապէս կարճ է:

Վաղանցուկ կենդանիները թեւաւորեալ միջատի վիճակին մէջ հազիւ 12 ժամ կ'ապրին: Խիստ հազուադէպ է գոյութիւնը մէկ տարիէն աւելի ապրող թիթեռնիկներու, որոնք սովորաբար մայիս - յունիս ամիսներուն կը ծնին, եւ կ'անհետանան սեպտեմբեր - հոկտեմբեր ամիսներուն:

Յաճախ միջատներուն ծեռուկ վիճակը աւելի երկայն կը տեւէ քան թէ անոնց այլափոխութեան կատարեալ վիճակը: Ջարեակի (զինա պէօճէյի) ճերմակ որդը 28 ամիս հողին մէջ կը մնայ, մինչդեռ բզզացող միջատը քանի մը շաբաթ միայն կ'ապրի լոյս աշխարհին մէջ: Ընտանի ճանճերուն որդնական եւ կատարեալ վիճակներուն տեւողութիւնը դրեթէ հաւասար է: Միւս կողմէ, մարախի տեսակներ կան, որոնց ծեռուկները հողին մէջ եօթը տարի կ'ապրին:

Խղունջները եւ նոյն դասակարգին պատկանող ուրիշ կենդանիներ ընդհանրապէս 4-5 տարուան կեանք մը ունին, մինչդեռ կան կակղամորթեր, որոնք կրնան քսան տարի ապրիլ:

Թռչունները իրենց մեծութեան համաձայն ունին կեանքի այլազան տեւողութիւններ. անոնց մեծագոյն մասը հարիւր տարիէն աւելի կեանք մը ունին: Կարապը կ'ապրի երեք հարիւր տարի, թութակը հարիւր յիսուն, անգղը հարիւր քսան, արծիւը հարիւր տասը, սագը հարիւր, ագռաւը հարիւր:

Թռչուններուն փոքր տեսակները յիսուն տարիէն աւելի չեն ապրիր, կաչաղակը կ'ապրի երեսուն տարի, կկուն 30, ճնճղուկը 25, սարեակը 18, դեղձանիկը 15, փասիանը 15, աղաւնին 10:

Կաթնատու կենդանիներուն կեանքի տեւողութիւնը թէեւ որոշ օրէնքի չի հպատակիր, սակայն ընդհանուր առմամբ ան կախում ունի անոնց հասակէն: Այսպէս, փիղը կրնայ 200 տարի ապրիլ, կիտաձուկը 100, արջը 30, ձին 40, առիւծը 35, եզը 30, վայրի խոզը 25, շունը 20, կատուն 18, ոչխարը 15, աղուէսը 14, նապաստակը 10 եւ մուկը 6 տարի:

Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՂԻՆՁ

Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ օր մը, չար ոգին ագռաւի կերպարանք կ'առնէ եւ կը յարձակի ուրիշ ագռաւի մը վրայ, եւ եղնգաքարով կը սպաննէ զայն:

Կայէն, որ հանդիսատես էր այդ սպանութեան, եղնգաքարով ինք ալ իր կարգին կը սպաննէ Աբէլը: Սակայն կը կոտրէ նաեւ իր եղունգը: Ուստի կը խորհի աւելի կարծր նիւթ մը գտնել մարդասպանութեան համար: Չի յաջողիր գտնել: Ու իր զաւակներուն կը թելադրէ աշխատիլ, որ գտնեն կարծր նիւթ մը: Արդարեւ, տարիներ ետքը, Կայէնի թոռները գըտան երկաթն ու պղինձը, եւ զէնք շինեցին իրենց:

Այս աւանդութիւնը կը հաստատէ թէ Հայաստան, օժտուած ըլլալով եղնգաքարով, կամ այլ անունով՝ սատանայի եղունգով (obsidiane = վանակատ), քարէ դարու շրջանին՝ զէնքերու եւ գործիքներու շինութեան համար եղնգաքար է գործածած: Ու յետոյ, երբ երկաթի կամ պղինձի գիւտը եղաւ, այլ եւս լքեց եղնգաքարը: Այս սիւնակներուն մէջ, մենք գրեցինք թէ ներկայիս վերստին յարգ կը ստանայ եղնգաքարը Հայաստանի մէջ: Բայց միւս կողմէ պղինձի արդիւնաբերութիւնը եւս գործի կարեւոր ասպարէզ մը դարձած է Հայաստանի մէջ:

Հին է Հայաստանի պղինձին պատմութիւնը:

Դարե՛ր առաջ, Ստրաբոն իր երկ-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (12)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բորրովը մի րոպէ լռեց ու նորից հարցրեց՝ աչքերը յամառօրէն ուղղելով ինձ:

— Իսկ ի՞նչ էիր անում Ֆրանսայում:

— Ֆրանսայի վրայով անցել եմ միայն Խորհ. Միութիւն գալու համար: Դուք աշխարհագրութիւն գիտէք. այստեղ գալու համար պէտք է անցնել Ֆրանսայով:

— Լռեցէ՛ք, կանչեց, վերջապէս քննիչը՝ դուրս եկած համբերատարութիւնից. վերջ տուէք ձեր օյիններին եւ բաց ասէք՝ ի՞նչ էիք անում Ֆրանսայում:

— Ֆրանսայի վրայով անցել եմ, — ուրիշ ոչինչ:

— Մի՛ ստէք, մենք տեղեկութիւն ենք ստացել Ֆրանսայից, որ ձեզ հակայեղափոխական կազմակերպութիւններն են ուղարկել:

Շատ բան կարող էի ասել, բայց այդպիսի յիմար մեղադրա՞նք... Հակայեղափոխական կազմակերպութիւններ ու ե՞ս: Ես, որ ամբողջ կեանքումս եղել եմ հակառակորդ եւ պայքարել այդ կազմակերպութեան դէմ...

— Եթէ մէկ էլ նման անմիտ բաներ ասէք, ես ձեզ ոչ մի պատասխան չեմ տայ, — ասացի ես:

— Ա՛, այդպէս: Լա՛ւ, կը տեսնենք, կը տեսնե՛նք: Կը՛ տե՛ս–նենք, երկարեց Բորրովը: Դուք գիտէ՞ք ուր էք գտնւում, — բղաւեց նա, իրենից դուրս եկած: Ես էլ այլ եւս չկարողացայ պահել պաղարիւնս:

— Այո՛, շատ լաւ գիտեմ թէ ուր եմ: Այն էլ գիտեմ թէ ով է ինձ հետ խօսողը, դուք ո՞ւր էիք, երբ ես գործեր էի անում այս Չեկայում: Բաւական է, էլ չեմ ուզում լսել, ինչ ուզում էք արէք հետս:

Պէտք էր տեսնել Բորրովին: Նրա աչքերը լցուեցին արիւնով: Ձեռքերը դողում էին չզսպուած կատաղութիւնից: Մազ էր մնում որ յարձակուէր վրաս:

— Ա՛, այդպէ՞ս, չեմ ուզում լսել, հա՞: Իսկ ժողովրդի մէջ հակայեղափոխական խօսքեր կ'անե՞ս: Իսկ Ամերիկայի մասին վագոնում գրգռիչ բաներ կը պատմե՞ս: Ամերիկայի բանւորը չորս սենեակո՞վ է ապրում, հա՞, ինքնաշարժո՞վ է ման գալիս: Ես քեզ այնպիսի ինքնաշարժ ցոյց տամ, որ հօրդ անունը կը մոռանաս... Մարդը Ամերիկայից է եկել, կոմունիստ է... Չեկայում գործեր է արել... Իսկ ժողովրդին կը գրգռես խորհրդային իշխանութեան դէմ, հակայեղափոխութիւն կը քարոզես...

Ահա՛ թէ ինչ: Այժմ ինձ համար պարզուեց ամէն բան, մատնել էին վագոնի մէջ Ամերիկայի մասին արած պատմութիւններիս համար: Լռեցի:

Բորրովը մի քանի հարցեր էլ տուեց, բայց ես չպատասխանեցի: Ապա նա հանեց առաջուց պատրաստուած մի թուղթ եւ պահանջեց որ ստորագրեմ: Ես կարդացի ու մերժեցի ստորագրել, ինձ մեղադրում էին 58-13 յօդուածով, որ ոչ մի կապ չունէր իմ գործի հետ: Այդ յօդուածը տրամադրում էր 10 տարուայ բանտարկութիւն Սիպերիայում, բայց, սովորաբար, գնդակահարում էին, թէեւ օրէնքով կարելի էր սպաննել միայն տասը տարուց աւելի բանտարկութեան դէպքում:

Բորրովը զզուած՝ նոր սպառնալիքներ թափեց գլխիս ու հրամայեց, որ ինձ ետ տանեն զնտանը: Եւ զինուորները նորից առաջնորդեցին ներքնայարկը:

ԶՆՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՆ

Այսպէս, ուրեմն, վերջին յոյսս էլ մարեց: Ես չգիտէի՝ ի՞նչ անել, ի՞նչ ասել: Հոգեպէս խորտակուած էի: Հիասթափութիւնս սահման չունէր: Բայց եւ այնպէս, չէի ուզում բանտարկեալներին պատմել գլխիս եկածը: Կարծես, հոգուս խորքում դեռ ամէն ինչ մեռած չէր. յոյսի մի թոյլ կայծ շարունակում էր պլպլալ: Բանտակիցներիս ասացի միայն, որ 58-13 յօդուածը ներկայացնում են, եւ ես մերժեցի ստորագրել:

Մի քանի օր էլ անցաւ: Մի քիչ հանգստացայ: Մարդ ամէն բանի կը վարժւի. ես էլ սկսեցի վարժուել զնտանի պայմաններին: Բանտարկեալների մի մասը (խորհրդային պաշտօնեաներ) իրենց կերակուրը ստանում էին դրսից եւ կառավարական բաժին հացը չէին ուտում: Ոմանք ինձ էին տալիս, եւ ես օրական հինգ փունդ հաց էի ուտում: Թիֆլիսում ունէի բարեկամներ եւ ազգականներ, բայց նրանք չգիտէին իմ բանտարկուած լինելու մասին. ոչ էլ ծնողներս տեղեակ էին:

Հետզհետէ դէմքիս գոյնն էլ մեղմացաւ եւ ուժգունեց: Հիւանդոտ դրութիւն եկաւ վրաս: Ժամերով պառկում էի անորոշ հայեացքով: Միտքս հրաժարւում էր գործելուց. ինչ ուզում է՝ լինի: Կ'ազատեն՝ լաւ, այստեղ կը պահեն՝ իրենց գործն է. կը գնդակահարեն — թող գնդակահարեն: Մի տեսակ բութ անտարբերութիւն իջաւ հոգուս մէջ: Երբեմն միայն անզուսպ կատաղութիւն էր գալիս վրաս, — անօրինակ տանջանք ու վհատութիւն: Ի՛նչ էի սպասում եւ ինչ դուրս եկաւ: Ա՞յս է բանւորա – գիւղացիական իշխանութիւնը, այսպէ՞ս է սոցիալիզմ կառուցւում: Յիմար չէի՞ ես, որ հեռուից հաւատում ու ոգեւորւում էի առասպելներով...

Բայց յետոյ, կրկին ու կրկին, ներքին մի ձայն աղաղակում էր երեսիս, ամօթ քեզ, փոքրոգի արարած. մի՞թէ մի սրիկայ Բորրովով կարելի է դատել ամբողջ խորհրդային իշխանութեան մասին. Բորրովներ ամէն տեղ էլ կը պատահին: Համբերէ՛, մի քիչ սպասի՛ր...

Ու ես համբերում ու սպասում էի: Երբեմն էլ թւում էր, թէ քննիչը կատակ էր անում հետս, կամ փորձում էր՝ համոզուելու համար թէ որքան ամուր է իմ կոմունիստական հաւատը: Այդպիսի դէպքեր գիտէի անցեալից...

Մի գիշեր երկու հոգու էլ տարին գնդակահարութեան, բայց տեղը երկար պարապ չմնաց, շուտով չորս հոգի էլ բերին — երկու ուսանող, մի գիւղացի երիտասարդ Հայաստանից, գիւղխորհուրդի նախագահի սպանութեան ամբաստանութեամբ, եւ մի վր[illegible] բացի: Այս վերջինին ձերբակալել էին [illegible] – ռուսական սահմանի վրայ: Թուրքիայից ուղարկուած մի մենշեւիկ էր: Մօտը «գտել» էին ծածկագիր: Երեք ամիս նստել էր մի ուրիշ խցում, մինչեւ, ուր հոգեկան հիւանդութիւն էր ստացել: Ապա տարել էին հիւանդանոց եւ, երկու շաբաթ յետոյ, չառողջացած բերել էին մեր խուցը, ուր կեանքը համարւում էր աւելի տանելի... Մի շաբաթ օր անցած, նրան հանեցին գնդակահարելու:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ՈԶՆԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Մարդ մը կայ որ Փարիզէն, երբեմն ալ Վանտոմէն Պոլսոյ «Նոր Լոյս» թերթին մէջ բաներ մը կը մրոտէ: Անեն մը «Յառաջ»ի հետ հաշուեյարդարի ելաւ: Կ'երեւայ կարեւորութիւն տուող չեղաւ, յետոյ «Յառաջ»ի այս ու այն խմբագրին դէմ բաներ մը մրոտաց քիթին տակէն: Լսող չեղաւ: Յետոյ միշտ նոյն թերթին մէջ (ուրկէ ոտ ալ գիրար գտեր են) փարիզահայ երգչուհիներէն ոմանց գովքը երգեց: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ընդունելութիւն գտաւ եւ որովհետեւ կ'երեւայ թէ խմբագիրը դրած է անպայմանն իր վրայ յատկացնել, այս անգամ իր «Հասկացողութեան» մէջ Դաշնակցութեան ալ սանկ մը կը դպի ու կ'անցնի, անշուշտ, ...ւթեամբ: Մայիս 28, Դաշնակցական կովկասահայ Շէփ, ծրիակեր իրար կը խառնէ:

Ո՞վ է այս մարդը:

Ես չեմ ճանչնար եւ շատեր ալ ինծի պէս այդ տեսակ մէկու մը գոյութենէն տեղեկութիւն չունին: Կան ուրիշ շատեր ալ որ կը կարծեն գիտնալ թէ այդ տեսակ բան մը երբեմն կ'երեւայ Սէն Միշէլի կողմերը:

Բարեկամ մը ինծի հաւաստեց թէ այդ բանը, լատինական թաղը «Ոզնի» մականունով կը ճանչցուի:

Մեր գիւղը՝ երբ փոքր էինք ու դաշտ կ'երթայինք, յանկարծ, դիմացէն, ճամբուն մէջտեղը կը տեսնէինք բան մը որ կը շարժէր: Տղու հետաքրքրութեամբ կը մօտենայինք եւ դեռ նոյն իսկ չդպչած, շարժուն բանը կանգ կ'առնէր, կը կծկուէր ու կը դառնար փուշէ գունդ մը: Գիտէինք որ ոզնի էր, վայրկեաններով կը սպասէինք առանց շշուկի, յուսալով որ փշագունդը վերջապէս պիտի քալէր. բայց անօգուտ: Ստիպողական գործ ունինք, հայրդ պարտէզը քեզի կը սպասէ: Ի՞նչ ընել, փուշը կը դարձնես, ոչ քիթ կ'երեւայ, ոչ բերան: Ընդհակառակն աւելի կը կծկուի: Ճարահատ, սիրտդ կը նեղանայ եւ ոտքով կուտաս հարուած մը. կը գտորի մացառին մէջ ու տուն կ'երթաս քու գործիդ. ուրիշ ճար չկայ:

Դ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

...ին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր Կոյինիդայի (Կովկաս) հանքային հարստութիւններուն վրայ: Մեծաղ ...պէս էր Եղլադային, հին Հռովմին ... Մակեդոնիային: Մեծաղ պէտք էր ...էն Աղեքսանդրին, որպէս զի, զէնքի ուժով, իր կայսրութեան սահմանները հասցնէր մինչեւ Հնդկաստան:

Չենք գիտեր թէ Հելլէնները յաջողեցա՞ն օգտագործել Կովկասի պղնձահանքերը: Կը յիշուի միայն, որ Վրաստանի Թագաւորը, Հերակլ Բ., կը հետաքրքրուէր Ալլահվերդիի հանքերով եւ մարդ կը ղրկէր արեւմուտք՝ պղինձի մասնագէտներ բերելու համար:

Վաղուց, Փամբակ գետի կիրճը եւս, իր հանքային հարստութեամբ, գրաւած էր երկրաբաններու ուշադրութիւնը:

Աւելի քան 160 տարի առաջ, յոյն գաղթականներու կարաւան մը, մեկնելով Փոքր Ասիայէն, կը տեղաւորուի Կովկասի մէջ, Ալլահվերդի գիւղը: Եւ պղինձի այս առաջին խուզարկուները կը սկսին ծակել ու փորել Լալվարի լանջերը: Անոնք պեղելով երկրին ընդերքը, պղինձ կը հանէին հողէն՝ սաղաւարտ ու վահան շինելու համար Հերակլ Թագաւորին բանակին: Հնարագէտ Յոյները Ջէյրան - օղլուի ժայռին դէմ կանգնեցին իրենց քուրաները եւ կրակը արծարծելու համար՝ դոմէշի կաշիէ շինուած փուքոններ պատրաստեցին:

Աւելի յետոյ, հանքերուն տիրացան կապալառուները, որոնց յաջորդեցին Ֆրանսացիները: Նախապէս հանքերու շահագործումը կը կատարուէր նախնական ձեւով, կը հալեցնէին ու կը ձուլէին նախնական եղանակներով: Ֆրանսացիները եկան ու արդիական հնոցներ շինեցին Ջէյրան - օղլուի քիթին տակ: Յետոյ շինեցին Դեպրի հանը, հովիտին մէջ լայն առու մը բացին, Դեբեդը ձորէն ուղղակի սարալանջ ղրկեցին: Փարման հաւաքուեցան ջուրերը, դարձնելու համար Անդրկովկասի առաջին ջրաելեկտրակայանը: Այնուհետեւ Ալլահվերդիի պղինձի հանքերուն արդիւնաբերութիւնը մտաւ նոր ճամբու մէջ:

Երկրաբանական քննութիւնները կը հաստատեն թէ անսպառ է Ալլահվերդիի պղինձի պաշարը: Ֆրանսացիները շահագործած են միայն հանքահողին մակերեսը: Բայց աւելի հարուստ է հողը բուն խորութեան: Ոչ միայն պղինձով, այլ եւ բազմատեսակ մետաղով: Երկրաբան Կարապետեանի գնահատութեան համաձայն, Ալլահվերդիի հանքերը կը պարունակեն 113,000 տակառաչափ պղինձ, 132,000 տակառաչափ զինկ, 600,000 տակառաչափ ծծմբային նիւթ:

ՍԵՒԱԿՈՒՃ

Հայաստան ունի նաեւ առատ հանքեր սեւակնեայ մարմարի (basalte):

Ռուսիոյ մէջ, մինչեւ վերջերս սովորութիւն էր ելեկտրական արդիւնաբերութեան անհրաժեշտ չէզոքացուցիչ նիւթերը ներածել արտասահմանէն: Երբեմն ալ կը գործածուէր լռնակաւը կամ ճենահողը (kaolin): Սակայն այնքան քիչ էր լռնակաւին պաշարը Ռուսիոյ մէջ, որ անհրաժեշտ դարձաւ երկրաբանական քննութիւն կատարել ամէն կողմ:

Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ սեւակունը կը փոխարինէ լռնակաւը: Արդ, Հայաստանի մէջ առատ պաշար կայ սեւակունի:

Ֆրանսա ունի սեւակունի երկու ձուլարան - գործարան: Գործարան մը եւս Գերմանիա: Վերջերս գործարան մը եւս հիմնուեցաւ Հայաստանի մէջ:

Սեւակունի տեսակները իրարմէ կը տարբերին ոչ միայն իրենց արտաքին գոյնով, այլ եւ իրենց ներքին բաղադրութեամբ:

Բաղադրութեան մէջ գլխաւոր դերը կը խաղայ գայլախազին (silicium) գոյութիւնը: Հայկական սեւակունին մէջ գայլախազին գոյութիւնը հարիւրին 45—52 համեմատութեամբ է:

Սեւակնեայ տարրերը, որ պատրաստուած են Երեւանի փորձարանին մէջ, կը դիմանան ջերմութեան բոլոր աստիճաններուն: Ձուլուած սեւակունը ունի մեկուսացուցիչ բարձր յատկութիւն եւ մեքենական սաստիկ ամրութիւն: Զանի յախճապակիին թերութիւնները, այսինքն չդիմանալը ջերմութեան, ոչ ալ անձրեւէն ու ձիւնէն: Ի տարբերութիւն յախճապակիի, սեւակունէն կարելի է պատրաստել ամէն տեսակ տարրեր: Սեւակունը կրնայ ի հարկին փոխարինել երկաթը:

Սեւակունէ պատրաստուած մեկուսացուցիչներ չափազանց աժան են, ինչ որ ահագին խնայողութիւն կ'ենթադրէ: Դարձեալ, սեւակունի փոշին կարելի է վերստին հեղուկի փոխակերպել: Ձուլման ժամանակ արտաքին կեղեւը կը ծածկուի «գլազուր»ով, որ սքանչելի պաշտպանիչ է մթնոլորտային գործօններու դէմ:

Այսպէս ուրեմն սեւակունը կարելի է գործածել

1— Ելեքտրաքիմիական արդիւնաբերութեան մէջ (մեկուսիչներ):

2— Քիմիական արդիւնաբերութեան մէջ (խողովակներ եւ փորձարանի ամաններ):

3— Նաւթային արդիւնաբերութեան մէջ (քարիւղին թթուտար մաքրել):

4— Շինարարութեան մէջ (սանդուղ, ջուրի խողովակ, պատերու փայլ, կամուրջի քառանկիւն):

Այս կարգի խնդիրներու համար, Անդրկովկասի արդիւնաբերութիւնը Հայաստանէն կը սպասէ՝

1— Քիմիական արդիւնաբերութեան համար 11,200 տակառաչափ:

2— Շինարարութեան համար 41,000 տակառաչափ:

3— Ելեկտրական արդիւնաբերութեան համար 24,430 տակառաչափ:

«ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Գրեր էինք թէ Մոսկուայի մէջ կազմուած է խմբագրութիւն մը, որ պիտի պատրաստէր Ռուսիոյ քաղաքացիական պատերազմներու պատմութիւնը: Այդ հսկայ աշխատութեան ԺԱ. հատորը նուիրուած է Անդրկովկասի քաղաքացիական պատերազմներուն:

Այս հատորը կը բաղկանայ երեք մասէ, Վրաստան, Ազրբէջան եւ Հայաստան:

Հայաստանի բաժինը պիտի ունենայ հետեւեալ բովանդակութիւնը. —

Գլուխ I. — Դաշնակեան Հայաստանը. — Խառնուած հայկական «դեմոկրատական» հանրապետութիւնը: Դաշնակների ներքին քաղաքականութիւնը: Դաշնակների բանուորական, ագրարային եւ ազգային քաղաքականութիւնը: Դաշնակցական Հայաստանը եւ Տաճկաստանը: Տաճիկների արշաւը: Դաշնակեան Հայաստանի պատերազմը Տաճկաստանի դէմ: Հայ - թրքական կոտորածը Հայաստանում:

Գլուխ II.— Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ ինտերվենցիան.— Հայաստանն անգլօ - ամերիկական կայսերական իշխանութեան տակ: Իմպերիալիստական շահերի պայքարը Հայաստանում: Անգլիական ինտերվենտները Հայաստանում:

Փոխ - յարաբերութիւնները Վրաստանի եւ Ազրբէջանի հետ: Պատերազմ Վրաստանի դէմ: Երկրորդ պատերազմ Տաճկաստանի դէմ: Խայտառակ հաշտութեան կնքումը Տաճկաստանի հետ:

Գլուխ III.— Կուսակցութիւնը Պոդպոլիայում եւ Դաշնակների սնանկութիւնը.— Բոլշեւիկների մայիսեան ապստամբութիւնը Հայաստանում: Բանուորների եւ գիւղացիների ապստամբութիւնը (Ղազախում եւ այլն): Դաշնակների քայքայումը:

Հայաստանի խորհրդայնացումը (1920 նոյեմբեր 29): Դաշնակների ապստամբութիւնը (1921 փետրուար): Խորհրդային Հայաստանի Կարմիր Բանակի կազմակերպման սկիզբը: Ապստամբութեան լիկվիդացիան Երեւանի նահանգում: Զանգեզուրում: Խորհրդային իշխանութեան ամրացումը Հայաստանում: Դաշնակեան հակայեղափոխութեան ուժերի ոչնչացումն ամբողջովին:

ՎԻՍՊԱՏԷՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Վիսպատէնի միջազգ. եկեղեցական համաժողովին մասնակցող հայ եպիսկոպոսներուն տրուած է հետեւեալ հրահանգները, որ մշակուած են Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կողմէ, եւ կը կրեն խորհուրդի անդամ Գարեգին արքեպիսկոպոսի եւ քարտուղար Կ. Քօչարեանի ստորագրութիւնները:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը 1926 թուին հանգուցեալ Հայրապետի պատուէրի եւ ցանկութեան համաձայն մշակել էր այն սկզբունքները եւ հրահանգները, որոնցմով պարտաւոր էին ղեկավարուիլ Հաւատքի եւ Կրօնի Եկեղեցական Համաժողովին մասնակցող Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից նշանակուած հայ եկեղեցւոյ լրութեան ներկայացուցիչները:

Ողջունել համաքրիստոնէական համագումարը, յայտնել հայ առաքելական հնադարեան ազգային եկեղեցւու սիրով մասնակցիլը նրան, որ եկեղեցիների մերձեցման է ձգտում եւ ընդհ. համագործակցութեամբ Քրիստոսի սիրոյ շնչով աշխարհը ջերմացնելու եւ նրա աւետարանի յաւիտենական գաղափարները կեանքի մէջ մտցնելու նպատակը դրել եւ դէպի այդ նպատակն առաջնորդելու ուղիներ հարթելու է հետամուտ:

Հայ Եկեղեցին իր պատմական անցեալում մշակած կանոնական իրաւունքի եւ սրբագործած աւանդութիւնների համաձայն, իր կեանքի ամենատեսակ խնդիրների լուծման մէջ վախճանական որոշումներ ընդունել է Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հայրապետի գլխաւորութեամբ գումարուած Ազգային-Եկեղեցական ժողով: Ուստի եւ գումարուելիք Համաժողովում Հայ Եկեղեցու ներկայացուցչութիւնը իրաւունք պիտի չունենայ նրա վախճանական որոշումներին մասնակցելու եւ պարտադիր ճանաչելու այն Հայ Եկեղեցւոյ համար: Այլ յանձնարարւում է միայն խորհրդակցական մասնակցութիւն ունենալու եւ եղած բոլոր որոշումներն ու Համաժողովի ամբողջական պատկերը ընդարձակ զեկոյցով մատուցանելու Վեհափառ Հայրապետին առաջիկայ ազգային-եկեղեցական ժողովի խորհրդակցութեան եւ քննութեան ենթարկելու եւ նրա հեղինակաւոր որոշման համեմատ էլ յիշեալ համաժողովի ապագայ գումարումների մէջ իր դիրքը որոշելու:

Քրիստոնէական եկեղեցիների մերձեցման եւ համագործակցութեան նախադրեալ համարելով եկեղեցիներու փոխադարձ ծանօթութիւնը, այլ եւ ի նկատի առնելով համաժողովի կատարելիք աշխատանքների ծրագիրը յանձնարարւում է մեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, ըստ պահանջի հարկին տալ հայ եկեղեցու դաւանական եւ ծիսական արարողական նկարագիրը, ուղեցոյց ունենալով տիեզերական երեք ժողովների եւ Ներսէս Շնորհալու «Ընդհանրականը», ինչպէս նաեւ հայ եկեղեցւոյ վարչական կազմակերպութեան նկատմամբ հանգուցեալ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեանի ընդհանուր գնահատութեան արժանացած «Հայ Եկեղեցին»:

Այլ եւ պարտք է դրւում ներկայացուցչութեան վրայ յատկապէս շեշտելու հայ եկեղեցւոյ Ազգային-ժողովրդական ոգին, նկարագրելով նրա պատմական համառօտ անցեալը, ընդգծելով արեւելքի մէջ բազմացեղ եւ բազմակրօն ժողովրդների մէջ դարեր շարունակ քրիստոնէական կրօնին հաւատարիմ մնալը եւ նահատակ եկեղեցւոյ կեանքով ապրելը, տալով բիւրաւոր վկաների շարքեր, մինչեւ իսկ մեր օրերում:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նախագծելով այս համառօտ ղեկավար սկզբունքները վստահ է, որ հայ եկեղեցու ներկայացուցչութիւնը լրջմտութեամբ, շրջահայեցողութեամբ կ'ընթանայ գումարուելիք համաժողովում, զգալով եւ գիտակցելով այն մեծ պատասխանատուութիւնը, որ ծանրանում է նրա վրայ պատուով ներկայացնելու հայ եկեղեցին, այդ քրիստոնեայ հնագոյն եկեղեցիներից մէկը իր մեծութեան, վեհութեան եւ քրիստոնէական ամենատեսակ սկզբունքների հաւատարմութեան մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Ամերիկայի Հայ Կրթական Հիմնարկութեան գործունէութեան մասին կը գրէ (Յունիս 3).

— «Հայ Կրթական Հիմնարկութեան քարտուղարը հրատարակութեան համար մեզի ղրկած է ընդարձակ գրութիւն մը, որ տեսակ մը հաշուետուութիւն է այդ կազմակերպութեան մինչեւ այժմ կատարած կրթանպաստ գործի մասին:

Համաձայն այդ հաշուետուութեան՝ 1906 Թ. Սեպտեմբերէն մինչեւ 1931 Թ. Դեկտեմբեր, այսինքն՝ 25 տարուան ընթացքին Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը օգնած է 275 ուսանողներու: Ասոնցմէ՝ 19 աղջիկ եւ 256ը մանչ: Այս 275 ուսանողներէն 221ը եղած են Միացեալ Նահանգներու մէջ սովորող ուսանողներ, իսկ 54ը Սելանիկի եւ Հալէպի ամերիկեան քոլէճներուն եւ Պէյրութի համալսարանի ուսանողներ:

Ասոնց բոլորին Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը տուած է 86,794 տոլար: Այս նպաստները, ըստ կազմակերպութեան կանոններուն, եղած են օրինական փոխատուութեան եղանակով, առանց պայմանաժամով եւ առանց տոկոսի:

Ինչպէս այժմ կ'երեւայ քարտուղարի տեղեկագրութենէն, նպաստառու ուսանողներէն 88ը միայն ամբողջովին վերադարձուցած են իրենց պարտքը եւ յետոյ վճարած 23,482 տոլար: 69 ուսանողներ ալ կան, որոնք արդէն սկսած են մասամբ վճարել իրենց ըրած պարտքը: Սակայն 39 ուսանողներ դեռ փարա ըրած չեն ցարդ վերադարձնելու իրենց առած գումարները, որոնց համար պարտաւորհակ ալ տուած են:

Հայ կրթական Հիմնարկութեան քարտուղարը կը վարանի այս 39 ուսանողները ամբողջութեամբ անպարտաճանաչ յայտարարել: Անոնց մէկ մասը չի վճարեր, որովհետեւ մինչեւ այժմ ի վիճակի չէ եղած վճարելու: Միւս մասի վերաբերմամբ ալ յոյս կը յայտնէ թէ «ուշ կամ կանուխ պիտի փակեն իրենց հաշիւները՝ իբրեւ նուիրական անյետաձգելի պարտք»:

Դժբախտաբար, փոխ առած դրամներու վերադարձի ուշացումը մեծապէս կը վնասէ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կրթանպաստ գործին. որովհետեւ վերադարձուող գումարները են գլխաւորապէս, որ հնարաւորութիւն կուտան շարունակելու այդ գործը: Բնական է, որ որքան աւելի անպարտաճանաչներ գտնուին հին ուսանողներուն մէջ, այնքան աւելի պիտի տուժեն նոր ուսանողները, որոնք նպաստի պէտք ունին, իրենց ուսումը վերջացնելու համար:»

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆԻՍԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՆԻՍ, 8 Յունիս.— Անցեալ 5ին, կիրակի օր Մատըլէնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նիսի սկաուտներու ընտանեկան խնջոյքը: Շնորհիւ Վարչութեան եւ պատանիներու կատարած աշխատանքին, հաւաքուած էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Օրուան նախագահն էր Վարչութեան անդամ Պ. Յարէթնազովեան, որ պարզեց տեղւոյս սկաուտներու կազմութեան եւ գործունէութեան պատմութիւնը եւ յորդորեց ծնողները խրախուսել այս օգտակար կազմակերպութիւնը: Խօսեցաւ նոյնպէս Պ. Քէչիչեան, սկաուտներու ծագման մասին: Ներկաները հիւրասիրուեցան պաղպաղակով եւ գարեջուրով, ստեղծուեցաւ տաքուկ մթնոլորտ մը: Ժողովուրդին խնդրանքին վրայ մեներգեցին Տիկին Ռ. Իբրանոսեան եւ Պ. Գեղամ Շէքէրեան: Ապա խմբապետ Պ. Յ. Իբրանոսեանի խօսքէն յետոյ խանդավառ ծափերու մէջ տեղի ունեցաւ ասպանդներու բաժանում: Մուտքը ազատ էր եւ հիւրասիրութիւնը Վարչութեան հաշւոյն: Սակայն ժողովուրդը ինքնաբերաբար նուէրներով արձանագրուեցաւ, որոնց գումարը բարձրացաւ 205 ֆրանքի: Զափազանց հաճոյալի էր այս ժամանցը եւ ներկաները բաժնուեցան ուրախ տրամադրութեան տակ: Վարչութիւնը կը պատրաստէ դաշտահանդէս մը տալ մօտերս:

Սրահի ճակատին պարզուած էր մեծ եւ գեղեցիկ եռագոյնը, որու հովանիին տակ պաստառի վրայ գունաւոր խորհրդանշանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Մեր սկաուտները առ այժմ 18 հոգի են, յոյս ունի Վարչութիւնը որ հետզհետէ անոնց թիւը պիտի աւելնայ: Տպաւորիչ էր սկաուտներու կողմէ ներկայացուած իրենց առաջին բանակումի ֆիլմը:

Ներկայ մը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտական Վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Նահապետեանի, որ գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ նուիրելու սկաուտներու երեք հարիւր ֆրանք անմիջական պէտքերու համար, նոյնպէս Պ. Փառէն Թուրիկեանի որ նուիրած է 15 տաբատ: Կը յուսան որ միւս ազգայինները եւս պիտի հետեւին այս գեղեցիկ օրինակին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի
Սկաուտներու Վարչութիւն

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Է՛հ, — դժգոհեցաւ վարպետ Ռուբէն, — մենք ա գիտենք քի կորած էշը ո՞ր գոմն է... գուն քու գործդ նայէ... նայէ քի օճախդ չմարի...

— Աղէ՛կ ըսիր, Աստուած տար տէ չմարէ՛ր.. գուն տահա էվալլահ ըրէ աս շուներուն... սալլը չի ճչար, սալլորը կը ճչայ... խափդ սո՞ւր է, արար բաժանովի, հասկցար...

— Ինչի՞ս շունը, ճանըմ, անոնց առջան թափած է ալ... հար ու տղայ չեն աշխատիր... չորս կողմերնին պարտք... հազըրա խազնէ՞ մի տաժանը... պապայ հեւանդկախ մարդ...

— Հիւա՞նդ մի... հը՛, ձագ ունեցող կատուն էնել գող կ'ըլլայ, Ռուբէն, — գլուխը երերցուց Թագուհի հանըմ, — ան ի՞նչ Օսման է... էս ինքզինքս գիտնալէս ի վեր ան սանանկ է... ամէն օր կը մեռնի, նորէն տիփ տիրի է... Դուն փէ՞ք տիրի էս, հա՞... միշտ անոնց պէշը տես, ուղտը որ մեռնի, կաշին իշաբեռ մըն է... ան քեզի պէս տա՛սը Ռուբէն կը թաղէ... չնայի՛ս, զաւակը հասցուց կայնեցուց կոնակը...

— Աղէկ, տղուդ ըսէ — դառնացաւ վարպետ Ռուբէն, — նայէ Մէհմէտը կեցա՞ծ ունի... մեռնինը ըսեն՝ Աստուծուն օրը նստի գրէ...

Ու դառնացած ոտքի ելաւ: Այս ակնարկութիւնը Սուրէնին ծանր եկաւ: Տրտմեցաւ: Մայրիկը զգաց ու, ինք որ յաճախ ըրեր էր նոյն նկատողութիւնը, իր վիրաւորուած մայրական զգացումէն թելադրուած.

— Դուն քու տղադ աս շանն զաւկի՞ն հետ կը բռնես կոր, — վրդովուեցաւ, — աշոր էթալ գա՛լը... անզօրդ մեղուն աւելի լաւ է քան ժիր պիծակ...

— Աղէ՛կ, ճանըմ, ի՞նչ ըսեմ, ի՞նչ ընեմ...

— Քար մի դներ առջեւնիս, — միջամտեց տէր հայրը...

— Անանկ չէ, տէրտէ՛ր, գործք տեսան ամենայն բարի են... տակն ու վրա՞յ անենք ամէն բան... Օսմանը չըլլայ նէ մենք մեզ կը պարտկե՞նք գիտես քի...

— Ինչո՞ւ չէ վրայ բերաւ տէր Մեսրոպ — կայլն ապրեցուց, զանձն ո՞չ կարէ ապրեցուցանել...

— Քանի քի աստանկ է, գացէք իրարու գլուխ պատռեցէք...

— Եթէ պէտք ըլլայ, ա՛յդ ալ պիտի ընենք — մէջ ինկաւ Սուրէն:

— Անշուշտ, — ձայնեց մայրը, — ձուկ որսացողը ոտքը կը թրջէ.. թօհա՛ֆ պէ... Ջաղացք գացեր է, ոտքը չալրտած դուրս էլլել կ'ուզէ...

Մութը կոխած էր արդէն, երբ վարպետ Ռուբէն, սրտնեղա՛ծ, դուրս ելաւ, «մինչեւ դավուէն էրկննամ» ըսելէն, մինչ Թագուհի հանըմ, տանը սեմին մօտեցած.

— Բա մարդս, — կ'ըսէր — տահա չհասկցա՞ր Օսմանին ի՞նչ ըլլալը... Դուն տասը մատներդ մոմ ալ ընես, առջին վառես՝ ան իր գիտցածն է... առաջ կենամ կը բռթեն, ետեւ կենամ կը կոթեն... աս ա՛ս է... Դուն նորէն Քրիստոսի ծառայ մը՝ բարեւ բանէ կեցիր դէմը... Երգ շատ գիտեմ ամմա ձայն չունիմ, ի՞նչ փայտա... նա, մէկն ա աս չէ՞ — դարձաւ Սուրէնին, — էլաւ մեծցաւ քի գործ տեսնէ, հիմա էկեր պաշխա տիտիկ կը չալէ...

VI.

Մօրը այս տրամադրութիւնը ոչ մէկ ազդեցութիւն չըրաւ Սուրէնի վրայ: Ընդհակառակն, իր ու Մէհմէտ պէյի յարաբերութիւնը հետզհետէ աւելի սերտ բնոյթ առաւ: Ու կապը զօրացաւ: Սուրէն թէեւ ներքնապէս միշտ կասկածոտ, կը խորհէր, սակայն, որ այդ պայմաններուն մէջ, իր ու Մէհմէտին գործակցութիւնը աւելի յարմարագոյն միջոց մըն էր՝ ապահովելու տունը: Մանաւանդ որ խանութի նորոգման պատրուակին տակ, վարպետ Ռուբէն սկսեր էր նորոգել ու՛ տանը իրենց բաժինը, ու Օսման էֆէնտի չէր առարկեր: Անկէ զատ, անցնող աւելի քան մէկ տարուան ընթացքին, վարպետ Ռուբէնի գործը զգալապէս լաւացեր էր ու Սուրէն հետզհետէ հնարաւոր կը գտնէր ճակատագրերու նոյնացում մը Աստղիկին հետ, իրենց վերականգնումը երդիքին ներքեւ: Այսուհանդերձ, մի՛շտ վերապահ էր: Զգոյշ: Վարանոտ, նոյն իսկ: Կը հանդիպէին մի՛շտ պատահաբար, ու Աստղիկ, հիմա, այլ եւս, աւելի նուազ կ'այցելէր իրենց, հակառակ անոր որ աւելի ուժգնօրէն կը տենչար քովն ըլլալ Սուրէնին: Ու երբ իրարու կը նայէին, բոցը կ'արծարծէր երկուքին հոգիներէն ներս: Յուզումը կը վերսկսէր: Բարախումը կը շատնար, բայց շրթները միշտ կը մնային փակ: Սուրէնի այս վերապահութիւնը կը շեշտուէր, մանաւանդ, իր այն ենթադրութեամբը պատճառաւ թէ՝ Բէպապճեան էֆէնտիի կողմէ պիտի հանդիպէր բուռն ընդդիմութեան: Իսկ անիկա զուր ու անտեղի ենթադրութիւն մը չէր, քանի որ Օսմանեան փառլամէնթի ընտրութիւններուն առթիւ, Սուրէն Մէհմէտի հետ գործակցաբար, այդ օրերուն բուռն պայքարի մը սկսեր էր ընդդէմ Բէպապճեանի, պաշտպանելով Դիմաքսեանի թեկնածութիւնը:

Իրենց տանը վերանորոգման ձեռնարկը անյաջողութեան չմատնելու եւ ինքնապաշտպանութեան ծրագիրը ամբողջապէս իրականացնելու համար, Մէհմէտ պէյի հետ իր կապը չխզելու կողմնակից էր եւ Մարմինը:

Այդ օրերուն, սակայն, պարագայ մը եկաւ անակնկալ դէպքերու առջեւ դնելու զիրենք:

Սուրէն, Մարմինի մէկ նիստին հաղորդեց թէ Դաւիթ էֆէնտի, յանուն Քաղաք. Ժողովի, Օսման էֆէնտիի խոստացած է ազգապատկան ջաղացքը, եթէ վերջինս, ազրեցնել տայ վարպետ Ռուբէնի տան կառուցումը եւ յանձնէ իրեն՝ նախորդ համաձայնութեան հիման վրայ: Գետնուղիի աշխատանքը, աւելի քան 3 տարի ընդհատուած էր: Բայց, Անգի գալէն վերջ, վերսկսած ըլլալով, Մարմինը որոշեց ամէն գնով արգելք ըլլալ տանը եւ խանութին յանձնումին, որովհետեւ, այդ կերպով, ծրագիրը կը մատնուէր անյաջողութեան:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

չիստ կեդրոնը նիւթական լայն օժանդակութիւն կը ստանայ ֆրանսական ազատ – որմնադիրներու կազմակերպութենէն: Հակաֆաշիստները զինք ղրկած էին Իտալիա մահափորձ կատարելու, Իտալիոյ կացութիւնը իրեն ներկայացուցեր էին չափազանց աղետալի. բայց Իտալիա մտնելէն յետոյ, տեսնելով կացութիւնը, հասկցեր է թէ խաբուած է եւ առանց կատարելու իրեն յանձնուած մահափորձը, ուզեր է վերադառնալ Ֆրանսա:

Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ԿԸ ԽԱՓԱՆՈՒԻՆ.— Էնկիւրիի մէջ, հրատարակութիւնը արգիլուեցաւ «Խալքէր» եւ «Թինարէք» թերթերուն, այն պատրուակով թէ անստոյգ են մամուլի նոր օրէնքին տրամադրութեանց:

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ.— Լօզանի ժողովը բացուեցաւ այս կէս օրէն առաջ, ճիշդ ժամը 10ին:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ.— Սօֆիայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կիրակի կէս օրէ վերջ, ատրճանակով եւ ռումբերով զինուած չորս անձեր, յարձակում գործեցին Նեւրոքոփի երկու քաղաքական ռամկավար խորհրդականներու վրայ եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին զանոնք:

Այս տհաճ դէպքը հետեւանքն է վէճին որ ծագած է մակեդոնական կուսակցութեան եւ ազգային խմբակցութեան միջեւ, քաղաքական ընտրութեանց առթիւ: Այս վէճին հետեւանքով արդէն, ապրիլին, Մակեդոնացիները սպաննած էին երեք քաղաքական խորհրդականներ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Սուրիոյ հանրապետական նախագահական ընտրութեան մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

Երկու թեկնածուներ կային: Սուպհի պէյ Պէրէքէթ՝ նախագահ Երեսփ. ժողովին, որ ստացաւ 32 ձայն եւ Մուհամմէտ Ալի Ապէտ որ ստացաւ 36 ձայն:

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ հանդարտօրէն:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ.— Կորկուլովի դատավարութիւնը նշանակուած էր յուլիս 7ին եւ 8ին: Բայց դատարանին նախագահը այդ թուականներուն զբաղած ըլլալով, դատավարութիւնը յետաձգուած է յուլիս 11ին եւ 12ին:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ, 26 rue Troyon, Sèvres.
Յայտագիրը նուիրուած է Ալէմշահի հեղինակութեանց՝
1. Հէքեաթ, 2 Արեւելեան գիշերներ, 3. Վարդավառ (*քանաստեղծութիւն Ա. Իսահակեանի*):

Կը մեներգեն Կիլիկիա երգչախումբին անդամներէն՝ օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Ա. Առաքելեան, Գ. Գ. Ժ. Մարիկեան, Ժ. Վարդանեան եւ Հ. Պալեան:

40 հոգինոց նուագախումբ ղեկավարութեամբ հեղինակին:
Բեմանկարներ՝ փրոֆ. Յ. Աճէմեանի:

Տոմսերու գիներ՝ 10, 20, 50 ֆրանք

ՀԱՅ ՄԱՐՇԷԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

BONNETERIE

Առեւտրականներ՝ մեծ դրամ կը խնայէք երբ ձեր Թրիքօները կը գնէք՝

S. SHAHINIANէն

41bis Rue de la Valée **ARCUEIL (Seine)**

Այցելեցէ՛ք մէկ անգամ եւ հոն պիտի գտնէք տոկուն ու ճաշակաւոր ամէն տեսակ Թրիքօներ:
փափաքողներուն նմոյշները եւ գիները կը ղրկենք ձրի:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte Orléanէն առնել 88 Թիւ ճանրակառքը եւ իջնել La Vache Noire

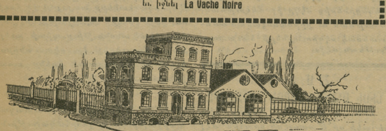

RÉALISATION IMMOBILIERE

կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ համաձայնութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ *100*ին *70* եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան, ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:
Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն *6.30*:

Նշանեան *20, Passage Prado,* (մէթրօ Սէն-Տընի)

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՆԻԷՌ ՊՈԼՍ ՔՈԼՈՄՊ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շաւարշ, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. *Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ): Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Ակումբի սրահը: Ստիպողական օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները:

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ապառաժ խումբի ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Ռոստոմ խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Շատ Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
Գեորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. կոմիտէի
եւ Ցարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ
21 rue Cadet, Métro Cadet

Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ
եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝
ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Պ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ ուրիշներ
Կ'արտասանէ ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, կ'երգէ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Մուտք 3 ֆրանք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Ազգային գաւառական խորհուրդի, *եւ մասնակցութեամբ՝* Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւններու, Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան, Բարձր Հայքի, Զարսանճագի, Բալուի, Մարաշի, Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակցական, եւ Ջափահաս Որբերու, Համախարբերդցիական երիտասարդաց, Հիւսէյնիկի Վ. Ե. Բաշինաց եւայլն միութիւններու:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի
եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարանուանութեանց պետերու

Կը խօսի՝ Պ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները

Կենդանի պատկեր Օր. Ա. Տէր Գէորգեանի *կողմէ, Այր, Բէն, (արտասանութիւն), եւայլն: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ Ջութակահարներու առանձին խումբը:*

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արծիւները եւ յանձնախումբը

Մուտք ազատ է

Պոլս Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ
CAFÉ ARARAT
345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

Etude de Me **BERNARD WAHÉ** (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISÇONSULTE
Droit Français et International Privé
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար՝ դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐի
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԷՅՎԷԻ Շրջ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սավինեի, Գլըճ.— 35:
Փարիզ, Տիկ. Խ.— 140:
Սէն Շամօն, Գործ.— 382.50:
Լանսէյ, Ս. Փ.— 112.50:
Փոն տ'Օպընս, Ա.ս.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիւրլէցի (Պրուսա) Մարիամ Պօյաճեան, հօր անունն Նիկողոս (մեռած) մօր անունն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինք տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կարի յատուկ մօթէօրներ

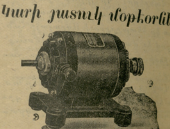

$^1/_{15}$ ձիու ուժ մոթէօր եւ բէօսթամ 300 ֆրանք
$^1/_8$ » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur
15 rue de Vienne, Paris (8)
Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջիհիւանդութ. տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, Ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême, Métro: Couronne Ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant **H. STEPHAN**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

—Ես չեմ կարող ձեզ կարծիք յայտնել, նախ քան աւելի որոշ փաստեր հաւաքելս: Պէտք է փորձենք, տեսնենք ի՞նչ դուրս կը գայ:

— Իսկ դո՞ւք, Սաքոնի:

— Ես կ'ուզէի իմանալ ինչ կ'ասէր տիկին Բօլլա՞ն: Նրա կարծիքը միշտ ծանրակշիռ է լինում:

Ամէնքը դարձան սենեակում գտնուող միակ կնոջը: Նա լուռ, գլուխը ձեռքին կախած նստել էր ու ականջ էր դնում խօսողներին:

Մի աշխոյժ խաղաց նրա մութ, խոր ու լուրջ աչքերի մէջ, երբ նա հայեացքը բարձրացրեց:

— Պէտք է խոստովանեմ, — ասաց նա, — որ ես ոչ մէկի հետ էլ համաձայն չեմ:

— Ինչպէս միշտ. եւ ցաւն այն է, որ իրաւունքը միշտ ձեր կողմն է. — կցեց Ռիքարդօ:

— Անշուշտ, անհրաժեշտ է, որ ճիզուիտների դէմ կռուենք, եւ եթէ մի զէնքով չեղաւ, պիտի գործադրենք միւսը: Բայց միայն խօսքով կռիւը թոյլ զէնք է ու ծռմռուելը չափազանց տաղտկալի: Իսկ ինչ ուղերձին է վերաբերում, պարզապէս երեխայի խաղալիք է:

— Ցոյս ունիմ, տիկին, — առարկեց Գրասինի յաղթական դէմքով, — որ դուք մեզ ցոյց տալու չէք մի այդ տեսակի միջոց ինչպիսին է սպաննութիւնը:

Մարտինի քաշեց իր երկար պեխերը, իսկ Գալլի ժպտաց արհամարհոտ: Նոյն իսկ երիտասարդ լուրջ կինը, չի կարողացաւ զսպել իր ժպիտը:

— Հաւատացէք, — ասաց նա, — որ եթէ ես այդ տեսակ բաների մասին մտածելու չափ խոտասիրտ էլ լինէի, ամենայն դէպս երեխայի պէս չէի խօսել դրա մասին: Բայց ամէնից մահացու զէնքը, որ ես ճանաչում եմ, ծաղրն է: Եթէ յաջողէք ճիզուիտները ծիծաղելի դարձնելու, եթէ ծիծաղելի դարձնէք նրանց ու իրենց պահանջները, դուք կը տանէք յաղթանակը առանց մի կաթիլ արիւն թափելու:

— Ճիշտ է բոլորովին — ասաց Ֆաբրիցի — միայն չգիտեմ ինչպէս պէտք է իրագործել ձեր առաջարկը:

— Դա այնքան էլ դժուար չէ, — ասաց Մարտինի: — Երգիծաբանութիւնը միշտ աւելի հեշտ է գրաքննիչից անց կենում, քան լուրջ երկերը: Եւ եթէ գրուած է ակնարկներով, սովորական ընթերցողը անհամեմատ աւելի հեշտ է ըմբռնում կատակի տակ թաքնուած իմաստը, քան թէ մի գիտական կամ տնտեսագիտական ուսումնասիրութեան գաղափարը:

— Ուրեմն, տիկին, դուք կարծում էք, որ լաւ է հրատարակենք երգիծաբանական պամֆլէտներ կամ փորձենք մի զաւեշտի թերթ հրատարակելու: Վերջինս, ի հարկէ, թոյլ չի տայ գրաքննիչը:

— Իմ ասածս դա չէ բոլորովին: Իմ կարծիքով ամէնից լաւն է հրատարակենք մի ամբողջ շարք փոքրիկ երգիծաբանական թերթեր, տպանուար կամ արձակ, ու ծախենք փողոցներում շատ աժան, նոյն իսկ ձրի: Կարելի է նոյնպէս թերթերը դարձնել պատկերազարդ, եթէ խնդրի հոգին թափանցող մի նկարիչ ճարուի:

— Ա՛յ, սքանչելի գաղափար. եթէ իրացնել կարողացանք: Միայն դրա համար առաջնակարգ ուժեր են հարկաւոր: Որտեղից ճարենք մի խականի երգիծաբան:

— Ինքներդ էլ գիտէք, — աւելացրեց Ռիգօ, — որ մեծ մասը մեզնից գրում է լուրջ թօնով: Ոչ ոքի վիրաւորել չուզելով պէտք է ասեմ, որ զաւեշտօրէն գրելու մեր ընդհանուր ճիգը փղի տարանտէլլա պարելն է յիշեցնելու:

— Ես ամենեւին չեմ առաջարկում, որ մենք բոլորս մեր ընդունակութիւնից դուրս գործով զբաղուենք: Պէտք է միայն գտնել իսկական տաղանդաւոր երգիծաբանին, որ երեւի կայ Իտալիայում եւ տալ նրան անհրաժեշտ միջոցները: Ի հարկէ, պէտք է որ քիչ միչ ճանաչենք այդ մարդուն, եւ վստահ լինենք որ մեզ հետ նոյն ուղղութեամբ է գնալու:

— Բայց ո՞րտեղից: Կարող եմ բոլոր նշանաւոր երգիծաբանները մատներիս վրայ հաշուեմ, ոչ մէկն էլ մեր գործին չի գայ: Ճուստին առանց դրան էլ խիստ է զբաղուած, Լոմբարտիայում կան մի թէ երկու յարմար գրագէտներ, նրանք էլ գրում են Միլանի բարբառով:

— Եւ բաց ի դրանից, — ասաց Գրասինի, — Թոսկանական ժողովրդին աւելի բարձր միջոցներով էլ կարելի է ազդել: Իմ համոզումով, առնուազն քաղաքական տակտի պակաս կը լինէր, եթէ կրօնական ու քաղաքական ազատութեան լուրջ խնդրին նայէինք, ինչպէս կատակի նիւթի վրայ: Ֆլորենցիան, Լոնտոնի նման մի առեւտրական ու փողի վայրենի քաղաք չէ, ոչ էլ Փարիզի պէս անգործ շռայլութեան մի վայր: Մեծ անցեալ ունեցող մի քաղաք է սա:

— Աթէնքն էլ էր այդպէս, — ընդհատեց տիկին Բօլլա ժպտելով, — բայց Աթենացիք չափազանց թուլամորթ էին եւ պէտք եղաւ մի բոռ, որ նրանց խայթի:

Ռիքարդօ ձեռքը սեղանին խփեց:

— Իրաւ, ինչպէս է որ Բոռը չյիշեցինք: Ա՛յ, իսկը մեր ուզած մարդը:

— Ի՞նչ է որ:

— Բո՛ռը — Ֆելիչէ Ռիվարէց: Չէ՞ք յիշում: Մուրատօրիի խմբի մէջն էր, երբ երեք տարի առաջ իջան Ապենիններից:

— Հա, դուք ծանօթ էիք այդ խմբին: Միտքս է, միասին էլ մեկնեցանք, երբ նա Փարիզ էր գնում:

— Այո, Լիվորնոյումն էի եւ ուղեկցում էի Ռիվարէցին: Թոսկանայում մնալ չէր ուզում. ասում էր, առատամբութեան անյաջողութիւնից յետոյ այստեղ ծիծաղելուց դուրս անելու ոչինչ չի մնում, ու գերադասեց գնալ ուղղակի Փարիզ: Նա էլ անշուշտ կարծում էր, պարոն Գրասինիի նման, որ Թոսկանայում պէտք չէ ծիծաղել: Վստահ եմ սակայն որ նա եւ կը գայ, եթէ կանչենք. չէ՞ որ հիմա Իտալիայում անելու գործ կայ:

— Անունը ի՞նչպէս էր:

— Ռիվարէց: Կարծեմ Բրազիլիացի է. ամենայն դէպս գիտեմ, որ ապրած է Բրազիլիա: Դրա պէս սրախօս մարդ ես չեմ տեսել: Ինչպէ՛ս տխուր էինք մենք այն շաբաթը Լիվորնոյում, մարդու սիրտը սեղմւում էր անբախտ Լամբերտինի տեսքից. բայց եւ այնպէս անկարող էինք ծիծաղներս զսպելու, երբ գալիս էր Ռիվարէց:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1932

17 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1908 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՐՑԵՐ

(ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Բազմաթիւ ու բազմապիսի միութիւններ ունեցող ազգ ենք: Գրեթէ ամէն օր եւ ամէն տեղ կը հանդիպինք անոնց անուան եւ անոնց ձեռնարկներուն արձագանգը կը լսենք: Բայց յստակ ու որոշ գաղափար մը չունինք այս միութենական շարժման մասին:

Վերցուցէք հայրենակցական միութիւնները, բազմաթիւ եւ բազմաճիւղ, տարածուած գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ: Անոնք ունին տարեկան համագումարներ, տարեկան քանի մը հանդէսներ, կ'օժանդակեն զանազան ձեռնարկներուն, ունին պահեստի դրամագլուխներ, ամէն մէկը իր հաշուին, եւ ամէն մէկու գործը առանձին ու ինքնայատուկ:

Ժամանակ մը հայ մամուլին մէջ խնդիր եղաւ համագործակցութիւն մը ստեղծելու այդ բոլոր միութիւններու միջեւ, որոնք պիտի պահէին իրենց ինքնավարութիւնը, բայց պիտի կապուէին ընդհանուր կեդրոնի մը: Այդպիսով այդ տարածուած միութիւնները, համախումբ, պիտի դառնային համազգային կազմակերպական մեծ ազդակ մը: Խնդիրը մնաց վիճաբանական սահմանին մէջ, ու մարեցաւ: Ամէն մէկը շարունակեց իր ճամբան, աւելի ու աւելի ճիւղաւորուելով:

Այդ կարգին դուք կրնաք շարել անունները շատ մը միութիւններու, Կարմիր Խաչի, Կանանց, Ուսանողական, Գրական, Որբերու, Մշակութային, Ուսումնասիրաց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Արիներու, Երիտասարդաց, Արուեստագէտներու եւն. եւն.:

Անշուշտ այդ միութիւնները, որպէս կազմակերպութիւն, ինքնին ներքին արժէք մը կը ներկայացնեն: Ուժերու համախմբումը ինքնին դրական երեւոյթ մըն է: Բայց այդ միութիւնները քննարար նպատակ մը կը հետապնդեն, իրենց շրջապատին օգտակար հանդիսանալու դիտումով: Եւ հետեւաբար, այդ շրջապատին հետ անոնք պէտք է կապուին սերտօրէն, որպէս զի շրջապատը գիտակցօրէն ապրի այն մտահոգութիւնները, որոնք մտահոգութիւնն են գործող միութիւններուն: Այդպիսով միայն անոնք կրնան ելնել իրենց նեղ շրջանակէն եւ դառնալ հանրային ուժ մը:

Արդ, բաց ի Բարեգործականի, Համազգայինի եւ Հայ Կ. Խաչի հաստատութիւններէն, որոնք սովորութիւն ըրած են տարեկան տեղեկագիրները հրատարակել եւ թուական տուեալներով պարզել իրենց միութեան վիճակը եւ գործը, մնացած միութիւններու մասին, հրապարակին վրայ միայն հատուկտոր տեղեկութիւններ կան:

Հայրենակցական միութիւններէն սկսած մինչեւ յետին համախմբումը, մեր իրականութեան մէջ, կը նշանակեն բարոյական եւ նիւթական ուժի սպառում մը, ու արդիւնքը՝ կաթիլ առ կաթիլ, կ'երթայ առաջադրուած նպատակներուն:

Բայց ի՞նչպէս, ի՞նչ քանակութեամբ, ի՞նչ անհրաժեշտ կարիքի մը ընդառաջելու: Այս բոլորն անծանօթ կը մնան:

Մենք միութեանց անունները կը լսենք, անոնց շուրջ եղած վէճերը կը կարդանք, հանդէսներուն եւ ժողովներուն կը յաճախենք, բայց յստակ գաղափար չունինք թէ ո՞րքան անդամներ ունին այդ միութիւնները, ի՞նչ է անոնց տարեկան եկամուտները, ի՞նչ ձեռնարկներու վրայ ըրած են իրենց ծախքերը, եւ ի՞նչ արդիւնք ստացած:

Գիտէք նաեւ թէ հայկական կեանքի մէջ աշխատանքի բաժանման սկզբունքը երբեք կիրարկուած չէ, ու հետեւաբար՝ գործերու խաչաձեւումը, եւ զոհողութիւններու աւելորդ սպառումը անխուսափելի են այս պայմաններուն մէջ:

Այս դրութեան ծանրութիւնն աւելի ըմբռնելի կ'ըլլայ բոլորին, երբ նկատի առնենք թէ տարագիր Հայութիւնը զուրկ է ազգային կեդրոնական իշխանութենէ մը, որ պիտի կրնար օգտակար հանդիսանալ այս բոլոր ճիգերուն: Օժանդակ միութիւնները, այդ պարագային, պիտի կրնային առաւելագոյն օգուտ մը բերել ճիգ այն ձեռնարկներուն, որոնք օժանդակ ձեռքի մը կարօտ էին:

Հիմա մեր միութիւնները կը քալեն ինքնագլուխ եւ կ'ընեն այն բոլորը, ինչ որ իրենց մատչելի է:

Եթէ չենք կրնար այդ դրութեան վերջ տալ, գոնէ կրնանք խորհուրդ տալ նպատակայարմար գործունէութեան մը: Սակայն խորհուրդ տալը եթէ ընդհանուր քարոզի մը բնոյթը պիտի առնէ, կրնար լսել ու անցնիլ:

Մամուլն այս ուղղութեամբ դարձեալ մեծ դեր մը ունի կատարելիք: Երէկ մենք կը խօսէինք կրթական ճակատի մասին ու պէտքը կը շեշտէինք վիճակագրական տուեալներու: Նոյնն է պարագան մնացած բոլոր միութիւններուն համար: Այսօր, երբ հայ ժողովուրդն իր կեդրոնական դրասենեակը չունի, ուր պիտի կեդրոնանային ամէն կողմէ եկած զեկոյցները. մեր իրականութեան պատկերը պարզող, կը մնայ մէկ դրասենեակ, ուր ամէն օր, աշխարհի ամէն կողմերէն գրութիւններ կը հասնին եւ լոյս աշխարհ կու գան: Հայ մամուլն է, որ առ այժմ կը փոխարինէ ազգային կեդրոնական դրասենեակը:

Ու մամուլը պէտք ունի իրական վիճակագրութիւններու, որպէս զի իր ձայնը բարձրացնէ, քննադատելի երեւոյթները մատնանշէ եւ ուղղութիւն տայ այն բոլոր աշխատանքներուն, որոնք երբեմն անջատ, ու շատ անգամ իրերամերժ կը թուալին մեր իրականութեան մէջ:

Մենք կը փափաքէինք որ բոլոր միութիւններն ու զանազան հաստատութիւնները ընդառաջ երթային մեր այս մտանաչումներուն եւ սովորութիւն դարձնէին իրենց տարեկան հաշուետուութիւնը հասցնել հայ մամուլին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՌԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— :-: —

Ռուսերը իրենց հնգամեայ ծրագիրը ունին, զոր կը հետապնդեն յուզիչ յամառութեամբ, ու կը կրկնեն՝ առանց սպասելու առաջինին ելքին: Այս ընթացքով՝ մեծ յոյս կայ որ առաջին հնգամեակը չվերջացած, պիտի վերջանայ 20րդ դարը:

Հետեւելով իրենց նոր բարեկամներուն, Թուրքերն ալ՝ մտածեր են եռամեայ ծրագիր մը մշակել Թուրքիան օտար ներածումներէ անկախ պահելու, եւ Թուրքին պէտքը Թուրքիայէն միայն հայթայթելու համար, զուտ թրքական միջոցներով:

Խելք մը՝ որուն ամէն խելք չի հասնիր: Մանաւանդ որ մեր կարդացած գրքերուն մէջ՝ թրքական խելքի մասին՝ ոչ մէկ ծանօթութիւն կայ:

Առաջ Հայերը կային, որոնց շնորհիւ, իրենց պէտքերը գոհացնելու կարն միջոցը գտեր էին Թուրքերը: Կը ջարդէին ու կը կողոպտէին՝ յարգելով ներքին ու միջազգային օրէնքներուն բոլոր ձեւակերպութիւնները:

Ի՞նչ պիտի ընեն հիմայ որ հայ չէ մնացած (գրեթէ) եւ հողը ո՛չ կերպաս կ'արտադրէ, ո՛չ դրամ, ո՛չ ալ գոնէ հայու խելք:

Միջանկեալ եւ բարեկամաբար, մեր նախկին հայրենակիցներուն կը թելադրեմ հետեւեալը՝ իբրեւ վերջին շնորհիք իմ Հայու հնարամտութեանս:

Արդէն, հաստատած են ներգաղթի օրէնքը: Կը մնայ ընդլայնել անոր սահմանները և կիրարկել առանց սեղմումի: Եռամեայ ծրագրի առաջին տարին յանկացնել արտասահմանի Հայերը ներս առնելու: Ատկից դիւրին ոչինչ կայ: Կը բաւէ որ Թուրքիոյ գեղեցկութեան թագուհին՝ իբր թրքական կառավարութեան ներկայացուցիչ, դրկեն հայկական գաղութները: Կասկած չկայ որ իր շնորհներուն հրմայքովը՝ պիտի կրնայ կակղեցնել ամէն ամուր սիրտերն իսկ եւ դէպ ի Թուրքիա ստեղծել հայկական վերադարձի հոսանք մը:

Եռամեայի երկրորդ տարին՝ թոյլ տալ որ Հայերը տուն տեղ ըլլան, վաճառականութիւն հաստատեն եւ իրենց խանութները լեցնեն:

Երրորդ տարին, յանկացնել ջարդելու կողոպտելու:

Քէմալական Թուրքիան՝ կը վերանորոգուի. այսինքն Արեւմուտքի մօտենալով մէկտեղ, կը թօթափէ Արեւմուտքի ազդեցութիւնը եւ կը ջանայ իր մէջ վերազարթնել ցեղային առաքինութիւնները:

Այս ծրագրի կիրարկումով, ուրեմն, Թուրքերը երկու օգուտ ապահոված կ'ըլլան: Նախ կը գոհացնեն իրենց պէտքերը եւ երկրորդ՝ կը վերադառնան իրենց թուրանական աւանդութիւններուն:

ԽԱՐՏՈՑ

ԹՈՒՐՔ ՉԷԹԷՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Հիւսիսային Սուրիոյ «Արապլը Ուշաղը» գիւղը, Հանըլարի մօտ թուրք չէթէներու կողմէ յարձակում կրած է:

Ֆրանսացի սպայ, տեղակալ Ֆէվալի հրամանատարութեան տակ գտնուող ձիաւորներու 25րդ գումարտակը երբ կը հետապնդէր աւազակները, Սիւյիւտի թրքական սահմանապահ ուժերը կը սկսին մավզէրի եւ գնդացիրի կրակ տեղացնել անոնց վրայ: Հաստատուած է որ թուրք զինուորները գիտէին սուրիական ուժերուն դէմ ըլլալը իրենց յարձակման:

Տեղակալ Ֆէվալ ոտքէն վիրաւորուեցաւ. իր ձիաւորներէն մէկը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մըն ալ վիրաւորուեցաւ:

ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլինի համբաւաւոր բժիշկներէն մէկը Սոնտէք Մոսկուա հասաւ եւ անմիջապէս գնաց Ստալինի քով, որուն առողջական վիճակը, կ'ըսուի թէ ծանրացած է այս մէկ քանի օրերու ընթացքին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէ

Ընկերվարական երեսփոխաններէ կազմուած պատուիրակութիւն մը տեսակցութիւն մը ունեցաւ աշխատանքի նախարար Պ. Տալիմիէի հետ, անգործութեան եւ անգործներու վերաբերեալ կարգ մը հարցերու շուրջ: Երեսփոխանները կարգ մը հարցումներ ուղղեցին նախարարին՝ անգործ վարձակալներու, անգործ արհեստաւորներու, կէս-անգործներու եւ անգործներու պաշտպանութեան վերաբերեալ:

Նախարարը յայտնեց թէ գրած է դատական նախարարին որպէս զի դադրեցնել տայ անգործ վարձակալներու դէմ դատական հետապնդումները, քանի որ մասնաւոր օրէնք մը կ'արգիլէ անգործ վարձակալները հանել իրենց բնակարանէն, մինչ դատական հետապնդումը զանոնք կ'ենթարկէ աւելորդ եւ մեծ ծախքերու: Եթէ դատական նախարարը հրամանագրով մը չկարենայ դադրեցնել հետապնդումները, օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին՝ այդ մտադրութեամբ:

Կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է որ նպաստէ օգտուին նաեւ կէս-անգործները, այսինքն՝ անոնք որ կ'աշխատին շաբաթական 3 օր կամ ըսել է՝ 24 ժամ: Կը մնայ, ուրեմն, կարգադրել կէս-անգործներու վրայ հակողութիւնն ու հակակշիռը:

Նախարարը համաձայնեցաւ որ ընկերվարական պատուիրակութիւնը ծրագիր մը մշակէ անգործներու պաշտպանութեան յատուկ: Ծրագիրը պիտի ներկայացուի նախարարին եւ Երեսփ. Ժողովին, արագօրէն ընթացք տրուելու համար:

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարը Փրանսական թերթի մը խմբագրին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Օտար աշխատաւորներու նուրբ հարցը մասնաւորաբար կը գրաւէ ուշադրութիւնս:

«Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած օրէնք մը, որ կը սահմանափակէր օտար աշխատաւորներու թիւը, տակաւին չէ քուէարկուած Ծերակոյտին կողմէ: Այդ օրէնքին վիճաքանութիւնը պիտի առաջարկեմ կարճ ժամանակի մէջ: Այնպէս որ, վճռած եմ խստօրէն կիրարկել ի զօրու եղող օրէնքներն ու կանոնադրութիւնները:

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ «վիզէ» եղած աշխատանքի պայմանագրութիւն չունեցող որ և է օտարական որ Ֆրանսա կը մտնէ, չպիտի կրնայ ստանալ աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ, առանց որուն չի կրնար գործ ճարել:

«Այդ գործին մէջ խարդախութիւնները շատ են:

«Օտարականները այն ձգտումն ունին կարծելու թէ մեր երկրին մէջ ամէն ինչ կը կարգադրուի:

«Մեր երկիրը կը մտնեն յայտնելով թէ զբօսաշրջիկ են եւ մտադրութիւն չունին երբեք վարձուած գործ մը ընելու: Յետոյ աշխատանք կը փնտռեն եւ երբ գտնեն, կը խնդրեն որ իրենց կացութիւնը կանոնաւորուի:

«Իմ վարչութիւնս, որ դէմ է օտար աշխատաւորներու անօգուտ մուտքին, յետ այսու նոյնքան խստօրէն դէմ պիտի ըլլայ այն եղանակներուն որ նոյն արդիւնքները կուտան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕՐԻՆԱԿԸ

Աշխատանքի նախարարը շարունակելով իր յայտարարութիւնները ըսաւ նաեւ.

— Պատերազմի հետեւանքով, Ֆրանսա որ գաղթականութեան երկիր դարձաւ, պիտի ներշնչուի այն երկիրներու օրինակէն, որոնք շատոնց է գաղթականներ կ'ընդունին, ինչպէս Ամերիկան:

«Հասարակ տեղիք դարձած է ըսել թէ օտար ոնրագործներու թիւը նշանակելի է Ֆրանսայի մէջ:

«Մեր երկիրը մտնող գործաւորը քննուած կ'ըլլայ բժշկական եւ յանախ, արհեստագիտական տեսակէտով: Բայց անկից չենք ուզեր իր դատական տեղեկագիրը, պատժական վկայագիր կամ նման պաշտօնաթուղթ:

«Այսու հանդերձ, տարրական խոհեմութիւնը կը պահանջէ այդպէս ընել: Պիտի ջանամ դարման մը գտնել այս կացութեան:

«Ըսէք ձեր ընթերցողներուն թէ այժմէն իսկ, անհրաժեշտ հրամանները տուած եմ որպէս զի օտար աշխատաւորութեան վերաբերեալ որ եւ է գեղծում չկատարուի:»

Լօզանի ժողովը

Լօզանի ժողովին բացումը կատարուեցաւ երէկ: Ժողովէն առաջ, ընդհ. քարտուղարը յատուկ նիստի մը հրաւիրած էր Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Պելճիքայի եւ Ճափոնի ներկայացուցիչները, խորհրդակցելու համար ժողովի բացման ձեւականութիւններուն մասին:

Ժամը 10ին, ժողովին սկիզբը բարի գալուստ մաղթեց Զուիցերիոյ նախագահը Պ. Մոթթա: Յետոյ ձեռնարկուեցաւ դիւանի ընտրութեան: Նախագահ ընտրուեցաւ Անգլիոյ վարչապետը, որ պաշտօնապէս կատարեց ժողովին բացումը: Այսօր կէսօրէ վերջ, ժողովը հրաւիրող վեց պետութեանց ներկայացուցիչները հանդիպում մը կ'ունենան, խորհրդակցելու համար ժողովին վերջնական կազմակերպման մասին:

Թուրքիա զինաթափութեան ժողովին մէջ

Զինաթափութեան ժողովի ցամաքային յանձնախումբին մէջ, Թուրքիոյ պատուիրակը հետեւեալ տեսակէտը յայտնած է հրասայլերու եւ զրահապատ ինքնաշարժներու մասին.

— *Թուրքիոյ պատուիրակութիւնը նախապէս առաջարկած էր ջնջել յարձակող կառքերը եւ զրահապատ ինքնաշարժերը: Արդարեւ, մեր պատուիրակութեան կարծիքը այն է թէ՝ այս զէնքերը ընդհանուր յանձնաժողովի կողմէ ցոյց տրուած երեք հանգամանքները ունին: Յարձակման կառքերը, մասնաւորաբար, կրնան*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Վաֆտ կուսակցութեան Գահիրէի ազդեցիկ օրաթերթին, «Պալաղ»ի թղթակիցը՝ Պաղտատէն իր թերթին կը տեղեկագրէ հետեւեալը.

«Վերջացող շաբթուան ընթացքին վերստին այժմէութիւն ստացաւ այն զինադադարը, որ ասկէ առաջ գոյացած էր կառավարութեան եւ Շէյխ Ահմէտ Պարզանի միջեւ: Նախորդ թղթակցութեան մէջ ըսած էի, թէ այս զինադադարը արխնահեղութիւնը արգիլելու տեսակէտով եթէ նպաստաւոր է երկու կողմերուն համար ալ, սակայն ան կառավարական թուլութեան պիտի վերագրուի շահագրգռուողներու կողմէն: Կ'երեւի թէ ապստամբները ճիգ այս կերպով մեկնաբանած են խնդրոյ առարկայ զինադադարը, որ վերջացաւ Մայիս 24ին:

«Երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով՝ ապստամբական շարժումը հաւանօրէն պիտի վերսկսի, եւ ասոր է որ պիտի վճռէ կառավարութիւնը եւ Պարզանի Աշիրէթները բաժնող անհամաձայնութեան ելքը:

«Զինադադարի պահուն կառավարութիւնը պահանջ դրած է Շէյխ Ահմէտ Պարզանի, որ անձնատուր ըլլայ, խոստանալով ի փոխարէն ապահովել իր եւ իր ընտանիքի անդամներուն կեանքն ու ինչքը: Առաջարկուած է իրեն որ գէթ երկու տարուան համար իր բնակութիւնը փոխադրէ Իրաքի արաբաբնակ մէկ շրջանը, որ իրեն ցոյց պիտի տրուի կառավարութեան կողմէ: Այս միջոցը լրացնելէ յետոյ, կառավարութիւնը պիտի արտօնէ անոր իր հայրենի բնակավայրը վերադառնալու, եթէ առ այդ անպատեհութիւն չտեսնէ: Սակայն, Շէյխը չկրնալով վստահիլ կառավարութեան բարեացակամութեան, որոշած է պահել իր ներկայ դիրքը անոր հանդէպ բայց միեւնոյն ատեն խուսափած է զինադադարի միջոցին թշնամական գործողութիւն կատարել իրաքեան ուժերուն դէմ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ, թէ կառավարական ուժերը հետախուզական շարժումներ կատարած են ապստամբական գօտիին մէջ, բայց թշնամանքի չեն հանդիպած որ եւ է տեղ:

«Մեզի կը թուի թէ կառավարութիւնը վերջնականօրէն որոշած է ամէն գնով պաշարել ապստամբները եւ հնազանդութեան եւ անձնատուութեան ստիպել զանոնք, եթէ երբեք Շէյխ Ահմէտ շարունակէ մերժել վերեւ յիշատակուած պայմանները»:

ՍԹԱՆՊՈՒԼՍԿԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սլավովիտա գիւղին մէջ, ուր 1923 յունիս 9ի պետական հարուածէն յետոյ սպաննուեցաւ Սթանպուլսկին՝ հողագործական կուսակցութեան նախագահը, առաջին անգամ ըլլալով կատարուեցաւ անոր մահուան իններորդ տարեդարձը: Քանի մը հազար անձեր ներկայ էին այս արարողութեան: Ներկաներուն մէջ կային այդ կուսակցութեան պատկանող նախարարներ:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Սպանիոյ Եաէն քաղաքին մէջ 5000ի չափ անգործներ քաղաքապետարան երթալով, պահանջեցին որ երկրագործներուն համար ապահովուի աշխատանքի ամենամեծ ազատութիւնը եւ կառավարութիւնը արգիլէ երկրագործական մեքենաներու գործածութիւնը. ինչ որ աւելի կը սաստկացնէ անգործութիւնը: Քաղաքապետը երկրագործներուն խնդրանքը անմիջապէս յղեց երկրագործական նախարարութեան:

Երկրագործները յետոյ խումբ խումբ ցրուեցան քաղաքին զանազան թաղերուն մէջ, ուր գետինը՝ պառկած անցուցին քանի մը ժամ, արգիլելով երթեւեկը: Քաղաքապետը համոզելու համար որ իրենց տեղերը վերադառնան, երկրագործներուն խոստում տուաւ որ իրենց պահանջը գոհացում պիտի գտնէ:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԿԱ՞Ն ԹԷ ՈՉ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անգործութիւնը այսօր ծայր է տուել ամենուրեք, բոլոր երկրամասերում: Միլիոնաւոր ընտանիքներ այսօր գալարւում են սովի ճիրաններում:

Ամենուրեք մամուլը տալիս է տեղեկութիւն գործից դուրս շպրտուած բանուորների մասին, որոնք գալիս են իրանց հերթին աւելացնելու դժբախտների թիւը, եւ ծանրացնելու առանց այն էլ ներկայ ծանր կացութիւնը:

Միակ երկիրը այսօր, ըստ սովետական լրագրների, որ ազատ է անգործների բանակից այդ արդի բոլշեւիկեան Ռուսաստանն է:

Ռուսաստանում, ասում են, անգործներ չկան, բոլորն էլ լծուել են աշխատանքի:

Սո՛ւտ է, եթէ պոռան անգամ՝ չհաւատաք: Անցէք Բիրժատրուդայի գրասենեակը եւ կը տեսնէք. պաշտօնեաները անբողջ օրը նստած, սպասումէն ցուցակագրուողների, բայց եկող չկայ:

Արդեօք ի՞նչ է պատճառը, գործը շա՞տ է, գործո՞ղ չկայ: Ոչ այս ոչ այն: Շնորհիւ բոլշեւիկեան դաժան կանոնների, ժողովուրդի կէսից աւելին անգործ է բառի լայն իմաստով, այնպէս որ անգործների թիւը չպէտք է հաշուել 5—7 միլիոն, ինչպէս ուրիշ երկրներում, այլ եռապատիկ:

Թուե՞լ էք ուզում, համեցէք:

Ա.— Այսօր տասնեակ միլիոններ պէտք է հաշուել բոլոր աքսորուածների թիւը, որոնք ցրուած հիւսիսային երկիրները, ճերմակ եւ սառուցեալ ովկիանոսի ափերը, օրն ի բուն ադմկելով դարեւոր խաղաղ անտառների անդորրութիւնը, գերան տախտակ, փայտ են կտրում եւ դիզում, ամբողջ օրը սոված տըկլոր, անտոր կլիմային, ցրտին, Չէկայի մտրակի տակ աշխատում են ի փառս սոցիալիզմի:

Ի՞նչ փոյթ թէ մեռնում են հազարներով ծանր աշխատանքի վայրում:

Բ.— Բանտերը լիքն են անմեղ գիւղացի բանտարկեալներով, որոնք գալիս են լրացնելու նրանց այդ դժբախտ զոհերի սպանդանոցում մորթւողների տեղը:

Գ.— Նոյնը պէտք է ասել դուրսը մնացած ձայնազուրկների համար, որոնք այսօր համայն Ռուսաստանում հսկայական զանգուածների են հասնում եւ որոնք իրաւունք չունեն մուտք գործելու «բիրժատրուդայի» դռնից:

Այդ իրաւազուրկները հազարներով քշւում են տեղից տեղ, պարտադիր նոր ու նոր առուներ են փորում եւ զանազան ծանր աշխատանքներ են կատարում:

Դ.— Իսկ քի՞չ թիւ է կազմում մտաւորական մարդկանց թիւը, որոնք խուսափում են ցուցակագրւելուց բիրժատրուդայում:

Ի՞նչու,— այն պարզ պատճառով որ ըստ իրենց մասնագիտութեան եթէ աշխատանք չկայ, ուզում է լինի հաշուապահ, ուսուցիչ կամ այլ, այն ժամանակ ուղարկւում են սեւ և ծանր աշխատանքի, որ շատերը անզօր են կատարելու:

Ահա այդ պատճառներից զրկուած, շատերը խուսափում են ցուցակագրւելու:

Դրանից դուրս զանազան արդեւլարիթ պատճառներ շատ կան, որ թոյլ չեն տալիս շատերին ցուցագրւելու:

Ա՛յն բոլոր մարդիկ, որ այսօր դուրսն են մնացել, շնորհիւ բոլշեւիկեան սահմանած խիստ մէկուսացման օրէնքների, տասնեակ միլիոնների է հասնում: Եւ որ այսօր զրկուած է, անզօր է ի լուր աշխարհի յայտարարել այդ բանակի մասին:

Արդ, ա՛յդ դեռ չի նշանակում թէ անգործներ չկան Ռուսաստանում:

Այդ անգործութիւնից ծնած չարիքը այսօր բռնել է լայնածաւալ Ռուսաստանը: Ո՛չ մի ժամանակ Ռուսաստանը չի հասած եղել այնպիսի անկման՝ ինչպէս այսօր, աւազակութիւնը հասել է ծայրայեղութեան:

Ամէն օր քաղաքներում գողութիւնների թիւը անհաշիւ է: Գիշեր չի անցներ, որ 10—20 տուն կողոպտեն: Նոյնը եւ օրը ցերեկով: Դրանք մի մեծ խմբակ են կազմել, որտեղ ամէն դիպլի եւ ազգութեան մարդիկ կան: Քիչ չէ եւ կանանց թիւը:

Շատ քիչ է յաջողւում գողութիւնը երեւան բերել: Եթէ երեւան է բերւում, իսկոյն աշխատում են հետքը կորցնել, պատճառը այն է որ գաղտնի բաժինն էլ իր հերթին խառնուած է այդ գողութեան: Կամ մեծ մասը նրանց գիտութեամբ է կատարւում:

Իսկ գնացքների մէջ գողութիւնը հասել է ծայրայեղութեան: Բաւական է ինչ աչքդ դարձրիր, տէրը չես քո ունեցուածքի: Տաշքենդից մինչեւ Սամարկանտ, Չեկայից մի քանիսը վստահ իրենց ազդեցութեան վրայ հանում են կօշիկները, փրինջը կախում, իսկ իրենք հանգիստ քնում են, երբ արթնանում են տեսնում են ոչ կօշիկ կայ ոչ փրինջ: Ամօթից լռում են: Նոյնը ականատես եղաւ ի թիւս շատերի Գրասնւատսկում մի խեղճ պարսիկ կին իր երեխայի հետ, երբ գնում է ամուսնու մօտ: Նաւից դուրս գալուց իրերը չքացել են, իսկ գրպանի փողն էլ կայարանումն են հանել, խեղճը լալիս ու մազերն էր փետտում: Իսկ չորրորդ կարգի վակոններո՞ւմ, որտեղ շատ անգամ մարում են լոյսը:

Իրենց ճամբորդների աչքի առաջ կողոպտում տանում են իրեն քնած հարեւանի իրերը: Տեսնում են բայց լռում են: Խօսած թէ չէ աւազակի ընկերոջ դանակը պատրաստ է վերջ տալու իր կեանքին: Կոնդուկտորները ընկեր են գողերի հետ, իրենց բաժինն են ստանում:

Մի խօսքով քաոս է, այդ բոլորը անգործներու պատճառով: Քիչ չեն ի հարկէ արհեստով աւազակները:

Մի խեղճ գիմնազիստ Սամարղանտում, ցերեկով մտնում է մի բաք եւ գողանում բոլոր լուացուած եւ փռած շորերը. այնպէս է անում որ նկատւէ եւ ձերբակալւում, դատի է տրւում, դատարանը որոշում է վեց ամիս: Ասում է.— Ներողութիւն, ընկեր դատաւորներ, վեց ամիսը քիչ է, գոնէ երկարացրէք եւս երկու ամիս, դարձրէք ութ ամիս, որ գոնէ բանտում տաք տեղ եւ մի կտոր հաց ստանալով կարողանամ ձմեռը դուրս բերել: Ես գիտամեր կատարեցի այդ գողութիւն, ես ինտելիգենտ գիմնազիստ: երիտասարդ եմ, բայց ինձ ոչ մի տեղ գործ չեն տալիս, ամէն տեղից էլ հալածւում են շատ անգամ օրերով սոված եմ մնում, գլուխ դնելու տեղ չունիմ:

Դատարանը գոնէ այս դէպքում բարի է լինում, ազատում է այդ երիտասարդին եւ յաջողեցնում ծառայելու:

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶՑԻ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԸ ՍԱՍՈՒՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

[ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ]

Ազդակի Թղթակիցը կը գրէ.—

Սասուն – Մուշ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող կռիւներու եւ եղբայրասպան դէպքերու մասին, տարի մը առաջ մանրամասն տեղեկութիւններ տուած էի: Մայիս 6ին, Սասունէն մեկնելով սուրիական սահման հասնող ականատես քիւրտէ մը կը քաղեմ վերջին անցուդարձերու եւ կռիւներու մանրամասնութիւնները: Ան քաջատեղեակ անձնաւորութիւն մըն է Թուրքիոյ ներկայ վիճակին, շատ ուրախութ գոյներով ներկայացնելէ վերջ արեւելեան Անատոլուի բնակչութեան մատնուած ողբերգական դրութիւնը, կը բացատրէ Թուրք կառավարութեան լարած դաւադրութիւնները՝ եղբայրասպան կռիւներու մղելու համար քիւրտ բնակչութիւնը:

Եւ արդէն շատ մը շրջաններու մէջ, Թուրք կառավարութիւնը յաջողած է իր այդ ծրագրին մէջ: Այժմ Սասունի եւ Մուշի գիւղերուն մէջ քիւրտ աշիրէթներու միջեւ արիւնահեղ կռիւներ կը մղուին, Թուրք կառավարութեան դրդումով եւ քաջալերութեամբ: Դալըճոր գիւղին մէջ կատաղի կռիւներ տեղի կ՚ունենան. սպաննուած են քիւրտ նշանաւոր աշիրէթապետ Սայտէ Ճամիլի տղան Սէլիմէ Օսէ, Մրատէն, Սէլիմոն, Վազիր, Հայտէ Թիւսիֆի երկու մարդիկը, Մրատօ Սէլիմօ տղան, Սաֆարօն, Անըզ, Նամէ Մուսօն, Թայֆուռ, Մուսօն, իսկ Զայէ Նատօն ծանր վիրաւորուած:

Զալալի աշիրէթին մէջ եւս կը շարունակուին կռիւները: Սպաննուածներու թիւը շատ մեծ է, որոնց մէջ նշանաւորներն են Մուհամմէտի տղան Ալիօն, Սալիմի Օսէն, Զալալու Ռաշիտ, Պագօ Մուսան, Պատօն, Ռամատօ Ֆէրման, Հայիզ, Հասս Սէլիմ, Պըլնտօ, Մուսօն եւայլն:

Ճէլալցի աշիրէթէն սպաննուածներուն թիւն է 20 հոգի, Սարմնցի աշիրէթէն 8, Մուխցի աշիրէթէն 23, Զաքարի աշիրէթէն 16, Մօթքանցիներէն 38 հոգի, Պօզզանք եւ Քարակից գիւղերուն մէջ ամէն օր սպանութիւններ կ՚ըլլան: Գրեթէ բոլոր քրտական գիւղերը այս միեւնոյն դրութեան մատնուած են. ոճիր, սպանութիւն եւ կողոպուտ: Եւ այդ բոլորը Թրքական կառավարութեան աչքերուն առջեւ: Ոչ յանցաւորները կը պատժուին եւ ոչ ալ դիմումները նկատի կ՚առնուին: Ընդհանրական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն պաշտօնն է այս կամ այն կողմը գինել, քաջալերել եւ մեծագումար նուէրներ ընծայել: Մէկ խօսքով Թուրք կառավարութիւնը սոսկալի դաւադրութիւն մը կազմակերպած է այդ խեղճ եւ տգէտ գիւղացիներու գլխին, փճացնելու եւ միութեան հաւանականութիւն մը չճգելու համար: Լեռները քիւրտ տարրէն բոլորովին մաքրելու կը ձգտի Թուրք կառավարութիւնը. ոչ մէկ կասկած տար:

1925ին, կառավարութիւնը Սասունի եւ իր շրջականերուն մէջ զէնք չթողուց, բոլորն ալ հաւաքեց եւ ուղարկեց Մուշ: Սակայն վերջը սկսաւ այդ զէնքերը գաղտնօրէն ծախել վերստին Քիւրտերուն, սուղ գիներով, եւ նորէն հաւաքելու դիտումով: Այս կերպով թէ՛ նիւթապէս եւ թէ ալ ֆիզիքապէս կը տկարանար արդէն քիւրտ տարրը: Միւս կողմէ կառավարութիւնը դրամի ուժով ձեռք կ՚անցընէր քիւրտ աշիրէթներու պետերը: Փաստ է այսօր որ Դալըճորի աշիրէթին աղաներէն Հայտէ Եուսուֆ եւ Ճէլալցիներու աշիրէթապետ Տալօյի Սէլիմ, Թուրք կառավարութեան ձեռքը խաղալիկ դարձած են եւ ջարդել կուտան իրենց մարդիկը:

Հարկահաւաքը ամբողջ քրտական շրջաններու մէջ մէկի տեղ տասը կը գանձէ: Գիւղացիները իրենց մէկ հատիկ կովն ու եզը կը ծախեն, կարենալ վճարելու համար տուրքը: Անգործութիւն եւ անօթութիւն ամէն օր աւելի կը սաստկանայ: Երկրագործական աշխատանքները գրեթէ դադրած են գոյութիւն ունենալէ: Սասուն, Մուշ, Խնուս, Ալաշկերտ, Պիթլիս, Մօթքանի շրջանը եւ Խիզան աւերակ դարձած են: Այս շրջաններու մէջ անպակաս են բանտ, աքսոր եւ կախաղան, շնորհիւ Թուրք կառավարութեան էնթրիկներուն: Քիւրտ կիներ եւ աղջիկներ Թուրք զօրքերու սեռ կիրքերուն գերի դարձած են: Իր պատուին դէմ եղած բռնաբարութեան դէմ եթէ որ եւ է քիւրտ համարձակի բողոք բարձրացնել, կամ կը բանտարկուի եւ կամ ալ կ՚աքսորուի: Քանի մը դէպքեր արձանագրենք այս մասին:

Այս ձմեռ երբ Թուրք զինուորներ կը պտտէին Սասունի Գալլճօշ գիւղին մէջ, բռնի կերպով կին մը կը բռնաբարեն՝ օր ցերեկով: Ամուսինը կ՚իմանայ եւ դիմում կը կատարէ կառավարութեան, պատժել տալու համար բռնաբարողները: Թուրք կառավարիչը, սակայն, փոխան քննութիւն կատարելու, բողոքող ամուսինը բանտարկել կուտայ, իսկ կինն ալ կը պահէ քովը: Քանի մը օր վերջ ամուսինը բանտէն եւ կինն ալ կառավարիչի տունէն կ՚արձակուին: Եւ երբ ճամբան կառավարութեան կեդրոնատեղիէն իրենց գիւղը կը վերադառնան, գետի մը կը հանդիպին. այր ու կին ձեռք ձեռքի տուած իրենք զիրենք կը նետեն այդ գետին մէջ եւ վերջ կուտան իրենց կեանքերուն:

Ուրիշ դէպք մը: Ճախրկանք գիւղին մէջ քանի մը քիւրտ ընտանիքներ կը բնակէին: Օր մը, քանի մը ամիս առաջ, խումբ մը զօրքեր կ՚երթան հոն: Գիշերել կ՚ուզեն եւ գիւղացիներէն կերակուր կը պահանջեն: Գիւղացիները սովորական սեղան մը կը պատրաստեն եւ կը հրաւիրեն զինուորները. բայց անոնք տեսնելով որ հաւու միս չեն պատրաստած, կը բարկանան եւ կը սկսին ծեծել գիւղացիները բիրերով եւ երկաթներով: Ոչխար մորթել կ՚ուզեն, սակայն օգուտ չըներ: Զինուորները բոլոր գիւղի այր մարդիկը կապելով լաւ մը ծեծելէ վերջ կը զատեն գեղեցիկ կիներն ու աղջիկները եւ ամբողջ գիշեր ցնծութիւն կ՚ընեն:

Փօզգան գիւղին մէջ կը պատահին ճիշդ նման դէպքեր եւ հոն ալ կիներ ու աղջիկներ կը բռնաբարուին:

Վերջապէս քիւրտ գիւղեր ամէն օր ենթակայ են բռնաբարումի, կողոպուտի, բանտարկութեան եւ աքսորի: Մարդիկ իրենց երախաներն ու կիները թողած կը փախչին իրենց մորթերը ազատելու համար:

Ահա՛ այսպէս, Թուրք կառավարութիւնը յաջողած է իր դարչելի ծրագրի գործադրութիւնը ապահովել, ազատելով քրտական վտանգէն, իր ներքին սահմաններուն մէջ:

ՄԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԸ

— :-: —

Ահա գաւառը, աշխոյժ, ծիծղուն, հուժկու եւ աշխատունակ: Յաղթական ու միշտ յաղթական կանանչորակ գաւառները: Մաքո՛ւր, մաքո՛ւր:

Ջուրերու, երգերու եւ ձայներու մէջ փրփրուն, հողի բարիքներուն եւ հրաշքին տակ հեւացող եւ հիւրընկալ նայուածքները մարդերուն, որ չեն նեղեր քեզ, չեն ծանրանար մտքերուդ վրան: Կը բացուի՜ն:

Քաղաքներու գաղջ քրտինքին հոտն ու ծուխերու սեւը, աղմը եւ մեղկութիւնը չկան, երկնամերձ պատերը չեն փլիր հոգիիդ մէջ: Ադմկարար կանչերն ու խօլական շարժումը չկայ փողոցներու վազվզուքին: Անկումի՛ն: Չկան մարդիկը խաժամաղէմ ու դաւադիր: «Նուրբ» տափակութիւններն ու նենգութիւնը, քաղաքի սլացող կեանքի ծաղրն ու հրմշտուքը չկան: Հոս կը յորդի՛, կը փրփրի՛ կեանքը: Կը սիրես օրը որ կ՚անցնի:

Քաղաքը կը հալածէ քեզ, կ՚աբինխ, կը կործանիս: Իսկ գիւղը կը գգուէ, կը ժպտի քեզի: Կը թօթվես վրայէդ մայթերուն լոյսն ու փոշին, ամէն ձեւի չարիքներն ու փոքրոգի մերձեցումները, բարկութիւններն ու սրիկայութիւններ, որոնք մարդէ մարդ եւ փողոցէ փողոց կ՚երկարին:

Ամէն օր, ամէն պահ:

Հոս կը մոռնաս ամէն բան, ծառն ու մարգը, երգն ու ծիծաղը կը մկրատեն ցաւդ: Կը թեթեւնայ յոգնաբեկ ուսերուդ նստած բեռը: Ծփծփուն արեւ մը գարունի կ՚իջնէ արիւնիդ մէջ, մորթիդ վրայ կը ծաւալի: Լայնածիր ու սարսռուն կանանչները որթատունկի կը գրգռեն զգայարանքներդ, մեղմ եւ քաղցր հով մը կը շոյէ մազերդ, աչքերդ որ կը լեցուին եւ շրթունքներդ՝ որ բառեր կը փնտռեն: Կը բոցավառիս:

Ու ահա Les Vansը: Արտէշ:

Փոքրիկ, մաքուր եւ աղուոր գիւղ մը, պուպրիկի մը նման, արեւին, կանանչներուն եւ կապոյտին տակ յուլօրէն երկարած: Բլուրները չորս կողմէն իրենց փէշերուն վրայ առած կարծես կ՚օրօրեն:

Ու Հայե՞ր, հոս, անպայման: 150ի մօտ: Ո՞ւր չկայ որ: Ամէն տեղ է, կը շարժի, կը խլրտի, կը վազէ ապրելու համար: Ֆիզիքական զօրութեան մը պահպանումին ի խնդիր: Հոս եւս չարքաշ, արեւահար, կորովալի, կոշտացած բայց սիրելի ձեռքերով աշխատաւորներ են: Հանքերու վրայ եւ քարահանքերու մէջ: Ծուխը, մեքենան հսկայաթափ աղմուկն ու կեղտը չկան: Կայ արեւը ճակտիդ եւ ուսերուդ վրայ, սրտիդ մէջ: Բացօթեայ: Ու երախաները, ամէն յարկի տակ 3—4—5, որոնք վաղը մերը չեն, պիտի մեծնան ուրիշի համար:

Եւ Դաշնակցակա՛նը՝ անշուշտ կայ:

Ժողովուրդին պէս ցիրուցան, միշտ անոր հետ եւ անոր համար: Միշտ արթուն, հաւատաւոր եւ խանդավառ:

Զայն կուտան, կը սոլեն, կը հաւաքուին: Աշխատանքի պիտի լծուին, կ՚եփին: Սնունդի, շունչի, հրահանգի պէտք ունին, միշտ պատրաստ են իրենք: 15 են, երիտասարդ, յաղթանդամ եւ վառվռուն: Համե՛ստ: Գաղափարն ու գործը, ճամբա՛ն կը կապէ բոլորը իրարու, կը կրակէ: Կ՚ուզեն լարել իրենց ուժերը, միակամ, բան մը ընելու, նպաստելու, աջակցելու համար: Իրենց կարելիովը: Կը զգան որ պարտադիր է աշխատանքը, նուիրումը՝ այս ծանր ու ճնշող օրերուն մանաւանդ: Հեւքն ու թափը ունին: Պէտք է մղել միայն:

Ու կ՚ըլլայ ժողով: Կը կազմակերպուին: Կ՚ախտեն: Անո՞ւնը խումբին: Մուրա՛տ, Մուրա՛տ: Սեբաստացի հերոսը, ֆետային, ահաբեկիչը, կազմակերպողը, հայահաւաքը, քարոզիչը եւ մաքրագործողը, խիզախ ու անձնուէր: Իսկական հերոսը զոր Բագուն մեզմէ խլեց: Անմահ հայ քաղաքացիին անունով կը մկրտէ խումբը:

Կ՚ուխտեն սրտերը եւ կը սկսին բարձրացնել «Հայ Բանուորը» ընկերոջ մը յարկին տակ: Ու կ՚իջնենք բլուրէն գիւղի հրապարակը, սրճարանի մը մէջ: Օտար ենք բայց ջերմագին համակրանքը ունինք տեղացի ժողովուրդին: Մեր աշխատանքով, ընդունակութիւններով յարգանք կը պարտադրենք մեր հիւրընկալներուն:

Ու գինի՛ն, գինի՛ն, որ կը լեցնէ սիրտդ, աչքերդ, կը յուզուիս: Կը սկսի զրոյցն ու ծիծաղը, մտերմութիւնը եղբայրական: Կը յաջորդեն երգերը իրարու, «Կռուեցէք տղերք»ը, «Իբրեւ Արծիւ»ը: Կը մոռնաս տառապանքդ եւ օրերուն հարկը:

Եւ տէրը, բարի Ֆրանսուհի մը, կը ժպտի, կը հիանայ, կը մասնակցի ուրախութեան: 15 են անոնք, աշխոյժ, հաւատաւոր եւ ջղուտ: Վաղը պիտի վազեն իրենց աշխատանքին եւ կուսակցական պարտականութիւններուն:

Ահա՛ գաւառը, ընկե՛ր: Աւելի հայրենաշունչ, կորովաբեր եւ ծիծղուն: Բայց այս բոլորէն յետոյ պէտք է նորէն վերադառնալ քաղաք, մեքենային, ժխորին, կեղծիքին եւ տափակութիւններուն մէջ, աշխատիլ ու քալել, քաշքշուիլ:

Պէտք է լքել արեւն ու կանանչները, առողջ գաւառը, ջաղաքի մարդերուն, սուտերուն եւ հեւքին խառնուելու համար: Տժգունելու եւ օր մը իյնալու համար:

Մնացէք գաւառը, երիտասարդ ընկերնե՛ր, եւ երգեցէք բարձրաղօ՛չ: Քաղաքը տխ՛ղմ է, տխ՛ղմ...:

Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մարսէյլ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (13)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մի օր էլ դուրս կանչեցին մի Թուրք բանտարկեալի և մի ժամից ազատ արձակեցին: Նա մեղադրւում էր սահմանից փախստականներ անցկացնելու մէջ: Խցում միշտ լալիս էր եւ երդումպատառ անում, թէ բոլորովին անարդար տեղն են մեղադրում. ինքը ոչ մի գաղափար չունի փախստականների փոխադրութեան մասին: Մի ամիս առաջ նրան կանչել էին հարցաքննութեան, սաստիկ ծեծ էին քաշել ու բռնել ստորագրել արձանագրութեան թուղթը: Նրա բախտից, սակայն, շուտով Կէփէուի կոլեգիան իմացել էր, որ յանցաւորը ուրիշ Թուրք էր, իսկ սա գործին մասնակից մարդ չէր: Վերջին հարցաքննութեան միջոցին, կոլեգիայի առջեւ, երբ հարցնում են՝ հապա ինչո՞ւ ստորագրեցիր, եթէ յանցաւոր չէիր, խեղճը լալով պատմում է, թէ քննիչի ծեծի ազդեցութեան տակ էր իր վրայ առել յանցանքը: Միայն բախտաւոր դիպուածը ազատեց նրան ստոյգ մահից:

Այսպէս անցնում էր մեր կեանքի առօրեան: Տաղտկալի օրը երբեմն կենդանանում էր նորեկներով, քննութեան պատմութիւններով ու գնդակահարութիւններով: Դրանք մի - մի քարի պէս վայրկեանով յուզում էին զնտանի ճահիճը, բայց տպաւորութիւնը երկար չէր մնում: Մեր զգացմունքներն այնքա՛ն էին բթացել, որ ամենացնցող ապրումներն անգամ չէին կարող երկար տեւել: Մահը կորցրել էր ահաւոր խորհուրդը. կեանքը կորցրել էր հրապոյրը: Այնքա՛ն զարհուրանք էին տեսել ու լսել, որ աւելի ահաւորի սպասումը չունէին:

Ազիզին երկրորդ անգամ տարին հարցաքննութեան: Նա արդէն «հանդստացել» էր եւ նոյն իսկ ծիծաղում էլ էր: Անհամբեր սպասում ենք վերադարձին. ի՞նչ պիտի լինի այս բանտարկելի տղի վիճակը: Նրա ճակատագիրը զբաղեցնում է ամէնքին:

Երկու ժամ անցած եկաւ եւ ամբողջ օրը լալիս էր: Երեսին գոյն չէր մնացել: Փորձեցինք հանգստացնել, իմանալ պատճառը: Շատ դժուարութեամբ պատմեց: Տարել են մի սենեակ, ուր գտնուել են վեց զինուած չեկիստներ: Սրանք սկզբում բարեկամաբար, ապա սպառնալիքով պահանջել են որ խոստովանի իր յանցանքը եւ տայ ընկերների անունը: Ազիզը նորից պնդել է իր անմեղութեան վրայ: Այն ժամանակ, բացուել է սենեակի դուռը եւ ներս է մտել մի երիտասարդ, գեղեցիկ կին: Ազիզին տեսնելով՝ նա վազել է մօտը քնքոյշ խօսքերով:

— Ա՛, սիրելի Ազիզ ջան, բարեւ. դու է՞լ այստեղ ես: Գիտե՞ս, ուրիշ ելք չկայ, պէտք է խոստովանուել ամէն բան:

Ազիզն առաջին անգամ է տեսնելիս եղել այդ կնոջ: Զարմանքից ցնցուած՝ չի իմացել ինչ պատասխանի: Արիւնոտ վարտիքը ընկած է եղել յատակին:

— «Այո՛, սիրելի Ազիզ, ես ամէն ինչ պատմեցի. պատմիր դու էլ», շարունակում է կինը՝ մատով ցոյց տալով վարտիքը:

Բայց եւ այնպէս, չեկիստներին չի յաջողւում Ազիզից բան իմանալ: Սա շարունակում է պնդել թէ ինքը անմեղ է, ոչինչ չգիտէ իրեն վերագրուող գործի մասին եւ այս կնոջ առաջին անգամն է տեսնում:

Դրա վրայ, նորից շրջապատում են զինուած չեկիստները եւ սկսում են սպառնալ ատրճանակներով: Կրակում են գլխի վերեւից, ծեծում են եւ, առ հասարակ, այնպէս են տանջում, որ խեղճ տղան բոլորովին կորցնում է իրեն: Այդ վիճակով էլ բերում են զնտան:

Այնուհետեւ օրեր շարունակ խելքի չեկաւ: Միշտ նայում էր անշարժ ու համարեա չէր խօսում: Երբեմն խելագարութեան նշաններ ցոյց տալիս, ինչ որ անհասկանալի խօսքեր էր արտասանում: Գիշերը քնած տեղը սարսափելի ցնցումներ էր ունենում, կանչում էր:

Խե՛ղճ Ազիզ, գամէշների նախիրի ոտքի տակ ընկած մատղաշ ծառի պէս տրորուեց ու փճացաւ: Իր ծնողների միակ զաւակն էր, որոնք նրան այնպէս սիրում էին: Եւ ո՞վ չէր սիրի այս հրաշալի տղին...

Նոյն օրը, երեկոյեան դէմ, յանկարծ սրտակեղէք աղաղակներ լսուեցին միջանցքում, մէկին ծեծում էին: Ո՞ւմ, ինչո՞ւ համար — յայտնի չէր: Գէորգին սկսեց պատմել, թէ ինչպէս երկաթուղային Չեկայի բանտում, ուր նստել էր ինքը երեք ամիս, կալանաւորներին տանջում էին վրաները սառը ջուր թափելով, կամ երկար ժամանակ ջրի մէջ պահելով կամ խոշոր մկների՝ առնէտների հետ միասին խոռոչի փոսի մէջ պահելով...

Ինձ այլ եւս ոչինչ չէր զարմացնում. ոչ մի բան անհաւատալի չէր թւում: Երբ Չեկայի ղեկավարները Բոգրովի պէս փճացած ու վայրենի ճիւաղներ էին, ամէն բան հնարաւոր էր: Իմ շուրջս, ուր մի քանի տասնեակ խուցեր ու 400ից աւելի բանտարկեալներ կային, միթէ նոյն բանը չէ՞ր. ծեծը, սպառնալիքը, ահաբեկումը, զրկանքները զնտաններում, կեղծիքը, խարդախութիւնը, տեսակ – տեսակ չարչարանքները եւ, ի վերջոյ, գնդակահարութիւնը — բաւական չէի՞ն ցոյց տալու համար թէ ինչ հրէշային մեքենայ է «պրոլետարիատի դիկտատուրայի արդար բազուկ»ը կոչուած այս ոճրածին հիմնարկութիւնը: Վա՛յ այն սոցիալիզմին, որ այսպիսի ոճրագործ միջոցներով պիտի հաստատուի...

Երեք ամիսը վերջանալու վրայ էր արդէն, երբ ինձանից պահանջեցին գրել կենսագրութիւնս: Բերին թուղթ ու թանաք: Գրեցի:

Մի քանի օր յետոյ, նորից կանչեցին քննիչի մօտ, ուր դարձեալ կրկնուեց առաջին անգամուան պատմութիւնը. սկսեցին տալ նոյն հարցերը, եւ ես մերժեցի պատասխանել: Քննիչը սպառնաց ջարդ ու փշուր անել գլուխս, բայց ես մնացի անյողդողդ: Այն ժամանակ, նա սեղանի մահուցի տակից հանեց մի թուղթ, որ պարունակում էր իմ նոր մեղադրանքը, այսինքն՝ 84 յօդուածով, որ 6 ամսուան բանտարկութիւն էր տրամադրում: Ուրեմն, առաջին յօդուածը չէր անցել...

Ի հարկէ, պէտք է գիտենալ, որ օրէնքն ու օրէնքի յօդուածները լոկ ձեւականութիւն էին Չեկայի համար. փաստօրէն նա անում էր ինչ որ քէֆն էր ուզում: Օրէնքը միայն դրսի համար էր: Ես ստորագրեցի, եւ քննիչը, այս անգամ բոլորովին հանգիստ, յայտնեց, թէ նոր քննութեան պէտք չկայ եւ թէ հարկաւոր է սպասել Մոսկուայի վճռին:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԹՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Ֆրանսայի համբաւաւոր եկմտագէտը Շարլ Ռիսթ որ ռումէն կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած էր ֆինանսական Ռումանիոյ ելեւմուտքը, իր տեղեկագրին մէջ կը հաստատէ թէ 1929էն ի վեր, Ռումանիա ունեցած է ելեւմուտքի բաց մը, որ կը գնահատուի 10 միլիառ լէյ։ 1930–31ի ելմտական ... բացն է 8 միլիառ։ Իսկ ներկայ ... ելեւմուտքին հաւասարակշռումը՝ մեծապէս վտանգուած է։ ... կը փաստէ թէ այս կացութիւնը առեղծուած է ո՛չ միայն ... ազգային հետեւանքով, ... մասնակարարումով, ... մեծ ծախքեր կատարուած ... հաստոյթները իրականէն շատ ... են, ... գնահատուած են ելեւմուտքին ..., որ մինչեւ 1931, կարելի եղած է ...

թեան։ 1) Ռուսերը չէին ուզեր կապուիլ երեք տարիէ աւելի համաձայնութեամբ մը, երբ միւսները կը պահանջէին 10 տարուան համաձայնութիւն։ 2) Ռուսերը չէին ընդունեն իրենց քարիւղի արտադրումը սահմանափակել 1931ի արտադրման չափով։ 3) Ռուսերը չէին ուզեր լքել բաշխումի դիրութիւնը որ ունէին մասնաւորաբար Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Սպանիոյ մէջ։

Ասկից զատ, Ռուսերը քարիւղի հայթայթման պայմանագրութիւններ ունէին զանազան պետութեանց հետ, որոնց մէջ նաեւ Ֆրանսան եւ չէին ուզեր այդ պայմանագրութիւնները խզել։ Ահա թէ ինչո՞ւ քարիւղի ընկերութիւնները հրաժարեցան իրենց առաջարկէն, գծելու 1931ի վիճակագրական հիմերուն վրայ՝ խորհրդային արտածելի ամբողջ քարիւղը։

ԽՍԱՒՈՑ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

... տիեզանական ծրագիր մը։

... Անգլիական Financial Timesը հետեւեալ պատճառները ցոյց կուտայ համագումարի ձախողու–

... կողմ քարիւղի արտադրութեան եւ բաշխման մէջ։ ... թիւնը, վերջացաւ ... դրական ելքի մը յանգելու։

ՅԱՌԱՋ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ... անով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՍԱՐՍԷԼ, 14 Յունիս.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն Սալ տէ Նոսի համեստ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Հրայր» խումբի կազմակերպած երեկոյթը Մայիս 28ի 14րդ տարեդարձին առթիւ։ Կոկիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի սկաուտները։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Օրուան նախագահ ընկ. Խ. Մկրտիչեան բացատրելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը՝ խօսք տուաւ ընկ. Ս. Վրացեանին, որ բուռն ծափերու մէջ սկսաւ իր գեղեցիկ բանախօսութիւնը։ Քանի մը հակիրճ հատուածներ այս բանախօսութենէն։

«Ժողովուրդ մը անկախ ըլլալու համար նախ պէտք է ունենայ հող, հայրենիք։ Մենք ունինք այդ հայրենիքը ...

... Օր. Մ. Օսմանեան՝ Զարենցի «Հայաստանին»։ Պ. Ա. Աճէմեան երգեց «Բարձր սարեր»ը։

Կէս գիշերէն յետոյ սկսեցին պարերը որ տեւեցին մինչեւ առաւօտ։

Պ. Ներկարարեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

■■■

ԿԱՐՄԻՐ ՌԱԶՄԱԽԱՂ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 4 Յունիս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի «Համազասպ» խումբի սարքած հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 11 Յունիս Շաբաթ երեկոյ, 3րդ Թաղապետարանի սրահը։

Հակառակ անոր որ՝ մեր կարմիր Փանջունիները ամէն ջանք ի գործ դրեր էին խափանելու «Փաշիստ Խատիսօֆ»ի բանախօսութիւնը, աւելի խանդավառութեամբ, ժողովուրդը լեցուցեր էր 3րդ Թաղապետարանի սրահը։

Բանախօսութենէն երեք օր առաջ, մեր «կարմրուկ»ներու նախաձեռնութեամբ, ֆրանսերէն լեզուով հրապարակ եկած էր ծիծաղելի բովանդակութեամբ Թռուցիկ մը։ «Ալ. ...

... պահեց ունկնդիրներու ուշադրութիւնը։ Բացատրեց աշխարհի ներկայ կացութիւնը։ Մեր այս տարագիր վիճակը։ Հայրենիքի դրութիւնը, հայ ժողովուրդի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայ եւ ապագայ ընելիքներու մասին։ Հանդէսը փակուեցաւ «Արծիւ» փանֆառի «Մշակ բանուոր»ով։

Շնորհաւորելի են հանդէսասարքող Համազասպ խումբը եւ Կոմիտէն, որ ջանք չէին խնայած հանդէսին կարգապահութեան եւ ժողովուրդին ապահովութեանը համար։ Գալով մեր «կարմրուկներ»ուն եւ Հօկճրիներուն, որոնք հանդէսը հերոսաբար խափանելու համար առաջ քշած էին օտարներ եւ մութին մէջ՝ իրենք կը սպասէին յաղթանակի... լուրերուն, առին դասը։ Ժողովուրդը անգամ մը եւս փաստեց թէ ի՛նչ արժէք կուտայ իրենց հակահայ գործերուն եւ գարշելի սադրանքներուն։

Միսաք-Միրզէ

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԷՐ ԱԳԱՐԱԿԸ

— :-: —

Սելանիկի «Հօրիզոն» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 5).

Հայկական ամէնէն անուշան եւ նոյն իսկ ամէնէն աւելի պատկառուած համայնքին մէջ անգամ մարդ չկրնար կըռնար տեսնել անիշխանական եւ կազմալոյծ այն վիճակը, որ այսօր, եւ ժամանակէ մը ի վեր կը տիրէ գլուխն ու ղեկը միանգամ ընդմիշտ կորսնցուցած Սելանիկի համայնքին մէջ։ Հոս, ոչ պարտականութեան գիտակցութիւն կայ իշխանութեան գլուխը մնացած անարժէք փոքրամասնութեան մը մօտ, ո՛չ պատասխանատուութեան զգացում, ո՛չ ազգային շահերու ըմբռնում եւ ո՛չ ալ հանրային գործերը արդար, անաչառ եւ ուղղամիտ ոգիով մը վարելու ճիգ ու ...

գլուխ կը յամառին մնալ, գիտնալով հանդերձ, որ ոչ միայն իրրեւ «Թեմական» պատակին տակ գործող մարմինը կորսնցուցած են իր օրինական մեծամասնութիւնը, այլ կորսնցուցած է նաեւ իր գոյութեան իրաւունքը, երկու տարուան համար միայն ընտրուած եւ այս տարուան Ապրիլին սկիզբները իր պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած ըլլալու գլխաւոր իրողութեամբ։

Բայց ըսինք։ Ագարակը անտէր է մնացած եւ իրենք զիրենք ագարակատէր դաւանող մարդիկ ալ ...

ԻՊՐԱՀԻՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

— :-: —

... րայ։ Ժամը 4ուկէսին Օփէրայի հրապարակը հասաւ ան եւ ընդունեցաւ իշխաններուն, նապիրներուն, վարչապետին, նախարարներուն, ծերակոյտի եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն, իւլամ, զպտի, օրթոտոքս եւ հրեայ կրօնապետներու, ինչպէս նաեւ այլ երեւելիներու կողմէ։

Զօրքերը անցք անցնելէ ետք, մասնաւորապէս կանգնուած տաղաւար մը երթալով, ունկնդրեց հոն Սըրաքի փաշայի ճառին, որով վարչապետը պանծացուց մեծանուն յաղթականը։

***

Իպրահիմ փաշա ծնած է Գավալայի մէջ 1789ին եւ անդրանիկ զաւակն էր փոխարքայ Մուհամմէտ Ալիի։

Փոքր տարիքէն զինուոր եղած է եւ 1824ին ստանձնած է հրամանատարութիւնը եգիպտ. բանակին, որ Յունաստանի դէմ ղրկուած է։ Ծովուն վրայ յարձակում կրելով ծովակալ Միաուլիսի կողմէ՝ ան կորսնցուց իր զօրքերու կէսը, բայց շարունակեց կռիւը յաղթանակներ շահելով։ Նաւարինի ճակատամարտէն ետք, Իպրահիմ փաշա պաշարուեցաւ եւ հակառակ իր քաջարար ուժերուն, պատուաւոր կերպով անձնատուր եղաւ, իր հօր հրամանով։

Եգիպտոս վերադարձին, վերակազմեց եգիպտական բանակը եւրոպական կարգապահութեամբ, եւ Աքքայի փաշային հետ իր հօր ունեցած մէկ վէճին հետեւանքով, Իպրահիմ փաշա հետզհետէ գրաւեց Կազա, Եաֆա եւ ...

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— :-: —

...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

Իսկ միւս կողմէ, ամէն գնով ջանալ Ջաղացքին վաճառումը չյաջողցնել։ Ջաղացքին վաճառումը երկրորդ հարուած մը պիտի ըլլար, քանի որ առնէ մը ի վեր Ջաղացքը վարձու առեր էր Խորէնը եւ թէ կ'աշխատցնէր եւ թէ գայն կը ծառայեցնէր զէնքերու եւ ռումբերու ...

մէջ դեռ ժամուորներ կը յամենային։

— Պարոններ, — սկսաւ Սուրէն՝ նստելէ վերջ Թաւշեայ բազկաթոռներէն մէկուն վրայ, — եկայ տեղեկանալու թէ Քաղաք. ժողովը ի՛նչ կը խորհի կարգ մը հարցերու մասին, որոնք ընդհանուր - ազգային ...

րոցի ուսուցչական մարմինը ինչո՞ւ չէ նշանակուած դեռ... Հոկտեմբերը կը լրանայ, ու դասերը կանոնաւոր չեն աւանդուիր..

— Առիկա մեր գիտնալիք գործն է — ձայնեց կրկին Դաւիթ էֆէնտի։

— Միայն ձե՞ր...

— «Հէլպէ՛թ»...

— Իսկ ես ձեզի կը յայտարարեմ թէ մենք Թոյլ պիտի չտանք ձեզի՝ խաղալու մեր կրթական գործին հետ։ Ձեզի Թեկնածուներ ցոյց տուինք ու պատասխան իսկ չտուեցիք։

— Մենք Թէքարոճի չենք ուզեր, — երկչոտօրէն ընդմիջեց Օննէս աղա, — մենք վարժապետ կ'ուզենք, հասկցա՞ր...

Ու բառը բերանը մնաց, բացուող ...

— Դուք Ջաղացք չէք կրնար ծախել...

— Կը ծախենք թէ չենք ծախեր՝ ատ մեր գիտնալիք բանն է... ամմա՛ երկան արիք հա՛ — խօսացուց ...

...

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

(Շարունակելի)

դիւրութեամբ երթալ տեղէ մը ուրիշ տեղ, խիստ լայն կը գտնեն գործողութեան մարզերը եւ պաշտպանութեան գիծերը առ ոչինչ կը գրեն եւ քանդումներ կ'ընեն:

Այս զէնքը որ չարունակական կատարելագործութեանց առարկայ է եւ այսպէսով աստիճան մը եւս աւելի վտանգաւոր կը դառնայ, մանաւանդ խուժումի ձեւով յարձակողականի ձեռնարկել ուզողի մը ձեռքը անհուելի միջոց մը կը կազմէ: Այդ կառքերը՝ թշնամիի հողերուն մէջ իրենց կատարած գործողութեանց հետեւանքով, քաղաքացի խաղաղ ժողովուրդին ալ կը սպառնան: Գալով զրահապատ օթօմօպիլներուն, թուրք պատուիրակութեան կարծիքն այն է թէ՝ անոնք յարձակողական բնոյթ ունին եւ կը սպառնան խաղաղ ժողովուրդին, ինչպէս կը յայտնէ նաեւ իտալական պատուիրակութեան 9 թիւ փաստաթուղթը:

Թուրք պատուիրակութիւնը զրահապատ աշտարակները, եւ կառախումբերն ալ վերոյիշեալ զէնքերուն կը նմանցնէ: Արդէն թրքական տեսակէտին ճշդութիւնը ապացուցուած է թէ' թէքնիք յանձնախումբին եւ թէ այս յանձնաժողովին մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ.— Հռոմի յատուկ դատարանը իր վճիռը արձակեց իտալացի անիշխանականներուն դէմ: Մահուան դատապարտուեցաւ գլխաւոր ամբաստանեալը Պովոնէ, որ մահավճիռը լսելով, ժպիտ մը ունեցաւ: Մնացեալները դատապարտուեցան 30 տարի բերդարգելութեան:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Մատրիտի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զէնքի եւ ռազմանիւթի կարեւոր մթերանոց մը եւ գտաւ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնց հետեւանքով ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր: Ասոնք կը կարծուի թէ հանրապետութեան դէմ դաւ մը սարքելու վրայ էին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ.—Ամերիկայի Երեսփ. ժողովը քուէարկեց նախկին մարտիկներու առնելիքներուն վճարումը:

Ուաշինկթընի արշաւախումբին համար, այս քուէարկութիւնը կը կազմէ առաջին յաղթանակ մը:

Այս վճարումները կը ներկայացնեն 2 միլիառ տոլարի գումար մը:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Նախորդ օր, Պելճիքայի Երեսփ. ժողովին մէջ մահափորձ մը կատարուեցաւ: Մէկը որ նստեր էր ունկնդիրներու յատուկ տեղը, ատրճանակով կրակեց ընկերվարական երեսփոխաններու ուղղութեամբ: Ոչ ոք վիրաւորուեցաւ:

Փարիզ եւ շրջականեր

Յ. Հ. Դ.

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Աղաւատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 345 Ave. d'Argenteuil, Bois-Colombes, Café Ararat. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ): Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Ակումբի սրահը: Ստիպողական օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ Շավիլի ընկերները:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը: Ստիպողական ներկայութիւն:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

Գէորգ Չաւուշի մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. եւր. կեդր. կոմիտէի եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ 21 rue Cadet. Métro Cadet

Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ *ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Պ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ ուրիշներ*

Կ'արտասանեն Պ. Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, ՋԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, կ'երգէ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Մուտք 3 ֆրանք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարանուանութեանց պետերու

Կը խօսի՝ Պ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները

Կենդանի պատկեր Օր. Ա. Տէր Գէորգեանի *կողմէ, Այլ, Բէն, (արտասանութիւն), եւայլն: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ ջութակահարներու առանձին խումբը:*

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները եւ յանձնախումբը

Մուտք ազատ է

Սենֆօնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ (40 ՀՈԳԻ)

Պատուոյ Նախագահ՝ **Mr. EDOUARD HERRIOT**, *վարչապետ*

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), *ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)*

Mr. WORMS (թաւջութակ) *Mr. DEVRED (սրինգ)*

(1er Prix du Conservatoire) *(1er Prix du Conservatoire)*

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, 26 rue Troyon, Sèvres.

Յայտագիրը նուիրուած է Ալէմշահի հեղինակութեանց՝

1. Հէքեաթ, 2 Արեւելեան գիշերներ, *3.* Վարդավառ *(բանաստեղծութիւն Ա. Իսահակեանի):*

Կը մեներգեն Կիլիկիա երգչախումբին անդամներէն՝ օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Ա. Առաքելեան, Պ. Պ. Ժ. Մարիկեան, Ժ. Վարդանեան եւ Հ. Պալեան:

40 հոգինոց նուագախումբ ղեկավարութեամբ հեղինակին:

բեմանկարներ՝ փրոֆ. Յ. Աճէմեանի:

Տոմսերու գիներ՝ 10, 20, 50 ֆրանք

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԴԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի *եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի* Տիկ. Ե. Բաղալի *կը ներկայացնէ*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ.— Այս Կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Կիլիկիա թատերասրահին մէջ «ԱՆՈՒՇ»էն պատկեր մը եւ «ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— 25 Յունիս Շաբաթ ժամը 8.45ին Շաքի մէջ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ.— 26 Յունիս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

տոմսերու գիները ժողովրդական են

Երեկոյթ-պարահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Արարատ Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

ի նպաստ տեղւոյս անգործներուն

Մուտք 6 ֆրանք

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆի սրճարանին մէջ

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, *Paris (17),* Métro Brochant: *Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. ֆասօն ալ կը կարէ:*

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսի-լէ-Մուլինօի Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի փոքրիկին մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԼԷՅՎԷԼԻ Շրջ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ս. Ա.— 140:

Ամպուրկատ Փէսան, Յ. Հ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապըըզեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford (Gard. France)*ի խուլ-համրերու դպրոցը* (Institut Sourd-Muets. *Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝* Mr. Soghomon Kitabsizian, Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

— Կը փնտռուի Կիւրինցի (Պրուսա) Մարիամ Փօյաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր զինւոր տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Փօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, *Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:*

ՓԱՐԻԶԻ ամենասիրուն գլխարկները F. SORBIER*ի մօտ, 11 Rue Lafayette. Փարիզ: Անմրցելի գին:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 **R. Rivoli,** մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Նրա խօսակցութիւնը կատակների մի անընդհատ հրախաղութիւն է: Դէմքին մի ահագին սպի ունէր սրի հարուածից: Մի տարօրինակ էակ էր, բայց իր կատակներով շատերին էր պահում բոլորովին կոտրելուց:

— Սա նա՞ է, որ քաղաքական հանաքներ է տպում Ֆրանսերէն թերթերում «Le taon» *ստորագրութեամբ:*

— Այո՛, մեծ մասով կարճ գիտողութիւններ ու երգիծաբանական թերթօններ: Ապենինների կոնդրապանդիստները նրան «Բոռ» էին անուանել իր սուր լեզուի համար, չինեց կեղծանուն:

— Ես էլ եմ լսել այդ պարոնի մասին, — ասաց Գրասինի միջամտելով խօսակցութեանը մի ծանր ու հեղնոտ հանդիսաւոր թօնով: — Բայց ինչ որ լսել եմ հազիւ թէ իր օգտին լինի: Նա արտաքին, աչքի ընկնող խելքի տէր մարդ է, թէեւ ինձ թւում է որ նրա տաղանդը չափազանցում են: Կարելի է նոյնպէս, որ քաջ էլ մարդ է, միայն Փարիզում ու Վիեննայում այնքան էլ անպարսաւելի համբաւ չէ թողել, կարծեմ: Շատ արկածներ է անցել գլխով եւ շատ էլ մութ բաներ կան նրա անցեալում: Ասում են, որ Դիւպրէսի ուսումնախումբը հանդիպել է նրան Հարաւային Ամերիկայի հասարակացում եւ խղճալով հետն է վերցրել: Այնպէ՛ս աներեւակայելի վայրենի դրութեան մէջ է եղել եւ չի էլ կարողացել բացատրել, թէ ինչպէս է որ հասել է այդ դրութեանը: Իսկ ինչ վերաբերում է Ապենինների ապստամբութեանը, այդ գործում խառն էր ամէն տեսակ սինլքոր: Բոլոնեում գլխաւորածները ամենահասարակ սրիկաներ էին: Նոյնպէս շատ վատ համբաւ են թողել փախչողները: Թէեւ, ի հարկէ, մասնակիցներից մի քանիսը խիստ բարձր կանգնած մարդիկ էին:

— Նրանցից մի քանիսը խիստ մօտ բարեկամ էին այստեղ ներկայ եղողներին. — ընդհատեց Րիքարդօ զայրացկոտ: — Ընտրող ու խիստ լինելը լաւ բան է, Գրասինի, բայց մի՛ մոռանաք, որ այդ «հասարակ սրիկաները» մեռան իրենց համոզումին համար, իսկ դա մի շատ աւելի բարձր բան է, քան ինչ որ արել ենք ես ու դուք մինչեւ այժմ:

— Իսկ ուրիշ անգամ երբ ձեզ պատմելու լինեն այդ տեսակ փարիզեան բամբասանքներ, — նկատեց Գալլի, — կարող էք ասել իմ անունից, որ այդ բոլորը ցնդաբանութիւն է: Ես ծանօթ եմ Դիւպրէսի ատիւտանտին, Մարտէլին եւ այդ պատմութիւնը լսած եմ անձամբ իր բերնից: Որ նրանք գտել են Րիվարէցին՝ ճիշդ է. Արժանդինի հասարակապետութեան համար կռուելիս գերի է ընկնում, փախչում է ու թափառում դէս ու դէն Բուէնոս Այրէս հասնելու ջանքով: Իսկ որ վերցրել են նրան իբրեւ թէ խղճալով, սուտ է բոլորովին: Հիւանդանում է իրենց թարգմանը եւ ստիպւում են գտնելու, իսկ Ֆրանսացիներից եւ ոչ մէկը չի իմանում տեղական լեզուները: Այն ժամանակ առաջարկում են Րիվարէցին նրա պաշտօնը, եւ նա ամբողջ երեք տարի անց է կացընում խմբի հետ՝ ուսումնասիրելով Ամազոն գետի օժանդակները: Մարտէլն ասել է ինձ, որ նրանք առանց Րիվարէցի չէին կարողանալու իրենց հետազօտութիւնը աւարտել:

— Այսպէս թէ այնպէս — ասաց Ֆաբրիցի — այդ մարդը աչքի ընկնող մի բան պիտի ունենար, որ կարողացել է Մարտէլի ու Դիւպրէսի պէս հին զինուորականների համակրութիւնը գրաւելու: Ինչ կ'ասէիք տիկի՛ն:

— Ոչինչ չգիտեմ ես այդ բոլորից: Ես Անգլիա էի, երբ փախստականները Թոսկանայով անց էին կենում, բայց կարծում եմ, եթէ ուսումնախմբի իր երեք տարուայ ընկերները, վերջն էլ իր ապստամբակիցները լաւ կարծիքի են նրա մասին, դա արդէն բաւականին հակակշիռ է փողոցային բամբասանքներին:

— Բոլոր ընկերները շատ լաւ են նրա հետ սկսած Մուրատօրիից, Զամբեկարից մինչեւ ամենակոպիտ սարեցիները: Բաց ի դրանից Օրսինիի էլ անձնական բարեկամն է: Ճիշդ է որ միւս կողմից ինչեր ասես պատմում են նրա մասին Փարիզում. բայց եթէ մարդ վախում է թշնամի ունենալուց, պէտք չէ երգիծաբան դառնայ:

— Լաւ չեմ յիշում, — ասաց Լեգա, — միայն կարծես թէ տեսել եմ նրան մի անգամ ուրիշ գաղթականների հետ միասին: Նա կո՞ւզ է. կո՞ւզ է թէ ի՞նչ, մի բան կայ:

Պրօֆէսօրը բացաւ իր գրասեղանի դզրոցը ու սկսեց մի բան որոնել թղթերի մէջ:

— Յիշում եմ, որ ես ունէի նրա արտաքինի նկարագիրը: Մտքներդ է, երբ նրանք փախել էին ու թաքչել էին կացել սարերում, ամէն տեղ կախ էր արած նրանց նկարները եւ կարտինալ... ինչպէ՞ս էր այդ զարշելի մարդու անունը, հա, Սպինօլան պարգեւ էր խոստանում նրանց գլուխը բերողին:

— Ի միջի այլոց մի հրաշալի պատմութիւն կայ Րիվարէցի ու նրա այդ նկարագրի մասին: Նա ծպտել էր մի հին զինուորի համազգեստով ու ման էր գալիս ամբողջ Իտալիան իբրեւ իրեն նշանակած գիրքի վրայ վիրաւորուած մի զինուոր, որ այժմ իր գունդն էր որոնում: Եւ յաջողում է սպրդիլ Սպինօլայի ուղարկած լրտեսների մի խմբի մէջ եւ ամբողջ մի օր գնում է նրանց հետ նրանց սայլով, պատմելով նրանց սարսափելի բաներ, թէ ինչպէս ապստամբները նրան գերի են վերցնում, տանում են սարերը իրենց թաքստոցները եւ թէ ի՛նչ սարսափելի լրտանջանքների է ենթարկւում: Լրտեսները ցոյց են տալիս նրան իր իսկ նշանները ու նկարագիրը եւ նա պատմում է ամէն տեսակի ցնդաբանութիւններ այն անիծածի մասին, որին Բոռ են անուանում: Յետոյ գիշերը, երբ ամէնքը քնում են, մի դոյլ ջուր է ածում նրանց վառօդի վրայ, լեցնում է գրպանները ուտելիքով ու զինամթերքով եւ փախչում:

— Ա՛յ, ձեզ եւ նրա նկարագիրը, — ընդհատեց Ֆաբրիցի — «Ֆելիչէ Րիվարէց, «Բոռ» կոչւած, տարիքը մօտ երեսուն, ծննդեան տեղն ու ծագումը անյայտ, հաւանօրէն Հարաւային Ամերիկա, պաշտօնը՝ հրապարակագիր, կարճահասակ, սեւ մազեր, սեւ մօրուս, թուխ դէմք, աչքերը կապոյտ, ճակատ. քիթը, բերանը, ծնօտը». ահա եւ մասնաւոր նշաններ:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1932

18 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1909

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Այս վերջին շաբաթներուն կարգ մը թերթեր հրատարակեցին կաթողիկոսական կոնդակ մը։ Շատերը խնամքով սրբեցին այդ փաստաթուղթի թուականը, նորութիւն մը հրամցնելու իրենց ընթերցողներուն, որպէս նոր արշաւանք մը Դաշնակցութեան դէմ։

Ամբոխավարներուն համար առիթներ չեն պակսիր։ Սելանիկի դէպքը, Ամերիկայի առաջնորդի եղելթը, Պուլկարիոյ քանի մը թաղական խորհուրդներու գանգատութիւնները պէտք ունէին արդարացուելու... կաթողիկոսական կոնդակով մը։

Հայ հասարակութեան մէջ խառնիճաղանճ ամբոխ մը գոյութիւն ունի, երբեմն Հօկի անուան կ'ապաւինի, երբեմն ռամկավարի, երբեմն «չէզոք» եւ «ազգային հաստատութիւններու» ամուլ երգող։ Բայց ամէն պարագայի հակադաշնակցական է, եւ իր էութեամբ՝ անդիմագիծ։ Ամբոխավարութիւնն ու խաւարամտութիւնը պղտոր ջուրեր են, որոնցմէ կ'ախորժի այդ խառնիճաղանճը, որովհետեւ կրնայ պղտոր ջուրին երեսն ելնել։

Արդ. այս կղերունի տարրերն են որ հրապարակ նետած են յիշեալ կոնդակը, հայ եկեղեցիի չէզոքութիւնը պաշտպանելու եւ ամոլ արդարացնելու իրենց մեղքերը, որ գործեցին եւ կը շարունակեն գործել Սգատօնի եւ այլ ազգային տօներուն առթիւ։

Մինչդեռ այդ կոնդակը գրուած է 1929ի Յունիսին. ան շրջան ըրած է բոլոր գաղութներուն մէջ եւ ամէն մարդ ժամանակին ըմբռնած է անոր իմաստը։ Կան սակայն մարդիկ, որ ընդունակ են ձեւերն իսկ չահագործելու։

Այդ հին կոնդակին մէջ գրուած է.

— «Նկատի առնելով որ կան անհատներ եւ խմբակցութիւններ, որոնք տարածել ու տարածում են միտումնաւոր եւ չարամիտ զրպարտութիւններ Էջմիածնի մասին՝ այսու յայտարարում է, որ ինքը հեռի է որ եւ է կուսակցութեան յարելուց, եւ կամ որ եւ է կուսակցութեան շահերը պաշտպանելուց եւ առաջնորդ ունենալով Աւետարանի պատուէրը՝ «Տո՛ւք զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ», յայտարարում է, որ ինք լոյեալ եւ բարեացակամ է դէպ ի խ. իշխանութիւնը... Եւ պատուիրում է բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներին ղեկավար ունենալով եկեղեցին պետութիւնից բաժանման սկզբունքը՝ չթոյլատրել հակապետական երոյթներ...»։

Թէ ո՞րքան մեծ ողբերգութիւն կայ թաքնուած այս կոնդակին մէջ, այդ գիտեն Էջմիածնի հոգեւոր հովիւները։ Այդ գիտեն նաեւ արտասահմանի Հայերը, մէջը հաշուելով այն ամբոխավարները, որոնք այսօր կ'ուզեն կոնդակը շահագործել։

Զմոռնանք որ Սուլթան Համիտն ալ նման կոնդակներ ստորագրել տուած է հայ Պատրիարքներուն։ Ոճրագործութիւնը դատելի է, բայց աւելի դատելի խեղճութիւն չկայ աշխարհի վրայ, քան այն որ ոճրագործը իր զոհը կը ստիպէ, մահէն առաջ, իր կեանքը փրկելու համար ստորնանալ։ Այս ստորնացուցիչ վիճակին հասած Էջմիածինը եթէ կոնդակներ կը գրէ, ու եթէ արտասահմանի հայութիւնը բան մը ընելու ի վիճակի չէ, գոնէ կրնայ լռել։ Չորս տարի լռած էին, ու հիմա, կարծես ծաղրանքի համար, զոհուածը կ'ուզեն չարչրկել։

Այս քանի մը խօսքը ըստ իմաստի։

Խնդրին նայինք ըստ էութեան։ Այդ կոնդակը կը շեշտէ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման սկզբունքին վրայ եւ կը թելադրէ որ հովիւները ղեկավարուին այդ սկզբունքով։ Բնական է մենք որ եւ է առարկութիւն չունինք այն մասին թէ հայ եկեղեցին ինչպէս կը վարէ իր դաւանական գործերը։ Եթէ հաճելի է այդ հովիւներուն, Հօկերուն եւ Ռամկավարներուն (որպէս հաւատացեալներու) կրնան Լենինի անունը յիշատակել, փոխան կաթողիկոսի անուան։

Բայց մեզ չահագրգռողը, այս պարագային հայ համայնքի ազգային գործերն են։ Բոլորին յայտնի է, որ արտասահմանի մէջ եկեղեցին պետութենէն բաժնուած չէ։ Բաց ի կրօնական պարտաւորութիւններէն, հայ Առաջնորդներն եւ անոնց կից ազգային մարմինները կը վարեն հայ ժողովուրդի աշխարհիկ գործերը։ Իսկ այդ գործերը համայնքներու բաղձանքներուն եւ ազգային տեսակէտներուն ենթակայ են։ Եւ հետեւաբար հովիւներն ու անոնց հետ կապուած մարմինները, եթէ դուռ կրօնական խնդիրներուն մէջ ենթակայ են Էջմիածնին, իրենց ազգային—աշխարհիկ գործերուն համար ենթակայ են համայնքին։

Եթէ պէտք է անպատճառ նկատի առնել Էջմիածնի կոնդակը իր տառական իմաստով, հապա ուրեմն արտասահմանի Առաջնորդները պարտաւոր են կիրարկել «Տո՛ւք զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ» նշանաբանը։ Այդ պարագային, յստակ կերպով պէտք է գիտնան թէ տարագիր հայութեան «կայսր»ը ինքը հայ ժողովուրդն է իր ազգային մարմիններով, եւ ոչ թէ Գ. Ինտէրնասիոնալի գործակալները։

Մենք մեր քաղաքական պայքարին համար պէտք չունինք հայ եկեղեցւոյ օժանդակութեան։ Եթէ հայ բոլշեւիկներն ու իրենց համախոհները Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար պէտք կը զգան հայ եկեղեցիի օգնութեան, ամէնէն առաջ, պարտաւոր են դադրեցնել իրենց գռեհիկ հալածանքները այդ հինաւուրց հաստատութեան դէմ։

Եթէ ամբոխավարները շատ պիտի պնդեն յիշեալ կոնդակին վրայ, եւ զայն պիտի դարձնեն նոր կռուախնձոր մը գաղութահայութեան մէջ, ժողովուրդին ուրիշ բան չի մնար ընելիք, եթէ ոչ ազգային բոլոր գործերը բաժնել եկեղեցիէն, ու թողնել որ Առաջնորդներն ու իրենց ենթակայ կրօնաւորները առանձնանան եկեղեցին, աղօթելու Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին եւ Խորհրդային Իշխանութեան արեւշատութեան համար։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— :-: —

Վաղուան *Յառաջը* ամբողջ նուիրուած հերոսին, կը պատկերացնէ անոր կեանքը, գործունէութիւնն ու նկարագրին ցայտուն գիծերը՝ յուշերով դրուագներով ու սրտաբուխ գնահատումներով, բոլորը գրուած՝ անձերու կողմէ, որոնք մօտէն ճանչցած են զինք։

Հերո՞ս մը։ Անկասկած։ Ոչ անոնցմէ անշուշտ, որ ընդհ. պատմութեան մը էջերը կը բռնեն իբր օրինակելի, գեղակերտ ցուցանք։ Միջազգային շատ հերոսներու փառքին կը խառնուի խոնջի ու համեստ բազմութիւններու զոհողութեան տուրքը, անանուն այլ ինչպէս մեծ քաջութիւններու բաժինը։ Եւ ատով, յանախ կը փոքրանան անոնք, որ հերոսի փառքը խըլած են ժողովրդային նուիրաբեր կամքերու վրայ վարպետ տիրակալութեամբ։ Պաշտօնական լուսապսակը զոր անտարբեր ձեռքեր դրած են անոնց գլխուն, կ'աղօտի ու կը խաւարի եւ ատով։

Մեր հերոսները հերոս են առանց բազմութիւններու տուրքին, իրենք իրենց մէջ, միս մինակ՝ հոգիով։ Տառապած են օժանդակ բազմութիւններու պակասէն ու ատով իսկ աւելի մեծ են։ Մեծ։ Ու յանախ անգիտակ իրենց մեծութեան, գործիքներն են եղած անողոք ճակատագրի մը, հարազատօրէն ազգային ու հայկական, որ իր զոհերը կը պահանջէ։ Երազ մը գետեղած իրենց հոգիին խորը, խօլական արհամարհանքով նետուեր են ճամբուն վրայ՝ որ շիտակ մահուան կը տանէր։ Գիտէին։ Եւ ուրիշ բան չէին փնտռեր։ Մահուան յանդուգն հակառակորդներ։ Գացին շատերն անոնցմէ, առանց նոյն իսկ տեսնելու փրթումը երազին, զոր հետապնդեր էին։

Ու տարիներ յետոյ, ստեպ այս ափերուն վրայ, երբ մեծ մտահոգութեամբ կը նայինք մեր այսօրուան ու գալիքին, պէտք է որ անոնց յիշատակը՝ կորովի ու յանդգնութեան ներշնչարանն ըլլայ մեր երիտասարդութեան մանաւանդ։

Գէորգ Չաւուշները տուին ինչ որ ունէին։ Փոխարէն ո՛չ փառք փնտռեցին, ո՛չ իսկ գովեստի քրքում խօսքեր։ Թող գոնէ գիտնանք յարգել անոնց յիշատակը՝ դարձնել մեր օգտին, մեր հոգիներու պատուաստումին ու պողպատումին համար։ Մեր ազատագրական դատին համար՝ առնենք անոնց կեանքը։ Առնենք նաեւ անոնց հոգին։

Այդ թող ըլլայ անոնց վաստակը։

Այս իրիկուն շաբաթ, երբ խուռն բազմութեամբ հաւաքուինք «Փրթի ժունեալ»ի սրահը, պիտի գիտնանք մեր սրտերը լայն բանալ անոնց յիշատակին կենսատու ներշնչումներուն։

Գէորգ Չաւուշները պէտք է առյաւէտ ապրին մեր հոգիներուն խորը։

Մ. Ե.

Իտալացի անիշխանականները

Իտալացի անիշխանական ահաբեկիչները Պովոնէ եւ Սպարտէլլոթթօ որոնք մահուան դատապարտուած էին Հռոմի յատուկ ատեանին կողմէ, երէկ առտու արշալոյսին, իրենց պատիժը կրեցին Պրավէթթայի բերդին բակին մէջ։ Երկուքն ալ հրացանի բռնուեցան, իրենց կռնակը դարձուցած զինուորներուն։

ԳԻՆՈՎՆԵՐԸ ՆՇԴՐԱԿԻ ՏԱԿ

Ամերիկացի գիտուն մը կը ջանայ հաստատել թէ գինեմոլութիւնը մոլութիւն մը չէ, այլ հիւանդութիւն մը։ Գինեմոլութիւնը կ'ըսէ, ախտաբանական է. ուղեղի հիւանդութիւն մըն է եւ բոլորովին բուժելի պարզ գործողութեամբ մը եւ յետագայ դարմանումով մը։

Գիտնականին կարծիքով, անոնք որ իրենք զիրենք խմելու կուտան, պէտք չէ նկատուին աւելի յանցաւոր քան անոնք որ չեն խմեր։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հսկողութիւն նպաստընկալ անգործներուն վրայ

Աշխատանքի նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը տուաւ հրատարակութեան.

— Այն պահուն իսկ, երբ աշխատանքի նախարարը ի նպաստ անգործներուն, արդար գոհացումներ տալով միջոցներու կը դիմէր, հսկողութեան եւ հակակշռի սպասարկութիւնները կը հրաւիրէր ամենամեծ արթնութեամբ կատարել իրենց պարտականութիւնը։

«Պ. Ալպէռ Տալիմիէի կողմէ տրուած հրահանգներուն հետեւանքով, յունիս 6էն 11ի շաբթուան ընթացքին, ցանկէն ջնջուեցան 13,162 անգործներ որոնք վերսկսեր էին աշխատանքի եւ կամ չէին պատասխանած հակակշռի պաշտօնեաներու հրաւէրներուն։

«Այս գործը պիտի հետապնդուի ամենամեծ կորովով, ամբողջ երկրին մէջ։

«Միւս կողմէ, Աշխատանքի նախարարը մերժեց որ եւ է օտար աշխատաւոր մտնել։ Յառաջիկայ չորեքշաբթի օր պիտի ներկայանայ Ծերակոյտի այն յանձնախումբին, որ պաշտօն ստանձնած է քննելու ազգային աշխատաւորութիւնը պաշտպանող եւ Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած օրինագիծը։»

⁂ *Աշխատանքի նախարարութեան մէջ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, 1931ի ընթացքին, արտօնութեամբ Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւն եղած է 102,266, որոնց 76,463ը երկրագործական աշխատաւորներ։ Ասոնց մէջ կան այն օտարականները որոնք եղանակի մը համար կ'աշխատին, այգեկութքի ատեն եւ կամ ճակնդեղ քաղելու համար. յետոյ կը մեկնին։*

Իսկ 1932ի առաջին հինգ ամիսներուն, Ֆրանսա մտնելու արտօնուած են ընդամէնը 14,013 հոգի, որոնց 12,452ը երկրագործութեան համար։

Համաձայն նոյն վիճակագրութեան, Ֆրանսայէն իրենց երկիրները կամ այլուր մեկնած են 186,000 օտարականներ 1931ին եւ 124,000 1932ի առաջին հինգ ամիսներուն ընթացքին։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Մաքտոնալտի բացման ճառը

Զուիցերիական Դաշնակցութեան նախագահին՝ բարի գալուստի մաղթանքներէն յետոյ, Լօզանի ժողովին նախագահը Մաքտոնալտ, իր բացման ճառին մէջ, շեշտելով թէ ժողովը կը բացուի տնտեսական ամենամեծ տագնապի օրերուն, ըսաւ.

— Դեռ վերջերս, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը կը յայտնէր թէ միջազգային առեւտուրը, այսօր, իջած է 1929ի կէսին, թէ անգործներու թիւը այդ թուականէն ասդին կրկնապատկուած է, հասնելով 20—25 միլիոնի եւ թէ կացութիւնը ամէն օր կը ծանրանայ»։

Յետոյ, ազգերու փոխադարձ կապերուն եւ յարաբերութիւններուն անդրադառնալով, պատերազմական պարտքերու մասին, ըսաւ.

— «Պատերազմական պարտքերու վճարման հարցը վերջերս ուսումնասիրուեցաւ երկու յանձնախումբերու կողմէ։ Այս երկու յանձնախումբերու տեղեկագրերը ձեզ ծանօթ են։ Կը բաւէ յիշել հատուած մը՝ երկրորդ յանձնախումբին տեղեկագրէն. — Պէտք է միջպետական պարտքերու ամբողջութիւնը յարմարցնել — առանց ժամանակ կորսնցնելու — աշխարհի ներկայ խառնակ կացութեան, եթէ կ'ուզուի առաջքն առնել նոր աղէտներու։ Այս է տեւական միակ միջոցը հաստատելու վստահութիւնը, որ պայմանն իսկ է ճշմարիտ խաղաղութեան եւ տնտեսական կայունացման։

«Արագօրէն կնքուած համաձայնութիւն մը հարիւր անգամ աւելի բարեբար ազդեցութիւն պիտի գործէ, քան թէ դժուարութեամբ եւ անկատար, վերջին պահուն, անվերջ եւ գրգռիչ վիճաբանութիւններէ յետոյ կնքուած համաձայնութիւն մը։

«Ապահովաբար, այս խորհրդաժողովին մէջ՝ սկզբունք մը կը պարտադրուի բոլորին. *յանձնառութիւնները չեն կրնար միակողմեան դրժումի ենթարկուիլ*։ Այս տեղ կը կարծեմ, ոչ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել այս սկզբունքը որ իր եզրակացութիւնը կ'ուզէ. այսինքն այն որ, եթէ կ'ուզենք խուսափիլ թերացումներէ, պէտք է համաձայնութեամբ վերաքննենք այն յանձնառութիւնները, որոնք երեւան եկած են իբր գործադրուելու անյարմար։

«Հրաւէրը որ մեզ այստեղ հաւաքած է, կը նախատեսէ Լօզանի մեր աշխատանքին ընդլայնումը, աւելի ընդարձակ գետնի մը վրայ։ Մեծ առիթ մը կը ներկայանայ մեզ համաձայնելու, որպէս զի վերջ տանք այն ազդեցութիւններուն, որոնք եռանդագին կ'աշխատին սաստկացնելու տնտեսական տագնապը։ *Եթէ պէտք է որ ընենք տակաւ, Եւրոպա չի կրնար մինակը գործել*»։

Իր վերջին խօսքով, Մաքտոնալտ ցոյց տուաւ Ամերիկայի գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը։ Մաքտոնալտի ճառէն յետոյ, նիստը փակուեցաւ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ

Գերման վարչապետը Ֆոն Փափէն երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Էրիոյի հետ, որուն մանրամասնօրէն բացատրեց Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը, եւ անոր յայտնեց այդ հիման վրայ, Լօզանի ժողովին մէջ իր ընելիք յայտարարութեան ընդհանուր գիծերը։ Ֆոն Փափէն պիտի եզրակացնէ թէ Գերմանիա ստիպուած է դադրեցնել հատուցումները։

Այս առիթէն օգտուելով, գերման վարչապետը Պ. Էրիոյի յայտնեց իր տեսակէտները ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց մասին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՄԵԼ ԿՈՒԶԷ. — Ամերիկայի հանրապետականներու ընդհ. ժողովը ընդունեց Հուվըրի թեկնածութիւնը նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մէջ եւ որդեգրեց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէ ըմպելիի արգելքը թեթեւցնել։

ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՋՐԱՆՑՔԸ.— Կորնթոսի ջրանցքէն շոգենաւերու երթեւեկը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— :-: —

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻԻՐԻԻ ՄԱՍՆԵՐԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Շէյխ Պարզանի ապստամբութիւնը ամենածանր փուլի մը մէջ կը գտնուի։ Կռիւները կը շարունակուին եւ զսպողական բոլոր ձեռնարկները կը մնան ապարդիւն։ 40 օդանաւեր կը շարունակեն ռմբակոծումը, սակայն վերջին սիսթէմ զէնքերով եւ գնդացիրներով զինուած Քիւրտերը առանց կորուստի կը պահեն իրենց դիրքերը եւ միշտ կը սպառնան Իրաքի սահմաններուն։

Անգլիական հրամանատարութիւնը մասնաւոր համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար լուր դրկեց Շէյխ Պարզանին եւ առաջարկեց ձեռնտու պայմաններ։ Շէյխ Ահմէտ սակայն մերժեց համաձայնութեան առաջարկը եւ յայտնեց որ որոշած է կռուիլ մինչեւ վերջ։

Մէկ պարագայ շատ հաստատապէս ստուգուած է արդէն որ Քիւրտ ապստամբներու ղեկավարներն են թուրք եւ ռուս սպաներ եւ անոնց գործածած զէնքերն ալ ռուսական եւ թրքական զէնքեր են։ Իսմէթի վերջին անգամ Մոսկուա ճամբորդութենէն վերջ որոշուած դաւադրութիւն մըն է այս Անգլիոյ դէմ։ Եւ Շէյխ Պարզանի տրուած այնքան խրոխտ եւ անվախ պատասխանը արդիւնքն է անոր վայելած վստահութեան Ռուսերու եւ Թուրքերու կողմէ։ Անգլիացիները շատ լաւ գիտեն այս բոլորը. որովհետեւ թուրք կառավարութիւնը որ այնքան ծանր ճնշումներ կը բանեցնէր Քիւրտերու վրայ եւ սահմանի վրայ աներեւակայելի չարչարանքներու կ'ենթարկէր զանոնք, այժմ բոլորովին անտարբեր մնալ սկսած է։

Մոսկուայի Իրաքի մէջ անգլիական կառավարութեան դէմ պատրաստած դաւադրութիւնները բազմատեսակ են։ Ամիսներէ ի վեր կատարուած քննութիւնները երեւան հանած են, որ Մոսկուան շնորհիւ իր գաղտնի լրտեսներուն կ'ուզէր խառնակութիւններ հանել Իրաքի մէջ եւ մեծ գումարներ կը սպառէր այդ նպատակի յաջողութեան համար։ Մուսուլի Բէթրօլի տնօրէն Սապիթ պէյ Ապտիւլնուր կաշառուած էր Մոսկուայի կողմէ, իրեն հետ ունենալով նաեւ Իրաքի ոստիկանապետը, երեսփոխաններէն ոմանք եւ կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։ Անգլիացիները երեւան հանելէ վերջ այս դաւադրութիւնը, քննութիւնը յանձնած էին Անգլիացի տնօրէնի մը։ Այժմ դատի տակ կը գտնուին կաշառակերները ու լրտեսները եւ մօտ օրէն պիտի դատուին։ Ինչպէս գրած էինք, երեսփոխան Պանանի առանձնաշնորհումները առնուած են իրմէ։ Հաւաստուած է որ այս մարդն ալ մասնակից եղած է ի նպաստ Մոսկուայի աշխատող խմբակցութեան։

Բոլշեւիկները երկու նպատակ կը հետապնդէին. առաջինը՝ ձախողեցնել Մուսուլի քարիւղի ճամբու շինութիւնը, այդ կերպով իրենց արտադրութիւնները արժէքաւորելու, երկրորդ ներքին խառնակութիւններ եւ ապստամբութիւններ ստեղծել, դժուարութեան մատնելու համար Անգլիան։ Էմիր Ֆէյսալի դէմ կազմակերպուած մահափորձը անցած տարի, դարձեալ Մոսկուայի գործն էր։

Մէկ խօսքով, շնորհիւ Մոսկուայի խաղերուն Իրաքի ներքին անդորրութիւնը խանգարուած է։ Ֆէյսալ թագաւորի դէմ սկսած դժգոհութիւնները, որոնք վերջերս զօրանալու վրայ են, կը սպառնան Իրաքի անկախութեան։ Կառավարական տագնապ մը արդէն հաւանական կը նկատուի։ Շրջուկներ շրջան կ'ընեն, որոնց համաձայն հրաժարած է արդարութեան նախարար Ճէմալ պէյ։

Ֆէյսալ թագաւոր շատ խիստ հրահանգներ տուած է դատական իշխանութեան, ամենածանր պատիժները սահմանելու համար Մոսկուայի կողմէ կաշառուած դաւաճաններուն, որոնցմէ ոմանք, կ'ըսուի թէ, նոյնիսկ կախաղանով պիտի պատժուին։

ՀԻՆ ՑԵՂԻ ՄԸ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Դեռ քիչ առաջ էր, որ դուրս ելայ հիւանդ հայ գաղթականի մը սենեակէն։ Ու կը զգամ, տակաւին, որ թշուառութիւնը փաթթուեր է ինծի եւ տխրութիւն մը կը սեղմէ հոգիս։

Բանուորական թաղ մըն է, Փարիզի մէջ։ Զառիթափի մը վրայ, նեղլիկ փողոցի մը երկայնքը՝ հինուկ մինուկ պանդոկներ։ Մթին ու աղտոտ սանդուղներէն կը բարձրանամ վեր, դժուարէգտնելսենեակը,—մութ է նրբանցքըեւ թիւերը չեն տեսնուիր սենեակին, ուր հրաւիրուած եմ այցելելու հիւանդի մը։ Վերջապէս կը զարնեմ դուռը եւ կը բանամ։ Անկողին մը մաշած ու գունաթափ վերմակով։ Պատուհան մը բակին վրայ։ Օջախ մը, առջեւն ալ սեղան մը, որուն շուրջ նստած են երկու փոքրիկներ, մէկը 7, միւսը 10 տարեկան։ Կը ճաշեն։ Պնակի մը մէջ քացախով եւ իւղով թրջուած աղցան (մարոլ)։ Հացը կը թաթխեն ու աղցանով կը ծամեն։

— Ո՞ւր է ձեր մայրը, կը հարցնեմ։

— Չեմ գիտեր։

Մեծը չի կրնար լաւ խօսիլ հայերէնը։ Ֆրանսերէն կը խառնէ իր պատասխանին։ Փոքրը հիւանդ է, չուզելով կուլ կուտայ իր պատառները եւ չի խօսիր բնաւ։

Բաց դուռնէն ներս կը նայի դրկից Ֆրանսուհին եւ կ՚ընդմիջէ մեզ.

— Մայրը դուրս ելաւ առաւօտուն։ Հիւանդ էր քանի մը օրէ ի վեր, քիչ մը դրամ ճարելու գնաց։ Ինձմէ խնդրեց, որ երբ մեծը գայ վարժարանէն, ըսեմ որ ճաշէ եւ մեկնի։

Կը քննեմ փոքրիկը։ Ֆրանսուհին ներս կը մտնէ եւ կ՚օգնէ ինծի։ Մօր մը պէս գուրգուրալով, կը սրբէ փոքրիկին քիթն ու բերանը։ Կը հանուեցնէ, մաքուր լաթ մը կը ճարէ ու կը դնէ կոնակին։ Ականջս կը դնեմ ու մտիկ կ՚ընեմ։ Լեցուա՛ծ է փոքրիկին թոքերուն ցնցուղը։ Թոքունի պէս, որ ծառերուն մէջ կը խօսուըռտին, տխուր հեծկլտուք մը կը լսուի ներսէն։ Իրապէս հիւա՛նդ է տղեկը։

Թշուառութի՛ւն, թշուառութի՛ւն։ Մայրը հիւանդ եւ անգործ։ Երկու փոքրիկներ, մէկը հիւանդ, միւսը անօթի։

Յուզումը կոկորդիս մէջ, դուրս կ՚ելլեմ սենեակէն։

Բայց դեռ աչքերուս առջեւն են փոքրիկները, որ մարոլով հաց կուտեն։ Քիչ յետոյ, կշտացած, փոքրիկը պիտի երկննայ անկողնին վրայ, մինա՛կը։ Մեծը պիտի երթայ ֆրանսական վարժարան։

Պիտի մեծնան անոնք, երբեմն հիւանդ, երբեմն անօթի։ Ե՞տքը։

Ֆրանսական վարժարանը պիտի խօսի իրենց հոգիին ու պիտի լեցնէ զուտ թելադրանքներով։ Ու երբ այլ եւս երիտասարդ են, անոնք պիտի կանչուին ընտրութիւն մը ընելու։ Երկու ցեղեր պիտի կռուին անոնց հոգիին մէջ։ Բնական է, որ պիտի յաղթուի հայ ցեղը։ Ինչո՞ւ, ո՞ր հմայքին համար այս երիտասարդն իրճակատագիրըպիտիկապէր հայութեան։ Ի՞նչ գիտէ հայութեան մասին։ Թշուառութիւնը, պզտիկ հիւանդ եղբօրը հետ դէմ առ դէմ նստած՝ մարոլով հաց ծամելը։ Ուրիշ ի՞նչ յիշէր ու գիտնար հայութեան մասին։ Երիտասարդը կը տեսնէ, որ բաց է ճամբան իր առջեւ։ Եւ եթէ արբունքի փոթորիկը, հաճոյքի այս մեծ քաղաքին մէջ, անգամ մը եւս չթշուառացնէ զինք, պիտի խառնուի մեծ ազգի մը բազմութեան։

×

Իսկ։

Բանուորական արուարձան մը Փարիզի հարաւային արեւմտեան կողմը։ Ելեկտրականաքէն կ՚իջնեմ եւ, ազնուր կայարանին մէջ, որ բարձունքի մը վրան է թառած, կը տնտնամ պահ մը՝ դիտելու համար համայնապատկերը։ Հեռուն Փարիզի աշտարակը երկաթէ ոսկերոտիքով։ Անդին լեռներու մթութիւնը։ Հովիտին մէջ գործարաններու ծխնելոյզները մինարէներու պէս։ Կը բարձրանամ զառիթափն ի վեր։ Այն ամիսն է, երբ կը ծաղկին եղրեւանիները։ Սիրուն հիւղակներու գլխին՝ ծաղիկներ ու կանանչութիւն։ Կը կենամ պարտէզի մը առջեւ, հարցնելու համար հասցէ մը։ Ոտքիս տակ, բարակ ակօսի մը մէջէն կը վազէ աղտոտ ջուր մը, պարտէզին անկիւնը կը զարնուի սիւնին, կը փրփրի եւ բուրդէ գուլպայ կը հիւսէ սիւնին ոտքին։

Տախտակով շինուած տուն մըն է, երկու յարկով։ Կը բարձրանամ վերի յարկը, ցածլիկ առաստաղով սենեակ մը։ Ետեւը անմշակ պարտէզ մը, ուր արեւը հրաշալի գոյներ է նետեր։

Երեսունհինգ կին մըն է, անկողին է ինկեր, որովհետեւ ոսկրային հիւծախտ ունի։ Բաց են վէրքերը եւ «կը վազեն»։ Սիրուն ու հասուն աղջիկ մը ունի, յետոյ պատանի մը եւ երախայ մը։ Աղջիկն է, որ հիմա մօր մը պէս կը խնամէ զանոնք։ Խեղճ կին մըն է հիւանդը։ Որքա՛ն մաքուր կը խօսի, կ՚ուզէ աղէկնալ, որովհետեւ «զաւակներս պէտք ունին ինծի» կ՚ըսէ արցունքով։

Վար կ՚իջնեմ մտածելով։ Ներքեւի սենեակին դրան առջեւ, կը կեցնեն զիս։

— Անգամ մը ներս կը մտնէ՞ք, տոքթէօր, հոս ալ խեղճ հիւանդ մը կայ։

Անդամալոյծ երիտասարդ մըն է։ Հիւանդ են մայրն ու մեծ մայրը։ Կողի ցաւեր, ծերութիւն։ Եւ յանկարծ լոյսը կը տարածուի հայ գաղթականներու սենեակներէն ներս, — Փարիզի Կարմիր Խաչին կողմէ բըժիշկ է եկեր։ Եւ անցքիս վրայ, ամէն դռնէ աղաչող բերաններ։

Թշուառութիւնը եւ հիւանդութի՛ւնը սրտաճմլիկ պատկերներ են ստեղծեր հայ գաղթականներուն հիւղակներէն ներս։

Եւ ահա աչքիս առջեւ կը պատկերանայ իմ ցեղս.— Վերջին բեկորներն են, որ, հոգեվարքի մէջ, կը տառապին ու կը հեծկլտան։ Եւ կարծես կը պոռա՛ն անոնք որ կըռուեցան թրքական եաթաղաններուն դէմ, դիմացան արաբական անապատներու թշուառութեան մէջ, ատրական ու պարթեւեան ցեղերը թաղելէ յետոյ պատմութեան փոշիով։ Այդ քաջ ու հին ցեղը, հայ ժողովուրդին մնացորդն է ահա, որ, հոգեվարքի մէջ, կը պոռայ իր բանաստեղծին պէս.

— Ապրի՛լ կ՚ուզեմ, ապրի՛լ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սոյն տարուայ «Յառաջ»ի փետրուարեան երկու համարներում (1801 եւ 1805) ամփոփուել էի Թաւրիզի մտաւոր շարժման չորս ամսեայ պատկերը։ Այժմ պէտք է գրի առնեմ նոյն մտաւոր շարժման շարունակութիւնը մինչեւ տարուայ վերջը։ Նախ, պէտք է շեշտեմ, որ Թաւրիզում այդ մտաւոր շարժումը գլխաւորապէս կենտրոնացած է Հայոց մշակութային տան մէջ, որի դասախօսութիւնները տեղի են ունենում Միութեան եռանդուն նախագահի՝ ընկ. Վահէ Արծրունու՝ ձեռք առած միջոցների շնորհիւ։ Ի հարկէ վարչութեան միւս անդամ – անդամուհիները եւս չեն թերանում՝ իրենց առանձնած պարտականութիւնների մէջ, սակայն Վահէն է կրում իր ուսերի վրայ ծեղութիւնների մեծ տոկոսը։

Վատ չէր լինել, որ վարչութիւնը որ եւ է կերպով աշխատէր մի թեթեւ վարձատրութիւն էլ դասախօսներին յատկացնել. այդ դէպքում դասախօսները աւելի լուրջ հանդէս կը գային. նմանապէս ցանկալի կը լինէր դասախօսելիք նիւթերի ցանկը մշակուէր աշնանը, երբ մշակութային տան աշխատանքները վերսկսւում եւ տեւում են մինչեւ մայիս։

Յունուար 26ին Պ. Վահէ Արծրունին դասախօսեց «Բարոյական ըմբռնումը եւ քաղաքակրթութիւնը» նիւթի շուրջը։ Մի երկար ներածութիւնից յետոյ դասախօսը բուն նիւթին անցնելով շեշտում է, որ մարդ ապրում է որպէս մի բարոյական էակ, ուստի եւ ունենալու է էտիկա, որոշ վարուելակերպ, գործելակերպ կամ ընթացք. կեանքի նպատակն է՝ ձգտիլ միշտ դէպ ի բարձրը, լաւը, գեղեցիկը, առաքինին։

Դասախօսը թուցիկ կերպով վերլուծում է Արիստոտէլի, Դեմոկրիտի, Պղատոնի, Եպիկուրի իմաստասիրութիւնները, միւս կողմից պարզեց որ ստոյիկեան ուսմունքի համաձայն ազգի անկախութիւնը նրա երջանկութիւնն է. երբ ազգն երջանիկ է, անհատը հանգիստ է, կարող է վայելել։ Հռոմում իրենց բարոյական վարդապետութեան ... (?)

Փետրուար 2ին Պ. Աշոտ Գասպարեանը դասախօսեց «Ի՞նչ է պատմագիտութիւնը» նիւթի մասին։

Նա մէկէն անցաւ իր նիւթին։ Պատմութեան նպատակն է՝ վերակերտել մարդկութեան ամբողջական կեանքը — դէպքերը, ժամանակագրական կարգով, բոլոր ստեղծագործութիւնները — բովանդակ կեանքը իր բոլոր կողմերով. մարդու զարգացումն է կազմում պատմագիտութեան առարկան։ Անհնար է բոլոր փաստերը գրի առնել. պատմաբանն ընտրում է իրական կարեւորութիւն ունեցող փաստերը, որոնք հասարակական կեանքի վրայ ազդեցութիւն են ունեցել. սակ մի անհատ եւս կարող է պատմութեան նիւթ դառնալ, եթէ տիպիկ է ժամանակի մտայնութեան եւ կենցաղագիտութեան տեսակէտից, օրինակ մի Լիւթեր, Նափոլէոն եւայլն։

Պատմութիւնը կազմւում է ըստ փաստաթղթերի եւ արձանագրութիւնների. պատմութեան գիտողութիւնները փորձի չեն ենթարկւում. մէկ անգամ կատարուածը այլ եւս կարող է տեղի չունենալ, սակայն միւս կողմից առանց հիմնական ուսեալների չի կարելի պատմութիւն գրել. ժամանակակից եւ տեղից դուրս փաստ չի արձանագրուիլ պատմութեան մէջ, այլապէս նա կը դառնայ հէքեաթ։ Պատմութիւնը կապակցութեան մէջ է դնում մասնակի դէպքերն ընդհանուր շարժման հետ, ապա ուսումնասիրում է միջավայրի ազդեցութիւնը անհատի վրայ։ Իսկ պատահականութեան դերը թէպէտ խոշոր է եւ հրամայական իր ազդեցութեամբ, սակայն օրէնքի տակ չի բռնւում։ Մեծ ու նշանաւոր անհատը յաւելում է մտցնում հասարակութեան ստեղծագործութեան մէջ. մեծութեան աչքը մէկէն է տեսնում, խորն է զգում եւ ձեւակերպում։ Դէպքերի կրկնութիւնների մէջ օրէնքչկայ, միայն թէ բոլոր դէպքերը պատճառի եւ հետեւանքի ենթակայ են, ուստի եւ պատմութիւնը եւս գիտութիւն է, մանաւանդ երբ առարկայական բնոյթ է կրում ի հարկէ հնարաւոր չափով, քանի որ զուտ առարկայական պատմագիտութիւնը գրեթէ գոյութիւն չունի, որովհետեւ գրողը միշտ այս կամ այն չահագրգռութիւնն է ցոյց տալիս կատարուող անցքերին...

Փետրուար 9ին Պ. Երուանդ Աֆթանդիլեանը դասախօսեց Գիւստաւ Լըբոնի մասին։ 1931 թիւը վերջացաւ — ասաց Պ. դասախօսը — եւ իր հետ տարաւ երկու տիտաններ՝ Էդիսըն եւ Գիւստաւ Լըբոն. վերջինս մասնագէտ չէր, բառիս նեղ մտքով, այլ համայնագէտ էր եւ աշխատում էր գիտութեան շատ ճակատներում։ Նա բժիշկ էր եւ ֆիզիկոս, միաժամանակ քիմիագէտ, բնախօս, կենսախօս, հասարակական եւ բնական գիտութիւններով զբաղուող. նրա հոգին պրպտող էր, ուստի եւ նրա թողած գիտական աշխատանքները շատ են ու բազմազան. նա շրջանակներ չի ճանաչում։

Նա յարում էր մօնիստական վարդապետութեանը եւ յատկապէս կանգ էր առնում հոգեմաշ հարցերի պարզաբանութեան վրայ։ Մեռաւ նա 90 տարեկան հասակում. մանկան յատկութիւններ ունէր այդ մեծ մարդը. նա ասում էր՝ «Եթէ մենք միշտ մանուկ մնայինք, մեզ համար առեղծուածներ չէին մնալ»։

Գիւստաւ Լըբոնը իր կեանքի վերջին երեք տասնամեակում դարձաւ այսպէս ասած հականիւթապաշտ՝ յենուելով նիւթի վերաբերեալ իր կատարած նոր հետազօտութիւնների վրայ։

Գիւստաւ Լըբոն ցոյց տուաւ, որ նիւթը իրենից չի ներկայացնում մի հաստատուն բան. նիւթն անյայտանում է ատոմների քայքայումով, իսկ ատոմը նոյնպէս բաժանելի է, քայքայող. մըրկային մի զանգուած արագութիւն ստանալով խտանում է. եթերը չենք տեսնում, բայց գոյութիւն ունի, ապացուցւում է այդ գոյութիւնը, ինչպէս եւ ջերմութիւնն ու ձայնը, այլ եւ իքս (x) ճառագայթներն ու անդրմանիշակագոյն ճառագայթները նոյնպէս չեն երեւում, չենք տեսնում, բայց նրանք կան, անցնում են մեր մարմնով։ Ապիրիտուալիստները ընդունում են աստրալ մարմին, որ առանձին բան չէ, եթէ ոչ ճառագայթներ։ Հինգ զգայարանքներից զատ մենք ունինք եւ անյայտ զգացումներ. ո՞ւր ենք քաղցի, ծարաւի... կենտրոնները — չգիտենք։ Մառախուղը թախծոտ դարձրեց մեզ, արեւոտ օրը՝ զուարթ. կէս գիշերին յանկարծ զգում ենք, որ մեր մի ազգականին դժբախտութիւն պատահեց. այդ բոլորը մենք գիտակցում ենք ո՛չ թէ աստրալ կոչուող մարմնով, այլ մեզնից դուրս եկող ճառագայթներով. ատոնց գծի ռադիօն հաղորդում է լուրեր, ապա ինչո՞ւ չընդունել մեզ մի ռադիօ, որ հաղորդում է այլ եւ այլ տեղեկութիւններ անյայտ ճառագայթների միջոցով...

Պէտք է յիշատակել, որ Պ. Երուանդ Աֆթանդիլեանին յաջողեց ըստ ամենայնի հետաքրքիր դարձնել իր դասախօսութիւնը. նա լիուլի պարզաբանեց Գիւստաւ Լըբոնի տեսութիւնները եւ ունկնդիրները հեռացան գոհ սրտով։

(1) Յ. Ս.

ԼԵՀԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

— :-: —

Լեհաստանի Լոց քաղաքին հիւսկէնի գործաւորները բանթող յայտարարած են։ Գործադուլին կը մասնակցին մօտ 100,000 աշխատաւորներ։ Յատուկ կոմիտէ մը որուն կը մասնակցին բանուորական կազմակերպութեանց զանազան ներկայացուցիչները, կը վարէ գործադուլը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՊՈՒՔՐԷՇ.— Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 14րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Պուքրէշի մէջ մեծ շուքով յունիս 4ի երեկոյեան։

Սրահը նեղ կուգար հետզհետէ հաւաքուող ժողովուրդին։ Ան կուգայ անգամ մըն ալ վերյիշելու 1918 Մայիս 28ի գեղեցիկ օրերը՝ պարուրելու համար իր հոգին անուշ յուշերով եւ տարուելու ապագայի երազներով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կոմիտէն էր հանդէսը կազմակերպողը։ Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել որ ան ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ չէր առած արժանի շուքով տօնելու ազգային այս մեծ տօնը, գեղեցիկ սրահ, գեղարուեստական ճոխ բաժին, եղանակին համաձայն պիւֆէ։ Պուքրէշի հայութիւնը (ամբողջութեամբ) լեցուց սրահը, ուշ մնացողներուն ոչ աթոռ կար ոչ ալ տեղ, միջանցքները խռնուած էին հոծ բազմութեամբ. ատով հայ ժողովուրդը անգամ մըն ալ կ՚ապացուցանէր իր մեծ համակրութիւնը բոլոր այն հաւաքոյթներուն, որոնցմէ ազգային տաք շունչ կը բուրէր։ Աղուոր ապտակ մըն ալ այս եղաւ մեր սոփեստ հակառակորդներուն, անցեալ կիրակիի թաղականական ընտրութիւններէն յետոյ։

Հանդէսը բացաւ ընկեր Յ. Պապիկեան։ Բացման խօսքին յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին տեղւոյս լաւագոյն գեղարուեստագէտ ուժերը։

Ռումանահայ Պ. Կէօրկիու նուագեց դաշնակի վրայ՝ երաժշտական գեղեցիկ պահեր ապրելու առիթը տալով մեզի։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին Տիկին Յ. Սայեան, Պ. Պ. Լեւոն Պալճեան եւ Վ. Պապիկեան։

Օր. Ալիս Եսայեան (նշանաւոր պարուհի Ֆլօրիա Քափսալի աշակերտուհին) պարեց գեղարուեստական հաճոյք մըն ալ առթելով ներկաներուն։

Յաջորդեց Օր. Սօնա Սմաճեան, որ իրեն յատուկ շնորհալիութեամբ պարեց կովկասեան «Ուզուն Տարա»ն արժանանալով որոտնդոստ ծափերու եւ ստիպուեցաւ կրկնել իր պարը ներկաներու պահանջին վրայ։

Դաշնակի վրայ նուագեցին Տիկ. Արծրունի եւ Օր. Վ. Պասմաճեան։

Պ. Տ. Տավիտէսքու, ռումանահայ իր թէնոռի թովիչ ձայնով երգեց երկու հայկական երգեր, որոնք նոյնպէս արժանացան ծափերու։

Յայտագրին վերջին մասը կը կազմէր Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» ակումբի օրիորդներու հայկական պարերը առաջնորդութեամբ Օր. Էլիզ Սրենցի, որոնք կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցան՝ խանդավառելով ամբողջ ներկաները։

Ընկ. Սարգիս Սրենց օրուան բա-

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 18 ՅՈՒՆԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

9.— Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԸՆԵԼ

Նախորդ յօդուածով (1) ցոյց տուի այն աւերները զորս թոքախտը կը գործէ բոլոր ժողովուրդներուն մէջ ընդհանրապէս, եւ մեր մէջ մասնաւորապէս, հնձելով երիտասարդութիւնը, եւ տուի թիւեր որոնք առանց չափազանցութեան կը պատկերացնեն աղէտին իրական ծաւալը։

Այդ պատկերին առջեւ անկարելի է անտարբեր մնալ եւ չզգալ թոքախտին դէմ ազդուին պաշտպանուելու եւ պայքարելու հրամայական ու կենսական պահանջը, անշուշտ եթէ կը մըտահոգուինք այս ժողովուրդին ապագայով։

Արդ, թոքախտին դէմ արդիւնաւոր կերպով պայքարն ու պաշտպանութիւնը կը պահանջեն նիւթական եւ այլ այնպիսի հսկայ միջոցներ, զորս պետութիւններ անգամ դժուարութեամբ կ՚ապահովեն։ Իսկ Արեւելքի եւ Եւրոպայի քանի մը երկիրներուն մէջ ցրուած 400,000ի մօտ գաղթական ու անտէր հայութիւնը որ եւ է դրական օգնութիւն չի կրնար յուսալ ոչ Խ. Հայաստանի կառավարութենէն, որ հազիւ կը հասնի հայրենիքին մէջ ապրող ժողովուրդին հոգերուն, ոչ ալ այն պետութիւններէն, ուր կը գտնուին հայկական հոծ գաղութներ, եւ որոնք առ առաւելն բարեացակամ դիրք կը բռնեն օտարներուն հանդէպ, որքան ատեն որ բեռ կամ վտանգ չեն դառնար իրենց համար։

Կը նշանակէ թէ թոքախտին դէմ պայքարի գործին մէջ եւս մենք մեր գլխուն ճարը պիտի նայինք, ջանալով առաւելագոյն օգուտը քաղել իւրաքանչիւր երկրի ընձեռած դիւրութիւններէն եւ առաւելութիւններէն։

Բայց ի՞նչ պիտի կրնանք ընել տուեալ պայմաններու մէջ եւ ինչպիսի՞ կազմակերպութեամբ կրնանք յուսալ՝ մէկ կողմէ նիւթական նուազագոյն միջոցներ գտնել եւ միւս կողմէ այդ նուազագոյն միջոցներով առաւելագոյն արդիւնքը ձեռք բերել թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի երեք գլխաւոր ճակատներուն վրայ, այսինքն 1) Թոքախտէն զերծ պահել (պատուաստ եւ կանխազգուշութիւն), 2) Որոնել եւ ժամ առաջ երեւան հանել թոքախտի պարագաները (կանխահաս ախտաճանաչում) եւ 3) Անմիջապէս ու լաւագոյն միջոցներով դարմանել զանոնք։

Այս ծրագրով պայքարը առաջին ակնարկով մեր ուժերէն շատ վեր կը թուի եւ կը կարծուի թէ չականը ու մեր առաւելագոյնը ըրած կ՚ըլլանք օգնելով թոքախտաւորներու դարմանումի գործին։

Այդպէս կը կարծէ նաեւ «Յառաջ»ը, որ խմբագրականի մը մէջ (Ապրիլ 6), տիրող կացութիւնը կը բնորոշէր «այսօր կանխիկ, վաղն ապառիկ» առածով, եւ կը թելադրէ «նախ այսօրուանը փրկել», յուսալով որ «վաղուանը ինքնին կը փրկուի»։

Այդպէ՞ս է արդեօք։ Կրնա՞նք փրկել այսօրուանը, եւ ատով կը փրկուի՞ վաղուանը։

Նկատի ունենանք միայն Ֆրանսայի հայ գաղութը, որ մօտ 70,000 հոգի կը հաշուուի, որոնց առնուազն 800ը թոքախտաւոր են, իսկ ատոնց ալ գէթ 500ը 18—45 տարեկան չափահասներ են։ Ամէն տարի 120—150 թոքախտաւորներ կը մեռնին, եւ մօտաւորապէս նոյն թուով թոքախտի նոր պարագաներ երեւան կուգան։

Այսօրուան թոքախտաւորները փրկելու համար, պէտք է զանոնք դարմանել կամ հայկական սանաթօրիոմի մը մէջ, կամ ֆրանսական սանաթօրիոմներու մէջ, կամ սանաթօրիոմներէ դուրս, դարմանական ուրիշ միջոցներով։

Հայկական սանաթօրիոմ մը հիմնելու առաջարկը առաջին անգամ գործնականապէս մէջտեղ դրաւ Փրանսացի բժիշկ մը, Տոքթ. Էօժէն Փրա Ֆլոթ, Վառ Նահանգի Հակահիւծախտային խնամակալութեան բժշկապետը, որ քանի մը տարի առաջ այդ մասին հրատարակեց գրքոյկ մը, տալով մանրամասն ծանօթութիւններ եւ յատակագիծ։

Յարգելի բժիշկը, 50 անկողիննոց սանաթօրիոմի մը շինութեան եւ կահաւորման ծախք կը հաշուէ 2,500,000 ֆրանք. իսկ իւրաքանչիւր անկողինի համար տարեկան ծախք՝ 6000 ֆր., ինչ որ այժմ անբաւական է։ «Հայկական սանաթօրիոմը, կը գրէ Տոքթ. Փրա Ֆլոթ, պիտի ունենայ 10 անկողին օրական 35 ֆր. վճարումով, 20 անկողին՝ օրական 15—25 ֆր. վճարումով եւ 20 անկողին՝ ձրի, աղքատներուն համար»։ Այս 20 ձրի անկողիններուն համար տարեկան 60,000 ֆր.ի գումար մը պիտի բաւէ, եթէ վճարովի անկողիններուն համար գտնուին 35 եւ 20 ֆրանք վճարող հիւանդներ։ Իսկ այդ 60,000 ֆր. եկամուտը ապահովելու համար անհրաժեշտ է կանխաւ ունենալ մէկ միլիոն ֆր.ի դրամագլուխ։

Այսպէս, հիմնելու համար 50 անկողիննոց սանաթօրիոմ մը, որ, ըստ հեղինակին, բաւարար պիտի ըլլայ Եւրոպայի, մասնաւորաբար միջերկրականեան աւազանին շուրջ բնակող 20 հազար Հայերուն համար, առաջին օրն իսկ անհրաժեշտ է գտնել երեք ու կէս միլիոն ֆր.ի գումար մը, ու սակայն՝ միայն 20 անկողին կարենալ յատկացնելու համար աղքատ հիւանդներուն։ Իսկ բոլոր անկողինները չունեւոր թոքախտաւորներուն յատկացնելու պարագային, պէտք է ունենալ տարեկան 300,000 ֆր.ի եկամուտ եւ համապատասխան դրամագլուխ։

Առանց մտնելու մանրամասնութեանց մէջ այն ծանր բեռներուն եւ բարոյական, վարչական ու նիւթական դժուարութեանց, զորս պիտի պարտադրէ հայկական սանաթօրիոմի մը հիմնարկութիւնն ու մատակարարութիւնը, ան կը կարծէր թէ անկարելիութիւն մըն է հայթայթել երեք ու կէս միլիոնի հիմնադրամ մը, որ պիտի ծառայէ տասը կամ քսան անկողին տրամադրելու աղքատ հիւանդներուն, ինչ որ հազիւ պիտի բաւէ փարիզեան շրջանի կարօտ թոքախտաւորներուն։

Հետեւաբար պէտք է լքել հայկական սանաթօրիոմ մը հիմնելու գաղափարը, մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ, ուր հիւանդները կարելի է դարմանել տալ ֆրանսական սանաթօրիոմներուն մէջ։

Այս պարագային իւրաքանչիւր թոքախտաւորի համար տարեկան առնուազն 12,000 ֆր. ծախք պէտք է նախատեսել։ Ենթադրելով որ հիւանդները պիտի կրնան այդ գումարին կէսը վճարել, միայն 20 հիւանդի համար տարեկան 120,000 ֆրանք պէտք է գտնել։ Իսկ նիւթական օժանդակութեան կարօտ թոքախտաւորները տասնապատիկ աւելի են։

Բայց տեսանք որ թոքախտաւորները սանաթօրիոմ ղրկելը անհրաժեշտութիւն մը չէ եւ թէ կարելի է իրենց բնակած վայրին մէջ իսկ դարմանել զանոնք թոքաճնշումով, եւայլն։ Այս պարագային եւս քանի մը հազար ֆրանքով պէտք է օժանդակել կարօտ իւրաքանչիւր հիւանդի, որպէս զի գէթ կարելիութիւնը ունենայ չաշխատելու, հանգիստ ընելու եւ լաւ սընունդ ստանալու։

Որ կողմը որ դառնանք նիւթական անելի մը առջեւ կը գտնուինք։ Եթէ կարելի իսկ ըլլայ մէկ – երկու տասնեակ թոքախտաւորներու դարմանելու չափ նիւթական միջոցներ ապահովել ամէն տարի, ապարդիւն պիտի վատնուին, որովհետեւ շատ յաճախ դարմանումը ուշ պիտի հասնի եւ պիտի ծառայէ հիւանդներուն մեծ մասին կեանքը երկարաձգելու։

Ուրեմն թէ նիւթապէս եւ թէ բժշկական տեսակէտով կարելի չէ փրկել այսօրուանը։ Այդ ուղղութեամբ կըրնանք առ առաւելն «աղքատախնամ» գործ տեսնել, այսինքն փոքրիկ գումարներով մերթ ընդ մերթ օժանդակել այս կամ այն թոքախտաւորին եւ այդ ձեւով մեր մէջ լռեցնել պարտականութեան զգացումը։

Ինչպէս որ դժբախտաբար ըրած ենք միշտ եւ գործունէութեան ամէն մարզի մէջ։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Որուն Ա. սիւնակին մէջ «10,000 հոգի զոհ տուած է հիւծախտին» կարդալ «100,000 հոգի...»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » ը

նախօսը, հակիրճ ու իմաստալից ճառով մը վեր հանեց օրուան մեծ նշանակութիւնը, ու համառօտ ներկայացուց ներկաներուն դէպի ապագայ լուսաւոր օրերը։

Ժամը արդէն 2 էր երբ գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ, ...կան եւրոպական պարերը։ «Րաֆֆի» նորակազմ «Ճազը» անընդհատ նուագեց առաջնորդութեամբ իր անխոնջ ղեկավար Վարդգէս Աֆօն Երեցեանի։

Ներկայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար այս երախտաւէր երիտասարդները, ինքնաբերաբար հաւաքեց չորս հարիւր լէյի գումար մը նուիրելով անոնց։

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՔՈՍԹԱՆՑԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

Քոսթանցայի Թաղական խորհուրդը կըցած է գլուխ բերել Քոսթանցայի նահանգի հայութեան մարդահամարը։ Ստորեւ կուտանք կարեւոր մասերը.—

Ընդհանուր թիւեր

Քոսթանցայի նահանգին մէջ այս պահուս կ'ապրին եւ տեղւոյն ծխական ցանկերուն կը պատկանին 3202 Հայեր, որոնցմէ 2778ը Քոսթանցա քաղաքին մէջ եւ 424 հոգի շրջակաները։

Ասոնք կը կազմեն 718 ընտանիք քաղաքին մէջ եւ 112 ընտանիք քաղաքէն դուրս։ Սոյն ընտանիքներէն զատ կան նաեւ 121 անհատներ։

Այս 3202 հոգիէն 1650ը այր են, 1552ը կին։

Կան 532 երեխաներ տասը տարեկանէն վար։

Քուէարկութեան իրաւունք ունին 907 ծխականներ քաղաքին մէջ, եւ 141 հոգի շրջակաները։

Ըստ զբաղումի

Քոսթանցայի նահանգին Հայերը հետեւեալ զբաղումները ունին.— Առեւտրականներ 310, պաշտօնեաներ 179, ազատ արուեստներ 33, արհեստաւորներ 281, բանուորներ 202, հասաւուներ 7, զինուորականներ 20, առանց զբաղումի 101։

Ըստ հպատակութեան

Քոսթանցայի Հայերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն ըստ հպատակութեան.— Ռումէն հպատակ 925, Նանսէնեան անցագիր 1978, Պարսկահպատակ 89, Թրքահպատակ 112, Հելլէնահպատակ 20, Ֆրանսահպատակ 18, Պուլկարահպատակ 4, Եգիպտական հպատակ 3, Ամերիկեան հպատակ 2։

Ուրիշ թիւեր

Քոսթանցայի եւ նահանգին հայ ընտանիքներէն եւ ամուրիներէն 225ը բնակարանի տէր են, 703ը վարձակալ։

3202 հոգիէն 2700ը գրել – կարդալ գիտեն, մնացեալը ոչ։

2852 հոգի իրենց տան մէջ Հայերէն կը խօսին, 207ը ռումաներէն, 102ը Թուրքերէն։

Ըստ հայրենակցութեան

Քոսթանցայի հայութիւնը կը սերի հետեւեալ երկիրներէն.— Թուրքիա 1737, Ռումանիա 1235, Ռուսիա 83, Պուլկարիա 62, Սուրիա 14, Պարսկաստան 5, Եգիպտոս 4։

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Արմենիա»ի (Պուէնոս – Այրէս) Մայիս 7ի թիւէն կը տեղեկանանք, որ Մոնթէվիտէօյի Հայ Գաղութային Միութիւնը (օրինական անունով՝ Մոնթէվիտէօյի Հայկ. Ընդհ. Միութիւն) ձեռնարկած է լուրջ եւ գովելի աշխատանք մը, այն է՝ հոգեւոր հովիւ Ներսէս վրդ. Տոլապճեանի միջոցով կազմուած է Ուրուկուայի հայութեան մարդահամարը։

Արձանագրուած ընդհ. թիւն է 989 ընտանիք՝ 3743 անձով։ Այս թիւէն 10 ընտանիք (34 անձով) երբեմն Մոնթէվիտէօ, երբեմն գաւառները կը բնակին (մեծ մասամբ լուսանկարիչներ), անյայտներ, մոռցուածներ եւ գաւառները ընդմիշտ բնակողներ կը գնահատուին մօտաւորապէս 250 անձ կամ 60 ընտանիք, որով ամբողջ Ուրուկուայի մէջ հայութեան ընդհ. թիւը 1050 ընտանիք կամ 4000 անձ է։

Դատելով ըստ ծննդավայրի (Ուրուկուայի մէջ ծնածներն ալ ծնողքի, աւելի ճիշդ հօր ծննդավայրի ծնունդ հաշուելով), յայտնի եղած է որ 163 տարբեր գիւղերէ կամ քաղաքներէ հայ գաղթականութիւն կայ այժըմ Մոնթէվիտէօյի մէջ։ 100էն աւելի համրանք ունեցողները նկատի առնելով կը ստանանք հետեւեալ պատկերը.—

Մարաշցի 460, Այնթէպցի 212, Ամասիացի 190, Սիսեցի 182, Հաճընցի 164, Ատանացի 154, Հարունիէցի 147, Զէյթունցի 144, Տէօրթ – Եօլցի 101 անձ։

Մանկապարտէզ նախակրթարանի տարիքի մէջ են (5—12 տարեկան) 289 մանչ եւ 239 աղջիկ, գումար՝ 528 հոգի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺԻՇՏ Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մայիս 31ին, Թիֆլիզի մէջ մեռաւ երաժիշտ Ալեքսանդր Յովհաննիսեան, ուրիշ անունով Սաշա, կամ Սաշա Օգանեզաշվիլի կամ Արկադիէվիչ։

Ծնած էր 1888ին Թիֆլիզի մօտիկ նախկին Սողանլուխ գիւղին մէջ։ Փոքր տարիքէն սկսեալ, հակառակ իր ընտանիքին նիւթական անձկութեան, կը նուիրուի երաժշտութեան, եւ առաջին աթիւ կը սորվի նուագել ճաղարան, յետոյ յաջորդաբար թառ, քեամանչա։

Ժամանակի յայտնի արեւելեան երաժիշտներով շրջապատուած, ամբողջովին իր ուշադրութիւնը կը դրաւեն արեւելեան երաժշտութիւնն ու արեւելեան երաժշտական գործիքները։ 1905ին կը մասնակցի մեծ նուագախումբի համերգներուն։ Յետոյ կը մտնէ, իբրեւ սոլիստ – քեմանչիստ, Ադրբէջանի օփերան։ Այդ շրջանին կը սկսի հետաքրքրուիլ եւրոպական երաժշտութեամբ, ու կը մտնէ Բագուի երաժշտանոցը։ Յետոյ ժուռ կուգայ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ, ուսումնասիրելով արեւելեան երաժշտական ոճը։

1918ին Մոսկուայի եւ Լենինգրադի ազատ արուեստագէտներու ընկերութեան կից՝ կը հիմնէ արեւելեան երաժշտութեան դասարան մը, յետոյ 1920ին Բագուի մէջ կը բանայ արեւելեան երաժշտանոց։ 1921ին կը փոխադրուի Թիֆլիզ, ուր կ'աշխատի թատերական վարժարաններուն, ինչպէս նաեւ Նարիմանով երաժշտական արուեստանոցին, Հայ Արուեստի Տան երաժշտական բաժնին մէջ։ 1924–1927 կը պաշտօնավարէ Երեւանի Երաժըշտանոցին մէջ, իբրեւ արեւելեան բաժնի վարիչ։ 1927ին կը ղրկուի Ֆրանքֆուրթ մասնակցելու համաշխարհային ժողովրդական երաժշտական ցուցահանդէսին։ Յետոյ Բրատըզոյի հետ կ'ուսումնասիրէ Ռուսիոյ փոքրամասնութեանց երաժշտութեան մեթոտաբանութիւնը։ Վերադառնալով Կովկաս, կը կազմակերպէ արեւելեան նուագախումբ մը եւ կը մեկնի Մոսկուա եւ Լենինգրադ՝ համերգներ տալու, իր երգացանկին մէջ ունենալով արեւելեան ժողովուրդներու երգեր։ Մեծ հետաքրքրութեան կ'արժանանայ։

Երաժիշտ Յովհաննիսեան աշխատակցած է նաեւ բազմաթիւ թերթերու եւ պարբերականներու, հայերէն, վրացերէն, ռուսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով, ուսումնասիրութիւններ ունի արեւելեան երաժշտական կարեւոր հարցերու մասին։ Արեւելեան երաժշտական ոճին ուսումնասիրութեան մէջ, Յովհաննիսեան կը մնայ հեղինակութիւն մը։

Երկար ատենէ ի վեր հիւանդ կը պառկէր, սպառած այս յոգնաջան աշխատութիւններէն եւ չքաւորութիւններէն, եւ Մայիսի վերջին օրը կը փակէ իր աչքերը։

Թաղումը կատարուեցաւ 7 Յունիսին Վրաստանի պետական եւ մշակութային կազմակերպութիւններուն մասնակցութեամբ եւ մեծ շուքով։ Կը թողու այրի մը, Լիլիա, եւ աղջիկներ Սոնիա, Ժէնիա, եւ Իրակլ ու Զէյնար։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵ՞Ր ԿԸ ՇԻՆԵՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ Պետական Հրատարակչական Ընկերութեան գրասենեակին մէջ (Րաֆֆի փողոց) խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ հայերէն նոր տառերու ձեւին պատրաստութեան մասին։ Այդ խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Ն. Մակինց, Եղ. Զօփուրեան, Գ. Շիշմանեան, Լ. Օհանեան, Ե. Զարենց, Ս. Փարսադեան, Գ. Յակոբեան, Ս. Խաչատրեան, Գ. Պարիս, Ա. Փարսեղեան, Մ. Եփրիկեան, Դանչոյ, Լ. Եաղուպեան, Խ. Խաչատրեան, Սօս Յակոբեան, Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Կանայեան, Նաւասարդեան, Երյեան, Խաչվանքեան, Արուչեան, Գ. Լեւոնեան, Գ. Սեւակ, Գ. Ղափանցեան, Ա. Ղարիբեան, Գ. Էդիլեան, Ջանոյեան, Նազիրեան, Ալլահվերտեան, Խ. Այվազեան, Յարութիւնեան եւ Մխիթարեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆ, 14 Յունիս.— Անցեալ երկուշաբթի իրիկուն, խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ նախօրօք իրենց եղած հրաւէրին վրայ, հաւաքուեցան «Դուրեան» Գրադարանի սրահը։ Ժամը 8ին ժողովը բացուած յայտարարելով, ընկ. Ջամալեան բացատրեց թէ ի՛նչ պէտք է ըլլայ հայ կնոջ դերը հայ քաղաքական ասպարէզին մէջ։

«Հայ կինը, ըսաւ ընկերը, պէտք է թօթափէ իր սորկական լուծը, պէտք է դուրս գայ այլեւս խոհանոցի եւ լուացարանի անկիւններէն, պէտք է գիտնայ նաեւ թէ առանց իր բարոյական ու գործնական օժանդակութեան, այր մարդը լիովին չի կրնար կատարել իրեն վստահուած ազգային բոլոր պարտականութիւնները։ Հայ մայրն է, որ հայեցի դաստիարակութեամբ պիտի մեծցնէ մեր մատաղ սերունդը, որոնց վրայ է դրուած մեր ամբողջ յոյսը։

Արտասահմանի մէջ մենք ունինք բազմաթիւ թիւով Կարմիր Խաչի մասնաճիւղեր, ըլլայ այդ Ամերիկա, Եգիպտոս, Յունաստան, Սուրիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, եւ Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր գաւառներուն մէջ. ուր քանի մը գիտակից հայ կիներ ի մի համախմբուած, գերմարդկային ճիգ կը թափեն մատաղ սերունդը փրկելու համայնակուլ Եւրոպայի ճերմակ սպանդէն։

Հայ Կարմիր Խաչի անունով մէկէ աւելի ծաղկոցներ են բացուած Յունաստան եւ այլուր, զանազան երկիրներու բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ իր սեփական միջոցներով ուսանողուհիներ կը պահուին։ Մեծ թիւ կը կազմեն չքաւոր ու անկար հայ ընտանիքներն ու անոք ու թափառական որբերը, որոնք անխտիր կը նպաստաւորուին այս հաստատութենէն։

Ընկեր Ա. Ջամալեանի գրոյցէն յետոյ 12 տիկիններու եւ օրիորդներու մասնակցութեամբ կազմուեցաւ Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղ մը, որուն Վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ տիկիններէ եւ օրիորդներէ.— Տիկ. Նուարդ Հէքիմեան, ատենապետուհի, Օր. Մառի Տէյիրմէնճեան, ատենադպրուհի, Օր. Եպրաքսէ Չէքիեան, գանձապահուհի, Տիկիններ՝ Յովսէփեան եւ Ստեփանեան, խորհրդականներ։

Այս ժողովին ներկայ կը գտնուէին նաեւ գաղութիս հասարակութենէն ընկերներ եւ համակիրներ, որոնք իրենց կամաւոր նուէրներով գոյացուցին երկու հարիւր ֆրանքի գումար մը՝ ի նպաստ նորակազմ Կ. Խաչին։

Նոյն իրիկունը ունեցանք ընկերական հանդիպում մը, ուր ընկեր Ջամալեան զանազան դրուագներ պատմեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութենէն եւ կարգ մը թելադրութիւններ ըրաւ։ Ներկաներէն երեք երիտասարդներ, որոնք կանխաւ դիմում ըրած էին տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Մարմնին կազմին մէջ մտնելու, ընկեր Ա. Ջամալեանի առջեւ կատարեցին իրենց երդմնառութիւնը։

Հաղգանցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԻՍԷԹՐԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիսէթրի մասնաճիւղը նկատի ունենալով Պիսէթրի նման հայաշատ կեդրոնի մը մէջ անհրաժեշտութիւնը մանկապարտէզի մը գոյութեան, նախաձեռնարկ եղաւ. Հանգանակիչ Մարմնի մը կազմութեան, եւ հանգանակուած գումարը հասաւ 820 ֆրանքի։

Հանգանակիչ Մարմինը սոյն ծրագիրը իրագործելու համար իր կարելին ըրաւ, բայց դժբախտաբար չկրցաւ գլուխ հանել։

Վերջերս, Դպրոցասէրի յիսնամեակին առթիւ կազմակերպուած համազգային հանգանակութիւնը, նկատելով որ նոյն նպատակին է որ կը ծառայէ, նուիրատուներու մեծ մասին խորհրդով որոշեցին հանգանակուած գումարը յանձնել Դպրոցասէրի Խնամակալութեան։

Հանգանակիչ Մարմին

12 Յունիս

ՄԱՄՈՒԼ

„ՆՈՐ ԲԱՐԻԼՈՒՍ„

— :-: —

Ամերիկայի «Մշակ»ը (չէզոք) խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (27 Մայիս).

— «Շատերու յիշողութեան մէջ դեռ թարմ է Ռամկավար առաջնորդներուն, տարիներէ ի վեր Թուրքերու բարեկամութիւնը սիրաշահելու եւ անոնց հաճոյ երեւնալու համար բռնած ծիծաղելի ընթացքը։

Քաղաքական կուսակցութեան մը առաջնորդներուն երբեք չի վայելող ձեւով մը, Ռամկավար հրապարակագիր – խմբագիրները այն ատենան յառաջ գացին իրենց թրքասիրական ելոյթին մէջ, որ նոյն իսկ Թուրքերը իրենք հազուագիւտ բան մը գտած ըլլալու պէս երկար բարակ մէջբերումներ ըրին անոնց գրած խմբագրականներէն։

Հալէպի ռամկավար օրկան Եփրատ Մարտ 9ի խմբագրականով կը գրէ.—

«Գայլը մէկ օրէն միւսը գառնո՞ւկ դարձաւ թէ ատամները թափեցան, հարց կուտանք մենք մեզի, խմանալով երթեւեկի հրահանգը։ Արդեօ՞ք...

«Բայց ամէն արեւու եւ ամէն կլիմայի տակ մեզ հալածող, մեր չուքն անգամ երկրի վրայէն սրբել աշխատող Թուրքը կարելի չէ որ անխմանալի հնարքով մը հաղորդուած ըլլայ ձգելու համար որ «հայրենադաւ» Հայերը երկիր մտնեն դարձեալ ազատ համարձակ»։

Իսկ Պոսթոնի «Պայքար» (Մարտ 26ի խմբագրական), հետեւեալ հեգնական տողերը կ'արձանագրէ այդ առթիւ.—

«Հուրով, սուրով, բնաջնջմամբ եւ անլուր գազանային վայրագութեամբ Թուրք ոճրագործները տաղեցին, արպաւորեցին անջնջելիօրէն մեր գիտակցութեան վրայ. սակայն սկսանք քիչ ատենէն մոռնալ մեծ ոճիրը եւ թրքական «օրիէնտացիա»յի հետեւիլ»։

Իրաւունք չունի՞նք ուրեմն հարց տալու այդ պարոններուն թէ դեռ մինչեւ երէկ իրենց համար բարեկամ եղող Թուրքը մէկէն փոխուեցա՞ւ։ Կընա՞ն ըսել թէ Թուրքը մինչեւ երէկ ազնիւ ու բարի տրամադրութեամբ լեցուած էր մեզի դէմ։

Նո՞ր հասկցած են թէ Թուրքին ասաիշ պէրքէմալ տըր — խաղաղութիւնը կատարեալ է — խօսքերը պարզ ձեւականութիւններ են միայն աղէտին մեծութիւնը ծածկելու, եւ թէ բռնութեան ու հարկադրանքի տակ «Պաշ Փափազ»ի մը??? տուած հաւաստումներն ալ բան մը չեն արժեր։

Եթէ ատոնք գիտէին, ինչո՞ւ «ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՐԻԷՆՏԱՑԻԱ» կը փնտռէին՝ արհամարհելով ցեղին նահատակութիւնը։

Կեղծաւոր դպիրներ եւ փարիսեցիներ, դեռ նո՞ր բարի լոյս։»

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Paris-Midi եւ Paris-Soir թերթերը գովեստով կը խօսին Վ. Փափազեանի Օթէլլոյի մասին։ Կու տանք առաջին թերթին գնահատականը.—

Օթէլլոյի դերը կարծես ստեղծուած ըլլար իրեն համար։ Պայմանադրական նախանձոտ խափշիկը չէ ան, այլ Մաւրիտանացի մը, այնքան յատկանշական որքան կորովի, որ կը յայտնուի կատարեալ դիմախաղով մը, ապշեցուցիչ արտասանութեամբ մը, ինչպէս նաեւ անհաւատալի կատաղութեամբ մը։

Վ. Փափազեան դեր չի խաղար, այլ կը նոյնանայ իր հերոսին հետ։ Օտար իր շեշտը ֆրանսերէնի մէջ, արեւելեան իր դիմագիծը կուգան բոլորովին մոռցնել դերասանը եւ խաբէկանքը տալ Վենետիկի Մաւրիտանացիին։

Ինքնաբեր եղաւ խանդավառութիւնը, զոր ցոյց տուին հայ եւ ֆրանսացի հանդիսատեսները միանգամայն։ Երեք, չորս, հինգ անգամ ծափահարութեամբ բեմ հրաւիրուեցաւ ան։

Դժուար է սահմանել թէ ինչի՛ մէջ կը կայանայ այս արուեստագէտին հրաշալի կարողութիւնը։ Հետեւած է ֆրանսական, իտալական եւ ռուսական դպրոցներուն, բայց չի մտներ որ եւ է դպրոցի մէջ։ Երբեմն սահմանը կ'անցնէր իր վայրենութիւնը, — ամէն արարուածէ վերջ կը լողա՛ր քըրտինքի մէջ, — առանց երբեք վնասելու իր արտայայտութեանց ու շարժումներու վեհութեան։

Օթէլլոյի դերասանները տաղանդաւոր եղանակով մը ամբողջացուցին իր խաղը, իրենց թէքնիքը պատշաճեցնելով հայ արուեստագէտին մոլեգին խաղին։ Մասնաւորաբար Ժօզէ Սէքնքէլ արտայայտիչ Եակօ մը դարձած էր։ Կը յուսանք Փարիզի ֆրանսացի ժողովուրդն ալ առիթ կ'ունենայ վայելելու արուեստագիտական այս յայտնութիւնը, որ կուգայ Արեւելքէն։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Ֆրանսական պաշտօնաթերթին մէջ, 27 Մայիս, կը կարդանք, որ նկարիչ Զարեհ Գալֆայեան վարձատրուած է գաղթային նախարարութենէն գաղթային ցուցահանդէսի ոսկի պատուանշանով։

Ով առեւանգեց Լինտպէրկի տղան

Ամերիկեան թերթի մը թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն Լինտպէրկի երախային բուն առեւանգիչը Պոսթընցի օտարական մըն է, որ իր միջոցաւ յարաբերութեան մէջ մտաւ Լինտպէրկի հետ ու ստացաւ 50 հազար տոլարը։

Այս օտարականը, որ բժիշկ Քոնտընի ծանօթ է «Ճօն» անունով, երախային առեւանգութիւնը կատարած է օգնութեամբ երկու մարդոց եւ երկու կիներու, բայց այս առեւանգութիւնը կատարած է ի հաշիւ «ազդեցիկ եւ բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը», որ ծրագրած էր մանկիկին առեւանգումը միլիոնաւոր տոլար կորզելու Լինտպէրկ եւ Մարօ ընտանիքներէն,

Այս պաշտօնատարը ծրագրած էր երախան պահել ողջ ու լաւ պայմաններու մէջ, բայց անակնկալ մը տեղի ունեցաւ առեւանգութեան եւ երախան «պաշտօնեային» յանձնելու դէպքերուն միջեւ ու երախան սպաննուեցաւ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Հրամմեցէ՛ք, Դաւիթ էֆէնտի...

= Դո՛ւս հանէ սրունք...

— Տե՛ղդ կեցիր, — խստօրէն սաստեց Սուրէն՝ Արթին աղբարը, որ [illegible] ձեռքերը իրար բերելէն...

Ներկաներէն ուրիշներ եւս ոտքի ելան։ Օննիկ աղա սրբազանին քովիկն էր մտեր։ Բէկպապճեան բերանը չէր բանար, որոշ ճշմարտութիւններ զանելով Սուրէնի պահանջներուն մէջ, բայց ընտրական խնդրէն վրդովուած անոր դէմ՝ կրաւորական ընդդիմութիւն մը կը նախընտրէր։ Մնաց որ այլ ձեւի ակնկալութիւններ ունէր Դաւիթ էֆէնտին...

Դրան մէջ եղողները անհամբեր էին, սակայն, եւ Սուրէն, ոտքի կանգնելով.

— Ամբողջ սերունդի մը կրթութեան խնդիրն է, ու վերջին անգամ ըլլալով ձեզի կ'ազդարարեմ...

= Հերի՛ք է, լեզուդ քեզի՛ քաշէ, պոռաց Դաւիթ էֆէնտի՝ ձեռքը սեղանին զարնելէն։

— Ի՞նչպէս թէ... դուք չէք կրնար ամբողջ ժողովուրդ մը անտեսել... ընտրութեան ձեռնարկեցէք...

= Ընտրուածները մե՛նք ենք... ժողովուրդը մեզ ընտրած է...

— Ե՞րբ... ո՞ր տարին, — ձայներ եկան դրանը մէջէն...

= Իսկ այսօր նոյն այդ ժողովուրդը — ընդմիջեց Սուրէն — ձեզի ցոյց կուտայ — մատը երկարեց դէպի դուռ...

— Որպէս զի ճամբի վերածէք եկեղեցին, անանկ չէ՞... Արթին աղբա՛ր, քեզի ըսի... դնա ժանտարմա մը կանչէ...

= Զգուշացի՛ր... հոս օտար միջամտութիւն չենք թոյլատրեր, սահմանադրական օրէնք կայ...

= Սահմանադրութի՞ւն մի՛... ի՞շ պըտ՛ անէք Սահմանադրութիւնը... դուք հիմա Ազատութիւն ունիք..., հուրիէթ հուրիէթ... հա՛, հա՛, հա՛ — քաշ քաշ մը փրցուց, գացէք ճառ խօսեցէք... սուտե՛ր կլլեցուցէք... ֆօ՛նտ շինեցէք, ֆօ՛նտ, մէյ մըն ալ գլխունուս կը բերէք ատ Ռուսահայերը...

= Անոնք ալ Հայ չե՞ն... ի՞նչ տարբերութիւն կայ անոնց ու մեր միջեւ...

— Թող տըւլիկնիս չաւրեն... մաքօքի պէս ի՞շ կուգան կ'էթան Ատուծուն օրը... իրենց կարմիր սո՞մ ղըկող կայ, ի՞նչ է, դէմի խելքը խրատը տեղը մարդ կը պակսի հա... Ան չէ, բերաննին կը հոտի կոր անօթութենէ... Զգենք քի կշտանան, հէ՞... ատ չէր բաւեր, մէյ մըն ալ եկեղեցիին դէմ ելլել... Էօզիւրիւ քապահաթընտան պէօյլէ — ձայնը բարձրացուց Դաւիթ էֆէնտի, — խորանէն ճա՛ռ պըտ՛ խօսին էղեր... վո՞ւր տեսնուած բան է...

— Հերի՛ք է, — ցատկեց վեր Սուրէն, — կ'ուզէք, ուրեմն, որ ձեր տեւական կալուածը ըլլայ եկեղեցին ու բանկալը...

= Չէ՛, ձգենք քի քլիպ անէք... ժողով գումարէք... Ազգը պիտի փըրկե՛նք, Բէկպապճեանս, փա՛ռք Աստուծոյ... Սասունը փրկեցինք... Պանք Օթօմանն ալ առինք... վա՛յ զավալլը Հայաստան... զավա՛լլը ժողովուրդ...

— Դո՞ւք էիք, չէ՞, զայն պաշտպանողը Ռուսիոյ մէջ — լսելի եղաւ ձայն մը։

= Պաշտպանեցի՛ք՝ պաշտպանեցիք, աղէ՛կ... պու նէ փէհլիվ, պու նէ լահանա թուրշուսը... Թօհա՛ֆ պէ... սա օր ա քանդել կ'ուզէք կոր... ան չէ՝ գործի վրայ պըտ՛ գտնուինք... Ա սօր շինելու համար ծեծ-ծեծկուք, վազը՝ քանդելու համար... Փորձա՛նք մը էղեր էք ազգին գլխուն...

— Մենք քեզի կը սորվեցնենք թէ ի՞նչ ենք, — պոռաց Սուրէն...

= «Մենք»... մի՛շտ «մենք»... Դո՞ւք վա՛վ էք, ճանը՛մ... «մենք կ'անենք, մենք կ'ըլլանք»... Մե՛նք Ռուսիոյ դէմ, մենք Պարսկաստանի դէմ, մենք Թուրքիոյ դէմ, մենք ազգին դէմ, Ինկիլիզին, Ֆրանսըզին, հարուստին... սա «մենք»ը ո՞վ է, ճանըմ... չորս ու կէս անօթի թէատրոճինե՞րն են, թէ սա պոռպռացող «էէնի էէթմէնները»...

— Զայնդ կը կտրե՞ս, թէ ոչ, քայլ մը առաջ եկաւ Սուրէն։

= Կորսուէ՛ սա տեղէն, խըլէ՛զ — պոռաց Դաւիթ էֆէնտի։

Սուրէնին արիւնը գլուխը խուժեց։ Բոլէապէս նետուեցաւ առաջ եւ ուժգին ապտակ մը իջեցուց Դաւիթ էֆէնտիի քթին բերնին...։ Փէսը ինկաւ։ Դաւիթ էֆէնտի երերտեկաց, իր ահագին հասակը շարժտկեցաւ, զարնուեցաւ աթոռին ու, ոտքը սահելով, զարնուեցաւ պատին... Աղմուկը շատցաւ, Օննիկ աղա սեղանին միւս կողմէն փախիլ ուզեց, Գէորգ էֆէնտի ոտքի ելաւ, սրբազանը ակնոցն ու փակեղը վերցուց, մինչ Սուրէն, սենեակին մէջտեղը կանգնած, կը դողար՝ անօրինակ զայրոյթի մը ազդեցութեանը տակ...։ Դրան մէջ եղողները ուզեցին բռնել փախողներէն մէկն ու միւսը, բայց Սուրէն կտրուկ կերպով արգիլեց.

— Թողէ՛ք հեռանան, — պոռալէն։

Դաւիթ էֆէնտի դժուարաւ կըցաւ ամփոփել ինքզինքը, գետնէն առաւ փէսը, յետոյ մօտեցաւ Սուրէնին, ու դողդողագին՝

— Սուրէ՛ն, տղա՛ս, — կակազեց, — ըսել կ'ուզեմ քի...

= Հեռացի՛ր, — եղաւ Սուրէնի կարճ ու խիստ պատասխանը...

— Դո՛ւրս, դո՛ւրս, — լսուեցան ձայներ։

Ու մինչ Դաւիթ էֆէնտի գլխահակ կ'ելլէր դուրս, Բէկպապճեան կանգնած պատին առջեւ, կը նայէր անոնց երկուքին, ու կը յիշէր տարիներ առաջուան այն հեռակա՛յ իրիկունը, երբ, տօնանմայէն դարձին, նոյն այս սենեակին մէջ, թանձրացող մութին տակ, Դաւիթ էֆէնտի, այնքան զայրացած էր որքան Սուրէնն էր հիմա, վռնտեր էր իր եղբօրորդին, որ այժմ կը վռնտէր զինքը...

Ու Բէկպապճեան կը մտածէր թէ այդ երկուքէն ո՞րն էր արդարը եւ ո՞րը մեղաւորը...

***

Երբ բոլորը մեկնեցան, մնացին Սուրէնը, սրբազանը եւ տէր Մեսրոպ հայրը, որ պահարանէն լսեր ու վազեր՝ եկեր էր։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

խափանուած էր մէկ ճանի շաբաթէ ի վեր, ժայռերու փլուզման պատճառով։ Ջրանցքը մաքրուած ըլլալով, շոգենաւային երթեւեկը վերսկսաւ։ —

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Նախագահ Հինտէնպուրկ ստորագրեց հրամանագիրը, որով թոյլ կուտայ վերակազմել Հիթլերի մարտական խումբերը, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։

Ատկից զատ, նախագահը հրամանագրած է կարգ մը միջոցներ մամուլի դէմ։ Ասկից յետոյ, կարելի պիտի ըլլայ դիւրաւ խափանել որ եւ է թերթ որ իր հրատարակութիւններով դէմ պիտի նկատուի պետութեան կենսական շահերուն։ Այս որոշումը կը բացատրուի այն իմաստով որ կարգ մը ձախակողմեան թերթեր չպիտի կրնան քննադատել Գերմանիոյ զինուորական մտադրութիւնները։

ԿԱՐՄԻՐ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Պեսարապիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է խորհրդային լրտեսական կեդրոն մը։ Կարեւոր փաստաթուղթեր բռնուած են եւ շատ մը լրտեսներ ձերբակալուած են։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ մահուան 25ամեակի առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. եւր. կեդր. կոմիտէի եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փրթի Ժուռնալի սրահին մէջ

21 rue Cadet. Métro Cadet

Կը նախագահէ՝ ընկ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ *ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ) Պ. Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ ուրիշներ*

Կ'արտասանեն Պ. Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, ՉԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ եւ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, կ'երգէ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Մուտք 3 ֆրանք

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ (Բ. յարկ)։ Օրակարգ՝ զեկոյց յանձնախումբի եւ վիճաբանութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան Ա. եւ Բ. խումբերու միացեալ ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Մօնփարնասի կայարանին դիմացի սրրճարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը 22 Յունիս, Երեքշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Մարկրիթի Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դասախօսէ ընկ. Պ. Մինասեան։

Երեկոյթ-պարահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Արարատ Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

ի նպաստ տեղւոյս անգործներուն

Կը մասնակցի Արարատ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի

Մուտք 6 ֆրանք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեան եւ հայրենակցական միութեան

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

եւ պատուակալ նախագահութեամբ յարանուանութեանց պետերու

Կը խօսի՝ Պ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները

Կենդանի պատկեր Օր. Ա. Տէր Գէորգեանի *կողմէ, Այլ, Բէն, (արտասանութիւն), եւայլն։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբը եւ Ջութակահարներու առանձին խումբը։*

Կարգապահութեան կը հսկեն Հայ Արիները եւ յանձնախումբը

Մուտք ազատ է

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԴԻԿ ՍՏՈՒՏԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի *եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի* Տիկ. Ե. Բադալի *կը ներկայացնէ*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ.— Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Կիլիկիա Թատերասրահին մէջ «ԱՆՈՒՇ»էն պատկեր մը եւ «ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— 25 Յունիս Շաբաթ ժամը 8.45ին Շաբի մէջ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ.— 26 Յունիս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

Տոմսերու գինները ժողովրդական են

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ, 26 rue Troyon, Sèvres.

Յայտագիրը նուիրուած է Ալէմշահի հեղինակութեանց՝

1. Հէքեաթ, 2 Արեւելեան գիշերներ, 3. Վարդավառ *(բանաստեղծութիւն Ա. Իսահակեանի)*։

Կը մեներգեն Կիլիկիա երգչախումբին անդամներէն՝ օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Ա. Առաքելեան, Պ. Պ. Ժ. Մարիկեան, Ժ. Վարդանեան եւ Հ. Պալեան։

40 հոգինոց նուագախումբ ղեկավարութեամբ հեղինակին։

Բեմանկարներ՝ փրոֆ. Յ. Աճէմեանի։

Տոմսերու գիներ՝ 10, 20, 50 ֆրանք

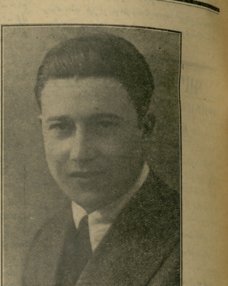

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մար.— 20։
Մարսէյլ, Գործ.— 960։
Պուքրէշ, Գործ.— Ստացանք։
Լիոն, Տ. Զ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապըճեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford (Gard. France*ի) խուլ-համրերու դպրոցը* (Institut Sourd-Muets) *Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝* Mr. Soghomon Kitabsizian, Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

— Կը փնտռուի Կիւրինցի (Պրուսա) Մարիամ Պօյաճեան, հօր անուն Նիկողոս (մեռած) մօր անուն՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի։ Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին։ 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր գիւղը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, *Փարիզ (13)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿԷՅՎԷԼԻ Շրջ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince, *մէթրօ Օտէօն։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։*

ՎԱՐՁՈՒ Է *քաղաքին կեդրոնը, պարապ խանութ մը, սենեակով ճմբասին։ Ամէն տեսակ առեւտուրի յարմար։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել սեփականատիրոջ Պ. ՄԵԼԻՔՇԱՀԵԱՆԻՆ,* 6, rue de la Fare, Marseille.

Կը փոխանցուի *կամ վարձու կը տրուի խանութ մը յարմար կօշկակարի եւ դերձակի,* 2 rue de Suisse (197 rue d'Alésia*ի մուտքէն)։ Ձեռնտու պայմաններ, մանրամասնութեանց համար դիմել* 7 rue Desnouettes *Տ. Բէգզատեանի, Մէթրօ* Convention.

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

Ճաշարան ԳԱՈՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։ Միշտ պատրաստ ունինք 50000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40 եւ հաստ մանած բուրդ (*grosse laine*)։ Ամէն տեղէ աժան գին։

Դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Կարի յատուկ մօթէօրներ

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ ըէօսթաթ 300 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը։

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5։

Աշադրութիւն

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ՏՕԼԱՊՃԵԱՆ

5a, րիւ տը լա Սալ

եւ րիւ տը լա Միռ, Մարսէյլ

Մաքուր, համեղ եւ աժան կերակուրներ։ Ապուր՝ 60 սանթիմ, բանջարեղէն պարզ՝ 1 ֆր., բանջարեղէն միսով՝ 1.50, մսեղէն գետնախնձորով եւայլն 2 ֆրանք։ ընտիր ըմպելիներ։ Ապօնըմանի մասնաւոր գին։

Սրահը տրամադրելի է ժամը 2.30էն մինչեւ 6.30 ժողովներու համար։ Համոզուելու համար մէկ անգամ այցելել բաւական է։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան ժեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԲՕՕ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

«Աջ ոտքից կաղում է, ձախ թեւը կարճ է աջից, ձախ թաթից պակաս է երկու մատ, դեռ բոլորովին չփակուած մի սպի ունի երեսին, կակազում է»։ Վերջն էլ դեռ մի նկատողութիւն. «հիանալի նշան բռնող. ձերբակալելիս զգոյշ լինել»։

— Զարմանալի է, թէ ինչպէս կարողացել է խաբել լրտեսներին, երբ այդքան աչքի զարնող նշաններ կային։

— Նրան փրկողը անտարակոյս իր սարսափելի յանդգնութիւնն է եղել։ Եթէ մի ակնթարթ վրան կասկածէին պրծած բան էր։ Բայց նա մի այնպէս չնորհք ունի ուզած ժամանակը անմեղ ու վստահելի դէմք առնելու, որ միշտ գլուխը պրծացնում է։ Ուրեմն, պարոններ, ի՞նչ ենք անելու։ Ռիվարէզ, երեւում է, շատ լաւ ծանօթ է մեզ բոլորիս։ Ուրեմն գրե՞նք նրան, թէ ի՞նչ գրե՛նք չատ ուրախ ենք լինելու իր աշխատակցութեանը։

— Ես կարծում եմ, — ասաց Ֆաբրիցի, — որ պէտք է նախ հետը խօսել, տեսնելու համար ի՞նչ գլխի մարդ է։

— Է՛, անտարակոյս մեր կողմն է լինելու, երբ խնդիրը ճիզուիտների հետ կռուելու մասին է։ Նրա պէս եկեղեցու թշնամի մարդ չեմ տեսել օրումս։ Այդ հարցումը նա ուղղակի մոլեգնութեան է հասնում։

— Ուրեմն դուք նրան կը գրէ՞ք, Րիքարդօ։

— Անշուշտ։ Սպասեցէք, նա ո՞ւր է լինելու այժմ։ Կարծեմ, Զւիցերիայում։ Զարմանալի հանգիստ չնստող մարդ է։ Թափառում է չարունակ դէս ու դէն։ Իսկ ինչ վերաբերում է պանփլէտների խնդրին...

Եւ նորից սկսեցին մի երկար ու տաք վէճ։ Իսկ երբ վերջապէս ամէնքը ցրուելու վրայ էին, Մարտինի մօտեցաւ երիտասարդ տիկնոջ։

— Ես ձեզ կ'ուղեկցեմ, Ջեմմա։

— Շնորհակալ եմ։ Արդէն ուզում էի մի խնդրի մասին խօսել ձեզ հետ։

— Ի՞նչ գուցէ եկաւ հասցէներից.

— Հարցրեց Մարտինին ցած ձայնով։

— Լուրջ ոչինչ, բայց պէտք է փոխել։ Երկու նամակ փոստում բռնել են անցած շաբաթ. թէեւ կարեւոր ոչինչ չէ եղել մէջը, բայց դա մի պատահմունք է, չէ՞։ Հէնց որ ոստիկանութիւնը կասկած է ձգում մեր հասցէներից մէկին ու մէկի վրայ՝ իսկոյն պէտք է փոխել։

— Կը գամ՝ կը խօսենք վաղը։ Այժմ չեմ ուզում ձեզ հետ գործի մասին խօսեմ, այնպէս յոգնած դէմք ունիք։

— Ես յոգնած չեմ։

— Ուրեմն ձեր տխրութիւնն է եկել նորից։

— Ա՛, ո՛չ։ Ինչպէս միշտ։

II

— Տիկին Բօլլան տա՞նն է, Կետտի։

— Այո՛, պարոն։ Հագնւում է։ Մրտէք, խնդրեմ, դահլիճ։ Մի քանի րոպէից կը գայ։

Եւ Կետտին խիկական դեւոնչիրցի անգլուհու քաղաքավարութեամբ այցելուին առաջնորդեց դահլիճ։ Մարտինին նրա մասնաւոր համակրանքն էր վայելում։ Մարտինին խօսում էր անգլերէն, ի հարկէ ինչպէս օտարական, բայց բաւական տանելի. երբեք չէր նստում մինչեւ ուշ գիշեր ու մինչեւ ձայնի խզւելը չէր խօսում քաղաքականութիւնից, ինչպէս անում էին միւս այցելուները. բաց ի դրանից, նա եկել էր Դեւոնչիր օգնելու իր տիրուհու մշտին, երբ վերջինս կորցրել էր իր երեխան ու ամուսինն էլ մահուան անկողնումն էր։ Այն օրուանից այդ հաստլիկ, դանդաղ ու հանդարտ մարդը Կետտիի համար դարձել էր նոյնպէս մի «ընտանիքի անդամ», ինչպէս եւ այդ ծայլ սեւ կատուն, որ այժմ տեղաւորւում էր հիւրի ծնկներին։ Փիսօն էլ իր կողմից նայում էր Մարտինիի վրայ, ինչպէս մի օգտակար ու սովոր տնային պարագայի. այդ հիւրը երբեք իր պոչին չէր կոխում եւ ընդհանրապէս իրեն այնպէս էր պահում ինչպէս վայել է մարդուն։ Շատ յարմար ծնկներ ունէր, ուր Փիսօն ախորժելով էր պառկում ու մռմռում, իսկ ճաշի ժամանակ երբեք չէր մոռանում նա, որ կատուների համար բնաւ հետաքրքիր չէ միմիայն նայելը, թէ մարդիկ ինչպէս են ձուկ ուտում։ Մի խոր բարեկամութիւն էր ընկել նրանց մէջ։ Էյ, մի ժամանակ երբ Փիսօն դեռ մի փոքրիկ փիսիկ էր, իսկ տիրուհին էլ խիստ հիւանդ ու նրա մասին հոգալու անկարող, Մարտինին բերել էր նրան Անգլիայից մի յարմար զամբիւղի մէջ դրած։ Այդ օրից սկսած երկար փորձառութիւնը սովորեցրել էր Փիսօյին, որ այդ դանդաղաշարժ մարդկային արարածը մի վստահելի բարեկամ էր։

— Ի՞նչ լաւ սարքուել էք այդտեղ երկուսով. — ասաց Ջեմմա սենեակ մտնելով, — կարծես տեղաւորուել էք ամբողջ երեկոյեան համար։

Մարտինի զգոյշ բարձրացրեց կատուն ծնկներից։

— Կանուխ եկայ, — ասաց նա, — յուսալով որ ինձ մի բաժակ թէյ կըտաք գնալուց առաջ։ Ահագին բազմութիւն է լինելու, իսկ Գրասինին հաղիւ թէ մի մարդավարի ընթրիք տայ մեզ։ Այդ արիստոկրատ տներում մարդու փոր կշտացնել չեն իմանում։

— Ա՛խ, ձեր չար լեզուն, — ասաց կինը ծիծաղելով։ — Ճիշդ ինչպէս Գալլին։ Խեղճ Գրասինի սեփական մեղքերը քիչ են կարծես դեռ բարձում է նրա ուսին եւ կնոջը անշնորհք տանտիկնութիւնը։ Թէյ կը ստանաք մի երկու րոպէից։ Կետտին ձեզ համար դեւոնշիրեան կարկանդակներ է պատրաստել։

— Կետտին բարի աղջիկ է. չէ՞, Փիսօ։ Ի դէպ. ուրեմն վճռեցիք հագուստը։ Նէք ձեր այդ գեղեցիկ հագուստը։ Վախենում էի, որ մոռանաք։

— Չէ՞ որ ձեզ խոստացայ հագնեմ, թէեւ քիչ տաք է արդէն այս գիշերուայ համար։

— Ֆիէզոլում աւելի զով կը լինի։ Իսկ ձեզ ամէնից աւելի այդ սպիտակ քաշմիրն է վայելում։ Մի — քանի ծաղիկ եմ բերել, որ անց կացնէք ձեր հագուստին։

— Ա՛, ի՛նչ հրաշալի վարդեր են. եւ ինչպէս սիրում եմ ես։ Բայց աւելի լաւ է դնենք ջուրը. ծաղիկը չեմ սիրում վրաս։

— Չէ՞ ինչ. ա՛յ, դա ձեր սնահաւատ երեւակայութիւններից մէկն է։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆՐԹՆԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1932
19 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1910 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

Սպիտակ ձիաւոր Սուրբ Գէորգ մը, որ հայկական բարձրաւանդակի անդունդներու վրայէն անցաւ, իր նիզակը խրած վիշապներու կոկորդին մէջ:

Անցաւ փոթորիկի պէս, ու այդ փոթորիկէն արթնցաւ գետնատարած ժողովուրդ մը՝ ստրկութեան սեւնին չղթայուած: Ու ժողովուրդը հաւատաց անոր, սիրեց ու պաշտեց զայն, որպէս նոր օրերու Սասունցի Դաւիթ մը:

Ո՞վ էր ան:

Ծնած Մարաթուկի եւ Հանդոքի փէշերուն տակ, մանուկ Գէորգին մէջ ըմբոստը օրով ու ժամով կը մեծնար: Անհանդարտ մանկութիւն մը գիւղին մէջ, խռովայոյզ պատանեկութիւն մը Առաքելոց վանքին մէջ: Շրջապատէն վրդովուած՝ ամէն տեղ տեսաւ հայ ժողովուրդի գետնատարած խոնարհութիւնը՝ Թուրքի ու Քիւրտի դաժան ու անգութ վարմունքին դէմ: Չկրցաւ հաշտուիլ այս անարդարութեան հետ, ու անոր մանուկ հոգին երբեք չըմբռնեց տէրոջներու սանձարձակ իրաւունքը: Կրքոտ, յանդուգն ու կռուազան, ան իր մանկական ուժը փորձեց՝ երբ գիշատիչները իրենց գիւղի այգիները կը տորրէին... Արիւնոտած սրտով պատանին Ծերին Կատարի ժայռերուն մէջ, երբ օր մը հանդիպեցաւ Արաբոյին: Սարերու մէջ նետուած ինքնագլուխ ըմբոստ մը, որ իր բազուկի ուժով հայ սարուկ մարդու իրաւունքը կը բարձրացնէր զէնք կրելու իրաւունքին:

Անկէ յետոյ ճամբան բացուած էր:

Գէորգ կ'երթար բանալու Մհերի դուռը, ու փակուած եօթը դռներու ետեւէն կը գտնէր Դաւիթի Թուր Կէծակին: Արաբոն ու Գէորգ կը ծնէին Մարաթուկէն, ու վար կ'իջնէին ժողովուրդին մէջ, բռնութեան շղթան խորտակելու համար:

Ազատութեան ձայնը կը հնչէր, փոթորիկը կը մեծնար, կազմակերպութիւններն իրարու կը յաջորդէին, անձնուրացներու շարքերը կ'աւելնային ու կռիւն ալիք կ'առնէր:

Ահա Գէորգը Սասունի առաջին կռիւներուն, 1891—1892: Ահա, 1893ի մեծ ու յաղթական կռիւները, ուր Հրայրը, Գրգօն եւ Գէորգը կողք կողքի են: Ահա 1894ի Սասունի ապստամբութիւնը Մուրատի, Գէորգի, Աղամի եւ Շէնոքցի Գրգոյի ղեկավարութեամբ: Անկէ յետոյ բանտ մէկուկէս տարի, ու Գէորգ նորէն կը յաջողի ազատիլ ու ապաւինիլ Հանդոքի բարձունքները: Տարիները կը շատնան, կռիւները նոր թիւ ու թափ կը ստանան: Գէորգը Սերոբին հետն է, Գուրգէնին հետն է, Անդրանիկ ու Հրայրի կողքին: Ժողովուրդին հետն է: Ազատութեան ճամբուն վրայ կ'իյնան անման հերոսները, նորեր կուգան անոնց տեղը գրաւելու: Գէորգ անոնց հետն է: Ու այսպէս քանի տարի, անընդհատ, ան մնաց լեռներուն վրայ, զէնքը ուսին, աչքերը սուր: Ան վար իջաւ դաշտերուն մէջ, ժողովուրդը կազմակերպեց, հրահրեց եւ յոյս ներշնչեց: Ժողովուրդն անոր հաւատաց Աստուծոյ պէս, զայն նկատելով իր պահապան հրեշտակը: Ու ստրկութեան շղթային տակ ընկճուած բազմութիւնները տոկացին բոլոր բռնութիւններուն, ու երբ անարդարութեան աղաղակը երկինք հասաւ, ու երկինքը լռեց, Գէորգի բազուկը կայծակի պէս իջաւ, անարդարութիւնը մաքրեց: Այն ատեն բազմութիւններն հաւատացին որ Աստուած մը վար իջած է երկրին վրայ:

Այդպէս էր Գէորգը, սպիտակ ձիաւոր:

Գէորգ Չաւուշ մարտական յեղափոխութեան մակարդն էր: Եկող բոլոր ուժերուն հետ գործեց: Գացող բոլոր ուժերուն տեղը բռնեց: Մնաց միշտ երկրին մէջ, սիրեց ժողովուրդը եւ յաճախ ըսաւ. — «Իմա՛լ անուշ երկիր է, իմա՛լ ընտիր ժողովուրդ է»: Ու մինչեւ իր վերջին օրը գործեց այդ անուշ երկրին մէջ, ապրեցաւ այդ ընտիր ժողովուրդին հետ, ու մեռաւ անոնց ազատութեան համար:

Գէորգը բնածին ըմբոստն էր երկրին: Անոր կռիւներն ու շարժումները բաւական են՝ ցոյց տալու հայկական յեղափոխութեան ժողովրդական ինքնուրոյն բնոյթը: Ան ռայեայի զաւակ, ռայեաները ոտքի հանեց իշխանութեան եւ աւատապետութեան դէմ: Չբաւականացաւ միայն հայ շրջանակով: Մտաւ Քիւրտերուն մէջ: Ծանօթահարիչ հարուածներով շարք մը աշիրէթապետներ պատժեց, շատերն իրենց վախէն բարեկամացան հայ յեղափոխութեան: Գէորգ մտաւ նաեւ ռայեա Քիւրտ բազմութիւններուն մէջ, անոնց հասկցուց որ իր կռիւը կեղեքողներուն դէմ է, ու սորկացած Քիւրտ ռայեաները զայն սիրեցին որպէս արդարակորով ու ուժեղ դատաւոր մը: Ու Գէորգ արդարութիւններ ըրաւ Հայուն ու Քիւրտին հաւասար չափով: Այսպիսով, Գէորգի ղեկավարած յեղափոխական շարժումը համապետական բնոյթ կը ստանար, եւ աւելի վտանգաւոր կը դառնար թրքական բռնակալութեան:

Գէորգ իր անձի օրինակով, իր անհաշիւ կռիւներով, իր անսահման յանդգնութիւններով Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ուժի մարմնացումն էր: Ան անհատ մըն էր, բայց ամբողջ կուսակցութեան մը տիպար մարտիկն էր: Բոլոր անմահ հերոսներու ոգին, կարծես եկած ու խտացած էր Գէորգի շունչին մէջ: Ու անոր շունչը կենդանարար էր, անոր արիութիւնը մեր ժողովուրդի մէջքը կը շտկէր, անոր յանդգնութիւնները բռնակալութիւնը կը սարսեցնէր ու զգետնած հազարաւոր բազմութիւններուն յեղափոխական կորով կը ներշնչէր:

Ան իր արիւնը քամեց ամէն օր, հերոսական արիւն մը ներարկելու Հայուն երակներուն մէջ:

Գէորգի մահուան քսանեւհինգամեակի առթիւ անոր յիշատակին եղած այս յարգանքի ցոյցը, յոյս ունինք թէ պիտի մղէ մեր շարքերը լայնօրէն ծանօթանալու այս ինքնատիպ մեծ մարտիկի կեանքին, որ միեւնոյն ժամանակ քսան տարուան յեղափոխական մեծ գործիչ մըն էր:

Կ. Ս.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ (1871 — 1907)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ

— :-: —

Քաջա՛զն,
Ի՞նչ կ'ուսուցանես մեզի, երիտասարդներուս:

Եփրատի եղէգնուտին մէջ, երբ արիւնը կը բխա՛ր վէրէդ եւ կեանքը, եղերական վերջալոյսի մը նման, կը մարէ՛ր թարթիչներուդ եւին, քու պատկերդ, յուշ կուտայ ինծի Որատիոսի խօսքերը·

— **Dulce et decorum est propatria mori,** (քա՛ղցր է ու գեղեցիկ մեռնիլ յանուն հայրենիքի):

×

Դիւցա՛զն,
Ի՞նչ կը կտակես մեզի, երիտասարդներուս:

Սուլուխի տխուր մէկ եղեւնին տակ, երբ, վիրաւոր ու յուսահատ, կը խնդրէիր «անտէր չթողնել Եղսօն ու Վարդգէսը», քաջալինդ բուէնդ ծլած բարունակը, ինծի կը թուի թէ կը կրկնէիր Տիտոնի խօսքը·

— **Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,** (թող վրէժխնդի՛ր մը ծնի, օր մը, իմ աճիւններէս):

×

Գրքի տղաք, մեզի սորվեցուցին լատինական խօսք մը·

— Հերոսին յիշատակը հերոսներ կը ծնի:

Հազար ափսո՛ս, հերո՛ս, մարդիկ հիմա մոռցե՛ր են ձեր օրերու արի արանց ռոմանթիզմը, ասպետական ու հրաշալի անձնուիրութիւնը: Դուք կըռիւ ըրիք եւ ձեր արիւնով գնեցիք դըրօշ մը եռագոյն, խորհրդանիշն անկախութեան: Ու եկան մարդիկ, որ կը կռուին ձեր արեան յիշատակին դէմ:

×

Առիւծասի՛րտ,

Հանգստացի՛ր, հանգստացի՛ր, խօսքը անոնցը չէ որ կը վիճեն դրօշին համար, խօսքը մե՛րն է, երիտասարդնե՛րը, «օրուան տղո՛ցը»: Եւ մենք պէտք չունինք հարցնելու ասոր կամ անոր կարծիքը, եւ մենք, որ կը մերժենք նանչնալ Հայ մը մեզմէ աւելի իրաւատէր, մեզմէ աւելի բարձր խօսելու չափ յանդուգն, մենք մեր սիրտին վրայ կ'ընդունինք հայկական անկախութեան նահատակներուն խորհրդանշանը, մեր եռագոյնը:

Ու եթէ, հրաշալի՛ նահատակ, մէկը, վարէն գայ թէ վերէն, յանդգնի վիճիլ մեզի հետ՝ վերագնահատելու համար ձեր թափած արեան իմաստը եւ շահած դրօշին արժէքը, մե՛նք, երիտասարդներս, կը պատասխանենք·

— Ո՛չ մէկ խօսք, վերաքննելի չէ անկախութեան համար թափուած արիւնը, ա՛յս է մեր կամքը, ա՛յս է կամքը անոնց՝ որոնց կը ծագի արիւը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՀ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

— :-: —

«Յուսաբեր» կը գուժէ մահը մեծանուն դերասանուհիին տիկին Սիրանոյշի: Մահը տեղի ունեցած է Գահիրէի գերմանական հիւանդանոցին մէջ յունիս 10ին: Տիկին *Սիրանոյշ* հիւանդացեր էր ապրիլ 16ին: Այդ պատճառով ալ իր յիսնամեայ յոբելեանը որ պիտի տօնուէր յաջորդ օրը, յետաձգուեր էր:

Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցած է յունիս 12ին, մեծ շուքով, մասնակցութեամբ բոլոր մարմիններուն եւ կազմակերպութիւններուն:

Ծնած էր Պոլիս 1862ին: Բուն անունն էր Մեհրուպէ Գանթարճեան: 11 տարեկան էր երբ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանար, եւ 70ական թուականներուն Սիրանոյշ կը մասնակցէր Մաղաքեանի խումբին: 1878ին, Արամեանի, Չմշկեանցի եւ իր քրոջ հետ կը մեկնի Կովկաս՝ ներկայացումներու համար:

1880ին Սիրանոյշ Կովկասէն վերադարձաւ Պոլիս եւ սկսաւ նոր գործունէութեան: Ան երեք տարի անընդհատ եւ տենդոտ գործունէութեամբ խաղաց Պոլիս, յանախակի այցելելով Իզմիր, Էտիրնէ, Աթէնք, Սելանիկ եւայլն:

1883ին անցաւ Եգիպտոս, Աթէնք, Պուլկարիա եւ Ռումանիա եւ ապա Պոլսէն անցնելէ վերջ — ուր կորսնցուց իր քոյրը՝ Աստղիկ — կրկին վերադարձաւ Գահիրէ, ուր ուր խաղ հազիւ ներկայացուցած վրայ հասաւ իր անդրանիկ զաւկին մահը:

1890ին՝ կրկին անգամ մեկնեցաւ Կովկաս եւ մէկ տարի մնալէ վերջ վերադարձաւ իր ծննդավայրը:

Շատ հարուստ է եղած Սիրանոյշի բեմական խաղացանկը: Ան բոլոր բեմերու վրայ, Պոլիս թէ Կովկաս, խաղացած է թատերգութիւններու երկար շարք մը՝ որոնցմէ յիշենք գլխաւորները· «Ժան տ'Արք», «Մարի Սթուարթ», Զէյնար՝ «Դաւաճանութեան» մէջ, Մարկրիտ Կոթիէ՝ «Քամելիազարդ Տիկին»ի մէջ, Ֆրաու Ալվինկ՝ «Ուրուականներու» մէջ, «Ֆրու Ֆրու», «Անմեղ Մեղաւորներ», «Դարբնոցապետ», «Հոգւով աղքատներ», «Ասպուշը», «Պաշտպանը», «Հայրենական Տուն», «Ռուզան» եւն. եւն., եւ վերջապէս իր երկու գլուխ–գործոցները՝ «Արծուիկը» եւ «Համլէթ»:

Իր 50ամեայ գործունէութեամբ Տիկին Սիրանոյշ շատ բան տուաւ հայ թատրոնի ու թատերական գրականութեան զարգացման համար, ան ծանօթացուց մեզ մարդկային նոր յուզումներու եւ ապրումներու հետ եւ բրաւ ա՛լ աւելին· ան մեր լեզուն տարածեց հայ աշխարհի ամենամուր անկիւններ, բան մը՝ որ իր ամենափայլուն գործերէն մէկը եղաւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Վճարումները յետաձգուած՝ ժողովի ընթացքին

Ֆոն Փափէնի զեկոյցին՝ Էրիոյի պատասխանը

Լօզանի երկրորդ ժողովը հինգ պետութեանց մէկ կարեւոր յայտարարութիւնն արձանագրեց՝ ժողովի տեւողութեան ընթացքին, հատուցումներու յետաձգման մասին:

Նախորդ իրիկունը, հինգ պետութեանց՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի ներկայացուցիչները՝ այդ մասին համաձայնութիւն գոյացուցեր էին: Ժողովի բացման, Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնալտ՝ կարդալ տուաւ պատրաստուած յայտարարութիւնը, որ ի միջի այլոց կ'ըսէ· — Ստորագրեալ պետութիւնները՝ հաստատելով որ հատուցումները եւ պատերազմական պարտքերու վճարումները պիտի հանդիպին յուլիսի 1ին, թոյլ տալու համար որ խորհրդաժողովին աշխատանքները շարունակուին առանց խանգարուելու, համամիտ են որ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հաշուէն՝ ժողովին մասնակից պետութեանց վճարումները վերապահուին՝ խորհրդաժողովի տեւողութեան ընթացքին, որ համաձայն ստորագիր պետութեանց կամքին՝ պէտք է արդիւնքի մը յանգի՝ ամէնէն կարճ ժամանակի մէջ»:

Այս յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, ժողովին նախագահը Մաքտոնալտ, խօսքը տուաւ գերման վարչապետին Ֆոն Փափէնի:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Գերման վարչապետը, պատասխանելով Մաքտոնալտի բացման ճառին մէջ բռնած ակնարկութեան մը, թէ կնքուած համաձայնութիւնները կը մնան ի զօրու, չեշտեց թէ այդ համաձայնութեանց իրական արժէքը վէճի դնելու պէտք չկայ: Ցետոյ բաղդատութիւնն ըրաւ այսօրուան եւ 1929ի տնտեսական ընդհանուր կացութեան, երբ Եօնկի ծրագիրը յղացուեցաւ:

Գերման վարչապետը ջանաց հաստատել թէ տնտեսական տագնապի զարգացումը սերտօրէն կապ ունի քաղաքական պարտքերու հարցին հետ: Ըստ Ֆոն Փափէնի ներկայ տիեզերական տագնապը նախորդ տագնապներէն կը տարբերի կարեւոր կէտով մը: Այլ եւս հարցը չի դառնար սպառման եւ արտադրութեան միջեւ՝ անհաւասարակշռութեան մը վրայ: Միջազգային փոխանակութեանց տագնապին վրայ աւելցած է վարկի աննախընթաց տագնապ մը: Ասոր ամէնէն կարեւոր պատճառներն են միջազգային հանրային պարտքերը եւ քաղաքական պարտքերը:

Գերման վարչապետը անդրադառնալէ յետոյ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու հարցին, իր զեկոյցը վերջացուց հետեւեալ եզրակացութեամբ:

— Հատուցումներու պատմութիւնը այսօր կը ներկայանայ իբր փորձ մը որ միշտ կատարուած է նոր ձեւերով, բայց միշտ յանգած է նոյն ձախողութեան: Ամէն անգամ Գերմանիոյ պարտադրեցին հատուցումներու առաւելագոյն չափ մը եւ ամէն անգամ ուզեցին փորձել թէ այս առաւելագոյնը պիտի իրականանա՞յ թէ ո՛չ:

«Այսօր, այս եղանակին անդրադարձումները գերման տնտեսութեան եւ համաշխարհային տնտեսութեան վրայ, յայտնի են: Նախորդ տարիներու փորձը հետեւեալ կերպով կարելի է միայն ամփոփել· հատուցումները երեւան եկած են իբր անիրականալի եւ վնասակար: Կատարուած փորձերը կը ժխտեն ամէն հնարաւորութիւն լաւագոյն ապագայ մը յուսալու: Հատուցումներու հարցին մէջ նոր փորձերը պիտի յանգին նոր ձախողութեանց:

«Պիտի արգիլուի որ Գերմանիա զարգանայ եւ աշխարհի ընդհանուր կացութիւնը հեռու պիտի ըլլայ բարւոքումէ, եթէ համաշխարհային տնտեսութիւնը վերջնապէս չազատի տնտեսութեան առողջ ըմբռնումի մը հակառակ քաղաքական վճարումներէ բխող խանգարումներէն:

«Սկիզբը հատուցումները յատկացուած էին աւերուած շրջաններու վերաշինութեան: Անկից ասդին, հատուցումները հակառակ արդիւնք տուին· անոնք վերաշինութեան միջոցներ չեն, այլ քանդումի միջոցներ եղան:

«Ատենը եկած է ընտրելու· ժամանակաւոր պայմաններու յետաձգումներու ժամանակը վերջնապէս անցած է:»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ պատասխանելով գերման վարչապետին զեկոյցին, նախ յայտնեց թէ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ ի նպաստ դաշնագրերը յարգելու կատարուած յայտարարութիւնները եւ անցնելով բուն նիւթին յայտնեց թէ Պազէլի խորհրդակցական յանձնախումբին տեղեկագիրը պէտք է դառնայ խորհրդաժողովին կանոնն ու օրէնքը:

— Կ'ընդունինք, ըսաւ, առանց յետին մտքի, այդ տեղեկագրին եզրակացութիւնը, թէ «Գերմանիոյ ելմտական դժուարութիւնները մեծ չափով, արդիւնք են աշխարհի մէջ վարկի յարանուն անդամալուծման», եւ թէ այդ դժուարութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն գործակցութեան մը, որուն կառավարութիւնները միայն կրնան ձեռնարկել իրարու հետ: Ուրախ ենք որ Լօզանի ժողովը արդէն յայտարարեց անվիճելի սկզբունքը թէ եւրոպական գործերու կարգադրութիւնը կրնայ յաջողիլ միայն համաշխարհային կարգադրութեամբ:

«Պազէլի տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ Գերմանիա կազմած է արտադրական մեծ ուժով տնտեսական գործիքներու ամբողջութիւն մը եւ թէ օր մը ան պիտի գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը: Միւս կողմէ, կը հաւաստէ թէ համաձայն պատմութեան օրէնքներուն, ամէն տագնապի կը յաջորդէ առատութեան շրջան մը: Կարելի չէ ուրեմն տեւական հաւասարակշռութեան մը տարր նկատել ոչ բացառիկ առատութեան շրջան մը ոչ ալ բացառիկ տագնապի շրջան մը: Պէտք է ուրեմն այդ տեղեկագրին ամբողջ բովանդակութիւնը նկատի առնենք: Պէտք է նկատի առնել ներկան եւ ապագան»:

Ցետոյ անդրադառնալով հատուցումներու ջնջման հետեւանքներուն, Պ. Էրիօ կուտայ քանի մը թիւեր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՈՐ ՄԱՍԻՆ

(ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Գրիչս ձեռքս առի պատմելու Անոր մասին, բայց որքա՛ն դժուար է գրել մարդու մը մասին, որ այնքա՛ն պարզ ու նախնական իր երեւոյթով, իրապէս վերլուծման չենթարկուող բարդ ու հանելուկային էր։

Այսպէս էր Գէորգ Չաւուշը։ Իրական եւ կատարելատիպ հերոսները՝ այսպէս կը բնորոշուին։

Նմաններու մասին երբ դեռ ոչինչ չես գրած, կարծես կ'ապրին դեռ. գրելէդ վերջ կը հաշտուիս Անոնց մահուան հետ եւ կը կնքես Անոնց դամբանը...

Ասոր համար է, որ նահատակ իմ սքանչելի ընկերներուս մասին չեմ ուզած գրել ոչինչ, որովհետեւ կ'ուզեմ որ ինձ հետ մեռնին Անոնք։

Բայց մեր տարաբախտ ու հայրենազուրկ սերունդներուն համար ուզեցի թողուլ փոքրիկ դրուագ մը Անոր կեանքէն, որովհետեւ գրի միջոցով վիճակուած է անոնց ճանչնալ ու ապրիլ իրական հերոսներու կեանքը։

***

1904ի ամրան սկիզբը, երբ մենք զբաղուած էինք (եւ գրեթէ լրացուցած) Վարդգէսի բանտի տակէն ներքնուղիի պատրաստութեամբ՝ զինքը եւ իր ընկերները փախցնելու համար, որմէ վերջ, որոշած էինք արձագանգ տալ Սասնոյ եւ Մշոյ դաշտի կռիւներուն, օր մը Աղթամարի մեր գաղտնի գործակալէն գիր մը կը ստանամ թէ՝ Անդրանիկը, եթէ չեմ սխալիր, հարիւր երեսուն հոգիի հետ, հասեր է Աղթամար կղզին եւ ինծի կղզի կը հրաւիրէ... Պարզ էր ուրեմն, որ Սասունը պարպուած էր եւ մերինները փամփուշտնին սպառելով հեռացած էին։

Այդ ժամանակ քովս կը գտնուէր Բեռօն, որ ուզեց ընկերանալ ինծի։ Ալէսին եւ Ծուռ Դաւօին հետերնիս առանք, իրիկնամուտին ձիերովսրարշաւ մեկնեցինք Ոստանի կանակով դէպի Խորգոմի ծովեզերք, ուր պայմանաւորուած էինք վանքի նաւակը առնելու։

Գիշերուան կէսէն անց էր, երբ մօտեցանք ափին եւ պայմանական խարոյկը վառեցինք։

Մօտ երկու ժամ սպասելէ վերջ թիերու ճողփիւնի ձայնը առինք, որոնք կը ճեղքէին խաղաղ ծովը եւ քիչ մը վերջ նշմարեցինք ուրուագիծը առագաստանաւին։ Ձիերը վերադարձուցինք Խորգոմ, բոպիկցանք և զէնքերը ուսերնիս մօտեցանք նաւին, ուր 5—6 ոստեւրներ ձեռքերը երկնցուցին եւ մեզ նաւը առին։ Սեբաստացի Մուրատն էր իր զինուորներով։ Անազմուկ կը թիավարէին դէպ ի կղզին եւ Մուրատը՝ հոգեկան խոր թախիծով եւ մերթ վիրաւոր առիւծի անզօր մռնչիւնով՝ կը պատմէր մեզի իրենց կռիւներու ու տառապանքներու մասին...

Արշալոյսը բացուած չէր դեռ, երբ մեր առագաստանաւը մօտեցաւ կղզիի աւազոտ ափին։

Ամիսներ տեւող կատաղի ու յուսահատ կռիւներու մէջէն, հրկիզուող գիւղերու բոցերէն ելած եւ իրենց հարիւրաւոր հարազատներու մահերուն ականատես՝ ահարկու, բզկտուած, բայց սպառազէն բազմութիւն մըն էր առջեւս՝ մութին մէջ՝ սեղմուած սեւ ժայռերուն, ձուլուած անոնց հետ։

Եւ երբ կը համբուրէի արիւնի ու այրուցքի հոտով այդ մարդկանց հետ, կրակ ու արիւն կը հոսէր կարծես անոնց աչքերէն. մարդիկ էին, որոնք կորսնցնելէ վերջ իրենց սրբազան երկիրը, կ'ուզէին որ քար-քարի վրայ չմնայ այլ եւս այս լիրբ աշխարհին մէջ...

Մահուան հանդէպ արհամարհանք ունէին ամէնքը եւ խոր վիշտ ու կատաղութիւն կը նշմարէի անոնց դէմքերուն՝ հրաբուխէն ժայթքած լաւայի գոյնով ու ջերմով կատաղութիւն ու զայրոյթ իրենց դէմ, որ դեռ կ'ապրին եւ ամէ՛նքի դէմ, որ չեն մեռած...

Իշխանն ալ Լեռնապարէն կանչած էին. ինձմէ առաջ հասած էր։

Անդրանիկն էր առջեւս. մտահոգ ու լուռ, լռութիւն, որ ամէն բան մէկէն կ'ըսէր քեզի — կորսնցուցած կռիւը, աւերակ երկիր, կոտորուած հարազատներ, որ չես հասած օգնութեան...

Կը զգայի, որ այդ մարդիկ պէտք է որ խօսին, կշտամբեն, գոռան, հայհոյեն, որպէս զի իրենց վիշտէն քիչ մը քեզի տալու գոհունակութիւնը ըստանան. այդքանը պէտք էր տալ անոնց...

Առաւօտ է։ Ահա Մուրատը պողպատէ շարժական արձան մը. Սեպուհը իր պարթեւ հասակով եւ դաժան նայուածքով. Աւօն՝ այնքան մելամաղձոտ, հեզ ու բարի աչքերով, որ սակայն, իր մէջ վրէժի անշիջելի կրակը կը պահէր. Կայծակ Առաքելը՝ միակը, որ իր հեգնանքը, կատակն ու հայհոյանքը բերնին՝ աջ ու ձախ կը ցրուէր. Սմբատը, Սէյդօն, Ջնդօն... ամէնքը բոլորուած մեծ շրջանակով մը գետնին վրայ, մաշուած փամփուշտակալներով, հրացաններով ու ատրճանակներով բեռնաւորուած՝ մեծ մասամբ պատառոտուն ու ծայրայեղօրէն յոգնած։

Զինուորական խորհուրդ է։ Անդրանիկը, Իշխանը եւ ես նստած ենք խոշոր ծառի բունի տակ, շրջապատուած մարտիկներով։ Կը սպասենք, որ Անդրանիկը խօսի, մինչդեռ նա այս միջոցին գլուխը բարձրացուցած, բազմութեան մէջ մէկը կը փնտռէ. վերջապէս կը ձայնէ. «Գէո՛րգ, լաօ՛, ո՞ւր ես մընացեր, առաջ եկուր, էրեսդ տեսնանք»... Կարճահասակ, նիհար, գլուխը բաց մարդու մը ուղղուած էր այս հրաւէրը, որ անտարբեր նստած գետնին՝ մեզ կը դիտէր. «Հօտի առջեւ է», ըսաւ մեղմ ձայնով մը։ Անդրանիկը ելաւ, ձեռքէն բռնեց եւ գրեթէ բռնի, բերաւ քովս նստեցուց։ Գէորգ Չաւուշն էր, Մշոյ առիւծը, հանդարտ, կշռուած շարժումներով, ինքնամփոփ եւ խոնարհ ու միշտ լուռ։

Կը քննուէր 1. Դուրան — Բարձրաւանդակի վիճակը եւ ընելիքը այնուհետեւ, 2. Նոր շարժումներ պէ՞տք է առաջացնել, թէ ոչ, 3. Խումբին յետագայ ընելիքները։

Բոլորը այն կարծիքին էին, որ Դուրան — Բարձրաւանդակը պէտք չէ լքել բոլորովին եւ թողուլ որ ժողովուրդը յուսալքուի. նոր շարժումներէ պիտի խուսափիլ, բայց ուժեր պէտք է պահել հոն, ի հարկին յարձակումներէ պաշտպանելու ժողովուրդը։ Պէտք է պատրաստել նաեւ Վասպուրականի լեռնային շղթաներու վրայ՝ հաւանական շարժումներու համար. խումբին մնացեալ մասը պէտք է Վանի վրայով անցնի Կովկաս։

Ամէնէն փափուկը Մուշ վերադարձող խմբին խնդիրն էր։ Գիտակցաբար դէպ ի ստոյգ մահը մեկնելու որոշում էր այդ։

Երկար, լուռ ու ծանր րոպէներ էին որոշում տալուն համար. ո՞վ կը համարձակէր իր ընկերոջը ըսելու «գնա՛ մեռնելու», առանց որ ինքը ընկերանար անոր...

Որոշուեցաւ, որ Սեպուհը Իշխանի հետ լեռ պիտի մեկնէին 20—25 հոգով. աչքի զարնող ուժերը Մուշ վերադարձնել խոհեմութիւն չէր. անոնք ինձ հետ Վան պիտի գային՝ Կովկաս մեկնելու. իսկ ո՞վ ուրեմն պիտի վերադառնար... Երկար, երկար խիղճերու լուռ պայքար կար բոլորին մէջ։ Ամէնքը թեթեւնալու համար, կը ջանային բան մը ըսել։ Մահէն ազատուած, նորէն եւ անմիջապէս մահուան երթալու տառապանքը կ'ապրէին ամէնքը։ Երկիւղ չէր այդ, երբեք, այլ սարսափ՝ նորէն տեսնելու, նորէն կրելու եւ մանաւանդ ապրելու անցուցած ահաւոր օրերը...

Գէորգ Չաւուշը այդ վայրկեանին ահա գլուխը բարձրացուց, դարձաւ դէպ ի զինուորներ եւ վճռական ու հանդարտ ձայնով մը ըսաւ. «Ես կը վերադառնամ, մինակս ալ... ո՞ւր պիտի երթամ արդէն. տեղ չունիմ, իմ տեղը հոն է...»։ Այս արտասանելէ վերջ գլուխը կախեց, ժպտաց մեղաւոր ժըպիտով մը, որ կարծես թողութիւն կը խնդրէր իր ընկերներէն՝ դէպ ի մահ երթալու իր որոշման համար։

Կորիւնն էր որ հետեւեցաւ անոր եւ երկտասնեակ մարտիկներ։

Ու երբ Անոր ու Կորիւնի հետ կը յառաջանայի ժայռի մը ստորոտը՝ նկարելու զիրենք վերջին անգամ, մանկական ժպիտով մը դարձաւ դէպ ի ինձ. «Յեղափոխութիւնը մինակ մեզմով չի լինի, պարո՛ն, ի՛նչ կայ, լսեր էք քաղքներ գրող մարդիկ, քաղքներէն խէր չկայ, կուզա՞ս հետս քեզի տանեմ մեր երկիրը, տես իմա՞լ անուշ երկիր է, իմա՞լ ժողովուրդ ունինք... արժէ որ մեռնինք անոր համար» ու լռեց։

Կատակ համարեցի Չաւուշի ըսածը այն ատեն։ Ու այժմ ցաւով կը յիշեմ այդ վայրկեանը։ Երնէ՛կ թէ երթայի. արժէր Անոր հետ մեռնել... Անոր մահով։

Ճամբու դրինք Անոր ու Կորիւնին, որոնք երջանիկ էին մեկնելու դէպ ի իրենց հայրենի աւերակները, որոնք դեռ կը ծխային։ Մնացող խումբը մահուան յուզումով, գերմարդկային ճիգ գործ կը դնէր՝ չնետուելու մեկնողներու հետ առագաստանաւին մէջ, որ կը գնար դէպ ի մահ։

***

Կղզիի մեր երկօրեայ կեանքին մէջ, Գէորգը գլխաւոր եւ կեդրոնական դէմքն էր ինձ համար։

Այդ համեստ, քաշուող ու լռակեաց մարդը երկու անխախտ ու հիմնական յատկութիւններ ունէր. առանց իր հարազատ ժողովուրդի կեանք չէր կըրնար ըմբռնել եւ երբեք նա չթողուց այդ ժողովուրդը, իսկ մանաւանդ իր ըրած անվերջ ու անսահման զոհաբերութիւնը իր աչքին գին չունէր, Ան չէր իսկ գիտակցեր թէ ինչե՛ր կուտար ինքը իր ժողովուրդին, եւ անոր համար երբեք չգանգատեցաւ իր կեանքի տառապանքէն, հալածանքէն եւ դաժան ճակատագրէն։

Հէքեաթային հերոսի կերպարանք էր առած Ան ժողովուրդի աչքին, կը համարէին անխոցելի եւ անմահ. ու երբ մեռաւ, Ան չէր մեռած ժողովուրդին համար։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿՈՐԻՒՆ

Կորիւնը Գէորգի աջ բազուկն էր։ Միասին գործեցին դաժան օրերուն։ Կորիւն անցաւ Կովկաս եւ մասնակցեցաւ հայ – թրքական կռիւներուն։ Յետոյ 1907ին նորէն վերադարձաւ Տարօն։ Գէորգի մահէն յետոյ Կորիւնը մարտական մեծ յոյսն էր Տարօնի ժողովուրդին։ 1915ին Ռուբէնի, Վ. Փափազեանի, Մշոյի, Մանուկի եւ բազմաթիւ ընտիր փէտայիներուն հետ Սասունի եւ Մշոյ կռիւները վարեց եւ սպաննուեցաւ Հանտոֆի բարձունքներուն վրայ։

Անմահ հերոս մը, որ տակաւին իր պատմութեան կը սպասէ։

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

— :-: —

(քանի մը փոքր դրուագներ անմահ գէորգ չաւուշի գործերէն)։

1904 թիւ Սասնոյ եւ Տարօնի չորս ամսուան անհաւասար կռիւներէն յետոյ, օր մըն ալ մեր կռուող ֆետայիներն իրենց խմբապետներով միասին կանգ առան Աղթամարի վանքի մէջ։

Այդ տեղն է, որ օր մը ժամանակ կ'ունենան խորհելու երկրի ժողովրդի մասին։ Ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ որ երկիրն առանց ղեկավարի չմնայ։ Երբ բոլորը կը լռէին այն մասին թէ ով պիտի վերադառնայ կրակին մէջ, Գէորգը կը բարձրացնէ իր ձայնը եւ կ'ըսէ.— «Ես կը վերադառնամ, այդ ժողովուրդի մէջ մնալու եւ մեռնելու»։

Մշոյ Կոմիտէն արդէն պահանջած էր որ Կորիւնը ետ դառնայ։ Կորիւն քանի քաջերով կը միանայ Գէորգին։ Դէպի Տարօն դարձող այս քանի քաջերը նաւ առին եւ ելան Կծուակ գիւղի նաւահանգիստը, որ պաշարուած էր թուրք զօրքերով։ Անհաւասար կռիւէ մը յետոյ, անցան Նեմրութի փէշերը եւ ուղղուեցան դէպի Մշոյ դաշտը։

Ի՞նչ էր այդ ատեն Տարօնի դրութիւնը։ Յեղափոխութիւնը գրեթէ մեռած էր, ոչ թէ միայն թուրք կառավարութեան աչքին, այլ՝ նոյն իսկ հայ ժողովրդի աչքին։ Պարտութենէն յետոյ, յուսալքումը աւելի կ'ընդհանրանայ։

Մատնիչները շատցած էին, գիւղերու ռէսները դարձած էին սոփաճի գիւղացի տեղական խմբերու եւ խմբապետներուն գլխուն։ Այնպէս որ, իսկական յեղափոխականները կծկուած էին իրենց խուցին մէջ եւ չէին համարձակեր բառ մը անգամ խօսելու՝ նոյն իսկ իրենց վստահելի ընկերներուն հետ։

Նոյեմբեր ամիսն էր. Բերդաք գիւղի վանքի այգու հնձանի մէջ. Գէորգ եւ Կորիւն խորհրդակցութիւն մը ունեցան։

Ահա Գէորգի ըսածները.— «Մնացինք մենք մեր իւղը եւ մեր ալիւրը։ Պէտք է գործենք այնպէս եւ այնքան, ինչ քան որ մեր ալիւրը ջուր կը վերցնէ։ Սասունն ինկաւ. մնացինք բաց Տարօնի դուրանի մէջ. մեր ամէն մի քայլափոխը մէկ մէկ վտանգ է. պէտք է աշխատինք Հրայրի ծրագիրն իրականացնելու, այսինքն քիւրտ բէկերու հետ յարաբերութեան մտնել եւ ամէն կերպ աշխատինք զանոնք մեր ձեռքի մէջ պահել»։

«Դուն, կորիւն, կ'անցնիս խնուսի շրջանը եւ կ'աշխատիս Սայիտ բէկի, խորոմանկցի Զէյնալ աղայի եւ Ջպրանցի Խլոյի հետ յարաբերութեան մտնել, եւ ամէն կերպով բարեկամական կապ հաստատել։ Իսկ ես ալ այս կողմ կ'աշխատիմ այդ ուղղութեամբ»։

Ի հարկէ Կորիւն անցաւ Խնուս այդ ուղղութեամբ աշխատելու եւ կազմակերպական գործերը նայելու։

Դեկտեմբեր ամսուն մէջն էր, Գէորգ Խաչս գիւղի մէջ Յակոյի եւ Մօսոյի միջոցով յարաբերութիւն մշակած էր Ղասըմ բէկի հետ։ Ճիշտ Ջրօրհնէքի օրն էր, 1905ին, երբ Գէորգն առաջին անգամ Խաչս գիւղի մէջ տեսնուեցաւ Ղասըմ բէկի հետ։

Երբ լուր բերին թէ Ղասըմ բէկն եկաւ, Գէորգ դիտմամբ ուրիշ տեղ մը գնաց, որպէսզի ըստ թրքական սովորութեան, անոր առաջ ոտքի չկանգնի։ Թող Ղասըմ բէկը գայ ու նստի, յետոյ ինք կուգայ, որպէսզի Ղասըմ բէկը ելնէ իր առջեւ ոտքի։ Ճիշտ այդպէս ալ եղաւ։ Ղասըմ բէկը երբ եկաւ նստեցաւ, իրեն ըսին որ Գէորգն եկաւ ու Ղասըմ բէկին ցոյց տուին, անմիջապէս ոտքի կանգնեցաւ եւ Գէորգի ձեռքը սեղմեց։ Առ հասարակ Գէորգի սովորութիւնը քիւրտ ու թուրք բէկերու հետ այսպէս էր։

Խօսակցութեան ընթացքին, Ղասըմ բէկին հարցուց.

— Բէկ, ինչո՞ւ ուզած էք անպատճառ զիս տեսնել։

Ղասըմ բէկ.— Քաջ մարդուն ո՞վ չուզեր տեսնել, մանաւանդ քեզի պէս քաջին, որ կ'ըսեն թէ քեզ գնդակ չի բռներ։

Գէորգ.— Բայց ատով ի՞նչ օգուտ քեզ։ Չէ՞ որ վաղը կառավարութիւնը երբ իմանայ թէ դու ինձ հետ տեսնուած ես, թշնամի աչքով պիտի նայի քու վրայ, ու օր մըն ալ զուցէ ձերբակալուիս եւ բանտ մտնես։

Ղասըմ բէկ.— Ես կառավարութենէն մինաթ չեմ քաշեր։ Արդէն կառավարութիւնը հիմա ալ եթէ կրնայ, կը ձերբակալէ։ Քեզի պէս բարեկամ մը ունենալէն յետոյ, այլ եւս ի՞նչ հոգ պիտի ընեմ։

Գէորգ.— Ես մինակ եմ եւ քու բարեկամութիւնն չեմ ուզեր։ Եթէ տղամարդու պէս խօսք կուտաս որ դու դառնաս հայ ազգի բարեկամ, եւ ես ալ Քիւրտ ազգին, արդէն ես եւ դու կը լինինք ճշմարիտ բարեկամներ. իսկ եթէ ոչ, հաշուէ թէ իրար չենք տեսած։

Ղասըմ բէկ.— Լաւ, դու կրնաս ամբողջ հայ ազգի անունով խօսիլ, բայց ես չեմ կրնար ամբողջ Քիւրտերու կողմէն խօսիլ։ Շատ շատ, պիտի կրնամ միայն Խութի մասին քեզի խօսք տալ։

Գէորգ.— Դու ինչ որ կրնաս, այն կ'ընես, քեզի պէս շատ մը աղաներու հետ ալ այսպէս պայմանաւորուած եմ։

Դիտմամբ, Գէորգ ծոցէն հանեց

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՄԱՀԸ

Երազիս մէջ տեսայ որ Առաքելոց վանքն եմ. ուխտաւորներ այնքան եկած էին, որ վանքի բակը, շրջակայքը, սարուձոր մարդոցմով էին լեցուած. «Ասեղը գետին չէր ընկնի»։ Գէորգը հագած էր եպիսկոպոսական շուրջառ, գլխուն թագ՝ մարգարտէ ակերով զարդարուած. բոլորի աչքերը սեւեռուած էին անոր, հիանալի էր։ Ես ինձ նայեցայ ու տեսայ որ ես ալ հագած եմ եպիսկոպոսական հագուստ ու զարդարուած։ Նայեցայ Գէորգին եւ տեսայ, որ անոր մարմինը կը նօսրանար շուրջառի տակ, ձեռքերը կը մշուշանային ու թափանցիկ կը դառնային, ի վերջոյ շուրջառը մնաց, Գէորգը աներեւոյթ էր դարձած, իսկ մենք բոլորս այդ տեսարանը կը դիտէինք սարսափահար ու երկիւղած։

Քրտնած ու վախեցած արթնցայ ու երազս պատմեցի Գէորգին։ Գէորգ ծիծաղեց ու ըսաւ. «Վրադ բաց է մընացել, երազ ես տեսել. ի՛նչ տարօրինակ մարդ ես, կարծես դպրոց իսկ չես տեսել. թէ որ երազիդ վախէն պաղ քրտինք ես մտել, գնա՛ լողացիր»։ Կատակի տուինք, լողանալու խորհուրդը ինծ հաճելի թուեցաւ, գոմի մէկ ծայրին տաշտը դրին, թոնիրը տաք ջուր պատրաստեցին ու Շէնիկի Ղազարը զիս լողացուց. գլուխս ասեղնուած էր, աչքերս չէի կրնար բանալ, յանկարծ Գէորգ կուժ մը պաղ ջուր լեցուց վրաս, սարսռացի եւ վեր թռայ, բայց գլորուեցայ ցեխի մէջ, ֆէտայիները բոլորը սկսան քահ քահ ծիծաղիլ Գէորգի չարաճճիութեան վրայ. ես ալ կատաղած տաք ջուրը խլեցի եւ լեցուցի Գէորգի վրայ. դարձեալ ծիծաղ ու քրքիջ. ոչ ոքի մտքէն իսկ չէր անցներ, որ մեր այս կատակը վերջինը պիտի ըլլար։ Անհոգ թիթեռնիկներու նման էինք, առանց զգալու որ մօտ էր վերջը։

Կէս օր է. ակռատի ժամ է (նախաճաշի). հաւաքուած ենք սփռոցի շուրջ. գիւղացիք մեր շուրջը նստած չիպուխ կը քաշեն, կիները կը ծառային ջահիլներու հետ. կծու կլուլիկ, թթուն եւ խորոված միս կը հրամցնեն մեզ։ Ահա ներս կ'իյնայ Սուլուխայ Մեսրոպ, գոյնը նետած. «Զօրքեր են գալիս»։ «Շա՞տ թէ քիչ», հարցուց Գէորգ։ «Խոփերայ դաշտ զմէն սեւցած է»։ Գիտակը առաւ եւ դուրս ելաւ Գէորգ, տանիքի ծայրէն երկար նայեցաւ եւ մտազբաղ վերադարձաւ։ Խօրտիկները կը պառկին սփռոցի վրայ, ոչ ոք ախորժակ ունի ուտելու, միայն Գալէն է, որ հանգիստ ու դանդաղ կ'ուտէ կը կշտանայ, յետոյ անվրդով չիպուխը կը վառէ առանց տեղէն շարժելու։

Բոլորս կը նայինք Գէորգի դէմքին, որ մռայլ է ու դաժան. «Կռիւ որ լինի, խիստ պիտի լինի. ձի պիտի նստել եւ անմիջապէս կամուրջէն անցնելով պիտի հեռանալ»։ Գէորգի հրամանը ի կատար ածելու համար անմիջապէս կամուրջի գլուխը դիրք բռնելու կ'ուղարկեմ Ղարսայ Յակօն, Սուլուխայ Սադօն, քիւրտ Հասանօն եւ քանի մը գիւղական զինուորներ։ Դժուար էր գացողներու պարտականութիւնը. անոնք պիտի անցնէին բաց դաշտով, երկու կողմէն յառաջացող թշնամիին մէջէն, մեզմէ մօտ 1500 մեդր հեռու, եւ ծանր կռիւ պիտի մըղէին կամուրջը խլելու համար։ Հրամայեցի. «Որ մեռնիք, կամուրջի վրան պիտի նահատակուիք եւ ձեր տեղիցը ընաւ չպիտի փախչիք»։ Յանդուգն Սադօն պատասխանի փոխարէն երեսը խաչակնքեց, իսկ Ղարսայ Յակօն համբուրուեցաւ եւ շտապեց դէպ ի կամուրջ իր ընկերներով։

Սէյտօ Պօղոսը եւ Սուլուխայ Մեսրոպը այս ժամանակամիջոցին ստուգեցին, որ գիւղին մէջ հազիւ 12 ձիեր կային. ուրեմն մեզմէ միայն մէկ մասը կրնայ ձի նստիլ ու հեռանալ, իսկ միւս մասը պիտի մնայ թշնամիին ձեռքը։ Մեսրոպ խորհուրդ կուտար գլխաւոր ֆէտայիներուն ձի նստիլ ու հեռանալ, իսկ միւսները թողուլ գիւղացիներու հետ միասին եւ անոնց բախտակից դարձնել. իսկ հին ֆէտային Պօղոսը կ'ըսէր. «Ես գիւղը պիտի մնամ, կռիւ է թող կռիւ լինի. էլ ինչո՞ւ թողնեմ գիւղն ու մաս մը ընկերներս թշնամու ձեռքին»։ Սէյտօն իրաւացի էր, մանաւանդ որ կամուրջի աջ գլխուն վրայ կ'երեւան արդէն Կուրաւուէն եկած զօրքերը, որոնք չեն փորձեր անցնիլ կամուրջը, որուն ձախ գլուխը բռնած են Սադօն ու Յակօն իրենց փոքրաթիւ ընկերներով։

Կռիւը անխուսափելի է։ Կը նայինք տանիքներէն՝ զօրքը շատ շատ է, կը յառաջանան իրար ետեւէ վաշտ վաշտ չորս կարգով շարուած, բոլորն ալ կուգան խճուղիի ճամբով։ Հարց կուտանք մենք մեզի, թէ որ այս բազմութիւնը, առ նուազն երեք գնդէ բաղկացած, կռիւի կուգայ, ինչո՞ւ միայն հետեւակազօրքէ է բաղկացած, ինչո՞ւ հեծելազօրքը միասին չէ, որպէս զի բռնէ մեր ճամբաները։ Այս մտածումը ենթադրել կուտայ մեզի թէ ճամբորդ զօրք է այս, որ Մուշէն Էրզրում կ'երթայ։ Բայց կասկածը կ'ուտէ մեզ. եթէ ճամբորդ զօրք է, ինչո՞ւ անոր առջեւէն կամ ետեւէն չի յառաջանար գնդերու զոյքի փոխադրող մասը, ինչո՞ւ կամուրջի աջ կողմը զօրքերը սպասողական վիճակի մէջ են։

Այս տարակուսանքներով մտահոգուած՝ կը պատուիրենք գիւղացիներուն հանգիստ մնալ, գիւղէն չփախչիլ, կին ու երախայ թող տուները փակուին։ Կռուողներուն կը պատուիրենք բաժնուիլ նշանակուած դիրքերու վրայ, ընաւ դիրքերէն գլուխ չհանել ու չկրակել քանի զօրքը խճուղիէն դուրս չէ եկած եւ առանց գիւղ մտնելու կ'ուղղուի դէպ ի կամուրջ։ Երբ Գէորգի դիրքէն նշան տրուի, այն ատեն համազարկ բանալ թշնամիի խիտ շարքերուն վրայ։ Ով որ մասնակի կըրակ բանայ, պիտի սպաննուի տեղն ու տեղը։

Այս պատուէրով երեք գլխաւոր դիրքերու կը բաժնուինք, առանց հաշուելու կամուրջի գլուխի դիրքը։ Մընացած երեք դիրքերը իրարու հետ կը կազմեն եռանկիւն մը. գլուխը գիւղէն դուրս ինկած խոպան մըն էր, որ դաշտի մէջ ըլլալով, գիւղի ծայրին, միայն 50 քայլ հեռու էր խճուղիէն. միւս դիրքը ձախ ինկած մօտ 30 քայլ հեռաւորութեամբ Քիւչիւք տան տանիքն էր, որ կ'իշխէր դաշտի կողմէն եկողներու վրայ, իսկ երրորդը առաջին խոպանի դիրքէն դէպ ի աջ ինկող կըռաշէն եկեղեցիին պատերն էին, որ կ'իշխէր խճուղիի վրայ եւ կ'ապահովէր կամուրջի մեր դիրքին թիկունքը։

Այս եռանկեան մէջ կը փակուէր գիւղը, իսկ հիմքը կը կազմէր վարարած Եփրատը։ Գիւղի մէջ կը մնար փոքր խումբ մը, որ պիտի շարժուէր Գէորգի ցուցմունքով չնախատեսուած կամ բաց մնացած տեղերը լեցնելու, տեսակ մը պահեստի ուժ։ Ինծ բաժին ինկաւ եռանկեան գլուխ խոպան, իսկ ինծ հետ էին Սէյտօ Պօղոսը, Ալիզըռնանի Մուքօն, Ցրօնքի Եղօն ու Մխիկը, Սուլուխցիներէն Սամօն 6—7 ընկերներով։ Մեր դիրքը թէեւ գիւղէն կտրուած փոս մըն է միայն խոտով ծածկուած, բայց առաջքը հարթ է եւ մօտինը կարող է ուղղակի հնձել։ Գէորգի հետ ամէնէն քաջ ֆէտային՝ Գալէն՝ Տիգրանը, Սուլուխայ Ճարպիկ Մօսիկը, Ալիջանայ Տիգրանը եւ տեղական կռուողներէն տասնեակ մը։ Մեսրոպի եւ Քիւչիւքի առաջնորդութեամբ։ Եկեղեցւոյ դիրքը կը բռնէ հին ֆէտայիներէն Շէնիկայ Ղազար. անոր հետ են Գալէի նման պաղարիւն Մշեցի Ռուբէն, անխօս Հրպօ, եւ տասնեակ մը տեղացիներ։

Մեր ամբողջ կռուողներու թիւը 80էն աւելի էր, ամէն տեսակի հրացանները միասին հաշուած։ Այդ 80էն 20ը անկանոն բերդան կամ այնպալու էին եւ պատուիրուած էինք անոնց կըրակել միայն նեղ պարագային, որպէս զի ծուխ չելլէ եւ մեր դիրքերը չմատնուին. ասոր դէմ ունէինք մօտ 20 տասնոց ատրճանակ մաուզէր, որոնք գնդացիրի դերը կրնային կատարել։ Ունէինք մէկ օրուայ փամփուշտ, բաց ի մեր վրայի փամփուշտներէն Սուլուխի մէջ ունէինք փոքր պահեստ մը մօտ 8000 փամփուշտներով։ Ահա այս ուժով ու այդ կարգադրութեամբ պիտի դիմադրէինք մեր վրայ արշաւող թշնամիին։

Կռուի ընթացքին ամենածանր վայրկեանը առանց հրացան պայթեցնելու սպասելն է։ Կը դիտենք մեր վրայ յարձակող անտառը, որ խիտ շարքերով կը շարժի. արեւի լոյսը կը փայլեցնէ սպաներու թուրերը եւ զօրքերու սուինները։ Տարօրինակ զգացում մը կը պատէ մեզ, որու անունը ոչ վախ է, ոչ սարսափ, զգացում մը՝ խառնուրդ անհամբերութեան, սպասումի, վախի ու խիղախութեան։ Մեր զինուորներէն քիչերը միայն Գալէի, Սէյտօ Պօղոսի նման անտարբեր կըրնան մնալ։

Կը տեսնեմ՝ Ղազար ու Տիգրան հրացանները գլուխներուն պտտցնելով կռիւ կը կարդան, իսկ Մուքօ ու Մխիկ ինծ կը յորդորեն. «Հօրի՞ ենք նստել, հուջում պիտի անել»։ «Նստեցէք հանգիստ, հուջում պիտ անենք», կը յարէ ծիծաղը դէմքին Սէյտօ Պօղոսը։ Բայց զօրքերը կուգան ու կուգան, անոնց մէկ վաշտի ծայրը արդէն հասած է մեր դիրքէն 50 քայլ հեռու. մենք կը տեսնենք զինուորի ու սպայի քիթն ու աչքը, անոնց ոտքերու ձայնը կ'արձագանգէ մեր ականջներուն մէջ։ Սէյտօն մատովը ցոյց կուտայ հեռուն, ուրտեղէն ձիաւորները սրարշաւ կ'ուղղուէին դէպ ի Սուրբ Գէորգի կողմը (Սուլուխի ձախ կողմը) ու Գէորգի դիրքին դիմացի գերեզմանոցը։ Արդէն պարզ է որ ճամբորդ զօրք չէ սա, այլ խորամանկօրէն զօրասիւնով մօտեցած է գիւղին կռիւը կարճատեւ դարձնելու։

Տասնոցները լեցուցած կը սպասենք. կը պայթի Գէորգի տասնոցը, որ նըշան է համազարկի։ Կարծես լեռ մըն է որ կը գլտորուի կուրծքիդ վրայէն. կրակը բացուած է. բոլորս համազարկ կը բանանք զօրքի խիտ շարքերուն վրայ։ Ինչպէս գերանդին հասկերը կը հնձէ, այդպէս ալ թուրք զօրասիւներու շարքերէն ոմանք կը փռուին, ոմանք ճամբէն կ'ելլեն, ոմանք շուարած ինչ ընելնին չեն գիտեր, իսկ մեծ մասը ետ ետ կը քաշուի։ Մենք արիւնոտ ենք ու գինովի նման կը գոռանք, կը հայհոյենք ու անընդհատ կը կրակենք. կը ջանանք հնձել մեր դիմացի մարդ անտառը։ Քանի մը րոպէ շուարումը կը շարունակուի, յետոյ փողեր կը հնչեն ու զօրքը ետ քաշուելով 1000 քայլի վրայ կը փռուի դաշտի մէջ։ Մեր խոպանի դիրքին առջեւ գտնուող երեք չորս տասնեակը չի կրնար ըստ փողի նահանջել, ուստի կը մնայ պառկած։ Պէտք է հատ հատ նշան բռնել ու խփել այդ մարդիկը։ Դժուարը այն էր որ ատոնք շատ մօտ էին, եւ ուստի անհրաժեշտ էր մեզ համար

Գէորգի Տարբերութիւնը

— :-: —

Բնութեան մէջ Արարոյի պէս ...ով մը կայ, որ արիութեան ու ա...ռաքինութեան հունտեր կը ցանէ ...ընդունակ կամ անընդունակ գետին...ներու վրայ եւ սրտերու մէջ:

Սեւահողի նման էր Գէորգը. եւ այդ պատճառով էր որ իր սրտին մէջ նետուած արիութեան ու առաքինութեան հունտերը ոչ միայն չը ...րցան, այլեւ արմատ կապեցին, ...րտադրելով ծաղիկ ու պտուղ...

Բոլորի պէս, հասարակ ու հողեղէն էր Գէորգը, բայց զատուեցաւ ...սարակ մահկանացուներէն ու աչ...ք զարկաւ ո՛չ թէ Սողոյի պէս, իր ...նեղ հասակովը, այլ իր անեղ հոգիովը...

Միշտ այսպէս է. այս երկրի ...րայ գեղեցիկ երկ մը թողնելու համար, «մեծ նիւթ»ի եւ «գեղեցիկ ձեւեր»ու պէտք չկայ, անհրաժեշտ է Գէորգի պէս կարճահասակ նիւթ, ձեւեր, բայց կարկառուն սէր ու թեկնեղ հոգի ունենալ...

Նա կարող էր հստիլ իր հայրենի Մշտինկ գիւղին մէջ, հլութեամբ իր հարկը վճարել մի բռնակալ իշխանութեան, գլուխը խոնարհել վաւերական նկատուած կանոններու, եթէ սիրահարուած լինէր ինքն իր վրայ:

Բայց նա սիրահարուած էր ուրիշներու վրայ, բայց նա սիրահարուած էր ազատութեան վրայ, բոլոր ճշմարիտ սիրահարներու նման, մոռնալով ինքզինքը...

Սակայն մոռնալով ինքզինքը, նա բնաւ չը մոլորեցաւ, ազատութեան տանող անտառներու եւ արահետներու մէջ, որովհետեւ արդարութիւնը կ'առաջնորդէր զինք...

Նա արդարութեան վրայ շատ աւելի վստահութիւն կը տածէր, քան իր հարազատներուն... Այս պատճառով էր որ նա դաշոյնի տակ խողխողեց իր հօրեղբայրը, որովհետեւ վերջինս արհամարհած էր արդարութիւնը...

Բոլոր մարդոց պէս ցանկալի իրականացումներու տենչն ունէր, առանց սակայն ցանկալի հնարաւորութիւններու... բայց շատերէն տարբերուեցաւ անով՝ որ իր բոլոր հնարաւորութիւնները զոհաբերեց ցանկալի իրականացումներու իր տենչին...

Նա, որ խուսափեցաւ, ժլատ եղաւ կեանքի վայելքներու համար վատնելու մէջ, ինքզինքը շռայլեց երբ վտանգն ու մահը ներկայացան...

Այդ պատճառով է որ ժողովուրդը բնաւ չը հաւատաց թէ վտանգը կարող է վնասել զայն, ու մահը պիտի խափանէ իր գործը...

Եւ ճշմարիտ է ժողովուրդը, որովհետեւ տարբեր տարազներով, տարբեր անուններով, տարբեր ուղղութիւններու վրայ անակնկալ կերպով կը յայտնուի ան, ռազմիկ Գէորգը, հարուածելու համար անարդարութիւնը, եւ յարդարելու համար արդարութեան ու ազատութեան ուղին...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

...թուղթ մը, ուր երկու աղաներու ա...նուններ գրուած էր. ցոյց տուաւ թէ ...անաւասիկ այդ աղաներն ալ կ'ու...զեն գիս տեսնել, յարմարութեան ...կը նայիմ:

Այդ աղաներէն մէկը Ղասըմ բէ...կի փեսայ Ահմէտ բէկն էր, եւ միւսն ...ալ Համիտէ ալայիի գլխաւոր, Իսա ...աղան, որոնց հետ բնաւ դեռ Գէորգ ...յարաբերութիւն չունէր:

Ղասըմ բէկը հետաքրքրուեցաւ ...ճանչնալու թէ Գէորգ ո՞ր աղաներու ...հետ է տեսնուած: Գէորգ ըսաւ, — ...Բէ՛կ, ես իմ տեսնուած աղաներու ...անունը քեզի չեմ ըսեր: Եթէ անոնց ...անունները քեզի ըսեմ, ուրեմն քու ...անունդ ալ պէտք է անոնց ըսեմ: Եւ ...եթէ վաղը ձեզմէ մի մատնիչ ելնէ, ...ուրեմն այդ աղաները բոլորն ալ ...պիտի ցոյց տայ ու ձերբակալուին: ...Հարկ չկայ անոնց անունները քեզի ...ըսելու, ոչ ալ քու անունը անոնց, ...մինչեւ մէկ երկու տարի, որ ես լաւ ...փորձեմ թէ, դուք հաստատ սրտով ...իմ բարեկամներն էք: Այն ժամանակ ...դիրար կը հասկնանք,

Ղասըմ բէկը այդ առաջարկէն ...գոհ մնալով, մէկէն ոտքի ելաւ եւ ...ըսաւ.— «Պ. Գէորգ, բերէք ձեր ին...կիլը որ երդում ընեմ. ես ձեր հա...րազատ փոքր եղբայրն եմ, եւ իմ ...եղբայրս Նիօ բէկէն կ'անցնիմ, ու ...ձեզմէ չեմ անցնիր. ձեր ամէն ր...աւերները կ'ընդունիմ»:

Գէորգը Աւետարան բերելու հարկ ...չտեսաւ, եւ ըսաւ, — Տղամարդու ...պատիւ խօսքը ամէն բանէն բարձր է:

Ու Գէորգ ձեռք տուաւ Ղասըմին, ...ըսելով, — ահաւասիկ մեր եղբայրու...թիւնը: Այս ձեռքերը վկայ են:

Այսպէս եղաւ Գէորգի եւ Ղասըմ ...բէկի դաշինքը:

ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(Շար.)

ԳէՈՐԳԻ համար կռիւը խաղալիք էր: Շատ անգամ ինքը ամէնէն առաջ կը նետուէր կռուի առաջին դիրքերուն մէջ: Իր ամբողջ կեանքը համակ զոհողութիւն, նկարագիր, բարոյական բարձր ըմբռնում եւ զոհողութիւն էր:

Գէորգի «պանդխտութիւնը» մինչեւ Խնուս, մինչեւ Ներքին դաշտը եւ մինչեւ Վան հասած էր:

Բոլորին կողմէ ալ անխտիր սիրուած որ Գէորգը:

Սմբատ

ԴԻՐՔԷՎԱՆՔԻ ԿՌԻՒԸ

— :-: —

Փոքրիկ տղայ էի, օր մը, աչքերովս տեսայ թէ ի՛նչպէս Գէորգ Չաւուշ Դիրքէվանք գիւղի կռուին հասաւ օգնութեան իր ընկերներուն:

Մենք այդ տարին Բերդակ գիւղի մօտ, վանքի այգիի երեսն առած էինք: Գէորգի սուրհանդակ Բերդակցի Մանուկը եկաւ հօրս քով եւ ըսաւ. — Ինձ Գէորգ ուղարկեց. այս երեկոյ, ժամը 8ին Գէորգ անպայման հոս կուգայ, սպասեցէք իրեն:

Մանուկը վերադարձաւ: Թուրք զապտիեաները գիւղի մէջն էին: Մայրս գիւղին ճամբան կը նայէր; Ժամը ճիշտ 8ին Գէորգ երեւցաւ: Հայրս գնաց առաջը, առաւ եկաւ: Մտան հնձան. ինձ կանգնեցուցին դուռը. եթէ զապտիեաներն երեւնան, իրենց լուր տամ:

Գէորգ ժամադրուած էր այդ իրիկունիր ընկերներուն, որոնք մեր այգին պիտի գային: Անոնք ուշացան: Գէորգ ելաւ դուրս, ականջը դրաւ գետին, ձայն առնելու համար: Մէկէն ցատկեց ու ըսաւ.— Հրաձայնի ձայն կուգայ: Հայրս ըսաւ.— Ծառերու թուփերու ձայն է:

Գէորգ նորէն պառկեցաւ գետին, նորէն ձայն առաւ: — Տղաք անպայման թուրք զօրքի հետ դէպքի բռնուեցան. ես պիտի մեկնիմ: Այս գիշեր նորէն ինձ սպասեցէք: Համբուրուեցաւ մեզի հետ եւ գնաց: Եթէ ձին քշէին եւեւէն, չպիտի հասնէին:

Դիրքէվանք գիւղէն տղաքներ կ'ելլեն, թուրք զօրքի պահակին կը հանդիպին, կռիւը կը սկսի եւ կը տաքնայ: Տղաները կ'ուզեն հեռանալ, չեն կրնար. զօրքի շունը տեղերնին կը յայտնէ: Տղաներու փամփուշտները հատնելու վրայ է. կը յուսահատուին: Կ'ուզեն անձնասպան ըլլալ, ու ողջ չյանձնուիլ:

Գէորգ Չաւուշ կը հասնի: Ոչ ոք լուր ունի: Կը մտնէ Չաղացի առուի մէջ, որ լեցուն է ջրով, ու կը կրակէ թուրքերու թիկունքին: Զօրքերը կը զարմանան: Փոխանակ ֆէտայիներուն վրայ կրակելու, իրենց զօրքին վրայ կը կրակեն: Թուրքի սպան կը պոռայ, կարծելով թէ թուրք զինուոր մըն է.— Սխալ կը կրակես: Այդ միջոցին Գէորգ գնդակ մը կը զարնէ շան ճիշտ բերանին: Շունը կը սատկի: Երբ շան ձայն կտրի, Գէորգի ընկերները կ'ըսեն. — Գըներքէ Գէորգն է, հասած է օգնութեան: Գէորգ սպան ալ կը զարնէ, ու կը պոռայ, — Գէորգ Չաւուշն եմ, «թէսլիմ օլըն»: Զօրքեր փախուստի ճամբան կը բռնեն: Գէորգ կը միանայ ընկերներուն: Կռիւը կը դադրի:

Ոտքի ձայն առինք: Գէորգ իր ընկերներով եկաւ: Հագուստները ամբողջովին ջուր էր: Քիչ հանգստանալէն յետոյ ընկերները ճամբու դրաւ իրենց որոշած տեղը, ինքը մնաց: Նափուռնճէ առաւ վրան, զէնքը դրաւ ոտքերուն մէջ, ծառին տակ պառկեցաւ: Ըսաւ, եթէ եկող ըլլայ, ինձ յայտնեցէք:

Ես կանգնեցայ պահակ: Երկու ժամ չանցած, ոտքի ձայն լսեցի: Տեսնեմ որ դէմի արտերուն մէջէն երեք ձիաւոր կուգայ: Շուտ հայրիկիս լուր տուի: Ան ալ Գէորգին լուր տուաւ:

Գէորգ քնած տեղէն ցատկեց, ըսաւ. — Ո՞ւր են: Ցոյց տուինք, տեսաւ: Հայրս ըսաւ Գէորգին որ երթայ: Ան չընդունեց.—Ձեզի չեմ ձգեր հեռանար. կը մտնեմ այգիի մէջ, եթէ ձեզ կը նեղացնեն, կը յարձակիմ վրանին: Հայրս եւ Գէորգ մըտան այգին եւ պահուըտեցան: Մնացինք, ես ու մայրս:

Երեք ձիաւորներն եկան, զինուած, Քիւրտի քոլօզ գլուխնին, փուշին փաթթուած, սուրմայ շալվար, ապայ վրանին: Քիւրտերէն խօսեցին եւ «բարի երեկոյ ձեզ» ըսին: Բարեւ առինք: — Գէորգ Չաւուշ այս տեղն է, ցոյց տուէք:

Մայրս ըսաւ.— Մենք Գէորգ Չաւուշ չենք ճանչնար: Շատ սպառնալիքներ ըրին, բայց մենք երդում ըրինք որ չենք ճանչնար: Անոնցմէ մէկը դարձաւ եւ հայերէն ըսաւ: Աման մայրիկ մեռանք անօթութենէն: Ձիերէն վար իջան: Ինծի ըսին, կանչէ Գէորգը թող գայ: Ըսի թէ չեմ գիտեր թէ Գէորգը ուր է: Բայց անոնցմէ մէկը ըսաւ.— Ծառի տակ կանգնիր եւ պոռայ,—Գէորգ եկո՛ւր, Իսօն եկեր է, քեզ կը կանչէ: Պոռացի, Գէորգ եկո՛ւր, Իսօն քեզ կը կանչէ: Ոչ մի ձայն: Մտայ ներս ըսի, ձայն չկայ: Այն ատեն մէկը ցատկեց տեղէն դուրս,—Գէո՛րգ, Իսօն եմ, եկուր: Ոչ մի պատասխան: Երբ որ ըսաւ, Գէորգէ կ'ըսք, Կորիւնն եմ, եկուր, խաղողի թուփերը սկսան ձայն հանել: Զէնքը ձեռին, Գէորգն այցեւմի պէս ցատկելով եկաւ. փաթթուեցան իրարու եւ համբուրուեցան:

Գէորգ եւ Կորիւնն էին,— Տարօնի երկու առիւծները:

ԼՈՐԻՍ ՊՈՂՈՅԵԱՆ

ԳէՈՐԳ ընդամէնը 35 տարի ապրեցաւ, բայց որքան հարուստ եղաւ անոր կեանքը, — ֆէտայի, տէռօրիստ, կազմակերպիչ ու ղեկավար: Իր կարճ կեանքի ընթացքին ան կատարեց այնպիսի գործեր, որոնք դեռ երկար ժամանակ պիտի մնան ներշնչման կենդանի աղբիւրը գալիք սերունդներու:

Մ. Օզանեան

ՍԱՍՆՈՅ ՀԵՐՈՍԸ

— :-: —

Մանուկ էի երբ զգացի Թուրքին եւ Քիւրտին վախը: Մայրերը յաճախ կը սաստէին իրենց մանուկները. «Սպասէ, հիմա Քիւրտը կուգայ, քեզ Քիւրտին պիտի տամ»: Երախաները սարսափեցնելու համար՝ այդքան բաւական էր: Մեր մանուկ միտքը Քիւրտի երկիւղին տակ կը ցնցուէր, ակամայ տեղի կուտայինք եւ կը լռէինք:

Քիւրտին վախի ազդեցութեան տակ հասակ նետեցինք ու ենթարկուեցանք դաժան ու անողոք հարուածներուն: Ժողովուրդի մէկ մասը ցուպը ձեռքը ինկաւ դռնէ դուռ, դարիպ օտար աշխարհ:

Վերջապէս, եղաւ անկարելին: Օր մըն ալ արեան ովկիանոսի դառնացած ալիքներէն ծնունդ առին շարք մը քաջեր, որոնց ամէնէն յանդուգն ու խիզախը Սասնոյ Մքտինք գիւղացի կարճուկ Գէորգն էր:

Բնական ընդունակութիւնը շուտով ի յայտ բերաւ իր սկզբնական հաւատքով խռովութեան մէջ: Առաջին օրէն մարզուած ու փորձուած մարտիկի մը տպաւորութիւնը կը թողուր ամէնուն վրայ: Անոր վճիռը անբեկրայ եւ անողոք. չարագործները առանց վարանումի կը հարուածէր:

Անունը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ բովանդակ Տարօնի աշխարհը՝ լեղապատառ ընելով Թուրքն եւ Քիւրտն: Քաջը դադար չունէր, կը սուրար ու կը սաւառնէր լեռ ու դաշտ, պատուար հանդիսանալով բռնութեան չարիքներուն:

Տարօնի աշխարհը իր քաջարի մարտիկներով ծառացաւ ոսոխին դէմ. նոյնքան եւ աւելի երկիւղ ազդելով քիւրտ մեծ եւ պզտիկ լաճերուն: Գէորգ անունը միայն բաւական էր մղոններով հեռու Քիւրտը սարսափեցնելու: Աներեւոյթ ուժ մըն էր, կամ եթէ կ'ուզէք, ժողովուրդի կոչումով, գերբնական էակ մը՝ որ անթիւ անգամ կռուի մէջ մտաւ: Շատ անգամ իր դամբանականը կարդացին բայց մեռած Գէորգը յարութիւն կ'առնէր երկրի այն մասին վրայ ուր Թուրքը ու Քիւրտը զինուած՝ կը յարձակէին անզէն Հայու ինչքի, պատուի եւ կեանքի վրայ:

Հերոսը ամբողջ քսան տարի զոհաբերուեցաւ ազատութեան փշոտ ճանապարհի վրայ ու այդ արիւնոտ թուականներուն, նոյն իսկ իր փախստական վիճակին մէջ, իշխեց ու սարսուռ ազդեց հայ դաւաճան եւ տաճիկ չարագործները անխնայ եւ անխտիր պատժեց, շատ անգամ վայրագ բռնութեան ալիքը իր հունին մէջ խեղդեց, ամէն վտանգ աչք առաւ, կուրծք տուաւ Թուրքին ու գնդակին, անշեղ մէկ սկզբունք ընտրելով զոհուիլ ճնշուած ու տառապած հայ ժողովուրդի բարիքին համար: Անուն տուաւ, իր անվախ հերոսութեամբ հռչակ հանեց, հինգ տարեկան մանուկ իր անուան վրայ յօրինուած երգը վկայ: Թշնամին երկիւղէն սարսափահար՝ զայն աներեւոյթ ոգի մը նկատեց, գերբնական ուժ, կամ աստուածային զօրութեամբ զրահապատ համարեց: Հազար ու մէկ քաջագործութեան շարքին շատ մըն ալ առասպելներ հիւսեցին քաջին անուան շուրջ: Նման հերոսութիւններով լի է Տարօն-Տուրուբերանի պատմական աշխարհը, հայութեան օրրանը:

Յարգանք բոլորիդ յիշատակին, անմոռանալի հերոսներ, ձեր դաշաբերուած ու նուիրագործուած յիշատակները անթառամ պիտի մնան եկող ու գացող հայ սերունդին քով, ու ձեր դիւցազներգը անվարան ու յաւէտ պիտի թոթռայ Հայու շրթունքին:

Փ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒԸ

Սուլուխի կռիւը սկսաւ կէսօրին եւ տեւեց մինչեւ մութը կոխելը:

Գէորգը սպաննուեցաւ երկրորդ յարձակողականի ժամանակ, երբ կռիւը գիւղի մէջ գիրկընդխառն բնոյթ մը ստացած էր:

Այդ կռուին սպաննուեցաւ սպղանաց աննման Գալէն եւ կտրիճ Յակոբ: Ֆէտայիներէն վիրաւորուեցան ութ հոգի, որոնց կարգին էր Ռուբէնը:

Ֆէտայիները համբուրեցին անշնչացած Գալէն եւ անոր դիակը նետեցին Եփրատին մէջ, որպէս զի Թուրքերուն ձեռքը չանցնի:

Թուրք զօրքերէն սպաննուեցան 120 հոգի: Վիրաւորները մնացին անյայտ: Սպաննուեցաւ հրամանատար յայտնի Քօսա բինբաշին եւ շատ մը սպաներ:

Հայ կռուողները այդ կռուին վառեցին մօտ 40,000 փամփուշտ:

Գէորգի կինը Եղսօն եւ տղան փոքրիկն Վարդգէսը երբ 1907ին Պարսկաստան կ'ուզէին անցնիլ, Վարդգէսը մեռաւ ճանապարհին: Եղսօն վերադարձաւ երկիր եւ 1915ի եղեռնին զոհ գնաց:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

...դիրքէն դուրս ելլել ու նշան բռնել. ...ակէ զատ ողջը մեռածէն դժուար էր ...զանազանել. ոմանք մեռած ձեւանալով յանկարծ ոտքի կը կանգնէին ու ...կը կրակէին մեր վրայ: Անոնցմէ ոմանք սողոսկեցան ու մտան պատերու ...տակ, իսկ մեծ մասը մնաց պառկած: ...կէս ժամի չափ տեւեց այս կռիւը. ...մեզմէ ոչ ոք վնասուած չէր. իսկ թշնամին թողուցած էր 90—100 դիակներ: Այժմ ան փորձ կ'ընէր 1000 քայլ ...հեռուէն ինքզինքը կարգի բերել ու ...նորէն յարձակիլ:

Որքան որ ճնշիչ էր կռուի նախերգանքը, այնքան ալ թեթեւ ու բերկրալի է կռուի արդիւնքը տեսնել:

Ժամը 11 է. լուռ է. ահարկու լռութիւն: Կը տեսնենք թշնամին կը բաժնուի երեք մասերու, մէկ մասը կը յառաջանայ խճուղիի երկու կողմեր փոսերուն միջով, մէկ մասը կ'ուղղուի աջ եւ բաց դաշտի մէջ շղթայ կը կազմէ. երրորդ մասը այս երկուքի միջնեղ աւելի խիտ շարքերով ու դանդաղ կը յառաջանայ:

Փողերը կը հնչեն. բոլորը կը սկսին կրակել մեր վրայ. Սողոմ – Գոմոր. ոմանք կը վազեն, ոմանք կը քալեն, ոմանք կը պառկին ու նորէն կ'ելլեն եւ կրակելով առաջ կը վազեն: Տարօրինակ ձայներ կը լսենք, բոցավառ օ...դի վրայ ալ լեցնելու հետեւանքով ...առաջ եկած ձայներու նման ճարճատումներ, կամ սուլոցի նման մնկոցներ: Հաճելի չեն այս ձայները, բայց ...կը վարժուի երբ նեղը իյնայ: Մենք ալ հանգիստ չենք. նոյն իսկ Սէյտօն ու Գալէն մեքենայ են դարձած եւ բոլորս ալ արագ արագ հրացանները կը պարպենք դէպ ի թշնամին: Հատ հատ նշան կը բռնենք ու կը խփենք. մին կը պոռայ՝ գլխարկին ...րկ, միւսը՝ աջ կողմը, եւն. մին կը ...հայհոյէ, միւսը սիրտ կուտայ. եւ այս բարելոնական խառնակութեան մէջ ամէն մէկ ճիչ, ամէն մէկ խօսք յստակ կ'ըմբռնուի: Գիտակցութիւնը, սրատեսութիւնը, լռութիւնը, եւ նոյն իսկ հոտառութիւնը գերազոյն աստիճանի կը հասնին:

Հակառակ մեր լարուածութեան ու տենդագին ջանքերուն՝ կարծես թէ անկարող դարձած ենք. թշնամին կուգայ ու կուգայ. ահա լեցուած է գերեզմանոցը, ահա միւս կողմէն հասած է մեր դիրքերուն առջեւ: Կը տեսնենք որ գերեզմանոցէն, Գէորգի դիրքէն հազիւ 100 քայլ հեռու, դուրս կ'ելլեն ու կը վազեն դէպ ի գիւղը, բայց այդ կողմը նայելու հնարք չունինք: Մեզմէ 50 քայլ հեռու լեցուած է զօրքը եւ կը լսենք անոնց ձայները՝ «հա պապամ, հա պապամ, տէ վուրըն, տէ վուրըն»: Ահա փոսերէն դուրս կը ցատկեն ու կը վազեն դէպ ի մեզ: Հրացանները մէկ կողմ դրած ենք ու կը գործեն տասնոցները. յարձակողները նորէն ետ կ'ընկրկին. մէկ մասը սակայն մեր աջ թեւը կը մտնէ ու գիւղի մարագներն ու տանիքները դիրք կը բռնէ. սոնք կ'իյնան մեր եւ եկեղեցւոյ դիրքին միջեւ, ուրկէ Շէնըկի Ղադար նեղը կը լծէ զանոնք ու մեր թիկունքը կ'ապահովէ:

Կարծես մեր դէմը եւ աջ կողմը անվտանգ է դարձած. կը նայինք դէպ ի ձախ ու դէպ ի ետեւ. այնտեղէն հրացանները մեր վրայ կ'ուղղուին. կը կանչենք Գէորգը օգնութեան. պատասխանի փոխարէն կը լսենք՝ «թէսլիմ, թէսլիմ»: Գերեզմանոցէն արշաւողները բռնած են Գէորգի դիրքը: Կորսուած ենք կարծես, շրջապատուած խոպանի մէջ. բայց յոյս ունինք թէ Գէորգ դիրքը փոխած է ու շուտով կուգայ մեր թիկունքը մաքրելու: Այս յոյսով շրջան կը կազմենք ու կատաղաբար կը կռուինք: «Էլօ, կ'ըսեմ Յըրօնքի Էլօին, մենք պիտի յաղթենք թէ որ Գէորգի դիրքը ետ առնուի. Գէորգին սաս թող հուջում անի, թէ որ Գէորգը մեռած է, դու հուջում արա եւ մեր թիկունքը մաքրէ թշնամուց»: «Հա վալլահ կ'անեմ», կ'ըսէ այդ առիւծը: Հրացան ու տասնոց կը դարձնենք դէպ ի Էլօի գնալիք ճամբան: Էլօ կատուի թռիչքով ինքզինք կը ձգէ թշնամիին ոտքերուն տակ, պատերու տակ. թշնամիին համար դժուար էր վերէն վար խփել. բայց հրաշք պիտի ըլլար եթէ Էլօն կարողանար ողջ հասնիլ գիւղին մէջտեղ, ուր հաւաքուած էին մեր ընկերները եւ գիւղացիները: «Էլօն էլ գնաց», մռմռաց Մուքօն. բայց ան կը սխալէր, Էլօն ազդրէն թեթեւ վէրք մը առնելով հասած էր գիւղամէջ:

Ծանր էր մեր վիճակը. մեր վրայ կը կրակեն չորս կողմէ ոչ թէ հեռուէն, այլ մի քանի քայլի վրայ: «Զարկէ՛ք, շուտ զարկէ՛ք, տօ դիրքը մըտան», կ'ըսէր սառնարիւն Սէյտօն, եւ իրօք քիչ մնար պատի կողքէն թշնամիի ձեռք մը բռնէր Մխիկի հրացանի փողը, իսկ պատի վրայէն քանի մը գլուխ պաշըլղաւորներ հրացանները կը կախեն մեր վրայ, տասնոցները կ'ուղղենք վեր եւ պաշըլղաւոր չաւուշ մը ճակատէն վիրաւոր կ'իյնայ մեր մէջ: Պատի միւս կողմէն կը հայհոյեն, թէսլիմ կը պոռան, մենք ալ կը փոխադարձենք: Մեր վերջն է կարծես:

Բայց ահա հրաշք է կը կատարուի. կը լսուի Էլօի ձայնը. Հըրպօն ու Տիգրան մեզ կը կանչեն՝ թշնամիին մէջ խառնակում է, մեր պատի տակի սակեարներու ձայնը լռած է. բան մը կը կատարուի անպատճառ: Այո՛, եղածը Էլօի հուջումն է, յարձակում կայ Քիւչիւքի տունը (Գէորգի դիրքը) ետ առնելու. մենք ալ մեր դիրքէն կ'ուժեղացնենք կրակը: Թշնամին կը քաշուի դաշտ արտերու խառերուն մէջ սողոսկելով ու հասնելով գերեզմանոց: «Վալլահ փուրձանքից ազատուանք, բայց Գէորգ մեռած է», շշնջաց Սէյտօ Պօղոս: Ան փորձառու էր, գիտէր որ Գէորգ առանց մեռնելու չէր յանձներ Քիւչիւքի տան դիրքը:

Երբ գերեզմանոցէն զօրքը կը յառաջանայ, Գէորգի կողքին երկու աչքերէն վիրաւոր կ'իյնայ Գալէն, կը կուրանայ ու մահամերձ կը դառնայ. Գէորգ կը պատուիրէ Գալէն իջեցնել տանիքէն վար տան մէջ ու ինք կը շարունակէ դիմադրութիւնը նոր ուժերով ուժեղացնելով դիրքը. բայց երբ արագ հրացանաձգութեան պատճառով հրացանի սուրման կ'ամրանայ եւ Գէորգ կը ջանայ ուղղել զայն, կը վիրաւորուի ձախ ծնկի տակէն գնդակը անցնելով աջ թիկունքի տակը: Գէորգ կ'ըսէ մնացողներուն. «Ես կ'իջնեմ Գալէի մօտ, դուք դիրքը ամուր պահեցէք»: Փորսող տալով կ'իջնէ վար տանիքէն, կը մտնէ տուն եւ կխամեռ Գալէի կողքին կը նստի: Բայց շուտով յուսախաբ կ'ըլլայ. կէս ժամէն տանիքը կը գրաւեն զօրքերը, մեր կռուողները կը նահանջեն փողոց եւ դիմացի տանիքները դիրք կը բռնեն: Այժմ Գէորգի գլխին, տանիքի վրայ զօրքն է. ինչ կը զգար Գէորգ այդ պահուն՝ իրեն հետ տարաւ. ան կը քաշուի գոմի մութ անկիւնը, ուր ջրհոր կար, կը նստի ջրհորի կողքին, երեւի մէջը նետուելու, երբ զօրքը ներս մտնէ: Այդպէս կը մնայ, մինչեւ որ Էլօն կը հասնի, սիրտ կուտայ տղաներուն եւ հուջում տալով նորէն կը գրաւէ Քիւչիւքի դիրքը:

Քիւչիւքի տանիքի տակն էր վիրաւոր Գէորգ Չաւուշը, երեւի կ'ուրախանար որ մերոնք գրաւած են դիրքը, բայց ուժ չունէր դուրս գալու, ոչ ալ Էլօն ու ընկերները ժամանակ ունէին իջնել տեսնելու Գէորգի հալը:

Կը մօտենամ Գէորգին վիճակը հասկնալու. Մշեցի Ռուբէն կը հասկցնէ ինձ, որ դեռ ողջ է եւ կը հասկնայ ամէն ինչ. սիրտ տալու համար ըսի Ռուբէնին. «Վէրքը թեթեւ է, մէկ շաբաթէն պիտի լաւանայ: «Գէորգ, ազատուած ենք»: Անընդհատ կը համբուրէի զինք: Ան գլխի ինկաւ, նուաղած ձայնով կրցաւ ըսել. «Դո՞ւ ես, լմնցած է, Ջանօրկի մը համար խումբը մի՛ վտանգէր, անցէք գացէք. Եղսօն եւ Վարդգէս քեզ ամանաթ...»: Ժամանակը թանկ էր, պէտք էր շտապել. Գէորգի կամքին հակառակ շալկեցինք զինք եւ առաջ շարժուեցինք:

Կը հասնինք Ղաչղալթաղ գիւղի տակը, որտեղ եղէգնուտ է. գիւղացիներուն կը հրամայեմ ցրուիլ. ով ուր կ'ուզէ թող երթայ ապաստանի: Միայն զինեալները կը պահեմ մօտս: Ամբողջն ալ ցրուեցան, կիներ ու երախաներ Ղաչղալթաղ գիւղը գացին, իսկ տղամարդիկ լողալով գետը կ'անցնէին: Մենք մնացած ենք միայն 22 հոգի կխամեռ Գէորգի հետ միասին...

Գէորգը թողինք եղէգնուտներու մէջ, որպէս զի քալակով անցնեն Եփրատի աջ ափը. քալակը կ'ուշանայ, պահապան Մեսրոպ կը շտապէ գիւղ քալակ բերելու. այդ ժամանակ Սաղօ եւ Զըռօ, տեսնելով որ զօրքը կը շարժուի դէպ ի Ղաչղալթաղ, Թաքստոցը կը փոխեն եւ կը մտնեն աւելի խոր եղէգնուտներու մէջ: Մեսրոպ կը վերադառնայ, բայց չի գտներ տղաքը եւ յուսահատ Ղաչղալթաղ կ'երթայ: Արեւը կը ծագի, Գէորգ հոգին կ'աւանդէ: Կէս օրէն յետոյ զօրքը կը ձերբակալէ կին մը, որ նոյնպէս պահուած է եղեր եղէգնուտներու մէջ. անկէ կ'իմանայ Գէորգի մահուան մասին, կը խուզարկէ եղէգնուտը եւ կը գտնէ Սաղօն, Զըռօն եւ Գէորգի դիակը: Գէորգ յենուած է եղեր խուրձ մը եղէգի վըրայ, մէկ բռի մէջ պինդ բռնած հօգեվարքի ատեն պոկած եղէգները. երեւի տանջանքով է մեռեր:

Զօրքը չի անարգեր Գէորգի դիակը, ընդհակառակն, կը դնէ սայլը եւ կը տանի քաղաք: Ինչպէս կը պատմեն, զօրքը, պաշտօնական շրջանակները եւ ժողովուրդը պատկառանքով կուգան տեսնելու հերոսին դիակը: Սպանման մասին արձանագրութիւն կը կազմեն, կը լուացնեն դիակը եւ կը յանձնեն Առաջնորդարանին, որ վախով եւ սուգով կը թաղէ Մշոյ Կողութաղի գերեզմանոցը, Գուրգէնի, Տիգրանի, Ռուբէնի եւն. մօտ: Գէորգ բախտաւոր էր շատերէն, զէթ իր դիակը պատուի եւ յարգանքի արժանացաւ:

ՌՈՒԲԷՆ

Քաղուած «Հայրենիք» Ամսագրի 1926 թուի Դեկտ.ի համարէն

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԳԷՈՐԳԻ ՄԱՍԻՆ

Գէորգը գիտէր կռուել, կառավարել, հրահանգել, դիրքեր նշանակել եւ ռազմական խնդիրներ լուծել, բայց ցուցամոլութիւն չէր սիրում:

Գէորգին ես տեսայ Սասնոյ կռուից յետոյ Ախլաթում: Նա լաւ կռիւ մըն էլ ունեցաւ Նէմրութի եւ Գրգուռի լանջերում գտնուած Շամիրամ գիւղում: Այս՝ նրա հարիւրաւոր կռիւներից մէկն էր:

Գէորգ Չաւուշը առաջնակարգ խմբապետներից ամենանշանաւորն էր: Ծնուած ու մեծցած Սասունի մէջ: Գիտէր լեռներն ու ձորերը. գիտէր անառիկ ու անմատչելի վայրերը: Դրա համար նրա ամէն մի հրահանգը մեծ նշանակութիւն ունէր կռուող ֆէտայիներուն եւ ժողովուրդի համար: Մեր պատմութիւնը նրա մասին ժլատ է եղած:

ՍԵՊՈՒՀ

ՊԱՐՏՔԵՐԸ.— Սըր Ուալթըր Լէյթընի կողմէ պատրաստուած տախտակը կը ճշդէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ բաղդատական պարտքերու քանակը՝ մարդու հաշուով.— 12 միլիառ Գերմանիոյ համար, 51 միլիառ Ֆրանսայի, 130 միլիառ Անգլիոյ համար:

Հուվըրի յետաձգումը՝ ֆրանսական ելեւմուտքին պատճառեց 1800 միլիոն ֆրանքի բաց մը, զոր պէտք է փակենք խիստ միջոցներով:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ.— Գերմանական երկաթուղիներու վրայ դրուած պարտքը 660 միլիոն մարք՝ հատուցումներու գլուխէն, չափազանց չէ: Եթէ հատուցումները ջնջուէին, գերման երկաթուղիներու պարտքը պիտի իջնար 10 միլիառ ֆրանքի, մինչ ֆրանսականը պիտի մնայ 65 միլիառ, իսկ անգլիականը 100 միլիառ: Այս կացութիւնը թոյլ պիտի տար Գերմանիոյ փոխադրութեան ծախքերը նուազեցնել նշանակելի կերպով:

«Հատուցումներու հարցը եւրոպական տնտեսութեան հարցն իսկ է: Գերմանիա ինքն իսկ չպիտի կրնար տոկալ տագնապին որ պիտի ստեղծուէր անոր շուրջ: Վստահ ենք թէ հատուցումներու ջնջումը արդար լուծումը չպիտի ըլլայ Լօզանի մէջ տրուած հարցին: Պարտքերը եւ հատուցումները տարր մըն են անշուշտ, բայց մէկ տարրը Եւրոպայի եւ տիեզերքի տնտեսական տագնապին: Պէտք է զայն դարմանել ո՛չ թէ պարզապէս բեռը փոխադրելով մէկ երկրէն ուրիշ երկիր, այլ նիզերու գործակցութեամբ, որուն, առանց վերապահութեան կը տրամադրուի Ֆրանսա:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀի

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ, 26 rue Troyon, Sèvres.

Տոմսերու գիներ՝ 10, 20, 30 ֆրանք

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի մեծ համերգին

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ — Salle Gaveauի ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապսըզեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford(Gard.Franceի) խուլ-համրերու դպրոցը (Institut Sourd-Muets) Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Mr. Soghomon Kitabsizian, Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

— Կը փնտռուի Կիւրլէցի (Պրուսա) Մարիամ Փօյաճեան, հօր անունն Նիկողոս (մեռած) մօր անունը՝ Մարգարիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքոյրները Սողոմէն եւ Թագուհի: Մարիամ յանձնուած էր իր մեծ մօր Մարթայի խնամքին: 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ Թագուհիի հետ աքսորուած են Նիսիպին, ուր գինքը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգարիտ, Փօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի հիւանդութ. տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulème, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

ՎԱՐՁՈՒ Է քաղաքին կեդրոնը, պարապ խանութ մը, սենեակով եւ միասին: Ամէն տեսակ առեւտուրի յարմար: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, գիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել սեփականատիրոջ Պ. ՄԵԼԻՔՇԱՀԵԱՆԻ, 6, rue de la Fare, Marseille.

ՆԷՕՅԷՒ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնիի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս): Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63: Փափաքողներու կը ղրկուի չէնքին պատկերազարդ գրքոյկը:

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni

Գործակալութիւն «Opéra»

Տնօր. ՏՈՐՖՄԱՆ

18 Chaussée d'Antin, փարիզ (9)

Հեռ. Provence 82—48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ շահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Մենփոնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ (40 ՀՈԳԻ)

Պատուոյ Նախագահ՝ Mr. EDOUARD HERRIOT, վարչապետ

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ (երգ), Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire)

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ), Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէռէ, Վէպէռէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. ֆասօն ալ կը կարէ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլթրաշիկ դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշփածախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս սաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ համաձայնութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար: Երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ: Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado, (մէթրօ Սէն-Տընի)

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle — Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. — մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

Ճաշարան ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulème

S. TOROSSIAN

մէթրօ Ccuronnes եւ Parmentièr

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ճշմարիտ որ չէ: Բայց մտածում եմ, որ խեղճ ծաղիկների համար անտանելի տխուր է լինելու ամբողջ գիշերը ինձ նման մի ձանձրալի էակի կրծքին սանղուած լինելը:

— Վախենամ, որ այս երեկոյ մեզ բոլորիս էլ սաստիկ ձանձրալի լինի: Այդ «զրոյցը» անտանելի ծանր է լինելու:

— Ինչո՞ւ:

— Է՛, Գրասինին ինչ էլ որ սարքում է իրեն պէս ձանձրալի է դուրս գալիս:

— Մի՛ լինիք չար: Լաւ չէ, այդպէս էք ասում ու գնում էք մարդու տունը հիւր:

— Դուք միշտ իրաւացի էք, տիկին: Եթէ այդպէս է՝ ասենք ձանձրալի է լինելու, որովհետեւ հետաքրքիր մարդոց կէսը այնտեղ չեն լինելու:

— Ինչո՞ւ:

— Չգիտեմ: Ոմանք այստեղ չեն. միւսները հիւանդ են, կամ գտնելու են մի որ եւ է ուրիշ պատրւակ խոյս տալու համար: Հաւանօրէն մի կամ երկու դեսպան կը լինի, մի քանի գերմանացի գիտնական այլ եւ սովորական երիներանդ ամբոխը, տուրիստներ, ռուս իշխաններ, գրագէտների կլուբի երեւելիներից ու մի քանի ֆրանսացի սպայ: Եւ կարծեմ ուրիշ ոչ ոք, ի հարկէ չհաշուելով նոր երգիծաբանը. նա երեկոյթի առիթն է լինելու:

— Նոր երգիծաբա՞նը. Րիվարե՞ցը: Բայց չէ՞ որ Գրասինին նրա մասին այնպէս խիստ էր խօսում:

— Այո՛. բայց քանի որ այստեղ է արդէն, եւ խօսակցութեան նիւթ է դառնալու, Գրասինի պիտի ցանկանայ, որ այդ նոր առիւծը ամէնից առաջ իր տանը երեւան գայ: Վստահ եղէք, որ Րիվարէց ոչինչ լսած չլինի Գրասինիի վատ վերաբերմունքի մասին: Ասենք՝ նա ինքն էլ շուտով գլխի կ'ընկնի. անխելք մարդ չէ:

— Ես նոյն իսկ չգիտէի էլ որ եկել է:

— Եկաւ երէկ երեկոյեան: Ա՛յ, եւ թէյը: Ոտքի մի ելնէք, Թողէք, թէյամանը ես կը մօտեցնեմ:

Նա ոչ մի տեղ իրեն այնպէս լաւ չէր զգում, ինչպէս այստեղ այս փոքրիկ հիւրասենեակում: Ջեմմայի բարեկամութիւնը,, իր սեփական հրապոյրի նրա հանգիստ անգիտակցութիւնը, նրա բաց ընկերական վերաբերմունքը ամէնից պայծառ կէտն էր Մարտինիի ոչ այնքան լուսաւոր կեանքում: Հէնց որ թախիծը տիրում էր սրտին, գալիս էր այստեղ իր գործերից յետոյ եւ մեծ մասամբ նստում էր լուռ, ու նայում, թէ ինչպէս Ջեմման բանում էր գլուխը կախած կամ թէյ էր ածում: Ջեմման երբեք չէր հարցնում թէ ի՞նչն էր նրան անախորժութիւն պատճառում եւ երբեք էլ չէր յայտնում իր վշտակցութիւնը բառերով: Բայց Մարտինին միշտ հեռանում էր այդտեղից հանգստացած ու սիրտ առած, զգալով, որ ինչպէս ինքն էր ասում «դեռ երկու շաբաթ էլ կարող էր քաշ գալ»: Ջեմման, առանց ինքը գիտենալու, մարդ հանգստացնելու մի հազուագիւտ շնորհք ունէր: Երկու տարի առաջ, երբ Մարտինիի ամենամօտիկ ընկերները բռնուել էին Կալաբրիայում ու հրացանի բռնուել, նրա միակ նեցուկը Ջեմմայի ամուր հաւատքն էր եղած:

Կիրակի օրերը գալիս էր երբեմն «խօսելու գործի մասին»: Այս դարձուածքով հասկացւում էր այն բոլորը, որ կապ ունէր Մացցինիի կուսակցութեան դրական գործունէութեան հետ, որին պատկանում էին երկուսն էլ: Այն ժամանակ Ջեմման բոլորովին ուրիշ մարդ էր դառնում. սառնարիւն, թափանցող ու տրամաբան, անսովոր կերպով բարեխիղճ եւ բացարձակապէս անկողմնապահ: Նրանք, որոնք միայն իբրեւ քաղաքական գործիչ էին ճանաչում Ջեմմային, համարում էին նրան խիստ կարգապահութեան բովից անցած մի փորձուած դաւադրուհի, որի վրայ կարելի էր վստահանալ, այլ եւ կուսակցութեան քաջ ու ամէն տեսակէտից արժէքաւոր մի անդամ, միայն թէ քիչ զուրկ ջերմութիւնից ու յափշտակութիւնից:

— Նա ծնուած է քաղաքական դեր խաղալու ու արժէ մեզ նման տասներկուսին, բայց միայն այդքան. — ասել էր Գալլին նրա մասին: Իսկ Մարտինիի ճանաչած «տիկին Ջեմման» շատ աւելի մի բարդ էակ էր:

— Ի՞նչ տեսակի մարդ է ձեր նոր երգիծաբանը, — հարցրեց տիկինը մօտենալով պահարանին ու խօսելով Մարտինիի հետ ուսի վրայից: — Ա՛յ, Չեզարէ, ձեզ գարեջաքար ու շաքարած պտուղներ: Ի դէպ, ինչո՞ւ համար յեղափոխականները բոլորն էլ շատ են սիրում քաղցրեղէն:

— Ամէն մարդ էլ սիրում է, միայն ուրիշները պարտք են համարում ծածկեն: Հարցնում էիք նոր երգիծաբանի մասին: Սովորական կանայք ուղղակի յափշտակւում են, իսկ ձեզ նա դուր չի գալու: Մի պաշտօնապէս սրախօս, որ նուաղկոտ տեսքով ոտքի տակ է տալիս աշխարհքը իր գեղեցիկ պալէտաուհուն թեւից քաշ արած:

— Ձեր խօսքը իսկակա՞ն մի պարուհու մասին է, թէ պարզապէս չարացել էք եւ դուք էլ էք ուզում սրախօսէք:

— Աստուած չանէ: Ո՛չ. իսկական պարուհի եւ համարւում է չափազանց էլ գեղեցիկ, ի հարկէ նրանց համար, որոնք պոռոտ գեղեցկութիւնն են սիրում: Ինձ անձամբ դուր չի գալիս: Ռիկարդօն ինչ մի ընչուհի է կարծեմ, կամ այդ տեսակ մի բան, եւ, ինչպէս Րիքարդօն է ասում, Գալիցիայի գաւառական թատրոններից մէկում երգիչ է եղել: Դուրս է գալիս որ Րիվարէց չափ վճռական մարդ է եւ իր բոլոր ծանօթներին ներկայացնում է այդ աղջիկը բոլորովին անփոյթ ու ազատ, կարծես իր ազապ մօրաքոյրը լինի:

— Է՛, ի՞նչ կայ որ. դա մի ազնւութիւն է նրա կողմից, քանի որ մի անգամ վերցրել է հետը:

— Դուք կարող էք խնդրին այդպէս նայել, սիրելի տիկին, բայց հասարակութիւնը նոյն աչքով չի նայում, եւ կարծում եմ, որ շատերի համար անախորժ է ներկայացւիլ մի կնոջ, որ ակնյայտնի կերպով նրա սիրականն է:

— Ինչպէս կարող են իմանալ, քանի որ ինքը չի ասում:

— Շատ է պարզ. ինքներդ էլ կ'ըմբռնէք հէնց որ հանդիպէք: Բայց կարծեմ Գրասինիի տունը բերելու համարձակութիւն չի ունենայ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1932
21 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1911

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎԷ ԺՈՂՈՎ՝ ԴԷՊԻ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Միջազգային դիւանագիտութիւնը կը ջանայ կոտրել ժողով-ներու մրցանիշը: Կ՚երեւի, Ժընեւի Բաբելոնը նեղ սկսեր էր գալ քաղաքական հետաքրքրութեան մարզանքներուն եւ ահա, պէտք տեսան բոլորուելու զինաթափութեան սեղանին շուրջ, իւրաքանչիւրը զինուած տեսակէտի մը անհաշտ յամառութեամբ: Իրարու խաղ երեւան հանելու ճիգերը այս ժողովին մէջ՝ խիկայէս զուարճալի են անոնց համար՝ որ ուրիշ բան չեն սպասեր անկից:

Ու մէկը չվերջացած, մարդկութեան պաշտօնական ու տխուր դէմքերը երբ կը վազեն Ժընեւէն Լօզան, մեծ յոյս մը չէ որ կը ներշնչեն՝ այս անգամ գոնէ, յանգելու դրական արդիւնքի մը:

Այո՛. Լօզան բացուեցաւ լաւատեսութեան բարեյոյս աստղին տակ: Ժողովի տեւողութեան՝ պարտքերու յետաձգման յայտարարութիւնը որ կատարուեցաւ պահանջատէր պետութեանց կողմէ, կրնայ թերեւս, լաւատեսութեան շունչ մը փչել յոգնած հաստատուրներուն վրայ: Բայց հիմնական տարակարծութիւնները կը մնան անխախտ ու անփոփոխ:

Ու դեռ մէկը չվերջացած ու միւսը չսկսած, Անգլիա կ՚առաջարկէ հրաւիրել տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողով մը:

Երեք ժողով — երեք ողբախառն պաւէշտ — շատ է հսկայ բազմութիւններուն համար, որոնք չոր հացի յուսահատ փնտռտուքներուն մէջ, կը մղուին բռունցք սեղմել օրուան իշխանաւորներուն եւ կարգերուն դէմ:

Ամփոփենք կացութիւնը:

Կենսատու ներարկումի փորձ մըն է որ կը կատարուի Ժընեւի Զինաթափութեան ժողովին, որ շատ չանցած, պէտք է արձանագրէ իր սայթաքումը կամ առ առաւելն յաջողութեան սկիզբ մը...

Ցարդ, ամիսներու տքնաջան խորհրդակցութիւնները յանգած են միայն քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի վերացման — սկզբունքով անշուշտ: Ու բաց ի մէկ քանի անկարեւոր կէտերու շուրջ համաձայնութենէ, Զինաթափութեան ընդհանուր յանձնախումբը ոչ մէկ կարեւոր քայլ ունի նշանակելիք: Երկու գլխաւոր տեսակէտներ ֆրանսականն ու գերմանականը կը մնան անհաշտ: Գերմանիա կը շարունակէ պահանջել իրաւունքներու հաւասարութիւն: Իսկ Ֆրանսա, բնակչութեամբ աւելի ուժեղ եւ ներքին կազմակերպութեամբ նոյնքան պատրաստ եւ ընդունակ դրացիի մը կողքին՝ նախ կը մտածէ իր ազգային ապահովութեան վրայ:

Կարելի պիտի ըլլա՞յ ելք մը գտնել: Ու Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն համաձայնութիւնը՝ աշխատանքի եղանակին շուրջ, պիտի նպաստէ՞ լոյսի շաւիղ մը մացնելու թանձր ու մռայլ մթնոլորտին մէջ:

Երկրորդական կէտերու շուրջ՝ ժամանակաւոր համաձայնութիւն: Ու յետոյ, կրկին ժողով: Մինչեւ թերեւս փոթորիկը պոռթկայ անակնկալ ու փոքր անկիւնէ մը, ինչպէս 1914ին:

Գալով Լօզանի, հինգ պահանջատէր պետութեանց յայտարարութիւնը՝ վճարումներու նոր յետաձգման մասին, ճարտար հնարք մըն էր՝ առաջին քայլէն իսկ՝ ժողովը չվիժեցնելու, եւ անոր յետագայ աշխատանքներուն համար ստեղծելու յուսատու եւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը: Գերմանիա որ արդէն չպիտի վճարէր յուլիս 1էն անդին, երբ լրանար Հուվըրի պայմանաժամը, բարեհաճօրէն կը ստանայ... ինչ որ առաջուց տուեր էր ինքնիրեն:

Հինգերու յայտարարութիւնը նպաստեց նաեւ հակառակորդ տարրերու լեզուին աւելի ճկունութիւն ու փափկութիւն տալու: Բայց իւրաքանչիւր կողմի պահանջները մնացին նոյնը: Ֆոն Փափէն՝ Պրիւնինկէն յետոյ՝ ցոյց կուտայ որ եւ է վճարման անընդունակ Գերմանիա մը: Էրիօ կը մատնանշէ Պազէլի յանձնախումբին տեղեկագիրը եւ կը պնդէ թէ ուշ – կանուխ, Գերմանիա պիտի կրնայ շարունակել վճարումները: Անգլիա ձեռքը կը բռնէ թայպոնդ մը՝ պատրաստ սրբելու պարտքերու տախտակը:

Եթէ հինգերու յայտարարութիւնը նկատուի առաջին զիջում մը, ինչպէս կը տարուին ենթադրելու կարգ մը գերման շրջանակներ, պէ՞տք է ընդունիլ թէ Ֆրանսա պիտի յօժարի քանի մը քայլ եւս աւելի առաջ երթալու զիջումներու ճամբուն վրայ: Եւ այդ պարագային, Ֆրանսա չպիտի՞ պահանջէ քաղաքական հատուցումներ: Որովհետեւ, եթէ գերման վարչապետին հետ, պէտք ըլլայ ընդունիլ թէ Գերմանիոյ տագնապին գլխաւոր պատճառը կը կազմեն պարտքերն ու հատուցումները, անոնց ջնջումով Գերմանիա կը թեթեւնայ, խոր ու լայն շունչ կը քաշէ. մինչ Ֆրանսա կը ստիպուի ամէն տարի իր ելեւմուտքին մէջ՝ միջոցը փնտռել գոցելու մօտ երկու միլիարի բաց մը:

Կարելի չէ անշուշտ, առ այժմ նախատեսել թէ ի՛նչ ընթացքի մէջ կը մտնեն ժողովին աշխատանքները: Հաստատենք միայն դրական առաջին քայլը — Հինգերու յայտարարութիւնը — որուն ստեղծած նպաստաւոր մթնոլորտը կը մնայ օգտագործել: Զիջումներն են անշուշտ որ մեծ դեր պիտի կատարեն: Իսկ եթէ պատուիրակութիւնները մնան անխախտ իրենց դիրքերուն վրայ, ինչպէս Ժընեւի մէջ, հետեւանքը պարզ է: Ինչպէս կը հաստատէ Էրիօ, կողմերը կը գտնեն իրենց ազատութիւնը ու վէճը կը յաւերժանայ տագնապին հետ, ստեղծելով աւելի խոր բարդութիւններ:

Գալով անգլիական գիւտին՝ տնտեսական համաշխարհային ժողովի մը գաղափարին, պարզ է թէ սերտօրէն կապուած է Լօզանի: Անոր ձախողումը՝ ձախողումն իսկ է ուրիշ որ եւ է ձեռնարկի միջազգային մարզի վրայ: Լօզանը մեծ հարցական մըն է առ այժմ. ու քանի դրական պատասխան մը չէ տրուած անոր՝ միջազգային հակամարտութեանց Սփինքսին կողմէ, տնտեսական ընդհանուր կացութեան բարւոքման ուրիշ որ եւ է ձեռնարկ կը մնայ հեռատեսել մը:

Ու այսպէս, ժողովէ ժողով, դիւանագէտներու աշխարհը՝ մարդկութիւնը կը տանի դէպ ի վաղուան անծանօթը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵԼՔԻ ՇԱԲԱԹ

— :-: —

Բոլշեւիկները ունին իրենց հնգամեակը: Թուրքերը ունեցան իրենց եռամեակը, կամ դեռ պիտի ունենան: Ֆրանսացիները տարիներէ ի վեր, կը սարքեն բարութեան շաբաթ մը: Ըսել չէ թէ տարին մէկ շաբաթ միայն. բարի Ֆրանսացին կը ցնծայ յօգուտ չունեւորին եւ յետոյ 51 շաբաթ, ձեռքերը գրպանէն դուրս չի հաներ: Պարզապէս, այդ շաբթուան 7 օրը, քիչ մը աւելի կուտայ:

Ահա երբ օրինակ. որոնցմէ պիտի առաջարկէի հետեւիլ երրորդին՝ իբր ամէնէն կարևոր՝ որ ամէնէն աւելի կը յարմարի մեր Հայու անհամբեր խառնուածքին: Բայց կապկօրէն իւրացուած չըլլալու եւ մեր Հայու ինքնատպութիւնը փաստելու համար, պիտի թելադրէի տարուան մէջ 7 օրը կոչել խելքի շաբաթ: Եւ որպէսզի շաբաթը տայ իր առաւելագոյն օգուտը, պիտի թելադրէի նաեւ գայն զուգադիպել տարուան այն շաբթուն, երբ ամէնէն աւելի վտանգ կայ որ Հայերը բոցնեն իրենց խելքը: Այս վերջին կէտը կը մնայ միայն ուսումնասիրելի, որովհետեւ վինելի: Անոր համար որ պրնդողներ շատ կան թէ չկայ Հայ մը որ ամէն օր իր խելքը կորսնցնելու վտանգին ենթակայ չըլլայ:

Ցետոյ կը ճշդենք այդ պարագան:

Առայժմ մտածենք թէ ի՞նչ պիտի ընենք այդ շաբթուան ընթացքին:

Եւ որովհետեւ, խառնուածքները ու գործերը կը տարբերին ու բաժանումներ շատ կան մեր մէջ, իւրաքանչիւրը պէտք է իր խելքը գործածէ համաձայն իր պէտքին:

Այսպէս, ռամկավարները կը տեսնուի թէ պէտք ունին իրենց մտածումները կարգի հրաւիրելու: Այդ շաբթուն, գոնէ ռամկավար խմբագիրները պէտք է խորհին թէ ինչպէս կրնան երկրէ երկիր՝ իրենց մտածումներուն միջեւ քաշել միութեան գիծ մը: Մէկ շաբթուան այս խորհրդակցութիւնը՝ իրենց համար կ՚ունենայ այն օգուտը որ տարուան մնացեալ 51 շաբաթը՝ ժողովուրդը չեն մատներ շփոթի եւ թերթեւս ո՞վ գիտէ, կը դադրին ծիծաղելի ըլլալէ՝ իրարու հակասական խմբագրականներ թխելով՝ մէկ շաբաթէն միւսը:

Այս գործին մէջ՝ իրենց իբր առաջնորդ պէտք է ընտրեն մէկը որ յայտնուած ըլլայ իբր իրեն իրեն հետեւողական մարդ մը: Եւ որովհետեւ իրենց մէջ կը պակսի օրինակը, կ՚առաջարկենք որ եւ է դաշնակցական մը:

Հնչակեաններն պէտք է այդ շաբաթը յատկացնեն փնտռելու թէ ո՞ւրկէ կրնան քիչ մը խելք գտնել եւ երբ տեղը գտնեն, թող բարի ըլլան նաեւ յայտնելու հօկինեներուն:

Դաշնակցականները պէտք է այդ շաբթուն ջանան հաւաքել խելքը զոր ցրուած են տարուան մնացեալ 51 շաբաթներու ընթացքին, զանազան հարցերու եւ գործերու համար:

Իսկ չէզոք հասարակութիւնը՝ եթէ կրցաւ 7 օրուան խորհրդածութեամբ գտնել ելք մը՝ աջ, ձախ ու ձախուեր հրմշտուքներէն՝ որոնց ենթարկուած է, վստահ եղէք, ազգը փրկուած է:

Կը տեսնէք թէ մեծ են օգուտները: Միայն թէ ո՞վ պիտի ունենայ իրաւունքը՝ յայտարարելու «խելքի շաբաթ» ամբողջ հայութեան համար:

Այս մասին, մեծ նշանակութիւն ունի Եգիպտոսի *Արեւ*ին կարծիքը:

ԽԱՐՏՈՑ

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին ՄՆԱՑՈՐԴԱՑի նոր թիւերը, էջ 225—256:

Ուշադրութիւն — Շատեր մեզի կը դիմեն նամակով եւ կը պահանջեն պակսած թիւերը: Կը խնդրուի նշանակել թէ ո՛ր էջէն ո՛ր էջը կը պակսի: փոխանակ գրելու պրակներուն թիւը՝ գրել էջերուն թիւը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Պ. Էրիօ գոհ է արդիւնքէն

Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Էրիօ եւ պատերազմական նախարար Պ. Փօլ Պոնքուռ շաբաթ օր վերադարձեր էին Փարիզ, ուր նախարարաց խորհուրդին մէջ՝ զեկոյց տուին Ժընեւի եւ Լօզանի միջազգային բանակցութեանց ու խորհրդակցութեանց ընթացքին մասին: Նախարարաց խորհուրդը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց ֆրանսական պատուիրակութեան գործունէութեան:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ, Ժընեւի եւ Լօզանի աշխատանքներուն մասին.

— Եթէ ուզեմ անձնական տպաւորութիւնս արտայայտել, ըստիպուած եմ ըսելու թէ գոհ եմ:

«Գոհ եմ նախ անոր համար որ եւրոպական հարցերու կարգադրութիւնը, յետ այսու մտած է համաշխարհային շրջանակի մէջ:

«Գոհ եմ նաեւ անոր համար որ վճարումներու յետաձգման փշոտ հարցը գտաւ իր տրամաբանական լուծումը:

«Ի՞նչպէս գոհ չպիտի ըլլայի տեսնելով բոլորը մտահոգող հարցի մը տրամաբանական լուծումը: Եթէ խորհրդաժողովը ձախողի, իւրաքանչիւր կողմ իր գործի ազատութիւնը պիտի գտնէ, իսկ եթէ յաջողի, ինչպէս կը յուսամ, պէտք պիտի ըլլայ նախկին դաշնագրերը մտցնել նոր համաձայնութեանց մէջ:

«Վերջապէս գեղեցիկ սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ ժողովը: Անշուշտ, հիմնական դժուարութիւնները կը մնան, բայց առանց սպառնալու խորհրդաժողովի ապագային»:

Լօզանի պատուիրակներուն մէջ լաւատես հանդարտութիւն մը կը տիրէ ժողովի աշխատանքներուն ընթացքին՝ վճարումներու յետաձգման մասին՝ պետութեանց յայտարարութեան հետեւանքով: Պատուիրակները իրենց մասնագէտներուն հետ կ՚ուսումնասիրեն դրուած հարցին զանազան կողմերը, խորհրդաժողովի աշխատանքներուն կանոնաւոր կազմակերպումը, նախատեսուած երկու յանձնախումբերու կազմութեան ծրագիրը, Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան և պարտքերու և հատուցումներու հարցերուն միջեւ սերտ կապակցութեան մը հաստատումը: Ասոնք են գլխաւոր հարցերը որոնցմով կը զբաղին երկու օրէ ի վեր պատուիրակները:

⁂ Պերլինի ձախակողմեան մամուլը՝ պարտքերու եւ հատուցումներու դէպ ի վերջնական ջնջում՝ առաջին քայլ մը կը նկատէ՝ ժողովի ընթացքին՝ վճարումներու յետաձգման մասին՝ պահանջատէր պետութեանց կատարած յայտարարութիւնը: Սակայն կը վախնան որ խորհրդաժողովը առանց արդիւնքի վերջանայ եւ միջազգային պարտքերու հարցը երկար ատեն տակաւին մնայ անորոշ:

Այս տեսակէտով, Պ. Էրիոյի յայտարարութիւնները գերմանական երկաթուղիի բարգաւաճ վիճակին մասին, կը նկատուին տեսակ մը սպառնալիքներ:

Աջակողմեան մամուլը լաւատես չէ եւ կը կարծէ թէ Ֆրանսա կարգ մը քաղաքական պահանջներ պիտի դնէ իբր փոխարինութիւն: Իսկ գերման սպայակոյտի օրկանը կը թելադրէ գերման պատուիրակութեան որ չխուսափի Ֆրանսայի հետ մենամարտէ մը եւ մերժէ որ եւ է նոր յանձնառութիւն:

Զինաթափութեան ժողովը

Երեք տեսակցութիւններ

Զինաթափութեան ժողովը կը խոստանայ կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ, երկարատեւ թմրութենէ մը յետոյ: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարին Փօլ Պոնքուռի թելադրութենէն յետոյ՝ ընդհանուր յանձնախումբին յղելու ինչ որ կարելի է լրացած նկատել մասնագիտական յանձնախումբերու մէջ, աշխատանք պարտադրած է զինաթափութեան ժողովին: Կը ջանան ճշդել ու դասաւորել բոլոր այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է յանձնախումբերուն մէջ:

Ատկէց զատ, ժողովին աշխատանքները արդիւնաւորելու համար, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները պէտք տեսեր էին տեսակցութեան մը ընթացքին կարգ մը որոշումներ տալու: Կիրակի օր, այս մտքով, Ժընեւ հաւաքուեր էին Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը, Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին եւ ներքին նախարարները, եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները: Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները կը ջանան զինաթափութեան մասին գտնել տեսակէտներու միջին մը, զոր կարելի ըլլայ առաջարկել նաեւ ուրիշ պետութեանց: Կարծիքի շօշափում մը տեղի ունեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Պ. Կրանտիի հետ:

Կը կարծուի թէ չորս կէտերու վրայ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել: Ա) Ջնջում պատերազմական մեծ գործիքներու, որոնք ամէնէն աւելի սուղի կը նստին եւ քաղաքային բնակչութեանց համար ամէնէն վտանգաւորներն են, ինչպէս մեծ թնդանօթներ, հրասայլեր, ռմբաձիգ մեծ օդանաւեր, եւայլն: Բ) Ջնջում քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի, որուն մասին արդէն համաձայնութիւն գոյացած է մասնագիտական յանձնախումբին մէջ: Գ) Պատերազմական ելեւմուտքի կրճատումը: Դ) Հաստատում զինաթափութեան տեւական յանձնախումբի մը, որուն գործը պիտի ըլլայ հսկել պայմանագրութեանց կիրարկման

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

«Ժուռնալ» կը գրէ.

— Հակառակ Մոսկուայի կառավարութեան թափած ջանքերուն, ճշմարտութիւնը շղարելու եւ պահպանելու համար խորհրդային դրախտի առասպելը, բացարձակապէս ստոյգ է թէ ռուս գիւղացիներու եւ բանուորներու դժգոհութիւնը ամէն օր կ՚անի, Ստալինի բռնատիրութեան դէմ:

«Այս դժգոհութիւնը երկու պատճառ ունի:

«Նախ սովը կարգ մը շրջաններու մէջ, ինչպէս Ուկրայնա, Ուրալ, Հիւսիսային Կովկաս եւ ուրիշ շատ մը շրջաններու մէջ՝ պաշարի անբաւարարութիւնը: Այս տեսակէտէն, կացութիւնը այնքան աւելի վրդովիչ կը թըւի, որքան թերի սերմնացանը եւ կլիմայական աննպաստ պայմանները վախ կը պատճառեն թէ սեպտեմբերի հունձքը գէշ պիտի ըլլայ: Այնպէս որ, հակառակ արտակարգ զգուշութիւններուն, արգիլելու համար սովահար գիւղացիներու հեռացումը իրենց վայրերէն, շատեր կ՚երթան դէպ ի կեդրոնները, ուր կը յուսան քիչ մը սնունդ գտնել: Մինչդեռ գործաւորները, որոնց օրավարձքերը՝ ապրուստի սղութեան հետեւանքով՝ չնչին բան մը դարձած են, վտանգաւոր կերպով կը շարժին: Միայն մայիս ամսուն, Կէփիէուն արձանագրած է 125 գործադուլ կամ խափանարար արարքներ:

«Կէփիէուն բնականաբար գործածել ուզեց ճնշիչ միջոցներ, որոնց սաստկութիւնը խորհրդային վարչաձեւի մեծնաշնորհներէն մէկն է, եւ որոնք ժողովրդային դժգոհութեան հայթայթեցին երկրորդ սնունդ մը: Դնդակահարումներուն՝ գործաւորները պատասխանեցին մահափորձերով: Թուրքեստանի մէջ, Կէփէուի գործակալը սպաննուեցաւ: Լուկանսքի մէջ՝ ուրիշ մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ: Վերջապէս, կրակեցին Օրճոնիքիձէի վրայ՝ նախագահը ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին եւ անձնական բարեկամ Ստալինի, այն պահուն որ կ՚այցելէր Տունեցքի գործարանները:

«Թերեւս չափազանց պիտի ըլլար եզրակացնել թէ այս իրողութիւնները անմիջական վտանգ մը կը մատնանշեն Ստալինի կառավարութեան համար: Այսու հանդերձ, անոնք կը կազմեն բոլորովին յուրջ ազդարարութիւն մը, որ իր անդրադարձումն ունեցաւ Քաղաք. Դիւանին մէջ: Այդ պատճառաւ է որ վերջին նիստերէն մէկուն մէջ, Քականովիչ ռուս համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին օգնականը, բուռն յարձակում գործած է Մոլոտովի վրայ, նախագահը ժողովրդային գործավարներու խորհուրդին, զայն մեղադրելով թէ իր անողոք միջոցներով բանուոր դասակարգը կը հանէ վարչաձեւին դէմ:

«Քականովիչի անունին վրայ կ՚արժէ ուշադրութիւն դարձնել: Իրօք անկարելի չէ որ Ստալին ժամանակաւոր կերպով, անոր վրայ բեռցնէ իշխանութեան պատասխանատուութիւնները, երբ կը կարծուի թէ հեռու չէ այդ օրը) մարմնական յոգնութիւնն ու քաղաքական սպառումը Կրեմլինի դաժան տիրակալին պարտադրեն իմաստուն հանգիստ մը:»

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ ԿՈԼԽՈԶՆԵՐՈՒ

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ, խորհրդային Միութիւնը ցարդ նմանը չտեսնուած տնտեսական տագնապի շրջան մը կ՚անցընէ: Հողերու համայնացման ձախողութիւնը այնքան յայտնի ու մեծ է որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը մտադրած է հաշուեյարդարի ենթարկել կոլխոզները:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Մեքսիկայի արեւմտեան ծովեզրին վրայ, մայրաքաղաքէն 800 քիլոմեթր հեռու, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցած են: Ամէնէն աւելի վնասուած է Մանզանիլլա քաղաքը, ուր բազմաթիւ տուներ փլած են: Մարդկային զոհերու թիւն ալ մեծ է:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ինչքան մխրճուի մարդ ներկայ քաղաքական տուեալներու մէջ, այնքան պիտի համոզուի խաղաղութեան գործի հիմնական սխալներուն։ Պետական պատասխանատու անձնաւորութիւնները եղած են հաւասարապէս l'hommo politicus et l'hommo économicus։ Առաջին պարագային չարժած են ազգային դետնի վրայ, իսկ երկրորդին՝ միջազգային։ Ահա թէ ինչու միեւնոյն անձնաւորութիւնը փորձած է նախորդ օրուան չինածը յաջորդ օրը քանդել. ինչ որ կազմած է վերսայլեան դաշնագրի փիլիսոփայական հիմքը սկիզբի օրէն մինչեւ այսօր։

Խաղաղութեան դաշնագրով Գերմանիան զրկուեցաւ իր ճարտարարուեստի կարեւոր գործիքներէն ու նախանիւթերէն, փոխադրութեանց միջոցներէն, արտաքին շուկաներէն եւ մանաւանդ անհրաժեշտ դրամագլուխէն։ Ստեղծուած պայմաններուն մէջ պիտի մենէր ան՝ եթէ համաձայնական դրամատէրերը անհրաժեշտ դրամագլուխն ու հում նիւթը չհայթայթէին։

Գերմանիան իր ապրանքները ոսկերլինով, տոլարով եւ ֆրանքով ծախելով, միեւնոյն ատեն իր վճարումները եւ ընդհ. ծախքերը արժէքէ ինկած մարքով վճարելով, տոտցաւ առաջնակարգ դիրք մը, մինչեւ այն ատեն որ ան համարձակութիւնն ստացաւ իր գիները իջեցնել ամերիկեանէն, անգլիականէն եւ ֆրանսականէն շատ վար, ու այս ձեւով յաջողեցաւ վայրկեան մը ձեռք անցրնել այնպիսի շուկաներ, որոնց արժէքը գլեց ու անցաւ նախապատերազմեան իր ունեցածը։

Ubiquitous Cermanը կը վերեւէր։ Ամէն կողմէ յաղթականները անոր վրայ ծանր բեռներ դնելով, թոյլ տըուած էին փոխանակութեան dumpingին հաւէն վազելու։ Մահուան դատապարտուած պարտեալն էր որ ոտքի կը կանգնէր։

Թերեւս վերականգնումի այդ փորձով Գերմանիան ներկայացնէր այսօրուընէ տարբեր պատկեր մը, փորձէր անգլիական եւ ֆրանսական խնայողական եւ պահպանողական միջոցներով բարելաւել իր վիճակը եւ ապահովել իր գոյութեան կռուանները։ Բայց ի՛նչպէս արդեւք հանդիսանար իր յանդգնութեան եւ արկածախնդրութեան նիցչէական թռիչքին, ինչ որ կարելութիւն էր, հոգ չէ թէ Ռոյխսպանքի արժէտոմսերը պիտի կորսնցնէին իրենց արժէքն, աշխատաւորութիւնը պիտի տուժէր, անգործներու թիւը պիտի քառապատկուէր, երկիրը անխնայութեան սպառնալիքին տակ պիտի իյնար, վայմարեան սահմանադրութիւնը պիտի կորսնցնէր իր կարեւորութիւնը, կուսակցութիւնները դէմ դիմաց պիտի ցցուէին ու կէօթէի հայրենիքը խորապէս պիտի ցնցուէր, բայց պիտի ցնցէր նաեւ Եւրոպան։

Եթէ Գերմանացին իր նիցչէական դատախարակութիւնով այլ կերպ չկրցաւ իր վերականգնումի գործը ապահովել, վերսայլեան խաղաղութեան գործը պատրաստողներն ալ անհեռատես եղան ու չկրցան դաշնագրի հետեւանքներէն յառաջացած այսօրուան Գերմանիան տեսնել։

Երկրի տնտեսական կացութիւնը քննած ատեննիս, կը տեսնենք յաճախակի գործուած սխալներ։ Դիտումնաւոր եղած են անոնք թէ անմեղ տեղը, երկուքին ալ հաւանականութիւն կայ։ Պետութեանց կողմէ այսօր պատճառներու քննութիւնը կրնայ շատ մը ճակատագրական փաստերու դուռ բանալ։

1928ին գերմանական ներածումներու գումարը կը հասնէր 13,643 միլիոն մարքի, իսկ արտածումներու գումարը՝ 11,786 միլիոնի։ Բացը ուրեմն մէկ միլիառ 857 միլիոն։

1930ին ոչ միայն բացը կը գոցուէր, այլ 1,600 միլիոնի վարկ մը կը բացուէր օտարներուն, իսկ 1931ին՝ վերջինի թիւը կը հասնէր 2,900 միլիոնի։ Տեսնուած յաջողութիւնը արտաքին շուկայի համար է միայն։ Նոյնքան եւ կը տեսնենք ներքինի համար, ուր ապահովուած է ապառման կարեւոր քանակ մը, եւ կատարելագործուած ազգային գործիքները, մասնաւորապէս ելեքտրա – մեքենայի եւ ելեքտրա – մետաղագործութեան վերաբերեալ մեքենաներ։

Զինադադարէն հազիւ տասը տարի անցած՝ ցորենի արտադրութեան միջինը կ'անցնէր նախապատերազմեան շրջանը, 3,823,000 թօն 3,765,000ի դէմ։ Մշակելի հողերու տարածութիւնը կը հասնէր 1,731,000 հեկտարի, փոխանակ 1,677,000ի։ Գետնախնձորի մշակութեան համար յատկացուած կը տեսնենք 2,846,000 հեկտար հող, հոս ալ 28,000ի յաւելում մը կը տեսնուի։

Հակառակ մատնանշուած այս բարգաւաճումին, ծախքերը մեծ եղած են։ Արդեօք ինչո՞ւ համար որ գերման ժողովուրդը կորսնցուցած է իր խնայասիրութեան գիտակցութիւնը, թէ բարքերու խախտում մը կը տեսնուի։ Փաստ է որ 1928ին երկրին երկրագործական պարտքը հասած է 19,5 միլիառի, եւ անկէ ի վեր աւելի չատցած է քան նուազած։

Գերմանիան իր ելեւմտային գործառնութեանց մէջ սահման չէ դրած ոչ իր ծախքերուն եւ ոչ ալ փոխառութեանց. առաջին առթիւ որ Տէյվիսի ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ, մուաքի կողմը գրեթէ անդոհացուցիչ էր, ինչ որ յաջորդող տարիներուն ալ աւելի չէչտուեցաւ։

Ծախքերու չատութեան իրր գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուին երկրագործներու օգնութեան գործը, ընկերային ապահովագրութիւնը, նպաստներու եւ պաշտօնեաներու ամսականներու յաւելումը եւ մանաւանդ անգործներու նպաստը։

Անգործութենէ յառաջացած վէրքը ամենավտանգաւորն է։ Բանակէն արձակուածները, կիները եւ նախապէս եկամուտով ապրողները հաւասարապէս գործ կը փնտռէին ու կը փնտռեն. բայց կատարելագործուած մեքենականութիւնը եւ արտաքին շուկաներու կայունութիւնը զանոնք մղած են անգործութեան եւ պետական անվերջ նպաստի։

Ճիշդ է որ Գերմանիան իր տնտեսութեան բարձրացման շրջանին չահած էր Ամերիկայի համակրութիւնը, որմէ ստացած տոլարներով իր պարտքը կը վճարէր Ֆրանսայի, այս վերջինն ալ իր կարգին՝ Ամերիկայի, ջուրերն դէպ ի ծով դառնալու շրջանառութեան նման, սրու շնորհիւ ինք առիթը կ'ունենար վերանորոգելու իր մեքենականութիւնը եւ Ամերիկայի չահերը կապելու իրենին հետ.

Արտաքին եւ ներքին տուեալներու մէջ ոչ իր գործարաններու վերաշինութիւնը, ոչ իր կազմածներու նորոգումը, ոչ ալ իրեն եղած փոխատուութիւնները չկրցան երկիրը թշուառութենէ, աւելի չուտ անկումէ փրկել։ Շատ չէ անցած տակաւին այն օրէն, երբ ինք հրաւիրեց իր պարտապահանջները, անոնց ներկայացուց իր նեղ դրութիւնը, ստանալու համար թէ պայմանաժամերու երկարաձգում եւ թէ նոր վարկեր։

Եոնկի ծրագրի գործադրութեան բեռան տակ կքած՝ երբ նախագահ Հուվըրի մէկ տարուան պայմանաժամի երկարաձգման գործը իրենց աչքերը բացաւ, տեսան որ չարիքը իրենց ենթադրածէն շատ աւելի խոր է, դրամատուները մոռնալով վերջին դրամական տագնապը, ինքզինքնին տըուած էին արկածախնդրութեան։ Ահա թէ ինչո՛ւ մէկը միւսին ետեւէն կը դադրեցնէին իրենց գործառնութիւնները։

Նման անխոհեմութեանց կուչտին քաղաքական սխալներն ալ եկան տագնապը ալ աւելի խորացնելու, եւ գերման տնտեսութիւնը ամբողջութեամբ փտանդելու, ինչպիսին են պողպատեայ սաղաւարտեաններու ցոյցերը, հիթլերեաններու վերջին յաղթանակը, աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան խնդիրը։ Գերման դրամատէրերը իրենց պահեստները կը փոխադրէին Լոնտոն եւ Փարիզ, օտար փոխատուները կը քաշուէին հրապարակէն, ու այսպէսով երկիրը կը մատնուէր իր այս օրերու քաղաքական եւ տնտեսական անյուսատու դրութեան։

Ի տես այս բոլորին՝ երէկի հակառակորդները չեն կրնար անտարբեր մնալ, այլապէս բոլորն ալ տառանց բացատութեան պիտի տուժեն ուրիշներու եւ իրենց գործած սխալներէն։ Տակաւին երէկ չէ՞ր որ ոսկերլինը Պերլինի շուկային հետ կապուած ըլլալուն, թաւալգլոր կ'իյնար Լոնտոնի մէջ։

Պետութեանց կարկառուն ներկայացուցիչները, որ հաւաքուած են այս րոպէին Լօզանի մէջ, համոզուա՞ծ են որ մէկուն գործը լաւ թէ գէշ կը վերաբերի բոլորին, Գերմանիոյ արդի կացութիւնով ամէնքն ալ հաւասարապէս չահագրգռուած են։

Հ. ՍԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

Զօր. Թորգոմ կը բողոքէ

— :-: —

Ռուս դեսպանին առաջարկով, Մայիս 28ի տօնը Աթէնքի մէջ արգիլուելուն առթիւ, Զօր. Թորգոմ բողոքի նամակ մը գրած է Աթէնքի սովետական դեսպանին, մերկացնելով այն խաղերը, զորս կատարած է փոթիէմքին՝ «կարմիր» ներկայացնելով հայ գաղթականներու մեծամասնութիւնը եւ «ճերմակ»՝ քանի մը «կարմիր»ներ, ճիշտ ինչպէս ժամանակին, փոթիէմքինի պալատը կանաչաւէտ դաշտերու կը վերածէր ռուսական տափաստանները։

Յետոյ Զօր. Թորգոմ բացատրելով թէ ի՛նչպէս շահեցաւ հայ ժողովուրդը իր անկախութիւնը եւ ի՛նչքան կապուած է անոր, կը յայտնէ թէ յանուն հայ ժողովուրդին ծաղկեպսակ մը դրած են Աթէնքի Հայերը Հելլէն Անծանօթ Զինուորին շիրիմին վրայ։

ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

— :-: —

Այսպէս կարելի է կոչել այն վեհ եւ ազնիւ հոգին, որ ծանօթ է Գէորգ Չաւուշ անունով։

90ական թուականներուն, Համիտեան բռնակալութեան եռուն շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը կը գտնուէր սարսափի շղթաներուն, ենթակայ, գլխաւորաբար Տարօն-Սասնոյ Զոր Վասպուրական և Բարձր Հայք շրջաններու մէջ։ Ազատատենչ բազմութիւնները կը սպասէին ազդանշանի մը, առաջնորդի մը՝ «Մա՛հ կամ Ազատութիւն» հայցելով։

Ազատագրութեան կոչը հազիւ սկսած էր հնչել, պատասխանը տուին Գէորգ Չաւուշները Տարօն-Սասուն բարձրաւանդակի վրայ իրենց հրացաններու զոռումով։

Ահա Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպութիւնն ու մուաքը երկիր։

Գէորգ Դաշնակցական ֆէտայի։ Վճռական եւ անողոք։

Գէորգ ամէն տեղ, քրտական «Համիտիէ»ներու գազանութեանց առաջքն առնելու համար։

Այսպէս, օր մը Շենք, օր մը Սիմալ, օր մը Նորշէն, օր մը Բաբշէն, օր մը Գուրաւու, օր մը Ձխաւու, օր մը Խորոնք, օր մը Ցրոնք, օր մը Ջիարաթ, միւսը՝ Աշտիշատ, օր մը Առաքելոց Վանք, օր մը Ս. Կարապետի Վանք։

Վերջապէս, ամէն օր տեղ մը, ամէն օր դեղ մը, թալանուածներուն դեղ մը հասցնելու համար։ Նախքան Գէորգներու երեւումը Քիւրտը այնպէս կը մտնէր հայ գիւղը, ինչպէս մէկը ոչխարի հօտին մէջ։

Ահա Գէորգ Չաւուշ, Հրայր, Սերոբ փա, Անդրանիկ, Կորիւն, Մչօ, Մուրատ, Սեպուհ, Չաւէն, Գուրգէն, Սուլուխցի Առիծ Սերոբ, Չոլօ, Գալէ, Ակէ, Ռուբէն, Սմբատ, Լեւոն, Արապօ եւ բազմաթիւ ուրիշներ չկրնալով կրել սարկութեան շղթան, լեռ բարձրացան, անձնուէր կամ ֆէտայի անուան տակ, զարգանդ ձգելին Հայոց աշխարհի բռնակալներուն վրայ, եւ Հայ ցեղը սկսաւ շունչ քաշել։

Տարիքէս եւ միանգամայն ուժէս վեր է նկարագրել Գէորգի սրբազան մարտնչումները։ Բայց եւ այնպէս դրուագ մը։ 1904-1905ի ատենները, (ճիշտ թուականը չեմ յիշեր) Հերկերտ գիւղացի յայտնի յեղափոխական Սլոն, երեք ընկերներով մատնուեցաւ Քիւրտի մը կողմէ, որ կը գտնուէր մեր գիւղը (Պաղլու)։ Մոտակայ Ջիարաթ գիւղին միխթարը, իր ժանտարմաներով, շրջանի Քիւրտերու հետ միացած, Մուշ քաղաքէն ալ ահագին քանակութեամբ զինուորներ պաշարեցին գիւղը։ Գիւղացիներու օգնութեամբ տղաքը դիմադրեցին եւ հետեւաբար ինկան։ «Յաղթական» Թուրք զինուորները սայլերու վրայ լեցնելով տարին նահատակներու դիակները։ Իսկ քիւրտ խուժանը, ինչպէս միշտ, նորէն կը ջանար գիւղը կրակի տալ, երբ Գէորգ Չաւուշ կռիւը լսեց եւ օգնութեան հասաւ։ Բարձրանալով «Բերդիկ» բլրան վրայ, գնդակներու տեղատարափի տակ առաւ Քիւրտերը։

Վտանգի ահազանգը կը տանջէր մեզ. դարձեալ, Գէորգ իր ընկերներով 1-2 շաբաթ, գիշերները կ'անցընէր գիւղի շուրջը։

Երեկոյ մը ես, տակաւին մանկական հասակիս մէջ, բաղդը ունեցայ տեսնել «Սարերի Ասլանը», նստած մեր նահապետական թոնիրի շուրջ, մօրս հրացանը ծունկին, հարց կուտար հայրիկիս թէ մանչ զաւակ ունի՞. գիս ցոյց տուին, եւ Գէորգը գրպանէն հանեց ատամնոց մավզէրը եւ ոսկի ժամացոյց մը ինծ ուղղելով ըսաւ. «Պիտիլիկ տղայ, պիտիլիկ տղայ, եկուր, եկուր, ասոնք քեզ եմ բերած, եթէ չի գաս, չեմ տար»։

Իսկ ես յամառեցայ ու չի գացի, հակառակ ծնողքիս եւ ամբողջ մեր ընտանիքին պնդումին, մնացի փակած բուխերիկի կողքին։

Գէորգ Չաւուշը գիս այդ ամչկոտ վիճակի մէջ տեսնելով, ըսաւ հօրս. — «Ընկեր Սարգիս, կը վախնամ որ մենք մեռնինք, եւ նորեկ սերունդը մեր տեղը չբռնէ»։

Խոստովանինք որ Գէորգը մարգարէացած էր այդ իր խօսքով, քանի որ ես ու ինծ նման շատերը չկարողացանք բռնել անոնց տեղը, այլ կը վարանինք իրենց քալած սրբազան ուղիին նայելու։

Փա՛ռք ազատագրութեան ճամբու վրայ ինկող փաղանգին, ու այս յաւէտ փայլուն աստղին։

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ
ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

— :-: —

Ինծ վիճակուած չէ, իմ տկար գրչով լրիւ տեղեկութիւններ տալ հերոսի մը անցեալէն, որ լի է յեղափոխական անհելի դրուագներով, այլ միայն այն, ինչ որ լսեցի ու տեսայ։

1904ի Սասնոյ ապստամբութեան խորտակումէն յետոյ, խումբերը ստիպած էին ձգել Տարօնը։

Երկիր ձգելու որոշումը մամուլի պէս կը ճնշէր քաջի սիրտը։ Նկատելով կուսակցութեան ահագին զոհաբերութեամբ ձեռք բերած յաջողութեան խորտակումը, միւս կողմէն, գալիք օրերու նոր բարդութիւնները, Գէորգը ըսաւ մօտաւորապէս հետեւեալ խօսքերը.

— «Ընկերներ, պէտք է գիտնաք որ, երկիր ձգելով մենք մեր ձեռքով խորտակած կ'ըլլանք կուսակցութեան այսքան տարուան զոհ փորձառութեամբ ձեռք բերած բոլոր յաջողութիւնները։

Ա. Կուսակցութեան քուրայի մէջ թրծուած ու հասունցած այս ժողովուրդին սրտին մէջ, կուսակցութեան բոլոր սրբութիւններ կը մեռցնենք։

Բ.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակն այս դժբախտ ու զզզզած ժողովուրդին «զուլում թուրքերուն, եւ սա լակոտ Քրդերու ձեռքը»։ Ժողովուրդի յոյսն ու սփոփանքը ափ մը ֆէտայիներն են։ Ի՞նչ անխղճութիւն ուրանալ անոր։

Գ.— Եւ ամէնէն ցաւալին։ Որչա՛փ պիտի ուրախանայ ու պարծենայ թուրք կառավարութիւնը, երբ երկիր պարպուած գտնէ ֆէտայիներէն։

Ընկերներ, մեր կոչումն է, բառի լայն առումով, մնալ այս ժողովրդի թիկունքը, բաժնել անոր տառապանքը, սրբել անոր արցունքները եւ ի պահանջել հարկին, յեղափոխականի փայել մահով մեռնիլ՝ անոր կողքին ...»։

Բայց բիւրոյի հրամանը գեր ի վեր էր։ Տարօնի Առիծը, մնալով իր կարգապահական կոչումի բարձրութեան վրայ, եկաւ, գրկեց հրացանը, ու ցաւոտ սրտով ձգեց երկիրը։

Աղթամարի յաջող կռուէն յետոյ զինուորական արտակարգ ժողովի մը մէջ կ'որոշուի, եւ Գէորգ Չաւուշ 25 հատ ընտիր ընկերներով միասին կը դառնար երկիր։

Երկիր մտնելով, անոր առաջին գործն եղաւ ճնշել, սարսափեցնել, եւ տէօրի ենթարկել այն թուրք ու քիւրտ պէկերն ու աղաները, որոնք «խուտիպատասի» արիւնտ օրերուն բռնի ուժով գրաւած հայ գիւղերու մէջ, «քօչկերու» ու հող ու ջուրի տէր դարձեր էին։ Տէօրի սարսափէն անմաս չի մնացին նաեւ մաս մը հայ գիւղի գիւղապետները եւ նոյն իսկ սեւաւոր կղերականները։ Այդ գործի համար քանի մը լաւ ընկերներ զոհուեցան։ Վկայ Ալվառինչ ու Ալիջան գիւղի կռիւները։

Տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, եթէ տեղական ընկեր մը, ընկերներու կորստեան մասին գիտողութիւն մը ընէր, աս կ'ըլլար հերոսի պատասխանը.

— «Ընկերներ մեռան, հայ ազատագրութեան փշոտ ճամբուն, այս կը պահանջէ մեր արիւնոտ դատը։ Պէտք է մեռնի՛լ ապրելու համար, ուր չկայ մահ, չկնի եւ յարութիւն։ Օր մըն ալ ես կը մեռնիմ ընկերներուս մահով, անոնց միանալու, եւ մա՛նի վերջին ես ըլլայի»։

Քաջի սարսափի ազդեցութիւն շարժեց պէկերն ու աղաները հայ գիւղերէն։ Չգելով ամէն ինչ, փախան քաղաք։ Շատերը վեղ ծռելով քաջի պահանջներուն, ենթարկուելով անոր կուսակցական բանաձեւերուն, կ'ուզէին ետ դառնալ եւ տիրանալ իրենց հողին ու ջուրին։

Այս օրերու մէջն էր որ ծայր տուաւ հայ քրտական մերձեցում մը։ Առաջին ազդանշանտուողն եղաւ Դասըմ բէկը, Գէորգ Չաւուշի հետ հայ-քրտական դաշինք կը կնքէր, եւ ի նշան հաւատարմութեան իր «խուլամ»ներէն Հասանօն կը մնար Գէորգ Չաւուշի քով, եւ քաջ էկողմէն Խարտա Նազէ Մսօն կը մնար Խասմբէկի քով։ Տեսակ մը մարդկային պատանդներ։ Ու այդ դաշինքը շարունակ մնաց անխախտ եւ օգտաբեր, մինչեւ Գէորգի մահ։

Ահա 1907, Մայիս 27ին փակեց աչքերը պաշտելի սպյանցի Կալէի եւ սիրելի Յակոյի հետ, երթալ միանալու սաչքի զուրանի անվերջ կարաւանին։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (14)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես սկսեցի ամփել ու բողքել գնտնում պահուելու դէմ։ Պահանջեցի որ գէթ Մետեխ փոխադրեն, ուր կեանքը աւելի տանելի էր։ Ըստ երեւոյթին, իմ վիճակի մէջ որոշ բարելաւում էր առաջ եկել, այդպէս էլ արին։ Յաջորդ օրը ինձ տեղափոխեցին Մետեխ։

ՄԵՏԵԽՈՒՄ

Դեռ երկու շաբաթ էլ չէր անցած, բայց ես արդէն Մետեխի ամէն ծակ ու ծուկ եկել – մտել էի, ծանօթ էի բոլոր անկիւններին։ Ի՜նչ մեծ տարբերութիւն Չեկայի համեմատութեամբ, այնտեղ դժոխք, այստեղ՝ արքայութիւն։ Առաջին օրերը նոյն իսկ այն տպաւորութիւնն ունէի, թէ բոլորովին ազատ եմ։

Մետեխը մի հսկայ երեք յարկանի բերդ էր, կարելի է ասել, մի փոքրիկ քաղաք՝ համարեա երկու հազար բնակիչներով։ Դրսի աշխարհից զատուած էր հաստ, անմատչելի պարիսպներով եւ ապրած է բոլորովին ուրոյն կեանքով։

Ո՞վ ասես չկար այստեղ, ի՜նչ ըղբաղումի ու զարգացման, ընկերային ի՜նչ վիճակի տէր մարդ ասես չէիր գտնի։ Պրոֆէսէօրներ, դրագէտներ, դերասաններ, երկրաչափներ, ճարտարագէտներ, պետական գործիչներ, խորհրդային պաշտօնեաներ, հոգեւորականներ, գիւղացիներ, բանուորներ, կարմիր բանակայիններ, գողեր, մարդասպաններ, 80 տարեկան ծերեր ու պատանիներ... Կային արհեստանոցներ, կօօպերատիւ, դրադարան, բաղնիք, ընկերական դատարան, մարզական խմբեր, դպրոց, ներկայացման ու ժողովների սրահ...

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ կեանքը այստեղ եռում էր։ Համակ շարժում ու կենդանութիւն։ Մի օր դրսից ուտելիք եւ իրեր էին ստացւում, ուրիշ օր ընկերական դատ էր լինում այս կամ այն ամբաստանեալի վրայ. մէկը կօօպերատիւն էր թալանել, միւսին չարաչար ծեծ էին տուել, երրորդը մի ուրիշ յանցանք էր գործել — ընկերական դատարանը բոլոր գործերը պէտք է քննէր, ու վճիռ արձակէր։ Այսօր սինէմա կայ, վաղը՝ ժողով, ուրիշ օր՝ մի այլ հաւաքոյթ։ Մէկ օր բանտարկեալների մի մասին դուրս էին տանում, միւս նորերն էին բերում։ Արտասահմանեան այցելուներ էին գալիս։ Մի օր բաղնիք, միւս օրը՝ ներկայացման փորձ։ Ահա երրորդ յարկից իրեն ցած է նետել մի վրացի զինուոր։ Ահա բժշկական քննութեան են տալիս..

Մի խօսքով, ամէն օր մի բան էր պատահում եւ բազմազանութիւն ու հետաքրքրութիւն տալիս բանտային կեանքին։ Ես կարծում եմ, Մետեխը Խորհրդ. Միութեան ամէնէն ազատ վայրն էր, միակ տեղը, ուր կարելի էր ազատ խօսել, վիճել ու շարժուել։

Մի օր յայտարարուեց, որ նոր դասընթացքներ են բացուած։ Այս ինչ յայտնի իրաւագէտը պէտք է դասախօսէ Խորհրդ. Միութեան օրէնքների մասին, եւ ամէն ոք ազատ է արձանագրուելու։ Երկու հարիւրից աւելի ունկնդիր արձանագրուեց։ Առաջին դասախօսութիւնը տեւեց մէկ ժամ, որից յետոյ ներկաները սկսեցին հարցեր տալ։ Բանտարկեալները, առ հասարակ, քաղաքականօրէն հասուն մարդիկ էին, մէջերը կային եւ լաւ մասնագէտ իրաւաբաններ։ Իրենց հարցերով դասախօսին այնպէս նեղը լծեցին, որ խեղճ մարդը ստիպուած եղաւ խոստովանել, թէ «Խորհրդ. Միութեան բանտերում պահուողների 90 առ 100ը անմեղ էին»։ Եւ ոչ ոք չզարմացաւ, երբ յաջորդ օրը այդ «յայտնի իրաւագէտ»ին էլ նստեցրին բանտ, մեզ մօտ։ Մտանել էին...

Մի օր Մետեխ բերին քննիչներից մէկին։ Մի քանի օր շարունակ մեզ վերի յարկից թոյլ չէին տալիս բակ դուրս իջնելու. վախենում էին, որ բանտարկեալները կը սպանեն քննիչին, որ յայտնի էր իր դաժանութիւններով։

Մի ուրիշ դէպք աւելի մեծ տպաւորութիւն թողեց վրաս։ Արտասահմանից պատգամաւորներ էին եկել, խիստ նշանաւոր մարդիկ, որոնք, բնականաբար, այցելեցին եւ Մետեխը։ Նրանց ցոյց տուին ամենալաւ սենեակները, ուր նստած էին խորհրդային գեղծարար պաշտօնեաները, ցոյց տուին բանտարկուած կոմունիստների սենեակը, նոյնպէս շատ մաքուր ու հանգստաւէտ։ Ցոյց տուին թատրոնը, ընթերցարանը, բայց ցոյց չտուին գիւղացիների ու բանուորների աղտոտ, հոտած ու ոջիլներով լեցուած խուցերը, ուր բանտարկեալները առանց անկողնի պառկում էին խոնաւ գետնի վրայ։ Ցոյց չտուին նկուղի խուցերը, որոնք քիչ բանով էին տարբերւում Չեկայի զնտաններից։ Եւ ուրիշ շատ տեղեր թաքցրին երեւելի այցելուների աչքից։ Այցելուներից ոչ մէկը առիթ չունեցաւ խօսելու բանտարկեալների վերից վար բոլոր յարկերից ըսկսեցին գոռալ. «Այստե՛ղ, այստե՛ղ էլ եկէք...»։

Զգիտեմ այցելուներն ինչ տպաւորութեամբ մեկնեցին, բայց բանտի իսկական կերպարանքը նրանք չտեսան։ Եւ, անշուշտ, արտասահման անցնելուց յետոյ, ասացին այն, ինչ որ տարիներ շարունակ ասել էինք մենք, այսինքն՝ որ Խորհրդ. Միութեան սահմաններում բանտեր գոյութիւն չունին, այլ կան ուղղիչ տներ՝ դպրոցներով, թատրոններով եւայլն, ուր մարդիկ ոչ թէ պատիժ են կրում, այլ կրթւում ու դաստիարակւում են։ Քանի քանի անգամներ ես էլ, քննադատելով ամերիկեան բանտերը, օրինակ եմ բերել խորհրդային ուղղիչ տները։ Բայց մենք հեռու Ամերիկայում էինք, չէինք տեսել ու չգիտէինք իսկական դրութիւնը, հապա ի՜նչ ասել այն մարդկանց, որոնք սեփական աչքերով տեսել ու ծանօթ էին խորհրդային իրականութեան, բայց եւ այնպէս փառաբանում ու հիանում էին նրանցով...

Ուղղի՛չ տներ... Մետեխը դեռ լաւագոյնն էր նրանց մէջ, բայց ի՜նչ էր ներկայացնում, վերջին հաշւով, այս տարօրինակ Սոդոմ – Գոմորը։ Փաստօրէն սա, մի տեսակ քարւանսարա էր, ուր անվերջ գալիս – գնում էին։ Այստեղից էին անցնում Ռուսաստան ու Սիբիր աքսորուող բոլոր հատաանցիններն ու Վրաստանցիները, բոլոր գնդակահարուելիքները, բոլոր նրանք, որոնց համար գնալ կայ ու վերադարձ չկայ։ Այստեղ իրենց պատիժն ամբողջութեամբ լրացնում էին միայն կարճ ժամանակի բանտարկութեան դատապարտուածները՝ գողերը, փոքր գեղծում կատարողները եւայլն, իսկ միւս բոլորը պահւում էին ժամանակաւոր կերպով եւ ապա ուղարկւում հիւսիս։

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

ԱՆՎԵՀԵՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

— :-: —

Մինչեւ այսօր դժբախտաբար կը ժողովուրդին անծանօթ կը ... ճշգրիտ կենսագրութիւնը բո... այն հայ հերոսներուն, որոնք 1890 թուականէն ի վեր ինկան հայ... ազատագրութեան փշոտ ... ճամբուն վրայ։

Ֆարօնը, որ ազատագրական շարժ... ողին եղած է հայ յեղափոխու... եւ մարտնչումներուն վառ ... անթիւ անհամար զոհեր ... է այդ Սուրբ Գործին։ Աւանդ... որ մէկը յիշեմ, Արաբօն ու Վա..., Հրայրն ու Սերոբը, Ջն... ու Մէյրօն, Սեպրակն ու Սա..., Ղազարն ու Գայլին, Կորիւն ու ..., Գուրգէն ու Ռուբէն, եւ դեռ ... շատեր, որոնց անունները չեմ ..., սանոք բոլորն ալ մէկը միւ... քաջ, մէկը միւսէն անձնուէր եւ ... միւսէն պարտաճանաչ։

Անոնց կարգին էր մեր անմահ ... Ջավուշը, ամէնէն աչքառուն, ... յեղափոխական գործունէու... իր անզօր գրիչովս չեմ կա... պատկերացնել։ Այդ պարտակա... կը միայն ինծմէ աւելի տա... եւ փորձառու ընկերներուն։ Իսկ ... երբեւ այդ երկրին մէկ զաւակը, ... կը յիշեմ Կուրաւուի կռիւը ... տեղի ունեցաւ 1907 ապրիլ ...

Գ. Ջավուշ իր քանի մը ընկեր... Կուրաւու կուգայ տեղական ... կազմակերպելու։ Վասակ ... (դժոխքի փայ ըլլայ իր ...) շլացած կառավարական խում... մբերէն, լուր կուտայ Մշոյ փա..., եւ ահա թուրք զօրքը, Քիւրտ ... Չերքէզ խուժաններով կուգան եւ ... չորս կողմը կը պաշարեն։ ... միջոցին Գէորգ Ջավուշ, Սեդ... ու Սարօն եւ Բարսեղ միջոց ... կը խորհին, որպէսզի ընդհարման ... ժողովուրդը չկոտորուի։ ... գիւղէն դուրս գալ։ Տեղա... զինուած երիտասարդներն ալ ... կը միանան եւ գիւղէն դուրս ... մէջ կը սկսի ա... եւ ճակատագրական կռիւը։

Այդ կռուի երգը կը վերեդեմ ..., որ ինքնին կռուին պատմու... է։

...ամպեց, անձրեւ ցօղաց,
...զարկեց, կրակ տեղաց,
...ուռի պէս դողաց,
Մինչեւ Մուշ շան պէս սողաց:
Գէորգ Ջավուշն կրակ տուաւ,
Շուն դումանտար գետին զարկաւ,
...ու գլուխ հողը մտաւ,
Մինչեւ Մուշ լուրը հասաւ:
Գէորգ Ջավուշ հուժկու մարդ էր,
...ձորեր կը թնդացնէր,
...որ Քիւրտի պէյ մը տեսնէր,
...ձեռքէն չէր խալըսէր:
Շուն դումանտարն ու ալային,
Գէորգ կոտորեց բոլորին·
Արեւելքէն փչեց քամին,
Արար աշխարհ լսեց ամին:

Հանգի՛ստ ձեր տառապած ոսկոր..., վեհ գաղափարի մարտի... Ազատութեան կռիւը տակա... կը շարունակուի։ Կը հաւատանք ... պիտի գայ օր մը երբ մենք պի... վերադառնանք մեր հայրենիքը, ... ձեր սիրելի աճիւնները ամփոփե..., անոնց վրայ տաճարներ պիտի ... որոնք պիտի ըլլան ... հայութեան հաւատքի ...

ՍՈՐՏԱՐՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՅԻՍ 28Ը ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՊԷԼՖՈՐ, 17 Յունիս.— Պէլֆորի հայ գաղութը հաստատուած է 1924ի վերջերը։ Այսօր կը բաղկանայ մօտ երկու հարիւր անձէ։ Մեծ մասամբ գործաւորներ են։ Կ'ապրին քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու Caserne D'Offent։ Փոքր մաս մը կը բնակի քաղաքին մէջ։

Պէլֆորի հայ գաղութը իբր կազմակերպութիւն ունի Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբը։ Եւ Կէմէրէկի Հայր. Միութիւնը որ բազմաթիւ անդամներով կրնայ օգտակար գործունէութեան մը լծուիլ, մանաւանդ որ իր տրամադրութեան տակ սրահ ալ ալ ունի։

Առանց նկատի առնելու այս փոքր գաղութին մէջ տիրող անհամերաշխութիւն, Կէմէրէկցիները նկատի պէտք է առնեն մատաղ սերունդին դաստիարակութեան գործը եւ ջանան զայն ի գլուխ հանել։ Դժուար չէ շաբաթական քանի մը ժամ հայ փոքրիկներուն՝ իրենց սրահին մէջ հաւաքել եւ հայերէն լեզու սորվեցնել։

× Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց այստեղ ալ տօնեցինք Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վազգէն» խումբին։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, կէսօրէն յետոյ, Կէմէրէկի Հայր. Միութեան սրահին մէջ։

Ժամանակին սրահը լեցուած էր բազմութեամբ։ Հանդէսը բացաւ ընկեր Յ. Պալօեան։ Իսկ օրուան բանախօսն էր ընկ. Բ. Ազաբեկեան, որ բացատրեց անկախութեան տօնին նշանակութիւնը։

Բանախօսութենէն վերջ ընկերները ներկայացուցին զաւեշտ մը։ Յաջորդ օրը Երկուշաբթի, իրիկունը զաւախօսական ժողով մը տեղի ունեցաւ։ Բոլոր ընկերները եւ համակիրները ներկայ էին։ Ընկ. Բ. Ազաբեկեան զաւախօսեց Դաշնակցութեան ծագման մասին։

Կարօ

ԱՅՍՔԱ՛Ն ԱԼ ՍՏՈՐՆՈՒԹԻՒՆ...

— :-: —

ՎԻԷՆ, 16 Յունիս.— Ամէն անգամ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ եւ է հրապարակային ձեռնարկ մը կ'ունենայ, իր անարժան հակառակորդները, — մասնաւորաբար Հօկ – Հնչակ — մէջտեղ կ'ելլեն, խափանելու համար եղած ձեռնարկը։ Բայց միշտ ալ, գիտակից հայ հասարակութիւնը ականջ չէ տուած անոնց խելագար զառանցանքներուն, եւ խուռն բազմութեամբ եկած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպած հանդէսներուն։

Այնպէս չեղա՞ւ Յունիս 5ի հանդէսին — Հ. Հ. 14րդ տարեդարձին առթիւ — որ խափանուած էր Հօկերու կողմէ հրաւիրելով, որ ժողովուրդը իրենց երթայ։ Բայց ինչպէս ըսինք վերը, գիտակից հայ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ եկած լեցուած էր Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը, բարոյապէս ապտակելով իր համբերութիւնը չարաշահող ամէն կարգի մունետիկները։

Մենք, միշտ ալ կարեւորութիւն չենք տուած այս թափթփուքներու արարքներուն, եւ այս անգամ նոյնպէս լուռ պիտի անցնէինք, եթէ երբեք անոնք տարիներէ ի վեր ժառանգ մնացած ստորին զէնքը — մատնութիւն — չգործածէին։

Յունիս 12ի համար, յայտարարուած էր թէ դերասան Մ. Մարութեան Վիէն կ'ըլլայ, իր նոր թատերգութիւնը «Երկիրն է կանչում» խաղալու համար։ Գաղափարով փտած, եւ թեւթափ Հնչակն ու Հօկը ոտքի ելան, գոյնզգոյն յայտարարութիւններով եւ թռուցիկներով, թէ «Տէրվիշը կուգայ», «ձեզ պիտի կողոպտէ», «Հայաստանին կը դաւաճանէ» եւ չաւ մըն ալ աւելի անվայել նախադասութիւններով։ «Այդ օրը եկէք մեզի, մենք պիտի ցուցադրենք Թագաւորաց Թագաւոր Ֆիլմը, ակէց զատ 150 հայ գրագէտներու եւ հերոսներու նկարները ցոյց պիտի տանք, մուտքը ձրի, ելքը ձրի, նաեւ ուտել խմել եւն.»։ Ճիշդ անցեալ տարուան նման, երբ ընկ. Մարութեան Վիէն եկաւ «Ագրիւր Սերոբ»ը խաղալու համար, կրկին այսպէս ըրին ժողովուրդը խաբելով։ Բայց մէկ – երկու, երրորդին փոքրիկն Միհրանի սուտի պատմութիւնը կը դառնայ։

Վերջապէս, Յունիս 12ին, կէս օրէն վերջ ժամը ճիշդ մէկն է։ Կը ներկայանանք կաթոլիկ հաստատութեան քահանաներէն միոյն, սրահին բանալին առնելու համար։ Քահանան, փոխանակ բանալին տալու մեզի ցոյց կուտայ եւ կը յանձնէ նամակ մը ֆրանսերէն գրուած եւ որուն տակը ստորագրուած այսպէս. «Հայ Ազգային Միութիւն։ Ակոր» ինչպէս կ'երեւի, Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ իր առենապետ Պ. Յակոբ Մկրեանի անունը չահագործած են, եւ ի՜նչ միամտութիւն, որ կարծելով թէ մենք չենք կրնար գիտնալ թէ նամակը ո՛ր սինլքորներու կողմէ գրուած է։ Նամակին մէջ գրուած է որ ներկայացում ընողները, Ֆաշիստներ են, կոմունիստ, յեղափոխական, անաստուածներ, վերջապէս դէշ քաղաքականութեան մը փրոփականտիստներ, եւն.։ Եւ նամակի վերջաւորութեան սպառնացած են, որ հակառակ պարագային եթէ սրահը տրամադրեն, կռիւ պիտի ընեն եւ նստարանները ջարդ ու փշուր թափեն։ Վարդապետները, երբ տեսան որ իրենց թռուցիկները ու գոյնզգոյն յայտարարութիւնները մաիկ ընող չկայ, դիմած էին մատնութեան, որ դաշնակցական ձեռնարկը խափանեն։ Ժողովուրդը ժամը մէկէն սկսեալ լեցուած սրահին դրան առջեւ։ Երբ դուռը գոց կը տեսնայ անշուշտ հարցնողներ կ'ըլլան թէ ինչո՞ւ սրահին դուռը չեն բանար, եւ ժողովուրդին կը պատասխանուի որ, — այս սրահը ժամը 2.30էն առաջ իր դուռները չի բանար քանի որ ժամը 3ին յայտարարուած է։ Ժողովուրդը, տեղի ունեցած ստորնութեան անծանօթ կը սպասէ ժամանակին։

Ֆրանսացի քահանային պէտք եղած բացատրութիւնը տալէ վերջ, բանալին կը յանձնուի մեզի, եւ սրահին դուռը կը բանանք 2.15ին եւ ժողովուրդը երբեք չզգաց, եւ մենք ալ լռութիւն պահեցինք, եւ ահա այսօր ամբողջութեամբ պատմութիւնը մամուլին կուտանք որ մեր գիտակից հասարակութիւնը իմանայ եւ իր դիրքը ճշդէ նման ապազգայնացածներուն հանդէպ։

Ներսէս Խաչիկեան

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

Ռուսիոյ կոչը

— :-: —

5 տոլար-100 փամփուշտ

«Թայմ» շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Մ. Նահանգներու եւ Եւրոպայի ռուս գաղթականները հետեւեալ կոչը ստացած են սուրհանդակով.—

«Ռուսիա կորսուած չէ։ Սովետ իշխանութիւնը կը մօտենայ իր վախճանին։ Գործարանները կը փակուին։ Սովետական տնտեսական կառուցուածքը կ'արգիլուի փլուզումէ միայն գերման Հրեաներու աջակցութեամբ, սուտ փրոփականտայով եւ մեր ոճրային ծուլութեամբ։ Վերջին օրերուն համաշխարհային դէպքերը կարելի դարձուցած են հիմք դնելու ռուսական բանակի մը Շանկհայի մէջ։ Նուազագոյնի վերածեցէ՛ք ձեր ծախքերը, ձեր տօնական գնումները։ Կանխիկ դրամ եւ կամ ներփակ խոստմնագրերով ձեր խոստումները ղրկեցէ՛ք զօր. Տիբրիխսին, որուն հասցէն է 154, Route Père Robert, Shanghai, China...

«Անկցին ճառերը, խորհրդակցութիւնները, կուսակցութիւնները եւ բանաստեղծութիւնները։ Անկցին երգահանդէսները, պարահանդէսները, խնջոյքները եւ ճաշասեղանները։ Դրամ տուէ՛ք ռուս բանակին։ Ամէն հինգ տոլար 100 փամփուշտ կը բերէ ռուսական հրացաններուն։ Ամէն հինգ տոլար կը նշանակէ 100 գնդակ եւտիչ (գերման հրեայ) գողերու աչքերուն մէջտեղ։ Ամէն մէկ գնդակ Մանչուրիոյ սահմանին վրայ ազդանշան մըն է Ռուսիոյ ռուս ժողովուրդին ապստամբութեան, նշան մը գործի մղելու Ֆրանսայի, Սերպիոյ, Պուլկարիոյ մէջ գտնուող Ռուսերը, եւ վերջապէս նշան մը գերման Հրեաներու լուծին»։

Ուաշինկթընի մէջ գոյութիւն ունեցող խորհրդային տեղեկատու գիւանին վարիչ Պորիս Ի. Սքվերսքի, այս կոչի մասին լուր առեր թէ չէ, վազեր է պետական քարտուղարութեան արեւելեան բաժանմունքին վարիչ Ռոպըրթ Ֆ. Քելլի, պահանջելով անկէ որ ամերիկեան սուրհանդակը մերժէ ընդունիլ սովետներու դէմ կռուելու համար դրամ պահանջող կոչեր։ Քելլի պատասխանած է, որ ամբողջ խնդիրը պիտի յանձնէ պետական բաժանմունքին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 16 յունիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը վերստին կազմուեցաւ ապրիլին եւ քիչ ժամանակուան մէջ ունեցաւ 20ի չափ խաղացող անդամներ եւ քանի մը տասնեակ օժանդակ անդամներ։ Քանի մը շաբթուան փորձերը մեզ այն եզրակացութեան բերին թէ կարելի պիտի ըլլայ միութիւնը դնել ամուր հիմերու վրայ և զայն դարձնել այս գաղութի երիտասարդութեան համար, հաստատուն յենարան մը։

Յորդորել բոլոր հայ ծնողներուն չզրկել իրենց զաւակները զանազան մարզական միութեան մասնակցելու, մանաւանդ հայ մարզական միութեանց։ Աւելորդ կրկնել թէ մարզանքը օգտակար է երիտասարդի մը ապագայ առողջութեան լաւ բարոյականի, ուժեղ կամքի, տէր դառնալուն։

Հայ երիտասարդները պէտք է թեւ թիկունք ըլլան մեր մանկաճիւղին, անդամագրուելով անոր, փոխանակ օրճարաններուն անկիւնը քաշուած թղթախաղով իրենց ժամանակը սպաննելու եւ իրենց առողջութիւնը քանդելու։

Յառաջիկայ եղանակին հաճոյքը պիտի ունենանք տեսնելու, սեւով ճերմակ ֆութպոլի մեր խումբը, որ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ ախոյեանական խաղերուն։

Տ. Սողոմոնեան

ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Յունիս.— Յունիս 5ին տեղի ունեցաւ Լիկ տը Լիթօրալի կազմակերպած ոլիմպիականը, որուն կը մասնակցէին երկու հարիւրի մօտ կարող մարզիկներ։ Անոնց մէջ էր նաեւ ֆրանսահայ ախոյեան 100 եւ 200 մեթրի տարածութեան, Յարութիւն Տէր Մինասեան, որ մասնակցեցաւ 80 եւ 200 մեթրի վազքին եւ պարտութեան մատնեց իր հակառակորդները, շահելով իր մասնակցած երկու մրցումները 80 մեթրը վազելով 9 2)4, 200 մեթրը վազելով 24 4)5։

Այս գեղեցիկ յաղթանակով Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը բացաւ իր աթլեթիզմի եղանակը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մարզիկները սկսած են կանոնաւորապէս իրենց փորձերուն, մարզական նոր յաղթանակներու համար։

Մ. Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մեր դիրքը

— «Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (5 Յունիս),

— «Խորհրդային հայաստան թերթերը թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ մասնաւոր ճիգ մը կ'ընեն վերջերս հայ հասարակութեան ներշնչելու այն միտքը, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը հրահրէ Խորհրդային Միութեան դէմ։ Դաշնակցական մամուլի եւ մասնաւորապէս «Հայրենիք»ի ըրած վերլուծումները միջազգային խառնակ կացութեան եւ Հեռաւոր Արեւելքի տագնապի մասին բոլշեւիկներու կողմէն կը ներկայացուին իբրեւ հայ հանրային կարծիքը այդ ուղղութեամբ պատրաստելու չարամիտ ջանքեր։

Աւելորդ է ըսել, թէ սոյն բացարձակ զրպարտութիւն մըն է։ Ոչ միայն Հեռաւոր Արեւելքի ներկայ տագնապի սկսուելէն ի վեր «Հայրենիք» ոչ միայն թշնամական դիրք չբռնեց, այլ եւ բարեկամական վերաբերում ցոյց տուաւ միշտ Խորհրդային Միութեան հանդէպ։ Ջանալով առարկայական պատկերը տալ Հեռաւոր Արեւելքի իրադարձութեանց, շարաշուք զարգացման՝ մենք փաստօրէն տարբեր կարծիք չենք յայտնած քան ինքը՝ խորհրդային կառավարութիւնը, որ կատարելապէս համոզուած է, որ ճափոն պատերազմի կը պատրաստուի Ռուսիոյ դէմ՝ արեւելեան Սիբերիան գրաւելու եւ Մանչուրիոյ իր նուաճումը ապահովելու համար։

Ճիշդ է, մենք խօսած ենք նոյն պէս Խորհրդային զինուորական պատրաստութեանց մասին, զոր բոլշեւիկները անուղղակի կերպով խոստովանած են իրենց պաշտօնական թերթերուն մէջ։ Վերջերս Իզվեստիա, Պրաւդա եւ Կրասնայա Զվեզտա այնքան հեռու գացին նոյնիսկ, որ սպառնալիքներ ուղղեցին ճափոնի։

Արդ մի՞թէ թշնամութիւն է Խորհրդային Միութեան հանդէպ, երբ կ'ըսենք, թէ պատերազմի մթնոլորտ մը կը թանձրանայ անոր շուրջը Հեռաւոր Արեւելքի մէջ։ Կամ երբ կը յայտնենք, թէ ռուս-ճափոնական նոր պատերազմի մը բռնկման պարագային Եւրոպայի մէջ ալ կրնան ծագիլ ծանր բարդութիւններ, որոնցմէ կրնայ մեծապէս տուժել Խորհրդային Միութիւնը»։

Սովետները եւ Հրեաները

Սովետներու բարեկամ «Տէյլի Նէյշըն» շաբաթաթերթին Մոսկուայի թղթակիցը՝ Լուիզ Ֆիշըր կը գրէ.— 15 հազար Հրեաներու թոյլ տրուած է մնալ իբրեւ «կապիտալիստներ» եւ պաշտօնապէս արձանագրուած են իբրեւ կապիտալիստներ Ռուսիոյ մէջ։

«Հրեաներն են, որ կը վարեն պետական հսկայական ագարակները, կը հսկեն քարիւղի զտարաններուն, կը կառավարեն երկաթուղիները, կը շինեն ճանապարհները եւ կը վարեն գործարանները։ Մակինթոկորաք եւ Գուգենեգորոյ կոչուած սովետական երկու գեր – հսկաները (գործարան) կը շինուին Հրեաներու առաջնորդութեամբ։

«Յեղափոխութիւնը կը խոստանայ բարգաւաճութիւն բերել Հրեաներու մեծամասնութեան։ Հրեաները եւ ոչ Հրեաներու խառն ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ մեծ թիւերով... Հրէական խիտ շրջաններու մէջ դատարանի լեզուն հրէերէնն է, եւ ոչ Հրեաներու վկայութիւնն ալ կը թարգմանուի հրէերէնի։

«Բոլշեւիկները ամէն ջանք կը թափեն քաջալերելու հրէական մշակոյթի բոլոր ձեւերը»։

Ոճրագործ ճամբան

Անգլիոյ ներքին նախարարութեան դիւանը հրատարակութեան տուաւ ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ այն արկածները, որոնք տեղի ունեցած են Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, որ աճաւասիկ.

Տարի	Վիրաւոր	Մեռած
1926	133,778	4,886
1927	148,575	5,329
1928	164,838	6,138
1929	170,917	6,696
1930	177,895	7,305
1931	202,119	6,691

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾԸ

Ատամնաբոյժ Ցոքթ. Հօշեան անցեալ օր ինքնաշարժի արկած մը կրեց եւ փոխադրուեցաւ փարիզի Լարիպուազիեր հիւանդանոցը։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

Հայ երիտասարդ մը, վանեցի, Մկրտիչ կասեան, կիպրոսի Մելքոնեան Որբանոցի նախկին սաներէն, Ամրցանակով վարձատրուած է քանի բազմարուեստեան վարժարանի նկարչական գիշերային դասընթացքէն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

— Եթէ կուսակցութեան որոշումն է — սկսաւ Սրբազանը փորձելով ժպիտ մը ուրուագծել դէմքին վրայ, — ես որ եւ է առարկութիւն չունիմ...։

= Սրբազան, — պատասխանեց Սուրէն, — կուսակցութիւնը որ եւ է որոշում չունի հոս գալու եւ վէճ առեղծելու մասին։ Բայց, մեր անհերքելի որոշումն է խնդիրը քննել եւ ազգային շահերու համապատասխան ձեւով լուծել հարցը. նստիլ ու խորհրդակցիլ հաւաքաբար։

— Հարկա՛ւ, հարկաւ... Զի որ ընտիրք են երեւույթին...

= Կեցէ՛ք, քանի որ առիթը ներկայացաւ, ըսեմ որ չափազանց զգոյշ ենք եւ՛ ձեր ընթացքէն։ Կրնաք համոզումներով դէմ ըլլալ մեզ. բայց, հոգեւորականի մը համար, որ ներկայացուցիչն է ազգին, ներելի չէ դէմ երթալ ազգային շահերուն։

— Այսի՞նքն, Պ. Սուրէն։

= Հիմա իսկ կը նշանակէք ընտրական մարմին մը։ Կը ճշդուի ընտրութեան օրը ու հասարակութիւնը ազատ կը թողուի՝ իր խօսքը ըսելու։

Եւ, առնելով սրբազանին հաւանութիւնը, Սուրէն մեկնեցաւ նոր խմբագրատունը, ուր խռնուեր էր մեծ թիւով երիտասարդութիւն մը։

Այս դէպքը պզտիկ անդրադարձում չունեցաւ անշուշտ։ Շատեր գնահատեցին Սուրէնի քայլը։ Իր մայրը հոգեպէս թեթեւցաւ, մասամբ, լուրը Վառվառէն առնելուն։

— Փէ՛ք աղէկ արիր ին, — ըսաւ, — մէկ տուն՝ երկու տանտիկին, աւել չի տեսներ գետին... զործ անտէնոզը զաթէն մերինն էր... իր գործին նայած ունի՞ ետ... Դաւիթ էֆէնտին ըսեր՝ ուռի՛ կենայ... կրակին եմ իմ բովում, Կիրակոսին են զովում...

— Հա՛, Պ. Վաղարշն ա գացեր ձեռքը թօթվեր է մանչուդ, թագուկ, — վրայ բերաւ Վառվառ։

= Ամմա՛ն, ճանը՛մ, Վառվառ... Սա Պ. Վաղարշը... Կարդացա՛ծ է, հէ՞... աղջիկ Վաղարշ ըսէ սըւոր... մէ՛ղք գիտցածին... ով հարս՝ անոր հարսնքուր... Սանձկները ամէն հովի բերան ձան կ'ըլլան ու վէզերնին կ'արծըլթեն... մինչեւ էրէկ «Դաւիթ էֆէնտի» ըսած ատեն պզտի լուզուն կ'երեւար կոր...

— Է՛, մարդ կայ՝ վարդ է, մարդ կայ՝ յարդ է... ո՞ւր գտնենք Սուրէնիդ պէս հատ մըն ա...

= Աղէկ, ամմա, կը վախնամ քի օր մըն ա մերինին գլուխը կ'ուտեն... Փէք շատցան չքաշողները... խօսքը մէջերնիս մերինն ա գիտցածէն շեղած՝ դիմացինին «դուն ա մարդ ես» ըսած չունի...

— Հա՛, փէք խօսքանց է, կ'ըսին... տղակուց անանկ չէ՞ր... ամմա սիրողն ա շատ է... աստանկ կիւզէլիմ տղան բան կ'անե՞ն...

= Կ'անեն Վառվառ, կ'անեն... ձունն ա ճերմակ է ամմա, նորէն կը կոխկրտեն...

Այսպէս կամ այնպէս, սակայն, Սուրէնի հանրային դիրքը կը բարձրանար անհամեմատ չափերով։ Ինք՝ կուսակցութեամբ, ու կուսակցութիւնն ալ իրմով։ Ընտրութիւնները եկան եւ մեծամասնութիւն մը ապահովեցին իրենց։ Այսուհանդերձ, Սուրէն չկրցաւ տեղեկանալ, որ Դաւիթ էֆէնտի բոլորովին ա՛յլ ձեւով տեղեկացուցած էր խնդիրը Օսման էֆէնտիին, ու ջաղացքի խնդրին մէջ մեղադրած Սուրէնը՝ «ուրիշ մուքերու կը ծառայեն, տարիկա ա՛լ կառավարութեան գիտնալիք գործն է» ըսելով...

Այս դէպքին տխուր անդրադարձումներէն մին ալ այն եղաւ որ Բէպապճեան էֆէնտի առիթ մը եւս ունեցաւ՝ խստօրէն յանձնարարելու համար իր կնոջ թէ՝ Սաթղիկը բացարձակապէս ոտք պէտք չէ դնէ Սուրէնենց տունը...

Վարպետ Ռուբէն եւս տղուն այդ ընթացքէն գոհ չէր մնացած, ապտակը՝ իր եղբօր երեսին՝ երբեք չներելով իր զաւկին...։

VIII

Նաւակը ստացուեցաւ կէս օրէ առաջ։ Խմբագրատունն էին Աւագն ու քանի մը ուրիշ ընկերներ։ Նաեւ՝ տէր Մեսրոպ հայրը։

— Երթանք դիմաւորենք, — ըսաւ Սուրէն, ու նստաւ երկտող լուր մը գրեց՝ ծանուցանող Բէկզատեանի ժամանումը, եւ թղթիկը տուաւ գրաշար տղեկին։

Աւագ, այս տեսնելով, մէկէն ոտքի ելաւ։ Աչքերը փայլատակեցին արծարծուն բոցով մը։ Կը շնչէր անհանդարտ ու լիաթոք։ Դարձաւ Սուրէնին ու ըսաւ.

— Վեղար մը եւ սքեմ մըն ալ տարէք... եկողը եպիսկոպոս է եղեր...

Շա՛տ թափանցիկ էր իր հեգնանքը։ Սուրէն իր ամբողջ հպարտութիւնը հաւաքած՝ նստաւ տեղը։

Տէր հայրը, գլուխը կախած կը նայէր փոքրիկ գրաշարին, որուն քով գացեր էր Աւագը, առեր էր յայտարարութիւնը եւ կը պատռէր.

— Մենք կուռքերու պէտք չունինք. սուրբ ըլլալ ուզողը եկեղեցին թող կախուի, — ըսել էր։

Յաճախ կ'ընէր նման ակնարկութիւններ։ Անգամ մը «հայ խօսափրական կուսակցութեան անդամ» որակեր էր, Պոլիս, Վանցեանը, ու մասնաւոր հաճոյքով կարդացեր էր Մելիքթանգեանի մէկ յօդուածը, որ նախորդ թիւով լոյս տեսած էր, ու կը կրէր «խօսքը դագաղակիրն է գործին» վերնագիրը։

Քիչ յետոյ ներս մտաւ Դաւիթեանը, եւ, դուռը հազիւ բացած.

— Տնաշէ՛ն, — պոռաց Սուրէնին, — ձեզ չէ՞ն գրել թէ՝ գալիս եմ... Անծանօթ վարդ... կարծում էի նաւամատոյցը կը լինէք, էլի՛...

— Ջեղաւ, ըսաւ Սուրէն, — քիչ առաջ առինք նամակը։

Աւագ կը նայէր խիստ ու խոժոռ։ Դիմաքսեան, որ նոր եկեր էր խմբագրատուն, լուռ էր դեռ եւ Սուրէն կը ջանար լրացնել անաւարտ ձեռագիր մը։

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

վրայ եւ պատրաստել լուծումը այն կէտերուն, որոնց շուրջ կարելի չէ եղած համաձայնութիւն գոյացնել: Այս յանձնախումբն է որ պիտի քննէ իւրաքանչիւր պետութեան պատերազմական ելեւմուտքը:

Վախ կայ սակայն որ այս կէտերուն շուրջ համաձայնութիւնը ձախողեցնելու աշխատին Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին նախարար Կրանտի արդէն տեսակցութիւն մը ունեցած է Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի եւ Ֆրանսայի պատուիրակներէն մը Ժուվնէլի հետ: Առաջադրուած նպատակներուն արդէն ծանօթ է: Տը Ժուվնէլ տեսակցութիւններ ունեցած է նաեւ գերման պատուիրակներէն շատերուն հետ եւ կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ կոտրել անոնց ընդդիմութիւնը:

Գալով Ռուսիոյ, եթէ չարունակէ յամառիլ իր տեսակէտին վրայ, մտադրութիւն կայ առանց նկատի ունենալու, հետապնդել առաջադրուած նպատակներուն իրականացումը:

Գերմանիա դժգոհ նոր հրամանագրերէն

Գերմանիոյ ներքին նախարարը վաղուան համար հրաւիրած է գերման պետութեան ներքին նախարարները:

Այս հաւաքոյթին նպատակն է խորհրդակցիլ դժգոհութեան մասին՝ որ յայտնուած է գերման հարաւային պետութեանց կողմէ՝ հիթլերեան մարտական խումբերու վերակազմութիւնը արտօնող հրամանագրերուն հետեւանքով:

Այդ հրամանագրին հրատարակութենէն ասդին, հիթլերեան մարտիկները խռովութիւններ յարուցած են կարեւոր կեդրոններու մէջ՝ ինչպէս Պերլին, Համպուրկ, Էսսէն, Պրէսլաւ, Մակտէպուրկ եւայլն:

Հիթլերեանները դեռ նոր, հանրապետականներուն վրայ յարձակեցան Հեսսէի մէջ, ուր ընտրութիւններ տեղի կ'ունենային:

Վերջին հրամանագրերուն հետեւանքով, զրկուած են նաեւ բանւորական շրջանակները, մանաւանդ անգործները, որոնք կը ստանան շաբաթական 4,50 մառք, կամ 28 մառք՝ եթէ ամուսնացած են եւ 6 զաւակ ունին:

Ռուրի մէջ, համայնավարները կը ջանան ընդհանուր գործադուլ մը յաջողցնել:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական խորհրդարանին մէջ, գաղթային նախարարին տուած բացատրութիւնները անգլօ-իրլանտական յարաբերութեանց մասին, կը հաստատեն այն տպաւորութիւնը թէ յունիս 1ի բանակցութիւնները չեն բարւոքած կացութիւնը:

Հաւատարմութեան երդումի ջնջման, եւ կալուածական — հողային պարտքերու վճարման հարցերը անելի մէջ են: Իրլանտայի վարչապետը որ կը մնայ անխախտ հաւատարմութեան երդումի ջնջման վրայ, Լոնտոն ղրկած իր մէկ ծանուցագրին մէջ, կ'ընդունի իրաւախոհութեան ենթարկել պարտքերու վճարման հարցը: Սակայն կ'առաջարկէ որ իրաւարար ատեանը կազմուած չըլլայ միմիայն անգլիական քաղաքացիներէ. այլ անոր մասնակցին նաեւ օտարներ: Լոնտոնի կարգ մը շրջանակները Իրլանտայի այս առաջարկը նոյն իսկ վիրաւորական կը նկատեն Անգլիոյ համար:

Գաղթային նախարարը յայտարարեց Խորհրդարանին մէջ թէ Տէ Վալերայի նոր առաջարկները աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը:

Կ'ենթադրուի որ Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովին մէջ, ամէնէն աւելի վէճի նիւթ պիտի դառնայ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ յարուցուած սահմանադրական հարցը եւ պիտի մոռցնել տայ տնտեսական հարցերը:

Լոյտ Ճօրճ վերջին ընտրութիւններէն ի վեր առաջին անգամ խօսք առնելով Երեսփ. Ժողովին մէջ, պաշտպանեց կառավարութեան դիրքը եւ ըսաւ թէ Տէ Վալերա մէկն է, որուն հետ կարելի չէ բանակցիլ, թէ՝ անոր նպատակը Անգլիայէն բոլորովին անկախ պետութիւն մը հիմնելու՝ անընդունելի է:

⁂ Իրլանտական թերթ մը կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ իրլանտական կառավարութեան՝ հաւատարմութեան երդումի ջնջման մասին:

Թրքական նեղուցներու հարցը

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդային կիսապաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յայտնեն թէ՝ ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ հետ, Նեղուցներու հարցին մասին:

Մոսկուայի մէջ կը հաւաստեն թէ, եթէ Թուրքիա առաջարկ ներկայացնէ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, անմիջապէս պիտի պահանջէ դադրեցնել Վոսփորի եւ Տարտանէլի Նեղուցներուն վրայ կատարուած միջազգային հսկողութիւնը:

Համայնավար շարժումը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանիոյ ապահովութեան սպասարկութիւնը, երկարատեւ պրպտումներէ յետոյ, յաջողեցաւ երեւան հանել համայնավար փրոփականտի ընդարձակ կազմակերպութիւն մը: Այս կազմակերպութիւնը կը գործէր գերման ծագում ունեցող անհատի մը ղեկավարութեան տակ: Կեդրոնատեղին կը գտնուէր Պուքրէշի մէջ, ուր չորս մասնաճիւղեր կային: Այս կազմակերպութիւնը մասնաճիւղեր ունի նաեւ արտասահմանի մէջ:

Ձերբակալուած համայնավարներու յայտարարութեանց համաձայն, վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին, սոյն կազմակերպութիւնը իր փրոփականտի գործին վրայ ծախսած է մօտ երեք միլիոն լէյ:

Ձերբակալուած են 25 հոգի: Ոստիկանութիւնը իր խուզարկութեանց ընթացքին, գրաւեց կարգ մը շատ կարեւոր փաստաթուղթեր, եւ Պուքրէշի կեդրոնին մէջ երեւան հանեց գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէին կազմակերպութեան փրոփականտի թռուցիկները:

Կիրակի օր, ձերբակալութիւններն ու խուզարկութիւնները շարունակուեցան Պուքրէշի մէջ: Իսկ երկուշաբթի օր երկրին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շարունակուեցան խուզարկութիւնները:

Պուլկար համայնավարներու դատավարութիւնը

Սօֆիայի նահանգային պատժական ատեանին առջեւ տեսնուեցաւ համայնավարական գաղտնի կեդր. կոմիտէի դատը: Ինչպէս յայտնի է, այս գործի բացման ժամանակ, Նիքոլա Քօֆարջիեւ ոստիկաններէ հետապնդուած ժամանակ անձնասպան եղաւ, իսկ միւս անդամներէն Խր. Քօչով եւ Ցոչօ Նենով անձնասպան եղան ընդհ. ոստիկանութեան շէնքին մէջ:

Կեդր. կոմիտէի անդամներէն Ռաչօ Ցանեւ, ձերբակալուելով խոստովանութիւններ ըրաւ, որու հետեւանքով ձեռք անցաւ Պուլկարիոյ համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւնը:

Դատավարութեան ժամանակ ամբաստանեալները գրգռիչ ընթացք բռնեցին, որու պատճառաւ դատարանը վճռեց դուրս հանել զանոնք սրահէն եւ ի բացակայութեան տեսնել դատը:

Պաշտպան փաստաբան Ստանկուլով պահանջեց փոխել այս որոշումը, այս առիթով սուր վիճաբանութիւն ծագեցաւ անոր եւ դատաւորներու միջեւ, որու հետեւանքով փաստաբան Ստանկուլով եւս իր կարգին մեկուսացուեցաւ պաշտպանութեան գործէն: Ատկէ յետոյ միւս պաշտպան փաստաբաններն ալ հեռացան սրահէն, ինչպէս նաեւ քանի մը երեսփոխաններ եւ գերման օրագրողներ:

Համայնավար կուսակցութիւնը ի նշան բողոքի յիշեալ դատավարութեան դէմ, ուզեց հրապարակային ցոյց սարքել Սօֆիայի մէջ: Փիրոցկա եւ Փայխսի փողոցներու անկիւնը որոշ թիւ մը համայնավարներ հաւաքուեցան եւ ամպիոն բարձրացուցին, երիտասարդ մը սկսաւ ճառել, բայց ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով ցրուեց զանոնք եւ մաս մը ձերբակալեց: Ձերբակալուածները ուշ ատեն ազատ արձակուեցան:

Սօֆիայի դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը այս 12 համայնավարներուն որոնք ձերբակալուեր էին անցեալ նոյեմբերին: Վեց համայնավարներ դատապարտուեցան 12,5 տարի բանտարկութեան, երեքը 7 տարուան, եւ երեքը չորս տարուան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ. — Ամերիկեան Ծերակոյտը 68ի դէմ 18 ձայնով՝ մերժեց զոհացում տալ ամերիկեան վեթերաններու պահանջին, որ ինչպէս կը յիշուի, քուէարկուած էր Երեսփ. ժողովին կողմէ:

Այս որոշումը մեծ յուզում պատճառած է վեթերաններուն, որոնք Ամերիկայի բոլոր կողմերէն՝ Ուաշինկթըն հաւաքուեր էին՝ իրենց պահանջին զոհացում ստանալու համար: Վեթերաններու պետը յարտնեց թէ մինչեւ որ իրենց առնելիքները չստանան, չպիտի հեռանան մայրաքաղաքէն:

Սէնֆօնիք մեծ նուագահանդէս
ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին
Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ
Վարչապետ Պ. Էրիոյի Պատուոյ Նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէնպուրկի սէնֆօնիք նուագախումբը, միացած՝ հայ արուեստագէտներու (40 հոգի):
ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)
Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire)
Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)
Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)
Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ
ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրտէ, վէպէրէ դասական կտորներ
ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Brignol, Է. Կ.— 35:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Կարմիր Խաչին բուժարանը, որ ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտ ժամը 9—12, մասնագէտ բժիշկներու կողմէ կը քննէ եւ կը դարմանէ գաղթական հայ հիւանդները, բաց պիտի ըլլայ նաեւ յառաջիկայ 29 Յունիսի չորեքշաբթի օրը, ժամը 9—12, ակռայի հիւանդութիւններու համար միայն: Եւ այնուհետեւ, ամէն ամսու առաջին եւ վերջին Չորեքշաբթի օրերը պիտի շարունակուին ակռայի քննութիւններն ու դարմանումները:

Կը փոխանցուի կամ վարձու կը տրուի խանութ մը յարմար կօշկակարի եւ դերձակի, 2 rue de Suisse (197 rue d'Alésiaի մուտքէն): Զեռնտու պայմաններ, մանրամասնութեանց համար դիմել 7 rue Desnouettes· Տ. Բէգզատեանի, Մէթրօ Convention.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Քիթապըճեան, (Քէսապցի), 1932ի մարտ ամսուն կը գտնուէր Saint-Hippolyte-du-Ford(Gard.France)ի խուլ-համրերու դպրոցը (Institut Sourd-Muets) Իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Mr. Soghomon Kitabsizian. Café Kessab, Alexandrette, Syrie.

— Կը փնտռուի Կիւրէնցի (Պոլսեցի) Մարիամ Պօյաճեան, հօր անունը Նիկողոս (մեռած) մօր անունը՝ Մարգրիտ որ տեղահանութեան միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, մօրաքրոջ եւ Ազգին մեջ Սողոմէն եւ Թագուհի Մարթայի խնամքին, 1915ին 11 տարեկան հասակին, մօրաքրոջ թագուհի հետ աքսորուած են Նիպին, ուր գիւղը տեսնողներ կ'ըսեն թէ Մարիամ ծախուած է Արաբներու: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր մօր Մարգրիտ, Պօյաճեանի, 26 Rue Blanqui, Փարիզ (13): Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր միթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՑԻՇԵԱՆ
նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)
Téléphone: TRINITÉ 59—54
Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին՝ ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգիլիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ բնէածական, թելադրական եւ ֆրկտոնեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:
Տօքթ. Մ· Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.
Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Մաշքի առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ
ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քօէփ տը շինէ շըմըզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:
H. KEHRIBARIAN
19 Rue de Cléry, PARIS (2)
Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն ու արտասահմանէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Այնտեղ նրան չեն էլ ընդունի. տիկին Գրասինի աշխարհիկ կարգերէ հակառակ գնացող կիներից չէ: Բայց մի բան էլ ասացէք ինձ Ռիվարէցի մասին, ոչ իբրեւ մարդու, այլ իբրեւ երգիծաբանի: Ֆաբրիցին ինձ ասաց, թէ գրել է եւ թէ նա էլ համաձայն է ճիզուիտների դէմ պայքար մղելու. այս է բոլորը, ինչ որ գիտեմ: Այս շաբաթ ես այնպէս էի զբաղուած, որ ոչ ոքի չեմ տեսել:

— Չգիտեմ ճշմարիտ, էլ ինչ կարող եմ աւելացնեմ դրան: Կարծեմ դրամական տեսակէտից ոչ մի դժուարութիւն չի ներկայանում, ինչպէս մենք առաջ ենթադրում էինք: Ըստ երեւոյթին ապահովուած մարդ է եւ համաձայնել է ձրի աշխատելու:

— Ունի իր սեփական միջոցնե՞րը:

— Երեւի, թէեւ տարօրինակ է: Ցիշում էք, Ֆաբրիցիի մօտ ինչ էին ասում նրա գրութեան մասին Դիւբրէսի խմբում եղած ժամանակ: Այժմ ի՞նչ որ ակցիաներ ունի Պրազիլեան հանքերում, բաց ի դրանից ահագին յաջողութիւն են վայելում իր թերթօնները Փարիզում, Լոնտոնում ու Վիեննայում: Մի վեցեակ լեզու գիտէ իր մայրենի լեզուի պէս, եւ ոչ մի արգելք չունի այստեղից յարաբերութեան մէջ լինելու ուրիշ թերթերի հետ: Հօ՛, ամբողջ ժամանակը ճիզուիտներին ջարդելու չէ:

— Ճիշդ է, ի հարկէ: Բայց ժամանակ է գնալու, Ջէզարէ: Թող վարդերը անցընեմ: Մի վայրկեան:

Բարձրացաւ վեր իր սենեակը եւ վերադարձաւ վարդերը ասեղած կրծքին ու իսպանական ժանեակէ մի սեւ ծածկոց էլ գլխին ձգած:

Մարտինին նայեց նրան գիտակ մարդու աչքերով:

— Թագուհու էք նման, տիկին. մեծ ու իմաստուն Շեբա թագուհուն:

— Ի՞նչ անմիտ բան էք ասում. — առարկեց կինը ծիծաղելով: — Եթէ [illegible]

[illegible] չէք յաջողելու մի աշխարհիկ յիմար կին ձեւացնէք: Բայց ինչ փոյթ. դուք այնքան գեղեցիկ էք, որ լրտեսները ձեզ նայելիս չեն մտածելու ձեր համոզումների մասին, եթէ նոյն իսկ դուք այնքան էլ սիրալիր չլինէք ու շարունակ չխաղաք ձեր հովահարի հետ, տիկին Գրասինիի նման:

— Է՛, թողէք, Ջեզարէ, թողէք հանգիստ այդ խեղճ կինը: Վերցրէք այս շաքարեղէնը ու մեղմեցէք ձեր չարութիւնը: Պատրա՞ստ էք, ժամանակ է:

Մարտինին բոլորովին իրաւունք ունէր ասելու, թէ «զրոյցը» բազմամարդ էր լինելու ու ձանձրալի: Մի քանի գրագէտներ հաւաքած՝ ոչինչ չի նշանակող քաղաքավարի Ֆրազներ էին փոխանակում եւ յուսահատօրէն ձանձրացող դէմքեր ունէին: Տուրիստների ու ռուս իշխանների խայտա- [illegible]

[illegible] նրա սառն դէմքը փայլեց յանկարծ երբ Ջեմմային տեսաւ. թէկպէտ առած չէր սիրում նրան ու ներքուստ քիչ էլ վախում էր, միայն հասկանում էր որ առանց նրա ներկայութեան իր դահլիճը պէտք է զուրկ մնար մի մեծ հրապոյրից:

Նա հետզհետէ բարձրացել էր աչքի ընկնող դիրքի եւ այժմ, երբ հասել էր արդէն հարստութեան ու անուան, ձգտում էր իր տունը ազատամիտ եւ մտաւոր շրջանի կենտրոն դարձնելու փառասիրութեամբ: Հասկանում էր, որ իր անշան, փոքրիկ ու զարդարուն կինը, որի հետ երիտասարդ ժամանակը ամուսնանալու յիմարութիւնը ունեցել էր, անպէտք էր մի մեծ գրական սալոնի տիրուհին լինելու դերին իր դատարկ խօսակցութիւններովն ու թօշնած դէմքովը: Երբ Ջեմմայի ներկայ լինելուն ապահովուած էր լինում, նա վստահ էր որ երեկոն յաջող կ'անց- [illegible]

[illegible] էր միշտ այդ տան վրայ:

Տիկին Գրասինի սիրալիր բարեւեց Ջեմմային:

— Ի՞նչ հրաշալի էք դուք այսօր: — Բացագանչեց նա մի բարձր շշնջիւնով եւ դիտելով նրա սպիտակ քաշմիրից հագուստը մի չար քննական հայեացքով: Նա նախանձում էր իր այցելուին ճիշդ այն բանի համար, որ այնքան դուր էր գալիս Մարտինիին. Ջեմմայի տոկուն, հանգիստ բնաւորութիւնը, անկեղծութիւնը, լրջութիւնը, նրա հոգեկան հաւասարակշռութիւնը. նոյն իսկ դէմքի արտայայտութիւնը. իսկ երբ տիկին Գրասինին ատում էր մի կնոջ, այդ արտայայտւում էր չափազանց քաղաքավարութեամբ:

Ջեմման շատ լաւ գիտէր այդ ողջագուրանքների ու հաճոյախօսութիւնների գինը, եւ լսում էր նրա խօսքերը առանց ականջ կախելու: Այդ աշխարհիկ հրաւէրները իր պարտաւորու- [illegible] տեսնելով որ լաւ հագնուած աշխարհիկ կնոջ համբաւը ազատ է պահում կասկածանքից, նա նոյն ուշով ուսումնասիրում էր նորաձեւութիւնները, ինչպէս եւ ծածկագրերի թերթերը, ինչպէս եւ ծածկագրերի բանալին:

Զանձրացող գրական «նշանաւորութիւնը» կենդանացան Ջեմմայի անունը լսելիս, որ վայելում էր նրանց համակրանքը: Արմատական կուսակցութեան հրապարակախօսները իսկոյն դիմեցին երկար սենեակի այն կողմը, ուր Ջեմման էր կանգնած, բայց նա խիստ էր փորձառու իբրեւ յեղափոխական ու երկար չմնաց նրանց շրջանում:

(Տար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1932
22 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1912 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Հանրապետութեան հիմնադրութեան 14րդ տարեդարձի առթիւ ռամկավարներու օրկան «Ազդակ»ն երկու հակասական խմբագրականներ գրեց: Այդ հակասութիւնները մատնանշեցինք, եւ դէմ հանեցինք Մայիս 28ի եւ Նոյեմբեր 29ի պատմական եւ քաղաքական նշանակութիւնները, որոնք այսօր ապրող Հայութեան քաղաքական հոսանքներու եւ կուսակցական ուղղութիւններու միջեւ կ'զատեն եւ հիմքը կը կազմեն մեր ազգային տարբեր ձգտումներուն:

Այս աշխատանքը կատարեցինք ոչ թէ սովորական փոխատուութիւն մը ունենալու ռամկավարներուն հետ, կամ առօրեայ կուսակցական վէճ մը հրահրելու, այլ ճշդելու կարգ մը քաղաքական հասկացումներ, որոնք երբ յստակ ձեւակերպուին, կը նպաստեն հոսանքներու գաղափարական հակամարտութեան, ինչպէս նաեւ անոնց համագործակցութեան: Որովհետեւ, մենք համոզուած ենք որ՝ երբ քաղաքական հոսանքներու պատնէշը յստակ է, ազգային ուղեգիծը՝ յայտնի, անոնց միջեւ եղած հակամարտութիւնը կ'ըլլայ աւելի գաղափարական եւ աւելի օգտակար: Այդ յստակութիւնը միայն կրնայ նպաստել որ եւ է համագործակցութեան, որ պիտի հիմնուի հաւաքական ըմբռնումին վրայ, հաւաքական շահը հետապնդելով:

Դժբախտաբար «Ազդակ»ի իրարու յաջորդող երեք խմբագրականները յաւելեալ յօդուածներն ու ճառերը, երկու շաբաթ անընդհատ, լեցուցին ռամկավարներու օրկանը, առանց սակայն որոշակի բանաձեւելու ռամկավար հոսանքի տեսակէտները:

Եթէ քով քովի դնէք այդ բոլոր գրուածքները, առաջին առթիւ պիտի կարծէք թէ խնդիրը կը դառնայ հանդէսի մը հաշուետուութեան շուրջ: Իսկ յետոյ, երբ դէպքերու եւ թուականներու յաջորդականութիւնը տեսնէք, պիտի կարծէք թէ արխիւային պաշտօնեայի մը հետ գործ ունիք, որ ապաւինած է դեղնած թուղթերուն, որոնց ոչ լեզուն եւ ոչ ալ իմաստը կը հասկնայ:

Բան մը չըսելու համար այսքան բան իրարու վրայ կուտակելը կը նշանակէ խօսքն անիմաստ դարձնել: Լռելը նախընտրելի է անիմաստ խօսքէն:

Ռամկավար օրկանը խուսափելով դիրք ճշդելէ, կ'ուզէ ներկայանալ «չէզոք» կեցուածքով մը, եւ պատմական իրողութիւնները ներկայացնել իբրեւ թէ այնպէս, ինչպէս որ էին:

Արդ, պատմական իրողութիւնները ներկայացնելու այս ճիգին մէջ, ռամկավար միտքը ամբողջովին կը սայթաքի:

Քանի մը մատնանշումներ միայն:

«Մայիս 28ը ռուսական յեղափոխութենէն ծնունդ առաւ», եւ հետեւաբար երբ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը տարածուած է նաեւ Հայաստանի վրայ, Մայիս 28ի յիշատակն ու իմաստն ալ օդը կը ցնդին:

Ինչո՞ւ հոդ կանգնիլ, այդ տրամաբանութեամբ՝ պատմութեան շրջանակը կրնանք շատ լայնցնել: — Ռուսական յեղափոխութիւնն արդիւնքն է համաշխարհային պատերազմին: Ու այդ երկու հսկայ շարժումներուն անմիջական արդիւնքը կարելի է նկատել Լեհաստանի, Ֆինլանտիոյ, Էսդոնիոյ, Չեխօ-Սլովաքիոյ եւն. եւն. անկախութիւնները: Բայց այդ ազգերը ոչ համաշխարհային պատերազմի եւ ոչ ալ ռուսական յեղափոխութեան տօնակատարութիւնը ազգային տօնի կարգն անցուցած են:

Արտաքին պատճառները շատ են եւ ընդհանուր բոլոր ազատագրուած ազգերուն համար: Ինչ որ կարեւորն է եւ էականը, ազգային տեսակէտէն, ներքին ազգային ապրումն է եւ պատմական վայրկեանի գիտակցումը: Այդ վայրկեանն է, որ կը դառնայ պատմական, ու անոր վրայ է որ կը բարձրանայ տուեալ ազգի քաղաքական պատմութիւնը:

«Ազդակ»ն կ'ըսէ.— «Մայիս 28ը մենք չստեղծեցինք»: Այսինքն մեզ պարտադրեցին: Այստեղ, ռամկավար աչքը արտաքին պարտադրանքը կը տեսնէ, իսկ ներքին կորովը չի նշմարեր: Մեր թշնամի շրջապատը մեզ կը թողուր մինակ եւ կը պարտադրէր անջատ կեանք մը, որպէսզի հայ ժողովուրդը ոչնչանար, ու Հայաստանը դառնար աշխարհագրական անուն մը: Իսկ հայ ժողովուրդը, երկար դիմադրութիւններէն յետոյ, գերագոյն ճիգով մը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտը կուտար ու կը կերտէր ԻՐ ՄԱՅԻՍ 28ը: Այս վայրկեանն է որ իմաստ ունի հայ ժողովուրդին համար: Եւ այս վայրկեանն է որ անկիւնադարձ կը կազմէ Հայոց պատմութեան մէջ:

Ուրիշ խեղաթիւրում մը: Ըստ ռամկավարներուն, «1917ի Հոկտեմբերին բերելիքը Մայիս 28ով յետաձգուեցաւ 1920ի Նոյեմբեր 29ին: Ուրեմն, առանց Մայիսին, մենք պիտի ունենայինք Հայաստան եւ համեմատաբար շատ աւելի բախտաւոր պայմաններու մէջ»:

Հատորներ գրուած են այդ ժամանակաշրջանի պատմութեան մասին եւ երախաներն անգամ գիտեն թէ Ռուսաստանը 1917 Հոկտեմբերէն սկսած քայքայուած ու քաշուած էր մեր սահմաններէն եւ երեք տարի պիտի մնար հիւսիսի փոթորիկներուն մէջ: Հայաստանը գոյութիւն չպիտի ունենար, եթէ հայկական հաւաքական կամքը եւ բազուկը չգործէր: Այսքան բան չգիտնալը եթէ տգիտութիւն չէ, ուրեմն վատութիւն է:

Ուրիշ անպատասխանատու յայտարարութիւն մը: Ըստ ռամկավար օրկանին, հայութիւնը 1918ի եւ 1920ի շրջանին կորսնցուցած է կէս միլիոնի չափ ժողովուրդ: Միմիայն ռամկավար խմբագիր մը իրեն թոյլ կրնայ տալ այսքան թեթեւ սրտով թիւերը բաղդատել եւ Կովկասի հայութեան կէսը կոտորուած ներկայացնել թուղթի վրայ:

Մենք, ի հարկէ, ուզածնիս չենք կրնար դուրս քաշել այս մարդոց ուղեղէն ռամկավարներու յստակ տեսակէտները: Բայց կրնանք պահանջել որ պատմական տարրական ճշմարտութիւնները չխեղաթիւրեն:

Կ. Ս.

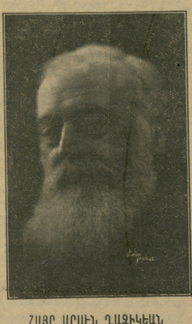

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
1878 — 1932

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

— :-: —

Մօրուեղ, գինեւէտ աչքերով, աստուածաշնչական ճակատով, տաք եւ բնտանի դէմք մը:

Բիւզանդիոյ արտադրութիւն էր. — *պոլիսի մալ* մըն ալ ինք՝ ինչպէս կը կոչէր մեզ, չմոռնալով արտայայտել հաճոյքը ի տես այն երիտասարդներուն, որոնք կուգային Բիւզանդիոյ գիրքերէն ու բարձունքներէն՝ մտնելու հայ գրականութեան մէջ:

Մոլեգին աշխատող մըն էր: Կը յիշեմ, այս առթիւ, իր մէկ բացատրութիւնը, երբ, Փարիզի մէջ, քանի ամիս առաջ, Նախատակ Գրողներու Բաբելոնեան հացկերոյթին, կը հարցնէինք իրեն թէ չէ՞ր յոգնիր գրելով ու գրելով.

— Երկրորդական կարգ մը աշխատութիւններ մէկ ձեռքով կ'ընեմ:

— Երկու ձեռքով ալ կրնա՞ք գրել, հարցուցի միամտաբար, մինչ կը ճաթէին խնդալէն բոլոր սեղանակիցները:

Ետքէն հասկցայ թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէր:

Արդարեւ գրի մեքենայ դարձած էր ան, կը կատարէր գրի բոլոր աշխատանքները անխտիր, — թարգմանութիւն, յօդուած, ուսումնասիրութիւն, լեզուագիտական, մատենագիտական:

Գրաբարի մոլեգին ախոյեան, յանկարծ դարձ մը կատարեց եւ յարեցաւ աշխարհաբարին: Սակայն աշխարհաբարի մասին իր ըմբռնումը այնքան լայն էր, որ գնաց պեղելու մինչեւ իսկ ռամկօրէնը:

Վերջին տարիներուն, լեզուի ոստիկան էր դարձած, եւ իր սուր ու հեգնոտ ոճով՝ կը յարձակէր անխնայ, գեղեցիկ սրամտութեամբ մը անուշցնելով իր ամէնէն դառն հարուածները:

Կարեւոր դեր մը կատարեց ճշդելով հայերէն արդի աշխարհաբար լեզուի կարգ մը օրէնքները:

Իր մահով կ'անհետանայ ոչ միայն ուժեղ աշխարհաբարեան մը, այլ եւ հազուագիւտ գրագէտ մը:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՆԴՈԿ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ ձեռնարկած են շինելու օտար զբօսաշրջիկներու յատուկ պանդոկ մը: «Փրավտա» կը գրէ թէ 2000 հոգի պիտի կրնան բնակիլ այս պանդոկին մէջ որ պիտի ունենայ մարմնամարզի յատուկ սրահներ ճարտարապետի տեւական ցուցադրութիւն մը, գիտական աշխատանոցներ գիտնականներուն համար եւայլն: Շինութիւնը պիտի արժէ 3ուկէս միլիոն ռուբլի:

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԱՄԱՌ

Երէկ, պաշտօնապէս ամրան սկիզբն էր: Սակայն երկինքը մռայլ, ամպամած ու աշնանային պաղ հով մը կը փչէր: Քանի մը օր պիտի տեւէ այսպէս:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Բանակցութիւններ եւ առաջարկութիւններ

Լօզանի մէջ, նախորդ օր տեղի ունեցան անգլօ-ֆրանսական եւ անգլօ-գերման տեսակցութիւններ, որոնք պիտի յանգէին վեց պետութեանց ներկայացուցիչներուն յատուկ մէկ հաւաքոյթին: Այս հաւաքոյթին մէջ պիտի քննուէր երկու յանձնախումբերու կազմութեան հարցը, — պարտքերու եւ հատուցումներու յանձնախումբ, — Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան յանձնախումբ:

Այս հաւաքոյթը թէեւ տեղի ունեցաւ, սակայն շատ կարճ տեւեց, հազիւ քանի մը վայրկեան: Անգլիոյ վարչապետը տեղեկացուց միւս պետութեանց ներկայացուցիչներուն թէ կարեւոր տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակութեանց միջեւ եւ թէ անհրաժեշտ է սպասել անոնց վերջաւորութեան, խորհրդաժողովին աշխատանքներուն մասին օգտակար ծրագիր մը մշակելու համար:

Լօզանի մէջ կացութիւնը ներկայիս հետեւեալն է: Անգլիա կը շարունակէ համամիտ մնալ ամբողջական ջնջման: Համոզուած է թէ պարտքերու եւ հատուցումներու հետեւանքով դրամագլուխներու փոխադրութիւնն է տնտեսական տագնապին գլխաւոր պատճառը եւ թէ ուրեմն այդ պատճառը ջնջելով, կը ջնջուի նաեւ արդիւնքը — տագնապը:

Ֆրանսա, ինչպէս յայտարարեց իր վարչապետը Էրիօ, կռթնելով Պազէլի տեղեկագրին եզրակացութեանց, կը պնդէ թէ պարտքերու եւ հատուցումներու հետեւանքով գումարներու փոխադրութիւնը երկրորդական պատճառ մըն է միայն տագնապին եւ թէ ամէն պարագայի մէջ, հատուցումներու ջնջումը, ո՛չ ազդու, ո՛չ ալ արդար ելք մը կրնայ կազմել:

Պարզ է ուրեմն թէ այսքան հակադիր տեսակէտներ անհրաժեշտ կը դարձնեն նախընթաց համաձայնութիւններ, եթէ կ'ուզուի որ խորհրդաժողովը յանգի դրական եզրակացութեան մը:

Հատուցումներու ջնջումին հետեւանքով պիտի ստեղծուի հետեւեալ կացութիւնը: Ֆրանսա ամբողջ 35 տարի պիտի կորսնցնէ 359 միլիոն ոսկի մարք, Պելճիքա 65, Եուկոսլաւիա 68, Անգլիա 66, իսկ Իտալիա 30 միլիոն:

Իսկ Գերմանիա ջնջումով պիտի ապահովէ առանձնաշնորհեալ վիճակ մը. իր պարտքը մէկ անգամէն պիտի իջնայ 12 միլիառ մարքի միայն. իսկ Ֆրանսա պիտի մնար 51 միլիառ մարք պարտքով մը, Անգլիա 115 միլիառ պարտքով:

Այս տուեալներն են որ Ֆրանսայի պատուիրակները կրկին պարզեցին Մաքտօնալտի: Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ եղած է այս տեսակցութեան արդիւնքը. սակայն ասկից յետոյ է որ Մաքտօնալտ տեսակցութիւն մը ունեցաւ գերման վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Պ. Էրիօ հատուցումներու հարցին լուծման համար ներկայացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն, Գերմանիա պէտք է վճարէ միանուագ գումար մը: Այս գումարը պէտք է յանձնուի Պազէլի միջազգային դրամատան, որ այդ գումարը պիտի բաշխէ Գերմանիոյ պահանջատէրերուն, այնպէս որ այդ գումարին երկու երրորդը պէտք է երթայ Միացեալ-Նահանգներուն իբր Եւրոպայէն իր առնելիքը եւ միայն մնացեալ մէկ երրորդը պիտի բաշխուի Ֆրանսայի, Անգլիայ, Իտալիոյ, Պելճիքայի, Եուկոսլաւիոյ եւայլն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Լօզանի ժողովին բացումէն առաջ, Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն, որովհետեւ կը նկատեն թէ Հանրապետական կուսակցութեան Չիքակոյի ընդհ. ժողովէն վերջ չէ որ ներկայ կառավարութիւնը պարտքերու հարցին մասին յստակ խօսք մը կրնայ ըսել: Որովհետեւ, եթէ ներկայ կառավարութիւնը հաշտարար եղանակ մը որդեգրէ այդ հարցին կարգադրութեան առթիւ, կրնայ յառաջիկայ ընտրութեան մէջ՝ իր դէմ գործածուիլ իբր զօրաւոր զէնք մը: Իսկ եթէ իր տեսակէտը բացասական ըլլայ, կրնայ ձախողութեան մատնել Լօզանի ժողովը:

Հետեւաբար, պաշտօնական անձնաւորութիւնները դժկամակութեամբ կ'ընդունին այն լուրերը թէ Լօզանի մէջ համաձայնելէ յետոյ, եւրոպական պետութիւնները պիտի դիմեն Միացեալ-Նահանգներու կառավարութեան, իրենց համաձայնութիւնը ենթարկելու համար անոր հաւանութեան, անկից առնելով պարտքերու կրճատման կամ ջնջման խոստում մը:

Զինաթափութեան ժողովը

Երրեակ համաձայնութիւն մը

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պատուիրակութիւնները համաձայնութիւն գոյացուցին սպառազինումներու կրճատման եղանակի մը շուրջ, որ առաջարկուած էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Փոլ Պոնքուրի կողմէ:

Ահա այդ համաձայնութեան կէտերը.

1) Ֆրանսա պատրաստ է ընդունելու զանգուածային եւ ընդհանուր կրճատումներ եւ ատոնք փոխարինել ապահովութեան ազդու կազմակերպութեամբ մը:

2) Առաջին կէտին շուրջ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, մասնակի արգելքներ եւ կրճատումները պէտք է ենթարկուին հսկողութեան եւ հակակշռի դրութեան մը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

— :-: —

Փարիզի եղեռնադատ ատեանին առջեւ, այս միջոցին կը տեսնուի բոլշեւիկեան մուրհակներու դատավարութիւնը: Դատավարութեան ծնունդ տուած է խորհրդային առաքին գործավարին Լիտվինովի եղբօր գրած պարտամուրհակները՝ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան վրայ: Կասկած կը ծանրանայ Լիտվինովի վրայ որ կեղծ մուրհակներ տրուած է:

1930ի յունուարին, Փարիզի դատարանը անպարտ արձակեր էր երեք ամբաստանեալներ, Լիտվինովը, գոհարավաճառ Եոֆֆէն եւ պանդոկապետ Լբնօրիուսը, հակառակ Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան բուռն ջանքերուն:

Բայց այդ մուրհակներու շրջաբերութեան գործին մէջ մաս ունեցող ամբաստանեալներէն մէկը՝ դրամատէր Ալշից կը բացակայէր դատավարութենէն: Բայց մէկ տարի յետոյ, երբ վերաքննութիւն կը կատարուէր՝ դրամատէրը որ կը բնակէր Պերլին, կը ներկայանար դատարան: Եւ կը ձերբակալուէր, բայց համաձայն 1930 յունուարի վճռին, երկու օր յետոյ անպարտ կ'արձակուէր:

Հարցաքննիչ դատաւորը զայն ենթարկեր էր հարցաքննութեան, գիտնալու համար թէ ի՞նչ եղած է իր դերը 200,000 տոլարինի այս գործին մէջ: Հարցաքննութենէն յետոյ, գերման դրամատէրը եղեռնադատ ատեանին յանձնուեցաւ: Դատը կը շարունակուի:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

—)(o)(—

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Յունիս.— Ընդհանուր Ապահովութեան գործակալներուն կողմէ կատարուած քննութիւնը երէկ եւ գիշերը, թոյլ տուաւ կարգ մը ստուգումներ կատարել՝ մայրաքաղաքին մէջ գործող համայնավար կազմակերպութեան մասին: Հասկցուեցաւ թէ կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուի գերմանացի մը Կիւսթավ Արնոլտ, որ Ռումանիա մտեր էր յունուարի ընթացքին: Յիշեալը լիազօրն էր Պերլինի համայնավարական կեդրոնին եւ պաշտօն ունէր կազմակերպելու ռումէն համայնավար կուսակցութիւնը եւ կապ հաստատելու անոր ու արտասահմանի համայնավարներուն միջեւ: Աւելի մանրամասնութիւններ քաղելու համար, ռումէն Ընդհ. Ապահովութիւնը յարաբերութեան մտաւ Պերլինի ոստիկանապետութեան հետ:

Անցեալ գիշեր, ռումանական իշխանութիւնները յաջողեցան ձերբակալել երկու բոլշեւիկ սուրհանդակներ, որոնք նոր մտեր էին ռումանական հողը: Խուզարկութիւնները ու քննութիւնները կը շարունակուին գաւառներու մէջ, մասնաւորաբար Պեսարաբիոյ կողմերը, ուր ամէնէն աւելի կը գործեն կարմիրները: Ձերբակալուեցան 20ի չափ անձեր եւ գրաւուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր:

ԱԹՈՍ ԼԵՌԸ ՊՂԾՈՒԵՑԱՒ

Յոյն գեղուհի մը օրիորդ Ալիս Տիփլարաքու որ 1930ին Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհի հռչակուեր էր, ծանր գայթակղութեան մը տեղի տուած է, բառը առնելով անշուշտ խստակրօն իմաստով:

Օր. Ալիսի մտքէն կ'անցնի Աթոս լեռան վանքը մտնել: Ինչ որ խստօրէն արգիլուած է կիներուն, այնքան որ վանականները վանքէն ներս չեն մտցներ նոյն իսկ էգ անասուններ:

Օր. Ալիս կը ծպտուի առնական զգեստով, կը մտնէ օդանաւ, Աթէնքէն կը մեկնի Աթոս ու դուռը կը ծեծէ վանքին: Կը մտնէ ներս:

Աշխարհէն քաշուած վանականները սակայն, հոտը կ'առնեն կնոջ ու զայն կը մատնեն ոստիկանութեան որ Աթոսէն կը վտարէ զայն:

Իսկ Պոլսոյ յունական պատրիարքն ալ, գեղուհին բանադրած է իր այս մեղապարտ յանդգնութեան համար:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ԿՏԱԿԸ՝ ՅԵՏՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հետեւեալը՝ ամփոփումն է ճառին, զոր ընկ. Մ. Վարանդեան խօսեցաւ, Գէորգ Չաւուշի յիշատակի երեկոյթին:

... Ցուպիչ են այս բազմամարդ հաւաքոյթներն ու հանդէսները մեր աքսորական կեանքին մէջ: Գոհունակութեամբ կը դիտեմ միշտ այս պատկառոտ բազմութիւնները, ուր գրագէտ երիտասարդութեան հետ ներկայ է միշտ բուն չարքաշ, վաստակաւոր ժողովուրդը, այր եւ կին, իրենց ճժերով – թժերով, որ կուգան ուշի – ուշով կ՚ունկնդրեն հռետորներուն եւ պաշտամունքի զգացումով կ՚ոգեկոչեն Հայոց պատմութեան հերոսական դրուագներն ու դէմքերը:

Ասի ապացոյց է, որ մեր գաղթական ժողովուրդը, թէեւ պաշարուած ապրուստի ծանր հոգերով, այս ծանր ժամանակներուն, չի մոռնար նաեւ իր հոգեկան սնունդը, կ՚ուզէ ապրիլ նաեւ իմացական կեանքով եւ մանաւանդ կ՚ուզէ սնանիլ մշտապէս հայրենի յիշատակներով... Ու լաւ կը գիտակցի, որ այդ յիշատակներուն մէջ բարձրը, թանկագին, ոգեւորիչ բան մը կայ — որով իրաւամբ կը հպարտանայ — այն՝ որ Հայրենի պատմութիւնը չի պարունակեր միայն լացի ու արջինջ, բացարձակ անձնազոհութեան: Ինչպէ՞ս են ծներ անոնք մանաւանդ մեր հայկական միջավայրում, դարաւոր, գետնատարած ստրկութեան աշխարհում... Ի՞նչ խորհրդաւոր ազդակներ կը գործակցէին ցեղի մութ արգանդին մէջ, որ այդ խաւարի ու ողխութեան, մաւտը ու բարոյական տափակութեան մթնոլորտում կարողացաւ լոյս աշխարհ գալ այն փառայեղ բոյլը Հայոց «լեռ – մարդիկներու» — Խրիմեանն ու Րաֆֆին, Սերոբն ու Անդրանիկը, Դումանն ու Եփրեմը, Մուրատն ու Մակարը, Հրայրն ու Չաւուշը եւ հարիւրաւոր ուրիշները... Եւ ինչո՞ւ մեզի շրջապատող ցեղերը, մեզի հետ երկար դարերով ապրող, մեր անմիջական դրացիները չծնան այդպիսի հսկաներ, չծընան դէթ մաւտը հրապարակում ադնիւ, աշխարհաչէն գաղափարի մարզերուն մէջ...

Որքան ալ խոր մխուինք գիտութեան մէջ եւ ունկնդրենք բնաշրջումի, դարվինականութեան ու ցեղային ժառանգականութեան, — առեղ[illegible]

[illegible]

որով միայն պիտի կարենանք ի կատար ածել Գէորգ Չաւուշներու նուիրական կտակը, հարթել մեր առջեւ ծառայած ահռելի խոչընդոտները, ապրեցնել մեր ցիրուցան բեկորները եւ նուաճել ազատ ապրելու մեր իրաւունքը:

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

— :-: —

(Քանի մը դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն):

Ղասըմ բէկի հետ յարաբերութիւն հաստատելէն յետոյ, Գէորգ ձեռնարկեց յարաբերութեան մտնել ու բարեկամական կապեր հաստատել Խասգիւղի Մէհմէտ բէկի, Շմլակ գիւղի Կըմէ Ուսըֆի, Մառնիկ գիւղացի Ֆաթուլա եւ Մէհմէտ էֆէնտիներու, Արաղ գիւղի Հաճի Մու[illegible]

[illegible]

տղան ու իր աշիրէթը սկսան կառավարութեան դէմ հակառակ շարժիլ:

Անոնք ամէն տեսն կառավարութեան հալածանքներուն ենթակայ մնացին:

Գէորգ Չաւուշ նպատակ ունէր այդ միջոցներով քրտական առանձնաշնորհումները վերցնել տալ, եւ դարձնել զանոնք կառավարութեան աչքին թշնամի մը, ինչպէս էին հայերը: Այդպէսով քիւրտ ազգի ատելութիւնն աւելի կը բնկէր ու կը զօրանար կառավարութեան հանդէպ:

Մէկ խօսքով, այդ թուականին, Գէորգ դատ դատաստան վարողն էր այն բոլոր վէճերուն որ կը ծագէին հայ գիւղացւոց եւ այդ աղաներու միջեւ: Լինի ծանր կամ թեթեւ, անոնք կառավարութեան չէին դիմեր:

Գէորգի մէկ խօսքը բաւական էր որ դատը վերջանար: Օրինակ մը, Խաչխալտաղ գիւղի Հաճի Մամէն, [illegible]

[illegible]

Բուֆաթ բէկը, Մահմուտ բէկը, Մա[illegible] եկաւ գիւղը պաշարելու: Կռիւը սկսաւ: Մինչեւ երեկոյեան մութին կռիւը շարունակուեցաւ: Այդտեղ սպաննուեցաւ գնդապետ Նավարը, [illegible] նին, բայց երկու օր չանցած, այդ թալանը նոյնութեամբ կը վերադարձնէ գիւղացիներուն: Այդ քայլն արդէն բարեկամութեան նշան էր:

(2) ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բ.

Փետրուար 16ին ընկեր Անդրէ Տէր-Օհանեան դասախօսեց «Ո՞րն է տաղանդաւոր գրողը» նիւթի շուրջը:

Գիտական հոգեբանութիւնը — ասաց դասախօսը — դեռ եւս չի զարգացել եւ յառաջդիմել այն աստիճան, որ մաթեմատիկ չափերի վերածի մարդու հոգեկան կարողութիւնները՝ միտքը, կամքը եւ զգացմունքը, իրենց բարդ կառուցուածքով եւ արտայայտութիւններով. հե[illegible]

[illegible]

առփայութիւն, երկրորդը՝ զգացմունք, երրորդը՝ տպաւորութիւն: Այս բոլորը սակայն տաղանդն որոշելու ո՛չ թէ գիտական, այլ յարաբերական միջոցներ են:

Ըստ Գի տը Մօփասանի, տաղանդի յատկանիշներն են՝ տեսնելու, դիտելու, մտածելու, հասկանալու, դատելու, զգալու եւ արտայայտելու ընդունակութիւնները: Կան տարբեր մեծութեան տաղանդներ [illegible]

[illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (15)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հետեւաբար, դպրոցն էլ, որով այնքան պարծենում էին բանուորները, իր նպատակին չէր ծառայում. նոր էին սկսում սովորել բանտարկեալները, երբ հրաման էր գալիս ուղարկելու, եւ գործը կիսատ թողած՝ հեռանում էին: Իմ ժամանակ մի քանի հարիւր դպրոցական աշակերտներ կային Մետեխում, որոնք բանտարկուել էին արտասահման փախչելու փորձի համար, քրէական օրինագրքի 84 յօդուածով եւ, սակաւ բացա[illegible]

[illegible]

քը: Ինչպէ՞ս չէ. թատրոնի ու սինեմայի մուտքը արժէ 25 կոպէկ, ինչ որ եւ քաղաքում, եւ օգտւում են դրամ ունեցողները՝ չարաչահ կամ գեղծաբար կոմունիստներն ու խորհրդային պաշտօնեաները, իսկ գիւղացիներին ու բանուորներին մնում էր մխիթարուել միայն նրանով որ բանտում թատրոն էլ կայ...

Մետեխից ինձ յաջորդեց լուր տալ ազգականներիս, եւ շուտով ստացայ անկողին, իսկ յետոյ, նշանակուած օ[illegible]

[illegible]

«ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՆՈՒ ԵՐԳԻՈՒ

[illegible]

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ների ծագումը եւ հաշակաւոր մարդկանց ու խմստասէրների կարծիքները:

Եթէ Պ. դասախօսը խուսափէր բազմազան եւ բազմաթիւ մէջբերումներից, անշուշտ իր նիւթը աւելի լի շահած կը լինէր. այդքան կարծիքների փոխարէն նա պէտք էր ընտրէր միայն կրօնի վերաբերեալ գոյութիւն ունեցող տեսակէտներն ու ըմբռնումները:

Մարտ 22ին տեղի ունեցաւ գրական երեկոյ. նուիրուած Յովհաննէս Թումանեանի մահուան 10ամեակին: Օրուայ դասախօսն էր Պ. Հայկ Աթոյեան, որ ծանօթացրեց Թումանեանի կեանքի եւ գրական գործունէութեան հետ: Կենսագրական բաժինը լրիւ էր, իսկ գրականը բաւականաչափ թերի ու թռուցիկ: Պարոն դասախօսը կանգ առաւ երկրորդական շատ մանրուքների վրայ, իսկ ամենախոշոր մի գոհար մեր արեւելահայ գրականութեան մէջ, ինչպիսին է Թումանեանի գրչի արդիւնք «Գութանի երգը»՝ մոռացութեան տուաւ: Այս եւ նման վրիպումները ի հարկէ մենք բացատրում ենք միայն շտապողականութեամբ:

Դասախօսութեան վերջում տեղի ունեցան յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր. արտասանուեցին «Հին օրհնութիւն», «Հոգեհանգիստ», «Վաղեմ թէեւ», իսկ երգեցին «Անուշ էն, ուրին աղջիկ էր», «Աղջիկ բախտաւոր» եւ «Ախթամար»:

Մարտ 29ին Պ. Երուանդ Աֆթանդիլեանը դասախօսեց «Բոյսերի զգայնութիւնը» նիւթի շուրջը:

Բանից երեւաց, որ հասարակութիւնը հետաքրքրւում է աւելի շատ մարդկային զգայնութիւններով, ասի եւ դահլիճի փոքր մասը հազիւ էր բռնուած, այն էլ մեծ մասը աշակերտներ էին: Այնուամենայնիւ Պ. դասախօսը անցաւ գործի եւ լի ու լի բաւարարեց ունկնդիրներին:

Ապրիլ 5ին Պ. Յովակ Սանփանեանը դասախօսեց «Նարդոսի կեանքը եւ գրական գործերը» նիւթի շուրջ: Ըստ յայտարարութեան պէտք է գրական երեկոյ լինէր, սակայն տեղի ունեցաւ միայն դասախօսութիւնը. սա ի հարկէ Կուլտուրական Միութեան վարչութեան մեղքն է. յետոյ մենք իմացանք որ արտասանութիւնները եւ երգերը պատրաստ էին, միայն երաժշտութեան բացակայութեան պատճառով էր, որ տեղի չունեցաւ երեկոյթի բաժինը:

Պ. Յովակ Սանփանեանը խուռն բազմութեան ներկայութեամբ տուաւ Նարդոսի լրիւ կենսագրականը եւ բոլոր գլխաւոր երկերի ու տիպերի մանրազնին վերլուծութիւնը: Թուելով մի առ մի Նարդոսի ստեղծագործութեան գրական եւ բացասական կողմերը, դասախօսն եզրակացուց իր խօսքը. — «Նարդոսը իր պատուաւոր տեղն ունի մեր գրականութեան մէջ, քանի որ նա տաղանդաւոր կերպով եւ գեղագէտին յատուկ վրձինով կարողացել է պատկերացնել կեանքն այնպէս, ինչպէս որ կայ»:

Ապրիլ 12ին բժիշկ Եադմաճեանը կարդաց դասախօսութիւն մը թոքախտի մասին:

Յարգելի դասախօսը նախ եւ առաջ տուաւ տուբերկուլօզի պատմականը: Նաթը վարակման միջոցներից մէկն է. հողը, կաթիկը, գայլը, աղուէսը, ամիծը, ոչխարը, խոզը եւ շունը կարող են վարակել մարդկանց. թէպէտ հաւերից չի փոխանցւում, բայց աղաւնուց եւ թութակից անցնում է, նմանապէս մարդոց փոխանցւում է կենդանուն եւ ընդհակառակը: Տուբերկուլօզի մանրէն կէս դար առաջ գտնուեց. դա մանր միքրոբ է, որ անուանեց Կոխի միքրոբ: Այնուհետեւ յարգելի բժիշկը մանրամասնօրէն բացատրեց թոքախտի տեսակները եւ նախադգուշութեան պայմանները:

Ապրիլ 19ին Պ. Առաքել Տէր-Թովմասեանը դասախօսեց «Մարդկութեան որոնումները կեանքին երջանիկ դարձնելու համար»:

Պէտք է ասեմ, որ շատ սակաւաթիւ էր ունկնդիր հասարակութիւնը, անշուշտ պատճառը եղանակի մէջ պէտք է փնտռել, քանի որ երեկոյեան այդ ժամին շատերը զբօսնում են լայն պողոտաներում եւ որոշ հաճոյք են ստանում: Այլ էր պատկերը ձմեռը. մարդիկ այն ժամանակ գերադասում էին դասախօսութիւն լսելը տաքուկ անկիւնում, քան թէ դաժան ցրտերին պողոտաներում եւ այլուր թափառելը:

Այսպէս թէ այնպէս, 3—4 տասնեակ ունկնդիրների ներկայութեամբ Պ. դասախօսը արծարծեց շատ հետաքրքրական խնդիրներ: — Մարդ այսօր երջանիկ չէ, որովհետեւ վաղանցուկ է նրա կեանքը 50—80 տարի, այն ինչ նա ունի հոգու անյագ ծարաւ դէպ ի գիտութիւնները եւ կեանքի առեղծուածները. մարդ ձգտում է երջանիկ լինել, այսինքն ստեղծել աւելի տանելի եւ հաճելի կացութիւն իր համար այս հողագնդի վրայ, սակայն երջանիկ էր զգում, քան այսօրուանը, որովհետեւ արդի մարդը աւելի մեծ պահանջներ ու կարիքներ ունի՝ նախկինի համեմատութեամբ: Չի կարելի որոշել բացարձակապէս երջանկութեան սահմանները, չնայած բոլոր կրօնական վարդապետութիւններն ու քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց յարողներին խոստանում են երջանկութիւն: Ըստ Սոկրատէսի փիլիսոփայութեան՝ մարդու երջանկութիւնը գոհարերութեան մէջ է. ըստ Պղատոնի պետականօրէն կազմակերպուած մարդը կարող է միայն երջանիկ լինել: Երեք առաքինութիւններն են միաժամանակ կազմում երջանկութիւնը՝ իմացական, զգացողական եւ կամեցողական. ըստ այլոց՝ գեղեցկութիւնը, առողջութիւնը, ուժը եւ հարստութիւնն են կազմում երջանկութիւնը: Արիստոտէլը երջանիկ էր համարում նրան, որ ունէր խոր միտք, ինքնաբաւում, ո՛չ չայլ կեանք եւ հեռու էր չափազանցութիւններից: Անսահման հաճոյքներին անձնատուր լինելով է մարդ դժբախտանում, ժխտում հայրենիքը, ընտանիքը, աղօթքը եւայլն: Այնուհետեւ Պ. դասախօսը իր ընդարձակ նիւթը սպառելու համար թռուցիկ կերպով անցնում է ստոյիկեաններին, էպիկուրեաններին, Ֆրիտրիխ Նիցչէի, Շոպէնհաուէրի, Թոմաս Մորի, ուտոպիստների, իտէալիստների, անարխիստների եւ ընկերվարական փիլիսոփայութիւնների վրայով:

Յ. Ս.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

«Խորհրդային Հայաստան» (4 յունիս) կը գրէ.—

Յունիսի սկիզբը Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը: Ժողովը բացաւ առողջապահական գործավար Դեւոնդեան: Կարմիր Խաչի Կեդր. Կոմիտէի նախագահը Կ. Ծովեան զեկոյց մը կարդաց այս առթիւ: Ըստ այդ զեկոյցին, Կարմիր Խաչի ցանցը մեծապէս տարածուած է երկրին մէջ: Նախկին 12-14 շրջանային կոմիտէներուն փոխարէն, որոնք միայն անունով գոյութիւն ունէին, ներկայիս Կարմիր Խաչը ունի 28 շրջանային կոմիտէ: Բջիջներուն թիւը կը հասնի 680ի: Անդամներուն թիւը, որ մինչեւ 1930 կը հասնէր 18 հազարի, 4 ապրիլ 1932ին կը հասնէր 45 հազարի: Ասկից զատ, Կարմիր Խաչի պատանի անդամներուն թիւն է 5 հազար: Առաջին օգնութեան խումբերուն թիւը՝ 200, որոնց մէջ կը մտնեն 3,400 հոգի:

1931ին Կեդր. Կոմիտէն բացաւ 7 կարճատեւ դասընթացքներ Երեւանի, Լէնինականի եւ 5 ուրիշ վայրերու մէջ հիւանդապահ հասցնելու համար երկրին: Այդ դասընթացքներուն հետեւեցան երկու հարիւր յիսուն քոյրեր: Ասկից զատ, Կեդր. Կոմիտէն բացաւ հականեխման եւ օգնական բժիշկներու դասընթացքներ: Կարմիր Խաչը լայն օգնութիւն ցոյց տուաւ նաեւ Զանգեզուրի երկրաշարժէն աղէտեալներուն, որոնց Մոսկուայի կեդրոնէն 820 հազար րուբլի նպաստ տրուեցաւ:

Վերջին 1-2 տարուան մէջ Կեդր. Կոմիտէն, ուզելով նպաստել Կարմիր Խաչի ելմտական բաժնին, բացաւ 26 վարավիրանոց, չորս չոգեփուռ (stérilisation) եւ երկու կանխարգելարան (abortarium):

Այնուհետեւ խօսեցաւ Լէնինականի Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը: Եւ յետոյ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակութիւն:

Ի վերջոյ խօսեցաւ Վլադիմիրով, որ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած էր Մոսկուայէն, Կարմիր Խաչի կեդրոնին կողմէ: Վլադիմիրով ներկայացուց այն ծրագիրը, որ պատրաստուած է վերամշակելու համար համար Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի կազմակերպութիւնները: Այդ վերամշակութիւնը տեղի կ'ունենայ Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի համագումարին մէջ, որ բացուեցաւ Յունիս 10ին Մոսկուա:

Յետոյ ժողովը ընտրեց տասը պատգամաւոր, ներկայացնելու համար Հայաստանի Կարմիր Խաչը Մոսկուայի համագումարին մէջ: Կարմիր Խաչի հրաժարած Կեդր. Վարչութեան տեղ, ընտրուեցան նորերը: Արամ Մալխասեան ընտրուեցաւ Կարմիր Խաչի Կեդր. Կոմիտէի նախագահ, բժիշկ Գէօդակչեան՝ փոխ-նախագահ:

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարի Դեկտեմբերին Երեւան գացած էր իտալացի ճարտարագէտներու խումբ մը, ուսումնասիրելու համար Սեւան-Զանգու խնդիրը:

Երկրորդ անգամ եւս Երեւան վերադառնալով, նոյն խումբը, ճարտարագէտ Օմեգիոյի նախագահութեան տակ, ներկայիս կ'ուսումնասիրէ Սեւան-Զանգու խնդիրին կապուած ամէն մանրամասնութիւն: Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ իտալացի ճարտարագէտներու խումբը մեկնեցաւ Սեւան, նպատակ ունենալով այցելել ճամբուն վրայ այն բոլոր վայրերը, ուր պիտի շինուին Սեւան—Զանգու ցանցին ջրաելեկտրակայանները:

Իտալացի ճարտարագէտները այս անգամ շատ աւելի երկար պիտի մնան Հայաստանի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ԳՐԵԼ ԿԱՐԴԱԼ ԿԸ ՍՈՐՎԻ

Յունիս 1ին 9130 հոգի գրել-կարդալու վկայական ստացան Երեւանի մէջ: Ուսումնական տարուան սկիզբը, Երեւանի մէջ արձանագրուած էին 16,520 հոգի, որոնք գրել-կարդալ չէին գիտեր: Անոնք, որ—շէնքի պակասին պատճառով մասնաւոր դասեր կ'առնէին —վկայական չեն ստացած, գրել կարդալ պիտի սորվին մասնաւոր կայաններու մէջ: Այդ կայանները ամառը պիտի գործեն քաղաքին 7 կէտերուն մէջ եւ իւրաքանչիւր տեղ՝ 10—12 խումբ, ուր գրել-կարդալ պիտի սորվին 7400 հոգի: Այդ կայաններուն կից, պիտի հիմնուին մանկանոցներ: Մասնաւոր հոգ պիտի տարուի գործակոչի ենթակայ երիտասարդներուն,

Որպէսզի գրել-կարդալ սորվելէ յետոյ չմոռան նորէն, հիմնուած են ընթերցարաններ, ուր անոնց տրամադրութեան տակ պիտի դրուին գիրքեր ու լրագիրներ:

Երեւանի մէջ ներկայիս կան շրջաններ, ուր ամէն բնակիչ գրել կարդալ գիտէ: Կը յուսացուի, որ մինչեւ Սեպտեմբեր Երեւանի ամէն բնակիչ գրել-կարդալ գիտնայ:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 5էն մինչեւ յուլիս 5, ամբողջ մէկ ամիս յատկացուած է քննելու Հայաստանի ինքնաշարժներու վիճակը եւ կառատուները:

Մասնաւոր մարմին մը պիտի պարզէ թէ ի՛նչ պահանջներ ունին կառատուները, լաւ կ'աշխատի՞ն ինքնաշարժները: Բոլոր հիներն ու աւրուածները պիտի փոխադրուին ինքնաշարժի նորոգման արհեստանոցներուն մէջ: Այս առթիւ զօրաշարժի ենթարկուած են բոլոր մեքենավարները եւ մեքենագէտները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 5ին Երեւանի Լէնինիզմի կաճառին մէջ դասախօսութիւն մը տուաւ Ենիկոլոպով հետեւեալ նիւթին մասին.— «Միրզա Շաֆիի եւ Խ. Աբովեանի յարաբերութիւնը»:

× Ղազախի եւ Քիրոֆեաանի քոչուորներն սկսան սարերը բարձրանալ: Քոչուորները կը տարածուին Զանգեզուրի, Դիլիջանի, Դարալագեազի, Ախտայի եւ Ստեփանաւանի շրջաններուն մէջ:

Հողային գործավարութեան մասնաւոր պաշտօնեաներ կը հոկեն լուծելու համար քոչուորներու «ելք»ին կապուած հարցերը: Միխանի ձորին մէջ մասնաւոր ճամբայ մը բացուած է քոչուորներուն համար եւ միւս ճամբաներն ալ յարդարուած են: Հիմնուած են անասնաբուժական կէտեր:

× Պատկան մարմնին կողմէ 10 Մայիս թուակիր հրաման մը, կ'արգիլէ Հայաստանի որեւէ տեղական կոմիտէի ապրանք գնել, ինչ որ «հակասում է խորհրդային առեւտրի լայն ծաւալման սկզբունքին»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԱՂԱԽԻՆԸ

— :-: —

Այս Թուրք քաղաքացին Նէճիպ ու պատկառելի ծերունի մըն էր իր երկճղի սպիտակ մօրուքով, աւելի պատկառանք ազդելու համար դատաւորին՝ պէտք տեսած է կուրծքը զարդարելու պատուանշաններու շարքով մը: Տարբեր մեծութեամբ եւ տարբեր ձեւերով, պատուանշանները կախուած են կուրծքին վրայ քովէ քով:

Ջինքը պատուած են Յունաստան, Սերպիա, Ռումանիա, Պուլկարիա Թուրքին երէկուան եւ փաղուան թշնամիները: Բայց ինչպէս ստացեր է զանոնք Նէճիպ պէյ: Այդ չէ հարցը: Եւ ատոր պատասխանը տալու համար չէ որ կանչուած է դատարան: Այլ բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ ճամբեց իր աղախինը, որ այսօր, իր նախկին տիրոջմէն կը պահանջէ մնացուց հատուցում:

Մարի է անունը, ինչպէս աղախիններէն շատերունը. ու կը բացատրէ.

— Իրիկուն մը Նէճիպ պէյ, պատրուակով մը զիս դուրս ղրկեց: Դարձիս դուռ ու պատուհան գոց գտայ: Իսկ գոյքերս նետուած՝ դրան առջեւը, սանդուղին աստիճաններուն վրայ: Պոռացի, կանչեցի, դուռը ծեծեցի ժամերով: Անօգուտ: Ծերուկը գլխ փողոցը ձգեց ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր: Տեսնելով որ ճար չկայ, գացի պանդոկ մը ապաստանեցայ: 500 ֆրանք կը պահանջեմ:

Աղախին ճամբելու ալա թուրքա եղանակին մասին, Նէճիպ պէյ կը պատասխանէ.

— Ջրպարտութի՜ն. ճշմարտութիւնն այն է որ այս աղջիկը գինովցեր էր: Երեւակայեցէք որ, տէր եւ արդար դատաւոր, ամբողջ կօշարայ մը՝ գինիով լեցուն, խմեր ու կէսն էր գտեր, մինակը, միս—մինակ: Արդ, ես հաւատարիմ հաւատացեալը Մարգարէին եւ ջերմ հետեւող մը անոր օրէնքներուն, կաթիլ մը ըմպելի չեմ մտցներ իմ տունս: Անմիջապէս որ տեսայ, ճամբու դրի այս աղջիկը՝ որ գիտնայ յարգել իմ օրէնքներս. բայց նախ, կարգադրեցի իր հաշիւը՝ խնդրելով որ ծխավաճառին երթայ դրօշմաթուղթ մը բերէ, իր ստացականին վրայ փակցնելու համար: Դարձին սկսաւ պոռալ կանչել, աւելի կոթով ինծի սպառնալ, այնպէս որ ստիպուեցայ իր պայուսակը պատուհանէն դուրս հանել եւ դուռները կղպել:

— Այո՛, կը ձայնէ աղախինը, պայուսակս ինծի տուաւ. բայց յաջորդ առտուն երբ բացի, տեսայ որ գոյքերս պակաս էին:

— Գնա՛ բանդ, քու աղտոտ շապիկներդ ի՞նչ կրնամ ընել որ վար դնեմ: Դիտմամբ ամբողջ գիշերը, դրան առջեւ ձգեցիր որ, մնացուց հատուցում պահանջես ինձմէ:

Թուրքը որ իր երկրին մէջ վարժուած է ըստ կամս վարուելու աղախիններուն հետ, հոս ալ իրաւունք կը ստանայ՝ շնորհիւ իր խաղաղ ու բարեհամբոյր երեւոյթին ու նաեւ, մանաւանդ, շնորհիւ աղախինին անհաճոյ եւ սպառնական պոռչտուքներուն:

Դատաւորը՝ իր կարգին՝ աղախինը կը զրկէ մնացուց հատուցման իրաւունքէն եւ զայն կը դատապարտէ դատական ծախքերու վճարման:

Աղախինը կը մեկնի՝ կ'երեւի, բատ իր սովորութեան՝ դժգոհ, պոռչտալով եւ սպառնալով: Իսկ մեր Թուրք բարեկամը՝ պահ մը կը վարանի դուրս ելլել, յիշելով անշուշտ՝ աւելին կոթը: Եւ վերջապէս՝ աչքը տնկած ոստիկանի մը որ դրան առջեւ կը հսկէ, կը յանդգնի մեկնիլ, մինչ պատուանշանները կուրծքին:

Խմե՞լ թէ չխմել

Ամերիկայի հանրապետականները ինչպէս կը յիշուի, իրենց ընդհ. ժողովին մէջ, ընդունելէ յետոյ Հուվըրի թեկնածութիւնը՝ յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան մէջ, միջին ելք մը գտեր էին «խմել թէ չխմել»ու հարցին մէջ: Ըմպելիի հակառակորդները՝ հանրապետականներու այս որոշումը՝ որով կը մերժէին պարզապէս եւ բոլորովին ջնջել ըմպելիի արգելքը, յաջողութիւն մը կը նկատեն: Իսկ խմանները կը նկատեն թէ հանրապետականներու ընդհ. ժողովին առաջարկը՝ ոգելից ըմպելիներու վրայ հաստատելու կառավարական հսկողութեան, կը նշանակէ վերադարձ դէպ ի նախկին դրութիւնը: Իրականութիւնը այն է որ երկու կողմերն ալ սակայն չփոթած են եւ չեն գիտեր յստակօրէն թէ ո՞ր տեսակէտը յաղթանակած է հանրապետական ժողովին մէջ, եւ երկու կողմերն ալ հաւասարապէս դժգոհ են ժողովին բանաձեւէն:

Այնպէս որ, հակառակորդ կողմերը կը սպառնան ծանր պառակտումներ ստեղծել կուսակցութեան մէջ:

ՌՈՒՍ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհրդային եւ գերման կառավարութեանց միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը հետեւանքով, ռուսական ապրանք ներածող գերման վաճառականները, այլեւս օտար դրամ չպիտի կրնան հայթայթել՝ իրենց վճարումները կատարելու համար Ռուսիոյ: Այլ պիտի կրնան իրենց պարտքը վճարել գերմանական դրամով՝ առանց յատուկ արտօնութեան դիմելու եւ ատոր համար ալ, գերման դրամատուները ընթացիկ հաշիւ մը պիտի բանան խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը մտադիր է պարտքերու հատուցման նոր ծրագիր մը մշակել, այն պարագային որ Լօզանի ժողովը ինպաստ վերաքննութեան արտայայտուի:

Այն երկիրները որ ոսկիի մեծ միթերք ունին, նուազ կը տառապին անգործութենէ եւ տագնապէն, պիտի հրաւիրուին ամբողջովին վճարելու իրենց պարտքերը, իսկ անոնք որ տնտեսական ծանր կացութեան մատնուած են, պիտի ստանան ժամանակաւոր նշանակելի զիջումներ:

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին ՄՆԱՑՈՐԴԱՑի նոր թիւերը, էջ 225—256:

Ուշադրութիւն.— Շատեր մեզի կը դիմեն նամակով եւ կը պահանջեն պակսած թիւերը: Կը խնդրուի նշանակել թէ ո՛ր էջէն ո՛ր էջը կը պակսի: Փոխանակ գրելու պրակներուն թիւը՝ գրել էջերուն թիւը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

— Պոլսէն ի՞նչ լուր, — հարցուց Սուրէն, — ո՞րքան մնացիր Բ...ի մէջ. որ եւ է նորութի՞ւն:

— Բա՛հ, — ըսաւ Բէկզատեան — հրաշալի՛. այնպիսի ոգեւորութիւն է առեղծուել այցելութեամբս... ո՞ւր է թղթակցութիւն չէ՞ք ստացել:

— Ո՛չ տակաւին: Կ'երեւի ուշացուցին գործով:

— «Գո՛րծ»... Ա՛ս էլ գործ չէ՞... հանրային կարծիք ենք ստեղծում ու պատրաստում, էլի՛... սրանից կարեւոր գո՛րծ...

Այս վերջին նախադասութիւնը կրնար պայթեցնել, յանկարծ, Ասաղը: Սուրէն մտահոգ էր հաւանական բախումէ մը:

— Հո՞ս ալ պիտի խօսիս, ընկե՛ր, — հարց տուաւ Ասադ:

— Ի հարկէ. հէ՛նց դրա համար եմ եկել, չէ՞...

— Աղէ՛կ, — ուղղուիս ելաւ՝ ակռաները սեղմելէն:

— Ուզում եմ հանդչիլ մի քիչ, Սուրէ՛ն — շարունակեց Բէկզատեան — մի մաքուր պանդոկ չկա՞յ... քաղցել եմ. մի լաւ ճաշարան յանձնարարիր ինձ... հա՛, չմոռանաս մարմնին յայտնել հրապարակային ժողովի մասին, յայտարարութիւնն էլ գիր: Ուզում եմ որ դու էլ նախագահես:

Յաջորդ օրը դպրոցի ընդարձակ սրահին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չկար: Եկեր էին բոլորը: Հոն էր եւ՛ Աստղիկը՝ Սիրանին հետ: Տղաքը կը մտնէին ու կ'ելլէին անօրինակ փութկոտութեամբ. ուշադիր նայուածքներ նետելէն աջ ու ձախ: Սուրէնը եւ Բէկզատեանը նստեր էին առաջամասին ու Կիւրեղեան եպիսկոպոս ու տէր Մեսրոպ հայրը կը խօսակցէին Բէկզատեանին հետ: Երիտասարդ ընկեր մը մօտեցաւ Սուրէնին ու փսփսաց: Քիչ վերջ, Սուրէն բեմ եկաւ՝ բացումը կատարելու համար: Ակնարկը ինկաւ Աստղիկին: Անոր ճիշտ ետին նկատեց Նազարը... Այո՛, ա՛ն էր... Լսած էր թէ երկու օր առաջ վերադարձած է Կովկասէն եւ թէ կը գործէ կուսակցութեան մը անունով: Իր ու անոր նայուածքները իրարու հանդիպեցան: Ի վերջոյ, Սուրէնի հրաւէրով, բեմ եկաւ Բէկզատեան: Խօսեցաւ երկու ժամ՝ պարզելով պայքարի անհրաժեշտութիւնը եւ ընկերվարութեան նուաճումները՝ օտար երկիրներու մէջ: Վերջաւորութեան ձայն ուզեց Նազարը: Ամէնքը ակնարկնին տուին ետեւ: Դարձաւ եւ՛ Աստղիկը... ճանչցա՛ւ: Սարսուռ մը եկաւ վրան: Վայրկեան կերպարանք մը ստացեր էր Նազար: Թխորակ, գուռ մազերով, քանի մը թել մօրուք ու կայծկլտուն բան մը աչքերուն մէջ: Արժէքներ ունէր այդ տղան. կրակոտ էր ու Աստղիկ կը զգար, որ անկեղծօրէն կը սիրէ զինքը. բայց որ եւ է կապ չէր զգար՝ իրմէ դէպի ան. յետոյ անբացատրելի տարակոյս մը ունէր դէպի Նազարը: Պահ մը իրարու նայեցան: Աստղիկ արագօրէն դարձուց գլուխը: Նազար կրկին ձայն ուզեց. բայց, Սուրէն մերժեց: Նազար պնդեց ու երբ կրկին մերժուեցաւ.

— Եկեր էք գայլի աւետարան կարդալու — պոռաց — թողէք մենք ալ խօսինք...

Իրարանցում մը ծայր տուաւ: Նազարի ընկերակիցներէն քանի մը հոգի դէպի բեմ յառաջացան: Սուրէն կը մնար կանգնած ու ափը սեղմած աթոռին՝ հարուածելու պատրաստ: Աղմուկը շատցաւ: Կիները պոռչտալ սկսան: Երկու հոգի իրար հրեցին: Բռունցք մը իջաւ ծնօտի մը: Մէկնողները շատցան, սանդուխէն վար հրմշտուկը սկսաւ, եւ երբ երեք ընդդիմադիրներ կը փորձէին Սուրէնի վրայ յարձակիլ, հասան ուրիշներ ու գիրկընդխառն կռիւ մը սկսաւ... Սուրէն բեմին վրայ էր դեռ, միշտ պաղարիւն ու հանդարտ, եւ կը նայէր Նազարին, որ կը շարունակէր պոռալ,

— Ինչո՞ւ ձայն չէք տար... յարգեցէ՛ք կարծիքի ազատութիւնը... մենք ալ պէտք ենք խօսիլ...

... Երբ կը մեկնէին, Սիրանն ու Աստղիկը դեռ կը դանդաղէին սրահին մէջ: Աստղիկ եկած էր ծնողքէն գաղտնի եւ Սուրէնին հանդիպելու հզօր ցանկութեամբ: Սուրէն մօտեցաւ պահ մը ու նկատեց յուզումը որ կար անոր աչքերուն մէջ: Քայլը քայլին՝ ելան դուրս: Սանդուխներուն վրայ դեռ կը խօսակցէին Բէկզատեանն ու կարգ մը կուսակիցներ:

— Տեսա՞ր, — դարձաւ մէկը միւսին, — թիթը ինտէ՛ր կախեր էր Օնէս աղան:

— Հրաշալի՛ կը խօսի կոր պէ, — շշնչաց կարճահասակ ու լեցունկեկ երիտասարդ մը — ձեռքը ինտո՛ր կը զարնէր կոր սեղանին... «պիտի ջախջախել, պիտի ջախջախել կապիտալիզմ կոչուած հրէշին»:

Բէկզատ լսեց, ետեւ դարձաւ, մօտեցաւ, մօտեցաւ: Իր ճառէն ամէնէն աւելի ինք էր խանդավառուած: — Ի՞նչ են խօսում, հը՞, — հարցուց, — հաւանե՞լ են... Յոգնել էի, եղբա՛յր, շա՛տ էի յոգնել... սրանց հետ էլ այլ կերպ չի կարելի... այնպէս չի՞, Սուրէն ջան — մօտեցաւ անոնց:

Ու ծանօթացաւ օրիորդներուն:

Աստղիկը գրաւեց իր ուշադրութիւնը: Ստուերի մը նման հետեւեցաւ անոր, խօսեցաւ, ժպտեցաւ, ակնարկներ ուղղեց, զգացուց վերջապէս, որ «բացառիկ գրաւչութիւն ունէր», եւ Սուրէնի ուշադրութենէն չվրիպեցան կարգ մը «պատահական» հնչումներ, որոնցմէ կրկնապէս նեղուեցաւ Աստղիկ, կռահելով Սուրէնին անտարբերութեամբ քօղարկուած դժգոհութիւնը...

Յաջորդ առաւօտ թերթը լոյս պիտի տեսնէր նուիրուած գրեթէ ամբողջովին բանախօսութեան: Թղթակցութիւն մըն ալ հասեր էր մօտակայ քաղաքէ մը, կրկին Բէկզատեանի մէկ բանախօսութեան մասին, որ բառ առ բառ նո՛յնն էր գրեթէ...

Սուրէն երեք վերտառութիւն դրած էր: Իսկ ամէնէն վրան — «ամէն տեղ ուժգնօրէն կը ծափահարուի մեր խօսքը»:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

3) Կրճատումները կամ ջնջումները պէտք է անհրաժեշտօրէն համապատասխանեն ելմտական կրճատումներու, որպէս զի մէկ կրճատումի մը կամ ջնջումի մը հետեւանքով աւելցած գումարը, կարելի չըլլայ տրամադրել ուրիշ կարգի պատերազմական միջոցներու զարգացման:

Այս համաձայնութեան հիման վրայ ալ, երբ պէտութեանց ներկայացուցիչները քննել սկսան քիմիական եւ օդային պատերազմի հարցերը: Այս կերպով համաձայնեցան նաեւ արգիլելու որ ռմբաձիգ օդանաւերը չկարենան գործել պատերազմական ճակատներէն աւելի հեռու:

Աշխատանքները կը շարունակուին:

Կեփեուն կը փառէ ուկրայնական գիւղ մը
ԵՒ ԿԸ ՁԱՐԴԷ ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ

Լեհաստանէն տրուած լուրի մը համաձայն, Կէփէուի մարդիկը ջարդեցին ուկրայնական Թուրպաքզովօ գիւղին բնակչութեան մեծ մասը: Մէկ քանի օր առաջ, այս գիւղացիները մերժեր էին բոլշեւիկ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնել՝ ինչ որ կը մնար իրենց բերքէն եւ սպաններ էին չորս կոմիէր գործակալներ: Իբր փոխվրէժ, Կէփէուի մարդիկը կրակի տուին գիւղը, ջարդեցին գիւղացիները որոնց մեծ մասը կորսուեցաւ կրակներուն մէջ: Այս վայրագութեան ընթացքին, զարհուրելի տեսարաններ պարզուեցան. չեկիստները ամէն տեսակ անգթութիւն գործեցին: Ջարդի ենթարկուածները 4000 հոգի են:

Խռովութիւններ Անդրյորդանանի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 21 Յունիս.— Անդրյորդանանէն ստացուած լուրեր ենթադրել կուտան թէ բաւական ծանր խռովութիւններ ծագած են Հինազի անդրյորդանանեան սահմանագլուխին վրայ եւ կը սպառնան մեծ ու վրդովիչ համեմատութիւններ ստանալ:

Իրօք, Ամմանէն կը տեղեկացնեն թէ հրասայլերու խումբ մը եւ արաբ ձիաւորներու կարեւոր ջոկատ մը մեկնած են Աքապայի շրջանը, զօրեղացնելու համար արաբական լեգէոնը՝ որ կը պաշտպանէ Հինազի սահմանագլուխը:

Միւս կողմէ, անգլիական զինուորական օդանաւերը որոնց կայանը կը գտնուի Իսմայիլիոյ մէջ մեկնած են դէպ ի Իրաք, մաս մը զօրք փոխադրելով:

Այս տեղեկութիւնները որոնց վրայ պէտք է աւելցնել այն լուրերը թէ Անդրյորդանանի եւ Հինազի միջեւ ուտելիքի փոխադրութիւնը արգիլուած է, ենթադրել կուտան թէ այս շրջանին մէջ՝ կացութիւնը ծանր է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԶՈՔԱՆՉԸ իր երկրորդ աղջկան, տիկին Լինտպէրկի քրոջը հետ մեկնեցաւ Անգլիա, ուրկէ պիտի անցնի Ֆրանսա:

ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Այն պահուն որ Սպանիոյ Ալֆոնս թագաւորը, հանրապետութեան հռչակման հետեւանքով կը հեռանար իր երկրէն, կառավարութիւնը արգելքի տակ առնելով անոր ինչքերն ու հարստութիւնը, գտեր էր 150,000 փէզէթա հնչուն դրամ, 6,800,000 փէզէթա արժեթուղթերով: Գալով գեղարուեստական առարկաներուն եւ թագաւորին սեփական կարասիներուն, անոնց արժէքը կը գնահատուի մօտ 12,000,000: Իսկ անոր անուան արձանագրուած կալուածներու արժէքը կը գնահատուի 7,5 միլիոն: Այս հարստութիւնը փոխանցուած է կառավարութեան:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Սպանիոյ մէջ երեւան եկած միապետական դաւադրութեան հետեւանքով, ամբաստանեալները դատարան պիտի յանձնուին:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ.— Ազգերու Դաշնակցութեան Աւստրիոյ օժանդակութեան յանձնախումբը ընդունած է ծրագիր մը, որուն համաձայն Աւստրիոյ պիտի տրուի 300 միլիոն շիլինի օժանդակութիւն մը: Իտալական եւ անգլիական կառավարութիւնները ընդունած են մասնակցիլ այս օժանդակութեան: Իտալիա պիտի տրամադրէ 30 միլիոն շիլին՝ իր կողմէ:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ.— Իրենց վերակազմութեան հրամանագրէն ի վեր, հիթլերեան մարտիկները սկսած են շրջագայել իրենց յատուկ համազգեստով, ինչ որ կարգ մը գրգռութիւններու տեղի տուած է, Գերմանիոյ բազմաթիւ կեդրոններուն մէջ:

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Աւազակախումբերը կը շարունակեն յարձակումներ գործել Մանչուրիոյ զանազան վայրերուն մէջ: Քանի Ջուի մէջ, 30 հոգինոց աւազակախումբ մը յարձակեցաւ ճափոնական հիւանդանոցին վրայ, ուր կը դարմանուէին 40ի չափ զինուորներ: Սպանեցին երեք հոգի եւ երկու հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորեցին:

ՓԱՐԻԶԷՆ ԹԷՀՐԱՆ ՔՍԱՆԵՒԻՆԸ ԺԱՄԷՆ.— Երկու ֆրանսացի սպաներ որոնք կիրակի առտու, Պուրժէի օդանաւային կայանէն մեկներ էին իրենց օդանաւով դէպ ի Պարսկաստան, Թէհրան հասան 29 ժամէն, 5000 քիլոմեդր կտրելով: Իրենց մեկնելէն ի վեր լուր չէր ստացուեր իրենցմէ եւ վախ կար որ մահացու արկածի մը զոհ գացած ըլլան: Ճամբան ժամ մը ուշացած են օդին աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով: Անցած են Աթէնքէն, Հալէպէն եւ Եփրատի վրայով հասած են Թէհրան:

Յ. Հ. Դ.

Գալա

ԼԻՈՆԻ Մարզպէտ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Գրադարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Յուլիս 3ին Սէն Գլուի անտառին մէջ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Սենֆօնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

վարչապետ Պ. Էրիոյի Պատուոյ նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէնպուրկի սէնֆօնիք նուագախումբը, միացած՝ հայ արուեստագէտներու (40 հոգի):

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)

Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire), Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախասպ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (ջութակ)

Մուտքը ազատ է

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիօթա, Մռ.— 35 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Կարմիր Խաչին բուժարանը, որ ամէն երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9—12, մասնագէտ բժիշկներու կողմէ կը քննէ եւ կը դարմանէ զաղթական հայ հիւանդները, բաց պիտի ըլլայ նաեւ յառաջիկայ 29 Յունիսի Չորեքշաբթի օրը, ժամը 9—12, ակռայի հիւանդութիւններու համար միայն: Եւ այսուհետեւ, ամէն ամսու առաջին եւ վերջին Չորեքշաբթի օրերը պիտի շարունակուին ակռայի քննութիւններն ու դարմանումները:

Կարի յատուկ մօթէօրներ

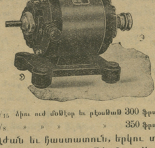

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ րէօսթա 300 ֆրանք

1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեամբ վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, հեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽՆՁՈՐ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԻՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Թէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Պ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺՕՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալօճեան (Ռուզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ոստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք . . .

ՄԱՐԴ ՄԸ ՇԻՆԵՆՔ կամ ի՞նչ պէտք է գիտնալ մարդկային մարմնի կազմախօսութեան, բնախօսութեան, ախտաբանութեան եւ առողջապահութեան մասին. *պատկերազարդ, հեղ.՝* ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: *Գին 20 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 25 ֆր. (ուրիշ երկիրներ):*

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ կամ Մարմնական եւ հոգեկան առողջութեան գաղտնիքը. *հեղ.* ՏՈՔԹ. Վ. ՓՈՇԷ, *ամփոփեց՝* ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: *Անհրաժեշտ ուղեցոյց մը բոլորին համար: Գին՝ 10 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 12 ֆրանք (ուրիշ երկիրներ):*

ԹԷ ԻՆՉ ՊԱՏՄԵՑ ԹՐԷՔՈՆԷՄԸ կամ ի՞նչ է սիֆիլիսը, ինչպէս զգուշանալ, ինչպէս դարմանել՝ *պատկերազարդ, հեղ.՝* ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: *Գին 6 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 7 ֆր. 50 (ուրիշ երկիրներ):*

Երեք գրքերը միասին 25 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 30 ֆր. (ուրիշ երկիրներ), առաքման ծախքով: Դիմել՝ Dr. L. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (10).

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Իր Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. ֆասօն ալ կը կարէ:

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու *մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ*

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation *կամ* Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ *եւ* BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ *Կեդրոնատեղի* 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի-հիւանդութ. տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulême, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արմատականներին կարող էր միշտ տեսնի, եւ այժմ, երբ նրանք խռնում էին իր շուրջը, ինքը սիրալիր, բայց կարուկ կերպով ցրիւ տւեց նրանց: Ժպիտը բերնին ասում էր, որ ի զուր էին ժամանակ կորցնում նրան համոզելով, երբ այնտեղ այնչափ ասբիսաներ կային ուսուցման կարօտ: Իսկ ինքը իր կողմից եռանդով խօսքի կպաւ անգլիական պարլամէնտի մի անդամի հետ, որի համակրանքը մեծ նշանակութիւն ունէր հասարակապետական կուսակցութեան համար: Մարդը մասնագէտ էր ֆինանսական հարցերի, եւ Ջեմման նրա հետաքրքրութիւնը շահելու համար կարծիք հարցրեց Աւստրիայի դրամական դրութեան մի ինչ որ տեխնիկ կէտի վրայ. յետոյ վարպետութեամբ խօսակցութիւնը դարձրեց Լոմբարդօ-վենետիկեան դաշնագրի յօդուածների վրայ: Անգլիացին, որ մի թեթեւ շաղակրատանքի էր սպասում, զարմանքով նայեց Ջեմմային, վախենալով որ մի bas-bleuի ճանկն է ընկած. բայց տեսնելով նրա գեղեցկութիւնն ու գրաւչութիւնը, դադարեց դիմադրելուց եւ սկսեց նոյնքան խորիմաստ կերպով վերլուծելու իտալական ֆինանսները, որքան անելու էր եթէ իր դէմինը Մետտերնիխը լինէր: Երբ Գրասինին Ջեմմային մօտ բերեց մի ֆրանսացու, որը ցանկանում էր տիկին Բոլլայից «Երիտասարդ Իտալիայի» ծագման պատմութիւնը իմանալ, պարլամէնտի անդամը ոտք ելաւ մի տարօրինակ զգացումով, թէ երեւի Իտալիան շատ աւելի խոր պատճառներ ունի դժգոհ լինելու, քան ինք կարծում էր:

Ուշ էր արդէն, երբ Ջեմման միւսներից աննկատ դուրս եկաւ դահլիճի պատուհանների առաջ ձգւող պատշգամբը՝ մի քանի վայրկեան առանձնանալու համար աճագին կամելիաների ու օլէանտրների ետեւը: Փակ օդից ու բազմութեան անընդհատ երթեւեկից գլխի ցաւ էր զգում: Պատշգամբի հանդիպակաց ծայրում բարձրանում էին մի շարք արմաւենիներ լայն կիսատակառների մէջ, որոնք ծածկուած էին չուչաների ու այլ ծաղիկների թաղարներով: Այդ բոլոր բոյսերը միասին կազմում էին մի խիտ պատւար, որի ետեւի անդորր անկիւնից հիանալի տեսարան էր բացւում հովտի վրայ: Բոյսերի միջի նեղ անցքը եղբում էին նռնենու կախ ընկած ճիւղերը իրենց ուշացած ծաղիկներով զարդարուն:

Ջեմման մտաւ այդ անկիւնը յուսալով որ ոչ ոք չի գտնի նրան այդտեղ մինչեւ որ լռութիւնն ու կարճ հանգիստը անց կացնեն իր սկսող գլխացաւը: Տաք ու զարմանալի անդորր գիշեր էր, բայց եւ այնպէս երբ դուրս եկաւ խեղդուած սենեակից զով զգաց, թեթեւ, եւ իր ժանեակէ ծածկոյթը ձգեց գլխին:

Մօտեցող քայլերի ու խօսակցութեան աղմուկը յանկարծ զարթեցրին նրան իր կիսաքուն դրութիւնից: Նա աւելի եւ քչեց ստուերի մէջ յուսալով որ աննկատելի կը մնայ ու մի քանի վայրկեան էլ կ'օգտուի լռութիւնից մինչեւ վերստին գնար իր յոգնած ուղեղը նորից տանջելու: Որքան մեծ եղաւ հիասթափումը, երբ քայլերը կանգ առան իրենից քիչ հեռու եւ տիկին Գրասինիի բարակ ձայնը լռեց մի վայրկեան իր շաղակրատանքից: Միւս առնական ձայնը զարմանալի կերպով մեղմ էր ու երաժշտական: Միայն այդ փափկութեանը շատ էր վնասում նրա քաշ տւող տարօրինակ թօնը, որ գուցէ դիտաւորական էր, բայց աւելի հաւանօրէն առաջ էր գալիս խօսելու մի ինչ որ թերութեան դէմ մաքառելու ճիգից. ամենայն դէպս այդ հնչիւնը անախորժ էր:

— Ասում էք՝ անգլուհի՞. — հարցրեց առնական ձայնը, — բայց չէ որ անունը զուտ իտալական է:

— Այո՛, նա խեղճ Ջիովաննի Բոլլայի այրին է. յիշո՞ւմ էք, անշուշտ, որ մի քանի տարի առաջ մեռաւ: Ա՛խ, մոռացայ, թէ դուք ինչ թափառական կեանք էք վարում եւ չի կարելի պահանջել, որ ճանաչէիք մեր դժբախտ հայրենիքի բոլոր նահատակներին: Այնքան շատ են:

Տիկին Գրասինի հառաչեց: Միշտ այս թօնով էր խօսում նա օտարականների հետ: Իտալիայի համար տանջւող հայրենասէր կնոջ դերը նրա մէջ սերտ կերպով ձուլուած էր գիշերօթիկի շարժումներին եւ երեխայական սիրուն քմայնոտութեան:

— Նա Անգլիայո՞ւմ մեռաւ, — կրկնեց միւս ձայնը, — ուրեմն փախստականներից էր: Կարծես յիշում եմ այդ անունը: «Երիտասարդ Իտալիայի» հետ կապեր ունէր, երբ կուսակցութիւնը նոր էր սկսել իր գործունէութիւնը:

— Այո՛, երեւում երեք թէ ձերբակալւած դժբախտ երիտասարդներից մէկն էր: Ծանօ՞թ էք այդ տխուր պատմութեանը: Մի քանի ամսից արձակեցին: Երկո՞ւ թէ երեք տարի յետոյ, երբ նրան նորից էին ուզում բանել՝ փախաւ Անգլիա, այնտեղ էլ ամուսնացաւ: Շատ թեթեւամիտ քայլ էր դա, բայց խեղճ Բոլլան արդէն միշտ էր ռոմանտիկ:

— Ասում էք՝ Անգլիայո՞ւմ մեռաւ:

— Այո՛, թոքախտից: Չդիմացաւ Անգլիայի սոսկալի կլիմային. եւ հէնց նրա մահից քիչ առաջ էլ մեռաւ նրանց միակ երեխան սկարլատինից: Ի՞նչ ձախորդ բախտ է, չէ՞: Եւ մենք ամէնքս այնպէս սիրում ենք Ջեմմային: Նա քիչ չոր է, խեղճը. անգլիացին արդէն միշտ, ինչպէս գիտէք, բայց ինձ թւում է, որ իր քաշած վիշտը, այդ եւ . . .

Ջեմման ելաւ ոտքի ու ետ արաւ նռնենու ճիւղերը: Հիւրը զրպարտելու նպատակով արւած իր տխուր վիճակի այդ պատմութիւնը սաստիկ անախորժ էր Ջեմմային եւ նա դուրս եկաւ լոյսը դժգոհութիւնը դէմքին:

— Ա՛յ, եւ ինքը. — բացագանչեց տանտիկինը խիստ սառն: — Ջեմմա՛, սիրելիս, այդ ուր էք կորել: Պարոն Ֆելիչէ Րիվարէզը ցանկանում է ծանօթանալ ձեզ հետ:

«Ուրեմն սա է Բոռը» մտածեց Ջեմման հետաքրքիր:

Վերջինս գլուխը խոնարհեց շատ քաղաքավարի, միայն աչքերը դիտում էին նրա դէմքը մի հայեացքով, որ կնոջ խիստ քննող թւեց ու յանդուգն:

— Դուք այստեղ «քաշչելի» ու սիրուն մի անկիւն էք ճարել, — նկատեց նա խիտ կանաչի պատւարին նայելով, — եւ ի՞նչ հրաշալի տեսարան:

— Այո՛, շատ սիրուն է այստեղ: Ես դուրս եկայ, քիչ թարմ օդ ծծելու:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian — Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e) — Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐՔԻՆ ԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1932 — 23 JUIN 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՈՒԱԶԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1913 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՍԿՍԻՆՔ ԾԱՅՐԷՆ

Ջարդի եւ աքսորի ճամբաներուն վրայ միացած Հայ ժողովուրդը՝ տարիներէ ի վեր կը շարունակէ պառակտած մնալ՝ իր նոր բնակավայրերուն մէջ։

Թուրքին ու մախձոտ ճակատագրին հարուածներուն տակ, երբ Հայուն միութիւնը — արեան ուրքի միութիւն — բռնի էր։ ...անց խորութեան, Հայը կը դրկէին քանդելու իր ծաղման մեղքը։

Օտար քաղաքակրթութիւններու անկուշտ այս ափերուն վրայ, ազատ Հայուն պառակտումը ակամայ է։ Այս անգամ, ան ...երը կը քաւէ ինքնակոչ, ոգէտ այլ յուսակնոտ առաջնորդներու, ...որոնք եթէ չէ՞ որ չեն, առ նուազն հակադաշնակ ըլլալու հպարտութիւնը կը ցուցադրեն։

Եւ երբ, ոգխառութեան ու յուսակնութեան այս ասպեաններէն ...անք, առնէ մը ի վեր կը շարունակեն զարնել համերաշխութեան խժալուր թմբուկը, չենք կրնար չյիշել ծանօթ առածը. — «...ըսէտ գողը տան տէրը կախել կուտայ»։

Կը պառակտեն ժողովուրդը ու կը մեղադրեն զանոնք որ խ...կայծ կը ձգտին համերաշխութեան։

Գաղթահայութեան ընկերային ու քաղաքական գոյավիճակը ...ինքնին պիտի բաւէր մաքերը պարուրելու խոր մտահոգութեամբ. ...եկլի ու խղճի կանչելու անոնք որ իրենց ձեռքին մէջ՝ մաշած գրչով մը ու բերնին մէջ՝ ճռոտ ու անհանդուրժելի լեզուով մը՝ ղեկավարութիւն կը խաղան։ Աւելի ճիշդը, կը խաթարեն Հայուն ...ական ողջմտութիւնը։

Գաղթահայութեան վերջին տասնամեակի պատմութիւնը՝ իր ...այլ միօրինակութեամբ իսկ բարդ է։ Դէպք չարձանագրեր։ Այս պատմաբանին կը յանձնէ ընկերային հոգեբանական ուսումնասիրութեան տաշեղները։ Ժողովուրդ մը որ դարաւոր կեանքի մը ...ղերուն մէջ յաղթական, օտարութեան յորդառատ աղբիւրներուն առջեւ նստած՝ կը տառապի գոյութեան, ինքնապահպանման ծարաւէն՝ այսօր։ Համերական պայքար, այս անգամ ուղղուած ...ճակատագրին դէմ։

Ջուլում եւ այլասերում բառերը չատ յեղյեղուեցան, այն օրէն ի վեր որ, վտանգը նշմարուեցաւ։ Դարձան սովորական եւ այսօր, ...ոտերուն համար կորսն ցուցած են աhեղ վտանգի մը նշանակութիւնը։ Վտանգը կը մնայ պակայն իր սաստկութեամբ, ու կը քալէ ...արթ ու ազատ, անարգել ճամբաներու վրայ։

Խօսեցէք այս մասին համերաշխութեան պատգամախօսներուն եւ թելադրեցէք անոնց ձեր պայքարի նախնական ու համեստ միջոցները։ Ու մի զարմանաք, եթէ կենսական այս հարցին քննութիւնը՝ դուռ բանայ չահախնդիր սակարկութիւններու։ Այդ է իրենց գործը։ Հո՛դ կը սկսի ու կը վերջանայ իրենց պաշտօնը։

Ինչ որ ազատ ազգերու համար կը կազմէ զարգացման ու յառաջդիմութեան միջոց, մեզ համար, գոյութեան, ինքնապահպանման, նախատարրական պայքարի զէնք մը կրնայ ըլլալ, որմէ զուրկ ալ ենք չատ վայրերու մէջ։

Եւ երբ յիշենք հին գաղութներու ուծացումն ու վերջնական ձուլումը օտար հողերու վրայ, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ թէ՝ ...տարացման դէմ պայքարի որ եւ է զէնքի ստացումը՝ չի կրնար սակարկուիլ՝ որ եւ է հօսանքի, որ եւ է իրաւասու անհատի կողմէ։

Մանկապարտէզի մը, նախակրթարանի մը հաստատումը՝ այդ զէնքը։

Հզօր քաղաքակրթութեանց քառուղիին վրայ կանգնած՝ ...կուին ժամանակ ունինք մոռնալու մեր ազգային ինքնութիւնը, ...անդութիւններն ու հպարտութիւնը։ Մինչ այդ սակայն, բոլորին վրայ պարտք կը ծանրանայ օժանդակելու որ դիւրաւ չքակուի ...երունդներու չղթան։ Տարրական ու ծանրածանր հանելուկ՝ ամէն ...ուր որ հայ կորիզ մըն է նստած։ Այդ կորիզը՝ իր հոգին ունի զոր պէտք է զրահել խորթ ազդեցութեանց գրոհին դէմ։ Այդ հոգին՝ իր կապերն ունի, զոր պէտք է պաշտպանել թուլացման վտանգին դէմ եւ ամրացնել մշտարթուն ու գուրգուրոտ ձեռքերով։

Այս գործը՝ բնենք փոքր, աննշան, մեծանուն ղեկավարներու համար, բայց կենսական՝ հայ համեստ զանգուածներուն համար, սակարկութիւն չի վերցներ։

Դարերու քաղաքակրթական եւ աղատագրական ձգտումներէն ու ճիգերէն յետոյ, պէտք է ամէն ինչ ծայրէն սկսիլ։ Հասած ենք հոդ։ Ու հոդ, երբ պէտք է առաջին քայլերը ներդաշնակել եւ կանոնաւորել ուսանդական արահետին վրայ, ողջամիտ ղեկավարին համար՝ քաղաքական ըմբռնումներն ու հեռանկարները չեն կրնար վրար խաչաձեւել, որքա՛ն ալ ըլլան հոկադիր։ Այս գործը կը տորդասէ ամէն քաղաքականութիւն, ամէն հատուածական թէ անհատական նկատում ու իր շուրջ կը հրաւիրէ բոլոր գիտակից կամքերը։

Որովհետեւ, քաղաքական ամէն հետապնդումներու թթխմորը՝ եթէ ժողովուրդը ինքն է, իր հոգիով, իր ազգային գիտակցութեամբ, իր անցեալին, ներկային ու ապագային մտահոգութիւններովը, առաւելագոյն ջանքը պիտի ըլլայ անոր պահպանման համար։

Համերաշխութեան պատգամախօսներուն համար, ահա անյետաձգելի գործը, փոքր թերեւս՝ իրենց յաւակնութիւններուն համար, բայց մեծ, անհրաժեշտ ու կենսական։

Թող փաստը տան թէ կրնան սկսիլ գոնէ բանէ մը, հասնելու համար հոն, ուր այսօր իրարմէ կը բաժնուինք։

Ահա ուրեմն գործ մը, չատ խօսուած, չատ գրուած այդ մասին, մասնաւորուած ամէն հանդիսական առիթներու մէջ, թերթերու սիւնակներէն թէ արահներու բեմերէն։ Գործ մը որ դեռ իր սկզբնական կազմակերպման կը կարօտի։ Եւ տարուան այս եղանակին, երբ ուրիշ ժողովուրդներ իրենց կրթական հաստատութիւններու հունձքը կը պատրաստուին քաղել, թող մեր համերաշխականները լսեն ու խորհին ծայրէն սկսելու մասին։ Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒԱՐԱՐԸ

— :-: —

Ռամկավար գործիչ Պ. Հրաչ Երուանդի ճառը, արտասանուած Մարսէյլի մէջ, չորս սիւնակներով փռուած է «Ապագայ»ի մէջ։ Մայիս 28, Եռագոյն եւ Նոյեմբեր 29։ Պատմութիւն, — որոշէն՝ դիմելով դէպ ի անորոշը։

Բայց հետաքրքրականն է եզրակացութիւնը, ուր բանախօսը կ'ուզէ «Ռամկավարներու տեղն ու դաւանանքը ճշդել այդ հարցերուն մէջ»։

Ռամկավարներու դաւանանքը. — Մեր կուսակցութիւնը ճշմարտութիւնը միշտ իրաւարարի դերը կը կատարէ...»։

Շատ լաւ պաշտօն մըն է որ կը բռնանձնեն ռամկավարները, բայց խիստ փափուկ եւ միեւնոյն ժամանակ փշոտ։

Փափուկ, անոր համար, որ ճշմարտութիւնը ճշմարտութիւն է եւ երբե՛ք երկու երես չունի։ Իրաւարարը երէ ճշմարտութեան կողմը դառնայ, բարեկամներէն ապտակ պիտի ստանայ, իսկ երէ ճշմարտութենէն երես դարձնէ, ճշմարտութեան շառաչուն ապտակն անպակաս է։

Ու փշոտ պարտականութիւն մըն է, անոր համար, որ այս պարագային, իրաւարարը չի կրնար «Ամերիկեան դիտող»ի դերին մէջ մնալ։ Ռամկավարը կանգնած նանապարհներու երկրքին, ստիպուած է ճշմարտութիւնը բռնել։ — Մայիս 28ի ճամբան լաւ էր։ Նոյեմբեր 29ի ճամբան լաւ է։ Կամ, (վերջապէս ճշմարտութիւնը իրաւարարներուն քով ճկուն կը դառնայ), Մայիս 28ը փշոտ էր, իսկ Նոյեմբեր 29ը արիւնոտ է։ Կամ երկուքն ալ անանցանելի են։ Ամէնէն վերջը, որպէս ճշմարտութեան վերջին խօսքը, — քանի որ այսօր Նոյեմբեր 29ը գոյութիւն ունի, ուրեմն լուսաւոր է. ձեռք մըն է որ պէտք է համբուրել եւ գլխուն դնել։

Մինչեւ հոդ, լաւ է իրաւարարի ճամբան, սահուն, ինքնահոս։ Բայց առկէ յետոյ կայ։ Պէտք է քալել այդ ճանապարհներէն, մէկն ու մէկէն։ Ստիպուած էք ընտրել կամ փշոտը կամ արիւնոտը։ Ընտրեցէք, որը որ կ'ուզէք, ու անուանեցէք այդ ճամբան, ինչպէս որ կ'ուզէք, լուսաւոր կամ ազգաշէն։ Միայն ընտրեցէք ձեր ճամբան... ի սէր ճշմարտութեան։

Ճշմարտութիւնը իրենին դաւանանք մը չէ։ Ճշմարտութեան ձգտիլն է դաւանանքը։

ԲԻՎԱՐԷՑ

ԱԹՈՍ ԼԵՌԸ ՁԷ ՊՂՏՈՒԱԾ

—)(•)(—

Երէկ գրեր էինք թէ 1930ի Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհին Օր. Ալիս Տիփլարաքու, առնական զգեստ հագնելով, յաջողած է մտնել Աթոս լերան ամրափակ վանքէն ներս եւ թէ այս սրբապղծութեան համար՝ բանադրուած է Պոլսոյ յոյն պատրիարքին կողմէ։

Այս լուրը բոլորովին շինծու ըլլալ կը թուի, ինչպէս կը հաւաստէ գեղուհին ինքն իսկ, որ մէկ շաբաթէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ

— :-: —

Ամերիկեան վեթերաններու պետերը, թէեւ քիչ մը յուսահատած են Ծերակոյտի ընթացքէն՝ հանդէպ իրենց պահանջներուն, կը հաւաստեն թէ իրենց չարքերէնտուեմնկնոդներուետեղ նորեր պիտի հասնին։ Ներկայիս՝ իրենց նշանախօսքն է «50,000 հոգի յուլիս 4ին, որ անկախութեան օրն է։ Այդ թուականին, կը յուսան թէ Ուաշինկթընի հաւաքուած վեթերաններու թիւը պիտի հասնի 50,000ի։ Ոստիկանութիւնը վախնալով որ անգործները կը վխտան այդ օրը եւ իրր վեթերան կը խառնուին վեթերաններու շարքերուն ու խառնվութեանց տեղի կուտան, հիմակուց արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնէ կարգը պահպանելու։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԺԸՆԵՒԷՆ ԼՕԶԱՆ ՏԵՆԴԱԳԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երէկ Լօզանի միջազգային քաղաքական շրջանակներուն մէջ յուզում կը տիրէր։ Լսուեր էր թէ գիշերը, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ մեկներ էր Մօրժ ուր հանդիպում մը ունեցեր էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարարին Փօլ Պոնքուրի հետ, որ Ժընեւէն հոն եկեր էր ամերիկեան պատուիրակներուն ընկերակցութեամբ։

Իրողութիւնը հետեւեալն է։ Ցամաքային զինաթափութեան յանձնախումբի պելճիքացի մասնագէտը Պ. Պուրքէն մշակած է ցամաքային բանակներու կրճատման եւ պատերազմական նիւթեղէնի նուազման ծրագիր մը, որ ընդունելի կը նկատուի ամերիկեան պատուիրակութեան կողմէ։ Իսկ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը բոլորովին դէմ չէ այդ ծրագրին։ Արդ եթէ այդ ծրագիրը ընդունուի, հաւանական է որ Ամերիկացիներն ընդունին ցամաքային ուժերու եւ ռազմական նիւթեղէնի որոշ կրճատում մը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Փօլ Պոնքուր որ միեւնոյն ատեն զինաթափութեան ժողովի ֆրանսական պատուիրակն է, յղացած է ելմտական կրճատման ծրագիր մը՝ ներշնչուած Պուրքէնի ծրագրէն։ Այդ կրճատումը՝ առաջին տարին պիտի ըլլայ 10 առ 100։ Նոյն ծրագրին համաձայն, հաւասարապէս պէտք է կրճատուին ռմբաձիգ մեծ օդանաւերն ու ծանր հրետանին։

Սակայն, ծրագիրը պէտք է մօտէն քննուի մասնագէտներուն կողմէ՝ զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտով։ Ասկից է որ առաջ եկած է Էրիօ — Պոնքուր տեսակցութիւնը։

ՀՈՒՎԸՐ ԿԸ ՀԵՌԱՁԱՅՆԷ ՄԱՔՏՕՆԱԼՏԻ

Կասկած չկայ որ Ժընեւի զինաթափութիւնը կը փորձէ սերտօրէն խառնուիլ Լօզանի պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին։ Էրիօ — Պոնքուր տեսակցութեան մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին։

Երբ Փօլ Պոնքուր Մօրժ հասաւ, այնտեղ գտաւ զինաթափութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակը Կիպսըն, որ իրեն կը սպասէր։ Գիշերուան ժամը 11ին հասաւ նաեւ Ֆրանսայի վարչապետը։

Պ. Կիպսըն՝ Հուվըրի կողմէ պահանջեց զինաթափութեան հարցին յստակ լուծում մը. յստակ որոշում մը կ'ուզէր ոչ միայն *սրակական*, այլ եւ քանակական կրճատումներու մասին եւ Պ. Էրիոյի կարդաց բանակներու թիւին նուազման մասին ամերիկեան ծրագիր մը։

Պ. Էրիօ յայտնեց թէ անկարելի է որ վիճաբանութեան մտնէ ներկայացուած ծրագրի հիման վրայ։ Ամերիկայի պատուիրակը պատասխանեց թէ Միացեալ — Նահանգները եւրոպական պարտքերու վերաբերեալ որ եւ է զոհողութեան մասին չեն կրնար իսկ մտածել, եթէ Եւրոպացիները եւ մասնաւորաբար Ֆրանսա շարունակեն նոյնքան ծախսել իրենց սպառազինումներուն համար։

— Կ'ուզէք որ բաւ բան չպահանջենք, մինչդեռ դուք Եւրոպացիներդ միլիոններով տոլար կը ծախսէք ձեր բանակները զօրացնելու համար։

Տեսնելով Ֆրանսայի վարչապետին զարմանքը, ամերիկեան պատուիրակը ստիպուեցաւ յայտնել թէ Պ. Հուվըր ինքն իսկ Ամերիկայէն հեռաձայնած է այդ մասին։

Միեւնոյն ատեն կ'իմացուէր թէ արդէն կիրակի առտու, Ամերիկայի նախագահը 40 վայրկեանի չափ հեռաձայնական խօսակցութիւն մը ունեցեր էր Անգլիոյ վարչապետին հետ՝ Նիւ — Եորքէն Ժընեւ...։

Կ'ըսուի թէ այս մէկ երկու օրուան ընթացքին, Ամերիկա ծանուցագրով մը պիտի հաղորդէ իր որոշումները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Լօզանի մէջ, միայն Անգլիացիները, Իտալացիներն ու Գերմանները են որ կը պնդեն պարտքերու ջնջման անհրաժեշտութեան վրայ. մինչ ժողովականներու մեծամասնութիւնը կը յամառի հակառակ տեսակէտին վրայ։ Այս պայմաններուն մէջ, երկու հաւանականութիւն կը ներկայանայ. կամ պիտի ջանան համաձայնութեամբ ելք մը գտնել, կամ փակել Լօզանը ու մեկնիլ։ Իսկ այս վերջին պարագան ալ՝ ջնջման կուսակիցներուն գործին իսկ չի գար։ Այնպէս որ Անգլիացիները յօժարած են վիճաբանութեան ենթարկել ֆրանսական ծրագիրը՝ որուն գլխաւոր կէտերը կը ներկայանան հետեւեալ կերպով։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը նկատէ թէ Լօզանի ժողովը միմիայն յարաբերական արդիւնքներու կրնայ յանգիլ, որովհետեւ երկու ազդակներ կը գերազանցեն զայն.

1) Հատուցմանց հարցին մէջ որ եւ է լուծում՝ պայմանաւորուած է ամերիկեան պարտքերու կարգադրութեամբ։

2) Եւրոպայի վերականգնումին համար որ եւ է միջոց պէտք է յարմարի ամբողջ աշխարհի ընդհանուր վերականգնումի պայմաններուն։

Այս սկզբունքներուն վրայ հիմնուած է ֆրանսական ծրագիրը, որ բացատրուեցաւ անգլիական պատուիրակութեան։

Ֆրանսական ծրագիրը երկու ժամանակաշրջան նկատի կ'առնէ. 1) Տագնապի շրջանը, 2) Բարգաւաճման վերադարձի շրջանը։

Տագնապի շրջանին՝ որուն տեւողութիւնը կարելի չէ սահմանել եւ որ մէկ կամ երկու տարի պէտք է ենթադրել կարելի չէ որ եւ է վճարում նախատեսել Գերմանիոյ կողմէ։ Սակայն, գերման հայթայթիչներու եւ Ֆրանսայի դնորդներու օգտին իսկ համար, պէտք է շարունակուին ապրանքի յանձնումներու պայմանագրութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին ներկայիս։

Եթէ պէտք ըլլայ, կարելի է նոյն իսկ աւելի զարգացնել երկու երկիրներու տնտեսական գործունէութիւնը։ Յետոյ, երբ հասնի դէպ ի բարգաւաճում վերադարձի շրջանը, կարելի չպիտի ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սուրիա կը յուզուի

Թրքական աղբիւրէ բխող լուրեր կը հաղորդեն թէ Սուրիայէն ստացուած լուրերու համաձայն, ամբողջ Սուրիոյ մէջ մեծ յուզում կը տիրէ։ Հալէպի եւ Դամասկոսի ժողովուրդը հազարաւոր ստորագրութեամբ հեռագիրեր ուղղելով Ֆրանսայի, Եւրոպայի զանազան տէրութեանց եւ Ազգաժողովին, Սուրիոյ մէջ կազմուած ժողովին ապօրէն ըլլալը յայտնած եւ բողոքած է։

ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Հալէպի մէջ հրատարակուող «Էլ Նուարէպ» թերթը Յունիս 12 թուով կը գրէ. — Հալէպի շրջանակին ժողովրդեան միջեւ զանազան եւ յուզումնալից լուրեր կը շարունակուին թէ Թուրքիա զօրք կը համախմբէ սահմանագլուխներուն վրայ։ Այս զրոյցներուն հաւանական պատճառը սա կրնայ ըլլալ. — Տնտեսական տագնապէն բխած չքաւորութիւնն ու անձկութիւնը ժողովրդեան մէջ կառավարութեան դէմ զգացումներ արթնցուցած են։ Հալէպի այսօրուան անձկութիւնը խիկապէս ծանր է նախկին բարօրութեան շրջաններու հետ բաղդատելով։ Կառավարութիւնը սակայն փոխանակ ժողովրդեան ձեռքէն բռնելու, ազգը կը ճնշէ։ Հետեւաբար ոչինչ այնքան բնական որքան զոհութեամբ ողջունուիլը ժողովրդեան մէջ, լուրի մը՝ որ աննպաստ է կառավարութեան։ Թուրքիոյ կառավարութեան՝ սահմանագլխին վրայ՝ աւելի զինուոր պահելու իրական պատճառը Սուրիայէն Թուրքիա գաղտնաբար ապրանք փախցնող մաքսանենգներուն գործունէութեան վերջ տալ է։ Զինուորներուն արթնութեան շնորհիւ մաքսանենգութիւնը ձախողութեան մատնուած է»։

Ոսկի կը տեղայ

Յունիսի առաջին կիսամսեակին Շէրպուրկի նաւահանգիստը դրկուած է 2 միլիառ 213 միլիոն 750,000 ֆրանքի ոսկի, դրկուած 1771 տակառով։ Այս ոսկին յատկացուած է Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ Հոլանտայի դրամատուններուն։ Նոր հասաւ նաեւ 240 միլիոն ոսկի։

ՉԻԼԻԻ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին յեղափոխութենէն ի վեր, Չիլի տակաւին չէ հանդարտած եւ կացութիւնը որ բարւոքած կը թուէր քանի մը օրէ ի վեր, յանկարծ ծանր հանգամանք մը ստացաւ։ Նոր կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ, ուր գործադուլները կը շատնան։ Զինուորական իշխանութիւններն ստիպուած են իրենք իսկ կատարել քաղաքային իշխանութեան գործը։

Արիւնահեղ ըմբոստութիւններ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ, մասնաւորաբար Սանթիակոյի եւ Վալփարէզոյի մէջ։ Մայրաքաղաքին մէջ, զօրախումբերը ուզելով խուզարկութիւն կատարել համայնավարներու կեդրոնատեղիին մէջ, հրազէնի հարուածներով ընդունուեցան։

Վալփարէզոյի մէջ բանթողները յարձակեցան հանրակառքերուն վրայ եւ ջարդուփշուր ըրին զանոնք։ Այս քաղաքին մէջ, կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան 40 հոգի եւ մօտ հարիւր հոգի ալ վիրաւորուեցան՝ զինուորներու կողմէ, որոնք քանիցս ստիպուեցան հրազէն գործածել։

Այս խռովութիւններուն հետեւանքով, որոնք յաճախ ուղղուած են օտարականներուն դէմ, Ամերիկայի դեսպանը ստիպուեցաւ պահանջել կառավարութենէն որ ազդու կերպով ապահովէ ամերիկեան հպատակներու պաշտպանութիւնը։ Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց ներկայացուցիչները՝ վախնալով աւելի ծանր խռովութիւններէ, միջոցներ ձեռք առին, ի հարկին իրենց հպատակները հեռացնելու համար վտանգուած շրջաններէն։

Յեղափոխական շարժումն ուղղուած է զինուորական իշխանութեան եւ օտար դրամատուներու դէմ եւ կասկած չկայ թէ կը ղեկավարուի համայնավարներու կողմէ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Ցուսաբեր»ը ուշագրաւ խմբագրական մը նուիրած էր մամուլին եւ քննած էր դաշնակցական թերթերու փոխ–յարաբերութիւնները, մանաւանդ իրարմէ նիւթեր արտատպելու եւ Դաշնակցութեան մտքերը տարածելու տեսակէտէն: Ու այս պարագային աւանդական սովորութիւն մը խնդրոյ առարկայ կը դառնար: — Պէ՞տք է յիշատակել այն թերթին անունը, ուրմէ արտատպուած է յօդուածը, թէ կարելի է օգտուիլ տպուած նիւթերէն, առանց աղբիւրը յիշատակելու:

«Ցուսաբեր»ի պատասխանը տպուած է «Յառաջ»ի մամուլի բաժնին մէջ, ու մեր ընթերցողները ծանօթ են այդ տեսակէտներուն: «Ցուսաբեր»ը համամիտ է որ դաշնակցական թերթերը, առանց իր անունը յիշատակելու, արտատպումներ ընեն: Այդ մտքերը կը նկատէ Դաշնակցութեան սեփականութիւնը եւ անոր տարածումը Դաշնակցութեան շահը:

Դաշնակցութեան գաղափարական շահը երբ նկատի կ'առնենք, խնդիրն աւելի լայն ծաւալով կ'արժէ քննութեան առնել եւ գաղութէ գաղութ արձագանգելով, ստեղծել ընդհանուր մթնոլորտ մը մեր գրաւոր փրոփականտը տարածելու համար, փրոփականտը որ Դաշնակցութեան գործունէութեան հզօր ազդակներէն մէկն է:

Դաշնակցութիւնը արտասահմանի մէջ կը հրատարակէ պաշտօնական եւ ոչ – պաշտօնական 7 օրաթերթեր, 4 շաբաթաթերթեր, 2 մեծ ամսագիրներ: Կողմնակի փոքրիկ հրատարակութիւնները չեմ յիշատակեր: Այս պարբերական հրատարակութիւնները կ'ընդգրկեն մօտ 25,000 բաժանորդներ, ինչ որ կը նշանակէ մօտ 60—70 հազար ընթերցողներ:

Բաց ի այս հրատարակութիւններէն նկատի պէտք է առնել գիրքերու հրատարակութիւնը, հաւաքական կամ անհատական ջանքերով: Զուտ գրական արտադրութիւնները նկատի չառնելու պայմանաւ, քաղաքական եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հրատարակուած գիրքերու թիւը, եթէ անցած տասը տարուան ընթացքին միայն 50–60 հատոր կը հաշուուի, տասնապատիկը մենք զետեղուած կը գտնենք մեր ամսագրերու եւ օրաթերթերուն մէջ: Գրքով լոյս տեսածները կրնան սեփականութիւնը դառնալ ամբողջ արտասահմանի հայութեան, մինչդեռ օրաթերթերով կամ ամսագրով լոյս տեսած աշխատանքները կը մնան մէկ շրջանի սեփականութիւնը, կամ եթէ կը ծաւալին միւս շրջաններուն մէջ, տեղի կ'ունենայ շատ նուազ չափերով:

Այս ամբողջական աշխատանքներէն զատ, կան յօդուածաշարքեր ու յօդուածներ, որոնք կը մնան շրջանային թերթերուն մէջ, ու կ'անցնին աննշմար միւս գաղութներու զանգուածներէն:

Ընդհանուր գումարով երբ կը վերցնենք Դաշնակցութեան պարբերական հրատարակութեան ծաւալը եւ ընթերցող հասարակութեան հաւաքական թիւը, կը տեսնենք այն հսկայ դերը որ վիճակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլին: Բայց երբ նկատի կ'առնենք գաղութներու հեռաւորութիւնը եւ այդ հրատարակութեանց անջատ սպառումը, ստիպուած ենք խոստովանիլ, որ հարիւր աստիճանի հասած ճիգը, յիսուն աստիճանի օգուտ ապահովելու միայն սահմանուած է:

Վերջին տասնամեակը միայն վերցնելով, պէտք է հաստատենք որ Դաշնակցութեան մտաւոր աշխատանքները հասած են իրենց բարձրագոյն կէտին: Կուսակցութեան մտաւորականութիւնը իրենց լաւագոյնը տուած են եւ կը շարունակեն տալ, հարստացնելով հայ քաղաքական եւ պատմական գրականութիւնը, պարզաբանելով Դաշնակցութեան հեռաւոր եւ մօտաւոր խտէալները, ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումները պայծառացնելով եւ համոզումներն ամրացնելով:

Հաւաքական ճիգերու արդիւնքը երբ համագումարի բերենք, պատկառելի աշխատանք մը կը տեսնենք: Բայց երբ մտքի այդ արդիւնքները կը բաշխենք ըստ վայրի, հարստութիւնը կը կորսուի փոքրիկ մասերու եւ կը փոքրանայ անոր արժէքն ալ, իր ծաւալման համեմատութեամբ:

Եթէ արտասահմանի հայութեան վիճակուած ըլլար կեդրոնանալ մէկ երկրի մէջ, փոխանակ տարածուելու ամբողջ աշխարհի երեսին, բնականօրէն Դաշնակցութիւնը պիտի ունենար մէկ կամ երկու օրաթերթ, եւ երկու ամսագիր: Այդ հրատարակութիւններուն մէջ պիտի կեդրոնանար Դաշնակցականներու մտաւոր արդիւնքը եւ պիտի երթար բաշխուելու այն 60 հազար ընթերցողներուն, որ մենք այժմ ունինք: Սակայն բաժանումները մեր կամքէն անկախ խիստ շատ են եւ իրարմէ խիստ հեռու:

Ի՞նչ տեղի կ'ունենայ այս պայմաններուն մէջ: Վերցուցէք տասը տարուան մեր մամուլը եւ ուշադիր հաշիւ մը կազմեցէք, դուք պիտի տեսնէք որ արժէքաւոր գրուածքներէն 100էն մէկը միայն արտատպուած է դաշնակցական չորս մը թերթերէն եւ այն ալ մեծ մասամբ փոքրիկ ծաւալ ունեցող գրուածքներէն, կամ գրական բնոյթ ունեցող հատուածներէն: Ուրեմն 99ը մնացած են տեղական բաժանորդներու սեփականութիւնը: Երբ իւրաքանչիւր գրուածք կը մնայ այս կամ այն թերթի թեմին սեփականութիւնը, այդ կը նշանակէ ամէնէն շատը 5000 բաժանորդ եւ 15,000 ընթերցող, իսկ նուազագոյնը 1000 բաժանորդ, 3000 ընթերցող:

Ուրեմն, բազմաթիւ արժէքաւոր աշխատանքներ, որ գրուած են 60,000 ընթերցողներու համար, կը սահմանափակուին 3000—15,000 ընթերցողներուն մէջ:

Մտաւոր – հոգեկան տիրապետութեան տեսակէտէն այս դրութիւնն է, որ պէտք է մտահոգութեան առարկայ դառնայ: Առաւելագոյն շահը ապահովելու խնդիրն է, որ ամէնէն շատ կը շահագրգռէ Դաշնակցութիւնը: Այս շահագրգռութեան մասնակից են նաեւ ընթերցող հոծ զանգուածները, որոնք պիտի ուզէին բաժնեկից ըլլալ մտքի այն հարստութեան, որ Դաշնակցութիւնը հաւաքական ճիգերով հրապարակ կը դնէ:

Մեր մատնանշած բացասական երեւոյթը կարելի է մեծ չափով մը դարմանել՝ դաշնակցական մամուլի փոխադարձ օժանդակութեամբ: Դաշնակցական մամուլի առաջին մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ, որքան կարելի է լայն չափով տարածել այն անհրաժեշտ գաղափարները, որոնք կուսակցութեան ծոցին մէջ կը դարբնուին ու կը ձեւակերպուին: Այդ պարագային դաշնակցական մտքի արտադրութիւնը թերթէ թերթ բեռ պէտք է հանուի եւ տարածուի:

Այս է հիմնական պարտականութիւնը դաշնակցական մամուլին:

Այդ պարտականութենէն անդին, բոլորովին երկրորդական խնդիր մը կը դառնայ այն հարցը թէ՝ պէ՞տք է յիշատակել աղբիւրը, թէ ոչ: «Ցուսաբեր»ը իրեն համար խնդիրը լուծած է: Մեր թերթերէն ոմանք ալ աւանդական սովորութեան վրայ կրնան գուրգուրալ: Զարմանալի է այն ցանկութիւնը, որ թերթերէն ոմանք յայտ կը բերեն: Ցոյց չտալով աղբիւրը, կարծես թէ նոր նիւթ մը, նոր հեղինակով կը հրամցնեն իրենց ընթերցողներուն:

Ինչպէս ըսի, աղբիւրը յիշատակել կամ ոչ, երկրորդական խնդիր է. երկուքն ալ ինծի համար ընդունելի են: Ինչ որ կարեւոր է եւ պարտադիր (որ չպէտք է պարապ փափկանկատութիւններուն զոհուի) լաւագոյն եւ արժէքաւոր աշխատութիւններու ընդհանրացումն է, որուն մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան շահը, նաեւ անոր անուան հետ կապուած մամուլի նիւթական ու բարոյական շահը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

— :-: —

(Քանի մը դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն):

Տարսի կռուէն երկու շաբաթ անցած Ղասըմ բէկ մարդ ղրկեց Գէորգին եւ խնդրեց որ իր տունը ճաշի գայ: Գէորգը ընդունեց հրաւէրը եւ ութ ընկերներով գնաց Ղասըմի գիւղը եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով:

Նստած էին Ղասըմի դիւանին մէջ: Անոնք կը խօսակցէին երբ Ղասըմ բէկին ներկայացաւ Ամէն եւ ըսաւ թէ իր եղբայրը Ազիզօն իր կինը բռնաբարած է: Ղասըմը անակնկալի եկաւ, եւ խնդաց, ու ըսաւ. — Քու դատը Գէորգին կը յանձնեմ:

Կանչեցին Ազիզօն: Գէորգը շատ կարճ հարցուց թէ այդ արարքի մէջ գտնուա՞ծ է: Ազիզօն ըսաւ. — Մութ էր, ներս մտայ մեր տունը եւ սխալմամբ գացի եղբօրս անկողինը:

Գէորգ մէկէն տասը հարուածը քաշեց, զարկաւ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց յանցաւորը: Դիակը փռուած էր Ղասըմ բէկի դիւանին մէջ: Խալիները դարձած էին արիւն: Ղասըմ բէկը նստած տեղը գլուխ կախած ծունկերն առած երկու ձեռքի մէջ, կը մտածէր: Գէորգը ոտքի վրայ կ'երթար ու կու գար:

Ղասըմ բէկի կինը, Գիւլնազ խանում, որ միւս կողմը սեղանի պատրաստութիւն կը տեսնէր, անմիջապէս ներս մտաւ, եւ գնաց Ղասըմ բէկի ձեռքը բռնելով, ըսաւ. — «Ի՞նչ կը մտածես, եղբայրս էր, զարկաւ քու դրան շուներէն մէկը սպաննեց. ելէ՛ք սեղանի եկէք:

Ղասըմ բէկը հեկեկալով ըսաւ. — «Ես շան մը սպաննուելու հոգը չեմ ըներ, միայն դիւանիս հացը արիւնոտաւ»:

Մինչ այդ Գէորգ լուռ էր. պոռալով ըսաւ — «Ղասօ, ինծի եղբայր եղողը պէտք է արիւնոտ հացը աւելի իշթահով ուտէ, իմ թափած արիւնը արդարութեան համար թափուած արիւն է:»

Գիւլնազ խանումը ոտքի կայնեցաւ Ղասըմ բէկը, ձեռք մը նետելով Ղասըմ բէկի ձեռքին, մէկն ալ Գէորգին, միասին գացին սեղանի: Ու վայրկեան մը չանցած դէպքը մոռցուած էր: Գէորգ ու Ղասըմ բէկ օղիի բաժակներն իրար զարկելով, կը խմէին:

Այս լուրը, շատ չանցած՝ հասաւ քիւրտ ցեղերուն: Բոլորն ալ ատելութեամբ լեցուած էին Ղասըմ բէկին դէմ: Անոնք շուտով ոտքի հանեցին Ղասըմ բէկի փեսան՝ Հասնանցոց ցեղապետ Սլէման աղան, որ կազմեց բանակ մը ու եկաւ Ղասըմ բէկի դէմ կռուելու:

Քանի մը օրուան կռիւներէն յետոյ, Ղասըմ բէկը նեղը մնալով, գրեց Գէորգին եւ օգնութիւն ուզեց: Գէորգ անմիջապէս պատրաստեց գիւղական խումբերէն 28 հոգի, ղեկավարութեամբ Վարդենիս գիւղացի Մուրատին, եւ ղրկեց օգնութեան: Բայց պատուիրած էր որ Ղասըմ բէկի խումբերուն չի խառնուէին, այլ առանձին դիրքեր պիտի բռնէին:

Տաք կռուի մը ժամանակ, Սլէման աղայի խումբերու մէջ կար հայ տղայ մը, անունը Մոսօ, որ կը պոռայ. — «Ղասըմ բէկ, Ղասըմ բէկ, այսօր հոգիդ ուրտե՞ղ պիտի ազատես իմ ձեռքէն»:

Ղասըմ բէկի հետն ալ կար ուրիշ Մոսօ մը, Ղարս գիւղացի, այն ալ կը պոռայ. «Ծա՛ն որդի, դուն այնտեղ մէկ Մոսօ ես, իսկ մենք այստեղ, բոլորս ալ Մոսօ ենք, գնայ եւ քու ապայիդ ըսէ»:

Իսկապէս Մոսօն կ'երթայ եւ իր աղային կ'ըսէ որ մեր դէմ կռուողը Գէորգ Ջաւուշն է: Թէ ոչ հայերն ինչո՞ւ պիտի գային Ղասըմ բէկի հետ:

Միւս կողմէ, Վարդենիսցի Մուրատն այդ օրը կը յաջողին քանի մը կարեւոր դիրքեր գրաւել: Ճիշդ այդ առեն, Սլէման աղայի կինը Գիւլնազ խանում, որ Ղասըմ բէկի քոյրն էր, խուրձին մը փամփուշտ նետած ձիու վրայ, իր ամուսինէն գաղտնի, կը բերէ իր եղբօր (Ղասըմ բէկին) հասցնելու համար: Որովհետեւ լսած է թէ իր եղբօր փամփուշտները հատած են: Բայց գալու առեն կը հանդիպի Մուրատին, որ կը հարցնէ, — Ո՞վ ես դուն: Կինը կը պատասխանէ. — «Սլէման աղայի կինն եմ եւ Ղասըմ բէկի քոյրը. լսեցի որ եղբօրս փամփուշտները հատած են, փամփուշտ եմ բերած եղբօրս: Մուրատ կ'ըսէ. — «Խանում մենք փամփուշտներ շատ ունինք, դու անհոգ եղիր այդ մասին: Մենք քու մէկ փամփուշտը չենք առներ: Տղամարդու համար ամօթ է որ իր պատիւին թոյլ տայ Սլէման աղայի փամփուշտով՝ անոր դէմ կռուելու: Գնայ, քու ամուսնոյդ բարեւ ըրէ, ըսէ որ՝ վաղ չէ, միւս օրը մենք զինքը կը տեսնենք իր տան մէջ»:

Կնոջ ճամբու կը դնեն: Կինը երթալով իր ամուսնոյն կը պատմէ եղելութիւնը: Երկրորդ օրը Սլէման աղայի եւ Ղասըմ բէկի միջեւ հաշտութիւն կը կայանայ, ի նպաստ Ղասըմ բէկին:

Երկու շաբաթ չանցած, Ղասըմ բէկ լուր էր ղրկած Գէորգ Ջաւուշին, թէ՝ իր փեսայ Սլէման աղան մեր տունն է, եւ կ'ուզէ քեզ հետ տեսնուիլ:

Գէորգ եկաւ, տեսնուեցաւ Ղասըմ բէկի տան մէջ՝ Սլէման աղայի հետ, ու ինչ որ պէտք էր անոր խօսեցաւ:

Յետոյ, Գէորգ տեսնուեցաւ, Հաֆթ Պավէ սինանցոց պետ Սլէման աղայի հետ: Անոնք բարեկամացան, հակառակ այն իրողութեան, որ Սլէման աղայի երկու եղբայրները — Ալոյի եւ Խալիտ բէկերը — 7—8 տարի առաջ սպաննուած էին Գէորգ Ջաւուշի ձեռքով:

Նոյնպէս նուէրներ կը ստանար հեռաւոր վայրեր գտնուող քիւրտ ցեղապետներէն: Բշէրիկի կողմէ, Սերտին բէկէն: Հայոտարանցոց պետ՝ Բէօս Հիւսէինի փաշան նուէր ղրկած էր ոսկի մատանի մը, ոսկի թուփ կախած, վրան գրուած՝ «Գէորգ Ջավուշին»:

Ջրրանցի աշիրէթապետ Իբրահիմ աղան ռուսական խանչալ մը ղրկած էր, լայն վրայ եօթ հատ խոշոր նկարներ կային, որ շատ արժէքաւոր էր: Այդ խանչալի պատեան եւ կոթը ամբողջովին արծաթ էր՝ ոսկիով զարդարուած:

Ահա, այս բոլորը կառավարութիւնը կը տեսնար ու կը գիտակցէր թէ՝ հանդէպ կառավարութեան որքան վտանգաւոր աշխատանքներ են որ կը կատարուին:

Կառավարութիւնը իր քաղաքական ատելութիւնը դարձուց դէպ ի Բիւրտերը: Սկսաւ մէկիկ մէկիկ ձերբակալել ու նետել բանտ:

Պէտք չեմ տեսներ բոլորի անունը թուել: Միայն կ'ուզեմ յիշել Մնջոյի Սէլիմի պարագան:

Սոխգոմ գիւղի մէջ ձերբակալեցին զայն. ոտքերն ու ձեռքերը կապեցին, եւ շուան մըն ալ անցուցին ոտքերը, եւ երկու հայ տղաներու ձեռքով՝ փայտի նման քաշեցին, ետեւէն ալ զօրքեր կը ծեծէին: Այդ վիճակով հասցուցին Ալի Ջոնան գիւղը: Այս չարչարանքները կուտային որպէս թէ՝ անկէ ստիպուի գաղտնիք մը յայտնել յեղափոխականներէն:

Բայց ոչ մի բառ չի կրցան հանել, որովհետեւ Գէորգի խօսակցութիւնը առանց հետ աւելի արմատական էր, քան այդ բոլոր տանջանքները, որոնց անոնք կ'ենթարկուէին:

ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ
ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՎԻԵՆՆԱ, 15 Յունիս.— Գէորգ Սինանեան քաղաքակիրթ աշխարհի այլ եւ այլ կեդրոններուն մէջ իր արուեստագէտի հազուագիւտ կարողութիւններով փայլելէ յետոյ, հրապարակ եկաւ նաեւ Վիեննայի պէս գեղարուեստասէր ոստանի մը մէջ. երիտասարդ արուեստագէտը իր նպոտին հմայքով մոգեց Վիեննան ալ:

Յունիս 14ին իրիկուան ժամը 8ին Մխիթարեաններու մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Սինանեանի նուագահանդէսը: Մասնագէտները, առանց նախապէս զայն լսած ըլլալու, պարզապէս յայտագրին հարեւանցի ակնարկ մը նետելով՝ պիտի հասկնային՝ թէ նպոտի կախարդ վարպետի մը հետ գործ ունին: A Corelliի «La follia», Bach-Kreislerի «Grave», Paganiniի «Caprice XIII», Achronի «La romanesca», Grainger-Kreislerի «Molly on the shore» կտորները յայտագրին առաջին եւ երկրորդ մասերը կը կազմէին: Հիացումէ ապշած հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով արտայայտեց իր զգացումները: Յայտագրին երրորդ մասը միայն հայկական կտորներ կը պարունակէր — Տիրան Ալեքսանեանի Հով Արեւը եւ Կռունկը, Ա. Խաչատուրեանի Պարը (առաջին երկ), Յարութիւն Սինանեանի Հայաստանը: Թէեւ աւստրիացի ունկնդիրներու համար օտարոտի էին այս կտորներուն զգացումները, սակայն բուռն ծափերով ընդունուեցան: Մեծատաղանդ Յարութիւն Սինանեանի Հայաստանը մանաւանդ բուռն ծափեր խլեց: Յայտագրին չորրորդ եւ հինգերորդ մասերը Գէորգ Սինանեանի ձիրքերն իր ամբողջ կատարելութեամբ ու փայլով ի յայտ բերին. ինչ որ առաջին երեք հատուածներուն մէջ արդէն կը գուշակուէր եւ կը սպասուէր, յաջորդ երկու մասերուն մէջ գերազանց արուեստով մը երեւան եկաւ: Վարպետ երիտասարդին այս արուեստը արդէն E. Blochի «Baal Schem» կտորին մէջ իր ամբողջ տիրականութեամբ գրաւած էր հոգիները, ու երբ Debussy-Hartmannի «La fille aux cheveux de lin», Brahmsի «Walzer A-Dur», G. Fauréի «Berceuse», M. Ravelի «Pièce en forme de Habanera» կտորներն իրարու յաջորդեցին, Սինանեանի արուեստն անհատական կատարելութեան մը գագաթնակէտն հասաւ. Սինանեան այդ բարձրութեան վրայէն նուագեց Popper-Auerի «La Fileuse»ը, որ համակ թրթռացումով լեցուց սրահն ու հոգիները:

Բուռն ծափահարութիւն մը ծայր տուաւ, երբ Սինանեան բեմէն կը հեռանար: Հասարակութեան անվերջանալի ծափերուն տեղի տալով, շնորհալի արուեստագէտն ստիպուեցաւ դարձեալ երեւան գալ: Եւ ահա իրեն մօտեցաւ հայ օրիորդ մը եւ Մխիթարեան Միաբանութեան կողմանէ կարմիր ու ճերմակ վարդերու փունջ մը նուիրեց, ականատեսներու կրկին խանդով որոտացող ծափերուն մէջ: Սինանեան բեմէն, եւ այս անգամ յայտագրէն դուրս նուագեց Sarasateի «Romance andalouse»ը, որ նմանապէս մեծ հիացումով ընդունուեցաւ:

Brahmsի «Walzer»ը եւ Fauréի «Berceuse»ը կրկնուեցան:

Գէորգ Սինանեանի դիւրաթեքութիւնն ու ճարտարութիւնն այն աստիճանի հիացում կը պատճառեն, որ մարդ կը մտածէ թէ իր նպոտին եւ մատներուն համար ոչ եւ է կնճռոտ կտոր չի կրնար շարադրել ո՛չ մէկ արուեստագէտ: Գէորգ Սինանեան միայն մէկ հատ կամք ունի, հապա ա՛յնչափ կամքեր, որչափ խաղեր կան իր նուագածներուն մէջ. իւրաքանչիւր խաղ նպոտին ու ելեքտրականացած մատներուն տակէն իբր ամբողջական եւ կատարեալ հրաշակերտ կ'ելլէ. կը զգացուի որ ան արուեստագէտի իր ամբողջ աղապատանքով կը գուրգուրայ իւրաքանչիւր ձայնի վրայ: Սինանեանի թեքնիքը մեքենայի մը շարժումներուն ճշդութիւնն ունի, եւ նոյն իսկ մեքենայի մը շարժումներուն — հարկադրականութիւնը:

Ասոր վրայ աւելցուցէք նուրբ եւ խոր կերպով զգացող արուեստագէտի հոգին. կարծես թէ Սինանեանի սիրտը քնարին մէջ փոխադրուած է եւ նպոտի զգացումներուն կամ հարուածներուն տակ՝ անըջային մեղեդի մը կը մրմնջէ կամ պոռթկումի ահեղ կանչը կը հնչեցնէ: «La Romanesca»ն մելամաղձիկ քնքշութիւն մը սփռեց ունկնդիրներու վրայ: Հայաստանի նուագելուն՝ մե՛նք ալ ըսինք «Յո՛յս իմ միայն...» եւ երգուագին գոչեցինք. «Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն»:

Արուեստագէտին մեծ յատկութիւններէն մին է նաեւ յիշողութիւնը. 2 ժամուան ընթացքին քանի մը տասնեակ էջ կտորներ նուագեց առանց նօտագրին վրայ նայելու:

Նուագահանդէսը սարքուեցաւ ի նպաստ Մխիթարեան մատենադարանի

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (16)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր հայրենիք, թշուառ անտէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում է
Հանել իւր վրէժ, քէն ու ոխ...

Շատ էի լսել ես այս երգը, ու շատ էլ հեգնել, ծաղրել ու հայհոյել Դաշնակցականների ազգային մոլեռանդութիւնը: Բոլորովին այլ շեշտով էին հնչում այժմ «Մեր հայրենիք»ի խօսքերը բանտարկեալ հայ բանուորների ու գիւղացիների բերնում, նահանգային բանտի բակում, ռուս զինուորների սուինների սպառնալիքի տակ...

Ես հիանում էի նայելով այդ համարձակ, իրենց գաղափարի համար զոհուող երիտասարդներին: Ի՜նչ տարբերութիւն. մի կողմը ստրկամտութեան եւ բռնապետութեան վերածուած, գաղափարական բոլոր նուիրական սկզբունքները կորցրած Բոլշեւիկներ ու Չեկայի հաւատաքննական դաժանութիւններ, եւ միւս կողմը — ահա այս անձնուրաց, իրենց գաղափարի համար, բանտէ բանտ, Սիբիր աքսորուող տղաները...

Սակայն, երկար խորհրդածելու ժամանակ չեղաւ: Դեռ «Մեր հայրենիք»ը չէր լրացած, երբ ամէն կողմից ներս խուժեցին չեկիստները եւ, կարմիր բանակայինների հետ խմբով յարձակուեցին բանտարկեալների վրայ՝ աշխատելով գրաւել դրօշակները, որոնք ինչպէս անըսպասելի կերպով երեւացին, այնպէս յանկարծակի էլ անհետացան: Ո՛ւր կորան, ոչ ոք չիմացաւ. Չեկիստների թափած բոլոր ջանքերը անցան ընդունայն: Դաշնակցականներն ու մենշեւիկները դուրս եկան յաղթական: Դրօշակները մնացին նրանց մօտ՝ մէկ էլ ով գիտէ ուր նոյն հպարտութեամբ պարզուելու համար:

Մինչ բակում տեղի էին ունենում այս դէպքերը, պարսպից դուրս խռնուած էին բանտարկեալների հարազատները — կանայք, եղբայրներ, քոյրեր ու զաւակներ: Եկել էին մի անգամ էլ տեսնելու իրենց սրտակիցներին եւ, ով գիտէ գուցէ վերջին անգամ բարեւ ասելու: Նրանք երկիւղածութեամբ եւ, անշուշտ հոգեկան յուզումով լսում էին պարսպի միւս կողմից հասնող ազգային երգերի հնչիւնները...

...Առաջին խումբը այնպիսի ցոյցով ճանապարհ դնելուց յետոյ, բանտի կեանքը դարձաւ աւելի անհրապոյր: Մանաւանդ որ մարմնով էլ առողջ չէի: Չեկայի նկուղի ու բանտի խոնաւութիւնը ազդել էր վրաս, կոկորդի հիւանդութիւն էի ստացել: Մեծ դժուարութեամբ յաջողեցի տեղափոխուել բանտային հիւանդանոց, ուր մնացի միայն մի շաբաթ:

Իսկապէս միայն անունն էր հիւանդանոց. աւելի ճիշդ, պէտք էր կոչել դժանոց-սպանդանոց: Ճիշդ է. մաքրութիւնն ու սնունդը վատ չէին, բայց շէնքը լեցուած էր բազմաթիւ հոգեկան հիւանդներով, սիֆիլիս ունեցողներով, թոքախտաւորներով եւ այլ կարգի հիւանդներով: Խելագարներն ու միւսները տեղաւորուած էին խառն ի խուռն: Ամէն օր գողութիւն, կռիւ եւ աղմուկ էր պատահում: Հիւանդներից ոմանք հաշիշ էին ծխում: Այստեղ իշխում էին անբարոյականութեան ամենաայլանդակ ձեւերը: Իսկական Սոդոմ Գոմոր:

Հիւանդների մէջ քիչ չէին եւ Հայաստանէն բերուած գիւղացիներ՝ Դաշնակցականներ: Սրանք սաստիկ նեղւում էին տիրող կարգերից, անվերջ բողոքում էին, բայց ո՞վ էր լսողը. ո՞ւմ հոգն էր թէ մի «հակայեղափոխական» նեղութիւն է տալիս կամ գողութիւն է անում միւս «հակայեղափոխականից», թո՛ղ իրար միս ուտեն:

Շատերի խնդրանքով դիմումնագրեր գրեցի Անդրկովկասեան կենտրոնին, Մոսկուա եւայլն. մարդիկ բողոքում էին ամէն տեսակ անիրաւութիւնների դէմ եւ արդարութիւն էին պահանջում: Դեռ միամիտներ կային, որ հաւատում էին թէ իրենց ձայնը լսող կը գտնուի: Ինձ յայտնի չէ, թէ ի՛նչ եղան այդ խնդրանքները, առանձին հիմք չունիմ հաւատալու, որ դրական արդիւնք ստացուեց:

Այս բոլոր խեղճ մարդիկ — մէկը կուլակ, մէկը չգիտեմ ինչ, շատերը բոլորովին աղքատներ — ամենաչնչին պատրուակներով կտրուած օջախից ու հողից, որը երեք, որը հինգ, որը ութ տարով աքսորւում էին Սիբիր: Ու չէին կարողանում հասկնալ՝ ի՞նչն էր իրենց յանցանքը, քանի որ գութանից ու հողից զատ ուրիշ ոչընչով չէին զբաղուել եւ իրենց գիւղական առօրեայ հոգսերից դուրս ուրիշ բանի մասին գաղափար էլ չունէին: Ի՜նչքա՛ն սրտակեղեք ու վրդովեցուցիչ պատմութիւններ լսեցի նրանց բերանից...

Արդէն մօտենում էր եւ մեր խմբի մեկնման օրը: Եւ, յանկարծ, Մոսկուայից ստացուեց կարգադրութիւն, որ ինձ ազատ թողնեն: Երբ լուրը հաղորդեցին, ես չհաւատացի: Մտածում էի թէ նորից մի խաղ են խաղալու գլխիս. կը հանդստացնեն, դուրս կը հանեն ու... կամ նորից Չեկայի զնտանը կը տանեն, կամ, աւելի վատ, ո եւ է պատրուակով կը սպաննեն. «փորձեց փախչել ու պահակ զինուորը գնդակահարեց...» Այնքա՜ն էի լսել նման դէպքերի պատմութիւններ:

Բայց չէ. այս անգամ բախտը, կարծես, իրօք բարեհաճ ժպտում է նայում երեսիս: Բացուեցին բանտի դռները, եւ ես, ահելի մօրուքով, ինչ որ ունէի շալակս առած՝ դուրս եկայ ազատ աշխարհ...

Անմիջապէս մեկնեցի հայրենի գիւղս Ջալալ Օղլիի շրջանը, Հայաստանում:

Ճանապարհին, քանի հեռանում էի Թիֆլիսից, այնքա՛ն Չեկայի ու բանտի ապրումները աղօտանում եւ գոլորշիանում էին: Ծանր մղձաւանջը թւում էր անցած: Մտածում էի նոր կեանքի, ապագայ անելիքներիս մասին: Անշուշտ, ինչ որ տեսայ լուսաւոր բաներ չէին, բայց, երեւի անխուսափելի էին մեծ գործի մէջ: Այդ ամենով, ի հարկէ, կարելի չէ դատել խորհրդային իշխանութիւնը:

Կամաց-կամաց նորից համակւում էի հին ոգեւորութեամբ: Ի՞նչ արած, ցաւալի է, այո՛, բայց... ի՛նչ հրապուրիչ հեռանկարներ են բացւում առջեւս: Շուտով կը լծուիմ կուսակցական աշխատանքի, կ'ապրիմ նոր ու գեղեցիկ կեանքով:

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ազգային բաժնի զարգացման: Ունկնդիրներուն մէջ կային նաեւ օտար թերթերու թղթակիցներ (ֆրանսական, գերմանական եւն.): Երէ պաշտօնական մամուլը ոչինչ չյայտնեց, Միացեալ Նահանգներու Radioէն ալ պիտի գեղեցիկ ձայնը իր ջութակին:

Թղթակից

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— :-: —

Քսան տարուան յեղափոխականի գործունէութեան 25ամեակը կը տօնուի յիշատակելու օրէն 25 տարի առաջ:

Գէորգի մասին անոր գործերուն յիշատակը եւ կարող անձեր կը գրեն առաւել յանձնեն յաջորդ սերունդներուն: Ես կ'ուզեմ փոքր հատակէս լսած եւ անոր անձին մեր պապերէն: Մասնաւորապէս անոր թողած սարսափը մեր թշնամիներուն վրայ:

Նախ քան Գէորգ Չաւուշի երեւնալը, եթէ ոչ ամբողջ հայութիւնը, գէթ Տարօնցիները գիտեն թէ ինչ սարսափի եւ արհաւիրքի օրեր կ'անցընէր մեր ժողովուրդը. Պքրանլի, Ճղրանցի եւ Ոսկ-քոթանցի աշխրերթաւաներուն ձեռքէն: Անոնք կէկթութիւն ըրած էին ամէն օր, ցրուած գործել հայ գիւղերու վրայ: Մարդիկը կը սպաննէին, կրակի կու տային տուները, կը կողոպտէին եւ կ'առեւանգէին ինչ որ ձեռքերնին անցնէր:

Այս բոլոր դէպքերու ծանրութեան տակ չկարողանալով կքիլ, Գէորգ պոռթկաց, ու պատռեց սարսափեան ու ռայեաութեան պատեանը:

Ու ան դարձաւ խիզախ եւ վրիժառու հայդուկը: Եւ իր շրջապատին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, յարուածեց բռնակալները:

Գէորգ կը սկսէր արիւն թափել ազատութեան համար, ու կ'ըսէր. «Այսպէս, արիւնը արիւնով լուանալու ենք, եւ ոչ թէ ջուրով. ինչպէս կը խրատեն մեր պապերը»:

Գէորգը բռնակալներուն դէմ կռուելով ռայեա Քիւրտերը կը յորդորէր որպէս զի իրեն դէմը չելլեն. վասն զի ինք՝ Գէորգը ռայեա ժողովուրդի ծոցէն ելած էր եւ կ'ուզէր կռուիլ այն բէկերու եւ բռնակալներուն դէմ, որ թէ Հայ ժողովուրդի եւ թէ ռայեա Քիւրտին արիւնը կը ծծէին:

Գէորգ Չաւուշ այդպիսով Քիւրտ ռայեա ժողովուրդը կ'առնէ իր թեւերուն տակ: Իսկ վատերը հալածելով, կը յաջողի պարտադրել շատ մը բէկերուն, որ կուգան ու իրեն հետ բարեկամութիւն կը հաստատեն: Այսպէս, Ղասըմ բէկը, Գոլոթոյի Զուպերը, Աւզաղբիւրի Ճէզաիրը ու Սըլէհվանցի յայտնի Սիրախին փաշան: Այս վերջինը այնպէս սերտ բարեկամ կը դառնայ որ կը սկսի ձի եւ զէնք ղրկել Գէորգ Չաւուշին: Անհա, այսպիսով ան սարսափ ազդեց Քիւրտիստանի մէջ:

Բռնակալութեան եւ Քրտութեան սարսափը եղաւ Գէորգ Չաւուշ եւ քսան տարի միայն յոյսը ստրուկ եւ ռայեա ժողովուրդին:

Իր վերջին կռիւը, որ տեղի ունեցաւ Սուլուխի մէջ, մեծ ճակատամարտ մըն էր: Բէօսա Փինպաշին կը հրամայէր երկու հազար զօրքերու: Երգ մը հիւսուած է այդ կռուի մտօին, որպէս թէ Բօսա Փինպաշիին մայրը կ'ըսէ.—

Բօսա, տղաս, եկուր մ'երթար
Գէշ երազ եմ տեսեր,
Գէորգ Չաւուշ քեզմէ ճին ու նոր
վրէժը կ'առնէ,

Ցեղէդ մի շարժիր, եկուր մ'երթար: Զօրքերը եկան, կռիւր տեղի ունեցաւ կոկորդ կոկորդի: Բօսա Փինպաշին ինկաւ Գէորգի գնդակէն, ինչպէս ժողովուրդը կը պատմէր, ու ինքն ալ, Տարօնի հերոսը ինկաւ Ազատութեան ճանապարհին:

Ժողովրդական երգը կ'ըսէ.

«Ցարգա՛նք քեզ Սասնոյ հերոս,
Ցարգա՛նք քեզ Տարօնի Մարտիրոս...

Գ. ՄԻՐՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի 7րդ Պատգմ. ժողովը

— :-: —

Հայ Կարմիր Խաչի Յունաստանի 7րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է 22 Մայիսին, Փոքինիոյ Ջաւարեան վարժարանի սրահին մէջ: Մասնակցած են 9 պատգամաւորներ իրենց շրջանէն լիազօրուած, եւ 12 ձայնով խորհրդական ձայնով:

Ժողովը գոհացաւ ըլլալով, հետաքրքիրներու բազմութիւն մը հետեւած է պատգամաւորականի աշխատանքներուն:

Ժողովը զբաղած է մասնաւորաբար կրթական խնդիրներով: Նկատելով որ ազգապահպանումի եւ հայակերտումի միակ միջոցը կրթական գործին զարկ տալու մէջ կը կայանայ, պատգ. ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է առաւելագոյն չափով նուիրուիլ այդ գործին, չանտեսելով միանգամայն կարօտ ազգակիցներու հոգը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՐԱՇԻ ՄԷՋ ԻՍԼԱՄ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ

Պոլսական թերթերը կը գրեն.— Մարաշի մէջ քսան իսլամ աղջիկներ քրիստոնեայ եղած են Գերման եւ Ամերիկացի միսիոնարներու կողմէ: Խնդիրը Մարաշի կուսակալը ձեռք առած եւ հրահանգ տուած է որ խիստ քննութիւն կատարուի: Կիրակի օր մը, այդ աղջիկներուն եկեղեցի գացած պահուն, ղրկած ոստիկաններ անոնց անունը արձանագրած եւ ի վերջոյ ոստիկանատուն հրաւիրած են զանոնք: Ոստիկանատան մէջ աղջիկներէն մէկ քանին ուրացած են դէպքը, իսկ շատեր չեն պահած իրողութիւնները: Երկու աղջիկներ ըսած են.— Մենք 18 տարեկան ենք, քաղաքային օրէնքին համաձայն ազատ ենք ընդունելու մեր ուզած կրօնքը: Քրիստոնէացած ընտանիքի մը զաւակն ալ ըսած է,— Մենք ընտանեօք բողոքականութիւն ընդունեցինք: Մինչեւ հիմա մեղի ցոյց չէր տրուած ճշմարիտ ուղին, Կիրակնօրեայ եկեղեցական արարողութիւնները տեսանք եւ հաւնեցանք: Ուրիշ մըն ալ ըսած է.—

«Մուհամմէտի կրօնքը լաւ է, բայց աղօթատեղիները մարդուս տխրութիւն կը պատճառեն»: Քննութիւնները կարեւորութեամբ յառաջ կը տարուին: Տակաւին միսիոնարները չեն հարցաքննուած:

«Նոր Կեան» Թուրք թերթը կ'աւելցնէ որ միսիոնարներ իրենց գլուխը հաւաքելով քանի մը հայ աղջիկներ ու հայ ընտանիքներ, որոնք չեն կրցած փախիլ ու Մարաշ կը մնան, որոնցմէ մը հիմնած են ու այդ պատրուակաւ առիթ գտած են ու կը գործեն խալաններու մէջ:

ԲԵՐԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ 125 ԱՄԵԱԿԸ

Բերայ Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ Յունիս 10ին տօնուած է Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին 125 ամեակը: Նոյն եկեղեցիին 100 ամեակը տօնուած էր, 1907ին, Օրմանեան պատրիարքի օրով:

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՍԱՏՈՒՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ «Արեւելք»ը կը գրէ թէ Ուսումնական Խորհուրդը որոշած է տօնել յայտնի գրագիտուհի եւ ուսուցչուհի Տիկին Զապէլ Ասատուրի յիսնամեայ գրական-ուսուցչական գործունէութիւնը գործակցաբար Կեդրոնականի եւ Եսայեանի տնօրէններուն եւ Պոլսոյ հայ մամուլային կաններուն:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— :-: —

Տարօնի առիթին անուան հայրենակցական կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքած էր, անցեալ Շաբաթ երեկոյ, «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահին մէջ. հակառակ նեղացուցիչ տաքին:

Հանդէսը բացուեցաւ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ երգուած «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ, օրուան նախագահ ընկեր Մ. Վարանդեան, հրաւիրեց ներկաները, որ յոտնկայս վայրկեան մը լռութեամբ յարգեն մեծ հերոսին յիշատակը:

Ընկեր Մ. Վարանդեանի բացման ճառէն յետոյ, խօսեցաւ ընկեր Մ. Գույումճեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ:

«Ասկէ 25 տարի առաջ, մայիսեան օր մը Սուլուխի կռիւին մէջ մեռաւ Գէորգը: Մեռաւ, խոր սուգի մատնելով ժողովուրդը, որ չէր ուզեր հաւատալ անոր մահուան եւ երեւակայութեամբ գետեղեց զայն Նէմրութի գագաթներուն վրայ, որպէս զի յարալէզները գան եւ մեռած առիւծի վէրքերը լզելով կենդանացնեն զայն»:

Ընկերը յետոյ խօսեցաւ հերոսի կեանքին մասին, սկսեալ իր մանկութենէ, երբ Առաքելոց Վանքի մէջ աչքի կը զարնէ իր ուժեղ նկարագիրով: Կուսակցական՝ բայց արդարասէր, նախանձախնդիր իր ազատութեան, եւ ինչպէս յետագային, պատանի հասակէն ալ միշտ թոյլին եւ տկարին պաշտպան: Եւ հերոսին նկարագրին ցայտուն գիծերն ու հակիրճ կենսագրականն ընելէ յետոյ, վերջացուց իր խօսքը, ըսելով.

«Այսօր այնքան պայքարներէ վերջ, աքսորի եւ գաղթականութեան ճամբուն վրայ ենք դարձեալ ու կը նմանինք այն ուխտաւորներուն, որոնք իրենց ցուպին կռթնած երկայն եւ ընդարձակ տարածութիւն մը ունին քալելիք. բայց պիտի քալենք մինչեւ ուխտատեղին հասնինք, առանց յուսալքուելու, շնորհիւ Գէորգներու մեր մէջ վառած հաւատքի ճրագին»:

Պ. Ա. Դմբէթեան արտասանեց Սիամանթոյի «Դաղափարին»ը: Տիկ. Լ. Գեւոնեան իր քնքուշ ձայնով երգեց Գէորգ Չաւուշին նուիրուած երգը, որմէ վերջ Պ. Շահմուրատեան երգեց «Ա՛յ սարեր»ը եւ ներկաներու խնդրանքին վրայ «Անտունի»ն:

Խօսքը տրուեցաւ ընկեր Կ. Սասունիի:

Ընկ. Սասունի մանրամասնօրէն եւ գեղեցիկ կերպով ներկայացուց հերոսի կեանքը իր մանկութենէն մինչեւ մահը: Վեր հանեց Տարօնի Առիւծին արութեան հասնող անձնուրացութիւնը: Պատմեց թէ ինչպէս ազատութեան ոգին երկրպագող քաջը, յեղափոխական կազմակերպութիւններէն շատ առաջ ըմբոստութեան դրօշը բարձրացնող Արաբօին կ'ուզէ միանալ, այն Արաբօին, որ ժողովուրդին կրած հարստահարութիւններէն մղուած լեռ կը բարձրանայ եւ կը սկսի քարոզել սկզբունքը թէ «ապրելու համար զէնք գնէ, ձի նստէ՛ եւ իրաւունքդ պաշտպանէ, որովհետեւ եթէ դուն չպաշտպանես, ուրիշները բնաւ չեն պաշտպաներ»:

Բայց Գէորգ երբ կ'ուզէ Արաբօին միանալ արդէն անիկա ձերբակալուած կ'ըլլայ:

Աւելի վերջը կը ծանօթանայ ընկերութեան մարդոց, եւ կը սկսի զէնքով ու խօսքով տարածել յեղափոխական գաղափարները մինչեւ որ Սասունի ըմբոստութենէն վերջ կը բռնուի Մուրատի հետ եւ կը բանտարկուի: Տարիէ մը ետք բանտ, ապա փախուստ, եւ Գէորգ այս անգամ կը միանայ Դաշնակցութեան մարտիկներուն:

Բանախօս ընկերը երեք շրջանի բաժնեց Գէորգ Չաւուշի կեանքը: Ինքնածին յեղափոխական, հնչակեան յեղափոխական եւ դաշնակցական յեղափոխական: Երեք շրջաններուն ալ ֆէտայիին նպատակն է, կռիւ՝ ժողովուրդի ազատագրութեան համար:

Գէորգի եւ իր նմաններու զէնքին եւ շունչին տակն է որ, երկու նահանգներու, Տարօնի եւ Վասպուրականի մէջ կը բարձրանայ յեղափոխական ոգին, եւ տասնեակ ֆէտայիներով սկսուած կազմակերպութիւնը կը տարածուի, իր ցանցին մէջ կ'առնէ հազարաւոր հայրենասէր եւ ըմբոստ կտրիճներ:

Գէորգ իրեն կը կապէ բոլոր անոնք որոնք չէին վախնար իրենց մորթէն, բոլոր անոնք՝ որոնց համար կրնար ըսել «երկաթէ մարդ, քարէ հոգի»:

Գէորգ Չաւուշի սկզբունքներէն մին այն էր թէ, որպէսզի յեղափոխութիւնը շահի, հայ մարտիկը պէտք է ըլլայ գերմարդ մը, գերազանցապէս քաջ, գերազանցապէս նուրբ եւ ճկուն եւ այդ միտքով է որ կը մօտենայ քրտութեան, ցոյց տալով անոնց, թէ երկու ժողովուրդներու շահը կը պահանջէ բարեկամ ըլլալ իրարու եւ ոչ թէ գործիք ուրիշին ձեռքը:

«Գէորգ Չաւուշներու աշխատանքն է որ կ'աեթննար այս ժողովուրդի ազատութեան ոգին, եւ հայութիւնը կը քալէր իր հերոսներու քայլերուն ետեւէն: Հերոսները սպաննուեցան, բայց մնացին անմահ մեր ժողովուրդի հոգուն մէջ: Ու այս ժողովուրդը իր ծոցէն ծնունդ պիտի տայ նոր Գէորգ Չաւուշներուն. որոնք պիտի քալեն երկաթէ քայլերով, Հայոց ազատագրութեան ճանապարհէն»:

Պ. Շահմուրատեան երգեց «Մոկաց Միրզէն» եւ «Ալրիք Հայեր»ը:

Պ. Զ. Ղարիպեան արտասանեց «Հայ հերոսները»:

Հանդէսը փակուեցաւ «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ երգուած «Իրբեւ Արծիւ», «Զիգ դու քաշի» եւ «Լօ լօ, սիփանայ քաջեր» երգէն վերջ, եւ ներկաները մեկնեցան լաւագոյն օրերու հաւատքով հագորդուած:

Հ. Ակոնայեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— :-: —

«Պայքար» (Ամերիկայի ռամկ. օրկան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 9).

— *«Հայ գաղութներու համար ալ աննպաստ ու անխմաստ արկածախնդրութիւն եւ հետեւաբար աններելի է՝ իրենց ապաստան գտած երկիրներուն մէջ, տեղական դրութեան յեղաշրջման հետամուտ արտայայտութեանց ու շարժումներու միջամուխ ըլլալ՝ Հայութեան անունով, եւ կասկածի ու դժգոհութեան տեղի տալ իրենց մասին:*

Արտասահմանի մէջ սակաւաթիւ հայ ազանդաւորներու տարապարտ ազմուկը՝ իբրեւ թէ ի նպաստ խորհրդային կարգերու, ոչ մէկ ազդեցութիւն ու արդիւնք չի կրնար ունենալ այդ կարգերու ամրապնդման եւ ուժեղացման տեսակէտով, ոչ ալ կրնայ ամենադոյզն չափով ծառայել այն դատին, որուն իբրեւ թէ ախոյեան կը կանգնին իրենք: Կը չեչտենք իբրեւ թէ բացատրութիւնը, որովհետեւ խորհրդային կարգերու անունով մեծ մեծ ջարդողներ, գործնական կեանքի մէջ, ընթացքով ու գործքով կը հակասեն իրենց քարոզած սկզբունքներուն:

Հայաստանի հանդէպ բարեացակամութեան ու պարտաճանաչութեան տեսակէտով ալ աղանդաւորութիւնը օգուտ չունի եւ չի կրնար ունենալ: Հայաստանի ի նպաստ որ եւ է ձեւով համակրութիւն, շարժում կամ օժանդակութիւն կրնայ ըլլալ, միմիայն ազգային եւ ոչ երբեք դասակարգային հիմանց վրայ: Հայրենակցականներու ձեռնարկներ, որոնց յատուկ արժէք ու կարեւորութիւն կը տրուի Հայաստանի մէջ, զուտ ազգային բնոյթ կը կրեն:

Հատատակալ իրողութիւն է նաեւ որ Հայաստանի անունով ի՛նչ գործ ու կազմակերպութիւն որ եղած է արտասահմանի մէջ, աւելի կամ նուազ յաջողութիւն գտած է ազգային համադամանքով, իսկ ամլութեան, քայքայման ու ձախողութեան դատապարտուած է այն վայրկեանէն, երբ փորձուած է անոր հագցնել աղանդաւորական գգեստ: Աւելորդ կը գտնենք օրինակներ տալ, ով որ աչք ունի կրնայ տեսնել ու դատել:

Հայաստանի կառավարութիւնը, մամուլը, կուսակցական եւ այլ կազմակերպութիւններ իսկ, պէտք է որ հանդարտ թողուն արտասահմանի Հայութիւնը այս տեսակէտով: Իրենք իրենց սկզբունքները քարոզելու ու կիրարկելու ընդարձակ ասպարէզ ունին, եւ եթէ լաւ ու խոր խորհին, կ'ընդունին թէ բազմապիսի վտանգներով ու հոգերով ծանրաբեռնուած Հայ գաղութներ այդ ասպարէզէն դուրս պէտք է մնան:»

Ֆրանսուհիներու պայքարը

— :-: —

Ֆրանսացի կիներու կողմէ քուէարկութեան իրաւունքի համար հիմնուած Միութիւնը, (նախագահն է դքսուհի Լա Ռոշֆուքօ), նամակ մը գրեց ֆրանսական ծերակոյտի նախագահին, յայտնելով.

— «Բարձր ժողովդ որոշեց որ 23 Յունիսին վիճաբանութեան դրուին ֆրանսացի կիներու ընտրական իրաւունքներու մասին առաջարկները: Ցասը տարուան սպասումէ մը յետոյ, կը յուսանք թէ այդ հարցին քննութիւնը, որ պիտի ճզմէ կիներու զանգուածին իրաւունքները, փակուի գոհացուցիչ կերպով:

Մենք կը փափաքինք տէր դառնալ քաղաքական բոլոր իրաւունքներուն, կամ մտնել առաջին ճանգրուանը, որ մեզ պիտի առաջնորդէր գործելու ճիշտ ինչպէս իրաւունք ունի ֆրանսացի ամէն քաղաքացի:

Ուստի անգամ մը եւս ձեր ուշադրութեանը կը յանձնենք անհրաժեշտութիւնը՝ դադրեցնելու անարդարութիւնը եւ գործադրելու այն յօդուածները, որ կը գտնուին բոլոր կուսակցութեանց ծրագիրներուն մէջ, երբ կը խօսին կիներու կացութեան մասին»:

Թուրք-պարսիկ սահմանագիծը

Միլլիյէթ *թերթին կը հեռագրեն Էնկիւրիէն 15 յունիս թուականով.—*

Վաղը Ազգ. ժողովին մէջ, պիտի քննուի Թուրքեւպարսիկ սահմանագծին պայմանագրութիւնը առ ի վաւերացում: Այս առթիւ արտաքին գործավարը կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ:

Նոյն նիստին մէջ պիտի ընտրուի նաեւ յանձնախումբ մը, որ պիտի քննէ կաշառակերութեամբ ամբաստանուած երեսփոխան մը:

ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՑՔԱՐԻՆ

«Պրոլետար»ի (12 *յունիս) մէջ կը կարդանք, որ Մարիա Օրախելաշվիլի եւ Կ. Գորդելաձէ պաշտօնական եւ հրաժարեցուած են իրենց պաշտօններէն (առաջինը կրթական գործավար), այն ամբաստանութեամբ որ «Նպատակ ունէին Վրաստանի Կոմ. կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հակադրելու Անդրկովկ. երկր. կոմիտէին եւ սուտ լուրեր կը տարածէին վարկաբեկելու համար ղեկավարները:*

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի *ՅԱՌԱՋ*ը:

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Պ)

Գ. ՄԱՍ

Կապուած էին էջերը եւ տպարան պիտի ուղարկուէր թերթը, երբ հեռագրատան ցրուիչը ներս մտաւ: Սուրէն աճապարանքով բացաւ հեռագիրը: Կարճ լուր մըն էր՝ կեդրոնական գաւառէ մը. — «Երկու Հայ մշակներ օր ցերեկով սպաննուած»...

Բէկզատեան նոյն պահուն մտաւ խմբագրատուն, հին թերթ մը առաւ ձեռքը ու

— Թերթի ճակատում ինչո՞ւ չէք տպում մեր նշանաբանը, Սուրէն, — հարցուց:

= Ո՞րն է այդ նշանաբանը, — ձայնեց Աւագ, որ նստած էր անկիւնը:

= Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէ՛ք»:

= Ա՞տ է մեր նշանաբանը...

— Ի հարկէ՛, ու մենք՝ անորը...

Նոյն պահուն, առաջին էջին ամբողջական փորձը հանեց գրաշարը: Բէկզատեանի անունը կը փայլէր մեծատառ: Բովը, նոյնքան աչքառու վերտառութիւն մը. — «Թալէաթ փաշա հայերէն կը խօսի»: Ու տակը լայնօրէն նկարագրուած թէ ինչպէս Տիկնանցի Պարահանդէսին, ներքին գործոց նախարարը ներս է մտած՝ հայերէն «բարի գիշեր» ըսելով...

Թերթին թանձր մելանով այդ փորձը կը ժպտէր, կարծես, Բէկզատեանի ձեռքին մէջ, մոռցած երկու հայ մշակներու տխուր արտասուքը: Ժպիտով մը, որ աղիողորմ, անօրինակ, հեղձամղձուկ լաց մը պիտի բերէր երկու տարի վերջ, քնացնելով մեզ «Բարի գիշեր»ին տակ, որ չարագո՛յն Գիշերը պիտի ըլլար յապաղող Արշալոյսին սպասող երազուն ակնարկներուն համար...

Աւագ կը նայէր Բէկզատեանին խիստ ու խոժոռ: Յանկարծ ոտքի ելաւ, երկար շունչ մը առաւ, ու

— Կը տեսնե՞ս սա նկարը, — ցոյց տուաւ կուսակցութեան հիմնադրին նկարը, — յանուն անոր կը յայտարարեմ որ ոտքիս տակ կ'առնեմ այս թերթն ալ, այդ անիծեալ նշանաբանն ալ... այս թափուող արիւնները մաքրե՛լ կ'ուզէ, մաքրե՛լ...

Սուրէնը գրիչը վար թողած կը մնար: Սառած մնացեր էր եւ Խորէնը, որ նոր եկեր էր, մինչ Բէկզատեան, ժպիտ մը փորձելէն, մօտեցաւ Աւագին, կառակի զարկաւ ու ըսաւ.

— Գիտե՞ս ինչ, ընկե՛ր Աւագ, քեզ նախագահ նշանակելու եմ Կանանց Միութեան, որ զուարճանալու է էս գիշեր... հը՞, ի՞նչ ես ասում, Սուրէ՛ն...

= Հիանալի միտք է, Բէկզատ — յարեց Սուրէն — եւ գործնակա՛ն...

— Ես ո՛չ Եւրոպա գացած եմ, ո՛չ ալ տիրլօմ ունիմ — պատասխանեց Աւագը՝ կրկին զրաւելով աթոռը, մենք գիւղացի մարդիկ ենք, սոխով ու սխտորով մեծցած... Կիները կը փախին մեր խիստ հոտէն...

= Դէ՛հ, չա՛տ անմիտ խօսք է դա, ընկեր Աւագ, դուն զգայուն մարդ ես — շարունակեց կատակել Բէկզատեան — սնանել ես կուսակցութեան ծոցում...

— Ու անոր հարազատ կաթովը — ընդմիջեց Աւագ — ճար, Կանանց Միութիւն, ընդդիմադիր... Քու Մելիքթանգեանդ ուրիշ բան սորվեցուց մեզի... երբ Քիւրտը գիւղը կոխէ՝ ճառդ օգուտ ունի՞ արդեօք... Կանանց Միութիւնդ ո՞րն է... Առտո՛ւն ժողով, իրիկունը ժողով... Գո՛րծ, Բէկզատեան, գո՛րծ...

Սուրէն գլուխը ծռեր՝ նամակ մը կը գրէր. իսկ Խորէն մտիկ կ'ընէր յափշտակուած:

— Ի դէպ, — դարձաւ Բէկզատեան Սուրէնին, — Դուք խուսափում էք հանրութիւնից, եղբա՛յր. մի երկու օր է եկել եմ ու քաղաքին կէսին հետ ծանօթացել եմ... բեմից ինչպէս էք խօսում, էնպէս էլ ապրում էք դուրսը... սրանք տարբեր, տարբեր բաներ են, էլի՛... Կարելի է բեմից հայհոյել մէկին, հանրութեան առաջ, եւ վարը, եթէ շահդ պահանջում է, համբուրուել նրա հետ՝ առանձնութեան մէջ... ճկո՛ւն պէտք է լինել, ճկո՛ւն...

= Այդպէս չէ, — մխտեց Խորէն:

— Հապա ո՞նց է, ընկեր ջան:

= Երբ կը թքնես մէկուն երեսին, ալ չես կրնար համբուրել նոյն երեսը... Ես անոնց ամէնքին ալ մարը ... — բացաւ աչքերը ու հազիւ զսպեց ինքզինքը...

— Ընկեր Խորէ՛ն, շատ լէք լեցուած. կրակոտ էք. դա լա՛ւ է. մեր կուսակցութիւնը պէտք ունէ քեզ նման նուիրուած տղաների:

= Պէտք ունի, բայց բան մը աւրած չունինք... գնա, էկօ... Դուք կը պոռաք, մեզի զգուշութիւն կը քարոզէք..

— Քաղաքականութիւն կ'ընեն, Խորէն, լրջութեամբ մը հեգնեց Աւագը՝ յօնքերը պռստելով, — քու խելքդ չի հասնիր ատանկ մեծ գործերու... ընկերվարութիւն, հը՛...

= Հապա ի՞նչ անենք, Աւագ, — հարց տուաւ Բէկզատեան — Ազատութեան շրջան է, յեղափոխութիւն չկայ... Խօ՛ անգործ նստելու չենք... գործ պէտք է, չէ՞...

— Գործ չկա՞յ...: Մտա՞ր գիւղերը...: Զգենք այդ օդային խօսքերը. մենք մեր տունը նայինք: Ձեռքէս գայ՝ աջ ու ձախ կռիւ պիտի ստեղծեմ, որպէս զի վանեմ այս աճող թուլութիւնը, որ պիտի սպաննէ մեր յեղափոխական ոգին, ու անկէ յետոյ՝ մեզ...

Ու քայլերը ուղղեց դէպի դուրս: Իրեն հետեւեցան Բէկզատեանն ու Խորէնը: Իսկ Սուրէն, անոնց հեռանալէն վերջ, պահ մը թողուց գրիչը ու մտածեց:

Աւագին ու Խորէնին արտայայտութիւնները խորհրդածութիւններու դուռ բացեր էին իրեն: «Զգենք այդ օդային խօսքերը. մենք մեր տունը նայինք»...: Այդպէս չէ՞ր ըսեր եւ՝ մայրը, — «ատ դուրսի հացը տղա՛ս...»:

Ի՛նչ պէտք էր թրած ըլլար զայն, իր ձեռքովը իր տանը մէջ...

«Ու մենք՝ մտաւորականներս, խորհեցաւ Սուրէն, պէտք ենք խմբել զայն՝ հայրենի երդիքին տակ...»: Բայց, հանրութիւնը կար դուրսը: Զանգուա՛ծ մը, որ խռնուեր էր հնոցին առջեւ ու կ'ուզէր, կը տենչար: Սնանել պէտք էր զայն...:

Կ. ՄՆՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

լայ մտածել տարեվճարներու գործադրութեան մասին: Որովհետեւ երեք տարիէ ի վեր, Ընկլի ծրագրին նախատեսութեանց համաձայն կառավարութիւնը արձանագրուած են, ինչպէս Գերմանիոյ արտադրական կարողութիւնը եւ ոսկիի գնման կարողութիւնը:

Վճարումներու նոր չափացոյցը ուրեմն, շատ կնճռոտ պիտի ըլլայ եւ հաւանաբար երկու տարր պիտի բովանդակէ. նախ փոխառական գումարներ, որոնք համապատասխանեն Ամերիկացիներու պահանջներուն. եւ երկրորդ՝ պարտքերու մնացորդը որուն քանակը եւ պահանջատէրերու միջեւ անոր բաշխումը պէտք է ճշդորոշել:

Ըմբոստութիւն յոյն բանակին մէջ

Աթէնքէն լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ, հակառակ տարածուած զրոյցներուն, յունական բանակին մէջ ո՛չ մէկ անկարգապահութիւն տեղի ունեցած է: Այս մասին հրատարակուած լուրերը անհիմն են:

Սակայն, յունական թերթի մը մէջ, նախկին վարչապետ Փափանաստազիու, կը գրէ թէ բանակին սպաները կազմելու վրայ են զինուորական միութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ արգիլել ժողովրդական կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ անցնիլը: Այս կուսակցութիւնը կը նկատեն հանրապետութեան թշնամի. իսկ կառավարութիւնը ուժ կուտայ զինուորականներու շարժման:

Ժողովրդական կուսակցութեան պետը Ցալտարիս ընտրական ռազմախաղ մը կը նշմարէ բանակին ընթացքին մասին՝ կատարուած գրգռութիւններուն մէջ:

Պաղեստի կացութիւնը վտանգուած

Լոնտոնէն «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Զրոյց կը շրջի թէ Իրաքի օդանաւային կայանին ասորական պահակները դժգոհ են եւ թէ Պաղտատի կացութիւնը մտահոգիչ դարձած է: Իսմայիլիէի մէջ տեղաւորուած զօրագունդ մը, հրաման ստացեր է օդանաւով մեկնելու Պաղտատ. սակայն յետոյ այս հրամանը ետ է առնուեր: Ղրկուելիք զօրագունդը կը բաղկանար 500 հոգիէ: Դիտել կը տրուի թէ առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր ուժ մը պիտի ղրկուէր դէպ ի Պաղտատ:

Հիճազի խռովութիւնները

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Անգլիական զօրախումբ մը գերի՝ բնիկներուն ձեռքը

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 21 Յունիս.— Ամմանէն ստացուած լուրերու համաձայն, շէյխ Ասարիմ պին Նահատա, կատարելապէս զինուած հազարի չափ մարդոց գլուխն անցած, անցնելով Հիճազի սահմանագլուխը, գրաւած է զինուորական կայան մը եւ գերի բռնած է բազմաթիւ զինուորներ եւ սպաներ:

Գրաւած է նաեւ խորիպա կոչուած վայրը եւ կը պատրաստուի քալել Մուէյլահի վրայ:

Շէյխ Նահատայի համար կ'ըսուի թէ օգնութիւն կը ստանայ էյլ Հուէթոթ ցեղախումբէն եւ անոր շէյխէն եւ թէ զէնք, ռազմանիւթ եւ դրամ կը ստանայ Հնդկաստանի եւ Ճավայի մահմետականներէն:

Թէեւ այս լուրը տակաւին չէ հաստատուած, սակայն պատճառը կուտայ զօրախումբերու շարժման Հիճազի անդրյորդանանեան սահմանագլուխին վրայ եւ եգիպտական ուժերու առաքման՝ դէպի Աքապայի շրջանը:

RÉALISATION IMMOBILIERE

կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ անձնատուութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան, ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան *20, Passage Prado,* (մէթրօ Սէն-Դընի)

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՊԷՔՕՆԻ Մասիս խումբի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ժողովի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Գրադարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարօեանի բնակարանին մէջ:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ժողովէն վերջ՝ դասախօսութիւն:

Դաշտահանդէս Լիոնի մէջ

Խանասորայ արշաւանքին տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարզպետ խումբին կողմէ, Յուլիս 24ին:

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Ընտանեկան մեծ պարահանդէս Տէսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 17ին, Տէսինի Հայոց ճամբու *Պաղ աղբիւրին* մօտ: Տէսինի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (ջութակ)

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Յուլիս 3ին Սէն Քլուի անտառին մէջ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Սենֆոնիք մեծ նուագահանդէս ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին

Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

վարչապետ Պ. Էբիոյի Պատուոյ նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէնպուրկի սէնֆօնիք նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներու (40 հոգի):

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ),	*ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)*
Mr. WORMS (թաւջութակ)	*Mr. DEVRED (սրինգ)*
(1er Prix du Conservatoire)	*(1er Prix du Conservatoire)*

Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէռէ, Վէպէռէ դասական կտորներ

ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի K սրահին մէջ

Զեկոյց՝ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԷ

«ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ»

Մուտքը ազատ է

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ, բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօնի օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշատարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւաբանական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագրի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ *«Մանուկներու Պաշտպանութեան»* փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kléber: Օրակարգ.— Զեկոյց Հաշուեքննիչ յանձնաժողովի: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր:

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ *Պերճ Թաշճեանի* մահուան տարեդարձին առթիւ այս կիրակս, Մարսիլիոյ փրատոյի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները:

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ՝ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին՝ իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիստափոր Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սօս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

ՏԱԻԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ գրեց Գէորգ Կառվարենց: Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. Քէպապճեանէ, գին 20 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը՝ Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ճիշդ է, ուղղակի մեղք է այսպիսի դիւթիչ գիշերին ներսը մնալը, — ասաց տանտիրուհին աչքերը երկինք նետելով (գեղեցիկ թարթիչներ ունէր, ու սիրում էր ցոյց տալ). — Տեսէք, պարոն, մեր քնքուշ Իտալիան միթէ մի դրախտ չէ՞ր դառնար, եթէ ազատ լինէր: Եւ երբ մարդ մտածում է, որ մի ստրուկ է սա իր այս գոյներովն ու այս երկինքովը:

— Ու իր այս հայրենասէր տիկնանցովը, — ասաց Բոլը հանգիստ ձայնը ձիգ տալով:

Ջեմման նայեց նրան զայրոյթով: Նրա լրբութիւնը այն աստիճան պարզ էր, որ անկարելի էր խաբուել: Միայն թէ Ջեմման դեռ չէր գիտեր որչափ մեծ էր տիկին Գրասինիի սէրը դէպ ի հաճոյախօսութիւնները:

Դեռատի կինը հառաչանքով ցած ձգեց թարթիչները:

— Ա՜խ, պարոն, ի՜նչ կարող է անել մի կին: Գուցէ ես երբ եւ իցէ կարողանամ ապացուցանել որ իրաւունք ունիմ իտալուհի կոչուելու, բայց առայժմ պէտք է դառնամ իմ հանրային պարտաւորութիւններիս: Ֆրանսական դեսպանը խնդրեց ինձ, որ իր սանուհուն ներկայացնեմ մեր յայտնի մարդկանց: Գնանք, տեսնէք հիանալի աղջիկ է: Ջեմմա, անգլիս պարոն Րիվարէցին բերի այստեղ գեղեցիկ տեսարանը ցոյց տալու: Յանձնում եմ ձեզ: Գիտեմ, որ կը հոգաք, կը տանէք ու կը ծանօթացնէք բոլորին: Ահա եւ մեր սիրելի ռուս իշխանը: Ճանաչո՞ւմ էք: Ասում են Նիկոլա կայսեր սիրելին է ու զինուորական հրամանատար լեհական մի քաղաքում, որի անունն անգամ դժուար է արտասանել: Quelle nuit magnifique, n'est-ce pas mon prince?.

Ու թռաւ ճուռղելու դէպ ի այդ եկի վզով ու մեծ մօրուքով մարդը, որի համազգեստը ծածկուած էր նշաններով: Բայց շուտով նուաղեցին հեռւում նրա մարմրող գանգատները notre malheureuse patrie*ի մասին ու դրան հիւսուած «charmant» եւ «mon prince» բառերը:*

Ջեմման կանգնած էր լուռ մի ահագին ծառի մօտ: Այդ անմիտ թշուառ կնոջ փոխարէն ինքն էր վիրաւորանք զգում եւ նրան չարացնում էր Բոլի դանդաղկոտութիւնն ու յանդգնութիւնը: Վերջինս նայում էր հեռացողների ետեւից մի այնպիսի արտայայտութեամբ որ Ջեմմային աւելի էր գրգռում: Ուղղակի տգեղ բան էր համարում մի այդ տեսակ թշուառ էակի վրայ ծիծաղելը:

— Ա՛յ, գնում են թեւ թեւի իտալական ու ռուսական հայրենասէրները, ասաց նա ժպտուն՝ իր խօսակցին դառնալով — եւ բստ երեւոյթին գոհ են իրարից: Դուք այդ երկուսից ո՞րն էք գերադասում:

Ջեմմա կիտեց ունքերը եւ ոչինչ չպատասխանեց:

— Ի հարկէ, — շարունակեց Րիվարէց, — ճաշակի հարց է. միայն ինձ թւում է, որ ես կը գերադասէի ռուսականը. Երբ Ռուսաստանը իր ուժը հիմնէր ծաղիկների ու երկնքի վրայ, փոխանակ զինուորի ու վառօդի, ի՞նչ էք կարծում որքա՞ն ժամանակ կը դիմանար «mon prince»ը լեհական ամրոցում:

— Իսկ ես կարծում եմ, — պատասխանեց Ջեմման լուրջ, — որ մարդ կարող է իր կարծիքը յայտնի առանց ծաղրելու այն կինը, որի տանը հիւր է:

— Ա՜հ, իրաւ, ես մոռացայ իտալական հիւրասիրութիւնը: Զարմանալի հիւրասէր են Իտալացիք. գոնէ Աւստրիացիք այդ կարծիքի են անշուշտ: Չէ՞ք կամենալ նստել:

Կաղալով գնաց մի աթոռ բերաւ Ջեմմայի համար, իսկ ինքը տեղաւորուեց նրա դէմը՝ յենուելով վանդակին: Պատուհաններից լոյսը ընկնում էր ուղիղ նրա դէմքին, այնպէս որ Ջեմման կարողացաւ լաւ դիտել:

Ու հիասթափուեց: Սպասում էր որ տեսնելու է, եթէ ոչ գեղեցիկ, գոնէ մի նշանաւոր, տիրական դէմք: Մինչ Րիվարէցի վրայ ամէնից առաջ աչքի էր ընկնում հագուստի պճրանքը ու ձեւերի հագիւ ծածկուած մի յանդգնութիւն: Մուլատի պէս թուխ էր նա ու կաղի պէս ճկուն, չնայելով իր կաղութեանը. եւ ամբողջ իր արտաքինը արտասովոր կերպով սեւ եաւերն էր յիշեցնում: Սրի հարուածից մնացած երկար ու ծուռ սպին սարսափելի կերպով տգեղացրել էր նրա ճակատն ու ձախ այտը: Եւ Ջեմման նկատել էր արդէն, որ ամէն կակազելիս նրա դէմքի այդ մասը ջղայնօրէն կծկւում էր: Առանց այդ թերութիւնների նա գեղեցիկ պիտի լինէր, թէեւ դէմքին ոչինչ չկար հրապուրիչ:

Րիվարէց խօսելու սկսեց նոյն ցուսպ կոկորդային ձայնով: «Այսպէս էր խօսելու եակուարը, եթէ խօսել կարողանար ու լաւ տրամադրութեան մէջ լինէր». մտածեց Ջեմմա անճող դժգոհութեամբ:

— Ինձ ասել են, — որ դուք հետաքրքրւում էք արմատական մամուլով: Գրո՞ւմ էք լրագիրներու:

— Շատ քիչ: Ժամանակ չունիմ:

— Ա՛, այո, ի հարկէ: Տիկին Գրասինիի խօսքերից ենթադրեցի որ դուք աւելի լուրջ գործերով էք զբաղուած:

Ջեմման թեթեւ բարձրացրեց ունքերը: Տիկին Գրասինին անշուշտ շատ բան դուրս էր տուել յիմարաբար այդ լպրծուն եակուարին, որ սկսում էր խիստ անդուրեկան դառնալ Ջեմմայի աչքում:

— Իսկապէս որ ես խիստ զբաղուած եմ, — պատասխանեց չոր. — միայն տիկին Գրասինի չափազանցել է իմ զբաղումներիս նշանակութիւնը: Նրանք, մեծ մասամբ չնչին տեսակի բաներ են:

— Դէ՛, ի հարկէ, ամէն մարդու տուած չէ իր ժամանակը անց կացնել Իտալիայի բախտը ողբալով: Կարծում եմ, որ մեր այս օրուայ տանտիրոջ ու իր կնոջ գրացիութիւնը ամէնքին էլ չնչին է դարձնելու՝ գոնէ ինքն ինքնապաշտպանութեան զգացումից: Գիտեմ՝ ինչ էք ասելու, եւ բացարձակապէս իրաւունք ունիք. միայն նրանք երկուսն էլ շատ են ծիծաղելի իրենց հայրենասիրութեամբ: Ա՛խ, արդէն գնում էք. այնպէս ախորժելի է այստեղ:

— Վերադառնալու եմ դահլիճ: Դա իմ վերջին ծածկո՞յթն է: Շնորհակալ եմ: — Րիվարէց վերցրել էր ծածկոցը, ու այժմ կանգնել էր Ջեմմայի առաջ լայն աչքերը յառած նրան՝ կապոյտ ու անմեղ, կարծես գետափին մի զոյգ յուշծաղիկ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1932
24 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1914 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

[«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի 4-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ]

Այսօրուան թիւով կը հրատարակենք «Համազգային»ի 4րդ համագումարի կոչը՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին:

Հայ ժողովուրդը, որքան ալ ցրուած ըլլայ հեռաւոր հորիզոններուն վրայ, մէկ հորիզոն ունի, երբ խնդիրը իր ֆիզիքական եւ բարոյական գոյութեան շուրջը կը դառնայ: Պարտադրուած հեռաւորութիւնները կը ջնջուին, երբ համազգային նշանակութիւն ունեցող խնդիրները կը ներկայանան մեր ժողովուրդին: Հայ ժողովուրդն, այդ պարագային, ընդունակ պէտք է ըլլայ դուրս գալու իր նեղ շրջապատէն, ձեռքազատի տեղական եւ մեկուսի մտահոգութիւններէն, իր սահմանափակ հորիզոնէն անդին տեսնէ եւ բազուկ կարկառէ համահայկական աշխատանքներուն, աւելի հիմնական ու աւելի տեւական գոյութեան պայքարին համար:

«Համազգային»ի գործը, ահա, իրօ՛ք այդպիսի մեծ նշանակութիւն մը ունի: Մշակութային եւ կրթական ճակատին վրայ նոր եւ ամուր պատուար մըն է որ կը կանգնի, ոչ միայն կուրծք տալու առօրեայ համայնակուլ ձուլումին դէմ, այլ մտածուած ու արմատական ձեռնարկներով՝ հիմնական խարիսխներ նետելու հայ ժողովուրդի հոգեկան հարստութեան տեւականութեան համար:

Չորս տարի առաջ «Համազգային»ի հիմը դրուեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Ու ահա չորրորդ համագումարն է որ տեղի կ'ունենայ, արդէն բարոյական հարուստ դրամագլուխով: Ու կարեւոր է որ չետենք այդ բարոյական դրամագլուխի մասին. վասն զի, եթէ այսօր, «Համազգային»ը ոսկիներու պահեստ մը չունի, ունի աւելի թանկագին գործ մը, — Հայ Ճեմարանը Պէյրութի մէջ, ունի դասագրքերու շարք մը, խնամքով պատրաստուած, ունի մշակութային այլ ձեռնարկներ, որոնք հետզհետէ մարմին կ'առնեն:

Այս բոլորը գլուխ եկաւ նիւթական ու բարոյական գերագոյն զոհողութիւններով: Հայ մշակութային եւ կրթական խիզախ ձեռնարկին իրենց բոլորանուէր օժանդակութիւնը բերին շարք մը անհատներ ու միութիւններ, ու այդ սպառիչ ճիգերը գացին անմիջական գործին: Գործը ստեղծուեցաւ, հիմնաւորուեցաւ, մարմին առաւ եւ դարձաւ բարոյական հարստութիւն մը, հարստութիւններուն ամէնէն թանկարժէքը:

«Համազգային»ը իր կազմակերպութեամբ թէեւ մինչեւ հիմա սահմանափակուած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ, բայց իր գործով դարձած է համահայկական: Անոր ձեռնարկները զուտ տեղական բնոյթ չունին, այլ կը շահագրգռեն հայկական բոլոր գաղութները հաւասարապէս. հետեւաբար, «Համազգային»ը կոչուած է դառնալ համագաղութային խոշոր հաստատութիւն մը, տարածել իր ճիւղերը հեռաւոր գաղութներուն մէջ, ու այդպիսով իր առաջադրած գեղեցիկ նպատակներուն շուրջկեդրոնացնել բոլորի մտահոգութիւնները, բոլորի հնարաւորութիւնները՝ զա՛րկ տալու հայ մշակոյթին, որ բոլորի հոգեկան հարստութիւնն է:

«Համազգային»ի կոչը մեր ընթերցողներու աչքին առջեւն է: Մենք չենք ուզեր ծանրանալ անոր զանազան մասերուն վրայ: Կոչը պերճախօս է: Կարդացէք եւ մտածեցէք: Կարդացէք ու այդ մտահոգութիւններով վարակեցէք ձեր շրջապատը: Որպէս զի միտքը ընդհանրանայ ու իւրացուի: Մենք վստահ ենք որ առոր պիտի յաջորդէ գործը:

Ցիշեցէք մեր ժողովուրդի մօտաւոր անցեալը, Միացեալ ընկերութիւններու օրերէն մինչեւ այսօր. նայեցէք ձեր շրջապատին եւ անջատ ճիգերուն, ու դուք պիտի տեսնէք, որ «Համազգային»ը այն ամուր խարիսխներէն մէկն է, որուն վրայ հիմնական շէնք մը կը բարձրանայ մեր կրթութեան ու գրականութեան համար: Շէնքը կը բարձրանայ դանդաղօրէն, անոր նեղ հնարաւորութիւններուն սահմանին մէջ, բայց կը բարձրանայ ամրակուռ եւ վաղուան մեծութեան հաւաստիքներով: Այդ շէնքին վրայ իւրաքանչիւր քար մը կրնայ աւելցնել, ու պէտք է որ աւելցնէ:

Մեր բազմաթիւ միութիւններու եւ խմբաւորումներու կեանքը ուսումնասիրեցէ՛ք, պիտի տեսնէք, որ զանազան ժամանակաշրջաններուն, այդ մարմինները տարուած են ազգապահպանման նոյն մտահոգութիւններով, սակայն անջատ ու անորոշ: Դուք կը տեսնէք, որ մէկը կ'ուզէ «ուսումնասիրաց»ի ճիւղ մը կազմել, մէկ ուրիշը «յառաջդիմասիրաց», մէկալը «լուսաւորութեան», ու այսպէս, ցիրուցան:

Ահա՛, գոյութիւն ունի «Համազգային»ը հայ մշակոյթի ճակատին վրայ: Հայ կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող միութիւնները (որ բազմաթիւ են) կարող են «Համազգային»ի ճիւղ մը ունենալ իրենց ծոցին մէջ, ու այդ խողովակով գլուխ բերել իրենց փափաքած «ուսումնասիրաց»ի, «յառաջդիմասիրաց»ի կամ «լուսաւորութեան» նպատակները:

Իսկ այդ միութիւններէն դուրս, հայ մշակոյթով մտահոգուողներն ընդհանրապէս, պէտք է եւ ժամանակը եկած է որ իրենց ուշադրութիւնը դարձնեն դէպ ի «Համազգային»ը, կորիզներ կազմեն հեռաւոր բոլոր գաղութներուն մէջ, համախմբեն մշակութային ճիգերը, եւ ամէն կողմէ զարկ տան համազգային նշանակութիւն ունեցող այն ձեռնարկներուն, որոնք արդէն կեանքի կոչուած են եւ պէտք ունին ուռճանալու:

Կ. Ս.

Ամերիկա եւ պարտքերու հարցը

—)(o)(—

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը վճռապէս կը հերքէ Լօզանէն տրուած այն տեղեկութիւնը թէ եւրոպական պարտքերու կարգադրութեան համար՝ պայման դրած է որ գոհացուցիչ լուծում մը ստանայ զինաթափութեան հարցը՝ Ժընեւի մէջ:

Արտաքին նախարարը այս մասին յայտարարեց.

— *Ո՛չ միայն որ եւ է որոշում չէ տրուած պարտքերու մասին՝ կառավարութեան եւ իր ներկայացուցիչներուն կողմէ, այլ այս վերջինները մեզ կը տեղեկացնեն թէ այդ մասին անակցութիւն իսկ չեն ունեցած օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Ամերիկեան ներկայացուցիչները կը զբաղին միմիայն զինաթափութեան հարցով:*

Հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները Ամերիկայի արտաքին նախարարին, ամերիկեան պատուիրակներուն եւ Ժընեւի օտար գլխաւոր պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ կը շարունակուին: Այս խօսակցութեանց արդիւնքին մասին, նախարարը լռութիւն կը պահէ:

Անգլիական մամուլը սակայն, կը պնդէ թէ ամերիկեան ներկայացուցիչին կիպսընի ակնարկութիւնը թէ իր երկրին հանրային կարծիքը չպիտի կրնայ ընդունիլ պարտքերու ջնջում մը հանդէպ Եւրոպայի որ չուզեր նուազեցնել իր ռազմական ծախքերը, նշմարիտ վերջնագիր մը կը կազմէ:

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ ԴԷՄ

— :-: —

Միացեալ – Նահանգներու գաղտնի ոստիկանութիւնը լուր առած է թէ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի ընդդէմ Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան որ պաշտօնական բնակարանն է հանրապետութեան նախագահին:

Նիւ – Եորքը Ուաշինկթընի կապող բոլոր ճամբաները բռնուած են հարիւրաւոր ոստիկաններու կողմէ, որոնց ուշադրութիւնը գրաւեց երկու անձեր եւ պայթուցիկներ փոխադրող զօրշագոյն ինքնաշարժ մը: Ինքնաշարժին մէջ բռնուած երկու անձերուն համար կ'ըսուի թէ ամէն բանի ընդունակ են: Սպիտակ Տան պահակներու թիւը կրկնապատկուած է եւ Ուաշինկթընի բոլոր պաշտօնական հաստատութիւնները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են:

ՊԱՂԵՍՏԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական իշխանութիւնները մըտահոգ են իրաքի օդանաւային կայաններու պահակախումբերուն ընթացքէն:

Իսմայիլիէի անգլիական զօրախումբերէն 600 հոգի հրաման ստացան Պաղտատ մեկնելու փութով: Այս լուրը նախապէս հերքուած էր: Այժմ կը հաստատուի: Այս զինուորները Պաղտատ պիտի փոխադրուին 20 օդանաւերով: 10 օդանաւեր արդէն մեկնած են:

ԱՆԳՈՐԾ ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը կարճ նիստ մը գումարեց: Այդ նիստին ընթացքին՝ անգործ վարձակալներու վիճակին մասին, հարցապնդման առաջարկ ներկայացուած ըլլալով, դատական նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Անգործ վարձակալներու հարցը անմիջական դարմանի կը կարօտի: Այս միջոցին իսկ, ուսումնասիրել կուտամ թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի է բարեկամական կարգադրութեան եղանակով փոխարինել օրէնքով նախատեսուած դատական հետապնդումները՝ հանդէպ այն անգործներուն, որոնք չեն կրնար վճարել իրենց բնակարանի վարձքը: Այժմէն իսկ կրնամ ըսել թէ վախ չկայ որ այս միջոցիս անոնք դուրս նետուին իրենց բնակարաններէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐՆ ՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հուվըրի զինաթափութեան ծրագիրը

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

Զինաթափութեան ընդհանուր յանձնախումբին մէջ, որ փութով նիստի հրաւիրուած էր, Պ. Կիպսըն կարդաց նախագահ Հուվըրի կողմէ ամերիկեան պատուիրակութեան տրուած հրահանգները:

Հուվըր կ'առաջարկէ որ հետեւեալ սկզբունքները ուղեցիծ ծառայեն զինաթափութեան:

1) *Քելլոկ – Պրիան դաշինքը զոր բոլորը ստորագրած են, կը նշանակէ թէ աշխարհի բոլոր ազգերը յանձն առած են իրենց զէնքերը գործածել պաշտպանութեան համար:*

2) *Կրճատումը զոր կ'առաջարկեմ, պէտք չէ իրականանայ միայն զէնքերու լայն նուազումով. այլ պաշտպանողական ուժի զարգացումով, որ համեմատի յարձակողական ուժի տկարացման:*

3) *Առ հասարակ, բոլոր պետութիւնները իրենց զէնքերը շատցուցած են՝ իրարու հետ համեմատական չափով եւ ընդհանրապէս այս համեմատութիւնը պէտք է պահպանուի, երբ կրճատումը գործադրուի:*

4) *Սպառազինութեանց կրճատումները պէտք է ըլլան իրական եւ դրական եւ իրր առաջին արդիւնք՝ երեւան բերեն տնտեսական բարւոքում մը:*

5) *Քննելի երեք հարցեր կան, ցամաքային, օդային եւ ծովային: Երեքն ալ յարակից են: Առաջարկներէս որ եւ է մէկը չի կրնար անջատուիլ միւսներէն:*

X Հուվըրի զինաթափութեան գործնական ծրագիրը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով: Ցամաքային զէնքերէն Հուվըր կ'առաջարկէ ջնջել շարժուն ծանր հրետանին, յարձակողական հրասայլերը եւ նուազեցնել բանակներու թիւը: Նուազեցնել մէկ երրորդ համեմատութեամբ զրահաւորներու թիւը եւ տարողութիւնը, համաձայն Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագրերուն, մէկ չորրորդ օդանաւերու փոխադրութեան յատուկ մարտանաւերու տարողութիւնը, նոյնպէս յածանաւերն ու թորփիլահալածները, մէկ երրորդ ընդծովեաները: Որ եւ է պետութիւն՝ պէտք չէ որ 35,000 տարողութենէ աւելի ընդծովեայ ունենայ:

Ջնջել ռմբաձիգ օդանաւերը եւ արգիլել օդանաւային ռմբակոծումը եւ քիմիական եւ միքրոպային պատերազմը:

Հուվըրի այս ծրագրին համամտութիւն յայտնեցին, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պատուիրակները: Իսկ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Փոլ Պոնքուռ քննադատեց ամերիկեան ծրագիրը:

Գերմանիա կը պահանջէ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը փոն Նէօյրաթ, որ կը մասնակցի Լօզանի գերման պատուիրակութեան, Անգլիոյ վարչապետին Պ. Մաքտօնալտի յանձնեց՝ գերման վարչապետին մէկ նամակը: Այս նամակով գերման վարչապետը կը յայտնէ թէ իր կառավարութիւնը դէմ է հատուցումներու հարցին մասին՝ ֆրանսական պատուիրակութեան ծրագրին եւ պահանջ կը դնէ անմիջապէս ջնջելու հատուցումները՝ հետեւեալ եօթը պատճառներով.

1) *Գերմանիոյ անգործներու հսկայ բանակը:*

2) *Գերմանիոյ մէջ՝ հանրային ծախքերու կրճատումը:*

3) *Օտար մասնագէտները ընդունած են թէ Գերմանիոյ մէջ այլ եւս կարելի չէ տուրքերը աւելցնել:*

4) *Տոկոսներու բարձրացումը եւ ներքին պարտքերու յաւելումը:*

5) *Գերմանիոյ արտաքին պարտքերը:*

6) *Գերման երկաթուղային ընկերութիւնը որ եւ է պահեստ չունի եւ 1922ի բաղդատմամբ, անոր հասոյթները կէս առ կէս նուազած են:*

7) *Գերման տնտեսութեան ուժը դարձեալ մեծ հարուած պիտի կրէ՝ երկար տարիներու ընթացքին:*

Գերմանիոյ այս կտրուկ պահանջը կը սպառնայ Լօզանի ժողովը դնել ճգնաժամային վիճակի մէջ:

Ներքին կռուի վախեր՝ Գերմանիոյ մէջ

Ծանր եւ անխուսափելի խռովութեան վախեր կան Գերմանիոյ մէջ, ուր կեդրոնական կառավարութիւնը բոլորովին տէրը չի թուիր ըլլալ իր որոշումներուն:

Հիթլեր իր հետ առած իր ամէնէն հլու տեղակալներէն վեց հոգի, այցելեց ներքին նախարարին որուն ներկայացուց կարգ մը թելադրութիւններ՝ պահանջի ձեւով: Հիթլեր կը պահանջէ որ կեդրոնի կառավարութիւնը զսպիչ միջոցներու դիմէ ընդդէմ գերմանական հարաւային պետութեանց, որոնք՝ հակառակ հանրապետութեան նախագահին հրամանագրին, կը մերժեն արտօնել մարտական խումբերու վերակազմութեանը՝ իրենց սահմաններուն մէջ:

Հիթլեր եւ իր տեղակալները այնքան խիստ լեզու գործածեցին, որ նախարարը, հակառակ իր անկախ մտքի տէր մարդու համբաւին, ստիպուեցաւ տեղի տալ:

Ներքին նախարարը՝ խոստացաւ յաջորդ օրն իսկ Պերլին կանչել հարաւային պետութեանց նախարարները եւ ազդարարել որ արտօնեն Հիթլերեաններու խմբական ցոյցերը՝ իրենց համազգեստներով, որքան որ ուզեն: Ներքին նախարարը պիտի ստիպ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Յունիս 12ին, կիրակի օր, տեղի ունեցաւ դերասանուհի Տիկ. Սիրանոյշի յուղարկաւորութիւնը, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

Ազգ. իշխանութեանց կարգադրութեամբ՝ մեծ արուեստագիտուհիին մարմինը փոխադրուած էր նախորդ օրուընէ իսկ եկեղեցի եւ որոշուած էր ազգային թաղում կատարել:

Եկեղեցին ներկայ էր կիրակի օրերու յատուկ բազմութենէ մը աւելի պակաս հասարակութիւն մը:

Հոգեհանգիստը կատարուեցաւ հանդիսաւորութեամբ, վառելով եկեղեցիին բոլոր ջահերը:

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, արուեստական ու թարմ ծաղիկներով:

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին՝ Ազգ. իշխանութեանց կողմէ՝ հայ համայնքին անունով, Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին, «Համազգային»ի կեդր. վարչութեան, Գահիրէի Հայ Կարմիր Խաչի, «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, Մաթոսեան Տան հայ պաշտօնէութեան, Ամիրայեան Տան, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան եւ Գազանճեան եղբայրներու կողմէ:

Եկեղեցիին մէջ, արարողութիւններու վերջաւորութեան Տէր Արշաւիր քհնյ. դամբանական մը խօսեցաւ, Եկեղեցիէն դուրս դամբանականներ խօսեցան՝ Լիպ. Նազարեանց՝ Հ. Կ. Խաչին եւ «Համազգային»ի կողմէ, Վ. Զարդարեան՝ Ռ. Ա.– կուսակցութեան եւ «Արեւ»ի կողմէ, Գ. Մխիթարեան՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան կողմէ եւ Վ. Նաւասարդեան (գերեզմանատան մէջ) Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի կողմէ, որոնք բոլորն ալ պանծացուցին մեծ արուեստագիտուհիին կեանքն ու գործը:

Թափօրը կազմուելով, երկու խումբեր ծոպերը կրեցին եւ դագաղը տարուեցաւ մինչեւ Փոն Լիմուն, ուր ցրուեցաւ հասարակութիւնը եւ փոքրաթիւ յուղարկաւորներ միայն ընկերացան դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն:

Գերեզմանատան մէջ վերջին կարգը կատարուելով, հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ մտաւորականներու յատուկ թաղին մէջ, Ե. Օտեանի շիրիմին մօտը:

ՍՈՒՐԻԱՑԻ ԱՇԻՐԷԹ ՄԸ ՍՊԱՆՆԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ

— :-: —

Սուրիական Շէմմար աշիրէթը, յարձակելով Նիսիպինի եւ Ճէզիրէի միջեւ թրքական ջոկատի մը վրայ, սպաննած է սպայ մը եւ երեք թուրք զինուորներ:

Այս միջադէպին հետեւանքով Մարտինի կուսակալը եւ Տէր Զօրի ֆրանսական խորհրդականը որոշած են միասնաբար հետապնդել ու պատժել այս թափառաշրջիկները եւ վնասուց հատուցում տալ զոհերու ընտանիքներուն:

ՔՈՒԷՅԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ծերակոյտը կը զբաղի կիներու քուէարկութեան հարցով: Անկից առաջ մերժեր էր նկատի առնել այդ մասին ներկայացուած առաջարկ մը: Այսօր, սեղանի վրայ ունի երեք առաջարկներ: Ծերակուտական մը կ'առաջարկէ ընտրող նկատել 25 տարեկան այն կիները որոնք հետեւեալ դասակարգերուն կը պատկանին. 1) Ընտանիքի տէր են, 2) Տուրք կը վճարեն, 3) Դատարանի կամ առեւտրական սենեակի, կամ փաստաբանական կաճառի անդամ են, 4) Համալսարանական վկայական ունին:

Ուրիշ ծերակուտական մը կ'առաջարկէ ընտրողի իրաւունք տալ 30տարեկան բոլոր կիներուն:

Կը կարծուի թէ կիներու քուէարկութեան իրաւունքը՝ Ծերակոյտին մէջ տեղի պիտի տայ երկար վիճաբանութեանց:

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

ՈՐԲԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ ՀԵՐԹԸ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻՆ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Քանի տարի է մեզ վիճակուած է անվերջ լսել ու գրի առնել խորհրդային «դրախտ»ից ազատագրուածների ողբերը եւ սարսափեցնող պատմածները։

Թերահաւատների ու զանազան հովերով տարուածների համար չէ որ զանազանութեամբ գրի կ'առնենք մեր ականատեսներին, այլ պարզապէս գաղութներում ապրող մեր այն բազմաթիւ ընթերցողների համար, որոնք կը հետեւին եւ կը հետաքրքրուին Հայաստանի անցուդարձով։

Մեր հակառակորդները երկրից եկած ականատեսների պատմածները «չինծու» յայտարարելով, երկու նպատակ կը հետապնդեն. նախ՝ չկարողանալով հերքել մեր ասածները նեղը կը լծուին եւ երկրորդ՝ չեկիստի դերում հանդէս կը գան իմանալու մեր ականատեսների անուն ազգանունները, որպէս զի երկրում նրանց հարազատներին ու ընկերներին վտանգի ենթարկել տան։

Երկու տարի առաջ, երբ մենք միամտաբար երկրից եկողների անուն եւ ազգանունները լրիւ կը գրէինք, խորհրդային դահիճները մեր յիշած անձնաւորութեանց եօթը պորտերը բանտերում եւ աքսորավայրերում կը փչացնէին իսկ այդ օրերին կարմիրների հովերով տարուած թերթերը ձէն ծպտուն չէին հանի. հէնց որ գլխի ընկանք եւ այլ եւս մեր ականատեսների անունները չի գրեցինք, մէկ կողմից երկրում չեկան ոտք ու ձեռք ընկաւ յիշուած տառերով մարդկանց ճարելու. իսկ միւս կողմից էլ արտասահմանում նրանց գործակալները ծաղր ու ծանակ կապեցին եւ այդ բոլորը սուտ ու չինծու յայտարարեցին։

Բանն այնտեղ հասաւ որ կարմիր աքլորներ սիրող մի տիկին Նուարդ Գէորգեան էլ կարծիք յայտնեց այդ մասին. իսկ բոլորի վերջացածն էլ այն է որպէս զի մենք նորէն նախկին ձեւով անուններ տանք։

Այսօր էլ բոլոր ականատեսների անունները կը տայինք. նոյն իսկ նրանցից շատերը որոնք Պարսկաստան կ'ապրին պատրաստ են իրենց իսկ ստորագրութիւններով հրապարակ գալու, սակայն ինչպէս ասացինք քիչ վեր, դրանով մեծ վնաս հասցրած կը լինինք նրանց հարազատներին, որոնք այժմ երկրում կ'ապրին։

Այսքանը գրեցինք պարզապէս նրա համար, որ վայրահաչերը արհեստ դարձրած անձինք իրենց հաչիւնները հասկանան. այս բոլորից յետոյ, այժմ լսենք թէ որբերից յետոյ նոր եկած մէկ բժիշկ՝ Ս. Ու. ինչ կը պատմէ։

— «Հօկ»երու եւ ներգաղթի գործով զբաղւող մարմիններու խոստումներից ոգեւորուած, հեռաւոր Ամերիկայէն մենք ալ փափաք յայտնեցինք Հայաստան երթալ։

1932 թիւ Մարտ 16ին երկու հոգով Ամերիկայէն (քաղաքի անունը առ այժմ չենք տալիս բժշկի խնդրանօք) ճամբայ ելանք Հայաստան, պարզապէս օգտակար լինելու հայ ժողովրդին։

Ընկերս փոխադրական մէկ մեծ ընկերութեան անդամ էր եւ այդ գործով էլ գնացած էր աշխատելու, իսկ ես ալ որոշած էի բժշկութեամբ պարապել։ Մեծ ոգեւորութեամբ Ապրիլ 5ին երկու ընկերներով հասանք Երեւան, ընկերս տրանսպորտի գործով զբաղեցաւ, իսկ ես՝ հիւանդանոցում (թողնում ենք Չեկային որոշելու բժշկի անունը եւ յայտնելու արտասահմանի իրենց գործակալներին) որպէս պետական բժիշկ ընդունուեցայ, ժամը 5—3ը հիւանդանոցում ընդունելութիւններ կ'ունենայի. իսկ զոյգ թուերով օրերը 5—7 X կլինիկայում կ'աշխատէի։ Թէ հիւանդանոցի եւ թէ կլինիկայի շէնքերի յարմարութիւնները ինչպէս նաեւ կահ-կարասիները գոհացուցիչ էին. պէտք է ասել որ Ֆիզօ թերապիայի լաւ սարքաւորումներ ունէին. բայց ինչ կ'անէք, որ այդ բոլոր յարմարութիւններով հանդերձ, հիւանդները քաղցած վիճակում կ'ապրէին։ Ահա հասարակ բոլոր հիւանդանոցներում հիւանդների մեծ տոկոսը թոքախտաւորներ էին, որոնց եւ անհրաժեշտ էր սնունդ, իսկ խորհրդային Հայաստանում թէ հիւանդանոցներում եւ թէ դուրսը որ եւ է մէկը կանոնաւոր սնունդ ստանալ չի կարող։

Առաջին հերթին շատ ծանր ազդեց վրաս, երբ տեսայ հիւանդների այդ վիճակը։ Չէք կարողանալ հաշտուել այն մտքի հետ, թէ ի՞նչպէս կարելի է հսկայական ծախսեր անել հիւանդներ պահել, երբ նրանց կերակրելու խնդիրը կարգաւորուած չէ. իսկ դրա փոխարէն այդ նոյն հիւանդանոցներում անվերջ սոցիալիզմի մասին կը խօսէին։

Մէկ օր իմ պաշտօնակից կուսակցական բժիշկներից մէկը հետաքրքրուեց, թէ ի՞նչ քաղաքական աշխարհայեացք ունեմ. երբ պատասխանեցի որ իմ մասնագիտութիւնից դուրս որ եւ է խնդիրներով չեմ զբաղւի, զարմացաւ եւ առաջարկեց անպայման ծանօթանալ կոմունիստական ծրագրի հետ։

Շատ տարօրինակ կը թուար ինձ։ Մօտ երկու շաբաթ գրեցինք, կը գրենք, պիտի գրենք ըսելով չկարողացան ինձ որ եւ է համագործակցականում արձանագրել, որպէս զի անհրաժեշտ պէտք եղած մթերքներ վերցնեմ։ Կը պահանջէին կոմունիզմով հետաքրքրուիլ...

Հայաստանում ես չկարողացայ մօտիկ ծանօթներ ունենալ, միմիայն առաջին անգամ ծանօթացայ բժիշկ Ս. Բ.ի հետ, որու հետ էլ միշտ մեր բժշկութեան վերաբերող խնդիրներուն շուրջ կը խօսէինք։

Մեր գնացած առաջին օրերը Երեւանում Բժ. Հէքիմեանի ձերբակալման մասին կը խօսէին եւ նոյն իսկ ասում էին, որ բանտում մահացել է։ Բոլշեւիկները նրան բանտարկել էին որպէս անգլիական եւ ամերիկեան լրտես։

Խորհրդային կարգերում այդպէս է, թէ մէկին չեն կարողանում իրենց օգտին ծառայեցնել իսկոյն այս կամ այն պետութեան լրտես անունը տալով բանտարկում են։

Աշխատաւորները իրենց աշխատանքների որակին համաձայն, բաժանուած են դասակարգերի։ Ծանր աշխատանք կատարողները ստանում են 800 կրամ հաց. ապա 600—400 դրամ. իսկ փոքրերին 200 դրամ է տրւում։ Ճաշարանները եղած կերակուրները շատ կեղտոտ են եւ չեն կշտացնում յաճախորդներին։

Ամերիկայից եկողներէն՝ մենք «Հօկ»ի ներկայացուցիչներին տոլար էին վճարած, որպէս զի Երեւանում փոխարէնը ստանան. երբ նրանք ներկայացան «Հօկ»ը նրանց վճարեց չերւոնեց, տոլարը հաշուելով 4 ռուբլի։ Այն ինչ դուրսը շուկայում մէկ տոլարը ծախւում էր 30 ռուբլով։ Այս ուղղութեամբ բողոքներ տեղի ունեցան, բայց անօգուտ։

Խորհրդային Հայաստանը մէկ փշոտ պարանի կը նմանի, որ կողմը շուռ գաք փուշ կը ծակէ եւ ձեր զգեստները կը պատռոտի։

Մենք Ամերիկայում ապրողներս տարբեր հասկացողութեան եւ կենցաղի տէր մարդիկ ենք, ուղիղ 6 շաբաթ մնացի Հայաստան. բայց իմ ապրած կեանքը չյարմարեցաւ «սոցիալիզմ» կառուցողների կեանքի հետ, ու չկարողանալով համակերպուել, որոշեցի հեռանալ «Դրախտ»ից։ Որովհետեւ ամերիկեան հպատակութեան թուղթ ունէի եւ բաց ի դրանից որպէս տուրիստ իրաւունք ունէի շրջելու, այդ իսկ պատճառներով էլ ինձ յաջողուեց վիզէ վերցնել առանց որ եւ է արգելքի եւ անցնիլ հիւրընկալ Պարսկաստան։

Յարգելի բժիշկի պատմածները որոշ նկատումներով կցկտուր գրի առանք. իր գործերը կարգի բերելուց յետոյ, ինքը անձամբ պիտի գրէ իր գլխուն եկածը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ"Ի ԿՈՉԸ

(ԻՐ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հայրենակիցնե՛ր,

Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան չորրորդ համագումարը բացուեցաւ Գահիրէի մէջ Յունիս 4ին եւ տեւեց մինչեւ Յունիս 6.

Այս չորրորդ համագումարը մասնաւորաբար շահեկան կը դառնար իր օրակարգով, որ բաց ի ընթացիկ խնդիրներու վերաբերեալ կէտերէ — հաշուական քննութիւն, վարչական ընտրական հարցեր, տեղեկագիրներ եւն. — կը պարունակէր չորս տարիներու գործունէութեան վերգնահատման հարցը եւ լայն բաժին էր հանած անկեղծ եւ արդար ինքնաքննադատման։

Համագումարը խորին գոհունակութիւնով արձանագրեց այն փաստը, որ հակառակ տիրող ծանր տագնապին, հակառակ այն դժուարին օրերուն, որոնք կապարի պէս ծանր կը ճնշեն Հայ Սփիւռքի վրայ, հայ ժողովուրդի եւ նպաստող մարմիններու հետաքրքրութիւնը եւ աջակցութիւնը չէ թուլցած այս նորածիլ, մշակութային ձեռնարկին հանդէպ եւ «Համազգային»ը շարունակած է վայելել դուրգուրանքը բոլոր անոնց, որոնք առաջին օրէն որդեգրած են իր մեծ գաղափարը։

Համագումարը խորապէս գնահատեց եւ ամէն շնորհակալութեան արժանի գտաւ այն նիւթական եւ բարոյական արդար աջակցութիւնը, որ Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնական Վարչութիւնը առատօրէն նուիրեց «Համազգային»ի անդրանիկ ձեռնարկին՝ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին, պահելով սաներ այդ հիմնարկութեան մէջ եւ ապահովելով անոր զարգացումը։ Հայ Կարմիր Խաչի այս տարուան աջակցութիւնը՝ հակառակ որ ամերիկահայութեան մատնուած ծանր պայմանները կը ստիպէին յիշեալ մարմինը իր բոլոր ուժերը կեդրոնացնել ամերիկահայ գաղութի ծով կարիքներուն հասնելու գործին, կրկնակի քաջալերանք մըն էր եւ ապացոյց մը, թէ Հայ Կարմիր Խաչին համար Հայուն ֆիզիքական եւ մշակութային գոյութիւնը համազօր նշանակութիւն ունին։

Համագումարը քաջալերական գտաւ այն փաստը, որ թէեւ դանդաղ, բայց կանոնաւոր եւ յարատեւ կը տարածուի «Համազգային»ի կազմակերպութիւնը հայ գաղութներու մէջ եւ նոր մարմիններ ու մասնաճիւղեր կը սկսին կազմուիլ հեռաւոր կեդրոններու մէջ. փաստ մը՝ որ կուգայ անգամ մը եւս շեշտել հայութեան անխորտակելի կամքը՝ պահպանելու իր մշակութային արժէքները ամէն զոհողութեան գնով։

Չորրորդ համագումարը ուրախութեամբ տեղեկացաւ, որ «Համազգային»ի անդրանիկ եւ ամենակարեւոր ձեռնարկը, Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, հակառակ տիրող ծանր պայմաններուն, կրցած է յաջող եւ արդիւնաւէտ տարի մը եւս բոլորել, շնորհիւ իր հեղինակաւոր վարիչներու եւ իր ուսուցչական կազմի անձնուէր եւ զոհաբերող ոգիին, եւ շարունակած է աճիլ ու զարգանալ։ «Համազգային»ի Ճեմարանը յաջորդ կրթական տարեշրջանին կը բանայ իր լսարանական առաջին դասարանը։ Այդ հաստատութիւնը կրցած է իր գոյութիւնով բանեցնել մշակութային ջերմ հետաքրքրութիւն եւ մթնոլորտ սուրիահայ գաղութին մէջ։

«Համազգային»ը Սուրիոյ մէջ շարունակած է զարկ տալ մշակութային այլ ձեռնարկներու — դասախօսութիւններ, գրական դատ, համախմբումներ եւայլն — աւելի մեծ թափով եւ վերջին շրջանին կրցած է իրականացնել հայ գեղարուեստին նուիրուած գործունէութիւն մը, ճեմարանի աշակերտական խումբի միջոցով կազմակերպած նուագահանդէսով եւ իր անդամներու եւ համակիրներու կազմակերպած ներկայացումով։

Համագումարը խոր ցաւով կ'արձանագրէ քայքայումը Զակազիկի հայ գաղութին (Կամսարական Տան հաշուեյարդարի հետեւանքով), ուր այնքան արագօրէն արմատացաւ «Համազգային»ը եւ այնքան արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ։

Իսկ «Համազգային»ի Վարչութիւնը, ի շարս այլ ձեռնարկներու, հաստատած է «Համազգայինի Օր» (Մայիսի առաջին Կիրակին), հրապարակած է «Համազգային»ի դրոշմանկարները, իր հաստատութեան նկարները եւ հրատարակած իր եւ Ճեմարանի լայն հաշուետուութիւնը։ Իսկ «Հրատարակչական»ը այս տարի հրապարակած է իր երկրորդ դասագիրքը (Լ. Շանթ)։

Մշակութային ձեռնարկներ եղած են նաեւ Պաղեստին եւ Եգիպտոս։

Չորրորդ համագումարը մասնաւորապէս նկատի առաւ միջոցներ իրականացնելու համար նման ձեռնարկներ բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ։

Նկատելով որ «Համազգային»ը արդէն բոլորած է իր կազմակերպութեան նախապատրաստական շրջանը, համագումարը միաձայն որոշեց վերաքննութեան ենթարկել ընկերութեան կանոնագիրը եւ վերամշակել զայն՝ հիմնելով ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ եւ նորընտիր Վարչութեան պաշտօն յանձնեց ձեռնարկել իսկոյն հարկ եղած աշխատանքներուն։

Զանազան շրջաններու եւ մարզերու մէջ կատարուած գործունէութեան տեղեկագիրները քննելէ յետոյ, չորրորդ համագումարը որոշեց՝ իր յաջորդ տարուան պիւտճէով՝ աւելի լայն չափերով նուիրուիլ իր առաջադրած նպատակներու իրագործման եւ աւելի մեծ զարկ տալ իր հիմնական սկզբունքները կազմող մշակութային ձեռնարկներու։ Համագումարը շեշտեց պէտքը՝ մեր յաջորդ տարուան գործունէութեան մէջ՝ դառնալու իսկապէս «Համազգային» թէ՛ իր ծաւալումով եւ թէ իր ձեռնարկներու բազմազանութիւնով։

Համագումարը ցաւով արձանագրեց որ հակառակ զանազան խոստումներու, Հայրենակցական Միութեանց վարչութիւնները, շատ քիչ բացառութեամբ, սաներ չունին Պէյրութի Ճեմարանին մէջ։

Հայրենակցական Միութիւննե՛ր,

Չէ՞ որ դուք կը ներկայացնէք զանազան շրջաններու եւ քաղաքներու փրկուած թանկագին բեկորները, որոնք կը ձգտին յաւերժացնել կորուածներու, զոհուածներու յիշատակը կորսուած այդ քաղաքներուն եւ շրջաններուն։ Չէ՞ որ դուք էք յանձն առեր ծնողք ըլլալ ձեր քաղաքներու որբերուն, ձեր դրացիներու, ձեր բարեկամներու անտէր մնացած զաւակներուն։ Մի՞թէ անոնց ծնողքը պիտի չուզէին, եթէ ողջ ըլլային, իրենց զաւակները հայ կրթել, հայ ոգիով կրթել, եւ լաւ, բարձր ուսումի տէր մարդիկ դարձնել։ Չէ՞ որ հիմա ձեզի կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը։ Պէտք է, որ իւրաքանչիւր երբեմնի հայ քաղաք, շրջան, որ այժմ գոյութիւն չունի, իր ներկայացուցիչները ունենայ Հայ Ճեմարանին մէջ։ Հոն՝ այդ Ճեմարանին մէջ, պէտք է բոլոր հայրենակցականները ունենան իրենց մնացող սերունդին լաւագոյնները, ամէնէն ընդունակները, տիպարները։

Հայրենակիցնե՛ր,

Որպէս զի «Համազգային»ի գործը ըլլայ կենդանի եւ ըլլայ կանգնած իր բարձրութեան վրայ, որպէս զի ան կարենայ միշտ բարձր պահել Հայ Մշակոյթի դրօշը, որ ցեղին ինքնապաշտպանման դրօշն է միանգամայն, պէտք է որ ան դառնայ ձեր բոլորին սրտին հարազատ, ձեր դուրգուրանքի եւ ձեր մտահոգութեան առարկան։ Պէտք է, որ իր նպատակները, որոնք ձերն ալ են, ամէն Հայու կողմէն որդեգրուին ջերմօրէն եւ անձնուիրութեամբ։ Պէտք է, որ ամէն հայ հաւատայ, որ «Համազգային»ը զօրացնել աջակցելով անոր գործին՝ կը նշանակէ զօրացնել, ամրացնել Հայ Մշակոյթը, հայ դպրոցը, հայ գրականութիւնը, հայ լեզուն, հայ երգը, հայ թատրոնը եւ մանաւանդ Հայ Ոգին, հայ ցեղային ստեղծագործ ոգին, որ մեր գոյութեան միակ պահապան հրեշտակն է։

«Համազգային»ի չորրորդ համագումարը իր ողջոյնը եւ իր շնորհակալութիւնը կ'ուղղէ քեզ, Հայ ժողովուրդ, եւ կոչ կ'ընէ քեզի, որ քու ինքնապաշտպանման սիրուն, քուկդ դարձնես, ՔՈՒ ծնած եւ ՔՈՒ սիրովդ սնած իր հիմնարկութիւնները եւ իր նպատակները։

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ՝
«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՉՈՐՐՈՐԴ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

8 Յունիս 1932
Գահիրէ

ԻՄ ՊԱՇՏԵԼԻ ԽՄԲԱՊԵՏԸ

— :-: —

(Քանի մը դրուագներ անմահ Գէորգ Չաւուշի գործերէն)։

Օր մը Քանա լեռն էինք։ Կորիւնէն լուր եկաւ Գէորգին, թէ Չէյնալի հետ միասին կուգանք Արան, եւ կուր այնտեղ տեսնուինք։

Մութ առեն էր, լեռնէն վար իջանք Բերդակ եւ Առախ գիւղերու մէջտեղի ծորակը։

Կը սպասենք Եզոի Յովհաննէսին, որ մեզի հաց պիտի հասցնէր։ Նստած առեն յանկարծ նայեցանք որ պաշարուած ենք զօրքերով։

Մենք անմիջապէս նետուեցանք եւ առուակներու դիրքը բռնեցինք։ Մեզի պաշարող Արախ գիւղ նստող զօրքերն էին։ Մօտաւորապէս 30—40 հոգի, թէ լերան եւ թէ դաշտին կողմերը բռնած էին։ Գէորգ ոտքի ելլելով, պոռաց զօրքերուն. «Դուք իմ բարեկամ խզպաշի Ալի էֆէնտիի զինուորներն էք. անոր խաթեր համար ձեզի վնաս չեմ հասցներ։ Եկէ՛ք անցէք գնացէք, եւ Ալի էֆէնտիին ալ բարեւ ըրէք, ըսէք որ՝ Գէորգ Չաւուշ կ'ըսէ թէ՝ մէկ մըն ալ այսպիսի սխալ բան չընէ, եթէ չգիտնայի որ Ալի էֆէնտիի զօրքերն էք, ոչ մէկդ չպիտի ազատուէր ձեռքէս»։

Զօրքերը, 11 հոգի լերան կողմէն զէնքեր կախելով, իջան, եկան եւ անցան դաշտի կողմը դռնող զօրքերուն մօտ, առանց կրակ բանալու։ Մենք քաշուեցանք դէպի լեռը։ Գէորգի ջուր խմելու թասը որ այդ տեղ էր մնացեր, զօրքեր կը գտնեն եւ կը տանին գիւղը։ Երկու օր չանցած՝ իրենց խզպաշիի միջոցով ղրկուեցաւ Գէորգին։

Աշնան ամիսներն էին, Գէորգ 11 ընկերներով իջաւ Առվառինջ գիւղը։

Առաւօտ, արեւը նոր էր բարձրացած՝ գիւղը կը պաշարուի բազմաթիւ զօրքերով։ Կռիւը կը սկսի։ Այդ օրուան կռիւը շատ զարհուրելի եւ անյաջող էր։ Մինչեւ կէսօր անցած տղաներու փամփուշտները գրեթէ հատնելու մօտ կ'ըլլայ։

Գէորգ կը տեսնէ որ իր կողքի երկու ընկերներն արդէն սպաննուած են։

Միւս տղաքներու դիրքերէն ալ կրակ չի բացուիր։ Կը հասկնայ, որ անոնք ալ ինկած են։ Իր քովն ալ ընդամէնը 21 փամփուշտ մնացածէր։ Կը ստիպուի դիրքը թողնել՝ մտնել դիմացի տունը, որ տեղ պատի մէջ մի թաքստոց կար։ Այնտեղ կը պահուի մինչեւ կէս գիշեր։ Այդ առեն, գիւղէն քիչ Սէլիմի առաջնորդութեամբ, կը բարձրանայ դէպի լեռը։

Երկրորդ օրը, երբ կառավարութիւնը մեր սպաննուած ֆէտայիներու դիակները կը խուզարկէ, Բերդակցի Մարտիրոսի մատէն կը հանեն այն մատանին, որ Քէօօ հէւ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (17)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այո՛, տարօրինակ է մարդ արարածը. ինչպէս շո՛ւտ են անհետանում նրա յիշողութեան ծալքերից վատ դէպքերը եւ որքա՛ն անսահման է նրա լաւատեսութիւնը։ Ես էլ մոռացայ ամէն տառապանք, մօտիկ սեւ անցեալը. Միտքս զբաղուած էր վաղուայ անելիքներով եւ բիւրաւոր գրաւիչ, մէկը միւսից շքեղ ծրագրներ վխտում էին գլխումս...

Առանց ճանապարհին մի վայրկեան կանգ առնելու հասայ գիւղ... Եւ աչքիս առջեւ բացուեց մի անպատմելի տեսարան։ Ապստամբութիւն է։ Ստալինը նոր էր արտասանել իր հռչակաւոր ճառը կոլխոզական քեալապէզութիւնների դէմ, եւ բռնութեան տակ կոլխոզների մէջ մտած գիւղացիութիւնը զանգուածօրէն դուրս էր գալիս հաւաքական տնտեսութիւններից։ Այնքա՛ն աշխատանքով կազմուած կոլխոզները իրար յետեւից պայթում էին, ժողովրդական տնտեսութիւնը անհաշիւ կորուստներ էր կրում. փչանում էին՝ անասուններ, երկրագործական գործիքներ, հացահատիկ, խանգարւում էր աշխատանքը...

Ես նոր էի հասել։ Մեր տունը լիքն էր ազգականներով ու բարեկամներով, որոնք եկել էին բարի գալուստ մաղթելու ինձ։ Հայրս ուրախութիւնից նստելու տեղ չէր գտնում։ Նոյնիսկ, 120 տարեկան պապս, գոհ ու երջանիկ, անվերջ հարցումներ էր տալիս ինձ։

Յանկարծ դուրսը իրարանցում ընկաւ։ Սրարշաւ անցան երեսունի չափ ձիաւոր միլիցիոններներ, որ գալիս էին կենտրոնից, գիւղացիների ապստամբութիւնը ճնշելու համար։ Ապա զանգուածօրէն խուզարկութիւն ու ձերբակալութիւն կատարեցին եւ մարդկանց առջեւը ձգած քշեցին Սանփանեան (Ջալալ Օղլի)։

Ինձ համար զարմանալին այն էր, որ մեր գիւղում ապստամբել էին միայն գիւղացիութեան ամենաչքաւոր խաւերը եւ որոշ քանակութեամբ միջակներ, ոչ մի ունեւոր չկար նրանց մէջ։ Այն ինչ կառավարութիւնը անընդհատ կրկնում էր, թէ կուլակներն են դժգոհներն ու խռովութիւններ հանողները։

Միայն մեր գիւղը չէր, շրջանի բոլոր 7 գիւղերը եւ հարեւան շրջանի գիւղերը նոյնպէս ապստամբել էին եւ այնտեղ էլ պատկերը նոյնն էր։

— Մեզ համար միեւնոյնն է թէ ինչ կառավարութիւն կը լինի, — կանչում էին գիւղացիները, — կարմիր իշխանութիւն թէ սեւ, ամենին էլ կը ծառայենք, միայն թէ հաց տայ...

Շուտով իմ առջեւ պարզուեց գիւղի թշուառ վիճակը։ Այստեղ էլ արդարութիւն չկար։

Ամառը երբ գիւղացիք քրտնաթոր աշխատանքի մէջ են եղել, կենտրոնից եկել են պրոպագանդիստ մարդիկ եւ կոմսոմոլների հետ տնէ տուն պտըտելով արձանագրել են թէ ով ինչ ցանք է արել։ Ապա, հունձքից յետոյ, եկել այնպիսի տուրք են դրել, որ գիւղացիների ձեռքը համարեա ոչինչ չի մնացել։ Գիւղացիք սաստիկ բարկացել են իշխանութեան դէմ։

Գիւղացիներից մէկին ձերբակալել են կոմսոմոլի մատնութեամբ, որ 9 ռուբլիով մի փութ ցորեն է ծախել մասնաւոր անհատի, փոխանակ 2 ռուբլիով կառավարութեան յանձնելու։

Իմ հօր ու պապի տունը առաջ յայտնի էր որպէս ունեւոր, հիւրասէր ու լաւ անուն ունեցող տուն։ Այժմ հիմնովին աւերուած ու պարապ էր։ Հայրս ձայնազուրկ էր արուած որպէս կուլակ։ Այն ինչ մեր տունը միայն մէկ կով էր մնացել, որ կաթ չէր տալիս, մի զոյգ եզ եւ ուրիշ ոչինչ։ Բոլոր մեր հողերը գրաւուած էին, հօրս տրամադրել էին մի քարքարոտ հողակտոր, որ կարելի չէր մշակել։

Բոլոր գիւղերում սուգ ու շիւան էր, ներքին երկպառակութիւն, թշնամանք, — «չերտաւորում», ինչպէս ասում էին գիւղի կոմսոմոլները։ Անվերջ, լրտեսութիւն, իրար մատնել, միմեանց դէմ դաւեր լարել։ Ոչ ոք վստահ չէր, թէ իրեն էլ չեն մեղադրի որ եւ է յանցանքի մէջ։ Երբեմն այնպիսի մեղքեր էին գտնում, որ մարդ ուղղակի զարմանում էր։ Փորում էին անցեալդ, ո՞վ էր պապդ, նախահայրդ եւ Աստուած մի արասցէ, եթէ հարուստ կամ հոգեւորական դուրս գար, այլ եւս կորած էիր, կուլակ մակդիրը իր բոլոր սարսափելի հետեւանքներով կը կպցնէին ճակատիդ։

Ժողովրդի տնտեսութիւնը քայքայուած էր։ Արտերը մնում էին չհերկուած, հողը մշակւում էր կառավարական ստիպումով։ Ոչ ոք չէր ուզում աշխատել։ Ոչ մէկը ապահով չէր, թէ իր ճակատի քրտինքի պտուղը իրեն պիտի մնայ։ Աշխատել որ կառավարութի՞ւնը յափշտակէ, — Ո՞ւմ էր հաճելի նման աշխատանքը։

Իմ տուն հասնելուց մի քանի օր յետոյ շրջանի բոլոր գիւղերում ապստամբեցին կանայք։ Աւելի քան երկու շաբաթ տեւեց այդ ապստամբութիւնը։ Կանայք զինաթափ արին գիւղխորհուրդները եւ վերջնականապէս քայքայեցին դեռ կանգուն մնացած կոլխոզները։ Զսպելու համար եկած զօրքերը վերադարձան ձեռնունայն։ Կանայք աղմուկով դիմաւորեցին նրանց.

— Չէ՞ք ամաչում... Լաչակս գլխիդ... Թուրքի թողած՝ եկել էք անպաշտպան կանանց դէմ ուղղելու ձեր զէնքը... Թո՛ւհ, ամօթ ձեզ... կանչում էին մի տեղ։

Հա՛, հա՛, եկէք կրակեցէք մեր վրայ... Ահա մեր երեխաները՝ սպանեցէք... Լաւ է ձեր գնդակից մեռնենք, քան թէ սովից... Ձեր Ստալինը քանդեց մեր տունը, մնացածն էլ դուք վերջացրէք, ասում էին մի ուրիշ տեղ։

— Բա դուք հայ չէ՞ք, նամուս չունէ՞ք, լսւում էր բոլորի բերանից։

Խեղճ զինուորները մի քանի անգամ կրակեցին օդի մէջ, բայց անզէն կանանց վրայ մերժեցին զէնք պարպել։ Այդպէս էլ վերադարձան։

Այդ ժամանակ կենտրոնից ուղարկուեցին ճարտասան կոմունիստներ, որոնք իրենց անուշ լեզուով ու [illegible] խոստումներով զինաթափ արին կանանց եւ պարագլուխներին հաւաքելով բանտ առաջնորդեցին։

Բոլոր գիւղերի խորհուրդները, համարեա ամէն օր, սպառնալիքներ էին ստանում՝ անստորագիր կամ «Դաշնակցութեան կոմիտէ» ստորագրութեամբ։ Այդ գրութիւնների հեղինակները պահանջում էին՝ «վերջ տալ լրտեսութիւններին», «հերիք է ժողովրդին տանջէք» եւայլն։

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

ձէին փաշան նուէր ղրկած էր Գէորգին։ Որի վրայ գրուած էր «Գէորգ ջավուշ»։

Կառավարութիւնը հասկցաւ որ Գէորգ սպաննուած է, եւ Մուշ գտնուած զօրքերը Ալայի չալղիով դիմաւորեցին այն յաղթական զօրքերը, որ սպաննած էին Գէորգ Չաւուշը։ Բայց, շաբաթ մը չանցած, Գէորգի գաղտնի մատնիչները գացին լուր տուին կառավարութեան թէ այս ինչ օրը, Չէրքէզ Էմիր խան, այսինչ ժամուն ութ հատ զէնք պիտի բերէ եւ յանձնէ Գէորգին։

Զինուորական հրամանատարը զարմացած, ձեռքը կը զարնէ սեղանի վրայ ու կ'ըսէ.— «Այս մարդը եթէ Առվառինջի կռիւէն ազատուած է, կը նշանակէ թէ Աստուծոյ օգնութիւնը կայ անոր հետ։ Հետեւաբար անոր դէմ կռուի երթալը այլեւս մեղք է»։

Գաղտնի լրտեսներէն մէկը Աղջանցի Մէվլուտն էր, որ իրենց գիւղի միւտիւրի միջոցով այդ մատնութիւնները կ'ընէր։ Ճիշդ այդ օր միւտիւրը եւ Մէվլուտը միասին կը գտնուին բանտ։ Իսկ երկրորդ մատնիչը Խալիլ էֆէնտի այգեպան Ամօն էր, որ այդ տեղեկութիւնները նախ կուտար Խալիլ էֆէնտիին, ու անոր միջոցաւ կը հաղորդուէր կառավարութեան։

Իսկ երրորդ մատնիչն ալ Ալիջան գիւղացի Ռստամն էր, որ այդ գաղտնիքները կուտար նախ Բերիմ աղային, եւ անոր միջոցաւ ալ լուր կը հասնէր կառավարութեան։

Քանի մը խօսք Բէրիմ աղայի սպանութեան մասին, Բէրիմ աղան չափազանց հայատեաց եւ մոլեռանդ թուրք մըն էր։ Երբ կը հասկնայ որ այսինչ աղան տեսնուած է Գէորգին հետ, անմիջապէս այն աղային սպաննելիք կը կարգար եւ կասկածանքի տակ կը դնէր կառավարութեան կողմէ։ Այդ առթիւ Խտառողի Մուրատ աղան Շէխբրիմցի Բեամիլ աղան, Խաշխալտաղցի Իբրահիմ բէկը, Հաճի Մամէն եւ Ահմէտ աղան, Խոբէք գիւղացի Մախսուդի Խան, (որը Համիտիա ալայի զըլխաւորն էր) ատոնք բոլորն ալ բողոքած էին Գէորգին, Բէրիմ աղայի մասին։ —«Այս մարդը օր մը մեր գլխուն փորձանք մը պիտի բերէ, կամ անոր հետ ալ բարեկամութիւն հաստատէ, կամ զարկ եւ սպաննէ»։

Գէորգ քանի քանի անգամներ փորձած էր անոր հետ բարեկամանալ, բայց անկարելի եղած էր։

Ուստի որպէսզի բողոքողներուն բաւարարութիւն տայ, կը ղրկէ չորս հոգի, կ'երթան եւ կը սպաննեն Բէրիմ աղան։

***

Այս համառօտ տեղեկութիւնները ներկայ պայմաններու մէջ, գուցէ ընթերցողներու աչքին պարզ աշխատանք մը երեւնայ։ Բայց, իմ պաշտելի Գէորգ, քու ծանր աշխատանքները, որ այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ կատարեցիր, այնքան վեր էր, որ ամբողջ կազմակերպութիւն մը, այդ շրջանին չպիտի կրնար կատարել, ինչ որ միայն գերմարդկային ճիգերով իրականացան։ Եթէ Տարօնի բաղդը ժպտար ու դու ողջ մնայիր մինչեւ Օսմ. սահմանադրութիւնը, հարիւրին հարիւր վստահ եմ, որ վերոյիշեալ անհատները, բոլորն ալ քեզ հետ պիտի ըլլային, ոմանք սրտանց, ոմանք ալ քու ուժեղ կամքին եւ բազուկին ենթարկուելով։ Եւ թերեւս պատմութիւնը ուրիշ կերպ դասաւորուէր։

Համբոյր քու հեռաւոր շիրիմին։

Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վերջ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԵՄՇԱՀԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Անցեալ կիրակի, Սեվրի Մխիթարեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ, գեղարուեստասէր բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Գ. Ալեմշահի երաժշտական ցերեկոյթը։

Յայտագիրը, բաժնուած երկու մասի, կը բաղկանար հետեւեալ թիւերէն. Ա.— Հէքեաթ եւ Արեւելեան գիշերներ, նուագախումբի համար. Բ.— Վարդավառ, Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութենէն քաղուած երաժշտական պատկեր մէկ արար։

Այս երեք կտորներուն վրայ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով կը տեսնենք որ երիտասարդ երգահանը կը թուի ինքզինքը ամբողջովին նուիրած ըլլալ ժողովրդական ոճով երաժշտութեան։ Այդ կարգի եղանակները իր խառնուածքին շատ մօտիկ զգալով Պ. Գ. Ալեմշահ անոնց վրայ հիւսած է այդ երեք գործերը, որոնք սակայն անհաւասար արժէքներ կը ներկայացնեն։

Նախ յիշենք ամէնէն տկարը՝ Արեւելեան գիշերներ։

Այս կտորին ուիշը կազմող մայր եղանակը շատ հասարակ է եւ չափազանց գիւղին ներշնչումի մը կը համապատասխանէ։ Ժողովրդական է, նոյն իսկ քիչ մը pompier, ոչ տոհմիկ, կարծես «ինճէ սազ»է մը առնուած ըլլար։ Արդէն հեղինակին արեւելեան մակդիրը գործածելով ամէն թիւրիմացութիւն փարատել ուզած է։ Մե՛ղք որ այն անախորժ տպաւորութիւնը զոր զգացինք marche harmoniqueի նմանող այդ եղանակէն, մեզի անտեսել տուաւ գործիաւորման մանրամասնութիւնները։

Այդ մանրամասնութիւնները նըկատելի էին Հէքեաթին մէջ, որուն համար կը լսենք թէ ապագայ տրամի մը մընախերգանքն ըլլալու սահմանուած է։ Նախերգանք ըլլայ կամ ոչ, Հէքեաթը շատ աւելի tenue ունի։ Սկզբնական բներգին վրայ — արդէն աւելի ազնիւ նկարագրով — հեղինակին բարձրացուցած երաժշտական շէնքը բաւական ամուր հիմեր ունենալ կը թուի։

Նուազ պոռոտ գործիաւորում մը, ընդլայնումներու գիտական յաջող ձեւեր, canonique դարձուածքներ, եւ դեռ ատոնց նման ուրիշ մանրամասնութիւններու մէջ — եթէ չենք սխալիր, շնչաւոր գործիքներու սիրուն duo մըն ալ կայ — բաւական ճարտար թէքնիքի մը առաջին յատկանիշերը երեւ..ն եկան։

Վարդավառը իր անունը արդարացնող «պատկեր» մըն էր իսկապէս։ Ոչ մէկ գործողութիւն, ոչ մէկ (խօսուած) խօսք։ Բայց կար բնագաւառի տեսարան, հայկական տաղ, շուրջպար, մէկ խօսքով այն ամէն ինչը որ կրնայ լաւագոյնս տրամադրել հայ ժողովրդական նկարագրով երգերու ունկնդրութեան։

Ներածութիւնը քիչ մը երկար էր եւ monotone (երաժշտական իմաստով որ շատ ալ տարբեր չէ միւսէն...)։ Դալով բներգներուն, պատկերը ծայրէ ի ծայր ղեկավարող եղանակը տպաւորիչ է եւ Պ. Գ. Ալեմշահ գիտցած է զայն իւրաքանչիւր տեսարանի պատշաճեցնել։

Տարբեր մէկ երկու մասերու մէջ, սակայն, վերյիշումներ կան։ (Վերյիշումներ տեսնելու այս ունակութիւնը թող ներուի մեզի։ Տկար կողմ մըն է։) Պզտիկ բան մը կայ—յաճախ գործածուած-Տըպիւսիէն (Pelléasի առաջին չափը), բայց մանաւանդ վերյիշումը Ռիմսքի-Քորսաքոֆի Le Coq d'Orէն։ (Ճիշդ է որ այս վերջին հեղինակին բներգերէն ոմանք առնուած են Շամախի ժողովրդական եղանակներէն)։

Անցնինք տարբեր կարգի դիտողութիւններու։ Պ. Ալեմշահ կրնար ensembleներ գետեղել (զուգերգ, եռերգ, եւայլն) իր այս գործին մէջ, քանի որ հաւաքական պատկեր մըն է զոր անշուշտ ուզած է գծել։ Պ. Իսահակեան, որ ներկայ էր հանդէսին, համամիտութիւն չպիտի յայտնէր արդեօք այդպիսի ծրագրի մը։ Յետոյ կայ նուագախումբի գործիքներուն յարատեւ pèdaleներու վըրայ զանգուածային գործածութիւնը — յաճախ remplissageով — որ քիչ մը յոգնեցուցիչ էր, (մանաւանդ վերջ ի վերջոյ տավուլին ձայնը)։ Թերեւս տարածութեան հարց մըն ալ կը ծագէր այդ օրը, Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ, բայց ընդհանուր կերպով թեթեւութեան մը, fluiditéի պակասը յաճախ զգալի կը դառնար, մինչ մենք տեսանք որ Պ. Ալեմշահ կրնայ, եթէ ուզէ, զանազան գործիքները նրբօրէն խօսեցնել։

Աժան քննադատութիւններ ըրինք առանց ըսելու թէ Պ. Ալեմշահ դեռ շատ երիտասարդ է եւ թէ հազիւ մտած է իր յայտնութեան շրջանին մէջ։ Անիկա ունի անուրանալի խառնուածք։ Իր տարրը, յայտնի է որ գործիական երաժշտութիւնն է։ Ուժգին էֆէնները կը սիրէ։ Յանկարծական modulationները, կշռոյթի եւ ոլորակութեան յեղակարծ փոփոխութիւնները պաշտող մըն է ակնյայտ։ Արեւելեան գիշերներուն մէջ տեղաւանքը գլխաւոր եղանակը անմիջապէս եւ crescendo բերող trait մը կայ. նոյնպէս Վարդավառին մէջ, պղինձներու տրամաթիք մէջբերում մը, որոնք երկուքն ալ ցնցում մը յառաջ բերին ունկնդիրներուն մօտ։ Սխալ չպիտի ըլլար ըսել որ Պ. Ալեմշահ coloriste մը ըլլալու յատկութիւններով օժտուած է։ Ինչ որ տակաւին կը պակսի կենսունակ երիտասարդի մօտ, ստացական է։ Բներգներու ընտրութեան մէջ քիչ մը դժուարահաճ ըլլալ, զօրաւոր եւ վառ գոյներուն հետ միասին յղկել, զարգացնել նրբին երանգներու ճաշակը։ Փարիզի ոստանը կրնայ այդ տեսակէտով օգտակար ըլլալ Պ. Ալեմշահին։

Կենսականը խմորն է, զոր ինք ունի եւ հասարակութիւնը իր խանդավառ ծափերով ուզեց ոգեւոր երգահանին հասկցնել որ ինք (հասարակութիւնը) ատիկա զգացած էր աւելի քան հասկցած։

Վարդավառի ներկայացումէն առաջ Մխիթարեան միաբանութենէն Հ. Սահակ երկու խօսքով յիշեցուց Նաւասարդեան տօնին իմաստը, իսկ բեմին վրայ Պ. Իսահակեանի գործը պատշաճօրէն ներկայացուցին Օրք. Ազարբէկեան, Առաքելեան, Պ. Պ. Մարիկեան, Վարդանեան, Պայեան, ինչպէս նաեւ կիլիկիա երգչախումբի անդամները։

ՆՈՒՊԱՐ Յ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մշակոյթի օրը Լիոնի մէջ

— :-: —

ԼԻՈՆ, 20 Յունիս.— Գովելի եւ կազդուրիչ նախընթաց մը, ինչ որ տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ։ Շաբաթ երեկոյ, 18 Յունիս, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Մշակոյթի Օր»ը։ Բեմին վրայ, դալար ճիւղերով, եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով հսկայ կամար մը, որուն կատարին զետեղուած էին մշակոյթը խորհրդանշող պատկերներ։ Մեծ կամարին երկու քովերէն կախուած էին երկու դրօշաձեւ կանանչ խաչվառներ, որոնց վրայ ոսկեգոյն գրերով գրուած էր Ա. Բ. Գ.ը։ Բեմին վրայ յուշարձան մը կեդրոնը փունջ մը ճերմակ ծաղիկով, ու մեծ կամարին դալար տերեւներուն մէջ հայ մտքի եւ արուեստի մշակներուն փոքր նկարները։

Հանդէսին կը նախագահէր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Ալեքս. Կիլպէնկեանը եւ յարանուանութեանց պետերը։

Հանդէսը բացին նուագախումբը կտորով մը եւ «Գողթան»ը «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ով։ Ապա նախագահը, ամփոփեց գիրերու գիւտին պատմութիւնը, անդրադարձաւ Սահակ Մեսրոպի, Վռամշապուհի գաշնակցութիւնը. «Անոնց օրինակին հետեւինք, անպայման եթէ ոչ հրաշքներ, գոնէ որոշ աշխատանքներ կարող ենք կատարել։ Պէտք է բոլորիս նպատակը ըլլայ լո՛յս, միշտ աւելի լո՛յս»։

Օրուան տօնին առթիւ խօսեցան Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան կողմէ Պ. Ղարիպ Շահպազ, որ իր կարգին պատմականը ընելով հայ գրերուն եւ մշակոյթին, իր ուրախութիւնը յայտնեց որ վերջապէս Լիոնի Հայերը ըմբռնած են մեծ տօնին իմաստը ու բոլորը հաւաքուեր են միասին տօնելու այս տօնը։

Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Խաչիկ Ճանիկեանը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Թադէոս Այվազեան։ «Այս երեկոյ բոլոր ընկերը, իսկապէս հրճուանքի օր է։ Որովհետեւ ոչ միայն ներկայ են բոլոր ազգային եւ հայրենակցական մարմինները, այլ նաեւ հայ ժողովուրդի երեք գլխաւոր կուսակցութիւնները։ Այս երեկոյթը մեզ յուսադրել կուտայ որ՝ այլ եւս ամէնքս հասկցած ենք որ, այդպէս անկայուն, անհամերաշխ կեանքը՝ դէպի կորուստ կը տանի մեզ, եւ Դաշնակցութիւնը ուրախ է որ 1932ը կամաց-կամաց կը դառնայ գիտակցութեան տարի մը»։

Հայ կաթոլիկ համայնքին կողմէ խօսեցաւ Հայր-Մըսըրեանը։ Հմուտ, պատմաբանի յատուկ վերլուծումով մը վարդապետը բացատրեց կացութիւնը ուր կը գտնուէր Հայութիւնը հայ գրերու գիւտին ժամանակ։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Կիւրեղ Խրայեան, որ հետաքրքրական մէջբերումներ ըրաւ եւ պատմական գրուագներով համեմեց իր բանախօսութիւնը։

Ուղերձներ կարդացին Դպ. Տիկ. Միութեան կողմէ թէ Օր. Ճիմճեան, Համախաբբերդցիական Եր. Միութեան կողմէ Պ. Տէր Ահարոնեան, Բարձր Հայք Հայր. Միութեան կողմէ Ղեւոնդ Բայթանճեան։

Մեներգեցին Պ. Վահրամ Զանթեան եւ Օր. Ատրինէ Էլմասեան։ Ուղերձ մը «Փոքր Սուրբ Մեսրոպին» կարդաց Օր. Տէր Գէորգեան։ Արտասանեցին, Փոքրիկն Գայթանճեան «Ա.Բ.Գ.»,իսկ Մ.Շ. «Գիւտին փառքը» (Սիամանթօի), խումբ մը փոքրիկներ կարդացին մէկ մէկ համար Ա. Բ. Գ.ի նուիրուած գեղեցիկ կտորէ մը։ Նուագախումբը եւ «Գողթան» երգչախումբը մէջ ընդ մէջ կը նուագէին եւ կ'երգէին։

Վերջին պահուն տեղի ունեցաւ խիստ տպաւորիչ կենդանի պատկեր մը Օր. Տէր Գէորգեանի կողմէ։

Օրիորդը բռնած երկու փոքրիկներուն ձեռքէն, ներկայանալով իբր հայ մայր մը որուն ամուսինը ուխտի մը համար գացեր է ու չէ վերադարձեր... զանոնք կը բերէ ուխտի գերեզմանին վրայ, ուր կը կատարէ թէ իր երդումը եւ թէ կատարել կուտայ իր զաւակներուն։

Հանդէսը փակուեցաւ «Գողթան»ի «Գիշեր Բարի»ով...

Միսաք - Միրզէ

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— :-: —

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 11)․

Թրքական աղբիւրէ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ հաղորդուեցան համաձայնութեան մը մասին, որ տեղի ունեցած է վերջերս Սուրիոյ մէջ Թուրք եւ Ֆրանսական ներկայացուցիչներու միջեւ։

Համաձայնութեան հիմնական կէտերը եղած են՝

ա) Թուրք եւ սուրիական սահմանին վրայ գտնուող քիւրտ աշիրէթներու արօտատեղիներու եւ անոնց բնակութեան վայրերու ճշդում․

բ) Երկու երկիրներու մէջ գտնուող ոչ-քաղաքական յանցաւորներու յանձնում․

գ) Սահմանի վրայ ապրող բնակչութեան անցագիրներու ամէն պահականոցէ հաստատում․

դ) Մաքսանենգութեամբ պարապող վնասակար տարրերու հեռացում սահմանամերձ վայրերէն։

Երկար ատենէ ի վեր է որ Ենկիւրի կ'աշխատէր հարկադրել Ֆրանսացիները, որպէս զի անոնք Թուրքիոյ սահմանին մօտ գտնուող Սուրիոյ շրջաններէն հեռացնեն Քիւրտերն ու Հայերը, որոնց ներկայութիւնը հոն մեծ անհանգստութիւն կը պատճառէ Թուրք իշխանութիւններուն, մանաւանդ վերջին մէկ երկու տարուան ընթացքին։ Ֆրանսացիք բնականաբար չէին կրնար այդքան հեռուն երթալ, բայց ըստ երեւոյթին պէտք են զգացեր որոշ զիջումներ ընելու Թուրքերուն եւ աւելի խիստ հսկողութեան ենթարկելու իրենց իշխանութեան ներքեւ գտնուող քիւրտ աշիրէթները եւ հայ «մաքսանենգները» կամ «կասկածելի տարրերը»։

Հարկաւ, Ենկիւրի չի կրնար գոհանալ այս պզտիկ զիջումներով, որոնք շատ հեռու են իր բուն նպատակին ծառայելէ։ Բայց Թուրք փաշաները ուրիշ ճար չունին մանաւանդ այժմ, երբ Ֆինանսական այնքան ծանր տագնապի մէջ է Թուրքիան եւ որ եւ է ատենէ աւելի Ֆրանսայի պէս հարուստ պետութեան մը բարեացակամ վերաբերումին պէտք ունի։»

Երաժշտական տարի

— :-: —

Քանի երաժշտական տարի է, անցեալ շաբաթ չմոռցուեցաւ երաժշտական ժամանց մը տալ Փարիզի Կենդանաբանական Պարտէզի կապիկներուն։

Նուագախումբ մը գիրք բռնեց կապիկներու վանդակապատ բնակարանին առջեւ եւ սկսաւ նուագել քանի մը կտորներ Տըպիւսիէն, Մոցարթէն ու Շոփէնէն։

Մեր նախահայրերը (կապիկները), անակնկալի եկած, ցատկեցին երկաթէ ձողերուն վրայ եւ մագլցեցան պատերն ի վեր, դողահար։

Ձայնաւոր շարժանկարի ժապաւէն մը առնուեցաւ այս տեսարանէն, գիտական վերլուծում մը կատարելու համար կապիկներու երաժշտասիրութեան մասին։

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ կապիկները չեն սիրեր նորոյթը, եւ կը նախընտրեն կափկափել, ակռայ կրճտել, ինչպէս կ'ընէին առենօք մեր նախահայրերը։

Ընդհանրապէս, երբ պտուղ հըրամցուցին, կապիկները նետուեցան վար եւ իրարու ձեռքէ խլեցին պտուղները։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61, Rue de Flandre, Paris (19e).

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Սո՜ս էր... Տառապանքներու խաւարի գիշերին յաջորդող լուսաւոր առաւօտ մը սովը. եւ տալ պէտք էր... Թերխաշ ու դեռ խմոր՝ ներե՛լ պէտք էր իրենց...

Ու, մտածե՛ց, կանգնեցաւ ոտքի։ Սիկառ մը վառեց։ Դեռ կը չարչարուէր միտքը։ «Նոր գաղափարներ, յեղափոխութիւն»։ Յիշեց գիրքը։ Բրօքին։ Ու վերջին նամակը Ֆրանսուհիին, որ կ'ըսէր.—

«... Մի՛շտ տարտամ, մի՛շտ անորոշ... կ'ուզեմ գիտնալ, վերջապէս, թէ ինչո՞վ պիտի վերջանայ մեր այս կապը։ Դեռ մինչեւ այսօր ճշգրիտ ոչինչ ըսիր. եթէ այսպէս շարունակես, մի զարմանար՝ օր մը ճոդ գտնելով գիս...»։

Բայց, կէս թողած էր նախադասութիւնը։ Ինք եւս անորոշ եղած էր իր այդ յայտարարութեանը մէջ։ Սուրէն կրկին մտածեց։ Բէկզատեանի ներկայութիւնը իր մտքին մէջ թարմացուց՝ անոնց երկուքին անցեալը...։ Յետոյ, անդրադարձաւ Աստղիկին։ Բաղդատեց։ Այս քանիերո՛րդ անգամն ըլլալով մտովին բաղդատեց։ Մէկը անթեղուած ու յաճախ վերարծարծուող կրակ մը, ո՛չ թէ սէր մը,— ճի՛շդ է։ Բայց, կարելի՞ն էր ան,ուրանով մը տարբեր։ Յաճախ փափաքեր էր որ Աստղիկ եւս հագուի անոր նման։ Այնպէս, ինչպէս օր մը ցոյց տուեր էր Սիրանին. օրինակ՝ սապէս, ահա՛. վա՛ր քաշէր գլխարկին աջ եզրը. յետոյ՝ քալէր աւելի ազատ. ըլլար աւելի, շա՛տ աւելի համարձակ. ինքնավա՛ր քիչ մը, եւ թողուր, ի հարկին, տուն ու ընտանիք...

Կրնա՞ր։

Այո՛։ Իսկ ինք ի վիճակի՞ էր անոր հետ վերցնելու այդ պատասխանատուութիւնը։ Օ՛, ի հարկէ։ Տես, ինչպէ՛ս իր հոգին աղլցուեցաւ այդ մտածումէն եկող զգացումի հեղեղով։ Եթէ կարենա՛ր ունենալ զայն փոթորկումէ մը վերջ...

Ու, յանկարծ, փոթորկեցաւ իր հոգին, յիշելով Բէկզատեանի ինքնաթոյլատու շարժումները Աստղիկի վերաբերմամբ...։ Նեղ եկաւ սենեակը։ Առաւ գլխարկը։ Ուզեց դուրս ելլել։ Բայց, նոյն պահուն ներս մտաւ տէր հայրը։ Փակեղը հանեց, քրտինքը սրբեց թաշկինակովը, սիկառին տուփը առաւ սեղանին վրայէն, եւ պժգոհ շեշտով մը հարցուց.

— Տեսա՞ր հայրդ։

— Ո՛չ։

— Դատը նորէն յետաձգուեցաւ... Գնա հեղ մը տես սա սրիկան ու կտրուկ կերպով խօսէ հետը... Ես քիչ վերջ պիտի գամ տունս։

***

... Սուրէն բռնէ մը կանգ առաւ փողոցին անկիւնը՝ տէր հօրը թեւլացրանքը մտքին մէջ։ Տուն կուգար գլուխը հանդչեցնելու համար։ Տաք միջօրէ մըն էր։ Փողոցները գրեթէ ամայի էին ։ Վառվռենց շունը մեծ ու թաւամազ մարմինը փռեր էր իրենց քիւի շուքին։ Խա՛ր... ճանճ մը բռնեց։ Երերցուց ծնօտը։ Ու հեռուէն լսուեցաւ «տիւպէկ»ին ձայնը։ Տալապետն էր։

Քանի մը քայլ առաւ։ Ձայն մը եկաւ ականջին։ Քայլերը արագացուց։ Մօրը ձայնն էր. այո՛...

— Քա՛, վա՛խ արեւուս, գլխէ ելաւ...

Սուրէն աւելի արագացուց քայլերը։ Հասաւ տուն։ Մտաւ ներս։ Սիրանը կանգներ էր պատին, գլխարկը ձեռքը, միւս ափը մէջքին, գայրոյթէն կարմրած այտերով։ Հայրիկը՝ «բօտիա»ն առջին կապած, պարտէզին դրանը մէջ, մինչ Վազգէն բարձրաձայն կուլար...

Սուրէն հազիւ ներս մտեր էր, երբ մայրիկը զայրացած մօտեցաւ սեղանին, առաւ բրձափոշիին տուփը ու շպրտեց գետին.

— Հա՛ նորէն ալիւրին «ճիվալը» մը... ատչափ մի՛ բարկնար, կը փրթիս։

Յետոյ, մօտենալով Սիրանին.

— Պո՛ւ աւելե՞ս թէ չէ — հարցուց նո՛յն խիստ շեշտով։

— Ո՛չ, — գոչեց Սիրան — ես աւել չեմ բռներ ձեռքս... դուրս պիտի ելլեմ...

— Պո՛ւ չելլե՛ս, ըսի — պոռաց հայրիկը։

— Հայը թողէ, քա աղջիկս... ատեն մը հոգի կուտայիր հաց թրելու համար...

— Ո՛չ, — ժխտեց կրկին Սիրան... գործ ունիմ, ժողովի պիտի երթամ...

— Պու՛ չերթաս ըսի — ձայնը աւելի բարձրացուց հայրիկը — հա՞րդ եմ թէ չէ...

— Հայր ես նէ՝ նայէ գործիդ... ինծի ի՞նչ կը խառնուիս...

— Վա՞յ... սըւոր նայէ... հեռացի՛ր աչքիս առջեւէն...

— Կ'երթամ... հոս կեցեր եմ՝ ի՞նչ է եղեր... չոր հաց մը չէ՞ տալիքնիդ...

— Կարճ կապէ, աղջիկ, — աւելի զայրացաւ մայրը — ի՞նչ ըսեմ.. դուն մեծցար, էս պզտիկցայ... լուզուդ կկալիդ չափ եղեր է... Էնէջ կկալովդ կը ծեծէի քեզ, հիմա լուզույովդ կը ծեծես կոր մեզ...

Ու մինչ Սիրան կը փորձէր կըրկին պատասխանել.— Ձայնդ կտրէ՛, Սիրան, — սաստեց Սուրէն — ի՞նչ խայտառակութիւն է այս...

— Ես իմ ըսածս գիտեմ — ընդմիջեց Սիրան — խելքի պէտք չունիմ...

— Գիտես, հէ՞, — մէջ ինկաւ մայրը — տեսա՞ր, տղա՛ս, — դարձաւ Սուրէնին, — տեսա՞ր... ծաղիկ արիր՝ օրթան դրիր... գիրք, ժողով, մօտա... ալաֆրանկա՛, հէ՛... հիմա պաշխաբան եղած ենք... չէշիտ չէշիտ բաներ եղած ենք հիմա... չիւնքիւ մարը՛դ ա ժողովի կ'էթար... տունը սա վիճակին բերելո՞ւ համար գացիր տարիներով կարդացիր... մե՛ղք է. մէկիդ... տեսա՞ր խելքի պէտք չունիմ, կ'ըսէ... եաւաշխարք է, եաւաշխարք... մասը մոխիրը չթաթխելէն զատ, մէյ մըն ա՝ մօրը պապային հետ կը չափուի՛ կոր... Վա՛խ արժուս... խունկ ու մոմ էինք ժամերուն, ձուք ու ծամ էղանք գէշերուն..։

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, — ձայնեց Սիրան, — շատ խօսելու պէտք չկայ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ուի ազդարարել որ եթէ յամառին իրենց ընթացքին մէջ, հանրապետութեան նախագահը՝ կոթնած սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին վրայ՝ իրենց դէմ պիտի որոշէ բացառիկ միջոցներ:

Միւնիխէն առնուած լուրերու համաձայն, Պավիերայի կառավարութիւնը, որոշած է անխախտ մնալ իր հակահիթլերեան ընթացքին մէջ:

Այնպէս որ, կարելի է ենթադրել թէ Գերմանիա արդէն շնորհիւ Հիթլերի յաւակնոտ պահանջներուն, կը գտնուի քաղաքացիական լուռ կռիւներու մէջ: Արդէն շատ վայրերու մէջ, համայնավարներու, հանրապետականներու եւ հիթլերեաններու միջեւ բախումներն անպակաս են:

Ամերիկայի յառաջիկայ ընտրութիւնները

Ամերիկայի ռամկավարները, որոնք ընդհ. ժողով կը գումարեն յունիս 28ին Չիքակոյի մէջ, նշանակելու համար նախագահական թեկնածուն, լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուին: Այս անգամ, թեկնածուին անձը՝ ենթադրուածէն շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունենալ կը կարծուի: Որովհետեւ, Հուվըրի դէմ մէկ քանի ամիս առաջ նշմարուած հակառակութիւնը մեղմացած ըլլալ կը թուի:

Հանրային կարծիքը, այլ եւս գայն պատասխանատու չի նկատեր տագնապի մը, որ իր ծաւալով եւ ուժգնութեամբ, ո՛չ մէկ կախում ունի պետական մարդոց կամքէն: Ընդհակառակն, ժողովուրդը սկսած է գնահատել ջանքերը զոր իր նախագահը ի գործ կը դնէ երկրին տնտեսութիւնը վերակենդանացնելու համար:

Համաձայն ռամկավարներու կազմական կանոնագրին, երկու երրորդի մեծամասնութիւն պէտք է՝ նախագահական թեկնածու նշանակելու համար: 1100 պատգամաւորներու վրայ, Ռուզվելդ, արդէն 520 քուէ ապահոված ըլլալ կը թուի: Իսկ Ռուզվելդի դէմ, ամենէն աւելի ուժեղ թեկնածու կը նկատուի Նիւթըրն Պէյքըր, Ուիլսընի օրով պատերազմական նախարար:

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Պ. Ա. Խոնդկարեանի գեկոյցը «Խորհ. Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը»: Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է:

Երգահանդէս

Օր. Մ. Բաբաեանի աշակերտներու երգահանդէսը վաղը շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին Salle Eurytmie, 6bis rue Campagne Première, Պուլըվառ Մոնփառնասի անկիւնը: Մէթրօ Raspail. Մուտք՝ 3 ֆր.

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Կ. Խաչի ընդհ. անդամուհիներու եւ իրենց ընտանեկան երկսեռ պարագաներու դաշտագնացութիւնը դէպի Սէնթ Անթուանի անտառը տեղի պիտի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 6էն մինչեւ իրիկուն:

Կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, նիւթ՝ մաքուր օդի կարեւորութիւնը:

Հաղորդակցութիւն.— 26 եւ 27 թիւ հանրակառքերը առնել եւ իջնել Սէնթ Անթուանի վերջաւորութենէն առաջ վերջին Facultatif arrèt (Propriété du Marquis de la Foresta St. Antoine.)

Պ. Յարութիւն Տէր Գէորգեան եւ զաւակները, Պ. Սուրէն Տէր Գէորգեան, Տիկին Աննա Փալանճեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Եկէն Պօղոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Կիւլէսէրեան եւ զաւակները, Պ. Վահան Կիւլէսէրեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նարդուհի Կիւլէսէրեան եւ զաւակները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին, աղջկան, քրոջ, եղբօր կնոջ, զարմիկին, հօրաքրոջ աղջկան՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

ցաւնագէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Կարտանի իր բնակարանին մէջ 1932 Յունիս 10ին, 24 տարեկան հարիւրասարդ հասակին մէջ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, խոր սուգի մատնելով իր ազգականներն ու բարեկամները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի հիւանդութ. տարրալուծում: Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ. 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulème, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant **H. STEPHAN**

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kléber: Օրակարգ.— Զեկոյց Հաշուեքննիչ յանձնաժողովի: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր:

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն:

ՍԱՂՆՈՉՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 171 Bld. de l'Hôpitalի սրճարանի վերնայարկը: Մէթրօ Place d'Italie.

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Սենֆոնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին
Maison Gaveau, 45 rue la Boetie Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

վարչապետ Պ. Էրիոյի Պատուոյ նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէնպուրկի սէնֆօնիք նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներու (40 հոգի):

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ (երգ),	ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)
Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire)	Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)
Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)	

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրէ, Վէպէրէ դասական կտորներ
ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7·50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը:

Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին: Սրահին դուռները կը փակուին նուագը սկսելէ առաջ:

Փարիզ եւ շրջականներ

Հ. Յ. Դ.

ՊԼԵՔՈՆԻ Մասիս խումբի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ժողովի այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարոեանի բնակարանին մէջ:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողով վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ժողովէն վերջ՝ դասախօսութիւն:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյն Գրադարանին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.3ին 11 rue St. Martin d'Hérès, Café Chez Louisի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին նախկին ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի K սրահին մէջ
Զեկոյց՝ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
«ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ
Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (ջութակ)
Մուտքը ազատ է

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

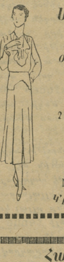

Մաշէի առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ
ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քոսդիւմ տը շինէ շըմըզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:
H. KEHRIBARIAN
19 Rue de Cléry, PARIS (2)
Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

Հայրենակիցներու ուշադրութեան
Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulème
S. TOROSSIAN
մէթրօ Couronnes եւ Parmentier
Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ
Նուպար Ամիրխանեան
Ռիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. ֆասօն ալ կը կարէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Գիտեմ, որ բարկացաք, — ասաց նա զղջումի շեշտով, — այդ ներկած մօմէ տիկնիկը ծաղրելուս համար: Բայց ի՞նչ կարող էի անել:

— Եթէ ինձ էք հարցնում, կ'ասեմ ձեզ, որ փոքրհոգի նոյն իսկ ամօթ բան եմ համարում մտաւորապէս մեզնից ցած եղող մարդկանց վրայ ծիծաղելը, այդ նոյն է թէ ծաղրէինք հաշմանդամը կամ...

Ռիվարէց յանկարծ շունչը բռնեց ու ետ քաշուեց ցաւը դէմքին, մի աչք ձըգեց իր հաշմ ձեռքին ու կաղ ոտքին: Սակայն իսկոյն զսպեց իրեն ու խնդաց:

— Այդ համեմատութիւնը այնքան էլ ճիշդ չէ տիկին: Մենք, հաշմանդամներս մեր թերութիւնը չենք բերում ու մարդոց աչքը կոխում, ինչպէս այդ կինը իր յիմարութիւնը: Ամենայն դէպս, հաճեցէք համաձայնելու, որ խօսքով ծռմուելը այնքան անախորժ է, որքան եւ ծռմռած մէջքը: Թոյլ տուէք թեւս առաջարկեմ ձեզ, այդտեղ մի սանդուղ կայ:

Ջեմմա լուռ մտաւ ներս: Այդ մարդու անսպասելի դիւրազգայութիւնը բոլորովին շփոթել էր նրան:

Հէնց որ բացաւ մեծ դահլիճի դուռը նկատեց իսկոյն, որ իր բացակայութեանը մի ինչ որ անսովոր բան էր դարձել: Տղամարդկանց մեծ մասը բարկացկոտ տեսք ունէր, իսկ կանայք վառուող այտերով ու շինծու հանդարտութեամբ հաւաքուել էին բոլորը միւսին սենեակի անկիւնը: Տան տէրը հազիւ զսպուած կատաղութեամբ ուղղում էր ակնոցները ու լռում: Տուրիստների խումբը կանգնած էր առանձին մի տեղ ու կենդանի հետաքրքրութեամբ դիտում էր սենեակի հանդիպակաց կողմը: Այնտեղ անշուշտ մի բան կար, որ զւարճութիւն էր պատճառում սըրանց, թէեւ հիւրերի մեծ մասը վիրաւորուած էր երեւում: Միայն տիկին Գրասինին էր, որ կարծես ոչինչ չէր նշմարում: Պճրանքով շարժում էր հովհարը շաղակրատում Հոլանտայի դեսպանատան քարտուղարի հետ, որ ականջ էր դնում նրան մի լայն ժպիտ երեսին:

Ջեմման կանգ առաւ մի վայրկեան դռան մէջ ու նայեց Բոռին, տեսնելու համար, թէ նա էլ նկատած էր հասարակութեան այդ խանգարուած երեւոյթը: Անկարելի էր չտեսնել այն չարաճճի ուրախութիւնը, որ փայլեց Բոռի աչքերում երբ հայեացքը նախ իր անգիտութեան մէջ երջանիկ տանտիրուհու վրայ ձգեց, վերջն էլ սենեակի միւս ծայրի դիւանին: Ջեմման իսկոյն ամէն ինչ հասկացաւ: Ռիվարէց իր ընկերուհին բերած էր լինելու մի որ եւ է կեղծումով, որը բաց ի տիկին Գրասինիից ոչ ոքի չէր խաբած:

Գնչուհին կանգնել էր յենած դիւանին ու շրջապատուած սիրալիրու թեթեւսոլիկների, քաղցր ու հեղնոտ հեծուպաների մի խմբով: Հագնուած էր չքեղ, կարմիր ու դեղին, արեւելեան ճոխութեամբ, ու անհամար զարդերով, որոնք նրան այդ Ֆլորենտեան գրական սալոնում նոյնքան տարօրինակ մի երեւոյթ էին դարձնում, ինչպէս ագռաւների մէջ ընկած հասարակածի մի որ եւ է թռչունը: Ինքն էլ կարծես իր տեղումը չէր զգում իրեն ու նայում էր արհամարհանքով ու չարութեամբ դիմացի վիրաւորուած տիկիններին:

Նկատելով, որ Բոռը Ջեմմայի հետ մտաւ սենեակ, վեր թռաւ, մօտեցաւ շտապ ու սկսեց խօսելու մի անկանոն ֆրանսերէնով.

— Պարոն Ռիվարէց, ամէն տեղ ձեզ էի որոնում: Գրաֆ Սալտիքովը ուզում է իմանալ արդեօք վաղը երեկոյեան կարող էք լինել իր վիլլայումը: Պարեր են լինելու:

Ցաւում եմ որ ոչ, բայց միեւնոյն է գնայի էլ՝ պարել չեմ կարող: Տիկին Բոլլա, թոյլ տուէք ներկայացնեմ ձեզ տիկին Զիտտի Րէննի:

Գնչուհին նայեց Ջեմմային կէս անվստահ ու գլուխ տուեց չոր: Տարակոյս չկար, որ շատ գեղեցիկ էր նա, Մարտինին իրաւունք ունէր. միայն անսանձ, հօդեղուրկ մի գեղեցկութիւն, ձեւերի կատարեալ ներդաշնակութիւնը ու շարժումների ազատութիւնը գլխիչ էր, միայն ճակատը ցած էր ու նեղ, իսկ նուրբ ռունգերի գծերը խստասիրտ տպաւորութիւն էին անում: Բոռի ներկայութիւնից Ջեմմայի կրած ծանր զգացումը այժմ գնչուհու դէմ աւելի եւս սաստկացաւ եւ երբ մի րոպէ յետոյ մօտ եկաւ տանտիրը տիկին Բոլլային խնդրելու որ օգնի իրեն կից սենեակի մի քանի տուրիստներին զբաղեցնելու, տիկինը հետեւեց նրան թեթեւացման զգացումով:

×

— Ուրեմն, Մատոննա, ինչ է ձեր կարծիքը Բոռի մասին, — հարցրեց Մարտինին ուշ գիշերով Ջեմմային տուն ուղեկցելիս: — Լրբութիւն չէ նրա կողմից որ այդպէս խաբել է Գրասինիի խեղճ կնոջը:

— Պարուհու մասին էք ասում:

— Այո՛: Համոզել է տիկին Գրասինիին, որ այդ աղջիկը առաջիկայ սեզոնի աստղն է լինելու, իսկ նա ամէն ինչ անելու պատրաստ է հռչակ ունեցողները հաւաքելու սիրուն:

— Տգեղ ու անազնիւ վարմունք է: Գրասինիներին դրել էր շատ յիմար դրութեան, եւ հէնց աղջկայ վերաբերմամբ էլ սաստիկ անսիրտ բան է: Վստահ եմ, որ իրեն վատ էր զգում:

— Կարծեմ, Ռիվարէցի հետը խօսում էիք: Ի՞նչ է ձեր տպաւորութիւնը:

— Է՜հ, Չեզարէ, ոչինչ չգիտեմ. գիտեմ միայն որ ուրախ պիտի լինէի եթէ նրան այլ եւս չտեսնէի: Ոչ ոքի ներկայութիւնը ինձ այնքան ճնշած չէ, որքան այդ մարդունը: Տասը վայրկեանի մէջ գլուխս ցաւ առաւ: Դեւի պէս վրդովում է մարդուն:

— Գիտէի, որ ձեզ դուր չի գալու, եւ իսկն ասած, ինձ էլ չի դուր գալիս: Սպրդում է օձաձուկի պէս, ու ես նըրան չեմ հաւատում:

Ш

Բոռը իր բնակութիւնը հաստատեց Հռոմէական դռների եաեւը ոչ հեռու Զիայն պանսիոնից, ուր ապրում էր Զիտան: Ըստ երեւոյթին փափկասուն կեանք էր վարում. թէեւ սենեակում ոչ մի բան շքեղութիւն չէր մատնում, բայց եւ այնպէս թէ մանր երկրորդական բաներում եւ թէ սենեակի ընդհանուր կարգաւորութեան մէջ նկատելի էր չքեղութեան մի հակում, որ Գալլիի ու Րիքարդօի զարմանքն էր շարժում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1932
25 JUIN 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1913 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՆԵՐՍԷՆ

Թուրքիոյ մասին շատ յաճախ կը գրուի: Գլխաւորաբար օտարները կը գրեն յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ ու գրքեր: Այս գրականութիւնը որքան ալ հիմնուած ըլլայ իրական տուեալներու վրայ, սակայն գերազանցապէս կը հակի քաղաքական, դիւանագիտական եւ տնտեսական (միջազգային տնտեսական յարաբերութիւնները նկատի առնող) խնդիրները լուսաբանելու:

Բայց Թուրքիոյ ներքին կեանքը, Թուրք ցեղի ֆիզիքական գոյութիւնը, անոր առօրեայ ապրուստը կը մնան մութին մէջ, կամ անոնց վրայէն կ'անցնին հարեւանցի կերպով: Մինչդեռ այս ներքին կեանքն է այն խարիսխը, որուն վրայ կը հանգչի Թուրք ազգը եւ Թրքական պետութիւնը:

Թրքական կեանքի ցայտուն արտայայտութիւնները շատ են, եւ խիստ ուշագրաւ: Զինուորական ուժեղ կազմակերպութիւն, քաղաքական յաջող յարաբերութիւններ, ազգային անկախ պետութեան մը զօրաւոր դրսեւորում, մշակոյթի ազգայնացում, եւ յաջորդող յեղաշրջումներ, մէկը միւսէն նշանակալից, գործադրութիւնը կարուկ. լարուած արթնութիւն՝ վտանգուածի կատարեալ արթնութեամբ: Ասոնք երեւոյթներ են, որոնք Թուրքիան զօրաւոր ցոյց կուտան արտաքին ճակատին վրայ, ու շատերուն յոյս կը ներշնչեն, որ ան կը վերանորոգուի ներքնապէս: Այդ երեւոյթներն անշուշտ արհամարհելի չեն եւ մեզ կը մղեն լուրջ խորհրդածութեան:

Բայց այս խոշոր ալիքներուն տակը, լռութեան մէջ, փռուած է ամբողջ Թուրք ազգի զանգուածը եւ այդ ազգի առօրեայ համայնական կեանքը: Մենք Հայերս, որ ամէնէն շատ շահագրգռուած ենք այս երկրի բախտովը, (շաղկապուած մեր բախտին), պէտք է մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք այդ երկրի ներքին կեանքին վրայ, անոր ֆիզիքական գոյութեան վրայ. որովհետեւ, վերջին հաշուով, ազգերու մրցումը կենսունակութեան արմատին շուրջը պիտի դառնայ: Մնացած երեւոյթները օժանդակ ազդակներ են, երբեմն շատ զօրաւոր:

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւին մէջ կը հրատարակենք ամփոփ տեսութիւն մը Մերձաւոր Ասիոյ տնտեսական պատմութեան մասին, հիմնուած յոյն հեղինակ Քոստոփուլոյի ուշագրաւ գիրքին վրայ:

Քոստոփուլօ կը գրէ. — «Թուրքիա գոցելով համաշխարհային առեւտրական ճամբաները, կը վտանգէ իր անկախութիւնը, ճիշդ ինչպէս մէկը որ կը փորձէ գոցել փեթակին բերանը: Թուրքիան չի կրնար անկախութիւն շինել՝ կռթնելով Ռուսիոյ, թրքացնելով երկիրը, եւ թշնամաբար փակելով իր դուռները: Թուրքիան վստահ է զինուորական ուժին վրայ, յանձնապաստան կեցուածքով մը՝ ինքզինքը պահապան կը կարծէ Ասիոյ դուռներուն»:

Ուշագրաւը գոցուած փեթակին պատկերն է: Թուրքիան գոցելով իր դուռները՝ արտաքին աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ արդ խնդիրներով: Մենք մէկ կողմ կը թողունք այն հարցը թէ Թուրքիա այդպիսով պիտի կրնա՞յ պահել իր անկախութիւնը, կամ միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ պիտի տկարանա՞յ, թէ ուժեղնայ: Մեզի հետաքրքրողը գոցուած փեթակին ներսն է:

Գոցուած փեթակին մէջ մեղուները կը մեռնին... Ու այդ է որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ: Ու այդ երեւոյթն է որ որդի պէս կը կրծէ Թուրք ցեղին կուրծքը, Թուրք ազգին եւ պետութեան արտաքին փայլը նսեմացնելով: Թուրքիոյ արտաքին յաղթանակներուն կ'ընկերանայ ներքին ողբերգութիւնը, ու այդ ողբերգութեան ճիչերը մենք երբեմն միայն կը տեսնենք Թուրք մամուլին մէջ:

Մեր ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք գրուած մը՝ առնուած «Վագըթ» թրքական թերթէն: Ճամբորդ թղթակիցը կը գրէ. — Չորս օր մնացի Կեսարիա, որ Միջին Անատոլուի ամէնէն [illegible] ու վաճառաշահ քաղաքը կը համարուի եղեր: Այսօր, այլեւս, հին Կեսարիան չէ մնացած: Վաստակ ու գործ չկայ: Վաճառականութեան քաղաք մը ըլլալէ դադրած՝ կիսամայրի բան մը եղած է: Շատեր, կորսուած շահերը փնտռելու համար ուրիշ քաղաքներ մեկնած են: «Ուր հաց, հոն հայրենիք»ի պարագան է: Մարդ ոչ թէ ծնած տեղը, այլ կշտացած տեղը կը նախընտրէ, կ'ըսէ ժողովուրդը: Արդէն 8–10 տարիէ ի վեր, ամբողջ երկրին մէջ այդ է վիճակը: Ուր որ կ'երթամ, որու որ կը հանդիպիմ, կը հարցնեմ, — «Ո՛ր տեղացի ես»: Ու չսպասած տեղիս անունը կուտայ: Անգործութիւնն ու թշուառութիւնը թռչունի ճագերուն նման ցրուեց բոլորը: Տեսնենք, ե՞րբ պիտի դադրի այս աւերող հովը: Պիտի դադրի՞ կ'ըսէք...»:

Ահա ակնարկ մը գոցուած փեթակէն ներսը: Ու երեւակայելի է որ գրելու ազատութենէն զրկուած Թուրք մամուլն է որ այս տողերը կը գրէ: Մեր խօսքէն աւելի պերճախօս է «Վագըթ»ի եղելութիւնը: Պատկերը լրացնենք.

— «Հոս ալ մուրացիկներ կան: Բազմաթիւ մուրացիկներ ամբողջ երկիրը ոտքի տակ կ'առնեն, ու ատով կ'ապրին: Իր հողին ու բնավայրին կապուած չէ ժողովուրդը առաջուան պէս: Յոյս ալ չունին թէ կ'անցնի այս վիճակը: «Սիւնը անգամ մը խախտեցաւ» կ'ըսեն շատեր: Նախապաշարո՞ւմ թէ՝ իրատեսութիւն...»:

Թուրքիան ֆիզիքապէս կը ծիւրի: Ան մէկ օրուան մէջ չի մեռնիր, բայց ամէնօրեայ մահն է որ կ'ապրի: «Սիւնը անգամ մը խախտած» է, ու ցեղը անօթի թռչուններուն պէս՝ կորսնցուցած է հայրենիքի գաղափարը, կտոր մը հացի համար:

Այս երեւոյթն անշուշտ շնդալից աղէտի մը պէս չի ներկայանար ոչ Եւրոպային, ոչ մեզ եւ ոչ ալ Թուրք պետութեան: Բայց կործանիչ ալիքներն այդ խաղաղ ջուրերուն մէջն է որ կը գալարին:

Մեր ճանչցած Թուրքիան զօրաւոր է եւ յաղթական: Իսկ մեր անտեսուած Թուրքիան կը մաշի: Որդը ներսէն կը կրծէ: Գոցուած փեթակը կայ ու կը մնայ: Բայց մեղուները կը մեռնին: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՊԻՏԻ ԾԱԽԷԻՆ, ԻՆՉՈ՞Ւ ՇԻՆԵԼ ՏՈՒԻՆ

— :-: —

Յաւալի լուր մը կը տրուի Մարսէյլէն: Սէն Լուի, Սէնթ Անթուանի եւ Սէնթ Մարկրիթի մէջ, հայկ. երեք մատուռներ աճուրդի հանուած են 50–60 հազարի պարտքի մը երեսէն:

Գլխաւոր պատասխանատու ցոյց կը տրուի առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոսը:

Աւելորդ է անգամ մը եւս ծանրանալ ծանր ու դժնդակ զոհողութեան վրայ, որ նման պարագաներու մէջ կը պարտադրուի ժողովուրդին: Քարէն հաց կը հանեն եւ իրենց բերնէն կտրելով, իրենց սրտին մօտիկ հաստատութիւն մը կը հիմնեն, թելադրուած հանրային հաւաքական կեանք ստեղծելու բաղձանքէն եւ խանդավառուած շռնդալից խոստումներէ:

Գիտենք նոր տուն – տեղ ըլլալու դժուարութիւնները երկրի մը մէջ՝ ուրուն օրէնքները նորութիւն են մեզ համար: Ու չենք ուզեր հիմակուց իսկ պատասխանատուներ մատնանշել:

Սակայն անհրաժեշտ է որ Մարսէյլի առաջնորդը որ գիտցած է զեկոյցներով ողողել հրապարակը՝ *կատարելիքներու* մասին, նշմարտութիւնն ալ յայտնէ հրապարակով՝ *կատարուածին* մասին:

Մ. Ե.

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ՀՈՒՎԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թոքիոյի պաշտօնական շրջանակները կը նկատեն թէ Հուվըրի առաջարկները այնքան տրակոնական բնոյթ կը կրեն, որ դժուար թէ ընդունուին Ճափոնի կողմէ: Թէեւ Հուվըրի ծրագիրը տակաւին մանրամասնօրէն չէ քննուած, կը թուի թէ Ճափոն պիտի սպասէ որ ուրիշ պետութիւններ նախ յայտնեն իրենց տրամադրութիւնները այդ մասին: Սակայն արդէն կը նշմարուի թէ Ճափոնի ընթացքը կախում պիտի ունենայ Խորհրդային Ռուսիոյ ընթացքէն:

Ճափոն սպառազինութեանց նուազումը կը նախատեսէ՝ նկատի ունենալով Մանչուրիոյ մէջ իր շահերը եւ երկրին ապահովութիւնը, մինչ Եւրոպան յուզող պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը այնքան ալ չի շահագրգռեր զայն:

Եթէ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի նաւային ուժերը հաւասար ըլլային, Ճափոն հաւանաբար պիտի ընդունէր նաւային ուժերու մէկ երրորդ համեմատութեամբ նուազումը:

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ֆրանսայի դատական նախարարը Ծերակոյտի դիւանին յանձնեց ամուսնացեալ կիներու իրաւունքներուն եւ ամուսնական օրէնսդրութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը: Այս օրինագծով կ'առաջարկէ կարեւոր փոփոխութիւններ: Ներածութեան մէջ նախարարը կ'ըսէ. — Օրինագիծը կ'առաջադրէ վերջ դնել ամուսնին իրաւազօրութեան եւ ամուսնացեալ կնոջ տալ իր ընդունակութեանց կատարեալ կիրարկման իրաւունք: Կինը այլեւս պէտք չպիտի ունենայ իր ամուսինին կամ դատարանին յատուկ արտօնութեան: Ասկից յետոյ, առանց յատուկ պայմանագրութեան ամուսնացողներէն իւրաքանչիւրը, պիտի կրնայ ուզած կերպով տրամադրել իր սեփական ինչքն ու հարստութիւնը:

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ

Ֆրանսական Ծերակոյտը զբաղեցաւ կիներու քուէարկութեան իրաւունքի հարցով: Օրինագծին հեղինակը Լուի Մարթէն որ բաւական ուժեղ համախոհներ ունի, պաշտպանեց իր տեսակէտը՝ առաջարկելով միասեռեան քրուէարկութիւնը փոխարինել ընդհանուր ամբողջական քուէարկութեամբ:

Նիւթին շուրջ վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Անգլեւֆրանսական համաձայնութիւններ

Ֆրանգեւգերման տեսակցութիւններ

Հուվըրի զինաթափութեան ծրագիրը՝ իր անդրադարձումներն ունեցաւ Լօզանի մէջ: Ոմանք կը յամառին պնդել թէ Ամերիկա կը շարունակէ սակարկել — առանց զինաթափութեան՝ չկայ պարտքերու ջնջում — ինչպէս ըսուեր էր Մորժի տեսակցութեան ընթացքին:

Պատուիրակութիւններէն ոմանք ալ կը քննադատեն Հուվըրի այս կերպ միջամտութիւնը զոր կը նկատեն անպատեհ, այն պատճառով որ արդէն, համաձայնութիւն մը գոյացած էր աշխատանքի եղանակին եւ որոշ սկզբունքներու շուրջ:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութիւնները, որոնց պետերը կը շարունակէին տեսակցութիւնները պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին շուրջ, կրցած են համաձայնութիւն գոյացնել չորս կէտերու վրայ.

1) Ներկայ ժողովը պէտք է վերջնական լուծման մը յանգի հատուցումներու հարցին մասին:

2) Այս լուծումը սերտօրէն կապուած է տիեզերական տագնապին:

3) Գերմանիա ոչինչ պիտի վճարէ ներկայ տագնապի ընթացքին:

4) Եթէ մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ, Գերմանիա վճարումներ կատարէ, դրամական փոխադրութիւնները ոչ մէկ կերպով խախտելու չեն ընդհանրապէս ամբողջ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Գերմանիոյ տնտեսութիւնը:

Համաձայնութեան այս կէտերը եթէ պաշտօնապէս հաստատուին, Գերմանիա վճարումներու ծանրութենէն ազատած կ'ըլլայ տնտեսական տագնապի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին: Իր ամբողջ կէտերով համաձայնութիւնը ի նպաստ Գերմանիոյ է: Ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընէ Ֆոն Փափէն որ ջնջում կը պահանջէր՝ իր եօթը կէտերու հիման վրայ: Ֆրանսայի վարչապետը այս մասին տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ գերման վարչապետին հետ, որմէ վերջ, երկու երկիրներու պատուիրակութիւնները՝ յարաբերութեան պիտի մտնեն իրարու հետ:

Ֆրանսայի վարչապետին համամտութիւնը այս կէտերուն, զանազան մեկնութեանց տեղի կուտայ Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Աջերը՝ այս համաձայնութիւնը կը նկատեն արդէն դէպ ի հատուցումներու վերջնական ջնջում՝ մեծ քայլ մը ֆրանսական կառավարութեան կողմէ:

Հուվըրի առաջարկին յետոյ

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները կը հաւաստեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը երբեք չպիտի ընդունի «ապահովութեան դաշինքը» զոր ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկեց Ժընեւի մէջ: Ամէն պարագայի մէջ՝ Միացեալ – Նահանգները չպիտի մասնակցին նման համաձայնութեան մը:

Ամերիկայի կառավարութիւնը ամէնէն աւելի կը հետաքրքրուի գիտնալու թէ ի՞նչ բախտ պիտի վիճակի Հուվըրի ծրագրին, որ կ'առաջարկէ մէկ երրորդ չափով նուազեցնել աշխարհի սպառազինումները:

Ամերիկայի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կը կարծէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը սկսած է աւելի նպաստաւոր կերպով նայիլ ամերիկեան զինաթափութեան ծրագրին:

Հուվըր գոհ է իր ծրագրին առաջին առթիւ եւրոպական պետութեանց կողմէ գտած ընդունելութենէն:

Ամերիկայի նախարարներու մեծ մասը կը մտածէ թէ Հուվըրի ծրագիրը շատ աւելի քաղաքական ապահովութիւն կ'երաշխաւորէ Ֆրանսայի, քան թէ ցարդ Ժընեւի մէջ ներկայացուած որ եւ է ծրագիր եւ կը շեշտեն թէ Հուվըր՝ ամէնէն աւելի Ֆրանսայի վրայ մտածած է իր ծրագրին մշակման պահուն, առաջարկելով ջնջել չարժուն ծանր հրետանին եւ յարձակողական հրասայլերը, բայց պահելով ամրոցներու յատուկ մեծ թնդանօթները:

Իսկ Ամերիկայի զինուորական շրջանակները կը կարծեն թէ չարժուն մեծ հրետանիի ջնջումով, որ եւ է պետութեան համար անհնար կը դառնայ նուաճել ֆրանսական սահմանները: Իսկ քաղաքական պաշտօնական շրջանակները կը պնդեն թէ Հուվըրի ծրագիրը մէկ անգամէն մերժուելու կամ մէկ անգամէն ընդունուելու համար չէ որ առաջարկուած է: Այլ բաց դուռ կը ձգէ յետագայ բանակցութեանց եւ վիճաբանութեանց եւ մինչեւ իսկ կրնայ ենթարկուիլ սեղմումներու կամ ընդլայնումներու:

⁂ *Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն վերադարձաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ – վարչապետին Պոլտուինի հետ եւ անոր տեղեկութիւններ տուաւ բանակցութեանց եւ աշխատանքներու մասին:*

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներու կարծիքն այն է թէ Հուվըրի ծրագիրը կուգայ նոր բարդութիւններ ստեղծել, երբ բանակցութիւններն արդէն բաւական յառաջացած էին:

⁂ *Անգլիոյ, Միացեալ – Նահանգներու եւ Ֆրանսայի պատուիրակները միասին տեսակցութիւն մը ունեցան Զինաթափութեան ժողովի նախագահին՝ Հէնտըրսընի հետ, անոր տեղեկացնելու համար՝ իրենց միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը:*

⁂ *Պ. Էրիօ վերադարձաւ Փարիզ, ուր հաւանաբար նախարարաց խորհուրդ պիտի գումարէ: Վերադարձած է նաեւ Պ. Փօլ Պոնքուր՝ պատերազմական նախարարը:*

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԿՌԻՒՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

Պերլինի Մօապիթ թաղին մէկ քանի փողոցներուն մէջ, համայնավարները փորձեցին պատնէշներ կանգնել: Այդ թաղին մէջ ամէն օր կռիւները անպակաս են հակառակորդ տարրերու միջեւ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց արագօրէն եւ փողոցներէն հեռացուց համայնավարները, որոնցմէ շատերը տուներուն մէջ ապաստանեցան: Ոստիկանները խուզարկութիւն կատարեցին՝ փախստականները երեւան հանելու համար:

Ամէն գիշեր այդ թաղին մէջ աջ թէ ձախ ծայրայեղ տարրերը կանոնաւոր կռիւ կը մղեն իրարու դէմ. բայց երբ ոստիկանութիւնը միջամտէ, զէնքերը կը դարձնեն անոր դէմ: Փողոցները լուսաւորող ելեկտրական լապտերները կոտրտած են: Սալայատակը քանդուած է, որպէս զի ոստիկանութեան ինքնաշարժները չկարենան յառաջանալ կռուի թաղը:

Ոստիկանութիւնը մէկ կողմէ կը ձերբակալէ, միւս կողմէ կը ստիպուի ազատ թողուլ բազմաթիւ անձեր, որովհետեւ անոնք կը յաջողին արդարանալ զանազան պատրուակներով:

Պերլինի ոստիկանութեան տնօրէնը որոշեց մեծ ուժեր ղրկել՝ այն թաղերը ուր հիթլերեաններն ու համայնավարները տեղի կուտան խռովութիւններու:

Լիխթէնպէրկ թաղին մէջ, ոստիկանական ջոկատ մը յարձակում կրեց համայնավարներէն: Ցուցարար մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն: Երէկ, մէկ գիշերուան մէջ 80ի չափ անձեր ձերբակալուեցան:

Ծանր խռովութիւններ պատահած են Պրեսլաւի մէջ, ուր հիթլերեանները փրոփականտի արշաւ մը կազմակերպած էին: Համայնավարներու յարձակման ենթարկուելով, հիթլերեանները հրազէն գործածեցին: Երկու կողմէն ալ վիրաւորներ կան: Ոստիկանութիւնը որ համայնավարներու կողմէ գրաւուած թաղ մը մտած էր, քարկոծուեցաւ անոնց կողմէ: Եօթ հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան:

Նման խռովութիւններ ու կռիւներ պատահեցան նաեւ Գերմանիոյ ուրիշ վայրերուն մէջ ալ:

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՏԱՆՑԻԿԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

Տանցիկի կեդրոնական կայարանին մէջ ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Խումբի մը մէջէն ուր կը նշմարուէին բազմաթիւ հիթլերեաններ՝ իրենց համազգեստներով, երեք ձեռք հրազէն պարպուեցաւ ճեպընթացի մը մէկ կառքին վրայ: Այդ կառքին մէջ կը գտնուէին լեհ պատերազմական նաւատորմին պատկանող վեց նաւազներ:

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իտալական «Արթիյեօ» նաւը յաջողեցաւ պատերազմի ատեն ընկղմած «Էժիփթ» շոգենաւուն խցիկներէն հանել 20 միլիոն ոսկի:

Այս հարստութեան 52,50 առ 100ը պիտի երթայ իտալական այն ընկերութեան, որուն կը պատկանի «Արթիյեօ» շոգենաւը:

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՅՍՐԸ ԵՒ ՀԻԹԼԵՐ

— :-: —

Պերլինէն տրուած լուրի մը համաձայն, Հիթլերի կողմէ ղրկուած մէկ քանի անձեր տեսակցութիւն մը ունեցած են Գերմանիոյ նախկին կայսեր հետ, անոր տեղեկացնելու համար հիթլերեան ղեկավարներու կարծիքը՝ Հոհէնցոլերններու վերադարձի մասին:

Այս լուրը տուողն է գերման համայնավար պաշտօնաթերթը որ կը յայտնէ թէ Հիթլերի պատուիրակները յայտնած են թէ իրենք որ եւ է ընդդիմութիւն չունին գերման կայսեր վերադարձին շուրջ:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ

1.— ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Խոստացեր էինք ներկայացնել նաեւ Սթավրօ Քոսթոփուլոյի գիրքը (*), այն չափով որ կը համապատասխանէ մեր այս յօդուածաշարքին։

Այս գիրքը յստակ ակնարկ մըն է, որ կը նետուի Մերձաւոր Ասիոյ տնտեսական պատմութեան վրայ։

Ըստ Քոսթոփուլոյի, սխալ է բացատրել թէ Թուրքերուն ներկայութիւնն է միակ պատճառը, որ Ասիոյ դէմ զէնք բարձրացուցած է Եւրոպա։ Սխալ է բացատրութիւնը նաեւ Ալպէր Սորէլի, որ կ'ըսէ թէ «քանի Թուրքերը ոտք դրած են Եւրոպայի մէջ, գոյութիւն ունի արեւելեան հարց մը»։ Թերեւս ճիշդ է, որ այս սխալ տեսակէտէն մղուած, Թուրքիա կը սնուցանէ թշնամութիւն մը ընդդէմ Եւրոպայի։ Այդ սխալ տեսակէտները հիմա անընդունելի դարձած են, որովհետեւ Թուրքերը հեռացուած են Եւրոպայէն, Թուրքերուն ազդեցութիւնը սահմանափակուած է Մերձաւոր Ասիոյ վրայ, բայց չեն քանդուած թշնամական դիրքերը։ Այսօր ալ տակաւին Եւրոպա թշնամի է Թուրքիոյ եւ Թուրքիա թշնամի է Եւրոպայի։

Հի՞ն է ծագումն այս հարցին։

Ինչ որ տեղի կ'ունենար, «ի սկզբանէ», հին թշնամի կայսրութեանց միջեւ, որքա՜ն նման է սրդի հակառակորդներու պայքարին։ Եգիպտոսի փարաւոնները կը պատերազմէին Բաբելոնի թագաւորներուն հետ՝ տիրանալու համար Սինայի լերան պղինձի հանքերուն, Լիբանանի մայրիներուն, Եւրոպայի ճամբաներուն։

Եգիպտոսի եւ Ասորեստանի շիջումէն յետոյ կը սկսի փիւնիկեան դարը։ Փիւնիկեցիները, իրենց կոնակը տուած արամեան ցեղերուն, — որոնք պատուար կը կանգնէին Ասիոյ խորերէն հասնող արշաւանքներուն դէմ կամ միջնորդ կը հանդիսանային ցամաքային առեւտուրին, — տնտեսապէս տէր ու տիրական դարձած էին Միջերկրականի։

Շնորհիւ առեւտրական այս յարաբերութիւններուն, տնտեսական եռանդագին կեանք մը ստեղծուեցաւ յունական կղզիներուն մէջ։ Եւ առաջին կուիներէն յետոյ, որոնք տեղի կ'ունենային Փոքր Ասիոյ ծովեզերքներուն վրայ, կը սկսի թափանցումի գործողութիւն մը,— փոքրիկ գաղութներ կը կազմուին Եգէական կապոյտ ծովուն ասիական քղանցքին վրայ։ Տնտեսական այս գաղութները ապագային մեծ դեր խաղացին պատմութեան մէջ։ Ահա Տրովադայի պատերազմը,— տնտեսական պայքարի գեղեցիկ օրինակ մըն է ան, որ նոյն ատեն կը յիշեցնէ վերջին կուիները Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ։ Տրովադացիները, ծովային առեւտրական գեղեցիկ տիրապետութիւն մը կազմած, իրենց ազդեցութեան տակ առած էին վաճառականութիւնը Եգէական ծովուն վրայ, եւ, աշխարհագրական դիրքով ուհարեւան դաշնակից ժողովուրդներու նպաստով Նեղուցները դարձուցած էին տնտեսական աշխարհակալութեան զէնք մը, որ կը խոցէր մասնաւորապէս Աքէացիները։ Ահա թէ ինչո՛ւ Ակամեմնոն, յանուն իր ժողովուրդին, որ կ'ապրէր Նեղուցէն մինչեւ Հելլեսպոնտոս առեւտրական ակօսներուն բարիքով, բայց յանկարծ կը նեղուէր Նեղուցներուն փակումով, զէնք կը բարձրացնէ Պրիամի քաղաքին դէմ։ Քաղաքին անկումէն յետոյ, Հելլէնները թափանցեցին Ասիոյ ներսերը, դիրք բռնելով տնտեսական աղբիւրներու եզերքը, ճիշդ ինչպէս «գորտերը ճահիճի մը շուրջը» (Պղատոն)։

Տնտեսական նոյն պատճառներով կը բացատրուի Հռոմայեցիներու թափանցումը Կիլիկիոյ դուռներէն ներս, մինչեւ հայկական բարձրաւանդակը։ Խաչակիրներու արշաւանքը մինչեւ Պաղեստին։ Ճենովացիներու եւ Վենետիկցիներու առանձնաշնորհները հին Բիւզանդիոնէն ներս, — Կալաթայի Թ.— ԺԳ. դարու օտար գաղութին առանձնաշնորհները աւելի ծանր էին քան քափիթիւլասիոնները սուլթաններու օրով։

Ի՞նչ կը նշանակեն այս ամէնը։

Եւրոպայի տնտեսական կեանքը չի կրնար երբեք զարգանալ ինքն իր մէջ։ Կենսական կարեւորութիւն ունի հաղորդակցութիւնը Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Ասիոյ միջեւ։ Պէտք է, որ Եւրոպա իր շօշափուկները մխէ Միջերկրականի արեւելեան լիճէն, ինչպէս Եգէականի եզերքներէն դէպի ներսերը ասիական ցամաքամասին։

Պատմութիւնը երեք ճամբայ ցոյց տուաւ այդ հաղորդակցութեան համար։

Առաջին ճամբան, այնքան հին, որ Հելլէններն իսկ ծանօթ էին, կը կոչուի ճանապարհ դէպի մեծ Թագաւորը։ Այս ճամբան կը մեկնի Պարսից ծոցէն, կ'անցնի Միջագետքէն, Սուրիոյ հիւսիսէն, ու կը վերջանայ Կիլիկեան նաւահանգիստի մը մէջ կամ, անցնելով Կիլիկիոյ դուռներէն, կը շարունակուի Փոքր Ասիոյ մէջէն դէպի Եգէական։ Դասական ճամբան է աս, պարսիկ աշխարհակալներու ուղին, որ կը համապատասխանէ Պաղտատի երկաթուղիին։

Երկրորդ ճամբան, նոյնքան հին, Արաբիոյ եւ Պաղեստինի հարստութեան աղբիւրը, Կարմիր ծովն էր։

Երրորդ ճամբան, որ մեծ կարեւորութիւն ստացաւ՝ երբ հռոմէական կայսրութիւնը Բիւզանդիոն մը ստեղծեց, ճամբան էր յոյն արգոնաւորդներուն։ Այդ ճամբան կ'անցնէր Կասպից ծովէն Պոնտոսեան ծով, եւ անուանի էր Տրապիզոնի իր նաւահանգիստով։

Այնքան ատեն, որ այս երեք ճամբաները գտնուած են Եւրոպայի ձեռքը, բարգաւաճած է արեւմուտքի տնտեսական կեանքը։ Ընդհակառակն, երբ ասիական ուժերը փակած են այդ ճամբաները, պայթած է կռիւը անխուսափելի։ Ահա թէ ինչո՛ւ, հինգ դար առաջ Սուլթան Սիւլէյմանէն, որ կարեւոր առանձնաշնորհներ տուաւ Ֆրանսուա Ա. թագաւորին, Բիւզանդիոնի Ալէքսիս Ա. կայսրն ալ տնտեսական մեծ առանձնաշնորհներ կուտար Վենետիկցիներուն։

Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան նկատի չառներ պատմութիւնը։ Եւ խիստ կը փակէ Ասիոյ դռները Եւրոպայի առջեւ։ Տեսակ մը վրէժխնդրութիւն կայ այս մեկուսացման մէջ, տեսակ մը թշնամութիւն արեւմուտքի դէմ։ Սակայն, կը գրէ Քոսթոփուլօ, ճշդուած է այդ երկրին ճակատագիրը հինէն ի վեր, — ամէն անգամ որ արեւմուտքի գաղթային եւ առեւտրական հոսանքին առջեւ փակուած են ճամբաները, հելլենական փաղանգները, հռոմէական լեգէոնները, արեւմտեան խաչակիրները եկած են բռնի բանալու գանոնք։

Եթէ եղաւ շրջան մը, որ անցաւ խաղաղութեամբ, տնտեսական բարգաւաճումով, Pax Romanaի շրջանն էր այդ, հռոմէական տիրապետութեան օրօք, երբ Փոքր Ասիոյ ամբողջ թերակղզին, այսինքն մինչեւ հիւսիսային Հայաստան ազատ հոսանք չակուած էին առեւտուրի եւ վաճառականութեան ճամբաները։ Ահա թէ ինչու Թուրքիա, գոցելով համաշխարհային առեւտրական ճամբաները, կը վտանգէ իր անկախութիւնը, ճիշդ ինչպէս մէկը որ կը փորձէ գոցել փեթակին բերանը։ Թուրքիա չէ կրնար անկախութիւն շինել՝ կրթնելով Ռուսիոյ, թրքացնելով երկիրը (վտարում Հայերու եւ Յոյներու), եւ թշնամաբար փակելով իր դուռները։ Թուրքիա ոչ միայն ջնջեց «քափիթիւլասիոն»ները, խզեց իր կապը Եւրոպայի հետ, այլ եւ, վստահ իր զինուորական ուժին վրայ, յանձնապաստան կեցուածքով մը՝ ինքզինքը պահապան կը կարծէ Ասիոյ դուռներուն։

Սակայն, մինչ Եւրոպա կ'օգտագործէ Միջերկրականի արեւելեան լիճը, Թուրքիա կը տագնապի տնտեսական անձկութեան մը մէջ։ Տնտեսական այդ անձկութիւնը կրնայ դուռ բանալ դէռ քաղաքական տագնապի։

Ու թերեւս պատերազմը գայ լուծել այս կացութիւնը, պատերազմը իբրեւ հաստուցումը տնտեսական եւ քաղաքական օրէնքներուն, զորս անտեսեցին Թուրքիոյ նոր վարիչները։ Վերջապէս պատերազմն է որ պիտի վճռէ թէ ի՛նչքան սխալ էր կամ ճիշդ, Թուրքիոյ համար, դիրք բռնել Եւրոպայի դէմ։

Այժմ պիտի ներկայացնեմ այն միւս երկիրները, որոնք դիրք բռնած են Եւրոպայի դէմ՝ զանազան պահանջներ բանաձեւած, — այդ ներկայացումը եւս կը նպաստէ Թուրքիոյ դիրքին անգամ մը եւս քննութեան։

ԱԶԱՏԱՆԻ

(*) Costopoulo, — L'EMPIRE DE L'ORIENT, aspects économiques et sociaux de la question d'Orient.

ՆԻՍՏ

— :-: —

Ի՜նչ յատկանիշեր չեն տար մեր ողորմելի դարուն։ Քանի մը շունչ պէտք պիտի ըլլարդանոնք թուարկելու համար։ Թող հանդուրժէ ուրեմն որ հատ մըն ալ տրուի։ Նիստերու դարն է մեր ցաւագին դարը։

Արդարեւ նիստ, նիստ։ Ամենուրեք եւ ամէն ատեն։ Բայց միթէ՞ բաւած չէն իմաստուն մարդիկ թէ գաղափարներու բախումէն կը ցայտէ ճշմարտութիւնը։ Արդեօ՞ք։ Ներկայ ըլլանք նիստի մը։

Բայց մի՛ սարսափիք։ Երեսփոխանական նիստի մը չէ որ կը հրաւիրուիք։ Թողունք որ անոնք, ժողովրդային զանգուածներու արժանաւոր ընտրեալները, մտաւորակա՛ն ներկայացուցիչները բղքտուին, միշտ յանուն եւ ի շահ երկրին։ Հայհոյելու, աթոռ նետելու եւ տարճանակ պարպելու համար, կարծես, իրաւագիտական փաքիւլթէներ աւարտած ըլլային։

Ժընեւի Զինաթափման նիստին չէ որ կ'առաջնորդուիք։ Ցիսուն պետութեանց խանդավառ, սրտապնդիչ եւ լաւատես ճառերէն յետոյ, սպասենք որ պատերազմի պատուական մասնագէտները յառաջ տանին իրենց տաժանագին աշխատանքը ու, օրին մէկը, մեզի ուսուցանեն թէ այսինչ զէնքերը կ'արտօնուին եւ այնինչները՝ ոչ։

Ոչ ալ Լօզանի Բարենորոգմանց նիստին է որ կը կանչուիք։ Ճիշդ է թէ աշխարհի բոլոր անկիւններէն մարդկային աչքերը սեւեռուն այդ նիստին կը նային եւ դուք փորձուէիք գուցէ ձեր ականջներով խակ հետեւիլ հոն կատարուած աշխատանքներուն։ Բա՛րդ ու խրթի՜ն աշխատանք։ Լաւ է որ հեռուէն դիտենք։ Զեզմէ շատեր կը փափաքին ապահովաբար որ վարչապետները ի վերջոյ Լեմանի ջուրերուն մէջ թաթխեն իրենց ձեռքի սրբիչները եւ ջնջեն պատերազմէն ժառանգ մնացած խելացնոր գումարները։

Ընդհանուր թէ մասնաւոր, համրային թէ մասնակի, մարդոց նիստերը գրեթէ նոյն ձեւով կ'ընթանան, ընդունելով անշուշտ որ կիրքի եւ ազմուկի աստիճանական տարբերութիւն մը գոյութիւն ունի։ Ընտրենք ուրեմն ամէնէն խաղաղիկներէն վայր մը։

Ահաւասիկ փոքրիկ սենեակ մը։ Մտէք։ Ինչո՞ւ կը վարանիք։ Օդը հեղձուցիչ չէ հոն։ Ու մի՛ կարծէք թէ պիտի քրտնիք... Պատուհանը լա՛յն բաց է։ Ժողովականները խելօք են եւ բարեկիրթ։ Դիտենք եւ ունկնդրենք։ Զննագատենք։ Տպաւորութիւնները դասաւորենք պարզապէս այնպէս ինչպէս որ կ'իյնան մեր զգայարանքներուն վրայ։

Հարցը կը դրուի սեղանին վրայ։ Նախագահը զայն կը ներմուծէ քանի մը բառով։ Լուրջ են դէմքերը։ Հանդիսաւոր լռութիւն մը։ Ամէն մէկուն ընչասութիւնը կը լսուի։ Քարտուղարը մատիտի արագ հարուածներով անաստններ կը գծագրէ տետրակարութեան թուղթին չորս անկիւնները։ Մին ատաստաղը կը դիտէ։ Ուրիշ մը ծօծանակին մեծ ալաքին ստուոմները կը համրէ հրճուանքով։

Ու այսպէս պահ մը, բառերը կ'ուշանան։ Ի վերջոյ սակայն, նախայարձակ մը լռութիւնը կը խզէ նազանքով։ Հանդարտօրէն եւ բառերու անվերջանալի շարքով մը իր կարծիքը կը յայտնէ։ Ա՛լ կը սկսին ճառերը ու յաջորդաբար, մերթ ընդմիջաբար, գիրար կը հրմշտկեն։

Կ'երեւակայէք շոգեկառք մը որուն սկզբնական դանդաղ ընթացքին հետաւսպառ վազքն է որ կը հետեւի։ Կամ գետ մը՝ որ հարթ դաշտավայրին վրայ յուշիկ–յուշիկ սողալէն յետոյ, զառիվայրին ի վար գլխահարի պէս կը փախի։ Եւ կամ կրակը՝ որ երբե՛ք մէկէն չի բռնկիր։

Շտկուած են մէջքերը։ Ու լարուած են ջիղերը։ Հռետորակա՛ն մարդանքի նստած են ամէնքն ալ գրեթէ։ Ու մոռցուած է հարցը որ լուծումի կը սպասէ։ Ամէն ոք իր կարծիքին կառչած է։ Եւ զայն պաշտպանելու համար կը ճգնի պարպել մտաւորական բովանդակ շտեմարանը, ինչպէս պարտուած բանակ մը որ մինչեւ վերջին փամփուշտը կը կռուի։

Անգամ մը որ մեր կարծիքը շինենք. ա՛լ գայն չենք լքեր, ինչպէս մայր մը իր միսին եւ արիւնին հարազատ պտուղը։ Զենք տեղի տար ոչ թէ որովհետեւ կը կարծենք թէ մեր կարծիքն է ճիշդը, այլ որովհետեւ մերն է ան։ Ու ատով կը յաւակնինք ապացոյցը տալ անխախ անհատականութեան մը, որ չի գիտեր խոնարհիլ, ծռիլ, ենթարկուիլ։

Ու վա՜յ անոր որ հրաժեշտ կուտայ իր կարծիքին՝ խօսակցին փաստարկութենէն յաղթուած։ «Աննկարագիր» մըն է ան։ «Սկզբունք»ի տէր չէ։ «Փոփոխամիտ»ը ճակտին կը փակցնեն, երգելու համար անոր ամօթալի՜ նահանջը, պարտութիւնը։ Կը թուի թէ ընդմիշտ «անպատճա՛ռ իմ փայտս» աղաղակելը պիտի նախընտրէին անոնք, իբրեւ եղբայրակցութիւն կարծիքներու յա՛րդ, շա՜տ փոխանակութեան։

Պէտք է որ խաղաքանչիւր իր պատեանին մէջ կծկտած՝ ղուրս չելլէ անկէ։ Զրլլա՜յ թէ արժանապատուութիւն բռնաբը գօհուի։ Ու ձայները բարձրէն ելլեն. ըլլան չեշտակի եւ տիրական։ Բայց ուժը ե՞րբ է համոզեր մեզ։

Մէկզի թողուած են ուղեղները։ Կիրքով, ջիղով կը խօսին։ Բայց կիրքը խաւար կը սփռէ. խրոզութիւնները կը մթագնէ։ Մշուշ կ'իջնէ միտքերուն։

Ու ամէն ոք կը գոչէ. ա՜յս թող ըլլայ լուծումը, այդ թող չըլլայ. սխալ է։

Եւ կը հասնին հոն ուրկէ մեկնեցան կը զարմանա՞ք։ Բայց չէ՞ որ երկիրը կլոր է, ինչպէս Նարինջը որուն վրայ մրջիւնը միշտ նոյն կէտին կը դառնայ։

ԺՐՆԵՒ ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

— :-: —

Պատերազմի տարիներուն էր. 1916ի՞ն թէ 17ին, լաւ չեմ յիշեր։ Պոլսոյ թղթատարական վարչութեան ծրարներու ճիւղին մէջ պաշտօնեայ էի։ Օրերէն մէկը, մեր պաշտօնակիցներէն Արմենակ Տօւխանեան հետը երիտասարդ մը բերաւ, զոր ներկայացուց. Արայ Պարթեւեանն էր։ — Այդ օրէն ի վեր, բախտին տարօրինակ մէկ բերումով, միշտ եւ ամենուրեք Պարթեւեանին հետ գտնուելու առիթը եւ հաճոյքը — ունեցած եմ։ Արդարեւ նոյն տարին (1917) Հանրային Պարտուց ակեանց չէնքին ներս մտնել յաջողեցայ, ուր քիչ ատեն վերջ մտաւ նաեւ Պարթեւեան, որ նոյն իսկ, նախապէս ինծ յանձնուած պաշտօնը կը ստանձնէր իր կարգին։ Այսպէս կ'ուզեմ լայն փակագիծ մը բանալ։

Հանրային Պարտուց վարչութիւնը, զինադադարէն անմիջապէս առաջ եւ անմիջապէս յետոյ, Պոլիս մնացած մտաւորական հայութեան մէկ մեծ մասին պատսպարանը դարձած էր։ Ամէն հոսանքի պատկանող եւ իր բաղձանքն իր տեսակին մէջ արժէք մը ներկայացնող պատկիրներու ամբողջ հոյլ մը կը գտնուէր հոն։ Ամենէն վերինէն ամէնէն վարինը իրար խառնելով յիշենք. փաստաբաններ՝ Պետրոս Հալաճեան, գիտուններ՝ Արշաւան Հովսեփեան. մանկավարժներ՝ Գէորգ Թորգոմեան, Պէկեան, Սեպոսեան. հաշուապէտներ՝ Արայ Արտաշեան, Լեւոն Տէմիրճիպաշեան, Բիւզէ Մարուքեան, Երուանդ Կարճիկեան, Հրանդ Թորոսեան, Ներսէս. խմբագիր խոհեմ փիլիսոփաներ՝ Գաբրիէլ Տէմիրճիպաշեան, Պետրոս Քիւրքճեանեան. դեռ ուրիշ ազգային դէմքեր՝ Գառնիկ Հայկեան, Տիգրան Զաւէն, Յովսէփ Ալեան, Տէվէճեան. գրչի մարդիկ՝ Ալեքսանդր Փանոսեան, Վահան Փափազեան. իսկ երիտասարդներէն՝ Վահէ Մեքէճեան, Միհրան Միրզաեան, Երուանդ Յովսէփեան (Տարօնեան), վարժապետն եւ կրկու բանաստեղծ բարեկամներս Արշաւիր Բարօնի եւ Վահրամ Սեւտանի. խմբագիր — գեղարուեստ Սարգիս Մարգարեան, եւն., եւն.։

Արայ Պարթեւեան, այսօրուան մեր երգահանը, այն ատեն դեռ նոր կը սորվէր իր արուեստին տարրական գիտելիքները։ — Կ'ուզեմ նաեւ յիշել անունը այն ազնիւ, այն վեհանձն Հայուն, ողբացեալ Միքայէլ Նալպանտեանի, որ այդ օրերուն անօրէնն էր հոն, եւ որուն ազգասիրութեանը մեծ չափ շատերը կը պարտին իրենց ձեռք բերած պաշտօնը։

Վերադառնանք Պարթեւեանին։ Վստահ եմ որ անկէ, Հանրային Պարտուց մէջ տիրող հաճելի մթնոլորտն ազդած է։ Զգոնամ ըսելու որ ընքին դիրքը, Վօռտէրի վրայ նայող ընջակայ տեսարանը հիանալի էին։ Նոյն միջոցին է որ սկսանք տակաւ մօտիկնալ իրարու, մինչեւ այն օրը ուր Պարթեւեան գլուխ հրաւիրեց անդամակցիլ արդէն կազմուած «Արուեստասէր» երկսեռ երաժշտական միութեան։ «Արուեստասէր»ը երեւոյթ մըն էր պոլսահայութեան մէջ եւ անոր կազմակերպութեամբ։

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

10.— Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՒ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Տեսանք որ թոքախտին դէմ պաշտպանութեան եւ պայքարի գործին մէջ այսօրուանը փրկելը մեր ուժերէն, նոյն իսկ պետական ուժերէ շատ վեր է։ Որովհետեւ նպաստահաւաք դրութեամբ մեր ձեռք բերելիք նիւթական միջոցները, որքան ալ կարեւոր ըլլան, հազիւ պիտի բաւեն այսօրուան հարիւրաւոր թոքախտաւորներէն (նկատի ունենալով միայն ֆրանսահայ գաղութը) քանի մը հատին կեանքը քիչ – շատ երկարաձգելու, եւ մէկ քանին ալ թերեւս փրկելու, եթէ ժամանակին կարելի ըլլայ սկսիլ դարմանումը։

Կը նշանակէ թէ այդ ուղղութեամբ տո ատուէն աղքատախնամ կամ բարեգործական աշխատանք մը կարելի պիտի ըլլայ կատարել, քիչ մը աւելի քան ինչ որ կը կատարուի ներկայիս, բայց ամէն պարագայի ոչինչ ըրած պիտի ըլլանք թոքախտին դէմ արդիւնաւորապէս պաշտպանուելու եւ պայքարելու համար։

Արդ, եթէ այս նպատակը պիտի առաջադրենք, այդ պարագային պէտք է հետապնդել վաղուանին փրկութիւնը, կանխազգուշութեամբ եւ կանխահաս դարմանումով։ Իսկ այդ ուղղութեամբ արդիւնք ստանալու, այսինքն թոքախտին դէմ իրապէս պաշտպանուելու եւ պայքարելու համար յոյս դնել այսինչ կամ այնինչ անհատին, բարերարին կամ միութեան պատահական օգնութեան վրայ, մէկ խօսքով գործել նպաստահաւաք եւ նպաստարաշխ դրութեամբ, կը նշանակէ առաջադրուած գործը կանխաւ ձախողութեան դատապարտել։

Հետեւաբար պէտք է առաջնորդուիլ բոլորովին տարբեր սկզբունքով եւ յառաջ բերել այնպիսի կազմակերպութիւն մը որ կարելի դարձնէ նիւթական կանոնաւոր ու բաւարար հասոյթներու ապահովութիւնը եւ միեւնոյն ատեն թոյլ տայ կանխել հիւանդութիւնը եւ կանխահաս կերպով գտնել ու դարմանել թոքախտի նոր պարագաները։

Թոքախտին դէմ պայքարելու եւ պաշտպանուելու համար այս երեք հիմնական պայմանները — դրամ, կանխազգուշութիւն եւ կանխահաս դարմանում — միաժամանակ կարելի է ապահովել միայն փոխադարձ օգնութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած կազմակերպութեամբ։

Քաղաքակրթեալ ժողովուրդներուն մէջ փոխադարձ օգնութեան սկզբունքը խոր արմատ ձգած է եւ այդ հիման վրայ կազմուած բազմաթիւ ու այլազան ընկերակցութիւններ թանկագին ծառայութիւն կը մատուցանեն իրենց անդամներուն՝ հիւանդութեան, անգործութեան, ծերութեան, մահուան պարագային, եւայլն։ Պետութիւնները ոչ միայն օրէնքով սահմանած են անոնց իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, եւ կը պաշտպանեն զանոնք, այլ եւ նիւթապէս կ'աջակցին անոնց որոնք պարտադրաբար կ'ենթարկուին պետական հսկողութեան։

Անշուշտ չկան Փ. Օ. ընկերակցութիւններ մասնաւորապէս թոքախտին դէմ, որովհետեւ պետութիւնները ընդառաջած են այդ չարիքին դէմ պայքարելու հոգը, եւ քիչ կամ շատ յաջողութեամբ կը վարեն այդ պայքարը։ Բայց այս պարագան չարգիլեր փոխադարձ օգնութեան սկզբունքին կիրարկումը մեր մէջ թոքախտի պարագային, եւ ներկայ տուեալ պայմաններուն մէջ լաւագոյնն է որ կրնանք ընել։

Առաջին անգամ «Բուժանք»ի մէջ (Մարտ 1927) եւ յետոյ ուրիշ առիթներով յաճախ պաշտպանած եմ այն գաղափարը, որուն իրականացումը անհրաժեշտութիւն մը եւ կարելիութիւն մը կը նկատեմ, գէթ Ֆրանսահայ գաղութին համար։

Այդ նպատակով պէտք է ուրեմն կազմել փոխադարձ օգնութեան ընկերակցութիւն մը կամ ընկերակցութիւններ որոնց անդամ կ'ընդունուին 15—50 կամ 18—45 տարեկան երկու սեռի չափահասները, այսինքն բոլոր անոնք որոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են թոքախտին, եւ հիւանդութեան պարագային ոչ միայն վարակելու վտանգը կը ներկայացնեն իրենց շրջապատին եւ մասնաւորաբար մանուկներուն համար, այլ եւ պատճառ կ'ըլլան իրենց ընտանիքին ֆիզիքական, բարոյական եւ նիւթական քայքայման։

Անդամակցողները նախապէս բժշկական քննութիւն մը պէտք է անցընեն, եւ մուտքի պահուն ըլլան առողջ, այսինքն զերծ յայտնի թոքախտէ։

Ընկերակցութեան վարիչ մարմինը՝ կանխազգուշական կարելի միջոցներուն պիտի դիմէ թոքախտէն զերծ պահելու համար անդամները, պիտի ջանայ ժամանակին երեւան հանել թոքախտի նոր սկսող պարագաները եւ անմիջապէս ու լաւագոյն միջոցներով դարմանել պիտի տայ զանոնք։ Առ այժմ չեմ ուզեր այս ծրագրի գործադրութեան մանրամասնութիւններուն մէջ մտնել։

Բայց էական է քննել այդ նպատակներու իրականացման նիւթական կարելիութիւնները։ Այս տեսակէտէն կարեւորը թոքախտաւորներուն արագ ու լաւ դարմանումին համար՝ անհրաժեշտ նիւթական միջոցներու ապահովումն է։

Արդարեւ, ամէն անգամ որ անդամներուն մէջ թոքախտի պարագայ մը երեւան գայ, ընկերակցութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ անմիջապէս տրամադրել մօտ 10,000 ֆրանքի գումար մը։ Այս գումարը ուղղակի թոքախտաւոր անդամին չպիտի յանձնուի, այլ վարիչ մարմնին հսկողութեան տակ ամբողջութեամբ պիտի գործածուի անոր ապրուստին, հանգիստին եւ լաւագոյն դարմանումին համար։ Վերոյիշեալ պայմաններուն մէջ եւ նկատի ունենալով թոքախտի դարմանումին նորագոյն մեթոտներու դիւրամատչելիութիւնը, ինչպէս նաեւ ֆրանսական հակահիւծախտային կեդրոններու եւ հիւանդանոցներու ընծայած կարգ մը դիւրութիւնները, 10,000 ֆրանքի գումար մը բաւական կը նկատեմ 9—12 ամիսի չափ հոգալու համար թոքախտաւոր մը, որ այդ ժամանակամիջոցէն յետոյ ընդհանրապէս կամ ի վիճակի պիտի ըլլայ աշխատելու եւ իր միջոցներով շարունակելու դարմանումը, կամ անյոյս վիճակի մը պիտի հասնի եւ հիւանդանոցի մը պիտի դրուի։

Այժմ խնդիր է թէ ընկերակցութիւնը պիտի կրնա՞յ 10,000 ֆր. տրամադրել իւրաքանչիւր թոքախտաւոր անդամի եւ այդ իրաւունքին փոխարէն նիւթական ի՞նչ յանձնառութիւններու տակ պիտի մտնեն անդամները, այսինքն՝ ի՞նչ անդամավճար պիտի տան։

Այս խնդիրը լուծելու եւ անդամավճարներուն սակը որոշելու համար, պէտք է նախապէս գիտնալ թէ վերոյիշեալ պայմաններու մէջ կազմուած 1000 անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը տարին քանի՞ թոքախտաւոր կրնայ ունենալ։

Այս մասին վերջերս առիթը ունեցայ բազմաթիւ վիճակագրութիւններ ուսումնասիրելու (1) եւ եկայ այն եզրակացութեան թէ 15—50 տարեկան 1000 առողջ անձի վրայ՝ ամէն տարի թոքախտի երեք նոր պարագայ պէտք է նախատեսել։ Այսինքն մուտքի պահուն 1000 առողջ անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը ամէն տարի առաւելն երեք նոր թոքախտաւոր պիտի ունենայ, եւ տարեկան 30,000 ֆրանքի գումար մը պիտի նախատեսէ անոնց դարմանումին համար։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Պարտք կը զգամ շնորհակալութիւն յայտնել Comité National de Défense Contre la Tuberculoseի վիճակագրութեան բաժնին տնօրէն M. Moineի որ իր հմտութիւնն ու մանրամասն վիճակագրութիւնները իմ տրամադրութեան տակ դրաւ եւ իր աջակցութիւնը բերաւ այդ ուսումնասիրութեան համար։

...ութեան, եւ մանաւա՛նդ այնքան ա-
...ին կանգուն ու փայլուն վիճակի մէջ
...ին պատճառներէն մէկը, եթէ ոչ
...ղուն պատճառը, Պարթեւեանի անըն-
...եալ պատրաստութիւնն էր։ Բոլորս
...ն յարատեւութիւնն էր։ Բոլորս
...ցայինք ու կ'երթայինք, կը նուա-
...ինք, շատ շատ կը վիճարանէինք։
...իկա կը գործէր։
...թիկա կը գործէր։ Նր-
...որոշ վարպետներ ունեցանք։ Նր-
...կարող վարպետներ ունեցանք։
...ագախումբին ղեկավարը, Յարու-
...Սինանեան, աչաղին métier ու-
...ին եւ հազուագիւտ pratiqueի տի-
...ող, գարմանալի մարդ
...ած կենսունակ, դարմանալի մարդ
...էր — է անչուշտ, տակաւին։
...երգչախումբին ղեկավարն էր կոմ-
...տաս, բծախնդիր արուեստա-
...լ, (օ՛ որքան) որուն խայեան
...վարժարանի մէջ տեղի ունեցող դաշ-
...ուսումի դասաւանդութիւններուն
...հետեւէինք՝ Սերգօյեանը, Սիմա-
...ն, Արշակ Եղիկեանը, երեք օ-
...րգիչներ, ինչպէս նաեւ սոփրանոր-
...ներ, Օրիորդներէն մէկուն միջոցաւ
...եարէն կ'օգտուէր նաեւ Յակոբ
...Պապիկեանը, որ այն ատեն դեռ պա-
...ն էր։

Միջոց մը, երբ Պոլիս եկաւ Գրիգոր
...եանի, ներքին փոթորիկ մը սկսաւ
...այ տալ. բայց անցնինք...
Պարթեւեանը, աւելի ուշ, սկսաւ
...ասար դասեր առնել Մանասէն։
...այդ շրջանը տեւեց մօտ երեք տա-
...րի, որմէ վերջ աչքը յառեց Փարիզ,
...ր կը հասնէր, կարծեմ 1924ին։ Ան-
...ր կը հասնէր, ...դ մը եւս գիրար գտած էինք։

⁂

Արայ Պարթեւեան խոշոր թերու-
թիւններ ունի. բայց նաեւ, աւելի խո-
...որ յատկութիւն մը, որ իր յամառու-
թիւնն է։ Անգամ մը գլուխը բան մը
դնէ, կ'ընէ կ'ըլլայ, անպայման կը
...ղէ իր ծրագրին մէջ։ Հարեւանցի
...ոք մը՝ «այս ալէն բան մը չել-
լեր» կը փորձուի ըսել. Հարեւանցի
դիտողը չարաչար կը սխալի։ Այս-
պէս, անոր Փարիզի Ազգային Երաժշ-
տանոց մտնելը, որպէս արձանագրեալ
աշակերտ (եւ ոչ թէ իբրեւ ունկնդիր)
Henri Dallierի, ապա՝ Nadia Boulangerի
դասարանին մէջ, յաղթանակ մըն էր
իրեն համար, տարուած՝ աչաղին դժ-
ուարութիւններու դէմ։

Կարգ մը պատճառներ, սակայն,
զինք հարկադրեցին թողուլ Երաժշ-
տանոցը եւ հետեւիլ Վէնսան Տ'էնտիի
հիմնած եւ այն ատեն վարած Schola
Cantorumի դասընթացքներուն։ Ֆր-
անսացի երաժշտագէտներու շրջա-
նակին մէջ Տ'էնտի ճանչցուած էր որ-
պէս ամէնէն խստապահանջ ուսուցի-
չը, ամէնէն դժուարահաճը եւ ամէնէն
գիտունը բացարձակօրէն։ Արդ ու-
րեմն Պարթեւեան օրին մէկը յաջողե-
ցաւ այդ վարպետէն կորզել «առաջ-
նութեան» ստուգանը իր հետեւած
դասընթացքին մէջ։

Արդէն սկսած էր գործունէութիւն
ցոյց տալ հրատարակելով «Նոր Եր-
գեր»ու Ա. եւ Բ. շարքերը, որոնց յա-
ջորդեցին Գ. եւ Դ. շարքերը, աւելի
ուշ։ Նոյնպէս, Պօսթընի «Հայրենի-
քին կողմէ Ջիթունիի Օռ՛ւ Պըճինկօ՛-
ին շուրջ կազմակերպուած մրցումին
առաջին հանդիսանալով, Պարթեւեան
արժանացաւ Նուբեան մրցանակին։

Երիտասարդ երգահանը տարբեր
գործեր ալ արտադրած է, որոնք ան-
տիպ են դեռ։ Անոնց մէջ կան՝ հայ –
եկեղեցական եւ հայ – ժողովրդական
երգերու վրայ կատարուած ընդլայ-
նումներ, գործիական երաժշտութեան
համար։

Իմ այս յօդուածս Պարթեւեանի
գործին մէկ գնահատականը կամ քն-
նադատականը չէ։ Ուզեցի, իր առա-
ջին նուագահանդէսին օրն իսկ վեր-
յիշել մեր առաջին երիտասարդու-
թեան... անցեալը. վերյիշել այն օ-
րերը որոնք, մեր երկուքին համար ալ
«կեանքի ճանապարհին կէսը» կը ներ-
կայացնեն։ Գալով գնահատանքին,
այդ մենաշնորհը վերջ ի վերջոյ ժո-
ղովուրդին կը պատկանի։ Եւ սակայն,
պարագաներ կան, ուր ժողովուրդը
մեր հասարակութիւնը մանաւանդ,
պէտք է պզտիկ ճիգ մը ընէ, իր սովո-
րական ըմբռնողութենէն ո՛չ վեր, ո՛չ
վար, այլ՝ տարբերող գեղեցկութիւն-
ները կարենալ վայելելու համար։

Կ'արժէ երբեմն ընել այդ ճիգը։

Պարթեւեանի պարագային կ'արժէ
զայն ընել։

ՆՈՒՊԱՐ Ց. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Պոլսական թերթերը կը գրեն.—

Անցեալները դատական ու փոր-
ձագէտներու քննիչ մարմինը եկած
էր քէշֆի Բանկալթիի գերեզմանա-
տունը։ Իր տեղեկագիրը պատրաս-
տած եւ ձեռնհաս դատարանին ներ-
կայացուցած է։

Տեղեկագրին եզրակացութեան
համեմատ նոյն գերեզմանատունը
Սուլթան Պայազիտի վագֆի սահ-
մանին մէջ կը նկատուի, ինչպէս կը
պնդէր քաղաքապետութիւնը։ Դա-
տավարութիւնը տեղի պիտի ունե-
նայ Յունիս 15ին։ Պատրիարքարա-
նի փոխանորդները Միսաք էֆ.
Նարլեան եւ Նէճաթի պէյ պիտի
ներկայացնեն օրինական փաստա-
թուղթեր գերեզմանատան ազգ. սե-
փականութիւնը ըլլալը հաստատե-
լու համար։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՇԱՀԱԾ ԴԱՏԸ

Ասկէ առաջ Տէֆթէրտարութիւնը
նախապէս 60,000 եւ յետոյ 6000 ոս-
կի տուրք պահանջած էր Ազգ. Հի-
ւանդանոցին եղած յատկացումներէն։
Եւմտական գործավարութեան մօտ
վճարել յանձնաժողովը ի նպաստ
Հիւանդանոցին որոշում տուած էր։
Տէֆթէրտարութիւնը յետոյ դատ
բացած էր Պետական Խորհուրդին
առջեւ, պնդելով իր տեսակէտին
վրայ։ Պետական Խորհուրդը այս
անգամ մերժած է իր դատը ժա-
մանցումի պատճառով։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ

Էնկիւրիի մէջ երկու Հայեր,
Կղեմէս եւ Բարունակ, որոնք մահ-
ուան վճիռ ստացած էին հարուստ
թուրք մը եւ անոր կինը սպաննած
ըլլալու ամբաստանութեամբ, յու-
նիս 14ին կախաղան հանուած են։

Մահապարտներէն Կղեմէս կա-
խաղան բարձրանալէ առաջ, փա-
փաք յայտնած էր վերջին անգամ
իր եղբայրը տեսնել, բայց կարելի
չեղաւ։ Հայերէնով գրուած նամակ
մը եւ գիրք մը, զոր իր կուրծքին
վրայ պահած էր, հայ քահանային
տուած է իր եղբօրը յանձնելու հա-
մար։

Բարունակը նոյնպէս նամակ մը
ունէր քովը իր ընկերոջ եղբօրը
ուղղուած։ Ազգական չունիմ, յայ-
տարարած է ան, այլ Փարիզի մէջ
եղբայր մը, որուն հասցէն չի գի-
տեր եւ սակայն խնդրած է որ անոր
իմացնեն իր մահը։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՅԱՇԱՏ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Թիֆլիսը ունի շուրջ 130 հազար
հայութիւն, Երեւանը՝ 100 հազար,
Բաքուն՝ 90 հազար, Պոլիսը՝ 60 հա-
զար, Ալեքսանդրապոլը (Լենինա-
կան) 58 հազար, Հալէպը՝ 50,000։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մարսիլիոյ Հայ Ուս. Միութիւնը

— :-: —

Ահա նոր Միութիւն մըն ալ կ'ա-
ւելնայ, արդէն բազմազան ու խայ-
տաբղէտ միութիւններու ցանկին
վրայ, Մարսիլիոյ Հայ Ուսանող.
Միութիւնը։

Տասնեակ մը հայ ուսանողներ կը
հաւաքուին, փնտռտուքի կ'ելլեն ու
ամէն անկիւնէ դուրս կը բերեն հայ
ուսանողներ, որոնք պահուըտած էին
ցարդ զանազան հաստատութիւննե-
րու մէջ, ու կը կազմեն Մարսիլիոյ
Հայ Ուսանող. Միութիւնը։

Առողջ ու եռանդոտ տղաք բոլորն
ալ, որոնք իրենց հոգիի խորը կը
կրեն ցեղին ամուր տենչը, բոլորն
ալ ուսման ծարաւի, կուգան հեռու-
ներէն, հազարումէկ զոհողութիւն-
ներով, Պոլսէն, Եգիպտոսէն, Սու-
րիայէն նոյն իսկ հեռակայ Եթով-
պիայէն։

Առաջին հաւաքոյթներուն, ար-
դէն մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ
եւ՛ անոնց մէջ, որոնք ապրած են
հայ շրջանակի մէջ, հայ հանրային
կեանքով հետաքրքրուած, եւ ա՛ն
ուսանողներու այն դասակարգին
մէջ, որոնք հեռու են գտնուած հայ
տաքուկ միջավայրէ, իրենց պզտիկ
հասակէն մեծցած ու կրթուած
ֆրանսական վարժարաններու մէջ։
Հայերէն խօսիլ մոռցած են գրեթէ։
Ոչ ոք հետաքրքրուած է իրենցմով
ու իրենք առիթ չեն ունեցած հե-
տաքրքրուելու իրենց հայրենիքով։
Ի՛նչ մեծ բարիք է Հայ Ուսանող.
Միութիւնն այդպիսիներուն համար
մանաւանդ։ Ահա առաջին նպատակը
որ կը ներկայանայ արդէն ինքնա-
բերաբար. — Մարսիլոյ հայ ուսա-
նողները յաճախ ի մի հաւաքել, ա-
նոնց մէջ համակրանքի շրջանակ
մը ստեղծել, օգնել իրարու, հետա-
քրքրուիլ իրարմով։

Մեր երիտասարդ ուսանողական
սերունդը որ վաղուան մեր մտաւո-
րականութիւնը պիտի կազմէ, փրկել
այլասերումէ, ոչնչացումէ, հայ պա-
հել զայն, հայրենիքի մաքուր սէրը
ներշնչելով անոր։

Կազմել պաշտօնական մարմին
մը հայ ուսանողներու իրաւունքնե-
րու պաշտպանութեան համար ու
օգնել միջավայրի անծանօթ ընկեր-
ներու տեղաւորումին։ Ահա՛ երկրորդ
նպատակը Միութեան։

Երրորդ եւ շատ աւելի փափուկ
ու դժուարին առաջադրութիւն զոր
ուսանողները ընդգրկած են իրենց
ծրագրին մէջ, հետեւեալն է. — Հայ
մշակոյթը, հայ անունը սիրցնել ու
ճանչցնել մեզ հիւրընկալող ժողո-
վուրդին։

Ուսանողները շատ աւելի առիթը
ունին իրագործելու այդ նպատակը,
ապրելով այդ ժողովուրդի ամէնէն
ընտրեալ տարրի կողքին, աւելի
սերտ, ընկերական կապերով միացած
ըլլալով այդ ժողովուրդի ուսանողու-
թեան հետ։ Անոնք կրնան ընել այդ,
իրենց անձնական նկարագրի հմայ-
քով, հոգիի բարձրութեամբ, մտեր-
մական շրջանակներու մէջ, թէ՛ իրենց
ընկերներու մօտ եւ թէ իրենց ուսու-
ցիչներուն։ Կարելի է այդ ընել նաեւ
զանազան դասախօսութիւններով, գե-
ղարուեստական հանդէսներով, ինչ որ
մտադրած է Միութիւնը եւ որուն
ընդառաջ պիտի երթայ առաջին առի-
թով։

Ու սակայն, մեծ պակաս մը լրացնելու
կուգայ այս Միութիւնը։ Ինչպէս
շատ գեղեցիկ աշխատանք կը թափուի
այդ ուղղութեամբ, նուազ աշխա-
տանք երբ հազարներով ենք հոս՝ քան
ասկէ տասնեակ մը տարի առաջ, երբ
մեր մտաւորականները արիւն քրտինք
կը թափէին, առանձին առանձին կը
փախչէին Թուրքիոյ դժոխքէն, հայ
անունը ճանչցնելու Եւրոպայէն, Հայ
Դատը պաշտպանելու։ Այսօր որ հոծ
թիւ մըն ենք ու միջոցներ ունինք հա-
ւաքաբար գաղափար տալու մեր ժո-
ղովուրդի մասին, չենք խորհիր այդ
ուղղութեամբ եւ կամ շատ քիչ։

Դատն իրականութիւնը, անցեալի
ցաւոտ փորձառութիւնը ցոյց տուաւ
թէ լալով ու աղերսելով չէր որ պիտի
շարժէինք Եւրոպայի խղճմտանքը։
Պէտք էր լուսաբանել զայն մեր փա-
ռաւոր անցեալին վրայ, ցուցնել մեր
բարոյական ու մտաւոր յատկութիւն-
ները, ճանչցնել ու սիրցնել այդ ան-
ծանօթ, պզտիկ ժողովուրդին անու-
նը, անոր գոյութեան արդար իրա-
ւունքները, այդ ճնշուած ու տառա-
պած ժողովուրդի ոգին, որ անեղծ
ու մաքուր էր մնացած շուրջի բարբա-
րոս ու վաչկատուն հորդաներու գրո-
հումին առջեւ։ Կուրծք էր տուած դա-
րեր՝ աշխարհի ամենասարսափելի բռնա-
կալութիւններուն դէմ, գիտցած էր
վերածնիլ ամէն աւերումէ ու միշտ
մոխիրներու մէջէն վերցած էր ժպ-
տիլ լոյսին ու գեղեցկութեան եւ որ
իրաւունք ունէր ապրելու, ապրելու
ազատ, ի՛ր հայրենիքին մէջ, ունենա-
լու իր փոքրիկ, համեստ տեղը քաղա-
քակիրթ ժողովուրդներու կողքին։

Ահա այդ դժուարին բայց վերին
աստիճանի շահեկան գաղափարն է որ
կ'ուզեն իրագործել Մարսիլիոյ հայ
ուսանողները։

Բնական է այդ պիտի ըլլայ կարելի-
ութիւններու սահմանին մէջ։ Հրաշք-
ներ պէտք չէ սպասել տասնեակ մը
ուսանողներէ։ Անոնք պիտի յաջողին
այն համեմատութեամբ, որով ժողո-
վուրդը պիտի կրնայ քաջալերել զա-
նոնք, այն համեմատութեամբ որով
ան պիտի մօտենայ հարցին։

Կը յուսանք թէ հայ գաղութը պիտի
գիտնայ գնահատել այս գեղեցիկ գա-
ղափարը, թէեւ ու թիկունք պիտի հան-
դիսանայ երիտասարդ, կամքով ու
եռանդով լի այս խանդավառ տղոց։
Ժողովուրդի լայն, ոգեւոր, ընդհա-
նուր օժանդակութեան պէտք ունի այս
Միութիւնը։

Մարսիլիոյ Հայ Ուս. Մ.ի կողմէ
Ատենապետ՝ Մ. Գալուստեան, Ատե-
նադպիր՝ Կ. Փօլատեան։

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՍՈՒԼԵԱՆ և ՄԿՐՏԻՉ ՓԵՐՋԻԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլ 18 Յունիս 932 Վալանս

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԲԵՐ

«Ազատ խօսք» (Սոֆիա) վերի խո-
րագրով խմբագրական յօդուածի մը
մէջ կը գրէ (Յունիս 16).

— «Զոյգ սուրբեր, Սահակ եւ Մես-
րոպ, որոնց անմահ գործին ու նուի-
րական յիշատակին առջեւ խորունկ
երկիւղածութեամբ ծունկի կուգայ
իւրաքանչիւր Հայ։

Հայ անուս շինականն ու բազմա-
հմուտ մտաւորականը, թոթովախօս
հայ մանուկն ու գերեզմանին հակած
ծերունին, հայ բարեպաշտ հաւատաց-
եալն ու անկրօն քաղաքացին խորունկ
պաշտամունք ունին այս զոյգ սուր-
բերու հանդէպ ոչ թէ անոր համար,
որ անոնք սովորական սուրբերու նը-
ման ժխտած են աշխարհային կեան-
քը, հոգիի փրկութեան համար ճգնած
են մենաստաններու մէջ եւ ամպերու
մէջէն խօսած են Աստուծոյ հետ, այլ
անոր համար, որ անոնց գործը արար-
չական եղաւ ամբողջ ժողովուրդի մը
համար։

Հայոց եկեղեցին Սահակի եւ Մես-
րոպի հետ սուրբերու կարգը դասած
է բազմաթիւ ուրիշներ, բայց հայ ժո-
ղովուրդը եւ Հայոց պատմութիւնը
չեն ճանչնար աւելի մեծ սուրբեր, քան
այս զոյգ տիտանները, որոնց մաքի
լոյսը կը ճառագայթէ մեր 1500ամ-
եայ պատմութեան մէջէն, եւ որոնց
գործը անսասան այն վէմն է, ուր կան-
գուն մնաց հայ մշակոյթը։

Հանճարեղ յղացումով մը, ասկէ ու-
ղիղ 1526 տարի առաջ, 406ին, Սա-
հակն ու Մեսրոպը ստեղծեցին հայ
տառերը եւ, առով իսկ, ՝ոչ միայն ազ-
գային ինքնուրոյն քաղաքակրթու-
թեան լայն կարելիութիւններ ընձեռե-
ցին մեր ժողովուրդին, այլ եւ ազգա-
պահպանման մեծագոյն եւ անխորտա-
կելի զէնքով օժտեցին զայն։

Պէտք չէ մոռնալ թէ, տառերու գիւ-
տէն առաջ Հայաստանը եւ հայութիւ-
նը օտար քաղաքական եւ քաղաքակր-
թական կրկնակ լուծերու տակ կը գտ-
նուէին։ Դրուած էր մեր ցեղի հոգե-
ւոր եւ ֆիզիք կեանքի լինել չլինելու
հարցը։ Թէ՛ քաղաքական եւ թէ հոգե-
ւոր իմաստով, հայ ժողովուրդը կը-
նար կուլ երթալ որքան զրադաշտա-
կան վիշապին, նոյնքան ալ յունական
կրօնական եւ մշակութային դիւթան-
քին։ Հարկ էր նախ եւ առաջ փրկել
ցեղի հոգին, դարմանելու համար քա-
ղաքական կորուստները եւ քալելու
համար դէպ ի ապագան։ Հարկ էր ազ-
գային անկախ եկեղեցին միացնել ազ-
գային ինքնուրոյն մշակոյթը — հայ
լեզուն, փրկելու համար Հայը վերջ-
նական օտարացումէ, հրապարակ հա-
նելու համար հայ հոգեւոր ստեղծա-
գործութեան բոլոր թաքուն գանձերն
ու զէն ու զրահները, եւ դիմադրաւե-
լու համար օտար քաղաքական ու քա-
ղաքակրթական փորձութիւններուն։

Փրկել հայ լեզուն, որ հայ ոգին իսկ
է։ Եւ սուրբ ու հանճարեղ Մեսրոպ,
հայ տառերու գիւտով լուսաւորեց,
զրահապատեց ու անխաթար պահեց
հայ ազգային դիմագիծը ոչ միայն
Ե.րդ դարու սկիզբը, այլ եւ անկէ եր-
կար տարիներ յետոյ, մինչեւ մեր օ-
րերը։

Ու, այսօր, այս մթին ու տագնա-
պալի օրերուն ալ, մի՞թէ Մեսրոպեան
հազարամեայ անսասան ստեղծագոր-
ծութեան կրթնելով չէ, որ տարագիր
Հայը կը պաշտպանէ ինքզինքը ձուլ-
ման ու ապազգայնացման ահեղ վը-
տանգին դէմ։»

Բացման հանդէս Դուրեան գրադարանի

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, 18 Յունիս.— Անց-
եալ շաբաթ օր տեղի ունեցաւ «Դուր-
եան» գրադարանի բացման հանդէ-
սը։ Ընթերցասէր հասարակութիւնը
եկած էր գուրգուրալու իր մշակոյ-
թի համեստ վառարանին վրայ։ Գրա-
դարանի Վարչութեան կողմէ խօսք
առնելով, ընկեր Լեւոն Պայընտրեան
ամփոփ կերպով պատմեց թէ ինչ-
պիսի դժնդակ պայմաններու տակ
Հ. Յ. Դ. տեղւոյս մարմինը յաջո-
ղած է իրականացնել, տարիներէ ի
վեր, ծրագրուած այս գեղեցիկ ու
օգտաշատ ձեռնարկը։ Ներկայիս,
ըսաւ ընկերը, գրադարանը ունի 160
կտոր գրքեր, որոնց 50 կտորը մեզի
նուիրած է ընկեր Սիմոն Վրացեա-
նը, իսկ մնացածը հաւաքած ենք
գաղութիս ընթերցասէր հասարա-
կութենէն։ Երկու ամսուան շրջա-
նին ունեցած ենք մօտ երեսուն
ընթերցողներ, որոնք կարդացած են
աւելի քան հարիւր կտոր գրքեր։
Ճիշդ է որ կարգ մը որոշ գրքերու
պակասը զգալի է, սակայն յետ
այսու պիտի աշխատինք ամէն
ջանք ի գործ դնել գոհացնելու հա-
մար ընթերցողները։

Պ. Սարգիս Փիլիկեան յուզուած
շեշտով մը կարդաց անզուգական
բանաստեղծ Սիամանթօի եղբօր, Վ.
Եարճանեանի «Նզովքի եւ վրէժի ա-
ղաղակներ»ը։ Փոքրիկն Վարդգէս
Մուրատեան արտասանեց գեղեցիկ
կտոր մը, ինչպէս նաեւ մեներգեց
փոքրիկն Ֆլօրիկա Բուրուեան։ Ներ-
կաներու փափաքին համաձայն, սե-
ղանապետ նշանակուեցաւ ընկ. Սի-
մոն Խաչիկեան, որ զուարթ մթնո-
լորտ մը ստեղծեց ակումբին մէջ։
Խնջոյքը վերջանալու մօտ էր երբ
Գրադարանի Վարչութեան կողմէ
խորոված հաւ մը եւ շիշ մը շամ-
պանեայ ամերիկեան աճուրդի դր-
ուելով գոյացաւ կոկիկ գումար մը։
Աճուրդը շահեցաւ Տիկին Լիւսի Խա-
չատուրեան, որ կրկին նուիրեց Գր-
րադարանին։

Ամէնէն վերջ, ընկեր Խաչիկեան
խօսքը տուաւ ընկեր Ա. Ջամալեա-
նին, որ բացատրեց գրադարանին
բազմաթիւ օգուտները այս օտար
հորիզոններու տակ մեր հայ հասա-
րակութեան համար։

Դրուագներ պատմեց Պետ. Դուր-
եանի գրական ու բանաստեղծական
կեանքէն եւ զայն անուանեց «Հայ
գրականութեան աստղ», խրախուսեց
ներկաները որ առանց խտրութեան
հաւաքուին, ազգային այս գեղեցիկ
վառարանին շուրջ, սատարել անոր
ճոխացման եւ օգտուիլ անկէ։ Ու-
րախ տրամադրութիւններով վեր-
ջացաւ խնջոյքը, գիշերը ուշ ատեն։

× Կ'իմանամ թէ տեղւոյս Նորա-
կազմ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը
որ 12 անդամուհիներ ունէր, ներ-
կայիս բարձրացած է 30ի։ Յաջո-
ղութիւն եւ գործունէութիւն կը
մաղթենք։

Հարգանցի

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

= Ինչպէ՞ս, — խօսեցաւ Սուրէն
աւելի առաջ գալով, — թո՛ղ գլխար-
կըդ տեղը...

Եւ սակայն, Սիրան գլուխը նե-
տեց ետեւ, անփոյթ ակնարկ մը նե-
տեց Սուրէնին, ու դուրս ելաւ՝ ա-
ռանց, նոյն իսկ, ետեւ նայելու...

— Տեսա՞ր դանիւդ, Սուրէն, —
ըսաւ մայրիկը — հա՛ հիմա հնձէ...

Տեսա՛ւ, անշո՛ւշտ։ Բայց, ո՛ւշ էր...
Սիրանը տունէն դուրս էր ելած...

Ու մինչ դեռ յուզման մէջ էին,
տէր հայրն ու Բարթող էմմին ներս
մտան։ Էմմին իջեր էր քաղաք Բէկ-
զատեանի գալէն ի վեր, ու դեռ ե-
լած չէր տնակը։

— Խեր ըլլայ, նորէ՛ն սեւ կատու
անցաւ, — հարցուց տէր հայրը՝ ժպ-
տիլ փորձելէն, ու Սուրէնին նայե-
լէն, ենթադրելով որ տանը մասին
կրկին վէճ է ծագած։

= Ի՞նչ սեւ կատու, տէր ապրար,
տա՛ն կատու ըսէ սըւոր, տա՛ն կա-
տու, — պատասխանեց մայրիկը —
համ հոս մնա՞ց... Փսիկը չկերած
միսը ուտէ նէ կը փախէ...

Հայրը, որ չափազանց կը նեղուէր
ուրիշի քով տան յատուկ խօսակցու-
թիւններ տանելէ, ելաւ դուրս։

Մնացին տէր հայրը, Էմմին ու
Սուրէնը, եւ անցան պարտէզ։

Ծաղիկներու յանկուցիչ բուրումը
կը գգուէր ռունգերը, եւ թռչուննե-
րու երամ մը պարոյրներ կը գծէր
իրենց վերեւ։ Տէր հօրը պնդումին
վրայ Սուրէն բացատրեց խնդիրը։

— Սուրէ՛ն, — խօսեցաւ տէր
Մեսրոպ — չափաւորութիւնը յա-
ջողութեանց հիմն է, տղա՛ս։ Մենք
կը նմանինք այն մարդոց, որոնք,
յոգնած ու պարտասած ըլլալով,
գլուխնին կը դնեն քարի մը վրայ,
կը քնանան խաւարին տակ, ու, ա-
ւելի վերջ, երբ անակնկալօրէն աչ-
քերնին կը բանան, ինքզինքնին կը
գտնեն հեռաւոր տեղ մը... Այս ա-
րագ ու անընտել գնացքը լաւ չէ...

= Ըսէ՛, տէրտէր, ըսէ՛ — վրայ
բերաւ Էմմին — իմ ըսելիքս գուն
ըսէ... անցած օր ատ երիտասարդն
ալ պարապ բաներ խօսեցաւ — ակ-
նարկը Բէկզատեանին էր — Եւրո-
պա՛, Եւրոպա՛... ատ ձեր Եւրոպան
կեղծ ու չքշուած ապրանքը կը ղրկէ
միշտ մեզի... մենք ալ՝ «մոտա է»
կ'ըսենք՝ կը հագնինք... մեր գիտ-
ցածը այն է որ այր է գլուխ կնոջ,
որպէս Քրիստոս գլուխ է եկեղեց-
ւոյ...

— Անշո՛ւշտ, — մէջ ինկաւ տէր
հայրը, — կին մրագլուխ պսակ է
առ իւրոյ, — ու գլուխը կախեց՝ իր
անձնական պարագան յիշելով։

Սուրէն ուզեց պատասխանել,
բայց լռեց. գլուխը կը պայթէր՝ ան-
օրինակ ցաւէ մը։ Միայն բաւակա-
նացաւ ըսելով,

— Ըստ Նիցչէի, եթէ կինը ընկեր
չէ, կո՛վ մըն է...

Յետոյ, պահ մը մտածեց թէ գու-
ցէ իրաւունք ունէր տէր հայրը։
«Միայն թէ, եզրակացուց, չափաւո-
րութիւնը ինքնին շարժում մըն է
արդէն, հետեւաբար՝ զայն փոփո-
խութեան մը մէջ պէտք է դնել, եւ
ոչ թէ՝ կայունութեան»։ Այսուհան-
դերձ, մասամբ իրաւունք տուաւ
Էմմիին, երբ ան կը դանդատէր Բէկ-
զատեանէն, ըսելով՝

— Թէ խնայես ի շրթունս՝ իմաս-
տուն լինիս...

Միւս կողմէ անդրադարձաւ որ,
իրապէս, Սիրանը դրեր էր իր տա-
րողութենէն վեր գծի մը վրայ, ու
պարզ էր որ պիտի չկարենար կե-
նալ հոն։

Այս բոլորը իր վրայ աննպաստ
տպաւորութիւն ըրին։ Միանգամայն,
ինքնիրեն բացատրեց դէպքերուն եւ
իրողութեանց հասկնալի ընոյթը,
խորհելով, որ ամէն ինչ, կեանքի
մէջ, իր բնական ձեւը կը ստանայ
որոշ այլափոխութենէ մը յե-
տոյ...

Դուրս ելաւ, միւսներուն մեկնե-
լէն յետոյ, այս մտածումներէն տար-
ուած։ Գնաց Մէհմէտ պէյի գրասեն-
եակը։ Սուրճ կը խմէր։ Ոտքի ելաւ,
քաղաքավար ու բարեացակամ, եւ
ուժգնօրէն սեղմեց Սուրէնի ձեռքը։
Սուրէն, դատի անվերջ յետաձգու-
մէն յոգնած էր ու աչքերը կ'ար-
տայայտէին զայրոյթ մը։

— Մէհմէտ պէյ, — ըսաւ Սու-
րէն, — որքան համբերող կ'ըլլամ,
այնքան քմահաճ կը դառնաք։ Կը
ցաւիմ որ դժգոհութիւններուս պատ-
ճառները հետզհետէ կը շատնան։

= Ձեզ գիտեր թէ ի՛նչ բան ձեզ
այդքան յուզած է, — յարեց Մէհ-
մէտ պէյ՝ միշտ պահելով ժպիտը
դէմքին, — կը ցաւիմ որ թիւրիմա-
ցութիւններ կ'ունենանք այսպէս,
շա՛տ անտեղի կերպով...

— Թիւրիմացութիւն չկայ, իրո-
ղութիւններ են։ Վերջ ի վերջոյ,
համբերութիւնն ալ չափ մը ունի...
Դուք լաւ գիտէք թէ ինչ ձեւի ու
ինչ չափով հանդուրժող եմ ես...
կրնան բարդութիւններ ստեղծուիլ,
պատասխանատու չեմ...

= Խնդրե՛մ, խնդրե՛մ, ինչե՞ր կ'ը-
սէք... ի՞նչ բարդութիւններ... ի՞նչ
պատասխանատուութիւն...

— Այնքան. պէտք է այլ եւս ա-
մէն ինչ կարգադրուի ու վերջնական
ձեւ մը ստանայ... Տան ու խանութի
տիրացած՝ անիրաւօրէն վարձք կը
պահանջէք... Դատի յետաձգման
համար ձեռքի տակէ միջոցներու կը
դիմէք... Իսկ այս առտու, թաղա-
պետական պաշտօնեաներ եկած եւ
ուզած են արգիլել տան պատերուն
նորոգումը... գիտցած եղէք, թէ
որ հանդուրժած է մայրս, ես պիտի
չթոյլատրեմ շարունակել...

= Հանդարտեցէ՛ք, Սուրէն էֆէն-
տի, — վրայ բերաւ Մէհմէտ պէյ՝
սիկառ մը վառելով — գիտէք թէ
մեծ վստահութիւն ունիմ ձեր ուղ-
ղամտութեանը վրայ ու կը յարգեմ
ձեզ... Ես ինքս ջերմ փափաքող
մըն եմ գոհացնելու ձեզ ու ապա-
հովելու ձեր հանգիստը։ Աչքառու
մտաւորական մըն էք, հանրային
դիրք ունիք, եւ այս քաղաքին մէջ
իբրեւ մտաւոր ուժ ձեզ ունիմ իբրեւ
բարեկամ...

— Այդ բոլորը լուծում մը չեն,
սակայն Մէհմէտ պէյ։ Աւելի քան
տարի մըն է կ'օրօրուինք։ Ես որո-
շած եմ տանը վերանորոգումը ան-
պայման գլուխ հանել։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միթիւալիթէի սրահին մէջ։ Շարունակութիւն օրակարգի։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին ընկեր Յովհաննէս Սարօեանի բնակարանին մէջ։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր Կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ընկ. Վանոյեանի բնակարանը։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովէն վերջ՝ դասախօսութիւն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.3ին 11 rue St. Martin d'Hérès, Café Chez Louisի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին նախկին ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ յատուկ խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները 27 Յունիս երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 9.30ին, 71, Ավընիւ Քլէպէր։

Ընկերներ՝ Պօղոս Գորգիկեան, Գ. Բալայեան, Մ. Լուսիկեան, Գ. Քարաքէհեաեան, Ս. Յովհաննէսեան, Ակոնայեան, Հ. Մանառեան, Բ. Քիւթներեան, Յովհ. Յակոբեան, Բժ. Նորայր, Թէոդ. Խանաչեան, Ե. Միրեանգուլեան, Մ. Պարսամեան, Ս. Սասունի, Լեւոն Մեսրոպ, Յ. Վեզիրեան, Կ. Երանեան, Ղ. Ներկարարեան, Ն. Ալատինեան, Կ. Պունուկեան, Հ. Սամուէլ, Վ. Համբարձումեան, Վաղարշակ Վարպետեան։

Կարեւոր զեկոյց։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին, 71, Ave. Kléber։ Օրակարգ.— Զեկոյց Հաշուեքննիչ յանձնաժողովի։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր։

Եթէ ժամը 4ին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, ժամը 4.30ին նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որ օրինական կը համարուի անկախ ներկաներու թիւէն։

ՍԱԼՆՈՉՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 171 Bld. de l'Hôpitalի սրճարանի վերնայարկը։ Մէթրօ Place d'Italie.

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Սէնֆօնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին
Maison Gaveau, 45 rue la Boetie (Métro Miromesnil

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

վարչապետ Պ. Էրիոյի Պատուոյ Նախագահութեան տակ գտնուող Լիւքսէնպուրկի սէնֆօնիք նուագախումբը, միացած հայ արուեստագէտներու (40 հոգի)։

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)
Mr. WORMS (թաւջութակ) (1er Prix du Conservatoire)
Mr. DEVRED (սրինգ) (1er Prix du Conservatoire)
Mlle GAUDET (տաւիղ) (1er Prix du Conservatoire)

Յայտագրին մէջ՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ
ինչպէս եւ Պէթհովէնէ, Մոցարտէ, Շուպէրտէ, Վէպէրէ դասական կտորներ
ԳԻՆԵՐ՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ տեղերը։

Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին։ Սրահին դուռները կը փակուին նուագը սկսելէ առաջ։

Երգահանդէս

Օր. Մ. Բաբաեանի աշակերտներու երգահանդէսը այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին Salle Eurytmie, 6bis rue Campagne Première, Պուլըվառ Մոնփառնասի անկիւնը։ Մէթրօ Raspail. Մուտք՝ 3 ֆր.

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒՏԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. Բաղդալի կը ներկայացնէ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Այսօր Շաբաթ ժամը 8.45ին Շարի մէջ
ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

Փարիզի Գրական Ակումբ

այսօր շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Պ. Ա. Խոնդկարեանի զեկոյցը «Խորհ. Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը»։ Հանդիսականներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Մուտքը ազատ է։

Տարեկան հանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
գեղարուեստական բաժին՝ երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ
Պ. Պ. Ա. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ եւ Գ. ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ (ջութակ)
Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վրէժ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Մ. ԽԱՉԱՏԵԱՆԻ իր հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1932 Յունիս 19ին։

ՀՐԱՒԷՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան կարգադրութեամբ, վաղը կիրակի, ողբշուած ըլլալով հանգիստը Պատարագ մատուցանել եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել, Ազգային բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ողբացեալ հիմնադիր–նախագահ Պօղոս Նուպարի մահուան տարելիցին առթիւ, մեր Միութեան յարգոյ անդամները կը հրաւիրուին մասնակցիլ սոյն յարգանքի արարողութեան։

×

Նոյնպէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան բարերար անդամ եւ կեդր. ժողովի խորհրդական ողբացեալ Տ. Սերովբէ Արվանեանի մահուան քառասունքին առթիւ, կարգադրուած է Միութեան կողմէ սուգի եւ յարգանքի այցելութիւն մը կատարել իր գերեզմանին, յառաջիկայ 30 Յունիսի հինգշաբթի առաւօտ. Միութեան պատուիրակներ ծաղկեպսակ մը պիտի դնեն մեր բարեկամին շիրմին վրայ։ Հ. Բ. Ը. Միութեան այն անդամները, որ պիտի ուզեն մասնակցիլ սոյն յարգանքի արարողութեան, կը խնդրուի ժամը ճիշդ 11.30ին ներկայ գտնուիլ Սվանեան բնտանիքի դամբարանին առջեւ, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, 96րդ Տիվիզիոն (մուտքը Կամպէթթա դուռնէն)։

Հ. Բ. Ը. Միութիւն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'էթիէն, Ս. Խ.— 280 ֆր.։
Մարսէյլ, Գործ.— 928։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան' մեզի. հիւանդութիւն եւ վարակ։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63։ Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Կ. Խաչի ընդհ. անդամուհիներու եւ իրենց ընտանիքներուն պարագաներու դաշտագնացութիւնը դէպի Սէնթ Անթուանի անտառը տեղի պիտի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի առաւօտեան ժամը 6էն մինչեւ իրիկուն։

Կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, նիւթ՝ մաքուր օդի կարեւորութիւնը։

Հաղորդակցութիւն.— 26 եւ 27 թիւ հանրակառքերը առնել եւ իջնել Սէնթ Անթուանի վերջաւորութենէն առաջ վերջին Facultatif arrêt (Propriété du Marquis de la Foresta St. Antoine.)

Հայերու ճաշարանը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ. Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Դիմեցէ՛ք
ՎԱՐԴԱՆ Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ
76 Rue Bernard du Bois, 76 MARSEILLE
ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԵՒ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ
Կուտայ ձրի խորհրդակցութիւն։
Շնորհիւ իր տասը տարուան փորձառութեան, կը կատարէ արագ եւ խղճամիտ՝
Ամուսնական, ամուսնալուծման, դատական, անուններու սրբագրութեան, ժառանգական, հպատակութեան գործեր։
Ընկերութիւններու եւ միութիւններու վաւերացում։
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 11—12, երեկոյ 5—7։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, վրացի գործիչներէն դաւիթ Վաչնաձէ, Musée Socialeի մէջ, կը խօսի՝ «Ո՞ւր կ'երթայ կովկասը» նիւթին մասին։

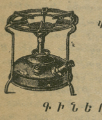
ՊԱՅՔԱՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ
ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ եւ ՆՈՐՈԳԱՏԵՂԻ
ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ
71, Rue Longue des Capucins
71, րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ծախենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք ամէն տեսակ կազի օճախներ
ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ԶԵՂՉ

Նոր կազի օճախներ Բատիուս մարքա	հին գին	65	նոր գին	45
Զայնով գլուխներ		15		10
Անձայն գլուխներ		17		13

Ուրիշ ամէն տեսակ պիտոյքներու վրայ 30% զեղչ
Շուտով պիտի ծախուին 100 օճախներ եւ 1000 գլուխներ
Եկէք. տեսէք եւ փորձեցէք համոզուելու համար
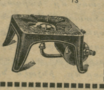

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԲՈՒ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ

Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի շատ աւելի պարզ ճաշակի տէր էին ենթադրում Ամազոն գետի վայրի տափաստաններում ապրած այդ մարդուն եւ շատ էին զարմանում նրա անարատ փողպատներին, կօշիկներին տափաստաններում ապրած այդ րի առատութեանը նրա գրասեղանի վրայ։ Ընդհանրապէս առած յարմարուել էին հետը. նա ամէնքի հետ սիրալիր էր ու հիւրընկալ՝ մասնաւորապէս Մացցինիի կուսակցութեան տեղական անդամների հետ։ Միայն Ջեմման բացառութիւն էր կազմում բոլորին. կարծես հէնց առաջին հանդիպումից չէր ախորժած եւ ամէն կերպ խոյս էր տալիս նրա ներկայութիւնից։ Մի քանի անգամ նոյն իսկ անքաղաքավարի էր եղել դէպի նա, որով եւ իր դէմ էր գրգռել Մարտինիին։ Այդ երկու մարդիկը հէնց սկզբից իրար դուր չէին եկած։ Նրանց բնաւորութիւնը այնքան տարբեր էր իրարից, որ բաց ի փոխադարձ հակակրանքից ոչինչ զգալ չէին կարող. Մարտինիի կողմից այդ զգացումը գրեթէ բաց թշնամանքի էր հասնում։

— Ձեզ բարկանում, որ ինձ չի սիրում, — ասաց նա մի անգամ Ջեմմային գրգռուած չեչտով։ — Ես էլ նրան չեմ սիրում, այնպէս որ այդ տեսակէտից սէր ենք։ Միայն ինձ համար անտանելի է նրա ձեզ հետ վարուելու եղանակը։ Սկանդալ բարձրացնելուց եմ ամաչում եւ կռւի բռնուելուց մի մարդու հետ, որին մենք ինքներս ենք կանչել, թէ չէ բացատրութիւն կը պահանջէի։

— Թողէք, Չեզարէ։ Դարտակ բան է. եւ իսկապէս այդտեղ ես նոյնքան մեղաւոր եմ, որքան եւ ինքը։

— Ձեր մեղքը ինչո՞ւմն է։

— Նրանում, որ ինձ այդպէս չի սիրում։ Ես կոպիտ եղայ մեր առաջին հանդիպումի ժամանակ Գրասինիի երեկոյթին։

— Դո՞ւք կոպիտ եղաք։ Հաւատալը դժուար է։

— Ի հարկէ դիտմամբ չարի, ինքս էլ ցաւում էի վերջը, բայց պատահեց։ Ինչ որ ասացի խօսքի մէջ հաշմանդամների վրայ ծիծաղող մարդոց մասին, իսկ նա իր վրայ առաւ։ Իմ գլխովս էլ չէր անցնում, որ նրան հաշմանդամ համարեմ։ Նա ամենեւին այդ աստիճան տձեւ չէ։

— Ի հարկէ ոչ։ Մի ուսը քիչ բարձր է միւսից, ձախ ձեռքն էլ բաւական վնասուած, բայց ոչ կաղ է, ոչ էլ նեցուկով է ման գալիս, իսկ կաղութիւնը հազիւ է նշմարելի։

— Բայց եւ այնպէս ամբողջ մարմնով դողաց ու դէմքը փոխուեց։ Անտարակոյս սաստիկ շատ անտակտ բան էր, բայց բացառիկ է նրա այդ աստիճան նրբազգայութիւնը։ Շատ եմ զարմանում, եթէ նա միշտ է այդպէս տանջւում այդ կարգի կոպիտ կատակներից։

— Աւելի շուտ ինքն է անում այդ կատակները։ Մի ինչ որ ներքին կոպտութիւն կայ նրա մէջ, հակառակ իր նրբացած ձեւերին. հէնց դրա համար էլ ես այդ մարդը տանել չեմ կարողանում։

— Անիրաւ էք, Չեզարէ։ Ես էլ չեմ սիրում նրան, ինչպէս եւ դուք, բայց ինչու անենք աւելի վատ, քան իսկապէս է։ Իր ձեւերը մի քիչ չինծու են ու գրգռող, երեւի խիստ է վարժուել ընդհանուր խնկարկութեան. եւ իր անսպառ սրախօսութիւնը ձանձրալի յոգնեցնում է, բայց ես չեմ հաւատում որ գլխումը մի վատ բան լինի։

— Թէ գլխումը ինչ կայ, չգիտեմ, միայն անշուշտ մի ինչ որ բան մաքուր չէ երբ մարդ ամէն ինչ ծաղրի է առնում։ Անցած օր ես խորապէս վրդովուեցի Ֆաբրիցիի տանը։ Նա յարձակւում էր նոր պապի վերանորոգումների վրայ, աշխատելով ամէն բանի տակը սոտր ու չհաւնել մի սատառ գտնելու։

Ջեմման հառաչեց։

— Վախենամ, որ այդ կէտում ես աւելի նրան եմ համամիտ, քան ձեզ։ Դուք բոլոր բարեսիրտներդ լի էք միշտ ամենահրաշալի յոյսերով ու ակնկալութիւններով. եւ միշտ պատրաստ ենթադրելու, որ եթէ պատահմամբ պապական աթոռին մի բարեմիտ մարդ է ընտրուել, արդէն ամէն բան ինքնին ընկնի պիտի կարգի։ Թող լայն բանայ միայն բանտի դռները ու տայ իր օրհնութիւնը բոլոր շրջապատողներին, եւ ահա երեք ամիս չանցած դրախտ կը դառնայ երկիրը։ Դուք ոչ մի կերպ չէք ուզում հասկանալ որ պապը ցանկանայ էլ չի կարող ուղղի բերել արդի վիճակը։ Սկզբունքն է սխալը, ոչ թէ այս կամ այն մարդու վարմունքը։

— Ի՞նչ սկզբունք։ Պապերի աշխարհական իշխանութի՞ւնը։

— Դա միայն ընդհանուր չարիքի մի մասն է։ Գլխաւորը այն է, որ մի մարդու իշխանութիւն է տուած միւսի վրայ, եւ որ նա կարող է կապել կամ ազատել։ Դրանից են ծագում մարդոց մէջ ծուռ յարաբերութիւնները։

Մարտինի ձեռքերը բարձրացրեց։

— Լա՛ւ, տիկին, բաւական է, — ասաց ծիծաղելով։ — Ես ձեզ հետ չեմ վիճի, երբ դուք սկսում էք ձեր անտինոմինալիզմը։ Ես համոզուած եմ, որ ձեր նախնիքը Անգլիայում անպատճառ լեվէլէր էին մի 17րդ դարերում։ Բաց ի դրանից ես եկել եմ ձեզ, որ խօսենք այս ձեռագրի մասին։

Ու ձեռագիրը հանեց ծոցի գրպանից։

— Մի նոր պամֆլէ՞տ։

— Մի յիմար բան, որանիծած Րիվարէցը երէկ ուղարկել էր կոմիտէին։ Ես գիտէի որ շուտով կպչելու ենք իրար։

— Բանն ինչո՞ւմն է։ Ճիշդ եմ ասում, Չեզարէ, անիրաւ էք։ Կարելի է որ Րիվարէցը անախորժ մարդ է, բայց ոչ յիմար։

— Ա՛խ բնաւ չեմ ժխտում, որ ուրիշ իմաստով նա շատ խելօք է։ Բայց աւելի լաւ է կարդացէք ինքներդ։

Պամֆլէտի բովանդակութիւնը մի ծաղր էր այն վայրի բերկրանքին որ գրկել էր Իտալիան նոր պապի ընտրութեան առիթով։ Ինչպէս Բոռի գրիչից եկած ամէն բան, ծաղրը խիստ կտրուկ էր ու չար։ Ջեմման գրգռւում էր գրուածքի ոճը, բայց եւ այնպէս նա չէր կարող չխոստովանել որ Բոռի յարձակումները իրաւացի էին։

— Բացարձակապէս համաձայն եմ ձեզ, որ գրուած է չար ու նենգ, — ասաց նա ձեռագիրը սեղանին դնելով, — բայց ամէնից սարսափելին այն է, որ այդ բոլորը ճշմարիտ է։

— Ջեմմա՛։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1932

26 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1916 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ

Սիրանոյշի մահով հայ մշակոյթի մեծագոյն հերոսներէն մէկը կ'անհետի հայկական հորիզոնէն:

Դեռ անցած կիրակի, այս սիւնակին մէջ, կ'ոգեկոչէինք մեր [թատեր]ագրութեան ամէնէն գրաւիչ անձնաւորներէն Գէորգ Չա[illegible]ի կեանքը, հերոսական ու փոթորկայոյզ: Նոյնքան փոթորկայոյզ ու հերոսական է Սիրանոյշի թատերական կեանքը, վաթսուն տարիներու երկար տեւողութեան ընթացքին, հորիզոնէ հորիզոն, երկինքի ու փառքի յարափոխութեամբ:

Այո՛, անձնուրաց ու հերոսական է թռիչքը Սիրանոյշին, որ աստուածեղէն ներքին կայծէ մը բռնկած՝ կը նետուի Հայոց արուեստի անկայուն տաճարէն ներս, կը բարձրանայ խարխլած ատաղձներէն վեր, տարագրուած թռչունի պէս կը սաւառնի երկրէ երկիր, — ուր ցրուած էր հայ ժողովուրդը, շատ անգամ լեղի կը ճաշակէ ու կը խմէ, բայց ժպիտ ու հրճուանք կը բաշխէ իր ժողովուրդին: Ու նուիրուած իր կոչումին, կը հեռանայ իր մահկանացու գոյութենէն եւ էութեամբ կը ձուլուի արուեստին հետ՝ դառնալու համար Հայոց մեծագոյն արուեստագիտուհին, լուսաստղի մը պէս փայլելով հայ թատերական բեմին վրայ:

Վաթսուն տարուան Հայոց թատրոնի պատմութեան մէջ Սիրանոյշի տիրական եւ անուշ դէմքը կը տեսնենք ամէն տեղ:

Ծնած 1857ին, (հայ թատրոնի վերածնութեան առաջին օրերուն), մեծցաւ թատերական նոր ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Իր մանկութեան խաղերն բեմէն ներշնչուած էին: Ադամեանի եւ ուրիշ վարպետներու շունչը կար մթնոլորտին մէջ, երբ 1872ին, 14 տարեկան հասակին Սիրանոյշ պատասխանատու դերով բեմ կը բարձրանար: (Մաղաքեան խումբ. Օրթագիւղի Բարեխնամ Թատրոն):

Անկէ յետոյ պատմութեան շարանը երկար է: Պոլիս ու Կովկաս, Ադամեանի ու անոր սերունդի լաւագոյն աստղերուն հետ. ու յետոյ շատերը հայ թատրոնի փառքերէն, իրեն՝ Սիրանոյշին հետ:

Պոլսոյ հայ թատրոնի վերածնութեան շրջանը (1860—1890) շատ աչքառու ուժեր տուած է: Բայց Ադամեան եւ Սիրանոյշ իրենց մթնոլորտէն կը բարձրանային վեր, կ'ընդգրկէին ամբողջ հայութիւնը, ու մեր հորիզոններէն անցնելով՝ կը մտնէին արուեստի այն տիրապետութեան սահմանները, որ համամարդկային էր:

Սիրանոյշին վրայ, անվիճելիօրէն Ադամեանի հովը կը նշմարուի: Ադամեանի մահէն յետոյ, կարծես թէ Սիրանոյշը կրողը կը հանդիսանար մեծանուն դերասանի հանճարին: Ու Համլէտի երեւումով սարսուռ կ'անցնէր թատրոնի հասարակութեան հոգիէն, որ կը խանդավառուէր Սիրանոյշով, ու միեւնոյն ժամանակ՝ կ'ապրէր Ադամեանի յարութիւնը:

Սիրանոյշ փոքր հասակէն, կոչեցեալի գիտակցութեամբ քալեց անցաւ բոլոր դժուարութիւններէն ու հասաւ փառքի գագաթնակէտին: Հայ ժողովուրդն ամէն տեղ խոնարհեցաւ մեծ դերասանուհիին առջեւ. ու ան թագուհիի մը պէս առատաձեռնութեամբ արուեստը բաշխեց բոլորին, մոմի պէս վառուեցաւ ու լոյս տուաւ բեմերուն, հայերէն լեզուն անոր կանացի եւ երաժշտական թովիչ ձայնով հոգիները պարուրեց, ու Սիրանոյշ դարձաւ հայ մշակոյթի զմայլելի սիւներէն մէկը:

Ինքը, մեծ դերասանուհին վաղեց դէպ ի արուեստի տաճարները, ու ինքը դարձաւ արուեստի տաճար մը հայ բազմութիւններուն համար:

Սիրանոյշ դերազանցապէս ստեղծագործող էր. իր սեփական խաղարկութիւնն ունէր, ուր տիպերն իր նկարագիրը կ'առնէին. ու այսպիսով Սիրանոյշը եւ իր մարմնաւորած դէմքերը կը միաձուլուէին՝ ամբողջութիւն մը կազմելու, միշտ աննման դերասանուհիի ներքին կրակովն ու կայծովը կենդանի: Սիրանոյշը թատերական դպրոց մըն է ինքնին, որ սերունդներ դաստիարակած եւ իր հետեւորդներն ունեցած է հայ բեմին վրայ: Անոր կեանքն ու գործը ամբողջական երկով մը անշուշտ լոյս աշխարհ պիտի գայ գալիք սերունդներու համար:

Ու այսպէս վաթսուն տարի: Ամբողջ երեք սերունդներ եկան, ապրեցան, գինովցան Սիրանոյշի արուեստի հմայքովն ու անցան:

Այս ապրումներն ու զգացումները սերունդէ սերունդ ժառանգութեան պէս փոխանցուեցան: Սիրանոյշ իր ամբողջ էութեամբ կը մաշէր, ու կ'երթար, մասնիկ առ մասնիկ մաս կազմելու մեր ժողովուրդի հոգիին:

Երբ Սիրանոյշը խաղը հատած ճրագի մը պէս կամաց կամաց կը մարէր, անոր վաթսուն տարուան ճառագայթները մեր ժողովուրդի հոգւոյն մէջ խուրձ կազմած՝ լուսաստղ մը կը ձեւացնէին անոր անուան շուրջը:

Սիրանոյշը, օտար արուեստագէտներու կողմէ բաղդատուեցաւ Սառա Պեռնարի եւ Ռէժանի հետ: Մեր մէջ օտար կարծիքներու հոյլ հայրենակիցները կրնան հրճուիլ դիմելով բաղդատմթիւ ու արժէքաւոր օտար կարծիքներուն, մեր ազգային սեփական արժէքը ըմբռնելու համար: Մեզի համար, Սիրանոյշը բովանդակալից է ու ինքնայատուկ, որ չի փոխուիր մեծանուն աստղերուն հետ: Ու այդ, ազգային այն գանձն ու կայծն է, որ անձնական կնիքն ունի Սիրանոյշի ձայնին, ճկունութեան, ու ստեղծագործութեան վրայ: Ազգային հանճարի բոցավառում մը, որ տաքցուց մեր ժողովուրդի սիրտը դէպ ի հայ թատրոնը, ու հայ արուեստը բարձրացուց հիացմունքի կատարները:

Սիրանոյշ մարմնապէս կը փոխւանայ, բայց անոր արուեստագէտի անունը հայ ժողովուրդի մտքին ու հոգւոյն մասը կը կազմէ, որ անմահութեամբ սերունդէ սերունդ պիտի անցնի:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՑԻՇԵՑՆԵՆՔ

— :-: —

Դպրոցական հանդէսներու շրջանը սկսած է: Ու բնական է այդ հանդէսներու նկարագրութիւնը պիտի երեւնայ հայ թերթերուն մէջ:

Աչքիս առջեւն են երբեք գրութիւններ, որոնք այսինչ ու այնինչ դպրոցի աւարտական քննութիւնները կը նկարագրեն. — ո՛վ արտասանեց, ո՛վ գնահատուեցաւ: Դպրոցը յաջող տարի մը բոլորեց: Երկսեռ դպրոց. ժողովուրդի ջերմ համակրանք... Եւ երկու սիւնակը վերջացաւ:

Եթէ այդ նկարագրութիւնը լոյս տեսնէր տեղական թերթի մը մէջ, կ'ըսէ — ինք թէ նոյն քաղաքի ընթերցողներն արդէն ամէն բան գիտեն, իսկ այս նկարագրութիւնները յատուկ պատշաճի են: Բայց երբ տարբեր միջավայրի մը մէջ հրատարակուող թերթին երկու սիւնակները կը գրաւեն, իրաւունք ունինք խնդրելու որ երկու տող աւելի գրեն՝ ըսելու համար թէ, ա) Քանի՞ աշակերտ — աշակերտուհի ունի դպրոցը. բ) Ի՞նչ աստիճանի դպրոց է եւ քանի՞ ուսուցիչ ունի. գ) Ի՞նչ է տարեկան պիւտճէն. դ) Սեփական շէնք ունի՞ թէ ոչ. ե) Համայնական՞ն է թէ անհատական:

Եւ այս կարգի քանի մը ճշգրիտ տեղեկութիւններ, որոնք տանելի պիտի դարձնեն երկու սիւնակի ընթերցումը:

ՌԻՎԱՐԷՑ

ՓԱԿՈՒՄ ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷԻ ՊՈԼՍՈՅ ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ

Քրէտի Լիօնէն որոշած է դադրեցնել Պոլսոյ իր գործառնութիւնները: Պանքան այս մասին տնտեսական գործավարութեան օտար ընկերութեանց քօմիւնիքէ մը? տեղեկութիւն տուած է: Քրէտի Լիօնէն արդէն՝ երկու տարիէ ի վեր սահմանափակած էր իր գործունէութիւնները: Անցեալ տարի ալ Իզմիրի իր ճիւղը փակած էր: 57 տարիէ ի վեր երկրին մէջ կը գործէր եւ լաւ դիրք մը գրաւած էր հրապարակին վրայ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 18ին, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 241,253, նախորդ շաբթուան վրայ ուրեմն 6010ի նուազում մը:

Անցեալ տարի այս օրերուն, ամբողջ անգործներու թիւն էր 37,809:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ անգործութեան մասին ներկայացուած հարցապնդումներով: Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ, մինչեւ որ հարցը գտնէ իր վերջնական լուծումը:

Հարցապնդողներէն մէկը Կարշըրի? չընդունիր պաշտօնական վիճակագրութիւններով ներկայացուած թիւը իբր ստոյգ թիւ: Միայն Սէնի նահանգին մէջ կան 132,000 անգործներ որոնց թիւը ամէն օր կ'աւելնայ: Երեսփոխանը պահանջ կը դնէ որ օգնութեան սնտուկներ հաստատուին կէս-անգործներուն յատուկ:

Այս վիճաբանութեան ընթացքին, աշխատանքի նախարարը Պ. Տալիմիէ ընդմիջելով երեսփոխանը, յայտնեց թէ բոլոր անգործները որոնց նպաստի պայմանաժամը լրացած ըլլալով՝ դրկուած էին բարեգործական հիմնարկութեանց, կրկին պիտի արձանագրուին անգործութեան նպաստի սնտուկներուն:

Կառավարութեան հրամանագիրը՝ անգործներու նպաստի մասին լոյս տեսաւ պաշտօնաթերթին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ամերիկեան Ծերակոյտը 2 միլիոն տոլար քուէարկեց, յատկացնելու համար անգործներու աշխատանք հայթայթող շինութեանց: Իսկ Երեսփոխանական ժողովը քուէարկեց 2միլիոն 300 միլիոն տոլար անգործներու իբր նպաստ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիան կը հրաւիրեն մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ժընեւէն կը հեռագրեն «Փարի - Միտի»ի.— Յառաջիկայ Չորեքշաբթի օր, երբ հաւանաբար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր վերջին նիստը պիտի գումարէ սեպտեմբերէն առաջ, Թուրքիոյ հրաւէր պիտի ուղղուի իր թեկնածութիւնը իբր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան:

Հրաւէրի առաջարկը պիտի դնեն յոյն արտաքին նախարարը եւ Պ. Մոտտաբիակու, գիտնալով որ Թուրքիա պիտի ընդունի: Մինչեւ սեպտեմբեր՝ բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացած պիտի ըլլան, եւ Թուրքիա պիտի կրնայ իր աթոռը գրաւել Ժընեւի մէջ:

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանս-գերման խորհրդակցութիւններ

Ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութիւնները՝ Լօզանի մէջ խորհրդակցութեանց սկսան: Առաջին հանդիպման մը ընթացքին, որուն ներկայ էին ամբողջ պատուիրակները, գերման ելմտական նախարարը մանրամասնօրէն պարզեց Գերմանիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը:

Նոյն օրը, կէսօրէն վերջ, երկրորդ հանդիպման մը ընթացքին, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը յայտնեց իր քննութեան եզրակացութիւնը՝ գերման ելմտական նախարարին կողմէ տրուած կարգ մը թուանշաններու մասին:

Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին երկուշաբթի օր: Երկու կողմերը տակաւին որ եւ էդրական եզրակացութեան չեն յանգած:

Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին վրայ

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակները կ'ընդունին թէ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրէն անհրաժեշտօրէն կը հետեւի որ եւրոպական պետութեանց կողմէ ներկայացուած պարտքերու ջնջման առաջարկը չի կրնար նկատի առնուիլ, եթէ անոնք չյօժարին զինաթափ ըլլալ:

Կառավարութեան անդամներէն ոմանք կը յայտարարեն թէ Ամերիկա չպիտի նուազեցնէ իր օդանաւային կամ ծովային ուժերը, եթէ Եւրոպա իր ցամաքային ուժերը չկրճատէ կարճ ու կտրուկ կերպով, ու կ'ընդունին թէ Հուվըրի ծրագրին յաջողութիւնը՝ մեծ մասամբ կախում ունի Ֆրանսայի եւ Ճափոնի դիրքէն:

⁂ Անգլիոյ նախարարաց խորհուրդին մէջ, որ գումարուեցաւ Պոլտուինի նախագահութեամբ, Ժընեւի եւ Լօզանի աշխատանքներուն մասին՝ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի զեկոյցէն յետոյ, քննութեան առնուեցաւ Հուվըրի զինաթափութեան առաջարկները:

⁂ Ճափոնի արտաքին, պատերազմական եւ ծովային նախարարները որոնք քննութեան առին Հուվըրի ծրագիրը, շատ չեն հաւատար անոր գործնական արժէքին: Անոնց կարծիքով՝ զինաթափութեան համար պէտք է նկատի առնել իւրաքանչիւր պետութեան պարագան՝ առանձինն:

⁂ Զինաթափութեան ժողովի այն յանձնախումբը որ կը քննէր քաղաքային օդանաւորդութեան միջազգայնացման հարցը, որոշեց յատուկ մասնախումբին յղել ցարդ ներկայացուած բոլոր առաջարկները այս մասին:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերման վարչապետը ֆոն Փափէն որ Լօզանէն յատկապէս վերադարձաւ Պերլին, այսօր կը նախագահէ նախարարաց խորհուրդին, ուր նկատի պիտի առնուին Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ կատարուած աշխատանքները, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ մէջ ստեղծուած պղտոր կացութիւնը՝ հիթլերեան մարտական խումբերու վերակազմութեան հետեւանքով: Կեդրոնի կառավարութիւնը խստօրէն յանձնարարած էր հարաւային Գերմանիոյ երկու կառավարութեանց, որպէս զի հանդուրժեն հիթլերեան խումբերու ցոյցերուն: Իսկ այդ կառավարութիւնները վճռապէս մերժեր էին նկատի առնել կեդրոնի ազդարարութիւնը: Այս մերժումն ալ պիտի քննուի:

Տիրող կարծիքն այն է թէ հարաւային երկու պետութիւնները՝ ուր գերակշռող են կաթոլիկները, պիտի յամառին հիթլերեաններու հանդէպ իրենց թշնամական ընթացքին մէջ. իսկ կեդրոնի կառավարութիւնը այսօր - վաղը նոր հրամանագիր մը պիտի հանէ ի նպաստ հիթլերեաններուն, որոնք պիտի կրնան իրենց համազգեստաւոր խումբերով՝ յաղթական մուտք մը գործել Միւնիխ եւ Քարլսրուհէ՝ որոնց կառավարութիւններն են որ կ'ընդդիմանան:

Պավիերայի կաթոլիկ կուսակցութեան ղեկավարը ճառի մը մէջ յայտնեց թէ Պավիերա, որուն սահմանադրական իրաւունքները վտանգուած են, պիտի գիտնայ համախմբել իր երիտասարդ ուժերը, պաշտպանելու համար իր իրաւունքները: Իսկ կեդրոնի կառավարութիւնը երբեք չէ ծածկած թէ, այն պարագային որ ըմբոստութիւն ծագի, փրուսիական զօրախումբերով պիտի գրաւէ Պավիերան:

Հիթլերեանները իրենց կողմէ կը հրահրեն վէճը: Հակառակ ոստիկանութեան խիստ արգելքին, Հիթլեր յաջողած է Միւնիխի մէջ կեդրոնացնել 40,000 հոգի, որոնք ցոյցեր պիտի կատարեն քաղաքին մէջ:

Ռումանական բանակցութիւններ

Քանի մը օրէ ի վեր ռումանական մամուլը կը գրաղի Ռուսիոյ հետ ոչ - յարձակման դաշինքի մը կնքման հարցով: Քաղուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ, Ռումանիա, որ Ռուսիոյ հետ խաղաղութիւն հաստատելու մտահոգութեամբ, ստորագրած էր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին նոր պրակները, էջ 257 - 288:

ԴԷՊԻ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍ ԱՄՍՈՒ 27ԻՆ

— :-: —

Աթէնքէն կ'իմացնեն թէ, 4րդ կարաւանի նաւը պատրաստ պիտի ըլլայ ամսոյս 27ին. բոլոր անոնք որ մաս կը կազմեն այս կարաւանին, մինչեւ վերոյիշեալ թուականը պէտք է պատրաստ ըլլան:

Ինչպէս անկէ առաջ հաղորդուած էր, շրջաններէն այս կարաւանին մաս կազմողներուն մօտաւոր նաւահանգիստ ձրի փոխադրութեան համար եղած դիմումը, պատկան նախարարութեան կողմէ ընդունուած ըլլալով, որոշուած է Փաքրասի եւ Կորնթոսի ներգաղթողները Աթէնք, իսկ Սէրէզի եւ Տրամայիները Սելանիկ փոխադրել:

ՅՈՅՆ ՍՊԱՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

Գրեր էինք թէ յունական բանակի սպաներուն մէջ կարգ մը շարժումներ կը նշմարուին: Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

Շարժման նախաձեռնարկ եղած են Աթէնքի պահակազօրքէն խումբ մը սպաներ, բայց բուն կազմակերպիչները, ինչպէս կը հաւաստեն, զօրավարներ են, որոնք ծանօթ են իրենց անցեալով, իրենց ուղղութիւնը կը ստանան պատերազմական նախարարութեան ընդհ. տնօրէն զօր. Փրոթօսինկէլոսէն, Վենիզելոսի աջակիցը եւ անոր հրահանգները գործադրութեան դնողը:

Կազմակերպութիւնը, որ տակաւին գաղտնի կը պահուի, կը կոչուի «Զինուորական միութիւն» եւ ունի տասը հոգինոց ղեկավար մարմին մը, որ ընտրուած է գաղտնի քուէարկութեամբ:

Այս մարմինը փրոթօքոլ մը պատրաստած է, որուն ներքեւ ստորագրած են բոլոր սպաները:

Տակաւին յստակ չէ կազմակերպութեան բուն նպատակը, բայց կ'ըսուի թէ յառաջիկայ ընտրութիւններուն մէջ ժողովրդականներուն յաջողութիւնը նախատեսելով, սպաները իրենց նպատակ ըրած են ամէն գնով պահել հանրապետական վարչաձեւը, ի հարկին դիմելով խիստ միջոցներու:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան երեք Անգլիացիներ: Ասոնք կը մեղադրուին թէ գլուխը կը գտնուէին թմրեցուցիչներու մաքսանենգութեան մեծ կազմակերպութեան մը:

ՊԱՂԵՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իրաքի անգլիական օդանաւային կայաններու պահակներուն մէջ նշմարուած ըմբոստական շարժման հետեւանքով, Եգիպտոսէն օդանաւով ղրկուած մաս մը զօրքեր հասան Պաղեստան:

ՍԻԱՄԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Սիամի մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ: Զինուորներ եւ նաւազներ առանց արիւնահեղութեան գրաւեցին Սիամի մայրաքաղաքը: Գրաւումը տեղի ունեցաւ անակնկալ կերպով զօրախումբերու կողմէ, որոնք գրաւած էին մայրաքաղաքին ռազմագիտական կէտերը:

Մայրաքաղաքին գրաւումէն յետոյ, ըմբոստութեան ղեկավարները գացին Թաշէն, ուր կը գտնուի թագաւորը: Կը կարծուի թէ գայն պիտի բերեն մայրաքաղաք, ուր իր ներկայութեան՝ ըմբոստութեան ղեկավարները ժողով գումարելով՝ պիտի պահանջեն որ անմիջապէս յայտարարէ սահմանադրական միապետութիւն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

Քաղաքական տագնապները մէկը միւսին կը յաջորդեն այնպիսի ատեն մը, երբ տնտեսական, ելեւմտական դժուարութիւնները ու ընկերային բարոյական անկումները աշխարհը կը մղեն քայլ մը աւելի դէպ ի անկում ու քաղաքակրթութեան կործանում: Մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ, որ ժողովուրդները իրենց կրած տառապանքներուն մէջ կորսնցուցած են իրենց ազգային կամ պետական գործունէութեան ուղին:

Տասնըչորս տարիներ առաջ գերման ժողովուրդը իր վայմարեան սահմանադրութիւնով վերջ կուտար Հօէնցոլերեան դերդաստանի տիրապետութեան, պատասխանատու ընելով զայն իր դժբախտութեան, ու կը բռնէր ժողովրդապետութեան ուղին, յանձնելով իր ղեկը նախ ընկերվարականներուն, ապա՝ ժողովրդականներուն, այսօր ալ արագ ոստումով մը՝ ետ կ'երթայ ու կը զարնէ միապետութեան դուռը, տնտեսական ու ազգային վերելքի առաջարկը ձեռքին:

Վերցուցէք Աւստրիան, ուր Տիլ-Փուսի դահլիճը կազմուեցաւ այնքան մեծ դժուարութիւններով, բայց արդէն կը խօսուի փոփոխութեան մասին: Սերպիոյ մէջ տակաւին վերջերս կազմուած Մարինքովիչի դահլիճը, ամենամեծ քաջութեամբ կը դիմագրաւէ, քաղաքական բացառիկ կացութեան մը մէջ, ներքին ու արտաքին շատ մը դժուարութեանց: Ցանկատանի մէջ Վենիզելոսի դահլիճը տիրող տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներու մէջ ինքզինքը անկարող հաչակելով կը քաշուէր ասպարէզէն տակաւին քանի մը շաբաթներ առաջ, գործը կը յանձնուէր Փափանաստասիոսի, որ իր կարգին առանց փրկութեան ելք մը գտնելու, կրկին տեղի կուտար Վենիզելոսի: Ռումանիոյ մէջ Նիքոլա Եորկան, հակառակ իր կարող մարդու եւ լայն ժողովրդականութեան համբաւին, չհամարձակեցաւ ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան համար թոշակներու վրայ 50 առ հարիւր զեղչը գործադրութեան դնել, նախընտրելով քաշուելու ու դուռ բանալ քաղաքական տագնապի:

Անգլիական ժողովուրդի աջէն ձախ եւ ձախէն աջ, ինչպէս Ֆրանսականի ձախէն աջ, եւ աջէն ձախ արագ դարձուածքները, չէ՞ն գար այս ամբողջութեան մէջ ապացուցանելու որ ժողովուրդները ուր որ ալ ըլլան, մտային ու նիւթական ի՛նչ աստիճանի բարձրութեան վրայ ալ գտնուին, ո՛չ միայն իրենց հաւատքը աստիճանաբար կը խախտի ղեկավարներուն հանդէպ, այլ՝ իրենց ազգային հիմնարկութեանց, մինչեւ անգամ իրենց անձնական ուժին հանդէպ:

Եթէ կարելի ըլլար երկրի մը գործերը կարգադրուիլ մարդոց փոփոխութիւններով, վաղուց շատերը այդ ճանապարհը կը բռնէին: La formule du tourniquet à la foire, դգալ մինչ նոյն անհանգստութիւնները եւ կրկին վերսկսիլ: Այս անհանգստութիւնները որ կ'երկարին դիւանագիտական սեղաններէն մինչեւ յուերժական համագումարները, կարող ենք հաւաքածոյի մը մէջ դասաւորել բոլոր քաղաքներու անուններով, ու պիտի ունենանք Սիփայի մտահոգութիւնները, Քանի իրարանցումները, Ճենովայի ընչաքաղցութիւնները, Լոքառնոյի յուսախաբութիւնները, Թուաիի առեղծուածները եւ վերջապէս Լօզանի յուսահատական ճիչերը:

Բարոյալքումի, քաղաքական տարբաղդութեան եւ ազգային քայքայումի սպառնացող վտանգներ են այս ամէն երեւոյթները, քան քաղաքական առողջ ելքի, ազգային փրկութեան եւ մարդկային երջանկութեան համար մտածուած ու ծրագրուած փորձեր:

Միջազգային փոխանակութեանց մեքենային վերանորոգումը եւ անոր բնականոն պայմաններու մէջ գործելը կենսական ու առիպողական պարտականութիւն մը կը համարուի այսօր, զոր գլուխ հանելու համար այնքան ալ անհրաժեշտութիւն չկայ ընկերային ու տնտեսական վարդապետութեանց խորաթափանց ուսումնասիրութեան: Կարգադրութիւնը բոլոր ղեկավարներու կարողութեան սահմանին մէջ է. փոխանակ պարտքերու հատուցման խնդիր խաղալու, ինչ որ կը խորհինք, ոչ մէկ ատեն պիտի կարգադրուի ու լուծուի, լաւ չէ՞ր ըլլար որ իրարու հանդէպ փոխադարձաբար պարտքեր եւ տնտեսական ակնկալութիւններ ունեցող ազգերը խոշոր սեւ գծով մը եղածը յանձնէին համաշխարհային ընդհանուր սպանդի պատմութեան եւ փոխադարձ վարկերով ու օգնութիւններով իրենք եւ պզտիկները ոտքի կանգնէին, ազգամիջեան կնճռոտութիւնները փոխադարձ զիջումներով լուծուէին, աշխարհին ու մարդկութեան տալու համար տնտեսական ազատ բարգաւաճումի եւ քաղաքակրթական ազատ թռիչքի հնարաւորութիւններ:

Վերսայլեան խաղաղութեան գործի հետեւանքով յառաջացած տնտեսական եւ քաղաքական անհաւասարակշռութիւնները սակայն այնպիսի համեմատութիւններ ու ձեւ ու մարմին առած են, որ խղճի եւ ըմբռնումի ամէն պետական անձնաւորութեան մը յանուն ճշմարիտ խաղաղութեան բերած առաջարկները առ այժմ դէթ հեռու պիտի մնային սողոմոնեան վճիռներ ըլլալէ ու պիտի առնեն Եզովբոսեան պարզ խրատականներու հանգամանքը:

Աշխարհը եւ մասնաւորապէս Եւրոպան այնքան պէտք չեն ունեցած, որքան՝ ներկայիս, մոռնալու իրենց ըստմոքային հակամարտութիւնները. քանի որ իւրաքանչիւրի գոյութեան սպառնացող վտանգը ամէնուն դուռը առի առած է: Տեսանք թէ ինչպէս քաղաքական եւ տնտեսական ալիքներ թէ ինչպէս խորտակեցան գահերը եւ հաստատուեցան աւելի միահեծան տիկտատորութիւններ: Փոխանակ ժողովրդապետական կարգերու հիմնաւորման յառաջ եկան նեղ ազգայնական հոսանքներ, փոխանակ խաղաղութեան գործի հիմնաւորման՝ յառաջ եկան սահմաններէն դուրս շահերու հակամարտութիւններ, ազգային «ես»երու վիրաւորանքի նման խնդիրներ որոնք կարող են վայրկեան առ վայրկեան սպառնալ եւրոպական այնքան դիւրաբեկ հաւասարակշռութեան:

Ո՛չ համալսարականութիւնը, ո՛չ պատերազմական աստուածաբանութիւնը, եւ ո՛չ ալ ամերիկեան դրամատիրութիւնը այնքան խոշոր վտանգներ չեն, որքան եւրոպական ազգերու ներկայի ներքին խուլ հակամարտութիւնները:

Վերսայլի դաշնագրի գործադրութեան յաջորդող օրերուն Սպանիան եւ Իտալիան դարձան տիկտատուրական երկիրներ, փրկելու համար նախապէս ներքին անիշխանական դրութիւնները եւ ապա Եւրոպայի խաղաղութիւնը, քանի որ այն օրերուն այնքան ալ հզօրութիւն չկար համայնավարական եւ անիշխանական ուժեղ փորձի մը դիմագրաւել:

Սպանիոյ մէջ Փրիմօ տը Ռիվերայի տիրակալութիւնը իր այս առաջին տարւոյն իսկ վերջ գտաւ բազմաթիւ պատճառներով, տեղի տալով հանրապետութեան, որ իր ամբողջութեամբ վտանգ մը չի նկատուիր խաղաղութեան համար, բայց երկրի ներքին խառնաշփոթ կացութիւնը, քաղաքական ցոյցերը եւ ծայրայեղութիւնները անհանգստութեան գլխաւոր շարժառիթներ կրնան նկատուիլ դրացիներու համար:

Որքան ալ անկեղծ ցանկութիւններով մօտենանք սպանիական երիտասարդ հանրապետութեան, չենք կրնար մոռնալ Լէնինի այն մարգարէութիւնը որ «Ռուսաստանէն վերջ եւրոպական առաջին երկիրը որ համայնավարութիւնը պիտի ընդունի, այդ ծայրայեղ թագաւորական Սպանիան պիտի ըլլայ»:

Պէնիթօ Մուսոլինին իր իշխանութեան սկիզբի օրերուն վերահաստատեց երկրի խաղաղութիւնը, բայց՝ ինչպէս ամէն տիրակալ որ իր գոյութիւնը տեւականացնելու եւ դիրքը ամրացնելու տենչանքով կամակատար ժողովուրդի ուշադրութիւնը տարին քանի մը անգամ խոշոր ցոյցերով եւ կրակոտ ճառերով դուրսի աշխարհի վրայ կը դարձնէ, ցոյց տալով երկրի քաղաքականութեան եւ տնտեսութեան սպառնացող վտանգները. առանց ըզգացնել տալու որ ինք իր երեւոյթով կրնայ վտանգ մը նկատուիլ միջազգային խաղաղութեան, եթէ երբեք իր մտադրութիւններուն գոհացում չտրուի: Մտադրութիւններ որոնք սակայն տարիներու յամառ աշխատանքով դարձած են այսօր ազգային հաւատամքի մէկ կարեւոր մասը: Իտալիան պզտիկ կուգայ Իտալացիներուն համար. վերսայլեան դաշնագիրը անտեսած է իր պատերազմեան զոհաբերութիւնը, անհամբեր կը սպասէ միւսներու հաւանութեանը, հաւանաբար դէպ ի արեւելք խաղաղ արշաւանք մը կատարելու, եւ միջերկրականեան իր դիրքը առաւել չափով ամրացնելու համար: Տուեալ պայմաններու մէջ Փաշականութիւնը Եւրոպայի ականջին տակ լեցուն ատրճանակ մը պիտի մնայ:

Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ եղած տնտեսական եւ ելեւմտական հակամարտութիւններու կողքին, վերսայլեան դաշնագիրը արձանագրած է աւելի վտանգաւոր իրողութիւն մը, Սառի հովիտը ժամանակաւորապէս յանձնելով Ֆրանսայի, մինչեւ 1935, ուրկէ յետոյ եթէ տեղացի ժողովուրդը փափաք յայտնէ միանալու Գերմանիոյ, ան պարտաւոր պիտի ըլլայ ածխահանքերով հարուստ այդ հողամասին փոխարժէքը վճարել Ֆրանսայի: Գերմանիան երբ եւ իցէ Սառէն պիտի չհրաժարի, ինչպէս Ֆրանսան քառասուն տարիներ շարունակ չհրաժարեցաւ Ալզաս–Լորէնը պահանջելէ: Խոշոր հարցական մը արդէն բացուած է: Նշանակուած ու երկուստեք ճանչցուած պարտքերը վճարել չուզողը պիտի ուզէ՞ արդեօք Սառի փոխարժէքը վճարել:

Արագ ակնարկ մը Տանցիկի շերտամասին վրայ պիտի բաւէ գերմանելեհ վէճի հիմնական ու վտանգաւոր բնոյթը ըմբռնել. ինչպէս որ երկու կողմերու յարուցած դժուարութիւններն ու աղմուկները դիւրութեամբ ըմբռնել պիտի տան անմիջական վտանգի մը կարելիութիւնը: Գերմանական եւ լեհական երկու հարիւր տարիներու ազգային ոխը դէմ դիմաց կեցած են, առաջինին յենարան կենալով Ռուսաստանը, իսկ երկրորդին՝ Ֆրանսան: Ինչո՞վ պիտի վերջանայ միջազգային այս կնճռոտութիւնը: Պատերազմո՞վ թէ իրաւախոհութիւնով:

Քաղաքական կնճիռներու կծիկի ծայրն է որ քակեցինք. բազմաթիւ ուրիշ պատճառներ կան Եւրոպան անհանգստացնող, որ բաց ի իր տնտեսական յուսահատ դրութենէն եւ ընկերային բարդութիւններէն, քիչ մը ամէն կողմէ կը հաչուէ քաղաքականօրէն վրդովեցուցիչ երեւոյթներ: Նըւա՞զ վտանգաւոր են արդեօք գերմանաւստրիական Անչլուսը, միջին եւ հարաւային Եւրոպայի սահմանային անհաւասարակշռութիւնները, Թուրքիոյ անհիմ ամբողջականութիւնը եւ Միջերկրականը:

Պետութեանց ներկայացուցիչները Լօզանի մէջ տնտեսական պայմաններու քննութիւնն է որ պիտի կատարեն, Ժընեւի մէջ պիտի խօսին զինաթափութեան ձեւի մասին, իսկ քաղաքական պայմաններն ալ գաղտնի դիւանագիտութեան սակարկութեան եւ իրերահասկացողութեան նիւթը պիտի կազմեն, կը խորհինք:

Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք բոլոր այն պետական մարդոց, որոնք այս պահուս Ժընեւէն Լօզան այնքան հարցեր իրենց ուղեղներու մէջ՝ միջազգային խաղաղութեան գետինը կը փնտռեն: Քանի՞ պիտի արժէ արդեօք անոր քառակուսի մեթրը...:

Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐԻԷԼ ՊԻԻՍ

— :-: —

Պելճիքայի գրական կեանքը կը բաժնուի երկու զուգընթաց գետիններու վրայ. վալոնական գրական շարժումը, (հարաւային Պելճիքա), արտայայտուած՝ ֆրանսերէնով, զոր կարելի է նոյն իսկ մէկ ենթաստանիք նկատել ֆրանսական գրական հեղեղին, ու ֆլամանական գրական շարժումը, (հիւսիսային Պելճիքա), արտայայտուած՝ ֆլաման բարբառով, որ շատ աւելի սերտօրէն կապուած է իր բնաշխարհին:

Ինչ վճռական դեր որ խաղացած է Jeune Belgique գրական հանդէսը վալոնական վերածնունդի տեսակէտով, նոյնքան բախտորոշ եղած է Van nu an Straku (Այսօր եւ Վաղը) հանդէսի նշանակութիւնը ֆլաման իմացական զարթօնքի եւ վերելքի ընթացքին:

Սիրիէլ Պիւիս ֆլաման գրական վերածնունդի ռահվիրաներէն մէկն է ահաւասիկ, մէկը՝ որ գիտցած է գաւառաբարբառ մը բարձրացնել գրական լեզուի մը դիրքին:

Թէեւ քաղքենի դասակարգէ սերած, բայց ինք, ցեղային եւ գրական բնազդէն մղուած, մօտեցած է աւելի ժողովրդական խաւերուն, ֆլաման գիւղին եւ բնութեան, հոնկէ քաղելով առաւելապէս իր ներշնչումները: Այդ է պատճառը որ իր ամբողջ գրական գործը բացօթեայ միւզէ մըն է, ուր կը թռվռան կեանքով բաբախուն պարզ բայց մարդկային էակներ:

Իր բարեկամը, Մորիս Մեթերլինկ, զինք կը նկատէ ֆլաման Մոփասանը ու կ'աւելցնէ.

— «Մոփասան մը, որ կամովին կ'անտեսէ քաղաքները, զբօսավայրերը, սնգուրուած տիկնիկները, «Bel Ami»ները եւ աղջնակները: Անայլայլ եւ հզօր առողջութեամբ Մոփասան մը, այլամերժօրէն դաշտեցի, որ կը հետաքրքրուի կեանքի այն երեւոյթներով միայն, որոնք չեն անցնիր, չեն հինանար երբեք, — երկինքը ու ջուրը, դաշտերը, եղանակները, գիւղերը, եւ կիներն ու մարդիկ, որոնք կը խօսին եւ կը մտածեն ինչպէս շատը, դաշտերը, ծառերը եւ աստղերը:»

Ստորեւ կուտանք պատմուածք մը իրմէ, Զին, ուր ոճը որքան ազատօրէն եւ մեղմ, յուզումը նոյնքան անկեղծ է եւ հաղորդական:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԶԻՆ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

— :-: —

Տեսարանը շատ կարճ եղած էր, եւ — փարատաքսալ խօսք, անտարակոյս — շատ դանդաղ եւ միանգամայն շատ արագ:

...Դեռ նոր նորոգուած խճուղիին մէջտեղ, դեղին նուրբ աւազին վրայ կը խաղային երեք տղաք: Ես տակաւին զիրենք կը տեսնեմ աչքիս առջեւ, եւ ինծի կը թուի թէ միշտ ալ զիրենք պիտի տեսնեմ, ինչպէս որ պիտի յիշեմ միշտ տեսարանը որ պատահեցաւ այդ պահուն: Անոնցմէ մէկը աղջնակ մըն էր եօթը–ութ տարեկան, դէմքը՝ վարդագոյն, աչքերը՝ անմեղօրէն կապոյտ, մազերը՝ շատ սեւ եւ խիտ, անփութօրէն ծածրակին ու այտերուն թափթփած, միւսը չորս–հինգ տարեկան մանչուկ մը, խոշորկեկ, կարմիր խարտեաշ, շատ լայն ու շատ բարձր տարատին մէջ, զոր վեր կը բռնէր մաշած ուսկապ մը. յետոյ անտարիք երախայ մը, յետոյքին նստած, աղուոր մինինիկ մը, խոշոր, արտայայտութիւնէ զուրկ աչքերով, եւ խարտեաշ, նրբօրէն գանգուր մազերով:

Չգիտեմ ի՞նչ կը խաղային: Անտարակոյս, ոչինչ, կը խառնշտկէին աւազը իրենց աղտոտ թաթիկներով, կը տապլտկէին արեւուն տակ, պզտիկ անասնիկներուն պէս կը վայելէին օդին գարնանային քաղցրութիւնը: Իրենց վրայ հսկող չկար. պզտիկ գիւղակը կը թուէր թէ թմբեր էր երջանկունակ թմբիրով մը, իր կրածեփ քանի մը հիւղակները գրեթէ լքուած, ուղիղ եւ անվերջանալի ճամբուն երկու ափին, որուն երկայնքին կը ձգուէին զոյգ շարքեր:

***

Նստած շուքը, աթոռի մը վրայ, տեղւոյն միակ պանդոկին առջին, ես ալ կէս քուն, կէս արթուն կը մրափէի, յոգնած՝ հեծելանիւի երկար արշաւանքէս: Մայիսի այդ հրաշալի եւ տաք օրով, ես ետիս ձգած էի արդէն քառասուն քիլոմեթր ճամբայ, նոյնքան մըն ալ կտրելիք ունէի, նպատակիս հասնելէ առաջ: Անդորր ըզգայնութեամբ մը օրօրուն, աչքերս՝ փակ, կը քնանայի գրեթէ, շրթունքիս միջեւ բռնած անգլիական կարճ ծխափող մը, ուրկէ ատեն ատեն ներս կը քաշէի ծուխի քուլայ մը, գործիքս, ճամբու նրբակազմ ընկերս, շնորհալիօրէն յենած էր ինծի:

***

Սարսափի սուր ճիչեր, յանկարծ զիս ընդոստ արթնցուցին: Ոտքի ցատկեցի, եւ շանթի մը նման, տեսայ տեսարան մը, որ զիս սարսափեցուց, որ զիս սառած գամեց գետնին:

Խճուղիին վրայ, ճիշդ առջիս, հոն, ուր քիչ առաջ կը տապլտկէին տղաքը, կ'անցնէր բարձր եւ ծանր կառք մը, սեւ ծածկոյթի մը տակ, զոր կը քաշէր թուխ, խոշոր ձի մը, դղրդիւնը՝ աւազէն մեղմացած, հանդարտ օրօրումով մը: Եւ միեւնոյն ակնարկով, ինչպէս միեւնոյն կայծակին նշոյլովը, մինչդեռ զարհուրած ձեռքերս կը գալարուէին քունքերուս շուրջ ու բերանս կը բացուէր զարհուրանքէս պոռալու համար, առանց կարենալու ձայն մը հանել, տեսայ կառավարը փորին վրայ քնացած ծածկոյթին տակ, երկու մեծկակ տղաքը, — աղջիկը եւ մանչը — փախած ճամբուն եզերքը, ու պզտիկը, երախան, մինակ մէջտեղը, նստած անխռով, անգիտակ՝ աւելի վտանգին: Ժամանակ չունեցայ խոյանալու, ծանր ձին անոր վրան էր...

Բայց ոչ... անոր վրան չէր...: Այն պահուն իսկ ուր կը կարծէի ներկայ ըլլալ սոսկալի ջախջախումի մը, տեսայ այս բարի անասունը, որ կանգ առաւ բոպէ մը, գլուխը խոնարհեց դէպի տղան, զայն հոտոտել ուզելու ձեւով մը, յետոյ լայնօրէն բանալով իր առջեւի եւ ետեւի ոտքերը, անցաւ զգուշօրէն անոր վրայէն կառքին հետ միասին, առանց անոր դպչելու:

***

Ահա գոչեր, պոռչտուքներ, ուժգնօրէն բացուող դռներ: Մանչը եւ աղջնակը, որ պատուհաններու տակ սկսած են պոռալ: Եւ կին մը, որ կը խուժէ, ճեփճերմակ, մազերը խառնիխուռն, խելքը թռցուցած ու գետնէն կը վերցնէ, անվնաս, փոքրիկը: Յետոյ, կառավարը, որ արթնցած բոլոր այս աղմուկէն, կը ցատկէ իր կառքէն վար, կը դառնայ, ու հասկնալով անցած դարձածը կը սկսի փոխնի փոխ ձեռքերով խարազանի հարուածներ տալ իր ձիուն գլխուն, ու նետել հայհոյանքներ եւ սարսափելի անէծքներ:

Այդ պահուն սակայն կը միջամտեմ: Կը խոյանամ, արցունքը աչքիս, ինծի կը թուի որ պիտի խեղդեմ այդ մարդը: Բայց անոր հասնելէ առաջ, առանց հասկնալ կարենալու թէ ինչպէս եղաւ ատիկա, կը հանդարտիմ, բոլորովին կը խաղաղիմ: Եւ մեղմ ձայնով մը, հաշտարար թօնով մըն է որ կ'ըսեմ իրեն, դպելով իր թեւին.

— Ընկեր, ա՛լ մի զարներ այդ անասունին, եկո՛ւր հետս, միասին գաւաթ մը պարպե՛նք:

Ան կը դառնայ, կը դադրի հարուածելէ, ինծի կը նայի կասկածոտ ակնարկով մը, տակաւին բարկութենէն կասկարմիր եղած: Եւ, մեր միջեւ, երկվայրկեան մը կ'անցնի անբացատրելի տրամ մը: Եթէ տակաւին զարնէ, եթէ անգամ մըն ալ զարնէ իր անասունին, կը ցատկեմ իրեն վրայ, կը տապալեմ զայն, կը խեղդեմ զինք, կը զգամ ատիկա, կասկած չկայ ատոր: Եթէ ալ չզարնէ, կը ներեմ իրեն, եւ կը զգամ որ լաւ գործ մը ըրած պիտի ըլլամ, թէ իմ քաղցրութիւնս իր մէջ պիտի շարժէ, առաջին անգամ ըլլալով, մարդկայնութեան եւ գութի ջիղ մը, որ ապագային եւս, յաճախ պիտի թրթռայ:

Ան չի զարներ այլեւս... Ան կարդացած ըլլալու էր, ակնարկիս տաքօրէն բոցին մէջ, ինչ որ կրնար անխուսափելիօրէն պատահիլ: Ան զգացած ըլլալու էր, իր անմշակ հոգիին խորը, իբրեւ շփումը համակրական հոսանքի մը, քաղցրութիւնը եւ գութը որ կը ճառագայթէր իմ ներսէս: Այո, յանկարծ բոլորովին կը հանդարտի, կը նետէ խարազանը ծածկոյթին տակ եւ կը կեցնէ իր ձին:

Կը դառնամ. փողոցին կեդրոնը խմբովին շարժուող մարդոց խառնիճաղանճին մէջէն կը կանչեմ գինետան տիրուհին. երկու գաւաթ կ'ապսպրեմ: Յետոյ, երթալով ձիուն մօտ, կ'առնեմ իր գլուխը ձեռքերուս միջեւ եւ կը գգուեմ, թրթռուն յուզումով:

— Կառապան, ըսի, կրնամ քեզ մը իրեն վարսակ տալ, ինչպէս չէ:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, պարոն, պատասխանեց մարդը ցած, գրեթէ ամօթահար ձայնով մը:

Ահաւասիկ եւ կինը գաւաթներով միասին: Կը խմենք: Չափ մը վարսակ կ'ապսպրեմ ձիուն համար: Գինետան տիրուհին կը բերէ կողովով մը:

Կառապանը կը հանէ ձիուն սանձը, եւ, մինչդեռ, անյագ եւ տեւական կճրտոցով մը ան կ'ուտէ կողովին մէջէն, զոր բռնած եմ ձախ ձեռքովս, չեմ դադրիր միւս ձեռքովս գգուելէ իր գլուխը եւ բաշը: Ատիկա կ'ընեմ մեղմօրէն, երկարօրէն, դանդաղ եւ կրկնուող շարժումով մը. գգուելով ու գգուելով միշտ միեւնոյն տեղերը, եւ յանկարծ, յուզումէս խեղդուած, ապշօրէն կը սկսիմ արտասուել: Չեմ կրնար զսպել արտասուքս, ան կը հոսի հակառակ ճիգերուս, ան կը հոսի եւ պէտք է որ հոսի, ան կը թրջէ վերջին հատիկները, զորս բարի անասունը կը հաւաքէ կողովին տակէն, քսելով շրթունքները:

Վերջացած է, եղեգնեայ կարասը պարապ է, կառավարը կը դնէ ձիուն սանձը, սայլը կը մեկնի: Ես մարդուն կը պարզեմ ձեռք մը, ափիս մէջ հինգ ֆրանքնոց մը սեղմած.

— Ա՛ռ այս, ճամբան գաւաթ մըն ալ պարպելու համար է:

Մարդը չէր համարձակեր խօսիլ, ոչ ալ ինծի նայիլ, այնքան յուզուած էր ան:

Կեցայ բոպէ մը դիտելու համար սայլին հեռանալը: Բան մը պակսելու էր հաւանաբար, որովհետեւ պահ մը վերջ, կառավարը կրկին կեցաւ եւ գետին ցատքեց: Ես տեսայ զինքը որ շօշափեց ձիուն վզնոցը, ու հոն բան մը կարգի դրաւ: Ու այս ընելէ վերջ, նախ քան ծածկոյթին տակ կրկին մտնելը, ան շոյեց իր անասունը բաշին վրայէն ու անոր վզին տուաւ քանի մը հարուածներ, մեղմօրէն, բարեկամական ձեռքով մը: Յետոյ, ան վերադարձաւ իր սայլը, եւ ծածկոյթին տակէն տեսայ դուրս ելնելը թափուն խարազանին, զոր մարդը կը շառաչէր եւ կը դարձնէր օդին մէջ, ձիէն շատ վեր, ուրախութեամբ, խրախուսիչ պաշտպանութեան մը նման, ինչպէս երգ մը:

Այն ատեն սփոփանքի ծանր հեւքով մը, ես ալ հեռացայ:

ՍԻՐԻԷԼ ՊԻԻՍ

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Սիրանոյշի գերեզմանին վրայ խօսուած են շարք մը դամբանականներ, որոնցմէ Լ. Նազարեանցի եւ Գ. Մխիթարեանի խօսածները կը զետեղենք ստորեւ:

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Միայն քանի մը շաբաթ առաջ ինծի սահմանուած էր Գահիրէի հայ համայնքին կողմէ մեծարանքի ուղերձ մատուցանել Սիրանոյշին՝ իր յոբելեանին առիթով: Ու այսօր ինծի դժնդակ պարտականութիւն կը վիճակուի հրաժեշտի խօսքը ըսել իր դագաղին վրայ:

Ազգի մը կողմէն իր ոգեկան եւ մտաւոր գործիչներուն հանդէպ երեւան բերած գնահատանքին աստիճանը համապատասխան է այդ ազգի կրթութեան, մշակոյթի աստիճանին: Որքան աւելի յառաջացած, մշակուած է ազգ մը, այնքան աւելի մեծ է իր գուրգուրանքը տոհմիկ արուեստի, գրականութեան եւ գիտութեան ներկայացուցիչներուն նկատմամբ: Այդ կողմէն մենք, Հայերս, պարծենալու շատ քիչ բան ունինք: Արտակարգ կարողութեան մը երկու դէմքեր կը լուսաւորեն մեր պատմութեան նորագոյն շրջանը. Կոմիտաս Վարդապետ եւ Տիկին Սիրանոյշ: Անոնցմէ առաջինը, որ իր առողջ ատենը թունդ կը հանէր մարդոց սրտերը, վսեմագոյն վայելքին երջանկութիւնը պարգեւելով անոնց, այսօր՝ իր խաւար տառապանքի օրերուն՝ հազիւ կրնայ յուսալ համեստ նպաստի մը, որ՝ հաւասար ըլլալով գրասենեակի երրորդական պաշտօնեայի մը ողորմելի ամսականին՝ ծանր բեռ կը նկատուի Մեծ Վարպետի հայրենակիցներու կողմէ:

Իսկ Սիրանոյշ, որ վաթսուն տարուան տանջալից ոդորումներով փառքի գագաթնակէտին հասած՝ գանգրուածներ կը խոնարհեցնէր իր առջեւ ու կը պանծացնէր հայրենի արուեստն ու բարբառը հայ եւ օտար շրջաններու առջեւ, իր վերջին օրերը ստիպուած էր քաշել տալու թշուառութեան եւ ընդհանուր մոռացումի մէջ:

Սիրանոյշի եղերական վախճանը թող սորվեցնէ մեզի՝ գնահատել եւ յարգել մեր տաղանդները, վասն զի առով յարգանքի տուրքը մատուցած կ'ըլլանք ոչ միայն իրենց, այլ եւ մեր ազգային մշակոյթին:

Ու հիմա, Մեծ Արուեստագիտուհիի դագաղին առջեւ թող մեր սրտերը լան ու լուռ արցունքով, որուն այնքան վարժ է հայ սիրտը: Բայց եւ թող խայտան բերկրանքէ մեր հոգիները, որ հայ ժողովուրդը կրնայ Սիրանոյշներ ծնիլ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Արուեստագէտ մը հողին կը յանձնենք այսօր. բայց ոչ անոնցմէ, որոնք իրենց առաւել կամ նուազ փայլուն ընդունակութիւններով, հանրային կեանքին կը մասնակցին, կեանքը կը դարձնեն հաճելի, կը յուզեն, արցունք ու ժպիտ կուտան, կը նպաստեն ընդհանուր յառաջդիմութեան, որքան կը ներեն իրենց անհատական ուժերը: Այլ անոնցմէ՝ որոնք գիսաւորներու նման կուգան, կը շողան ու կ'անցնին ազգերու կեանքէն, լուսաւոր խորունկ ակօսներ բանալով հոն, հզօր թափով ամանակցելով անոնց վերելքին: Անոնցմէ՝ որոնք, օժտուած բացառիկ կարողութիւններով, անհատականէն վեր՝ ցեղէն կը խօսին, տոգորուած անոր շունչովը եւ հարուստ՝ անոր ոգիովը:

Սիրանոյշ՝ այս ցեղային հանճարէն բեկոր մըն է, որ փայլած է աւելի քան կէս դար, իրմով ներկայացնելով իր ցեղի ոգին ու հանճարը, ազգային սահմաններէն ներս ու դուրս:

Ան, քաջութիւնը, յանդգնութիւնը ունեցած է, բեմ ելլելու աւելի քան վաթսուն տարի առաջ, այն ատեն երբ հայ կինը չէր համարձակեր դեռ հրապարակով երեւալ: Լեցուած արուեստի անսահման սիրով մը, կոչեցեալ

մը, Սիրանոյշ յեղաշրջեց հայ թատրոնը, որ գրեթէ իրմով կը հասնի արուեստի, որուն ջահակիրը կը դառնայ իր բովանդակ կեանքի ընթացքին:

Բայց Սիրանոյշ աւելին է քան մեծ դերասանուհի մը. անիկա իր տաղանդով, իր քաջութեամբ ու անսպառ եռանդով, ընդգրկած է բովանդակ հայ մշակոյթը, որովհետեւ ոչ միայն ներկայացուցած է, այլ եւ երգած է, այլ խօսած է ու իր բոլոր գործովը դաստիարակած ժողովուրդը, ներկայացուցած անոր ճաշակը, կրթած անոր հոգին:

Ըսուած է թէ դերասանը ամէնէն վաղանցիկն է արուեստագէտներէն. գրագէտին, նկարիչին՝ նկար մը, երաժիշտին երգ մը կը մնայ, մինչ դերասանին՝ հետք մը չի մնար: Բայց արդա՞ր է այսպէս խօսիլ, երբ գիտենք թէ մեծ արուեստագէտը, ինչպէս է Սիրանոյշ, ձուլուած է հայ բովանդակ մշակոյթին, մասունքի մը նման բաժնուած է իր տաղանդովն ու ոգիովը հայ գաւառներուն եւ հայ մշակոյթի բոլոր շրջաններուն: Ան շրջեցաւ գաղութէ գաղութ, Պոլսէն Պալքաններ, Եգիպտոս, Կովկաս, Պարսկաստան. ամէն տեղ տանելով հայուն ոգին, հանճարը, արուեստը. ամէն տեղ յուզում, խինդ, արցունք ու արուեստի շունչ ծաւալելով ու ազնուացնելով բոլորը. հրապուրելով հայ լեզուն, հարստացնելով հայ հոգին ու նպաստելով ազգային ոգիի բիւրեղացման:

Անհրաժե՞շտ է անդրադառնալ շրջանի մը տարեկան մը, զայն յիշելու համար, երբ անոր նպաստը կը զգանք մեր խօսած լեզուին, մեր երգին, մեր յուզումին, արցունքին ու ծիծաղին մէջ, մեր գեղարուեստական զգայնութիւններուն մէջ:

Մեր գեղարուեստական, բարոյական ու մտաւորական յուզումները բան մը ունին միշտ անկէ, —հաշտ թէ ինչ-որ անմահ է ան: Ահա դէմքը Սիրանոյշի, որ ոչ միայն ազգային կեանքին մէջ շողաց, այլ եւ օտար երկիրներու մէջ, մեծաշուք քաղաքներու մէջ, Կովկաս եւ Ռուսիա, հպարտ գլուխներ խոնարհեցուցած եւ իր տաղանդին ու արուեստին առջեւ, եւ յանձին իրեն, իր ցեղին հանճարին առջեւ:

Սիրանոյշ իր կեանքը կը վերջացնէ Գահիրէի մէջ, դժբախտաբար, հայրենիքէն հեռու, օտար հողի վրայ. հոն՝ ուր տարիներ առաջ, հիացումի, մեծաշուք հանդիսութեանց առարկայ եղած է: Եգիպտահայութիւնը բախտաւոր թող զգայ ինքզինքը, որ մեծ արուեստագիտուհիին գերեզմանը իր մէջ կ'ունենայ: Անշուշտ, կուգայ օրը, երբ անոր նշխարները գուրգուրանքով կը փոխադրուին Հայրենիքի ծոցը: Մինչեւ այդ սակայն, եգիպտահայութեան կը մնայ վառ ու կենդանի պահել անոր յիշատակը:

«Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը, որուն հիացումը, սուգն ու յարգանքը կը բերեմ հոս, կը խոստանայ իր բովանդակ ճիգը՝ այս նուիրական յիշատակին վառ պահպանման:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՊԷՏՔ Է ԿՐՃԱՏԵԼ ԾԱԽՔԵՐԸ»

— :-: —

«Կրճատենք հանրային ծախքերը»: Այս է եզրակացութիւնը որուն յանգեցան Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ընկերութիւններու ներկայացուցիչները, համագումարի մը ընթացքին:

Քանի մը ամիսներէ ի վեր արդէն, մեծ առեւտրականներն ու ճարտարագործները՝ որոնք կը վճարեն տուրքերու գումարին կէսը եւ հազիւ կը կազմեն ամբողջ Ֆրանսայի բնակչութեան վեցերորդը, կ'ազդարարեն կառավարութեան թէ, շատ չանցած, այլ եւս չպիտի կրնան վճարել:

Ճարտարագործներն ու առեւտրականները՝ վիճաքանութեան ընթացքին հաստատեցին ելեւմուտքի անդադար բարձրացումը, ինչ որ կը ճզմէ հարկատուները, տուրքերն աւելի բարձրացնելու անկարելիութիւնը եւ ծախքերը կրճատելու բացարձակ անհրաժեշտութիւնը: Բայց ատով չեն գոհանար: Կը գծեն նաեւ ծրագիր մը՝ հետեւեալ գլխաւոր գծերով. վերջ տալ ձեռնարկներու պետականացման դրութեան, զոր կը նկատեն կործանարար, վերաքննել ընկերային ապահովագրութիւնները. կրճատել թոշակները բոլոր անոնց, զոր պետութիւնը կը պաշտպանէ ընդդէմ անգործութեան եւ որոնց կ'ապահովէ հանգստեան թոշակ մը. պաշտպանել պետութեան ելեւմուտքը եւ նուազեցնել հանրային պարտքը:

Իսկ արտաքին առեւտուրի խորհրդականներու մաքսային յանձնախումբը, իր կարգին, մատնանշելով անել վիճակը որուն ենթարկուած են ճարտարագործներն ու արտադրողները, կը թելադրէ կարգ մը մաքսային միջոցներ:

Ամէն կողմէ ուրեմն, խորհուրդներ կը տեղան ֆրանսական կառավարութեան արագօրէն շարժելու եւ երկիրը դնելու բարգաւաճման ճամբուն վրայ:

Ֆրանսայի ելմտական տագնապը հետեւեալ գլխաւոր կէտերուն կը վերածեն մասնագէտները: — Հաւասարակշռել ելեւմուտքը, բարւոքել պետական գանձին վիճակը, վերցնել երկաթուղիներու բացը, կարգադրել պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը:

Ըստ Լիւսիէն Լամուրէօի, նախկին տեղեկարեր Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնախումբին, ելեւմուտքին հաւասարակշռումը fաղաքական հարց մըն է որուն լուծման միջոցները ծանօթ են, եւ միայն կառավարութենէն կախում ունի զանոնք ընդունել տալ:

Բայց պետական գանձին վիճակը աւելի ծանր կը թուի անոր: Պաշտօնապէս Ֆրանսի տուած երեք միլիառի փոխը սպառած էր արդէն մայիսին: Հինգ միլիառի փոխ մը առնուած էր ուրիշ աղբիւրէ: Իսկ երկաթուղիներու բացը որ կ'ենթադրուի թէ պիտի հասնի 3 միլիառի, կը պահանջէ արագ միջոցներու գործադրութիւնը:

Գալով պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին, հաւանական չի թուիր որ Ֆրանսա կարենայ իր ելեւմուտքի հասոյթներուն մէջ մտցնել գումարը որ անոնցմէ կը սպասէ եւ այսպէս մօտ երկու միլիառի բաց մըն է որ կ'աւելնայ ելեւմուտքին վրայ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ

Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան հարցը, Լօզանի մէջ կը քննուի պատուիրակութեանց կողմէ: Աւստրիոյ վարչապետը Լօզան գացած է, ուր տեսնուեցաւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ: Աւստրիոյ օժանդակութեան եղանակին մասին՝ գլխաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տարակարծութիւն կը տիրէ: Ֆրանսա կ'ուզէ Աւստրիոյ օժանդակել՝ բարւոքելով ամբողջ կեդր. Եւրոպայի տնտեսական վիճակը: Իսկ Անգլիա, կ'ուզէ օժանդակութիւնը սահմանափակելով միայն Աւստրիայով:

Աւստրիա, որոշած է պարտքերու վճարման ժամանակաւոր յետաձգում մը յայտարարել:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պելժիոյ տնտեսական տագնապի մասին անկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ մանաւոր յօդուածով խօսեցանք: Վերջերս պելժ կառավարութիւնը մտադրած ըլլալով նուազեցնել անգործներու յատկացուած յաւելուածական նպաստը, Պելժիոյ բոլոր գաւառներու մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուեցան ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղերուն նախաձեռնութեամբ որ մեծ ուժ մը կը ներկայացնէ Պելժիոյ մէջ:

Յունիս 8ին, Պրիւքսէլի մէջ ալ տեղի ունեցաւ նմանօրինակ ցոյց մը, մասնակցութեամբ հազարաւոր երկսեռ անգործներու, որոնք հսկայ թափօր մը կազմելով շրջեցան մայրաքաղաքին մեծ պողոտաներուն մէջ, ի վերջոյ հաւաքուելու համար Ժողովուրդի Տան հրապարակին վրայ, ուր ընկերվարական ճառախօսներ բուռն կերպով բողոքեցին կառավարութեան կողմէ տրուելիք որ եւ է որոշման դէմ, որ նպատակ ունի վնասելու նպաստընկալ անգործներու շահերուն, միեւնոյն ատեն պահանջելով կառավարութենէն ու խորհրդարանէն պէտք եղած միջոցները ձեռք առնել գործ հայթայթելու համար անգործներուն եւ մեղմացնելու ներկայ տնտեսական տագնապը:

Խաղաղ պայմաններու մէջ կատարուած այս ցոյցը վերջացաւ առանց որ եւ է միջադէպի, բաց ի բոլշեւիկ քանի մը խռովարար տարրերու յարուցած անկարգութիւններէն, որոնք սակայն արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ:

Պելժիոյ տնտեսական տագնապին բարելաւման մասին կարելի է ինչ ինչ նպաստաւոր երեւոյթներ արձանագրել, ինչպէս՝ գործազրկութեան առժամանակեայ թեթեւացումը, կարգ մը գործարաններու մէջ նշմարուած գործունէութեան շարժումը, շէնքերու շինութիւնները, հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին վերաբերեալ աշխատութեանց վերսկսումը, եւն.:

Այս երեւոյթները թէպէտեւ ինքնին գուրկ են կարեւորութենէ, սակայն միւս կողմէ յուսատու նշաններ կը կազմեն գործերու մօտալուտ վերսկսման, երբ քաղաքական հորիզոնը պայծառանայ եւ ազգերու միջեւ վերահաստատուի փոխադարձ վստահութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, յուսալի է որ կացութիւնը մինչեւ տարեվերջ զգալի բարւոքում կը կրէ, հակառակ տնտեսագէտներու կողմէ յայտնուած յոռետեսութիւններուն:

Պրիւքսէլի շրջանակին մէջ արդէն իսկ բաւական թիւով գործաւորներ սկսած են աշխատանքի լծուիլ զանազան շինութիւններու մէջ, որոնց նախաձեռնարկ եղած են ըլլայ պելժ կառավարութիւնը, ըլլայ շինութեանց մասնաւոր ընկերութիւններ:

Հակառակ շինուածանիւթերու գիներուն անկման, առ այժմ բազմաթիւ ճարտարագէտներ ու գործարանատէրեր կը զգուշանան նոր գործերու ձեռնարկելէ:

Հ. ՏԵՐՈՍԿԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Ֆրանսացի երիտասարդ քննադատ մը, Ժաք Պուլանժէ, թանի մէջ կը խօսի ֆրանսերէն լեզուի աշխարհակալութեան մասին:

«49 տարի առաջ, Պերլինի ակադեմիան հրատարակեց հետեւեալ նշանաւոր հարցումը.— «Ինչո՞վ տիեզերական դարձաւ ֆրանսերէն լեզուն»: Արդարեւ, կար ժամանակ մը, երբ ֆրանսերէնը կը տիրապետէր Եւրոպայի մէջ: ԺԸ. դարէն սկսեալ, ֆրանսերէնը կորսնցուց իր հմայքը: Այսուհետեւ տակաւին կը տիրէ ան քաղաքակիրթ աշխարհի վրայ: Այսօր 120 միլիոն մարդիկ ֆրանսերէն կը խօսին»:

Յետոյ Պուլանժէ կարգով կը թուէ այն երկիրները, ուր կը նահանջէ ֆրանսերէնը,— այսպէս Պելճիքայի մէջ, ուր նոր օրէնք մը վալոնական դպրոցներուն կը հրահանգէ սորվեցնել տեղական լեզուն, եւ ֆլաման դպրոցներուն՝ ֆլաման լեզուն: Ասկից կը տուժէ ֆրանսերէնը: Ռուսիա եւս հաճախութիւն ցոյց չի տար ֆրանսերէնի: Յունաստան 1930 դեկտեմբերին փակեց 46 օտարվարժարաններ, որոնց 23ը ֆրանսական: Թուրքիա եւս թշնամի է ֆրանսերէնի:

Միւս կողմէ, սակայն, Գերմանիա պարտադիր դարձուցած է ֆրանսերէնը երկրորդական վարժարաններու մէջ: Դարձեալ ֆրանսերէնը կը յառաջդիմէ Քանատայի, Միացեալ Նահանգներուն, Հարաւային Ամերիկայի, Սուրիոյ մէջ: Պուլանժէ չի մոռնար յիշել, որ ֆրանսերէն կը խօսին նաեւ… Հայաստանի մէջ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

L'Architecture d'Aujcurd'hui կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը Ռուսիոյ ճարտարապետութեան մասին: Փոքրիկ հատուած մը ատկից:

— Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ ճարտարապետութիւնը արդէն գտած է բնակարանի նոր ու տիպար ձեւը: Ռուսական ճարտարապետութիւնը տակաւին որոնումներու եւ փորձերու շրջանին մէջ կը գտնուի, առանց մերժելու, սակայն, արեւմուտքի ճարտարապետներուն յղացումները:

Ճարտարարուեստը բազմաթիւ հարցեր կը դնէ մէջտեղ: Հին քաղաքները արագօրէն կ'աճին, նոր քաղաքներ կը կազմուին երբեմն ամայի տարածութիւններու վրայ: Բանուորական արուարձաններ կը շինուին մեծ քաղաքներու շուրջ: Այսպէս Մոսկուա, Լէնինգրադ, Բագու, Նիժնի-Նովգորոդ, Խարկով, Նովօ-Սիբիրսկ՝ շրջապատուած են բանուորական աւաններով: Արեւելեան շրջաններուն մէջ, ճարտարարուեստին յառաջացումը փոխած է բազմաթիւ քաղաքներու ձեւերը:

Սովետական քաղաքաշինութեան ամէնէն յատկանշական գիծն այն է, որ ճարտարարուեստական նոր կեդրոններուն մէջ կը ստեղծէ բոլորովին անկախ եւ հսկայ հաստատութիւններու համախմբում մը: Այդպէս է Մագնիտոգորսկը, Աւտոստրոյը, որոնք հիմնուած են հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ.— Արտադրութեան պահանջը պատշաճեցնել բնակութեան խնհրաժեշտութեան վրայ, 2.— Հաւաքականեւ համախմբում մը շինել մնունդի, մշակոյթի հաստատութիւններ, 3.— Քաղաքը բաժնել երկու շրջանի, բնակութեան եւ ճարտարարուեստի, կանանչ գօտիով մը բաժնուած, հաղորդակցութեան արդիական միջոցներով միացուած:

Համայնական տանը գաղափարը մէկզի նետուած է ներկայիս: Համայնական տուներու յղացման հեղինակներն էին ճարտարապետներ Վլադիմիրով եւ Բարշչ: Այս բնակարաններուն մէջ պիտի կրնային ապրիլ հազար չափահաս, 680 երախայ:

Ամէն համայնական տուն պիտի ունենար բաժին մը չափահասներու համար, բաժին մը դպրոցականներու եւ բաժին մը եւս երախաներու համար: Չափահասներու շէնքը պիտի ունենար եօթը յարկ, վարի չորս յարկերը՝ մատենադարան, զբօսաւարան, արտաքնոց, եւայլն, վերին երեք յարկերը՝ ննջարան: Դպրոցականներու շէնքը պիտի բաղկանար երկու մասէ, վարինը արհեստաւորներու յատուկ, վերինը՝ սերտողութեան, մարզանքի, արեւաբուժութեան յատուկ: Այս ծրագիրը մէկզի ձգուեցաւ, որովհետեւ ննջարանները չէին համապատասխաներ անհատական հանգստութեան, եւ երախաները բաժնուած էին իրենց ծնողքէն: Դեռ կը վերամշակուի համայնական տան ծրագիրը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պապէսեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր: Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է: Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի»ի հեղինակ Յովհ. Գ. Պապէսեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հնաքրքրական տեսարաններ:

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

ՍԻՐՏՍ ԱՆՍԷՐ

■■■

Վերադառնալ պիտ' չուզեմ
Սիրոյ ճամբուն վաղեմի,
Պիտի չուզեմ որ մենք տանք
Մեր յոյզերուն կրկին շունչ…

Իր թռիչքին մահէն ետք,
Ապրիլ, ժպտիլ վերստին
Քեզի համար, քեզի հետ,
Հոգիս պիտի չկրնար…

Ու պիտ' միշտ դուն մնաս
Ճամբու եզրին անհամբոյր,
Անարձագանգ երգի պէս,
Խոր տրտմութեան անձնատուր…:

ՀԱՅԿ ՇԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՌԸՆԱԺԻ ՄԷՋ

ՌԸՆԱԺ, 18 Յունիս.— Ինչպէս ամէն տեղ, այս տեղն ալ գործազրկութիւնը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Երկաթի գործարանը որ 1927ին գործազրկութենէն բնաւ չէր ազդուած, ամէնէն առաջ սկսաւ աշխատանքի օրերը կրճատել: Շաբաթը հինգ օր աշխատցնելով: Մինչեւ որ ստիպուեցաւ, գործաւոր արձակել: Վերջին անգամ երեսուն գործաւոր արձակեց, որոնց հինգը Հայեր են: Հիմա, շաբաթը չորս օր կը բանեցնէ, օրը 7 ժամ: Անգործները դիմեցին կառավարութեան նպաստի համար: Բայց դժբախտաբար երեք օրէն յետոյ, պատասխանեց թէ Կրընոպլի Քաղաքապետին կողմէ արգիլուած է: Այն օտարականները որ հայրենիք ունին մեկնեցան իրենց տեղերը: Իսկ մենք ի՞նչ պիտի պիտի ընենք եւ ո՞ւր պիտի երթանք:

Այս անգործ հինգ Հայերուն մէջ կան որ ծանրաբեռնուած են 3-4 փոքրիկներով: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը: Հայաստանի ներգաղթի արձանագրութեան ցանկերը մինչեւ այստեղն ալ հասան: Քանի մը թափթփուքներ առիթէն օգտուելով կ'ուզեն Հօկի մասնաճիւղ կազմել եւ այս առթիւ Լիոնէն հրաւիրած էին Մինաս կոչուած ողորմելի մը:

Վահան Խաչատուրեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

… Խմբագիր

Այս գրութիւնով կը յայտնեմ որ այլ եւս չեմ պատկանիր «Մենք» գրական ընկերակցութեան:

Ռափայէլ Զարդարեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Լա՛ւ, կը խորհինք այդ մասին: Կայ ուրիշ հարց մը. ինչպէս գիտէք, մօտ ատենէն տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները…

— Այո՛, անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանին, արդէն:

— Լա՛ւ. ես ու կուսակալ պէյը համաձայն ենք մեր թեկնածուն զոհել եւ նախընտրել Դիմաքսեան էֆէնտին… Ճիշտ է որ մեզի համար բաւական դժուար եղաւ հաւանութիւնը ստանալ մեր կուսակցութեան, այսուհանդերձ, հարցը այսքանով չի վերջանար:

— Այսի՞նքն:

— Մենք մեր դէմ ունինք ուրիշ թեկնածութիւն մը…

— Այո՛, Բէլպապճեան էֆէնտինը…

— Ճի՛շտ է: Մենք ուժ պիտի տանք ձեր թեկնածուին: Ըստ իս, այս հարցը շատ կարեւոր է ու պէտք է որ ձեր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնէք այս գործին: Դիմաքսեան էֆէնտին ձեր նախկին ուսուցիչն է ու երախտապարտ էք իրեն… Կը տեսնէք թէ որքան անկեղծ եմ. միւս խնդիրը յետոյ ինքնին կը կարգադրուի… Թաղապետական պաշտօնեաներու արգելքը օրինական բնոյթ ունենալու է… որ եւ է լուր չունիմ… ես ինքս փափաքող եմ որ շէնքը վերանորոգէք… վերջապէս… այո՛… երբ ես այսքան անվերապահ կ'ըլլամ, դուք պէտք է վստահիք թէ ձեզ բաւարարելու ցանկութիւն կայ մէջս…

— Ուրախ եմ որ փոխադարձ հասկացողութեան մը գտնինք կը հարթուի վերջի վերջոյ… Ուրեմն, այսպէ՛ս…

— Այո՛, այո՛, սիրելի Սուրէն էֆէնտիս… Կատարեալ վստահութիւն ունեցէք դուք իմ վրաս…

Սուրէն ոտքի ելաւ՝ հրաժեշտ առնելու համար: Սեղմեց Մէհմէտ պէյի ձեռքը, եւ երբ գրասենեակէն դուրս կուգար, տեսաւ Աստղիկը: Կանգ առաւ. ժպտեցաւ, մօտեցաւ, եւ որովհետեւ եղան կառքերու շարք մը կուգար վերէն, երկուքը եկան կանգնեցան Մէհմէտ էֆէնտիի գրասենեակին դրանը առջեւ: Աստղիկ կը դառնար գնումէ. շառագունէր էր ու միսի գլխէն բուրում մը կ'արտաբերէր իր գեղուղէշ մարմինը…: Մէհմէտ պէյ կանգնած էր ոտքի եւ ակնապիշ կը դիտէր աղջիկը՝ զոր կը ճանչնար պզտիկուց եւ որուն գրաւիչ գեղեցկութիւնը խելքի պատոյտ կուտար իրեն: Աստղիկի աչքերը կը բոցավառէին, եւ Սուրէն անոր հետ կը խօսէր չափազանց մտերիմ, Մէհմէտ պէյի ներկայութիւնը բոլորովին անտեսելով, եւ պահ մը մոռցած, նոյն իսկ, թէ ան, տղայուց, հայերէն բառեր գիտէր…

Աստղիկ յայտնեց թէ տանը մէջ չափազանց նեղ դրութեան է մատնուած, որովհետեւ հայրը դառնացած է Սուրէնի դէմ եւ թէ այդ պարագան գինքը չափէն աւելի կը ճնշէ…

— Երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ ձեր վերջին յօդուածը՝ իր դէմ՝ աւելի գրգռեց զինքը…

Սուրէն շփոթեցաւ պահ մը: Զգաց, որ Աստղիկ եւս, եթէ ոչ ցաւի, գոնէ դժգոհութեան արտայայտութիւն մը ունէր իր աչքերուն մէջ, եւ խո՛ր յուզում կար իր շեշտին մէջ, երբ աւելցուց,

— Մի զբաղուիք, ի սէր Աստուծոյ, նման խնդիրներով, չէք գիտեր թէ որքան կը սպառիմ… օրն ի բուն՝ շնչատ, հեւիհեւ… աչքս դուռն է եւ միշտ աննպաստ լուրի մը կանխազգացումը կը տագնապեցնէ զիս…

Կառքերուն ճռինչը կը լեցնէր փողոցը ու Սուրէն հազիւ կը լսէր, հակառակ իրարու շա՛տ մօտ կեցած ըլլալնուն, Աստղիկի ձայնը: Մէհմէտ պէյ դեռ կանգնած կը դիտէր՝ հետզհետէ մեծցող կասկած մը մտքին մէջ եւ աճո՛ղ ցանկութիւն մը կրծքին տակ…: Երբ կառքերը անցան, Սուրէն ու Աստղիկ ուղղուեցան դէպի վեր, մինչ Մէհմէտ պէյ գրասենեակին սեմին եկած, խորամանկ, չար ու տենչահար աչքերով կը դիտէր զիրենք՝ վարժ շրթունքը խածնելէն եւ մտովին կրկնելէն՝

— Վստահէ ինծի, Սուրէն էֆէնտի, վստահէ… ուրեմն այսպէս հէ՞… ընտրական խնդրին մէջ դէմ իրարու, բայց ամուսնական ծրագրով մը կապուած… հը՛… այս կապին իրագործումը կրնայ դիւրդ շոկել. մինչ քու անցո՛ւկ վիճակդ նպաստաւոր է ինձ… ամէնքդ մէկ խմոր էք, հա՛… միշտ նոյն Հայը, Բէլպապճեան ըլլայ թէ Սուրէն…

Երկուքը դեռ կը յառաջանային դանդաղ քայլերով, երբ Աստղիկ, փոխելով նիւթը.

— Գիտէ՞ք, —ըսաւ— Մէհմէտ պէյը շատ գէշ կը նայէր… վախցայ պահ մը… որքա՛ն փոխուեր է…

— Միշտ նոյն Մէհմէտճուքն է,— ժպտեցաւ Սուրէն — հօրը կտորը… ծոյլ ու անուղղայ… հազիւ թէ համարձակի…

Վերէն եկող փողի մը ձայնը լսելի չըրաւ Սուրէնի վերջին բառերը…: Վաշտ մը զօրք կուգար: Անցան իրենց քովէն: Ու երկուքը ստիպուեցան շեղիլ ճամբէն, անցնելով Դաւիթ էֆէնտիի խանութին առջեւէն, ուր կեցած էր Յակոբը՝ լեցունիկ, կարմրայտ, ուռած թուշերով ու ապակիէ նայուածքով:

Անդին, առատահոս աղբիւրին քով, հորթ մը, ապշահա՛ր, կեցեր կը նայէր, հեռացած մայրը փնտռելէն…

IX

… Այո, այո, դեռատի մանկան մը նման, որ ոտքըբոպիկ է, ու դե՛ռ կը վարանի մտնել մութ ու վէտվէտող ջուրին մէջ…

Այսուհանդերձ աշունը խռնաւ ու տրտմանոյշ է, կրկին ու ընդարձա՛կ քաղաքը, միգամած առաւօտով, հագի՛ւ արթնցած: Արտուրներ՝ փողոցէ փողոց: Ոտները լզուտող շուն մը: Աղբիւրը՝ քանի մը կիներ: Փոկեղավաճառ մը: Ու դեռ չանգայտո՛ղ մէկը երգիքներն ի վեր…

Իսկ Սուրէնի կրծքին տակ անբացատրելի հող մը, որ անքուն պահեր էր զինքը՝ ամբողջ գիշերը: Ան կը կը քալէր հիմա՝ ենթակայ մտքի տարտամ ու մութ վիճակի մը:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Լիտվինովեան փրօթոքոլը, որոշած է չարունակել բանակցութիւնները՝ ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման համար՝ բայց ուժէն կառավարութեան համար, նման դաշինք մը պէտք է ծառայէ խաղաղութեան եւ ապահովութեան եւ ոչ մէկ կերպով վնասելու չէ Ռումանիոյ իրական եւ իրաւական կացութեան: Ռումանիա կը կարծէ թէ իր դաշնակիցները նկատի առնելով իր կացութիւնը, պիտի նպաստեն դիւրացնելու խաղաղութեան քաղաքականութիւնը զոր կը հետապնդէ հանդէպ Խորհրդային Միութեան:

Քաղաքական շրջանակները կը հաւատան թէ Ռումանիա այն ատեն պիտի վերսկսի ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման բանակցութիւններուն, եթէ նախապէս կարելի ըլլայ մշակել բանաձեւ մը՝ որով դիւրանայ համաձայնութեան մը գոյացումը եւ առաջքն առնուի նոր տարակարծութիւններու:

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ նախարարները՝ իրենց չաբաթական նիստին մէջ պիտի զբաղին՝ տարեվճարներու մասին Տէ Վալերայի տուած վերջին ծանուցագրով:

Կը յիշուի թէ Իրլանտայի վարչապետը յայտարարած էր թէ այս հարցը այն ատեն միայն պիտի ենթարկէ իրաւարարութեան, երբ իրաւարար ատեանի կազմին մէջ գտնուին նաեւ օտարներ: Անգլիական կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ պիտի յայտնէ այն միջոցները՝ որոնց դիմելու մտադիր է իր իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Հաւանական կը թուի թէ Անգլիա կարգ մը մաքսային միջոցներ գործադրէ ընդդէմ Իրլանտայի, արգիլէ իրլանտական ձիերու մուտքը Անգլիա: Անցեալ տարի, անգլիական հեծելազօրաց ձիերու մեծ մասը հայթայթած էր Իրլանտա:

Վենիզելոսի յայտարարութիւնները

Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Յունաստանի ազատական կուսակցութիւնը գլխաւոր պատնէշը կը կազմէ հանրապետական վարչաձեւին, որուն դէմ պիտի գան փշրուիլ ապօրէն միջոցներով իշխանութիւնը ձեռք ձգելու բոլոր փորձերը: Սահմանադրական վարչաձեւին մասին՝ ժողովրդական կուսակցութեան վերապահումները կը վտանգեն երկրին քաղաքական կեանքի բնականոն զարգացումը: Բոլոր հանրապետական կուսակցութեանց պարտականութիւնն է ազդարարել ժողովրդական կուսակցութեան թէ անկարելի է որ իշխանութեան գլուխ անցնի, քանի չի հրաժարիր սահմանադրական վարչաձեւին մասին իր վերապահումներէն:

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսՉորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Շարունակութիւն օրակարգի: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը, 28 Յունիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Ararat, 345 Ave. d'Argenteuil, Պուա Քոլոմպ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները 28 Յունիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, 29 Յունիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: 240 րիւ Տիւկէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին:

■■■■■■■■■

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ յատուկ խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները վաղը Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 9.30ին, 71, Ավընիւ Քլէպէռ:

Ընկերներ՝ Պօղոս Գորգիկեան, Գ. Բալայեան, Մ. Լուսիկեան, Գ. Քարաքէհեաեան, Ս. Յովհաննէսեան, Ակոնայեան, Հ. Մանասեան, Բ. Քիւթներեան, Յովհ. Յակոբեան, Բժ. Նորայր, Թէոդ. Խանաչեան, Ե. Միրեանգուլեան, Մ. Պարսամեան, Ս. Սասունի, Լեւոն Մեսրոպ, Յ. Վեզիրեան, Կ. Երանեան, Ղ. Ներկարարեան, Ն. Ալատինեան, Կ. Պուճուկեան, Հ. Սամուէլ, Վ. Համբարձումեան, Վաղարշակ Վարպետեան:

Կարեւոր զեկոյց:

Կոմիտէներէն կը խնդրուի մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել:

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ **Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի**

90 ՀՈԳԻ ղեկավարութեամբ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆի

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու

Տեղի կ'ունենայ 9 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Salle Gaveauի մէջ 45, Rue La Boetie

Տոմսերու գինները՝ 20, 15, 10 եւ 7 ֆրանք

կը գտնուին ծանօթ վայրերը եւ երգչախումբի անդամներուն մօտ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան: Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղայք չբերել:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻՆ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ 1931 — 1932

Յունիս	27	Բշ.	Աշխարհագրութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	28	Գշ.	Հայերէն	Պ. Ահարոն Տատուրեան
»	29	Դշ.	Երկրաչափութիւն(գրաւոր)	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	30	Եշ.	Թուաբանութիւն(առեւտուր)	Պ. Վահագն Իշգալացեան
Յուլիս	1	Ուր.	Ֆրանսերէն	Mlle Minerey
»	2	Շբ.	Քաղք. կրթութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	4	Բշ.	Ընդհ. պատմութիւն	Օր. Թագուհի Աճէմեան
»	5	Գշ.	Գեղագր. գծագր.	Պ. Հրանտ Ալեանաք
»	6	Դշ.	Գիտութիւն	Պ. Յովսէփ Գույումճեան
»	7	Եշ.	Առողջ. եւ մարզանք	Պ. Մկրտիչ Մալումեան
»	8	Ուր.	Հայոց պատմ.(գրաւոր)	Պ. Ահարոն Տատուրեան
»	11	Բշ.	Սոլֆէժ	Օր. Թագուհի Աճէմեան
»	12	Գշ.	Ձեռագործ	» » »
»	13	Դշ.	Ձեւագիտութիւն	Օր. Զարուհի Գալֆայեան

Յ. Գ.— Քննութիւնները տեղի կ'ունենան առաւօտեան ժամը 10ին:

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումը Կարտանի մէջ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. Բաղալի կը ներկայացնէ

Այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Շարլի մէջ կը ներկայացուի

«ՕԹԵԼԼՕ»

Տոմսերու գինները ժողովրդական են

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՈՒՐԾԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐի

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

ճաշարան ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անխերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni

Գործակալութիւն «Opéra»

18 Chaussée d'Antin, Փարիզ (9)

Հեռ. Provence 82—48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ շահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

Հայերը կը գտնեն լաւագոյն ընդունելութիւնը

CHEZ JOSEPH

9 Rue Moncey

Պանդոկ ամէն յարմարութիւններով

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիր. ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ.է: 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

Կարի յատուկ մօթէօրներ

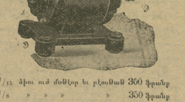

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ րէօսթաթ 300 ֆրանք

1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմրցելի գինով: Յանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը: Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն:

դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Լուսանկարչական նոր մէթոտի համաձայն գեղեցիկ սնտուկներ, ամբողջ կազմուածքով, խիստ դիւրամատչելի պայմաններ, Դիմել՝ Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆի 24 rue de Beguin, Lyon: Մանրամասնութեանց մասին տեղեկանալ Պ. Ա. Կիւլպէնկեանէ, 35 rue Dunoir, Lyon.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. ֆասօն ալ կը կարէ:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISÇONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կըստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

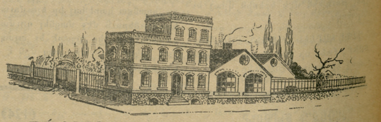

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ունէ անձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար: երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado, (մէթրօ Սէն-Տընի)

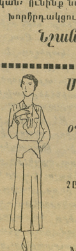

Մաղչէի առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քրէփ տը շինէ շըմըզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԲ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1932
28 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1917 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՕԶԱՆԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Անցնող շաբաթը մէկ քանի նորութիւններ արձանագրեց, առանց հիմնական որ եւ է փոփոխութեան ենթարկելու Լօզանի իրադրութիւնը:

Նախ՝ անգլօ-ֆրանսական յայտարարութիւնը չորս կէտերով եւ երկրորդ՝ ֆրանքօ-գերման ուղղակի բանակցութիւնները՝ որոնք դեռ կը շարունակուին:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութիւնները՝ իրենց յայտարարութեան մէջ, նախ անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն վերջնական լուծման մը յանգելու, — ինչ որ չի նշանակեր թէ Անգլիա կը հրաժարի հատուցումները պարզօրէն եւ անպայման ջնջուած տեսնելու իր մտադրութենէն. իսկ Ֆրանսա՝ գանանք լրիւ պահանջելու իր յաւակնութենէն: Պարզ հաստատում մը ուրեմն, որ ոչինչ կը փոխէ կողմերու ուղեգծին մէջ:

Ֆրանսայի համար, հատուցումներու ջնջումը՝ Գերմանիան պիտի դնէր տնտեսապէս ու նիւթապէս գերակշիռ դիրքի վրայ, մինչ ինքը՝ պիտի շարունակէր մնալ պարտքերու հսկայ ծանրութեան տակ: Իսկ Անգլիա, կը յուսայ այդ կերպով փրկել մեծ գումարներ, որոնք կը շարունակեն խրած մնալ Գերմանիոյ մէջ:

Յայտարարութիւնը՝ Լօզանի աշխատանքները՝ իրաւամբ կապելէ վերջ՝ տնտեսական տագնապին, Գերմանիոյ համար կ'ընդունի երկու ժամանակաւոր զիջումներ: Քանի կը տեւէ տագնապը՝ Գերմանիա ո՛չ մէկ վճարում պիտի կատարէ: Իսկ տագնապէն յետոյ, վճարումները պէտք է կատարուին այնպէս որ, գերման ելեւմուտքը չխախտի:

Հինգերու յայտարարութենէն վերջ, որ բացման օրն իսկ, Գերմանիոյ կուտար վճարումներու նոր յետաձգում մը՝ ժողովի տեւողութեան ընթացքին, երկկողմեան այս յայտարարութիւնը՝ բնականաբար դէմ առ դէմ կը ձգէր երկու գլխաւոր հակառակորդները, Ֆրանսան ու Գերմանիան:

Եւ եթէ, անոնք չվարանեցան բերան բերնի խօսակցելու, կարելի՞ է յուսալ ելք մը, որ հաւասարապէս գոհացնէ բոլոր կողմերը եւ աշխարհի մէջ վերահաստատէ փոխադարձ վստահութիւնը:

Հատուցումները ջնջելու գերմանական պահանջը՝ հիմնուած եօթ կէտերու վրայ՝ ո՛չ աւելի կը բարդացնէր, ո՛չ ալ կը նպաստէր պարզելու կացութիւնը: Իսկ Ֆրանսայի յայտնի ջանքերը՝ ելք մը գտնելու, ապահովելով մէկտեղ իր շահերուն պաշտպանութիւնը՝ թերեւս կը ծառայեն լուծման եղանակ մը գտնելու, եւ սայթաքումէ փրկելու Լօզանի մեծաշուք ժողովը:

Հաստատելով մէկտեղ Գերմանիոյ ներկայ անել կացութիւնը, Ֆրանսա անհրաժեշտ չի նկատեր զիջիլ իր իրաւունքները՝ զոր ապահովեր է արեան գնով: Կռթնած Պազէլի մասնագէտներու եզրակացութեան վրայ՝ կը յօժարի միմիայն յետաձգում մը՝ որ Գերմանիան կը դնէ տարանձնաշնորհեալ, ազնուական պարտականի դերին մէջ:

Կարելի՞ է ուրեմն համաձայնութեան եզրեր գտնել ֆրանսական եւ գերմանական հակամարտ պահանջներուն միջեւ:

Անցեալ շաբթուան վերջերը սկսած ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները տակաւին թոյլ չեն տար որ եւ է դրական լուծում նախատեսելու: Երկու կողմերը՝ գոհացան հանդարտութեամբ իրենց տեսակէտներն ու կացութիւնը պարզելով եւ բաժնուեցան՝ կրկին միանալու մտադրութեամբ, խորհրդակցելէ վերջ իրենց կառավարութիւններուն հետ:

Այս մերձեցումն արդէն ենթադրել կուտայ փոխադարձ զիջումի մտադրութիւններ: Բայց կը թուի թէ տակաւին ժամանակ ունին բանաձեւելու իրենց նոր առաջարկները՝ համաձայնութեան մը նախատեսութեամբ. Ֆրանսա, թերեւս տրամադիր ըլլայ հատուցումներու ջնջման, տարբեր հողի վրայ ստանալով համապատասխան փոխարինութիւններ: Գերման ներկայացուցիչները սկզբունքով կ'ընդունին զիջումներ՝ որոնք թոյլ տան Ֆրանսայի՝ հրաժարելու հատուցումներէն:

Միայն թէ, կարելի չէ առ այժմ ընդունիլ որ հանդարտ մթնոլորտի մէջ եւ յուսատեսութեամբ սկսած ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները՝ կարենան շօշափելի արդիւնքի մը յանգիլ՝ Գերմանիոյ ներկայ կառավարութեան օրով: Զիջումներու յօժարող Ֆրանսայի համար, պէտք է գերման ուժեղ կառավարութիւն մը, որ ի վիճակի ըլլայ յարգելու նոր յանձնառութիւնները: Մինչ ֆոն Փափէն իր գոյութիւնը կը պարտի միմիայն Հինտէնպուրկի տիրակալական վստահութեան: Երեւոյթը աւելի յստակօրէն դիտելու համար, անհրաժեշտ է ուրեմն որ Գերմանիոյ ներքին մթնոլորտը պարզուի եւ իշխանութեան գլուխ գայ կառավարութիւն մը, որ իսկապէս ներկայացնէ գերման մեծամասնութիւնը: Մինչեւ յառաջիկայ ընտրութիւններն ուրեմն, Լօզանի բանակցութիւնները կրնան ձգձգուիլ եւ կամ ամէնէն շատը՝ յանգիլ համաձայնութեան նախագծերու, առանց նկատի առնելու թէ Լօզանի յաջողութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի Միացեալ-Նահանգներէն, որոնք պարտքերու կրճատումը կամ ջնջումը կը յայտարարեն հակառակ՝ ամերիկեան քաղաքականութեան:

Իսկ Հուվըրի վերջին ռումբը՝ նետուած Ժընեւի զինաթափութեան ժողովասրահին մէջ, պէ՞տք է կապել Լօզանի աշխատանքներուն: Ըսուեցաւ ու հերքուեցաւ թէ Ամերիկա փորձ մըն է կը կատարէ ստիպելու Ֆրանսան որ նախ զինաթափուի եւ յետոյ Ամերիկայի դառնայ պարտքերու ջնջման կամ կրճատման առաջարկով:

Բացայայտ է թէ հատուցումներու առեղծուածին մեծ բանալին Ամերիկայի ձեռքն է: Իսկ եթէ Հուվըր՝ զայն գործածէ ի հաշիւ իր ընտրական նկատումներուն, ինչպէս կը յամառին ենթադրել ֆրանսական շրջանակները, Լօզանը՝ ետ ու առաջ քայլերու խաղի վտանգին կրնայ ենթարկուիլ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՕՐԷՆ ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇ

— :-: —

Այս խորագրին տակ, «Խորհ. Հայաստան» (4 Յունիս) կը գրէ. —

Նովորոսիսկէն մայիս 21ին Երեւանի քաղաքացիներէն մէկուն կը հասնի հեռագիր մը: Անշուշտ մէկ երկու ժամէն: Երեւանի հեռագրատունէն հեռագիրները կը ղրկուին Նորք, ուր կը գտնուի հեռագիրներուն տէրը: Նորքը արուարձան մըն է Երեւանի քթին տակ, երկու քիլոմեդր հեռու:

Հեռագիրը այդ երկու քիլոմեդր հեռաւորութիւնը կը կտրէ վեցուկէս օրէն, մայիս 27ին, երեկոյեան ժամը 6,45ին:

Իսկապէս «արագութեան մրցանիշ»: Եւ այն դարուն, երբ մարդիկ առտուն իրենց նախաճաշը կ'առնեն Փարիզ, յետոյ օդանաւ կը նստին ու կէսօրին կը ճաշեն Պերլին: Այն դարուն, երբ իրիկուն մը Փարիզ, նամակատուփի մը ծակէն ներս կը նետես թուղթի կտոր մը եւ յաջորդ առտու բարեկամդ կ'առնէ թղթիկը ու կը կարդայ:

Անդի՜ն, յառաջապահ Երեւանի մէջ ուր «սոցիալիզմ են կառուցում», եւ երկու ժամէն կրնան խեղճ գիւղացիները ձերբակալելու հրաման հասցնել Հայաստանի ամէնէն հեռաւոր գիւղերը, հեռագիր մը, նամակ մը չեն կրնար հասցնել երկու քիլոմեդր տեղը:

ՀԱՐԹՈՅ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐՈՎ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութեան մասնագէտները սկսան փորձել յարձակողական նոր հրասայլ մը, որ եթէ լրացնէ զինուորական իշխանութեանց կողմէ պահանջուած պայմանները, պիտի կրնայ յեղաշրջել ցարդ գործադրուած կարգ մը յարձակողական եղանակներ:

Տփուն հրասայլ մըն է որ դեկ եւ պտուտանիւ ունի եւ կրնայ պէտք եղած ատեն՝ ջուրին վրայէն քալել՝ առանց որ եւ է նախապատրաստութեան, քանդել կամուրջ մը, կամ յարձակիլ գետին եզերքը կամ վրան զինուորական շինութիւններով զբաղող զինուորներու վրայ:

Վերջին փորձերը ցոյց կուտան թէ հրասայլը կը ներկայացնէ իրեն վերագրուած առաւելութիւնները:

Մասնագէտները պիտի քննեն թէ ի՞նչպէս կրնան այս հրասայլը օգտագործել ծովային յարձակման մը ընթացքին: Կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ ուզուած քանակութեամբ հրասայլ զետեղել պատերազմական նաւերու մէջ եւ ծովը իջեցնել զանոնք, երբ նաւերը մօտեցած ըլլան թշնամի ծովեզրին:

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ՋԷԻՆ ԳՈՒՇԱԿԱԾ՝ ՊԷՏՔ Է ՈՐ ՊԱՏԺՈՒԻՆ

Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, բուռն փոթորիկ մը պայթած է Քիեւի շրջանին մէջ, ուր փողոցները հեղեղի վերածուեցան մէկ քանի վայրկեանի մէջ՝ տեղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով: Բազմաթիւ տուներ փլան, թաղելով բնակիչները: Ջուրերը շրջապատեցին երկու մեծ գործարաններ՝ որոնք ըստիպուեցան դադրեցնել աշխատանքները: Առաջին քննութեամբ գնահատուած վնասները կը հասնին 30 միլիոն րուբլիի:

Շրջանին թերթերը կը մեղադրեն երեւութաբանական սպասարկութիւնը թէ նախատեսած չըլլալով փոթորիկը՝ տնտեսական խափանարարութիւն գործած է, քանի որ այդ սպասարկութեան զեկոյցը կը հաղորդէր միայն թէ «առատ անձրեւ պիտի տեղայ»: Թերթերը կ'աւելցնեն թէ քանի որ անձրեւին սաստկութիւնը չէր նախատեսած, օդերեւութաբանական սպասարկութիւնը պէտք է պատասխանատու նկատուի վնասներուն, քանի որ իր յանցանքով՝ կարելի չեղաւ նախազգուշական միջոցներու դիմել:

Պոլշեւիկները աղէտին առջեւ անգամ գիտեն խնդալ եւ խնդացնել:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը

Պոլսական թերթ մը կը գրէ թէ Էջմիածնէն կաթողիկոս. տեղակալ Խորէն արքեպիսկոպոս յունիս 21 թուականով՝ Պոլսոյ պատրիարքին ուղղած է հետեւեալ հեռագիրը.— «Կաթողիկոսի ընտրութեան թուականը որոշուած է՝ 932 Նոյեմբեր 10»:

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Թուրքիա տրամադիր է մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, բայց կարգ մը վերապահումներով՝ զոր Թուրքիոյ արտաքին գործավարը յայտներ էր Ժընեւի մէջ՝ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին:

Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները

Անտիոքի, Աղեքսանտրէթի եւ պարտքերու հարցերը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 26 Յունիս.— Երեսփոխան Մահմուտ Էսատ պէյ, Ազգ. Ժողովին մէջ բուռն կերպով յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ՝ պատրուակ ծառայեցնելով Անտիոքի եւ Աղեքսանտրէթի շրջաններու հարցը: Մեղադրեց Ֆրանսան թէ «Թուրքիոյ դէմ թշնամական պայքար կը մղէ, զայն ներկայացնելով իբր երկիր մը, որ չի յարգեր պարտքերու մասին իր յանձնառութիւնները, մինչ ինքն իսկ չի յարգեր Անտիոքի եւ Աղեքսանտրէթի Թուրքերուն հանդէպ իր յանձնառութիւնները»:

Արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, խօսք առնելով՝ յայտնեց թէ Թուրքեւսուրիական սահմանը վերջնապէս ճշդորոշուած է եւ թէ համամիտ չէ Մահմուտ Էսատի, երբ կը յայտնէ որ փոխադարձ յանձնառութիւնները չեն յարգուած: Թէվֆիք Րիւշտի եզրակացուց՝ յայտնելով թէ ֆրանսական նոր կառավարութիւնը տրամադիր է ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները պահպանելու եւ զարգացնելու մէկուկէս տարի առաջ Փարիզի մէջ կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին հիման վրայ: Այդ դաշնագիրը վաւերացուած է Թուրքիոյ կողմէ, բայց ոչ դեռ Ֆրանսայի կողմէ:

— Ֆրանսական կառավարութեան այս տրամադրութիւնը, ըսաւ Թէվֆիք Րիւշտի, լրիւ կը համապատասխանէ մեր բաղձանքներուն»:

Կացութիւնը Լօզանի մէջ

Լօզանի կացութիւնը, այս պահուս, կարելի է ամփոփել հետեւեալ ընդհանուր գիծերուն մէջ:

Բոլոր պատուիրակութիւնները համոզուած են թէ Ֆրանսա որ եւ է կերպով տեղի չպիտի տայ հատուցումներու պահպանման սկզբունքին մէջ եւ թէ հատուցումներու պարզ եւ վերջնական ջնջման առաջարկը, որ կողմէն ալ գայ, պիտի մերժուի Ֆրանսայի կողմէ:

Ֆրանսայի այս դիրքին հետեւանքով, անգլիական պատուիրակութիւնը որ ջերմօրէն կուսակից էր հատուցումներու պարզ ու անվերապահ ջնջման, որդեգրած է սպասողական դիրք մը, խուսափելու համար խզման հաւանականութենէն: Գերման պատուիրակութիւնը ընդունած ըլլալ կը թուի թէ չպիտի կրնայ խուսափիլ հատուցումներէն՝ առանց փոխարէն ուրիշ բան մը տալու: Ի՞նչ: Կը մնայ գտնել: Իսկ իտալական պատուիրակութիւնը համոզուած է թէ Ֆրանսա կանգ չպիտի առնէ նոյն իսկ խզման առջեւ, եւ թէ պէտք է նախատեսել ամէն հաւանականութիւն:

Եւ այդ հաւանականութիւնները նկատի առնելով է որ մշակուած է յուշագիր մը, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.

1) Իտալիա կը շարունակէ մտածել թէ հատուցումներու եւ պարտքերու ամբողջական ջնջումը ամէնէն բանաւոր լուծումը կրնայ ըլլալ:

2) Եթէ ջնջումը չընդունուի եւ կարգադրութեան նոր եղանակ մը որդեգրուի, Իտալիա կը պահանջէ իր բաժինը՝ ինչպէս ուրիշները:

3) Իտալիա ամէն բանէ առաջ կը մտահոգուի Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Դանուբեան աւազանի վերակազմութեամբ որուն յաջողութիւնը չի կրնար նախատեսել առանց մեծ պետութեանց օժանդակութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԵՈՔՈՒՄԸ

Լօզանի ֆրանսական պատուիրակութիւնը այդ հարցով զբաղեցաւ շաբաթ օր: Կը յիշուի թէ ծրագիրը մշակուած ու ներկայացուած էր Ֆրանսայի նախկին վարչապետին Թարտիէօի կողմէ: Համաձայն այն ատեն մշակուած եւ առաջարկուած ծրագրին, մաքսային նախընտրական դրութիւն մը պիտի հաստատուէր կեդրոնական Եւրոպայի պետութեանց՝ Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ: Իսկ մեծ պետութիւնները նախընտրութիւն պիտի տային այս պետութեանց երկրագործական արտադրութիւններուն:

Կը յիշուի նաեւ թէ այս ծրագրին դէմ գլխաւոր երկու առարկութիւններ կ'ուղղուէին, — թէ Պուլկարիան եւ Յունաստանը կ'անտեսէ եւ թէ հեռու կը պահէ այն պետութիւնները՝ ինչպէս Լեհաստանը, Գերմանիան եւ Իտալիան, որոնք գլխաւոր շուկաները կը կազմեն Կեդր. Եւրոպայի:

Այս քննադատութիւնները նկատի առնելով է ուրեմն, որ ֆրանսական պատուիրակութիւնը ձեռնարկած է վերաքննելու կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան հարցը:

Անկից զատ, Լօզանի շրջանակները կը զբաղին նաեւ Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան հարցով, որուն լուծումը, կախուած է Ֆրանսայէ: Ֆրանսա պիտի յօժարի՞ Աւստրիոյ ելմտական օ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՕՁԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆ»

— :-: —

Թրքական «Վաքըթ»ի խմբագրականէն.—

Պօսթոնի մէջ հրատարակուող «Հայրենիք» անուն դաշնակցական թերթը, վերջերս դարձեալ սկսած է Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ տգեղ եւ բոլորովին թշնամական հրատարակութիւններու: Այս թերթը մէկ կողմէն կը ջանայ այսօրուան հանրապետութեան յարգելի վարիչները, ընդհանուր պատերազմի միջոցին, հայկական տեղահանութիւն կատարող Իթթիհատ եւ Թէրագգըի մասնակից ցոյց տալ, միւս կողմէն հանրապետական կառավարութեան Ռուսիոյ բարեկամ զտնուող քաղաքականութեան իբրեւ արտայայտութիւն Մոսկուայի վերջին այցելութիւնը, Թուրքիոյ տնտեսապէս կործանելու վտանգին առջեւ ապաւինելու տեղ մը փնտռելու ձեւով կը ներկայացնէ:

«Կարելի չէ հասկնալ թէ, այս հրատարակութիւնը՝ որ Թուրքիան եւ թրքութեան մասին շատ քիչ գաղափար ունեցողներն իսկ զարմացնելու աստիճան թշնամական է, ինչ նպատակով եղած է, որովհետեւ մենք կը կարծէինք թէ վերջերս Թուրքիայէն դուրս գտնուող Դաշնակցականներու մէջ արթնութեան նշաններ սկսած են երեւան գալ: Կը կարծէինք թէ՝ այս կուսակցութիւնը որ ժամանակին Թուրքիա գտնուող Հայերը իբր թէ փրկելու եւ իրենց անկախութիւն տալու համար մէջտեղ ելած էր, կրցած է այլ եւս հասկնալ այս ազգին բրած գէշութիւնները: Եւ այս կուսակցութեան պատկանող կարգ մը հայ թերթերու մէջ «Թուրքերը եւ Հայերը դարձեալ պէտք է հաշտուին» ձեւով մեր տեսած գրուածները, այս արթնութեան նշանը նկատած էինք: Հիմա ստիպուած ենք խոստովանիլ թէ խաբուած ենք մեր այս կարծիքին, այս ըմբռնումին մէջ:

«Այդ հրատարակութիւնները կ'ազդարարեն մեզ վերապահ գտնուիլ եւ ուշադրութեամբ ու արթնութեամբ լսել մերթ ընդ մերթ Թուրքիոյ հետ բարեկամութենէ ճառող Դաշնակցականներու խօսքերը: Որովհետեւ հաւանական է որ՝ անոնք որ չեն կրնար իրենց հետապնդած նպատակները բացայայտ թշնամութեամբ ձեռք բերել, փորձեն անգամ մըն ալ բարեկամի դիմակին տակ նոր մահափորձեր պատրաստել թուրք ազգին դէմ:»

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

— :-: —

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ԲՆԱՋԻՆՋ

Մէկ քանի օրէ ի վեր Ռումանիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւները աննախընթաց աղէտի մը համեմատութիւններն ըստացած են:

Պարլատ քաղաքը, որ աւելի քան 30,000 բնակիչ կը համրէ, բոլորովին քանդուած կը նկատուի: Ցարդ ստացուած լուրերը ստոյգ տեղեկութիւններ չեն հաղորդեր զոհերու թիւին մասին, բայց կ'ենթադրուի թէ մարդկային բազմաթիւ կորուստներ կան:

Պարլատ գետակը՝ յորդած ըլլալով մեծ վնասներ կը պատճառէ: Ողողուած է նաեւ Թէքուչի քաղաքը, ուր կ'ենթադրուի թէ մարդկային կորուստներ ալ կան:

Ճեպընթացը չերթեւեկեր Եաշի եւ Պուքրէշի միջեւ: Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ալ խզուած ըլլալով, կարելի չէ եղած ստոյգ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղել աղէտեալ շրջաններուն մասին:

Առ այժմ, Եաշ կարելի է երթալ՝ անցնելով Պեսարապիայէն: Աղէտեալ շրջաններու հետ, յարաբերութիւնները կ'ապահովուին հեծեալ ոստիկաններու միջոցաւ:

ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՆՎԷՐՍԻ ՄԷՋ

Պելճիքացի համայնավարներու եւ ֆլաման ազգայնականներու միջեւ, բուռն կռիւներ ծագեցան Անվէրսի մէջ: Կռիւները տեւեցին ամբողջ օր մը: Աւելի քան 2,000 ոստիկաններ ըստիպուեցան միջամտել: 130ի չափ վիրաւորներ կան:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՆԱՏՕԼՈՒ

Ըմէթ փաշայի Իտալիա այցելութեան առթիւ բանավէճ մը ծագեցաւ մամուլին մէջ: Ասոր առիթ ընծայեց ֆրանսերէն «Թան» թերթի Հռոմի թղթակից Փօլ Ժանթիյոնի մէկ գրութիւնը: Ժանթիյոն բնիկ զուիցերիացի յայտնի լրագրող մըն է: Անկէ առաջ Պոլիս կը գտնուէր իբրեւ թղթակից նոյն թերթին: Իսկ աւելի առաջ՝ Սոֆիա, նոյն պաշտօնով: Անցի տարի գրեց ընդարձակ գիրք մը՝ Մուսթաֆա Քէմալի մասին, քննելով Թուրքիոյ վերջին յեղաշրջական շարժումը: Գիրք մըն ալ Վրաստանի մասին գրած է:

Իբրեւ մօտէն ծանօթ Միջձաւոր Արեւելքի քաղաքական գործերուն, իր թղթակցութիւնները կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ: Թղթակցին անձը նկատի առնելով, Թուրք մամուլը սովորականէն աւելի կարեւորութիւն ընծայեց անոր գրածին:

Ժանթիյոն հիմ բռնելով «Ճիոռնալէ տ'Իտալիա»ի մէկ յօդուածը, կը գրէր թէ Թուրքիա, իր բնակչութեան հետ համեմատած, ընդարձակ հողամասեր ունի, պարապ, ամայի հողին տակ ծածկուած անսահման հարստութիւններ չահագործող ձեռքերու կը սպասեն: Միւս կողմէ Իտալիա բազմածին երկիր է, տարուէ տարի կ'աճի այն աստիճան որ երկիրը այլ եւս չի կրնար ապրեցնել բնակիչները, որոնք զանազան տեղեր կը գաղթեն՝ ապրուստ ճարելու համար: Թուրքիան լաւագոյն երկիրն է, ուր Իտալացիները կրնան տեղաւորուիլ եւ իրենց համար ապահովութիւն ստեղծել: Ֆրանսա բարեացակամութեամբ պիտի դիտէ Իտալիոյ այս ուղղութեամբ առնելիք քայլերը:

Վեր ի վերոյ այս էր «Թան»ի մէջ հրատարակուածը:

Յայտնուած մտքերը շատ թափանցիկ էին եւ կրնային ենթադրել տալ թէ Հռոմի բանակցութեանց մէջ խնդրոյ նիւթ պիտի դառնայ Իտալիոյ խաղաղ թափանցումը Անատօլուի մէջ: Այդ պատճառով ալ բողոքի ձայներ բարձրացան իտալերէն եւ թուրքերէն կիսապաշտօն թերթերուն կողմէ: Ցետոյ միւս վերադրեցին «Թան»ի, իտալեւթուրք բարեկամութիւնը ձախողեցնելու սահմանուած: Իսկ «Գարալէօզ»ի եւ «Բէօր-օղլու»ի նման զաւեշտաթերթեր չքաշուեցան գռեհիկ բացադանչութիւններ ընելէ. «Մեր հողամասի մէկ թիզին աչք տնկողին աչքը կը հանենք»:

Այս առթիւ կատարուած քննադատութեանց պատասխանելու համար, «Թան»ի թղթակիցը ուրիշ գրութեամբ մը բացատրեց թէ Իտալիա Արեւելքի եւ մանաւորապէս Թուրքիոյ մէջ թափանցումի քաղաքականութեան մը հետապնդելով, միայն խաղաղասիրական նպատակներէ առաջնորդուած կրնայ ըլլալ: Թէ՛ ամբողջ Եւրոպայի եւ թէ մանաւանդ Ֆրանսայի շահը կը պահանջեն քաջալերել Իտալիոյ այդ թափանցումը, որ կրնայ շատ լաւ հետեւանքներ ունենալ:

«Եթէ Անատօլուն ցոյց տուած ենք իբր յարմար վայր իտալական թափանցումին, պատճառն այն է որ այդ երկրամասը խիտ բնակչութիւն չունի եւ կրնայ զոհողութիւններ ընել իր ընդարձակ տարածութիւններէն, մանաւանդ հիմա որ բարեկամութեամբ կապուած է Իտալիոյ հետ: Միւս կողմէ Թուրքիա այլ եւս նախկին հիւանդ մարդը չէ. սահման փառասիրութիւնները թօթափած է. գործադրութեան կը դնէ մեր օրինագրքերը, դարձած է եւրոպական պետութիւն մը՝ ամէն ինչով: Մինչեւ այսօր երիտասարդ հանրապետութիւնը կատարելապէս յաջողած է քաղաքական, ընկերային եւ դիւանագիտական ճակատներուն վրայ, բայց տնտեսական մարզին մէջ մեծ գործ ունի կատարելիք: Շատ քիչ երկիրներ կան, որոնց չահագործումը, ճարտարարուեստ ու երկրագործութիւնը եւ մնացած ըլլան այն աստիճան, որքան Թուրքիան: Հազար տարիէ ի վեր Փոքր Ասիան կոյս կը մնայ: Թուրքիոյ ապագան կախում ունի արեւմուտքի հետ ունենալիք գործակցութենէն:

«Եթէ քէմալական հանրապետութիւնը լայն բանայ իր դուռները խոսացի գաղթականներուն առջեւ, հետեւանքը շատ նպաստաւոր պիտի ըլլայ իրեն համար, այս կերպով Իտալիոյ պէտքերուն ալ գոհացում կը տրուի:»

Այս բացատրութիւնները սակայն երբեք գոհացում չտուին Իտալիոյ եւ մանաւանդ Թուրքիոյ թերթերուն, որոնք տարբեր ուղղութեամբ կը նային խնդրին:

Ամէն մարդ գիտէ թէ Իտալիա դժգոհ է այսօր, քանի որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին Դաշնակիցներու դատին համար բրած իր զոհողութիւնները արդար փոխհատուցում չգտան: Դժգոհութիւնը մանաւորապէս ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ, որուն հետ իր շահերը սաստիկ բախումներ ունին մանաւորապէս Միջերկրականեան աւազանին մէջ: Ֆրանքօ-իտալական վէճը պարբերաբար կ'արծարծուի, քանի մը տարին անգամ մը, առանց վերջնական լուծում գտնելու: Դեռ անցեալ չաբաթ իտալական պատուիրակութիւն մը հասաւ Փարիզ, տնտեսական — տնտեսական կարգ մը վէճեր լուծելու եւ համաձայնութիւն կնքելու համար:

Ֆաշիստ Իտալիա կը հետապնդէ շատ յանդուգն ծրագիր մը, Եւրոպայի մէջ արժանաւոր տեղ մը ապահովելու համար իրեն: Մանաւորապէս վերջին տարիներս յաջողեցաւ չէզոքեցնել ֆրանսական դաշինքներու շղթան, ձեռք բերել, իր ցանցին մէջ առնելով Հունգարիան, Յունաստանը, Թուրքիան եւ Պուլկարիան: Ալպեան արգելքն իր անմիջական թեւարկութեան տակ կը գտնէ: Բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հետ: Իր զինաւոր հակառակորդը՝ Եւկոսլաւիան անվնաս դարձնելու կ'աշխատի: Ու եւ առիթ չի փախցներ իր դժգոհութիւնը արտայայտելու համար՝ մանաւանդ Ֆրանսայի դէմ: Միջազգային բոլոր խորհրդաժողովներուն մէջ առաջին անգամ Իտալիան կը ծառանայ ֆրանսական տեսակէտներուն դէմ՝ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հետ: Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին մէջ Ֆրանսայի հետ հաւասարութեան սկզբունքը մէջտեղ դրաւ եւ անդրդուելի մնաց: Լօզանի եւ Ժընեւի մէջ շարունակ ֆրանսական ծրագիրներուն դէմ կ'արտայայտուի ջատագովելով ամերիկեան, գերմանական կամ բոլշեւիկեան տեսակէտները: Բոլոր այս հարցերուն մէջ, Իտալիա իր խաւէն կը քաշէ վերը յիշուած պետութիւնները եւ ամէնէն առաջ՝ Թուրքիան:

Վերջերս հարցարան մը բացուած էր ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց մասին, քննելու համար թէ ինչ միջոցներով կարելի կ'ըլլար լուծել երկու լատին երկիրները բաժնող վէճերը: Ոմանք Իտալիոյ գոհացնելու լաւագոյն միջոցը կը նկատէին թոյլ տալ, որ անիկա տեղաւորուի Անատօլուի մէջ:

Թուրք թերթերը վերջին ծայր զայրացած են այս առթիւ: «Միլլիյէթ» (12 յունիս) խմբագրականով մը հետեւեալ առաջարկը կ'ընէ: Քանի որ, կ'ըսէ, Ֆրանսացիները կը կարծեն թէ շատ դիւրին գործ է Անատօլուն գրաւել եւ հոն հանգիստ հանգիստ տեղաւորուիլ, թող առիթ տան Իտալիոյ որ առանց պատերազմի իրագործէ իր ծրագիրները: Թող Իտալիոյ տան Թունուզը եւ Սուրիան, որուն հետ գլուխ չեն կրնար ելլել եւ որ միշտ ապստամբութեան եւ անիշխանութեան մէջ է, ու իրենք ալ թող դան դիւրին դիւրին Անատօլուն գրաւելու փորձ ընեն...

«Անկասկած որ այդպիսի փորձ մը շատ լաւ հետեւանք պիտի ունենայ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ապագայ քաղաքականութեան տեսակէտէն: Այն ատեն «Թան»ի Ֆրանսան պիտի հասկնայ թէ քէմալական Թուրքիոյ եւ թրքական անկախութեան դէմ քալելը գլուխը ապառաժին զարնելէ տարբեր բան չէ, ու նաեւ այն ատեն փոխանակ միջամտելու, յարգանքով պիտի սեղմէ բարեկամական այն ձեռքը, զոր ամէն առթիւ Էնկիւրին կ'երկնցնէ Փարիզի»:

«Միլլիյէթ» կը բացատրէ թէ Իտալիան նոր պատերազմով մը, նոր զոհողութեամբ մը չէ որ կ'ուզէ ձեռք անցընել այն զոր կը պահանջէ իբրեւ իրաւունք եւ անհրաժեշտութիւն: Անիկա ընդհանուր պատերազմին մէջ թափած արեան գինը կ'ուզէ: Մինչդեռ «Թան» իր լաւին քաշը նոր պատերազմի մը մէջ կ'ուզէ: «Որովհետեւ, աշխարհ գիտէ թէ՝ Թուրքիային թիզ մը հող առնելու համար, շատ արիւն թափել եւ երկար տարիներ պատերազմը աչք առնել պէտք է: Ո՞վ կ'ուզէ փորձեալը կրկին փորձել»:

Պաշտօնական թէ անպաշտօն թրքական բոլոր թերթերուն մէջ այս նիւթին շուրջ գրուածները կարդալէ վերջ ալ, դժուար կ'ըլլայ չհաւատալ թէ՝ ուշ կամ կանուխ, Անատօլուի ծանօթ մասը զատագրուած է իտալական աշխարհակալ պետութեան ձեռքը: Ըմէթ փաշայի Հռոմ այցելութիւնը ատենէն մը աւելի ամրացուց Իտալիոյ թեւարկութիւնը Թուրքիոյ վրայ: Մուսոլինի 300 միլիոն լիրէթի (32 միլիոն թրքական ոսկի) փառք մը բանալով քէմալական Թուրքիոյ, որ սնանկութեան դուռը հասած է, Իտալիոյ համար ապահոված է տնտեսական ու քաղաքական այնպիսի շահեր, որոնց պտուղը պիտի քաղէ հետզհետէ: Երկիր մը, որ ներկայիս 42 միլիոն բնակչութիւն ունի եւ տասը տարի վերջ շուրջ 50 միլիոն պիտի ունենայ, բնականաբար աչքերը պիտի ուղղէ դրացիին ունեցածին վրայ: Եւ վա՜յ այն դրացիին, որ իրմէ տկար է:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԻՊԱԼՏԻ

—)(o)(—

(Մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Լոյսով շաղախուած հոգի մը, որուն անունը խանդավառութեամբ կը գինովցնէ բոլոր ազատատենչ միտքերը:

Առասպելական դէմք մը, յեղափոխական պատմութեան մէջ: Յեղափոխական այդ կոչումը, իր ձեռքէն բռնած, գինքը առաջնորդեց յաղթանակէ յաղթանակ, եւ ազգային խռովքի իրագործման: Հոգ չէ թէ երբեմն սայթաքեցաւ գինքը: Արհեստով ծովային Կարիպալտին ունեցաւ ծովի պէս խոր սիրտ, իր բոլոր կեանքի ընթացքին ան եղաւ բռունցք մը, անընդհատ հարուածող, տիրապետող եւ կեղեքող տարրերը: Միացեալ եւ անկախ հայրենիքի մարմաջը ունէր ու ջիղերը պրկած միայն այդ վսեմ նպատակին համար ապրեցաւ: Երբեմն չկրցաւ զսպել իր հայրենասիրական զգացումները եւ հակառակ իր գաղափարներուն, ձեռք երկարեց վատ տարրերուն ալ: Անշուշտ առանց իր համոզումներէն շեղելու: Ամէն բանէ առաջ գործի մարդ, չէր կրնար կենալ կէս ճամբան երբ անհրաժեշտը չէր լրացած. ճանելու ժամանակ չէր: Ամբողջ ժողովուրդ մը Աւստրիոյ բռնապետութեան տակ կը հեծէր: Սեւ ծովու ափերը նաւարկութեան ժամանակ կ'իմանայ «Երիտասարդ Իտալիա» անունով գաղտնի կազմակերպութեան մը գոյութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Մածծինիի, ուրիշ հսկայ մը: Շուտով կուգայ Մարսէյլ Մածծինիի մօտ. կը բարեկամանայ անոր հետ, եւ կը մտնէ շարքերը, կը լծուի աշխատանքի, իր առաջին գործը կ'ըլլայ մասնակցիլ Ճենովայի ապստամբական շարժման, 1834ին: Ապստամբութիւնը իր արեան մէջ կը խեղդուի: Կարիպալտի մահուան դատապարտուելով կ'անցնի նախ Ֆրանսա, ապա Հարաւային Ամերիկա:

Իր խառնուածքը ունեցող մէկը չէր կրնար առանց վրդովումի դիտել ամերիկեան ազատասէր ժողովուրդներու խլրտումները. հոն ալ կը նետուի գործի գիրկը, եւ կը մարտնչի Ռիօ Կրանտէ տէլ Սիւտի ու Ուրուկուէյի անկախութեան համար, Պրազիլիոյ եւ Արժանթինի դէմ:

Հոն նաեւ հայրենաբաղձ կարօտը 1848ին կրկին կուգայ Եւրոպա կ'ողջագուրուի իր մօրը հետ եւ անոր արցունքներով կ'ողողէ բռնատապած հողին: Այս անդնդամած մարդը կարծես չանթահարուած իր խոկալով հանգիստ չի կրնար մնալ. իր աջակցութիւնը կը բերէ Փիէմոնի թագաւոր Կարոլոս Ալպերթոյին գինուորով հանդերձ որ այդ միութիւնը իր որոտին չի խօսիր, կը ճակատի Աւստրիացիներուն դէմ, անցնելով Միլանոյի տաժամեայ կառավարութեան բանակին գլուխը, որ վտարած էր թշնամին: Պարտութեամբ եւ թագաւորականներու դաւաճանութեամբ կը վերջանայ նաեւ այս պատերազմը, յուսահատիլ չի գիտեր սակայն Կարիպալտի: Հռոմ եւ Վենետիկ փշրած էին յետադիմական ուժերը. հռչակելով հանրապետութիւն: Ազատութեան ջահակիրը գտած էր իր տեղը, կը միանայ անոնց: Մինչ յեղափոխականները կը պատրաստուէին դիմադրել Աւստրիացիներու եւ յետադիմականներու հակահարուածը:

Անսպասելիօրէն Նափոլէոն Գ.րդ ազդուած իր կղերին ճնշումներէն, իր բանակով անխնայ կը հարուածէ յեղափոխականները եւ կը յաղթէ: Այս պարտութենէն վերջ — որ ըսել կուտայ Մածծինիի «Մարտիրոսութիւնը չահուած պայքար մըն է»: Մինչեւ 1859 երկիրը գրեթէ խաղաղ է, որ եւ է յաղթանակական շարժում տեղի չունենար, բայց թագաւորականներն ու կղերականները եւ իրենց վարպետ գործակատար Գավուր որ վարչապետ էր, պարապ չեն մնար:

Իրենց ուզածը ոչ իտալական միութիւնն է ոչ ալ յեղափոխութեան յաղթանակը, այլ Փիէմոնի գերիշխանութիւնը՝ բոլոր իտալական նահանգներուն վրայ. իրենց նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ էր երկու բան, Ֆրանսայի աջակցութիւնը, Աւստրիոյ դէմ, երկրորդ ազատամարտութեան ջիղը կազմող յեղափոխականներու պառակտումը: Գավուր վարպետօրէն իրագործեց իր զոյգ նպատակները, շահելով Նափոլէոն Գ.ի աջակցութիւնը, — որ իր երիտասարդութեան օրով շրջանը անցուցած էր քարբոնարական շարքերուն մէջ կռուելով Աւստրիացիներուն դէմ: Իսկ անկախութեան ծարաւի աստղը Կարիպալտին ընդունելով 1857ին «Իտալիա եւ Վիքթօր Էմմանուէլ I» նշանաբանը ակամայ գործիք դարձաւ Գավուրի երկրորդ եւ ամենակարեւոր նպատակին իրագործման:

Հաւ երկու կրանդերը Մածծինի եւ Կարիպալտի կը կանգնին դէմ դէմի, մէկը անխոնջելի իր հանրապետական հռչակելով հանդերձ թագաւորական միութեան համակերպող:

Երկու բարեկամները կ'ըլլան հակառակորդներ կարծես աւելի հեռանալու համար իրենց փայփայած նպատակին: Այս կացութենէն կ'օգտուին միայն թագաւորականները, ու կը քաղեն յեղափոխական բոլոր նուաճումներուն պտուղները:

1859ին ֆրանքօ-իտալական ուժերը կը պատերազմին Աւստրիոյ դէմ եւ Սոլֆերինոյի ճակատամարտը Աւստրիացիներու պարտութեամբ կը վերջանայ: Նափոլէոն Գ., կարիպալտիականներու յաղթանակէն վախցած, Իտալիոյ կը վերադարձնէ Լոմպարտիան, իսկ երկրին կեդրոնական մասը դարձեալ կը մնայ թշնամիին: Գափրէրայի առիւծը եւ կարմիր շապիկաւորներու պետը որ պատերազմած էր Ֆրանսացիներու կողքին, եւ ազատագրած Պրէշիան ու Գոմը, կ'ընդվզի այս որոշումին դէմ եւ կը մերժէ ստորագրել հաշտութեան դաշնագիրը, կառչած մնալով ամբողջական Իտալիոյ ազատագրման: 1860ին իր հազարներու արշաւանքով կը տապալէ Պուրպոններու դիմադրութիւնը եւ կը փրկէ Իտալիոյ հարաւային մասերը մէջն ըլլալով Սիկիլիան եւ Նափոլին:

Թագաւորականները հաշտ աչքով չեն դիտեր ըմբոստներուն յաջողութիւնները, հետեւաբար դիտումներով կը միանան կարիպալտիական բանակին ու կը սանձեն զայն: Անպատուելով նոյն իսկ անկախութեան ազնիւ բանուորը, Կարիպալտի թէեւ արժանի պատասխանը կուտայ Գավուրի իրենց այս վարմունքին համար, բայց հայրենասիրական զգացումները աւելի հեռուն չեն տանիր զինք: Կը լռէ, գերադասելով Ազգային Միութեան հեռապատկերը:

1862ին հերոսը կրկին կը ձգէ իր սիրելի կղզին Գափրերան, եւ այս անգամ ուղղակի Նափոլէոնին ու Պապին դէմ կռուելու «Մա՛հ կամ Հռոմ» նշանաբանով: Անհաւասար կռիւը գինքը չի յուսահատեցներ: Անոնք հաւատք ունին նաեւ ֆրանսական յեղափոխութեան վերջնական թեմանին վրայ: Ճակատամարտը կը հալածէ սակայն այս տառապած, բայց երկաթէ կամքը: Անյաջողութեամբ վերջ կը գտնէ պատերազմը: Թագաւորական բանակը Սբբրաժոնի առաջ կը կասեցնէ կամաւորական ուժերը. հոն կը վիրաւորուի պետը, եւ կը նետուի բանտ: Բայց, Իտալիոյ իրաւունքը Հռոմի վրայ օրուան հարց կը դառնայ:

1866ին Ալպեան հէքեաթները գլուխն անցած կը կռուի ու կ'ազատագրէ Վենետիկեան նահանգները:

Թագաւորականները կորաքամակ համակերպած են, Հռոմի կորուստով հիմնելով իրենց մայրաքաղաքը Ֆլօրանս: Սակայն Կարիպալտի չէր կրնար մոռնալ այս սիրտ արիւնոտ հարցը, 1867ին Մանդէնսոփի մէջ կը պատռէ ֆրանքօ-իտալական պայմանագրութիւնը, անխուսափելի կռիւը կը սկսի, Կարիպալտի դարձեալ կը պարտուի: Բանտ, հալածանք, ինչ փոյթ, խաչը հետզհետէ կերպարանք կ'առնէ: Շուտով ֆրանսական յեղափոխութիւնը կը յաղթանակէ, Փարիզ իր մարտիրոսներու ամենաազնիւ յարգանքը կ'ընէ Իտալիոյ վերադարձնելով Հռոմը, եւ իր բոլոր սահմանները: 1870ին Կարիպալտի չի մոռնար ֆրանսական ազնուութիւնը ու իր կարմիր շապիկաւորներով, կ'երթայ անոնց օգնութեան: Տիժօնի եւ Նայթիւնօնի առաջ կը կեցնէ գերմանական յորդանքը:

Ֆրանսական չորս նահանգներ իբրեւ երախտագիտութեան նշան գինքը կ'ընտրեն երեսփոխան: Կարիպալտի կը հրաժարի, եւ կը քաշուի Գափրէրայի քարայրները:

Պայքարը երկիրը դրած էր թագաւորականներուն եւ յետադիմականներուն գերիշխանութեան տակ: Այս երեւոյթը չէր կրնար հաշտեցնել Կարիպալտի իր հանրապետական զգացումներուն: Իր վերջին տարիները տխրութեամբ անցան ու մեռաւ 1882ին:

Անսասան համառօտ իր կեանքը: Երբ այսօր Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար լատին երկիրներու մէջ փառաւոր կերպով կը տօնուի Կարիպալտիի մահուան յիսնամեակը, հայ երիտասարդութիւնն ալ բոլոր ազատատենչ եւ հայրենաբաղձ տարրերուն միացած՝ պարտաւոր է իր յարգանքի ծաղկեպսակը դնելու հերոսին շիրիմին վրայ:

Ս. ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻՆ ՏՂԱՔԸ

Չարլի Չէփլինի երկու տղաքը, մէկը 6 տարեկան, միւսը 7 տարեկան, որ ներկայիս իրենց մեծ մօր հետ կը գտնուին Նիսի մէջ, ամերիկեան ընկերութեան մը հետ պայմանագիր կնքած են սինէմա խաղալու համար Հոլիվուտի մէջ: Շուտով կը մեկնին: Իրենց մայրը եւս պայմանագիր կնքած է սինէմայի նոյն ընկերութեան հետ:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (18)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ես ինքս տեսայ այդպիսի գրութիւններ:

Աւելի մօտից ծանօթանալով գիւղացիների վիճակին՝ ես համոզուեցի, որ չքաւոր գիւղացիները համարեա սոված օր էին անցկացնում, միջակները մի քիչ հաց ունէին, իսկ կուլակները ապրում էին գետնախնձորով: Աղքատութիւնը ընդհանուր էր եւ համատարած: Կոօպերատիւ խանութները պարապ էին, նոյնիսկ գերձանը մեթրով էին ծախում, այն էլ ստանալու համար հերթի պէտք էր կանգնել: Աւեղ դժուարութեամբ էր ճարւում: Չիթը եւ կտաւը՝ երազ էին թւում: Սապոն, շաքար, լուցկի, քարիւղ՝ չայլութեան առարկայ էին:

Գիւղում մնացի երկու ամիս: Պտտեցի ամբողջ շրջանը, այցելեցի բազմաթիւ ազգականներիս ու բարեկամներիս: Ամէն տեղ պատկերը նոյնն էր, ո՞ւր էր առաջւայ շէն ու հիւրասէր Լոռին: Ինձ հիւրընկալողները ներողութիւն էին խնդրում, որ բան չունէին հիւրասիրելու:

Տնտեսական ծանր պայմանները խիստ ազդել էին եւ ժողովրդի նկարագրի վրայ: Ընկել էր մարդկանց բարոյական մակարդակը, մի կտոր հացի համար ամէն ստորնութիւն գործւում էր: Ծառերը աշխատում էին մտնել կուսակցութեան մէջ իրենց կաշին ազատելու կամ ապրուստի միջոց ունենալու եւ կամ իշխանութեան հասնելու համար: Համոզում, գաղափար, սրբութիւն չէր մնացել: Կոմունիստներից շատերը շահամոլ ու բախտախնդիր արարածներ էին: Նոյնպէս եւ կոմսոմոլ. միակ ձգտումը լաւ պաշտօնի տիրանալն էր: Գիւղացիք կոմսոմոլներին կոչում էին «ընկեր ժանտարմ»: Կոմսոմոլը դիտւում էր իբրեւ փառնդաւոր եւ անվստահելի մարդ. նրա հետ մտերմութիւն չէր արւում. նրանից զգուշանում էին:

Բոլոր այս տեսածներս ու լսածներս վերջնականապէս խորտակեցին իմ հաւատը դէպի խորհրդային իշխանութիւնն ու կուսակցութիւնը: Ինչպէ՞ս կարելի է այստեղ ապրել, երբ մարդը մարդուն գազան է ու թշնամի: Ինչպէ՞ս գործել, ի՞նչ անել այս միջավայրում: Յիմարութիւն չէ՞ սոցիալիզմի, ազատութեան, յեղափոխութեան մասին մտածելը: Կոմունիստական կուսակցութիւնը դարձել է սրիկաների ու շահախնդիրների մի հաւաքածու: Յեղափոխութիւնը՝ անյատակ բռնութիւն ու կամայականութիւն: Երբ 18–20 տարեկան կոմսոմոլին ժողովուրդը համարում է ժանտարմ, էլ ի՞նչ սպասել մեծերից, որոնք պատմական խանդավառութիւնը չունին եւ չարժւում են հաշւով..

Իմ վարանումների ու կասկածների յորդացած բաժակի համար վերջին կաթիլը եղաւ կենտրոնի կողմից ներկայացուած այնքա՜ն բնական ու հասկնալի համարուող, բայց իմ աչքին հրէշաւոր երեւցած պահանջը: Իբրեւ 1905 թ. ծնունդ, ես գնացի Ստեփանաւան զինուորական տոմս ստանալու համար: Յայտնեցին, որ 3 տարով ազատ եմ զինուորական ծառայութիւնից: Ապա ներկայացայ կոմկուսի շրջանային կոմիտէն՝ վերականգնելու համար իմ կուսակցական իրաւունքները: Ինձ կտրուկ-կերպով պայման դրին. «իրաւունքներդ կը վերականգնուեն այն դէպքում, երբ, ընդմիշտ թողնես կուլակ հօրդ եւ նրա հետ ոչ մի յարաբերութիւն չունենաս»:

Ինձանից ամէն ինչ խլեցին, սպանեցին հաւատս, ցեխի մէջ կոխեցին գաղափարս ու մարդկային արժանապատուութիւնս, հիմա էլ ուզում էին ծնողներիս խլել, ոչնչացնել հոգուս վերջին մնացորդը: Իսկական կոմունիստ լինելու համար մարդ պէտք է անասուն դառնար, ո՛չ, էլ բաւական է...

... Եւ ես հեռացայ գիւղից: Բաց ի ծնողներիս ու հարազատներիս սրտից, ես էլ ոչինչ չունէի այնտեղ: Հաւատս մեռել էր: Ժողովրդի վիշտն ու տառապանքը ինձ ճնշում էին: Զզւում էի ինքս ինձանից: Հոգուս մէջ ինձ էլ յանցաւոր էի համարում այս բոլորի համար: Այսքա՜ն չարիք — ո՞վ կարող է երեւակայել...

Մեկնեցի Երեւան, ուր գտնւում էր իմ եղբայրը: Ճանապարհին անցայ Ջալալօղլի մօտով — հսկայական մի գործ: Հետաքրքրութեամբ շրջեցի աշխատանքի տեղերը, մտայ փապուղին, դիտեցի մեքենաների բաժանմունքը: Սա միակ լուսաւոր կէտն էր, որ ես պատահեցի իմ դժբախտ ծննդավայրում: Բաւական թւով գիւղացիներ աշխատում եւ հաց էին ճարում այնտեղ, թէեւ չահագործւում էին չարաչար կերպով: Այսպէս թէ այնպէս, երկրի համար օգտակար գործ էր կատարւում: Բայց այդ միակ դրական գործի արժէքը նսեմանում էր այն ամէնի առջեւ որ ես տեսայ, լսեցի ու ճաշակեցի գիւղերում...

Մտադիր էի հանդիպել եղբօրս, տեսնել Հայաստանի մայրաքաղաքը: Երեւանը շնորհքով քաղաքի տպաւորութիւն թողեց վրաս: Ամէն կողմ նոր շէնքեր, կենդանութիւն: Բայց սա միայն արտաքինն էր, ի՞նչ կար ներսը, ի՞նչպէս էր ապրում ժողովուրդը, գո՞հ էր, դժգո՞հ էր — չէի կարող իմանալ:

Եղբօրս չկարողացայ տեսնել: Նա, իբրեւ անկուսակցական մասնագէտ, կարեւոր պաշտօն ունէր: Երեք օր ման եկայ շուրջը, ժամերով սպասեցի դրան առջեւ ու չհամարձակուեցի ներս մտնել, վախենում էի վտանգել նրան: Չէ՞ որ ես այլ եւս «հակայեղափոխական» էի, ինձ պէս մարդու եղբօր եւ կուլակի որդուն կարելի՞ էր պահել պաշտօնի մէջ:

Երրորդ օրը փողոցում ինձ պատահեց մի ծանօթ Թուրք ուսանող, եղբօրս ընկերը: «Հեռացի՛ր, խորհուրդ տուեց նա, թէ չէ քեզ էլ կը վնասեն, եղբօրդ էլ»:

Ու ես հեռացայ Թիֆլիս:

ՓԱԽՈՒՍՏ

Այլ եւս անկարելի էր ապրել, խեղդւում էի այս դժոխքում: Տառապում էի գիշերային մղձաւանջներից: Հանգիստ չէին տալիս կեանքի անարդարութիւնները: Հեռանալ, փախչել, բայց ի՞նչպէս, ո՞ւր: Միեւնոյնն է՝ ո՞ւր եւ ինչպէս, միայն թէ հեռու այս գարշութիւններից: Պատուաւոր աշխատանք կարելի չէր գտնել: Չեկայում ծառայել չէի ուզում, թէեւ հնարաւոր էր: Այսպէս անգործ թափառել ու... ե՞րբ: Ներքին ցաւերը քրքրել—մինչեւ ե՞րբ: Եւ թողի Թիֆլիսը:

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

ԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

Փարիզի մէջ մօտաւոր տրուար-
...անները եւ թէ աւելի հեռուները,
...էկ Ֆրանսայի ամէն կողմը գրեթէ,
...երկայիս փողոցները ողողուած են
...կրպաստավաճառներով, որոնք պա-
...րսակի մը մէջ քանի մը զգեստցու
...փաթաթած, ոմանք նոյնիսկ նաւա-
...վ պէս հագուած, կը մտնեն ամէն
...ան ու ամէն անկիւն՝ միամիտ մը
...գտնելու համար, եւ իրենց ապրան-
...քը կը ներկայացնեն իբր մաքսէն
...փախցուած անգլիական ապրանք:
Ինչպէս կերպասին վրայ ոսկե-
...րէն տառերով դրոշմուած է անգ-
...լիական լեզուով անգլիական կեր-
...պասներու վրայ գտնուած եւ յար-
...մարցուած կնիք մը: Այլեւս ո՞վ
...կրնայ կասկածիլ: Օտարներ են բա-
...ցի վաճառողները եւ միշտ ալ օտա-
...րական յաճախորդներ կը փնտռեն,
...մեծ գործաւորներ, աւելի դիւ-
...րաւ շահագործելու համար անոնց
...միամտութիւնը: Դժբաղդաբար մեր
...ազգակիցներէն ալ շատ շատեր
...ծուած են եւ կը տարուին այս
...խաբէութենէն: Զգուշացնելու հա-
...մար գիտենք կը ստիպուիմ հոս բա-
...ցայայտել ամբողջ գաղտնիքը: Այդ
...բոլոր ծախուածներուն մէջ ոչ իսկ
...մէկ մէտր անգլիական կերպաս գո-
...յութիւն ունի, բոլորը տեղական
...կերպասներու ամէնէն վար տեսակն
...են, որոնք հոս քանի մը վաճառատուն-
...ներու կողմէ կը պատրաստուին,
...մանաւանդ այդ փողոցի վաճառորդնե-
...րու համար միայն: Ամբողջ օրը
...քանի մը գործաւորներ կ'աշխատին
...այդ տուներուն մէջ ոսկեզօծ մար-
...քերը դրոշմելու համար:

Մի՛ զարմանաք երբ ըսեմ որ
այդ կերպասները իրենք կը գնեն
...ափազանց աժան. մինչ անոնց լաւ
տեսակը կ'արժէ չորս հինգ անգամ
աւելի, եւ այդ իսկ առիթէն օգտուե-
...լով բարձր գին մը կը պահանջեն:
Տո՛ւք ինչ որ կ'ուզէք, կ'ըսեն, մէկ
երրորդը, նոյն իսկ քառորդը պահան-
ջուած գինին, կրկին շահած է ան:

Ուրախ են գնողներն ալ իրենց
յաջողութեան համար, մինչեւ որ
իրենց դերձակին մօտ երթան: Հոն
է որ կը հիասթափուին երբ իրենց
դերձակը ըսէ թէ բոլորովին խաբ-
ուած են եւ մեղք է այդ կերպասին
վրայ դրամ ծախսել:

Երբ այլեւս սկսաւ ժողովուրդը
քիչ մը գիտակցիլ, այս անգամ նոր
ու աւելի վարպետ խաբէութեան մը
դիմեցին: Կերպասներուն եզերքը
դրոշմուած ատենէն իսկ հիւսուածքին
հետ գրուած է «Անգլիական ապ-
րանք», ինչպէս երբեմն անգլիական
գործարաններ սովոր են ընել: Այս-
պիսով կրկին կը շարունակեն խա-
բել:

Աւելի նպաստաւոր է 150-200 ֆր.ի
պատրաստի զգեստ մը գնել, որուն
կերպասը աւելի լաւ տեսակ է, քան
թէ փողոցէն գնուածները, որ առ
հասարակ բոլորովին անպէտ են:

Վ. Գալաճեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ
թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները
գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ
մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱ-
ՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողա-
չափով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի այս տարուան
տօնակատարութեան առթիւ՝ որ տե-
ղի պիտի ունենայ 9 Հոկտեմբերին,
Փարիզի Կազմակերպիչ Յանձնա-
խումբը որոշած է հրապարակ հա-
նել յիշատակի դրօշմաթղթեր, ո-
րոնց պատրաստութեան համար
ներկայիս մրցում կը բանայ գա-
ղութահնակ բոլոր հայ արուեստա-
գէտներու միջեւ, իրենց ուշադրու-
թեան յանձնելով հետեւեալ հիմնա-
կան պայմանները:

Ա.— Դրօշմաթղթերը 8 տեսակ
պիտի ըլլան ու պէտք է ցայտուն
կերպով խորհրդանշեն հետեւեալ
գաղափարները.— 1.— Բանաստեղ-
ծութիւն կամ գրականութիւն, 2.—
Դպրոց, 3.— Գեղակերտ արուեստներ
(նկարչութիւն, քանդակագործու-
թիւն եւայլն.), 4.— Թատրոն, 5.— Ե-
րաժշտութիւն, 6.— Գիտական ու-
սումներ, 7.— Ճարտարապետութիւն,
8.— Տպագրութիւն եւ Մամուլ:

Բ.— Սոյն նիւթերը պէտք է
պատկերացուին գծանկարով (au trait),
ճերմակ թղթի վրայ եւ սեւ մատի-
տով կամ չինական մելանով:

Գ.— Պատկերները պէտք է ան-
խտիր պարփակուած ըլլան 12×20
սանթիմեթր տարածութիւնով քառա-
նկիւնիի մը մէջ: Նկատի ունենալ
որ անոնք լուսափորագրուելու ա-
տեն 5 անգամ պիտի փոքրացուին:

Քանդակագործ արուեստագէտնե-
րը, եթէ կը նախընտրեն՝ կրնան վե-
րոյիշեալ պատկերները իրակա-
նացնել հարթ-քանդակի ձեւով (bas
relief), պայմանաւ, որ անոնց մե-
ծութեան չափը պահէ 12ով 20ի հա-
մեմատութիւնը:

Դ.— Մրցման ներկայացուած
գործերը պէտք չէ հեղինակներու
անունովը ստորագրուին, այլ կրեն
ըստ կամս ընտրուած խորհրդանիշ
մը կամ ծածկանուն մը: Բուն անու-
նը պէտք է ծածկել գոց պահարանի
մը մէջ որ փակ պիտի պահուի մին-
չեւ մրցման օրը ու բացուի Քննիչ
Յանձնախումբի վճիռը կայանալէ
յետոյ միայն:

Սոյն գաղտնապահութիւնը ամ-
բողջովին յարգելու համար՝ մրցման
մասնակցողները պարտին փոստով
ուղարկել իրենց գործերը, ծածկա-
նունը պարունակող պահարանին
հետ միասին:

Ե.— Մրցման Քննիչ Մարմինը
պիտի բաղկանայ Հայ Մշակոյթի
Տօնի Կազմակերպիչ Յանձնախումբի
անդամներէն եւ դուրսէն հրաւիրուած
հայ արուեստագէտներէ:

Զ.— Ներկայացուած իրերը պէտք
է որ ամէնէն ուշը մինչեւ յառաջիկայ
Օգոստոս 15 ղրկուած ըլլան ստորեւ
նշանակուած Կազմակերպիչ Յանձ-
նախմբի հասցէին:

Է.— Ներկայացուած աշխատու-
թիւններէն 8 ընտրելագոյնները պի-
տի ստանան իւրաքանչիւր նկարը
100ական ֆրանք պարգեւ:

Արուեստագէտ մը կրնայ մէկէ ա-
ւելի մրցանակներ շահիլ եթէ իր ա-
ռաքումները Քննիչ Յանձնախմբի
ընտրած 8 լաւագոյններու շարքին
մաս կազմեն:

Մրցանակի արժանացած իրերը
ետ չեն վերադարձուիր:

Հայ Մշակոյթի Օրուան Կազմակեր-
պիչ Յանձնախումբի կողմէ՝ նախա-
գահ՝ Բիւրէն Բերբերեան:

Հասցէ՝ **Comité de la journée de la Culture Arménienne, 8, Avenue Léon Heuzey, Paris XVIe.**

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքեւպարսիկ դաշնագիրը

Թուրքեւպարսիկ դաշնագրի վաւե-
րացման առթիւ, Քէնկիւրիի Ազգ. Ժո-
ղովին մէջ հետեւեալ յայտարարու-
թիւնները ըրաւ արտաքին գործավա-
րը.

— Այսօր ձեր վաւերացման ներկա-
յացուած դաշնագիրը վերջ կը դնէ
տարակարծութեան մը, որ սխալ հաս-
կացողութեան եւ գիրար չհասկնալու
հետեւանքով դարերէ ի վեր գոյու-
թիւն ունէր երկու երկիրներու միջեւ:
Այս դաշնագիրը կնքուած է խիստ ան-
կեղծ, նոյն իսկ եղբայրական մթնո-
լորտի մը մէջ: Անիկա՝ մեր անկեղծ
համոզումն է:

Կ'ուզեմ յիշել դէպք մը, որ հաստա-
տէ թէ որ սատիճան մեզի պէս կը մը-
տածէ նաեւ Պարսկաստան:

Թուրքեւպարսիկ սահմանը ճշդելու
առթիւ կէտի մը մասին տարակարծու-
թիւն կը ծագի Թուրքիոյ եւ Պարս-
կաստանի զինուորական մասնագէտ-
ներուն միջեւ: Պարսիկ պատուիրակ-
ները այս առթիւ պէտք տեսած են ի-
րենց մեծերուն կարծիքը հարցնելու
եւ խնդիրը մինչեւ Շահին ներկայաց-
ուած է: Պարսկաստանի մեծ առաջ-
նորդը այս առթիւ հարցուցեր է թէ
ինչու զինուորական մասնագէտները
չեն լուծեր այս խնդիրը:

«Թուրքիոյ հետ որ եւ է հաւանական
գինեալ վէճի մը պարագային այդ
վայրը պաշտպանող կէտ մը պիտի
ծառայէ» պատասխանած են: Ասոր
վրայ Պարսկաստանի պետական մեծ
մարդը ըսած է. «Խնդիրը այդ տեսա-
կէտով մի քննէք: Թուրքիա եւ Պարս-
կաստան երբեք գինեալ վէճ պիտի չու-
նենան»: Արդարեւ, այդ խնդիրն ալ
կարգադրուեցաւ համաձայնու-
թեամբ:

Այս դէպքը պերճախօս կերպով գա-
ղափար մը կուտայ այն մթնոլորտին
մասին, որուն մէջ երկու կողմերը գո-
հացում գտնելով սահմանային վէճե-
րը լուծեցին:

Կասկած չկայ թէ երկու պետու-
թեանց պատասխանատու պաշտօնա-
տարներուն թափած ջանքերը գիւրա-
ցուցին տարակարծութեանց լուծու-
մը, բայց երկու ազգերը իրարու մի-
ացան մանաւանդ շնորհիւ այն փոխա-
դարձ վստահութեան, զոր իրարու
հանդէպ կը տածեն երկու երկիրներու
պետերը:

Այս առթիւ կ'ուզեմ յայտնել նաեւ
թէ յախտենապէս պատմութեան ան-
ցած են այն փաստաթուղթերը որոնք
ցարական Ռուսիոյ եւ այդ շրջանի
անգլիական կայսերապաշտութեան
միջամտութեամբ կնքուած էին երկու
երկիրներու միջեւ: Այդ դաշնա-
գիրները, որոնք երկու երկիրներու
շահերէն աւելի միջամտողներուն շա-
հերը միայն նկատի առած են, արդէն
երբեք վաւերացուած չէին բարձր ժո-
ղովին կողմէ:

Գալով տնտեսական յարաբերու-
թիւններուն, երկու երկիրներու պատ-
ուիրակներուն մասնակցութեամբ
մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի
կազմուի՝ կարգի դնելու համար ա-
ռեւտրական գործերը:

Արտաքին գործավարէն յետոյ խօսք
առաւ Իզմիրի երեսփոխան Սըրրի
պէյ, որ հետեւեալը յայտարարեց.—

Պարսկաստանի մէջ թրքութեան ար-
մատին մասերը կան: Թուրքերէն խօ-
սող չորս միլիոն ցեղակիցներ ունինք
հոն: Կասկած չկայ թէ Գոնիայի եւ
Վանի Թուրքերը պիտի հետաքրքր-
ուին թէ պարսիկ կառավարութիւնը
ինչ դիրք կը բռնէ անոնց վերաբերեալ
լեզուական, գրական եւ մշակութային
խնդիրներու հանդէպ:

Մեր պարտականութիւնն է անհրա-
ժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ այդ
մեծ զանգուածին մշակութային, քա-
ղաքական եւ ազգային զգացումները
բաղձալի վիճակի հասցնելու համար:

Իսլամութեան պատճառով Պարս-
կաստանի Թուրքերը աւելի դիւրաւ
կրնան ենթարկուիլ տեղական ազդե-
ցութիւններուն: Հետեւաբար ուրիշ եր-
կիրներու Թուրքերուն համար անհրա-
ժեշտ չնկատուած բացառիկ միջոցնե-
րը անհրաժեշտ կը նկատեմ Պարսկաս-
տանի Թուրքերուն զգացումները վառ
պահելու համար: Որովհետեւ Պարս-
կաստանի մէջ ձուլումը դիւրին է:

Պոլսոյ Պարսիկներուն նման, մենք
ալ պէտք է թրքական վարժարաններ
բանանք Պարսկաստանի մէջ: Կարելի
չէ պիտանիլ չգոյութիւնը առանց քիչ,
որովհետեւ Պարսկաստանի մէջ բաց-
ուելիք դպրոցն ու հիմնադրուելիք աւե-
լի կարեւոր են քան Իզմիրի կամ Պոլ-
սոյ մէջ հիմնուելիք նման հաստատու-
թիւններ: Ի հարկին պէտք է Անատո-
լուի ծախքերուն մէկ մասը կրճատել
եւ դրամը յատկացնել այդ ձեռնարկ-
ներուն:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑԸ

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշ-
տի հետեւեալ պատասխանները տուաւ
Սըրրի պէյի յուզած խնդիրներուն:

Փոքրամասնութեանց հարցին մա-
սին Թուրքիոյ տեսակէտը չի պատշա-
ճիր այն տեսակէտներուն, որոնք
մերթ ընդ մերթ կը յայտնուին Ազգ.
Դաշնակցութեան մէջ: Բազմաթիւ
պետութիւններու հետ մեր կատարած
բանակցութեանց ընթացքին այն եզ-
րակացութեան յանգեցանք թէ, փոք-
րամասնութեանց բարօրութիւնը պե-
տութիւններու յարաբերութեանց բա-
րեկամական բնոյթին հետ կապ ունի:
Պուլկարիոյ և Յունաստանի հետ փոք-
րամասնութեանց խնդիրը բարեկամա-
կան յարաբերութիւններով լուծե-
ցինք: Այսու հանդերձ, մենք միշտ
դէմ արտայայտուած ենք փոքրամաս-
նութեանց դատը քաղաքականութեան
ձեռքը գործիք դարձնելու գաղափա-
րին: Թուրքիա երբեք ատոր գործիք
չէ եղած եւ պիտի չըլլայ: Դատն փոք-
րամասնութեանց խնդիրը մարդկային
խնդիր մը, քաղաքակրթական խնդիր
մըն է:

Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիոյ մաս-
նայատկութիւններէն մէկն ալ այն է,
որ ոչ մէկ տարբերութիւն գոյութիւն
ունի անոր ներքին եւ արտաքին քա-
ղաքականութիւններուն մէջ: Մուս-
թաֆա Քէմալի Թուրքիան ազգայնա-
կան է երկրին ներսն ալ, դուրսն ալ:
Հետեւաբար մեր ամբողջ սրտով կը
փափաքինք որ գաղութներ մեզի բա-
րեկամ պետութիւններ եւ կ'ըղձա-
նինք թէ անոնք ալ իրարու ունին
մեզի պէս մտածելու: Անշուշտ մեր
պարտականութիւնն է արտասահմանի
մեր հայրենակիցներուն հայրենիքին
հանդէպ ունեցած կապերը պահել եւ
պաշտպանել անոնց առողջութիւնը:
Միայն թէ Սըրրի պէյի ըմբռնած ձե-
ւով չենք կրնար Թուրքիոյ սահման-
ներուն մէջ գտնուող հայրենակիցնե-
րուն հանդէպ գործադրուած միջոց-
ներէն տարբեր միջոցներ կիրարկել
արտասահմանի մեր հայրենակիցնե-
րուն պաշտպանութեան համար: Ներ-
կայիս արդէն Թուրք րժիշկ մը կայ
Թէհրանի մէջ, բայց տակաւին ժամա-
նակը չէ պահանջուած հաստատու-
թիւնները հիմնելու: Եթէ պէտք ըլ-
լայ, ապագային Ազգ. Մեծ Ժողովը
դոհողութեանց առջեւ կանգ չառներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԿԱՐՍՈՆ, 22 Յունիս.— Վերջերս
Կարսոնի ալիւմինիոմի գործարանի
մէջ պատահած աղէտը, — որուն հե-
տեւանքով մեռան եօթը գործաւոր-
ներ — պատճառ դարձաւ երկու ամ-
խահանքերու աշխատանքի թուլաց-
ման: Գործազրկութեան ծանր թափը
ինչպէս ամէն տեղ, մեր աշխատա-
ւորական գաղութին մէջ ալ մուտք
գործած էր արդէն. բայց ոչ այնքան
ծաւալուն, ինչպէս ներկայիս:

Աւելի առաջ գրած էի որ, Պիվէոի
(Կարսոնի մօտ) ածխահանքը 4-5
օր կ'աշխատցնէ իր գործաւորները:

Այժմ շաբաթը 3—4 օր կ'աշ-
խատցնէ: Պատճառը այն է որ, ա-
ղէտեալ գործարանի տնօրէնութիւնը
աւելի առաջ գրեթէ օրական մօտ
հազար թոն ածուխ կ'առնէր, բստ
կարգ մը հաւաստի պայմաններու:
Սակայն պատահած աղէտը, երբ
պատճառ դարձաւ գործարանի գրե-
թէ կիսովին քայքայման եւ մօտ 2
միլիոն վնասի, գործարանի տնօրէ-
նութիւնը ստիպուեցաւ առայժմ ա-
ծուխ չառնել, ինչ որ այս տեսակէ-
տէն մեծ վնաս հասցուցած կ'ըլլայ
հանքագործներու աշխատանքին:
Քիմիական արտադրութեանց շղթե-
փուեթու եւ գործարանի փլած մա-
սերը ներկայիս վերանորոգման վի-
ճակի մէջ կը գտնուի: Վերանորո-
գումի պատճառով գործատէրը իր
բանուորներէն մաս մը փոխադրեց
իր հաստատութեանց ուրիշ ճիւղե-
րուն մէջ, — Սէնթ-Օպան, Սալէն-
տիրօ, Արլի եւայլն.: Փոխադրուող
գործաւորներուն մէջ կան նաեւ Հա-
յեր ալ, որոնք իրենց ընտանիքը
ձգած են հոս՝ գացեր են պատառ մը
չոր հացի ետեւէն:

Բաղադ տեղեկութեանս համա-
ձայն, Մէռոյի ածխահանքն ալ հինգ
օր կ'աշխատցնէ:

Պիվէոի մէջ կայ նաեւ կրաղիւսի
փոքրիկ գործարան մը, ուր կ'աշ-
խատին բաւական թիւով գործաւոր-
ներ, գրեթէ գոհացուցիչ սրավարձ-
քով: Այստեղ ունինք երկու հայ
աշխատաւորներ: Գործի տագնապ
չունին: Գործարանի արտադրութիւնն
է կիր, կրաղիւս եւայլն:

Ընդհանուր առմամբ, ներկայ
պայմաններու մէջ, Կարսոնի գա-
ղութին կեանքը այնքան մխիթա-
րական չէ: Տնտեսական կացութիւնը
մեծապէս կը փաւէ մեր աշխատա-
ւոր խաւին:

Լ. Գեղունի

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Ճատրակի (շախմատ) համաշխար-
հային ախոյեան, Պ. Ալեքին, Փարի-
զի մէջ ասկից քանի մը ամիս առաջ
կատարած իր մրցումներէն ետք,
կ'երեւի կը շարունակէ նոր մրցա-
նիշներ շահելու իր աշխատանքը:

Նախօրոք Լիոնի թերթերը գրե-
ցին որ Պ. Ալեքին կուգայ Լիոն, ուր
պիտի խաղայ երեսուն խմբաւորում-
ներու դէմ Berrier et Milliet-ի
սրահներուն մէջ:

Վերջապէս տեղի ունեցաւ
այդ մրցումը: Երեսուն խա-
ղացողներու 26ը պարտուեցան, եր-
կուքը հաւասար եկան, իսկ ախոյեան
Պ. Ալեքին պարտուեցաւ երկու խա-
ղացողներէ:

Յաղթականներուն մէկը եւ առա-
ջինը հայ երիտասարդ մըն է, Թաւ-
րիզցի, ընկ. Սարգիս Ազարեան, որ
գծուարին վայրկեաններուն իսկ
ցոյց տուաւ զօրաւոր կորով եւ ա-
նընկճելի կամք՝ յաղթելու համար
եւ ի վերջոյ ապահովեց իր յաղթա-
նակը: Բ. յաղթականը եւս օտարա-
կան մըն է Հունգարացի Ա. Բլում:

Պ. Ալեքին երկրորդ անգամ եւս
խաղաց 6 անձերու դէմ, որոնց 2ը
նախկին՝ յաղթականներն էին, եր-
կուքը հաւասար եկողները եւ եր-
կուքը Կրընոպլի եւ Լիոն Սալ-Ըտա-
մօի նշանաւոր խաղացողները:

Ժ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԸ ԲԱԺՆԵԳԻՐՈՎ

Հայաստանի մէջ ամէն մարդ ու-
նի իր հացի բաժնեգիրը, փոքրիկ
տետրակ մը, ուր կը նշանակուի օ-
րական հացի իր բաժինը: Առանց
այդ բաժնեգիրին, ոչ ոք կրնայ հաց
գնել, ինչպէս կ'ըլլար պատերազմի
տարիներուն:

«Խորհ. Հայաստան» (15 Յունիս)
կը գրէ թէ Երեւանի բնակչութեան
պիտի տրուին նոր բաժնեգիրներ,
յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամ-
սուան համար: Բանուորները պիտի
ստանան կարմիր թուղթով բաժնե-
գիր, իսկ մինչեւ 14 տարեկան-
ները՝ մանրիշակագոյն, զանազան
կարգի աշխատաւորները՝ սեւ:

Այս բաժնեգիրները կը տրուին
խիստ քննութենէ մը յետոյ:

Ընտրական իրաւունքէ զրկուածնե-
րը չեն կրնար հացի բաժնեգիր ստա-
նալ:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Յունիս 16ին Երեւանի մէջ բացուե-
ցաւ գիւղատնտեսական տօնավաճառ
մը, զոր կազմակերպած էին Կոտայքի,
Ներքին Ախտայի, Ղամարլուի, Վա-
ղարշապատի, Աշտարակի, Թալինի,
Ապարանի գիւղատնտեսական քէնինե-
րը: Տօնավաճառ բերուած էին մեծ
թիւով տաւար, 3500 քիլօ լաւաշ, 1500
քիլօ պանիր, 600 քիլօ իւղ, ու միս,
բանջարեղէն, պտուղներ եւայլն:

Այս տօնավաճառը նպատակ ունէր
«ծաւալել խորհրդային առեւտուրը եւ
իջեցնել ապրանքներու գինները»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼԱՐՄՈՆԻԱՆ

Հայկական Ֆիլարմոնիան, որ կը
գտնուի կրթական գործավարութեան
հովանաւորութեան տակ, շրջագայութեան
ելած է Վրաստանի եւ Ազրբէջանի
մէջ, համերգներ տալով ամէն կողմ:
Խումբին մէջ կը գտնուին երգչուհի
Կաստղար բէկ եւ երգիչ Շարայ Տալ-
եան:

Առաջինը տաղանդաւոր թարգ-
ման կը համարուի հայ ժողովրդա-
կան, ինչպէս նաեւ օտար երգերու:
Շարայ Տալեան եւս ծանօթ է իր
ժողովրդական երգերով: Խումբն ու-
նի նաեւ պարողներ:

× Երեւանի Օփերայի Տնօրէնու-
թիւնը հրաւէր ուղղած է անոնց, որ
կ'ուզեն իբրեւ երգիչ եւ երգչուհի
մտնել Պետական Օփերայի խումբին
մէջ միայն կերպով:

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Այնպէս, ինչպէս մարդ դժբախտ
...ուրի մը կը սպասէ եւ օրը ծանր կը
թուի իրեն, իր մէջ կը զգար անսո-
վոր ու կուտակուած բան մը: Դա՛ն,
դա՛ն էր կեանքը, ու իր երիտա-
սարդ տղու անթեղուած յուզումները
կը գերէին զինքը՝ յարատեւ եւ ան-
...ողոք յաճախանքով մը: Օրերը
դարձեր էին ճնշիչ ու ան ինքզինքը
կը զգար դժուարակիր ու անյաղ-
թելի բեռներու տակ: Մեծ ու խառ-
...ւիչ կիրքերու զեղումն ու կոհակուող
զգացումներու, աղաղակող տեն-
չանքներու եւ յղի երազի մը են-
թակայ...: Ու իր մէջ հեղգհեղէ
կը բոցավառէր կրակը: Եւ սակայն
իր երիտասարդ ու մտաւորական
տղու հպարտութիւնը թոյլ չէր տար
ատածելու տեղատուութեան մը մա-
սին: Կամաւոր անձնատուութիւն մըն
էր իրը: Թերեւս գերադա՛սը ու
նախընտրելին՝ բոլոր անձնատուու-
թիւններուն մէջ: Փառաւորը, ու ե-
զերականը միանգամայն, որ փա-
ռապսակն ու սզապսակը միասին կը
բերէ մարդուս...

Տունն էր ու տանը չէր... Սան-
ձարձակ ու խելայեղ տենչ մը ունէր
եւ սանձեր էր իր հոգին: Խիզախե՛լ
կ'ուզէր ու չէր կրնար ձերբազատ-
ուիլ երկընտրանքներէն: Ու
կանգներ էր երկու հակադիր ժայռ-
ներու միջեւ: Երկու ընտրանք՝ տանը
խնդրին մէջ: Ժպիտը Մէհմէտ պէ-
յին, որ կը կաշկանդէր հիմա զինքը
ու կը յուսադրէր, հակառակ անոր
որ որոշեր էր վճռական ըլլալ...

Ու իր հոգին մենաւոր ու լուսա-
զուրկ երդիքին ներքեւ, ժպիտն ու
թախիծը Աստղիկին, երբ կը նայէր
իրեն ու յորձանքին կը մղէր զինքը:
Կը տանէր զինքը քաղցրայուշ անդ-
եալի մը: Յիշողութիւններու շող-
արձակ շղթայի մը, որ ապրշումէ
թելի մը նման կը քալէր իր կեան-
քին մէջէն:

Կար եւ՛ միւս թելը...: Իր խինդով
ու ծիծաղով, զոր թողեր՝ հեռացեր
էր երեկոյ մը, հոգին ափին մէջ
սեղմած...

Հասաւ խմբագրատուն՝ մտազբաղ
ու կարծես յոգնած: Բազմաթիւ ձե-
ռագիրներ կային սեղանին վրայ:
Գիշերուան ընդհ. ժողովէն մնացած
թղթի կտորներ՝ հոս ու հոն նետուած:
Սիկառ: Փաշի Կուկունեանի նկարին
վրայ: Ու պատկերնե՛ր պատերուն:
Աջին պատկեր, ձախին պատկեր:
Մի՛շտ պատկեր: Գրքեր: Նկարագրու-
թիւն ու պատմութիւն: Ու նկար՝
գրքերուն մէջ եւս...: Նաեւ՝ զո՛յն:
Կեցուածք: Մոյկ ու փամփշտակալ:
Խմբանկար մը՝ կրակելու պատրաստ
եւ ուղիղ բռնուած հրացաններով...:
Ձե՛ւ: Զօրքորդը մեր յաղթանիշնե-
րուն: Վասն զի, մեր պատկերներուն
նայող մեծամասնութիւն մը ունե-
ցանք՝ «նուիրուած» փոքրամասնու-
թեան մէջ իսկ... Մեծամասնութիւն
մը, որ նախընտրեց եւ՛ պատմու-
թիւններ ունկնդրել, եւ միջոցը կամ
ընդունակութիւնը չունեցաւ — ոչ ալ
թոյլատրեց — նայելու ճամբուն, որ
բլուրէն անդին էր, կարենալ չափե-
լու համար ա՛ն ուժը որ կեցած էր
հոն, եւ զոր միշտ մանրադիտակով
դիտեցինք, եւ ա՛յն ուժը զոր կը
կարծէինք ունենալ եւ զոր մի՛շտ
խոշորացոյցով դիտեցինք...

Սեղանին վրայ կային եւ՛ անպա-
տասխանի մնացած նամակներ: Հատ
մը՝ Մելիքթանգեանէն: Երկրորդ մը՝
Պոլսոյ օրկանին վերջին թիւին մէջ
փակցուած՝ Վանցեանէն, որ կը խօ-
սէր Պոլսոյ ընկերական կեանքէն:

«... ցես գրեր — կը մեղադրէր
վանցեան — եթէ ատեն ատեն թերթդ
չստանայինք, քեզ մեռած պիտի
կարծէինք ու մահազդդ պիտի դնէ-
ինք թերթին մէջ...»:

Յետոյ՝ քանի մը տող վարը՝

«... Անցեալ օրուան ԵՐԱԶԸ ՈՐ Կ'ՈՒ-
ՇԱՆԱՅ-դ բացառիկ հետաքրքրութիւն
ստեղծեց: Անարծարծ ու մեծ տա-
ղանդ մը կայ այս տղուն մէջ, կ'ը-
սէին շատեր, ինչ որ կրնայ խամրիլ
իր առօրեայ ու կուսակցական ժան.
րային աշխատանքներուն մէջ: Պա-
րոն վարդեան իր սօլօ կարծիքը ու-
նէր, սակայն — «նորութիւն չկայ.
խորք չկայ, գիւտ չկայ»... Սերուն-
դին տարամերժ գիծն է... ի՛նք որ
միայն կը կապկէ, ծիծաղելի ըլլալու
աստիճան... իրականին մէջ, ես չեմ
բաժներ ուրիշներու այն կարծիքը
թէ հրապարակագրութիւնը կը
սպաննէ գրական մարդը միշտ...
Արգելքը մտքի ու հոգիի հանդար-
տութեան պահն է. Նաեւ աշխա-
տանքի դասաւորման»:

Սուրէն հազիւ նստեր էր ու աչքէ
անցուցած ըլլալով այս նամակը,
սկսեր էր պատասխանը գրել, երբ
ներս մտաւ Դիմաքսեան: Ընտրու-
թիւնները լրացեր էին ու պիտի
մեկնէր Պոլիս՝ Օսմանեան Փառլա-
մէնթի մէջ՝ այդ շրջանին թափուր
մնացած աթոռը գրաւելու համար:
Ջաւարթ տրամադրութեան մէջ էր:
Սուրէն գլուխը բարձրացուց ու վար
ձգեց գրիչը:

— Օհօ՛օ, սկսաւ Դիմաքսեան՝ կա-
տակելու տրամադրութեամբ մը —
այսքա՞ն կանուխ... Կ'երեւի ներ-
շնչուեր ես... չխանգարեմ...:

— Ո՛չ. Վանցեանին նամակին
կ'ուզեմ պատասխանել:

— Վա՛յ, սա չէրչիին... Անպի-
տա՛ն փերեզակը. գիտես ի՛նչ խաղ
խաղաց գլխուս վերջին անգամ: Պո-
մօնթի նստեր էինք. պնդեր ու տա-
րեր էր: Խմեցինք մէկ քանի շիշ:
Յանկարծ ոտքի ելաւ հիմա «կու-
գամ» ըսելով: Սպասէ ու սպասէ:
Չվերադարձաւ: Գրպանս ալ, Աստու-
ծոյ տուածէն, հինգ փարա չկար...

— Ինչպէս միշտ...

— Այո՛... նեղուեցայ... նայեցայ
գլխարկիս... «տո» ըսուելիք բան
չէ... Մէկ ալ ետեւ դառնամ՝ հե-
ռուն՝ անկիւն մը՝ սեղանի մը առջեւ
նստեր կը խնդայ քթին տակէն...

— Շատ կը սիրէ նման կատակ-
ներ...

— Ի՞նչ է գրեր, տեսնենք:

— Կը մեղադրէ զիս թէ շատ կը
խրիմ կուսակցական կեանքի մէջ...
տե՛ս, կարդա՛...

Դիմաքսեան, աչք մը նետելով
նամակին, ըսաւ:

Կ. ՄԸՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

ժանդակութեան ձեռնարկին մասնակցիլ, իր բաժինը 300 միլիոն ֆրանք յատկացնելով։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ըսուեցաւ թէ Գերմանիա որոշած է նահւ կէս առ կէս կտրել իր արտաքին մասնաւոր պարտքերը՝ որոնք մեծ գումարի մը կը հասնին։ Համաձայն զանազան մասնագիտական յանձնախումբերու քննութեան, Գերմանիոյ արտաքին կարճատեւ պարտքերը կը հասնին 12 միլիառ ոսկի մառքի։ Իսկ երկար պայմանաժամով պարտքերը կը ներկայացնեն 11 միլիառ ոսկի մառքի գումար մը։ Այս գումարներուն վրայ՝ մասնաւոր պարտքերը կը ներկայացնեն 2269 միլիոն երկար պայմանաժամով եւ 4393 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով։

Գերմանիոյ մասնաւոր պարտքերով ամէնէն աւելի շահագրգռուած են Միացեալ – Նահանգները որոնք Գերմանիա մտցուցած են 1629 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով․ Անգլիա կը պահանջէ 1051 միլիոն կարճատեւ պայմանաժամով եւ 346 միլիոն՝ երկար պայմանաժամով պարտքեր, Հոլանտա 895 միլիոն, Զուիցերիա 1093 միլիոն․ իսկ Ֆրանսա՝ ընդամէնը 297 միլիոն՝ կարճ պայմանաժամով։

⁂ Առ հասարակ այն կարծիքը կը տիրէ թէ, գերմանական ընտրութիւններէն առաջ, կարելի չպիտի ըլլայ որ եւ է կարգադրութիւն սպասել Լօզանի ժողովէն։

Պ․ ԷՐԻՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Փարիզ վերադարձին, հասարակութեան հարցին մասին՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլին․

— Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ աշխատանքի եղանակի համաձայնութեամբ, կարելի եղաւ առաջքն առնել շփոթութեանց, որոնք վէրքը կը կազմեն խորհրդաժողովներուն։

«Մեծ գաղափար մը կը տիրապետէ այս բանակցութեանց մէջ, — եւրոպական որ եւ է կարգադրութիւն չի կրնար յաջողիլ, առանց համաշխարհային կարգադրութեան մը։ Հիմա կ'աշխատինք Գերմաններուն հետ։ Անոնց հետ մեր երկու հաւաքոյթները գոհացուցիչ պայմաններու մէջ տեղի ունեցան։ Երկու կողմերն ալ ազատօրէն պարզեցին իրենց տեսակէտները՝ թուանշաններով, փաստաթուղթերով, առանց որ եւ է կրքի»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պավիերա ընդդէմ կեդրոնի կառավարութեան

Պավիերայի վարչապետը Երեսփ․ ժողովին մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միաձայնութեամբ որոշած է մերժել կեդրոնի ներքին նախարարութեան պահանջը՝ որով կը յանձնարարուի թոյլ տալ որ հիթլերեանները կրեն իրենց համազգեստը եւ ցոյցեր կատարեն ազատօրէն։

Երեսփ․ ժողովը՝ հանդիսաւոր երեւոյթ մը առացեր էր։ Բոլոր նախարարները ներկայ էին․ կը բացակայէին հիթլերեան երեսփոխանները, որոնք նախորդ նիստին ներկայ էին հիթլերեան համազգեստ հագած, բայց իրենց կողմէ յարուցուած աղմուկներուն հետեւանքով, քսան օր վտարուած էին նիստերէն։

Երեսփ․ ժողովը համամտութիւն յայտնեց կառավարութեան։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ

Ցխուն հիթլերեաններ Պերլինի մէջ յարձակում գործեցին ընկերվարական «Ֆորվէրց» թերթին խմբագրատան վրայ։ Փորձեցին խուժել ապարանէն ներս ու տակն ու վրայ ընել ամէն ինչ։ Սակայն թերթին աշխատաւորները բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին ու դուրս նետեցին հիթլերեանները՝ որոնք սատիկանները չեկած՝ փախուստ տուին։ Կուլի ընթացքին՝ հիթլերեանները ատրճանակ գործածեցին՝ ծանրօրէն վիրաւորելով երկու ընկերվարականներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Պուքրէշի թերթերը կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ․ Քարտուղարութիւնը հաղորդած է ռումէն կառավարութեան թէ ընդունած է իր առաջարկը՝ Ռումանիա ղրկելու մասնագէտներ՝ որոնք պիտի օժանդակեն ելմտական բարւոքման գործին։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՏՕՆԸ.— Մօտ 100,000 ուխտաւորներ հասած են Պաղտատ։ Կրօնական մեծ հանդէսներ տեղի կ'ունենան այս միջոցիս Պաղտատի մէջ՝ Մուհամմէտի թոռան գլխատուած Հիւսէյին մարգարէի գլխուն՝ Դամասկոսէն Պաղտատ բերուելու 1300րդ տարեդարձին առթիւ։ Մէկ քանի օրէ ի վեր, ուխտաւորներու փոխադրութեան յատկացուած յատուկ կառախումբեր կը հասնին խարպալա։

Անտանելի տաք կը տիրէ Պաղտատի մէջ։ 46 աստիճան շուքի մէջ։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Վճռաբեկ ատեանը որուն դիմած էր Կորկուլով՝ բեկանել տալու համար զինքը եղեռնադատ ատեանին յանձնելու որոշումը, չպիտի կրնայ այդ գործով զբաղիլ այս հինգշաբթի օրուընէ առաջ։

Զրոյց կը շրջի թէ Կորկուլովի դատը Սէնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ պիտի տեսնուի յուլիս 21ին։ Կը նշանակէ թէ դատավարութեան թուականը վերջնապէս չէ ճշդուած տակաւին։

ՍԻԱՄԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ.— Սիամի մայրաքաղաքէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կայսրը ընդունած է ըմբոստ զինուորականներուն պայմանները եւ յայտարարած է սահմանադրական միապետութիւն։ Ժողովրդեան մեծամասնութիւնը խանդավառութեամբ ընդունած է այս յայտարարութիւնը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ.— Չիքակոյի Առեւտրական դրամատունը որ 5 միլիոն 200,000 տոլարի աւանդ ունէր, ինչպէս նաեւ 1 միլիոն տոլարի աւանդ ունեցող ուրիշ երեք դրամատուններ՝ դադրեցուցին իրենց վճարումները։ Մէկ ամսուան ընթացքին, այս կերպով, 38 դրամատուններ են որ Չիքակոյի մէջ կը փակեն իրենց դռները։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ.—Նիւ – Եորքի մէջ հետաքրքրական վիճակագրութիւն մը հրատարակուած է ամուսնալուծումներու վերաբերեալ։ Կը յայտնուի թէ ամերիկեան դատարանները տարեկան միջին հաշուով կէս միլիոն ամուսնալուծման վճիռներ կ'արձակեն, բսել է 6 ամուսնութեան վրայ, մէկ ամուսնալուծում։

Յ․ Հ․ Դ․

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8․30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Շարունակութիւն օրակարգի։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Ararat, 345 Ave. d'Argenteuil, *Պուա Քոլոմպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբի բոլոր ընկերները այսօր ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը ճիշդ 8․30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8․30ին Գրադարանի սրահը։ 240 րիւ Տիւկէքլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին։

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ **ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ**

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8․30էն մինչեւ առաւօտ

Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյեանքուռ

Կը նախագահէ՝ ընկ․ Ա․ ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական նոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր նազ։

կը ներկայացուի՝ *«ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»*

Մուտքը 5 ֆրանք

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ **Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի**

90 ՀՈԳԻ ղեկավարութեամբ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու

Տեղի կ'ունենայ 9 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Salle Gaveau*ի մէջ* 45, Rue La Boetie

Տոմսերու գիները՝ 20, 15, 10 եւ 7 ֆրանք

կը գտնուին ծանօթ վայրերը եւ երգչախումբի անդամներուն մօտ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան։ Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղայք չբերել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նահատակ Գրագէտներու Շարքէն

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՋՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

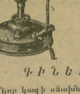

ՊԱՅՔԱՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ եւ ՆՈՐՈԳԱՏՈՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71, Rue Longue des Capucins

71, րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը ծախենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք ամէն տեսակ կազի օճախներ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ԶԵՂՉ

Նոր կազի օճախներ Բասթուա մարքա	Հին գին	65	Նոր գին	45
Զաքով գլուխներ		15		10
Անձայն գլուխներ		17		13

Ուրիշ ամէն տեսակ պիտոյքներու վրայ 30% զեղչ

Նուազ պիտի ծախուին 100 օճախներ եւ 1000 գլուխներ

Եկէք․ տեսէք եւ փորձեցէք համոզուելու համար

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

ճաշարան Գ Ա Ո Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ գիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52–73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ․ Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ,* Գ․ Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա․ Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ,* Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ,* Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ,* Քրիստ․ Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ,* Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԷԶԱՆՕ,* (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ,* Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ,* Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,* Կ․ Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ,* Ե․ Օտեան 2 հատոր 30 ֆր․, *ԺԻՒՏԼԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ,* Ա․ Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր․, *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ,* Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ,* Յ․ Ալոճեան (Թոզմերի) 12.50, *ՏԱԻԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ,* Գ․ Կաւափարեանց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ,* Ռատանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գափ.— 140։
Լօզան, Տ. Գ.— 50։
Լիոն, Թեր.— 200։
Մարսէյլ, Ե. Փ.— 35։
Բլամոռ, Օ. Ս.— 150։
Կանեը սիւ Մէր, Գ.— 70։
Մէշէտ, Շ. Մխուբ.— 200։
Վալանս, Գործ.— 320։
Մարսէյլ, Մար.— 20։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեանը, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով։ Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Արխաղամ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ակնոցինիւանդութ․ տարրալուծում։ Դիմել՝ 123 Bld. Sébastopol, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ 93 Rue d'Angoulème, Métro: Couronne ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(38)**

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է․ ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ․ Լ․ ՇԱՆԹ

— Այո՛․ այդպէս է։ Որ Բիվարէց սառն ու սպրդուն եակուարի տպաւորութիւն է անում, համաձայն եմ ձեզ, միայն ճշմարտութիւնը նրա կողմն է։ Ի զուր ենք ուզում մեզ համոզենք, որ նա նպատակին չէ դիպել․ դիպել է։

— Ուրեմն կարծում էք, որ պանֆլէտը պէտք է հրատարակել։

— Դա արդէն բոլորովին ուրիշ հարց է։ Չեմ կարծում որ կարելի լինի տպագրել առանց փոփոխութեան։ Դրանով մենք ետ կը վանէինք բոլորի համակրանքը ու գործին էլ չէինք բերել ոչ մի օգուտ։ Բայց եթէ համաձայնէր մի քանի տեղ փոխելու եւ դուրս ձգելու անձնական յարձակումները, կարծում եմ որ խիստ արժէքաւոր բան դուրս կը գար։ Քաղաքական երգիծաբանութեան մի փառաւոր նմուշ է դա։ Ես գաղափար չունէի, որ նա այդպէս լաւ է գրում․ ինչ որ նա ասում է, պէտք է ասուէր վերջապէս, խոկ մեզնից ոչ ոք չէր համարձակւի։ Ի՛նչ սուր կերպով համեմատում է նա Իտալիան մի հարբած կնոջ հետ, որ քնքուշ լաց է լինում գողի ուսին, մինչ վերջինս դուրս է քաշում նրա գրպանից թաշկինակը։

— Ջեմմա։ Բայց դա ամէնից զզուելի կտորն է ամբողջ գրի մէջ։ Ես ատում եմ այդ չար ծաղրը ամէն ինչի, ու ամէն մարդու։

— Ես էլ եմ ատում, բայց խնդիրը այդ չէ։ Բիվարէցի ոճը շատ է անախորժ, եւ ինքն էլ խիստ անգրաւիչ մարդ է, բայց նա հազար անգամ իրաւունք ունի, երբ ասում է թէ մենք հարբած ենք եկեղեցական հանդէսներով, գրկախառնութիւններով եւ սիրոյ ու ներման կոչերով, եւ թէ այդ բոլորից օգուտը միայն սանֆէտիստներն են ու ճիզուիտները։ Ցաւում եմ, որ երէկ երեկոյեան չէի եկել կոմիտէի նիստին։ Ի՞նչ վճռի հասաք վերջապէս։

— Ցանկանում են ձեզ խնդրեն, որ գնաք խօսէք նրա հետ ու համոզէք, որ քիչ մեղմացնէ։

— Ի՞նձ։ Բայց ես նրան հազիւ եմ ճանաչում։ Բաց ի դրանից՝ նա ատում է ինձ։ Ինչո՞ւ համար հէնց ի՛նձ յանձնեցին նրա հետը խօսելը։

— Պարզապէս, որովհետեւ այսօր ուրիշ ոչ ոք ազատ չէր։ Բաց ի դրանից դուք ուրիշներից աւելի զուսպ էք, աւելորդ խօսքեր չէք ասի նրան, ոչ էլ կը սկսէք հայհոյելու, ինչ որ անելու է մեզնից ամէն մէկը։

— Անշուշտ՝ ոչ։ Լաւ․ գնամ տեսնեմ, քանի որ ցանկանում էք, թէեւ յաջողելու յոյս չունիմ։

— Իսկ ես համոզուած եմ, որ կը յաջողեցնէք, եթէ ուզենաք։ Նրան ասացէք, որ ամբողջ կոմիտէն հիացած է յօդուածից գրական տեսակէտով։ Դա կը փափկացնէ նրա տրամադրութիւնը․ միւս կողմից էլ կատարեալ ճշմարտութիւն է դա։

×

Բոռը նստած էր իր սեղանի մօտ, որի վրայ շատ ծաղիկներ կային, եւ մտածկոտ նայում էր հեռուն, ծունկին բռնած մի բաց նամակ։ Նրա ոտների տակ պառկած բրդոտ խոշոր շունը բարձրացրեց գլուխը ու հաչեց, երբ Ջեմման բաղխեց դուռը։ Բոռը արագ բարձրացաւ ու խիստ ձեւականութեամբ բարեւեց նրան։ Ու նրա դէմքը կոշտ ու անկարեկիր մի արտայայտութիւն ընդունեց։

— Շատ բարի էք դուք․ — ասաց նա մի պաղ շեշտով։ — Եթէ ինձ յայտնած լինէիք, որ հետս խօսել էք ուզում, ես ինքս ձեզ կը հանդիպէի։

Ջեմմա տեսնելով որ իր շուտով կործել ու սառ լինելն է նա ցանկանում պարզապէս, շտապեց յայտնելու իր այցի պատճառը։ Բոռը կրկին գլուխ տուեց եւ աթոռ առաջարկեց։

— Կոմիտէն ինձ յանձնեց մտնեմ ձեզ մօտ․ — ասաց նա, — կարծիքների մի քանի տարաձայնութիւններ են առաջացել ձեր պանֆլէտի առթիւ։

— Այդպէս էլ սպասում էի։

Ժպտաց ու նստեց տիկնոջ դէմ, պաշտպանելով իր դէմքը լոյսից ոսկեծաղկի ամանին ետեւը։

— Անդամների մեծ մասը այն կարծիքի են որ գրական տեսակէտից ձեր պանֆլէտը խիստ նշանաւոր աշխատութիւն է թէեւ, բայց իր այժմեան ձեւով անյարմար է տպագրութեան։ Վախենում են, որ ձեր խիստ յարձակումները վիրաւորեն ու ետ մղեն շատերին մինչդեռ նրանց օգնութիւնն ու ձեռնտուութիւնը շատ կարեւոր է կուսակցութեանը։

Բոռը ամանից դուրս քաշեց մի ոսկեծաղիկ եւ սկսեց ծանր փետտելու սպիտակ թերթիկները մէկը միւսի ետեւից։ Երբ Ջեմմայի աչքերն ընկաւ տղի նուրբ ձեռքի այդ շարժումը թերթիկները ձգելիս, մի տարօրինակ զգացում եկաւ վրան․ կարծես մի տեղ մի ժամանակ արդէն տեսած լինէր այդ շարժումը։

— Իբրեւ գրական երկ իմ բրօշիւրը ոչ մի արժէք չունի, — նկատեց նա մեղմ ու սառն։ — Գեղարուեստից ոչինչ չհասկացող մարդիկը միայն կարող են հաւանել, իսկ ինչ վերաբերում է բովանդակութեան վիրաւորիչ լինելուն, հէնց դա է եղել իմ ձգտումս։

— Շատ լաւ եմ հասկանում․ բայց վիրաւորում էք ոչ նրանց, որոնց հարկաւոր է։

Բիվարէց ցնցեց ուսերը ու ծաղկից մի թերթիկ առաւ շրթունքին։

— Կարծում եմ որ սխալւում էք․ հարցն այսպէս է․ ի՞նչ նպատակով կանչեց ինձ ձեր կոմիտէն։ Ենթադրում եմ, որ մերկացնեմ ու ծաղրի ենթարկեմ ճիզուիտներին։ Ահա եւ կատարում եմ իմ պարտաւորութիւնս, ի հարկէ ինչպէս կարողանում եմ։

— Եւ ես կարող եմ ձեզ վստահեցնել, որ ոչ ոքի չի տարակուսում ոչ էլ ձեր բարի կարողութեան, ոչ էլ ձեր բարի կամքին։ Կոմիտէն միայն վախենում է, որ ազատական կուսակցութիւնը կարող է ձեր պանֆլէտը վիրաւորական համարէ իր հասցէին․ քաղաքացի գործաւորները նոյնպէս կը կորցնեն իրենց բարոյական աջակցութիւնը։ Դուք աչքի առաջ էք ունեցել միայն սանֆէտիստներին, բայց ընթերցողներից շատերը ձեր խօսքերը յարձակում են համարելու ուղղակի եկեղեցու վրայ ու նոր պապի, որը քաղաքական տակտիկի տեսակէտից բոլորովին ցանկալի չէ։

— Սկսում եմ ձեզ հասկանալու։ Քանի իմ կռիւը սահմանափակւի հոգեւորականութեան այն հէջմանակի դէմ, որի հետ այժմ կուսակցութիւնը հէնց ինքը կուի է բռնած, ես կարող եմ ասել ճշմարտութիւնը, եթէ ցանկանում եմ։

(Շար․)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1932

29 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1918 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան Ժընեւի շրջանակներէն բխած լուրերէն կ'երեւի որ Թուրքիան հրաւիրուած է մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, մանաւանդ այս վերջին տարիներուն, շատերը ջանք թափեցին Թուրքիան Եւրոպային կապելու, զայն Խորհրդային Միութեան ազդեցութենէն պոկելու եւ տնտեսական կարելիութիւններ ստեղծելու այս երկրամասին մէջ, ուր շահեր ունեցողները շատ էին: Անշուշտ իւրաքանչիւր պետութիւն կը շարժէր իր հաշուին՝ միշտ հեռաւոր նպատակներով:

Կողմնակի համաձայնութիւններն եւ բարեկամական դաշինքները որ կնքուեցան Թուրքիոյ եւ զանազան պետութիւններու միջեւ, չկրցան հասնիլ հետապնդուած նպատակին: Որով գլխաւոր խնդիրը կը մնար Թուրքիան կապել Ազգերու Դաշնակցութեան, ու միջազգային այդ ջրապտոյտէն թխմարելով՝ ապահովել հետապնդուած շահերը:

Թուրքիան միշտ վերապահ մնաց: Նախընտրեց Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը եւրոպական դրամագլուխէն եւ դիւանագիտական բարեկամութիւններէն:

Անցած տարի տարուան ընթացքին յաճախ խօսք եղաւ Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին, ու տարի տարի Ժընեւի գրասենեակը յուսախաբ եղաւ իր սպասումներուն մէջ:

Այս վերջին երեք ամիսներուն Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարի յայտարարութիւնները ցոյց կուտան որ Թուրքիա պիտի ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Երկու օր առաջ Լոնտոնէն տրուած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ Թուրքիա պիտի ընդառաջ երթայ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներու փափաքին հրաւէրներուն և պիտի ուզէ ընդունիլ բացառիկ արտօնութեամբ, արժեցնելով կարգ մը վերապահումները:

Երեւոյթներէն դատելով հապճեպ աշխատանք մը կը կատարուի Թուրքիոյ ընդունելութիւնը գլուխ բերելու համար: Այս աճապարանքը գլխաւորաբար կը բխի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի շրջանակներէն, որոնք գրասենեակային նախանձախնդրութիւնն ունին Ազգերու Դաշնակցութեան վարկը բարձրացնելու, ցոյց տալով որ Մերձաւոր Արեւելքի ըմբոստն ալ կրցան առնել իրենց շրջանակին մէջ: Այս հաշիւներուն կը զուգադիպի Թուրքիոյ կամեցողութիւնը, որով խնդրի լուծումը կը դառնայ հաւանական:

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու հաւանականութիւնը կապուած է Խորհրդային Միութեան հաւանութեան հետ: Տասը տարիէն աւելի է, որ Թուրքիան հետու փախաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն բոլշեւիկներու տիրական թելադրանքով: Եւ եթէ այսօր ներս պիտի մտնէ եւ իր կեանքը կապէ Ժընեւին հետ, ոչ մէկ կասկած որ այդ քայլը կ'առնէ Խորհրդային Միութեան թելադրանքով. ըմբոստ գործակալ մը դառնալու Մոսկուային: Մանաւանդ հիմա, երբ միջազգային ժողովները դարձած են քաղաքական հակումներու մեծ կրկէս մը, ուր ռումբ նետողը հեռեւորդներ կը գտնէ, ուր ուժերու հաւասարակշռութիւնը նախկին բարեկամութիւնները կ'անտեսէ՝ ամուր ճակատներու ապաւինելու համար:

Փորձը ցոյց տուաւ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այն կաշկանդիչ մարմինը չէ. ու հիմա Խորհրդային Միութիւնը առանց պաշտօնապէս Ժընեւի մարմնին մաս կազմելու, միջազգային բոլոր մեծ ժողովներուն կը մասնակցի՝ միշտ կողէն հարուածելու հակառակորդ պետութիւնները: Այս պայմաններուն մէջ՝ Թուրքիան օգտակար գործիք մը կրնայ հանդիսանալ Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան համար:

Ի՞նչ հաշիւներ ունին եւրոպական պետութիւններէն շատերը որ կը հրաւիրեն Թուրքիան Ազգաժողովին մաս կազմելու, կամ ի՞նչ յետին մտքեր ունի Մոսկուան այսօր դարհավէժօրէն մղելու Թուրքիան դէպ ի Ժընեւ, մեզ քիչ կը շահագրգռեն: Սակայն Թուրքիոյ ամէն մէկ քայլը, մանաւանդ անոր մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ մեծապէս կը շահագրգռէ հայ ազգը: Եթէ աշխարհի բոլոր պետութիւններն ու ազգերն իրենց հաշիւները մաքրած են Թուրքիոյ հետ, հայ ազգի բոլոր խնդիրները մնացած են "տակա" Թուրքիոյ պատճառով:

Հետեւաբար, այսօր, Ժընեւի մէջ աշխարհի ամէնէն տկար ու արինաքամ հայ ժողովուրդն է որ ձայն ունի, որովհետեւ աշխարհի ամէնէն արդար՝ բայց անխրատուած դատի ներկայացուցիչն է:

Եթէ Լօզանէն ասդին Թուրքիան խուսափեցաւ պատասխանելու հայ ժողովուրդին, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ նստած 54 պետութիւնները անզօր եղան օգնելու հայ ազգին, ու միշտ պատասխանեցին թէ Թուրքիան հեռու է իրենց շրջանակէն, այսօր, երբ Թուրքիան իր ոտքը Ազգաժողովէն ներս կը նետէ, հոն ձայն պիտի բարձրացնէ հայ ժողովուրդը. ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիան պատասխան մը պարտաւոր են տալ այդ ժողովուրդին:

Ճիշդ է որ մենք բանակ մը չունինք մեր ետեւ, որպէս զի մեր խօսքը ուժ ու կշիռ ունենայ: Բայց 700,000 ժողովուրդ ունինք յիշեալ 54 պետութիւններու սահմանին մէջ, ու կը ներկայանանք տեսակ մը հովանաւորեալը ոչ միայն այդ պետութիւններուն, այլ նոյն ինքն Ազգերու Դաշնակցութեան: Ահա, այդ ցանցուածի ձայնը պիտի բարձրանայ Ժընեւի մէջ, հայ ժողովուրդը հրապարակ պիտի դնէ հայկական դատը, եւ պիտի արծարծէ զայն, այնքան ատեն, որքան ատեն Թուրքիան յամառի անտեսել անոր արդար իրաւունքները:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԵՓԱԿԱՆ ՓԱՌՔԸ

— :-: —

Ռամկավար ճառախօս մը, երկու շաբաթ առաջ կը ջատագովէր սեփական արժանիքներով եւ ազգային փառքերով պարծենալու սկզբունքը եւ զայն կը հակադրէր օտար փառքերով յոխորտացողներուն դէմ:

Հատուած մը այդ ճառէն.

«Մեր կուսակցութիւնը (ռամկավար) սեփական փետուրներով զարդարուելու դաւանանքը կը հանէ ուրիշներու օտար փետուրներով զարդարուելու եւ յոխորտալու դաւանանքին դէմ»:

Արդ, այս տողերէն կը հասկցուի որ ռամկավարները կ'ուզեն զարդարուիլ ազգային սեփական այն փետուրներով, որոնք փառքը կը կազմեն հայ ժողովուրդին. կամ, առ նուազն ռամկավարները ունին այնպիսի փետուրներ, որոնք կրնային զարդարել ամբողջ հայ ազգը:

Ռամկավարներուն կը մնայ մեզի ցոյց տալ թէ ի՞նչ սեփական փետուրներ ունին, որոնցմով կրնան յոխորտալ: Բայց խօսուած ճառը առնելով իր լայն իմաստին մէջ, կը հաւատանք որ ռամկավարները կ'ուզեն յոխորտալ մեր ազգային արժէքներով:

Ես ուշի ուշով հետեւեցայ Փարիզի ռամկավար մամուլին, եւ այս երկու շաբթուան ընթացքին շատ բան կարդացի թէնիսի մրցման շուրջ, սակայն երկու տող չգտայ հոն, յիշատակելու համար թէ Փարիզի մէջ կատարուեցաւ Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանհինգամեակը:

Գէորգ Չաւուշը ազգային անմահ հերոս մըն է, ու սեփական փետուր մը հայ ազգին: Հետաքրքիր է ի՞նչը ձեզ կ'արգիլէ անով յոխորտալու: Չէ՞ որ ան կարող է ամէնէն գեղեցիկ զարդը ըլլալ բոլոր անոնց, որ Հայոց ազատութեան կը ձգտին:

Ուրեմն մենք կը սպասենք ձեր փետրազարդումին. այլապէս, փետրաթափ այս վիճակով՝ կրնաք խաշիլ արեւին տակ:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ԻՏԱԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի Երեսփ. ժողովը վաւերացուց արեւմտեան սահմաններու մասին իտալեւեգիպտական պայմանագրութիւնը:

Ինչպէս ծանօթ է, Մէհմէտ Ալիի ժամանակէն սկսած, Տրիպոլիսը, ինչպէս Եգիպտոսը, ենթարկուած էր թրքական տիրապետութեան, Սուլթանը ճանչնալով իբրեւ վեհապետ: Բ. Դրան մէկ ֆէրմանը Մէհմէտ Ալին փոխարքայ նշանակած էր Եգիպտոսի: Այս ֆէրմանը տրուած էր 1841ի Լոնտոնի պայմանագրին հետեւանքով: Բայց յարակից քարտէս մը կար, ուր ոչ մէկ սահման նշդուած էր:

Խնդիրը հրապարակ դրուած է Տրիպոլիսի մէջ թուրքեւիտալական թշնամութեան հետեւանքով: Եգիպտոս 1911ին գրաւեց Սոլլումը:

Մեծ պատերազմի վերջաւորութեան, Իտալիա խօսակցութիւններ սկսաւ բրիտանական կառավարութեան հետ, բայց ընդհատուեցան փետրուար 28ի յայտարարութեամբ, որ Եգիպտոսի անկախութիւնը կը ճանչնար:

Այն ատեն, Իտալիա ուղղակի բանակցութիւններ սկսաւ Եգիպտոսի հետ, որոնք յանգեցան 1925 դեկտ. 6ին ստորագրուած պայմանագրութեան, որ վաւերացուեցաւ առջի օր Երեսփ. ժողովին կողմէ:

Ըստ այս համաձայնութեան Եգիպտոս Ճակպուպը Իտալիոյ կը ձգէր, իսկ փոխարէնը կը ստանար Սոլլումի ծոցին արեւմուտքը, որոնց մէջ նաեւ Մարսա Մաթրուհ, Սիտի Պարանի, Սոլլում եւն.:

Խորհրդարանական քննութիւն մը բացուելով, հաստատուած է թէ Ճակպուպ երբեք եգիպտական սեփականութիւն չէ եղած. ան չունի 2 ու կէս փէտտանէն աւելի մշակելի հող եւ իր բնակիչները 250 հոգի են միայն: Զինուորական տեսակէտէն ալ արժէք մը չունի, որովհետեւ ջուր չունի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զինաթափութեան ժողովը կը յետաձգուի

Ժընեւէն տրուած լուրի մը համաձայն, կ'ըսուի թէ՝ Զինաթափութեան ժողովը պիտի յետաձգուի մինչեւ նոյեմբեր: Զինաթափութեան ժողովի բոլոր շրջանակները նոյն կարծիքն ունին:

Այս յետաձգումը անհրաժեշտ կը նկատուի ո՛չ միայն գերմանական ընտրութեանց եւ Հուվըրի զինաթափութեան առաջարկներուն հետեւանքով, այլ նաեւ այն պատճառով որ, ժողովին նախագահը Հէնտըրսըն՝ ստիպուած է եղեր Անգլիա վերադառնալ յուլիսի վերջերը:

Այս յետաձգումը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 16ին:

Կրնայ ըլլալ որ անգլեւֆրանսական ու ամերիկեան խօսակցութիւնները շարունակուին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, բացառիկ ժողովի մը հրաւիրուի, խորհրդակցելու համար Մանչուրիոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար՝ Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին:

Իր թէ Թուրքիա կը փափաքի եղեր կարելի եղածին չափ շուտ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ կրնայ ըլլալ որ յառաջիկայ շաբթու Ազգերու Դաշնակցութիւնը հրաւիրէ՝ պաշտօնապէս ընդունելու համար իր նոր անդամը՝ Թուրքիան:

ԽԶՄԱՆ ՎԱԽԵՐ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՅԱՄԱՌԻ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութեանց վերջին հանդիպումը Լօզանի մէջ, բանակցութիւնները կը վերադարձնէ այն կէտին վրայ, ուրկէ մեկներ էին:

Իրօք, անցեալ ուրբաթ օրուան իրենց հանդիպման ընթացքին, երկու կողմերը՝ պարզելէ վերջ իրենց կացութիւնը՝ Ֆրանսացիները հարց տուեր էին Գերմաններուն. — «Հատուցումներու ջնջման փոխարէն ի՞նչ կ'առաջարկէք»:

Այդ հարցման պատասխանն էր որ տուաւ Գերմանիոյ ելմտական նախարարը՝ երկու պատուիրակութեանց յունիս 27ի հանդիպման ընթացքին:

— «Գերմանիա, կ'ըսէ գերման ելմտական նախարարը, այլ եւս չպիտի վճարէ. պէտք չէ այլ եւս վճարէ: Նոյն իսկ եթէ տնտեսական բարգաւաճման շրջանը թեւակոխէ, անոր համար անկարելի է որ վերսկսի վճարումներուն: Գերմանները այլ եւս չպիտի ընդունին որ եւ է բան վճարել հատուցումներու գլուխէն, որքան ալ հեռաւոր պայմանաժամեր նշանակուին»:

Գերման նախարարը կարդաց յիշատակագիր մը, 25 մեծ էջնոց, որ կը պնդէ թէ միայն հատուցումներու ջնջումը կրնայ փարատել տիեզերական տագնապը, ու կը հերքէ Ֆրանսական հաստատումները թէ ոչ միայն Գերմանիա օր մը, ապահովաբար պիտի կրնայ վերսկսիլ իր վճարումներուն, այլ նաեւ, պարտքերէն ազատելով՝ մեծ առաւելութիւններ պիտի ապահովէ իր տնտեսութեան

Գերման նախարարը ջանաց հաստատել թէ գերմանական երկաթուղիները այլ եւս չեն կրնար նոր հարկերու տոկալ:

Յիշատակագրին երկրորդ մասին մէջ, ելմտական նախարարը կը յայտնէ թէ Գերմանիա պատրաստ է մասնակցելու աշխարհի տնտեսական վերակազմութեան գործին... քանի մը միլիոն յատկացնելով Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան: Գալով աշխարհի մնացեալ մասին տնտեսական վերակազմութեան, ըստ գերմանական տեսակէտին՝ մասնակցութեան մեծագոյն բաժինը պէտք է իյնայ Ֆրանսայի վրայ:

Ֆրանսայի վարչապետը կարճ պատասխանով մը՝ յայտնեց իր վերապահումները գերմանական նոր յիշատակագրին մասին, հաստատելով թէ պիտի պատասխանէ այսօր:

Ուրեմն, խզման հաւանականութիւնները բաւական զօրաւոր են: Արդէն Լօզանի ժողովի առաջին օրերէն իսկ. աշխատանքի այլանդակ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր: Առաջին օրերը գլուխ գլխի տուած՝ խօսակցեցան միայն ֆրանսական ու անգլիական պատուիրակութիւնները: Վերջին շաբաթն անցաւ ֆրանքեւգերման բանակցութիւններով: Իսկ միւս կողմերը՝ ձեռնածալ սպասեցին նրբանցքներուն մէջ:

Հիմա, կարգը նորէն Անգլիացիներունն է քրտնելու որ խզման առաջքն առնուի:

Երկուշաբթի կէս օրէն վերջ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի երկար այցելութիւն մը տուաւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Էրիոյի:

Այս այցելութեան նպատակն էր Պ. Էրիոյի յանձնել իտալական ծանուցագիրը հատուցումներու հարցին վերաբերեալ:

Ուրեմն ճիշդ այն պահուն որ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները վերջին անգամ մը եւս կը պնդէին հատուցումներու ջնջման վրայ, Իտալիոյ ներկայացուցիչը նոյն պահանջը կը ներկայացնէր Ֆրանսայի:

Իտալական ծանուցագիրը բաղկացած է 6 կէտերէ.

1) Իտալիա համամիտ է պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջման. որովհետեւ կը նկատէ թէ այդ է միակ լուծումը վստահութիւնը վերահաստատելու եւ վերջ տալու դրամական անսովոր գործողութեանց, որոնք կը կազմեն տագնապին տարրերէն մէկը:

2) Պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը առաջարկելով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Պ. Շահվերտեան Երեւանէն հրահանգ ստացած է նոր կարաւաններ պատրաստել, որոնց թիւը պիտի հասնի 3–4000ի: Տակաւին յայտնի չէ թէ որոնք մաս պիտի կազմեն նոր կարաւաններուն. կ'ըսուի թէ Պուլկարիայէն, Սուրիայէն եւ Ֆրանսայէն ալ մաս պիտի կազմեն նոր կարաւաններուն:

Նախապէս գրուած էր թէ Պ. Շահվերտեան Դ. կարաւանը ճամբայ հանելէ յետոյ, Երեւան պիտի երթայ կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, այլ եւս հարկ չէ տեսնուած երթալու:

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ԿՐԱԿԵՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ

Պէյրութէն տրուած լուրի մը համաձայն, ֆրանսական զինուորական օդանաւ մը թռիչքներ կը կատարէր Մէյտան — Էքպէզի վրայ, 300էն 400 մեդր բարձրութեան մը միջեւ:

Երբ ան կ'անցնէր թուրքեւսուրիական սահմանագլուխէն, թրքական զինուորներ Թախտա Քէօփրիւի կայարանէն, 70 փամփուշտ արձակեցին անոր վրայ եւ գործածեցին նաեւ գնդացիր:

Օդանաւը մեկնեցաւ Հալէպի ուղղութեամբ:

Օդանաւին մեկնումէն յետոյ, զինուորները ցրուած են ամբողջ սահմանագծին վրայ:

ԹՈՒՐՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Քանի թուրք չէթէներ թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Ազազի ենթակայ Գարամէզրաղա գիւղին վրայ յարձակած են Ահմէտ աղա անուն գիւղացի մը սպաննելու համար: Գիշերանց անոր տունէն ներս մտնելով փնտռած են զայն, սակայն չեն գտած: Թուրք աւազակները սակայն պարապ չվերադարձան: Կողոպտեցին անոր տունը, առին արժէքաւոր գոյքերը եւ հօտն ալ քշելով տարին իրենց հետ:

Կ'ըսուի թէ այս աւազակները ղրկուած են թուրք կառավարութեան կողմէ, սպայ Թահսին պէյի հրամանատարութեամբ, նպատակ ունենալով Ահմէտ աղայի սպանութիւնը, որ Թուրքերու թշնամի նկատուած էր, կը գրէ սուրիական «Էլիֆ Պա» թերթը:

ՅՈՅՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ յոյն սպաներ ձեռնարկած են միութիւն մը կազմելու պաշտպանելու համար հանրապետութիւնը: Այս մասին, հակասական լուրեր կը տրուին:

Տակաւին յստակ կերպով յայտնի չէ եղած թէ զինուորականներու միութիւն կազմուա՞ծ է թէ ոչ: Թերթերու մէջ հրատարակուած լուրերը ստուգելու համար, պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօն տուած է զնդապետ Սփիրօփուլոսի հարց ու փորձ ընել սպաները եւ ստուգել թէ որքան ճիշդ է զինուորական միութեան մասին տարածուած լուրերը:

Հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն, Աթէնքի պահակազօրքին սպաներուն մեծամասնութիւնը դէմ արտայայտուած է զինուորական միութեան կազմութեան: Բանակը քաղաքական գործերէ պէտք է հեռու մնայ, կ'ըսեն անկուսակցական սպաները, որոնք կը քննադատեն կարգ մը զօրավարներու բանակին մէջ ներքնուած առաջացնելու փորձերը: Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ փոքրաստիճան սպաներ կեդրոնի հրամանատարին ներկայանալով, իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են մաս մը սպաներու կուսակցական շարժումներուն դէմ: Սելանիկի պահակազօրքի սպաներուն մէջ ալ շարժում ծայր տուած է զինուորական միութեան դէմ:

Սէրէզէն եւ Լարիսայէն ալ տեղեկութիւն ստացուած է որ սպաները դէմ են քաղաքական գործերու միջամտելու:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Յունիս 16էն ի վեր, Լօզանի մէջ կը շարունակուի խորհրդաժողովը, որուն կոչումը պիտի ըլլար «վերջնապէս կարգադրել» պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը։

Իրօք, երբ ժողովը կը բացուէր միջազգային չափազանց պղտոր պայմաններու մէջ, որոնք հետզհետէ կը սաստկանան շնորհիւ ազգայնամոլ հակամարտ ձգտումներու, «վերջնական կարգադրութիւն» բացատրութիւնը՝ առաջին ակնարկով կը թուի ըլլալ միակ ելքը։ Ելք մը սակայն որ իր ճամբան կը փնտռէ … եւ սկեպտիկներու դէմքին վրայ կը պտտցնէ հեգնանքի ժպիտ մը։ Ու թերեւս, իրաւունք ալ ունին։ Լօզանէն բացակայութիւնը Միացեալ – Նահանգներու իրաւամբ կրնայ կասկած տալ անոր յաջող արդիւնքին մասին։ Հարցին լուծման մէջ՝ գլխաւոր դերակատարը կրնայ ըլլալ Ամերիկան ինքը, ըլլալով գլխաւոր պահանջատէրը։ Իրօք, Ամերիկա հսկայ հարստութիւն տեղաւորած է Եւրոպայի մէջ՝ որ ելմտական ու տնտեսական տագնապի գլաններուն տակ կը տուայտի։ Ամերիկա Եւրոպայի զանազան պետութիւններէն կը պահանջէ 11 միլիառ տոլար իբր պատերազմական պարտք, եւ 10 միլիառ իբր առեւտրական պարտք։ Եւ այն պահուն որ եւրոպական պետութիւնները —նախկին դաշնակիցներ եւ թշնամիներ— գլուխ գլխի կուտան եզրակացութեան մը գալու, Ամերիկա կը գոհանայ դիտելով… Ո՛չ թէ անշուշտ դիտելու հաճոյքին համար։

Ամերիկայի խաղը լաւագոյնն է իր հաշուով։ Յայտարարել անընդհատ թէ օտար պարտքերու ջնջումը կամ կրճատման համար վերաքննութիւնը դէմ է Ամերիկայի քաղաքականութեան։ Եւ սպասել որ օտար պահանջատէրերն ու տալիքաւորները նախ կարգադրեն իրարու հետ, մինչեւ որ կարգը իրեն գայ։

Լօզան, եթէ ուզէ յաջողի համաձայնիլ ինքն իր մէջ, պէտք պիտի ըլլայ որ ենթարկուի Ուաշինկթընի հաւանութեան…

Բայց նախ հարց է թէ Եւրոպա պիտի յաջողի՞ Ամերիկայի ներկայանալ միացեալ ճակատով։ Հարցին պատասխանը պիտի տայ Լօզան, որ արդէն լուծման երեք տարբեր եղանակներով կ'առաջնորդուի. — 1) Հատուցումներու եւ պարտքերու ամբողջական ջնջում. 2) Հատուցումներու եւ պարտքերու նոյնաժամ կրճատում. 3) Վճարումներու նոր եւ ընդհանուր յետաձգում, որ թոյլ տայ վերաքննելու հարցը՝ մէկ քանի տարի յետոյ։

Տեսնենք թէ ո՞վ ի՞նչ կը շահի կամ կը կորսնցնէ այս երեք եղանակներէն մէկուն կամ միւսին որդեգրումով։

Ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նախագահը Հանրի Պէրանժէ հետեւեալ արդիւնքը կը նախատեսէ, այն պարագային որ ընդունուի պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը։

Միացեալ – Նահանգներ.— Կը կորսնցնէ Եւրոպայի վրայ իր պատերազմական առնելիքներու ամբողջութիւնը, այսինքն 22 միլիառ 150 միլիոն տոլարի գումար մը, որ բաժնուած 55 տարուան վրայ, մինչեւ 1987 իրեն կ'ապահովէ՝ միջին հաշուով 270 միլիոն տոլարի տարեվճար մը։

Անգլիա.— Անգլիա պիտի կորսնցնէ իր դաշնակիցներու վրայ ունեցած պահանջներուն ամբողջութիւնը, 2 միլիառ 230 միլիոն ոսկի։ Անկից զատ, պիտի կորսնցնէ նաեւ գերմանական հատուցումներէն 2290, միջին 400 միլիոն ոսկի մարքի տարեվճար մը ամբողջ 55 տարի։ Բայց փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի իր պարտքերը, 11 միլիառ տոլար բաժնուած 55 տարեվճարներու։

Ֆրանսա.— Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ գերմանական հատուցումներէն իր բաժինը 52 %, տարեկան մօտ 1 միլիառ 200 միլիոն ոսկի մարք՝ ամբողջ 55 տարի։

Փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը, ըսել է 6 միլիառ 847 միլիոն տոլար մէկուն եւ 653 միլիոն 128,000 ոսկի միւսին, վճարելի 55 տարիէն։

Պելճիքա.— Գերմանական հատուցումներու գլուխէն պիտի կորսնցնէ 125 միլիոն ոսկի մարքի տարեվճար մը 55 տարի։ Պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը, 728 միլիոն տոլար մէկուն, 12ուկէս միլիոն ոսկիի միւսին։

Իտալիա.— Պիտի կորսնցնէ Գերմանիայէն իր պահանջը տարեկան միջին 300 միլիոն ոսկի մարք, 55 տարի։ Փոխարէն պիտի շահի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հանդէպ իր պարտքերը 2 եւ կէս միլիառ տոլար մէկուն եւ 582ուկէս միլիոն ոսկիի միւսին։

Գերմանիա.— Պիտի շահի իր ամբողջ պատերազմական պարտքերը, ըսել է 36 միլիառ ոսկի մարք որ պիտի վճարէր 55 տարեվճարներով։

Անկից զատ, Գերմանիոյ համար՝ պարտքերու ջնջումը պիտի ստեղծէր տնտեսական բարգաւաճման բացառաբար նպաստաւոր պայմաններ, ինչպէս դիտել կուտար Ֆրանսայի վարչապետը Էրիօ, պատասխանելով Ֆոն Փափէնի՝ Լօզանի ժողովին մէջ.— Գերմանիա, վերագտնելով իր ազատ շարժումը, աշխարհը պիտի ճզմէր գերականօրէն կատարելագործուած մեքենականութեան մը արտադրութեամբ։ Իր առեւտրական նժարը երթալով պիտի զօրանայ, մինչ միւս պետութիւնները հետզհետէ պիտի տկարանան։ Այսպէս, Գերմանիա պիտի դառնայ Եւրոպայի եւ թերեւս աշխարհի առաջին ճարտարարուեստ եւ առեւտրական պետութիւնը։ Միացեալ-Նահանգները որ հարստացան պատերազմով, պիտի աղքատանան խաղաղութեամբ։ Ֆրանսա իր ելեւմուտքին մէջ պիտի կորսնցնէ տարեկան 3 միլիառ եւ չպիտի կրնայ տոկալ գերման արտաքին առեւտուրի մրցման. իսկ իր փոքր – համաձայնական բարեկամները՝ պարզ է թէ աւելի պիտի տկարանան»։

Ըստ ֆրանսական տեսակէտին, այն ատեն Իտալիա շատ սուղ պիտի հատուցանէ իր «անխոհեմութիւնը» որով կը մղուի ուժ տալ գերմանական պահանջին. որովհետեւ, նախանիւթէ զուրկ պիտի ըլլայ հզօր Գերմանիոյ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական գերակշռութեան տակ։ Իսկ Անգլիա շատ աւելի դէջ կացութեան պիտի ենթարկուի, քան 1914ին։ Քանի բարձրանայ գերման ճարտարարուեստը, որ լաւ կազմակերպուած է եւ օժտուած լաւագոյն գործիքներով, այնքան պիտի իյնայ անգլիականը, որ դէշ կազմակերպուած է եւ հին գործիքներով ու մեքենաներով կ'արտադրէ։

Մ. Ե.

(1)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Յունիս 7ին բացուեցաւ Սուրիոյ նորընտիր խորհրդարանը։ 68 երեսփոխաններ արդէն մէկ օր առաջ հասած էին քաղաք եւ սկսած խորհրդակցութիւններու։

Նոր խորհրդարանը ունի երեք գլխաւոր հոսանքներ, որոնք են 1) Զափաւորներու կուսակցութիւն, ձեւ ու մարմին առած Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ. Հալէպ եւ Անտիոք, որ կը հաշուէ 27 կազմակերպուած երեսփոխաններ եւ մէկ քանի համակիրներ. 2) Դամասկոսի մէջ կազմուած եւ Հաշըմ պէյ Աթըմի նախագահութեան տակ գտնուած խումբ մը, որ թէեւ առանձին կուսակցական կազմ եւ ծրագիր չունի, բայց աւելի կառավարական կողմը կը հակի քան ազգայնականներուն, կը հաշուէ մօտ 20 երեսփոխաններ, Դամասկոսէն եւ շրջաններէն, 3) Ազգայնականներ, որոնք ունին 15 երեսփոխաններ։ Ուժերու այս դասաւորումով է որ բացուեցաւ Խորհրդարանը եւ առաջին օրը կատարեց դիւանի ընտրութիւնը։ Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Զափաւորներու նախագահը, Սուպհի պէյ Պէրէքէթը։

Երկրորդ ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 10ին ուր պիտի ընտրուէր Հանրապետութեան նախագահը։ Երեք օր շարունակ Դամասկոսը հեւ ի հեւ դրութեան մէջ էր։ Բոլոր հոսանքները ինչպէս նաեւ ֆրանսական շրջանակները աշխատանքի լծուած էին Զափաւորականներու պետ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, Դամասկոսի կառավարական կուսակցութեան պետ Հաշըմ պէյ Աթըմ, եւ Ազգայնականներու պետ Հաշիմ պէյ Աթասի։

Պայքարը կը մղուէր այս երեք թեկնածուներու շուրջ, որոնցմէ Հաշըմ պէյ Աթըմի կողմն էր նաեւ ֆրանսական շրջանակներու մասնաւորաբար Սուրիոյ Խորհրդարանի Պ. Սօլոմեակի տրամադրութիւնը։ Երեք օրուան պայքարէն յետոյ, ազգայնականները կորսնցուցած էին յաջողութեան ամէն յոյս եւ յայտարարած որ ընտրութեան պիտի չմասնակցին։

Բայց ֆրանսական շրջանակներու աշխատութեամբ կարելի կ'ըլլայ ազգայնականները եւ Դամասկոսի կառավարական պլոքը համաձայնեցնել։ Երեք օրուան ընթացքին Սուպհի պէյ Պէրէքէթի ունեցած յաջողութիւնը կը մղէ Դամասկոսցիները ամէն կերպ համաձայնիլ երրորդ անձի մը վրայ, որ էր Մոհամմէտ Ալի պէյ Աապիտը եւ անոր վրայ կեդրոնացնել քուէները։ Այս համաձայնութեան յաջողութեան կը նպաստէ Պ. Սօլոմեակի ջանքերը։ Շաբաթ օր արդէն երկու թեկնածուներ եւ կողմեր միացեր էին եւ պայքարը դարձած աւելի բուռն։ Ոչ ոք կրնար որոշել արդիւնքը, քանի որ ուժերու հաւասարութիւն կար։

Զափաւորականները Սուպհի պէյի գլխաւորութեամբ իրենք զիրենք ի վիճակի կը զգային քուէարկելու միացած երեք հոսանքներու դէմ եւ յաջողելու. եւ այդ յոյսով ալ մեկնեցան Խորհրդարան։ Ընտրութիւնը կատարուեցաւ եւ տուաւ հետեւեալ արդիւնքը՝ Մոհամմէտ Ալի պէյ, թեկնածուն Դամասկոսի կառավարական կուսակցութեան եւ ազգայնականներու 36 քուէ. իսկ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, հիւսիսային Սուրիոյ չափաւորական կուսակցութեան թեկնածուն 32 քուէ։ Այս ձեւով Մոհամմէտ Ալի պէյ հռչակուեցաւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահ, որու ընտրութիւնը ընդունուեցաւ թնդանօթի հարուածներով։ Կատարուած ընտրութիւնը, որ հեռու կը մնայ բոլոր հոսանքներու նախատեսութեննէն, ընդունուեցաւ պաղարիւնով։ Ընտրուած նախագահը, պետական բարձր պաշտօններ վարած անձնաւորութիւն մըն է եւ հեռու հոսանքներէ։

Նախագահի ընտրութիւնը իր բուռն պայքարով եկաւ հրապարակ բերել Սուրիոյ Խորհրդարանի վերջնական պատկերը եւ հոսանքներու ուժը։ Իբրեւ այդպիսին չափաւորները Սուպհի պէյի նախագահութեամբ կը կազմեն Խորհրդարանի հիմքը եւ իրական մեծամասնութիւնը ընդդէմ միւս բոլոր կողմերուն։ Ընտրութեան օրն իսկ ուժերու այդ դասաւորումը արդէն սկսած էր զգալեցնել նոր նախագահը եւ հովանաւոր իշխանութիւնը, որոնք իրենց առաջին խորհրդակցութիւնները, կառավարութիւնը ընտրելու մասին, ըրին Սուպհի պէյ Պէրէքէթի հետ։

Մեզի կը մնայ սպասել կառավարութեան ընտրութեան, որմէ յետոյ խօսիլ Սուրիոյ Խորհրդարանի հոսանքներու ծրագրի եւ գործունէութեան մասին, որոնք մարմին պիտի տան այս երկրի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին։

ԶԱՐԵՀ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

(Նիւթեր պատմութեան համար)

Ժամանակին այս սիւնակներուն մէջ կրկնած ենք մեր ըմբռնումը եւ քաջալերական խօսք ըսած այս նորաստեղծ գաղութին համար։ Բայց չէ՞ որ հայ ենք, չէ՞ որ արեւելեան հիւանդութիւն մը ունինք մեր մէջը, զոր կը վարանինք թօթափել մեր վրայէն։

Այո՛, «Նիւթեր պատմութեան համար», որպէս զի վաղուան պատմաբանը վերլուծէ, ցուցադրէ եւ զուցէ չարիքին բուն ակը մաքրէ… որովհետեւ մեզի համար, մեր գոյութեան գլխաւոր միակ կէտը այս մաքրագործումն է։ Մեր նորերուն մեծ բաղձանքն է տեսնել այդ նշդրակին հարուածը։ Մենք հաւատալով այս բարոյական յաղթանակին, պիտի ուզէինք որ մեր բարեկամները սխալ չթարգմանէին այս սրտցաւ տողերը, որովհետեւ մեզ հետաքրքրողը գործն է միայն, արդիւնաւոր աշխատանքը, եւ պիտի աշխատինք որ այդ աշխատանքը ի յայտ գայ բոլորին աջակցութեամբ։

Այս համերաշխութիւնը ընդհանուր ուղեգիծը պէտք է ըլլայ ներկայ ազգային եւ քաղաքական գործունէութեանց։ Հետամուտ ըլլալով այդ ուղղութեան, արդեօ՞ք պիտի կրնայի՞նք հասկնալ իրար, այն տարրերու հետ որոնք աւելորդ կը նկատեն այս բոլորը պատճառաբանելով թէ՝

Ա.— Մեր գաղութը փոքր է, ազգային որ եւ է աշխատանքի պէտք չունի…։

Բ.— Իբր թէ մեր հաւաքականութիւնով տեղացի ժողովուրդին եւ կառավարութեան առջեւ անբաղձալի կը նկատուինք… եւ կը գտնեն վտանգաւոր սպահանդէսի մը տօնակատարութիւնը…

Գ.— Ի՛նչ որ ալ ընենք պարապ է, չարժեր, մինչեւ հիմա ինչ ըրինք եւ ասկէ վերջն ալ ըլլալիքնիս ի՛նչ է…

Դ.— Զգեցէ՛ք որ ամէն մարդ իր ուզած ձեւով սիրէ իր ազգը. ազատութի խնդիր է… ուտէ խմէ քէֆին նայի…

Ահա մենք հոս է որ իրարմէ կը բաժնուինք։ Կ'ընդվզինք այս բարբառացած մտայնութեան դէմ եւ կը պայքարինք օր մը յաղթելու հաւատքով։

Մեզի համար կենսականը ազգային ոգին, անոր պահպանումը անհատէն մինչեւ հաւաքականութիւնը։ Եւ այս գիտակցութեամբ Պլիտայի Ազգային Միութեան ընդհանուր ժողովէն ընտրուած յանձնախումբը տօնեց Ապրիլեան սգատօնը ամսոյս 11ի շաբաթ իրիկունը։ «Տէ գ'Ամի Ռեխընի»ի սրահին մէջ։ Ժամանակին խռնուած ու գիտակից տարրը եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու, եւ կարօտակէզ շունչով մը լեցնելու ընդարձակ սրահը։

Խորհրդաւոր լռութեան մէջ, բեմէն վարագոյրը կը բացուի, ցոյց տալով կոթող մը՝ պլպլուն մոմերու լոյսով։

Ճակատը «յարգանք քեզ նահատակ ժողովուրդ» սեւի վրայ նահատակ մտաւորականներու նկարները կը շողշողան, իսկ ասոնք հինգ աւելի փոքրիկներ աղօթքի կեցած կոթողի շուրջը ուխտ կը կատարեն չմոռնալու եւ վերապրելու անոնց վրիժառու ուխտով, մինչ խորքէն Օր. Մատլէն կ'երգէր…

«Տէ՛ր, ողորմեա, տէ՛ր, ողորմեա,
«Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն
«Ազգիս Հայոց ազատութիւն…

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Ղեւոնդ Ալակեօզեան, հայրենաշունչ ոճով մը բացատրեց սգատօնին իմաստը, շեշտեց կարեւորութիւնը մեր ազգային տօներու եւ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգելու անոնց յիշատակը որոնք ամէն բանէ առաջ ինկան հայրենիքի ազատութեան համար։

Անակնկալ նորութիւն մըն էին փոքրիկներու խմբերգները։ Մէջ ընդ մէջ երգեցին «Թէ հայրենեաց», «Հայ ալքինք» եւ «Մեր արիւնը»։ Արտասանեցին Տիկ. Գազանճեան, Օր. Արզումանեան։ Քաջալերանքի արժանի էր Օր. Մատլէն Այվատեան իր մեներգներով որ ներկաները ապրեցուց յոյզով, կարօտով։

Յետոյ բեմ ելաւ Պ. Ա., որ երկարօրէն խօսեցաւ սգատօնի արժէքին ու մեր պարտականութիւններու ծանրութեան վրայ։

Փոքրիկ դադարէ մը վերջ, վարագոյրը բացուեցաւ նոր տեսարանով մը.— Կոթողը զարդարուած հայկական եռագոյն երիզներով։ Օր. Արզումանեան երգեց մահերգ մը, որմէ վերջ, յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Մատլէն, ու Խրիմեան Եղուարդ երգեց «Հայաստան», փոքրիկներ Պետիկեան «Խաղաղութեան ցօղ», Ստեփանեան «Հէյ ճան հայրենիք», Սարաֆեան «Հայ եմ ես»։ Ասոնցմէ զատ ամէնէն յուզիչն ու եռանդուռաղներն էին երկու փոքրիկներու զոյգերիկ խրատականները։

Օր. Մատլէնի «Ամենայն սուրբ»էն վերջ որը Ա. Ղազարեան ըրաւ փակման խօսքը։

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

— :-: —

Ազգ. Մեծ Ժողովը Յունիս 20ին գումարուեցաւ Քեազիմ փաշայի նախագահութեան տակ։ Օրակարգին մէջ կար պիւտճէի վիճարանութիւնը զոր շուտ աւարտելու համար նախագահը առաջարկեց որ ամէն օր նիստ գումարէ ժողովը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամ խօսք առաւ ելմտ. գործավարը որ պարզեց 1932ի պիւտճէին ինչ պայմաններու տակ պատրաստուիլը եւ թէ ինչպէս անցուած էր 931էն 932։ Բաղդատեց 1931ի գանձումները անցեալ տարիներու հետ։ Գործավարը ըսաւ թէ 1932ի պիւտճէն ալ 931ին նման բնականոն տարուան մը մէջ չէ պատրաստուած։ «1931 տարւոյ Մայիսին մէջ մտած էինք 14,750 հազար ոսկի պարտքով։ Ասոր 8,400 հազարը պիւտճէի աւանդի բաժնին մէջ կը գտնուէր։ 14,750,000 պարտքին դէմ 485,000 ոսկի պատրաստ կար, որով Յունիս 1ին մտանք 931էն մնացած 10,000,000 ոսկի պարտքով»։ Ելմտական գործավարը յետոյ ըսաւ որ մինչեւ Մայիս 30, 161,000 գանձում եղած է, 196,000,000 ոսկի ծախուց պիւտճէին համաձայն հասութից մէջ 33,500,000 ոսկւոյ նուազումի տարբերութիւն մը տեսնուած է բայց ասոր փոխարէն 932 տարւոյն մէջ մտցուած է 10,000,000 պարտքով։ Անցեալ հինգ ամիսներու մէջ հասոյթներ բնականոն ձեւով գանձուած են, 6րդ ամսուն մէջ կացութիւնը փոխուելով կառավարութիւնը պարտաւորուած է կարգ մը որոշումներ ձեռք առնել, շատ խնայողութիւններ եղած են, կենսական ծախքերը շարունակուելով, յետաձգելի ծախքեր ետ թողուած են։ Այս կերպով 33,500,000 ոսկւոյ բացին 23½ միլիոն ոսկին խնայողութիւն է եւ նոր տարւոյ փոխանցուած է միայն 10 միլիոն պարտք։ Ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ վճարումները եւ յանձնառութիւնները կանոնաւոր կերպով կը կատարուին։

ԳԱՆՁԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՒԵԼՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ելմտական գործավարը յետոյ Հանրային Պարտքի պիւտճէին անցաւ։ Անցեալ տարի այս պիւտճէն որբերու եւ այրիներու թոշակներուն հետ 30 միլիոն 500,000 ոսկի էր։ Այս տարի այս քանակութիւնը յանգած է 49 միլիոն ոսկիի։ Այս յաւելման պատճառ տուած են, Ազգ. պաշտպանութեան եւ Հանր. շինութեանց նախարարութիւններուն համար տրուած պօնօները, որոնք փոխանցուած են Հանր. Պարտուց պիւտճէին։ Գործավարը յետոյ խօսեցաւ կառավարութեան՝ ժողովուրդին ունեցած պարտքերուն վրայ։ Ըստ որ անկեալ կառավարութեան պարտքերէն 10 մի-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ **(19)**

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Թիֆլիսում երկար չմնացի, բայց կարճ ժամանակում էլ իմացայ շատ բան։ Թիֆլիսը հասցրեց վերջին հարուածն. էլ բոլշեւիզմից ոչինչ չմնաց մէջս։

Թիֆլիս հասած ժամանակս քանդում էին ռուսական մայր տաճարը պալատի կողքին։ Մի ամիս չանցած հսկայ շէնքից ոչինչ չմնաց։ Եւ նոյն օրերին կարդացի թերթերում, որ «Զարիա Վաստոկա» պաշտօնաթերթի նոր շէնքը, «խորհրդային իշխանութեան փառաւոր նուաճումներից մէկը», մէկ մետր խորութեամբ նստել էր եւ սպառնում էր կործանուել։ Զարմանալի խորհրդաւոր զուգադիպութիւն. հինը իրենք են քանդում, իրենց շինածն էլ ինքն է քանդւում։ Առհասարակ, բոլոր նոր շինութիւնները փառաւոր ու հիւանդոտ էին, կարծես խաւաքարտից լինէին կառուցուած։

Մուշթայիտի մօտ կանգնած էին մէկ վեցեակ երեք յարկանոց նոր շէնքեր էլեկտրաքարշի բանուորների համար, բայց կեանքն այնտեղ անտանելի էր, կե՛ղտ, հո՛տ, աղմուկ, աղքատութիւն…

Ես եղայ այդ շէնքերում։ Երեք բակում լիքն էին ցնցոտիապատ, ու կեղտոտ երեխաներ։ Մարդ խղճահարութեամբ էր նայում նրանց դէմքին, տժգո՛յն, նիհար։ Կանայք ու տղամարդիկ թմրած եւ անտարբեր հայեացքով նայում էին երեսիդ։ Բնակարանների ներսը՝ ցուրտ, գորշ, անհիւրընկալ։ Բոլոր անկիւններից թշուառութիւնն էր նայում երեսիդ։ Եւ այստեղ դեռ, համեմատաբար, լաւ ռոճիկ ստացող բանուորներն էին ապրում։

Այցելեցի իմ առաջուայ ընկերներին։ Շատերն այժմ բարձր պաշտօնների վրայ էին։ Մէկի հետ մտերմօրէն խօսելիս՝ պատմեցի տեսածներս ու զգացածներս։ Նա զարմանքով նայեց երեսիս ու կամացուկ արտասանեց. «Զգոյշ, այդպիսի բաներ մի՛ խօսիր. պատերը ականջ ունին»։ Ապա աննկատելի կերպով չորս կողմը նայեց եւ պատմեց Նախիջեւանի դէպքերը, որտեղ ինքը եղել էր ապստամբութիւնը ճնշելու գործով եւ նոր էր վերադարձել։ Հինգ հարիւրից աւելի մարդ էր սպաննուած, բայց շարժումը դեռ չէր դադարած։

Եղայ եւ մի ուրիշ ընկերոջ մօտ։ Շատ զարգացած, լուրջ եւ կուսակցութեան մէջ հեղինակութիւն վայելող երիտասարդ էր։ Իմ տրտունջները լսելուց յետոյ, նա էլ զգուշացրեց, բայց չթագցրեց, որ դրութիւնը իրօք անմխիթարական է։ «Ի՞նչ ես ուզում, ասաց նա, մինչ մենք անդին կուլակ դասակարգն ենք ոչնչացնում, աստին կուսակցութիւնն ինքը դասակարգի է վերածուել, այժմ արդէն կարելի է խօսել կոմունիստական դասակարգի մասին»։

Ընկերոջս մօտ եկան եւ ուրիշ կոմունիստներ ու կոմերիտականներ։ Նրանք խօսակցութեան չէին սկսում, մինչեւ որ ընկերս չյայտնեց, թէ ես բոլորովին վստահելի մարդ եմ եւ կարող են ազատ արտայայտուել։ Այն ժամանակ ամէնքի բերանները բացուեցին։ Մէկը ասում էր.

— Լէնինը մեռաւ եւ կոմունիզմն էլ հետը միւս աշխարհը տարաւ։ Նրա տեղը բռնած առաջնորդները կորցրել են իրենց գլուխը եւ չեն կարողանում դուրս գալ հակասութիւնների միջից։

Միւսը ասում էր.

— Նրանք խրուել են ճահճում եւ չգիտեն ո՞ւր գնալ. ճանապարհ չկայ։ Աջ գնաս՝ գլուխդ կը կտրեն. ձախ գնաս՝ գազանները կ'ուտեն։ Իսկ ետ էլ վախենում են նահանջել։ Ու նստած են ճահճում՝ անվերջ կրկնելով այլեւս ամէնքի զահլան տանող բանաձեւերը՝ «աջ – օպորտունիզմ», «ձախ – քեալադէողութիւն», «ընդհանրական գիծ»… Զեն էլ ձանձրանում…

— Հապա մեր թերթե՞րը, յուզւում էր երրորդը, ինչե՛ր ասես չեն գրում, իսկ ո՞վ է կարդում, ո՞վ է հաւատում։ Զէ՞ որ ամէնքն էլ գիտեն, որ սուտ է գրածները… Ա՛հ, ո՞ւր ես Լէնին, որ հանճարեղ մաքրով փրկէիր երկիրը կործանումից…

— Թերթ ես ասում, իսկ ղեկավարութի՞ւնը։ Տեսէք ի՞նչ խայտառակութիւններ գործեց Ստալինը իր հարիւր տոկոսանոց կոլխոզներով, այժմ, երբ ամէն ինչ փուլ եկաւ, փախուստի ճամբան է բռնել եւ ուրիշներին է մեղադրում, թէ տեղական գործիչները սխալ են հասկացել կենտրոնի հրահանգները, «ձախ թեքում» են կատարել, քեալադէողութիւններ արել…

— Լէնինը մեզ սովորեցնում էր, թէ՝ առանց դրամատիրական զարգացած երկիրների մասնակցութեան, միայն յետամնաց Ռուսաստանում սոցիալիզմը հնարաւոր չէ։ Իսկ նրա մահից յետոյ, երբ պարզուեց որ «զարգացած երկիրները» չեն մասնակցելու, երբ յայտնի դարձաւ որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը գլուխ գալիք բան չէ, — այժմ նրա տեղն աշակերտ Ստալինը բոլորովին ուրիշ երգ է երգում, թէ՝ սոցիալիզմը հնարաւոր է միայն Ռուսաստանում։ Ի՞նչ պատահեց, մի՞թէ Լէնինի տեսութիւնն այդպէս շուտ հնացաւ…

Ես շուարած մտիկ էի անում. ի՞նչ են ասում այս տղաք։ Արդեօք «հակայեղափոխականների» շրջանում չե՞մ։ Բայց ոչ. բոլորն էլ թունդ կոմունիստներ էին։ Հապա ինչո՞ւմն է բանը։

Ընկերոջս բացատրութիւնից ինձ համար բացուեց մի բոլորովին նոր պատկեր։ Դուրս է գալիս, որ կոմունիստ կուսակցութեան շարքերում կային շատ ուժեղ ընդդիմադիր խմբեր, որոնք չէին հաւատում ու հաւանում Ստալինին։ Այդ ընդդիմադիրները [illegible] նոյն իսկ կազմակերպուած էին եւ, թէեւ քօղարկուած, գործում էին իբրեւ առանձին խմբակ կամ հոսանք։ Այս երիտասարդներն էլ Ստալինի քաղաքականութեան հակառակորդներից էին. եւ ինչ ատելութեամբ էին արտայայտւում իրենց պետի մասին։

— Հէ՛յ, էլեմենտներ, լսո՞ւմ էք, — կանչեց մէկը, եւ ամէնքը խնդացին։ Դուք հասկանո՞ւմ էք՝ ի՞նչ է նշանակում էլեմենտը, դարձաւ նա ինձ։ Մեզ մօտ, խորհրդային աշխարհում, ամբողջական մարդ – անհատ գոյութիւն չունի, մարդը էլեմենտ է, մի տարր կամ մասնիկ, խորհրդային էլեմենտ, բուրժուական էլեմենտ, օգտակար էլեմենտ, վնասակար էլեմենտ, սատանան գիտէ քանի տեսակ էլեմենտ կայ։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

...նակի հաշուեկշռուած է, մէկ մի-...
...ան պարտք մնացած է։
...յս տարի այդ ալ յանձնաժողովին
...առած միջոցներով պիտի հաշ-
...ուի։ Ամբողջովին վճարուած են
...ջուկ միլիոն ոսկի, բայց 2 միլիոն
...Պոլիսի միլիոնէն եղող 2 միլիոն
...իք, երբեմն պարտքերէն մէկ մի-
...ոն ոսկի ամբողջովին վճարուած է,
...ոն ոսկի ամբողջովին... 2 ու կէս միլիոն ոսկին ալ
...ելով վճարուի։

...րծավարը յետոյ դոհունակութեամբ
...ց պիտաճէի յանձնաժողովին ցոյց
...ած ջանքը հաւասարակշռուած
...աճէ մը պատրաստելու մասին։ Ը-
...թէ նոր պիտաճէի հասոյթները նը-
...աճէ նոր պիտաճէի հասոյթները նը-
...ւ առնուած են ոչ թէ հին կանոն-
...ով, այլ ամէնէն զգուշաւոր կեր-
...ով, անցեալ տարի 184 միլիոն ոսկի
...ից ենթադրուած էր, բայց անց-
...ալ տարուան վերջին չորս ամիսնե-
...ուն մէջ 4 միլիոն ոսկւոյ տագնապի
...ով միասին հազիւ 162 միլիոն
...ած է, որով 27 միլիոնի տար-
...բութիւն մը կայ։ Այս տարի այս
...ալ նկատի առնուելով,
...ն ենթադրուած է 140 միլիոն։
...ւոյ խօսեցաւ տուրքերէն։ Ըսաւ
...մեր ամէնէն մեծ տուրքերէն ե-
...ազային, չէնքի եւ կենդանիի
...երուն մէջ տեսնուած նուազու-
...1928 տարիէն ի վեր կը շարունակ-
...։ Այս տարուան թուանշանները
...առեն, անցեալ տարուան
...ններէն աւելի քիչ քանակու-
...մը նկատի առնուած է։

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՆԵՐՈՒ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ

...րծավարը յետոյ բացատրելէ
...մէջ միւս տուրքերու նուազումները,
...ւ մենաշնորհներու խնդրոյն։
...ատեց ծխախոտի մենաշնորհին
...ին առեն կառավարութեան ա-
...ուած հասոյթը եւ այդ վարչու-
...ան կառավարութեան փոխանցու-
...ի վեր ապահովուած հասոյթները եւ
...տարեց թէ որքան լաւ եղած էր
...ն ձեռք առնուելով։ Արդարեւ,
...Րէժիին առեն առաւելագոյն վա-
...ը 16 միլիոնը չէր անցած,
...ին 18 միլիոն, 27ին 18,750,000,
...ին 22,150,000, 29ին 24 միլիոն եւ
...ին 27 միլիոն եղած էր։
...օսեցաւ յետոյ ոգելից ըմպելիի եւ
...եղծի մենաշնորհի մասին։ Եւ ըսաւ
...այս երեք մենաշնորհները 6 տար-
...ան մէջ 166,283,000 ոսկի տուած են
...ին եւ այս դրամով Էնկիւրի-
...ոն, Ուլուգըշլա — Գայսէրի,
...ի փաշա — Մալաթիա, Ըրմագ —
..., Պալըքէսիր — Քէօթահիա գի-
...րը շինուած են։ Այս գիծերուն հա-
...մար տրուած է 161,738,000 ոսկի։

...ՉՈՎՐԴԵԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

...մական գործավարը յետոյ խօ-
...ւ ժողովրդեան խնայողութեան
...յ եւ ըսաւ որ 1931ին 101,623 հո-
...34,207,000 ոսկի դրած են ազգ.
...անքերու մէջ, իսկ օտար պանքա-
...րու մէջ ալ 4600 հոգի 4,500,000
...ի։

...ԻՋԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

...մական գործավարը յետոյ ըսաւ
...մտքի կացութիւնը անցեալ տար-
...ուան նայելով լաւ է, եւ այսօր ար-
...ժման առաւելութենէն ի ձեռին ու-
...ք ոսկի եւ արդէն 50 միլիոն Փր.ի
...դրամ մը։
...իս կողմէ պանքաները 931 տա-
...ն լաւ անցուցած են։ Ոչ մէկը վնաս-
...ած է։ Մեր ազգ. պանքաներէն Իշ
...անքային երկու օտար երկրի մէջ
...ից բանալը պիտի ունենայ օգտա-
...ր արդիւնքներ։

Գործավարը յետոյ սապէս վերջա-ցուց իր ճառը.—

Որքան ատեն որ յանուն ազգութեան եղած 14,15 միլիոն վճարումները կանոնաւոր կերպով տեղի ունենան, ամէն երկրի մէջ զգացուած տագնապը մեր մէջ աւելի քիչ պիտի զգացուի։ Կը յուսամ որ հարկ եղած ամէն միջոցներով կառավարութիւնը պիտի զօրացնէք։ Ձեր միջոցներուն շնորհիւ է որ աւելի նուազ դժուարութիւններու կը հանդիպինք։ Կասկած չունիմ թէ յառաջիկայ տարիներու մէջ մեր ելմտական կացութիւնը աւելի պիտի բարւոքի։

ԽԱԼԻԼ ՊԷՅԻ (ԻԶՄԻՐ) ԽՕՍՔԵՐԸ

Պետութեան նաւը պէտք է կրթնի ամուր հիմերու վրայ։ Եթէ միջոցները երկրին տնտեսական պայմաններու համաձայն ձեռք առնուին, շատ պատշաճ կ'ըլլայ։ Անցեալ տարի վարկի տագնապը սկսաւ։ Մեր երկիրը ամէն տեսակ արդիւնք հասցնող երկիր մըն է։ Մեր ամէն տեսակ արդիւնքները քիչ շատ կը ծախուին։ Աշխարհի մէջ գիները շատ ինկած են։ Եթէ դուրսի գիները նկատի առնելով կարենանք մեր գիները իջեցնել, երկրին մէկ կարեւոր խնդիրը լուծած կ'ըլլանք։ Պէտք է շատցնել երկրագործական վարկերը, յանօրէն օժանդակելով երկրագործական պանքային։ Յետոյ պէտք է իջեցնենք փոխադրութեան վարձքերը, քանի որ շատ սուղ են։ Երկաթի հանքը մեծ հարստութիւն մըն է։ Պէտք է զայն փութով բանեցնել։ Եւ առ այս 86 քիլոմեթրնոց մնացեալ երկաթուղին ժամ առաջ աւարտել։ Եթէ այս տագնապալի շրջանին կարենանք 40-50 միլիոն ոսկւոյ նոր արտածում մըն ալ ապահովել շատ մեծ հարստութեան աղբիւր մը շահած կ'ըլլանք։

ՍԸՐՐԻ ՊԷՅԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գօճաէլիի երեսփոխան Սըրրի պէյ խօսք առաւ յետոյ եւ քննադատեց պիտաճէին առթիւ կառավարութեան կարգ մը գործադրութիւնները. ըսաւ որ ընդհ. քննչութեան կազմակերպութիւնը ոչ մէկ օգուտ չէ ունեցած։ Օգտակար չեմ նկատեր այս կազմակերպութիւնը։ Այս կազմակերպութեան նպատակը տարբեր էր։ Հակառակ որ այդ շրջանակին մէջ երկու ատրճանով վարչութիւն կայ, անյուսալի անկարգութիւններ կան։ Մաքսանենգութիւնն ալ այդ շրջանակին մէկ մասնայատկութիւնը կը կազմէ։ Մաքսանենգները այդ շրջանակին մէջ նպաստաւոր պայմաններ գտած են։ Ընդհ. քննչութիւնը իր պարտքը չէ կատարած։

Երկու միջոց կայ ձեռք առնուելիք։ Կամ այդ ընդհ. քննչութիւնը օգտակար վիճակի մէջ վերածել եւ կամ ջնջել։ Ըստ իս, պէտք չէ ջնջել, բայց պէտք է բարեկարգել։ Աչքառու պակաս մըն ալ կատարելապէս չգործադրուիլն է գիւղական օրէնքին։ Յայտնի է թէ ո՞ր ատրճան կը գործեն մեր քաղաքապետութիւնները։ Գնահատութեան արժանի է ոստիկանութիւնը։ Բայց ոստիկան — զօրքերը ոստիկան — գինուորի հոգիով չեն շարժիր։ Իճրայի և սնանկութեան օրէնքով մեծ պէտք մը լրացուած է։ Մեր դատական իշխանութիւնը բարձր է։ Կը շնորհաւորեմ դատական գործավարութիւնը։ Վճարեկին՝ կառավարութեան կեդրոնէն դուրս գտնուիլը իր օգուտները ունի։ Պայման է որ ան ոչ մէկ սուլերի չենթարկուի։

Յետոյ տնտեսական գործերու վըրայ խօսելով ըսաւ.

— Ամէն օր տնտեսական գործերուն մէջ ազրութեան միջամտութիւնը կը շատնայ։ Անհատը օրէ օր կը զրկուի իր իրաւունքներէն եւ դէմ առ դէմ կը գտնուի այնպիսի որոշմանց, որոնք անհամապատասխան են ժողովրդապետութեան։ Ժողովրդի կառավարութիւն մը այս ձեւով չի կրնար պետական ըլլալ։ Մեր տնտեսական գործավարը արտածման վայր չի փնտռեր։ Մինչ Կալլէսի իշխանը իր ուսին վրայ ծրար մը կերպաս չալկած իր երկրին համար արտածման վայր կը փնտռէր, մենք տակաւին զանց ըրինք։ Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կեանքի սղութեան դէմ միջոցներ ձեռք կ'առնուին։

Փոխանակութեան վարձքերը կ'իջեցուին, տան վարձքերը, ապահովագինները, բժշկական այցելագինները աժանցած են, նոյն իսկ տուրքերուն քանակը իջած է։

Սըրրի պէյ ըսաւ յետոյ։

— Շատեր զանգատի նամակներ գրած են ինծի իբր անկախ երեսփոխան. տուրքի յաւելման համար, բայց ես զանգատողներուն պէս չեմ մտածեր։

Ձայներ.— Ինչու մեզի չեն գրեր։

— Որովհետեւ դուք Խալքի կը պատկանիք։ Ձեզի դիմելու կը վախնան։ Ձեն համարձակիր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ այս տեղ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը Մառըլէնի Պառ Սիկալի սրահին մէջ։

Հանդէսին կարգապահութիւնը յանձնուած էր տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն, որոնք ինքնավստահ ու խանդավառ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը։

Սրահին ճակատը պարզուած էր Եռագոյնը, ֆրանսական դրօշին կողքին։ Հանդէսը սկսաւ «Մեր հայրենիք»ով, որ լսուեցաւ յոտնկայս։ Կը նախագահէր ընկ. Ա. Աբոյեան։ Ընկերը իր բացման խօսքին մէջ, բնորոշելէ յետոյ անկախութեան արժէքը եզրակացուց, «անկախութիւն չունինք այսօր, մեր ազատութիւնը կրկին շղթայուեցաւ բռնութեան ձեռքով, բայց կեանքը դէպի այդ նուիրական բարձրութիւնը կը տանի բոլոր այն ազգերը, որոնք պատմութեան հետ քալել, պայմաններու ծանրութեան տոկալ եւ իրաց ընթացքը կասեցնող դժուարութիւնները յաղթահարել գիտեն»։

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գ. Գէորգեան, Հ. Սարգիսեան, Պ. Պէրպէրեան։ Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը արտասանեց տիկին Իբրաեանեան։ Մեներգեց ընկեր Գ. Շէհբէրեան։

Մարսէյլէն հրաւիրուած էր ընկեր Բենիկ Միլտոնեանը հանդէսին բանախօսելու համար։ Ընկերը բազմաթիւ դրուագներով պատկերացուց հայ ազգի ապրած սարկական կեանքը, տառապանքը եւ վերլուծեց Թուրք կառավարութեան նիւթած դաւերն ու հայաջինջ քաղաքականութիւնը։ Ապա ծանրանալով հայ ազատագրական պայքարի վրայ, վեր հանեց յեղափոխական, ազատատենչ սերունդի հայրենասէր եւ անձնազոհ գործունէութիւնը եւ ըսաւ.— «Անոր թափած արիւնը հասաւ իր նպատակին, մարդկային խանդիճաղանձ բազմութիւնէն ազգ կերտեց, եւ այդ ազգին համար անկախութիւն ստեղծեց։ Իր բանախօսութեան մէջ, գեղեցիկ պատկերներ գծեց ընկերը որոնցմէ յատկապէս տպաւորիչ էր ներկայ Հայաստանը լուսնի մահիկին նմանցնելը։ «Մենք կը հաւատանք եւ գիտենք, որ նա պիտի լրանայ եւ լիալուսին դառնայ»։

Ընկեր Աբոյեան իր փակման խօսքով խրախուսեց հանդիսականները, եւ յորդորեց վառ պահել հայրենիքի կարօտը եւ ապրել ազատութեան ու անկախութեան գաղափարով։

Հմայեակ

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ

— :-: —

ՇԱՄ, 24 Յունիս.— Հ. Յ. Դ. Շամի Ռոստոմ խումբի նախաձեռնութեամբ եւ Վիէնի Քրիստափոր խումբի մասնակցութեամբ, հանդէս մը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի կէս օրէ վերջ, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ։

Ժամանակին երկսեռ բազմութիւն մը եկած գրաւած էր նստարանները։

Հանդէսը բացուեցաւ ազգային երգով մը, զոր երգեցին գպրոցի երկսեռ աշակերտները, ղեկավարութ. Տիկ. Հայկանուշ Տէրվիշեանին։ Յետոյ արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Կարապետ Պուճագեան, Անդրանիկ Սիմոնեան, Գրիգոր Սիմոնեան, Անդրանիկ Կիրակոսեան, Գէորգ Պալեան, Արփինէ Պուճագեան, Վարդեր Տէր Կիրակոսեան, Մարի Տէրվիշեան, Աննա Տօնիկեան եւ ուրիշներ։ Վիէնէն եկած Հայ Կարմիր Խաչի սանուհիները պարեցին գեղեցիկ պարեր։ Պարերն ու երգերը կը վարէր ընկեր Պետրոս Մելքոնեան։ Այնքան հմայիչ էր իրենց պարած հայկական պարերը որ բուռն ծափերու արժանացան։ Տիկին Հայկանուշ Տէվրիշեան երգեց «Ծիծեռնակ»ը. ընկեր Մուշեղ Մուրատ երգեց «Հէ՜յ սարեր, բարձր սարեր»ը, ընկեր Յակոբ Մաթոսեան գեղեցիկ արտասանութիւն մը ըրաւ արժանանալով բուռն ծափերու։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Արամ Դաւոնէն որ իր բանախօսութեան մէջ անդրադարձաւ հայութեան անցեալին ու շեշտելով դաստիարակութեան պէտքը, գովեց ծնողները որ ջանք չեն խնայեր մատղաշ սերունդի կրթութեան համար։ Բանախօսութենէն վերջ տեղի ունեցաւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Ն. Յովհաննէսեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՅՔԱՐ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

«Նոր Օր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 22).

—«Նոր աՀազա՞նգ։ Այո՛։ Որովհետեւ նոր վտանգի առջեւ կը գտնուինք։ Այս վտանգը՝ ոչ ճամայնավարական է, ոչ ալ քաղաքական։ Ներքին վըտանգ է։ Ներքին թշնամի, որ Թուրքին ու համայնավարին ընել չկըրցածը կ'ընէ առանց աղմուկի եւ ցոյցի։ Վտանգին անունն է ազանդամոլութիւն։ Պիտի չխօսէինք, եթէ մտահոգիչ երեւոյթներու առջեւ չգտնուէինք։

Տեղեկութիւն ունինք որ գաղթակայաններու մէջ ախտի պէս կը տարածուին ու աւերներ կը գործեն, այսպէս սաած՝ Բուհճիութիւնր, Մուհապէթճիները եւ Պիրատէրլէրը։ Թրքացման եւ ապասերման երեւոյթի մը առջեւ չէ՞ք գտնուիր դատելով թրքական անուններէն։ Առ նուազն զգուանք կ'ունենայ մարդ այս անուններուն հանդէպ, որոնք կը յիշեցնեն թրքութիւնն ու Թուրքիան, իրենց գարշելի բարքերով ու նախապաշարումներով։

Այս երեք աղանդները զաղտնի հաւաքավայրեր ունին գաղթակայաններու մէջ։ Ունին հետեւողներ եւ կազմակերպութիւն։ Յարաբերութեան մէջ են Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի հայ գաղութներուն հետ։ Տարին անգամ մը, Սուրիա պագամաւոր կը ղրկեն, ճամբու ծախքի համար աւելի քան քսան հազար դրախմի վճարելով։

Ստուգեցինք որ վերոյիշեալ աղանդներուն հետեւողները բացարձակապէս կորսնցուցած են ազգային ամէն զգացում։ Հետու կ'ապրին մեր հաւաքական կեանքէն, չեն մասնակցիր հանրային շարժումներուն, կ'ապրին իբրեւ ուրոյն հաւաքականութիւն։ Մինչեւ անգամ մոլեռանդներ կան, որոնք չեն ընդունիր իրենց Հայ ըլլալը եւ տարբերութիւն չեն դներ Հայուն եւ Թուրքին միջեւ։ Եթէ բացառիկ երեւոյթ մը ըլլար ասիկա, անշուշտ չէր արժեր ծանրանալ։ Երեւոյթը ընդհանուր է, վարակիչ ու մեծ համեմատութիւններու հասած։

Այս իրողութիւնը հանրային սեփականութիւն դարձնելով, կոչ կ'ընենք ժողովուրդին եւ առաջին հերթին երիտասարդութեան, մեծ պայքար ծաւալել խաբեբաներու եւ նախապաշարումներու դէմ, հրապարակաւ պօյքոթի ենթարկել աղանդներուն պետերը. ազդարարելով անոնց վերջ տալ իրենց ստոր շահագործումին եւ Աստուծոյ խօսքը տարածելու «օգգապազ»ութեան։ Այս պայքարին մէջ պէտք է առաջաւոր դիրքերու վրայ գտնուին յեղափոխական տարրերը, շեշտակի հարուած տալով բոլոր մոլորուածներուն, որոնք թունաւոր օրթերու պէս կը կրծեն մեր ազգային հաւաքականութեան մարմինը եւ կը թունաւորեն տակաւին լոյսին չբացուած երիտասարդութեան միտքն ու հոգին։

Անյետաձգելի եւ նուիրական է այս պայքարը, յանուն հայ ժողովուրդի բարոյական առողջութեան եւ անոր նահապետական առաքինութեան։ Փրկենք ոչ միայն ժողովուրդի բարոյականը, այլ նաեւ հայ ընտանիքի պատիւը, որ լրջօրէն վտանգուած է։

Կոչ ամէն տեսակի աղանդներու եւ նախապաշարումներու դէմ»։

Հայումի մը յաջողութիւնը

Կիրակի, 19 Յունիս, Թրոքատէրոյի մեծ Թատրոնին մէջ, կրթական նախարարին հովանաւորութեամբ, զինուորական ու քաղաքային բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ երկսեռ խուռն բազմութեան ներկայութեան, տեղի ունեցած Association Sténographique de la Franceի տարեկան մեծ մրցանակաբաշխութեան պսակաւորներու կարգին, միակ հայուհին եղած է Օր. Հուրիկ Անահիտ Զիթունի, աղջիկը՝ ծանօթ գրագէտ Տիգրան Զիթունիի։

Օրիորդը վարձատրուած է պղնձեայ մետայով։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. Զառափեան

Այսօր ժամը 9ին դաշնակահարուհի Օր. Զառափեան փարիզի ռատիօյի կայանին մէջ կը նուագէ դասական եւ արդիական կտորներ։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պապէսեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը։

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր։ Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է։ Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը։

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստան»ի հեղինակ Յովհ. Գ. Պապէսեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի։

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ։

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Այդ կէտին մէջ ես համակարծիք եմ իրեն։ Աւելի առաջ ալ հէքեաթ մը ունէիր։ Լա՛ւ սեռ է. մշակէ՛։ Բաւարը հանք է ժողովրդական իմաստութիւններու։ Օգտուէ՛ այս աղբէն։

Յետոյ, նամակը դնելով պահարանին մէջ եւ ժպտօրէն նայելով Սուրէնին.

— Մանաւանդ որ — շարունակեց, սպրդնչման աղբիւրներ չեն պակսիր գիւղերման հաւաքելի երիտասարդի մը համար...

— Այսի՞նքն։

= Կը խօսին աս ու ան, ի՞նչ գիտնամ։ Ճի՞շդ է...

— Այո՛, եւ ո՛չ, — պատասխանեց Սուրէն՝ իրեն համար անկարելի ըլլալով որ եւ է բան ծածկել Դիմաքսեանէն։

Այն ատեն, Դիմաքսեան աթոռ մը գրաւեց ու նստաւ՝ աւելի տրամադրուելով։

Սուրէնի սիրտը կը տրոփէր, ու, այդ պահուն, իրեն այնպէս թուեցաւ թէ հին, անցեա՛լ տարիներու դիրքն է իրենցը ուսուցչի ու աշակերտի. եւ խորհեցաւ թէ անյարմար հողի վրայ է դրուած խօսակցութիւնը։ Յարգանքը զոր ունէր անոր հանդէպ, ու իր ենթադրութիւնը որ կու գար աշակերտական օրերէն, լուռ եւ վերապահ դարձուցեր էին զինքը՝ Դիմաքսեանի նկատմամբ։

— Դեռ գպրոցէն կռահեր էի պատանիի՛ խղօտուբարախուն յոյզերդ — վերսկսաւ Դիմաքսեան։ Բակը, սանդուխներուն վրայ, հանդէսի օրուան անօրինակ տագնապդ։ Յետոյ՝ իր շառագունիլը, տրտմութիւնը իր նայուածքին։

= Պատանեկութիւն, պզտիկ ու անծանօթ խռովք մը, վերջապէս որ կոչուած է մոռցուելու...

— Ընդհակառա՛կն. առաջին սէրը գերագո՛յնն է սէրերուն, Սուրէ՛ն։ Ես ինքս՝ մինչեւ այսօր կ'ապրիմ այդ խռովքը... Ու զրկուեցայ անկէ, ինչպէս շատ մը ծրագիրներէ, որովհետեւ ստիպուած եղայ իմ ամբողջ կեանքս յատկացնել սրբազան գործին։ Սրբուհին փոխարինեցի ուրիշ սրբութեամբ մը...

= Դո՞ւք...

— Այո՛. ողիսական մըն է իմ կեանքս։ Յար եւ նմանը քուկինիդ... Ե՛ս ալ քեզի պէս յոյսն ու ակնկալութիւնը ունեցած եմ նախանձելի յաջողութիւններու։ Բայց, լքած եմ զանոնք։ Այսուհանդերձ, կ'ուզեմ որ ելք մը ունենայ գոնէ քո՛կդ։ Գեղեցիկ է, պարկեշտ, ու խորք ունեցող աղջիկ մը...

Սուրէն Դիմաքսեանին կը նայէր հոգեպէս թեթեւցած ու երջանիկ նայուածքով մը։ Բանտարկեալի մը նման, որ յանկարծ լուսաւոր պատուհանի մը մէջ կը գտնէ ինքզինքը ու չի հաւատար...

= Բայց, — շշնչաց, — ներկայ պայմաններուն մէջ ես գրեթէ անկարելի կը գտնեմ... տուն, նիւթական անձկութիւն...

— Պայմանները մի՛շտ նոյն պայմաններն են։ Ես մի՛շտ շուտափոյթ բարելաւման մը յոյսերովը օրօրուեցայ։ Կեանքի անիւը դարձաւ, բայց, անզօր եղայ կառչելու եւ բարձրանալու անոր հետ... Ու դեռ կը ճզմուիմ... Նո՛յն յոյսը կ'օրօրէ քեզ այսօր։ Դաժան, անձնական զրկանքի եւ անօրինակ զոհաբերութիւններու կեանք մը ետեւ։ Դառնութեան կեանք մը, զոր երբեք չեմ ցանկար քեզի...

Դիմաքսեանի շրթներէն առկախ, Սուրէն խորունկ ու առլցող ուրախութիւն մը կը զգար իր հոգիին մէջ։ Երազին կախարդանքն էր որ հմայեր էր զինքը... Ու կը հրճուէր, մանաւանդ, Դիմաքսեանի մէջ տեսնելով բուռն բաղձանք մը՝ իր երջանկութեան ի խնդիր։ Իսկ Դիմաքսեան ակնոցին տակէն աչքերը սեւեռած էր անոր ու կը դիտէր զայն, եղբայրական ջերմ ու գորովոտ նայուածքով մը։

Իր խօսքերը, աշնան այդ միգապատ առաւօտով, Սուրէնին եկան հողմաշունչ առագաստի մը նման, ու ցոյց տուին իրեն բարձունքը ուր կ'ուզէր թեւածել իր հոգին, նման կապոյտ թռչունին, որ կ'արձակուի՝ իրեն համար անսպասելի պահու մը...

Բայց, սփոփանքը առանձին չի գար միշտ։ Ու տառապեցնող անդրադարձումները կը սկսին։

Դիմաքսեան ոտքի ելաւ, եւ ստացուած քանի մը թերթեր գրպանելով.

— Անգամ մը երթամ կուսակալին, — ըսաւ — յետոյ, պէտք է տեսնեմ, նաեւ, Մէհմէտ պէյը, մեկնելէ առաջ։

Ու դուրս ելաւ՝ թողլով Սուրէնը մտածումներու խոյանքի մը ենթակայ։

Յանկուցիչ չէ՞ր, սակայն, այդ նախատեսութիւնը։

Կարելիութիւնն՞եր։ Կային։

Անկարելիութիւննե՞րը, մանաւանդ...։ Նիւթական անձկութի՞ւնը։ Մեծագո՛յնը հոգերուն։ Բայց, իր առնական հպարտութիւնը թոյլ չը տուաւ իրեն՝ մտածելու այդ մասին։ Վանդի, յարատեւ զրկանքի կեանք մըն էր եղած իրը ու ինք կը ջանար պարտադրել ինքզինքը, սահմանաւորելու իր տենչաքները։ Վարժուած, օր տեսած աղջիկ է, — մտածեց — ինչո՞վ եւ ինչպէ՞ս պիտի կարենամ բաւարարել զինքը եւ ապահովել իր հանգստութիւնը։ Պահ մը երեւակայեց, նոյնիսկ, նոյնացած կեանք մը անոր հետ։ Միացած ճակատագիր մը։

Եւ, ոգեւորուա՛ծ, ելաւ աթոռէն։ Ոտքը դրաւ ուրիշ աթոռի մը, արմուկը տուաւ ծունկին, ու նայուածքը՝ գետնին։

Եւ մտածեց թէ կեանքը իր այլ ձեւի պահանջները ունէր ու դժուար էր զանոնք բաւարարել։ Համեստ, չափազանց սահմանափակ միջոցներ էին իրենները։ Տուն մը՝ հնամենի ներքինով։ Յետամնաց, բորբոս կապած ըմբռնումներ։ Եւ Աստղիկը հոն պիտի գար երիտասարդ ու վայելչաէր աղջկան իր փափաքներով։ Թերեւս, սէրը թոյլ պիտի չտար անոր՝ արտայայտելու իր ցանկութիւնները։ Բայց, ինք կը զգար, չէ՞։ Ու ընթացք պիտի չկարենար տալ։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Իտալիա մեծ փաստը կուտայ իր անշահախնդրութեան: Ան մտահոգութիւնը չունի դրամագլուխներ փրկելու, քանի որ շատ քիչ դրամագլուխ մտցուցած է Գերմանիա: Ընդհակառակն, կը հրաժարի վճարումներէ, երբ արդէն շատ աննպաստ պայմաններ վիճակուած են իրեն: Գերմանական հատուցումներէ իր բաժինը շատ վար կը մնայ միւս պետութեանց բաժիններէն: Արեւելեան հատուցումներու գլուխէն խոստացուած առաջին մասը՝ վերածուեցաւ Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ օգնութեան գործողութիւններուն:

3) Զինչումը պէտք է արմատական ըլլայ եւ հաւասարապէս կիրարկելի բոլոր ազգերուն:

4) Հատուցումներու կարգադրութիւնը սերտօրէն կապուած է պատերազմական պարտքերու ջնջման: Իտալիա միշտ պաշտպանած է պարտքերու եւ հատուցումներու կապակցութեան տեսակէտը: Այսու հանդերձ, եւրոպական ազգերուն կը պատկանի տալ բարի օրինակը՝ վերջնապէս Լօզանի մէջ կարգադրելով եւրոպական հարցերը:

5) Պատերազմի ելմտական պարտադրութեանց — պարտքեր եւ հատուցումներ — ջնջումը՝ պայմաններէն մէկն է Եւրոպայի վերականգնումին: Տնտեսական եւ ելմտական վերականգնումը ամէնէն առաջ ենթադրել կուտայ դրամներու ամրացումը: Դրամական ամէն օժանդակութիւն որ կը կատարուի դրամի ամրացումէն առաջ, պիտի ծառայէ աւելի երկարելու տագնապը: Դրամական կացութիւնը պէտք է կարգադրուի կեդրոնական դրամատուններու օժանդակութեամբ, պետութեանց երաշխաւորումով եւ Միջազգային դրամատան գործակցութեամբ:

6) Տնտեսական տեսակէտով, Իտալիա համամիտ է որ մաքսային պատնէշները նուազին, բոլորովին վերնան ներածումներու չափացոյցները եւ բոլոր այն միջոցները՝ որոնք կը վնասեն փոխանակութեանց ազատութեան:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Պերլինի զանազան թաղերուն մէջ, Հիթլերեանները կը շարունակեն գրգռութիւններ սերմանել ազատօրէն, երբ հետեւանք՝ մարտական խումբերու վերակազմութիւնը արտօնող հրամանագրերուն: Ամէն օր, մանաւանդ գիշերները՝ խմբովին կ'երթան թաղէ թաղ փնտռելու հակառակորդ մը: Շաբաթ օր, Պերլինի սոորբերկրեայ կառախումբին մէջ՝ Հիթլերեանները անխնայ խոշտանգեցին Հրեաները: Այնպէս որ միայն անցեալ շաբթուան ընթացքին, Հիթլերեան գրգռութեանց ու կռիւներու հետեւանքով, Գերմանիա կը համրէ մօտ 300 սպաննեալ եւ 400 վիրաւոր:

Հանրապետական կուսակցութիւնները՝ այս կացութեան հանդէպ՝ բուռն բողոք կը բարձրացնեն: Ընկերվարականները կոչ ուղղեցին մարաջախտ Հինտէնպուրկի, յիշեցնելով որ ներքին նախարարին ուղղուած նամակով մը՝ նոյն օրն իսկ որ մարտական խումբերու վերակազմութեան արտօնագիրը կը ստորագրէր, կը յայտնէր թէ հրամանագիրը ետ կ'առնէ ի հարկին, եթէ խռովութիւններ ծագին:

Պավիերայի դժկամակութիւնը հանդէպ Հիթլերեաններու նահանջի մասնած ըլլալ կը թուի կեդրոնի կառավարութիւնը որ նոր հրամանագրով մը կը ճշդէ կուսակցութեանց դիրքը: Արտօնելով մէկտեղ որ քաղաքական կազմակերպութիւնները ցոյցեր կատարեն եւ անոնց անդամները համազգեստ կրեն, իրաւունք կուտայ գերման պետութեանց, որ ի հարկին արգիլեն այդ ցոյցերը, եթէ վտանգ մը սպառնան:

Ա Ն Ա Պ Ա Տ Ի Ն Մ Է Ջ

Ֆրանսացի օդանաւորդներ ղրկուած էին փնտռելու չորս ֆրանսացի սպաները՝ որոնք Դամասկոսէն մեկներ էին Պաղտատ երթալու համար: Բայց կորսուած ըլլալ կը կարծուէին: Օդանաւորդները գտան ինքնաշարժը որ ծառայեր էր անոնց ճամբորդութեան. ինքնաշարժէն քիչ անդին գտնուեցաւ սպաներէն մէկուն դիակը եւ թուղթի կտոր մը՝ որուն վրայ գրուած էր. — «Ծարաւէն կը մեռնիմ»:

Բացուած է

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր կը գտնէք ամէն տեսակի ընտիր եւ մաքուր ապրանքներ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳՆՈՎ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ:

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք ամէն տեղէ: Կանոնաւոր յանձնում:

63bis Ave. Carnot-CACHAN (Seine).

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ *սրճարանին մէջ*

CAFÉ ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներըայսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Շարունակութիւն օրակարգի: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Աղբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Զաւարեան, Վրէժ եւ Աւօ ենթակոմիտէներն ու խումբերը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն. խիստ կարեւոր օրակարգ. հաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 242 րիւ Տիւքէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Օկումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները, խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: 240 րիւ Տիւկէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին:

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ **ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ**

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյեանքուռ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշ:

կը ներկայացուի՝ *«ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»*

Մուտքը 5 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շաւիլի Արղութեան խումբի կողմէ, 24 Յուլիս Կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Պուլըվար Օսսօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլըվար Օստօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շաբ, Սալօն Շաբի մէջ:

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը: Փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները:

Գ ի ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն:

Պ. Նշան Ալչըճեան, Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Մաթէոսեան եւ զաւակները, Օր. Ատրինէ Ալչըճեան ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ զոքանչին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆԻ ԱԼՉԸՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ 27 Յունիս Երկուշաբթի օր, յետ երկարատեւ եւ տաժանակիր հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին եւ հանգուցեալին մարմինը իր բնակարանէն (55 rue Félix Faure, Enghien) պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Օմաւիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

— Կը փնտռուին Մարաշցի Յակոբ եւ Նաթան Ճէնանեանները, որոնք կը գտնուէին Մարսէյլ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Garabedian Markar, 9 rue Berthelot, Fontaines sur Saône, (Rhône).

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու *մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ*

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation *կամ* Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 *եւ* 11*4*: *Օթօպիւս* BA, AZ *եւ* BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2-3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: *Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ:* Ա. փասօն ալ կը կարէ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները: Կարեւոր օրակարգ. (ողիմպիական մարզահանդէսի պատրաստութիւն)

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ամավերջի թէյասեղանը՝ կազմակերպուած ի պատիւ այս տարուան շրջանաւարտ հայ ուսանողներուն, վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 39 Bld. Jourdan, Paris (14).

Կարի յատուկ մոթօրներ

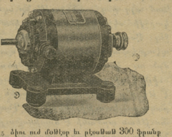

1/15 ձիու ուժ մոթէօր եւ բէօսթամ 300 ֆրանք

1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ՝ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկին է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին՝ իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սաս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

ՏԱՒԻԴ ԵՒՈԼԵԱՆ գրեց Գէորգ Կապլանեան: Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. Բէպալճեանէ, գին 20 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը՝ Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *վարժ եւ կիսավարժ կարուհիներ քոնֆէքսիոնի համար: Դիմել Տիկ. Պարոնվարդեանի,* Maison Adrine, 16 rue de Cotte, *մէթրօ* Ledru Rollin.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեզի ջղային եւ փառեր: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց վա՛յ թէ յանկարծ զգայ կոմիտէի սիրական հոգեւորականներին ու եկեղեցու պաշտօնեաներին, այն ժամանակ «ճշմարտութիւնը դառնում է մի շուն, որ պէտք է ծեծել ու իր որջը քշել»: Ծաղրածուն իրաւունք ունէր. իսկ ես պատրաստ եմ ամէն բան լինելու, բայց ոչ ծաղրածու: Ի հարկէ, պէտք է հպատակեմ կոմիտէի վճռին, բայց մտածում եմ որ նա ի զուր աջ ու ձախ է ձգում աչքերը ու չի տեսնում իր դէմուդէմը գե-գեր-ապայծառ Մ-Մոն-տան-նէլլին:

— Մօնտանէլլի՞. — հարցրեց Ջեմմա: — Ես ձեզ չեմ հասկանում. դուք խօսում էք Բրիզիգելլի եպիսկոպոսի՞ մասին:

— Այո՛, նոր պապը նրան կարդինալ է շինել: Հէնց դրա մասին է ա՛յ նամակ եմ ստացել: Ուզո՞ւմ էք լսէք, թէ ինչ են գրում: Նամակի հեղինակը իմ մի բարեկամս է, կենում է սահմանից դէնը:

—Պապական նահանգի՞ սահմանից:

— Այո՛: Ահա ինչ է գրում:

Վերցրեց նամակը, որ Ջեմմայի ներս մտնելու ժամանակ ձեռքին էր բռնած, եւ սկսեց բարձր կարդալու խիստ կակազելով.

— Դ-դուք շ-շուտով բաղդ պ-պէտք է ունենաք տեսնելու մ-մեր ամենավատ թ-թշնամիներից մէկին, Բ-բրիզիգելլի եպիսկոպոսին...

Բոռը կանգ առաւ, սպասեց մի վայրկեան եւ յետոյ սկսեց նորից կարդալու սաստիկ դանդաղ, բառերը ձիգ տալով, բայց առանց կակազելու:

«Մի ամսից մօտաւոր է նա անցնելու Թոսկանա մաքերը հանգստացնելու համար, նախ քարոզելու է Ֆլորենցայում, ուր կը մնայ երեք շաբաթ, յետոյ կ'այցելէ Սիէնա ու Պիզա, եւ կը դառնայ Ռոմանիա Պիստոյի վրայով: Նա բացարձակ միացել է եկեղեցու ազատական կուսակցութեան. պապի ու կարդինալ Ֆերրէտի լաւագոյն բարեկամն է: Գրիգոր պապի ժամանակ պատուի չէր, հեռու էին պահում, Ապենինների ինչ որ մի փոքրիկ անկիւնում... Այժմ յանկարծ առաջ անցաւ: Անշուշտ նա էլ նոյն խաղալիքն է ճիզուիտների ձեռքում, ինչպէս Իտալիայի բոլոր սանֆէտիստները: Նրա այս պաշտօնն էլ ճիզուիտների սարքած բանն է: Ամենափայլուն քարոզիչներից մէկն է, ու այդ տեսակէտից Լամբրուսինիի չափ վտանգաւոր: Իր նպատակն է տաք պահել ժողովրդի դէպ ի նոր պապը ունեցած ոգեւորութիւնը, նա ուզում է իր վրայ գրաւէ ընդհանուրի ուշադրութիւնը, մինչեւ որ մեծ դուքսը ստորագրի այն ծրագիրը, որ ճիզուիտները պատրաստում են նրան առաջարկելու: Իսկ թէ ինչումն է կայանում ծրագիրը՝ իմանալ չի կարողացայ»: Յետոյ էլ, ա՛յ, ինչ է ասած աւելի ցած: «Արդեօք Մօնտանէլլին հասկանում է թէ ինչ նպատակով են նրան Թոսկանա ուղարկում, թէ՞ ճիզուիտների ձեռքը դարձել է մի կոյր գործիք՝ պարզել չեմ կարող: Նա կամ մի բացառիկ խելացի սրիկայ է, կամ մի ահագին ապուշ: Տարօրինակ է միայն, որ ոչ կաշառք է վերցնում, ոչ էլ սիրեկան է պահում, ինչքան որ ես հետեւել կարողացայ. այդ տեսակէտից սա իմ հանդիպած առաջին օրինակն է»:

Նամակը ցած դրաւ ու մնաց նստած կիսախուփ աչքերը խօսակցի դէմքին. անհամբերութեամբ սպասում էր, որ նա մի բան կասի:

— Համոզուա՞ծ էք, որ ստոյգ են այդ բոլորը, ինչ որ ձեզ տեղեկացնում են. — հարցրեց Ջեմմա մի վայրկեան յետոյ:

— Մ - Մօնտանէլլի մասնաւոր կեանքի մաքրութեա՞ն մասին. ո՛չ, բայց դուք տեսնում էք, որ իմ թղթակիցս ինքն էլ բոլորովին վստահ չէ. ասում է որքան որ հետեւել կարողացայ:

— Ես այդ չեմ ասում, — տարօրինակ կիրր սառն, — այլ ինչ որ գրում է նրա պաշտօնի մասին:

— Այդտեղ ես բոլորովին կարող եմ վստահանալ իր խօսքերին: Գրողը իմ հին բարեկամս է, 43 թւի ընկերներից մէկը եւ իր դիրքովը հնար ունի ստոյգ տեղեկութիւններ հաւաքելու:

«Վատիկանի մի որ եւ է պաշտօնեայ». մտածեց Ջեմմա:

— Ուրեմն, այ, ի՛նչ տեսակի կապեր էք ունեցել: Ասենք, ես այդպիսի մի բան ենթադրում էի:

— Այո՛, մի վստահանքի նամակ է սա. — կցեց Բոռ: — Եւ ըմբռնում էք, որ այս տեղեկութիւնները պէտք է միայն կոմիտէի անդամներին յայտնի լինեն:

— Հասկանալի է ինքնին: Իսկ այժմ դառնանք պանֆլէտին. կարո՞ղ եմ ասել կոմիտէին, որ դուք համաձայն էք մի քանի փոփոխութիւններ մտցնելու ու տեղ - տեղ մեղմացնելու թէ՞...

— Չէ՞ք կարծում, տիկին, որ այդ փոփոխութիւնները ոչ միայն մեղմացնեն թօնի խստութիւնը, այլ եւ վնասեն «դրական երկի» գեղեցկութեանը:

— Դուք հիմա իմ անձնական կարծիքս էք հարցնում, իսկ ես եկած եմ այստեղ ձեզ յայտնելու ամբողջ կոմիտէի կարծիքը:

— Ուզում էք ասել, որ դ-դուք համաձայն էք կոմիտէի հետ: — Նամակը դրաւ գրպանը, քիչ առաջ հակեց եւ նայեց խօսակցին մի լարուած, կենտրոնացած ուշադրութեամբ, որ բոլորովին փոխում էր նրա դէմքի ընդհանուր բնութիւնը: — Դուք էլ կարծում էք, որ...

— Ուզում էք իմ անձնական կարծիքս իմանաք: Ես համակարծիք չեմ մեծամասնութեանը երկու կէտով: Ես ձեր պանֆլէտը բնաւ չեմ ընդունում իբրեւ մի լաւ դրական երկ, բայց համարում եմ իր իսկութեամբը ճիշդ ու քաղաքական տեսակէտից էլ խիստ օգտակար:

— Դուք ասում էք...

— Ես բոլորովին համաձայն եմ ձեզ, միրաժները ճամբից հանեցին Իտալիան. բոլոր այս ուրախութիւններն ու բերկրանքը նրան սոսկալի անդունդն են քաշելու. եւ ես խորապէս կ'ուրախանայի, եթէ մէկը եկեր ու ասէր այդ բոլորը բաց ու համարձակ: Թող նոյն իսկ վիրաւորուէինք մի քիչ ու մեր մի քանի կուսակիցները թող լքէին մեզ: Բայց իբրեւ կոմիտէի անդամ, որի մեծամասնութիւնը այլ կարծիքի է, ես իմ անձնական կարծիքիս վրայ պնդել չեմ կարող:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1932
30 JUIN 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1919 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՊԱՏՐԱՆՔԷՆ ՄԻՒՍԸ

Շիտակ է ըսել թէ Մեծ Պատերազմը կը տեւէ դեռ՝ դէմք ու կերպարանք փոխած, տանց սպանդի ու վայրենական սխրագործութիւններու ցուցադրութեան։ Բայց տասնեւութ տարի յետոյ, հսկայ բազմութիւններ կը շարունակեն դեռ տուայտիլ այսօրուան եւ վաղուան մտահոգութիւններով։

Տառապանքը, այսօր, աւելի ընդհանուր է, աւելի խոր ու ցաւն՝ երկար տարիներու ամուլ սպասումներէն յետոյ։ Տեւական ամուր խաղաղութեան, համեստ ու բարգաւաճ կեանքի երազը՝ հեռու է դեռ իր խոստումներու իրականացումը աւետելէ։

Ու միջազգային մեծ ժողովները որ իրարու կը յաջորդեն վարպետ բեմադրութեան մը կանոնաւորութեամբ, հեգնանքի քրքիջներ չե՞ն՝ արձակուած համատարած դառնութեան դէմ։

Բայց իրօք, ո՞վ ի՛նչ պիտի կրնար սպասել քաղաքական միջազգային ղեկավարութենէ մը, որուն արմատը մխրճուած է 1900ական Թուականներու հողերուն մէջ։ Այսօրուան ղեկավարները՝ այդ Թուականներու երիտասարդներն են՝ փոր ու խորշոմ կապած, մտքի ու սրտի ծանրութեամբ՝ որ տարիքի պարտադրութիւնն է։ Ու, աննախընթաց տագնապին առջեւ, ժողովուրդներու համագործակցութեան խօսքերը որ կը պտտին ամէն լեզուով՝ կը հնչեն պարապ տակառի աղմուկով։

Այսպէս Ժընեւի մէջ՝ տարիներէ ի վեր։ Այսպէս՝ զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Եւ նաեւ այսպէս՝ Լօզանի մէջ, որ բացուելէ յետոյ լաւատեսութեան եւ յոյսի հաւաստիքներով՝ օրհասական հնչիւններ կ՚արձակէ։

Հատուցումներու եւ պարտքերու հարցերուն հետ՝ մարդկութիւնը այդտեղ կ՚անցընէ շատ աւելի բարդ ու պղտոր դժուարութիւններու նախաշրջան մը։

Մեծ պատերազմի երկու գլխաւոր մարտիկները Ֆրանսա եւ Գերմանիա տակաւին վար չեն դրած իրենց զէնքերը։ Ու կռիւը երբ կը շարունակէ տնտեսական ու քաղաքական գետնի վրայ՝ օր մը կրնայ վերադառնալ իր մեկնակէտին, եթէ ընկերային վերիվայրումներու անակնկալ հրաշքը չսրբէ բոլոր կրքերուն հետ՝ նաեւ անոնցմէ բխած յանձնառութիւններն ու պարտադրութիւնները։

Դժուար չէր անշուշտ նախատեսել Լօզանի ձախող ելքը, նկատի առնելով երկու գլխաւոր կողմերու անհաշտ ու հակոտնեայ տեսակէտները եւ Ամերիկայի բացակայութիւնը ժողովէ մը՝ ուր որեւէ լուծման մասին՝ վերջին խօսքը կ՚իյնայ իրեն։

Բարի տրամադրութիւններու աւելորդ ցոյց մըն էր՝ ժողովին սկիզբը՝ Հինգերու յայտարարութիւնը՝ որով մինչեւ աշխատանքներու վերջը՝ կը յետաձգէին գերմանական վճարումները։

Թրքավարի վեհանձնութեամբ մը՝ առաջուց իսկ կը նուիրէին՝ ինչ որ վստահ էին թէ չպիտի կրնային առնել։ Ու փաղաքուշ եւ փափկանկատ վերաբերումը որ հաստատուեցաւ ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութեանց միջեւ՝ բանակցութեանց ընթացքին՝ շատ կը յիշեցնէր փոթորիկներու գուշակ հանդարտութիւնը։

Լօզանի փոթորիկը՝ պէտք է ընդունիլ թէ պայթած է՝ հակառակ անոր հետեւանքները պարտկելու կամ մեղմելու ջանքերուն։ Անգլիոյ վարչապետին վերջին միջամտութիւնը սայթաքեցաւ։ Ֆոն Փափէն որ զիջումի եւ փոխարինութեան յոյսեր էր ներշնչեր դեռ անցեալ ուրբաթ օր, Պերլինէն վերադարձաւ աւելի քան յամառ ու անհաշտ, մինչ իր Ֆրանսայի պաշտօնակիցը, Փարիզէն կը վերադառնար լաւագոյն ելքի մը յոյսերով ու ցանկութեամբ։

Եւ հիմա, ժամանակ շահելու փորձեր են որ կը կատարուին, առաջադրելով կարգ մը խորհրդակցութիւններ ու տեսակցութիւններ՝ որոնք շատ ալ չեն բխիր հիմնական հարցի լուծման անհրաժեշտութենէն։ Ֆրանքօ-գերման տնտեսական գործակցութեան մասին խորհրդակցութիւն, երկու երկիրներու ելմտական նախարարներու տեսակցութիւն՝ ելմտական հարցերու մասին, եւայլն։

Հիմնականը կը մնայ թաղուած Լօզանի ժողովին փլատակներուն տակ, յուսալով որ գերմանական յառաջիկայ ընտրութիւնները՝ հրաշագործ ուժը պիտի ունենան՝ կենդանութեան շնչուկը ներարկելու անոր։

Բայց ի՞նչ կարելի է յուսալ գերմանական ընտրութիւններէն։ Ֆոն Փափէն հատուցումներու ջնջման դէմ՝ փոխարինութիւններու խոստումով Պերլին մեկնելէ յետոյ՝ Լօզան վերադարձաւ անհաշտ վճռականութեամբ։ Գերման հանրային կարծիքին եւ անոր ղեկավար շրջանակներուն հետ շփումը՝ ո՛չ մէկ դոյզն զիջում թոյլատրեր էին։ Եթէ ուրեմն նոյն հանրային կարծիքն է որ պիտի ...ուն տայ ընտրութիւններուն, պէտք չէ ուրեմն ակնկալել որ Լօզան յարութիւն առնէ՝ վերջնական կարգադրութեան մը բեղուն խոստումներով։

Իբր միակ ելք, կը մնայ որ Ֆրանսա հրաժարի իր յաղթական դաշնագրային իրաւունքներէն։ Կարելի՞ է։ Արդի կառավարութեան պետը եւ իր կուսակցութիւնը կապուած են նախընթաց հանդիսաւոր յայտարարութիւններով՝ որոնք վերջին ընտրութեանց ընթացքին՝ վստահութեան ալիք մը բարձրացուցին դէպ ի արմատականները։

Որ եւ է կուսակցութիւն՝ անպատիժ չի կրնար դրժել իր յանձնառութիւնները ու ձախ արմատականները՝ որոնք դէմ կը կանգնին իրենց պետին՝ Էրիոյի քաղաքականութեան եւ Լօզանէն կը պահանջեն որ եւ է շօշափելի արդիւնք՝ նոյն իսկ ի վնաս ֆրանսական յաւակնութիւններուն, ի վիճակի չեն փոփոխութիւն պարտադրելու կառավարական քաղաքականութեան։

Եթէ արդէն, Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայն ըլլային, պէտք չէր մնար Լօզանի աղմկոտ ժողովին եւ մարդկութիւնը նոր պատրանքի մը դառնութիւնը չէր աւելցներ նախորդներուն վրայ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ…

Ծանօթ է խալիտէ էտիպ Հանըմի պատմութիւնը։ *Միլլի* այս *օճապաշին*, որ դարձաւ առաջին *թէօճապաշին* Մուսթաֆա Քէմալէն դառնացած հեռացողներուն, կը գրէր թէ թուրք է Կոմիտաս վարդապետը, թէ Կոմիտաս վարդապետ թուրք ժողովրդական երգերը գրի առած ու հայերէնի վերածած է քառերը։ Բարեբախտաբար չի մոռնար պատմել դրուագ մը, որով Կոմիտաս կը հերքէ այդ վերագրումը։ Տանք ճաղուածաբար այդ բաժինը, առնելով թուրք տիկնոջ յուշերէն, (Կոմիտասի մէկ այցելութեան պատմութիւնն է այդ)։

— Կոմիտաս երգեց հայերէն շարական մը՝ Զ. դարու ստեղծագործութիւն։ Ես այնքան կախարդուեցայ եղանակին հոգեւքանչ կրօնական շունչէն, որ հարցուցի իրեն թէ սաղմոսներէն մէկը երաժշտութեան վերածա՞ծ է երբեք։ — «Այո՛, պատասխանեց ժ. սաղմոսը»։ — «Կրնա՞ք երգել զայն», ըսի։

Առանց տեղէն շարժելու, սկսաւ նըւագել։ Ու երբ կը նուագէր, զգացի որ միջոցին մէջ չկար այլ եւս քիչ առաջուան շարականին սրբազան ու հեզասահ զեղեցկութիւնը։ Անէծքի մըմունջի մը պէս դառն էր ան, ըմբոստ եւ կատաղի։ Հազիւ թէ սկսեր էր նըւագել, երբ յամրաբար ոտքի ելաւ կարծես Ֆաւստի Մէֆիստոֆէլն ըլլար։ Հասակը բարձրացուց, պրկուեցաւ, ձեռքերը վերամբարձ, դէմքը բոցի պէս, աչքերը երկու կրակներ։ Երգին վերջին վանկերն ինկան իբրեւ արձագանգը ահեղ որոտման մը։ Սարսափեցայ ու տարօրինակ յուզում մը կրեցի։ Վրէժխնդրական երգ մըն էր այդ սաղմոսը։ Կոմիտաս նուագած էր զայն իբրեւ աղաղակը իր հոգիին աղէկութեան ու վրէժին ընդդէմ իմ ցեղիս։ Իր երեւոյթը դայլոյթ եւ տառապանք կը ցոլացնէր։

Իսկական թուրք է հանըմը։ Գիտէք, որ Թուրքերուն ամենամեծ գործն է կտրել հակառակորդին գլուխը վերէն կամ վարէն, — գլխատել կամ թլփատել։ Արդարեւ, Թուրքերը այդպէս ընելով է, որ տէր դարձած են հողի հսկայ տարածութեան մը, որուն բուն տէրերը դուրսն են այսօր։ Թուրքերը կտրեցին գլուխը անոնց, որ չուզեցին իրենց հողն ու կալուածը տալ, ու թլփատեցին այն մանուկները, որոնք որբ եւ անտէր մնացեր էին։ Այսպէս շատցան Թուրքերը թիւով, ու գրաւեցին հողերն ու կալուածները։ Եւ ահա խելացի Թրքուհի մը, ելեր կը փորձէ, գլուխ կտրող իր ազգակիցներուն նման, կտրատել կամ գրաւել Հայուն ստեղծագործ ուղեղը եւ բաբախուն սիրտը։

Ո՛չ, *չէօհրէթլը՛* հանըմ, կրնաք գլխատել կամ ծայրատել, բայց չէք կրնար տիրանալ մեր ստեղծագործութեան հրաշալի աղբիւրին։ Քէօփրիւլիւ Զատէ Ֆուատ պէյը չկրցաւ տիրանալ մեր անդունդներուն, դուք եւս չէք կրնար տէր դառնալ հայ երգին ու հայ երգի վարպետին։ Մի՛ փորձէք, եթէ չէք ուզեր սարսափով լսել անգամ մը եւս ձեր ականջներուն մէջ որոտագին աղաղակը Կոմիտասի վըրէժխնդրութեան, ցասումին, ատելութեան։

Մի՛ փորձէք, հանըմ, եւ մանաւանդ հրաժարեցէք հայկական ամէն կորող թրքացնելու սա ծանօթ արհեստէն… *սիննէթճի*ութենէ։ վասն զի Հայուն հանճարը ոչ գլուխ է ջարդելիք, ոչ ալ անդամ կտրելիք։ Կը նախանձի՞ք հայկական բարձր քաղաքակրթութեան վրայ, — այն ատեն լացէ՛ք ձեր *ըպ-րըխ*ին վրայ եւ ձեր *ըպըրըխ*ին հետ, թրքական արուեստի միակ գործը, որ կը մնայ։

ՀԱՐԹՈՅ

Ի՞ՆՉ ՎՃԱՐԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պերլինի մէջ հրատարակուած հաշուեկշիռի մը համաձայն, 1924 սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 1932 յունիս 30, հատուցումներու գլուխէն՝ Գերմանիա վճարած է 11,400 միլիոն մարք։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Մաթէն»ի թղթակիցը, Ժընեւէն կը հեռագրէ յունիս 28ին.

— Քանի մը օրէն, Թուրքիա մուտք պիտի գործէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, օգտուելով այն առիթէն որ կը ներկայանայ բացառիկ յիակատար նիստով։ Այս նիստը նախատեսուած էր միայն գրաղելու համար Մանչուրիոյ գործերով։

Գործողութիւնը դիւրացնելու համար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը թեքում մը կը մացնէ իր հիմնական կանոններուն մէջ, որոնք կը պայմանագրեն որ մուտքի խնդրանքը պէտք է ներկայացուի շահագրգռուած պետութեան կողմէ։ Այս անգամ, դերերը փոխուած են եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինքն է որ կը խնդրէ կամ աւելի կը հրաւիրէ։

Այս նկատումներէն աղդուելով, Թուրք կառավարութիւնը՝ որ ցայժմ խորհուրդին մէջ աթոռ մը կը պահանջէր, այլ եւս որ եւ է պահանջ չի դներ։

Այս դէպքը տեղի պիտի տայ շարք մը գեղեցիկ ճառերու, բայց նաեւ, բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու՝ նրբանցքներուն մէջ։ Արդէն հարց կը տրուի թէ Թուրքիա ի՛նչպէս պիտի կրնայ ստանձնել պարտաւորութիւնները որոնք կը բխին Ազգերու Դաշինքէն, զանոնք հաշտեցնելով Խորհրդային Միութեան հետ կնքուած իր դաշինքին հետ։ Այդ դաշինքն էր որ ցարդ, կը հաւաստէն թէ զինքը կ՚արգիլէր մասնակցելէ Ժընեւեան հաստատութեան։

Հարցնողներ կան նաեւ թէ ո՞րոնք են այն հրամայական պատճառները որ Թուրքիան մղեցին տալու այս յանկարծական որոշումը, որ ոչ մէկ կերպով կը նախատեսուէր։ Իրօք, քաղաքական կամ ուրիշ ի՞նչ առաւելութիւններ կը նշմարէ ան այսօր, առաւելութիւններ՝ որոնք երկար տարիներ՝ բոլորովին անկարեւոր կը թուէին իրեն»։

Իսկ «Ժուռնալ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը անդրադառնալով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին, կը գրէ.

— Դէպքը նախատեսեր էինք դէպ ի Հռոմ եւ Մոսկուա Թուրք նախարարներու կատարած ճամբորդութեան ընթացքին։ Կրնանք վստահ ըլլալ որ Թուրքիա իր բոլշեւիկ զինակիցներուն հետ համաձայնելէ վերջն է որ իր թեկնածութիւնը դնել տուած է։ Իրօք, բոլշեւիկներու բացայայտ շահը կը պահանջէ որքան կարելի է, խորովութեան աւելի տարրեր մացնել Ժընեւեան կազմակերպութեան մէջ։ Միայն թէ, թերեւս Թուրքիա չպիտի ուշանայ նշմարելու թէ, երբեմն աւելի լաւ է փարախէն դուրս գտնուիլ քան թէ ներսը։

Լօզանի ժողովին ճգնաժամը

Մաքտոնալտի անօգուտ միջամտութիւնը

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնալտ բուռն ջանքեր թափեց համաձայնութեան եզրեր գտնելու համար ֆրանսական եւ գերմանական տեսակէտներուն միջեւ, անգամ մը եւս իր ներկայութեան քով քովի բերելով Ֆրանսացի եւ գերման իր պաշտօնակիցները։ Այս տեսակցութեան ներկայ էին Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ ելմտական նախարարները։

Նոյն օրուան մէջ, երկու հանդիպումներ տեղի ունեցան։ Կէս օրէն առաջ, երկու կողմերը անգամ մըն ալ պարզեցին իրենց տեսակէտները. իսկ կէս օրէն վերջ, աւելորդ անգամ մը եւս փորձեցին հաշտութեան ու համաձայնութեան եզրեր փնտռել։ Վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ հանգարտօրէն՝ քաղաքական եւ ելմտական բոլոր հարցերուն վրայ, մանրամասնօրէն։

Եզրակացութիւնն այն է որ երկու կողմերը կը մնան անխախտ իրենց հիմնական տեսակէտներուն վրայ։

Տակաւին վերջնական խզումը չէ սակայն. երկու կողմերը համաձայնած են աշխատիլ պահ մը եւս։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ նախ քան Լօզանի բախտին վերջնական ճշդումը՝ ժամանակ շահելու փորձեր պիտի կատարուին, մինչեւ որ գերմանական ընտրութիւնները տեղի ունենան։

Երկու կողմերն ուրեմն, համաձայնած են աշխատանքը շարունակել հետեւեալ կերպով։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը հրաժարած է այն հաւաքոյթէն՝ ուր Ֆրանսայի ելմտական նախարարը պիտի պատասխանէր Գերմանիոյ ելմտական նախարարին։

Այս հաւաքոյթին տեղ, տեղի պիտի ունենան մասնակի խօսակցութիւններ հետեւեալ կերպով.

1) Ելմտական մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի քննէ երկու երկիրներու միջեւ, տնտեսական գործակցութեան մը կարելիութիւնները։

2) Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարները պիտի վերաքննեն ելմտական հարցերը։

3) Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն միջեւ տեսակցութիւն մը։ Այս տեսակցութեան ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը յստակօրէն պիտի յայտնէ թէ ի՞նչ են ֆրանսական տեսակէտները ապահովութեան երաշխիքներու մասին։

Հաւաքոյթի մը մէջ որուն պիտի մասնակցին Լօզանի ժողովը հրաւիրող պետութիւնները, Անգլիոյ վարչապետը պիտի բացատրէ կացութիւնը։

ԷՐԻՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի ներկայութեան Անգլիոյ վարչապետին, Ֆրանսայի վարչապետը անգամ մը եւս ճշդեց ֆրանսական տեսակէտը վերջին հաւաքոյթին մէջ։

— Գերմանիա, ըսաւ, հատուցումներ կը պարտի մեզ եւ կ՚ըն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԵԻՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

Սուրիական «Էլիֆ Պա» թերթը կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանին Պ. Փոնսոյի անակնկալ այցելութիւնը Դամասկոս՝ կապ ունի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ կնքուելիք դաշնագրին հետ։ Կ՚ըսուի թէ Պ. Փոնսօ արդէն պատրաստած է դաշնագիրը եւ զայն կը պտտցնէ գրպանին մէջ։ Անոր զանազան կէտերուն շուրջ պիտի շօշափէ կարծիքը հանրապետութեան նախագահին եւ նախարարներուն եւ ստորագրել պիտի տայ անոնց։

«Էլիֆ Պա» այս լուրը հաղորդելէ վերջ կ՚աւելցնէ.

«Մենք կ՚ուզենք որ շուտով լմննայ սուրիական խնդիրը եւ ստորագրուի դաշնագիրը, սակայն ներկայ դահլիճը իրաւունք չունի դաշնագիր ստորագրելու, որովհետեւ դեռ ան վայելած չէ երեսփոխանական ժողովի վստահութիւնը եւ թէ դաշնագրի հիմունքները հանրային կարծիքի սեփականութիւնը չեն դարձած։ Նախ պէտք է ժողովուրդը ուսումնասիրէ եւ ճանչնայ անոր տրամադրութիւնները եւ պատրաստուի անոր համար։ Այդ պարագային ոչ մէկ արգելք կը յարուցուի անոր դէմ»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ ՏՆԻԵՍՏԵՐԻ ՎՐԱՅ

Պուքրէշէն տրուած լուրերու համաձայն, կարմիր բանակը մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Տնիեստրի մօտերը։

Խորհրդային իշխանութիւնները բըռնած են նաեւ ամրացնել Տնիեստրի գետին եզերքները։ Գետին մօտերը բնակող ժողովուրդը ամբողջ պարտաւորուած է օգնելու այս ամրացման աշխատանքներուն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Արագ հաղորդակցութեան միջոցները խզուած ըլլալով, Ռումանիոյ վերջին ողողումին մասին տեղեկութիւնները կը հասնին դանդաղ կերպով։

Սաֆուլ գետին յորդումին հետեւանքով, Քիզինեաւ քաղաքը մեծ վընասներու ենթարկուած է։ Այս քաղաքին մօտերը՝ հեղեղը քշած տարած է ութ տուներ, որոնց բնակիչները գտնուեցան հեռուները։

Քաղաքին կեդրոնը կայծակ ինկած է տան մը վրայ, որ այրած է։ Կին մը իր երկու զաւակներով ածխացած է։

ԱՆԳԼԵԻԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Իրլանտական կառավարութիւնը որոշեց Անգլիոյ չվճարել 1,5 միլիոն ստեռլինի կալուածական տարեվճարը, որուն պայմանաժամը կը լրանայ այսօր։

Ինչպէս կը յիշուի, Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա կը մերժէ այս հարցին մասին ընդունիլ անգլիական կառավարութեան իրաւարարութիւնը եւ կ՚առաջարկէ իրաւարար ատեանի կազմին մէջ դնել օտարականներ։

Իբր փոխվրէժ, կը կարծուի թէ Անգլիա ծանր մաքսատուրքերու պիտի ենթարկէ իրլանտական ներածումները։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր է որ վճռաբեկ ատեանի պատժական ճիւղը պիտի քննէ հանրապետութեան նախագահին սպանիչին Կորկուլովի կատարած դիմումը՝ բեկանել տալու համար զինքը եղեռնադատ ատեանին յանձնելու որոշումը։

Իբր թէ Կորկուլովի փաստաբաններէն մէկը գտած է թերութիւն մը՝ որուն հիման վրայ, վճռաբեկ ատեանը չպիտի կրնայ մերժել պահանջուած վերաքննութիւնը Կորկուլովի մտային – հոգեկան վիճակին մասին։

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ, 28 յունիս.— Թեհրանէն (Պեսարապիա) տրուած հեռագրեր կը յայտնեն թէ Տնիեստրի գետեզրի գիւղերուն ռումէն բնակիչները եւ ռումէն սահմանապահները նախորդ գիշեր, ականատես եղան ծանր խռովութիւններու։ Տնիեստրի ձախ ափին վրայ, խորհրդային զօրախումբեր եւ ուկրայնացի ըմբոստ գիւղացիներ կռուի բռնուեցան իրարու հետ։

Հեռագրերը կը յայտնեն թէ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԱԶԱՏ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԵՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ստալինի վերջին նահանջը ծանօթ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը մէկ կողմէ, գիւղացիութեան կրաւորական եւ յամառ դիմադրութիւնը միւս կողմէ՝ ստիպեցին Ստալինի վարչութիւնը կատարելու հիմնական նահանջ մը, իրաւունք տալով գիւղացիութեան որ ազատօրէն շուկայ հանէ իր յաւելեալ մթերքները՝ ազատ առեւտուր ընելու համար։

Այս ազատ առեւտուրը ի՛նչ չափերով պիտի ծաւալի եւ ի՛նչ համեմատութիւններ պիտի առնէ, տակաւին ծանօթ չէ։ Գործնական կեանքը իր ճամբան պիտի բանայ, եթէ պոլշեւիկեան վարչութիւնը կիրարկուած փորձին մէջ նոր փաստներ չաւելնէ եւ եթէ Չեկան չմիջամտէ։

Հիմա մենք ականատես ենք առաջին օրերու իրարանցման։ Առ հասարակ պոլշեւիկեան մեթոտն է կրկէսային ձեւ տալ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք կապ ունին տնտեսական մեծ յեղաշրջումներուն հետ, մեթոտ մը որ քաղաքական պատերազմի նկարագիրն ունի։ Մինչդեռ տնտեսական ձեռնարկները, մանաւանդ երբ անոնք ընկերային եւ արմատական չափանիշերով հրապարակ կը նետուին, կը պահանջեն նախամտածուած ծրագիր մը, որ ունենայ իր տեւական գործադրութիւնը եւ ստուգմանական զարգացումը։ Այդպէս չեն ընթանար պոլշեւիկեան ձեռնարկները։ Կը սկսին յանկարծուստ, կը զարգանան գլխապտոյտ կերպով, կը հասնին խորտակման, կամ արագ վազքի կէս ճանապարհին կը կանգնին մեծ ճռինչով, իրար ճզմելով։

Տեսարանը կրկէսային է, եւ տնտեսական հետեւողական աշխատանքին երբեք չի պատշաճիր։

Ինչ իրարանցում որ մենք տեսանք կոլխոզներու կազմութեան ժամանակ, նոյն իրարանցումը կը տեսնենք այս ազատ առեւտուրի մէջ ալ։ Իրար խաչաձեւող բացատրութիւնները, դասակարգային պայքարի կոչերը, սպեկուլանտները գլխատելու առաջադրութիւնները մէկը միւսին կը յաջորդեն։ Ու պակաս չեն նաեւ յաղթանակի բացականչութիւնները, մեծատառ գրուած «Խորհ. Հայաստան»ի վեց սիւնակներուն վրայ։

Այս ամբողջ ժխորը տակաւին պիտի շատնայ, ծաւալի եւ յառակնայ։ Հիմա ոչ պոլշեւիկները կ'ըմբռնեն թէ ո՞ւր կ'երթան եւ ոչ ալ մենք կրնանք յստակ գաղափար մը ընել Ստալինի նահանջի ընթացքին եւ հաւանական արդիւնքներուն մասին։ Բայց կան քանի մը արտայայտիչ գիծեր, որոնք այժմէն իսկ կը նշմարուին եւ հետզհետէ պիտի դառնան պոլշեւիկեան դասակարգային պայքարի նոր կարգախօսներ։ Համայնական տնտեսութեան մէջ դասակարգային պայքարը սրեցին կուլակներուն դէմ, նոյն իսկ արհեստական կերպով կուլակ դասակարգը աճեցուցին եւ ստիպեցին գիւղական հօծ զանգուածները արիւնալի կռուի մտնելու պոլշեւիկներուն դէմ։ Վերջին չորս տարուան պատմութիւնը իր ընդհանուր գծերով ծանօթ է։ Տնտեսական ձեռնարկին զուգահեռ՝ քալեց քաղաքական դաստիարակութիւնը։

Պոլշեւիկեան շարքերը դասակարգային պայքարին մէջ պէտք է թրծուէին։ Ու այս ձգտումը այնքան չէ-տուած է, որ յաճախ տնտեսական ձեռնարկի էութիւնը կը մոռցուի, եւ կը դառնայ պարզ առիթ մը ընկերվարական պայքարի մարզարդանքներ ընելու։

Հիմա այս ազատ առեւտուրին մէջ պոլշեւիկեան մտահոգութիւնը առաջին օրէն արդէն կ'երեւի։ Պայքարը կուլակութեան դէմ վերջացած է, կամ իր նուազագոյն սահմանին իջած։ Բայց պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը պէտք ունի, մշտատեւօրէն, դասակարգային պայքարի։ Դասակարգային պայքարն է, որ լարուած կը պահէ իր շարքերը եւ սպառնալիքի պէս կը կախուի բոլորի գլխուն։ Հարկաւոր է փնտռել եւ գտնել հեղեղատային նոր ճանապարհ մը, հոսանքը լարելու այդ կողմին վրայ։ Ազատ առեւտուրը, ուրեմն, ըստ պոլշեւիկներու, հրապարակ կը քաշէ սպեկուլանտները։ Բոլոր այն կուլակները (գիւղի եւ քաղաքի), որ դասակարգային պայքարի ընթացքին չէին ճզմուած եւ կրցած էին թաքնուիլ, ազատ առեւտուրի շնորհիւ հրապարակ ելած են կամ պիտի գան սպեկուլանտ անուան տակ։ Որով դասակարգային պայքարը պէտք է թեքել այս ուղղութեամբ։

Ազատ առեւտուրի տարողութիւնը բացատրելու համար բազմաթիւ գրութիւններ կան «Խորհ. Հայաստան» թերթին մէջ։ Ուշագրաւ է Մ. Կալինինի մէկ բացատրական յօդուածը որ զետեղուած է նոյն թերթին մէջ։

Կալինին կը գրէ․

— «Ես հետեւեալ հարցական առարկումը լսեցի․ «Դա մի նահանջ չէ՞ արդեօք կուսակցութեան հիմնական գծից»։ Ես կարծում եմ, որ ամէն ոք, ով մի քիչ ուշադրութեամբ կարդայ եղած որոշումը կոլտնտեսութիւնների, կոլտնտեսականների եւ անհատական աշխատաւոր գիւղացիների առեւտրի կարգի մասին, նա կը հասկանայ, որ այդ բոլոր որոշումները զարգացնում են կենտկոմի եւ 17րդ կուսկոնֆերանսի որոշումները խորհրդային առեւտրի մասին, ես շեշտում եմ՝ խորհրդային առեւտրի մասին։

Հարկաւ ամէն մի գործ, առաւել եւս շուկան, աւելի ճիշդ շուկայական առեւտուրը, որ պէտք է հանդիսանայ քաղաքի եւ գիւղի աշխատաւորների միջեւ սեփական աշխատանքի արտադրանքը փոխանակելու վայր, կարող է վերածուիլ իր հակառակը՝ մի վայրի, որտեղ սպեկուլանտները եւ վաճառելու համար ապրանք գնող մանւորները փող են շահելու ի հաշիւ բանւորների եւ գիւղացիների։ Ահա թէ ինչո՞ւ որոշման մէջ յատկապէս մատնանշուած է, թէ անհրաժեշտ է պայքար մղել սպեկուլանտների եւ մանւորների դէմ։ Տեղական աշխատողները պէտք է հասկանան, որ առաջարկուած միջոցները, իրենց ներքին իմաստով, ոչ մի առնչութիւն չունեն Նեպի այն շրջանին հետ, երբ որոշ պայմաններով թոյլատրւում էր մանւորի աշխուժացումը։ Այդ շրջանը վաղուց անցել է։ Յիշեալ որոշումների նպատակն է բարձրացնել կոլտնտեսականների արտադրական ակտիւութիւնը, ընդարձակել գիւղատնտեսական մթերքների շուկան, ներգրաւելով կոլտնտեսութիւնների մէջ չմտած աշխատաւոր գիւղացուն, աւելի լաւ ապահովել բանւորներին, մանաւանդ շուկայի հետ կապուած աւաններին։»

Կալինինի բացատրական յօդուածին մէջ կան բազմաթիւ այլ հրահանգներ ալ, որոնք կը նպաստեն առեւտուրի ծաւալման։ Բայց գործնական կեանքի մէջ, պոլշեւիկները կ'ըմբռնեն միայն այն, ինչ վարչական բռնակալութեան ընդունակութիւններու սահմանին մէջ կը մտնէ, ու մոռացութեան կու տան այն բոլորը, որոնք սիստեմաթիկ աշխատանքի հետ կապուած են։

«Խ. Հայաստան»ի թղթակիցներու եւ յօդուածագիրներու արտայայտութեանց եթէ ուշ դարձնենք, պիտի տեսնենք որ այս նահանջի եւ ազատ առեւտուրի մէջ, հրատապ խնդիրը պիտի դառնայ սպեկուլանտներու դէմ սկսուած պայքարը։ Հետզհետէ պիտի ստուարանայ սպեկուլանտներուն թիւը, համաձայն պոլշեւիկեան դասակարգային պայքարի պահանջին։ Աշխատաւոր գիւղացիները, կոլտնտեսականները, նայած պայմաններուն, պիտի դասուին սպեկուլանտներու շարքը։ Օրուան իշխանաւորները պիտի պնդեն եւ չեփորեն թէ սպեկուլանտներով յարութիւն առած են կուլակները, կապիտալիստները եւ առհասարակ շահագործող դասակարգերը, որոնց դէմ գրոհ պէտք է տան պոլշեւիկեան յեղափոխական կառքերը։

«Յեղափոխական կառքեր» ունենալու խնդիրը առաջնակարգ նշանակութիւն ունի։ Ամէն մի ձեռնարկութիւն իր գործադրութեան եղանակով պէտք է առաւելագոյն չափով կուսակցական դաստիարակութեան աղբիւր դառնայ։ Այդ մտահոգութեամբ, պոլշեւիկեան գրեթէ բոլոր ձեռնարկները, սահելով պայքարի գծին վրայ, կը մտնեն ռազմական կոմունիզմի ճամբուն մէջ։

Այս կապակցութեամբ, ուշագրաւ է այն աղմուկը որ սկսած է բարձրացնել Խորհ. Հայաստանի մամուլը, նորահաս երիտասարդութիւնը պոլշեւիկօրէն դաստիարակելու համար։ Այսօր կը հասուննայ պոլշեւիկեան երրորդ սերունդը, բայց կարծես թէ հասնող երրորդ սերունդը անբարեյոյս տարր մը կը նկատուի, եւ իրարանցում մը կը տիրէ պոլշեւիկեան ղեկավարութեան մէջ՝ ամբողջ թափով նետուելու նոր հասած սերունդին վրայ եւ անոր ներարկելու պոլշեւիկեան մաքերը։

Այս տեղն է կնճռոտ խնդիրը։ Առաջին եւ երկրորդ սերունդները պատրաստուած էին պայքարի քուրային մէջ եւ խրացուցած էին Մարքս-Լէնինեան գաղափարախօսութիւնը։ Իսկ հիմա պայքարի նոր երեւոյթներ պէտք է գտնել, գործնական կեանքին մէջ եփելու հասնող սերունդը։

«Խորհ. Հայաստան»ը այդ առթիւ կը գրէ (5 Յունիս)․

— «Դասակարգային պայքարի էլ աւելի սրուած այս պայմաններում, ամբողջ ծաւալով սոցիալիստական յարձակման բոլոր գծերի վրայ ունենք հազարաւոր կոմերիտականներ եւ աշխատաւոր երիտասարդութիւն, որոնք չեն տեսել ցարական Ռուսաստանի, Դաշնակցութեան դաժան ռէժիմը, քաղաքացիական կռիւները, որոնք չունեն անհրաժեշտ կուսակցական անցեալի փորձ, մեծ կարիք ունեն Մարքս-Լէնինեան դաստիարակութեան։ Խնդիրն այն է, որ խոր պոլշեւիկօրէն կազմակերպենք այդ հազարաւոր երիտասարդների մարքս-լէնինեան դաստիարակութեան գործը»։

Արդ, երիտասարդ զանգուածները պոլշեւիկօրէն դաստիարակելու համար չորս տարի անընդհատ կուլակներ ստեղծեցին, գլխատեցին եւ աքսորեցին։ Այդ շրջանն ալ փակուեցաւ։ Հիմա նահանջելով դէպ ի ազատ առեւտուրը, արիւնոտ պայքար պիտի սկսին բոլոր տարրերուն դէմ, որպէս սպեկուլանտի։ Ահա դասակարգային սրուած պայմաններ, ուր պիտի թրծուին հազարաւոր երիտասարդներ... պոլշեւիկօրէն։

Այս բոլորը թէեւ թատերական տեսարաններու պէս կ'ընթանայ, բայց կրկէսային կատակ չէ, այլ կ'ընդգրկէ բազմամիլիոն զանգուածներ, ու ծիծաղի փոխարէն, արիւն կը հոսեցնէ ազատ առեւտուրին զարկ տալու համար...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳԸԼԸՃ ԱԼԻ ՊԷՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆԷԻՆ ՀԱՅԵՐԸ»

Գըլըճ Ալի պէյ սկսած է գրի առնել իր յիշատակները։ «Վագըթ» հետեւեալ ձեւով սկսած է հրատարակել այդ յիշատակներուն կարեւոր մասերը․

«Երբ մեծ պատերազմը վերջացաւ, Ազրպէյճանի մեր բանակին հետ կը գտնուէի։ Զինադադարի լուրին հետ ըստացանք նաեւ Պոլսոյ մէջ նոր կազմուած Իզզէթ փաշայի դահլիճին մէկ հրահանգը, որ մեզի կը հրամայէր իսկոյն Ազրպէյճանէն մեկնիլ եւ զինուորները ազատ արձակել։ Պոլսոյ կառավարութիւնը կը հաղորդէր թէ ըմբոստ պիտի նկատէր զիրենք։ Երբ Պոլիս վերադարձայ, անհրաժեշտութիւն զգացի հրաժեշտ տալ շատ սիրած զինուորութեանս։ Իզմիր գրաւուած էր։ Որոշած էի Անատոլու անցնիլ։ Հրաժարականս ներկայացուցի։ Այլ եւս Պոլիս մնալու հնարաւորութիւն ալ մընացած չէր։ Այդ միջոցին հանդիպեցայ Հարբիյէլի Սալիմ պէյի որ ինծի պէս հրաժարած էր։ Որոշեցինք հեռանալ Պոլսէն, եւ 8 սեպտ. 1919ի առտուն յաջողեցանք տեղ բռնել Եփրիւէ շոգենաւին մէջ։

Իզմիրի գրաւումէն յետոյ, Ալի պէյ (Աֆիոնի երեսփոխան) Այվալըգ եկած եւ հոնտեղ յաջողած էր այդ շրջանի ժողովուրդին հայրենասիրական զգացումները արթնցնելով դիմադրութիւն մը կազմակերպել եւ ընաջնջել Պէրկամա հաստատուած թշնամին։ Պանտրմա հասնելէն 3 ժամ յետոյ մեծ դժուարութեամբ յաջողեցանք շոգեկառք նստիլ, որովհետեւ այդ միջոցին երկաթուղին Ֆրանսական գրաւման տակ էր։ Գիշերը Պալըքէսիր հասանք եւ փութացինք շիման մէջ մտնելու զօրաբաժնի հրամանատար Քէօփրիւլի Քեազըմ պէյի (Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահ Քեազըմ փաշա) հետ։ Նոյն գիշերը բացատրեցինք մեր նպատակը, յայտնելով թէ կը փափաքինք Կազի Մուսթաֆա Քէմալի շարժումին միանալ։ Անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելէ յետոյ ճամբայ ելանք եւ Սվազ մեկնեցանք։ Անկարելի եղաւ անմիջապէս ներկայանալ Մուսթաֆա Քէմալ փաշային, որովհետեւ ժողովի մէջ էր։ Ժողովէն յետոյ փաշան ընդունեց մեզի։ Մեր առաջին խօսակցութիւնը դարձաւ Պոլսոյ դառն կացութեան մասին։ Յաջորդ ժողովէն յետոյ հրաւիրուեցանք փաշային մօտ։

Ատանայի շրջանի թշնամի ուժերուն մասին փաշան բաւ. մեզի․

«Ատանան ու իր շրջակաները, ինչպէս նաեւ Մարաշը, Ուրֆան ու Այնթապը գրաւուած են թշնամիին կողմէ։ Թշնամիին գրաւեալ շրջաններուն մէջ ծայր սահմանի հասցուցած է ժողովուրդին վրայ ի գործ դրած բռնութիւնները։

Թնդանօթաձիգներու հազարապետ Քէմալ եւ հարիւրապետ Օսման պէյերը արեւելեան Ատանայի շրջանը ղրկեցի։ Կը փափաքիմ Մարաշի եւ Այնթապի շրջանը ղրկել ձեզ։ Այդ շրջանի հայրենակիցները օգնութեան կը սպասեն։ Փութով ճամբայ ելէք եւ իսկոյն կազմակերպութեան ձեռնարկեցէք»։

Այն պահուն, երբ շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուէինք, հարցուցի թէ կազմակերպութիւն ստեղծելէ յետոյ Ֆրանսացիներուն վրայ պիտի յարձակէի՞նք։ Մեծ պետը պատասխանեց թէ լիազօրուած եմ անմիջապէս թշնամին իմ շրջանակէս վտարելու եւ աւելցուց․

— Աստուած երեսնիդ ճերմակ հանէ։

1919 աշունն էր։ Չորս հոգինոց ձիաւորներու խումբ մը կազմած Սըվազէն Էլպիսթան իջանք։ Մեր ինքնութիւնը ծանօթացնելէ յետոյ խորհրդակցութեան սկսանք։ Այդ միջոցին կացութիւնը հետեւեալն է.— Ֆրանսացիները գրաւած էին Ուրֆան, Մարաշն ու Այնթապը։ Թշնամին շարունակ կը զինէր Զէյթունի եւ Մարաշի Հայերը, եւ ամէն օր նորանոր ուժերով կը զօրացնէր Մարաշի իր զինուորները։

Այն օրը որ Էլպիսթան հասանք, լուր առինք Մարաշէն թէ գինով Ֆրանսացի զինուոր մը Մարաշի մէջ կիներու բաղնիքը մտնելով մեծ յուզում առաջ բերած էր։ Նոյն օրը ուրիշ գինով զինուոր մը փողոցին մէջ Թուրք կնոջ մը վրայ յարձակելով զայն գետինը պառկեցուցած էր։ Ալի Էֆ. անուն հայրենասէր անձ մը, ազգային գերագրգռութենէ մղուած առերձանակի երկու հարուածներով Ֆրանսացի զինուորը սպաննած եւ փախած էր։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մեր Էլպիսթան հասնելէն օր մը վերջ, Ֆրանսացիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը եկաւ ժողովուրդը խաբելու նպատակով։ Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Սիրեան անուն Զէյթունցի հայ բողոքական ուսուցիչ մը եւ Մ. Լէյման անուն ամերիկացի միսիոնար մը։

Ինքնութիւնս ծածկելով Անթաքիացի զարկի վաճառականի մը անունով ես ալ գտնուեցայ այն տունը, ուր հաւաքուած էր պատուիրակութիւնը։ Բանակցութեան ընթացքին, Թուրք ժողովուրդին անունով խօսք առի եւ ըսի․

«Մենք ազգ մըն ենք, որ կ'աշխատինք ազատ ու անկախ ապրելու համար։ Մինչդեռ Հայերը սա կամ նա ուժին վստահելով շատ անգութ վերաբերում մը կ'ունենան իրենց Թուրք հայրենակիցներուն հանդէպ։ Անմիջապէս պէտք է վերջ տան այս ընթացքին։ Մենք Հայերուն հանդէպ հայրենակցական զգացումներ միայն կը տածենք։ Եթէ ըմբոստանանք, մեր այդ շարժումը ուղղուած կրնայ ըլլալ միմիայն օտարներուն դէմ, որոնք գրաւած են մեր երկիրը։ Շատ կը փափաքինք որ այս նպատակին շուրջ մեզի հետ ըլլան Հայերը, որոնք սովորած են մեզի հետ ապրիլ։ Կը փափաքինք նաեւ որ անոնք ալ մեզի հետ ըմբոստանան թշնամիին դէմ, որ անիրաւաբար գրաւած է մեր հողերը։ Կ'ուզենք որ մեր հայ հայրենակիցները եւս մեզի հետ դիրք բռնեն այն ճակատին վրայ, զոր պիտի ստեղծենք թշնամիին դէմ»։

Այս խօսքերուս վրայ հայ ուսուցիչն ու միւս հայ պատուիրակը որ Զէյթունի հայ երեւելիներէն մէկն է, թէ շատ մեզմ եւ հաշտեցողութեան համար նպաստաւոր պատասխաններ տուին։ Ամերիկացի միսիոնարը սակայն ուժգնօրէն միջամտեց եւ յայտնեց թէ Հայերը առիթէն օգտուելով պիտի փոխադարձեն մինչեւ հիմա իրենց հանդէպ եղածներուն, անոր դաշնակցական եւ ծայրական լեզուով մը աւելցուց․

«Դուք ինքզինքնիդ կրնաք ազատել միմիայն Հայերուն հետ լաւ ապրելով եւ Հայերուն բաղձանքներուն ծառայելով։ Ասոր մէջն է ձեր շահը»։

Երբ խնդիրը այս ձեւը առաւ, այլեւս համաձայնութեան հնարաւորութիւն չէր մնար։ Ամերիկացի միսիոնարին այս խօսքերը կատարելապէս յստակացուցած էին կացութիւնը։

Հրամանիս տակ գտնուող բոլոր ուժերը կազմ ու պատրաստ էին կռուի։ Վստահութիւն չունէի միայն աշիրեթներուն վրայ, որոնք կէս մը բանի կապով միացած են մեզի։ Գիշերը Տէլիլ անցուցինք եւ մինչեւ լոյս հեռագրով հաղորդակցեցայ Մարաշի հետ։ Այս հաղորդակցութիւնը կը կատարուէր Դեղձանիկ եւ Սոխակ ծածկանուններով։ Քիչ յետոյ սակայն հաղորդակցութիւնը կարեցաւ «Օգնութիւն, օգնութիւն» գոչելով։

Հասկցայ թէ Մարաշի մէջ յեղափոխութիւնը սկսած էր։ Հակառակ անձրեւին, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու օգնութեան փութացինք մարաշցի մեր հայրենակիցներուն։ Զէնքը եւ փամփուշտը կը շարունակէր, իսկ թշնամին խուճապահար կը փախչէր։ Ուժ չունէինք նահանջող թշնամին հետապնդելու, բայց վստահ էմ անոր ճամբուն վրայ գիւղացիները հանդիպան պիտի չձգեն զանոնք։

Հայ քօմիթէճիներն ալ Ֆրանսացիներուն կը հետեւէին իրենց հետ քաշկռտելով նաեւ Հայերը։ Հետզհետէ հաւաքուող ուժերը փախստական Ֆրանսացիներն ու Հայերը հետապնդելու ղրկեցի, իսկ ես 5—10 ընկերներով քաղաք մտայ։ Հայերը թէ կը փախչէին եւ թէ կը կրակէին։ Իւրաքանչիւր փողոցի բերան ընդհարում տեղի կ'ունենար։ Կռուելով հասայ կառավարչատուն։ Անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակեցի, յայտնելով թէ խստիւ պիտի պատժուին թալանողները։ Քաղաքը մնացած Հայերը, ինչպէս նաեւ անոնք որ չէին կրցած փախչիլ, շարունակ կը կրակէին։ Այդ միջոցին լուր բերին թէ ամերիկացի միսիոնար Լէյման փափաք յայտնած էր զիս տեսնելու։

Այդ պահուն մեր հերոսներէն բաղկացած ստուար խումբ մը մեծ յուզումով բերաւ տխրահռչակ քօմիթէճի Յակոբ Խըրըմլաքեանի կտրուած գլուխը։ Այս քօմիթէճին, որ ժամանակին երեսփոխան եղած էր Օսմ. խորհրդարանին մէջ, այն դաւաճանն էր, որ Ֆրանսացիներուն հերոսութեան դաս տալով ըսած էր թէ, ներչօրս ժամուան ընթացքին բոլ-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (20)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեզ մօտ կոմունիստական կարգերում, մարդը մեքենայ է կամ մեքենայի մէկ մասը. կօշկակարը իր միութեան մասն է, գերձակը՝ իր եւ արհեստ ու գոյութիւն ունի միայն որպէս միութեան մէկ կտորը։ Նա զուրկ է սեփական դիմագծերից, ինքնուրոյն կեանքից։ Կարծես բնութեան մէջ մարդ — անհատ գոյութիւն չունի, սեփական հայեացքներով ու հաւատամքով, ուրոյն կեանքով ու ապրումներով։ Քո գինը այնքան, որքան դեր ես կատարում որ եւ է միութեան մէջ, այլապէս՝ լիր ու համբերիր։ Պիտի անես այն, ինչ որ օգտակար ու գործնական է համարւում, պիտի հագնես ինչ որ ուրիշներն են հագնում, պիտի մտածես ու խօսես՝ կուսակցութեան հրամանով։ Սեփական ուղեղ ու գաղափար չպիտի ունենաս, մի տեսակ ռոբոտ — մարդամեքենայ։

Ո՞ւմ է հետաքրքրում քո անձնական կեանքը, ո՞վ է կարեւորութիւն տալիս նրան։ Եթէ դու սոված ես, պիտի լռես. չէ՞ որ դու ամբողջի մասնիկն ես. կը կշտանաս, երբ ամբողջը կուշտ լինի։ Զանգուածն էլ իրաւունք չունի բողոքելու կամ պահանջելու. նրա մասին մտածող կայ՝ կոմկուսը։ Եթէ չլռես ու չարժուիս, կը ճնշենք. մենք չենք հանդուրժի հակայեղափոխութեան։ Ամէն բանից վեր, ամէն բանի տէրը՝ կոմկուսն է։ Ջուր ու հաց, միտք ու մամուլ՝ ամէն ինչ նրա ձեռքն է։ Նրա տուածը պիտի ուտես, նրա ուղեղով պիտի մտածես, նրա ծրագրով պիտի քալես... Իսկ ի՞նչ է կոմկուսը։ — Մի քանի ղեկավարներ, հինգ — տասը անխախտ պապեր, որոնց գլխին նստած է Ստալինի պէս մի բութ ու սրտից զուրկ բռնակալ։

Մեր երկրում տաղանդը, անհատական կարողութիւն ունենալը յանցանք է։ Չհամարձակուես միտքդ սրել ու զարգացնել։ Քո փոխարէն մտածող կայ։ Զգուշացիր, որոշ շրջանակից դուրս չգաս, սանձահարիր երեւակայութիւնդ ու մտքիդ թռիչքը, ոչ մի քայլ առաջ, թէ չէ — հասկանում ես — մենք հակայեղափոխութեան չենք հանդուրժում...

Ահա ինչ պայմաններում ենք ապրում մենք, վերջացրեց նա դառնութեամբ եւ ի խորոց սրտի։ Ապա սկսեց հարց ու փորձ անել արտասահմանի մասին։ Եւ երբ ես պատմութիւնս վերջացրի, ամէնքը ցանկութիւն յայտնեցին փախչել խորհրդային երկրից։

— Եթէ անհրաժեշտ է երկու չարիքներից ընտրել փոքրագոյնը, աւելի լաւ է ընտրել դրամատիրական կարգերը. այնտեղ գոնէ որոշ անհատական ազատութիւն կայ. այստեղ՝ բացարձակ ստրկութիւն է եւ բթացում...

Ես ապրում էի իմ գիւղացի ընկեր կոմերիտական մի շոֆերի մօտ։ Նա ստանում էր ամսական 145 ռուբլի։ Այդ փողով նա գնում էր կոոպերատիւում օրական 800 գրամ հաց, երբեմն, երբ լինում էր, 100 գրամ պանիր, տարեկան երկու զոյգ կօշիկ, կանանչեղէն, երբեմն, եղած ժամանակը, 200 գրամ սապոն, տարեկան մի ձեռք հագուստ կամ սպիտակեղէն, շաբաթական երկու փաթեթ ծխախոտ։ Այս ամէնը ստանում էր հերթի կանգնելով կամ հազար ու մի դիմումներով։ Մի քիչ էլ դրամ մնում էր սննդի, խմիչքի եւ ձեռքի մանր ծախսերի։ Եթէ մթերքները դրսից գնէր, ի հարկէ, ստացած ռոճիկով չէր կարող ապրել։

Մի օր նա տուն եկաւ խոժոռ ու չափազանց նեղացած եւ պատմեց գլխին եկածը։ Նա աշխատում էր Օրիանտ հիւրանոցում, ուր ծառայում էր որոշ կարգի մարդկանց, գլխաւորապէս օտար այցելուների համար։ Հիւրանոցը սարքուած էր արուեստի վերջին կատարելագործումներով — բաղնիքով սենեակ, տաք ու պաղ ջուր, երաժշտութիւն, պարեր, ընտիր ուտելիքներ ու խմիչքներ, մարզուած սպասաւորներ։

Քիչ առաջ մի խումբ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ էին եկել, որոնք այդ օրը պիտի ինքնաշարժով պտոյտ գործէին քաղաքում։ Իմ ընկերոջ կարգադրում են վարել մեքենան։

Հազիւ էի պատրաստել ինքնաշարժը, պատմում էր նա, երբ ինձ շրջապատեցին Չեկայի գործակալներն ու Կենտրոնի մարդիկ եւ հրամայեցին զգոյշ լինել եւ անցնել լաւ փողոցներով։

Ամերիկացիները երեք հոգի էին։ Գէր եւ ուրախ՝ նրանք տեղաւորուեցին ինքնաշարժում, իսկ առջեւը՝ թարգմանն ու ուղեցոյցը։ Ես տարի մի քանի փողոցներով, ապա շրջեցի գլխաւոր պողոտան։ Ի՞նչ իմանամ, որ այնտեղ նոր հացի խանութ է բացուել եւ հարիւրաւոր մարդիկ հերթի են կանգնած։ Ես հէնց որ նկատեցի, արագ անցայ ուրիշ փողոց, սակայն, գրողը տանի, զբօսաշրջիկները տեսան եւ սկսեցին հարցնել, թէ ի՞նչ բազմութիւն է հաւաքուածը։ Թարգմանը մի պահ շփոթուեց, բայց ուղեցոյցը անվրդով եւ առանց կարմրելու, անմիջապէս հրամայեց թարգմանին թարգմանելու թէ՝ այդ պետական դրամատան գրասենեակն է, աշխատաւորներն իրենց խնայողութիւնն են բերել, որ արդիւնաբերական նոր փոխառութեան բաժնեթղթեր առնեն՝ կառավարութեան օգնելու համար, որ ամէն ոք ուզում է շուտ վճարել եւ այդ պատճառով այդքան մարդ է հաւաքուած։ Ամերիկացիք ափ ի բերան մնացին, եւ կարծես որ՝ ինչ ազնուութիւն, ինչ մեծ վստահութիւն դէպի կառավարութիւնը։

Երբ պանդոկ վերադարձանք եւ ... տարականներ ներս մտան, մաս ... աչքս հանէին. «Հակայեղափոխական», «դաւաճան», էլ ինչեր չասացին ինձ։ Քիչ մնաց գործից հեռացնէին, կարծես ես դիտմամբ էի արել։ Խեղճ ընկերս երկար չէր հանգստանում։

Երեկոյեան մի խումբ ագրոնոմների հետ գնացի սինեմա։ Ցոյց տուին, թէ ինչպէս Ռուսաստանի ու Հայաստանի գիւղացիները, ծանր բարձած սայլերով, ցորեն են տանում պետական տնտեսներին յանձնելու համար։ Ամէնքը ուրախութեամբ, յօժար կամքով, երգ ու պարով էին տալիս իրենց բերքը։ Ժողովուրդը հռհռում էր կարդալով «յօժար կամքով», «ուրախութեամբ» մակագրութիւնները։ Ի հարկէ, ամէնքը շատ լաւ գիտէին, թէ գիւղացիութիւնը ինչպիսի զգացմունքով էր յանձնում իր հացը կառավարութեան։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

Թուրքերը պիտի քշէ հեռացնէ Մարաշէն։

Հոս հոն, ընդհարումներն ու փողոցային կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուէին։ Ֆրանսական օդանաւ մը թռիչքներ կը կատարէր քաղաքին վրայ, զէնքերու եւ ռումբերու ձայնը մինչեւ երկինք կը հասնէր։

Ցուցումի եւ գրգռութեան այս պահուն էր որ ընդունեցի ամերիկացի միսիոնար Լէյմանը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յաղագս կովերու

Ս. Խոսհակեանի մէկ յօդուածէն քաղուածաբար.—

Հայաստանի անասնաբուծական, մանաւորապէս կաթնատնտեսական անխատանքները մեծ արգելքներու բախած են ցուլերու թիւին պակասով։ Եթէ Հայաստանի անասնաբուծութիւնը չէ զարգացած, պատճառն այն է, որ կովերը չեն ծնիր, որովհետեւ ցուլ չկայ։

Ռուսիոյ մէջ 1927ին հարիւրին 5,7, իսկ 1928ին հարիւրին 4,7 համեմատութիւն մը կը կազմէին չբեղմնաւորուած կովերը։ Հայաստանի մէջ 1927ին հարիւրին 22,8, իսկ 1928ին հարիւրին 22,9 համեմատութիւն կը կազմէին չբեղմնաւորուած կովերը։ Թիւերով՝ Հայաստանի չբեղմնաւորուած կովերը 1927ին 558,000 գլուխ, 1928ին 577,000 գլուխ, 1929ին 658,000 գլուխ կը հաշուէր։ Այս թիւերը ցոյց կու տան, որ Հայաստանի անասնաբուծական տնտեսութիւնը ամբողջ տարիներ 60-65 հազար կով ու գոմէշ կը պահէ ու կը կերակրէ՝ առանց երբեք կաթ ստանալու։

Ուրեմն Հայաստանի չբեղմնաւորուած կովերուն թիւը 4-5 անգամ աւելի է Ռուսիոյ չբեղմնաւորուած կովերուն թիւէն։ Այս պատճառով Հայաստանի անասնաբուծական տնտեսութիւնը մեծ կորուստներու կ'ենթարկուի ամէն տարի։ Այս կորուստին մեծութիւնը ցոյց տալու համար, աւելցնենք անմիջապէս որ Հայաստան տարեկան կուտայ 10-12 հազար տակառաչափ կաթ միայն։ Մինչդեռ եթէ իջեցնենք չբեղմնաւորուած կովերուն թիւը 15 առ հարիւր համեմատութեան, կթուած կովերուն եւ մատակներուն թիւը կ'աւելնար երեսուն հազար գլուխ։ Ընդունելով որ մէկ կովը կուտայ 0,5 տակառաչափ (30 փութ) կաթ, Հայաստան երեսուն հազար կովէն պիտի ստանար 15 հազար տակառաչափ կաթ։

Ինչպէս յիշեցինք, Հայաստանի տաւարը ցուլ չունի։ Հայաստանի մէջ անասուններու ազատ զուգաւորումը ընդունուած սովորութիւն է, այնպէս որ մէկ ցուլին բաժին կ'իյնայ միջին հաշուով 70 կով ու երինջ, մինչդեռ Ամերիկայի մէջ մէկ ցուլին կ'իյնայ 25 կով։ Ահա թէ ինչո՛ւ բարձր է Ամերիկայի կաթնատնտեսութիւնը։ Եւ դեռ պէտք է նկատի ունենալ, որ Հայաստանի կարգ մը գիւղերուն մէջ մէկ ցուլին կ'իյնայ 70է աւելի կով, որովհետեւ հոտին մէջ պէտք է հաշուել ցուլեր, որոնք սեռային տեսակէտով յառաջացած չեն դեռ։

Ըսենք նաեւ որ չի բաւեր ցուլ փնտռել, այլեւ անհրաժեշտ է ազնիւ ցեղ գտնել։

Անասուններու համախմբումը կը նպաստէ կովերու բեղմնաւորութեան, ազնուացեղ ցուլերով հարուստ շրջաններէ առնելով հօտերու մէջ հաւասար բաշխման։

Հայ պետական թատրոնը Բագուի մէջ

Հայաստանի պետական առաջին թատրոնը (Երեւան) յունիսի սկիզբը Բագու երթալով շարք մը ներկայացումներ տուաւ Բունիաթ Զադէի անունին նուիրուած թատրոնին ու բանուորական թատրոնին մէջ։

Խաղացանկին մէջ՝ Գ. Սունդուկեանի Պէպօն, (նոր բեմադրութեամբ եւ բովանդակութեան արդիական բարեփոխութեամբ, զոր կատարած է վաստակաւոր դերասան Արմէն Գուլակեան), Խաթա-Բալան, (նոյնպէս փոփոխութեան ենթարկուած Գուլակեանի կողմէ)։ Այս խաղերուն մէջ գլխաւոր դերերն ստանձնած էին դերասանուհիներ Օ. Գուլազեան, Բ. Մուրադեան, Ց. Աւետիսեան, Յասմիկ եւ դերասաններ Գ. Ջանիբէկեան, Սիւզան Գարագաշ։ Թէ Պէպոյի եւ թէ Խաթա-Բալայի զարդանկարումը կատարած է Ստ. Թարեան, երաժշտութիւնը՝ Ս. Բալասանեան։

Խաղացանկին մէջ յիշենք նաեւ Վ. Վաղարշեանի երկու գործերը,— Օղակումը եւ Նաւթը, երկրորդը կը պատկերացնէ Բագուի նաւթի արդիւնաբերութեան մէջ բանուորներուն կեանքը։ Այս խաղերուն մէջ գլխաւոր դերերն ստանձնած էին Յասմիկ, Ջանան, Հ. Ներսէսեան, Ա. Աւետիսեան, Գ. Աւետեան, Գ. Ջանիբէկեան, Ան. Վարդանեան, Սուրէն Քոչարեան, Տ. Այվազեան։

Յիշենք նաեւ Պարոնեանի Պաղտասար Աղբարը, որ Երեւանի պետական թատրոնին նախասիրած խաղերէն մէկն է, 5 տարիէ ի վեր կը բեմադրուի շարունակ։ Բեմադրիչն էր Լ. Քալանթար։ Գլխաւոր դերերն ստանձնած էին Արուս Ոսկանեան, Հ. Ներսէսեան, Մ. Ջանան, Օ. Գուլազեան, Խաչումեան, Սիւզան Գարագաշ, Տ. Այվազեան։

Բեմադրուեցաւ նաեւ Խատիջէն, որ գործն է Վրացի պրոլետ գրող Կարլօ Ջուլաձէի։ Բեմադրիչն էր Վրաստանի Մարջանիշվիլիի թատրոնին դերասաններէն Վ. Աբաշիձէն։ Զարդանկարումը կատարած էր Թ. Արակելեան, երաժշտութիւնը յօրինած էր Բալանչիվաձէ։ Խաղին նիւթն է աջարացի կնոջ ազատագրման եւ ունեւոր գիւղացիներու դիմադրութեան փորձը։ Ներկայացուեցան նոյնպէս Պատւի գործը եւ Աճը։

Բագուի մամուլը գովեստով կը խօսի այս ներկայացումներուն մասին եւ մանաւորաբար կը յիշատակէ երեւումը եւ փայլը երիտասարդ ուժերու, Ա. Աւետիսեան, Խաչանեան, Գուլազեան եւ ուրիշներ։

Հայ թատերախումբը մեկնած է Թիֆլիզ։

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հողագէտ Վ. Յարութիւնեանի մէկ յօդուածէն քաղուածաբար.—

Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ, ուր հողը կարելի չէ ոռոգել, փոխանակ գետնախնձոր ցանելու, որ չի յաջողիր՝ եթէ ոռոգումը չէ ապահովուած, լաւ է ցանել ձիթատու արեւածաղիկ, որ կը դիմանայ երաշտին, եւ մասամբ ոլոռն, եւ վերջապէս երեքնուկ (առւոյտի տեսակ), որ շատ կը յաջողի չոր, կոշտ ու կրային հողերու վրայ։ Բարձրադիր շրջաններու մէջ եւս (Գէօզալդարա, Նորաշէն, Հաջիխալիլ), ուր անձրեւը պակաս չէ, կարելի է նոյնպէս ցանել վիկն ու գարին խառն, խոտ հայթայթելու համար անասուններուն։

Առանց ոռոգման, վիկի եւ գարիի խառն հունձքը յաջող է նոյնպէս Սեւանի, Լէնինականի, Լոռի—Փամբակի շրջաններուն մէջ։

Այս մեթոտը կ'աւելցնէ ցորենի բերքը, որովհետեւ վիկի եւ երեքնուկի արմատներով կը պարարտանայ հողը եւ ցորենի մշակութիւնը կը դիւրանայ լեռնային շրջաններու մէջ։ Այսպէս փորձով տեսանք որ խոտի համար ցանուած վիկի եւ գարիի դաշտին մէջ աշնանացան ցորենը տուաւ 120-140 փութ ցորեն, այսինքն կրկնապատիկ աւելի, քան գարնանացան ցորենի բերքը այն հողերուն, զորս կարելի է ոռոգել։ Աշնանացան ցորենի մշակութեան համար, պէտք է նկատի ունենալ սա պարագան, որ մնասակար խոտերը առաջուց կը չորցնեն հողը, նոյնպէս մազականութեան օրէնքով ջուրը կ'անհետանայ եւ հողը կը պնդանայ։ Ու երբ հողի չոր հսկայ կոշտեր կազմուին դաշտին մէջ, մեծ դժուարութեան կը հանդիպի աշնանացան ցորենը, մանաւանդ որ յուլիս-օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներուն եղանակները չոր են Հայաստանի մէջ։

Հետեւաբար այն հողերը, զորս կարելի չէ ոռոգել, յատկացնել չորութեան դիմացող բոյսերու մշակութեան, օրինակ՝ ձիթատու արեւածաղիկի, — իրարմէ չորս մեթր հեռու շարքերով, որպէսզի ոչ միայն չչորնայ հողը, այլ եւ կարելի ըլլայ վարել քառախոփ գութանով։

Գարիի եւ վիկի խառն ցանքէն յետոյ, նոյն տարուան մէջ հողը կը մշակուի աշնանացան ցորենի համար, որ յաջորդ տարի առանց պարարտացման կուտայ 120-140 փութ բերք իւրաքանչիւր հեկտարէն։ Մինչդեռ, առանց այս մեթոտին, գիւղացիները իրենց ոռոգուած հողերէն կը ստանան 40-50 փութ։

Ուրիշ պարագայ մըն ալ, — վիկ ու գարի խառն չցանուած պարագային, ցորենի մշակութիւնը շատ ուժասպառ կը դարձնէ մեր հողերը, որոնք արդէն իսկ ուժասպառ դարձած են շարունակական ցանքէն։

Հայաստանի հողերը մեծ պահանջ ունին ազօթային նիւթերու, որոնք կը կազմեն ցորենի գլխաւոր սնունդը։ Այս նիւթերը դիւրութեամբ կը լուծուին ջուրին մէջ, ուստի ջուրը կը քշէ կը տանի զանոնք հողին վերին շերտերէն, մանաւանդ ոռոգման ժամանակ։ Երբ ցորենի արմատները կը տարածուին հողի վերին շերտերուն մէջ, ի զուր կը փնտռեն իրենց սնունդը։

Սակայն երբ վիկ ու գարի խառն կը ցանուին, հողին մէջ կը կուտակուի օդին ազատ ազօթը։ Ահա թէ ի՛նչպէս, — վիկը եւ երեքնուկը ընդունակ են իւրացնելու օդին ազատ ազօթը՝ շնորհիւ իրենց արմատներուն վրայի ընձիւղներու,(խիլ = մորճ), որովհետեւ բուսային մանրէներ կան, որ կը նստին այդ ընձիւղներուն վրայ եւ կ'իւրացնեն ազօթը։ Ցորենը չունի այս յատկութիւնը։

Այսպէս ուրեմն, վիկին արմատները ոչ միայն փխրուն կը դարձնեն հողը, այլ եւ կը պարարտացնեն, հետեւաբար ոռոգուող հողերուն վրայ կ'աւելնայ աշնանացան ցորենի բերքը կրկնապատիկ աւելի։

Ճիշդ է թէ Հայաստան չունի պահանջուած չափով վիկի եւ գարիի սերմնցու։ Սակայն վիկի եւ գարիի խառն ցանքը աւելի շատ բերք կուտայ, քան զուտ գարիի ցանքը։ Անհրաժեշտ է 300 հազար փութ գարի եւ վիկ ցանքի համար, եւ 2 միլիոն փութ անասուններուն համար։ Սակայն վիկը 25-28 առ հարիւր համեմատութեամբ սպիտակուց կը պարունակէ, իսկ գարին՝ 8-12 առ հարիւր։ Այնպէս որ խառն ցանքը պահանջուածէն աւելի սնունդ կը հայթայթէ կենդանիներուն։

Առաւ իսկ կ'աւելնայ կաթնային արդիւնաբերութիւնը։ Ու եթէ նկատի ունենանք, որ առւոյտի զանազան տեսակները, օրինակ՝ ապալառը (կապոյտ առւոյտ)ալ, կ'աճի Լէնինականի եւ Նոր Բայազիտի շրջաններուն մէջ, հողին հետ նպաստած կ'ըլլանք նաեւ անասնաբուծութեան։

Հետեւաբար, կաթնային արդիւնաբերութեան, խոզաբուծութեան, ձիաբուծութեան, ձիթհանութեան, օսլայագործութեան կը նպաստենք, աւելցնելով նաեւ ցորենի բերքը՝ փարուցանքի առաջադրուած ձեւով։ Լեռնային մասերուն մէջ, վուշի մշակութիւնով՝ զարկ կը տրուի նաեւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՏԷՍԻՆ, 24 Յունիս.— Ամսոյս 17ին ընկեր Մ. Յակոբեան գերմարդութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր սիրասուն եղբայրը, Յովհաննէս Յակոբեան, 26 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Երկու տարուան մէջ երկրորդ մահուան կորուստն է որ կուտայ ընկ. Մ. Յակոբեան այս օտար եւ անհարազատ հողերուն տակ, իր երկու երիտասարդ եղբայրներով.— Սարգիս եւ Յովհաննէս Յակոբեանները. Պարտիզակցի որոնք զոհ գացին թոքախտի։ Հիւանդութիւն մը որ այլեւս ընդհանրացած է տարագիր փրանսահայութեան մէջ, շնորհիւ մէջավայրի տիրող աննպաստ պայմաններուն, աւա՜ղ։

Տարաբախտ Յովհաննէսը մարտի վերջերը կը հիւանդանայ եւ անկողին կ'իյնայ։ Նուազ յայտնի կ'ըլլայ թոքախտ ըլլալը։ Վեց շաբաթ տունը պառկելէն յետոյ, բժիշկի խորհրդով կը փոխադրուի Լիոնի հիւանդանոցը։ Հոն կը մնայ մէկ ամիս։ Հակառակ ընկ. Մ. Յակոբեանի ճիգերուն եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններուն՝ փրկելու համար իր միակ եղբօր կեանքը— բոլորն ալ ապարդիւն կ'անցնին եւ պառառեւմ... իր թոքերը կը լիանան բոլորովին։ Մեռնելէն օր մը առաջ լուր կը ղրկէ Տէսին եղբօրը թէ «եկուր ինձ տուն տար, ես այլեւս չեմ ապրիր, կ'ուզեմ որ տունը ապրիմ եւ գիս թաղէք եղբօրս՝ Սարգիսի կողքին, Տէսինի գերեզմանատան մէջ», այն քահանային ձեռքով, որ եղբօրս թաղման արարողութիւնները կատարեց»։ Կը կատարուի իր միակ կտակը։ Հինգշաբթի օր տուն կը բերուի եւ ուրբաթ գիշերը հոգին կ'աւանդէ իր սիրելիներու ներկայութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ օրը, ամսոյս 18ին։ Յուղարկաւորները, որոնք եկած էին իրենց վերջին յարգանքը տալու հանգուցեալին, որ իր ազնիւ բնաւորութեամբ եւ հայրենասէր հոգիով, ամբողջ Տէսինի հայութեան համակրանքը վայելած եւ սիրելի դարձած էր։

Հանգի՛ստ իր տառապած ոսկորներուն եւ մխիթարութիւն իր ծնողին մօրը, եղբօրը եւ բոլոր ազգականներուն։

Վեհունի

ՄԱՄՈՒԼ

Անվհատին

— :-: —

«Յուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (22 Յունիս).

— « — Պատերազմ պիտի ըլլա՞յ արդեօք։

— Եւ եթէ ըլլայ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքն ու վիճակը։

Սովորաբար ա՛յս հարցումներուն շուրջ կը դառնան հանրային հոգերով սպրող հայ մարդոց տագնապոտ խոսակցութիւնները։

Հոգիով՝ բարոյալքուած, մտքով՝ շուար, տնտեսական կացութեամբ՝ եղերօրէն եւ բրտօրէն՝ անպաշտպան, — հայ մարդը ասոր վրայ կ'ուզէ վերջնական լուծումները ստանալ վերի կնճիռներուն, որոնցմէ առաջինին վրայ՝ բովանդակ մարդկութիւնը, իսկ երկրորդին վրայ՝ մենք — ցեղովին արիւն կը փոխենք։

Մեր ոչ միայն իմացականութիւնը, այլ անգամ մեր երեւակայական ընորհը ուժ չունին իրական կեանքի բարդ ու բիւրերանգ դաղտնիքներուն խորը թափանցելու։

Ոչ միայն մենք չենք նախատեսներ, ինչպէս կը գրէինք ասկէ քանի մը օր առաջ, այլ յաճախ չենք իսկ տեսներ այն, ինչ որ մեր շուրջը կը կատարուի։

Գաղտնիք կը մնան մենէ ոչ միայն ապագան, այլ նոյն իսկ անցեալն ու ներկան։

Իսկ այս պայմաններուն տակ ի՞նչպէս անսխալ պատասխանել այն զոյգ հարցումներուն, որոնց կապուած կը մնայ մեր ճակատագիրը,— ցեղովին ու անհատաբար։

Սոուպպայէս ապագան գուշակելու համար անհրաժեշտ է թափանցիկ մը ընել ի գալիքը սլանալ եւ ամբողջութեամբ շաղախուիլ ու նոյնանալ անոր, — բաղձանք մը, որ երազ եղած է միշտ ու միշտ ալ երազ պիտի մնայ։

Թեթեւամիտը միայն կարող է խորհիլ, թէ ինք ի վիճակի է վերի մեր երկու հարցումներուն լրիւ եւ անսխալ պատասխանները մեզ պարզելու։

— Ե՞րբ կ'ըլլայ պատերազմը եւ ի՞նչ ձեւով. այդ պատերազմի սկիզբին ի՞նչ կ'ըլլայ մեր դիրքը եւ ի՞նչ մեր վիճակը՝ անոր վախճանին, — այս հարցերուն շուրջ ծոյլերն են միայն, որ մարգարէութիւններ չեն ըներ։

Բայց երկու հարց երբեք ենթակայ չէ որ եւ է տարակոյսի։

Աշխարհը ինչպէս որ է, այնպէս ալ եւս անկարող է ապրիլ։

Եւ դէպքերը ինչ ընթացք ալ ընդունելու ըլլան՝ բոլոր պարագաներուն ալ մեր շահը մեզմէ կը պահանջէ, — ցեղովին՝ ամբողջացնել, մեր հիմնական պահանջներով՝ նոյնանալ, եւ կազմակերպուիլ իբրեւ ուժ ու ժողովուրդ։

Ահա բացարձակ եւ անվերաքննելի ճշմարտութիւններ, որ դիմաւորել պէտք է իբրեւ միակամ եւ միասիրտ ժողովուրդ, բայց ոչ իբրեւ պառակտուած ու փոշիացած զանգուած։»

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

28 Յունիսին Չիքակոյի մէջ բացուեցաւ Միացեալ Նահանգներու ազգային ռամկավար կուսակցութեան համաժողովը։

Վիճաբանութիւնները շատ տաք են եւ յայտնի պայքար մը կը մղուի նախագահի աթոռին շուրջ։ Մօտ 8 քաղաքական դէմքեր թեկնածու ներկայացած են այդ աթոռին։ Յիշենք ձորճ Ուայթ, որ պատգամաւորն է Օհիոյի, մէկը համաժողովին ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն, Նիւտոն Պէյքըր, որ Ուիլսընի նախագահութեան օրով պատերազմական նախարար եւ քաղաքական փայլուն դէմք մըն է։ Սակայն ամէնէն աւելի տաք կռիւ մը տեղի կ'ունենայ Ռուզվէլթի եւ Սմիթի միջեւ։

Սմիթ, Ամերիկայի նախագահական երբեմնի թեկնածուն, որ յաղթուեցաւ Հուվըրէն, թերեւս չյաջողի գրաւել իր կուսակցութեան նախագահի աթոռը, որովհետեւ այժմէն իսկ կը հաւաստեն թէ համաժողովին 1154 պատգամաւորներէն 691 հոգի Ռուզվէլթ իր կողմն ունի։

Այսուհանդերձ ընտրուելու համար անհրաժեշտ է երկու երրորդի մեծամասնութիւն։ Այս երկու երրորդ մեծամասնութեան համար յաճախ հարկ կ'ըլլայ քուէարկել... հարիւր անգամ։ 1924ի համաժողովին, քուէարկութիւն կատարուեցաւ... 214 անգամ, ամբողջ երեք շաբաթ։ Այս տարի Ռուզվէլթի համակիրները կ'առաջարկեն ջնջել երկու երրորդի մեծամասնութեան պայմանները նախագահական ընտրութիւններուն համար։ Միւս թեկնածուներն յոյս ունին յաջողելու այն ատեն. երբ Ռուզվէլթ չընտրուի առաջին քուէարկութեան։

Ջուր ու թացի պայքարն ալ դեր պիտի ունենայ թեկնածուներու յաջողութեան վրայ։

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Սպանիացիները ձեռնարկած են փապուղիի մը շինութեան, Ճիպրալթարի նեղուցին ջուրերուն տակէն։ Արդէն իսկ սկսած են խորաչափական փորձերը, ճշդելու համար ծովուն խորութեան աստիճանները փապուղիին ծրագրուած անցքին ուղղութեան վրայ։ Կազմուած է, քաղաքական եւ կառավարական ազդեցութենէ ազատ, մասնաւոր մարմին մը, որ պաշտօն ունի պաշտպանելու այդ փապուղին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

Այս խորհրդածութիւններով էր տարուած, երբ տէր Մեսրոպ հայրը մտաւ ներս։

— Բարի լոյս, Սուրէն։

= Բարի լոյս, մօրեղբայր։

— Է՛, Դիմաքսեանը կը մեկնի, հէ՞։

= Այո՛։

— Ուրեմն, իրա՛ւ դարձուցինք կառքին ղեկը։

= Դեռ նո՛յն յոռետեսն ես, մօրեղբայր։

— Երանի՛ թէ սխալէի։ Այս մուհապլէթը սուղի պիտի նստի քեզի։ Մի՛ հաւատար այդ շունրուն։

Փղտեցաւ Սուրէն։

= Բայց, մինչեւ ե՞րբ այս ձգտուած վիճակը, — առարկեց։ Հօրը վրայ մի՛ չափեր ազան։ Նոր ըմբռնումներով, բարեկամ, սիրալիր...

— Սուրէ՛ն, ա՛ն ալ պապային կտորն է... զի՛ս մտիկ ըրէ։

= Դուն միշտ ծայրայեղ ես եւ յոռետես։ Քիչ մըն ալ կրօնական տրամադրութիւններով լարուած... Մեր գործին չի գար յախուռն ըլլալ. երբ տրամադրութիւն կայ հասկնալու, պէտք է միջին եզր մը գտնելու աշխատիլ...

— Միջին եզր, հա՞, աղէկ, աղէկ... երթամ գտնեմ Դիմաքսեանը։ Հրաժեշտի եկեր է ու տունը չէ գտեր զիս։ Ըսել է միջին եզր... աղէկ, աղէկ... վերջը բարին... Նոր ըմբռնում, հէ՞... միջին եզր... ուրեմն, կառքին ղեկը... գո՛ւն ալ վախնամ փափաքներդ, տղաս. իղձ ըղձանաց մնան... իղձ ըղձանաց...

Ու դուրս ելաւ։

Բայց իր վերջին բառերը չանհետացան Սուրէնի լսողութենէն։ Սիկառ մը վառեց։ Պահ մը կանգնած մնաց սենեակին մէջտեղը։ Միտքը կը տրոփէր անօրինակ զարկով մը...

Յանկարծ, ներս մտաւ Վազգէնը։ Նամակ մը կար ձեռքը։ Զգեց սեղանին վրայ ու հեռացաւ։

— Ատղիկ քոյրիկը տուաւ, — կմկմալէն եւ շուրջը նայելէն։ Սուրէն ուշադրօրէն դիտեց պզտիկը, ու տեսա՛ւ արդեօք որ իրենց երկուքին կապէն շա՛տ աղօտ ու տարտամ բնազդը նամակի մասին զգոյշ դարձուցեր էր Վազգէնը։

Անոր մեկնելէն վերջ, Սուրէն աճապօրէն բացաւ նամակը։ Քանի մը տողեր էին, մատիտով գրուած.—

«... Ամիսներով երազեցի հանդիպում մը քեզի հետ, այն երջանիկ օրուընէ ասդին, երբ պատահաբար տեսայ քեզ։ Ուզեցի ըլլալ միասին՝ սեղանի մը շուրջ. ու երեւակայեցի մեր անցընելիք ժամերը, իրարու մօտ, դէմ առ դէմ... եւ սակայն, ամէն ինչ մնաց երա՜զ։

«... Հակառակ թափած ջանքերուս, անհնարին եղաւ թափանցել հոգիիդ։ Ի՜նչ տխուր ու յուսահատեցուցիչ է կեանքը, երբ ընդմիշտ քեզմէ զրկուելու մտածումը կը յաճախէ զիս... Ու յաճախ կ'անիծեմ այդ կեանքն ու իր վայելքները, ե՛ս, որ հիմա՝ ամէն ատենէ աւելի՝ ապրիլ կը տենչամ...։ Շարունակ հարց կուտամ ինքզինքիս թէ ինչո՞ւ ճակատագիրը մէջս դրաւ այդ զգացումը... գիտե՞ս ինչ կը խորհիմ երբեմն. եթէ ճիշդ է որ տառապանքը կ'ազնուացնէ, ճիշդ պէտք է ըլլայ եւ՛ հակառակը, — տառապանքը կ'աղարտէ մարդը եւ ի վերջոյ ենթակային համար ամէն ինչ կը կորսնցնէ իր իմաստը։ Ոչինչ կը հետաքրքրէ այժմ զիս...։ Ու թէեւ հեռու քեզմէ, քեզ կը զգամ քովս, բառեր շշնջալէն ինծի։ Ահա այդ բառերուն համար էր որ պիտի ուզէի ծունկի գալ առջիդ ու երախտապա՛րտ ըլլալ այն առաւել կամ պակաս խաբուսիկ յոյսին համար զոր ինծի ներշնչեցիր... Ու մինչ, դուն, իմ արտաքին երեւոյթէս դատելով կը կարծէիր թէ տխուր եմ ես, անօրինակօրէն երջանիկ էի այլ եւս, քեզ վերադարձած տեսնելով, ցաւելով սիայն որ դուն չես կռահեր բաներ, զորս ես ծածկելու անկարող էի այլ եւս...։ Չգիտեմ թէ ինչի՞ պիտի վերագրես այս նամակը։ Գիտես որ կարծիքները զիս չեն հետաքրքրեր։ Կ'ուզեմ բան մը փրկել մեր անցեալէն. եւ այդ՝ ամէն գնով»։

Սուրէն փակեց նամակը։ Նաեւ աչքերը։ Բայց, երբ բոպէներ վերջ ինքնամփոփուեցաւ, նկատեց որ, չէր կրցած փակել ականջը, ուր արձագանգը կար դեռ տէր հօրը խօսքերուն.

— Միջին եզր, հէ՞... ուրեմն, գո՛ւն ալ դարձուցիր կառքին ղեկը...

X

— ... Իշտէ սաանկ, Բէպապճեանս, տունէն կ'ուզեն քի սանկ ղաթմէրլի ըլլայ մեր բարեկամութիւնը, — շարունակեց Դաւիթ էֆէնտի՝ աթոռին կռթնելէն եւ սուրճին գաւաթը բլաթին մէջ դնելէն։

= Ինչո՞ւ չէ, Դաւիթ էֆէնտի, ղըսմէթ է նէ, կ'ըլլայ...

— Յակոբս, գիտես եա, էֆէնտիմ, առջի անգամ ալ ըսի քեզի, կրկնելու պէտք չկայ — նայեցաւ գրասենեակէն դուրս՝ խանութին ներքանցքը, ուր կը պտտէր Յակոբը՝ ականջը անոնց, բայց ինքզինքը անուշադիր ձեւացնելէն. — Յակոբս, Ստամպօլի գպրոցէն էկաւ նէ...

= Է՛, հա՛, աւելորդ է խօսիլ այդ մասին.

— ... Գործին կապուած տղայ է. չիտակը աչքս էտիս պըտ՛ չմենիմ... ունեցածս, չունեցածս ի՛րն է...

= Այո՛, քեզի պէս հօր մը զաւակը...

— Քուկինդ ալ, չիտտակը... մինակ քի, սա էթալ գալերը... Քանի էդաւ կը զուրցիմ կոր... սօր հետ մէկտեղ, վատահ իմ քի...

= Ազգականական կապեր, Դաւիթ էֆէնտի... տիկինս մօտիկ է Սուրէնին մօրը... Աստղիկիս օտքը վարժուեր է հեղ մը... ձգէ որ հիմա իրարու երես տեսած չունին...

— Հա՛, սա տանկ է, ամմա... ճուղապը, հարկաւ, նորէն չուշանար... մերինին խորն ալ «շիւփէ» մտեր է, «ղալիպա» մօրը բաներ մը ըսեր... ինծի չի բացուիր...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

դունի մեր իրաւունքը : Չենք ուզեր թոյլ տալ որ պատռուի մեր առնելիքներու մուրհակը · բայց չենք մերժեր զայն գործածել խելացի կերպով :

«Գերմանիա միջոցներ ունի մեզ վճարելու : Կրնայ կանոնաւորաբար իր պարտքը տալ դրամական վճարումներով : Եթէ այդ միջոցը չուզեր, կրնայ փոխարէն մեզ տալ տնտեսական առաւելութիւններ : Օրինակ մը յիշելու համար, գինիներու, պտուղներու, հանքային արտադրութեանց ներածումները կրնան իրեն տալ այդ առիթը :

«Վերջապէս, կրնայ մեզմէ խնդրել իր հատուցումներու պարտաւորութեանց յետաձգումը, եթէ մեր ապահովութեան իրական ամրացումովը, խաղաղութեան դրական երաշխիքով մը, թոյլ տայ Ֆրանսայի որ թեթեւցնէ իր զինուորական ծախքերը եւ նպաստէ Եւրոպայի մէջ վստահութեան վերահաստատման : Ինչ որ անհրաժեշտ պայմանը կը կազմէ տագնապի վերացման :

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ԴԻՐՔԸ

Գերմանիոյ վարչապետը որ ժողովի սկիզբէն իսկ, անընդհատ կը յայտարարէր թէ Գերմանիա ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, վերջին հաւաքոյթին մէջ յայտարարեց թէ պատրաստ է Ֆրանսայի վճարելու միանուագ գումար մը, կարգ մը քաղաքական պայմաններու վերապահութեամբ :

Այս պայմաններէն մէկն է պահանջել Ֆրանսայէն որ նուազեցնէ իր զինուորական ուժերը, մինչեւ հասնի Գերմանիոյ զինուորական մակարդակին :

Ց. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Աղբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աւետմնթակոմիտէներն ուխումբերը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ, Հաւաքատեղին Նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն :

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը :

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 242 բիւ Տիւքէքլէն : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ :

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Գրադարանի սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պոլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատ. Միութեան բոլոր անդամները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ — ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյեանքուռ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշ :

կը ներկայացուի՝ *«ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»*

Մուտքը 5 ֆրանք

Ժողովրդային համերգ Լիոնի մէջ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ար. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Տէսինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկսեռ երգչախումբի :

Տիկ. ՆՈՒԱՐԴ ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Օր. A. RODANI *(դաշնակի ընկերակց.) եւ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (Սօփրանօ) Փարիզէն*

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Էմիլ Զօլա սրահին մէջ

127—129, rue Boileau, *ԼԻՈՆ*

Յայտագիր՝ Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Դ. Ղազարեան եւ Ա. Գ. Մելքոնեան :

Տոմսերու գիներ՝ 6 եւ 4 ֆրանք

Երեխայ եւ զանազան ուտելիքներ բերել բացարձակապէս արգիլուած է : Սրահին դուռը կը բացուի ժամը 8ին, Համերգը կը սկսի 8.45ին, սրահին դուռը կը փակուի 9էն մինչեւ առաջին բաժնի վերջանալը :

Պուլվառ Օտտօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ, Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 բիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ :

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը : փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները :

Գ ի ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւնս՝ իր հրապարակային ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ եկեղեցական հայրերու, որոնց թանկագին գործակցութեամբ արդիւնաւորուեցաւ Փարիզի Յոբելենական հանգանակութիւնը :

Գերաշնորհ Տ. Վռամշապուհ Սրբազան Եպիսկ. Քիպարեան, Արժանապատիւ Տէր Վահան քհնյ. Խոյեան, Տէր Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Տէր Բարթող քհնյ. Թագիմճեան :

Տիկիններ՝ Ն. Առաքելեան, Ա. Գազանճեան, Ա. Զարֆճեան, Թաւուրեան, Ռ. Ֆրէնկեան, Ի. Համբարձումեան, Մարգարեան, Տ. Շ. Միսաքեան, Նանիկ, Տ. Տէր Սիմոնեան եւ Ն. Վարդապետեան :

Օրիորդներ՝ Ա. Պաքալըմեան, Յովակեան :

Պ. Պ. Ս. Աղապալեան, Գ. Գասպարեան, Կ. Գարակէօզեան, Յ. Գաբակիւլեան, Պ. Թորոսեան, Մ. Լուսինեան, Վ. Կարապետեան, Հատըմեան, Ս. Յովհաննէսեան, Նագգաշեան, Խ. Ներսէսեան, Փ. Ուստուլիկեան, Գ. Զօպանեան, Պզտիկեան, Սանտալճեան, Փափազեան, Քօչիկեան :

Շնորհակալութիւն նոյնպէս Պ. Պ. Ե. Գազանճեանի, Գ. Մոմճեանի, Թ. եւ Մ. Մոսկոֆեան եղբայրներու, Վ. Յովասափեանի, եւ Պիւլպիւլեանի, որոնք սիրայօժար եւ առանց փոխարինութեան տրամադրեցին իրենց ինքնաշարժները, առաջնորդելու համար հանգանակիչ տիկինները :

կնիք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ : Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները : Կարեւոր օրակարգ, (ողիմպիական մարզահանդէսի պատրաստութիւն :)

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Temple*ի սրճարանը, մէթրօ Պէլվիլ : Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն : Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ֆ. Ե.— 100 :
Ֆուժէն, Մ. Կ.— 5 :
Մարսէյլ, Խ. Ն.— 70 :
Թիլֆ, Տիկ. Բ.— 50 :
Քաղէք սեւ Կարօն, Վ. Ա.— 70 :
Մարսէյլ, Յ. Տ. Մ.— 5 :
Արակս, Ն. Պ.— 100 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով : Իրենց, ամսին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Նուիրուած Ապրիլեան հերոսամարտի 15ամեակին, հրատարակութիւն Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան (Թաւրիզ) :

415 մեծադիր էջ, երկսիւն

Բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով : Ցպուած վենետիկ :

Գին 75 ֆրանք :

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 *rue Monsieur-le-Prince, Paris (6).*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *վարժ եւ կիսավարժ կարուհիներ քոնֆէքսիոնի համար : Դիմել Տիկ. Պարոնվարդեանի,* Maison Adrine, 16 rue de Cotte, *մէթրօ* Ledru Rollin.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Միզանքցային, արեան, մորթի, քթի, կոկորդի, ականջի հիւանդութ. տարրալուծում : Դիմել՝ **123 Bld. Sébastopol**, ժ. 9-12 եւ 2-8, եւ կիրակի առաւօտները կամ **93 Rue d'Angoulème, Métro: Couronne** ժ. 5-8 եւ կիր. առաւօտները :

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ : Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժեններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի : Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12 :

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԻՆԻ

Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր :

Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու
պատուոյ մէտայլ ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12 :

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուժանակեան դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են :

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն : Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ) :

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ :

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար :

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք :

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոե եւ է անձնաւորութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու :

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկարապայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով :

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան : Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ :

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30 :

Նշանեան *20, Passage Prado,* (մէթրօ Սէն-Տընի)

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմրցելի գինով : Ցանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը : Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն :

Դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(40)**

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ամենայն դէպս, կարծում եմ, այդ ամէնը պէտք է աւելի աւելի զուսպ ու հանգիստ մի թօնով, եւ ոչ այդպէս խիստ, ինչպէս դուք էք ասում :

— Մի վայրկեան կարո՞ղ էք սպասել, մինչեւ որ ձեռագիրը մի անգամ աչքից անց կացնեմ :

Ու սկսեց երես – երես շուռ տալու : Նրա դէմքը արտայայտում էր, որ դժգոհ էր ինքն իրենից :

— Ի հարկէ, բոլորովին իրաւունք ունիք : Այս բոլորը երգեցիկ սրճարանների քառեակների թօնով է գրուած եւ ոչ թէ քաղաքական երգիծանքի · բայց ի՞նչ անեմ : Եթէ գրեմ պատշաճ ձեւով հասարակութիւնը չի հասկանայ, եթէ չլինեն կծող յարձակումներ կ'ասեն՝ ձանձրալի է :

— Միթէ կարծում էք ձանձրալի չե՞ն հայհոյանքն ու կծոտելը այն էլ այդպէս մեծ քանակութեամբ :

Բխվարէց նայեց նրան սուր արագ մի հայեացքով ու ծիծաղեց :

— Տիկին, ըստ երեւոյթին դուք պատկանում էք մարդոց այն սարսափելի դասակարգին, որոնք միշտ իրաւունք ունին : Այնպէս որ, եթէ գայթակղեմ ու չարունակեմ իմ կծան չեչտը, ես էլ կը դառնամ նոյնքան ձանձրալի, ինչպէս տիկին Գրասինին : Ի՞նչ բախտ, Աստուած իմ : Ձէ, ունքերը մի՛ կիտէք : Գիտեմ, որ ձեզ դուր չեմ գալիս : Կը խօսեմ միայն գործից : Այ, ինչ էի ուզում ասել : Եթէ ես հեռացնեմ միայն անձնական յարձակումները ու անփոփոխ պահեմ պանֆլէտի էութիւնը՝ կոմիտէն սիրտ չի անի տպագրելու : Իսկ եթէ ես իմ յօդուածից հանեմ քաղաքական ճշմարտութիւնը եւ բոլոր հայհոյանքներն ու մերկացումները ուղղեմ միմիայն կուսակցութեան թշնամիների գլխին, կոմիտէն մինչեւ երկինք կը բարձրացնի գրուածքս · իսկ դուք ու ես պէտք է մտածենք, որ տպագրել չէր արժի : Ահա ձեզ մի ընդդանցական սքանչելի հարց · ո՞րն է աւելի ախորժելի՝ տպագրուած լինել առանց արժանիքի, թէ մնալ առանց տպագրութեան, գիտակցելով որ իրաւունքը քո կողմն է : Ի՞նչ կ'ասէիք, տիկին :

— Իմ կարծիքով ձեր առաջ այդ տեսակ ընտրութիւն չկայ : Ինձ թւում է, եթէ միայն հեռացնէք անձնական ակնարկները՝ կոմիտէն կը համաձայնի պանֆլէտի տպագրութեանը, թէեւ ի հարկէ մեծամասնութիւնը հաւան չէ լինելու նրա էութեանը : Իսկ ես համոզուած եմ որ խիստ օգտակար բան դուրս կը գայ, միայն պէտք է թողնէք ձեր այդ չարացած թօնը : Երբ դուք հասարակութեան բան ունիք ասելու, որ արդէն ինքնին մի դառն դեղահատ է, էլ ի՞նչ հարկ կայ ձեր խօսքի արտաքին ձեւովն էլ աւելի ես խրտնեցնելու :

Բոռը խոր շունչ քաշեց ու ցնցեց ուսերը մի խոնարհ կերպով :

— Հպատակւում եմ, տիկին, բայց միայն մի պայմանով · եթէ դուք հիմա զրկում էք ինձ ծաղրելու իրաւունքից, մի ուրիշ անգամ պէտք է թոյլատրէք ինձ այդ իրաւունքը : Երբ նորին սրբազնութիւն անմեղանչական կարդինալը երեւան գայ Ֆլօրենցայում, դուք ու ձեր կոմիտէն ինձ պիտի չարգիլէք որ ծիծաղեմ որքան սիրտս ուզենայ · դա իմ իրաւունքն է լինելու :

Նա խօսում էր սառն ու անփոյթ մի չեչտով, պոկ տալով ամանից ոսկեծաղիկները ու նրա թափանցիկ թերթիկների միջով նայելով լոյսին :

«Ինչո՞ւ են դողում դրա ձեռքերը» · մտածեց Ջեմմա նրա մատերի շարժմանը հետեւելով : «Զլինի՞ թէ խմում է» :

— Աւելի լաւ է այդ մասին խօսէք կոմիտէի միւս անդամների հետ · — ասաց նա ոտքի ելնելով : — Ես առաջուց ասել չեմ կարող, թէ նրանք ինչպէս կը նայեն այդ խնդրին :

— Իսկ դո՞ւք :

Բխվարէց նոյնպէս ելաւ ոտքի ու յենուելով սեղանին, ծաղիկները սեղմեց դէմքին :

Ջեմման դանդաղում էր պատասխանելու : Այդ հարցը վրդովում ձգեց նրա մէջ յիշեցնելով մի ինչ որ հին ու ծանր բան :

— Ճշմարիտ չգիտեմ, —ասաց վերջապէս : — Շատ տարիներ առաջ սրբազան Մօնտանէլլիի մասին լսած եմ · այն ժամանակ նա վանահայր էր միայն ու հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ այն քաղաքում, ուր ես ապրում էի աղջիկ ժամանակս · Նրա մասին ես միայն լաւ եմ լսած այն էլ մի մարդուց, որ նրան շատ մօտիկն էր ճանաչում : Դա մի նշանաւոր մարդ պէտք է եղած լինի, գոնէ այն ժամանակ : Հիմա շատ տարիներ են անց կացել, կարելի է՝ փոխուել է : Իշխանութիւնն ու պատասխանատուութիւնից ազատ լինելը մարդուն փճացնում է :

Բոռը բարձրացրեց գլուխը ու նայեց նրան մի հաստատ հայեացքով :

— Եթէ սրբազան Մօնտանէլլին ինքըն էլ սրիկայի մէկը չէ, — ասաց նա — ամէնայն դէպս մի զէնք է սրիկաների ձեռքում : Այս թէ այն նոյնն է ինձ համար, ինձ ու իմ արտասահմանի ընկերներիս : Ճամբի վրայ ընկած քարը կարող է նոյն իսկ շատ լաւ դիտաւորութիւններ ունենայ, բայց եւ այնպէս պէտք է որ նրան ճամբից դէն ձգենք : Թոյլ ուէք, տիկին : — Քաշեց զանգը, կաղալով մօտեցաւ դռանը ու բացաւ Ջեմմայի առաջ :

— Ամենայն դէպս խիստ սիրալիր մի քայլ էր ձեր կողմից, տիկին, [...] ինձ այցելեցիք : Ուղարկե՞մ կառք բերեն · ո՞չ : Այն ժամանակ՝ ցտեսութիւն : Բիանկա, բացէք խնդրեմ մուտքի դուռը :

Ջեմման փողոց ելաւ խոր մտամունքի մէջ :

«Արտասահմանի ընկերները», ո[...]քեր են դրանք : Եւ ինչպէս թէ՝ ք[...] ճամբից դէն գլորեն : Եթէ միայն ե[...] գիծանքի միջոցով՝ ինչո՞ւ այնպ[էս] սպառնանքի թօնով էր ասում» :

IV

Սրբազան Մօնտանէլլի Ֆլօրենցա [...]կաւ հոկտեմբերի սկզբին եւ նրա գ[...]լը առիթ դարձաւ շատ խօսակցութ[եան]ների : Նշանաւոր քարոզիչ էր եւ [...] պապի գաղափարների ներկայաց[ու]ցիչ · ամէնքը սպասում էին նրա[ն] իբրեւ «նոր վարդապետութեան» [...] չակողին · սիրոյ ու ընդհանուր մի[...]թեան վարդապետութիւնը, որ բ[...]ժելու էր Իտալիայի բոլոր վէրքեր[ը] :

(Շար·)